NIPHUS
OPERA
PHILOSOPHICA
VENETIIS

1559

4558
4555
4548
4553
4557

4550
4549

Pl. ix

Collated
Perfect

£2=10=0

4557.

38673(5)

Magni Philoſophi Auguſtini niphi Medicis Sueſſani Expoſitio atq; interpretatio lucida in Libros artis Rhetorice Ariſtotelis. Nouiter ab ipſo authore in lucem edita. ad Antoniũ Garlonium Allifanorum Principem.

Ad usum D. Ricardi ...

Cautum Priuilegiys Summi Pontificis, ac Illuſtriſſimi Senatus Veneti, ne quis hęc Sueſſani Commentaria in aliquo ſuę ditionis loco imprimat, aut alibi impreſſa vedere audeat, ſub pęnis ibidem contentis.

Venetiis M. D. XXXVII.

¶ Auguſtini Niphi Medicis Philoſophi Sueſſani exordium in arte Rhetoricę Ariſtotelis ad Anto-
nium Garlonium Allifanorum Principem.

M Anus rege dignum rhetoricaꝫ Ariſtoteles eſſe putat Antoni Garloni princeps ęquiſſime.
nam quẽadmodum veſtium decore,atqꝫ magnificẽtia cęteris hominibus , quibus
pręeſt,antecellere dꝫ,ita quoqꝫ dicẽdi facultate ipſos exuperare.quippe cum veſtiũ nitore quo
ſub fortuna,dicendi vero peritia,quo homo eſt,antecellat.accedit, vt qui vix hoĩs parũ habeat
veſtibus eos ſuperet,qui plurimũ ⁊ habeãt,⁊ cũctis patet habere. Pręterea qui hominẽ definie-
runt,qd hominẽ eſſe dixerũt, niſi animal rõnale,ratiocinari aũt quid niſi ſm prudentiã in agen
dis diſcurrere,quo fit,vt orator tanto homineꝫ non oratorẽ exuperet,quãto animal rõnale non
rõnale.Quare quid aliud erit,cũ princeps dicendi facultate imperitus,gubernauerit,ꝙ̃ vt mutum animal,atqꝫ
irrationale pęnitus hoĩes regat.Quã obrem non ab rõne tantus vir rhetoricã munus rege dignũ putauit,quip-
pe cum abſurdũ potiſſimum videat̃ eum,qui rerum geſtaꝝ gloria antecellat,quibuſpiã humillimus videri , ⁊
in dicẽdo cedere.Intueri etiã licet eos omneis,qui optima inter Gręcos,⁊ Romanos re publica vſi ſunt , longe
magis dicẽdi facultate ꝙ̃ rebus ſemper emicaſſe.apud eos ẽt qui inter barbaros dignitate pręſtiterunt , potius
dicẽdi nitore ꝙ̃ rebus anteiſſe legimus,quippe qui probe norint eam,quę dicendi vis eſt,eſſe quandaꝫ ſalutis
arcẽ,⁊ eiuſmodi certe arcẽ,quę nõ manufacta,verũ ⁊ quę inexpugnabilis quidẽ ſit,⁊ in primis ſecura opinan-
da.Quęſiui vero inter principes,quis nã eſſet tanto munere dignus,quiſue bene meritis de re tanta,⁊ cuꝫ nemi-
nem inuenerim,ad te Antoni ęquiſſime confugi,arbitrans,tali ⁊ tanto labore te dignũ dũtaxat,Nam a teneris
annis noui te omni virtutum genere clariſſimũ.Mouet etiam me gratitudo,nam eo tẽpore,quo Ariſtotelis hęc
rhetorica nullibi fere reperiebat̃,tu per ſtudia omnium literatoꝝ viroꝝ ipſam diſquirendo,tandẽ venatus es,
eamqꝫ hilari animo(vt decebat virũ liberalẽ,ac magnificũ)ad me illico miſiſti,quis igitur tanti muneris ingra
tus eſſe dꝫ,niſi ruſticus,atqꝫ agreſtis.Cognoſcis inſuper munus,qd̃ dedicatoribus non parũ voluptatis affert,
quid enim aliud eſt dedicare rudibus elucubrationes literarias,ꝙ̃ aſinis offerre lyras,vt pulſent.Sed de his ha
ctenus,veniamus ad expoſitionẽ,vbi nolo eos ignorare,qui expoſitionẽ noſtraꝫ hanc legent,mihi fuiſſe onus
huiuſmodi exponendi difficillimum,primo qꝛ verba Ariſtotelis inuenimus in omnibus fere codicibus,quos
vidimus,mutilata,atqꝫ corrupta,vnde niſi quaſdaꝫ correctiones ad nos miſiſſet alũnus noſter Galeatius Flo-
rimontius ciuis Sueſſanus,vir bonis literis tum gręcis,tuꝫ latinis diſertus , ac egregius, fuiſſet profecto nobis
impoſſibile exponere verba Ariſtotelis.deinde,qꝛ nullum expoſitorem ex gręcis legimus,qui fuiſſet nobis iu
mento.⁊ certe difficile eſt ſine talibus bene interpretari.Egidius autẽ expoſuit ante nos,verum licet aliquid iu-
menti attulerit,tñ in infinitis locis ꝓpter errores ſuaꝝ tranſlationum errauit. Immo mouit nos ad eius cõmi-
ſerationem , qui cum eniteret̃ facere,parum, aut nihil fecit. bona vero,ſi qua dixit,non pretermiſimus,immo
gratias agimus non recte vero expoſitoꝝ,veniam habemus,atqꝫ excuſamus. Inſcriptio huius artis rhetoricę,
quę eſt ad theodectem , falſa eſt,cum in tertio huius , vt diximus in ludicris,citet theodectica:verius autem ad
Alexandrum Regem Macedonem puto inſcribendum eſſe. De genere artis rhetoricę,De vtilitate, De materia,
⁊ de cęteris,quę fieri ſolent in exordijs librorum,non eſt nobis ad pręſens differenduꝫ,nam hęc omnia, ⁊ alia
cõplura Ariſtoteles procedendo pertractabit.Cęteruꝫ ad te redeo princeps ęquiſſime,⁊ rogo,vt labores hoſce
eo animo accipias,quo ego hęc do,atqꝫ ſi grato animo accipias,paratus ſum afferre maiora. Vale.

¶ Ariſtotelis artis Rhetoricę Liber Primus/cum Auguſtini Niphi Medicis expoſitione/ad Antonium Sarloniū Alliſanorum Principem.

ἀντίστροφος conuerſa vicaria

Rhetorica eſt vicaria dialecticę: ambę enim de talibus quibuſdaʒ ſunt, quę cōmuniter quodā modo omniū eſt cognoſcere, ⁊ nullius ſcientię determinatę.

Cōmēta.

Hunc Librum Ariſto. in tres diſſecuit particulares libros, vt in prologo rhetoricę ad Theodectē ipſemet meminit, quoꝝ primus eſt de generibus dicēdi circa quę verſaꝛ ōis rhetorica deliberatiuo. vʒ. demonſtratiuo, ⁊ forēſi. Scd̄s eſt de modo quo rhetor vtitur enthymemate ⁊ exēplo: cęteriſq; rhetoricę īſtrumentis. Tertius eſt de orone ipſa ꝯficienda, deq; ſuis partibus, ⁊ oibus ad orōnem neceſſarijs. Primus vo liber adhuc diſſecaꝛ in ꝓęmiuʒ, ⁊ narrationem, Narratio incipit ibi. [Sʒ iā de ipſa methodo,] fuit autē Ariſtoteli neceſſariuʒ proœmiū p̄mittere cōmune his trib⁹ libris, p̄mo vt ſeruaret iura rhetorici, qui ante reꝝ narrationem proœmiū cōſtituit, deinde, vt p̄habeaꝛ breuis oium eorum, quę pertractaturus eſt, intētio. Veruʒ, vt eiuſmodi proœmiū facile intelligaꝛ, annotatiōe dignū/ proœmiū ipſum bifariā accipi aut ad ſe/aut ad auditores, proœmiū ad ſe relatū nihil aliud eſt. niſi breuis narratio oium eorum/quę dicenda ſunt. Nā vt Ariſt. inq̄t 3° huius priuſq; per p̄tes explicate cuncta dicanꝛ, Sūmatim p̄mo ſunt p̄mittenda, potiſſimuʒ cum ea, quę dicenda ſunt, difficilia ſint, quapp̄ per ſe perſpicua proœmio nō egent. Sinautē proœmiū ad auditores referaꝛ: laudem, aut vituperationem, hortationē, aut dehortationem dicendoꝝ cōtineat, neceſſe eſt. Ariſt. igitur pręmittēs his libris proœmiū/p̄mo ſumit qualis ipſa rhetorica ſit, ⁊ de q̄bus eſt, ⁊ hoc conſiderādo proœmiū in ſe, ſcd̄o laudat rhetoricam declarans rhetoricę vtilitatem, ⁊ hoc referēdo proœmiū ad auditores: vt illos hortetur, beniuoloſq; efficiat, ad vtilia eni facile aures pręſtamus. Quo ad p̄mam rōnem dicit. [Rhetorica eſt vicaria dialecticę] cuius cām aſſignat, ⁊ dicit. [Ambę eni de talibus q̄buſdā ſunt, quę cōiter oium] ſubaudi ſciarum [eſt cognoſcere, ⁊ nullius ſcię determinatę,] agunt eni ambę de cōtrarijs/de eiſdē, de ſimilib⁹, de magno, ⁊ paruo: ⁊ cęteris id genus, e q̄bus loca argumētādi accipiūtur, hęc eni dialectica, ⁊ rhetorica contemplanꝛ, ⁊ nulla particularis ſcia, nam ſcię determinatę ſi hęc cōſiderāt, nō niſi contracta ad ſubiecta rerū genera/quas cōſiderant, ꝯtēplanꝛ, vt phyſicus quatenus ad motus, ⁊ ad res nāles arctantur, metaphyſicus ad res diuinas, mathematicus ad res quātas, ⁊ ad numeros, ⁊ cęterę facultates ad cęteras res, quas cōtēplantur. q̄bus pʒ qualis nam eſt rhetorica, qm̄ eſt dialecticę vicaria: ⁊ de quibus eſt, qm̄ de ijs, quę cōia ſunt oib⁹, quę particulares ſcietię cōſiderant. Hactenus de intētione. ¶ Quo vo ad verba attinet, [dialectica] hic nō accipitur pro logica. logicaʒ enim Cicero in p̄mo ſuoꝝ topicoꝝ ſic definit ꝙ ſit diligēs rō diſſerendi, cuius duas aſſerit eſſe ptes, alteram inueniēdi, alteraʒ iudicādi. Ea pars, q̄ inueniendi eſt, dialectica dicıꝛ, ⁊ topica. Boetius autem vir doctiſſimus in tres partes logicam diuiſit, qm̄ ois vis logicę aut definit, aut diuidit, aut colligit. Ea vo pars q̄ colligendi eſt, aut ex veris ac neceſſarijs colligit, ⁊ hęc demōſtratiua eſt, aut ex ꝓbabilib⁹, ⁊ hęc dialectica ſiue topica eſt, aut ex aptiſſime falſis, ⁊ hęc dicıꝛ ſophiſtica ſiue cauillatoria. quę rō docet dialecticā eē logicę partem. Philoponus vo optimus Ariſt. interp̄s logicam, quę diligens diſſerēdi rō eſt, diſtinxit, ꝙ alia ſit, q̄ inuenit, ⁊ hęc a diſputādi, ſiue loquendi rōne dialectica, a locoruʒ aſſignatione topica dicıꝛ: ⁊ hāc p̄teʒ Ariſt. abſoluit in. 8. libris topicorum, alia eſt, quę inueniēdo atq; reſoluendo diſſerit, ⁊ hęc analytica appellaꝛ, quę ſi reſoluit, ⁊ inuenit per vl̄es ſyllogiſmoꝝ rationes, poriſtica dicıꝛ. Sinautē per neceſſaria, vera, ac ꝑ ſe, poſterioriſtica eſt nūcupata: quę rō docet inuētionem dialecticam eē alterā ab inuētione analytica, q̄ppe cum dialectica inuentio ex ꝓbabilibus, analytica ex neceſſarijs aut ſimpl'r, aut ex ſuppōne conſtet. Sophiſticam autē partem logicę non efficit, ſed (vt dicit) adiūcta eſt topicę vt obliquū recto, habituiq; priuatio, ita vt vnus liber ſit ex vtriſq; p̄tibus. q̄bus pʒ Ariſt. hic per dialecticam, cui vicariā eē rhetoricam ait, intellexiſſe topicaʒ. nam ⁊ rhetorica ⁊ topica de q̄buſdaʒ cōibus ſunt, ex q̄bus loca argumētandi cōſtant. Quid vo intelligat cuʒ inq̄t [vicaria] dialecticę, qd̄ grece eſt ἀντίστροφος διαλεκτικῇ: non parua difficultas eſt, antiquus Ariſt. interpres interp̄tatus eſt aſſecutiua dialecticę, ⁊ Egidius ait nō ꝙ cōuertatur cū dialectica: qm̄ vna rōne eſt dialecticę ęq̄lis, alia ratione eſt minor: ęqualis q̄deʒ p̄mo ex parte materię: qm̄ materię ambarū dubię quęſtiōes ſunt, quę firmiter ꝓbari non p̄nt. ſcd̄o ex parte probationum: nam nec rhetor, nec dialecticus firma ꝓbatione vtitur. demum ex parte finis, quippe cū nec rhetor, nec dialecticus ſciam generat, ſed rhetor perſuaſioneʒ, dialecticus opinionē. Minor autē ex parte ꝓbationū, nam rhetor exemplo ⁊ enthymemate, dialecticus ſyllogiſmo, ⁊ inductione vtıꝛ, modo enthymema ſyll'us diminutus eſt, exemplum vo manca inductio. Et ex parte finis, qm̄ opinio, quę dialecticę finis eſt, maior atq; firmior eſt perſuaſione, quę eſt finis rhetoricę. Demū ⁊ ex parte q̄ſtionum/qm̄ rhetor hypotheſes, hoc eſt q̄ſtiones circūſtantionatas, dialecticus theſes/hoc eſt q̄ſtiones idefinitas, atq; vl̄es diſſerit. At particulare minus vl'i eſt. Quare rhetorica dialecticę aſſecutiua eſt, qm̄ eſt illa paulo minor, cuʒ vna rōne ſit ęqualis, alia vo rōne ſit minor. Alfarabius autē in paraphraxe huius libri per antiſtrophā cōuenientem expoſuit, dialectica eni ⁊ rhetorica in q̄buſdam ꝯueniūt cōibus: ex q̄bus argumentandi loca habenꝛ, nam (vt Boe. inquit) eiſdem locis, quibus dialecticus vtitur, ⁊ rhetor vti videtur, nec de locis, maximiſq; vlla prorſus differentia habetur. Georgius vo trapeçūtius vir clariſſimus antiſtropha/hoc eſt cōuertitur, interp̄tatur: cui interp̄tatio ni Gellius aſſentire videꝛ libro 5°. vbi antiſtrophonta reciproca exponit, veluti quādo argumētum ꝓpoſituʒ referri contra/cōuertiq; in eum pōt, a quo ꝓlatum eſt, ⁊ vtrūq; pariter valet: vt de argumento Protagorę ⁊ Enathli diſcipuli exēpluʒ affert. q̄q; Hermogenes in ſua rhetorica argumētuʒ illud Tiſię Coracis diſcipu- Cap. 10.

lo tribuit,⁊ cõuerſionẽ eiuſdem Coraci ꝓceptori. Sed quouis modo ſit, Gellius per antiſtrophã reciprocam exponeret, quę interꝑtatio nõ parum hȝ ambigui, ꝗppe cum rhetorica nõ omni ex parte dialecticę conuertat̃, cum ſit dialectica minor q̃ſtionibus: cuȝ dialecticę q̃ſtiones theticę ſint. Rhetoricę autem hypotheticę: ac circũſtantionatę, ꝓbationibus etiam rhetorica minor eſt dialectica, q̃m rhetor enthymemate, ⁊ exẽplo vtit̃, quę ſyll'o ⁊ inductione q̃bus vtitur dialecticus, minora ſunt. itemqȝ ⁊ fine, rhetor eni credulitateȝ, atqȝ ꝑſuaſionem, dialecticus opinionẽ generat, at ꝑſuaſio opiniõe minor eſt, inſuper (vt Alexã. inq̃t) in topicis, rhetorica politicę ꝓprie accõmodatur. topica oibus ſcientijs cõmunis eſt. Quare cũ rhetorica ab ipſa dialectica deſit, cum ea nequaq̃ cõuerti videt̃. Alij, vt mihi videt̃, non abſurde, ⁊ ſi non quo ad ꝟba: ſaltẽ tamẽ quo ad ꝟboꝝ ſignificationem, antiſtropha. i. ſubalterna, exponũt: nã (vt Boetius inq̃t) in 4° de differẽtijs topicis, dialectica, ⁊ rhetorica ſimiles ſunt ſil'itudine formarũ, locoꝝ, quibus vtunt̃, necnõ ⁊ his, ex q̃bus loca colligunt̃, ⁊ ꝓpterea Ariſt. ait vtraſqȝ eẽ de talibus q̃buſdaȝ, quę cõiter oium facultatuȝ ſunt, ⁊ nullius determinatę. tamen rhetorica videt̃ ſubalterna dialecticę, q̃ppe cum ſubalternę facultates ſint, vt poſterioꝝ libro ait Ariſto. quę de eiſdem ſunt, altera ſubaltera cõtenta, vt geometria ⁊ perſpectiua, ⁊ arithmetica ⁊ muſica, tales eſſe videntur rhetorica ⁊ dialectica, nam lȝ de eiſdẽ poſitionibus ac eiſdẽ principijs, ⁊ locis vtreqȝ ſint, tamẽ hęc differẽtia eſt, ꝙ dialecticus Theſim tãtũ ſpectet, quę eſt ſine circũſtantijs q̃ſtio, vel poſitio: quęq̃ ab oratoribus indefinita appellat̃, circũſtantię ꝟo ſunt, vt quis, quid, vbi, quãdo, quo mõ, ⁊ q̃bus amminiculis. Rhetorica auteȝ de hypotheſibus. i. q̃onibus, vel poſitionib⁹ circũſtantionatis. Theſis etiã a gręcis aliquãdo ꝓblema dicit̃, a noſtris ꝟo q̃ſtio aoriſtica, ſiue indefinita, etiã dicitur a noſtris interdũ ꝓpoſituȝ, vt vtrũ ſit, aliq̃d appetẽduȝ: vtrum ſit ꝓbanduȝ. Hypotheſis autẽ a noſtris nõnũq̃ cauſa, nõnũq̃ q̃ſtio circũſtantionata nũcupat̃, vt in roſciana Ciceronis q̃ritur ſi interfecerit patreȝ roſcius, ⁊ q̃m hypotheſes ſub theſib⁹ ſunt, veluti particulare ſub vl'i: hac ratione videt̃ rhetorica dialecticę ſubalterna, erunt igitur rhetorica, ⁊ dialectica ſubalternę q̃a de eiſdem q̃ſtionibus, ⁊ ꝓbationibus, ſed mõ diuerſo, cum rhetor particulariter, dialecticus vl'iter. Utruȝ ꝟo rhetor Theſim etiã ſpectet, poſtea diſputabit̃, ⁊ q̃m ſubalterna eſt ei aſſecla, cui ſubdit̃: non ab rõne in veterib⁹ trãſlationibus, aſſecutiua dicit̃, dialecticę. Marcus ꝟo Tullius libro de ꝑfecto oratore aliter hũc locum interpretatur, ait eniȝ eẽ igitur ꝑfecte eloquẽtis puto, nõ eaȝ ſoluȝ facultatẽ habere, quę ſit eius ꝓprie, fuſe, lateqȝ dicendi. ſed etiã vicinam eius, atq̃ finitimã dialecticorũ ſciam aſſumere, quãq̃ aliud videt̃ oratio eẽ, aliũd diſputatio, nec idem loqui eẽ, q̃d dicere, attamẽ vtrũq̃ in diſſerendo eſt diſputãdi ratio, ⁊ loquendi dialecticoꝝ, ſic aũt oratoꝝ, ⁊ dicendi ⁊ ornãdi. Zeno quidẽ ille, a quo diſciplina ſtoicoꝝ eſt, manu demõſtrare ſolebat q̃d inter has artis intereſſet, nã cuȝ compreſſerit digitos, pugnũqȝ fecerit, dialecticã aiebat eiuſmodi eẽ, cũ autẽ deduxerat, ⁊ manũ dilatauerat, palmę illius ſil'eȝ eloquẽtiam eẽ aiebat. Atq̃ etiã ante hũc Ariſt. ꝑn° artis rhetoricę dicit illam artẽ quaſi ex altera parte reſpõdere dialectice, vt hoc. vȝ. d'ant inter ſe: ꝙ hęc rõ dicendi latior ſit, illa loquẽdi cõtractior, quare rhetorica eſt antiſtropha dialecticę, hoc eſt illi ex altera ꝑte quaſi ex aduerſo correſpõdens. cũ vtreq̃ de eiſdẽ ſint q̃ſtionibus, ⁊ ꝓ

eadem principia, ſolum d'ntes: vt Cicero ait, fuſione, ⁊ preſſione, ſed res hęc ſit ne ita: poſterius diſputabim⁹, nũc ꝟo ſat ſit nobis apuiſſe locũ: hacten⁹ de intẽtiõe.

¶ Quapꝓ ⁊ omnes modo quodaȝ participant ambabus. Omnes eni vſq̃ ad aliquid ⁊ querere, ⁊ reddere rõnem, ⁊ defendere ⁊ accuſare conantur. Uerum multorum alij quidem fortuito hęc agunt, alij exercitatione ab habitu.

¶ Cũ accepiſſet itẽtioneȝ, nũc ex ijs, q̃ dixerat iſert duo, alterũ de ortu, ⁊ origine rhetoricę, alterum de inuento. De ortu atq̃ origine dicit rhetoricam oibus hoib⁹ aliq̃ modo ineſſe, aut ipellẽte natura ꝑter rõnem, ⁊ regulaȝ. aut imitatione maioꝝ: quos nouimus in dicẽdo fuiſſe peritos: ⁊ dicit. [Quapꝓ ⁊ omnes mõ quodã participãt ambabus] .ſ. dialectica, ⁊ rhetorica, ⁊ dixit [modo quodam] q̃m vulgares his parum admoduȝ participãt. Qr autẽ his oẽs participẽt, ex eo pȝ, q̃a cuȝ ſint de q̃buſdã cõibus, quę ſunt veluti locus ianuę in domo, quẽ nullus ignorat, oẽs fere ꝑticipare his vident̃. ⁊ aſſignat rationẽ, ⁊ dicit. [Omnes eni vſqȝ ad aliquid] hoc eſt aliq̃ modo [⁊ q̃rere, ⁊ reddere rõnem conant̃,] quę dialectici ꝓpria ſunt: [⁊ d'fendere ⁊ accuſare,] quę rhetoris partes ſunt. In dialectica eni diſputatione opponens q̃rit, reſpõdens rõneȝ reddit, in rhetorico ꝟo certamine coram iudice orator accuſat, aduerſarius defendit, quare cũ eiuſmodi actiones oẽs hoies quodã mõ attingãt, iure rhetorica, atqȝ dialectica oẽs quodã modo participamus. ⁊ cũ dixiſſet hoies omnes vtraqȝ participare: ſubſcribit, quo mõ illis ꝑticipent, ⁊ dicit. [Uerũ multorũ] hoium [alij q̃dem fortuito hęc agũt] .ſ. impellente natura: veluti multi hoies ęgroti ab ęgrotatione liberantur temere impellẽte natura. [Alij exercitatione] ⁊ vſu, qui [ab habitu] ꝓficiſcitur, hoc eſt imitatiõe maioꝝ, quos rhetores ꝑcipuos eſſe opinamur, vt hodie pleriqȝ faciunt, qui ſine arte Ciceronẽ imitãdo rhetores magni eẽ credunt̃: hoc pacto citharedi pulſant ſine arte ab exercitatione, quę ꝓficiſcit̃ ab habitu, queȝ imitatione maiorum acq̃ſierunt. recte ergo inq̃t, [alij exercitatione] q̃ [ab habitu] ꝓficiſcitur: quẽ imitatione maiorum nacti ſunt. per quę pȝ hoies multos vſos eſſe, tuȝ dialectica, tum rhetorica, ⁊ (vt dixit) alios temere, natura. vȝ. ipſa impellẽte, alios imitatione, vt quia viderunt maiores vtraqȝ vſos eſſe. Ueruȝ ipm loqui, atqȝ ſyllogiçare, vt ipſemet Ariſt. inq̃t in peroratione elencoꝝ, Ariſt. ſolus reduxit ad artem, cũ priores ſine arte ſyllogiçabãt. ipm ꝟo dicere non Ariſto. reduxit ad artem: ſed melius q̃ cęteri de arte dicendi ſcripſit.

¶ Sed quoniã vtraq̃ cõtingunt, pȝ q̃m erit vtiq̃ ⁊ ipſa in regulam redigi. Nam ꝓpꝓ q̃d adipiſcũtur, taȝ q̃ exercitatione q̃ qui caſu, cauſam inſpicere cõtingit. Tale aũt omnes vtiq̃ iã cõfitebũtur officiũ artis eſſe.

¶ Cuȝ declaraſſet homines fere oẽs dialectica atqȝ rhetorica, aut temere, aut exercitatiõe atqȝ imitatiõe vſos eſſe, nũc declarat ipm dicere, atqȝ ſyllogiçare poſſe redigi ad artem, ⁊ dicit. [Sed q̃m vtraqȝ contingũt] .ſ. tã dicere, q̃ ſyllogiçare aut temere, aut imitatiõe, [pȝ q̃m erit ⁊ ipſa] vtraqȝ hoc eſt tam dicere q̃ ſyllogiçare [in regulam redigi.] aut aliter exponi põt, vt ſit ſenſus. [ſȝ quoniã vtraqȝ] .ſ. dicere temere, ⁊ dicere exercitatione [contingit:] Amplius ſyllogiçare temere, ⁊ ſyllogiçare

exercitatione

Theſis

querere
ἐξετάζειν,
exquirere
reddere
ὑπέχειν
ſubijcere
ſubſtinere
verum
μὲν οὖν
quidem igit̃
exercitatione
διὰ συνή-
θειαν
ꝓpꝓ ꝯſuetudię
fortuito
εἰκῆ
temere

i regl'aȝ r'digi
ὁδοποιεῖν
dirigere
viam facere.

officium
ἔργον
opus

Cõmẽta^m^.

exercitatione contingunt.[Patet quoniam erit ⁊ ipſa] vtraqꝫ.ſ.dicere temere,⁊ dicere exercitatione [in regulam redigi.] ⁊ ꝙ hęc vtraqꝫ ſit in regulam redigi, probat,⁊ dicit.[Nam propter quid]hęc vtraqꝫ[adipiſcũtur,tam qui exercitatione ꝗ qui caſu,cauſam inſpicere contingit.] Aſſignãt enim cauſam cur vterqꝫ bene dicat,facile poſſumus,nam dicere poſſumus hos quidẽ dicere bene:quia temere dicunt,illos etiam, quia exercitatione bene dicunt,[tale autem]hoc eſt,⁊ huiuſmodi cauſam reddere,[omnes vtiqꝫ confitebuntur eẽ officium artis.] Sic igitur breuibus patet dicibilia ad ſcientificam regulam redigi poſſe. Nam cum bifariaꝫ homines dicant,alij incõſulto,alij exercitatiõe , atqꝫ imitatione,⁊ vtrũqꝫ contingit recte fieri,cum vtriuſqꝫ cauſa vt recte fiat,inſpici poſſit,(quod eſt officium artis) iure dicibilia ad regulaꝫ redigi poterunt.quo fit,vt de dicibilib[9] ipſis haberi poſſit certa ratio. Simili ratione ⁊ ſyllogiçabilia redigi poſſunt in regulam, cum eni alij temere,alij imitatione bene ſyllogiçẽt,⁊ vtrũqꝫ vt recte fiat,contingit,⁊ huius cauſa reddi poteſt ex eo ꝗ alij temere,alij imitatione pręcepta ſyllogiçãdi ſeruãt, aſſignant autem huius rei cauſam,officiũ artis eſt,igit̃ ſyllogiçare ipſum in certam rationem redigi poteſt. ¶ Preterea natura factum eſt ipſum ſyllogiçare, obſeruatiõe ꝟo,ꝙ hoc recte,illud male fiat,facta eſt ars. ¶ Quare vtrũqꝫ negotiuꝫ ad rationeꝫ reduci poteſt,

De inuentio ne rhetorice. quia ꝟo ortum rhetoricę videtur Ariſt.tradere ex ipſa natura hominum:quoniam imitatio ex natura ortũ habuit,ars ꝟo ab imitatione,⁊ exercitatione:ideo de rhetoricę inuentione quoddaꝫ dicamus. Hermogenes itaꝗ rhetoricę origineꝫ ab ipſo deo eſſe probat,primo quidem vere:quoniaꝫ omne bonũ a deo eſt,rhetorica bonum quid eſt,igitur rhetorica a deo eſt.deinde fabuloſe/quoniam(vt inquit)in factura mundi oẽs dij cooperati fuerunt vnuſquiſ nonnihil addens ad eius ornatum:vt pallas oleam,⁊ telam:Dionyſius vitem/Ceres fruges,Apollo medendi facultatem/muſicaꝫ,⁊ diuinationem,Uulcanus ferrariam artem: Mars militiam/ Mercurius hominibus rhetoricam,atqꝫ dicendi artẽ addidit.Si igitur ex Mercurio fluxit rhetorica: patet ex deo,⁊ in deo eſſe rhetoricam.idem probat Neptũni atqꝫ Mineruę fabula:nam poſt diluuiũ Minerua prima rhetorica viſa eſt.Ex his argumentatur ad heroas (vt inquit Homerus)vt ad Neſtoreꝫ/Menelaũ/Ulyxem/atqꝫ Achillem,deinde migraſſe ad homines,naꝫ ſi primum in dijs,⁊ a dijs ad heroas,conſonum ratiõi eſt,vt demum ad homines proceſſerit.Sed cui regioni primuꝫ,Hermogenes ait ſyracuſis Sicilię vrbi primum captam exerceri rhetoricam ob Helonis,atqꝫ Heronis oppſſionem.Illic enim cęperunt primum procęmia,quę principia dicũtur,⁊ de ſyracuſanis Corax primum rhetoricam docuit:cuius auditor fuit Tiſias.Ab his Athenas deriuauit,per Gorgiam Leontinum illuc miſſum vt auxilia peteret in bello leontino/vbi primi oratores fuerunt Antiphon Ramuſius,Lyſias cephali,Iſocrates,Iſęus,Andocides, Demoſthenes, Eſchines,Lygurgus, Hyperides,atqꝫ Dinarchus,Cicero in procęmio veteris rhetoricę,⁊ primo de oratore rhetoricę inuentum vrbium conditoribus, atqꝫ legum la

Cap.ij°. toribus tribuit.Cui Quintilianus libro tertio aduerſatur,quia adhuc vage,⁊ ſine vrbibus/ac legibus adſunt gentes,intra quas nonnulli ſunt, qui ⁊ legationibus funguntur: ⁊ accuſant aliqua , ⁊ defendunt, et deniqꝫ alium melius alio dicere arbitrantur. Ad hęc ante vrbes homines dicebãt,⁊ alij alijs peritius,quare cũ ſemper fuerit dictio hominib[9] coęua,iure Quintilianus rhetoricę inuentũ tribuit naturę, artis ꝟo obſeruationi. Nam natura initium,obſeruatio autem artem fecit.initium quidem natura,quoniam ſermonem ab ipſa rerum natura geniti protinus acceperunt. Artem ꝟo obſeruatio,naꝫ homines ſunt in facultate medendi,cuꝫ viderent alia ſalubria,inſalubria alia,ex eorum obſeruatione artem medendi effecerũt:ita quoqꝫ cũ in dicendo alia vtilia,alia inutilia eſſe cognouerint, artem dicendi conſtituerunt,quam poſitionem,vt mihi viſum eſt,Ariſtoteles hic olfecit. ¶ Diodorus ꝟo rhetoricę inuentorem aſſerit fuiſſe Mercurium. Ari-

Libro p. ſtoteles autem teſte Laertio libro 8°/primum Empedoclem oratorię inuentorem fuiſſe ait,⁊ Quintilianus idem fere ſentiens in tertio ſic ſcribit,naꝫ primus poſt eos,quos poetę tradiderunt,nouiſſe aliqua circa rhetoricen Empedocles dicitur.Uerum Ariſtoteles libro elenchorum in peroratione libri aſſerit Tiſiam poſt priores rhetoricam auxiſſe,Thraſymachum ꝟo poſt Tiſiam,poſt Thraſymachum Theodorum. Sed de modo,quo rhetorica ipſa inuenta eſt,non eſt a Quintiliano explicatum,ꝓpterea dicamus accuſare,⁊ defendere eſſe nobis naturalia,nec alia ratione nobis inſita,niſi natura/quia homines,⁊ rationales ſumus.Dicere ꝟo/quo accuſamus,ac defendimus,ineſt nobis aut temere,h' eſt ſine arte,⁊ vſu:aut exercitatione,ſiue imitatione,quo fit vt dicibilia nobis inſint/partim natura/partim vſu,⁊ quia vtroqꝫ modo,poſſunt,(vt Ariſt. inquit)eẽ bona,aut mala,vtilia aut inutilia ad perſuadendum,obſeruatione apprehenſa ſunt ⁊ vtilia ⁊ inutilia ad perſuadendum.Quare rhetoricę initia/partim natura,partim vſus fecit,artem autem,obſeruatio,qua vꝫ.vtilia,⁊ inutilia ad dicendum appręhenſa ſunt: veluti vt Quintilianus,⁊ Celſus dixerunt, ſalubria,⁊ inſalubria naturalia ſunt,quę ꝟo ſint ſalubria,quęue inſalubria,obſeruatione apprehenſum eſt, quare vt initia artis medẽdi natura fecit,artem ipſam obſeruatio: per quã vtilia ⁊ inutilia apphendũtur , ſic ipſa dicibilia,quę artis rhetoricę initia ſunt,natura effecit, artem ꝟo dicendi obſeruatio,quatenus obſeruatione apphẽſum eſt quę dicibilia ſint vtilia, quęue inutilia, eadem via atqꝫ ordine dialectica inuẽta eſt,nã quęrere,⁊ reddere rõnem naturalia ſunt,nec nobis inſunt,niſi natura,vt ꝗa homines.Diſputare auteꝫ,quo quęrimus,vel rationem reddimus,ſunt partim temere ſine vſu,⁊ arte,partim vſu,hinc diſputabilia fuerũt alia vtilia,alia inutilia ad diſputãdum/partiꝫ vſu,partim temere, ꝗre primordia dialecticę natura fecit. Obſeruatio,autẽ artem per quã vtilia,⁊ inutilia ad diſputãdum apphenſa ſunt.Simili rõne ⁊ ſyllogiçãdi artem fecit obſeruatio, nã natura fecit voces,ars autẽ ꝓpõnes,⁊ ſyll'os vtiles ex talibus ꝓpoſitionibus cõſtitutos.per obſeruationẽ enim apphenſum eſt,quę ꝓpoſitionuꝫ miſtio vtilis ẽ, quęue inutilis. Pꝫ igitur primordia artium natura facta eſſe,artem ꝟo,obſeruatione:hęc de rhetoricę inuẽtione. ¶ Uerum aĩaduerſione dignũ nos oratores dicere,qui cauſas agunt. rhetores ꝟo,qui rhetoricam ꝓfitentur.Declamatores deniqꝫ,qui ſiue alios docendi, ſiue ſe exercendi gratia fictam cauſaꝫ orant:vt in veris poſtea cauſis poſſint dicere. Rhetoricus autem ꝑ rhetore aliquãdo,⁊ interdum pro oratore accipitur.Apud ꝟo gręcos rhetor pro oratore,accipit̃,rhetoricus autẽ modo pro oratore,qui cauſas ex arte dicit,modo ꝑ eo, qui docet artem. Rhetoricam ꝑterea authore Suetonio de claris oratoribus conſtat nonnũꝗ Romę ꝓhi-

bitam eſſe exerceri,ſed cum paulatim deinde ipſa vti/lis,⁊ honeſta appᵃruiſſet,Romę fuit reuocata,⁊ lȝ plu/res pꝛofiterentur ipſam,Antonius niphus tamen genti/lis noſter,inter cęteros doctiſſime eam pꝛofeſſus eſt,cu/ius ſcholas,vt Suetonius meminit in libro de claris grāmaticis,Cicero cū vacabat a ꝑtura,viſitabat.

ſtruxerunt
συντιθέτες
cōpoſuerūt
perſuaſiones
πίστεις
fides
fidē facere
artificioſum
ἔντεχνόν
artificiale
artificioſe
corpus
σῶμα
neruus
commotio
διαβολή
tentatio
criminatio
ſeductio
columnia
indignatio

¶ Qui igitur artes orationū nunc ſtruxerūt, paruam ipſius particulam effecerunt,pꝛſua ſiones eniȝ dūtaxat artificioſum ſunt,cętera autem additiones.Hi autē de enthymema tibus quidem nihil dicunt,(qđ quideȝ cor/pus perſuaſionis eſt)de eis vero,quę pꝛęter reȝ ſunt,plurima pertractant. Cōmotio enī ⁊ cōmiſeratio,⁊ ira,cęteriq; affectus nō ad rem,ſed ad iudicem ſunt.

¶ Cum dixiſſet de artis inuētiōe,nūc quę pꝛiores de ipſa tetigerunt,reſumit,vt oſtenderet eoꝝ inſufficiētiā,vbi pꝛimo annotatione dignū Ariſt.hic per rem,intellige/re hypothēſim,hoc eſt q̄ſtionem ſiue cauſam,vel pꝛopo ſitum:vt Plato inquiſitus de furto,ſit ne torquendus? Hęc eni dicit̄ res,⁊ hypotheſis,quę ⁊ cauſa,⁊ q̄ſtio de/finita,ſiue circūſtantionata etiā nūcupatur.Quare per rem/qđ gręce eſt πρᾶγμα,hypotheſim hoc eſt cauſaȝ intelligit,ea aūt,quę iudices,aut auditores flectūt,alia ſunt ad rem:alia autem ꝑter rem,ad rem quidē ſunt,ea omnia,quibus q̄ſtio pꝛobatur:vt enthymema,⁊ exem plum.Vbi cā.inquiſitus Plato de furto togę,pꝛobat̄ ex eo,q̄a noctis tempore cuȝ ſcalis,⁊ chordis depꝛēhenſus eſt.ergo torquendus.Amplius alias Plato furatus eſt frumētum,igitur torquēdus.Hęc itaq; iudicem flectūt ad rem.ꝑter rem vero:ſunt aut orationes patetice: q̄s li/centia loquēdi dicere poſſumus efficacias,quales ſunt orōnes moratę,orationes affectę,orationes etiā accō/modatę,de quibus 2° libro dicemus, aut ſunt ſigna, q̄

Cap.17.

non in verbis conſiſtunt,ſed in ipſis perſonis demon/ſtrātur,de quibus multa exempla tradit Quintilianus libro 2°,veluti ſunt authoritas,gratia,⁊ dignitas dicen tis,pecunia,aſpectus miſerabilis,cicatrices,⁊ id genus, quorum vis perſuaſiua non in verbis eſt,ſed in ſignis. Piores itaq; qui de rhetorica ſcripſerunt, de his,quę ꝑter rem ſunt, valde elaborarunt:de enthymematib⁹,⁊ exemplis,⁊ de propoſitionibus,⁊ elemētis horuȝ,⁊ de generibus dicendi,quę ad rem ſunt,nihil fere dixerūt. Quare paruam rhetoricę partem tetigerunt,nam ꝑter/mittentes enthymemata,⁊ exempla/orationis corpus, atq; neruum ꝑterierunt,⁊ pertractantes,quę pꝛęter reȝ ſunt,non ad q̄ſtionem,ſed ad iudicem reſpexerūt. Ro mani vero oratores multa de elocutione tradunt,vt Ci/cero,⁊ Quintilianus,q̄m hanc putant difficillimā ora/tionis partem.M.enim Antonius aiebat ſe multos vi diſſe diſertos,eloquētem vero,neminem.Cicero quoq; inuentioneȝ,⁊ diſpoſitionē pꝛudentis hominis putat, eloquētiam oratoris noſtra ꝑſertim ętate hāc tātum in vſu cernimus,cum cętera iaȝ exoleuerint Socrates ēt in apologia elocutionem non multuȝ magnifecit,dicit eniȝ oratori ſatis eſſe(vt vera dicat)iudici autē aut au/dientibus iuſta ne an iniuſta ſint,cognoſcāt. In Gorgia etiam elocutionē,quę ⁊ ornamēta habet, vult ſimilem eſſe cibis medicoꝝ,qui(vt dulces videātur)ornari cō/ſueuerunt.Unde explodit ab oratione hęc omnia,mo netq; vt ſtudium oratoris ſit ſolum erga neruū,quę eſt ipſa perſuaſio.Ariſt.igitur dicit.⌊Qui igitur artes ora/tionum nunc ſtruxerūt,⌋atq; compoſuerunt,hoc eſt,q̄ noſtris tempoꝛibus docent dicere,atq; orationem con ficere,⌊paruā ipſius⌋.ſ.rhetoricę⌊particulā effecerūt:⌋ atq; docuerunt,deinde pꝛobat hoc,⁊ dicit,⌊Perſuaſiōes enim dūtaxat artificioſum⌋quid⌊ſunt:⌋vt ſunt enthy/memata,⁊ exempla,⁊ horum loca,⁊ pꝛopoſitiones,⌊cęte ra autem additiones,⌋vt quę ꝑter rem ſunt.deinde ex/ponit quo modo veteres ꝑtermiſerūt id quod artificio ſum eſt,⁊ totum orationis corpus,⁊ tetigerunt, ea:quę ꝑter rem ſunt,⁊ dicit.⌊Hi autem de enthymematib⁹ ni hil dicunt,quod quidē corpus,⌋⁊ neruus⌊perſuaſionis eſt,⌋⁊ ſic ꝑtermiſerunt id,in quo potiſſima oratiōis pꝛs conſiſtit,corpus gręce eſt σῶμα Trapeçuntius expo ſuit.i.neruus,nō imperite:animaduertēs magis ad ſen ſum q̄ȝ ad verbum.Nam orationes patetice,ſigna,ver boruȝ ornatus,ſiue elocutio,⁊ cętera id genus ſunt car ni ſimilia:enthymemata,exempla,pꝛopoſitiōes, ⁊ loca, in quibus omnis vis cōſiſtit,ſunt ſimilia neruo.Quod autem particulam paruam attinxerint,ſubdit.⌊De eis vero:quę ꝑter rem ſunt,plurima pertractant,⌋⁊ aſſignat cauſam,⁊ dicit.⌊Cōmotio enim ⁊ cōmiſeratio,⁊ ira,cę teriq; affectus⌋de quibus agunt,⌊non ad rem⌋hoc eſt ad pꝛopoſitum,⌊ſed ad iudiceȝ ſuntę.¶ Quo vero ad ver ba attinet,⌊cōmotio quę gręce eſt διαβολή,eſt latine tentatio/criminatio,ſeductio,calūnia,⁊ indignatio.Af/fectus gręce πάθη,verum non vna ratione ab omnib⁹ exponitur,nam Quintilianus lib° 3° affectus exponit, Cicero 3° lib° q̄ſtionum tuſculanarum perturbationes interꝑtat̄,⁊ morbos.Boetius noſter vbiq; paſſiōes di cit,nos vero indifferēter,⁊ affectus,⁊ affectiones,⁊ mor bos,⁊ perturbationes,⁊ paſſiones dicimus.

q̄ bene legib⁹ gubernantur;
εὐνομοῦμέναις
bene legib⁹ or dinatis
promulgare
ἀγορεύειν
i cōciōe dicere
vtuntur
χρῶνται
interrogant

¶ Quare ſi circa omnia iudicia eſſet,ſicut in quibuſdam ciuitatibus etiaȝ nunc eſt,⁊ ma/xime in ijs,quę bene legibus gubernant̄:ni/hil vtiq; haberent qđ dicerent.Omnes enī hi quidem putant oportere ſic leges pꝛomul/gare,hi autem ⁊ vtunt̄⁊ pꝛohibent ꝑter rem dicere,ſicut etiam in ariopago.

¶ Cum declaraſſet antiquorū inſufficientiā,ex eo,quia tetigerunt ſolum artem cōmouendi iudicem,qđ eſt mi nima pars rhetoricę,at nunc partim concludit,partim ſcđo loco declarat eorūdē inſufficiētiā,ex eo:q̄a nō eſt omnibus ciuitatibus cōceſſum ꝑter rem dicere.⁊ dicit. ⌊Quare ſi circa omnia iudicia⌋oium ciuitatum⌊eēt,ſi/cut in quibuſdam ciuitatibus etiaȝ nunc eſt,⁊ maxime in ijs⌋ciuitatibus⌊quę bene legibus gubernātur,nihil vtiq; hn̄t qđ dicerent.⌋eſt ergo ſcđa ratiōe hęc dicē/di pars inſufficiēs,q̄m nō apud omnes eſt pꝛmiſſa. Ex/ponit autē q̄d apud oēs ciuitates ſit ordinatū de his,⁊ dicit.⌊Oēs eni hi q̄dem putāt oportere ſic leges pꝛmul gare,⌋vt ſubaudi nihil ꝑter reȝ dicat̄,⌊hi autē et vtun/tur,⁊ pꝛohibent pꝛęter rem dicere,ſicut etiā⌋adhuc⌊in ariopago⌋.¶ Quo vero ad verba attinet,verbū vtun/tur, χρῶνται gręce dicitur:latine interrogant,⁊ ciuita tes,quę bene legibus gubernantur,ſunt in quibus non tyrānice viuit̄.Pꝛomulgare leges gręce eſt ἀγορεύειν, latine in conciōe dicere,aut leges vulgo publicare, vn̄ feſtus leges pꝛmulgari,eſt cum pꝛimū in vulgus edunt̄. Ferre aūt leges,poſt pꝛmulgationē eſt,nā pꝛīt leges pꝛo/mulgari,quę poſtea nō ferent̄.Legē eni q̄uis viri pꝛu dentes ⁊ cōſulti q̄dē cōdere debēt,tamē pꝛmulgādā eſſe dico,vt Romani cōſueuere.Rogatio eni apud popu/luȝ Romanū trinūdino pꝛmulgabat̄,anteq; acciperet̄.

vt vndeuiginti dierũ ſpatio(tot enĩ inter trinas nundinas intercedunt)optime deliberare poſſent, vtrũ futura lex reipu.cõduceret,q̃ſi igit̃ velit,omnes leges has, quę dicũt nihil p̃ter rẽ eſſe dicẽdũ/aſſerũt ꝑmulgãdas eſſe,ſed Ariopagitę ferunt haſce:⁊ acceperunt.

Recte id putantes.non enĩ oportet iudicẽ peruertere in iram prouocantes,aut in inuidiam,aut in cõmiſerationem. Simile enim eſſet, ſiquis qua debet vti regula, hanc faciat diſtortam.

Cõmẽta[m]. Cũ induxiſſet Ariopagitas in cõprobationẽ eius,qđ dixerat,nũc ꝑtiʒ approbat legis rectaꝝ ciuitatũ,⁊ Ariopagitarũ obſeruationẽ,ꝑtiʒ oſtẽdit,ꝙ dicere p̃ter reʒ ꝑpateticas,affectaſqʒ ꝑſuaſiões nõ ſit a legũlatorib⁹ permittẽdum.⁊ dicit.[Recte id putãtes]ſubaudi Ariopagitę,qui ꝑmulgãtes eas leges,ferũt,⁊ obſeruant,⁊ aſſignat cãm,⁊ dicit.[Non enĩ opʒ iudicẽ in irã,ꝓuocantes ꝑuertere,aut in inuidiã,aut in cõmiſerationẽ,]qb⁹ pendeat cõtra accuſatũ,vel accuſanteʒ.Quod declarat per ſi̾le in natura more rhetorico,⁊ dicit.[Simile eniʒ eẽt,ſiquis qua dʒ vti regula,hãc diſtortã faciat,]ac deprauet.Annotatione dignũ eẽ ita in iudicio cauſaꝝ,vt eſt in iudicio nãli,quo ſenſoriũ iudicat ſenſibilia.nam veluti q̃ꝺiu ſenſoriuʒ guſtus nõ eſt aliq̃ qualitate affect⁹,de ſenſibilib⁹ recte iudicat,⁊ q̃ꝫ cito eſt aut cholera/aut flegmate alteratũ,mox ſibi oĩa quę guſtat,aut amara:aut dulcia iudicat,vt apud ęgrotãtes pʒ:quorum guſtus,cũ ſint infirmi oĩa ꝑ humore,quo afficit̃,iudicat, ita erit in iudicio cauſarũ,qm̃ tãdiu q̃ꝺiu iudex nulla afficitur affectione,recte iudicat,⁊ q̃ꝫ cito pẽdet aliq̃ affectiõe pulſus,de ſnia ꝓferenda recte nõ procedet. Ex ħs ſeq̃tur taʒ ꝑmulgãtes leges,qbus cautũ eſt,vt nemo p̃ter rem dicat,q̃ꝫ Ariopagitarũ obſeruationeʒ, qua ferũt,vt nemo p̃ter rem dicat,eſſe tũ rõni,tũ naturę cõſonum. Quo ꝯo ad ꝯba attinet,regula gręce eſt κα νὼν,eſt autẽ canon pluſq̃ꝫ lex,nam canon eſt lex icõmutabilis,aſſimilauit autẽ Ariſt.iudicem canoni,principẽ ꝯo legi:⁊ non ab ratione,qm̃ lex eſt p̃nceps ſine appetitu/iudex ꝯo regula,qm̃ imꝑmutabilis eſt,cũ non habeat authoritatẽ ꝑmutãdi leges,ſed ſolum ſm̃ leges iudicandi. Hinc pʒ Ariſt.clam cauſidicos a ciuitatibus,q̃ bene legibus gubernãtur,fugaſſe:⁊ ꝙ iura extorqueãt, ⁊ ꝙ leges,atqʒ iudices peruertant.

Adhuc autem manifeſtum,quoniam litigantis q̇dem nihil eſt,niſi oſtendere rem q̇a eſt,aut non eſt,aut facta eſt,aut facta nõ eſt. Sit autẽ ne magna aut parua,aut iuſta,aut iniuſta(quęcũq̇ʒ legiſlator non determinauit)ipſum vtiq̇ʒ iudicem oportet cognoſcere,⁊ non diſcere a litigantibus.

Cõmẽta[m]. Quarto refellit cauſidicos oratores ex eo q̇a ſibi arrogãt officiũ iudicũ aut legũlatoꝝ:vbi aĩaduerſiõe dignũ ꝙ ꝑ ea,quę dicunt̃ ad rẽ,ꝓprie nihil aliud oñdit̃, niſi ſit ne res,vel nõ ſit:aut ſit ne facta,vel nõ facta.per ea ꝯo,quę p̃ter rem dicunt̃,oſtẽdit̃,res facta ſit ne magna,vel parua,iuſta,vel iniuſta.Quo fit,vt ſint duo officia:oratoris q̇dem,vt oſtẽdat ſit ne res,vel nõ ſit,iudicis ꝯo,vt cognoſcat ſit ne res facta magna,aut ꝑua,iuſta,vel iniuſta. Hui⁹rei rõ eſt,qm̃ iudicis officiũ eſt pęnas,⁊ aĩaduerſiões ꝓ re facta iudicare/q̃s iudicare nõ poterit,niſi cognoſcat q̃ta ſit res,q̃re qui p̃ter reʒ dicũt,ꝓprio officio non vtunt̃.ſed iudicis,nã ꝑ ea,q̃ p̃ter rem dicũtur,oſtẽdit̃ quãta ſit res,qđ q̇deʒ cognoſcere ꝓpriũ eſt iudicuʒ:vnde dicit.[Adhuc aũt manifeſtum, qm̃ litigãtis q̇dẽ nihil eſt.]h̃ eſt nullũ aliud officiũ eſt, [niſi oſtẽdere rẽ,q̇a eſt,aut nõ eſt,]vt in cauſis de p̃ñti, [aut facta eſt,aut facta non eſt,]vt in cauſis de p̃terito, de futuris ꝯo nõ ſe extendit,niſi ꝑ accñs,q̃tenus ꝑticipant nõ nihil p̃ſentis,vel p̃teriti. Hęc de officio oratoris,q̇ cauſas dicit,deinde de officio iudicis,dicit.[Sit aũt ne magna,aut parua,aut iuſta,aut iniuſta.(q̃cunqʒ legiſlator nõ determinauit)ipſum vtiq̇ʒ iudicẽ opʒ cognoſcere.⁊ nõ diſcere a litigãtibus.]diſcet aũt,ſi litigãtes p̃ter rẽ ꝑmittat dicere.q̇a,vt diximus,ꝑ ea,q̃ p̃ter rẽ dicunt̃,nõ oſtẽdit̃ ſit ne res,ſed quanta ſit.Ex hiſce pʒ tria eẽ officia ꝑ ſe ſm̃ Ariſ.eoꝝ,q̇ in cã ꝯſant̃. oratoris q̇deʒ dicere ad rẽ,h̃ eſt oſtẽdere ſi res ſit,vel non ſit,facta,vel nõ facta. Iudicis ꝯo ⁊ h̃ cognoſcere,⁊ inſuper quãta res ſit,⁊ q̃lis,vt ſi magna,vel ꝑua,iuſta aut iniuſta. Legiſlatoris deniqʒ promulgare,atqʒ ferre leges, hinc fit,vt in officio iudicis ſit,cũ legiſlator leges non tulerit,vt ꝓ̇ṗa doctrina,vel experiẽtia ſuppleat.ob hãc rem iudex quaſi peritior eſſe debʒ legiſlatore,quę etiã Plato libro de legibus ſentit.

Maxime igitur conuenit,vt quę recte poſitę ſunt leges,cũcta ipſę determinent, ⁊ q̃ꝫ pauciſſima iudicibus cõmittant.

Cõfutãdo rhetores ſui tꝑis Ari.obiter incidit in ſermonẽ de iudicis officio,ac legiſlatoris peritia, q̇b⁹ explicatis redit/vñ defluxit orõ.vʒ.ad declarandũ q̇d ſit officiũ oratoris. Pro declaratiõe itaqʒ iudicis atqʒ legiſlatoris,annotatiõe dignũ,ciuilẽ gubernationẽ ſimilem eẽ mũdano regimini:vt ẽt Ariſt.inq̇t libro de cauſa motuũ aĩalium/nã,vt in mũdano reꝝ oĩum regimie a ſupręmis influxus deueniunt ad ima per cauſas cęleſtes medias,(nam cũ ſup̃mę ſubſtãtię,vt de⁹,cęteręqʒ intelligẽtię in hęc ima mortaliaqʒ imediate agere non poſſint,cęli conſtituti fuerunt,vt Plato ſentit in Timęo,per quos eiuſmodi diuini influxus ad nos deducantur,)ita quoqʒ in ciuili ipſo regimine ſunt legumlatores,qui principes,⁊ ſupremi ſunt,litigantes auteʒ, imi,medij deniqʒ iudices. Deuenit igitur legiſlatoris iudiciũ ꝑ medios iudices vt diuinaꝝ ſubaꝝ iſluxus deſcẽdit ad ipſa mortalia ꝑ cęlos,q̃re vt in mũdano regimine mediũ.vʒ.cęluʒ ſup̃mi,⁊ imi nã ꝑticipat,vt Peripatetici declararũt,ſic ẽt in ciuili regimie iudices legiſlatoris ac litigãtiũ officio ꝑticipare debẽt. Ari.igit̃ volens oſtẽdere q̇d a legiſlatore,q̇due a litigãtib⁹ ipſis iudex mutuet̃,p̊ accipit q̃les eẽ leges ꝺbeãt,q̃s legiſlator ꝑmulgat,⁊ dic̃.[Maxie igit̃ ꝯuenit,vt q̃ recte poſitę ſt leges]ab ipſo legiſlatore,[cũcta,]q̃ ꝺtermiari poſſint, [ipſę]leges[determinẽt,]caſuſqʒ oẽs,vt fieri põt,decidant,[⁊ q̃ꝫ pauciſſima iudicib⁹cõmittãt]ꝑ q̃ innuit iudicem a legiſlatore plura q̃ꝫ a litigãtib⁹ mutuari. quippe cum a legiſlatore quid iuris ſit,accipiat,a litigantibus ꝯo,facta ne res ſit,vel non ſit.

Primum quidem,quia vnuʒ aut paucos admodum prudentes,qui leges ferre,ac iudicare poſſint,facili⁹ eſt iuenire q̃ꝫ multos

admodũ prudentes εὐφρονοῦντας bñ ſapiẽtes inuenire λαβεῖν accipere

Cũ accepiſſet legiſlatorẽ pau[ma] iudicis prudẽtię,atqʒ arbitrio relinq̃re ꝺbẽ,vt ꝯcluderet plura iudicẽ a legiſlatore q̃ꝫ a litigãtib⁹accipe:nũc id trib⁹ rõnib⁹ ꝓbat,p̊a eſt,q̇a leges ferre ſpectat ad vnũ,vel ſalteʒ ad paucos, Solon enĩ Athenieñſib⁹ leges tulit,⁊ fuit vn⁹, Ligurg⁹ Lacedemonijs,⁊ rurſuʒ vn⁹fuit, Minoes Cretẽſib⁹

etiam vnus exiſtens, ⁊ ſi plures fuerint, pauci ſunt, qui leges ferunt, iudicare autem ſm leges latas ſpectat ad multos, nam in ſingulis ciuitatibus, atqꝫ quantumuis paruis oppidis oportet eſſe iudices legibus latis vtentes, cum igitur plura ⁊ perfecta inuenire ſit longe difficilius ꝙꝫ pauca vel vnum inuenire, ideo iudicibus pauciſſima ſunt cõmittenda, ſed omnia per leges tradenda: ne inſcitia in iudicijs errent: vnde dicit. [Primum quidem, quia vnum aut paucos admoduꝫ prudentes] legiſlatores [qui leges ferre, ac iudicare poſſint, facilius] eſt inuenire ꝙꝫ multos [iudices, qui legibus poſitis vti poſſint. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, annotatione dignum verba vltima legi cum negatiua particula: ⁊ qdẽ non recte, quoniam (vt pꝫ) ſuperflua eſt omnino.

¶ Deinde legumlationes quidem ex multo tempore conſideratis fiunt. Iudicia autẽ ex propinquo. Quare difficile eſt aſſignare iuſtũ, ⁊ expediens bene iudicantes.

ex ꝓpinquo
ἐξ υπογύου
ex ſuborto
breuiſſime
Cõmẽtaᵐ.

¶ Secũdo, qa leges ferri ſolent poſt factam longo tempore conſiderationem. non eniꝫ qui leges fert, cogitur ſubito leges ferre. Iudicia ꝟo breui tempore cõſideratione facta fiunt. ⁊ ita niſi iudex omnia aut plura per leges determinata reperiret, quibus iudicare poſſit, non poterit recte iudicare, ſępiſſimeqꝫ in errorem dilabeť. Quare arbitrio iudicum pauciſſima cõmittenda ſunt. vnde dicit. [Deinde legũlationes ex ꝯſideratis ex multo quidem] ⁊ longo [tempore fiunt. iudicia autem] ⁊ decreta [ex propinquo,] ex temporeqꝫ. ꝓpterea cõcludit [quare difficile eſt] ipſos [bene iudicantes iudicare iuſtum, ⁊ expediens] hoc eſt ⁊ ęquuꝫ. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, verbum ex ꝓpinquo, gręce eſt ἐξ ὑπογύου, ⁊ antiquus interp̃s ex ſuborto expoſuit, qḋ nõ eſt mihi diſſonũ, nã quę iudex ꝓſpicit, mox ſuboriuntur.

¶ Omniuꝫ autem maximuꝫ eſt, qa iudiciuꝫ quidem legiſlatoris non de particularibus neqꝫ de p̃ſentibꝰ, ſed ⁊ de futuris, ⁊ de vniuerſalibus eſt, Senator autem ⁊ iudex de pręſentibus iam, ⁊ determinatis iudicãt: ad quos ⁊ amare, ⁊ odiſſe, ⁊ ꝓprium cõmodũ annexa ſunt ſępe, vt non amplius ſufficiẽter verum ꝓſpicere poſſint: ſed obtenebrare iudiciuꝫ proprio voluptifico, aut dolorifico. De alijs igitur (vt diximus) oportet ꝙꝫ pauciſſimis iudicem principem facere.

proſpicere
ἐπισκοπεῖν
videre
obtenebrare
ἐπισκοτεῖν
adumbrare
Cõmẽtaᵐ.

¶ Tertio idem perſuadet ex eo, qa legũlatoribus facile eſt proſpicere verum, iudicibus auteꝫ perdifficile legũlatoribus quidem facile: quia de futuris, ⁊ vl̃ibus ꝓſpicit, ad quę nec amor, nec odium, nec vtile annexum eſt. Iudicibus ꝟo perdifficile: qa proſpiciunt de p̃ſentibus, ⁊ particularibus hominibus, vt de amicis, vel inimicis, de ꝓpinquis vel extraneis, ad quos plerũqꝫ annexus eſt amor, veluti erga amicos, odium veluti erga inimicos, ꝓprium vtile, vt erga propinquos, quare iudices impediti affectibus non poſſunt facile verum ꝓſpicere, legũlatores auteꝫ, qui his nullatenus afficiunť, facile verum diſcernunt, non ergo iudicibus, qui cum difficultate verum ꝓſpiciunt, multa cõmittẽda ſunt, dicit. [Oium autem] .ſ. argumẽtorum ad ꝓbanduꝫ pauca eſſe iudicibus relinquẽda [maximũ] ac potiſſimum argumẽtum [eſt, qa iudicium qdem legũlatoris nõ de particularibus] .ſ. perſonis, [neqꝫ de p̃ſentibꝰ] hoibꝰ, atqꝫ perſonis eſt, [ſed ⁊ de futuris, ⁊ vl̃ibꝰ] hominibꝰ [eſt,] quę ratio docet legũlatoris q̃ſtiones eſſe theticas, quia ſunt incircũſtantionatę. Iudicum ꝟo q̃ſtiones, ⁊ iudicia eſſe hypothetica, quoniã circa cauſas, quę ſunt quęſtiões circũſtantionatę. ꝓpterea ſubſcribit. [Senator autem ⁊ iudex de p̃ſentibus iaꝫ] .ſ. factis, perſonis, ⁊ hominibus, [⁊ de determinatis,] ac ꝯſignatis particularibuſqꝫ hominibus, ⁊ perſonis [iudicãt.] ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, ſenator, gręce eſt ἐκκλησιαστής, latine tũ pręfectus, tuꝫ contionator, ſiue cõſiliarius, ⁊ vtrũqꝫ ſit, de ijs proſpicit, quę de pręſenti ſunt, ⁊ de hominibꝰ determinatis, vt de amicis, vel inimicis, vel ꝓpinquis. ꝓpterea oſtendit hos cum difficultate poſſe verũ diſcernere, ⁊ dicit, [ad q̊s] .ſ. homines, vt ad amicos, [⁊ amare iam,] ⁊ ad quos .ſ. inimicos [odiſſe,] ⁊ ad quos .ſ. propinquos, vt ad filios, vel id genus [⁊ ꝓprium cõmodũ annexa ſunt ſępe, vt non amplius ſufficienter veruꝫ ꝓſpicere poſſint, ſed obtenebrare iudicium ꝓprio voluptifico, aut dolorifico.] ¶ Quo ꝟo ad verba attinet verbum obtenebrare gręce ẽ ἐπισκοτεῖν, latine tum adumbrare / tuꝫ obtenebrare, eſt autẽ adũbrare verbũ tractum a pictoribus, qui planas imagines adũbrant, vt ſolidę videãtur: ſic iudex ꝓprium iudicium adũbrat ꝓprio dolorifico, aut voluptifico: quatenus nõ plane ꝓpter ꝓpriũ bonum / aut malum iudiciuꝫ facit, ſꝫ adũbratiue. Tunc affert concluſionẽ, ⁊ dicit. [De alijs igiť] vt diximus .ſ. vniuerſalibus [oportet ꝙꝫ pauciſſimis iudicem principem] ⁊ dñm [facere.]

¶ Id autem, qḋ eſt factuꝫ eſſe, aut non factũ eſſe, aut fore, aut non fore: aut eſſe / aut nõ eẽ, neceſſe eſt iudicibus cõmittere, nõ enĩ poſſibile eſt hęc legiſlatorem ꝓuidere.

Cõmẽtaᵐ.

¶ Cum declaraſſet quot iudex accipit a legũlatore ſubſcribit mox, quę legiſlator relinq̃re dꝫ iudicibus, vt ex hoc accipiat, q̃ iudex ab ipſis litigãtibus ſumit, ⁊ dicit, [id autẽ, qḋ eſt factũ eẽ, aut nõ factũ eſſe] .ſ. de pteritis, [aut fore, aut nõ fore] .ſ. de futuris, [aut eẽ, aut nõ eẽ] .ſ. de pñtibus [neceſſe eſt iudicibꝰ cõmittere,] cuius cãm aſſignat, ⁊ dicit. [Nõ enĩ poſſibile eſt hęc legiſlatorẽ ꝓuidere,] cuꝫ hęc oriãť ex facto: ⁊ hęc accipit a litigãtibus, pꝫ igiť iudicẽ eſſe q̃ſi mediũ inter legiſlatorẽ, ⁊ litigantes, qppe cũ aliq̃ a legiſlatore, aliq̃ a litigãtibꝰ accipiat. ¶ Sed circa ea q̃ Ariſt. dixit, annotatiõe dignum tres eẽ magiſtros circa leges, alius eſt, q dicif legũ conditor, alius / q dicif legũlator, ⁊ tertius dr̃ iudex, qui ſm leges iudicat: ideo p̃mo videamus de legũ conditore: ⁊ dicamus q legũ cõditores ſunt p̃ncipes, qui in ſuis regnis abſolutã poteſtatẽ hñt, quiqꝫ ẽt vim hñt, qua ſubditos coercere pñt vt legibꝰ pareãt. Ex h̃ pꝫ nullũ poſſe leges cõdere in regno vel ciuitate, qui in illo, vel illa abſolutã atqꝫ publicã poteſtatẽ nõ habeat. ¶ Sꝫ q̃riť hic vtrũ tyrãnus poſſit cõdere leges, ⁊ p̃ma facie vr̃ q ſic, nã maior ps eoꝝ, qui hodie iperitãt ſũt tyrãni, ⁊ tñ leges cõdunt. Dõm q tyrãnus non põt leges cõdere, ⁊ huius rei cã eſt, qm̃ effectꝰ legis eſt faceř hoies bonos, at tyrãnus nõ cõdit leges, vt faciat hoies bonos, ſꝫ ad ſuã vtilitateꝫ. Amplius q̃tuor ſunt actus legis, iperare, ꝓhibere, ꝑmittere, ⁊ punire. Imperare qdẽ honeſta, nã vt dr̃ 5° elenchoꝝ lex iubet viuere ſm oẽs virtutes, ꝓhibere aũt ꝯ̃ria ṽtutibꝰ: vñ ⁊ Ari. ibidẽ ſubdit, ⁊ ꝓhibere omneꝫ malitiam. ꝑmittere ꝟo ea, quę non ſunt ſimpliciter mala, ſed poſſunt eſſe mala, ⁊ bona. punire deniqꝫ, ne homines de bonis tranſeant ad mala. Oderũt enim peccare mali formidine pęnę, ſed tyrannicarum

Digreſſio de legibus

legum hi actus nequaq̄ ſunt, igit̄ tyrannus non pōt leges condere. Ex hys pꝫ legem tyrānicam nō eē legem, ſꝫ potius, vt ita dixerim, peruerſionem legis, non eni dirigit ciues ad bonum publicū, ſed ad bonum tyranni, priuatuꝫ. Argumētuꝫ autē in contrarium facile delet̄, nam reges, qui hodie ſunt, nō ſunt oīno aut tyrāni, aut reges, ſed permiſti, ⁊ ideo nōnullas leges tyrānicas cōdunt, quę reſpiciunt ſuum priuatuꝫ bonuꝫ: ⁊ hę ſunt ꝑuerſiones legū, ⁊ has condūt, vt tyrāni. nonnullas vero condunt, quę reſpiciunt bonum publicū, ⁊ has cōdūt, vt reges, ⁊ leges hꝰ ſunt leges. hoc pacto ⁊ argumentuꝫ Antonij apud Appianum alexādrinū deletur, cū argumentabatur: qui ſortes de Cęſare denuo emittendas ceſent, eos hęc intelligere neceſſe eſt, ipſo. ſ. imperāte, ⁊ ꝑ ſide iuſte electo omnia ab eodem facta, ⁊ prębita, illęſa permanere, ſin violentia, ⁊ tyrānide craſſatum aſſerūt corpus extra vrbem inſepultuꝫ abijciendū eſſe, eiuſqꝫ geſta omnia ꝓ nihilo habēda. Deletur itaq̄ hoc argumētuꝫ, qm̄ ea Cęſaris pro nihilo habēda erant, quę, vt tyrānus condiderat, quę vero, vt rex, ⁊ ad bonum publicū, ſeruanda erāt. Poſt hęc de legūlatore diſſerenduꝫ, qm̄ non ſemꝑ idē eſt legūlator, ⁊ leguꝫ cōditor ſm̄ Ariſtotelē. nā eſt legūlator, qui leges fert, qualis apō Atheníenſis fuit Solon: hic autē eſt, qui per leges, q̄s fert, itendit duplex bonū in hoībus ingenerare, cōmune, ⁊ ꝓprium, ⁊ ꝓprium qdem intēdit, q̄tenus ordinat̄ ad cōe bonum: alioqn non eēt verus legiſlator. Cōtingit autē aliquādo eūdem eſſe legiſlatorē, ⁊ cōditorem, vt cuꝫ q̄ fert leges, fuit Princeps, qui abſolutā poteſtatē haberet in ciuitate, aut regno: vt Minos apud Cretenſes, q̄bus Rex ⁊ legiſlator fuit. Interdū autē differūt, vt dictum eſt. ¶ Sed q̄res vtruꝫ priuatus poſſit leges ferre, aut cōdere, dicēdū duo eſſe ꝑneceſſaria ei, qui leges fert, atq̄ cōdit, ꝑmuꝫ eſt prudentia ſiue ſciētia: qua poſſit, ⁊ ſciat iuſtas leges cōſtituere. Scōm eſt poteſtas, q̄ poſſit eos coercere, qui nolūt legibus obedire. Quare ſi attēderimus ad ꝑmum req̄ſitum, ꝑuatus poteſt leges cōdere, ⁊ ferre, nā poteſt eē ſapiens, perituſqꝫ in morali phīa, per quā Phi ſciunt cōdere leges, ſin autē attenderimus ad poteſtatē: qua rebelles cogūtur legibꝰ parere, ſolus rex aut princeps poteſtatē hꝫ condendi leges. Hinc pꝫ non iniuria Platonē librū de legibus confeciſſe, nō eni leges fecit, vt ꝑnceps, ſed, vt moralis Phs cuius ꝓprium eſt dare ꝑncipia, ex q̄bus leges fiūt, ⁊ cōſilia, q̄bus mali hoīes puniūtur. Poſt hęc de iudice, dicamus. Nā ſm̄ Ariſto. in hoc libro, differt arbiter, ⁊ iudex, quoniā arbiter ad bonū, ⁊ ęquum iudex ad legem ſpectat. Arbitri eni officium eſt exiſtimare non ꝓut iuris ſit, ſed prout ipſe ęquuꝫ eſſe exiſtimet. Iudex vero, q̄ ſm̄ leges ſcriptas iudicat. Sed videt̄ q̄ iudex nō ſemper iudiciuꝫ ferre dꝫ ſm̄ leges ſcriptas, qm̄ iudiciuꝫ eſt de ſingularibus, mō nulla lex ſcripta cōtinet oēs caſus ſingulares, vt pꝫ 5° ethicoꝝ. vbi Ariſt. dicit legiſlatoreꝫ ponēdo leges nūq̄ reſpicere poſſe ad omnes caſus ſingulares. Ariſ. in hoc ꝑmo loquens de iudice, dicit ęquū eſſe rebus humanis ad dignoſcēdum cōmoueri, vt nō legem, ſed legis ſcriptorē, ⁊ non verba, ſed verboꝝ ſententiam, ſpectet, nec factuꝫ, ſed volūtateꝫ agentis, nec ꝑtem, ſed totū, nec quis nūc, ſed quis ſemꝑ fuerit, qui delinq̄t: aut quis fuerit ſemꝑ: ęquum eſt ꝯſiderare. Unde colligit̄ iudicem ſm̄ leges ſcriptas bifariā poſſe iudicare, vno mō ferendo ſnīam ſm̄ verba legis, alio modo ſm̄ intētionem legiſlatoris, qui leges ſcripſit, ꝑmo mō iudex non tenetur iudicare, aliogn contingeret perſępe bonuꝫ ⁊ iuſtum capite punire, vt Phi morales deducūt: vt ſi lege cautuꝫ ſit nullum anularum manū debere extollere, ſitqꝫ vir bonus, anulatus, qui cum hoſtes viderit, manū extollat pro ſalute reipu. hic ꝓfecto ſm̄ legem ſcriptā reus eſt mortis, vere aūt nō eſt reus, cum id bonum fuerit ⁊ ęquū. Scdo modo vero, iudex tenetur ſm̄ leges ſcriptas iudicare, qm̄ pro intentiōe legiſlatoris. Ex hys pꝫ ꝑmo ſubdituꝫ aliquando poſſe cōtra legem ſcriptam ire, vt ſi cautuꝫ ſit lege nullum męnia vrbis debere aſcēdere, nam cōtra hanc legeꝫ aliqn̄ poteſt ſubditus ire in caſu: quo pro ſalute reipu. aſcēderet. Pꝫ ſcdo ſubditum nō poſſe ire ꝯtra legem ſcriptā, quo ad illius ſenſum: vel quo ad ſenſum, quo illam legiſlator tulit. per quę pꝫ non eē eiuſdem leges cōdere, ⁊ interꝑtari. nam ſubditi poſſunt leges interpretari: nō autem leges condere. Patet vltimo, q̄ lꝫ iudex ex ſola ſuſpitione poſſit ꝓcedere ad inquirēdam veritatem: ex ſola tamē ſuſpitione non pōt iudex iudicare. hactenus de iudice. ¶ Deinde circa verba Ariſto. dubitatur ꝑmo, quoniā ſuperius dixit legiſlatoreꝫ ꝓſpicere futura vniuerſalia, poſtea dicit, etiā iudicem de futuris, p̄ſentibꝰ, ⁊ pręteritis ſpectare. Dicēdum legiſlatorem per ſe ꝓſpicere futura: p̄ſentia vero ac pręterita per accidens, quatenus p̄terita, ac pręſentia ſunt futuris ſimilia. Iudex vero contra per ſe facta, ac pręterita, ⁊ pręſentia, per accidēs futura conſiderat, quatenus futura ſunt pręteritis, ac p̄ſentibus ſimilia. ¶ Scdo dubitatur, qm̄ Ariſt. dixit legiſlatorem ꝓſpicere vniuerſalia, poſtea addit de alijs particularibus pauciſſima debere relinquere iudicibꝰ. igitur ⁊ vlīa, ⁊ particularia legiſlator ꝓſpicit: cuius oppoſitum dixit. Dicēdum vlīa bifariam eſſe, alia ſimpliciter, quę omnibꝰ carēt circūſtantijs, vt ſunt homo, leo, animal, ⁊ id genus: ⁊ de his fiūt q̄ſtiones dialecticę, alia ſunt vniuerſalia ſm̄ quid, quę ſunt vniuerſalia circunſtantionata: quatenus ſunt vlīa ⁊ particularia. Uniuerſalia quidē: quia carent aliquibus circūſtantijs, particularia vero, quia aliquibus circūſtantijs determinantur. Vbi cauſa, homo Phus, homo reus, hō iuſtus, ⁊ id genus. De talibus vniuerſalibus fiūt ipſe Theſes, de particularibus, quę oībus circūſtantijs determinant̄, fiūt hypotheſes. Ulterius dico q̄ vniuerſalia quę hoc modo dicūtur, poſſunt dici plus, ⁊ minus vniuerſalia, naꝫ quę pluribus circūſtantijs determinātur, dicūtur minꝰ vlīa, ⁊ quaſi particularia. Quę vero paucioribus circunſtantijs limitātur: hęc vlīa appellant̄. Exempli cauſa, vtrum tēpore pacis ſit bonum phari, hęc eſt q̄ſtio, quę dicitur Theſis: quatenus adhuc pōt limitari ad perſonam, hoc pacto, vtrū homini indigenti tempore pacis bonū ſit phari. hęc etiā dici poteſt Theſis, quia adhuc pōt limitari ad Socratē, hoc pacto, vtrū Socrati, qui eget, ſit tēpore pacis bonum phari, ⁊ ſic q̄diu poteſt q̄ſtio limitari, ſemper dicit̄ theſis, ⁊ hypotheſis, theſis q̄dem, q̄a limitari poteſt, hypotheſis vero, q̄a limitatiſſima, nec amplius apta limitari: vt Boetiꝰ ſcribit. Ex hys pꝫ, q̄ſtiones circa quas verſat̄ legiſlator, ſunt theſes, et hypotheſes, theſes quidem, q̄a adhuc poſſunt limitari, hypotheſes vero, q̄a aliqua ex parte limitatę ſunt. q̄ſtiones vero litigātium, circa quas verſatur iudex: ſunt hypotheſes tm̄, quoniā ſunt oīno limitatę ad ꝑſonam, ad factum, ad locuꝫ, ad tempus, ad modū, ⁊ ad amminicula, hę eni ſunt hypotheticarū q̄ſtionum (vt Boetius inquit) conditiones. Tūc dico q̄ cum Ariſto. dixit legiſlatorem ꝓſpicere vlīa, per vniuerſalia vero intelligit hypotheſes, quę etiā ⁊ theſes ſunt, ſed paucis cōditionibꝰ limitatę, cum autē ait pauca particularia debere cōmittere iudicibus, per particularia autē intelligit theſes, q̄

ſunt ſimul, ⁊ hypotheſes, ſed ait illa eē particularia, qa limitatiora. ¶ Tertio dubitatur, qm̄ Ariſt. ſuperius dixit plura iudicē accipere a legiſlatore, pauciora autem ab ipſis litigantibus. Modo hoc nō videt̄ ita eſſe, qm̄ quę iudex accipit a litigātibus, ſunt infinita, ⁊ ꝑticularia, quę vero accipit iudex a legiſlatore, ſunt vl'ia, ⁊ finita. igitur lōge plura ſunt quę a litigātibꝰ, ꝗ̄ quę a legiſlatore accipit. Et dicēduʒ ꝙ plura accipit iudex a legiſlatore ſm veritatem, ⁊ potētiaʒ, qm̄ vl'ia, quę accipit a legiſlatore, ſunt virtute infinita: quę vero accipit a litigātibus, cū ſint ſolum p̄ſentia, ⁊ p̄terita: ſunt finita, ⁊ pauciora. ¶ Quarto dubitat̄ vtrū inter ea, quę a legiſlatore, ⁊ ea: quę a litigantibus accipit iudex ſit aliqs ordo: ⁊ videt̄ ꝙ non cuʒ inter finita, ⁊ infinita nullus ſit ordo. Dicēdum ꝙ quę ſumit iudex a legiſlatore, ſunt ꝓpoſitiones, quas dialectici maiores appellāt, Cicero autem in veteri, ⁊ noua rhetorica, ꝓpoſitiōes. quę vero iudex ſumit a litigātium hincinde ꝑſuaſionibꝰ, ſunt aſſumptiones, quas dialectici minores dicūt, Cicero autē aſſumptiones, has eni iudex cum applicat ꝓpōnibus, infert cōcluſionem, quę iudiciū, decretuʒ, ſiue ſnia dicit̄. Hę re aūt criſis. Vbi cauſa, lex erat apud Eginitas, vt capitale eſſet Athenienſibus Eginam adire. Chamāder Platonem athenienſem, qui Eginā petierat, tāꝗ̄ mortis reū accuſauit. Iudex itaqʒ a legiſlatore accepit oēm Athenienſem qui eginā petit, capite eſſe puniēdum, Achamādro accuſante accepit Platonē athenienſem eginā petere, quare iudex ſi voluerit, poterit ꝯcludere Platonem eſſe capite puniēdum, hoc eni, vt Plato. vʒ. puniretur, erat in ſua poteſtate. Tūc dico ꝙ lʒ inter finita, ⁊ īfinita nō ſit ordo numeri, pōt eſſe ordo ſyllogiſticꝰ, vt pʒ, in quo cōſiſtit poteſtas iudicis. ¶ Quinto dubitatur ſi nō poſſit legiſlator cūcta occurrentia legibus determinare, poſſit ne per aliquā regulam p̄termiſſa etiaʒ complecti, ⁊ videt̄ ꝙ non, qa infinitoꝝ nulla eſt regula. Sʒ quę p̄termittit legiſlator, ſunt infinita. igit̄ nō poteſt ea aliqua regula complecti. Rn̄det ad hoc Ariſto. alibi ꝙ legiſlator dʒ ferre leges, quibus cōtinētur omnes theſes, quę ſunt hypotheſes ſm quid. ⁊ p̄termittere hypotheſes ſimpl'r, quę ſunt infinitę. Amplius legiſlator dʒ dare regulas, qbus de p̄termiſſis iudex poſſit coniectare, vt ſunt loca topica, ſiue rhetorica, vt a ſimili, a contrario, a minore, a maiore, ⁊ ab alijs id genus. nā ꝑ hęc poterit iudex facile de p̄termiſſis quę de nouo occurrunt, coniectare. ¶ Vltimo dubitat̄, qm̄ eadem ꝑſpicit iudex, litigās ⁊ legiſlator, qm̄ ſi alia atqʒ alia, nō poſſent in idem concidere. Sed litigātes ⁊ iudex verſant̄ circa hypotheſes, igit̄ legiſlator verſari dʒ circa hypotheſes, ⁊ ſic non circa vl'ia, ⁊ futura, quę ſunt theſes. Dicendum legiſlatorē ſolum ea ꝑſpicere, quę ſunt theſes, hypotheſes vero ſm quid. Deſpicere autē hypotheſes, q̄ nullatenus eē poſſunt theſes, ⁊ ſolū earum tenet̄ ponere regulas, atqʒ loca coniecturādi. Iudex autē oīa ꝑſpicit ⁊ theſes, ⁊ hypotheſes. litigantes autem hypotheſes tm̄. Nam officiū legiſlatoris eſt ferre leges, qbus ꝓpoſitiones habeant̄. litigātium autē aſſumptiones miniſtrare. Iudicis autē officium eſt videre ſi aſſumptiōes, quas litigātes miniſtrant, bene contineātur ſub ꝓpoſitionibus, quę ſunt in legibus. Nā ſi ſub ꝓpōnibus contineātur: poterit afferre ſniam. Hęc eadem in cęteris dicēdi generibus locū habēt, nam orator in gn̄e demonſtratiuo laudat vel vituperat ſpectatores, qui ſunt loco iudicis, fidem ſumūt. In gn̄e etiaʒ deliberatiuo orator perſuadet reʒ debere fieri, vel nō fieri, populus accipit ab oratorem rē eſſe agendam vel nō agendaʒ: vt capta fide deliberet, quare in oibus generibus eūdē locū habent. ¶ Sʒ dices in genere forēſi qs ne eſt orator hodie. Dōm ꝙ priſcis tēporibus, qbus erant ſenatus, oratores erāt qui cauſas agebant coraʒ ſenatu, apud quem nō leges, ſed perſuaſiōes inducebātur. Cauſidici vero, q cauſas agebant corā iudicibus: apud quos leges inducebantur, nō perſuaſiones. Cauſa dꝛię erat, qm̄ ſenatus ſupponebatur, vt lex aiata, cuius erat ferre antiquas, ⁊ nouas leges. Amplius iudicare ſm leges ⁊ pręter leges. At iudex non, vt lex aiata, ſed, vt lex ſcripta habebat̄. Ideo cauſidici coram iudicibus per leges cauſas agebāt, oratores coram ſenatu, aut principe ꝑ ipſas perſuaſiones. Seruat̄ ordo iſte hodie Romę: naʒ qui cauſas dicunt corā Pōtifice, nō legibus, ſed ꝑſuaſionibus dicunt, qui vero coraʒ priuatis iudicibus, legibus ꝑſuadēt Quēadmodum igit̄ iudices iudicare noſi poſſunt, niſi ſm leges, ſic cauſidici, qui cauſas agunt coraʒ iudicibꝰ, perſuadere nō poſſunt, niſi per leges. ⁊ quēadmodum ſenatus, aut princeps poteſt ſm leges, ⁊ p̄ter leges ferre ſniam: ſic oratores, qui corā principe, aut ſenatu dicūt, perſuadere pn̄t legibꝰ, ⁊ ꝑſuaſiōibꝰ. hactenꝰ de iudicijs.

¶ Si itaqʒ hęc ita ſe habēt, manifeſtum eſt, qm̄ quę p̄ter rem ſunt, arti aſcribunt qcūqʒ alia determināt. Vt quid oportet proęmiū, aut narrationem habere, ⁊ aliarum vnamquāqʒ particularuʒ. Nihil eni aliud in ipſis negotiātur, ꝗ̄ vt iudicē q̄lē quēdā faciāt.

¶ Ex dictis cōcludit inſufficiētiam, ⁊ errorem antiquoruʒ rhetoꝝ, ⁊ lege ſic. [Si itaqʒ hęc ita ſe habēt,] ꝙ. vʒ. iudex, vel auditor nihil aliud ſumit a dicētibus, niſi rē factam eſſe, vel nō factam eſſe, aut eē, vel non eſſe, aut fore, vel nō fore, [manifeſtū eſt, qm̄ quicūqʒ alia determināt] ab his, quę ꝓbant rem factam, vel nō factam, ⁊ reliqua: [quę p̄ter rem ſunt, arti aſcribunt.] Qui eniʒ coram iudice, vel auditore dicit, aut dicit in genere iudiciali, aut in genere demōſtratiuo, aut in gn̄e deliberatiuo. Si dicit in gn̄e iudiciali, iudex nihil aliud accipere dʒ a dicentibus, niſi res ſit ne facta, vel nō facta. Si dicit in genere demōſtratiuo, auditor nihil aliud ſumit a dicenti, niſi ſit ne res, vel nō ſit. Sin autē dicit in genere deliberatiuo, auditor nihil aliud ſumit a dicēte, niſi rem fore, vel nō fore. Quę rō docet, quęcūqʒ p̄ter hęc addit rhetor, eſſe additamēta, ⁊ p̄ter eius officiuʒ. Dico cętera p̄ter hęc eſſe additamēta [vt quid] ſiue cur [opʒ proęmiuʒ, aut narrationē habere, ⁊ aliarum vnāquāqʒ particularuʒ] orationis, vt epiloguʒ, collationē, ⁊ replicationem. Qr autē hęc ſint additamēta, probat, ⁊ dicit. [Nihil enim aliud in ipſis] orationis partibus diſſerendis [negotiant̄, ꝗ̄ vt iudicē qualem quēdaʒ faciāt.] hoc eſt, niſi, vt per hęc iudicē afficiant. Ex ijs pʒ Ariſt. non negare partes orōnis, ſed ſolum velle eos, qui determināt quid debet cōtinere proęmiū, ⁊ quid debʒ cōtinere narratio, ⁊ quid cęterarū quęqʒ pars, eē additiones, quoniā ſolū hęc determināt, vt iudicem afficiant. ¶ Quo vero ad verba attinet, [arti aſcribunt] gręce eſt τεχνολογοῦσιν, ⁊ in trāſlationibus veteribus, legit̄ regiologiçant, qđ ignoro, lʒ nouus expoſitor exponat, ideſt ſermocinātur, vel circuunt, naʒ cuʒ veteres tāgāt hęc additamenta, non ipſas res, ſed quę rem circuunt, tangūt. nos vero interpretati ſumus. ideſt arti aſcribunt, nam veteres ſolum ea quę p̄ter rem ſunt, arti aſcribūt, quę vero ſunt ad rem: prętermiſerunt, arbitrantes ea nō attinere ad artem.

Cōmēta.

ἐνθυμεματικὸσ entbymematicus abūdās ēthymematibus.

¶De artificialibus autem perſuaſionibus nihil determinant. Hoc autē eſt, vnde vtiqꝫ quis fiat enthymematicus.

¶Cum dixiſſet ea, de quibus veteres dixerunt, nūc addit ea, quę prętermiſerunt, ⁊ dicit. [De artificialibꝰ aūt perſuaſionibus nihil determinant,] ⁊ exponit, quid p̄termiſerint, ⁊ dicit. [Hoc autē].ſ. quod prętermiſerūt, [eſt, vnde vtiqꝫ quis fiat enthymematicus,] h̄ eſt abundans enthymematibus, prętermiſerunt eniꝫ loca, ⁊ maximas, quibus rhetor poteſt fieri abūdus enthymematibus. Quare veteres circa ea, quę ſunt pręter rem abūdi fuerūt, circa v̄o ea: q̄ ſunt ad rē, parti, atqꝫ diminuti.

etiam γὰρ enim ratio τῆς οὔσης μεθόδου cū ſit methodus via. ō iudiciali re περὶ δὲ δικάζεσθαι, ō iudiciali autem re ō diſceptatione.

¶Quapp̄ etiam cum eadem ſit ratio de deliberatiuis, ac iudicialibus: ſitqꝫ etiam pulchrior, magiſqꝫ ciuilis deliberatiua res, q̄ꝫ q̄ eſt circa cōmutationes: de illa quideꝫ nihil, dicunt: de iudiciali aūt re conant̄ omnes artificialiter diſſerere. qm̄ minus eſt vtile, quę ſunt p̄ter rē dicere. Minus quoqꝫ etiā fraudulenta iuriſdictione deliberatio eſt, cuꝫ ſit cōmunior. Quippe cum is, qui iudex eſt, de proprijs iudicet.

Cōmētaᵐ.

¶Secundo loco principaliter reprębendit antiquos rhetores de eorum inſufficientia quantuꝫ ad aliud, hoc eſt quia non docuerunt dicere in genere deliberatiuo. Docuerunt enim afficere iudicem in genere iudiciali, non autem in genere deliberatiuo. Et hoc ideo fecerūt quia crediderunt vnum eſſe genus dicendi, vt forenſe. Ariſtoteles declarat triplex eſſe dicendi genus, vt forēſe, deliberatiuum, ſiue contionale, demonſtratiuum, ſiue laudatiuum vel vituperatiuum. vnde dicit. [Quapropter etiam cum eadeꝫ ſit ratio de deliberatiuis ⁊ iudicialibus, ſitqꝫ etiam pulchrior, magiſqꝫ ciuilis deliberatiua res, q̄ꝫ quę eſt circa cōmutationes] hoc eſt cauſas forenſes, quę ſunt contractus, mutua, ⁊ cęterę cauſę, quę in foro aguntur: [de illa quidem] ſcilicet re deliberatiua [nihil dicunt, de iudiciali autem re conantur omnes artificialiter diſſerere.] quare videntur de arte inſufficienter dixiſſe, quia prętermiſerunt docere arteꝫ dicendi in principali genere cauſarum, quod eſt deliberatiuum. ¶Quo v̄o ad verba attinet, deliberatiua gręce δημηγορικὰ dicuntur, latine etiaꝫ contionalia, Eſt enim contio vno modo locus (vt Liuius inquit) in quo verba fiunt. Alio modo oratio publica ad populum, vnde contionator is eſt, qui hodie prędicator dicitur. At nunc contionale ⁊ deliberatiuum eſt idem, hoc enim eſt in publicis conſilīj, quę vrbani ac ciues facere ſolet pro malo euitando, vel bono proſequendo, de quo genere poſtea dicemus. Iudicialia v̄o gręce dicūtur δικανικὰ, latine etiam forenſia, eſt autem iudiciale ſiue forenſe in litibus, quę ſunt circa contractus, ⁊ cōmutationes, quę gręce dicuntur συναλλάγματα, latine etiam forenſes cauſę, quę ſunt contractus, mutua, ⁊ cętera id genus. De iudiciali autem re, gręce dicitur περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι, latine diſceptare, ſiue dicere in cauſis, quod vulgo aduocare, ſiue patrocinari dicitur, vel litigare, ⁊ non modo artem dicendi in genere deliberatiuo, ſed etiam demonſtratiuo, prętermiſerunt: cuius partes ſunt laudare, ⁊ vituperare, vt dicemus. Aſſignāt autem Ariſt. cauſaꝫ, cur antiqui oratores p̄termiſerunt artem dicendi in deliberatiuis, ſimulqꝫ oſtendit in deliberatiuis oratorem non debere afficere aliquo pacto auditores, ⁊ dicit. Dico eos p̄termiſiſſe artem dicēdi in deliberatiuis. [Qm̄ minus eſt vtile, quę ſunt p̄ter rem dicere,] modo cum ars dicēdi eorum erat potiſſimū in ſermonibus exterioribus ⁊ in deliberatiuis ſermones hꝰ non competant, hac ratione artem dicendi in deliberatiuis prętermiſerunt, et aſſignat quaſi cauſam cur minus cōpetunt patetici ſermones in deliberatiuis, ⁊ dic̄. [Minus quoqꝫ eſt fraudulenta iuriſdictione,] ſiue diſceptatiōe [deliberatio.] nam in deliberatiuis auditor non eſt corruptibilis, naꝫ deliberatio eſt cōior, [quippe cum is].ſ. populus [q iudex eſt] in contionibus, [de] bonis [ꝓprijs iudicet,] cū eni in cōtionibus iudex ſit populus, ⁊ ea de qbꝰ agit̄ in contionibꝰ, ſint bona vel mala populo/populus ſemꝑ eſt paratus exequi, mō a dicēte bonę ꝑſuaſiones fiant. Quę rō docet ſermones patheticos, q̄ ſunt oīone affectę minus cōuenire deliberatiuis, qm̄ nec ꝓ iudice, nec pro re ipſa. ꝓ re quidē ipſa, non, qm̄ contionator nihil aliud dicere debet, niſi oſtēdere rem fore, vel non fore vtilem. ꝓ iudice v̄o minime, qa iudex eſt ſūme ꝓpēſus audita oratione perſuaſiua. Et ſic patēt duo, quoꝝ primum eſt, cur antiq̄ p̄termiſerūt arteꝫ dicendi in genere deliberatiuo, ⁊ eſt, qm̄ ars, quā arbitrabant̄, illi gn̄i nō deſeruit, quę tota v̄ſat̄ circa affectas oīones. Scd̄ꝫ v̄o eſt, ꝙ rhetoris officiuꝫ ſit minus afficere iudiceꝫ, qm̄ in talibus iudex eſt ſūmopere affectꝰ: cuꝫ ſit populus apō quem agit̄ de proprio bono. vtruꝫ v̄o in deliberatiuis orationes affectę conueniant, poſtea dicemus. Ari. enī non negat ſermones affectos conuenire deliberatiuis, ſed aſſerit eos minus conuenire.

¶Quare nihil aliud oſtēdere opꝫ, niſi ꝙ ſic ſe habeat, vt conſiliarius dicit. In iudicialibus autem, non ſufficiens eſt hoc, ſed vtile eſt reficere auditorem. De alienis eniꝫ iudicium eſt. itaqꝫ ad id, quod ſuum eſt intēdentes, ⁊ ad gratiam audientes, condonant litigantibus, ſed non iudicant.

Cōmētaᵐ.

¶Ex dictis cōcludit diaꝫ inter deliberatiua ⁊ iudicialia, ⁊ dicit. [Quare nihil aliud oſtēdere opꝫ] ſubaudi in iudicialibꝰ, [niſi ꝙ ſic ſe habeat, vt cōſiliarius dic̄]. vꝫ. rem fore vtilem, vel nō fore vtilem, fore dānoſam/vel nō fore dānoſam. Et ꝓpterea ars dicēdi veterū rhetoꝝ non ſe extēdit ad deliberatiua, qm̄ in illis nihil p̄ter reꝫ dicere poterant ad iudicem: in quo potiſſimū dicēdi artem conſiſtere arbitrabant̄. Deinde tangit alterā ꝑtem differētię, ⁊ dicit. [In iudicialibus aūt, nō ſufficiens eſt hoc, ſed] in illis [vtile eſt reficere] ac diſponere [auditoreꝫ] ad amorē, vel odiū, vel alios affectus: cuius cāꝫ dicit, ⁊ inqt. [De alienis enī iudiciuꝫ eſt,] quę non ſpectāt ad iudicē: ⁊ ideo nō facile iudex p̄ſtat aures: tunc cōcludit cur iudices iudicāt, ⁊ dicit. [Itaqꝫ ad id, qđ ſuū eſt] iudices [intendentes] vt ad amorem ⁊ odium, quę iudicis ſunt, [⁊ ad gratiam] habendam a litigantibus [audientes, condonant litigantibus, ſed non iudicant,] quoniam iudicium, quod afferunt, non eſt ex oſtenſis, ſed ex affectiōe, qua iudices diſponunt̄ attendētes ad amorem, vel odiuꝫ quę ſua ſunt. ꝓpter hāc cām in iudicialibus docuerūt artem dicendi, qm̄ in illis oratio pathetica affectaqꝫ locū habet. Aiaduerſione dignum conſultationē, ſiue deliberationem bifariā eſſe ad publicā vtilitatem, aut ad priuatam, deliberatio publica eſt, vt poſtea dicemus, de opibus, de bello ⁊ pace, de regiōis cu-

ſtodia,de vectigalibus/ac de legũlatione. Deliberatio
autē priuata,eſt conſultatio de quouis priuato bono ſi
agendũ vel nõ agendum ſit:ad deliberationē priuatã
dicunt contionatores,qui vulgo prędicatores dicũtur,
cũ ergo Ariſt.dicit in deliberatiuis nõ cõuenire orõnē
affectã/loquitur in publicis deliberationibus.nã in pri
uatis conueniũt orões,⁊ affectę,⁊ moratę,⁊ accõmo/
datę,vt pꝫ in ꝯtionibus q̃ fiunt ad populũ a p̄dicatori/
bus,i qb⁹ ꝯtiõatores vtunt̄ oī arte afficiēdi auditores.

Quapp etiã in multis locis(ſicut ⁊ prius
diximus)lex ꝓhibet dicere p̄ter reꝫ, ibi autē
ipſi iudices hoc ſeruant ſufficienter.

Cōmēta. Cum declaraſſet orationes affectas parum aut nihil
cõuenire rhetoricis orõnibus,nũc ex dictis concluden
do infert cãm,quare in multis locis bene ꝓhibetur di/
cere p̄ter rem,⁊ dicit.[Quapp etiã in multis locis ſicut
⁊ prius diximus,lex ꝓhibꝫ dicere p̄ter rē,]vt apõ Ario
pagitas,[ibi aũt ipſi hoc ſeruãt ſufficiēter]h̄ eſt ad vn/
guem,non enī ꝑmittunt oratores dicere p̄ter rē,ne affe
ctu cõmoti p̄ter leges iudicēt.¶ Quo aũt ad rē attinet,
aĩaduerte orões affectas,quas patheticas dicũt,eē,in
quibus orator ꝑtim ad reꝫ dicēs oſtendit rem factã vel
non factam,vt cũ dicit.In genere iudiciali,aut reꝫ eſſe
vel non eē,vt cum dicit.In gñe demõſtratiuo,aut rem
fore,vel non fore,vt cuꝫ dicit.In genere deliberatiuo,
partiꝫ autē ad iudicē dicens eum afficit cõmouēdo ipꝫ
ad cõmiſerationē,vel amorem,vt credat,vel fidem ha
beat,hos igit̄ ſermones gręci pateticos vocãt,nos ora
tiones affectas,ſiue affectiuas ꝙ iudicē cõmoueãt, aut
Nõ de affectibus. afficiãt. Circa hęc,quę dicta ſunt,quęritur an orato/
ri dicendo pręter rem liceat afficere iudicē,animumqꝫ
illius cõmouere.Deinde ſi liceat,an potiſſima pars ſit
dicere p̄ter rem cõmouendo iudicem,⁊ prima facie vi/
detur non licere oratori,qui eſt vir bonus dicendi peri
tus(vt inquit Cicero)afficere animum auditorum,qm̃
hoc conceſſo,eſſet permiſſa corruptela,quę viro bono
non cõuenit.pro parte oppoſita eſt,ꝙ ſi affectus ab ar
te dicendi ſubtollerentur,orationes frigidę,atqꝫ leues
Pō Quinti. haberentur. Quintilianus lib° 6° oratoriarũ inſtitu
tionum,animum audiētium afficere non modo orato/
ri licere,verum etiam potiſſimam rhetoricę partē cõſi
ſtere in hoc aſſerit.vnde concludens inquit,huc igitur
incumbat orator, opus eius hic labor eſt, ſine quo
cętera nuda,ieiuna,infirma,igrata ſunt,qꝛ,vt dicit,ope
ris ſpũs,atqꝫ animus in affectibus eſt, pro hac quoqꝫ
ꝑte eſt Cicero vbiqꝫ,⁊ pñt fieri bonę rõnes,p̄ma qdeꝫ,
qꝛ oratoris finis eſt ꝑſuadere,h̄ eſt fidē vel credulitatē
facere his,qui audiũt:veluti finis dialectici eſt opinio/
nē inducere in rñdente.igit̄ quę magis fidē,⁊ credulita
tē inducũt,magis vident̄ oratoria eſſe.Sed affect⁹ mo
uēt magis,ac ꝑſuadēt magis,qꝛ(vt recte ingt Quintil.)
cętera ſunt nuda,infirma,ingrata. Inſuper etiã operis
ſpiritus, atqꝫ animus in affectibus eſt. deinde vt argu/
mētãtur Polus atqꝫ Gorgia apud Platonē, pręcipuũ
oratoris eſt quo dicēdo põt amicis prodeſſe, inimicis
obeſſe,ꝓpinquis beneficia cõferre,ab extraneis bene/
ficia ſubripere.Sed cum dicit orator preter rem mouē
do auditores ad effectus,hoc magis ac magis efficit,q̃/
tenus eniꝫ mouet animũ iudicis,valet pro arbitrio ad/
uerſarios carceri/mortiqꝫ donant,vel expoliãt bonis,
vel vrbe priuãt,⁊ hmõi: amicos quoqꝫ valet e carceri/
bus,morteqꝫ liberãt,etiã ſi ſint horum digni,vt multis
exēplis Ciceronis orationes oñdunt,⁊ illę Demoſthe/
nis,quare hęc ē potiſſima oratoris pars. Pręterea.

Illud videt̄ potiſſimũ oratoris magis ęgregiũ/per qõ
oſtendit̄ licentia agēdi quicqd libuerit,per qõ põt libe
re male,⁊ benefacere:iniurias,⁊ penas inferre,atqꝫ au
ferre,at cum orator cõmouet iudicē hoc potiſſimũ fa/
cit,nemo enim eſt, qui dubitat Ciceroneꝫ atqꝫ Demo/
ſthenēꝫ omnibus libere potuiſſe iniuriã facere,pati ve
ro,minime,qui tamē maximi erant in afficiēdo. ad hęc
in quo cernitur maior laus,honorqꝫ maior, ac ſumma
gloria,id ⁊ videt̄ in dicendo ſumme deſideratuꝫ:⁊ po/
tiſſima pars artis.At maior gloria,laus ⁊ honor ſpectã
tur,quoties orator dicendo adeo animos audientium
mouet,vt iuſta iniuſta eſſe perſuadeat,honeſta eſſe tur
pia,⁊ vtilia fore dãnoſa,⁊ deniqꝫ nigra cãdida audiēs
credat:qõ quidem eo cõſtat,quia hic deprehēditur ma
ior difficultas,veluti maior gloria dialectici eſt,cũ pro/
bat falſum,⁊ de falſo reſpõdenti opinionē inducat: ꝙ
de vero,cognoſcitur eniꝫ in hoc maior agendi difficul/
tas,⁊ ita maior virtus, quę circa difficilia verſat̄. qua/
re cum honor ⁊ gloria ſint virtutis pręmiuꝫ,iure videt̄
oratori potiſſima pars,vt afficiat,eo qꝛ afficiendo diffi
cilius agit.Inſuper id potiſſimuꝫ ac pręcipuũ oratoris
eſt,in quo omnes putant oratorē excelluiſſe, atqꝫ ſum/
mos fuiſſe.At celebres oratores creditũ eſt fuiſſe Cice/
ronē,Demoſthenē,Photionē,⁊ Carneadē.Ciceronē q
dē:qꝛ facile poterat afficiēdo oēꝫ audiēꝫ aĩuꝫ ad fidem
mutare,Demoſthenē ꝯo,qa oēs ſui tpis oratores ſupa/
uit,de q̃ teſte Ariſtochio,Theophraſtus iterrogatus,q̃
lis nã ſibi Demoſthenes orator videret̄. Rñdit ciuita/
te Athenarũ dignus. Photionē autē,q(vt Plutarchus
ingt)acuta q̃dã breuitate apta ad faciēdũ fidē oib⁹ pręe
ſtabat.Carneadē qs dubitat maximuꝫ fuiſſe/eo potiſſi
mũ,vt Plinius ingt.7° hiſtorię nãlis,qm̃ illo argumē/ Cap.30.
tante qd veri eēt,non facile diſcerni poſſet.Quare ſi eo
oratores fuiſſe maximos tradit hiſtoria,quo ipſi pote/
rant aĩos afficiendo obtinere oĩa,⁊ de oib⁹ fidē facere,
hoc videt̄ eſſe ſummum ⁊ p̄cipuũ in oratoris officina.
Stoici quoꝝ finis fuit ſeueritas,ꝓbarũt oratori nõ Op. Stoicorum.
licere p̄ter rem dicere afficiendo aĩum iudicis aut audi/
toris:imo perſuadent id nullo pacto cõuenire ex eo,qꝛ
orator quam regulam ſibi conſtituit,non licet contor/
quere:nam quo licet eam contorquere:regulam quã cõ
ſtituit,ſubtollit,qua ſublata,oratio nulla erit.Cum igit̄
iudex(vt dictum eſt)veluti regula habeatur,fit vt nul/
latenus ſit contorquendus.Quare hi ſunt,qui volũt p̄/
ter rē dicere non eſſe oratori permiſſum,quo fit,vt ora
tor eo ſolo ſit orator,quo dicit ad rē.Pro hac ꝑte Pla
to,⁊ Ariſt.fuerunt.Ariſt.enim partem hanc ꝓbauit pri
mo,quia in ciuitatib⁹ bonis legib⁹ rectis,lege cautũ eſt
ne qs in iudicijs p̄ter rē dicat,vt iudices Ariopagitę ſer
uãt ad vnguē.Hoc ēt legib⁹ cõprobat̄,qb⁹ hodie viui/
mus,nã affectus iudex,atqꝫ ꝓpēdens,vt ſuſpect⁹ ex le/
gibus allegari põt,qõ qdē nõ alio videt̄ eſſe,niſi qa iu
dex dꝫ eſſe vt regula.Uñ ⁊ Ptolemęus mathematicus
li° cētũ enu[tor].ingt.Opꝫ q ꝑ ſtellas recte iudicat,ab ira,
⁊ ab odio,atqꝫ amore eē alienuꝫ.Et Cęſar idē apõ gal/
los tradit. P. Idē Ariſt.ꝓbauit,qa cuꝫ triplex ſit ge
nus dicendi,iudiciale demonſtratiuꝫ, ⁊ deliberatiuũ:
in iudiciali iudex ſumit tm̃ ab oratore rem factam eſſe,
vel non factam eſſe. In demonſtratiuo,reꝫ eſſe vel nõ
eſſe. In deliberatiuo deniqꝫ rē fore,vel nõ fore. Qua/
re ad oratorem nihil aliud pertinere videt̄,quaten⁹ eſt
orator,⁊ bene dicēs,niſi oſtendere rem factam vel nõ
factam,eſſe vel non eſſe,fore, vel non fore. Quo fit,
vt ſolum oratori proprium ſit enthymematibus,⁊ exē/
plis,amplificatione,vel extenuatione vti:⁊ nullo alio.

Tertio pōt idem ꝓbari, vt nouus expoſitor ꝓbat, naꝫ hō triplici cōſtat vita, quo qdeꝫ aīal eſt, vita voluptuoſa cōſtat. Quo ꝟo eſt qd diuinum, ꝯtēplatiua. Quo ꝟo hō: ciuili ac morali. duo itaqꝫ erūt hoīs fines, alter, q in ciuili ipſa vita: quę eſt homini ꝓpria: homo beatur, prudentia. vꝫ. quę eſt ratio recta agēdi/qua habita oēs vtutes adſunt, ⁊ qua habita/hō viuit ſm vtutes. Alter quo viuit in vita hoī ꝓpria, q̄tenus eſt qđdam diuinū, cōtēplatio. vꝫ. reruꝫ diuinarū: qua ipſe, vt diuinum qđdam beatur. Vitę autem voluptuoſę nullus finis accōmodatur ſm peripateticos, lꝫ Epicurei voluptatem ſūmū bonum conſtituerint. Cū itaqꝫ ſint duo hominis fines, duę erunt vię, quibus homo ad vtroſqꝫ fines ꝓficiſcit̄. Altera/quę dicitur doctrinalis, ⁊ ſcientifica: quę diſſecatur in tres, phyſicam. vꝫ. metaphyſicam, ⁊ mathematicam. Hac enim homo peruenit ad contēplationeꝫ rerum diuinarum. Altera quę moralis eſt, qua pergimus ad virtutes, ⁊ demum ad prudētiam, quę eſt ciuilis hominis vitę ſūmum bonum. ⁊ qm̄ ꝑ has vias hō non facile ad fines ꝓficiſcitur, hinc duę quaſi duces adinuētę ſunt facultates, quę gręce organa, latine inſtrumēta dicūtur, altera qua recte ac facile proficiſcimur ad diuinarum rerum contēplationeꝫ, ⁊ hęc dialectica eſt. Altera, qua ꝑ moralem viam facile, recteqꝫ proficiſcimur ad finem ciuilem, qui eſt ſm virtutes viuere: ⁊ potiſſimum ſm prudētiam. hanc gręci rhetoricā, Cicero vbiqꝫ oratoriam vocat. Qua rōne pꝫ id omne eē p̄ter intētioneꝫ oratoris, qđ diuertit a iuſto, ab honeſto, ac ab vtili, veluti p̄ter intentioneꝫ dialectici id omne eſt, quod diuertit a vero. Nam ſicut hoc diuerticulo fruſtamur a fine/qui eſt diuinarum rerum contēplatio, ita a fine ciuili, q̄ eſt prudentia, diuertimur, quoties ad iniuſta, turpia, ac dānoſa diuertimur. Quare cum ſermones patetici, orationeſqꝫ affectę aīos audiētium ab his oībus diuertāt: oīno videtur p̄ter intentioneꝫ oratoris. Quo fit vt nullatenus liceat oratori animū audiētium aut iudicis afficere. Quā etiā rōneꝫ Plato in Gorgia, ⁊ Phedro oſſecit. Pōt hoc idē ꝓbari ſic, oratori nūq̄ꝫ deeſt ipm dicere ad rem, afficere aūt deeſt, poſtq̄ꝫ iudicē ad regulā reduxerit. igit̄ magis neceſſariū eſt oratori dicere ad reꝫ, q̄ꝫ afficere, cuꝫ illud nūq̄ꝫ, hoc aliqñ deſit. Ad hęc 3° lib° topicorum ꝓbat iuſtitiā eē magis neceſſariā hoc pacto, ſi omnes eſſemus iuſti, fruſtra eēt fortitudo. Juſtitia ſiue ſit fortitudo, ſiue nō, ſemꝑ eſt. igit̄ iuſtitia eſt magis neceſſaria q̄ꝫ fortitudo: eodē modo argumētabor, ſi auditores eſſent iuſti/fruſtra eēt ipſuꝫ afficere. At ſiue ſit ipꝫ afficere, ſiue non, ſemꝑ eſt dicere ad rē. igit̄ neceſſariuꝫ magis ipſi oratori eſt dicere ad rē q̄ꝫ afficere. Cū igitur hęc ſint, nō parum hinc inde res hęc dubia eſt, nā auferre affectus, eſſe videt̄ contra ſūmos oratores, ꝑmittere illos, eē videt̄ cōtra ſūmos Phōs. Verum tātos viros ſic mihi videt̄ eē ꝯcordādos, ꝙ ad oratorē ꝑ ſe ſpectet dicere ad rē. per accñs ꝟo, ⁊ q̄ſi de licētia ſcđa, p̄ter rem aīum audiētium cōmouēdo atqꝫ afficiēdo. Dico ꝑ accidēs, quatenus accidit, vt dicat corā iudice vel auditoribus, aut natura ineptis, aut alio quouis modo peruerſis. Dico vero de licētia ſcđa, qm̄ eo vſqꝫ licꝫ p̄ter rē dicere, aīumqꝫ auditoris cōmouere, quouſqꝫ aīus illi⁹ reducatur ad rectum, vt ſit regula: vltra ꝟo nequaq̄ꝫ lꝫ auditoris aīum afficere: ne eā quā orator regulam conſtituerat, ꝑuertat. Ex ijs pꝫ primo recte Ariſt. dixiſſe in ipſis deliberatiuis nullatenus oratori cōuenire vt aīum afficiat eorum, qui in cōtione ſedent. naꝫ populus, qui illic iudex eſt, ſumme eſt affectus. Qr ſi vltra afficiatur, diuertetur a recto. Jn iudicialibus ꝟo, ac demonſtratiuis eatenus lꝫ afficere, quatenus aīus eoruꝫ, qui audiūt, ad rectuꝫ deducit̄, vt ſit regula, vltra ꝟo hoc, non licet. Scđo patet non iniuſte Platonem oratores ſui tēporis appellaſſe adulatores, nā, vt duplex eſt facultas medendi, altera vera, quę curat ſm regulas, ⁊ nihil prętermittit de neceſſarijs in arte ſua, altera adulatoria, vt coquinaria, quę cū his, quę medicus miniſtrat, placita miſcet, guſtuiqꝫ iucunda. Medendi facultatem quideꝫ, q̄ guſtui placere intendit, adulatoriam ac coquinariā vocat, eam vero, quę principaliter ęgroto prodeſſe intendit, ⁊ per accidens quaſi de licentia ſecunda ei placere: medendi veram facultatem eſſe aſſerit. Simili modo rhetorica, quę quidē principaliter ac per ſe intendit animum iudicis afficere: ac cōmouere, adulatoria rhetorica a Platone, quę ꝟo per ſe ad rem dicit iuſta perſuadendo, ⁊ iniuſta diſſuadendo, hęc vera, ⁊ pręcipua rhetorica dicitur. Hanc Ari. hic, ⁊ Plato in Gorgia, ⁊ phedro, ⁊ alij pręcipui Phi laudauerunt. Tertio quoqꝫ ex hiſce patet recte Platonem rhetores ſui temporis a rebuſpu. abieciſſe, ⁊ tāq̄ꝫ peſtes pernitioſas fugaſſe: ꝙ. vꝫ. rerum pub. fuerint peruerſores. Nam hi erant, qui ſolum ⁊ pręcipue pręter rem dicendo, animos iudicuꝫ ꝑuertere ſtudebant: quiqꝫ iuſta eſſe iniuſta, honeſta eſſe turpia, vtilia eſſe dānoſa perſuadebant. Hi enim ſeducebant omnium hoīuꝫ animos ab humano fine diuertendo, quod diximus eē viuere ſm virtutes. quibus facile rationes diluuntur, quę pro prima opinione inductę ſunt. Naꝫ oratoris finis, quatenus vir bonus eſt dicendi peritus, eſt perſuadere honeſta, iuſta, atqꝫ vtilia. diſſuadere ꝟo iniuſta, turpia, ac dānoſa. Per accidens autē eouſqꝫ iudicuꝫ atqꝫ audiētiuꝫ animos afficere oratori licet, quouſqꝫ ad rectū redeat, quo poſſit regula eē. Diluitur ⁊ ſcđa nam (vt Plato in Gorgia inq̄t) amicis tunc ꝓficimus, cuꝫ de cōmiſſis ſceleribus eos puniri ꝑmittimus: cum melius ſit hominibus de cōmiſſis ſceleribus puniri, q̄ꝫ impune liberari, quod longis rationibus ꝑſuadet. Ariſtoteles ꝟo aſſerit nos amicis eouſqꝫ prodeſſe poſſe, quouſqꝫ honeſta, iuſta, ⁊ vtilia ſeruamus: quippe cum amicis nemo teneatur, niſi vſqꝫ ad aras. Vtrum ꝟo officioſi viri ſit obeſſe inimicis, Ari. ꝓcedit, Plato diſputat. Diluit ēt Plato rōnē tertiā ꝙ libertas iferēdi iniurias, ⁊ eiuſmodi mala agēdi, nō ſit facere, ſed deficere. cum mala facere ſit ab ente deficere, eſt enim malum non ens. Quare licentia faciendi qđuis, modo ſeruetur honeſtum, iuſtum, ac vtile, eſt licentia faciendi. licentia ꝟo inferendi iniurias, penaſqꝫ auferendi ab ijs, qui eas merentur, cum ſit malefacere, non erit licentia faciendi, ſed potius deficiendi. Jn deo enim eſt ſumma agendi libertas, qui praua facere non poteſt. Simili modo deletur quarta ratio, nam agendi difficultas eſt in agendo: At qui facit de nigris candida, deqꝫ candidis nigra, perſuadet iuſta eſſe iniuſta, honeſta eſſe turpia, atqꝫ vtilia dānoſa: hic non facit, ſed potius (vt Plato inquit) deficit: ſi quidem male facere non eſt facere, nec poſſe male facere ſit poſſe. Quare nec difficultas faciendi mala: eſt difficultas. Quo fit, vt rhetores qui peruertunt hominum animos, nihil facile aut difficile faciant. Vltima deniqꝫ rō delebitur. ꝙ Cicero, Demoſthenes, Phocion, ⁊ Carneades non eo fuerint alijs excellentiores, quo iuſta eſſe iniuſta, honeſta eſſe inhoneſta, ⁊ vtilia eſſe damnoſa perſuaſerint, ſed quo excellentius, ⁊ magis iuſta, honeſta, ⁊ vtilia reipu. confirmarunt, quia, vt dicebāt, malefacere nō eſt facere, ⁊ ſic praua ꝑſuadere nō eſt ꝑſuadere. Hęc ſūt, q̄ mihi vident̄ in tāto q̄ſito.

artificioſa ἐντεχνος artificialis
De gñe rhetoricę.

¶ Quoniam autem manifeſtum eſt, ꝙ artificioſa methodus quidem circa perſuaſiones ſit: perſuaſio autem demonſtratio quędam nam tunc maxime credimus, cum demonſtratum eſſe exiſtimauerimus. Eſt autem rhetorica demonſtratio, enthymema: ⁊ eſt hoc (vt ſimpliciter dixerim) principaliſſima perſuaſionum. Enthymema autem ſyllogiſmus quidaꝫ eſt. De ſyllogiſmo ꝟo ſimiliter omni dialecticę eſt videre, aut ipſiꝰ

δὴ itaqꝫ δὲ aūt

totius, aut partis alicuius: palam itaqꝫ eſt, quoniam qui maxime hoc poteſt conſiderare, ex quibus, ⁊ quo modo ſit ſyllogiſmus, iſte, ⁊ enthymematicꝰ vtiqꝫ erit, maxime aſſumens ⁊ circa qualia quędam ſunt enthymemata, ⁊ quas habet differentias ad logicos ſyllogiſmos. Nam ⁊ verum, ⁊ veriſi̅le eiuſdem potentię videre eſt.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Hactenus de eorum erroribus, qui dixerunt potiſſimam rhetoricę partem conſiſtere in afficiendo. at nũc quędam de genere rhetoricę interſerit, nam in quo genere rhetorica ipſa continetur, non parua q̃ſtio eſt. nec inutilis eſt hęc pertractatio, cum enim ſciuerimus genꝰ rhetoricę, facile patebit quo modo rhetorica ip̃a exponenda ſit: cuꝫ artes genere diuerſę diuerſimode tractẽtur. Ariſtoteles ergo determiat genus rhetoricę, ⁊ vult eam eſſe in genere logicę, aſſerit eniꝫ logicã genus qđdam eſſe, quod ſub ſe continet rhetoricam, topicã, analyticam, ⁊ poeticam: nititur autem probare Ariſto. rem hanc vnica ratione, quę tamen poteſt reſolui in tres, q̃rum prima eſt, rhetorica eſt de enthymemate, q̃ eſt vna ſyllogiſmi ſpecies: de quo ſyllogiſmo i vniuerſo eſt logica, ergo rhetorica eſt de genere logicę. Cum enim rhetorica ſit de vna ſyllogiſmi ſpecie, quę eſt enthymema, ad logicã, quę de omnibus ſyllogiſmis eſt, attinet, tãq̃ ad proprium genus. circa hanc rationem ſic procedit Ariſt. quia primo ſũmit quędam pręter rationem pręſentem, quę tamen vtilia ſunt ad intelligendum terminorum rationes. Secundo ſũmit ea, quę attinẽt ad hãc rationem. Quantum ad primam partẽ dicit. ⌊Quoniaꝫ autem manifeſtũ eſt ꝙ artificioſa methodus quidẽ⌋ .ſ. rhetorica ipſa artificioſa ⌊circa perſuaſiões ſit,⌋ ⁊ de ꝑſuaſionibus. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, per artificioſam methodum intelligit rhetoricam artificioſaꝫ, quã artificioſam vocat, propter eam rhetoricaꝫ, quę habet̃ aut temere, aut vſu. Hęc enim non eſt de ꝑſuaſionibus artificioſis. aut dixit artificioſam methodum ad differẽtiam eius methodi, quę ſit ſine arte per teſtes. vꝫ. quęſtiones ⁊ tormenta de qua poſtea. Hoc itaqꝫ pręter rationeꝫ primo aſſumit. vꝫ. ꝙ artificioſa methodus ſit de perſuaſionibus, ⁊ tota ſeries textus legatur ſuſpenſiue vſqꝫ ibi. ⌊Palam itaqꝫ eſt,⌋ deinde aſſumit ſcđm, quod etiam eſt pręter pręſentem rationẽ, ⁊ dicit ⌊Perſuaſio autem demonſtratio quędam eſt,⌋ cuius cauſam aſſignat, ⁊ dicit. ⌊Nam tunc maxime credimus, cuꝫ demõſtratum eẽ exiſtimauerimus.⌋ iudices eniꝫ atqꝫ auditores tunc p̃cipue credunt, cum putauerint rhetores demonſtraſſe. Quare ꝑſuaſio quędam eſt demonſtratio: ⁊ dixit ⌊quędam⌋ quoniaꝫ ꝑſuaſio non eſt ſyllogiſmus demonſtratiuus ſimpl'r, ſed quodãmodo, quoniaꝫ ad rhetores ita ꝑſuaſio ſe habꝫ, vt demõſtratio ad Phos. deinde ſũmit tertium, quod etiaꝫ p̃ter p̃ſentem rationẽ eſt, ⁊ dicit. ⌊Eſt aũt rhetorica demõſtratio enthymema, (vt ſimpl'r dixerim) principaliſſima ꝑſuaſionum,⌋ hoc eſt rhetorica demõſtratio, quę eſt ſimpl'r principaliſſima, eſt enthymema: ⁊ non exẽplum, quoniaꝫ enthymema ita ſe habꝫ ad rhetorem, vt demonſtratio ad Phm. Exẽplum ꝟo, non eſt principaliſſima ꝑſuaſio: cum nõ ſit ita efficax, vt enthymema vt poſtea dicetur. Hęc ſũt tria: quę p̃ter rationem pręſentem ſumpſit, fuerunt aũt vtilia, q̃a per hęc ſcimus, q̃d ſit enthymema, quo vtunt̃ rhetores, ſcimus enim ꝑ hęc, ꝙ enthymema ſit perſuaſio, ⁊ demonſtratio rhetorica, ⁊ p̃cipua perſuaſionum. Deinde aſſumit ea, quę ſunt vtilia ad pręſentem rõnẽ: ⁊ dicit. ⌊Enthymema autẽ ſyllogiſmus eſt quidam,⌋ ⁊ dixit ⌊quidam,⌋ quia non eſt ſimpl'r ſyllogiſmus, ſꝫ apud rhetores, cum eam vim habeat apud rhetorẽ, quam hꝫ ſyllogiſmus apud Phm: hoc eſt primum: quod ad rationem ſũmit. deinde ſũmit ſcđm, ⁊ dicit. ⌊De ſyllogiſmo ꝟo ſimil'r omni dialecticę⌋ hoc eſt logicę ⌊eſt videre.⌋ dico logicę eſt videre ⌊aut ipſius totius, aut ꝑtis alicuius⌋ .ſ. prioriſticę/ nam in libro priorum agitur de oĩbus ſyllogiſmis, ⁊ de exẽplo, ⁊ enthymemate. ⁊ ꝑ dialecticam non topicam, ſed logicam intellexit, ex his concludit propoſitum, ⁊ dicit. ⌊Palam itaqꝫ eſt, quoniam qui maxime hoc põt cõſiderare⌋. vꝫ. ⌊ex quibus, ⁊ quo modo ſit ſyll's, iſte ⁊ enthymematicus vtiqꝫ erit.⌋ hoc eſt ad hunc de enthymematibus ꝑtractare maxime ſpectabit. Quare ſit, vt rhetorica, quę principal'r de enthymematibus eſt, logicę pars ſit, cum ſit de parte eius, de quo omni eſt logica. Hęc ergo eſt prima ratio, rhetorica eſt de enthymemate, quę eſt pars eorum, de quibus omnibus eſt logica. igitur rhetorica eſt ſpẽs logicę. vñ ratio ſic cõponitur facultas, quę eſt de parte logicę. eſt logica rhetorica artificioſa eſt de parte logicę, quia de enthymemate. ergo eſt logica. Deinde tangit ſcđam rationeꝫ, ⁊ dicit. ⌊Maxime aſſũmens, ⁊ circa qualia q̃dã ſunt enthymemata, ⁊ quas differẽtias habꝫ ad logicos ſyllogiſmos⌋ logica eniꝫ aſſumit ex quibus ⁊ qualibus ſunt enthymemata, ⁊ quas differẽtias habẽt ad ſyll'os, ⁊ ſic logica eſt rhetorica, ⁊ ita rhetorica eſt de genere logicę. Cum eniꝫ logica eamet ſumat, quę rhetorica, iure videtur eiuſdem generis eẽ, ⁊ alteram ad alteram attinere. Demum tangit tertiam rationem, ⁊ dicit. ⌊Naꝫ ⁊ verum, ⁊ veriſimile eiuſdem potẽtię eſt videre⌋. q. d. cũ logica agat de veriſimilibꝰ, de quibus ⁊ rhetorica agit, igitur altera ad alteram attinere videtur, vt ad ſuuꝫ genus. Ecce quõ ratio eſt vna: diſſoluitur auteꝫ in tres, vt conſideranti pꝫ. ſic igitur rhetorica eſt de gñe logicę tũ quia, eſt de parte eoꝝ de q̃bus agit logica, vt de enthymemate. tuꝫ etiam, quoniã logica ⁊ rhetorica agunt de differentijs enthymematum, ⁊ de ijs ex quibus enthymemata ſunt. etiam quoniã agunt de veriſimilibus.

¶ Simul autem ⁊ homines ad veritateꝫ nati ſunt ſufficienter, ⁊ in pluribus adipiſcuntur veritatẽ, ꝓꝑ qđ ad ꝓbabilia ꝯiecturabil'r ſe habere, eſt ⁊ ad veritatẽ ſil'r ſe habentis.

nati ſunt πεφύκασιν apti nati ſunt

Cõmẽtaᵐ. ¶ Ultima rõ põt hoc pacto ſtrui, hoies ſunt nã logici, hoies ſunt nã rhetorici. g̊ in 3ª figura rhetoricus eſt logicus, ⁊ ita rhetorica erit logica ſiue logicę ſpẽs. De rõne ſumit aliquid loco maioris, ⁊ dicit. ⌊Simul autem⌋ ſubaudi cum ijs, quę dicta ſunt, ⌊⁊ hoies ad veritateꝫ nati ſunt ſufficienter,⌋ hoc eſt dicere, ſimul autem cum rationibus dictis, eſt veruꝫ ⁊ homines eẽ natos ad veritatem

ritate m ſufficiēter,quoniā hn̄t omnia,per quę poſſunt
conſequi veritatem. Habēt eni ſenſus,⁊ intellectuz,per
quos ſufficiēter hoīes naſcūtur ad veritatez acqrendā,
[et] ꝓpter hoc qa habent omnia per quę pn̄t veritatez
adipiſci,[in pluribus] hoīes[adipiſcuntur veritatem,]
cum laboꝛant ad ingrendam veritatē. Per hęc Ariſto.
vult habere,hoīem naſci natura logicum,idez enim vī
naſci ad veritatem,⁊ naſci logicum. Sola enim logica
eſt veritatis inquiſitiua. Adde minoꝛē.vz.homines na
tura naſcuntur rhetoꝛici,hanc enim ſupponit tāq̄ no
tiſſimam,quia omnes naſcuntur cum aliqua viuēdi ra
tione,naſci autem cum aliqua viuendi ratione eſt naſci
rhetoꝛicum,tunc dat aliquid loco concluſionis,⁊ dicit.
[pꝛopter quod ad pꝛobabilia coniecturabiliter ſe hr̄e]
hoc eſt rhetoꝛice ſe habere ad pꝛobabilia,[eſt ſimil'r ſe
habentis ad veritatem] hoc eſt ad logicam,quaſi dicat.
igitur vnus ⁊ idem eſt rhetoꝛicus,⁊ logicus,⁊ ſic videt̄
rhetoꝛica eſſe logica. ¶ Quo ꝯo ad verba attinet,per
coniecturabiliter ꝓbabilia,veriſimilia intelligit,quęq̄z
perſuaſibilia dicuntur,de quibus rhetoꝛica eſt. Per ve
ritatem,intelligit logicam,quę eſt veritatis inquiſitiua.
attentione dignum,ea,ex quibus rationes conſtant,eē
aut vera,aut veriſimilia,aut pꝛobabilia, aut pꝛobabili
ſimilia.vera quidem ſunt,quęcūq̄z,ita ſunt ſicuti ſigni
ficant,vt ſubeſſe pꝛimis cauſis,filios eſſe parētib' ſimi
les,non contrariari ei,quod vice verſa non cōtrariat̄,
ſimile ſuo ſimili eſſe vtile,⁊ ipſum augere. Hęc eniz di
cuntur vera,quia ſicuti ſignificant ita ſunt. veriſimilia
autem ſunt,quęcūq̄z a veris ſumuntur,quęq̄z ſunt qua
lia fieri debent ſm rectam rationem. vt obedire parēti
bus,quod accipitur ab illo vero,qđ eſt,ſub eſſe pꝛimis
cauſis. vt filios imitari parentes,quod ab illo ꝯo oꝛit̄,
quod eſt filios ſimiles eſſe parentibus. vt eos non lędē
re,qui nobis non ſunt inimici,quod ab illo vero pꝛo
ficiſcitur,quod eſt non contrariari ei,quod vice verſa
non contrariatur. vt amicis benefacere,quod ex eo ve
ro naſcitur,quod eſt ſimile ſuo ſimili eē vtile,⁊ augere
ipſum. Sunt itaq̄z illa vera,quia in re ita ſunt ſicuti ſi
gnificant,hęc veriſimilia,non ex eo quia ita ſunt,vt ſi
gnificant,ſed quia debent,aut expedit fieri,⁊ pꝛopter
hanc cauſam perſuaſibilia dicuntur,atq̄z coniecturabi
liter pꝛobabilia,ac rhetoꝛica. Uera autē dicuntur logi
ca ſiue ſpeculabilia,qa ille qui ſpeculatur,illa intendit.
At pꝛobabilia ſunt,quęcūq̄z ſapientioꝛibus maximis,
atq̄z pꝛęcipuis videntur,vt ſolez eſſe terra maioꝛē,ſub
terra non eſſe vacuum,aquam firmari in terrā ipſam,
⁊ cętera id genus. Inſuper lignum poſſe eſſe nigruz,ho
minem poſſe non ſcribere,canem latrare,⁊ id genus.
Hęc enim pꝛobabilia dicuntur ⁊ logica. pꝛobabili ſi
milia,quęq̄z ſophiſtica dicuntur,ſunt,vt album poſſe
eſſe nigrum,quia ſi lignum poteſt eſſe nigrum,⁊ albuz
eſt lignum, album poterit eſſe nigrum. Simili ratio
ne ſcribens poteſt non ſcribere, quia homo poteſt
non ſcribere, ſcribens eſt homo, ergo ſcribens po
teſt non ſcribere. Eodem quoq̄z argumento ſidus la
trat, quia canis latrat, ſidus eſt canis. ergo latrat ſi
dus. Ex ijs omnes rationes fiunt,ex veris enim ſciē
tiam faciens demonſtratio. Ex veriſimilibus fidem
generans enthymema ⁊ exemplum. Ex pꝛobabilibus
opinionem efficiens dialecticus ſyllogiſmus. Ex pꝛo
babili ſimilibus faciens deceptionem cauillus ſiue pa
ralogiſmus. Sed quo modo homines ad veritatē na
ti ſint,⁊ in pluribus veritatem adipiſcantur,non eſt ex
ploꝛatum. Nam homines maioꝛe vitę tempoꝛe viuūt
in ignoꝛatione, quę eſt veritati oppoſita, vt ſcribit
Ariſto. libꝛo de anima ſecundo. Egidius vir peripa
teticus per veritatem non eam,quę eſt finis ſpecula
tionis intelligit, ſed eam, quę eſt ratio quędam vi
uendi,quęq̄z facit ad vitę regimen. Ad hanc dicit ho
mines eſſe natos, ⁊ hanc in pluribus conſequi natu
ra. Idiotę enim viuendi rationem natura conſequun
tur,⁊ omnes fere,aliqua ex parte,⁊ tunc ratio Ariſto.
aliter eſt intelligenda,quia ſm hanc expoſitionē Ari
ſtoteles minoꝛem accepit,quę eſt ꝙ homines ſint rhe
toꝛici,maioꝛem ꝯo.vz.ꝙ homines ſint logici ſuppo
ſuit. Melius autem dicendum vt expoſuimus. Ariſt.
intellexiſſe per veritatem logicaz ipſam,quatenus ve
ritas eſt finis ſpeculationis,quę in logica conſiſtit. Ad
hanc nos eſſe natos,teſtantur ſenſus ⁊ intellectus,qui
bus eam conſequimur,qui nobiſcum naſcuntur,hanc
in pluribus conſequimur,cum inſudauerimus eā adi
piſci natura ipſa,dirigente,non enim intelligit nos eē
in ipſa veritate pꝛo maioꝛe vitę tempoꝛe. Sz quoties
ad eam adipiſcendam inſudauerimus,plerūq̄z nos eā
adipiſci intellectu ac ſenſib' nobis cōnatis magiſtris.

¶ Quod igitur ⁊ ea,quę alij negociant̄ ſint extra rem, ⁊ cur magis declinauerunt ad iuriſdictionem,manifeſtum eſt.

declinauerūt ad iuriſdictionem

ἀπονενεύκασι προς το δικολογειν

diuerterunt ad te ligare

¶ Nunc epilogat contra antiquos,qui de arte inſuffi
cienter tradiderunt,⁊ dicit.[Quod igitur ⁊ ea,que alij
negotiantur,ſint extra rem.] nam ſolum de arte affici
endi iudices tradiderunt,[⁊ cur magis declinauerunt
ad iuriſdictionem] hoc eſt ad artem afficiendi iudices,
[manifeſtum eſt,] declinauerunt enim magis ad artez
afficiendi iudices,quia ſolum vnum eſſe dicendi ge
nus arbitrabantur. vz.iudiciale,cętera neglexerūt. Epi
logauit autem contra antiquos poſt declarationez ge
neris rhetoꝛicę, quoniam erroꝛ eoꝛum magis pateſit
per ea,quę dixit de genere rhetoꝛicę,nam cum pꝛoba
tum ſit logicam eſſe genus rhetoꝛicę, ex eo quia eſt
ipſa rhetoꝛica pꝛincipaliter de enthymemate,pꝛopte
rea ſequitur antiquos,qui non de enthymemate dixe
runt,ſed de arte afficiendi,eſſe pꝛęter rem negotiatos,
cum nihil de pꝛincipali/hoc eſt de enthymemate ſint
locuti, quod eſt oꝛationis neruus. Sequitur etiaz eos
magis ad iudicialia declinaſſe, quoniam ars afficien
di pꝛęcipue in hoꝛum genere locum habet. ¶ Quo
ꝯo ad verba attinet, declinauerunt ad iuriſdictionez
gręce ſunt, ἀπονενεύκασι προς το δικολογειν,
apud veterem tranſlationem leguntur diuerterūt ad
litigare. hoc eſt ſolum ad genus foꝛenſe, in quo oꝛa
toꝛes ſolum dicunt accuſando vel defendendo in li
tigijs. ¶ Sed hęc quę Ariſto. dixit de rhetoꝛice ge
nere, habent quęſtionem pꝛimo,quia plures fuerunt
oꝛatoꝛes,⁊ quidem celeberrimi, qui tamen nullam lo
gicę partem percalluerunt. Non igitur rhetoꝛica vi
detur eſſe logica. deinde logica oꝛdinatur ad veri no
titiam. Rhetoꝛica autem ad fidem inducendam in au
dientibus,ergo non poſſunt eiuſdem generis eſſe. De
genere rhetoꝛicę varię fuerunt opiniones. nam alij ar
tem dixerunt eē genus rhetoꝛicę, quod ⁊ Ariſt. ſentire
videtur, cum eam appellauerit methodum artificio
ſam. Nonnulli rhetoꝛicę genus pꝛudentiam eſſe au
tumant ꝙ pꝛudentia ſit recta agendi ratio,⁊ rhetoꝛi
ca ſimiliter, quas opiniones Quintilianus vtraſque
affirmat. Boetius libꝛo 4° de differentijs topicis ge
nus rhetoꝛicę facultatem conſtituit, ꝙ ea facile dica

De genere rhetoꝛice.

mus.Grãmatici rhetoricę genus grammaticaz eſſe vo⸗lunt,propterea ꝗa ornatus eſt potior pars,de qua agũt grãmatici.Uictorinus genus rhetoricę fecit qualitatẽ, quia qualitate quales, ⁊ rhetorica rhetorici dicimur. Sed hę poſitiones non videntur proprię,quia aut ge⸗nera tangunt remota,aut genera per accidens,propte⸗rea fuerunt alię magis ad rem accedẽtes, quarum pri⸗ma eſt ꝙ rhetorica ſit ſpecies naturalis phię, ꝙ hęc ſit de affectibus animę,de ꝗbus agit naturalis phia,quaz poſitionem Socrates ſecutus eſt,quia ſcientia de vir⸗tutibus voluit eſſe moralem,virtuteſqꝫ ipſas ſcientias appellans,de affectibus ꝟo rhetoricaz,quę eſt phię na⸗turalis quędam pars.Secũda ꝟo poſitio aſſerit rheto⸗ricam eſſe ſpeciem pręcipuam atqꝫ maximam faculta⸗tis ciuilis,nam lꝫ ſub ciuili plures contineantur partes ſiue ſpecies,pręcipua tamen eſt rhetorica,quę verſatur circa complura in ciuili ſcientia pertractata.Hãc opi⸗nionem,vt dicet poſtea Ariſto. finxerunt primo pro⸗pter ignorantiam,quia differentiam inter rhetoricaz ⁊ ciuilem ignorauerunt Deinde ob gloriam atqꝫ hono⸗res.Cum eniz ciuilis ſit cęteris honorabilior, rhetores hoc id credunt honoratiores eẽ.Poſtremo ob cauſas humanas hoc eſt ob potentiam ⁊ lucrum,rhetores eni dum ſe ciuiles faciunt,⁊ potentiores, ⁊ ditiores ſe effi⸗ciſſe putant,quippe cũ ciuiles ⁊ potentia,⁊ diuitiꝫs aliꝫs pręſint.Hanc opinionez Cicero in veteri rhetorica ſe⸗qui videtur,cum inquit hanc eſſe magnam,⁊ amplam ciuilis partem,cuius rationez Boetius noſter aſſignat 4° de differentijs topicis ex eo ꝙ rhetorica circa quę⸗ſtiones verſatur,circa quas ciuilis diſquirit. Uerſatur enim circa hypotheſes,quę ciuiles quęſtiões ſunt.qua⸗re cum vtreqꝫ de eiſdem ſint,videntur eiuſdem gene⸗ris eſſe,ſic enim erat prima Ariſto.ratio.¶ Ariſt pho⸗rum Princeps rationem generatim bifariam diuiſit, inſimulatam,quę principaliter ad delectandum, ⁊ de⸗inde ad mores inducitur,⁊ in veram quę ad credulita⸗tem de aliqua re inuenta eſt.Quę autem ad credulitatẽ inuenta eſt,quadrifariam diſtinguitur ab eodem,nam alia eſt,quę ex veris ⁊ neceſſariꝫs ſcientiaz efficit,⁊ hęc ratio dicitur demonſtratio,alia quę ex veriſimilibus fidem generat,vt enthymema,⁊ exemplum.Tertia au⸗tem,quę ex probabilibus opinionem,vt ſyllogiſmus. Poſtrema quę ex ſimilibus probabili deceptionez,vt paralogiſmus,hinc quinque fuerunt rationales facul⸗tates,poetica,quę de ficta ratiõe agit,analytica, quę de demonſtratione,rhetorica,quę de enthymemate,⁊ exẽ⸗plo,topica ſiue dialectica,quę de ſyllogiſmo,⁊ ĩductio⸗ne,⁊ ſophiſtica,quę de cauillis.⁊ quoniam hę omnes circa rationem verſantur.Erunt igitur omnes rationa⸗les,quare ⁊ logicę.quo fit,vt logica ſit genꝰ has omnes ſub ſe continens.Nos autem inter hos conſulentes di⸗cimus rhetoricę tres materias poſſe aſſignari, aliam ꝗ⸗dem propriam propinquam,atqꝫ per ſe, vt actus ra⸗tionis,quę dicuntur perſuaſiones exemplum.vꝫ.⁊ en⸗thymema.Hęc eniz materia rhetoricę ſunt per ſe pro⸗pria atqꝫ propinqua,aliam ꝟo per ſe remotam tamẽ, ⁊ hęc ſunt virtutes,⁊ quęſtiones ciuiles, quę hypothe⸗ſes ſiue cauſę dicuntur.Hęc eni ſunt materia,circa quã verſatur rhetorica,ſed remota,quia non niſi actibꝰ ra⸗tionis accerſitis.aliam deniqꝫ materia eſt,quę per acci⸗dens eſt,vt affectus,circa hos enim per accidens rhe⸗tor verſatur,quatenus iudices per ſe ſunt,quibus cum rhetor perſuadere non poſſit ex iꝫs,quę ſunt ad rẽ,mo⸗uet eos ad affectus,vt per eos inducat fidem, ⁊ ſic per

Diuiſio logice.

accidens rhetor verſatur circa affectus,hinc patet rhe⸗toricam trigeniam eſſe,quia eſt ſpecies logicę ratione habita ad materiam per ſe propinquam.Eſt ſpecies ci⸗uilis facultatis ratione habita ad materiaz per ſe remo⸗tam.eſt ſpecies nãlis phię rõne habita ad per accidens materiam.Aſtipulatur hinc Ariſt.qui in hoc libro agit de actibus rationis enthymemate, ⁊ exemplo, quate⸗nus rhetorica eſt de genere logicę. Agit de virtutibus atqꝫ quęſtionibus ciuilibus,quo ipſa eſt ciuilis facul⸗tatis particula.Agit de affectibꝰ,quo ipſa eſt pars phię naturalis.Et lꝫ trigenia rhetorica ſit, ꝑncipalius eſt de genere logicę,quoniam facultas omnis magis a prin⸗cipaliore materia ſortitur genus.At materia principa⸗lior rhetoricę actus rationis eſt.Tunc rationes quę op⸗poſitum probabant,diluuntur,prima quidez,quia nul⸗lus fuit orator abſqꝫ logica,ꝗa nullus orator fuit abſ⸗qꝫ rhetorica,quę eſt ſpecies logicę.Secunda ꝟo, quia lꝫ rhetorica differat fine a dialectica,nõ tamẽ differt fi⸗ne a logica,cuius ipſa eſt pars.Idem enim finis eſt to⸗tius,⁊ partis.Hactenus de genere rhetoricę.

¶ Utilis autez eſt rhetorica, ⁊ ꝓpterea quis vera ⁊ iuſta ſunt natura meliora contrarijs, vt ſi non ſm conueniens iudicia fiant,neceſ⸗ſe ſit,in ipſis vinci.Hoc autem eſt dignum increpatione.

De vtilitate rhetorice
conueniens προσηκον
rectum
vt ωστε
quare
in ipſis δι' αυτων
per ea
ꝓpter ipſa
increpatione επιτιμησεως
vituperatiõe

¶ Hactenus de procmio in ſe,vbi determinauit de qui⸗bus eſt rhetorica,⁊ quę ſit,ꝗliſue nunc accedit ad proę⸗mium quo ad auditores,vbi oſtendit rhetoricam vti⸗lem eſſe,ac bonam.Sic enim auditores ⁊ beniuolos, ⁊ attentos reddit.Eſt autem ꝑma rhetoricę vtilitas cõ⸗munis omnibus artibus atqꝫ ſcientiꝫs,naz omnis ars, omniſqꝫ ſcientia regula quędam eſt,qua dirigimur ad agendum,vel faciendum,vel contemplandum.Eſt eni ars recta ratio operandi.Medicinalis eniz recta ratio eſt,qua eligimus conuenientia pro ſanitate inducenda, ⁊ fugimus contraria,quę ſanitati aduerſantur. Simil'r phia ipſa recta ratio eſt,qua eligimus conuenientia ꝓ veritate habenda,⁊ fugimus contraria,quę impediunt ſcire veritatem,⁊ in cęteris artibus eadez ratiõe.Qua⸗re cum rhetorica ſit quędam ars,per eaz quatenus ars eſt perſuadendi,ſciemus eligere conuenientia ad ꝑſua⸗dendum,⁊ euitare contraria,⁊ ſciemus vincere iudices ignorantes,atqꝫ peruerſos,quando ignorant recta iudi⸗cia.Sciemus dico eligere conuenientia hoc eſt,vera,⁊ iuſta:quę ſuis contrarijs meliora ſunt.⁊ euitare cõtra⸗ria his,procedunt autem ſic.[Utilis autem eſt rhetori⸗ca vt ſi]a iudicibus ignorantibus atqꝫ peruerſis [non fiant iudicia ſm conueniens]ac ſm rectum ab eis,[ne⸗ceſſe ſit in ipſis]peruerſis iudiciꝫs[vinci]atqꝫ increpa⸗ri.ergo prima vtilitas eſt,vt ignorantes,ac peruerſi iu⸗dices compellantur afferre recta iudicia in cauſis.com⸗pellantur quidem tum ex iꝫs,quę ad rem ſunt argumẽ⸗tando,tum ex ijs,quę pręter rez ſunt afficiendo.Inter⸗poſuit autem quędam verba vt remoueat tacitaz obie⸗ctionem,quia aliquis dicere poſſet,propter quid debe⸗mus compellere iudices ad recta iudicia proferẽda,cũ perſępe recta iudicia atqꝫ decreta nobis obſint, quaſi reſpondendo interpoſuit ſolutionem,⁊ dixit.[Et pro⸗pterea quia vera, ⁊ iuſta ſunt natura meliora contra⸗rijs]ſuis.ſ.falſis,atqꝫ iniuſtis,dico[nã]h eſt ſimpl'r,ꝗa aliqñ falſa ac iniuſta ſunt mihi vel tibi meliora.q̃re qꝛ vera ac iuſta ſunt ſimpliciter meliora ſuis contrarijs,

ideo

ideo pᵃ rhetoricę vtilitas eſt cōpellere puerſos, ac ignorantes iudices ad vera ac iuſta pferenda in decretis. et qa aliquis poſſet ambigere nūquid iudices, qui peruerſe iudicant ſint increpādi, videt̄ enim qđ non ſemper, cum peruerſa iudicia ſint aliquādo bona, ſaltez alicui, quaſi reſpondēs dicit. [Hoc autem] .ſ. pferre peruerſa iudicia eſt dignum increpatione, ſaltem ſimpliciter, qa lz alicui ſit bonum, ſimpliciter eſt malum. ¶ Quo ℞o ad verba attinet, verbuz vera, non accepit Ariſt. p veris, quę ſunt finis ſpeculationis, ſed pro vtilibus, honeſtiſqz. nam rhetor dicit ad honeſta in demōſtratiuo genere cum laudat, ad vtilia, cum dicit in deliberatiuo genere cum hortatur, ad iuſta autē, cum in iudiciali dicit, accuſando vel defendendo, nam per iudicia non ſoluz iudicum decreta in cauſis forenſibus itelligit, ſed oiuz eorum, qui audiunt rhetoricas orationes, ſiue ſit iudex in foro, ſiue ſit ſpectator in theatro, ſiue ſit conſul in cōctionibus et per contraria intelligit ea, quę his omnibꝰ oppoſita ſunt, vt dānoſa, turpia, et iniuſta. verbum conueniēs, gręce eſt προσηκον, qđ latine rectum etiaz dici poteſt. verbum vt, gręce eſt ωστε, quod non p illatiua particula accepit, ſed potius p coniūctiua, vt nos trāſtulimus. verbuz in ipſis gręce eſt, δι᾽αυτων, h eſt per ipſa, veruz hic δια accepit pro in, vt mihi videt̄, in veteribus trāſlationibus, verba hoc autē eſt dignuz increpatione, nō ſic legūtur, ſed cum dictione cauſali, q̄ eſt eniz. et poteſt habere bonum ſenſuz, qm̄ intelligēdo vinci p increpari, erit ſenſus, vt ſi nō ſm conueniēs iudicia fiant, neceſſe ſit in ipſis increpari. [Hoc eni] .ſ. nō iudicare decēter, dignum eſt increpatiōe. Ex ijs pz prima vtilitas rhetoricę quę eſt ad compellēdum peruerſos, ac ignorantes iudices, vt proferāt iuſta decreta in omni rhetorica oratione.

¶ Adhuc autem apud quoſdam (neqz ſi certiſſimam haberemus ſciētiam) facile eſſet p illam perſuadere dicentes. Doctrinę enim eſt, quę ſm ſciētiam ratio eſt. Hoc autē impoſſibile, ſed neceſſe eſt per cōmunia facere perſuaſiones, et orationes, quemadmodum et in topicis dicebamus de ea, q̄ apud multos collocutione eſt.

apud / προσ / ad
certiſſimam / ακριβεστατην / exactiſſimam
per illam / απ᾽εκεινης / ab illa
collocutione / εντευξεως / obuiatione
Cōmētaᵐ.

¶ Nunc aſſignat ſcđam rhetoricę vtilitatem, quę eſt vt vulgares hoies, imperiti ac rudes, qui per ſcientificas rōnes reduci nō poſſunt, p rhetoricas, quę fiūt ex cōibus, ac veriſimilibus, reducantur. Vulgares eni inepti ſunt rōnibus ſcientificis, ideo p eas ipoſſibile eſt illos reducere, exēplaribus ℞o, cōmunibus, atqz veriſimilibus aptiſſimi, p quas ſuadet rhetor, vnde dic̄. [Adhuc autē apud quoſdā] hoc eſt apud vulgares, rudes, atqz imperitos, [neqz ſi certiſſimā haberemus ſciētiam, facile eēt p illam pſuadere dicētes] .q.d. neqz ſi nos dicēdo vteremur ſciētificis rōnibus, eſſet facile p eas vulgaribus pſuadere, cuius cām aſſignat, et dicit. [eniz] naz [ratio, quę eſt ſm ſciam, eſt doctrinę] hoc eſt ſciētifica, ac doctrinalis, et p doctrinaz dialecticam, vel analyticā intelligit, dialectica autē non eſt idoneuz inſtrumētum perſuadendi vulgaribus. eſt eni ſupra eorū capacitatē. et ppterea ſubdit [hoc autez] .ſ. perſuadere vulgaribus per doctrinalez rōnem [eſt impoſſe,] cum ſint ebetes, ac rudes, ineptiqz ſcientificis ac dialecticis rōnibus. [Sz neceſſe eſt] ipſis [facere pſuaſiones et orōnes per cōia] hoc eſt per veriſimilia, [quēadmodum et in topicis dicebamus de ea collocutione, quę eſt apud multos.] ibi enim diximus qꝫ omnis collocutio, quę fit apud multos / hoc eſt apud vulgares, fieri dz per cōia. ſunt autem cōmunia aut veriſilia, aut pbabilia. ¶ Sz occurres in quo differt hęc rō ab ea, quę prime dicta eſt, videt̄ eni eadem, nā obuiare rudibꝰ eſt regulare eos, vt iuſta proſequātur, et iniqua fugiant. Quare hęc rō non videt̄ diuerſa ab ea dici pōt hanc vtilitatē diuerſaz eē a pma, qꝫ pma cōis ſit, qppe cum ſciētijs oibus competat regulā eē. At rhetoricę ſpeciatim cōpetit eē regulaz, qua regulātur rudes, quę vtilitas accipit̄ ex hoc, quia rhetorica differt a cęteris ſciētijs per hoc / qa rhetorica cōficit orationes ex veriſilibus. Cęterę autē aut ex veris, aut ex pbabilibus. iterum quęres qđ eſt illud / ad qđ credēdum opz reducere rudes, ac populares. Diximus olim illud eſſe viuere ſm virtutes. Cuz eni viuere ſm virtutes rudibus hoibus ſit difficile, ideo oportuit, vt p aliquā regulam regulētur ad viuēdum ea rōne. Hęc autē regula eſt rhetorica, nō enim pōt eē doctrinalis / ac ſcientifica, qm̄ hęc trāſcendit capacitatē rudium, qm̄ ebetes ſunt, ac rudes. Quare cū rhetorica pcedat ex veriſimilibus, quę cōmunia quodāmō ſunt vulgaribus, et ſapientibꝰ, ideo idoneū inſtrumētuz eſt, quo vulgares regulantur ad viuēdum ſm virtutes, nā vt dialectica eſt dux ac inſtrumētum ad ſpeculandū, ita rhetorica ad viuēdū ſm virtutes. Aut fortaſſe dōm illud ad qđ credēduz opz reducere vulgares, non eē vnius generis, qa aliquādo eſt ipm vtile vel dānoſum, cū rhetor hortat̄ vel dehortat̄, aliquādo autē eſt ipm iuſtum vel iniuſtū, cum accuſat, aut defendit. nōnūqꝫ eſt ipſuz honeſtū vel turpe, cū laudat vel vituperat. Qđ aūt ita ſit, poſteriꝰ differēduz.

¶ Adhuc autez cōtraria opz poſſe perſuadere, quemadmoduz et in ſyllis, non vt vtraqꝫ faciamus. (Non eniz oportet praua perſuadere) ſed vt non lateat quo mō ſe habet. et vt alio vtente orationibus ipſis nō iure, ſoluere poſſimus: Aliarum quidem igitur artiuz nulla contraria ſyllogizat. Dialectica autez et rhetorica ſolę hoc faciunt. Similiter eni ambę contrariorum ſunt.

praua / φαυλα / mala
poſſimus / εχωμεν / habeamus / valeamus

¶ Sūt q̄dam ſciētię, quę docēt vitę contraria, vitęqꝫ cōuenientia, vt moralis phia, et ars medendi. Moralis qdem docet vitia pariter et virtutes, vt liberalitatē, et auaritiam, fortitudinē et metuz, et cętera id genus ſili rōne. Medicinalis ℞o ars docet venena, et quonā pacto ex his hoies enecent̄, docet etiā antitoda, et quo pacto venenis ſit obuiādū. Quare hę facultates duplr̄ vtiles videntur, pmo quidē, quo p ipſas ſcimus eoꝝ naturas, q̄ nobis aduerſant̄. Scimus eni per moralem naturas et ſpēs vicioruz, et per medicinalē naturas atqꝫ ſpēs venenoruz. deinde quo p ipſas ſcimus obuiare eis, cum nobis occurrerint, niſi eni medicus naturas venenoꝝ tradidiſſet, pariterqꝫ et antitoda, eis occurrētibus obuiare non poterimus. Eodē quoqꝫ modo rhetorica atqz dialectica, contraria docēt atqz oſtēdunt, vt ſint ob id nobis duplr̄ vtiles, pmo quidem, qa per eas ſcimus naturas eoꝝ cōtrariorūz, quę ipſę argumētantur. Deide vt ſciamus fugere, cuz alij ipſis aduerſus nos vtunt̄. ergo tertia rhetoricę vtilitas eſt, quo ipſa vtraqz cōtraria argumētatur, ſic eniz docet nos ꝯtraria cognoſcere, et eis obuiare, cum alij contrarijs vtētur, vnde dicit. [Adhuc autē contraria opz poſſe pſuadere] et per opz, vtile eſſe intelligit, et ſubdit ſilitudinem, et dicit. [Quēadmodum

⁊ in ſyllꝭis] vtile eſt ꝓbare poſſe vtraqȝ oppoſita.⁊ exponit ſe ⁊ dicit,[Non vt vtraqȝ faciamus] quę nobis perſuadet rhetoꝛ,[Nõ enim opoꝛtet ꝑſuadere praua] vt.vȝ.illa faciamus,[ſȝ vt nõ lateat]ſubaudi nos,[quomõ ſe habȝ]praua facere.Sic eniȝ cognoſcimus cõtrariorum naturas ꝑ rhetoꝛicã, veluti venenoꝝ peculiaritates ꝑ artem medẽdi,⁊ hęc eſt ṗma vtilitas. Deinde aſſignat ſcḋaȝ,⁊ dicit.[Et vt alio vtẽte oꝛationibꝰ ipſis non iure]atqȝ ꝑueuerſe,[ſoluere poſſimus.]Rhetoꝛicus eni docet loca argumẽtandi partẽ contrariã,⁊ quomõ ſit obuiãdum eis,cum argumẽta fiunt,vt in ſophiſticis Ariſt.fecit,vbi docuit cauillos,⁊ loca cauillandi,docuit ẽt illis antitoda,qbus illis obuiandum eſt,cum fiũt.Ex his cõcludit hanc vtilitatȝ eẽ ꝓpꝛiam rhetoꝛicę,atqȝ dialecticę,⁊ dicit.[Aliaruȝ quidẽ igitur artium nulla contraria ſyllogiçat,dialectica aũt,⁊ rhetoꝛica ſolę hoc faciũt,]cuius rõnẽ aſſignat,⁊ dicit.[Similr̃ eni ambę cõtrarioꝛuȝ ſunt,]cęterę autẽ non ſunt argumentantes ꝯtraria niſi ꝑ accidẽs,quatenus.vȝ.vtunt̃ hiſce,phĩa eni atqȝ alię ſciẽtię ſi contraria argumẽtant̃,non niſi vtẽtes dialectica,atqȝ rhetoꝛica ea argumẽtant̃,vñ̃ pꝛioꝛiſticus dum docet ex particularibꝰ ſyllꝭm fieri nõ poſſe,duo ſimul docet ⁊ ſyllꝭm ex particularibꝰ,⁊ antidotum.vȝ.ipm̃ non valere.Silr̃ cum docet ex vtriſqȝ affirmatiuis in 2ª figura nõ fieri ſyllꝭm,ſimul docet oppoſita,docet eni ſyllogiçare ex vtriſqȝ affirmatiuis in 2ª figura,⁊ docet antitodũ ipſum.vȝ.nõ valere.Quare rhetoꝛica atqȝ dialectica vtiles ſunt,tuȝ ṗmo/qa docẽt contraria cognoſcere,qḋ eſt ſm̃ ſe vtile,tuȝ ſcḋo/qa docet alio vtẽte ipſis,quo mõ ſit obuiãdum.⸿ Quo ꝟo ad verba attinet,in veteribus tranſlationibꝰ,ꝟba illa,[Aliarũ quidẽ igitur artiũ]legũtur cum ꝑticula quidẽ,quaſi reddat cãm eius,qḋ pꝛius dixit.Dixit eni rhetoꝛicam atqȝ dialecticã vtiles eẽ ad cognoſcẽdum,⁊ ad argumẽtandum cõtraria,quaſi reddẽs cauſaȝ,dic̃.[aliaꝝ quidẽ artium nulla cõtraria ſyllogiçat,dialectica aũt,⁊ rhetoꝛica ſolę hoc faciũt,]quare hęc vtilitas videt̃ ꝓpꝛia dialecticę,atqȝ rhetoꝛicę.⸿ Sȝ occurres,nam ea facultas,quę bona,⁊ mala ꝑſuadet,nõ videt̃ magis vtilis ꝙ̃ dãnoſa.Sed qm̃ de his poſterius dicturi ſumus,nunc dicamus rhetoꝛicam ꝑſuadere hoibus vtraqȝ cõtraria.Ueruȝ alterũ per ſe,alteruȝ ꝑ accidẽs. Pręterea ſi docet ꝑſuadere malũ,non tãꝙ̃ ꝓpter finẽ ꝑ ſe,ſed ꝓpter bonum docet ipſum,qui eni docet fugere malum,docet pꝛoſequi bonum.

⸿ Subiectę tamẽ res non ſimilr̃ ſe habent,ſed ſemper vera atꝙ̃ natura melioꝛa magis ſyllogizabilia,atꝙ̃ credibilia ſunt,vt ſimpliciter eſt dicere.

Cõmẽtaᵐ. ⸿ Nũquid cõtraria ſint ęqualr̃ ſyllogiçabilia,atqȝ credibilia:reſpõdet,hęc ex natura reruȝ non ęqualr̃ eẽ ſyllogiçabilia atqȝ credibilia,qa ex parte rerũ vera,⁊ natura melioꝛa ſunt,vt ſimplr̃ eſt dicere,magis ſyllogiçabilia,atqȝ magis credibilia.dixit ex parte rerũ, vt ſimpliciter eſt dicere,qa ex parte noſtra qñqȝ eſt totuȝ oppoſitum.nam ex parte noſtra multa falſa,vt in topicis dicitur,ſunt pꝛobabilioꝛa veris.

⸿ Adhuc autem abſurdum eſt,ſi coꝛpore quidem non poſſe ſibiipſi ꝓdeſſe,turpe ſit,oꝛatione autȝ,non turpe,quę magis ꝓpꝛia hominis eſt coꝛpoꝛis vſu.

Cõmẽtaᵐ. ⸿ Quarta vtilitas eſt,quo ꝑ rhetoꝛicã alios excellimꝰ,turpeqȝ euitamus.nam ſi nõ poſſe coꝛpoꝛe ſibiipſi ꝓſidio eẽ,turpe homini eſt,cũ coꝛpus natura datũ ſit hoĩ in ꝓſidium,quanto magis oꝛone non poſſe ſibi ꝓſidio eſſe turpe habebit̃,cum oꝛatio atqȝ ſermo nobis natura(vt Ariſt.inqt.ṗmo politico.)ſit data etiã in ꝓſidiuȝ,imo eo turpe magis,quo oꝛatio magis hois pꝛopꝛia eſt ꝙ̃ ſit coꝛpoꝛis vſus,quippe cum coꝛpoꝛis vſus cõis ſit hominibus cũ beluis.vnde Ariſt.in pꝛoęmio huius libꝛi,qḋ tamẽ ante paruã rhetoꝛicam ſcribit̃,hoc vnum eſſe inqt,quo cęteris aialibus ꝓſtamus,pręclarum qḋdam ab imoꝛtali Deo adepti videmur,nam ſiqdẽ ⁊ cupiditate,⁊ ira ⁊ alijs hꝯ affectionibus vtũtur,etiã reliq̃ animalia,oꝛone autem hõ dũtaxat,abſurdũ ꝑfecto maxime oium cedat,ſi qua vna re beſtijs antecellimus,eã beneuiuendi ducȝ pręnegligẽtia relinquerimus.Quã ob cãm Martialis recte inquit,qui velit ingenio cedere rarus erit.Uiribus eni coꝛpoꝛis cedere ſolemꝰ,ingenio aũt haudquaꝙ̃,qḋ Ariſt.ꝓbauit in ꝓblematibꝰ.

⸿ Si ꝟo aliquando in magnis lęſierit,vtiꝙ̃ qui vtitur iniuſte huiuſmodi oꝛationuȝ vi,hoc quippiaȝ cõmune eſt cuȝ bonis oibus ꝓterꝙ̃ cum virtute,potiſſimuȝ cum ijs,quę ſunt maxime vtilia,vtputa,cuȝ roboꝛe,ſanitate,diuitijs,imperio.His eni vtiꝙ̃ qs ꝓderit maxime vtens iuſte,⁊ iniuſte,lędet.

aliquando ὅτε
quoniam ὅτι
in magnis μεγάλα
magna/valde
vi δινάκει
potentia
cum κατὰ
contra
de
imperio στρατηγίας
pretura
militia

⸿ Sit ne dãnoſa atꝙ̃ mala rhetoꝛica ipſa,an bona,vtiliſꝙ̃:non parua fuit olim,⁊ nũc digladiatio,quã Ariſt. in ꝓſenti loco intẽdit ſedare.Qui ꝟo rhetoꝛicã malaȝ,atqȝ dãnoſam eẽ tradũt,mouẽtur ṗmo,qa gñatim gentibus oibus obfuit,naȝ in aurea ipſa ętate(in qua nondum rhetoꝛes dicere cęperant)gẽtes cum pace,ſũmaqȝ cum ſimplicitate vixiſſe accepimus,cũ ꝟo cęperũt homines eloqui,cęperunt inſidię,qbus humanum genus vitiatum eſt.Deinde rebus publicis nõ parua nocumẽta intulit.ijs eni tempoꝛibus,qbus reſpublica Romanoꝝ conſulte atqȝ pacifice agebat̃,rhetoꝛes per Catonem cẽſoꝛium ꝓpulſi ſunt,cuȝ ꝟo per nepotẽ Catonȝ vticẽſem reuocati,Romanoꝝ reſpublica ſeditionibꝰ atqȝ bellis cõflictata eſt.Quod Plinius vir doctiſſimꝰ ſcribit 7° hiſtoꝛię nãlis.idem quoqȝ tradũt hiſtoꝛię de Atheniẽſi,atqȝ Lacedęmonica republica.Pręterea ꝙ rebꝰpublicis obfuerit,argumẽto maximo ꝓbauit Plato contra Thiſiã,⁊ Goꝛgiam,nam facultas,quę docet peioꝛem cauſaȝ meliorẽ fieri,melioꝛẽqȝ peioꝛȝ,⁊ qua non facile verum diſcernit̃,quaqȝ nigra in cãdida,candidaue in nigra vertũtur,nõ modo rebus publicis nõ vtilis,verũetiaȝ dãnoſiſſima videt̃.Hac rõne Cato cẽſoꝛius(vt Plinius inqt)in illa nobili trium ſapiẽtię ꝓcerũ ab Athenis legatione audito Carneade ꝙ̃pꝛimũ legatos eos cẽſuit dimittẽdos.qm̃ illo viro argumẽtãte quid veri eẽt,non facile diſcerni poſſet.Huic aſtipulãtur regna,regioneſqȝ,in quibus rhetoꝛes abſunt,illic eniȝ cũ pace,vnione,trãquillitateqȝ viuit̃ vt apud turcas,ęthiopes,arabes,cęteroſqȝ id genꝰ. Uillici quoqȝ ob dicẽdi imperitiã minoꝛe malitia viuunt.Tertio videt̃ hęc dãnoſa his met,qui illa vſi ſunt,naȝ plurimi legũlatoꝛes,iureqȝ conſulti,ac cauſidici,qui in dicẽdi genere foꝛenſi ſunt periti,mala moꝛte finierũt. vt Ligurgus qui ab Alcandro oculo ꝓuatus ab ipſa patria ꝓfugus moꝛitur.vt Solon qui Cypꝛi exul degit,nec in patria,de qua optime meruerat,humari cõtingit.vt Photion,qui ab Atheniẽſibus veneno necat̃.nec poſt obitum(vt addit Ualerius)glebbulã atticę regionis,quę oſſibus eius inijceret̃,inuenit,iuſſus etiam extra fines

Cap.30.

pꝛoijci,

proijci,intra quos optim᷒ ciuis vixerat.vt Demoſthenes,qui(vt nōnulli tradunt)iuſſu Philippi veneno interimitur.De noſtris plurimi ſunt,iter quos maior,Cicero eſt,hic eni iuſſu Antonij a Popilio lenate necatꝰ, a quo ſeruari meruerat.Qđ igitur rhetorica dãnoſa ſit, ex hiſce pſpicuuz,hi quoqz vtilē atqz bonam eē defendũt,ex eiſdem palinodice,pmo q̄ gēti pfuerit.nã poſt illuuionē gētes ferino more victitabant,ſiqdē in agris beſtiarũ more degētes victu ferino ſibi vitam cōparabant,nec rõne animi gcq̃z,ſed pleraqz viribus corporis exercebant,nōdum diuinę religionis,non humani officij rō colebatꝰ,nemo nuptias viderat legitimas,nō certos qſq̃z aſpexerat liberos,non ius ęquabile qd vtilitatis haberet,acceperat.poſteā ab vno (vt inqt Cicero)pſuaſionibus atqz eloquētia ad humanitatez reducti ſunt.Qđ rebus etiã publicis,declarãt,nam poſt earum cōſtitutionem plurima bella,ſeditioneſqz ciuiles emerſerũt,quę ſola rhetorica ſedauit,ſocietates,ac pacem poſt bella pſuadens.Exēpluz pbent nobis (vt Cicero inqt)Cato,Lelius,africanus Scipio,Grachi africani nepotes,qui Romę plurima bella reſtrinxerũt,ſocietates firmarũt,amicitias ſanxerunt/tuz animi rõne, tuz eloquētia.vñ Virgilꝰ.hoc his ꝟſibus teſtatur.

A c veluti magno in populo cum ſępe cohorta eſt
S editio,ſeuitqz animis ignobile vulgus,
I amqz faces,⁊ ſaxa volant furor arma miniſtrat,
T um pietate grauem ac meritis ſi forte virumqz
C onſpexere,ſilent,arrectiſqz auribus aſtant.
I lle regit dictis animos,⁊ pectora mulcet. ⁊ relqua.

Qua ratione non minus vere q̃z lepide Ennius flexāiam appellauit,rhetoricam.q̄ aiuz in quãcũqz vellet partē raperet.Vera etiaz illa Euripidis ſnia,qua dicitꝰ omnia cōficit oratio,quę etiam hoſtile ferruz ne vtiqz afficere valeret.Et q̄ hoibus ipſis,qui ea vtuntur,vtilis ſit,⁊ bona pbamus pmo qdem,vt hō homini pſtet, nam hō oratione beſtijs antecellit dũtaxat,cupiditate ſiqdem(vt Ariſt.inqt)⁊ ira,⁊ alijs hꝫ affectionib᷒ vtũtꝰ cętera aialia,orone tamen hō dũtaxat.Quare ſi hac re homo maxime beſtias excellit,q̄ eloqui poſſit,pclarũ videbitur adeptus is,qui qua hoies beſtias excellũt,ea in re hoibus ipſis antecellat.Scđo vtilis eſt ad vrbes ſubiugandas.Pyrrhus eni epirotarũ Rex verũ eſſe aſſeruit.nam cum bellum in Italia gereret,comitē quaſi gerēdoruz,ac ſociũ Cineam theſſaluz rhetorez Demoſthenis diſcipulũ accepit,eiuſqz opera impenſe admodum vtebatꝰ.naz ad ciuitates,quaſi vi,ac armis ſubigere nō poterat,eum oratorē mittebat,quas magna ex pte in ſniam ſuam adducebat,adeo vt ſępe Pyrrhus diceret plures a Cinea vrbes eloquētia i poteſtatē ſuã redactas,q̃z a ſe armis eē ſuperatas.Ducibus ac rei militari cōfert etiã non paruz,vt teſtatꝰ Cęſar,qui nũq̃z pręlium inibat,qn milites orone ac eloquētia percalefaciſſet,vt Lucanus meminit.Themiſtocles etiã aduerſus Xerſez plus ſua pugnauit eloquētia q̃z armis, pſuaſitqz Atheniēſibus,vt vrbes vrerēt,qđ quidē victorię cã fuit.Adde Periclez qui ſua eloquētia tot pclara facinora(vt Plato inqt)geſſit.Prodeſt inſup diuitijs cōgregandis,Iſocrates ſiqdem.zo.talētis vnã vendidit orationē,vt Plinius narrat 7° libro hiſtorię nãlis. Aſclepiades ętate magni Pōpei rhetoricę magiſter,vt idez
26.li.ca.3°. Plinius narrat,nec ſatis in ea arte q̃ſtuoſus/ad alia ſagacis ingenij.i.ad medicinã repēte ſe conuertit,hic torrenti,hac meditata quotidie orone ęgrotos blandiens, oia abdicauit,vniuerſumqz ppe humanuz genus circũegit in ſe,non alio mō q̃ ſi cęlo emiſſus veniſſet,diuitijs adeo ſocupletatus eſt,vt ſuo tēpore ſolus diues diceretur.Ad honores deniq̄z captandos, Gorgias leōtinus Empedocli aggrigentini diſcipulus magno nobis eē documēto poteſt,Is eni poſt Coracē ⁊ Thiſiaz antiquiſſimos artis rhetoricę magiſtros,tanto gręcię totius cōcurſu rhetoricen pfeſſus eſt,vt oium pmus.In delphici Apollinis tēplo ſolida nō aurata,ſꝫ aurea ſtatua fuerit honorat᷒.Adde honores,quos vniuerſa gręcia,genteſqz alię oratorib᷒ tribuerũt, vt Iſocrati,Thiſię,Coraci,Lyſię,Eſchinę,Demoſthenis emulo,Pericli,Milciadi,Simoni,Themiſtocli quos enarrare eēt longũ.Quare hincinde res hęc dubia nō parꝝ fluctuat. Cicero hũc in modũ cōtrouerſiaz tollit,dicēs ſapiētiaz ſine eloquentia parũ pdeſſe ciuitatibus,eloquētiaz ꝟo ſine ſapiētia nimiũ obeſſe plerũqz,prodeſſe nũq̃z.Eloquētia ſiqdem plurima reipublicę cōmoda adinuenit, moderatrix oium pſto eſt rerũ ſapiētia.Hęc etiã videtꝰ Platonis ſnia,qui beatiſſimas fore reſpublicas dicit,ſi aut Phi dñarentur,aut ſaltē qui gubernãt,diuina quadam ſorte philoſopharentꝰ.Ariſt ad Alexãdrũ ſic ſcribit Impator ſui eſt ſeruator exercitus,ita eloquentia,q̄ ſapientię cōiũcta eſt,humanę eſt vitę gubernatrix. Verum hęc Ciceronis moderatio dubitatione non caret, nō eniz qd ipſe velit per ſapiētiam,expoſuit,nec eſt exploratum.Sapiētia eni apud Platonē eſt rerũ diuinarum atqz humanaruz cognitio.Apud autē Ariſt.ſapiētia eſt,quã corrupto ꝟbo metaphyſicã vocant. Poteſt autē quis rhetor eē diuinaqz ⁊ humana cognoſcere,⁊ iniuſte rhetorica vti.Deinde ex ꝟbis Ciceronis videtꝰ eloquētiam eſſe ſui natura malã,aſſerit enim eã,ſi ſine ſapiētia fuerit,pdeſſe nũq̃z,ſed plerũqz obeſſe,qđ eſſe nō poſſet,niſi rhetorica eēt natura m ala.Hoc autē verum eē non puto,ſiqdē omnis ars,ois electio,bonum qđdaz itēdere videtꝰ pmo ethicoꝝ.Inſuper ois ars eſt recta q̄daz ratio,quare ois ars eſt ſuapte natura bona. Adde q̄ eloquētia beſtijs pſtamus,igitur non pōt eſſe natura ſua mala.nō enim pſtare alicui eſt p malũ.Ariſ. autē in pſenti loco digladiationē hanc ſedat,cuz dicit. [Si ꝟo aliquãdo in magnis lęſerit,vtiqz qui vtitꝰ iniuſte hꝫ orationuz vi,hoc qppiam cōmune eſt,]rhetoricę ſubaudi[cũ bonis oibus pterq̃z cuz virtute,potiſſimuz cũ ijs,quę ſunt maxime vtilia]ſubaudi ſua natura.⁊ exponit cũ quibus bonis,⁊ dicit.[Vtputa,cum robore,ſanitate,diuitijs,imperio,]nã hęc ſunt ſua natura bona,⁊ poſſunt eē mala,ſi referãtur ad vtētem, ⁊ H exponit,⁊ dicit.[His eni vtiqz quis pderit maxime vtēs iuſte,⁊ iniuſte]ſubaudi vtens,[lędet.]per quę iduit rhetoricam eē ſui natura bonã,vtilemqz,veluti alia,q̄ etiã ſunt ſua natura bona.vz.diuitię,ſanitas,robur,impiuz ⁊ id genus.oia eniz hęc ſuapte natura bona ſunt,veruz rōne vtentis ⁊ bona ⁊ mala eē poſſunt.Nã ſi iuſte vtetꝰ quis eis,erũt bona duplr,⁊ ſui ipſoꝝ natura,⁊ vtentis bonitate.Sin autē iniuſte,erũt mala,non quidē ob eorum naturas,ſed ob vtentis malitiã,qui ſuapte natura bonis abutitur.Quare rhetorica ſui natura bona eſt. Bonitate ꝟo ac malitia vtentis,pōt bona,⁊ mala fieri: vnde ⁊ Ariſt.pmo politicoꝝ aſſerit ſeuiſſimũ eſſe in republica ſapiētiam,quam comitatꝰ malitia,ex his facile tollũtur hincinde cōtraria,vt intelligēti perſpicuuz eſt.

¶ Quo ꝟo ad verba attinet,Ariſt.excepit virtutes,qa illę adeo bonę ſunt,vt nec ſuapte nã,nec malitia vtentis malę eſſe poſſint.Nō eni poteſt ſtudioſus eē,q vtute iniuſte vtitur.ideo ſi aliqs ſtudioſus fuerit,nō niſi iuſte virtutibus vti poterit.Adde q̄ non pōt vna vtus eē ſine alia.ſunt eni omnes nexu prudētię coniūctę: qppe

cuꝫ nemo ſine prudētia ſtudioſus eē poſſit. Quare nec vna virtutis ſpēs ſine alie. Quod ſi dicas ſciam eē virtutem, cū qua poteſt prauitas eē, dicas p̄mo ſciaꝫ eē q̄d bonum ſui natura, malaꝫ vō aliquādo malitia vtētis. deinde dicas ſciam non eē virtutem, non enī ſciētia de virtutibus eſt v̄tus, vt Socrates putauit. Eſt eniꝫ v̄tus habitus appetitus ſenſitiui, vel volūtatis. At ſcia habitus eſt intellectus. Ariſto. autē hic de v̄tutibus loqtur, q̄ ſunt habitus appetitus, mō his nemo pōt niſi iuſte vti. Sciētia vō, quę eſt de numero bonoꝝ ſui natura, malitia vtētis pōt eſſe mala. Egidius vō ait v̄tutibus nos non poſſe male vti formal'r, quia actus v̄tutis ſempꝫ eſt bonus, veluti actus calidi ſempꝫ eſt calefacere. materialiter tn̄, ⁊ per accidens poſſumus v̄tutibus male vti, q̄a poſſet q̄s ob v̄tutes ſuperbire. Sꝫ hoc qō vir iſte aſſerit, ſi nude intelligatur, non eſt veruꝫ, qm̄ vnuſq̄ſqꝫ ſtudioſus eſt prudēs, prudens autē nullo pacto pōt ſuperbire (vt vtar v̄bis eius) nam prudētia eſt recta rō agēdorum, mō qui recta rōne omnia agit, non pōt ob v̄tutes ſuperbire, alioquin nō recta rōne ageret. Quare dici poteſt aliter malum a v̄tute, ⁊ aliter a rhetorica ꝓfici, mala enī quę ꝓficiſcūtur a rhetorica, veniunt formal'r ab ea, ſed non rōne ſua, ſed rōne vtentis, a v̄tutibus vō ſi venit ſuperbia, hęc non ꝓficiſcitur formal'r ab ea, ſꝫ ab affectu eius, q̄ v̄tuteꝫ hꝫ. Qō ſi hoc pacto velit Egidius intelligere, non eſt malum.

¶ Quod igitur nō ſit vnius cuiuſdam generis determinati rhetorica, ſed queadmoduꝫ dialectica, ⁊ ꝙ vtilis, manifeſtū. Et ꝙ nō ſit perſuadere opus ipſius, ſed videre ea, quę ſunt perſuaſibilia circa vnūquodqꝫ, queadmodum ⁊ in alijs artibus oibus. Non eniꝫ eſt medicinalis ſanitateꝫ efficere, ſed vſquequo cōtingit, vſqꝫ ad hoc ꝑducere. Eſt eniꝫ ⁊ eos, qui nō poſſunt recipere ſanitatem, curare tn̄ bene. Adhuc autē ꝙ eiuſdeꝫ ſit ꝑſuaſibile videre, ⁊ apparens ꝑſuaſibile, queadmoduꝫ in dialectica ⁊ ſyll'm, ⁊ apparentem ſyll'm, ſophiſticus eniꝫ nō in potentia, ſed in electione eſt. Verūtamen hic q̄dem erit ille quideꝫ ſm ſcietiam, iſte vō ſm electionem rhetor. Ibi autē ſophiſta quidē ſm electionem, dialecticus vō non ſm electionem, ſed ſm potentiam.

opus ἔργον officium ꝑſuaſibilia πιθανα credibilia

hic [Greek] in rhetorica ibi [Greek] in dialectica

Cōmētaᵐ.

¶ Placet Egidio hūc eſſe epilogum. nos autē dicimus hunc eē epilogum nō ſoluꝫ eoꝝ, quę in proęmio dicta ſunt, ſed eoruꝫ, quę ex dictis ſequūtur, vnde dicit. [Qō igit̄ non ſit vnius cuiuſdā generis determinati rhetorica, ſed queadmodum dialectica,] quę neqꝫ ipſa eſt vni⁹ cuiuſdam generis determinati, manifeſtum eſt, hoc eſt primuꝫ, qō dictum q̄dem nō eſt ita explicite, ſed ſeq̄tur ex dictis, diximus enī rhetoricam ęqualem eē dialecticę, eſſeqꝫ de cōmunibus oibus, quare non erit determinati generis, queadmoduꝫ nec dialectica. Tu vō intelligas, vt dictum eſt, q̄a ſi rhetorica cōſideret̄ quo ad ꝑ ſe, ꝓpriam, ac ꝓpinquaꝫ mā̄ꝫ, quę eſt enthymema atqꝫ exemplum, eſt generis logicę, ſin autē quo ad ea, q̄bus applicatur, nullius eſt determinati generis. nā ſi moralibus applicet̄, eſt ciuilis, ſin autē reb⁹ nālibus, eſt phiā nālis. Deinde epilogat ſcd̄m qō eſt explicite dictum, et dicit, [⁊ ꝙ vtilis, manifeſtū.] Hoc enī exp̄ſſe dictuꝫ eſt, atqꝫ pluribus rōnibus ꝓbatū. Deinde epilogat tertiuꝫ, qō quidē dictū nō eſt, ſeq̄tur tamē ex dictis, ⁊ dicit. [Et ꝙ nō ſit perſuadere opus ipſius, ſed videre] ac ꝓſpicere, pertractareqꝫ, [quę ſunt ꝑſuaſibilia circa vnūqōqꝫ] ꝓpoſitum, qō coram auditorib⁹ orator ꝓponit perſuadere, ſiue illud ſit in gn̄e deliberatiuo, ſiue in genere iudiciali, ſiue demōſtratiuo, ⁊ per videre ea, quę ſunt perſuaſibilia, intelligit dicere bene, appoſiteqꝫ, ħ eſt nihil (vt inq̄t Ariſt. p̄mo topicoꝝ) omittere de neceſſarijs in arte dicēdi. ¶ Quo vō ad v̄ba attinet opus gręce eſt ἔργον, latine opus. Opus auteꝫ pro fine accepit. q̄a (vt p̄mo ethicoꝝ ſcribit Ariſt.) finis duplex eſt operatio, ⁊ p̄ter hanc opus ipſuꝫ, perſuaſibilia vō gręce ſunt πιθανα, latine (vt Georgius vir clariſſimus vbiqꝫ trāſtulit) credibilia. Quintilianus vtroqꝫ mō ⁊ ꝑſuaſibilia, ⁊ credibilia. Sed q̄d ꝑſuaſibile ſit, q̄due credibile, poſterius differēdum, illud tn̄ nunc ꝓ explorato habeat̄ nō perſuadere, ſꝫ proſpicere perſuaſibilia circa vnūqōqꝫ hoc eſt, circa oēm reꝫ, in qua cadere pōt perſuaſio, ſiue theſis ſit, ſiue hypotheſis, eē oratoris opus ħ eſt fineꝫ, ille autē ꝓſpicit circa vnūquodqꝫ ꝑſuaſibilia, qui bene atqꝫ appoſite dicit. Bene autē dicit, qui nihil p̄termittit de neceſſarijs ad ꝑſuadēdū, hoc loco fortaſſe Quintilianus accepit, non ꝑſuadere, ſed benedicere eē fineꝫ oratoris, qō auteꝫ non perſuadere ſit finis, ſed nihil ex neceſſarijs p̄termittere, Ariſt. exēplo aliarum artiūꝫ declarat, ⁊ dicit. [Queadmodum ⁊ in alijs artibus oib⁹,] illud pꝫ. [Nō enim eſt medicinalis] facultatis [ſanitatē efficere, ſed vſquequo contingit, vſqꝫ ad hoc ꝑducere.] cuius cām dicit. [Eſt enī ⁊ eos, qui nō poſſunt recipere ſanitatē, curare tamē bene,] vt qui ethicā, aut podagrā, aut cācrum, aut id genus patiūtur. Nā in cura nihil neceſſarioꝝ p̄termittitur. eſt enim perfectus medicus (vt Ari. inq̄t p̄mo topicoꝝ) q̄ nihil p̄termittit de neceſſarijs in arte ſua, ⁊ ſi nō ſempꝫ ſanet. Quare nō perſuadere, ſꝫ dicēdo nihil p̄termittere de neceſſarijs ad ꝑſuadēdum eſt finis oratoris, ⁊ cuꝫ dicit. [Queadmodum ⁊ in alijs artibus oibus,] per alias artes oēs, eas intelligit quarū duplex eſt finis, alter qui interior, alter qui exterior eſt, vt agricultura, nautica, militaris, hę eniꝫ oēs duos hn̄t fines, internū, qui in poteſtate eſt artificis, ⁊ externum, ad cuius acq̄ſitionem neceſſariū eſt naturę, aut fortunę beneficiū. Quādo eniꝫ nauta nihil p̄termittit de neceſſarijs ad nauigādum, attingit finē internū, lꝫ nō ſequat̄ externus, qui eſt ſalus nauis. Hoc eſt tertiū, qō lꝫ nō ſit exp̄ſſe dictum, tn̄ ſeq̄tur ex ijs, quę dicta ſunt, dictū eſt enī rhetoricam eē generis logicę, mō ſi eſt gn̄is logicę, habet finē ꝓprium, queadmodum ⁊ ipſa logica. Qō ſi habet finem ꝓprium, eius finis nō erit ꝑſuadere, quod eſt in ipſo auditore. Deinde epilogat quartū, ⁊ dic̄. [Adhuc autē] ſubaudi manifeſtū, [ꝙ eiuſdeꝫ] rhetoricę [ſit perſuaſibile videre, ⁊ apparens ꝑſuaſibile, quemadmodum in dialectica ⁊ ſyll'm, ⁊ apparētem ſyll'm.] Quare fit vt queadmoduꝫ in dialectica ſunt duę ꝑtes, altera q̄ verſatur circa apparentes ſyll'os, altera quę circa dialecticos, ita in rhetorica duę ꝑtes ſunt. ⁊ intelligit ꝑ ꝑſuaſibilia enthymemata, ⁊ exēpla, in quibus nō cōmittitur aliqua fallacia, vel aliqua cauillatio. per ea aūt, quę apparent ꝑſuaſibilia, intelligit enthymemata ⁊ exēpla ſophiſtica, vt 2° huius declarabitur. ¶ Sꝫ occurres, qm̄ ſi eiuſdem dialecticę eſt cōſiderare apparētes, ⁊ veros ſyll'os, tunc dialecticus erit, ſophiſta, ⁊ econuerſo. quaſi reſpōdens dicit. [Sophiſticus enī nō in potētia] cōſiderandi ſubaudi ſophiſticos ſyll'os dicit̄, nō enī di ſo-

phiſta, ga poteſt ſophiſticos ſyll'os ꝯſiderare. Sic eniz ſophiſta eēt dialecticus, ſed ſophiſta[in electione eſt,] nam ille dicit̃ ſophiſta, qui eligit ſophiſticos ſyll'os, argumentando per illos. ergo differt dialecticus a ſophiſta, ga dialecticus poteſt ⁊ ſophiſticos ⁊ non ſophiſticos ſyll'os conſiderare, ⁊ de facto cōſiderat. Sophiſta autem eſt, qui eligit ſyll'os ſophiſticos argumētando ꝑ illos, quare in dialectica, qui verſat̃ circa apparēter ꝓbabilia, ſophiſta dicitur. qui circa ea, quę ſūt ꝓbabilia, dialecticus appellat̃. Unde in dialectica dialectic⁹, ⁊ ſophiſta cōueniūt, ⁊ differūt. Cōueniunt qdē, ga ⁊ dialecticus ⁊ ſophiſta poſſunt apparēter ꝓbabilia ꝓſpicere. Nō eniz ſophiſta eligeret apparēter ꝓbabilia, niſi ea ꝓſpicere poſſet. Quare vterqꝫ pōt ꝓſpicere. differūt autē electione, nā ſophiſta eligit apparēter ꝓbabilia, vt media in finē, quę eſt gloria. Dialectic⁹ ꝓſpicit ea, vt obliquitates ſyll'oꝝ illas euitare docens. Nō eniz intendit gloriā vt finem, ſed opinionē gñare in reſpōdēte, quaz ipſe hꝫ. Eodē modo in rhetorica ſophiſta electione dī, ga apparēter perſuaſibilia ꝓſpicit, ⁊ eligit vt media in finē, quę eſt gloria. Uerus rhetor illa ꝓſpicit, ⁊ non eligit, vt media in finez, ſed obliquitates docet fugere. Deinde aſſignat differētiā in rhetorica ⁊ dialectica quātuz ad hos, ⁊ dic̃. [Uerūtñ hic qdē] .ſ. in rhetorica ipſa [erit ille quidez] qui. vꝫ. ꝓſpicit perſuaſibilia, ⁊ non ea eligit [ſm ſciam] ſubaudi rhetor [iſte vo] qui eligit apparenter ꝑſuaſibilia, [ſm electionē rhetor] .q.d. taꝫ ille ꝙ iſte eſt rhetor, ⁊ noīe rhetor dicit̃. [Ibi autez] .ſ. in dialectica differūt nomine, qm̄ [ſophiſta qdem] dicit̃ [ſm electionē, dialecticus vo nō ſm electionē, ſed ſm potentiā.] ergo ſophiſta ⁊ dialecticus differūt noīe, nō ſic in ipſa rhetorica, nā vterqꝫ dicit̃ rhetor. Pñt tñ in dialectica dici vno noīe, ſed cōmuni, ga ambo dicunt̃ logici / hoc eſt qntuz, qđ lꝫ non ſit dictū explicite, tñ eſt indicatum ꝑ hoc, ga rhetorica eſt in gñe logicę. ergo ſic duplex ē logica ſophiſtica, ⁊ vera, ita rhetorica duplex ē, ⁊ dialectica etiā duplex. ¶ Sed q̄res cur in rhetorica ſophiſta, ⁊ verus rhetor dicantur vno noīe. vꝫ. rhetor, in dialectica autē non. Non eni vterqꝫ dicit̃ dialectic⁹, ſed alter ſophiſta, alter dialecticus. An ga ſic cōſuetum eſt apud loquētes, mō loquēdum, vt plures, ſentiēduz vt pauci. An ga tā quę ſunt ꝑſuaſibilia, ꝙ quę videntur ꝑſuaſibilia, veriſimilia ſunt, verū re illa, hęc autē apparenter. ⁊ ga vterqꝫ ex veriſimilib⁹ ꝓficiſcit̃, iure vterqꝫ vno noīe cenſet̃. At in dialectica quę ſunt ꝓbabilia, ⁊ q̄ vident̃ ꝓbabilia nō vno noīe dicuntur ꝓbabilia, ideo in illa ſophiſta erit, qui vſatur circa apparenter talia: dialecticus qui circa talia. ¶ Quęres iteruz cur in rhetorica non ordinatus eſt liber ꝑticularis de ſophiſticis enthymematibus vel de ſophiſticis oꝛonibus, quēadmodū in dialectica, cuz in rhetorica vtrūqꝫ hoꝝ ꝓſpiciat̃. An ga dialectica de vlibus eſt, in qbus, cuz a ſenſibus ſint remota, multifariā decipi poſſumus, in rhetorica autē de ꝑticularibus, quę cuz ſint ſenſibus ꝓxima, raro decipimur, quo fit, vt in dialectica liber de ſophiſticis fieri debebat, cuz tot cauilli vno in libro cōtineri non poterāt. In rhetorica miſtiꝫ hęc agūtur, ⁊ in 2° li°. pauca, ga cum pauca ſint, vno in libro cōtineri pñt. An ga taꝫ enthymema ꝙ apparens enthymema vtrūqꝫ ex veriſimilibus eſt, ideo nō in diuerſis libris tractari debent. An ga rōnes ſophiſticę in rhetorica ſunt faciliores, ad quaꝝ euitationē ſufficit ſcia ſui recti. Propterea in hoc libro dū in 2° agitur de rectis, mox agit̃ de obliquis. ceu in medicinali in eodē de venenis ⁊ antitodis agitur. ¶ Quo vo ad verba attinet / rhetor gręce / latine eſt orator, quāꝙ differūt, ꝙ orator ſit, q in iudiciis, ⁊ contionibus cauſas agit. rhetor aūt qui rhetoricen ꝓfitetur. declamator q aut docēdi alios, aut exercendi ſe gr̄a fictam cām agit, vt in veris poſtea cauſis orare poſſit. Aliqñ autez rhetor pro oratore, ⁊ rhetorica ꝓ oratoria ponit̃, vt hic. Rhetoricus autez mō pro eo, qui rhetoricen profitetur, modo pro oratore ponitur. Uerum de his poſterius diſſerendum.

¶ **Sed de ipſa methodo iam tentemus dicere, ⁊ quo mō, ⁊ ex quibus poterimus aſſeq ea, quę ꝓpoſuimus. Rurſus igitur vt a principio definiētes ipſaꝫ qd eſt, dicim⁹ reliq̄.** aſſequi | τυγχάνειν eſſe Cōmēta[n]

¶ Cōpleto proęmio magno, nūc ad ſequentia ſe continuādo proęmiolū adiungit, vbi annotatione dignū in arte dicendi, quę eſt rhetorica, duo p̄cipue conſideranda eē, ⁊ inſtrumēta ꝑſuadendi ꝑſuaſibiliaqꝫ ipſa, ⁊ poſt hęc, quo mō oratio conficiēda eſt. Primū in hoc p̄mo ⁊ ſcđo libro abſoluit. Scđm autē in 3°, vbi orationem docet cōficere ex iis, quę prius inuenerat. hęc igit̃ duo ꝓponit, ⁊ dicit. [Sed de ipſa methodo] h̄ eſt de ipā arte [iaꝫ tētemus dicere,] ⁊ ga hoc agere eſt difficile, ideo dixit tētemus. Exponit autē ea, quę vult dicere de arte, ⁊ dicit, [⁊ quo mō .ſ. conficiat̃ oratio, vt 3° libro [⁊ ex qbus] ga ex iis, quę p̄mo ⁊ ſcđo libro adinuenit. ⁊ ſic tangit tertiū librū. ⁊ ſubaudi tu, nam hęc duo aſſequentes, [poterimus aſſequi ea, quę ꝓpoſuimus.] hoc eſt poterimus aſſequi ꝓpoſituꝫ noſtrū, ⁊ omnia quę intēdim⁹ in hoc libro, aut lege ſic, [ſed de ipſa methodo iā tētemus dicere ⁊ quo mō ⁊ ex qbus poterimus aſſequi ea] duo ſubaudi [quę ꝓpoſuimus,] ſunt autem ea duo. vꝫ. exponere inſtrumēta ⁊ perſuaſibilia, ⁊ ſcđo loco poſt declarationē hoꝝ conficere orationē. dixit autē ⁊ quo mō ⁊ ex quibus ga in omni cōſideratione quę de aliquo fit, reqritur ordo, ⁊ ordinata. Quare dixit quo mō hoc eſt quo ordīe, ⁊ ex qbus, hoc eſt ex qbus ordinatis, ea duo aſſequi poterimus. Egidius vo ga in ſuis tranſlationibus legit̃ [qual'rcūꝙ] exponit, ſed de ipſa methodo / h̄ eſt de ipſa rhetorica tētemus dicere qual'rcunꝙ .i. dicamus de ea ſm modum nobis poſ̄ez, ⁊ ex qbus .i. ⁊ dicamus ex qbus poterimus aſſequi ea, quę ꝓpoſuimus / h̄ eſt ex qbus poterimus cognoſcere ꝑſuaſibilia in vnoquoqꝫ genere. ergo ſm hanc expōnē, ꝓponit duo, ⁊ dicere de ipſa methodo ſm modū poſ̄em, ⁊ ex qbus .ſ. locis poterimus aſſequi ea quę ꝓpoſuimus, hoc eſt ex qbus locis poterimus cognoſcere ꝑſuaſibilia in vnoq̊qꝫ genere dicēdi. Uerū illud verbū qual'rcunqꝫ gręce eſt πῶς, latine quo mō. Sed nō refert quātum ad rē, qm̄ duo ꝓponit ⁊ dicere de rhetorica quo ad fieri pōt, ⁊ dicere loca, ex qbus cognoſcemus ꝑſuaſibilia propria in vnoquoqꝫ gñe. Arbitror autem ꝙ dicere de rhetorica quo ad fieri pōt, ſit dicere de ſtructura orationis, qđ abſoluit in 3°. dicere vo loca, qb⁹ cognoſcimus ꝑſuaſibilia ſit, ⁊ dicere loca argumentandi, ⁊ afficiendi, qđ p̄mo ⁊ 2° libro abſoluit. tunc cōtinuando ſe ad ſequētia dic̃. [Rurſus igit̃ vt a principio] definiuimus, [definiētes ipſam] nunc [quid eſt, dicimus reliqua] hoc eſt ea duo, q̄ſi dicat / rurſus redeamus ad definiēdū ipſaꝫ, vt prius definiuimus, ⁊ poſtꝙ hoc factū erit, aggrediemur illa duo / hoc eſt ſtructurā oꝛonis in 3°, ⁊ loca ꝑſuadendi in primo, ⁊ 2°. Hęc de proęmiolo, deqꝫ continuatione.

¶ **Sit itaqꝫ rhetorica potentia ꝯſiderādi circa vnūquodqꝫ cōtingens perſuaſibile.** ſit ἔστω eſt Cōmēta[m]

¶ Exequit̃ ⁊ primo definit rhetoricā, ⁊ dicit. [Sit itaqꝫ

rhetorica potentia conſiderandi circa vnūquodqȝ contingēs pſuaſibile]. i. quę conſiderat circa vnūquod, qđ/cūqȝ pſuaſibile eē pōt. ¶ Quo vō ad vba attinet, potētia gręce δυναμισ eſt, latine tuȝ vis, tuȝ poteſtas. verum hic ꝓ habitu, vel facultate accepit. Eſt eni habitus, vel facultas genus rhetoricę, cętera ponūtur loco differētię. ꝑ vnūquodqȝ intelligit vnāquāqȝ q̄ſtionē rhetoricā, quę dr̄ cauſa, theſis, vel hypotheſis, ſiue ſit in gn̄e iudiciali, ſiue demōſtratiuo, ſiue deliberatiuo, rhetorica eni facultas eſt, quę cōſiderat pſuaſibile qđcūqȝ eſſe pōt circa vnāquāqȝ q̄ſtionē cuiuſuis dicēdi gn̄is vbuȝ ſit, gręce εςω, nam de definitiōe pōt eē cōtēſio, ⁊ ideo dicit ſit. q. d. ita volo vt ſit. Qđ rhetorica ſit potentia ſiue facultas, ſupponit, cętera quę ſunt loco differentię, probauit, vt dicet ſtatim.

ſuum
αὐτῆ
ſibi
edoctiua
διδασκα
λικὴ
determinatiua
doctrinalis
ſuaſiua
πιστικὴ
fidefactiua
δὴ / itaqȝ
δὲ / aūt
Cōmēta^m.

¶ Hoc enim nullius alterius artis opus eſt. Aliaruȝ eni vnaquęqȝ circa ſuū ſubiectum eſt edoctiua, ⁊ ſuaſiua, vt medicinalis circa ſanū ⁊ ęgrum, ⁊ geometria circa paſſiōes, quę accidūt magnitudinibus. ⁊ arithmetica circa numerum. Similr̄ auteȝ ⁊ reliquę artium, atqȝ ſcientiarū. Rhetorica itaqȝ circa datum (vt eſt dicere) videtur poſſe conſiderare perſuaſibile.

¶ Quia dixerat rhetoricā cōſiderare pſuaſibile quodcūqȝ eē pōt circa vnūquodqȝ, loco dr̄ię, per quę induit rhetoricaȝ nō determinati generis, ideo ſimul declarat rhetoricā non eē determinati gn̄is, ⁊ ꝙ cōſideret circa vnūqđqȝ pſuaſibile qđcūqȝ eē pōt, qđ accepit loco differētię. ⁊ ſupponit vnum. vȝ. ꝙ pſuaſibile circa vnumqđqȝ ſit cōſiderabile, aut a rhetorica, aut a medicinali, aut a geometria, aut ab arithmetica, aut aliqua alia arte. Hoc ſupponit, ⁊ eſt verū, qa cū pſuaſibile circa vnūquodqȝ ſit aliqđ cōſiderabile, cuȝ nō debeat ignotū remanere, opȝ, vt cōſideret̄ aut a rhetorica, aut a medicinali, aut a geometria, aut ab arithmetica, aut ab alia arte. Tūc argumētat̄ hoc pacto pſuaſibile circa vnūqđqȝ conſiderabile eſt aut a rhetorica, aut a medicinali, aut a geometria, aut ab arithmetica, aut ab aliq̄ alia arte, ſȝ pſuaſibile circa vnūqđqȝ nō cōſideratur a medicinali, neqȝ a geometria, neqȝ ab arithmetica, neqȝ ab aliqua alia arte vel ſciētia. ergo cōſiderat̄ a rhetorica. de rōne ꝑmo tangit minorē, cū dicit. [Hoc eni nullius alterius artis opus eſt,] opus gręce εργον, latine tuȝ finis, tum officiū, hic ꝑ opus, officiū intelligit, ſupius autē ꝓ fine accepit. hęc eſt minor, deide ꝓbat minorē. ⁊ dicit. [Aliarum eni vnaquęqȝ circa ſuū ſubtum] ꝓpriū [eſt edoctiua, ⁊ ſuaſiua, vt medicinalis] facultas edoctiua atqȝ ſuaſiua eſt [circa ſanum ⁊ ęgrū] tāqȝ circa ꝓpriū ſubiectum. [⁊ geometria circa paſſiōes, quę accidūt magnitudinibus] tāqȝ circa ꝓpriuȝ ſubiectū, [⁊ arithmetica circa numerū,] tāqȝ circa ꝓpriū ſubiectū. [Silr̄ autē ⁊ reliquę artiuȝ atqȝ ſciētię] circa ſua ſubiecta ꝓpria, conſiderationeȝ faciunt. tūc dat cōcluſionē. ⁊ dicit. [Rhetorica itaqȝ circa datū]. i. circa qđcūqȝ qđ datum fuerit, [vt eſt dicere, videt̄ poſſe ꝯſiderare perſuaſibile,] ⁊ nō circa ſanum vel ęgrū tm̄, nec circa paſſiones magnitudinis tm̄, nec circa numerū tm̄, ſed circa qđcūqȝ datuȝ genus, ab aduerſario circa qđ pōt applicari aut genus demōſtratiuum, aut deliberatiuū, aut iudiciale. ⁊ hͦ accipiebat̄ in definitione rhetoricę loco dr̄ię. Quare recte definit̄ rhetorica ꝙ ſit facultas cōſiderandi pſuaſibile quodcūqȝ eē pōt circa qđcunqȝ ꝓblema datū. Verbuȝ itaqȝ gręce eſt δὴ / veruȝ in trāſlationibus veteribus legit̄ loco itaqȝ aūt. qa fortaſſe i gręcis codicib⁹ habebat̄ δὲ / ſed nō eſt vis, qm̄ ſenſus eſt illatiuus.

artificium
τεχνικὸν
artificialitatē
artificiale
artificioſum
Cōmēta^m.

¶ Propter qđ ⁊ dicimus ipſam nō circa aliqđ genus ꝓpriū determinatū hr̄e artificiū.

¶ Cū declaraſſet differētiā definitiōis, nūc cōcludit rhetoricā non eē determinati gn̄is ſubti, ⁊ dicit. [Propter qđ ⁊ dicimus ipſaȝ] rhetoricam [nō hr̄e artificiū] hͦ eſt artificialē cōſiderationē, [circa aliqđ genus ꝓprium, ac determinatū,] qa nec circa ſanū vel ęgruȝ, nec circa paſſiones magnitudinis, nec circa numerū, nec circa aliqđ tale, ſed circa oē datuȝ, in quo cadere pōt aliqđ gen⁹ dicendi. ¶ Quo vō ad vba attinet artificium gręce eſt τεχνικον, latine tuȝ artificiale / tuȝ artificioſuȝ, hic ꝓ artificio intelligit̄. Sȝ hęc rhetoricę definitio, quā hic aſſignauit Ariſt. carpit̄ ab Hermogene in eo cōpēdio, qđ de rhetorica edidit ex eo, qa dictionib⁹ deficit, ⁊ videt̄ amplior definito. Videt̄ eni dialecticę competere, qm̄ dialectica de oī re ꝓpoſita videt̄ diſputare pſuaſibilr̄, cum interrogatiōe ⁊ rn̄ſione abſqȝ narratiōe. Carpitur etiā a Quintiliano, qa nō tm̄ pſuaſibilia orationi ſufficiūt, ſed reqrunt̄ elocutio, colores, ⁊ cętera id gen⁹. Poſtremo in hac definitione Ariſt. ꝑtermiſit finē. ꝓpter hͦ Hermogenes aſſerit alterā eſſe Dionyſij halicarnaſei, qui ſub Auguſto Cęſare floruit, ⁊ qdem maximus artis dicēdi p̄ceptor ⁊ artifex. Rhetorica eſt inqt, vis artificioſa pſuadendi rōnabilr̄ in negocio ciuili, cuius finis eſt bn̄ dicere. Hāc diffinitionē ꝓbat qa nec abūdat, nec deficit, ⁊ hȝ genus, ⁊ dr̄iam cęteraqȝ neceſſaria, nā in q̊ ait vis: genus demōſtrati cuȝ ait artificioſa, alterā dr̄iā affert, nā vis altera eſt artificioſa, altera nāl̄is, cū auteȝ adijcit perſuadēdi rōnabilr̄, infert aliam differētiā, qa non ſolum rhetor pſuadet, ſed ēt medicus ⁊ geometra, nullę eni demōſtrationes carēt pſuaſione. q̄re aliam iūxit differētiaȝ cęteris magis ꝓpriā, qa hanc cętere artes minime hn̄t. vȝ. in negotio ciuili. qm̄ autem (vt inqt) finis adeſſe dȝ vnicuiqȝ definitioni: ideo addit rhetoricę finē, dicēs bn̄dicere: nam q̄cūqȝ ars fine caruerit, ea vel ꝑnitioſa, vel inanis, vel falſa eſt. Verū vt videatur quę harū diffinitionū ſit ꝑfectior: q̄runt̄ duo: ꝑmuȝ de mā̄ oratorię, ad qđ aliqui dixerunt, mā̄m oratorię eſſe orationē, quā ſniam ponit apud Platonē Gorgias, ſed hanc poſitionē recte Quintilianus refellit, qa oīo non mā̄, ſed opus, ſiue finis eſt oratorię. Hermagoras etpolus mā̄m oratorię dixit eē q̄ſtioneȝ oēm tam theſim q̄ȝ hypotheſim, quā ſniaȝ videt̄ Ariſt. ipſe olfacere, cū ait omne datū. accedit ad hęc ꝙ vt morbi ⁊ vlcera mā̄ eſt medicinalis, qa in illis ars verſat̄ ſic q̄ſtiones erūt mā̄ rhetoricę qa in oībus illis ipſa laborat. Rurſus ēt hāc optime refellit Cicero, qui ait q̄ſtiones tales potius ad Phm attinere. Pręterea cętere ſcię omnes ſupfluerēt. quapp recte Cicero inqt Hermagorā falſum qdē cōſtituiſſe de oratoris mā̄: qa non qd ars poſſet, ſed qd ipſe poſſet, expoſuit. multa quoqȝ Plato aduerſus hos loquit̄ in lib⁰ q Gorgias dicit̄. Hermogenes aūt oratoris mā̄m voluit eē qōnes oēs ciuiles. In his eni vult verſari rhetoreȝ dūtaxat, qđ Cicero in veteri rhetorica oſfecit, volēs mā̄m eē tria gn̄a cauſarū vel qōnes oēs ciuiles in tribus gn̄ibus cauſaꝝ cōtingētes. Hęc poſitio diminuta eſt, ⁊ optime Plato refellit in Phedo. vbi palā inqt, nō in iudicijs mō: ⁊ in cōtionib⁹, ac demōſtrationibus ſed in rebus ēt priuatis ac domeſticis rhetoricaȝ eē, cui Ariſt. recte cōſentit dicēs mā̄m eē datū omne, in

quo pōt cadere ꝑſuaſio:ſiue illō ſit ciuilis q̄ſtio/ſiue familiaris/ſiue moralis/ſiue priuata/ſiue amicorum/ſiue breuiter talis, vt in ea poſſit cadere ꝑſuaſio. Ubi aiaduerſione dignū, ꝓbabile differre a ꝑſuaſibili, ſeu credibili, nā ꝓbabile aut ꝓbare eſt opinionē facere. ꝑſuaſibile ac ꝑſuadere eſt fidē facere. At opinio eſt cōſenſus in intellectu velit, nolit. Fides ꝟo vel credulitas eſt ꝯſenſus in intellectu volūtate cōſentiēte. Nō eni poſſumus fidē hr̄e inuiti ſed volūtate aſſentiente. quare ꝓbabilia intellectū reſpiciunt, ꝑſuaſibilia ꝟo ac credibilia volūtatē. hui⁹ rei cā eſt, qa ꝑſuadere eſt in actionib⁹, quarū dn̄a eſt volūtas. ꝓbare eſt in oib⁹ opinionibus, quarū dn̄s eſt intell's. Quare orator ex ꝑſuaſibilib⁹ perſuadet volūtatis captādo cōſenſuꝫ: dialecticus ꝓbat, intellectū trahēdo ad opinionē. Ex his pꝫ mām oratoris eē queſtionē vel datū, nō oē, ſed id ſoluꝫ, vbi cadere pōt hinc inde ꝑſuaſio. Hāc opinionē videt̄ ſeq̄ Quintilian⁹ cuꝫ inq̄t res oēs q̄cunqꝫ ei ad dicēdū ſubiecte ſunt eē oratoris māꝫ. nā res oratori ſubte ad dicēdū ſunt q̄ōnes oēs in q̄bus pn̄t hincinde cōiecturales ꝑſuaſiones cadere, vt ſunt morales, ciuiles, domeſtice, priuate, ac amicoꝝ ꝛ inimicoꝝ q̄ōnes. Uer ga rhetorica trigenia eſt, ideo eius triplex pōt aſſignari mā: nā (vt rhetorica eſt logice particula) mā ſunt ꝑſuaſibilia ſimpl'r, vt enthymema ꝛ exēpluꝫ, ꝛ eiuſmodi, hec eni ꝑſuaſibilia ſimpl'r ſunt nō huic, vel illi, ceu dulcia ſimpl'r ſūt, que abſolute dulcia ſunt: huic vel illi forte nō dulcia, vt hn̄ti linguā īfectaꝫ. ita hec ſunt ſimpl'r perſuaſibilia, que forte huic vel illi nō ſunt ꝑſuaſibilia. ideo vt rhetorica eſt ꝑticula phyſice ſciētie, mā ſunt ꝑſuaſibilia huic vel illi: que ſunt patetica ꝛ affectitia, ſꝫ vt eſt ꝑticula eius facultatis, que eſt de actionibus humanis vl'iter, eius mā eſt omne datuꝫ in quo cadere pōt ꝑſuaſio hinc inde cōiecturalis hanc ſniam fortaſſe Cicero in lib° de oratore voluit: cum ait differre oratorē ſūmuꝫ ab oratore mediocri. Mediocris eni ille eſt q̄ ſolum dicit in trib⁹ gn̄ibus cāruꝫ/hoc eſt in q̄ōnibus ciuilib⁹. Sūmus eſt, q̄ dicit in omni dato, in quo cadit ꝑſuaſio: ex his pꝫ p̄mo quomō definitio Hermogenis ꝛ Dionyſij eſt diminuta: cuꝫ nō ſit de ſūma rhetorica: ſed de mediocri aſſignata: q̄ ſolum cauſas ciuiles cōplectitur. Pꝫ ſecūdo ꝙ nō ſit dialectici ꝛ ceteroꝝ artificū ꝑſuaſibil'r dicere de ſuis ſubtis. naꝫ ſolus orator dicit, ꝛ ꝑſuaſibil'r hinc inde rōcinat̄. Cetere vi dialectice aut loquūtur, aut ꝓbant ſiue ex ꝓbabilib⁹ rōcinātur. que Quintilianus ait (ꝙ hec definitio diminuta ſit, qa nō amplectit̄ niſi inuētionē, ꝛ nō elocutionē, ꝛ ceteros colores) nō ſunt recte obiecta Ariſt. nā ꝑ perſuaſibilia Ariſt. itelligit, tā ſimpl'r ꝑſuaſibilia, q̄ ſunt ſolum ad rem, q̄ꝫ ꝑſuaſibilia huic vel illi, que ēt ſunt ex̄ rē, vt elocutio, colores, ꝛ id genus: de q̄bus in 3° lib° dicet hec de mā/ac definitiōe. Et de fine, in quo Hermogenes diminutū ēt fecit Ariſt. pauca agēda ſunt, nā ſuo loco, cū de hac re occurret, etiā dicemus. De fine itaqꝫ diuulgata eſt rhetoꝝ opinio ꝙ oratoris finis ſit ꝑſuadere qō Ariſt. 3° ethicoꝝ aſſerit ꝑ exēplū medici, q̄ ſanitatē ſibi fineꝫ ſtatuit, ꝛ cuius gr̄a agit. Preterea queadmodū dialectici finis eſt ꝓbare, ita oratoris finis eſt ꝑſuadere. Ad hec finis partiū particularis, eſt finis toti⁹ vniuerſal'r, finis oratoris q̄ dicit in genere d̄liberatiuo eſt, fidem facere de vtilibus finis eius q̄ dicit in gn̄e demōſtratiuo eſt, fidē facere de honeſtis. finis eius, q̄ dicit. In gn̄e iudiciali eſt, fidē facere de iuſtis. igit̄ oratoris ſimpl'r eſt fidē facere ſimpl'r, fidē autē facere eſt ꝑſuadere, nihil eni aliud ꝑſuadere dicimus, q̄ꝫ fidē facere in auditoribus. igit̄ finis oratoris eſt ꝑſuadere ſimpliciter. Sꝫ huic opinioni aduerſat̄ Quintilianus lib° 2° inſtitutionū oratoriarū, qa ꝑſuadere nō videt̄ oratori ꝓpriuꝫ, cum pecunia, cicatrices forᵃ, ꝛ id genus ꝑſuadeant, que tn̄ nō ſunt oratoris partes. Inſuꝑ finis is eſt qui ſemꝑ euenit, cū ponunt̄ ea que ſunt ad finē, vt Phi ſentiūt, at oibus poſitis (que oratoris ſunt) non ſemper euenit ꝑſuaſio. igit̄ oratoris nō eſt ꝑſuaſio finis. Demū perſuadere videt̄ quodāmō fortuitū: vnde ꝛ iuriſconſulti ſniam fortuitā eē aſſerunt. his rōnibus ꝛ alijs cōplurib⁹ Quintilianus 2° lib° finē oratoris ait eē bn̄ dicere, qō Ariſt. hic ſentire videt̄ cuꝫ ait opus oratoris eē proſpicere ꝑſuaſibilia, ꝓſpicere aūt perſuaſibilia eſt bene dicere, qa eſt nullū ꝑſuaſibilium ꝑtermittere dicēdo de neceſſarijs ad ip̄m dicere. Hermogenes ēt in cōpendio ſue rhetorice authoritate Diony. halicarnaſei ideꝫ ſentit exp̄ſſe. ſed hec poſitio dubitatiōe minime vacat, nam tūc orator a declamatore non differret fine, declamatoris ſiq̄dem finis nihil aliud ſit q̄ꝫ bene dicere, qui eni in domo vel loco priuato in orōnibus ſe exercet, nihil aliud ꝑter bene dicere intēdit. Accedit ad hec ꝙ finis eſt quies opificis/at orator nō ceſſat in ipſo benedicere niſi perſuadeat. Plato lib° Gorgias ceterarū q̄deꝫ artiuꝫ ſcia omnis o Socrates circa manuales affectiones actioneſq̄ꝫ hoꝝ, vt ita dixeriꝫ verſat̄. Rhetorice ꝟo, nullum eſt opus eiuſmodi, ſed ois actio eius, atqꝫ poteſtas in dicēdo conſiſtit, ex q̄bus vult Plato poteſtateꝫ oratoris eē in dicendo, ꝛ poteſtas ꝛ officiū idē eſt: nam eſt p̄ncipis poteſtas officiū p̄ncipis. Poſtea in eodē li° perſuadere eē finē. inq̄t. ait eni Socrates fineꝫ eē poſſe verbis ꝑſuadere ꝛ in iudicio iudicibus, ꝛ in cōſilio conſulētibus, ꝛ in cōtione contionātibus, atqꝫ in alia qualibet cōgregatiōe ciuili. ꝛ paucis interpoſitis, inq̄t Socrates cum mihi videris Gorgia quā arteꝫ iudicas eſſe rhetoricā ꝓxime oſtēdiſſe/ac ſi recte ꝑcipio arteꝫ ꝑſuaſionis effectricē ais eē rhetoricam eiuſqꝫ oēm diligentiam, ꝛ ſūmam in hoc finiri ꝛ reliqua, ex his pꝫ Platonē velle oratoris officiū eē bn̄ dicere, ꝛ in hoc eius poteſtatē conſiſtere dūtaxat: finē autē eē perſuadere. Quare inter dicta Ariſt. ꝛ alioꝝ videt̄ cōſiliū fieri poſſe: qa vbi Ariſt. inq̄t opus oratoris eē perſuaſibilia, nil aliud vult dicere niſi ꝙ officiū oratoris eſt bene dicere ſic vt nullum ꝑſuaſibiliū omittat. Primo ꝟo ethicoꝝ ꝛ 3° finem oratoris clare voluit eē ꝑſuadere, cuius opiniōis Cicero eſt, qa bn̄ dicere officium: ꝑſuadere dicēdo ſiue ſermonibus ait eē finē. Et lꝫ hec opinio inter dicta authoꝝ conſilium ponere videat̄, inter rōnes, vt mihi videt̄, locū non hꝫ Adhuc eni ſtant rationes hinc inde facte, nec per eiuſmodi expōnē ſolutioneꝫ earū inſpitio. Boetius vir magnus. inq̄t. in oratore finē eē bene dicere, ꝑſuadere eē finē in iudice ipſo, que res non tollit rationes hinc inde inductas, nec ſatis cōmode ſatiſfacit authoribus hinc inde aduerſantibus. Alij de fine dixerunt, qa alter eſt quo, alter cuius gr̄a. Medici quidē finis quo, eſt bene curare, nec quicq̄ꝫ pretermittere de neceſſarijs ad curationē. Finis autē cuius gratia eſt, ſanitas, curat eni vt ſanat, ꝛ ſic qui volunt bn̄ dicere finē eē bene dicunt: qa finem quo intelligunt, qui autē perſuadere finē autumāt, finē gratia cuius intelligūt, ꝛ ſic rōnes tollūtur hinc idē. Sꝫ nec mihi hec recōciliatio placet, p̄mo qa ois finis ab Ariſt. cuius gr̄a dicit̄: finis eni pro cauſa ſumptus vbiqꝫ ab Ariſt. cuius gr̄a appellat̄: quare ſi eēt duplex finis, eēt duplex cuius gr̄a. vꝫ. cuius gratia, ꝛ cuius gratia quo, qō friuolū ꝛ turpe h̄ videtur. Preterea cū rhetorica ſit trigenia, videt̄ etiaꝫ vt ita loquar trifinia cū cuiqꝫ generi ꝓprius cōſtituat̄ finis: q̄s

tres fines nemo expoſuit.Quare ijs pretermiſſis,dica-
mus finē eē duplicem actionis qdē,qđ dicit̃ opus grę-
ce ergon:vel res acta,vt edificationis finis eſt domus,
domificator eni nihil aliud ſua actione intēdit,niſi do
mū facere.Nauifactor vo,nauim,ſutor calciamētū.Hi
eni fines ſunt actionū artificū/atqȝ artificū opera:vltra
quę nihil aliud intēdunt.In illis enim ceſſant,ꝛ in illis
actio eoꝝ finitur:alterum dicimus eē finē rei actę ſiue
operis,vt domicilij finis eſt habitatio.Nauis autē na
uigatio:calciamēti calciatio:hic finis eſt rei actę,qui ni-
hil aliud eſt niſi vſus illius.Opifex igit̃ finem ſibi ſta-
tuit opus:vſuȝ vo operis ſibi alius ſtatuit.Ex his faci-
le pȝ fines oratorię:nā vt oratoria eſt logicę particula,
eius finis eſt ꝑſuaſibilia ſimplr̃ ꝓſpicere,hoc eſt ex ꝑ-
ſuaſibilibus ſimplr̃ bene dicere:qđ eſt nullū ſimplr̃ ꝑ-
ſuaſibiliū dicēdo ꝑtermittere.quo vo oratoria ipſa eſt
particula nālis ſciētię:finis eius eſt ꝓſpicere ꝑſuaſibile
huic,vel illi,ꝛ ſic eius opus ac finis eſt bn̄ dicere nullū
perſuaſibiliū huic vel illi ꝑtermittēdo.quo vo ipſa eſt
particula ciuilis facultatis/vel eius ſcię:quę actiões hu
manas omnes cōſiderat:finis actionis ac eius opꝰ eſt
bn̄ dicere ex ꝑſuaſibilibꝰ ſimplr̃:ꝛ ex ꝑſuaſibilibꝰ huic
vel illi.Hoc eni eſt eius opus:nec orator vt ciuilis arti-
fex aliud intēdit per eius actionē,niſi ad h̃ opus:quod
eſt bn̄ dicere,ex oibus gn̄ibus ꝑſuaſibiliuȝ ꝑuenire vt
domificator nihil aliud ſua actione intēdit niſi domici
lium ipm̄.Finis vo rei actę ab oratore:qui eſt finis eiꝰ
operis:qđ eſt bn̄ dicere:eſt vſus illius rei actę,h̃ eſt ꝑ-
ſuadere,niſi auditor bene vtit̃ illo ope oratoris a quo
perſuaſus erat.Sin aūt male vtet̃ ex illo diſſuaſus po-
tius q̄ȝ ſuaſus videbitur,vt domicilij facti vſus eſt dn̄i,
nō opificis.Quare dicamus ꝙ oratorię vt eſt particu-
la ciuilis facultatis finis actiōis eſt bn̄ dicere,qđ eſt eiꝰ
actionis opus,vt Ariſt.dicebat.at finis rei actę vel ope
ris oratoris eſt ꝑſuadere,ꝛ ſic tolluntur cōtrouerſię,nā
qui dicunt bn̄ dicere eē finē oratoris intelligūt eiꝰ actio
nis finē eē ac opus vt rectę Ari.hic expoſuit.qui vo ꝑ-
ſuadere:intelligūt non oratoris finem,ſed oratoris rei
acte vel operis oratorij eē finē:vt Ari.vbiqȝ ſentit,per
hęc ad rōnes:dicamus eni dialectici finē eē ꝓbare,qua
tenus eſt finis rei actę a dialectico,ga probare eſt finis
ſyllo͡ꝝ:quę ſunt oꝑa dialectici.ſic ꝑſuadere eſt finis ip-
ſius oratoris quatenus eſt finis operis oratorij.¶ P.
fidē facere eſt finis in ꝑticulari partiū nō quidē orato-
ris,vt orator:ſed oratorij opis: bn̄ dicere vo eſt finis
oratoris vt opificis.Rōnes ēt Quintiliani nō valent,
ga lȝ cicatrices pecunia ꝑſuadeant,nō tn̄ niſi interueni-
ente opere:qđ eſt bn̄ dicere:cuius ꝑſuaſio eſt finis.Be
ne dicere eni eſt finis opuſqȝ actiōis oratorię.Perſua-
dere finis rei actę operiſqȝ ipſius:vt habitatio finis do
micilij facti: ꝛ calciatio finis calciamēti facti:ꝛ nauiga-
tio finis nauis factę.rurſus finis actionis ſemꝑ euenit
cū actio ꝑfecta erit,finis rei actę nō ſemꝑ:poſita enim
edificatione ſemꝑ euenit domus,habitatio vo domus
factę pōt non euenire,ga eſt in libertate vtētis.ſic poſi-
ta actione oratoris,euenit opus eius ſemꝑ,qđ eſt ipſuȝ
bn̄ dicere:ſed ꝑſuaſio,quę eſt vſus illius:nō ſemꝑ eue-
nit.Eſt enim in libera poteſtate vtētis illo opere. Hinc
pȝ ꝑſuadere eē aliquo pacto fortuitū:qn̄ euenire pōt ꝛ
non euenire,poſito oꝑe oratoris:qđ eſt ipm̄ bn̄ dicere,
nō tamē eſt ꝑter intētionē oēm ſi euenit:ga non ꝑter in
tētionem eius qui vtit̃ oꝑe oratoris. Hinc pȝ differen-
tiā inter oratorē,ꝛ declamatorē,naȝ lȝ vtriuſqȝ finis ꝛ
opus ſit bn̄ dicere:tn̄ oratoris opus eſt ad aliū finē in-
ſtitutū:qui lȝ non ſit oratoris ſimplr̃ eſt eius operis fi-
nis.At ipm̄ bn̄ dicere declamatoris eſt ad nullum aliū
finē inſtitutū,ꝓpterea operis declamatorij nulliꝰ vlte-
rior erit finis habēdus.¶ Pręterea/orator ceſſat i ipo
bn̄ dicere,nec vltra vt orator expoſcit:opus tn̄ ſuū nō
vacat alio fine:veluti ceſſat actio edificatoris ad domū
factā:domus vo facta eſt alterius finis:ga ad vſuȝ dn̄i
ſic opus oratoris ad vſuȝ auditoꝝ.Pȝ igit̃ oratoris/vt
ciuilis eſt,finē eius actionis eſſe bn̄ dicere,ſui vo opis
eſſe ꝑſuaſionē.Hęc de fine ſunt quę mihi videntur.

¶ Perſuaſionum autem,hę quidem inarti-
ficiales ſunt,hę autem artificiales. Inartifi-
cialia autem dico,quęcūqȝ non per nos ac-
quiſita ſunt,ſed pręextiterunt, vt teſtes,tor-
menta,ſcripta.Artificialia vo,quęcūqȝ per
methodum atqȝ per nos excogitari poſſibi-
le eſt.Quare oportet harum,illis quidē vti,
has autem inuenire.

acquiſita ſunt πεποριςαι excogitata ſūt tormenta βασανοι examina cruciatus queſtiones. ſcripta συγγραφαι conſcriptiões ſcripture. excogitari κατασκευασθηναι effici.

¶ Reſumpta ipſius rhetoricę definitione,nūc ad ꝑſua-
ſiones trāſit,de quibus ipſa eſt,ꝛ dicit.[Perſuaſionuȝ
autē,]de quibus eſt rhetorica ipſa,[hę quidem inartifi
ciales ſunt,hę autē artificiales.]Exponit autē qd ꝑ in-
artificiale,quidue ꝑ artificiale intelligat,ꝛ dicit.[Inar-
tificialia autē dico,quęcūqȝ non ꝑ nos acqſita,]ſiue ex
cogitata[ſunt,ſed ꝑexiſtunt]anteq̄ȝ ipſa excogitemus,
aut acqramus,[vt teſtes,tormenta,]ſiue cruciatus,ſiue
torturę,qbus vtūtur iudices ad veri cōfeſſionem,[ſcri
pta,]vt cōtractus,cęterę́qȝ obligationes,de qbꝰ poſtea
diſputabit.Deinde exponit artificialia,ꝛ dicit.[Artifi-
cialia vo]ſubaudi dico,[quęcūqȝ ꝑ methodū]ſiue re-
gulam a nobis inuētā,[atqȝ ꝑ nos excogitari poſſibile
eſt.]Ex his cōcludit,quo mō rhetores ſe habeāt ad hȝ
perſuaſiones,ꝛ dicit.[Quare opȝ]nos rhetores[harū]
perſuaſionū[illis].ſ.inartificialibus[qdē vti]tāq̄ȝ ꝑexi
ſtentibus ad teſtificationē rei.[Has autē].ſ.artificia-
les[inuenire].ſ.ꝑ nos,ꝛ artē noſtram,ꝛ poſtq̄ȝ fuerint
inuētę,opȝ nos illis vti.Sic igit̃ inartificialibꝰ vtimur,
ꝛ non ex arte noſtra inuenimus.Artificiales autē ꝛ ex
arte noſtra inuenimus,ꝛ inuētis vtimur.[illegible] teſtes,cru-
ciatus,ꝛ ſcripturę ſine arte,qm̄ ſubterfugiūt rōnē logi-
cę,cuius rhetorica eſt particula.Enthymema vo ꝛ exē-
plum artificioſę ſunt,ga rationē logicę ſubeūt,quę eſt
ars artiū,vt Ariſt.dicit in topicis,aut,vt Auer hic aſſe
rit,teſtes,cruciatus,ꝛ id genus ſunt ſine arte ꝑſuaſiões,
ga eoꝝ ꝑncipiuȝ non in nobis eſt.Enthymema autē,ꝛ
exēplum artificioſę ſunt,ga ꝑncipiuȝ eoꝝ in nobis eſt,
naȝ artificialiū nos ſumus,ꝛ dn̄i,ꝛ ꝑncipia.Sȝ cur apđ
iudices ꝑſuaſiones ſine arte pollētiores ſunt ꝑſuaſioni
bus artificioſis.Et cur exēpla ꝛ fabulę magis q̄ȝ ſyll'i,ꝛ
enthymemata ꝑſuadent.an ga teſtes ꝛ id genus,aut fue
runt in facto,aut facto ꝓpinquiores.Artificioſę autē ꝑ-
ſuaſiones nec in facto,nec facto ꝓpinquę,ſed ſoluȝ de
facto coniecturabiles.Exēpla vo ꝛ fabulę ideo perſua
dent magis q̄ȝ ſyll'i,ꝛ enthymemata,ga ꝑſuaſiões ſunt
ſenſibiliores,in qbus vulgares magis verſant̃.Enthy-
mema autē ꝛ ſyll'us minus ſenſibiles.An ga exēpluȝ ꝛ
fabula ꝑſuaſiones ſunt faciliores,quas facile vulgares
percipiūt.Enthymema autē ꝛ ſyll'm cuȝ difficultate,at
faciliora credibiliora ſunt ſemꝑ,qđ Ariſt.ꝓbauit liº ꝓ- ꝑticule 18ª.
blematuȝ.¶ Deinde q̄res cur in doctrinis teſtes,ꝛ exē- ꝓblēte 3º.
pla tenēt infimū locū ꝓbandi.Locus eni ab authorita-
te infimus eſt.an ga Phi de his agūt,quę nō ſunt in no
ſtro facto.ſed de his,quę vlia ſunt,ꝓculqȝ a noſtro fa-
cto.ideo ſyll'i eis lōge magis conueniūt.Rhetores aūt

de ijs

ercogitantur
ωοριξομε
νον
que exqrunt
que inueniũt
ratione
λογω
oratione.
Cõmẽta[m].

de ijs agũt,quę manu ptractant.ideo ad ꝑſuadẽdũ va/
lẽt ſenſibiles ipſę ꝑſuaſiões lõge magis q̃ʒ itelligibiles.

¶ Perſuaſionũ ꝟo,quę ratione excogitant,
tres ſpecies ſunt,nam hę quideʒ ſunt in mo
re dicentis.Hę autẽ in afficiẽdo aliquo mo
do auditore.Hę ꝟo in rõne ipſa,cũ demon
ſtramus,aut videmur demonſtrare.

¶ Subdiuidit nũc rurſus artificioſas perſuaſiões,ꝛ di
cit.[Perſuaſionum ꝟo,quę rõne excogitãtur]hoc eſt
artificioſarum,quę ratione parantur, atq; exquirũtur,
ac inueniuntur,[tres ſunt ſpecies.nam hę quidem ſunt
in more dicẽtis.]Hoc eſt vna ſpecies eſt perſuaſionũ,
quę ſumuntur ex parte dicẽtis,vt e moribus eius.[Hę
autẽ in afficiendo aliquo modo auditore.]hoc eſt alia
ſpecies ſumitur ex parte auditoris afficiendi[hę ꝟo in
ratione ipſa,]cum demonſtramus reʒ factam,vel non
factam in genere dicendi iudiciali, eſſe vel non eſſe in
genere dicendi demonſtratiuo,fore vel non fore in ge
nere dicendi deliberatiuo, [aut videmur demonſtra/
re]hoc eſt ex veriſimilibus per enthymemata,vel per
exempla.probatur hęc diuiſio(vt recte Egidius)quia
omnis ꝑuaſio eſt rationabilis vel ſermocinaria. Ser/
mo ꝟo aut ratio ad tria refertur, aut ad dicentem ip/
ſum,aut ad audientem,aut ad reʒ,quę dicitur.igitur ar
tificioſę perſuaſiones non plures ſunt q̃ʒ tres.¶ Quo
ꝟo ad verba attinet,verbum in ratione ipſa,gręce eſt,
εν αυτω τω λογω. At λογοσ logos ꝛ rationeʒ,ꝛ ora
tionem ſignificat,Ego tamen in ratione ipſa tranſtu/
li.Nam oratio hęc tria perſuaſionum genera comple/
ctitur.Ratio auteʒ non niſi perſuaſionem,quę accipit
ex parte rei,vt Ariſto.intellexit hic.¶ Sed occurres,
quia ſuperius Ariſto.voluit perſuaſiones ad rem ſolũ
eſſe artificioſas,eas ꝟo,quę ſunt pręter rem, dixit eſſe
extra artem.nunc autem omnes artificioſas eſſe aſſe/
rit.An qa hic artificioſum accepit fuſius,pro omni eo,
cuius principium,ꝛ cauſa eſt in nobis,quod.vʒ.diſtin
guitur contra [..]tes,cruciatus, ꝛ id genus.At ſuperius
ſumpſit artificioſum preſſius pro eo,quod eſt dicere lo/
gice.Inſuper ſuperius voluit ea,quę ſunt pręter rem
eſſe minus principalia in oratore.Sed quę ſunt ad rẽ
eſſe principaliora,ꝛ ſic illa ab arte penitus non abiecit.
hic aũt illa complectit̃ tãq̃ʒ minus in arte ꝑncipalia.

probis
επιεικεσι
modeſtis
mitibus
manſuetis
ęquis.
facilius
θαττον
celerius
citius.
ambiguitas
αμφιδοξειν
ambigere
diuerſitas
opinantium.
ali[9] text[9].
a Oʒ aũt ꝛ h̃
accidẽ nõ ꝑꝑ
orõnẽ:ſʒ ꝑꝑ
ea qz opina/
mur q̃lẽ quẽ
dã eẽ dicẽtẽ.

¶ Per morem igitur,cum ſic quidem dicat̃
oratio,vt dignum fide faciat dicentem. Si/
quideʒ probis magis ac facilius in omnib[9]
ſimpliciter credimus.in quibus autem cer/
titudo non eſt,ſed ambiguitas, ꝛ omnino.
Oportet [a] autẽ ꝛ hoc accidere propter ora/
tionem,non autem propterea,quia opina/
mur qualem quendam eſſe ipſum dicentẽ.
Non enim ſicut quidam orationum artem
tradentium ponunt in arte,probitateʒ dicẽ/
tis quaſi nihil conferentem ad perſuadẽdũ,
ſed fere(vt eſt dicere)principaliſſimam ha/
bet fidem mos.

¶ Tria perſuaſionum genera ſumpſit,ex parte viri di/
centis probitatem,ex parte audientis affectionem, ex
parte rei rationem.Nunc hęc tria per ordinem decla/
rat,ꝛ primo q̧ probitas viri dicentis maxime perſua/
deat,ꝛ dicit.[Per morem igitur]ſubaudi ꝑſuadet ora/
tor,[cum ſic quidem dicatur]atq; ab eo pronuntietur
[oratio,vt]ipſis audientibus [dignum fide faciat di/
centẽ,]facit orõ ipm dicẽtem dignũ fide,cũ ab eo ꝓnũ
tiat̃ ſic modeſte,ac ꝓbe,vt audiẽtes credãt eũ eẽ viruʒ
ꝓbũ,modeſtũ,mitẽ,ęquũ,atq; iuſtũ,quãto magis per/
ſuadebit,ſi non ſolum ex ipſa orõnis pronũtiatiõe,ſed
ex oĩbus actionibus in vita credent eũ eẽ officioſum,ꝛ
ſit reuera probus.Hoc ita eſſe demõſtrat obſeruatiõe
atq; exẽplo,ꝛ dicit.[Siqdem ꝓbis magis ac facili[9] in
omnibus ſimpl'r credimus.]hoc eniʒ apud oẽs gentes
obſeruatũ eſt,vt de oĩb[9] ſemꝑ ꝓbis magis credat̃,dein
de exponit,in qb[9] potiſſimũ,atq; oĩno ſtam[9] ꝓborum
traditionib[9],ꝛ.q.d.lʒ in oĩb[9] magis,ꝛ facili[9] credam[9]
ꝓbis,q̃ʒ nõ ꝓbis,[in qbus autẽ certitudo nõ eſt,ſʒ am/
guitas.]hoc eſt,ſed opinãtium diuerſitas,[ꝛ oĩno]ſub/
audi tũc omnifariã ꝓbis credimus.Sic igit̃ lʒ de oĩb[9]
ſimpl'r magis,ac facilius ꝓbis q̃ʒ non ꝓbis,credamus,
in quibus tñ nõ eſt certitudo,ſed de re ſũt opiniões di/
uerſę,tunc ꝛ oĩno eis credimus,aſſertiõibuſq; eoꝝ.ſic
enim ſemꝑ apud oẽs gẽtes obſeruatũ eſt. ¶ Quo ꝟo
ad verba attinet,ꝟbum ꝓbis gręce επιεικεσι : latine
modeſtis,ꝛ mitibus,ꝛ manſuetis,ꝛ ęquis,veruʒ vl'i vo
ce probis expoſui,verbum aũt facilius gręce θαττον,
quod etiam latine dici poteſt,tum celerius,tum citius,
ſed hic facilius diximus verbum ẽt ambiguitas gręce
eſt,αμφιδοξειν, latine ambigere,ſiue ambiguitas,ſʒ
eſt ambiguitas opinantium quędã diuerſitas,ꝟba ꝟo,
[in qbus autẽ certitudo nõ eſt,ſed ambiguitas,ꝛ oĩno]
legi poſſunt,vt ſint determinantia id,quod dixit.q.d.lʒ
in omnibus ſimpliciter magis ꝛ facilius probis creda
mus,q̃ʒ non probis,tamen reuera non in oĩbus hoc ve
rum eſt,ſed in quibus certitudo non eſt,ſed ꝛ oĩno opi
nantiũ diuerſitas,verum ꝑma lectio verior eſt,vt cõſi/
derãti verba patet.ꝟbũ autẽ orõ gręce eſt λογοσ, lati/
ne etiã rõ,ſed hic ꝓ oratione accepit,quę cõplectit̃ oẽs
tres perſuadendi ſpecies,Deinde annotatione dignũ,
in ſcriptura gręca,quam habeo,verba quę ſequuntur,
ſic leguntur.[Oportet auteʒ ꝛ hoc accidere ꝓpter orõ/
nem,non aũt ꝓpter ea qa opinamur q̃lem quẽdam eſſe
ipſum dicẽteʒ,]ꝛ nullo pacto ſtare pñt,qa nec ꝯueniũt
eis,quę modo dixit,nec his,quę ſtatim ſubſcribit.Et ꝓ
pterea trãſlatio vetus meli[9] habet,dicit̃ eni in ea,[opʒ
auteʒ ꝛ hoc accidere nõ ꝓpter orationem,ſed ꝑꝑea qa
opinamur q̃lem quẽdã eẽ dicẽtẽ,]hęc eni ſcriptura cõ/
ſona eſt tã his,quę dixit,q̃ʒ his,q̃ ſubſcribet,nã cum di
xiſſet in oĩb[9] facilius ꝛ magis ꝓbis q̃ʒ nõ ꝓbis nos cre
dere,ꝛ potiſſimũ atq; oĩno in eis,in qb[9] eſt opinãtiũ di
uerſitas,cũ poſſet dici h̃ ꝓbũ hr̃e nõ ꝓbitate,ſed vi ora
tionis,ad hoc refellẽdũ ſubſcribit.[Opʒ aũt ꝛ h̃ accide
re]ſubaudi ipſis ꝓbis,[nõ ꝑꝑ orõnẽ]hoc eſt nõ vi ora/
tionis,[ſed ꝓpterea qa]ex modeſta ꝓbatq; orõnis ꝓ
nũtiatiõe,[opinamur q̃lẽ quẽdã eẽ dicẽtẽ]h̃ eſt ꝓbuʒ,
modeſtũ,mitẽ,mãſuetum,ęquũ,atq; iuſtũ.Putam[9].n.
vitę ꝓbitatem eſſe talẽ in ꝟbis,qualis eſt in vita,vitęq;
actionibus,ex his apparet error ſcripturę,quę repit̃ in
gręcis codicib[9],ꝛ in trãſlationib[9] Georgij trapeçuntij,
eſt eni ſcriptura corrupta.Deinde confirmãdo hoc,re/
prehendit nonnullos artis ſcriptores,qui probitatẽ vi
ri dicentis nihil,aut parum pręſtare perſuaſioni dixe/
runt,moti fortaſſe ex eo,quia oratio perſuaſiua eſt,qa
vera eſt.At vera vel falſa oratio eſt(vt ſcribit Ariſto.
in pręđicamentis)ab eo,quod res eſt vel non eſt,igit̃
non probitate vel auctoritate viri dicentis oratio per/
ſuaſiua eſt,ſed vi rei,cui occurrit Ariſto.ꝛ dicit.[Non
enim ſicut quidam orationum artem tradentium po/

nunt in arte] ponendum ſubaudi ac aſſerendum eſt [probitatem dicentis quaſi nihil]eẽ[conferentẽ ad ꝑſuadendum, ſed fere (vt eſt dicere) principaliſſimaꝫ habet fideꝫ mos,]atqꝫ dicentis probitas, quaſi dicat. ſed eſt dicendum probitateꝫ viri dicentis principaliſſimã facere fidem in ſermonibus. Quod in contionatoribꝰ videmus, qui prędicatores vulgo dicuntur. hi enim vitę probitate magis mouent q̃ꝫ rationibus quibuſcũqꝫ. ¶ Sed quęres propter quid oratio ſi a probo, q̃ꝫ ſi eadem ab improbo dicat̃, magis perſuadeat. An quia (vt Ariſt. ſcribit. 10. ethico.) orõnes fiunt ad vulgares. Vulgares autẽ magis ſenſu q̃ꝫ rõne vigent, at ſenſus non diſcernit inter verũ ⁊ veriſimile. Ideo vulgus qđ in actionibus vitę rectum eẽ credit, idẽ quoqꝫ ⁊ in ꝟbis, ac ſermonibus eẽ arbitrat̃, non eni diſcernit inter rectuꝫ agere: ⁊ rectum dicere. Oia enim putat actiões. vnde quia vulgares improbitatẽ in actionibus arbitrant̃ etiaꝫ in ꝟbis eẽ, ideo proboꝝ magis q̃ꝫ improboꝝ ſermonibꝰ credũt. ꝓpterea Ari. ait ſermones, qui de actibꝰ atqꝫ affectibus ſunt, minorẽ q̃ꝫ opera fidẽ hr̃e. Sili rõne ſyll's a ſapientioribus ꝓlatus facilius opinioneꝫ efficit, q̃ꝫ ſi ab inſipientioribus proferat̃, qm̃ probabile eſt, qđ pluribus videtur ⁊ pręcipuis, ⁊ ſapientioribus. ¶ Sꝫ occurres adhuc, quoniam 2° huius Ariſt. ex parte dicẽtis orationem perſuadere ex tribus aſſerit, ex prudẽtia dicentis, ex virtute, ⁊ beniuolẽtia. ait eni cum cõſiliarius, vel orator, qui dicit, fuerit prudens, probus, ac beniuolus, tunc in dicendo optimaꝫ facit fidem in eis, qui audiunt. hic ꝟo ſolam probitatem accepit, dicendum hoc quod Ariſt. hic dicit, non excludere cętera, quę addidit libro 2°, nec ea, quę illic accepit, excludunt id/quod hic aſſignat, quare cum compatiantur ſeinuicem, bene dicuntur. Verum quod libro ſcđo dicit, eſt amplificans id/quo dicit hoc loco.

affectum
πάθοσ
paſſionem
ꝑturbationẽ.
ꝑinducti fuerint
προαχ'
θωσιν
ꝯpulſi fuerit
verum
μὲν οὖν
q̃dem igit̃.
Cõmẽtaᵐ.

¶ Per auditores auteꝫ, cum per orationẽ in affectum ꝑinducti fuerint. Non eniꝫ ſimil'r reddimus iudicia, cum triſtamur, ⁊ cum letamur, vel cum amamus, ⁊ odio habemus, ad quod etiam ſolum dicimus eos, qui orationum artem tradiderunt, tentaſſe negotiari. Verum de his declarabitur ſingulatim, cum de affectibus dicemus.

¶ Nunc 2° declarat quonã modo ꝑſuaſio fiat ex parte ipſoꝝ audiẽtiũ, ⁊ dicit. [Per auditores aũt] h̾ eſt ex ꝑte auditoꝝ aũt fit ꝑſuaſio, fideſqꝫ iducit̃, [cũ ꝑ orõneꝫ in affectum pręinducti fuerint.] dico ꝑ orõnẽ. ſ. pathetica, hoc eſt affectus inductiuam, dico in affectuꝫ/hoc eſt in triſtitiam vel gaudium, amorem vel odium, vel in aliquid id genus. Deinde aſſignat rõnẽ, ⁊ dicit. [Nõ eniꝫ ſimil'r reddimus iudicia] in cauſis, qõnibuſqꝫ ipſis [cũ triſtamur, ⁊ cũ letamur, vel cum amamus, ⁊ odio habemus.] diuerſimode eniꝫ affecti diuerſimode iudicamꝰ. vnde ⁊ Ptolemęus libᵒ cẽtũ enuᵗᵒꝝ dicit aſtronomum cum de re quapiam vult iudicare ab odio atqꝫ amore abiunctum eſſe oportere. Salluſtius quoqꝫ: omnes homines. inquit. qui de rebus dubijs conſultãt, ab ira, et reliquis animi perturbationibus abeſſe oportet. Naꝫ haud facile verũ ꝑſpicit, vbi illa officiunt. Tertio repetit eorum opinionem, qui ſolum dicere enitebant̃ monendo audientes ad affectus, ⁊ dicit. [ad quod etiam ſolum dicimus eos, qui orationum artem tradiderũt, tentaſſe negotiari.] hi enim ſunt, de quibus ſuperius dixit, eos exiſtimaſſe, aut totam, aut maiorem partẽ perſuadendi conſiſtere in afficiendis auditoribꝰ, quod Quintilianus ſũmum id eſſe in oratore affirmat. Propterea quarto aduerſus hos, dicit. [Verum de his,]horumqꝫ opinione[ſingulatim declarabitur,]libro ſcđo[cuꝫ de affectibus dicemus]. ¶ Sed quęres, cur iudex amore atqꝫ odio carere debet? An quia, vt 5° ethicorum dicitur, iudex eſt quaſi iuxta ſtans. Amore autem vel odio nõ iuxta ſtat, ſed hac, vel illac pẽdet. An quia iudex (vt. ſ̃. dixit) eſt regula quędam. At regula paruo hinc vel inde addito, nõ amplius ęquilibra relinquitur. An quia (vt 5° ethicorum dicitur) iudex eſt iuſtitia animata, ac iuſtum animal, viuenſqꝫ. Iuſtum autem mediuꝫ ⁊ ęq̃le eſt. Eſt enim iuſtitia ęqualitas quędaꝫ. At quod amore vel odio, aut aliquo id genus afficit̃, non ęquale eſt, verum de his ſecũdo libro.

¶ Per rationes deniqꝫ credunt, cum verũ, aut apparens oſtenderimus ex perſuaſibilibus circa ſingula.

deniqꝫ
δὲ
aũt
ꝑſuaſibilibꝰ
πιθανων
credibilibus
probabilibꝰ.
Cõmẽtaᵐ.

¶ Vltimo declarat quãdo per rõnes, ⁊ ex parte rei perſuademus auditoribꝰ vſqꝫ adeo vt credant, ⁊ dic̃. [Per rationes deniqꝫ credunt]auditores, [cum veruꝫ aut apparens]ideſt veriſimile[oſtenderimus ex perſuaſibilibus circa ſingula, [circa ſingula dico quę quęruntur, ⁊ diſputantur per oratores. Quare enthymemata, ⁊ exẽpla rationes ſunt, quę rem factam, vel non factam, eẽ, vel non eſſe, fore vel non fore demonſtrant, quaꝫ partem pręcipuam in oratore ponunt Peripatetici, ⁊ Platonici, vt ſuperius diximꝰ. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinẽt, verbum rationes, gręce λογων, latine orationes etiaꝫ, verum hęc pro rõnibꝰ accepit, quę ſunt vna ꝑs orõnis. verbum apparẽs, quod gręce eſt, φαινομενον latine veriſimile. Rhetor eni oſtendit verum, ⁊ veriſimile, qm̃ rhetoris eſt vtrãqꝫ partẽ q̃ſtionis argumẽtari. mõ quęſtionis altera pars vera, altera veriſimilis eſt.

¶ Cum autem ꝑſuaſiones ꝓpter hęc ſint, ꝑſpicuuꝫ eſt, qm̃ hęc tria eſt ſumere, eius, qui ſyllogiꝫare poteſt, ⁊ conſiderare circa mores ⁊ virtutes, ⁊ tertio quę circa affectiões, ⁊ quid vnaquęqꝫ affectionũ ſit, ⁊ quale q̃d, ⁊ ex quibus, ⁊ quo pacto fit.

Cõmẽtaᵐ.

¶ Nunc concludit quot ſint, quę rhetorica conſiderat, ⁊ dicit. [Cum autem perſuaſiões propter hęc ſint]. vꝫ. ex parte rei, propter enthymemata, ⁊ exempla, ex parte dicentis, propter mores ac virtutes, ex parte audientium, ꝓpter affectiones, [perſpicuum eſt, quoniaꝫ]rhetoris[eſt ſumere hęc tria. eius, qui ſyllogiçare poteſt.] ſubaudi eſt ſumere de ſyllogiſmis rhetoricis, quę ſunt exemplum, ⁊ enthymema. [et]ſubaudi eius, qui perſuadet propter mores, [eſt conſiderare circa mores, ⁊ virtutes, ⁊ tertio]eius, qui perſuadet afficiendo, eſt cõſiderare, [quę circa affectiones.]Et exponit quę ſunt ea, q̃ circa affectiones vult cõſiderare, ⁊ dicit. [Et quid vnaquęqꝫ affectionum ſit]quantuꝫ ad genus, [⁊ quale q̃d] quantum ad differentiam. [⁊ ex quibus]quantũ ad res geſtas, vel verba pręter rem, [⁊ quo pacto fit,]quo ad pronuntiationem, ⁊ ad cantum.

¶ Quare accidit rhetoricam velud adnatuꝫ quid eſſe dialecticę, ⁊ negotij, quod circa affectus, quod iuſtuꝫ eſt appellare politicũ.

adnatũ q̃d
παραφυ-
ἐς τι
ꝓpaginem
quãdam
Cõmẽtaᵐ.

¶ Nunc concludit genera, quorum eſt ipſa rhetorica, ⁊ dicit. [Quare accidit] propter hęc, quę dicta ſunt

[rhetoricam

[rhetoricam eſſe velut ad natum quid dialecticę,] hoc eſt eſſe de genere dialecticę. Eſt enim dialectica ſub genere logicę. ergo ⁊ rhetorica eſt eiuſdem generis. nam quatenus agit de enthymematibus ⁊ exemplis, eſt particula logicę. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, verbum adnatum quid grece eſt παραφυές τι, ⁊ põt interpretari propago quędam. At propago pro genere accepit Uirgilius, cum dixit. Si romana potens itala virtute ꝓpago. Eſt igitur rhetorica de genere logicę, q̃tenus eſt de perſuaſionibus ſm rem, quę ſunt enthymema, ⁊ exemplum. deinde ſubſcribit rhetoricam eſſe generis politicę, ⁊ dicit. [et] ſubaudi eſt ꝓpago [negotij, quod eſt circa affectus, quod iuſtum eſt appellare politicū] hoc eſt ciuile. ¶ Sed occurres, quia ſuperius diximus rhetoricam eẽ generis phyſici, quatenus agit de affectibus, nunc autẽ dicit negotiū de affectibus eſſe dicendum ciuile. Poteſt dici Ariſ. velle rhetoricam (quatenus eſt de affectibus) poſſe appellari ciuilē ſm figuram, vt ſubſcribet ſtatiꝫ, reuera nõ ciuilẽ, ſed nãlem eẽ, quod pacto ſit, ſtatim dicemus in textu proximo.

prediti ἀντιποιοῦνται facti. tum quidem τὰ μὲν partim qdeꝫ tum ꝟo τὰ δὲ partim ꝟo. arrogantiam ἀλαζονείαν iactantiam.

¶ Propter quod ⁊ ſubinduit figuram politicę rhetorica, ⁊ qui prediti hac ſunt. tum q̃dem propter ineruditionem, tum ꝟo ꝓpter arrogantiam, tum etiam propter alias cauſas humanas.

¶ Corrigit ſe, ⁊ declarat ꝓpter quas cauſas rhetores ſe ciuiles fecerunt, ⁊ dicit. [Propter quod ⁊ ſubinduit figuram politicę rhetorica, ⁊ qui prediti hac ſunt] etiam ſubinduunt figuram ciuilium, non tamẽ reuera ita eſt, nã rhetorica quatenus eſt de ſyllogiſmis, eſt logicę ps, quatenus autem eſt de affectibus, eſt phyſicę ſpẽs, nam de affectibus animę agit liber de aĩa. Deinde aſſignat cauſas, quare rhetores fecerunt ſe ciuiles, ⁊ dicit. [Tuꝫ quidem ꝓpter ineruditionem,] hoc eſt, quia ignorauerunt logicam. [Tum ꝟo propter arrogantiam] hoc eſt propter iactãtiam ⁊ ſuperbiam. nã duꝫ ſe ciuiles faciũt, elatiores putant haberi ab omnibus, ac ſublimiores. at ſi ſe logicos facerẽt, ſe putarẽt facere viliores, quod q̃dem non eſt, niſi ob eorum ſuperbiam, [Tuꝫ etiam ꝓpter alias cauſas humanas,] vt ꝓpter ciuilem potẽtiaꝫ, vel etiam ꝓpter lucrum, quę ſe conſequi facilius putabant ſe ciuiles, q̃ꝫ logicos facientes.

¶ Eſt enim particula quędaꝫ dialecticę, ⁊ ſimulacrũ ſicut ⁊ incipiẽtes diximus. De nullo eniꝫ determinato, alterutra earuꝫ ſcientia eſt quo modo ſe habet. Sꝫ ſunt potentię q̃dam conquirendi rationes. De potẽtia qdẽ igitur ipſaruꝫ, ⁊ quonam mõ ſe habeant ad inuicem, dictum eſt fere ſufficienter.

Cõmẽta⁹. ¶ Quaſi (vt mihi videt̃) corripit eos, qui rhetoricã oĩ ex parte ciuilem effecerunt, ⁊ dicit, rhetorica (vt recte dictum eſt) non eſt ciuilis. [Eſt enim particula q̃dam dialecticę. (⁊ ſicut incipientes diximus) ſimulacruꝫ] illius. dixit enim a pͥncipio ꝙ rhetorica ſit dialecticę antiſtrophos, cuius rõnem repetit, ⁊ dicit. [De nullo enim] gñe [determinato quo mõ] illud [genus ſe hẽat ſciẽtia eſt,] ſed de quibuſdam cõmunibus, ꝓpterea ſubſcribit, quales vtreq̃ nam ſunt, ⁊ dicit. Sed ſunt potentię quędã] hoc eſt facultates quędam [cõquirendi rationes] .ſ. enthymemata, ⁊ exẽpla de quolibet dato. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, cum dixit, rhetoricam eẽ particulaꝫ dialecticę, per dialecticaꝫ logicã ſumpſit, ſicuti Plato vbi, qꝫ accepit, ſimulacrum grece eſt ὁμοίωμα, latine ſimilitudo etiam, ⁊ accepit ſimilitudineꝫ pro propagine (qa vt dictum eſt) rhetorica eſt ꝓpago dialecticę, quatenus eſt de illius genere. demũ epilogat, ⁊ dicit. [De potẽtia qdem igit̃] .i. de vi [ipſaruꝫ] .ſ. dialecticę atq̃ rhetoricę [dictum eſt,] nã ſuperius dixit tã rhetoricã q̃ꝫ dialecticam vim pſuadẽdi eẽ circa quodlibet datuꝫ. [⁊ quonã modo ſe habeãt adinuicem, dictum eſt] etiam [fere ſufficiẽter,] quoniaꝫ dictuꝫ eſt, ꝙ rhetorica ſit vis perſuadendi circa quodlibet datuꝫ ex veriſimilibus, dialectica ꝟo ex probabilibus, vel dictum eſt quonã modo ſe habeant adinuicem, nam dictum eſt alteram alteri antiſtropham eẽ, aut dictũ eſt quonã modo ſe habeãt, qa dictum eſt ꝙ rhetorica ſit dialecticę particula, dixit aũt [ſufficienter fere,] quatenus nõdum de enthymematibus ⁊ exẽplis dictũ eſt, aut dixit ſufficiẽter fere, pp modeſtiam ſeruandã, ⁊ arrogãtiam euitãdã. ¶ Sed dubitares fortaſſe non abre, ⁊ pͥmo quia videt̃ rhetorica particula phię nãlis, qm̃ conſiderat de animę affectib⁹, de quibus ſciẽtia de anima agit, quę nãlis phię ps eſt. deinde qa videt̃ ciuilis, qa agit de morib⁹, ⁊ virtutib⁹. Poſtremo qa videt̃ logica, qa agit de enthymematibus, ⁊ exẽplis, quę logicę rõnes ſunt. Quare nõ videt̃ magis dialecticę particula q̃ꝫ nãlis, aut ciuilis ſciẽtię. Nõnulli ſunt, qui rhetoricã quaſi ex equo trigeniam fecerunt, ciuilem quidem rõne morum, quos contemplat̃ ex parte dicẽtis. Phyſicaꝫ aũt, q̃tenus eſt de affectib⁹, ex qb⁹ ſumũtur pſuaſiões ex pte audiẽtis. logicaꝫ deniq̃ q̃tenus eſt de enthymematib⁹ ⁊ exẽplis, quę ex pte rei pſuaſiones ſunt. dixerũt etiã ex ęquo eſſe (vt ita loquar) trimateriã, qa de pſuaſionibus ſumptis ex parte rei, vt eſt logicę particula. Et de moribus ⁊ virtutibus, vt eſt particula ciuilis. Eſt deniq̃ de affectibus, vt eſt particula phię naturalis. Uerum hi inquantum dicunt rhetoricam eſſe trigeniam, triq̃ materiam recte ſentiunt. Superius enim hoc probatum eſt, inquantum ꝟo dicunt rhetoricam eſſe ex ęquo trigeniam atq̃ trimateriã, errant, qm̃ (vt Ariſt. hic declarauit) affectus, ⁊ mores materię ſunt rhetoricę quaſi remotę atq̃ per accidẽs. Nõ enim hęc, vt talia, ſed, vt perſuaſibilia ſunt, atq̃ vt faciunt ad perſuadẽdum conſiderat. Quare non ex ęquo rhetorica hęc eſt, ſed primo pͥncipaliterq̃ particula logicę. Ex quibus patet cauſidicos, quos hodie ciuiles dicunt, non eſſe ciuiles, ſed verius rhetoricos atq̃ dialecticos, quatenus eniꝫ rhetoricam moribus applicãt, ciuiles dici poſſunt, per accidens tamen, quatenus autem litigant (quod proprium eſt eorum) dialectici ſunt habendi, ⁊ quidem verius, atq̃ proprius.

Cui⁹ facultatis ſit pticula rhetorica.

¶ Eorum autem, per quę aut ꝓbamus, aut videmur probare, quemadmoduꝫ ⁊ in dialecticis, aliud quidem inductio eſt, aliud ꝟo ſyllis. Uoco auteꝫ enthymema qdẽ, rhetoricũ ſyllꝫ. exẽplũ aũt, rhetoricã iductionẽ.

p q̃ pbamus δια του δεικνυναι pp oſtẽdere pp dm̃ſtrare. videmur probare φαινεσθαι δεικνυναι pp apparere oſtendere demõſtrare.

¶ Cuꝫ expoſuiſſet rhetoricam eſſe de tribus gñib⁹ pſuaſionũ, nunc de genere earũ pſuaſionum ꝓſeqtur, q̃ ſunt ſumptę ex parte rei, ⁊ incepit ab his magis, quia ſunt principaliores, ⁊ per ſimilitudinem aſſerit eas duas, enthymema. vꝫ. ⁊ exemplum, ⁊ dicit, [Eorum autem per quę aut probamus, aut videmur probare, quemadmodum ⁊ in dialecticis] aliud eſt inductio, aliud ſyllogiſmus, ſic in rhetorica duo erunt, [aliud quidem inductio eſt, aliud ꝟo ſyllogiſmus.] ⁊ exponit quonã modo iductio, ⁊ ſyllogiſmus ſint rhetoricę pſuaſiões,

ꝛ dicit.⸤Uoco autē enthymema quidē,rhetoricū ſyllo/
giſmū,exēplū autē,rhetoricā inductionez.⸥quare vt in
dialecticis duo ſunt inductio,ꝛ ſyll'us,ſic ꝛ in rhetorica
duo ſunt enthymema,ꝛ exēpluz,dixit aūt enthymema
nō ſimpl'r eſſe ſyll'm,ſed rhetoricū ſyll'm,qa(vt poſtea
dicet̄)multifariā a ſyll'o deficit,ſed apud rhetorē eam
vim hʒ,quā ſyll'us apud dialecticū.ita quoq; exēplum
non ſimpliciter dixit eſſe inductionem,ſed rhetoricam
inductionē,quia lʒ exēpluz ſit minus inductione,tamē
tantum apud rhetorem exēplum valet,quantum apud
dialecticum inductio,quaz rem Ariſt.primo poſterio/
rum affirmat dum rhetoricem perſuadere aſſerit aut ꝑ
exemplum,quod eſt inductio,aut per enthymema,qđ
quidem eſt ſyllogiſmus,quia exemplum apud rhetorē
eſt inductio,ꝛ enthymema ſyll'us.⁋Quo ꝟo ad ver/
ba textus attinet,annotatione dignum,in trāſlatiōib⁹,
quas Egidius exponit,ꝟba textus eſt hęc,eoꝝ autez,q̄
» ſunt propter oſtēdere,aut apparere oſtēdere,ſicut ꝛ in
» dialecticis,hoc quidem inductio eſt,hoc autem ſyllo/
» giſmus,hoc ꝟo apparens,ꝛ hic ſimil'r, nam exempluz
» quidē inductio eſt.Enthymema ꝟo ſyllogiſmus,voco
» autē enthymema quidē rhetoricum,ſyll'm.Exēplū aūt
» rhetoricā inductionē.hęc ſunt,quę reperiūtur in trāſla
tionibus Egidy,ꝛ ſunt,vt mihi videt̄,ſatis bn̄ dicta.nā
p̄mo proponit ea,per quę dialecticus ꝓbat vere,aut ap
parēter,ꝛ dicit.⸤Eorum autē,quę ſunt⸥ſubaudi inuēta
⸤ꝓpter oſtēdere,aut apparere oſtēdere,⸥hoc eſt eorūz,
quę ſunt inuēta ad aliqđ ꝓbanduz,aut ad apparēter ꝓ/
bādū,⸤ſicut ꝛ in dialecticis⸥tria ſunt,⸤hoc qdē iductio
eſt,hoc aūt ſyll'us,hoc ꝟo apparēs⸥ſyllogiſmus,qui ſo
phiſticus dicit̄,hęc enī tria ſunt in dialectica, ideo ſub/
ſcribit ſicut in dialectica tria ſunt,⸤ꝛ hic ſil'r⸥.ſ.in rhe/
torica tria ſunt,ꝛ enumerat duo,ꝛ dicit.⸤Nam exēplū
inductio eſt,enthymema ꝟo ſyllogiſmus.⸥ꝛ ne qs cre/
dat exēplum eē vere inductionem,ꝛ enthymema vere
ſyll'm,declarādo quo mō hęc ſint,dicit.⸤Uoco aūt en/
thymema quidē rhetoricum ſyll'm.Exēplum autē rhe/
toricam inductionē,⸥non autē ſimpl'r,tacuit autē quid
in rhetorica ſit apparēs ſyll'us,quia 2° libro hoc expo/
net,nunc ꝟo ſubintelligenduz eſt illud eē enthymema
ſophiſticū.⁋Sed q̄res cur rhetor nec inductione,nec
ſyllogiſmo vtitur:ſed exemplo loco inductionis,ꝛ en/
thymemate loco ſyll'i.An dicēdum hoc eſſe,qa rhetor
dicit ad vulgares,q nō poſſunt ſyll'm,vel iductionez ꝓ
ſpicere,dialectic⁹ ꝟo ꝓbat ad ꝑhos,qui ꝛ exēpluz ꝛ en
thymema,ꝛ inductionē,ꝛ ſyll'm ꝑſpicere pn̄t,ꝛ vti.

enī aūt
γαρ δε
probationem
διατουδει
χνυναι
ꝑ oſtendere
ꝑ oſtenſionez
ꝑ dēmſonez.

⁋Omnes enim perſuaſionem faciunt per
probationem aut exempla dicentes,aut en/
thymemata,ꝛ preter hęc nihil quodā mo/
do.Quare ſi ꝛ omnino quidem neceſſe eſt
ſyllogizantem,aut inducentez probare qđ/
cunq;, aut quēcunq;.(Palaz autem nobis
hoc ex analyticis)neceſſariū eſt vtrūq; ipſo
rum vtriq; horum idem eſſe.

Cōmētaᵐ.

⁋Quę paulo ante acceperat,in preſenti textu probare
videtur,acceperat autem enthymema eſſe rhetoricum
ſyllogiſmum,ꝛ exemplum eſſe rhetoricaz inductionē,
nunc hoc ita eſſe argumentatur,ꝛ poteſt argumentum
primo componi hoc pacto,omne perſuadens,vel pro
bans aliquid per aliquid eſt ſyllogiſmus,vel inductio,
nec probat hanc maiorem,ſed veram eſſe ſupponit ex
prioribus analyticis. Ibi enim hęc maior eſt apertiſſi/
me dilucidata.Tunc addatur minor,exemplum, ꝛ en/
thymema probant aliquid per aliquid.igitur exemplū
eſt inductio,ꝛ enthymema ſyllogiſmus,ſi hoc pacto ar
gumentum componitur,primo tangit minorez,ꝛ dicit.
⸤Omnes eniz perſuaſionem faciunt,per probationez,
aut exempla dicentes,aut enthymemata, ꝛ preter hęc⸥
ſubaudi per aliud⸤nihil quodā modo.⸥ꝑ quę vult ha/
bere minorem.vʒ.ꝙ exemplum ꝛ enthymema probet
aliquid per aliquid.Deinde tangit maiorem,ꝛ ſimul in
fert concluſionem,ꝛ dicit.⸤Quare ſi ꝛ omnino quidez
neceſſe eſt ſyllogiçantem,aut inducentem probare qđ/
cunq; vel quēcunq;⸥.ſ.per aliquid.ꝛ per quodcūq; in/
telligit factum,ꝛ per quēcunq; intelligit hominem,vel
perſonam.Omnis enim qui probat quodcūq; factum,
vel quēcunq; hominem eſſe dignum laude,ſyllogiçat
aut inducit,hęc eniz erat maior,quam non probat,ſed
ex prioribus ſupponēs,dicit.⸤Palam autem nobis h̄
ex analyticis⸥tunc dat concluſionem,ꝛ dicit.⸤Neceſſa/
rium eſt vtrūq; ipſorum vtriq; horum idem eſſe,⸥hoc
eſt enthymema ſyll'o,ꝛ exēplum inductioni.Uel argu/
mētum poteſt componi hoc pacto,ꝛ quidem magis ad
verba,omnes qui aliqđ ꝓbant,ſyllogiçāt,vel inducūt.
rhetores aliquid probant.igitur rhetores ſyllogiçāt,vl'
inducunt.De rōne tangit primo minorez,ꝛ dicit.⸤Oēs
enim⸥.ſ.rhetores⸤perſuaſionem faciunt per probatio/
nem,aut exempla dicentes,aut enthymemata, ꝛ preter
hęc⸥per aliđ⸤nihil quodā modo.⸥quaſi dicat,ſed rhe
tores omnes ſyllogiçant,vel inducunt,quę erat mior.
deinde tangit maiorem,ꝛ dicit.⸤Quare ſi ꝛ omnino q̄
dem neceſſe eſt ſyllogiçantem,aut inducentem proba/
re quodcunq; vel quemcūq;⸥per aliquid,hęc erat ma/
ior,cuius probationē ſubſcribit,ꝛ dicit.⸤Palam autez
nobis hoc ex analyticis⸥tunc dat concluſionez,ꝛ dicit.
⸤Neceſſarium eſt vtrūq; ipſorum vtriq; horum idem
eſſe⸥.ſ.enthymema ſyllogiſmo,ꝛ exemplum inductio/
ni.Quare recte dictū eſt duas eē rhetoricas ꝑſuaſiōes,
quę ex ꝑte rei ſumūtur,enthymema.vʒ.qđ eſt ſyll'us,ꝛ
exēplū,qđ eſt iductio.ꝛ qa hic textus eſt ꝓbatiuus.ideo
dʒ legi,oēs enī ꝑſuaſiōes,cū ꝑticula enī,quę cauſalis ē,
ꝛ nō cū ꝑticula aūt aduerſatiua.⁋Sed q̄res ꝓpter qđ
ois rō demōſtrans aliqđ ꝑ aliquid eſt ſyll'us,aut indu/
ctio,vel ad hęc reducibilis.An p̄mo qa omnis ſciētifi/
ca noſtra cognitio,aut ad artē,aut ad experiētiam ꝑti/
net,ꝛ qa inductio ad experiētiā,ſyll'us aūt ad artez ꝑti/
net,erit ꝑfecto ois ſciētifica noſtra rō,aut inductio,aut
ſyll'us.An qa ois ſciētifica noſtra rō,aut eſt ad p̄n⁹,aut
ad ea:quę ex p̄ncipys deducunt̄.At rō quę eſt ad p̄n⁹ i/
ductio eſt,quę ꝟo ad ea,quę ex p̄ncipys ſunt, ſyll's,q̄/
re cuz nullo alio mō rō ſcientifica ſit,ois noſtra rō erit
aut inductio,aut ſyll'us.An qa ois noſtra cognitio,vel
eſt ꝑ ſenſuz,vel ꝑ itellectū.Si per ſenſuz, inductiōe,ſin
aūt ꝑ itellectū,ſyll'o ꝯſtat.q̄re ois nr̄a rō aut ſyll's,aut i/
ductio eſt.quo ꝟo mō enthymema ad ſyll'm,ꝛ exēplū
ad inductionez reducant̄,in ſubſequētib⁹ erit dilucidū.

⁋Quę aūt dr̄ia ſit exēpli ꝛ enthymematis.
manifeſtū eſt ex topicis. Ibi eniz de ſyll'o ꝛ
inductione dictū eſt prius,qm̄ h̄ qdē qđ eſt
in multis ꝛ ſilib⁹ oſtēdere ſic ſe hʒ,ibi qdem
inductio eſt,hic autem exemplum.Hoc aūt
quod eſt quibuſdam exiſtentibus aliud qđ
per hęc accidere p̄ter iſta,eo ꝙ hęc ſunt aut
vniuerſal'r,aut vt in pluribus,ibi quidez ſyl
logiſmus,hic autē enthymema vocatur.

In greco ſu/
perfluit vnū
οτι.i.vnum
quoniam.

⁋Quod

Cõmẽta^m. ¶ Qđ tñ ſint duę rhetoricę perſuaſiones, hactenus explicauit, nũc ꝟo breuibus quãtum rhetoribus ꝯuenit, eoꝝ differẽtiaz addit ex hys quę in topicis dicta ſunt. vt quaſi dicat, qa in topicis habita eſt dĩa iter ſyllm̃, ⁊ inductionẽ, ideo in rhetorica pʒ differẽtia inter exẽplum ⁊ enthymema. cũ id qđ in topicis eſt ſyllus, in rhetorica ſit enthymema, ⁊ qđ in topicis eſt inductio, in rhetorica exẽplum. Eſt eni ipm̃ exẽplum inductio qdam, enthymema ꝟo ſyllus qdam. q̃ rõne fit, vt duo ſimul faciat, qa afferẽdo ex topicis inter ſyllm̃, ⁊ iductionẽ differẽtiaz, ſimul inter exẽpluz ⁊ enthymema dĩaz affert. Eſt autẽ inter inductionẽ, ⁊ ſyllm̃ hęc differẽtia, ꝙ iductio ex multis ſingularibus pariter ſe hñtibus ad aliqđ vle ſit ꝓgreſſio. Sylls ꝟo oratio, in qua qbuſdaz poſitis aliud qd p̃ter illa euenit, qm̃ illa aut ſemper/aut plerũqꝫ vera ſunt. Vbi cã, hęc eſt iductio, Socrates noctu vagans eſt fur, Plato noctu vagãs eſt fur/Cęſar noctu vagans eſt fur, ⁊ ſic de ſilibus. igit̃ qlibet noctu vagãs fur eſt. Hęc eniz eſt inductio, in qua multa ſingularia, q̃ ſimilr ſe habẽt, ſumpſimus, deducẽdo vle. Syllus aũt eſt, qcũqꝫ noctu vagat̃, fur ẽ. Caccus noctu vagat̃. igit̃ Caccus eſt fur. Eſt eniz ſyllus qa duobus dũtaxat acceptis, ⁊ cõceſſis, ſeqtur Caccuz eẽ furem, qđ eſt aliud qđdam p̃ter accepta, vi tñ eoꝝ ſequẽs. Pʒ igit̃ differentia inter inductionẽ ⁊ ſyllm̃: qbus pʒ differentia iter enthymema ⁊ exẽpluz. Nã qđ apud dialecticũ eſt ſylls, apud rhetorem eſt enthymema. Et qđ apud dialecticũ eſt inductio, apud rhetorẽ eſt exẽplum. differt igit̃ exẽplum ab enthymemate ea fere differẽtia, qua differt iductio a ſyllo. In exẽplo eni ſũmitur qđdaz ſimile ex quo aliđ ſimile infert̃. Nam vt in ipſa inductione plura ſilia ſumebant̃, ita in exẽplo, vnum, vel pauciora ſilia accipiuntur. ex qbus aliud ſimile infertur, qđ intẽdimus. Vbi cauſa, hoc eſt exẽplum Sylla a Romanis dictaturam petẽs, Romanis defecit. igit̃ Cęſar petẽs a Romanis dictaturã deficiet. aut hoc pacto Romani recipiẽtes iuuenes ad cõſilia ſuis viribus corruerũt. Athenienſes recipiẽtes iuuenes ad cõſilia ſuis viribus corruerũt. igit̃ Veneti qui nũc iuuenes ad cõſilia recipiũt, ſuis viribꝰ corruent. Eſt eni exẽplum qa vnũ ſingulare vel pauca ſimilia ſumunt̃, ex qbus alterũ ſingulare ſimile infert̃. In enthymemate ꝟo ſumit̃ qđdam, ex quo ad aliud ꝓcedit̃, ſumptũ ſit ſimile, ſiue cõtrariũ, ſiue aliud qppiã. Hoc eni eſt enthymema miles potuit debellare vrbez, igit̃ Rex poterit. Qua rõne pʒ exẽplum eẽ inductionẽ apud rhetorẽ, qa ſumit̃ in exẽplo vnuz, vel pauca ſimilia, quẽadmodum in inductione plura ſilia. Enthymema aũt ſyllm̃, qa ſumit̃ qđdam ex quo infert̃ aliđ, quẽadmoduz in ſyllo plura, ex qbus infert̃ cõcluſio, q̃ qđdam aliud ab aſſumptis, vñ dicit. [Quę autẽ differẽtia ſit exẽpli, ⁊ enthymematis, manifeſtuz eſt ex topicis,] deinde declarat quo modo ex topicis hęc differẽtia pateat, ⁊ dicit. [Ibi eni de ſyllo ⁊ iductiõe dictũ eſt p̃us,] ſcʒ libro p̃mo. In p̃mo eni libro [dictũ eſt prius, qm̃ h quidẽ qđ eſt in multis ⁊ ſilibus oſtẽdere ſic ſe hʒ, ibi qdem] .ſ. in dialectica [inductio eſt, hęc autẽ] .ſ. in rhetorica [exẽplum.] nõ tamẽ eodẽ mõ, nam quę ſilr in iductione aſſumunt̃, ſunt in re ſilia. Quę ꝟo in exẽplo, ſimilia ſunt in actiõe. ꝓpterea illa quidẽ vera, hęc autem veriſimilia, vt patebit. Sic igit̃ pʒ qd ſit exẽplum, ⁊ inductio. quid aũt ſyllus ⁊ enthymema ſubſcribit, ⁊ dic̃. [Hoc aũt qđ eſt, qbuſdaz exñtibus aliud qd per hęc accidere p̃ter iſta eo ꝙ hęc ſunt/aut vliter, aut vt in pluribus ibi qdẽ] .ſ. in dialectica [ſyllus hic autẽ] .ſ. in rhetorica [enthymema vocat̃.] non tñ eodẽ modo, qa q̃ aſſumunt̃ in ſyllo, aſſumuntur vt exiſtẽtia in re, qa vt vera aut ſimplr aut ſm opinionẽ. Quę autẽ aſſumunt̃ in enthymemate, aſſumunt̃ in actione, quia, vt veriſimilia.

¶ Quo ꝟo ad verba attinet, annotatiõe dignũ quę in ſyllo ſumũtur, nõ ſemꝑ eẽ vera vliter, vel quia in ſyllo non ſemꝑ vtrũqꝫ aſſumptoꝝ eſt vle, ſed alterũ tñ, vel qa in enthymemate nõ ſemꝑ ſumit̃ vle, ſed indefinitũ, qđ plerũqꝫ eſt, aut qa in ſyllis ex cõtingẽtibus nõ opʒ aſſumpta eẽ vliter vera. Vel dixit hoc ꝓpter ſyllos, q fiunt in nãlibus, in qbus ſumpta nõ ſemꝑ ſunt vlia, ſed aliqñ, vt in pluribus. Eſt eni nãlis ſylls hic, ois homo in ſenectute caneſcit, Socrates eſt hõ. igit̃ Socrates in ſenectute caneſcit. vbi maior vera eſt, nõ quidẽ vliter, ſed plerũqꝫ. annotatione etiã dignũ Ariſto. libº poſ. 2º aliã inter ſyllm̃ ⁊ inductionẽ differẽtiã aſſignaſſe, q̃ qa trãſcendit rhetoꝝ captum, p̃termiſit. ¶ Quęrunt̃ autẽ hic duo, quorũ p̃mum eſt an rhetor vtat̃ ſyllo/ac inductione. Scđo/an rhetoricę perſuaſiones ſint tñ duę enthymema ⁊ exẽplum. qđ ſyllo vtatur rhetor, ꝓbamus, qa vtitur rõcinatione, vt Cicero oſtẽdit in veteri rhetorica: in qua eſt ꝓpõ ⁊ aſſumptio: ꝓbatio ꝓpõnis: ⁊ probatio aſſumptionis, ⁊ demũ cõcluſio ex aſſumptis. igit̃ rhetorica vtit̃ rõcinatione: hęc aũt gręce dĩ ſyllus: igit̃ rhetor vtit̃ ſyllo. Ad hęc rhetor vtit̃ enthymemate: enthymema (vt dicemus) nihil aliud eſt q̃ ſyllus: differt eni ſoluz: qa in enthymemate ea ꝓpoſitio aſſumit̃, quę eget ꝓbatione, ſiue oſtẽſione. Manifeſta ꝟo ſupplẽda audiẽtibꝰ cõmittit̃. igit̃ rhetor vtitur ſyllo Accedit ad hęc ꝙ rhetor ex veris ⁊ ad vera aliqñ rõcinat̃, ex qbus eſt ſyllus dũtaxat. Qđ autẽ rhetor vtat̃ inductione primo eo pʒ: qa vtit̃ exẽplo. Exẽplum autez ab inductiõe nõ differt niſi ꝑ multa ⁊ pauca: ſiqdem inductio plura ſimilia: exẽplũ pauciora ſumit. Accedit ad hęc ꝙ plura exẽpla faciunt vnã inductionẽ, q̃rc ſi pluribus põt vti exẽplis: etiã inductiõe ipſa vti poterit. At ꝙ nõ tñ duę ſint rhetoricę ꝑſuaſiones, Quintilianus libº 5º teſtatur dicẽs. ois igitur ꝓbatio artificialis ꝯſtat aut ſignis/aut argumẽtis/aut exẽplis. Ariſt. quoqꝫ ꝓbauit tot rhetoricas ꝑſuaſiones: quot ſunt ⁊ dialecticę (quę eſt huic antiſtropha:) at dialecticę nõ ſunt duę tñ: ſunt eni p̃ter ſyllogiſmũ ⁊ inductionẽ: deductio, quę (vt dicit̃ 2º p̃orũ) duplr fit: eſt ⁊ inſtãtia: quę etiã (vt illic dicit̃) in duabꝰ fit figuris. Inſuꝑ in rhetorica eſt authoritas: quę eſt potiſſima vis in ꝑſuadẽdo: locus eni ab authoritate ẽ maximus in oratore. Eſt deniqꝫ apud dialecticos ea rõcinatio: quę dicit̃ ꝯſequẽtia, quę non põt eẽ nec enthymema, nec exẽpluz, nec ſyllus, nec inductio, vt hęc tñ animal eſt hõ, igitur ois hõ eſt aial: ⁊ illa/nullus equus eſt homo. ergo nullus hõ eſt equus, ⁊ alię multę id genus, quę nõ poſſunt reduci ad aliqđ eoꝝ. Ariſt. ꝟo hic tenet duas tñ eẽ rhetoricas in 2º prioꝝ inqt. qm̃ autẽ nõ ſolum dialectici ⁊ demõſtratiui ſylli per p̃dictas fiunt figuras: ſed ⁊ rhetorici: ⁊ ſimplr quęcũqꝫ fides eſt, ⁊ ſm vnãquãqꝫ artẽ nunc erit dicẽdum: oia eni credimus ꝑ ſyllm̃: aut ex inductiõe. Et huius rõ eſt qa in omni rõne cõcluditur aliqd de aliquo, vel aliqd ab aliquo: ⁊ cũ illud nõ cõcludat̃ niſi quodã alio aſſumpto: nam nihil idẽ poteſt oſtẽdi ꝑ ſeipm̃: eget alio: illud Ariſto. vbiqꝫ mediũ vocat cum extremis coordinabile ſm tres figuras, vt in priorbꝰ dictũ eſt. Quare ois rõ eſt ſyllogiſtica: imo omnes ad ſyllm̃ docet reducere. Sũt tñ duę in ſpẽ inductio ⁊ ſyllus, quo fit vt in rhetorica: quę dialecticę correſpondet, ſint duę tñ. vʒ. enthymema ⁊ exemplũ. ¶ Verũ ꝓ dilucidatione harũ dubitationũ. p̃ de cõuenientys harum rõnum dicere opus eſt: ſecũdo de

Digreſſio.

differētijs,ꝛ alijs etiā occurrētibus.Et de cōuenietijs di
camus.pmo qa in oibus rōnibus qbus vtitur rhetoꝛ,ꝛ
dialecticus,aliqua vel aliqd aſſumit:ꝛ aliqd ex aſſum/
ptis infert vel cōſequitur,qd aſſumit/a iunioꝛibꝰ logi/
cis antecedēs dr:nos aſſumptionē appellamus,qd aūt
deducit ex aſſumptis:vel infert,cōſequēs vocant,nos
ꝯcluſionē,quā ſymperaſma Ariſ.dicit:quo fit vt cōe ſit
oibus rōnibus qbus dialecticus ꝛ rhetoꝛ vtunt,diuidi
in accidēs ſiue aſſumptionē,ꝛ cōſequēs ſiue concluſio/
nem,ꝛ vt res hęc pateat:exēpla addamus,in ſyllo nūe/
rus ſeipm mouēs immoꝛtalis eſt,aīus numerus ſeipm
mouens.ergo aīus imoꝛtalis:in hoc ſyllo concluſio eſt
aīus eſt imoꝛtalis.aſſumptiones ſunt illę duę ꝓpōnes.
vz.numerus ſeipm mouēs eſt imoꝛtalis,ꝛ eſt aīus ſeipz
mouens.In enthymemate pnceps pōt debellare regio
nem.ergo ꝛ rex pōt debellare regionez,aſſumptio ſiue
antecedēs eſt:pnceps pōt debellare regionez.Cōcluſio
erit rex poterit debellare regionē.In inductiōe:equus
nō biloſus eſt longeuus.Elephas non biloſus eſt lon/
geuus,homo non biloſus eſt longeuus:coꝛuus non bi/
loſus eſt longeuus.Ceruus non biloſus eſt longeuus.
igitur non biloſum eſt longeuum hic aſſumptio ſunt
omnia illa equus ꝛ reliqua non biloſa ſunt longeua.
Concluſio ꝟo eſt non biloſuz eſt lōgeuum.In exēplo/
Thebanos phocēſibus inferre bellum malū eſt.igitur
atheniēſes Thebanis inferre bellū malum eſt.Aſſum/
ptio eſt Thebanos phocēſibus inferre bellū malū eſt:
concluſio eſt atheniēſes Thebanis inferre bellū ēt ma
lum eſt,qbus oibus pz cōmune eē eis diuidi in antece/
dēs ſiue aſſumptionē,ꝛ ꝯñs ſiue cōcluſionē.Scdo cōe
eſt oibus his aſſumptionē ſiue aſſumpta ea eē:quoꝛum
virtute cōcluſio vel deducit vel ſequit,ꝯcluſionē ēt eā
quę vi aſſumptoꝝ euenit:ꝓpter qd nō oē qd cōcluſio/
nem pcedit:aſſumptio eſt.Si eni oro hęc fiat Theba/
nos phocēſibus inferre bellū malum eſt:ſunt aūt The
bani ꝛ phocēſes populi i gręcia clariſſimi,Thebe aūt
ꝛ phocis Boetię vrbes.fuerūt aūt duces in bello pho/
cēſiuz,ꝛ Thebanoꝝ Philomene ꝛ Enomao:qre athe/
niēſes Thebanis inferre bellū maluz eſt:multa in hac
oꝛone ante ꝯcluſionē pcedūt:tñ id tm̄ eſt aſſumptio,cu
ius virtute infert cōcluſio:vt illud Thebanos phocē/
ſibus inferre bellū malū eſt.Huius eni vi infert:malū
eſſe vt atheniēſes bellū inferāt Thebanis,nā illiꝰ vi in
fertur hoc,cōe.vz.conterminis inferre bellum malum.
Atheniēſes cōtermini ſunt Thebanis,qre Atheniēſes
Thebanis inferre bellū malū eſt.ſili mō non qd qd ſe/
quitur poſt aſſumptiones erit cōcluſio.Si eni dicatur
Thebanos phocēſibus inferre bellū malū eſt.g Athe/
nienſes Thebanis inferre bellū malū eſt.Sunt autem
Atheniēſes populi in gręcia,ꝛ Athene vrbs pręclariſſi/
ma Phoꝝ nutrix.Hic ſolū illa eſt cōcluſio.vz.Atheni
enſes Thebanis inferre bellū malū eſt.Cętera aūt cuz
non vi aſſumptoꝝ deducta ſint,ſed ob alias cauſas:cō
cluſiones nō ſunt.Pz igit oibus ijs cōmune eē vt illa
dicant in rōne aſſumpta.quoꝝ vinculo atqz vi cōclu/
ſio ſeqtur,ꝛ dicat cōcluſio,quę vinculo aliquo atqz vi
aſſumptoꝝ deducit:cęterę autē additiones dicant ob
alias cauſas in rōnibus inductę.Hęc de cōuenietijs,ꝛ
de differētijs dicamus.pmo ex pte aſſumptoꝝ duplex
eſt dria:nā quę aſſumunt in ſyllo ꝛ enthymemate Ari.
appellat ꝓtheſes/latine ppōnes/ſiue ꝓpōnes:quęqz in
libro poꝛuz interualla dicit.pncipalē quidez in ſyllo,ꝛ
quę plerūqz vlioꝛ eſt.maioꝛem/minus pꝛincipalem,ꝛ
quę ſolet eē plerūqz minus vlis:minoꝛē.In enthyme/
mate ꝓpoſitionē qñqz maioꝛē/qñqz minoꝛez vocat:qa
vbi maioꝛ audiētibus cōſtat:eis illā cōmittit ſupplen/
dā,ꝛ ſumit minoꝛē:vbi ꝟo minoꝛ cōſtiterit illam com
mittit,maioꝛē aſſumit,aſſumit etiā aliqñ vtraſqz,aliqñ
alteram,aut ꝓ decoꝛo oꝛationis ſeruādo:aut ꝓ neceſſi/
tate,quādo vtraqz eget ꝓbatione vt ſuo loco dicemus.
Cicero ꝟo pncipalē ꝓpōnē vocat ꝓpōnez:minus pnci
palē appellat aſſumptionē/at in inductiōe atqz exēplo
aſſumptiōes:nō ꝓpōnes,ſed ſingulares enūtiatiōes,vl
particularia appellat Philoponus.Aliqñ aūt Ariſ.eas
partes dicit:hęc de dria noium:ꝛ de differētia reruaz aſ
ſumptarū dicamus.nā in ſyllo ꝛ enthymemate aſſum/
pta eo aſſumunt:qa exiſtunt:in ſyllo quidez in re,quia
vera ſunt.vt dicemus.In enthymemate:in actiōe,qꝛ ve
riſimilia:at in inductiōe ꝛ exēplo aſſumpta aſſumunt:
nō qa ſunt,ſed qa ſilia ſunt in oibus vel multis.In idu
ctione quidē in re:qa qtenus vera,in exēplo,in actiōe,
qa qtenus veriſilia.Eſt 3a differētia ex parte ꝯnis,naz
in enthymemate,ꝛ ſyllo ꝯcluſio eſt penitus quid diuer
ſuz ab aſſumptionibꝰ.In exēplo ꝟo ꝛ inductiōe ꝯclu/
ſio nō eſt qd diuerſuz ab aſſumptis,qa i exēplo aſſum/
ptū ꝛ ꝯcluſio ſūt partes ꝯſiles in vno tertio,vt Theba/
ni phocēſibꝰ,ꝛ Atheniēſes thebanis ſunt ꝯtermini.In
inductione ꝟo aſſumpta ꝯſilia ſunt,ꝛ ꝯtēta in ꝯcluſiōe:
ſunt eni illius partes At nūc de differētijs hoꝝ omniū
inter ſe agamus.Et pmo quoad nexū aſſumptoꝝ inter
ſe:ꝛ cū ꝯne,nam lz de hoc ſępe dicemus:nūc ꝟo breuiꝰ
quędā dignius in ſyllo ꝓpōnes cōnexę ſunt termio me
dio,vt in tribus figuris Ariſto.in analyticis expoſuit,ꝛ
rhetoꝛes ſupponāt ꝛ vi illius ꝯcluſio infertur in enthy
memate vi loci,ꝯcluſio infert ab aſſumptis.Eſt eni lo/
cus ad enthimema,vt dignitas ad demōſtrationē,naz
vt dignitas nō actu/ſed poteſtate demōſtrationē ingre
dit,ſic locus enthymema.Si eni infert pnceps pōt de
bellare regionē.g rex etiā pōt,ꝯpluſio hęc eſt connexa
virtute illius,in qdcūqz pōt minus,in illud pōt maiꝰ,
vel de quo minus vr ineē,ꝛ ineſt.g de quo magis vide
bit inerit.veruz de h poſterius vberius.In exēplo aſ/
ſumptio ꝛ ꝯcluſio cōnexę ſunt in 3o quodā,cuiꝰ ſūt par
tes ſiles in illo,vt Thebani phocēſibus,ꝛ Atheniēſes
thebanis in eē cōterminos.In inductiōe ꝟo aſſumpta
ſunt cōnexa in ꝯne,quę eſt illa oia cōtinēs vt ptes ſimi
les in ea,ꝛ hac vi deducit ꝯcluſio,qre cętera q in oꝛo/
ne dicūtur,quę inter ſe nullo hoꝝ nexuū cōnectuntur,
nō rōnes dicūtur,ſed abiūctę enūtiationes/ac additio/
nes ob alias cauſas additę in oꝛone ipſa.Et de dria in/
ter exēplum ꝛ inductionem,ꝛ iter enthymema ꝛ ſyllm
agamus,ſupponētes pmuz:veriſile differre a vero q/
tenus verū eſt ab eē rei,vel nō eē,veriſile in actiōe,naz
iuſta,laudabilia,honeſta,ꝛ bona ſunt vero ſilia,quia
vtrobiqz recta mala iniuſta,illaudabilia, ihoneſta, ſūt
ſilia falſo,qa obliq.Rhetoꝛ igit de veriſilibus agit qa
in actionibꝰ ꝟſatur.Dialecticꝰ de veris,aut ſimplr aut
ſm opinionē,qa ſcia vel cognitiōe cōſiſtit.Et vt diale/
cticus qſi ꝑ accñs ꝓſpicit veriſimile,ꝑ ſe aūt nō niſi ve
ra,ſic rhetoꝛ ꝑ accñs vera ꝛ ꝑ ſe veriſilia.Ex his pz dif
ferētia inter enthymema ꝛ ſyllm.nā ſyllus ex veris ad
vera eſt argumētū.Enthymema ex veriſilibꝰ ad veriſi
milia,ſunt eni ꝑſuaſibilia veriſilia,ꝛ ꝓbabilia vera ſm
opinionē.Scdo ſyllus eē non pōt verus,niſi ambo aſ/
ſumpta,vel alteꝝ ſit vle,ꝛ enthymema eē pōt veriſile,
ſi neutrū aſſumptū ſit vle.Sufficit eni ſibi vt aſſumptū
ſit indefinitū ꝛ theticū ſm qd,inſuꝑ in ſyllo aliqñ ꝯclu
ſio eſt vlis,at in enthymemate ꝯcluſio non pōt eē niſi
thetica/h eſt ſm quid vlis,ꝛ ſm qd particularis,qd lo/
gici dicūt indefinitū.Ex his pz ꝙ nō differt ſylls ab en
thymemate

thymemate eo ſolo,quia in ſyll'o aſſumpta ſunt duo in
enthymemate alterũ tñ,ga ſiue alterum/ſiue duo in en
thymemate aſſumũtur:ſi non eſt ex vl'ibus,nec ex ve/
ris,nec ad vl'e,nec ad veꝝ,enthymema eſt,⁊ rhetoricꝰ
ſyll'us.Hoc eni enthymema eſt,in quod minus põt,in
illud ⁊ maius poterit.Rex eſt maior p̃ncipe.ergo ſi p̃n
ceps debellauit regionẽ,rex ẽt debellabit.Naꝫ aſſum/
pta ſunt veriſil'ia ⁊ ꝯcluſio ẽt,⁊ nihil eoꝝ quę ſumũtur,
eſt vl'e,nec ẽt concluſio,q̃re h̄ eſt enthymema,⁊ ſyll'us
rhetoricus,eſt tñ q̃dã dr̃ia,vt in pluribꝰ,ga ſyll's ſemꝑ
vel plerũqꝫ cõſtat duobus aſſumptis.Enthymema ṽo
nõ ſemꝑ,ſed plerũqꝫ vno tñ:aut ga alteꝝ audiẽtibus
cõſtat,aut ꝓpter decoꝝ ſeruandũ,⁊ ab hac dr̃ia quę ple
rũqꝫ eſt,nõnulli enthymema q̃ſi a mẽtis actione dedu
cunt.Sil'r non dr̃ aliqđ nõ eẽ ſyll'm ga vno cõſtat. hic
eni ſyll'us eſt/ois hõ currit.ergo Socrates currit,ga lꝫ
altera deficiat,tñ ex veris eſt ⁊ vl'i ad verũ/h̄ pacto in/
ductio ⁊ exẽplum differũt,nã inductio eſt ex veris ad
vera.Exẽplũ ex veriſil'i ad veriſil'ia,qua rõne exẽpluꝫ
non ab inductiõe differt ga in eo vnũ,in iductiõe plu/
ra aſſumũtur.Hęc eni dr̃ia eſt vt plerũqꝫ cõtingens,vt
diximus.hoc eni nõ eſt exẽpluꝫ ignis hic calefacit,igit̃
omnis ignis calefacit,eſt eni vis hęc inductionis,ga ex
veris eſt.Nec illa eſt iductio Piſiſtratus petẽs munitio
nem tyrãnicauit,⁊ Dionyſius petẽs munitionẽ tyrãni
cauit,⁊ Sylla petẽs munitionẽ tyrannicauit.g̊ ⁊ Cęſar
petẽs munitiones tyrãnicat.h̄ eni exẽplũ eſt ga aſſum/
pta veriſil'ia vt ſicut in actiõe accepta ſunt,⁊ ꝯcluſio ſi/
mil'r.Scđo differũt ga inductio eſt a ꝑtibus ad totuꝫ,
exẽpluꝫ ṽo a ꝑte ad partẽ.¶ Ex his pꝫ ſol'o ad primã
q̃ſtionẽ,ga rhetor cuꝫ nõ ꝓſpiciat vera,ſed vl'ia,vti nõ
poterit ſyll'o nec inductiõe.Cũ verũ ex veris ad vera ꝓ
cedat,⁊ alteꝝ ex vl'ibus,vel vl'i,alteꝝ ex ꝑticularibꝰ ad
vl'e.Qđ ṽo Cicero dicat rõcinatione vti oratorẽ,ꝑ rõ/
cinationẽ intelligit enthymema:qđ hꝫ duas aſſumptio
nes,quarũ nulla eſt vl'is,⁊ nec ꝯcluſio eſt vl'is. Eſt eniꝫ
enthymema hõ ſm figurã ſyll'us,ſm ṽo modũ ⁊ mãꝫ
nõ eſt ſyll'us.Nouus expoſitor ait q̃ñqꝫ rhetorẽ vti ſyl
logiſmo ⁊ inductione,nõ per ꝓpriũ habitũ quo rhetor
eſt,ſed ꝑ habitũ dialectici,cui eſt antiſtrophus.Ulteriꝰ
cũ dicit̃ rhetoricã vera aliq̃ñ ꝓſpicere,pꝫ illa ꝑ ſe nõ ꝓ
ſpicere,ſed ꝑ accñs q̃tenus accidit idẽ ſimul eẽ veruꝫ ⁊
veriſil'e.Hoc eni p̃nceps debellauit ꝓuintiã,eſt vera,qr
ita fuit,⁊ veriſil'is quatenus eſt in actiõe,mõ rhetor ve
ruꝫ iſtud ꝓſpicit,q̃tenus eſt mixtũ veriſil'i. Dialecticus
cõtra veriſil'e quatenus ꝑmixtũ vero,cõtẽplatur,⁊ cuꝫ
dicebat̃ enthymema eẽ ſyll'm pꝫ hoc falſuꝫ eẽ.Differt
eni multifariã ab eo.ſimili rõne nec vti põt iductione,
ga inductio ⁊ exẽplum nõ ſolũ multo ⁊ pauco differũt:
nec plura exẽpla ſunt vna inductio,hęc eniꝫ quę cõiter
dicũtur,debẽt intelligi ſane.¶ Ex his põt ſolui 2ª quę/
ſtio,lꝫ nouus expoſitor his tribꝰ rõnibus ꝓbat duas eẽ
rõnes dialecticas,p̃mo ga dupl'r rõcinando ſcimus ar
te ⁊ obſeruatione,arte ſyll'o ſcimus obſeruatiõe vero
per inductionẽ.Scđo/ga dupl'r rõcinando ſcimus aut
ſenſu,⁊ ſic eſt inductio aut intellectu,⁊ ſic eſt ſyll's.Ter
tio/ga dupl'r rõcinando ſcimus,aut ad p̃nª ꝓficiſcẽdo
⁊ ſic eſt inductio,aut ad ꝯnes,⁊ ſic eſt ſyll'us,q̃re cũ rhe
torica ſit dialecticę antiſtropha,duę erũt ꝑſuaſiões rhe
toricę tñ.verũ hęc trãſcẽdunt craſſiciẽ rhetoruꝫ. Me/
lius Boetius ois rõ fidẽ facit.inq̃t.ex aliquo p̃cognito,
aut illud eſt vl'e aut particulare,ſi illud erit vl'e, in dia/
lectica quidẽ erit ſyll'us,ga eſt ex vl'i ſimpl'r,in rhetori/
ca erit enthymema,qđ eſt ex vl'i ſm gd ⁊ imꝑfecte. ſin
autẽ illud p̃cognituꝫ erit ꝑticulare,aut erit ſimpl'r parti
cularе, vt vnum tñ vel pauca,aut ſm gd ꝑticulare,vt
multa ac plura,quę ſunt quaſi vl'e vnũ,ſic in dialectica
erit inductio ex particulari ſm gd,in oratoria exẽpluꝫ
ex particulari ſimpl'r.Scđo idẽ oſtẽdit ex ꝑte materię,
ga illud p̃cognitũ,vel erit verũ vel veriſimile.Si veꝝ
erit/aut inductio/aut ſyll'us,ſin autẽ veriſimile erit,aut
enthymema,aut exẽplum.¶ Ad rões ṽo pꝫ ſol'o,qđ
eni Quintilianus ait poſterius dicet̃,ſignum eni eſt ꝑs
enthymematis deductio,⁊ inſtãtia,⁊ id genus,ſi ſint ra
tiones,ad ſyll'm reducunt̃.cõſequẽtia vera quę põt re/
duci ad ſyll'm ſyll'us eſt:quę nõ põt reduci,nõ eſt ratio:
ga in ea petitur principium,cum in illa non ſit pręco/
gnitum aliud a concluſione hęc raptim de his, poſte/
rius proprijs locis replicabimus hęc,⁊ non ſemel ⁊ ſic
oratores melius intelligent.

¶ Manifeſtum autem eſt, quoniaꝫ ſpecies
rhetorices vtrũqꝫ optimum habet. Naꝫ (ſi
cut ⁊ in methodicis dictum eſt,) ⁊ in his ſi
militer ſe habet. Sunt enim rhetorię,hę q/
dem exemplares, hę autem enthymemati/
cę, ⁊ rhetores ſimiliter/hi quidem exempla/
res,hi autem enthymematici.

vtrũqꝫ
ἑκάτερον
vtraqꝫ
optimum
ἀγαθὸν
bonum
hę
αἱ
alię
hi
οἱ
alij
Cõmẽtaᵐ/

¶ Cum accepiſſet duo eẽ argumẽtoꝝ genera gbus rhe
tor vtitur.vꝫ.enthymema atqꝫ exẽplum,⁊ hoc ita eẽ ꝓ/
baſſet ꝑ ſimile in dialectica,quę eſt rhetoricę antiſtro/
pha,accepiſſetqꝫ differẽtiam inter enthymema ⁊ exem
pluꝫ,dixiſſetqꝫ enthymema eẽ magis ſyllogiſticum q̃ꝫ
exẽpluꝫ.Ipm ṽo exẽplum magis inductoriũ,⁊ gs poſ
ſet dicere ꝓpter h̄ enthymema eẽ magis rhetorico con
ueniẽs,ſtatim huic tacitę obiectioni occurrẽdo, aut cõ/
cludẽdo vult declarare vtrũqꝫ illud argumẽtandi genꝰ
eẽ optimuꝫ ad ꝑſuadẽdum,atqꝫ ꝓpriũ ⁊ peculiare rhe
torico,ꝓbans hoc idẽ per ſimile in dialectica,⁊ p̃mo h̄
ꝓponit,⁊ dicit.[Manifeſtũ autẽ eſt,qm̃ ſpẽs rhetori/
ces]hoc eſt,quoniã ea logicę pars,ſiue ſpẽs,quę eſt rhe
torica[vtrũqꝫ].ſ.argumẽtoꝝ genus[optimũ hꝫ].ſ.ad ꝑ
ſuadẽdum,vel põt legi aliter,quia aliter gręcus textus
põt ſonare,nam ṽbum ἑκάτερον hoc eſt vtrũqꝫ,põt
conſtrui cuꝫ ṽbo ſpẽs,qđ gręce eſt εἶδος, ⁊ gdeꝫ neu
tri gñis/hoc pacto.[Manifeſtũ autẽ qm̃ ⁊ vtraqꝫ ſpe/
cies rhetorices optimũ hꝫ].ſ.⁊ exẽplum,⁊ enthymema
ad ꝑſuadẽdum.Et tũc ꝑ vtrãqꝫ ſpẽm rhetorices,intelli
git vtrãqꝫ ſpẽm rhetorię.Sunt eni duę rhetorię,altera
exẽplaris,ꝑ quaꝫ rhetor põt vti exemplis,⁊ ꝑ quã rhe/
tor dicit̃ exemplaris,altera enthymematica,quę docet
vti enthymematibus,a qua rhetor dicit̃ enthymema/
ticus.Qđ ṽo duę ſint rhetoricę ſpẽs,ꝓbat ꝑ ſil'e in dia
lectica,⁊ dicit.[Naꝫ ſicut ⁊ in methodicis].i.topicis[di
ctum eſt]duplicẽ eẽ dialecticam.vꝫ.ſyllogiſticã ⁊ indu
ctiuam,ſic[⁊ in his].ſ.rhetoricis[ſil'r ſe hꝫ].vꝫ.ꝙ duę
ſint rhetorię,gbus ſunt idonea inſtrumẽta exẽplũ ⁊ en
thymema,qđ exponit,⁊ dicit.[Sunt enim rhetorię,hę
quidẽ exẽplares,hę autem enthymematicę,]nec ſoluꝫ
duę rhetorię,ſed duę rhetoꝝ ſpẽs,qđ ſubſcribit,⁊ dic̃.
[⁊ rhetores ſimiliter]duo ſunt,[hi quidẽ exemplares,
hi autẽ enthymematici.]Quare vtraqꝫ ſpecies rhetori/
cę pro optimo atqꝫ maxime idoneo inſtrumento per/
ſuadendi habet exẽplum,⁊ enthymema. Utraqꝫ tamẽ
expoſitio poteſt verbis conuenire.quibus patet ꝑ rhe/
torias,non orationes rhetoricas,ſed ſpecies, vel partes
rhetoricę eſſe intelligendas.tam etſi nõnulli intelligũt
per rhetorias/orationes rhetoricas,a gbus rhetores di
cunt̃ aut exemplares,aut enthymematici.

tumultuant τορυβουν/ ται turbantur probantur.

¶ Et perſuaſibiles qdē nō minus ſunt orationes, quę ſunt per exēpla. Tumultuāt autem magis enthymematicę. Horū autē cauſam, ⁊ quonā pacto vtendū vtroq; ſit, poſter ius dicemus.

Cōmēta^m. ¶ Cum declaraſſet tā exēplū q̄ enthymema eſſe optimum ac maxime idoneū inſtrumētū rhetoricę ad perſuadēdū, nūc declarat hęc inſtrumēta ⁊ cōuenire, ⁊ differre ex cōueniētia atq; differētia orōnū, in qb⁹ collocant̄, ⁊ p̄mo declarat cōuenientiā, ⁊ dicit. [Et pſuaſibiles quidē nō minus ſunt orōnes, quę ſunt p exempla] orōnibus ſubaudi quę ſunt p enthymemata, ⁊ ſic q̄ ad vim pſuadēdi nō eſt differētia, vt p; ex orōnibus, in q bus ponūtur. Accepit aūt [et] pro ergo, vel p aliq̄ nota illatiua, vt cōſiderāti p;. deinde addit dr̄iā, ⁊ dic̄. [Tumultuant aūt magis] orōnes [enthymematicę] q̄ exemplares. Uerū hic locus eſt difficilis. nam ꝟbū [tumultuant] gręce eſt, θορυβοῦνται, quod Georgius trapezuntius vir doctiſſimus pbantur, interp̄tatus eſt, ⁊ tūc eſt ſenſus, ꝙ l; orōnes exēplares nō minus perſuaſibiles ſint orōnib⁹ enthymematicis, tn̄ a peritis huius artis magiſtris pbātur magis enthymematicę q̄ exēplares, tāq̄ artificialiores, atq; pſpicatiores, q̄ fit vt exempla nō ſint minus perſuaſiua, enthymemata aūt magis probata. Anonymus trāſlator ꝟbū illud, turbant̄, trāſtulit, ⁊ tūc (vt Egidius exponit) l; exēplares oratiōes nō minus apud vulgares pſuaſibiles ſint enthymematicis, enthymematicę tn̄ ſunt magis in pturbatiōe, atq; odio vulgi, cū minus ab eis intelligant̄. Quę expoſitio eſt vera, ſed gręcis ꝟbis nō cōuenit, aut dici pōt τορυβοῦνται, hoc eſt tumultuāt, nā l; exēplares ſint non minus pſuaſibiles, tamē enthymematicę ſunt magis tumultuarię. Tumultuarię enim forēſe eſt, ⁊ tumultuarię orōnes ſunt, quę in foro recipiūtur. Deinde q̄ſi ſe excuſando dicit. [Horū autē cām] hoc eſt tā differētię q̄ cōueniētię cauſā, [⁊ quonam pacto vtēdū vtroq; ſit] .ſ. tā exēplo q̄ enthymemate, [poſteri⁹] .ſ. li° 2° [dicem⁹.]

¶ Nunc autē de eiſdem his liquidius determinemus, nā cum perſuaſibile alicui pſuaſibile ſit, ⁊ hoc qdem confeſtim exiſtat pſuaſibile ppter ſe, atq; credibile, illud ꝟo, qa per talia demōſtrari videt̄, ⁊ cum nulla ars cōſideret ſingulare, vt medicinalis qd Socrati, aut Callię ſalubre ſit, ſed qd tali, aut talib⁹. (Hoc eni; artificioſu; qdem eſt. Singularia autē infinita, ⁊ nō ſcibilia) rhetorica nimiru; neq; ipſu; ſingulare pbabile conſiderabit, vt Socrati vel Hippię, ſed qd talib⁹, ſicut ⁊ dialectica. Eteni; hęc ſyllogizat nō ex quibuſcūq;, (Apparēt eni; q̄dam etia; deliris,) ſed hęc quidē ex opportunis in diſputatione, rhetorica ꝟo ex iā ꝯſuetis in ꝯſilio.

et δὲ aut

hec ἐκεῖνη illa. diſputatione λόγου ratione oratione. conſilio βουλευτι/κοῖς conſiliari.

¶ Quia de argumētis rhetoricis ſatis breuiter, ⁊ q̄ſi curſim egit, volēs nunc de his altius repetere, p̄mo agit de p̄ncipijs, ex qbus cōficiūtur, declarando quę, qualiaue ſint, Scdo loco de ꝯnibus, quę ex illis deducūtur, primo tn̄ pponit intētionē, ⁊ dicit. [Nunc aūt de eiſdē his liquidius d̄terminemus,] de eiſdē his, hoc eſt de enthymemate, ⁊ exēplo, ſubaudi principio nobis ſumpto ab aſſumptionibus, ex qbus cōſtant, illud aūt qd declarat de aſſumptionibus eſt, ꝙ rhetores ſuis in orōnib⁹ non debēt pcedere ex ſingularib⁹ pſuaſibilib⁹. Sed, vt dialecticus ſyllogiçat ex his pbabilibus, quę videtur ſapientioribus in opere diſputādi, ſic rhetor dicere atq; pſuadere d; ex ijs, quę videtur peritioribus in conſilijs. Hoc aūt pſequēdo ſumit q̄dam, quo; p̄mum eſt, pſuaſibile dici ad aliquē. Differt eni; perſuaſibile a demonſtratiuo, demōſtratiuū eni eſt abſolute neceſſariū, ſiue alicui videat̄, ſiue non, perſuaſibile aūt ⁊ pbabile non niſi ad aliquē credibile, ⁊ dicit. [Nā cum pſuaſibile alicui pſuaſibile ſit,] ⁊ legat̄ ſuſpēſiue vſq; ibi [rhetorica nimirū.] Quo ꝟo mō pſuaſibile ad aliquē perſuaſibile ſit, poſtea dicet̄, hoc eſt p̄mū. Scdo ſumit perſuaſibile dupl'r eē, aut qd ppter ſe pſuaſibile, atq; credibile eſt, aut qd ppter aliđ eſt pſuaſibile. Perſuaſibilia ppter ſe ſunt ppōnes, quę ſedes ſunt argumēto;, quęq; loca dicūtur, vel elnta. Sūt ⁊ in moralibus ea principia, q̄ dignitates dicūtur. vt bn̄ facere eſt eligibile, ⁊ ſm religionē eſt viuēdū. Hęc eni p ſe fidē habēt. na; audita mox credūtur, pſuaſibilia ꝟo ppter aliud, ſunt q̄cūq; per ſe fidē non hn̄t, ſed inoteſcunt ex pſuaſibilibus per ſe, vt amicis benefacere. Hoc eni credibile eſt, qa eligibile ē benefacere, itē ⁊ pauperib⁹ pdeſſe. Hoc eni credit̄ per hoc, qa viuēdum eſt ſm religionē. ¶ P̄. Si miles pōt debellare vrbē, eam ⁊ rex facilius poterit, hęc eni ppō non p ſe credibilis eſt, ſ; fidē h; a ſede quę eſt q̄ſi axioma. v;. de quo minus vr̄ ineſſe, ⁊ ineſt, ⁊ de quo magis. Quare vt in demōſtratiuis alte; ſcit̄ ppter ſe, alterum ꝟo ppter aliud. Primū dr̄ axioma ſiue ploquium, ſiue dignitas. ſcdm aūt dr̄ mediata ppō, ſic quoq; in pſuaſiuis, alterū p ſe credibile eſt, qd. v;. p ſe fidē h;. vt ſūt ſedes argumēto;, quę ab Ariſt. loca dicunt̄, vel ea p̄n^a in moralib⁹, quę illic dignitates ſunt. Alte; ꝟo pſuaſibile eſt, qd ppter aliud fidē h;, veluti id, qd in aliquo locoru; firmatur: vt hō eſt aīal, qa genus de ſpē p̄dicat̄, hęc de 2°. vnde dicit. [Et h quidē cōfeſtim exiſtat pſuaſibile ppter ſe, atq; credibile, illud aūt qa p talia demōſtrari videt̄,] ⁊ lege etiā hoc ſuſpenſiue cū pticula cū. q. d. ⁊ cum duplex ſit pſuaſibile p ſe, ⁊ per aliud. Tertio accipit nullā artē ſingularia pſpicere, ⁊ dicit, [⁊ cum nulla ars cōſideret ſingularia, vt medicinalis] ars non [cōſiderat qd Socrati, aut Callię ſalubre ſit. ſed] quodā mō idefinite, [qd tali] .ſ. laborāti triteo, [aut talib⁹,] vt cholericis, vel melācholicis, ⁊ aſſignat cauſa;, ⁊ dicit. [Hoc eni] .ſ. conſiderare ſingularia ea rōne [eſt artificioſum quidē, ſingularia aūt] q̄tenus ſingularia [infinita, ⁊ nō ſcibilia,] ex his tribus ꝯcludit q̄lia pſuaſibilia rhetor pſpiciat, ⁊ quonā mō hęc ad aliquē eē intelligit̄, ⁊ dicit. [Rhetorica nimirū neq; ip̄m ſingulare pbabile] h eſt perſuaſibile huic vel illi [conſiderabit, vt Socrati vel Hippię, ſed qd talibus] h eſt, ſed illud ſingulare, qd eſt cōmune talib⁹, vt iuuenibus, ſenib⁹, magiſtratib⁹, militibus, ⁊ id genus, ⁊ ita pſuaſibile, qd pſpicit rhetor, non eſt ad aliquē, hoc eſt ad indiuiduu; ſimpl'r, ſed vt cum alijs conuenit in q̄dam rōne. v;. iuuētute, ſenectute, magiſtratu, ⁊ cęteris id genus, ⁊ ſic aſſumptiōes, quas pſpicit rhetor, ⁊ ex qb⁹ argumēta cōficit, ſunt particulares, nō ſimpl'r, ſed parte q̄dam vl'es, vt poſtea dicemus, pbat h etiā ſilitudine ſumpta ab ipſa dialectica, huic antiſtropha, ⁊ dicit. [Sicut ⁊ dialectica] qd declarat, ⁊ dicit. [Eteni hęc ſyllogiçat nō ex qbuſcūq;] .ſ. pbabilib⁹, cuius rōnē aſſignat, ⁊ dicit. [Apparēt eni q̄dā etiā deliris] tāq̄ pbabilia, ex quibus dialecticus nō ſyllogiçat. Syllogiçat eni ex ijs, quę vident̄ pbabilia ſapiētib⁹. ⁊ ppterea exponit ſe, ⁊ dicit. [S; hęc qdē ex opportunis

in diſputatione, ſyllogiçat eni dialecticus ex ijs ꝓbabilibus, quç in diſputatione ſunt opportuna, atq; idonea rhetorica ꝟo argumētat̄, ex ꝑſuaſibilib⁹ iā cōſuetis in conſilijs, quādo. vz. argumentantur in deliberationibus, ex cōſuetis in iudicijs, quādo argumentat̄ in iudicijs, ex cōſuetis in demōſtrationibus, quādo argumētatur in demōſtrationib⁹. Aſſumptiōes igit̄ ex qbus rhetor argumēta ꝯficit, ſunt ꝑſuaſibilia ad aliquē, nō quidē ad hunc, vel illum credibilia, ſed ad aliquos, vt ſunt in aliquo ſimiles. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, verbū hçc, cū ait. Eteni hçc ſyllogiçat, grçce eſt ἐκεινη, hoc eſt illa, verū hic ꝓ illa nō accepit. diſputatione ꝟo grçce λόγον eſt, hic tñ nō rōne vel orōne, ſed ꝓ diſputatiōe intellexit. ꝟbuz ēt ꝯſilio grçce eſt, βουλευεσθαι, vbi accepit infinitū ꝓ noīe. ¶ Sz occurres, nā (vt Cicero, ⁊ Quintilianus aſſerūt) Gorgias neminē oratorē dicebat, qui nō poſſet de ſingulis dicere. Iaz ex ijs, quç Ariſto. declarauit, pz ſolutio. Si eni Gorgias velit oratorē debere de ſingulis dicere, vt ſingularia, nō recte dicit, qd̄ Ariſt. ꝓbauit, qm̄ ſingularia ſunt infinita, ⁊ non cadunt ſub arte, vel doctrina. At ſi voluit intelligere de ſingulis poſſe dicere oratorē, vt cōueniūt in qdaz rōne vl̄i, indefinitaq;, ſic recte ſentit. nam hoc pacto ſingularia cadūt ſub arte atq; doctrina. ¶ Sz circa hçc dubitatur fortaſſe, qa orator ꝑſuadet in cauſis, cauſa eſt ꝓpō ſingularis oīb⁹ circūſtātijs affecta, vt placet Ciceroni. igit̄ cōſiderat ſingularia: ⁊ ita ꝑſuaſibile ex quo argm̄ ꝑſuaſiuū conficit, erit ad ſingularia relatū. Ad huius igit̄ rei d̄clarationē, p̄mo qd ꝓpoſitio ſit, declaremus. Propoſitio itaq; eſt orō affirmatiua vel negatiua alicui⁹ de aliquo: affirmatiua, vt Socrates eſt ph̄s, negatiua: vt Socrates nō eſt ph̄s, huius aūt partes p̄ncipales duç ſunt: ſubiectū. vz. ⁊ p̄dicatū. ſubiectū qdē eſt, qd̄ grāmatici ſuppoſitū appellant, qa a ꝟbo ſupponit̄, regiturq; a ꝟbi parte anteriori. Ariſt. ſubiectū ita definit ꝙ ſit id de quo aliud dicit̄, ⁊ de quo aliud qcq̄ ꝑ mētez ipſaz ſignificet̄, vt in hac ꝓpōne. hō diſputat. hō ſubiectuz eſt. hoc Ariſt. p̄mus hipocimenon: hoc eſt ſubtum appellauit: qd̄ ꝟbo ⁊ cuilibet (qd̄ ꝟbuz ſeqtur) ſubijcit̄. Prçdicatuz ꝟo. i. qd̄ grāmatici appoſitū appellāt eſtq; id qd̄ verbo poſtpoſituz ⁊ ab eo regit̄ a parte poſteriore. Eſt tamē inter dialecticos ⁊ grāmaticos hçc differētia: naz grāmatici appoſitū dicūt omne qd̄ regit̄ a parte poſteriore cuiuſuis ꝟbi: vt in hac ꝓpoſitiōe / Socrates docet Atheniēſes virtutes: appoſitū ſm̄ grāmaticos eſt totuz id Atheniēſes virtutes, qa hçc negat̄ ab illo verbo docet. at dialectici id appoſitū ſiue p̄dicatū dicūt: quod regit̄ a parte poſteriore ipſius ꝟbi ſubſtātiui tm̄, qua ratione ꝑticipiū verbi adiectiui cū toto reſiduo dialectici appoſitū / ſiue p̄dicatum dicūt, vt totū hoc docēs Athenienſes virtutes: qa illā ꝓpōnē mēte reſoluēdo, ore ſic eſt Socrates eſt docēs Atheniēſes virtutes, cōſtat aūt id qd̄ regitur a poſteriore parte ꝟbi eſt, in illa ꝓpōne, eſſe vere p̄dicatū: ſiue appoſituz ſm̄ dialecticos. Huius differētiç cauſa eſt, qa apud dialecticos, q orōnum ſenſus ꝑſpiciūt, p̄ncipale ⁊ p̄cipuū ꝟbuz eſt ſubſtātiuum, nā hoc ſolū ſignificat vnionē: quā ſine extremis nō eſt intelligere, cçtera ꝟba dicūt eē adiectiua, q̄ſi illi adiacētia: grāmatici ꝟo ad cōgruuz vel incōgruū ꝑſpiciētes, ⁊ ſubſtātiua ⁊ adiectiua verba eē autumāt. q̄re appoſitum ſiue p̄dicatū dialecticū in ꝓpōnibus de ſubſtantiuis verbis, eſt oē qd̄ ſeqtur a parte poſteriore, ꝟbum illud, in ꝓpōnibus ꝟo de verbis adiectiuis, eſt ꝑticipiuz cuz omni eo / qd̄ regit̄ a parte poſteriore illius ꝑticipij, p̄mus qui ꝓpōnis partes appellauit terminos, fuit Ariſt.

Digreſſio.

qa in illas, vt in fines reſoluit̄ ꝓpoſitio. Ex ijs pz apud dialecticos qualis ſit terminoꝝ ſitus. nā ſubiectū a ꝑte anteriore ꝟbi collocādū eſt: p̄dicatū a parte poſteriori, apud rhetores ꝟo, q ad ornatuz ꝑſpiciūt, hoꝝ ſitus eſt ꝓ ornatus rōne. Uerū eſt tamē apud oēs ſitū intentionalē eſſe vnū: qa ſemꝑ ſubtū a parte anteriore, p̄dicatū a parte poſteriore ꝯſtructū intelligit̄. Prçdicatum primus Ariſt. categorumenon nūcupauit: ⁊ orōnis partes horos, vt Philoponus inqt. in prioribus. ꝓpō itaq; eſt oratio affirmatiua p̄dicati de ſubto: aut negatiua p̄dicati a ſubiecto. Quid ꝟo ſit ꝓpō rhetorica dicamus, nam dialectica ꝓpō eſt ⁊ vl̄is, ⁊ particularis, ⁊ indefinita. At rhetorica non niſi ſingularis, quç ab oratoribus hypothetica / hoc eſt ad ſupponēdum aſſignata appellat̄. Eſt vl̄is quç ſignificat omni aut nulli ſubto p̄dicatū ineſſe: vt oīs ph̄us iuſtus eſt, ⁊ nullus ph̄us iuſtus eſt, ⁊ ſic vl̄is ea eſt, cui⁹ ſubiectū vl̄itate afficit̄, vt in illa / omnis ph̄us eſt iuſtus, ſubiectū qd̄ eſt ph̄us, vl̄itate illa, quç eſt oīs, afficit̄. In illa ꝟo / nullus ph̄us eſt iuſtus, ph̄s afficit̄ vl̄itate, quç eſt nullus. Particularis eſt, quç ſignificat p̄dicatū alicui, vel nō omni ineſſe ſubto, vel alicui nō ineē, vt hçc / aliqs ph̄us nō eſt iuſtus, ⁊ illa / aliquis ph̄us eſt iuſtus. vel eſt ꝓpō particularis cuius ſubtum particularitate afficit̄: nā in illa ſubtum, qd̄ erat ph̄us, particularitate afficit̄. Indefinita eſt, cuius ſubtū nō ꝑticularitate, vel vl̄itate afficit̄, vt hō eſt albus. Uel cui⁹ ſubtuz eſt nomē appellatiuū, nec vl̄itate, nec ꝑticularitate affectū. At ſingularis eſt, cuius ſubtū eſt / vel nomē ꝓpriuz, vt Socrates diſputat, vel nomē appellatiuū ꝓ noīe demōſtratiuo affectū, vt hic hō diſputat: ⁊ ille hō legit. Paruz alia eſt affirmatio / alia negatio, affirmatio eſt cuius ꝟbum p̄ncipale affirmat̄, vt hçc / Socrates q non eſt achademicus, certat cū Gorgia in rhetorica, hçc eni affirmatio dicit̄, qa lz verbū nō p̄ncipale. vz. ipſum eſt, neget̄: qa tñ p̄ncipale. vz. ipſuz certat, affirmat̄: ideo orō hçc affirmatiua dicit̄, negatio erit cuius principale verbū negat̄, hçc eni negatiua eſt / Socrates q eſt achademicus, nō certat in rhetorica cū Gorgia, qa in ea verbuz illud certat (qd̄ eſt p̄ncipale verbū) negat̄. Dialectica igit̄ ꝓpō eſt affirmatio, ⁊ negatio, ⁊ vl̄is, ⁊ particularis, ⁊ indefinita. Rhetorica ꝟo nō niſi ſingularis affirmatiua vel negatiua. huius drīç cauſa eſt, qa orator verſatur circa agibilia, dialecticus ꝟo circa ſcibilia / vel ſpeculabilia, agibile ꝟo ſingulare eſt, ſpeculabile aūt vl̄e. ¶ Uerū pro ſolōne ad dubitationem aiaduerſione dignū, ſingularem ꝓpōnem eē theticam ⁊ hypotheticam thetica eſt, quç aliqbus conditionibus afficiur ac circūſtantijs: ⁊ aliqbus non, vt vtrū ph̄anduz ſit bonuz indigētibus. hçc ſingularis eſt thetica, qa affecta eſt ea circūſtantia quç eſt ꝑſonç, alia eſt ſingularis hypothetica, q̄ omnibus affecta eſt circūſtātijs, circūſtantiç eni exēpli cauſa ſunt quis / qd / vbi / quando / quo mō / qbus adminiculis. Rhetor igit̄ theticas ⁊ hypotheticas ꝓpōnes proſpicit, aliter tñ ⁊ aliter, nā theticas vt p̄ncipia, ac aſſumptiones argumētoꝝ. hypotheticas ꝟo / vt cauſas, q̄ſtiones, ⁊ cōcluſiones, de qb⁹ agit ex theticis ꝓpōnib⁹, quādo ergo Ariſt. ait / nullam artē ꝑſpicere ſingularia, veꝝ ait ex hypotheticis ꝓpōnibus, ex theticis ꝟo ꝓpōnib⁹ omnis ars ſingularia proſpicit vt medicina curat Socratē ⁊ Platonē: verū ex theticis hoc eſt regulis ſingularibus idefinite, ac aliquo mō vl̄ibus. Simil'r rhetor agit cauſaz quç ſunt hypotheſes ſimpl'r, ſed non niſi ex hypotheſib⁹ ſm̄ qd, quç ſunt partim theticç, partim hypotheticç. Ulterius ꝓpōnū ſiue rhetoricaꝝ aliç ſūt ſimplices, vt Socrates eſt ph̄us, aliç compoſite vnç, vt ſi

miles potuit vrbem ſubigere/Rex etiã põt.Et cũ vene
ris ad me,librũ dabo.Et vbi bonuz/ibi patria,⁊ cęterę
id genus.Inſup ꝓpõnuz alię ſunt ſedes,ſiue loca argu/
mẽtoꝝ,de qbus poſtea dicemus,alię in his ꝓxime fir/
matę,ſedes ſunt ꝑſuaſibilia,quę ꝓpter ſe fidẽ habẽt.At
quę in his firmant̃,ꝓpter loca fidẽ habẽt.Ex his pꝫ q̃/
ſunt ꝓ̇ncipia argumẽtoꝝ,ſunt eni aſſumptiões. Aſſum,
ptiones ꝟo ſunt nõ quidẽ ſedes:qa vt poſtea dicemus
ſedes ẜm ſubaꝫ nõ ingrediunt̃ rõnes rhetoricas,ſꝫ ẜm
virtutẽ:erunt igit̃ aſſumptiones,ꝓpõnes,quę in locis i/
mediate firmant̃,quęqꝫ fidẽ hñt imediate ꝓpter loca.
Hęc Ari.hic appellauit ꝑſuaſibilia ꝓpter loca,loca ꝟo
perſuaſibilia per ſe.Ex ꝑſuaſibilibus igit̃(quę imedia/
te credibilia ſunt,ꝓpter loca)iſtrumẽta oratoria.vꝫ.en/
thymemata,⁊ exẽpla cõſtant hęc de ꝓ̇ncipijs enthyme/
matũ.q̃ ꝟo ſint exẽploꝝ ꝓ̇nᵃ poſtea dicemus.

opus ἔργον officium negotium. — ❡ Eſt autem ipſius opus,⁊ de talibus,de q/
bus conſultamus,artemqꝫ nõ habemus,⁊
ad tales auditores,qui nequeunt per plura
ad ἐν — conſpicere,neqꝫ procul ratiocinari.

in Cõmẽtaᵐ. — ❡ Cum declaraſſet,quę ſint ꝓ̇ncipia enthymematũ atqꝫ
exẽploꝝ,⁊ qualia ſub quadã vl'i ratiõe,nũc declarat q̃
qualeſue ſint q̃ſtiones,atqꝫ ꝯ̇nes rhetoricę,necnõ ⁊ q̃,
qualeſue ſint auditores rhetoricarũ orationũ.De ꝓ̇ma
parte dicit,ꝙ q̃ſtiones rhetoricę ſint ſingulares quę añ
perſuaſionẽ ſunt q̃ſtiones ſiue cauſę.in fine ꝟo cõclu/
ſiones,vnde dicit.[Eſt autẽ ipſius].ſ.rhetoricę [opus]
ſiue officiũ,vel negotiũ[⁊ de talibus,de qbus conſulta
mus,artẽqꝫ nõ habemus]per quę induit eẽ ſingularia,
qm̃ ſingularia ſunt cõſultabilia,⁊ extra artẽ atqꝫ doctri
naꝫ.Addit.[artẽqꝫ nõ habemus,]qm̃ de cõſultabilibꝰ,
vt ſingularia ſunt,neqꝫ ars eſt,neqꝫ doctrina.ſꝫ ſub ra/
tione q̃dam vl'i ⁊ ars eẽ põt,⁊ doctrina.Quaſi igit̃ ve/
lit q̃ſtiones,ſiue cauſas,de qbus agit rhetor,eẽ cõſulta
bilia,atqꝫ ſingularia,quę(q̃tenus ſunt ſingularia)ſunt
extra artẽ atqꝫ doctrinã.mutant̃ eni cõſultabilia ꝑ tem
poꝝ mutatione.Aliqđ eni erat temporibꝰ Sfortię cir/
ca bellũ gerẽdum cõſultabile,qđ fortaſſe tẽporibꝰ nr̃is
cõſilio non eget,⁊ in cęteris tã publicis,q̃ꝫ priuatis idẽ
cernimus.vñ 6° ethicoꝝ Ariſt.ſcribit/nullũ conſultare
de rebus,quę aliter ſe hr̃e non poſſunt.⁊ ꝓ̇ ethicoꝝ,ho
neſta ꝟo.inq̃t.⁊ iuſta,de qbus ciuilis cõſiderat,tantaꝫ
varietatẽ ⁊ diſcrepãtiam hñt,vt lege dũtaxat,nõ auteꝫ
natura cõſtare vident̃.talẽ autẽ quãdã ⁊ ipſa bona ha/
bẽt varietatẽ,⁊ reliqua,Quare ꝑſpicuum ipſa conſulta
bilia eẽ extra artem,atqꝫ doctrinã.❡ Sꝫ occurres,nã
rhetorica ars eſt,⁊ quidẽ de conſultabilibus.igit̃ id/qđ
hic dicit,videt̃ repugnare ijs,quę ſuperius diſputauit.
Annotatione dignũ cõſultabilia bifariã cõſiderari poſ
ſe.ꟹbi cauſa,vt iuſta,⁊ ſana.nã vno mõ cõſiderari pñt
ſub quadã vl'i rõne,⁊ hoc pacto iuſta cõtinẽtur in legi/
bus,⁊ ſana in regulis artis.⁊ ſic de eis ẽ ars,atqꝫ doctri
na.Alio mõ cõſiderari pñt ẜm applicationes particula
res,ꝑ rõne particulariũ circũſtãtiaꝝ,⁊ hoc pacto de eis
neqꝫ ars eſt,neqꝫ doctrina,ſed iudiciũ. vt 5°ethico ſcri
bit Ariſt.⁊ experiẽtia,eadẽ rõne cõſultabilia ſub rõne
vl'i cõtinẽtur in arte atqꝫ doctrina,vt autẽ applicantur
ſingularibus,nec ſub arte,nec ſub doctrina habẽtur,ſꝫ
ſolum ipſoꝝ eſt iudiciũ,ac experiẽtia,⁊ vt ſic de eis eſt
cõſilium:verũ de his poſtea.deinde declarat qui,q̃leſ/
ue ſint auditores rhetoricarũ oronum,⁊ dicit.[Et ad ta
les auditores,q nequeunt ꝑ plura cõſpicere,neqꝫ ꝓcul
rõcinari,]ſunt autem hꝰ auditores hoies imperiti,atqꝫ
vulgares,per quę vult habere argumẽta rhetorica de/
here eſſe breuia,qa ſunt ad vulgares auditores, qui ne/
queunt per plura cõſpicere,neqꝫ ꝓcul rõcinari. Hmõi
autẽ ſunt enthymema atqꝫ exẽplũ,cum enthymema ſit
breuis ſyllogiſmus,exẽpluꝫ ꝟo breuis inductio.

❡ Conſultamus ꝟo de his, quę vtroqꝫ mõ
vident̃ poſſe ſe habere.De his eniꝫ quę ali
ter,aut fieri,aut fore,aut ſe hr̃e non poſſunt,
ſic exiſtimans conſultat nemo. Nihil enim
plus q̃ꝫ ſic conſultari poteſt.

❡ His duobus ꝓpoſitis,nũc illa per ordinẽ declarat,⁊ — Cõmẽtaᵐ.
ꝓ̇moqꝫ conſultabilia,circa quę ꝟſant̃ rhetoricę rõnes,
nec ſint neceſſaria,nec impoĺia,⁊ dicit.[Cõſultamꝰ ꝟo
de his,quę vtroqꝫ mõ videtur poſſe ſe hr̃e.]Cuius rõ/
nem aſſignat,⁊ dicit.[De his eni quę aliter aut fieri aut
fore,aut ſe hr̃e nõ poſſunt,ſic exiſtimãs].ſ.vt cõſultabi
lia ſint neceſſaria,vel impoĺia[ꝯſultabit nemo.]nemo
eni conſultat de ortu,vel occaſu ſyderũ,qm̃ hęc ſunt ne
ceſſaria,aut impoĺia.⁊ aſſignat rõnẽ,⁊ dicit.[Nihil eni
plus q̃ꝫ ſic]hoc eſt q̃ꝫ ꝑ cõtingẽtiaꝫ [cõſultari põt,]qm̃
nec per neceſſitatẽ,nec impoĺitatẽ cõſultamus,ſed ſolũ
per ꝯtingẽtiã,⁊ in cõtingẽtibus.Dixit autẽ fieri,quo ad
genus iudiciale,vbi orator ꝑſuadet factũ vel nõ factũ.
dixit fore,quo ad genus deliberatiuũ,vbi fore vel non
fore ꝑſuadet.Dixit ſe habere,quo ad genus demõſtra/
tiuum,in quo orator ꝑſuadet eẽ vel ſic ſe hr̃e,aut nõ eẽ,
vel nõ ſic ſe habere.Pꝫ igit̃ cõſultabilia,circa quę q̃rit
rhetor,⁊ quę ſyllogiçat,eẽ cõtingẽtia,ac poĺia aliter eẽ.
Quare nõ niſi ſingularia/quoꝝ infallibilis ars nulla ẽ.
Recte igit̃ dictum eſt rhetorica,ꝓpoſita,ſiue qõnes,ſi/
ue cauſas,ſiue ꝯcluſiones eẽ ſingulares ꝓpõnes,quę cõ
tingentes cum ſint,poſſunt ⁊ aliter,atqꝫ aliter eſſe,quo/
niã ſi ſunt,pñt nõ eẽ,⁊ ſi non ſunt,poſſunt eſſe.

❡ Contingit autẽ ſyllogiʒare,⁊ concludere,
Alia qdem ex his,quę ſyllogiʒata ſunt priꝰ.
Alia ꝟo ex non ſyllogiʒatis quidem,ſed ſyl
logiſmo indigẽtibus,cuꝫ non ſint ꝓbabilia. — probabilia ἔνδοξα
Hoꝝ autẽ neceſſe eſt aliud qdem ob ꝓlixita — opinabilia
tem non eſſe aſſequibile.(Iudex enim ſim/ — probata.
plex eſſe ſupponitur:)alia autem non credi
bilia,cum neqꝫ ex conceſſis ſint,neqꝫ ex pro
babilibus.

❡ Cum declaraſſet ꝓ̇mum,nũc declarat ſcđm.vꝫ.in quo — Cõmẽtaᵐ.
enthymema differt a ſyll'o,⁊ qd,qualeue ſit enthyme/
ma.Ubi annotatione dignũ triplicem eẽ ſyll'm,aliũ q/
dem ex aſſumptionibꝰ ſyllogiçabilibus,⁊ ſyllogiçatis
prius.⁊ hic(vt ſcribit Cicero in veteri rhetorica)ex q̃/ — Cap̃.đ rõci
tuor eſt,ex ꝓpõne ſiue maiore,⁊ ex ꝓbatiõe ꝓpõnis.ex — natione.
aſſumptione ſiue minore,⁊ ex ꝓbatione aſſumptionis,
ex qbus q̃tuor deducit̃ q̇ntuꝫ.vꝫ.cõcluſio.Hęc rõcina/
tio eſt ex ſyllogiçabilibus ſyllogiçatis prius.Alius ſyl/
logiſmus eſt ex ſyllogiçabilibꝰ,quę lꝫ indigeant ſyll'o,
nõ tñ ſunt ſyllogiçata.Et hic cõſtat ex ꝓpõne ſiue ma/
iore,⁊ ex minore ſiue aſſumptiõe,quę lꝫ ſyllogiçabiles
ſint,nõ tñ ſyllogiçate aſſumunt̃.Hos duos ſyll'os enu/
merat Ariſt.⁊ dicit.[Cõtingit aũt ſyllogiçare,⁊ conclu/
dere,alia qdem ex his,quę](cũ ſint ſyllogiçabilia)[ſyl
logiçata ſunt prius.]⁊ ſic ꝓ̇mus ſyll'us eſt ex ſyllogiça/
bilibus ſyllogiçatis prius.Deinde tãgit ſcđm genꝰ ſyllo
giſmoꝝ,⁊ dicit.[Alia ꝟo ex nõ ſyllogiçatis qdẽ,ſꝫ ſyl
logiſmo indigẽtibꝰ,cũ]ſubaudi tu ea,quę aſſumuntur,
[neqꝫ ſint]per ſe[ꝓbabilia,]neqꝫ per ſe credibilia.erit

igitur ſcðm ſyllᷓoꝝ genus ex ſyltogiçabilibus non ſyl/logiçatis.3^m autẽ ſyllᷓoꝝ genus(qð nõ explicauit, quia ex his duobꝰ pʒ:)eſt ex nõ ſyllogiçatis,nec ſyllogiçabilibus,ſed ex ꝑ ſe credibilibus,quę ꝑ ſe fidẽ hñt.Ueluti ea ſunt,quę imediate firmanẽ i locis,ſeu maximis dia/lecticis,ſiue ſedibus rhetoricis.Sylli enim huius generis eſſent ex nõ ſyllogiçatis,nec ſyllogiçabilibus.dein/de accipit enthymema nec eẽ ſyllm ꝑmi generis, nec ſecũdi generis,⁊ dicit.⌊Hoꝝ autẽ⌋duoꝝ generũ ſyllᷓoꝝ,⌊neceſſe eſt aliud qdem⌋.ſ.ſyllm primi generis⌊ob ꝓli/xitatem nõ eſſe aſſeqbile,⌋⁊ ita nõ erit enthymema,cu/ius cãm repetit,⁊ dicit.⌊Judex eni ſimplex⌋hoc eſt ru/dis eẽ⌊ſupponitur,⌋qa vulgaris,⁊ accepit iudicẽ ꝓ au/ditore,qui in omni gñe dicẽdi poteſt dici iudex.Quare ſyllus ꝑmi generis qui ex ſyllogiçabilibꝰ eſt ſyllogiçatis prius,enthymema eẽ non põt,qa nimia ꝓlixitate captu difficile eſt,diſſonũqʒ auribus popularibꝰ.Deinde declarat enthymema nõ eẽ ſyllʒ ſcði generis,qui eſt ex ſyllogiçabilibus nõ ſyllogiçatis,⁊ dicit. ⌊Alia aũt non credibilia,⌋hoc eſt,alij autẽ ſylli,qui ſcði generis ſunt, nõ ſunt credibiles,⌊cũ neqʒ ſint ex cõceſſis,⌋atqʒ oibꝰ notis,⌊neqꝫ ex ꝓbabilibus⌋ħ eſt neqʒ probatis ꝑ ſe.Et enthymema non põt eſſe ſyllus huius gñis,per q̃ vult habere(vt poſtea dicemus)enthymema eẽ ſyllm,q ex per ſe credibilibus eſt,q̃ nec ſyllogiçata,nec ſyllogiça/bilia ſunt.⁊ nõ abſolute ſemꝑ ambabꝰaſſumptionibus ꝑmiſſis,ſed altera quę non eſt ſimplr atqʒ omni ex ꝑte nota.Ut igiẽ analytica demõſtratio eſt ex ꝓpõnibꝰim/mediatis per ſe fidẽ hñtibus,aut ex his ꝓpõnibus,q̃ in eis firmantur,quę ꝑ ſe fidẽ habent,ſic enthymema erit ex ꝑ ſe credibilibꝰ,aut ex his,quę in per ſe credibilibꝰ, ſiue locis firmãtur.Eſt eni enthymema demonſtratio rhetorica.

Caþ.de rõ/cinatione,

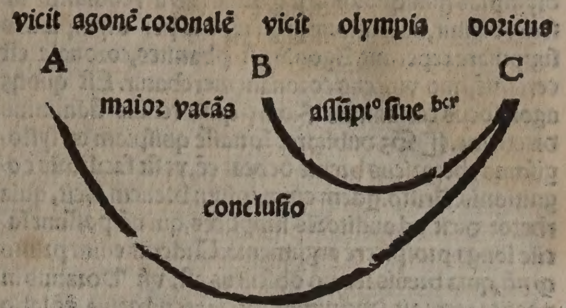
❡Sʒ occurres,qa Cicero in veteri rhetori/ca docet vti ſyllᷓo ex ſyllogiçabilibus ſyllogiçatis ꝑus, igiẽ ſyllus primi generis videẽ eſſe rhetoricus ſyllus,⁊ ita videẽ eẽ enthymema.Propterea videẽ mihi Cice/ronẽ id docuiſſe,nõ quidẽ,vt purũ rhetoricũ,vt viruʒ mixtũ facultate ex vtraqʒ.Sũt eni dialectica,⁊ rhetorica adeo antiſtrophę,affineſqʒ,vt facile altera alteri ſb/ſeruiat,mutuoqʒ altera in alteram tranſeat.

❡Quare neceſſe eſt ⁊ enthymema,⁊ exem/pluʒ de his eſſe,quę contingũt plerũqꝫ ⁊ ali/ter ſe habere:exemplum quidem inductio/nem:enthymema autem ſyllogiſmum.

Cõmẽta^m, ❡His explanatis,concludit ea/quę ꝓpoſuit.⁊ ꝑmo de quibus cõcluſionibus ac ꝓblematibꝰ ſint enthymema ⁊ exemplum:⁊ dicit.⌊Quare neceſſe eſt enthymema ⁊ exempluʒ de his eẽ⌋ꝓblematibus ac cõcluſionibus⌊q̃ contingunt plerũqʒ ⁊ aliter ſe habere⌋neceſſe dico⌊exẽplum quidẽ⌋de his eſſe⌊inductionem⌋rhetoricam.⌊enthymema ꝟo⌋de his eẽ⌊ſyllogiſmuʒ⌋etiã rhetoricuʒ,⁊ ſic ex his patet qualia ſint ꝓblemata enthymematica ac exẽplaria,⁊ quę,ſunt eni ꝓpoſitiones ſingulares theti/cę:aut hypotheticę,velut ⁊ ꝓpoſitiones,vt poſtea dicemus ⁊ ſępe diximus,ſunt etiam de ꝯtingẽti plerũqʒ:ex his.ſ.quę plerũqʒ ꝯtingũt.Hęc latius poſtea.

De enthymemate, ❡Et ex paucis/ſępeqꝫ paucioribꝰ q̃ʒ ſint ea, ex qbus eſt primus ſyllus.Naʒ ſi eorũ qp/piam notuʒ fuerit:ipſuʒ dicere nõ opʒ.Ipſe eni auditor id ſupplebit,vt qm̃ Doricus vi/cit agonem coronalem:ſufficit dicere,quo/niaʒ olympia vicit,illud ꝟo ꝙ coronalis ſit:

quia vicit olympia:non oportet addere.no/runt enim omnes.

❡Dixit enthymema eſſe ſyllm ex non ſyllogiçatis/nec ſyllogiçabilibus,ſed ex ꝑte credibilibꝰ,quę ſunt maxi/me,vel ex maximis fidẽ habẽtia,nũc ponit differẽtiaʒ inter enthymema et ſyllm talem,⁊ vult ꝙ enthymema ſit ſyllus breuior:qa ex altera ꝓpõnum aſſumpta,⁊ altera,quã nemo dubitat,ꝑtermiſſã.vt Doricus vicit olympia,ergo doricus vicit agonẽ coronalẽ,ꝑtermiſſa ꝓpo/ſitio eſt,qui vicit olympia vicit agonẽ coronaleʒ dicit. ⌊ex paucis ſępeqʒ paucioribꝰ q̃ʒ ſint ea,ex qbus ꝑmus eſt ſyllus⌋in qbus ꝟbis dat intelligere hãc differẽtiam inter ſyllm primũ,⁊ enthymema nõ eſſe ſemper,ſed eẽ differẽtiaʒ vt ſępe,⁊ ſic põt eſſe enthymema ex vtrũqʒ ꝓpõnibus,qa(vt dictũ eſt)enthymema differt a ſyllᷓo dialectico in mã,qa ille ex ꝓbabilibus,enthymema ex perſuaſibilibꝰ eſt ſyllus,⁊ intelligit per ꝑmũ ſyllm,nõ ſyllm ꝑmo mõ dictũ,qui eſt ex ſyllogiçabilibus ſyllo/giçatis prius,ſed itelligit ſyllm tertio mõ dictũ,qui nec ex ſyllogiçatis eſt,nec ex ſyllogiçabilibꝰ.hic eni lʒ fuit tertius ordine dicendi,qa tertio loco explicaẽꝰ a nobis: eſt tñ ꝑmus doctrina,qa nõ eſt reſolubilis in aliũ priorem ſyllm,cum ꝓpões in illo aſſumptę ſint ꝑmę,non ſyllogiçabiles,veluti demõſtratio ex imediatis eſt pri/ma demõſtratio apud analyticos.huius diẽ cauſaʒ aſ/ſignat,⁊ dicit.⌊Nã ſi eoꝝ⌋queʒ aſſumi debẽt,⌊qppiam notũ fuerit⌋auditoribus,⌊ipʒ dicere non opʒ,⌋ipſe eni auditor id ſupplebit.dixit⌊ſi eoꝝ quippiã notũ fuerit⌋ quia vbi neutrũ fuerit oibus notum,vtrũqʒ ſumere dʒ. Animaduerte tñ aliquod eẽ per ſe ꝑſuaſibile,nõ tamẽ eſſe notũ auditoribus,veluti ipſa petitio in analyticis ꝓpoſitio eſt imediata,tñ non eſt nota diſcipulo.Pro/pterea vbi ꝓpões erunt per ſe ꝑſuaſibiles,non tñ no/tę auditoribus vtręqʒ aſſumẽdę ſunt in ipſo enthyme/mate,nã mox rhetor illas nõ ſyllᷓo ꝓbabit,ſed reſoluẽ/do eas ad ſedes rhetoricas patebũt oibus.ꝟbi cauſa ſi quis vult ꝓbare Rhinocerẽtem hoſteʒ eſſe elephãto, non ſufficit dicere aial quadrupes hñs in nare vnũ cornu,hoſtis eſt elephanto.ergo rhinoceron hoſtis eſt elephanto.Nã lʒ enthymema ſit a loco definitiõis ad de/finitũ,niſi ſuppleaẽ rhinocerontem eẽ animal quadru/pes cornu habẽs in nare,nõ erit enthymema, quia mi/nor forte nõ pʒ auditoribus.Huius rei exẽplũ ponit,et dicit.⌊Ut doricus vigit agoneʒ coronalem⌋hoc eſt de qua dʒ coronari:volenti hoc ꝓbare/ſufficit dicere⌊quo niaʒ doricus olympia vicit⌋⁊ ſic ſatis eſt aſſumere mi/norem.⌊Illud aũt ꝙ coronalis ſit,qa vicit olympia⌋q̃ eſt ꝓpõ maior⌊nõ opʒ addere,norunt eni oẽs,⌋qa oi/bus ſtatutũ erat,coronari eũ:qui olympia vinceret,ve/luti in ludis teſtaceis:q in vrbe nũc fiunt:oibus cõſtat eum prauiũ vincere:qui prius equo currẽte ad prauiuʒ

Cõmẽta^m.

peruenit. ¶ Quo vero ad verba attinet, olympia, ludi ſũt,
qui in honorem iouis olympi apud Piſam ⁊ Helideꝫ
gręcie oppida celebrãtur ſingulis quinque annis, e quibus
olympias quinque annorum ſpatium qđ a Romanis lu-
ſtruꝫ dicitur, hac ratione gręci tẽpora per olympiadas
ſupputare ceperunt. Agon vero ſtephanites, coronale eſt
certamẽ, quo vincens coronam merebatur. Eſt quoqꝫ
agon locus certaminis Romę qui circulus flaminius
dicebatur. ¶ Sꝫ dubitaret fortaſſe quiſpiam an ſyllo-
giſmus rhetoricus breuis debeat eẽ, vt ſit facilioris co-
gnitionis. Ariſto. quidem enim ipſum breuem fecit, quia
rhetor dicit ad auditores ſimplices, qui nõ poſſunt fa-
cile longa proſpicere argumenta. Uidetur enim primo
ꝙ nõ, quia breuis ſermo obſcurus eſt. vñ Horatius in
poetica recte ait. Decipimur ſpecie recti: breuis eẽ labo
ro, Obſcurus fio. Philoponus quoqꝫ in quampluribus lo-
cis analiticę ait Ariſto. obſcuritate vſum eſſe breuitate
ſermõis. ¶ Pręterea. Cicero in libro de perfecto ora-
tore authoritate Zenonis: qui diſciplinę ſtoicorum cõ
ditor fuit, voluit lõgam eẽ rhetoricã orationem, ſimi-
lemqꝫ palmę apertę, dialecticam vero palmę compſſe.
Poteſt ad hęc dici ꝙ enthymema tribus rationibus ſo-
let eẽ breuis ſyllogiſmus, primo vt aliquando ornatus
ſeruetur, vt cum ſtat cũ ipſa breuitate ornatus. 2° quia
breuis ſermo cęteris paribus longo ſermone eſt faci-
lior, cauſa eſt quia ſermo breuis aſſimilatur primo prin
cipio: qđ virtute magnum eſt, quantitate paruum. lon-
gus vero quia aſſimilatur concluſionibus: obſcurior eſt.
nam concluſiones ex principijs deducũtur, vt notę fiãt.
dixi autem cęteris paribus, quia aliquando ſermo bre
uis obſcurus eſt, vt cuꝫ in eo pretermittitur aliquod de ne-
ceſſarijs: per accidens vero longa oratio eſt notior, cum
ſumit omnia neceſſaria. cęteris tamen paribus ſemper
breuis ſermo notior eſt, cum ſemper habeat rationeꝫ
principij. 3° enthymema eſt ſyllogiſmus breuis, quoniã plerũqꝫ
enthymematis aſſumptiones diſſimiles ſunt: quia alte-
ra omnibus quaſi nota. altera parua egens inductione
⁊ ſic prętermiſſa ea, quę omnibus conſtat, ex altera ora-
tor deducet propoſitum. Cum vero Cicero orationem
dialecticam palmę clauſę, ⁊ rhetoricam aperte compa
rauit: non in rationibus habet locum, ſed in orationi-
bus, nam oratio rhetoria differt a ſyllogiſmo rhetori-
co. quoniam in vna rhetorica oratione plures ſolent
eſſe ſyllogiſmi, at ratio rhetorica quę eſt enthymema
vel exemplum breuis eſt ſyllogiſmus ob dictas cau-
ſas. In dialectica vero non differt oratio ⁊ ratio diale-
ctica, quia dialecticus vt dialecticus oratiõe non vti-
tur, ⁊ ſic oratio dialectica ſyllogiſmus eſt dialecticus:
ab hoc Cicero dicit orationem rhetoricam differre ea
ratione: qua aperta palma differt a compręſſa. Hinc patet
vnde enthymema dictum ſit, nam, vt mihi videtur, ab
enthymame verbo dicitur, quaſi mente concipio, aut
cõmentor, vt ſit enthymema quaſi latine commentuꝫ,
vel commentatio, Cicero in topicis ponit ipſum pro
argumento, quod vno aſſumpto concludit. Iuuenalis
aut curtũ ſermone rotato torqueat enthymema, vnde
Cicero in topicis, licꝫ omnis ſententia enthymema di-
catur proprię, quia quę ex contrarijs conficitur videtur
acutiſſima, hęc nomine enthymema dicta eſt, vbi cau
ſa, hoc, aut illud eſt: hoc nõ, igitur illud eſt. ¶ Pręterea.
Id quod ſcis, prodeſt: nihil id quod neſcis, obeſt: ⁊ cę-
tera id genus ab hoc poſtmodũ qđ per excellentiaꝫ en
thymema dictum eſt, omnis ſyllogiſmus ex vno aſ-
ſumpto enthymema appellatum eſt ab Ariſto. vbiqꝫ.
ſed ad eorum quę dicta ſunt maiorem expoſitionem,
primo quid quęſtio ſit: aperiamus, quęſtio: quę ⁊ pro-
poſitum, ſiue problema, ſiue cauſa dicitur, quę hodie
apud Iuriſconſultos lis appellatur, eſt propoſitio du-
bitabilis continens duas propoſitiones affirmationeꝫ
⁊ negationẽ per notã iterrogatę vel quęſitę diſiũctiõis piũ
ctas, vt ſit ne ſapiẽs iuſtus, an iniuſtus: Huius quęſtiõnis affir-
matio eſt, ſapiẽs iuſtus ẽ, negatio aũt ſapiẽs nõ iuſtus ẽ,
huius cauſam Boetius in Ciceronis topicorum com-
mento aſſignat, quia eo ipſo ꝙ quęſtio eſt dubitabilis
propoſitio, contradictionem videtur includere: cõtra-
dictio autem omnis inter affirmationeꝫ, ⁊ negationeꝫ
collocatur, quare patet quęſtionis duas eſſe partes af-
firmationem. vꝫ. ⁊ negationem, non tamẽ ſemper vtraſ-
qꝫ exprępſſas. Satis enim eſt alteram exprimere, alterã
indicare: vt an cęlum ſit rotundum: in hac, affirmatio
patet exprępſſe, negatio indicatur, quę dicit vel non ro-
tundum, differt autem rhetorica quęſtio a dialectica,
quia rhetorica eſt: aut ſimpliciter finita: quę omnibus
circunſtantijs afficitur, aut ſecundum quid, ſaltem per aliquas
circunſtantias affecta: dialectica vero per ſe infinita eſt,
aliquando autem per accidens finita, quare dialectica
eſt ſimpliciter theſis ſiue thetica: rhetorica autem hy-
pothica, aut ſimpliciter, aut ſecundum quid, vt ſępe dictũ eſt.
Cauſa ſuperius aſſignata eſt, quia rhetor de conſulta-
bilibus, dialecticus de probabilibus, rhetor in actioni-
bus verſatur, dialecticus in ſpeculationibus. Conſulta
bilia ſunt, aut ſimpliciter, aut in parte hypothetica, ſpe-
culabilia ſimpliciter, aut vniuerſalia, aut thetica. circũ-
ſtantię (vt ſuperius ſecundum Boetium diximus) ſunt quis,
quid, vbi, quando, quomodo: quibus amminiculis, an
vero ſint adhuc plures circunſtantię, non eſt nunc no-
bis cura. Hinc patet quid concluſio ſit, nam cum quę-
ſtio duas habeat partes affirmationis vnam, alteram
negationis, neceſſe eſt, vt ſit ſemper ex altera parte de-
fenſio, ex altera oppoſitio, vel ex altera accuſatio, ex al
tera excuſatio, vt vnus quidem affirmationis partem.
alter negationis defendat quo fit vt concluſio ſit alte-
ra quęſtionis pars vel affirmatio quam alter defendit
reſpondens, vel negatio, quã opponit opponẽs. Qua-
re hic erit concluſio, cęlum eſt rotundum, quam re-
ſpondens defendit, illa etiam concluſio, cęlum non eſt
rotundum, quam opponit aduerſans. Eſt inter rhetori
cam concluſionem ⁊ dialecticam differentia, quam di-
ximus inter quęſtiones, nam rhetorica concluſio, eſt
altera pars cauſę, affirmatio. ſ. vel negatio. Concluſio-
nis partes ſunt illius duę extremitates, altera quę ma-
ior dicitur extremitas, altera quę dicitur minor. Eſt mi
nor extremitas ſemper ea pars, quę eſt concluſionis
ſubiectum, quod grãmatici ſuppoſitũ vocant. Eſt ſem-
per maior extremitas ea concluſionis pars, quę prę-
dicatum diximus, grãmatici appoſitum, vt illius con-
cluſionis cęlum, minor eſt extremitas: rotundum vero
maior. Concluſionis partes primus Ariſt. nuncupauit
extremitates maiorem, ⁊ minorem. Subiectum quidẽ
extremitatem minorem, quia plerũqꝫ ſubiectum in mi
nus eſſe ſolet pręddicato. Pręddicatum vero maiorem, quia
plerũqꝫ pręddicatum in maius eſſe ſolet ſubiecto, qui-
bus patet apud oratorem hunc eſſe ordinem ſeruan-
duꝫ, vt primo quęſtioneꝫ ſibi mente proponat. Secũ-
do quęſtionis alteram partem: quam defendere inten
dit ex quęſtione ſibi propoſita, eligat. Tertio in illa quę
ſint extrema, maior. vꝫ. extremitas ⁊ minor, agnoſcat, ⁊
ad illa extrema omnem cõcluſionem reſoluat. Sic enim
nihil ſibi quęrendum erit niſi medium, quo extrema
cõiungens, concluſionẽ deducat. Hic recte fert Quin-
tilianus

tilianus in 4° lib.cap̃.de ꝓpõne,qui ꝓpõnem vult eſſe
qõnem:nã ꝓpõ aliqñ pro qõne principali,aliqñ pro aſ
ſumptione vel ꝓpõne q̃ ponit̃ in ſyllõ : aliqñ pro ꝯ̊ne
accipit̃.vnũ eni ſunt ſm ſubſtãtiam ſola rõne differen
tia.De enthymematica ac exemplari figura,qua vtitur
rhetor poſterius dicetur.nunc vo nobis ſatis ſit decla/
raſſe, quid ſit propoſitio rhetorica, ⁊ quid concluſio
rhetorica:quę etiam ſint maior ⁊ minor extremitates:
quę ſunt concluſionis partes:dixiſſe vo id eſſe mediuз
terminum:qui cum vtraqз extremitate ſumitur anteq̃з
concluſio inferatur.

¶Quod aũt pauca ſint neceſſaria,ex quibus
rhetorici ſyllogiſmi ſunt. Complura enim
de quibus iudicia, ⁊ conſiderationes ſunt,
contingit ⁊ aliter ſe habere. Quę quidem
enim agunt, de his conſultant atqз conſide/
rant.Quę vo aguntur,omnia eiuſmodi ge/
neris ſunt,nihilqз hoꝝ (vt eſt dicere) ex ne/
ceſſitate eſt.Quę vo,vt plerunqз accidunt,
atqз contingũt.neceſſe eſt ex alijs huiuſmo/
di ſyllogizari. neceſſaria vo ex neceſſarijs.
Patet autem ⁊ hoc nobis ex analyticis.
Perſpicuum eſt,quoniã ex quibus enthy/
memata dicuntur,aliqua quidem ſunt neceſ
ſaria.plurima vo vt in pluribus.

aliqua
τα.
hec
alia.
Cõmẽta^m.

¶Cum declaraſſet quę, qualeſue ſunt aſſumptiones,
quę,qualeſue quęſtiones ſiue ꝯclões rhetoricę, nunc
paucis additis, idem declarat:⁊ primo declarat aſſum/
ptiones,ſiue ꝓpoſitiones,ex quibus ſunt enthymema
ta pro maiore parte eſſe de cõtingenti : raro autem ne/
ceſſarias.⁊ hoc dicit.[Qr autem pauca ſint neceſſaria,
ex quibus rhetorici ſylli ſunt,] complura vo contin/
gentia, ſubaudi ex his,quę ſubſcribentur, perſpicuum
eſt. p̃termiſit verbum more attico. Eſt ergo concluſio
ꝓpoſitiones/vel aſſumptiones ex quibus ſunt rhetori
ci ſylli, hoc eſt enthymemata, ſunt pro maiore parte
de contingenti vt in pluribus : raro autem neceſſarię.
Hanc concluſionem probat,⁊ poteſt ſyllogiſmus eius
reſolui ad artem prioriſticam hoc pacto.Omnes ſylli,
quoꝝ concluſiones ſunt pro maiore parte de contingẽ
ti vt in pluribus:raro aũt neceſſarię, ſunt ex ꝓpoſitio/
nibus contingentibus vt in pluribus,raro aũt neceſſa/
rijs.Rhetorici ſylli hoc eſt enthymemata ſunt,quoruз
cõcluſiones raro ſunt neceſſarię,plerũqз vt in plurib⁹.
Ergo enthymemata ſunt plerũqз ex ꝓpoſitionibus cõ
tingentibus vt in pluribus, raro aũt ex neceſſarijs. De
ſyllõ p̃mo tangit minorẽ,⁊ dicit.[Cõplura enim].i.cõ/
plures cõcluſiones, [de q̃bus iudicia,].i.iudicialia en/
thymemata,[⁊ conſiderationes].i.⁊ deliberatiua, atqз
demõſtratiua [ſunt,cõtingit ⁊ aliter ſe habere.] hoc eſt
ſunt plerũqз de cõtingẽti vt in pluribus,raro aũt neceſ
ſaria.hęc eſt minor.¶Quo vo ad vba attinet,iudicia
qđ gręce κρισεις eſt,ꝑ iudicialibus enthymematibus
intellexit. Conſiderationes vo,qđ gręce eſt σκεψεις,
pro enthymematibus accepit,quę fiunt in alijs gñibus
dicendi.Cum aũt accepiſſet minorẽ,eam quaſi obſerua
tione/atqз experimẽto ꝓbauit,⁊ dicit,[quę quidẽ eniз
agũt].ſ.rhetorici,[de his conſultant/atqз conſiderant,]
vt ſit ideз agibile ⁊ ꝯſultabile atqз cõſiderabile. [Quę
vo agũtur].ſ.a rhetoricis, [oia eiuſmodi generis].ſ.de
contingenti vt in pluribus [ſunt,nihilqз(vt eſt dicere)
ex neceſſitate eſt,]dixit[vt eſt dicere,]qr reuera aliqua
ſunt neceſſaria,qr tñ ſunt pauca,iđ dixit[nihil hoꝝ(vt
eſt dicere)ex neceſſitate eſt,] ⁊ dixit,quę agũt,⁊ q̃ agun
tur,oia eſſe eiuſmodi generis,ad maiorẽ veritatis exp̃ſ
ſionẽ.deiñ accepit viз maioris,⁊ dicit,[Quę vo vt ple
rũqз accidũt,atqз ꝯtingũt,neceſſe eſt ex alijs hmõi ſyl/
logizari].ſ.ex ꝯtingẽtibus plerũqз.[neceſſaria vero,ex
neceſſarijs,]hęc eſt minoris vis.hãc nõ ꝓbat,ſed in p̃o
ribus ſupponit eſſe ꝓbatũ,⁊ dicit,[pз aũt hoc nobis ex
analyticis.]quare nõ opз h̃ ꝓbare. deinde infert ꝯclu/
ſionẽ,⁊ dicit,[ꝑſpicuũ eſt,qm̃]ſubaudi eoꝝ, [ex q̃bus
enthymemata dicunt̃,]atqз ſtruunt̃, [aliqua].ſ. pauca
[q̃dẽ ſunt neceſſaria,plurima vo].ſ.ꝯtingẽtia,[vt ĩ plu
rib⁹.]Sic igit̃ pз q̃les ſunt aſſumptiões,atqз ꝓpõnes,
ex q̃b⁹ ꝯſtãt enthymemata,ſunt eniз plerũqз ꝯtingẽtia,
vt in plurib⁹,raro aũt neceſſaria. Ego vo in his nõ pa/
rũ dubito:naз in genere iudiciali ꝯcluſiones rhetoricę
ſunt oẽs de p̃terito,qr ſi factũ:vel nõ factũ : ſз q̃les ſunt
ꝯcluſiones:tales ⁊ ꝓpõnes eẽ debẽt:igit̃ aſſumptiones
oẽs in genere iudiciali erũt neceſſarię. Oẽs.n. ꝓpoſitio
nes de p̃terito ſunt neceſſarię,quoꝝ veritas nõ depen/
det a futuro.Dixit eniз Ari.in ethicis cõmendãs Aga/
thonẽ/h̃ vno ſolo priuat̃ de⁹ facta ĩfecta facere. ¶P̃.
In genere demõſtratiuo laudãt oratores deos : laudãt
aliqñ cęlũ:aliqñ ęlemẽta:aliqñ aĩalia:aliqñ ſtirpes ⁊ id
genus:q̃ oia ſunt neceſſaria : poſſuntqз laudare hęc ex
his q̃ illis inſunt neceſſario. quare enthymemata in h̃
genere erũt ex neceſſarijs:⁊ enthymema in gñe iudicia
li ẽt ex neceſſarijs.Quare vr̃ ſoluз in gñe deliberatiuo
ſyllõs rhetoricos eẽ de ꝯtingẽti qr in deliberationib⁹:
nõ reſpicimus niſi futura : q̃ ꝯtingẽter eueniũt. Ex alia
parte vr̃ ꝙ nunq̃ rhetor ꝓcedat ex neceſſarijs : qa(vt
Quintilianus inq̃t in.5° lib. cap̃.de ſignis.) ſigna nec̃ia
nõ ꝓueniũt ad p̃cepta artis:nam vbi ſignum eſt inſolu
bile:ibi ne lis quideз eſt:⁊ ſic nõ erit cõtrouerſia:quare
non habebit locum oratio rhetorica Ariſto.etiã in rhe
toricis ſyllogiſmis vult ſemper eſſe fallaciã conſequẽ/
tis.vnde in elenchis in rhetoricis quidẽ inquit quę ſm
ſignum fiunt demõſtrationes:ex cõſequẽtibus ſunt:nã
volentes oſtendere ꝙ adulter : qđ conſequẽs eſt acci/
piunt:ꝙ comptus:aut ꝙ videt̃ noctu errabũdus : plu/
ribus aũt hęc quidẽ inſunt prędicatum.vз.adulter:non
ineſt ⁊ ſic vlr̃ quaſi in ſignis rhetoricis ait cõmitti falla
ciam cõſequẽtis,⁊ ſic vt mihi videt̃,res hęc non parua
eſt.Indiget eniз cõſideratione non parua. Bene enim
volo oratores in neceſſarijs aliqñ dicere per credibi/
lia:vt de dijs:de cęlo:de ęlemẽtis : de ſtirpibus:⁊ id ge/
nus:nam dicere per neceſſaria ac demõſtratiua,nõ ora
toris eſt ſed philoſophi.vnde oratores laudant deum:
ſed per credibilia:ph̃s de deo probat quędaз quę videã
tur quaſi in laudem redundare : ſed per demõſtratiua.
¶Pręterea licet quę facta vel non facta ſint : in iudi/
cijs perſuadeant:⁊ quę facta ſunt : non poſſint non fa/
cta eſſe:⁊ quę non facta ſunt : non poſſint facta eſſe , vt
Agaton ait:tamen hęc facta eſſe:vel illa non facta:non
per neceſſaria ⁊ demõſtratiua: ſed per ꝯiecturabilia ac
credibilia:e quibus illa credibiliter ſequũtur eſſe facta:
vel non facta:perſuadent ⁊ ſic de neceſſarijs,per nõ ne
ceſſaria orator dicit in iudicijs ⁊ de neceſſarijs per non
neceſſaria etiã in laudibus deorũ,ac cęli,⁊ ceteroꝝ ora
tor ſyllogizat:per neceſſaria eniз ſyllogizare philoſo/
phi eſt.Cuз vero dicit Ariſto. aſſumptiones eſſe tales:
quales ſunt cõcluſiones : in prioribus hoc declarauit:
quia ſi concluſio eſt de neceſſario ⁊ ꝓpoſitiones ſimi/
liter oẽs,vel alterã eſſe opз:nõ tã ſi concluſio eſt neceſ/

ſaria aſſumpta ſemp̄ neccīa ſunt, q̄a poſſumus neccīa per ↄtingētia ac ꝓbabilia ſyllogizare. Probamus eni deuꝫ ſūmū bonū, q̄a optime reb⁹ mūdi agit. cōſtat aūt deum agere ↄtingēter ꝛ libere. Differt eni valde probare neceſſariū ꝛ probare ↄ̊nem de neccīo: nā neceſſaria ex nō neceſſarijs probare/ꝛ ꝑſuadere poſſumus/ac ſyllogizare. ſꝫ ↄcl'ones de neccīo ſyllogizare nō poſſumus, niſi altera aſſumptionū neceſſaria ſit, vt in priorib⁹ dictū eſt. Quo ꝟo mō ꝛ raro orator ſignis vtat̄ neceſſarijs, ꝛ qua neceſſitate, poſteri⁹ dicemus. Illud tñ nō ignorabis rē hāc nō eſſe parui momēti: ꝛ hinc inde eē ambigua loca. verū vtcūq₃ ſit, hoc habem⁹ ab Ariſt. ꝙ queſita rhetorica ſiue ſint ↄtingētia, ſiue ſint neccīa: plerunq₃ p̄ ↄtingentia oratores ꝑſuadēt atq₃ p̄ credibilia ex q̄bus credibiliter illa deducunt̄. raro ꝟo p̄ neceſſaria/e q̄bus neceſſario illa emergūt. At ph̄i queſita eoꝝ q̄ ſemp̄ neccīo ſunt, ſemp̄ p̄ neccīa ac demōſtratiua ſyllogizāt. raro ꝟo p̄ ꝓbabilia: ꝛ nō niſi poſtq̄₃ illa demōſtrationib⁹ ꝓbauerit. Hec ꝟo quo modo ſint poſterius ipſe declarabit.

¶ Dicuntur eniꝫ enthymemata ex icotibus, ꝛ ſignis. Quare neceſſe eſt horum vtrunq₃ vtriq₃ idem eſſe.

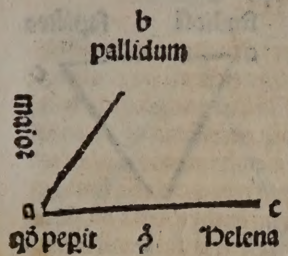
Cōmēta^m. ¶ Hunc locū multifariā expoſuimus: nūc ꝟo vī mihi Ariſto. velle probare icotē ꝛ ſignū eē neccīum, ꝛ contingens, referēdo ſingula ſingulis icotē ipſi ↄtingenti, ꝛ ſignū ipſi neccīo. vt ſit cōcluſio icos eſt contingēs, ſignuꝫ aūt eſt neceſſariū. Cur ꝟo hoc ꝓbat in p̄ñti loco, nō eſt clarū. dici tñ pōt ideo Ariſto. in p̄ſenti loco rē hāc probare, vt diuerſitatē tolleret iter ea, que dixit lib. 2. poꝝ. ꝛ ea, que dixit in p̄ſenti loco. Scd̄o eni lib. prioꝝ definiēs enthymema, dixit enthymema eſſe argumentū ex icotibus/ꝛ ſignis. Hic aūt definiens idē dixit enthymema eē arg^m ex ↄtingētibus ꝛ neceſſarijs. Plerūq₃ q̄deꝫ ex ↄtingētibus vt i pluribus: rarēter aūt ex neceſſarijs. Quia igit̄ hic de enthymemate vnū. 2° prioꝝ aliud aſſignat, ideo ad tollendā hāc diuerſitatē probat icos eē ↄtingēs vt in plurib⁹: ſignū ꝟo eē neceſſariū, ꝛ ſyll'us q̊ iſtud ꝓbat, pōt reſolui ad artē prioriſticā h̄ pacto. enthymema eſt ex neceſſarijs rarēter, ꝛ ex contingētibus vt in plurib⁹ plerūq₃. enthymema ē ex icotib⁹/ꝛ ſignis. igit̄ in 3ª figura icos ꝛ ſignū ſunt eadē neccīo, ꝛ contingēti vt in plurib⁹. Icos. ſ. contingēti, ſignū aūt neceſſario, hoc pacto dīia ſublata eſt. vñ dicit. ⌊Dicūtur eni enthymemata ex icotib⁹ ꝛ ſignis,⌋ vt 2° poꝝ p₃. hec ē minor. deinde infert ↄ̊nē, ꝛ dicit. ⌊Quare necē eſt hoꝝ vtrūq₃⌋ ſ. icos, ꝛ ſignū, ⌊vtriq₃⌋ ſ. neceſſario, ꝛ ↄtingēti ⌊idē eſſe.⌋ icos q̄dem contingēti, ſignū aūt neceſſario. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, cū Ariſto. dixit enthymemata eē ex icotibus, ꝛ ſignis, nō intellexit enthymemata eſſe ſimul ex icotibus, ꝛ ſignis: nullū eniꝫ vnū enthymema eſt ſimul ex icote ꝛ ſigno. Sed legēdum eſt ꝛ/ꝓ vel: quaſi induat hāc diuiſionē, ꝙ enthymematū ſit alteꝝ ex icote, alteꝝ ex ſigno. Dixit aūt notāter enthymemata i numero plurali: q₂ plura enthymemata ſūt ex plurib⁹ icotibus, vel ex plurib⁹ ſignis: vnūqđq₃ ꝟo ex ꝓprio vel icote, vel ſigno. εικος aūt grece dī tum ↄſentaneū, tū ꝓbabile, tum credibile, aut veriſimile. etiā dī icos apđ latinos. Quid ꝟo icos ſit, q̄due ſignū, ſequenti textu patebit. ¶ Sed occurres, q₂ vī non oē enthymema eē ex icote, vel ex ſigno, q̄a multa ſunt enthymemata, que firmant̄ in locis dialecticis vel rhetoricis: que nec ex ſigno ſunt, nec ex icote. Enthymema eni qđ eſt ab authoritate prudentū, nec ex icote eſt, nec ex ſigno. ſunt etiā multa alia ſimil'r. Arbitror igit̄ ꝓpter hec, nec oē enthymema eē ex loco, nec oē ex icote, nec oē ex ſigno. Eſt enim duplex enthymema alind locale, quod. vꝫ. cōſtat ex loco, vel ex ꝓpōne, que eſt ꝑſuaſiua vi loci alind aūt indiciariū, qđ conſtat ex icote, aut ex ſigno. Ariſto. aūt hic de enthymemate indiciario locutus eſt, cum dixit enthymemata dici aut ex icotib⁹, aut ex ſignis. nō aūt de localibus. Aut fortaſſe dici poſſet oē enthymema ex loco eē, q̄a ꝛ ſignum ꝛ icos loca ſunt ab effectibus ad cās. non tñ oē enthymema ex loco eē enthymema ex icote, ꝛ ſigno: ꝛ ſic enthymema locale fuſius erit enthymemate indiciario: veꝝ hic ↄſiderandū eſt. Sunt q̄ faciunt dīiam iter icea ꝛ icota: dicūt eni icota argumēta eſſe, que ſunt a ſignis: icea aūt eē ipſa ſigna: ꝛ ſic volūt enthymemata dici ex iceis, ꝛ ſignis. Ego ꝟo i codicib⁹ grecis legi ex icotib⁹. Et 2° poꝝ dicit Ariſto. icos aūt ꝛ ſignū non idē eſt: ſed icos quidem eſt ꝓpoſitio probabilis, itellige tn̄ in dialectico enthymemate, credibilis ꝟo in rhetorico. ꝛ ſic ex icotibus legēdum eſt, ꝛ non ex iceis.

¶ Nam icos q̄dem eſt, quod plerūq₃ fit, nō aūt ſimpl'r, vt nōnulli determinant. Sed cū de ↄtingētib⁹ ſit, q̄ aliter ſe hñt, ita ſe hꝫ ad id ad qđ eſt icos, vt vl'e ad particulare.

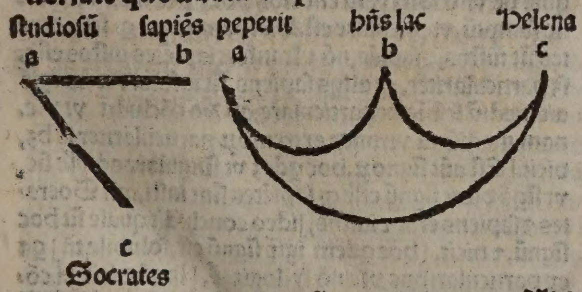
Cōmēta^m. ¶ Nunc Ariſto. quid ſit icos exponit, ꝛ ſeruat id, quod 2° prioꝝ voluit. Illic enim fecit differētiam inter icos, ꝛ ſignū, aſſerēs icos inter ſigna nō eſſe enumerandum, poſtea cū de his oibus exempla aſſignaſſet, ipſum icos inter ſigna enumerauit. quod quo pacto ſit, poſtea dicemus. Nunc aūt quid icos ſit, exponit, ꝛ dicit. ⌊Nam icos quidem eſt, quod plerunq₃ fit,⌋ vt quod peperit, pallidum ſit. fit enim plerunq₃ quod peperit, palliduꝫ. ⌊non aūt ſimpliciter,⌋ hoc eſt non ſemper, ⌊vt nonnulli determinant.⌋ non enim ſimpliciter, ac ſemper, quod peperit pallidum fit. poteſt enim mulier adeo ſanguinea eſſe, quod ex partu non palleſcet. ꝛ propterea ſubſcribit. ⌊Sed cum de contingentibus ſit,⌋ eoꝝ dico, ⌊q̄ aliter ſe habēt,⌋ nam pōt mulier parere, ꝛ nō palleſcere, ⌊ita⌋ huiuſmodi icos ⌊ſe hꝫ ad id, ad qđ eſt icos, vt vl'e ad particulare.⌋ Pallidū enim eſſe ſe hꝫ ad id, quod peperit, vt vl'e ad particulare. nā oē qđ peperit, vt i pluribus pallidū eſt. non aūt oē pallidū, vt in plurib⁹ pepit.

Quare

Quare ſi quis ſic argumētatur, qḋ peperit, eſt palliduʒ. ergo Helena peperit: naʒ ſi addat̃, qm̄ Helena eſt pallida, in media figura, quę eſt ſcḋa, ſic ſyllogizat̃. qḋ peperit, eſt pallidū. Helena ē pallida. ergo Helena peperit. Quare ꝓpō illa, qḋ peperit, eſt pallidū, icos dicit̃, qꝛ plerūqꝫ vera eſt: plerūqꝫ enim parientes ſeqtur palloꝛ, ⁊ ſic recte dictū eſt icos eē ꝓpoſitionē ꝓbabilē, vel credibilem plerūqꝫ contingētem. Credibilem qdem in rhetoꝛico ſyllo, ꝓbabilem ꝟo in dialectico. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, icos pōt ſumi ꝓ termino, qui ſignificat aliquē effectū, qui eſt ſuę cauſe icos. Et hoc pacto palloꝛ eſt icos partus: qm̄ partus eſt cauſa palloꝛis. Alio modo accipi pōt ꝓ ꝓpoſitione, q̄ ſignificat effectū p̄dicari de ſua cauſa, vt hęc ꝓpoſitio quę peperit, eſt pallida. vel effectū ſubyci ſuę cauſę. vt eſt hęc ꝓpoſitio. pallidū eſt albū ſine ruboꝛe. Icos igit̃ ꝓ termino eſt effectus, qui ad eius cām, cuius eſt icos, ſe hʒ vt vl'e ad particulare. pallidum eniʒ vniuerſalius eſt ea muliere, quę peperit. naʒ omnis mulier quę peperit, eſt pallida, ⁊ nō ecōuerſo. igit̃ icos ꝓ ꝓpoſitiōe eſt ꝓdoſitio ꝓbabilis vel credibilis, in qua icos ſumptū ꝓ termino ſe hʒ ad id, cuius eſt icos, vt vl'e ad particulare, vt hęc ꝓpō mulier quę peperit, pallida eſt, icos dicitur. ⁊ intellige icos ſumptum ꝓ termino ſe habere ad id, cuius eſt icos, vt vniuerſale ad particulare, non quidem ſemper, ſed vt in pluribus: non enim quę peperit, omnē ⁊ ſemper palloꝛ ſequit̃, ſed vt in pluribus. Quādo igitur enthymema ex huiuſmodi ꝓpōne eſt tanq̄ ex añte, ex icote eſſe dicit̃: hoc pacto, quę peperit, pallida eſt. igit̃ Helena peperit, eſt enthymema ex icote. nā ſi addat̃, Helena pallida eſt, erit ſyll'us, qm̄ Helena peperit. Qua rōne fit vt icos ꝓ termino, ſuę cauſę ſit icos. icos aūt ꝓ ꝓpōne, eſt icos alterius ꝓpoſitionis.

¶ **Signoꝝ aūt aliud qdem ſic ſe hʒ, vt ſingulare quoddam ad vl'e. Aliud aūt, vt vniuerſale quoddam ad particulare.**

¶ Hactenus de icote, nūc de ſigno vult ptractare. Ubi annotatione dignū, ip̄m ſignū poſſe accipi ⁊ ꝓ termino ſignificāte aliquē effectū, ⁊ ꝓ ꝓpōne, in qua effectus ē ſubm vel pꝛędicatū ſuę cauſę. Ariſto. ergo ꝓ ꝓpōne accepit, ⁊ diſtinguit p̄mo ip̄m ſignū, vt oſtēdat qḋ ſignuʒ eſt neceſſariū, qḋ ꝟo nō neceſſarium, ⁊ dicit. [Signoꝝ aūt aliud qdem ſic ſe hʒ] ſubaudi ad ſuā cām. i. ad ꝓpoſitionē, in qua cauſa ſubycit̃, vel p̄dicat̃ de ſuo effectu, [vt ſingulare quoddā ad vl'e,] veluti cū ex ꝓpōne particulari, in qua effectus p̄dicat̃, vel ſubycit̃, infert̃ in 3ª figura ꝓpō vl'is vel idefinita. i qua cā p̄dicat̃, vel ſubycit̃. vt Socrates eſt ſtudioſus. ergo ſapiēs eſt ſtudioſū. Socratē eni eſſe ſtudioſuʒ ſignū eſt, q̄ ſapiēs ſit ſtudioſum. eſt eni Socrates ſapiēs ⁊ ſtudioſus. ergo in 3ª figura ſapiēs eſt ſtudioſuʒ. Eſt aūt Socratē eē ſtudioſuʒ ſignū q̄ ſapiēs ſit ſtudioſum: qm̄ ſtudioſum eē eſt effectus ſapiētię. Quādo igit̃ in 3ª figura ex ꝓpōne particulari, vel ſingulari, in qua effectus ſubycit̃ vel p̄dicat̃, infert̃ ꝓpō vl'is, vel indefinita, tūc eſt ſignū p̄mo mō: ꝓpō eni indefinita vl'is ē apud rhetoꝛē. Unde ⁊ Ariſt. hic ꝑ vl'e idefinitū intellexit. Deinde dat ſignū 2º mō, ⁊ dicit. [Aliud aūt] ſic ſe hʒ ad ſuā cām, [vt vl'e ad particulare,] vt cū in p̄ma figura fit hoc pacto. habēs lac peperit. ergo Helena peperit. Hoc eniʒ argᵐ eſt ab vl'i ſigno ad ꝑticulare ſiue ſingulare. Quare ſi argumentū eſt in 3ª figura, erit a ꝑticulari ad vl'e ſiue indefinitū. Sin aūt in p̄ma, erit ab vl'i, ſiue indefinito ad particulare ſiue ſingulare. In 3ª aūt figura nō a ſigno, ſʒ ab icote argumētum eſt. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, Ariſto. per vl'e indefinitū intelligit: qm̄ apud rhetoꝛē indefinitum vl'e eſt. ꝑ particulare aūt intellexit ſingulare: qm̄ ꝓblemata rhetoꝛica, cum ſint cāę, oīa ſunt hypothetica atqꝫ ſingularia: pauca aūt ſunt thetica. Recte ergo dixit ſignum eſſe duplex, aut quod ſic ſe habet ad id, cuius eſt ſignū vt ſingulare ad vl'e, veluti cuʒ enthymema fuerit in 3ª figura. Aut vt vl'e ad ſingulare, vt cum enthymema erit in pꝛima figura. In ſcḋa autem enthymema nō a ſigno, ſed ab icote fit.

¶ **Hoꝝ autem quod qdem neceſſarium eſt, τέκμηριον tecmerium. Quod ꝟo non neceſſarium, innominatum eſt ꝫm hanc dr̄iam.**

¶ Dici pōt vno modo cū Ariſt. aſſignaſſet ſignoꝝ diuiſionē, nūc eligere ſignum nec̄ium, ex quo dixit fieri enthymema. vel dici pōt Ariſto. nūc aſſignare dr̄iaʒ inter illa duo ⁊ dicit. [Hoꝝ aūt] .ſ. duoꝝ, [quod qdē nec̄iuʒ eſt] τέκμηριον, [tecmeriū eſt,] ſupple illud, ex quo fit enthymema: [qḋ ꝟo non nec̄ium, inominatum eſt ꝫm hāc dr̄iam] .ſ. apud gręcos. Quintilianus illud vocat indiciū ſiue veſtigiū. Aly tecmeriū latine appellant indiciū. eſt aūt indiciū indiſſolubile ſignū. nōnulli ip̄m vocāt cōiecturā. Trapezūtius argumentū. Fabius qntilianus apud latinos nomē nō dedit, ſʒ gręco ꝟbo cōtentus firmiſſimū dicit. Qḋ inominatū eſſe Ariſto. aſſerit noīe gn̄is: etiā Ariſto. aliqn̄ ſignū vocat. Icos aūt q̄ nō enumerat̃ inter ſigna, a Fabio qntiliano interpꝛetatur ꝓbabile ſeu credibile: ab alys conſentaneū. Ex his pʒ quale ſignū eſt neceſſariū, ex quo fit enthymema, ⁊ q̄le nō nec̄ium, ex quo foꝛte nō fit enthymema, ſʒ ſyll'us in 3ª figura. Patet p̄terea icos nō eē inter ſigna enumeratū, qm̄ ſignū duplex eē dixit, quoꝝ nullū eſt icos. demū pʒ ſignū accipi poſſe ꝓ tota ꝓpoſitione, vbi effectus ad p̄dicatū, vel ſubm ſe hʒ in ęquo, vel in minus: ⁊ hoc pacto eſt ꝓpoſitio, quę eſt in ſe neceſſaria, ſed ſignū alterius ꝓpōnis q̄ ſit vera. nec accipi pōt niſi ꝓ vna ꝓpōne, quę accipit̃ ꝓ añte. Nam ſi dr̄ Socrates eſt iuſtus ⁊ ſapiens. igitur ſapiens eſt iuſtus: antecedens quę eſt ſignum, eſt vna ꝓpoſitio de extremo copulato.

¶ **Neceſſaria quidem igitur dico ex quibus fit ſyllogiſmus.**

¶ Soluit nūc (vt mihi vr̄) Ariſto. dubiū, qa poſſet quis dicere, neceſſaria ſigna nō ꝑtinere ad p̄cepta huius artis. qa eo ipſo q̄ infallibilia ſint, ceſſat lis, ⁊ ita ceſſat rō dicēdi: quā rōneʒ Quintilianus 5º lib. tetigit. ꝓpter hāc rōneʒ huiuſmodi ſigna remouit ab arte. Soluit Ariſt. aſſerēs huiuſmodi ſigna nō eē ſimpl'r neceſſaria, mō q̄ demōſtratiua nec̄ia ſunt, ſʒ ſunt neceſſaria ſyllogiſtice. Duplex eni eſt nec̄ium, vt Philoponus inquit, alteruʒ

Cōmetaᵐ.

τέκμηριον
tecmerium
argumentum
coniectura
indicium
veſtigium
Cōmetaᵐ.

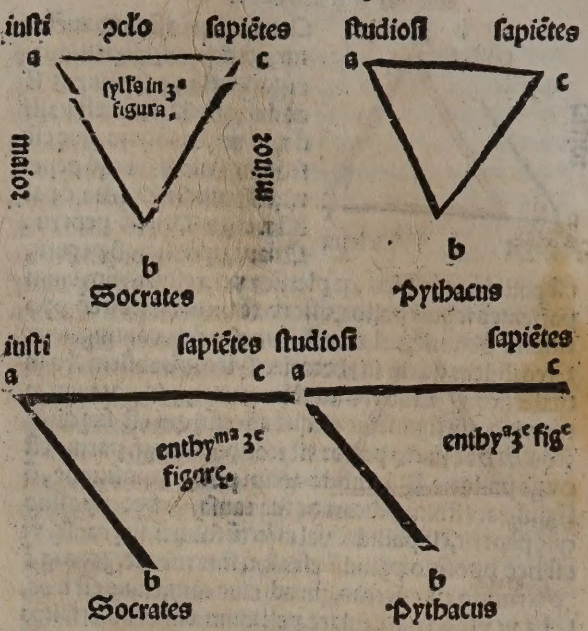
ſimplr̃, vt ſolem oriri, ⁊ deum eſſe. Alterū aūt ex hypotheſi, vt aial reſpirare. hoc enim non ſimplr̃ neceſſariū eſt, ſed ſi debet viuere. Hoc pacto ſyllogiſticum neceſſarium eſt, quia quibuſdā poſitis neceſſario aliud ſeqt̃, ⁊ hoc modo tecmerium eſt neceſſariu3. Nā in ſe eſt ꝓpoſitio ꝓbabilis vel credibilis, neceſſario vera, quatenus illa poſita mox ſeqt̃ alia. vt poſito ꝙ Helena hēat lac, ſeqtur nec̃io ipſa3 pepiſſe. ipſam tñ habere lac nō ē nec̃iu3, niſi pepererit. Et hac rōne rhetor vti pōt neceſſarijs: qa nec̃ia ſimplr̃ nō oratoris ſūt, ſ3 phi, ſiue analytici. At neceſſarijs hypotheticis (quę abſolute nō ſūt neceſſaria,) aliquādo rhetor vti pōt, l3 non ſemper, ſed vbi habuerit coniecturas ad illa ꝙ ſint. Si enim coniecturas habuerit ꝙ cor vulneratum ſit, vtitur illo, ⁊ tūc eo poſito ſequitur mox morietur. Et ſi habuerit coniecturas ꝙ romę fuerit, pōt neceſſario ex hoc inferre ꝙ Athenis eo tunc non erat. Quare tecmerium eſt neceſſarium non demōſtratiuu3, ſed ſyllogiſticū. ⁊ hoc dicit, [neceſſaria quidē igitur dico] .ſ. ea, ex quibus fit tecmerium, [ex quibus fit ſylls̃,] non autem ſimpliciter, ex quibus fiunt demonſtrationes.

¶ Propter qđ ⁊ tecmeriū huiuſmodi ſignorū eſt. Quādo eni putāt nō ꝯtigere ſoluere, qđ dictū eſt, tūc ferre arbitrantur tecmeriū: quaſi idē ſit oſtēſu3 ⁊ terminatū. tecmar eni ⁊ peras idem eſt ſm priſcam linguam.

terminatum. πεπεράσμενον conclusum.

Cōmēta^m^. ¶ Cum dixiſſet tecmeriū eſſe ſignū neceſſariū non ſimplr̃, ſed ſyllogiſticū: nūc iſtud exponit, ⁊ aſſignat rōnē, cur tecmeriū dicatur. ⁊ dicit. [Propter qđ ⁊ tecmerium eſt] de numero [hmōi ſignoꝝ] .ſ. quę neceſſaria ſunt. cuius cām aſſignat, ⁊ dicit. [quando eni3 putant] .ſ. ſe [non cōtingere ſoluere, quod dictum eſt,] vt ꝙ cor ſit vulneratum, vel ꝙ romę ſit Socrates, vtputa quia bonis cōiecturis eſt probatum, [tunc ferre arbitrant̃ tecmeriū] ꝙ .ſ. ille moriatur, vel ꝙ Socrates non fuerit tunc athenis. Et ſic tecmerium, non ſimplr̃, ſed ſyllogiſtice eſt neceſſarium ſignum: ⁊ aſſignans cauſam cur tecmerium dicatur, dicit [quaſi idem ſit] gręce dedigmenon hoc eſt [oſtenſum] vel demonſtratum, [⁊] peperaſmenon hoc eſt [concluſum] ⁊ [terminatum] apud gręcos. Et vlterius quaſi cauſam cauſę aſſignans, dicit [tecmar eni3 ⁊ peras idem eſt ſm priſcam lingua3,] ⁊ ſic tecmerium quaſi finiens ⁊ concludens ſignum interpretatur. Quare erit neceſſarium, vt diximus, non abſolute quidem, ſed ſyllogiſtice vtputa ipſo poſito, ac bonis coniecturis comprobato. vnde ⁊ cauſidici indiciū ad torturam dicunt, quod ſufficit pro tortura danda, quodq3 niſi ꝑ torturam expurgari poteſt. Icos aūt non ſic, quia ipſo poſito, non propterea ſeqtur neceſſario propoſitū. Nō enim poſito ꝙ Helena ſit pallida, ſequitur neceſſario ipſam peperiſſe. Inſuꝑ ſignū, qđ nomē non habet, ſed a generis noīe dicit̃ ſignū, minime neceſſariu3 eſt: non enim ſeqtur, ſi Socrates eſt ſapiens, ⁊ iuſtus, vt oē ſapiens ſit iuſtum, etiā ſi huiuſmodi ſignum fuerit bonis coniecturis attētatu3. Tecmerium igit̃ ſolum eſt ſignū indiſſolubile, quādo bonis rōnibus fuerit ꝓbatum.

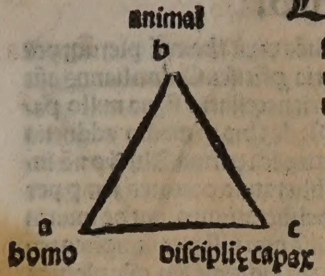
¶ Eſt autē ſignoꝝ hoc quidem vt ſingulare ad vniuerſale, ſic vt ſiquis dicat ſignum eſſe ꝙ ſapientes ſint iuſti, quoniā Socrates ⁊ ſapiens erat ⁊ iuſtus. hoc quide3 igitur ſignū eſt. Solubile tamen: l3 quod dicitur veru3 ſit. non enim ſyllogiſticum eſt.

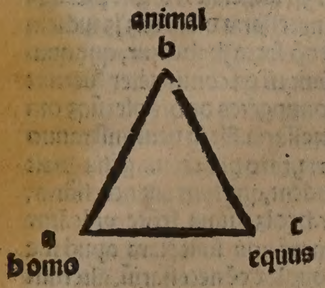

¶ His diligenter explicatis, nunc Ariſt. vt rhetores facile intelligant, exēpla affert. ⁊ primo eius ſigni, quod nomine vacat: eſt aūt hoc ſylls̃ in tertia figura, cuius medium ſubiecto atq3 prędicato concluſionis ſubijcitur. dicebat̃ enim tertiā figuram eſſe, quoties medium tale eſt, vt vtriq3 cōcluſionis extremo ſubijciat̃. vt ſi cōcluſio fuerit ſapiētes ſunt iuſti, mediū accipit̃ Socrates, qui ad ſapientem ipſum, ⁊ ad iuſtum, vt ſubiectum eſt. Erit igit̃ ſylls̃, Socrates iuſtus eſt, Socrates ſapiens eſt, igitur ſapientes iuſti ſunt, ſylls̃ erit in tertia figura. Enthymema aūt fit, ꝑtermiſſa ea ꝓpoſitione, quę omnibus conſtat, vt illa Socrates ſapiens eſt. omnibus enim hęc patet. Aſſumpta igitur maiore. v3. Socrates iuſtus eſt, quę nō oībus facile patet: enthymema quod dicitur ſignū vel a ſigno, erit qm̃ ſapientes ſunt iuſti. Ait hoc ſignū ſe habere vt particulare ad vle: nam vniuerſale apud rhetores eſt omne illud, quod amplius vno eſt: qua ratione hęc vlis eſſet, ſapientes iuſti ſunt: quia de vno ſolo vera eſſe non pōt. ꝑpea mediū, qđ eſt ſic ſumptū, vt ꝑticulare eſt. Dicebamus eni ꝙ ſi Socrates ſit iuſtus, ⁊ ſapiēs, nō vlr̃ infert ſapiētes iuſtos eſſe, ſ3 particulariter, ꝙ aliqs ſapiens ſit iuſtus. Recte igit̃ ait mediū ſe hr̃e vt particulare, qđ ꝟo cōcludit̃ vt vle. nam mediū ad vtrunq3 extremoꝝ particulariter ſe h3, dicit. [Eſt aūt ſignoꝝ, hoc qde3 vt ſingulare ad vle ſic, vt ſiqs dicat ſignū eſſe ꝙ ſapiētes ſint iuſti, qm̃ Socrates ⁊ ſapiens erat ⁊ iuſtus,] ideo concludit quale ſit hoc ſignū, ⁊ dicit, [hoc qdem igit̃ ſignū eſt, ſolubile tñ] qa ex particularibus vle nō ſyllogizat̃, [l3 qđ dicit̃] .i. cōcluſio ipſa [verū ſit.] eſt eni veꝝ oēs ſapiētes eē iuſtos. eſt tñ ſylls̃ id ꝓbans ſolubilis. [nō eni ſyllogiſticū eſt] .ſ. ad ꝓbandū illud vle. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet, ſyllogiſticū id appellat Ariſt. in ꝑoribus, qđ ſeruat debitā figurā atq3 debitū ſylloꝝ modū: qđ ipſe alijs ꝟbis aſſerit id eē, qđ cōcludit. ⁊ nō dant̃ termini, in qbus ſeruata eadē ſyllogizādi figura atq3 forma, nō teneret. vt ſylls̃ ex duabus vlibus in pa figura ſemꝑ vle3 ꝯcluderet. nō eni eēnt reperibiles termini de oī ineē, ⁊ de nulli ineſſe. Quot ꝟo ſint, modi ſyllogiſtici i pa figura, in ꝑorib9 patuit. Aſyllogiſticum aūt id dicit Ariſto. quoties ſeruata eadem, atq3 eode3 ac conſimili modo ſyllogizandi, nō valeret in oibus, vt ex duab9 affirmatiuis in 2a figura, vel ex duab9 ꝑticularib9 in pa figura, vel in oib9 figuris.

Cōmēta^m^.

Si enim

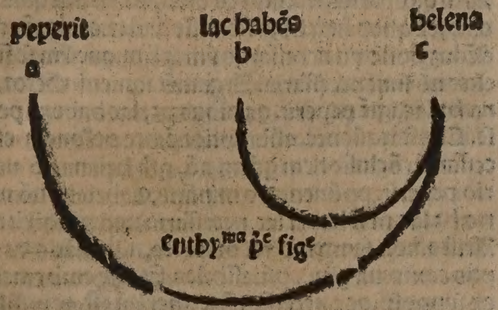

Si eniz ſyll'sſit a/eſt b. c/eſt b, in ſcđa figura nõ neceſſario ſeqtur c/eſſe a, vel c/non eſſe a. quia poſſunt reperiri termini omni, ⁊ nulli ineſſendi. omni ineſſendi qdẽ, aial, homo, diſciplinę capax. naz verũ eſt ꝙ homo ſit animal, ⁊ ꝙ diſciplię capax ſit animal: quib⁹ ſtat omne diſciplinę capax eſſe hominem. termini autez nulli ineſſendi ſunt, animal, homo, equus. nam ſyllogizando homo eſt animal, equus ẽ animal, cum his ſtat nulluz equũ eſſe animal. Quare coniugatio ex duabus affirmatiuis in ſecunda figura aſyllogiſtica eſt, quia non neceſſario concludens. vult igitur Ariſtoteles ꝙ illa concluſio, ſapientes ſunt iuſti, vera ſit: tamen ſignum ſiue ſyllogiſmus, quo illa probatur, ſolubilis eſt, quia aſyllogiſticum eſt: non enim ex particularibus ſequitur vniuerſalis concluſio. datur enim inſtantia, quia reperiri poſſunt termini, vbi ſeruata eadem ſyllogizandi forma, concluſio non vniuerſalis, ſed particularis erit.

¶ Hoc autez (vt ſi quis dicat ꝙ ęgrotet, quoniam febricitat. vel peperit, quia lac habet) neceſſarium eſt: quod quidem ſignorum ſolum tecmerium eſt. Solum enim (ſi veruz fuerit) inſolubile eſt.

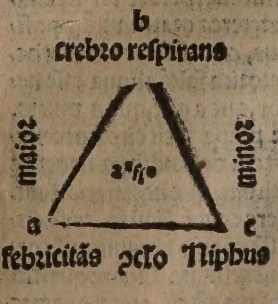

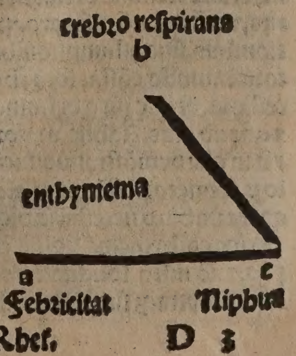

¶ Exemplum iſtud eſt tecmery, vel ſigni in pᵃ figura. eſt aũt figura prima quoties tale mediũ ſumit̃, vt ad p̄dicatũ cõcluſionis ſyllogizandę ſit ſubm. ad ſubm ꝯo eiuſdẽ ſit pręedicatũ. vt ſi cõcluſio ſit. helena peperit, mediũ erit lac habẽs. nã omne lac habẽs peperit. ꝓpterea ſi helena lac habet. igitur peperit. vnde ſyll'sesſt, lac habens peperit. helena lac hz. igit̃ helena peperit. Enthymema ꝯo erit p̄termiſſa altera ꝓpõne, quę oibus pz: ⁊ aſſumpta, ⁊ interrogata ea, quę dicit. helena lac hz. hęc enim dubia eſt, ⁊ digna cõtrouerſia. ꝓpterea hac aſſumpta ⁊ ꝓbata, ſeqtur intentũ. ſ. ꝙ helena pepererit. dicit, [Hoc aũt] ſubaudi ſignũ [eſt neceſſariũ, vt ſiqs dicat ꝙ ęgrotet, qm̃ febricitat, vel peperit, qa lac hz.] qa in figura pᵐa neceſſariũ eſt. ſeqtur eni febricitans ęgrotat. Niphus febricitat. igit̃ Niphus ęgrotat. Quare enthymematice ſequet̃. Niphus febricitat. igit̃ Niphus ęgrotat. nã oibus pz ꝙ febricitãs ſit ęgrotans. deinde exponit, ſeu repetit quale ſignũ hoc eſt: ⁊ dicit, [quod qdẽ ſignorũ] .ſ. tale quale dictũ eſt in prima figura, ⁊ neceſſarium [tecmeriũ eſt] .i. indiciũ [eſt ſoluz.] Cuius cãm aſſignat ⁊ dicit. [Solum eni, ſi verũ fuerit] ⁊ ꝓbatum atqz conſtans qđ aſſumit̃, [inſolubile eſt,] atq3 ſyllogiſticũ. qa neceſſario ſeqtur, hz lac, igit̃ peperit. oibus eni conſtat lac habens peperiſſe. Qua rõne fit vt tecmeriũ cõiugatio ſit ſyllogiſtica, qa poſitis qbuſdã neccio ꝯcluſio ſeqtur: ⁊ nõ ſunt reperibiles termini inſtãtię. ⁊ cã eſt: qꝛ maior accipit̃ vl'is. vl'iter eni oibus pz, qm̃ lac habẽs peperit. nã oẽ lac habens peperit. Hactenus de tecmerio.

¶ Hoc aũt (quod vt vl'e ad particulare ſe habet) eſt, vt ſiqs dixerit ſignum eſſe ꝙ febricitet, quoniã crebro reſpirat. Solubile eni eſt ⁊ hoc, ⁊ ſi verũ ſit. nam cõtingit etiam non febricitantem crebro reſpirare.

crebro reſpirare. πνευστιᾶν crebro anhelare.

¶ Exēplum iſtud eſt icotis, qđ in 2ª figura fit, eſt aūt ſecūda figura, quoties mediū tale eſt, vt ad ſubtū ⁊ p̄dicatum cōcluſionis ſit prędicatuʒ, vt ſi queſtio vel ꝯcluſio ſit hęc. Niphus febricitat, mediū erit crebro reſpirans. hoc enim de vtroqʒ prędicat̃, qa de febricitante, ⁊ Nipho. quare enthymema erit, Niphus crebro reſpirat. ergo febricitat, oībus enim pʒ febricitātēʒ crebro reſpirare. dicit. [Hoc aūt (qđ vt vl'e ad particulare ſe hʒ) eſt, vt ſiqs dixerit, ſignū eſſe ꝙ febricitet, qm̄ crebro reſpirat.] dixit aūt Ariſto. hoc ſe habere vt vl'e ad ꝑticulare, non tñ eſſe vl'e, qm̄ non eſt vl'e cōuertibile. mediū eniʒ ad vtrūqʒ extremū vt vl'e ſe hʒ, ⁊ de vtroqʒ affirmatiue p̄dicatur: quare p̄termiſſa ea ꝓpōne, quę oībus pʒ, enthymema erit. Niphus crebro reſpirat, ergo Niphus febricitat. deinde exponit quale eſt hoc ſignuʒ, ⁊ dicit. [ſolubile eni eſt ⁊ hoc,] qꝛ eſt aſyllogiſticū: naʒ in 2ª figura ex duabus affirmatiuis nihil oīno neceſſario concludit̃, [⁊ ſi verū ſit] .ſ. id qđ ꝯcludit̃. pōt eniʒ cōcluſio vera eſſe, quę nō ſyllogiſtice ꝓbabit̃. [nā contingit etiā nō febricitantē crebro reſpirare,] vt ſi ſe nimiuʒ antea exercuiſſet, vel in gymnaſio elaboraſſet. hic eni crebro anhelaret, q tñ non febricitaret. Hęc de icote.

¶ Quid igit̃ icos ſit, ⁊ quid ſignum, ⁊ quid tecmerium, ⁊ quo differūt dictū eſt quideʒ ⁊ nunc: dilucidius autē ⁊ de his, ⁊ quā ob cauſam alia qdē aſyllogiſtica, alia aūt ſyllogiſtica ſunt, in analyticis dictum eſt.

Cōmēta. ¶ Nunc epilogat, ⁊ dicit. [Quid igitur ſit icos] .i. enthymema icoticū, [⁊ qd ſignū] ideſt enthymema a ſigno, [⁊ qd tecmeriū] .i. enthymema tecmericū, [⁊ quo differūt] hęc inter ſe, [dictū qdē eſt ⁊ nūc: dilucidiꝰ aūt ⁊ de his, i analyticis dictū ē] vbi dcm̄ ē, [⁊ quā ob cām, alia qdem aſyllogiſtica, alia aūt ſyllogiſtica ſunt.] in quibꝰ verbis pʒ Ariſto. ꝑ tecmericū enthymema intellexiſſe ſyll'm altera ꝓpōne p̄termiſſa in p̄ma figura. ꝑ icos, intellexiſſe icoticū enthymema, qđ eſt ſyll's in ſcđa figura altera ꝓpōne p̄termiſſa. ⁊ ꝑ ſignū, (quod ſuperiꝰ dixit innominatū, qa non hʒ ꝓpriū nomen, ſʒ a noīe gn̄is dr̃ ſignū) intelligit enthymema in 3ª figura, vt ſuperius expoſitum eſt.

p° qō. ¶ Quęres circa hęc, quę dicta ſunt, primo ſi orator in ꝑſuadendo vti debeat neceſſarijs. Or enim orator neceſſarijs vti nō debeat, eo primo cōſtat, quia mox tolleret̃ cōtrouerſia, qua ceſſante, nulla eēt neceſſitas bene dicēdi. Qua rōne Quintilianus libro .5. voluit rhetoribꝰ nullatenus neceſſaria ꝯuenire. p̄terea tūc rhetor ab analytico non differret, ſiquidem vterqʒ ꝑ nec͞cia ꝓficiſcit̃. Inſuꝑ Ariſto. p̄ elenchoꝝ lib. ait rhetorica argumēta peccare ſ'm cōſequens, qa nō neceſſario cōcludunt. deinde q̄nes circa quas verſat̃ orator, ſunt hypotheticę, ⁊ ſingulares, ⁊ cōtingentes, quę nō niſi ex contingētibus deduci pn̄t. Pro oppoſita ꝑte ſunt, q̄ Ariſt. ſuperiore lectione dixit: aſſeruit eni rhetorē vti neceſſarijs, verū his, nō niſi raro. Pręterea orator vtit̃ ꝓpoſitionibus, ſiue aſſumptionibus, quę cōſtat ex locis rhetoricis. modo cōſtat loca rhetorica ſaltē aliqua eſſe neceſſaria, vt quę ſūt a definitiōe, quę a gn̄e, quę a ꝓprijs, ⁊ quę ab alijs. Adhuc orator ꝑſępe dicit circa neceſſaria in gn̄e demōſtratiuo: dicit eni de laudibus deoꝝ, celoꝝ, elemētoꝝ, ſtirpium, aīalium, quę neceſſaria ſunt. quare de his ꝑ neceſſaria dicere coget̃. Inſuꝑ Ariſt. ſuperius enthymema voluit eſſe orōnis neruum vel corpus, ⁊ nō niſi a ſoliditate, ac neceſſitate. Quare queſtio hęc pro vtraqʒ ſui parte ambigua eſt. de queſtione hac Ariſto. breuibus ſe expediēs dixit rhetorē plerūqʒ per cōtingētia, raro ꝑ neceſſaria ꝓficiſci. Quintilianus aūt lib. 5. capite de ſignis, aſſerit neceſſaria ſigna nullo pacto oratoribus cōuenire, ſiqdeʒ his in medio adductis mox ceſſat cōtrouerſia, ac dicēdi peritia. Alij vo nō ineruditi dixerūt in gn̄e deliberatiuo oratores ſemꝑ per ꝯtingētia ꝑſuadere. nam deliberationes ſunt de futuris cōtingentibus: quare de illis non niſi ꝑ contingētes rōnes orator dicere poterit. In iudiciali vo gn̄e plerūqʒ ex cōtingentibus, raro ꝑ neceſſaria dicit. naʒ lʒ iudicia de his (quę facta ſunt, vel nō facta) habeātur, quę quatenus p̄terita, neceſſaria ſunt: tñ qa contingēter fuerunt futura, iure ꝑ ꝯiecturas contingētes de his plerūqʒ oratores dicūt, raro aūt ꝑ neceſſaria. At in demonſtratiuo genere, plerūqʒ ꝑ neceſſaria, raro per contingētia dicit orator: cuʒ plerūqʒ ea laudent, quę ſunt aut neceſſaria, aut quę in facto habeātur. hęc lʒ prima frōte videātur bene ac ſapide expoſita, tamē non ſunt clara apud me.

¶ Dicamus igit̃ primo duplex eē neceſſariū, alterum qđ ſimpl'r dicitur, vt deū eſſe, ſolem oriri, ⁊ eiuſmodi, q̄ ſuapte natura neceſſaria ſunt. alteꝝ qđ ſ'm ſyll'm, vel ex ſuppoſitione a ph'is dicit̃ neceſſariū, ceu ęgrotare Niphum: non eni ęgrotare Niphū eſt ſimpl'r neceſſariū, ſed eſt neceſſariū qbuſdam poſitis ac cōceſſis in ſyll'o. nā ſi febricitat Niphus, ⁊ oē febricitans ęgrotat, neceſſariū eſt his poſitis Niphū ęgrotare. Inſuꝑ Platoneʒ reſpirare neceſſariū eſt, non qdē ſimpl'r, ſʒ ex ſuppoſitione .ſ. aliquo poſito, vt poſito ꝙ viuat: nā ſi viuit plato, neceſſariū eſt eum reſpirare. Or igit̃ orator ad ꝑſuadēdum vtat̃ neceſſarijs ſ'm ſyll'm, vel ex ſuppoſitione, Ariſto. ſuperius tradidit cū dixit, neceſſaria quidē igit̃ dico, ex qbus fit ſyll's, ⁊ ſic velle videt̃ oratorē ad ꝑſuadēduʒ poſſe vti neceſſarijs ſ'm ſyll'm, quę ſ'm ſe ſimpliciter nō ſunt neceſſaria. Argumētatur eni rhetor, helena hʒ lac, igit̃ peperit. qa oībus pʒ, lac habens peperiſſe. Conſtat aūt nec aſſumptionē, nec ꝯcl'onem eſſe neceſſariā. cōcluſionem qdem nō, qm̄ helena nō neceſſario peperit. ꝓpōnem vo minime, qa helena nō neceſſario hʒ lac, tñ ſi habet lac, neceſſario peperit. dixit tamen Ariſto. non ſemꝑ his vti oratores, niſi quādo de aſſumptis coniecturę ſu.. ꝑſuaſibiles. Et tale enthymema ſic ex ſuppoſitione neceſſariū, tecmericū eſt, ac inſolubile. qa eſt ſyllogiſticum ſ'm figurā ⁊ modū. cum vo Quintilianus aſſerit eiuſmodi eē extra artē, qa tollit controuerſiā, facile diluit̃ hoc: nā ſi huiuſmodi aſſumptū oībus conſtaret, tolleret artē qa tamen aſſumptū non oībus cōſtat, imo ꝓ vtraqʒ ſui parte ſunt cōiecturę, ideo nō tollit artē. ars eni verteret̃ ad aſſumpta. Hoc Ariſt. innuit, cū dicit: nam ſi ſolū verum ſit, inſolubile eſt. innuit enim tecmeriū neceſſariuʒ eſſe ſ'm ſyll'm, nō autē ſimpl'r. quia an̄s ⁊ cōſequens eſt contingēs. recte igitur dixit Ariſto. his neceſſarijs, ac tecmericis enthymematibus raro vti rhetores, qa raro aſſumpta haberi pn̄t, ad quę ſint cōiecturę ꝓ vtraqʒ parte.

¶ Sed vtrū orator ad ꝑſuadendum vti debeat ſimpl'r neceſſarijs, hoc eſt qōne dignum. tamē vt dialecticus ꝑ ſe non vtit̃ niſi ꝓbabilibꝰ, neceſſarijs aūt, quatenus ſubeūt rōnem ꝓbabilis, hoc eſt quatenus ſunt ſ'm opionem ſapientuʒ: ſic orator ꝑ ſe vtit̃ ꝑſuaſibilibus, ꝑ accidens vo neceſſarijs, quatenus illa ſubeūt rōnem ꝑſuaſibiliuʒ, hoc eſt quatenus in auditoribus, vel iudicibꝰ inducūt ꝑſuaſionem: nō enim neceſſariū ſemꝑ perſuaſionē inducit. igit̃ orator pōt vti ſimpl'r neceſſarijs ad ꝑſuadendum, non quatenus illa ab oratore, ac ab audiētibus cognoſcunt̃ eſſe neceſſaria, ſed quatenus apta ſunt inducere ꝑſuaſionem

ſionem in iudicibus,hinc diluũtur obiecta,primum q̃/
dem,qa lz ſcõm ſyll'm neceſſariuz ſit,quo rhetoꝛ vtitᷓ,tñ
aſſumpta ſunt pſuaſibilia,qm̃ pro vtraq; pte hñt argu/
mẽta,etiã lz aſſumpta eſſent neceſſaria,rhetoꝛ tamẽ eis
vtitur,vt pſuaſibilibus,cũ illa ab oꝛatoꝛe,quatenus eſt
oꝛatoꝛ,non cognoſcãtur neceſſaria.Deinde diluitᷓ 2m,
qa analyticus vtitᷓ neceſſarijs ſcõm ſyll'm,ꝛ etiã ſimpli
citer,ꝛ illa cognoſcit ita eſſe.Oꝛatoꝛ autem vtitᷓ neceſſa
rijs ſcõz ſyll'm,ꝛ ſi ſimpl'r neceſſarijs vteretᷓ,illa nõ co
gnoſceret eſſe neceſſaria,ſed vt pſuaſibilia aſſumeret,ꝛ
hac rõne controuerſiã habẽt.Tertiũ autẽ deletur,pro
id qđ Ariſt.dicit,nõ vl'iter,non enim aſſerit oia enthy/
memata rhetoꝛica peccare ſcõm cõſequẽs,ſed plerũq;
intelligit.Ultimũ iam ablatũ eſt,qa lz antecedẽs ꝛ con
ſequẽs ſint contingẽtia,tñ põt enthymema eẽ termeri/
cum ac neceſſariuz ſcõm ſyll'm.Obiecta ꝯo alteri⁹ptis
iam ſunt ſoluta,qa dictuz eſt oꝛatoꝛem neceſſarijs vti
raro,qa nõ niſi cum ad aſſumpta eſt cõtrouerſia.¶ P.
lz neceſſarijs vtatᷓ,tñ illis vtitᷓ nõ quo ſunt neceſſaria,
ſed quo ſunt perſuaſibilia.Sil'r lz oꝛatoꝛ in genere de/
monſtratiuo,ac iudiciali dicat de ys,quę ſunt neceſſa/
ria,tamẽ de neceſſarijs per neceſſaria,ꝛ per nõ neceſſa
ria dicere põt,modo ea,per quę dicit,ſibi ꝛ audiẽtibus
2ª q̃o. videãtur pſuaſibilia.¶ Quęres 2° ſi oꝛatoꝛ ad pſuadẽ
dum vti dꝫ tribus figuris ſyllogiſticis,tam hypotheti/
cis q̃ꝫ cathegoꝛicis,de q̃bus in analyticis dictũ eſt,bꝛe
uibus pꝫ ſol'o.Oibus eni his vti põt,modo ea,q̃b⁹ vti/
tur,accipiat,non vt neceſſaria,ſed vt pſuaſibilia.magis
ꝓpꝛium aũt oꝛatoꝛi eſt vti enthymemate,ꝛ potiſſimuz
in p̃ma figura,qa illa eſt cęteris magis nobis nãlis,ad
quã hoies quaſi ſuapte natura inclinãtur.Eſt inſup ca/
3ª q̃o. ptu facilis,quę omnia oꝛatoꝛ reſpicere debet.¶ Quę/
res 3° ſi enthymema tecmericuz fieri poſſit in tribus fi
guris.ꝛ ſi icoticuz etiam in oibus,vel in ſcđa ſoluz.In/
ſuper ſi enthymema a ſigno fieri poſſit in oibus figu/
ris,vel in tertia tantũ:dici poteſt tecmericuz enthyme/
ma accipi poſſe ẜm id,quod eſt,vel ẜm nominis anti/
quam interp̃tationez.Scõm id qđ eſt q̃dez,in omni fi/
gura id tecmerium eſt,qđ inſolubile eſt,ꝛ tecmeriuz h̃
pacto erit in omni figura coniugatio ſyllogiſtica.At
ſi tecmerium accipitur ẜm pꝛiſcam interp̃tationem,ſic
tecmerium erit ſyll'us,vel enthymema,cuius ſignum,ꝛ
id cuius eſt ſignũ,ſunt in ęquo,ꝛ hac ratione nõ niſi in
figura p̃ma erit ſoluz.qa coniugatio ſyllogiſtica,cuius
mediũ eſt ſignuz ęq̃le ei,cuius eſt ſignũ,tecmericuz en/
thymema erit.De icotico ꝯo enthymemate etiã codez
modo dici põt.Si enim accipitᷓ pro ſolubili enthyme/
mate,cuius mediũ eſt ſignũ de vtroq; extremo dictuz,
ſic eſt ſoluz in ſcđa figura.Sed ſi accipiatᷓ pro ſolubili
enthymemate,cuius medium eſt,vt vl'e ad extrema,ſic
omnis aſyllogiſtica cõiugatio,cuius mediũ ſic ſe habꝫ,
erit icotica.Unde hęc icotica eſt,palliduz peperit,He
lena pallida.Helena igitur peperit.Solubile eſt,qa nõ
omne pallidũ peperit.Palliduz eni eſt vt vl'e ad pari/
entem,ꝛ ad Helenã.ꝛ in tertia etiã hęc eſt icotica,palli/
dum peperit.Pallidũ eſt Helena.Helena igitur pepe/
rit.Diluitur,qa medium eſt extremis amplius.Simil'r
ſignum in oi figura eẽ põt,mõ mediũ ſit minus vl'e ex/
tremis.Hoc eni a ſigno eſt ſyll'us,pythacus eſt ſtudio/
ſus,iuſtuz eſt pythacus.igitᷓ iuſtũ eſt ſtudioſus.ꝛ ſic ois
aſyllogiſtica coniugatio cuiuſcũq; figurę,cui⁹ medium
eſt minus vl'e extremis,ſyll'us eſt a ſigno.Ariſt.ꝯo lo/
cutus eſt ẜm antiquũ,ꝛ pꝛiſcuz vſuz,vt in textu ipſe an
notauit.Ex his fieri poteſt hęc diuiſio,ꝙ enthymema
tum alia ſint ſolubilia,ꝛ aſyllogiſtica, alia ſyllogiſtica,
ꝛ inſolubilia.ſyllogiſtica ꝛ inſolubilia fieri poſſunt in
omni figura,ꝛ ꝓpter hoc dicũtur tecmerica.Aſyllogi
ſtica ꝯo ꝛ ſolubilia bifariã ſunt,aut quoꝛuz mediũ ex/
tremis eſt vl'ius,ꝛ ſic dicũtur icotica enthymemata,aut
quoꝛuz mediũ eſt minus vl'e extremis,ꝛ ſic ſunt enthy
memata a ſigno,ꝛ hoc pacto ẜm rem fieri pñt in oi fi/
gura.Scđz tñ pꝛiſcã interp̃tationẽ tecmericũ eſt in pꝛi
ma,icoticũ in ſcđa,ſignũ ꝯo in tertia,q̃bus vlteriu⁹ pꝫ
cur tecmeriũ eſt inſolubile enthymema.Eſt eni inſolu/
bile,qa ſyllogiſticũ.Icos aũt ꝛ ſignũ ſolubilia,qa aſyl/
logiſtica.De his ꝯo in pꝛioꝛibus diximus plura,nunc
ꝯo quãtum oꝛatoꝛibus lz,ſatis ſunt,quę diximus.

¶ DE EXEMPLO.

¶ Exemplum autem,ꝙ quidez ſit inductio, ꝛ circa qualia eſt inductio,dictum eſt. exemplum παραδειγμα paradigma Cõmẽtaᵐ.

¶ Exempluz gręce eſt παραδειγμα paradigma, eſt
autẽ paradigma,vt nõnulli tradũt,exẽpluz facti,vel di
cti alicuius,vnde Uirgil'. Antenoꝛ potuit medijs ela/
pſus achiuis illiricos penetrare ſinus.fit autem (vt di
cũt)trib⁹ modis,a pari.Uirgil'.at veluti magno in po/
pulo,cũ ſępe coboꝛta eſt ſeditio.a maioꝛe ad min⁹,idez
Uirgil'.qualiter exp̃ſſum vẽtris per nubila fulmẽ.a mi
noꝛe ad maius,idez Uirgil'.ſi potuit manes accerſcere
cõiugis,Oꝛpheus treitia fretus cithara.Quintilian⁹li°
q̃nto aſſerit gręcos vſos eẽ paradigmate ꝛ generatiz in
omni ſimiliuz appõne,ꝛ ſpetiatim in ijs,quę rerum ge/
ſtarum authoꝛitate nitũtur.Addit ꝙ noſtra fere ſil'itu
dinem vocari maluerint,qđ ab illis parabola dĩ.nos
quo facilius ꝓpoſituz explicemus,vtrũq; paradigma
eſſe credamus,ꝛ ipſi appellemus exẽpluz.Et ſic Quin
tilianus paradigma gręce/exẽplum latine dici voluit.
Uult tñ exẽplum eẽ vtrũq; tã ſil'itudinem q̃natiz in oi
appõne,q̃ꝫ ſpetiatim in rerũ geſtarũ authoꝛitate. Ariſt.
cum egiſſet de enthymemate,hic de exẽplo ꝑtractat. ꝛ
p̃mo accipit quonã mõ fit exẽplum,ꝛ dicit.⌊ Paradig/
ma autẽ.i.exẽplum ꝙ q̃dem ſit inductio,ꝛ circa qualia
eſt inductio,dictum eſt⌋.ſ.2° libꝛo pꝛioꝝ, ꝛ in topicis,
Egidius nõ ab rõne exponit exẽplum eẽ inductionem
apud rhetoꝛes,quẽadmodum enthymema ſyll's.Apud
eni rhetoꝛes valet exẽplum,quãtum apud Phos indu
ctio,quę expõ eſt bona,qa eſt Ariſt.aliter nã in exẽplo
ſunt duo ꝓceſſus,alter q̃dem ab vno particulari ad vni
uerſale,alter aũt ab illo vl'i ad alterum particulare. ꝯ/
bi cauſa/in hoc exẽplo.(Mãphꝛedus cõuitans Prin/
cipes ad cęnam,eos decapitauit.igitᷓ Robertus conui
tans Pꝛincipes ad cęnã eos decapitabit.)Pꝛimus pꝛo
ceſſus eſt,Mãphꝛedus ꝯuitãs Pꝛincipes ad cęnã eos
decapitauit,igitᷓ Rex cõuitans Pꝛincipes ad cęnã eos
decapitabit.Scđs ꝯo eſt,Rex cõuitãs Pꝛincipes ad
cęnã eos decapitabit.ergo Robertus cõuitans Pꝛinci
pes ad cęnã,eos decapitabit.Uterq; eniz Rex eſt,qui
Pꝛincipes ad cęnã cõuitat.Quare exẽplo ſeq̃tur Mã/
phꝛedus cõuitans Pꝛincipes ad cęnã eos decapitauit.
igitur Robertus cõuitãs Pꝛincipes ad cęnã eos deca
pitabit.Cũ itaq; Ariſt.dicit exẽplum eẽ inductionez,in
telligit quo ad illius.p̃mũ ꝓceſſuz.Nã p̃mus pꝛoceſſus
eſt imꝑfecta inductio,cũ ſit ab vno particulari ad vl'e,
inductio autẽ a pluribus particularibus ad vl'e,ſed qa
apud rhetoꝛes exẽplum valet tãtũ/quãtũ inductio apđ
Phos,ideo Ariſt.aſſerit exẽplum eſſe inductionẽ,ꝛ tu
intellige quo ad p̃mum ꝓceſſum.Nã ſcđs ꝓceſſus non
eſt inductio,ſed enthymema,ꝓcedit eniz ab vl'i ad pti/
culare,vt fit in tecmerio,ꝛ hoc non expoſuit Egidius.
Quare totũ paradigma eſt mixtũ qđdam ex inductiõe

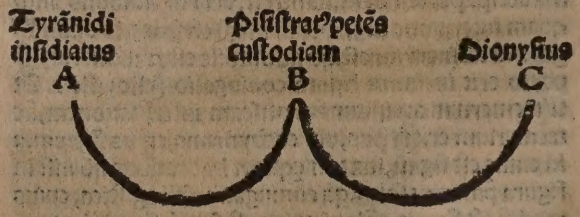
⁊ ſyll'o. Enthymema eniꝫ apud rhetores valet tãtum, quãtum ſyll'us apud Phos, qbus pꝫ exẽplum quo ad ꝑmum ꝓceſſum eẽ ex talibus, qa ex ſingularib⁹, ex qualibus eſt inductio, ⁊ circa talia, qm̃ circa vl'ia rhetorica, quę ſunt vl'ia indefinita (vt diximus ſuperius) circa q̃lia eſt inductio. Hoc declarari põt etiã aliter, nam exẽplum eſt argumẽtum quoddã mõ in omni argumento aliqd ſumit, vt notius. (Eſt eni rõ rei dubię, vt Cice. inquit. faciens fidẽ) ex quo infert ignotius, cuius fidẽ q̃rimus. quoties igit illud, qđ vt notius ſumit, eſt particulare, ⁊ ſimile ei, qđ infert, exẽplũ eſt. Quare recte dixit exẽplum eẽ inductionẽ quãdaꝫ, ⁊ ex q̃libus, ⁊ circa qualia eſt inductio, qm̃ ex ſingularibus ad vl'ia.

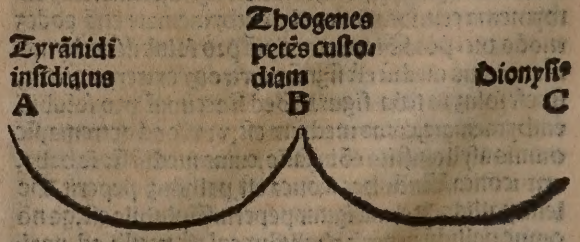
Eſt autẽ neq̧ vt pars ad totuꝫ, neq̧ vt totũ ad partẽ, neq̧ vt totum ad totũ, ſed vt ps ad parteꝫ, ſimile ad ſimile, cũ ambo qdẽ ſub eodẽ genere ſint, alterũ aũt altero ſit noti⁹.

Cõmẽta^m. Anonymus Ariſ. interp̃s loco vbi autẽ, legebat eni, ⁊ ſic vult Ariſ. hic aſſignare cãm eius, qđ dixerat, aliter diximus nos Ariſt. poſtq̧ accepit exẽpluꝫ eẽ inductionem, nũc velle declarare qd ſit, ⁊ q̃le exẽplum. Melius autẽ videt nunc eſſe dicẽdum, nã cũ Ari. accepiſſet exẽplum eẽ inductionẽ, in qua ex aliquo infert aliqd, nũc declarat quo mõ ſe hꝫ id, qđ aſſumit, ad id, qđ infert, ⁊ duo facit qa primo exponit quo mõ nõ ſe habet, ⁊ dic. [Eſt aũt] id qđ ſubaudi aſſumit, ad id, qđ infert, [neqꝫ vt pars ad totũ, neqꝫ vt totum ad partẽ, neqꝫ vt totum ad totũ.] Deinde exponit quo mõ ſe hꝫ, ⁊ dicit. [ſed vt pars ad ptem, ſimile ad ſimile,] nõ ſimpl'r, ſed [cuꝫ ambo qdem ſub eodẽ genere ſint, aũt] ꝓ et, ⁊ cũ [alterũ altero ſit notius.] Per quę pꝫ exẽplum eẽ ꝓceſſum a parte ad pteꝫ, quoties ptes illę ſimiles fuerint ſub eodẽ genere, ⁊ altera qua ꝓcedit, notior fuerit altera, ad quã ꝓceditur. vnde 2° prioꝝ exẽplum dicit eẽ, quãdo ꝑ vnũ particulare notius ꝓbat alterũ particulare ignotius ꝓpter aliqđ ſimile repertũ in vtroqꝫ. Et ſic tria reqrunt ad rõnem exẽpli, ꝑmũ vt in eo ꝓcedatur a pticulari ad particulare, deinde, vt particularia vtraqꝫ ſint eiuſdeꝫ generis, ita vt in eis reperiat qđdam ſimile. Tertiuꝫ vt alterũ eoꝝ, ex qbus ꝓceditur, ſit notius, vt qđ fuerit aliquãdo in facto, vel in dicto, alteruꝫ vo ad qđ ꝓceditur, ſit ignotius, ſic eni eſt argumẽtuꝫ fidẽ faciens. Quo vo ad vba attinet, ꝓceſſus argumẽtarius quadruplex eſt, aut vt pars ad totũ, ⁊ hęc eſt inductio. In inductiõe eniꝫ ꝓceditur a particularibus ad vl'e rhetoricum, hęc eni inductio eſt, hõ inferiorem mouet mãdibulam, canis, bos, ouis, vrſus. Omne igit aial mãdibulaꝫ mouet inferiorẽ. inſuper cornix carẽs rubra bile eſt longeua. Elephas, ceruus, ſimil'r. Omne igit aial carẽs rubra bile eſt lõgeuum. Et ſic pꝫ inductionẽ eſſe a pte ad totuꝫ, aut vt totum ad ptẽ, ⁊ hunc ꝓceſſum qdã grecus Anonymus Ariſt. interpres autumat eſſe ſyll'm. nam qđ vl'i ineſt, id particulari ſub illo contento neceſſario inerit. Si eni dixero miſericordiã eſſe iuſtitiã, cuꝫ iuſtitię inſit bonum, miſericordię quoqꝫ bonũ inerit. Ego vo ꝑ hꝰ ꝓceſſum intelligo enthymema tecmericũ in quo ꝓceditur a toto ad partẽ, ſi eni lac habens cõcubuit, ſeqt Helenaꝫ cõcubuiſſe. nam Helena hꝫ lac. Enthymema eniꝫ eſt ab vl'i ad particulare aliquando, qđ lꝫ mental'r nõ differat a ſyll'o, tñ in eo appet ꝓceſſum a toto ad ptẽꝫ, aut vt totũ ad totũ, quo mõ ꝓceditur, vt Anonym⁹ inqt. cum dicit oium cõtrarioꝝ eadẽ ſciẽtia eſt. igit cõtrarioꝝ ſenſibilium ideꝫ eſt ſenſus, ⁊ vt ois morbus lędit corpus, ita omne vitiuꝫ animũ. Ego vo per ꝓceſſuꝫ a toto ad totũ, intelligo ſyll'm, ⁊ non oẽm, ſed eum, qui ex cõuerſiuis conſtat terminis. In hoc eni ad vl'e proceditur ab vl'i, ⁊ a toto ad totũ. Exempluꝫ igit non eſt argumẽtuꝫ a parte ad totũ, vt eſt inductio, qm̃ lꝫ exẽpluꝫ ſit a parte, particulariq̧ ipſo, nõ tamẽ ad totũ finit, ſed ad particulare. Inſuper exẽplum eſt ab vno particulari, inductio autẽ a pluribus particularib⁹, neqꝫ eſt argumentũ a toto ad ptẽ, vt tecmeriũ eſt, nã lꝫ vtrũqꝫ ad ptẽ particulareqꝫ ipm̃ deſinat, tamẽ exẽpluꝫ a parte eſt. tecmeriũ vo a toto, nec eſt argumentũ a toto ad totum, vt ſyll'us cõuerſiuus eſt. Exẽplum eni a pte incipit, ⁊ in ptem deſinit. Syll'us autẽ cõuerſiuus a toto incipit, ⁊ in totuꝫ deſinit. Ex his pꝫ quid nõ eſt enthymema. Quid autẽ ſit, facile deduci põt, eſt eni argumẽtum a parte ad partẽ, a ſimili ad ſil'e, cũ ambo qdem ſub eodeꝫ genere fuerint, ⁊ alterũ fuerit altero notius. Qua ratione fit, vt exẽplum argumẽtuꝫ ſit ab vno pticulari notiore ad alterũ ignotius, quoties in eis reperit aliqđ ſimile ſm genus. vt Grachus in repub. ꝯſpirans necatus eſt a populo Romano. igit Cathelina, qui nũc in rẽpu. conſpirat, necandus eſt a populo Ro. Uterqꝫ eni Romanus eſt cõſpirãs in rẽpu. occupãdam. Inſuꝑ Mãphredus ad cęnam regni Principes cõuitans, eos capite mutilauit. igitur Robertus ad cęnã regni Principes ꝯuitãs, eos capite mutilabit. Uterqꝫ eniꝫ Rex ad cęnã Principes cõuitans, eſtqꝫ alter altero notior, cum aſſumptũ fuerit in facto. Hoc mõ igitur exẽplũ fit, qđ paradigma dr̃.

Exemplũ eſt, vt quoniã inſidiatur tyrãnidi Dionyſius, petens cuſtodiaꝫ. Eteni Piſiſtratus prius inſidiatus, cuſtodiã petijt, ⁊ accipiẽs, dominatus eſt. Et Theogenes in megaris, ⁊ alij (quoſcũq̧ ſciuerunt) exẽplũ omnes fiunt de Dionyſio. queꝫ nõdũ ſciũt, ſi hanc ob cauſam id petit.

custodiam φυλακην, preſidium munitionem. dñatus eſt ετυραννησε tyrãnizauit.

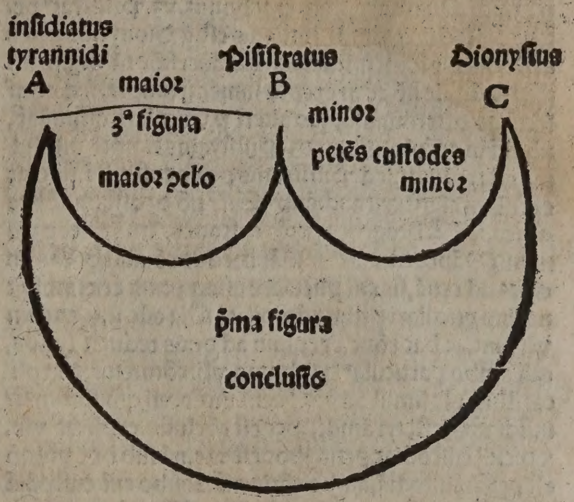

Cõmẽta^m. Quę dixerat de exemplo, nũc declarat in terminis, ſed quo ad ea, quę dicit, attinet, q̃ſtio fuit apud Syracuſanos, vtrũ Dionyſius petens p̃ſidiũ atqꝫ cuſtodiã ſui corporis a ſyracuſanis, velit rẽpub. ſyracuſanã occupare. Hęc eni q̃ſtio cũ in cõtionibus ꝓponeret a ſyracuſanis ortę ſunt opiniones, nã vt noſtris tẽporib⁹ legulę ſcribũt, põt tyrãnus ſiue Rex petere a regno p̃ſidiũ, ſiue munitiones ꝓ bono regni, qnare vltra ordinarias ſol'ones põt petere munitiones, ⁊ pręſidium. quicqd ſit apud legulas rhetores ſyracuſani in cõtione ſic ꝓbarũt Dionyſiũ velle dominari, ꝑmo exẽplo Piſiſtrati, (qui

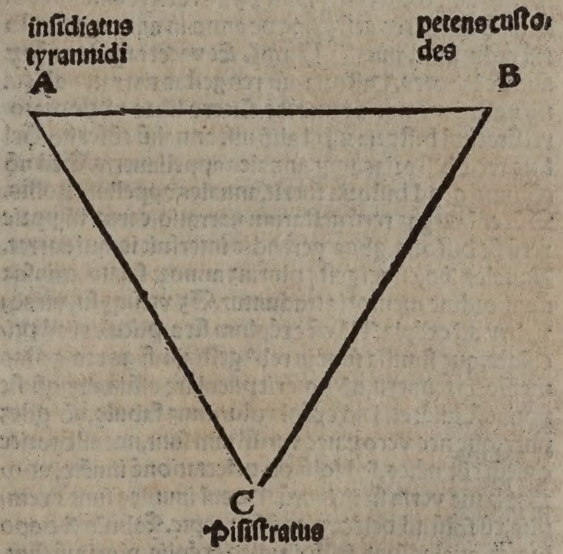
ſuit prior Dionyſio,)hic eniꝫ petens munitiões,poſtq̄ accepit,dn̄atus eſt,deinde exēplo Theogenis,q in megaris petēs munitiones,cū accepiſſet,dn̄atus eſt,3°exēplo alioꝝ oiuꝫ,quos ſciuerūt rhetores,q cōtionabant̃, ſemꝑ enim petētes munitiões (poſtq̄ acciperēt) dn̄ati ſunt.igit̃ oēs ſunt exēplū de Dionyſio,quē nōdū ſciūt, ſi ob hāc cām.ſ.ob tyrānidē,munitiões petat:an ꝑ bono ſyracuſanoꝝ:dicit.[Exēplū eſt,vt qm̄ iſidiat̃ tyrānidi Dionyſius petēs cuſtodiā]ſui corporis,h̄ eſt vnū particulare deducēdū,ꝛ ꝓbat̃ ꝑ vnū aliud noti⁹ huic ſimile ſm gen⁹.[Etenim Piſiſtratus ꝑus iſidiatus,cuſtodiā petyt]ſuę ſalutis[ꝛ accipiēs dn̄atus eſt]reipu.atheniēſiuꝫ.[ꝛ Theogenes in megaris]ideꝫ fecit,[ꝛ alij q̊ſcūq̧ ſciuerūt].ſ.cōtionatores[exēpluꝫ oēs ſiūt de Dionyſio,quē nōdū ſciūt,]ſed eſt ignotū,[ſi hāc ob cāꝫ].i. ob tyrānidē id.ſ.cuſtodiā[petit,]vbi procedit̃ ab vno vel plurib⁹ ꝑticularib⁹notiorib⁹,q̄ fuerunt in facto,ad aliud eiuſdem generis ſimile,quod nōdum patet,ſꝫ eſt nunc in quęſtione apud Syracuſanos contionatores.

¶Quo v̈o ad v̈ba attinet,inſidiatur gręce ἐπεβούλευε eſt,eſt autem inſidiari inſidias tendere ſiue parare,inſidię auteꝫ fallacię ſunt.Cicero libro tertio officiorum,ſunt ne inquit.igitur inſidię tendere plagas.ꝓprie enim inſidię ſunt doloſa quędaꝫ expectatio ad aliquē aggrediendum,quaſi clam inſidant vt hoſtem fallant. Hinc inſidior oritur,verbum,quod ſignificat inſidias parare.Salluſtius in iugurtino atherbalem vitę ſuę,inquit.dolis inſidiatum eſſe.Tyrānus auteꝫ(vt in libro de tyranno ꝛ Rege diximus) gręce latine dominatio eſt,quę eſt ſeuum ꝛ violentum imperium. Juuenalis Quid Nero taꝫ ſęua,crudaq̧ tyrannide fecit:Hinc tyrannus,lꝫ apud veteres in bonaꝫ partem dominus dicebatur,qui plenam in ſubditos habebat poteſtatem, (Trogo teſte.quęq̧ ciuitas ꝛ gens rerūpub.imperiuꝫ ab initio penes reges habebat,quos ad huiuſmodi faſtigium maieſtatis non ambitio popularis,ſed ſpectata inter bonos moderatio prouehebat,qui ꝛ tyrāni ob fortitudinem vocabātur,quod Virgilius obſeruauit, cum dixit.Pars mihi pacis erit dextram tetigiſſe tyrāni.) tamen creſcente hominum malitia, cum ſuperbe reges regnare cępiſſent,tyranni nomen ad illos ſolum reſtrictum eſt,qui per inſolentiam imperij viribus abutebātur.Hinc tyrāniço verbum gręcum eſt,quod ſignificat dominari,quaſi ſemper ad malam partem trahens id Ariſto.ꝓpter quod nonnulli putant tyrannuꝫ deduci a tyrrhene gentis crudelitate.Dionyſius v̈o ſicilię fuit tyrānus,qui(vt narrat Cornelius nepos)manu fortis,ꝛ bello peritus fuit.ꝛ id,quod in tyranno nō facile reperitur,minime libidinoſus, non luxurioſus, non auarus,nullius rei deniq̧ cupidus,niſi ſingularis perpetuiq̧ imperij,ob eamq̧ rem crudelis.Huic fili⁹ Dionyſius omni turpitudine inquinatus in tyrānideꝫ ſucceſſit,qui tandem Syracuſis pulſus corinthi pueris luduꝫ apparuit,vt refert Cicero libro 3° quęſtionū tuſculanarum.Ariſt.tamen de patre ſentit. Piſiſtratus v̈o Athenarum fuit tyrannus,de quo Juſtinus multa ſcribit.hic cum ꝛ ingenio,ꝛ doctrina,ꝛ eloquentia plurimum polleret,effecit,vt ſibi ſatellites ad corporis tutelam,quos hic Ariſto.phylacen appellat, latine pręſidium,cuſtodiam,vel cuſtodes publice decernerentur, quibus acceptis,arcem ſimul ꝛ libertatē occupauit.idē Theageneꝫ ferunt apud megaros effeciſſe.Quare oēs exemplum erunt, quoniam Dionyſius phylacem petens tyrānidi inſidiabitur.

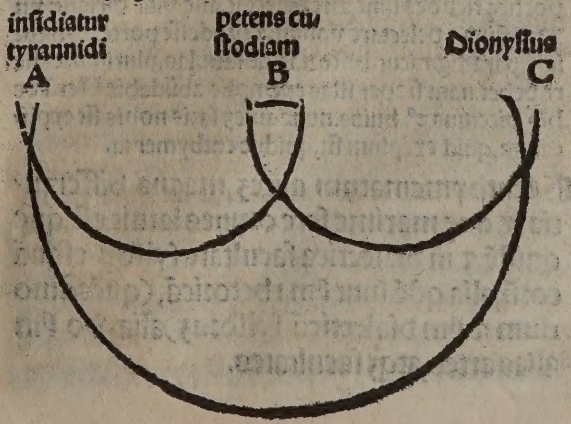
¶Omnia autem hęc ſub eodem vniuerſali ſunt,q m̄ inſidiatus tyrānidi,cuſtodiā petit. Ex quibus igitur dicūtur perſuaſiões, quę demonſtratiuę putantur,dictum eſt.

¶Nunc docet breuibus exemplum reducere ad ſyllꝫ, Cōmēta⁹.
non quidē ad vnū,ſed ad duos ſyllos,nā cū in exēplo ſint duo ꝓceſſus(vt diximus,ꝑ̄mus reducit̃ ad ſyllm in 3ª figura,in quo ꝯcluditur maior de medio,hoc eſt

inſidiatus tyrānidi de petēte cuſtodiā ꝑ ꝑticulare mediū,qđ eſt ſil'e extremo alteri.vꝫ.ꝑ Piſiſtratū,q ē Dioniſio ſilis,h̄ pacto Piſiſtrat⁹ iſidiat⁹ eſt tyrānidi.Piſi

ſtratus petijt cuſtodiã.igiť petens cuſtodiã,tyrãnidi in ſidiať,hic eſt primus pceſſus in 3ª figura.Scđs aűt eſt ſyllꝰs in pma hoc pacto,petẽs cuſtodiã iſidiatus eſt tyrãnidi.Dionyſius petit cuſtodiã.Dionyſiꝰ igiť iſidiať tyrãnidi.Quare exẽplum erat bonuꝫ.vꝫ.Piſiſtratꝰ petens cuſtodiã tyrãnidi iſidiatus eſt.ğ Dionyſius petẽs cuſtodiã tyrãnidi inſidiabiť.Aíaduerſiõe tñ dignũ ſingulare ſimile nõ eẽ in exẽplo ſumẽdũ ſimplr,ſed eo affectũ ac determinatũ,quo alteri particulari aſſimilať,nõ eni in exẽplo aſſumi dꝫ Piſiſtratus ſimplr inſidiatus eſt tyrãnidi,ſed Piſiſtratus petẽs cuſtodiã,ſic eniꝫ exẽplum clarũ erit audiẽtibꝰ.Silr nõ dꝫ aſſumi Theagenes,ſed Theagenes petẽs cuſtodes.Inſup nec dꝫ aſſumi Mãphredus,ſed Mãphredus cõuitãs regni pncipes ad cęnã,ſic eni pticulare aſſumptum erit ſimile ⁊ notius pticulari deducẽdo,dicit.[Oia aűt ſub eodem vli ſunt,] ⁊ hac rõne exẽplum ad duos reduciť ſyllos,qm ambo particularia ſub vno vli cõtinẽtur,⁊ explicat illud vle ſimul addẽs ꝯnem dicẽs,vt[qm Dionyſiꝰ inſidiatus]eſt[tyrãnidi,]hęc eſt cõcluſio.explicat vle,⁊ dicit.[cuſtodiaꝫ petit.]hoc eſt vle,nã ſub hoc vli,qđ eſt petẽs cuſtodiã,ambo cõtinenť.Ambo eni cuſtodiã petűt.Sic igiť pꝫ exẽplum vi illius ſilis,qđ in vtroqꝫ pticulari reperiť,reduci ad duos ſyllos,vt Ariſt.ẽt docuit 2° prioꝝ.Tűc epilogat,⁊ dicit.[ex qbus igiť dicűť perſuaſiones].i.cõſtant pſuaſiones,[quę]apud rhetores[demõſtratiuę putanť,]qualia ſunt exẽplum,⁊ enthymema,[dictuꝫ eſt.]

De hiſtoria.

Hinc pꝫ hiſtorię,⁊ annaliũ vtilitas.Sűt eni res geſtę,quę de anno in annum in hiſtoriã reducűtur,annalia.Virgil. Et vacet annales nroꝝ audire labores.Hiſtoria aűt res geſtas narrat,⁊ ab ętatis noſtrę memoria remotas.Cicero libro 2° de oratore.Erat eni hiſtoria nihil aliđ niſi annaliũ cõfecito.Gellius recte hiſtorias.inqt.annales appellaueris.Sed nõ cõtinuo qcqd hiſtoria fuerit,annales appellare poſſis.Sűt eni vtręqꝫ rerũ geſtarum narratio,earuꝫ tñ ppie rerũ ſit hiſtoria,qbus gerendis interfuit is,qui narrat.Annales ꝟo,cũ rei geſtę pluriuꝫ annoꝝ ſuato cuiuſqꝫ anni ordine memorię traduntur.Sꝫ vtcũqꝫ ſit,vtraqꝫ valent ad exẽpla.Nã cũ exẽplum ſit a pticulari ad pticulare,quę ſimilia ſunt in rebꝰ geſtis,niſi qs res geſtas memoria tenuerit,nõ poterit pticulare aſſumere,qđ ſit notius.Valẽt etiã ad exẽpla plurimuꝫ fabulę,nõ qdeꝫ purę,quę nec veroꝝ nec veriſilium ſunt,nec allegorice quicqꝫ cõtinẽtes,ſed ſolũ ob delectationẽ inuẽtę,vt ꝙ Daphane verſa ſit in laurũ.Hę eni inutiles ſunt exemplis,cũ ſolũ ad delectationẽ ſint reptę.Fabulę ꝟo apologicę,quales ſunt Eſopi,vtiles exẽplis plurimũ ſunt,vt 2° huius diceť.nã lꝫ nec ſint reruꝫ verarũ,nec veriſimiliũ,tamẽ habẽt nõ nihil,qđ ad vitam,ac mores ptinet.Hinc pſuaſiones poeticę emerſerűt.nã fabulę,quę poeticę fictiões ſunt,alię delectãt,alię vitã dirigűt. vñ Horatius ⁊ delectare volunt,⁊ prodeſſe poetę.Orator igiť paradigmicus hiſtorias,ac fabulas,plurimũ callere debet.nam ſic per illas exemplis abűdabit.Verũ de his dicemus 2° huius.nunc auteꝫ ſatis nobis ſit explicatum,quid exẽplum ſit,quidue enthymema.

Enthymematum auteꝫ magna differentia,⁊ quę maxime fere omnes latuit,eſt,quę quidẽ ⁊ in dialectica facultate ſylloꝝ eſt,nã eorũ,alia qdẽ ſunt ſm rhetoricã,(quẽadmodum ⁊ ſm dialecticã ſylloruꝫ)alia ꝟo ſm alias artes,atqꝫ facultates.

Cum dixiſſet de enthymematibus ⁊ exẽplis,nűc quę ſit enthymematũ differẽtia Ariſt.aſſignat,⁊ vult nõ aliter eſſe enthymematũ differẽtiã qꝫ dialecticoꝝ ſylloꝝ.nam quẽadmodũ ſylloꝝ alij ſunt ſm dialecticaꝫ,q.vꝫ.vocantur dialectici.alij ſm alias artes,atqꝫ facultates,quoꝝ alij phyſici ſunt,qui ſunt ſm phyſicã facultateꝫ,alij metaphyſici,q ſunt ſm facultatẽ metaphyſicã,alij mathematici,qui ſunt ſm mathematicã rõnem,ſic etiã enthymematũ hęc ſunt rhetorica,quę ſunt ex cõibꝰ,vt Helena hꝫ lac,igiť cõcubuit p locũ ab effectu ad cãm.illa ſm alias facultates,quoꝝ alia phyſica,vt motꝰ eſt.igiť mobilia ſunt.Metaphyſica alia,atqꝫ alia mathematica,quę ex ijs ſunt,q̃ ppria ſunt cuiqꝫ facultati.Interponit tñ hanc enthymematũ dĩam eſſe oibus pene ignotã,cuius rõnẽ poſtea aſſignabit.dicit igiť.[Enthymematuꝫ aűt magna differẽtia,⁊ q̃ maxime fere oẽs latuit].ſ.rhetores,[eſt/quę qdẽ].i.qualis qdẽ[ſyllorũ eſt in dialectica facultate nã eoꝝ].ſ.enthymematũ,alia qdem ſunt ſm rhetoricã].ſ.p q̃dam cõia,quę ſunt ppria rhetoricę.[alia ꝟo ſm alias artes atqꝫ facultates,quẽadmodũ ſylloꝝ,alij ſunt,⁊ ſꝫ dialecticã.]alij ſm alias artes atqꝫ facultates.Dixit igitur duo,⁊ ꝙ ſit differentia enthymematum,quẽadmoduꝫ ſylloꝝ,⁊ ꝙ hęc dĩa maxime latuerit fere omnes rhetores. Cómētaᵐ.

Illas quidem exiſtentes,has autem nõdũ cõphenſas. Propter quod ⁊ latent auditores,⁊ magis tangentes ſm modum, decenter tranſeunt ex ipſis.

Cum accepiſſet differẽtiam enthymematum maxime latere fere omnes rhetores,declarat quare lateat fere omnes rhetores,dicẽs hoc eẽ,quia rhetorica ⁊ dialectica ſunt artes ab oibus fere inuẽtę,quibus(vt dictũ eſt)ex ipa natura fere omnes pticipamus Cęterę artes ſpeciales,vel aut nõdum ſunt inuẽtę ⁊ pfectę,aut nondũ cõphenſę.Hinc cõcludit cãm,quare enthymemata ⁊ ſylli,qui ſunt pprij ſpãlibus artibꝰ,magis latẽt auditores,aſſerẽs hoc eẽ pmo,qa ſpãles artes aut nõ ſunt inuẽtę,aut nõdũ omni ex pte cõphẽſę,⁊ hac rõne ſyllogiſmi,⁊ enthymemata ſꝫ illas latẽt auditores.Scđo qa ſylli illi ⁊ enthymemata magis tãgűt ſm modum,hꝫ eſt particularius,⁊ pprius rem tangűt,⁊ ppea decenter atqꝫ facilius ex his hoies cadűt.Facilius eni hõ cadit a particulari qꝫ ab vli.Nemo eni cõia ignorat,ſed ppria plures ignorare videnť.Sic igiť ſylli ⁊ enthymemata ſm particulares facultates latẽtiores ſunt.tuꝫ qa particulares artes nõduꝫ ſunt cõphẽſę,tuꝫ qa ex pticularibus magis intellectus cadit,qꝫ ex vlibus.ob cõtrarias cauſas ſylli ⁊ enthymemata dialectica ⁊ rhetorica faciliora ſunt.pmo qa rhetorica,⁊ dialectica ſunt inuẽtę,⁊ eis oẽs pticipamus.Scđo qa pcedűt p cõia,quę nemo fere ignorat,⁊ a quibus cũ difficultate humana mẽs cadit,cũ ſint veluti ianuę,q̃ſi nemo ignorat.2° metaphyſicę dicit.[illas qdem].ſ.rhetoricã ⁊ dialecticã[exñtes,]qa ſunt inuẽtę,cum eis quaſi natura participemus oẽs,[has autẽ].ſ.facultates ſpãles,[nõdum cõphenſas,]nec inuẽtas omni ex pte,[ppter qđ ⁊ latent auditores]ſcꝫ ſylli ⁊ enthymemata,quę ſunt ſm artes ſpãles.Hęc eſt pma cauſa quare ſylli ⁊ enthymemata ſm ſpãles artes,magis latẽt.Deinde aſſignat ſcđaꝫ cãm,⁊ dicit.[Et]hoies[magis tãgẽtes ſm modũ].i.particularius ſm pticulares artes ea tangẽtes,[decenter]hꝫ eſt facile[tranſeunt].i.cadűt[ex ipſis].ſ.in errores,qm circa particularia facilius errãt hoies,qꝫ circa cõia. Quęrẽs fortaſſe,vtrũ differẽtia ſylloꝝ,⁊ enthymematũ,quę eſt ſꝫ ar-

Dubitatio.

tes,ſit maxīa.Videt̄ ꝙ nō,quoniā differētia enthyme/
matū ⁊ ſyll'oꝝ,quę eſt ſm artes,eſt penes mām,ſed dif
ferētia,quę eſt penes formā,ē maior differētia ſm ma/
teriā.ergo nō eſt maxima.Ideo quo ad verba attinet,
Ariſto.ſuperius dixit.⌊Enthymematū aūt magna diffe
rentia,⌋⁊ nō dixit,maxima differētia,qm̄ differētia ſyl
logiſmoꝝ ⁊ enthymematū ſm formam.ſ.quatenus alij
ſunt in pma,alij in ſcđa figura,alij i tertia,maior eſt ea
differētia,quę eſt ſm artes,qm̄ differentia ſyll'oꝝ,⁊ en/
thymematū,quę eſt ſm artes,eſt differētia ſm māʒ,⁊ ꝓ
pter hoc differentia hęc,quę eſt ſm artes,eſt latentior,
quoniam materia eſt latentior ipſa forma.

¶ Veruʒ qđ dictuʒ eſt,apertius erit,ſi ꝑ plu
ra dicatur. Nam eos,⁊ dialecticos,⁊ rheto
ricos ſyll'os eſſe dico,de quibus locos dici/
mus,qui cōiter qdeʒ ſunt de iuſtis, de nāli/
bus,de ciuilibus,⁊ de multis,quę ſpē diffe
runt.ceu maioris ⁊ minoris locus. Nō eni
ex hoc ſyllogizare magis, aut enthymema
erit dicere de iuſtis,aut naturalibus ꝙ̄ de
quouis alio.Quis hęc ſpecie differant.

Cōmētaꝰ. ¶ Cum aſſignaſſet differētiā,nūc eam exponit,⁊ primo
ꝓponit hoc,⁊ dicit.⌊Verum qđ dictū eſt,apertius erit,
ſi per plura dicat̄⌋.i.repetat̄:ac lōgioribus vbis dicat̄,
expliceturqʒ.Cauſa autē dicta eſt,qa differētia h̄ eſt ob
ſcura,atqʒ multos latens.Cū vo ꝓpoſuiſſet ſuā inten
tionē,aſſerit eos ſyll'os eē rhetoricos,atqʒ dialecticos,
qui ex ꝓpōnibus rhetoricis,atqʒ dialecticis ſunt.q̄les
ꝓpōnes cōes ſunt,quę gręce τοποι, latine loci dicun/
tur.Loci eni ꝓpōnes cōes ſunt oībus facultatibꝰ,vt ci
uili,quę de iuſtis agit.nāli phię,quę de rebꝰ nālibus lo
quit̄.⁊ de multis alijs,quę ſpē differūt.ceu locus a ma/
iore,minoreue.Vtunt̄ eni oēs facultates loco a maio/
re minoreue,vt ciuilis,quę ſyllogiçat,ſi equū eſt bene/
facere hoībus,ęquū eſt benefacere parētibus.Inſuꝑ ſi
parētibꝰ nō pōt reddi par.igit̄ nec dijs,locus eſt a ma/
iore,nālis etiā phus ſyllogiçat,ſi calidū vt tria nō pōt
calefacere frigidū,vt quatuor.igit̄ nec poterit caleface
re frigidū vt octo.Locus eſt a maiore,ciuilis etiā ſyllo
giçat,ſi Niphus eſt optimus ciuis.igit̄ optimus pater/
familias.Inſuꝑ ſi bonus dux,igit̄ erit bonꝰ miles.Lo
cus eſt ſilr a maiore.oēs igitur hi ſyll'i dialectici,ac rhe
torici ſunt,qm̄ ex ea ꝓpōne ſunt,quę eſt oībus facultati
bus cōis,atqʒ nulli ꝓpria.dicit.⌊nā eos ⁊ dialecticos,⁊
rhetoricos ſyll'os eſſe dico,de qbus locos dicimus,qui
cōiter qdeʒ ſunt de iuſtis,de nālibus,de ciuilibus,⁊ de
multis⌋.ſ.alijs,⌊quę ſpē⌋ſcientię⌊differūt.ceu maioris,
⁊ minoris locus.⌋Cuiꝰ cām exponit,⁊ dicit.⌊Nō enim
ex hoc ſyllogiçare magis,aut enthymema dicere erit đ
iuſtis,aut⌋de⌊nālibus,ꝙ̄ de quouis alio,quis hęc dif/
ferant ſpē⌋ſciētię. ¶ Quo vo ad vba attinet,loci,qui
τοποι gręce dicūtur,latine ſunt ſedes argumētoꝝ: vt
Cicero in ſuis topicis,⁊ Ariſt. in ſuis expoſuerūt. vnde
Quintilianus li° 5° oratoriarū inſtitutionuʒ dicit,locos
appello:nō,vt vulgo nūc intelligūtur luxuriem, adulte
rium,⁊ ſimilia,ſed ſedes argumētoꝝ,in qbus latent,ex
qbus ſunt petēda.Cicero vo definit locum,ꝙ ſit argu/
mēti ſedes.Argumētū aūt ratio rei dubię faciēs fideʒ.
quare locus nō vna rōne dicit̄.Sedes eniʒ corꝑis mo/
bilis,qđ nunc qeſcit, τοποσ hoc locus dr̄ ꝓprie apud
phos.Hic autē eſt vltima ſuꝑficies corporis cōtinen/
tis,vt 4° auſcultationis phyſicę lib° eſt explicatū.tran/
ſumptiue aūt apud Platonē animus ēt locus ideaꝝ di
cit̄,qa ſubtuʒ,vt etiā Ariſt. vtit̄ in libro de aīa 3°.apud
autē Ariſt.⁊ Ciceronē argumēti ſedes eſt locus.Eſt aūt
hoc pacto locus ꝓpō neceſſaria,aut ꝓbabilis,quę eſt ꝑ
ſe nota,⁊ cōis.Hęc enim ꝓpō locus dicit̄,quia vt a lo
co ꝓprie dicto gñatur ⁊ cōſeruat̄ locatū,ſic ab illa ꝓpo/
ſitione gñatur,⁊ ſeruat̄ argumētuʒ.Inſuꝑ vt locatū ſe/
det,ac qeſcit in loco ꝓprie dicto,ſic argumētuʒ ſedet,ac
firmat̄ in loco dialectico.Nā cū intellectus de vi argu
mēti dubitat,in ꝓpōnē per ſe notā reducit̄,⁊ in ea con
firmat̄,ac qeſcit,ita vt nō amplius dubitet. Quare nō
ab re hęc ꝓpō,e qua orator,atqʒ dialecticus viʒ ſumūt
argumēti,locus metaphorice dr̄,qa.vʒ.in ea totiꝰ argu/
mēti vis firmat̄.qbus e rebus ꝑſpicuū eſt nō idē eē lo/
cum ⁊ argumētuʒ,queādmoduʒ nō eſt idem locus,⁊ lo
catum.niſi rarēter,vt in hoc exēplo.hō currit.igit̄ aīal
currit.homo eni argumētuʒ eſt,quatenus vim hʒ ꝓban
di.Quo vo homo ſpēs eſt,argumēti locus ē,ac ſedes.
⁊ de loco hactenus.nā de loco plīma dialectici tradūt.

¶ Propria autēʒ ſunt,q̄cūqʒ ex ꝓpōnibꝰ cir/
ca vnāquāqʒ ſpēm,aut genus ſunt,vt de na
turalibus ꝓpōnes ſunt,ex qbus neqʒ enthy
mema,neqʒ ſyll'us eſt de moralibus.Et de
his,alię/ex quibus nō erit de nālibus. Silr
autem ſe habet hoc in omnibus.

¶ Cum dixiſſet ꝙ ſint rhetorici ac dialectici ſyll'i,nunc Cōmētaꝰ.
vo qui ſunt ꝓprij ac certi generis ſyll'i,exponit:aſſerēs
certi generis ſyll'os eſſe,qui ex ꝓpōnibus cōſtant certi
generis.Vbi cauſa,ſyll'us phyſicus,q ex ꝓpōnibus con
ſtat phyſicis,quę ita ſunt phyſicę,ꝙ nō morales.Mo/
ralis autē ſyll'us,vel enthymema eſt ex moralibꝰ ꝓpō/
nibus,quę ita ſunt morales,ꝙ nō phyſicę,neqʒ mathe/
maticę,⁊ vt de phyſicis,ac moralibꝰ dictū eſt,ita de cę/
teris oībus eodem mō itelligas.Dicit.⌊ꝓpria aūt ſūt⌋
ſcʒ enthymemata,⁊ ſyll'i,⌊q̄cūqʒ ex ꝓpōnibꝰ circa vnā/
quāqʒ ſpēʒ,aut genus⌋ſciētię⌊ſunt.⌋Deinde exponit ꝓ
pōnes,quę ſunt certi gñis vel ſpēi ſciētię,⁊ dicit.⌊vt ꝓ/
pōnes de nālibus⌋.ſ.attinentes ad ſciam,quę eſt de re/
bus nālibus⌊ſunt,⌋ex⌊qbꝰ neqʒ enthymema,neqʒ ſyl/
logiſmus eſt de moralibus,⌋ſimilr neqʒ de mathema/
ticis,neqʒ de metaphyſicis.v.g.eſt ſyll's nālis.oē qđ ꝑ
petuo mouet̄,eſt ęternū.cęluʒ ꝑpetuo mouet̄.cęlū igit̄
ęternuʒ.huiꝰ ꝓpōnes ſunt certi gñis,qa ita phyſicę,ꝙ
nō moralis phię. ¶ P̄.dictus ſyll'us nō eſt rhetoricus,
neqʒ dialecticus,qm̄ eius ſedes nō eſt aliqua ꝓpō cōis
oībus artibꝰ.Maior eni ⁊ minor ſolū per nālē faculta
tem ſunt declaratę,ſyll's moralis ē,qcūqʒ diſtribuit ius
ſuum vnicuiqʒ eſt iuſtus.Hic ꝑtor diſtribuit ius ſuum
vnicuiqʒ.igit̄ eſt iuſtus.ꝓpōnes eni ex qbꝰ conſtat,mo
rales ſunt,⁊ nō phyſicę,neqʒ alterius facultatis. Et pro
pterea dicit,⌊⁊ de his⌋.ſ.moralibꝰ⌊alię⌋ꝓpōnes ſunt,
⌊ex quibus nō erit⌋ſyll'us vel enthymema⌊de nālibꝰ.⌋
deinde amplificās id,qđ declarauit,dicit.⌊Silr autem
ſe hʒ hoc⌋.ſ.qđ dictū eſt,⌊in oībus⌋alijs ſciētijs,⁊ facul
tatibus.Quibus e rebus patet prima differentia inter
ſyllogiſmos dialecticos,ac rhetoricos ex vna,⁊ ſyllo/
giſmos certi generis ex altera.

¶ Et illa quideʒ circa nullum genus faciunt
ſapienteʒ.Circa eniʒ nullum ſubiectū ſunt. ſapientem
Hęc autē quāto vtiqʒ quis melius ꝓpoſitio εμφρονα
nes elegerit,latebunt.cuʒ faciat aliaʒ ſciētiaʒ prudentem
ꝗ dialectica,⁊ rhetorica.Si enim inciderint

principijs,nõ eſt dialectica, neqȝ rhetorica. ſed illa erit,cuius habent principia.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Cũ aſſignaſſet differẽtiã inter dialecticos ſyll'os rhe/
toricoſqȝ,ꝛ ſyll'os certi generis, q̄a.vȝ.dialectici ſyllo/
giſmi ex principijs cõibus proficiſcunt̃.Syll'i aũt cer/
ti gñis ex ꝓprijs,nũc dici põt,ꝙ ſit hęc differẽtia quaȝ
aſſignat hic,ſcd̃a.ꝛ põt dici ꝙ ſit cauſa p̄mę differentię
(vt Egidius inq̄t)ꝛ lege ſic,[ꝛ illa q̄deȝ].ſ.enthymema
ta,ꝛ ſyll'i,quę ſunt ex ꝓpõnib⁹ cõibus,[circa nulluȝ ge
nus].ſ.ſciẽtię[faciũt ſapiẽtem.]Cuius rõneȝ aſſignat,ꝛ
dicit.[Circa eñi nullũ ſubtuȝ ſunt,]cum neqȝ circa ens
mobile,nec circa ens quãtum,nec circa tale q̄d,ꝛ cũ il/
la non generent particularẽ ſciam,igit̃ ꝑtinebũt ad cõ/
munes facultates,q̄ ſunt dialectica,ꝛ rhetorica,ꝛ ſic pa/
tet cã p̄mi mẽbri aſſignatę differentię.Deinde aſſignat
cãm,quare enthymemata ꝛ ſyll'i ex ꝓpõnibus ſpãlib⁹
ꝑtinẽt ad alias ſcias,quod fuit ſcd̃m mẽbrũ,ꝛ dic̃.[hęc
aũt].ſ.ſyll'i ꝛ enthymemata ex ꝓprijs.[quanto vtiqȝ q̄s
melius]h̓ eſt ꝑticularius[ꝓpõnes elegerit,]tãto ſubau
di magis hꝰ ſyll'i ꝛ enthymemata[latebũt]atqȝ obſcu/
riora erũt,qm̃ nõ ſunt ita ꝓpria,ſicuti cõmunia manife
ſta.[Cuȝ]ille eligẽs[faciat].i.generet[aliã ſciam a dia/
lectica,ꝛ rhetorica,]ꝑ illa enthymemata ꝛ ſyll'os ſpecia
les.mõ particularis ſcia latẽtior eſt.ergo illa magis la/
tebũt per quę gñatur.¶ Sed dices ſi enthymemata ꝛ
ſyll'i ſpãles reſoluant̃ ad p̄ma p̄ncipia,nõne reſoluẽtur
in rhetoricã,ꝛ dialecticam,quę hñt illa p̄ncipia:reſpõ/
det,ꝛ dicit.[Si eñi inciderint]hꝰ ſpecialia enthymema
ta ꝛ ſyll'i[p̄ncipijs].ſ.primis via reſol'onis,ſcia illa ſub
audi,quę cõſiderat illa p̄ncipia,[nõ eſt dialectica,neqȝ
rhetorica.ſȝ illa erit,cuius]enthymemata ꝛ ſyllogiſmi
hꝰ[habẽt p̄ncipia] i.erit ſubalternãs:quę cõſiderat il/
la p̄ncipia,ad quę vltimo reſoluuntur ſpãles ſyll'i ꝛ en
thymemata.vt q̄a ſyll'us ꝓbans vulnera circularia tar
dius cõſolidari,reſoluit̃ ad p̄ncipia,quę cõſiderat ma/
thematica,ideo mathematica eſt ſciẽtia ſubalternãs.At
rhetorica ꝛ dialectica nullã ſciam ſibi ſubalternãt,vt p̊
poſterioꝝ diximus.Sic igit̃ pȝ,hęc quę nũc Ari.dixit.
eſſe cãm p̄mę differẽtię ſuperius aſſignatę.Potes etiaȝ
ſi vis hic facere ſcd̃am differẽtiã,ꝛ quaſi idẽ erit. Sed
Egidius bene textuȝ introduxit,male tamẽ ṽba expo/
ſuit,vt legenti ſuam expõnem perſpicuum eſt.

¶ Sunt autẽ plurima enthymematũ,q̄ colli guntur ex his ſpeciebus.ſ.particularibus,ꝛ proprijs,ex cõmunibus ṽo pauciora.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Hic aſſignat ſcd̃am differẽtiã,ꝛ dicit.[Sunt autẽ en/
thymematũ plurima,quę colligũtur ex his ſpẽbus ꝑti/
cularibus,ꝛ ꝓprijs].i.ex ꝓpõnibus,quę ſunt circa deter
minatũ genus.enthymemata[vero]quę ſunt[ex cõmu
nib⁹]ꝓpõnibus ꝛ locis,[ſunt pauciora.]cã eſt q̄a par/
ticularia ſunt plura:cõmunia autẽ pauciora.

¶ Quẽadmodum igitur ꝛ in topicis,ꝛ hic diuidẽdũ enthymematũ ꝛ ſpẽs,ꝛ locos:ex quibus ſumẽduȝ. Dico autẽ ſpẽs q̄deȝ eas ꝓpõnes,quę ꝓprię ſunt ſm̃ vnumq̇dq̄ȝ ge nus.locos aũt/cõmunes oĩbus ſimiliter.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Cũ dixiſſet enthymemata ſpãlia fieri ex ſpãlib⁹ ꝓpo
ſitionibus,quę robur habẽt ex locis,nũc cõtinuando
ſe ad ea,quę dicturus eſt,cõcludit ex dictis eodẽ modo
eſſe in rhetorica diſtinguẽdum de ꝓpõnibus ꝛ locis,vt
in topicis eſt diſtinctũ.Nã vt in p̄mo topicoꝝ libro di
ſtinxit ea,ex q̄bus ſyll'i conficiũtur,in ſpẽs,ꝛ locos,ſic
ea,ex quibus rhetorica enthymemata cõſtant,hic diſti
guit in ſpẽs,ꝛ loca,ꝛ dicit.[Quẽadmodum igit̃ ꝛ in to/
picis,]ita ſubaudi[ꝛ hic diuidẽdũ enthymematũ ꝛ ſpe/
cies,ꝛ locos,ex q̄bus ſumẽduȝ,]ideſt ita ꝛ hic debem⁹
diuidere ſpẽs,ꝛ locos,ex q̄bus rhetorica enthymema/
ta ſunt ſumẽda atqȝ colligenda.Et ne ſit obſcuritas in
ṽbis,exponit ſe,declarans q̄d per ſpẽs,ꝛ q̄d per locos
intelligat,ꝛ dicit.[Dico autẽ ſpẽs quidẽ eas ꝓpõnes,q̄
ꝓprię ſunt ſm̃ vnũquodqȝ genus,locos autẽ/cões oĩ/
bus ſimil'r,]differenter tñ in rhetorica,ꝛ in dialectica,
nam in dialectica per ſpẽs intelligit:nõ,vt Porphyri⁹,
pro gñis ꝑtibus,ſed pro ꝓpõnib⁹ ꝓprijs certi generis,
ṽbi cã,pro ꝓpõnibus nãlibus,ex q̄bus cõſtãt ſyllogiſ/
mi nãles,ꝛ pro moralib⁹ ꝓpõnibus,ex q̄bus cõſtãt ſyl
logiſmi morales.locos ṽo appellat non eos,in quibus
corpora requieſcunt ,ſed ꝓpõnes cões,quę cõiter oĩum
atqȝ ſimil'r ſunt,vt locus a maiore,ꝛ cęteri id genus.At
in rhetorica per ſpẽs itelligit ꝓpõnes ſpeciales certi ge
neris rhetoricę,ita accõmodatas generi deliberatiuo,
vt non iudiciali,ita iudiciali,vt nõ generi demõſtrati/
uo.per locos auteȝ,cõmunes ꝓpõnes intelligit,q̄ vni/
cuiqȝ generi accõmodari pñt,vt eſt locus a maiore,lo/
cus a minore,locus a toto ad partes,locus a caſibus,ꝛ
ſic de cęteris,qui cõmuniter oĩbus gñibus dicẽdi accõ
modari pñt.¶ Quo ṽo ad ṽba attinet,ea/ex q̄b⁹ ſyl/
logiſmi,ꝛ enthymemata cõſtant,ꝓpõnes appellat Ari.
verum nõ eodẽ modo oratores noſtri,ꝛ Ariſt.nã Ariſ.
ꝓpõnem,quę gręce eſt ϖροτασισ, in prioribus dicit
eſſe oronem,quę aut affirmat aliquid de aliquo,vt Ni
phus eſt Phus,aut negat aliq̄d de aliquo, vt Niphus
nõ eſt ſutor.Hãc in lib° periherminias appellat enun/
tiationẽ,quę gręce eſt αϖοφανσισ, ꝛ hęc eſt oratio,
quę verum vel falſum ſignat,vt Niphus eſt iuſtus.dĩt
aũt ꝓpõ ab enũtiatiõe,quo quidẽ ad rem nihil,ſed ſo/
lum quo ad nois rõnem,nam ꝓpõ dĩ reſpectu ſyll'i,vel
enthymematis.enũtiatio ṽo reſpectu mẽtis. quatenus
eñi animi affectũ enũtiat,enũtiatio dicit̃.quatenus ṽo
ex ea ſyll'us,aut enthymema conſtat,ꝓpõ appellat̃.nec
Ari.aliter hic ꝓpõne vtit̃,q̄ȝ in libris logicę,imo vbiqȝ
de propoſitione Ariſt.eodem mõ loquit̃.M.ṽo Tul
lius ꝛ Quintilianus aliter ꝓpoſitionẽ ſumpſerũt.vnde
Quintilianus libro 4° oratoriarum inſtitutionuȝ defi
nit ꝓpõnẽ,ꝛ dicit.Mihi aũt ꝓpõ videt̃ ois cõfirmatio
nis initiũ,quod nõ modo in oſtẽdenda quęſtione p̄nci
pali,ſed nonnũq̄ȝ etiaȝ in ſingulis argumentis ꝓponi
ſolet.Sed qm̃ nos Ariſt.ſeq̄mur,ꝛ de ꝓpõne ꝛ enũtia/
tione hactenus.diuiſio autẽ ꝓpoſitionis,vt Ariſto.hic
diuidit,eſt in ꝓpoſitionem,quę eſt ſpecies,ꝛ in ꝓpõnẽ,
quę eſt loc⁹,ꝓpõ quę eſt ſpẽs,dĩ ꝑticularis ac ꝓpria,ꝓ
quãto eſt certi,ac ꝯſtituti gñis.ꝓpõ aũt,q̄ eſt locus,eſt
orõ cõis,aut oĩb⁹ facultatib⁹ diuerſoꝝ generuȝ,aut oĩ/
bus generibus dicendi in ipſa rhetorica facultate.

¶ Primuȝ igit̃ dicamus de ſpẽbus,accipiẽ tes tñ prius genera rhetoricę, vt diuidentes q̄t ſt̃,d̃ his ſeorſuȝ ſumam⁹ elñta,ꝛ ꝓpõnes.

¶ Cũ declaraſſet eodẽ mõ eſſe diſtinguẽduȝ de ꝓpõni/ Cõmẽtaᵐ.
bus ꝛ locis in rhetorica,quemadmodũ in topicis,nũc
ꝓponit ꝯñter ea,q̄ dicturus eſt,ꝛ dicit.[Primũ igit̃ di/
cam⁹ de ſpẽb⁹].i.de ꝓpõnib⁹ ſpãlib⁹,q̄bus vtit̃ rhetor,
[accipientes tñ p̄us gña rhetoricę]nõ eñi dicere poſſu/
mus ſpeciales ꝓpõnes cuiqȝ gñi proprias,niſi genera
rhetorice diſtinxerimus.ꝛ hoc ſubſcribit,ꝛ dicit.[vt di
uidentes genera rhetoricę quot ſunt,de his ſeorſum ſu
mam⁹ elemẽta ꝛ ꝓpõnes].ſ.ſpãles,cuiqȝ accõmodatas.

¶ Quo

¶ Quo vero ad verba attinet, ꝓpōnes enthymematuꝫ dicunt̄ elnta, qm̄ ex illis enthymemata ↄſtāt, ⁊ ad illa reſoluunt̄: vt libro prioꝝ ſatis eſt expoſitum.

ℭ Sūt itaqꝫ rhetoricę ſpecies tres numero. Tot eni ⁊ auditores oꝛonū ſunt. Cōponit̄ eni ex tribus oꝛo, ⁊ ex dicēte, ⁊ ex eo, de quo dicitur: ⁊ ex eo/ad queꝫ. Et finis penes hūc eſt. Dico autem auditorem.

Cōmēta^m. ℭ Propoſuit de ꝓpōnib⁹ dicere, q̄ ſpēs nūcupant̄, ſꝫ qa (vt dixit) nō pōt quiſpiā de his dicere, qn de rhetoricę gn̄ib⁹ dicat, ideo de rhetoricę gn̄ib⁹ aggreditur, ⁊ p̄mo illa cē tria ꝓbat, ex eo qa tres ſunt auditoꝝ ſpēs, cōſul ſiue contionator, iudex, ⁊ ſpectator. Oſtendit autem genera rhetoricę potius diſtingui penes diſtictionē auditoꝝ, q̄ꝫ cęteroꝝ, q̄ ad oꝛonē cōcurrūt. Cōſtat enim oꝛo rhetorica trib⁹ eo. vꝫ. qui dicit, re de qua dicit̄, ⁊ auditore, ad quem ⁊ gr̄a cui⁹ dr̄ oratio. ex diſtinctione eoꝝ, q dicūt, dicēdi genera diſtinctionē nō ſortiunt̄. Eſt enim vnus orator, qui in omni dicēdi gn̄e dicit. Ex diſtictione rerum, de quib⁹ oratio dr̄, minime. Naꝫ res ſiue materię, de quibus dicit̄, diſtinctionē ſortiunt̄ ex fine. Finis autē (vt patebit) auditor eſt. igitur ex diſtōne auditorum principal'r dicendi genera diſtinctioneꝫ ſibi vēdicant, dicit. ⌊Sūt igitur rhetoricę ſpēs numero tres.⌋ ideſt ſunt itaqꝫ dicēdi gn̄a tria. Sumpſit eni rhetoricā pro ipſo dicere. ⁊ ſpēꝫ ꝓ genere Cuius cauſaꝫ aſſignat, ⁊ dicit. ⌊Tot eni ⁊ auditores oꝛonū ſunt, ⌋ ex quoꝝ. ſ. diſtinctione genus dicēdi accipit diſtōnē. Qr autē ex diſtinctiōe auditoꝝ genus dicēdi ſortiat̄ diſtōneꝫ, declarat, ex eo qa auditor finis eſt, cuius gr̄a fit oꝛo. Nō eniꝫ fit oratio, niſi pp auditorē, vt eius aſſenſus captet̄. ⁊ dicit. ⌊Cōponit̄ eni ex trib⁹ oratio⌋. i. tria eni ſunt neceſſaria ad oꝛonē. ⌊Et ex dicēte.⌋ ex diſtinctiōe cuius nō ſumit diſtinctionē genus dicēdi. ⌊Et ex eo, de quo dr̄⌋ ipſa oratio, ⁊ nec ex hui⁹ diſtōne gen⁹ dicēdi diſtōnē ſortit̄. ⌊⁊ ex eo, ad quē⌋. ſ. oꝛo ipſa dicit̄, ⌊⁊ finis penes hūc ē,⌋ naꝫ in auditore eſt aſſenſus, quē captare p oꝛonē enitit̄ orator. ⁊ cū finis ſit penes auditoreꝫ, genus diſtinguet̄ penes diſtinctionē auditoꝝ. ideo dicit. ⌊Et finis penes hunc eſt, dico aūt⌋ hūc penes, quē finis eſt, ⌊auditorē.⌋ igitur penes auditorem diſtinctio eſt.

ℭ Sed auditorē neceſſe eſt/aut ſpectatorem eē, aut decretatorē. Decretatorē vero, aut factoꝝ, aut futuroꝝ. Eſt aūt q de futuris dcernit, vt contionator. q vero de factis, vt iudex. At qui de poteſtate vt ſpectator. Quare ex neceſſitate tria erūt gn̄a rhetoricarū oꝛonū, deliberatiuū, iudiciale, demonſtratiuum.

decretatoreꝫ
κριτην
iudicem
iudicatorem
contionator
ἐκκλησιαστης
conſul
ſenator
capitaneus,
poteſtate
δυναμεως
potentia
facultate,
ſpectator
θεωρος
amplectator
inſpector,

ℭ Ratio, qua ꝓbatur eſſe tria dicendi genera, hęc, quot ſunt auditores, tot ſunt dicendi genera. tres ſunt auditores. igitur tria ſunt dicendi genera. Maior probata eſt in pręcedenti textu. quoniam in auditore finis habetur, per cuius diſtinctionem diſtinguūtur genera dicendi, quę ordinatur ad ipſum. Minor autem probat̄ in pręſenti textu, quoniam auditor triplex eſt ꝓ diſtinctione temporum. Nam omne de quo dicitur, aut eſt pręteritum, aut eſt futurum, aut eſt pręſens. Si pręteritum, auditor erit iudex. Nam (vt dicemus) de pręteritis ſemper alius accuſat, alius defendit. De accuſatiōe autem atqꝫ defenſione auditor, ad quem oratio ordinatur, iudex eſt qui recognoſcit. Si autem eſt futuruꝫ, ſic eſt contionator. De futuris eniꝫ (vt poſtea patebit) conſultationes ⁊ contiones fiunt perhortationeꝫ, ⁊ dehortationem. Sin autem de pręſenti, ſic eſt, ſpectator. Spectator enim eſt, qui laudem vel vituperationē ſpectat, atqꝫ contemplatur. at laus ⁊ vituperatio, pręcipue circa pręſens ſunt. dicit. ⌊Sed auditoreꝫ neceſſe eſt, aut ſpectatorē eē, aut decretatorem. ¶ Quo vero ad verba attinet, decretatorem gręce eſt κριτην, eſt autem decretator cōmunis ad eum, qui in cauſis iudicat, ⁊ ad euꝫ, q iudicat in contionibus. ꝓpterea ſubdiuidit decretatorem, ⁊ dicit. ⌊Decretatorem vero, aut factorum⌋. ſ. quę p̄terierunt, ⌊aut futurorum,⌋ quę nondum ſunt, ſed eſſe poſſunt. Tunc aſſignat nomina ſpecifica, ⁊ dicit. ⌊Eſt autem, qui de futuris decernit vt contionator. Qui vero de factis⌋ hoc eſt pręteritis, eſt exēpli cauſa, ⌊vt iudex. At qui de poteſtate⌋ ideſt de pręſenti, quod non habꝫ actu eſſe, ſed poteſtate, eſt verbi gratia ⌊vt ſpectator.⌋ q̄re triplex eſt auditor, de futuris contionator, de pręteritis iudex, de p̄ſenti ſpectator. ⁊ hęc erat minor. ¶ Quo vero ad verba attinet, iudex gręce eſt δικαστης, modo lꝫ crites ſm̄ ſuam cōmunem ſignificationeꝫ dicatur de contionatore ⁊ iudice, dicaſtes tamen non dicitur, niſi de iudice: qui proprie iudicat de accuſatiōe atqꝫ defenſione. Contionator auteꝫ gręce eſt, ἐκκλησιαστης, quē Georgius trapeçuntius de vtraqꝫ lingua bene merit⁹ latine dixit Senatorem, barbarus tranſlator dixit capitaneum. Nōnulli vero prętorē, placuit aliys tribunuꝫ dicere. Mihi autem placet magis dicere contionatorem, vel conſulem. Nam conſul (qui pręeſt cōſilys) dicitur. Fuerunt autē conſules (exactis regibus) duo creati, penes quos (vt Pomponius inquit) ſūmum ius vti eſſet lege rogatum eſt. dicti ab eo, quod plurimū reipu. conſulerent. hic proprie iudex eſt earum dictionum, quę de deliberandis rebus habentur, hac quoqꝫ de cauſa contionator dicitur. ⁊ ad plebem tribunus, qꝛ ei maxima cēt tradita poteſtas in diſſentiōe plebis. Placuit vero Trapeçuntio dicere ſanatorem, forte quia (vt Ulpianus inquit) ſenatores ſunt, qui a patritijs, ⁊ conſularibus vſqꝫ ad omnes illuſtres viros deſcendunt, quia hi ſoli in ſenatu dicere poſſunt, ac iudicare, appellatiqꝫ ab ętate prouecta, qꝛ tales a p̄ncipio in ſenatu electi fuerint. Apud Uenetos hodie rogati fortaſſe dicuntur, quia dictionibus rogantur: apud nos conſiliary, qr in publicis rebus authoritatem habent ⁊ conſulendi, ⁊ dicendi. Qui autem aliter interp̄tati ſunt, fortaſſe non ab ratione locuti ſunt. Sed eorum rationes quęrat curioſus. ſpectator vero gręce eſt θεωρος. hic apud veteres auditor eſt publicaruꝫ orationū, quę de laude atqꝫ vituperatiōe agunt̄. Hic enim nō eſt iudex, qm̄ non eſt ſuū iudicare, nec ſniaꝫ ꝓferre, eſt tn̄ ſuū iſpicere, atqꝫ q̄ſi ſpeculatiue cognoſcere, vtrū res ita vel nō ſe hēat. Qui vero trāſtulit amplectatorē, nō bene trāſtulit, nec Egidi⁹ debuit laborare exponere, qđ nō eſt. Appellauit aūt tēpus p̄ſens potētiā, poteſtatem, vel facultatē, qm̄ cū tp̄s nō ſit, niſi in cōtinuo fluxu, videt̄ ſolū hr̄e eē in potentia, ⁊ qm̄ laus in actiōe cōſiſtit, q̄ nō eſt niſi p̄ſens, iure ſpectator ſpectat laudes, vel vituperationes, quę ſunt in p̄ſenti. Spectatores etiā ſunt, q ad ludos ſpectādi cā cōueniunt. Plautus, nunc ſpectatores iouis ſūmi cauſa clare plaudite. vnde ⁊ generatim quicūqꝫ aliqđ aſpicit, ei⁹ rei ſpectator dici pōt. Pꝫ igit̄ ex hiſce tres eē auditores, aut q ↄtiōib⁹ dliberatiuis p̄eſt: vt ↄtionator. aut qui pręeſt orationibus laudis, vel vituperatiōis, vt ſpectator, aut qui pręeſt iudicijs, vt iudex. ℭ Sed occurres primo, quia nō videt̄ auditor finis rhetoricaꝝ oꝛonū, ſed perſuaſio ipſa: vt ſuperius dictū eſt Deinde potior

diſtinctio rhetoricarũ orõnũ eẽ videt̃ ex re/de qua dr̃, q̃ ex auditore,qui audit dictiones,ẽt ſi penes eum eſſet finis. Nã res de qua dr̃,eſt mã dictionis:q̃ eſt orõni lõge magis herẽs,q̃ auditor,ẽt ſi fuerit finis. ¶ Sed diluit̃ pma dubitatio,nã bene dicere eſt finis oratoris.perſuaſio vo finis ipſius benedictę orationis. Auditor deniq̃ finis gratia cuius ⁊ oratio benedicitur,⁊ perſuaſio fit ex ipſo benedicere. Diluitur etiam ſcda,nã lʒ potior diſtinctio ſit ex re ipſa,de qua dicit̃,non tamẽ ita pſpicua,ſicuti eſt differẽtia,q̃ eſt ex ipſo fine. Et hoc quęrit rhetor.etiã occurres. Fabius eni Quintilianus 3° oratoriarum inſtitutionũ volumine auditores in tres diſſecuit,ſed aliter q̃ Ariſt. dixit eniʒ alium eẽ,q ad delectationem conuenit,alium vo,qui conſiliuʒ accipit.tertiũ deniqʒ,qui de cauſis iudicat. Fortaſſe per eum,q ad delectationẽ cõuenit,ſpectatoreʒ itelligit,q laudeʒ vel vituperationem ſpectat pp delectationẽ,p eum vo,q cõſilium accipit,cõtionatorẽ,⁊ p euʒ,qui de cauſis iudicat, iudicem. Quare hęc diuiſio nõ differt ab illa Ariſt. Ex hac auditorum diſtinctione concludit diſtinctioneʒ generum dicendi,⁊ dicit. [Quare ex neceſſitate tria erunt genera rhetoricar̃ orõnũ,] q̃ dicẽdi gña Cicero vocat, [deliberatiuum] qd contionatorẽ reſpicit, [iudiciale,] qd iudicem,[⁊ demonſtratiuuʒ,] qd ſpectatorem. Uex de generibus dicendi non eadeʒ rõne cũ Ariſt. ſentiũt oẽs. Anaximenes eni duo dicendi genera tãtuʒ aſſerit, iudiciale,⁊ deliberatiuũ,ſiue cõtionale. Plato in ſophiſte iudiciali,⁊ deliberatiuo adiecit pſomileticon/hͦ eſt ſermocinale,quod a forenſi ratiõe diſtinguit̃,eſtqʒ priuatis diſputationib⁹ accõmodatũ,cui⁹ vis eadẽ pfecto eſt,quę dialecticę. Iſocrates in oi genere in eſſe laudeʒ ac vituperationẽ exiſtimauit. Ariſtoteles vo,(qa auditores ſunt tres,contionator in cõtionib⁹,iudex in iudicijs,ſpectator in demr̃onibus,)tria gña dicẽdi aſſeruit, deliberatiuuʒ,qd ſymbuleuticon vocat, ⁊ nonnũq̃ demogoriticon,quo militares plerũqʒ vtunt̃,ac ciues,q reſpub.gubernant. Nõ eniʒ exercitus Imperatores ducerent,nec ciues reſpub.adminiſtrarent, niſi deliberatiuum dicendi genus percallerent.eſt ⁊ demõſtratiuũ, quod epidicticon appellat,in quo laus ac vituperatio continentur. Hoc etiam encomiaſticon/hoc eſt laudatiuum a potiore pro te appellant. In hoc phi ⁊ mathematici verſantur,qui veritateʒ falſitatẽue demõſtrant, itẽqʒ ⁊ poetę,quor̃ poema oẽ aut in laude,aut in vituperatiõe cõſiſtit,vt Ari.in pncipio poeticę tradit. Dicit̃ eni epidicticon/hͦ eſt demõſtratiuũ,nõ modo,qa verũ falſumue iudicat,ſed vel qa laudeʒ vituperationemue demõſtrat. Eſt inſuper ⁊ iudiciale,qd dicanicon vocãt/hoc cauſidici acceperunt.⁊ ideo. M. Tullius forẽſe aliquãdo appellat:hęc pauca de gñibus dicẽdi. Nã plura diximus in epitomatib⁹ nr̃is rhetoricis lib° 2°. Eſt eniʒ bonum,q hęc nr̃a cõmẽtaria legerit,ea/quę illic ſcripſimus:nõ ptermittere. Nos eni ſupfluuʒ putamus,qd ſemel dictum eſt,⁊ qdem ſufficiẽter,iterũ idẽ dicere. enu^ro xj.

exhortatio προτροπη ſuaſio. dehortatio αποτροπη diſſuaſio.

¶ Deliberationis aũt/altera quidẽ exhortatio,altera vo dehortatio eſt. Nam ſemper, ⁊ qui priuatim conſulunt,⁊ qui publice cõtionantur,harum alteram faciunt.

priuatim ἰδια publice κοινη cõmuniter.

¶ Egidius vir nõ ſpernendus Ariſt. autumat nũc ponere differẽtias inter hęc gña dicẽdi,⁊ pmo ex pte actuũ, deide ex pte tẽpor̃.⁊ 3° deniqʒ ex parte finium. Et hęc expoſitio non eſt verbis Ari.diſſona. Cicero vo ⁊ Fabius dicta genera in ſpecies vult his diuiſiõib⁹ diuidi. Et hęc expoſitio cõuenit vbis Ari. vt illa trãſtulit Philelphus in alia rhetorica,quę ad Theodecten eſt,vbi poſtq̃ oẽ dicẽdi gen⁹ in tria diſſecuit,gña in ſpẽs haſce diuiſit. Uerum ſi expoſitionẽ Egidij ſectabimur,oportebit per deliberationẽ intelligere genus deliberatiuũ, quod Egidius negotium deliberatiuum barbarice vocat:⁊ dicemus ſic,[deliberationis autẽ] .i.generis auteʒ dliberatiui,duę ſunt actiões,ſiue actus,duo quoqʒ act⁹ eius,qui dicit in genere deliberatiuo.[altera quidẽ exhortatio,] quam protropen dicit,quęqʒ etiã latine ſuaſio dici põt.[altera vo dehortatio eſt:] quã vocat apotropen,quę etiam diſſuaſio dici poteſt. Hanc diuiſiõeʒ probat,⁊ dicit.[Nam ſemper ⁊ qui priuatiʒ] .ſ.vni pſonę,vel paucis cõſulũt,[⁊ qui publice] .ſ.aduocato populo [cõtionant̃,haruʒ alterã faciunt] .ſ.exhortationẽ, vl̃ dehortatiõeʒ,nec iueniri põt q cõſulit, vel cõtionatur, aliũ actũ exercere pter hoſce.igit̃ ſi dicẽtis in deliberationib⁹ duo tm̃ ſũt act⁹,hortatio,⁊ dhortatio,gñis deliberatiui in quo dicit,duo erũt actus tm̃.ſ.hortatio,⁊ dhortatio. Ariſt.tñ in paruis rhetoricis drĩam fecit inter ſuaſionem,⁊ hortationẽ. Nam definit ſuaſionem per hortationẽ,cuʒ dixit,ſuaſio eſt ad aliqd eligẽdũ,aut dicẽduʒ,agẽdũue exhortatio. Sil'r inter diſſuaſionẽ ⁊ dehortationẽ,cuʒ ibidẽ dixit,diſſuaſio vo ne qd eligat̃: aut dicat̃,agaturue dehortatio. ¶ Quo vo ad vba attinet. Ariſt. dixit.[Nã ſemp ⁊ qui priuatim conſulũt,⁊ q publice contionant̃,] vt annotaret nobis non ſolũ oratorem dicere in genere deliberatiuo cõtionatim aduocato populo pro publico bono vel malo.ſed etiaʒ priuatim vni p illius dãno vel vtili. Sępe eni orator ſuadet populo ad bene beatęqʒ viuẽdũ,ſępe idem ſuadet vni priuatę perſonę.ergo vtroqʒ modo oratio erit in genere dicendi deliberatiuo.

¶ Iudicialis autem, hęc quidem accuſatio, illa vo defenſio eſt. Harum enim alterutrã facere neceſſe eſt litigantes.

¶ Eodem mõ exponere opʒ,vbũ gręcũ δικης,ſi Egidium ſectari voluerim⁹,⁊ dicere,[Iudicialis aũt] generis,⁊ ei⁹ etiã,q dicit in iudiciali genere,duę ſũt actiões, [hęc qdẽ accuſatio,] quę gręce dr̃ κατηγορία, quęq̃ prędicamẽtũ ẽt appellatur,nõ tñ in pppoſito. Eſtqʒ accuſatio(vt Ariſt.in paruis rhetoricis)iniuriarum, delictorumqʒ expoſitio,de qua poſtea.[Illa vo dfenſio,] quę gręce απολογια dr̃,latine ẽt excuſatio:quã Plato in excuſationẽ Socratis ſcripſit. Eſt aũt defenſio delictor̃ ⁊ iniuriarũ,q̃ vel in accuſationẽ,vel in ſuſpitionẽ venerint,diſſolo,de qua poſteri⁹. Probat aũt Ariſt. has duas eẽ iudicialis gñis actiões,⁊ dicit.[Harũ eniʒ alterutrã facere neceſſe eſt litigãtes.] Semp enim litigantes neceſſario,aut accuſant,vel defendunt. igit̃ iudicialis generis hę duę actiones ſunt. Cõmẽta.

¶ Demonſtratiui auteʒ/alia quidẽ laus eſt, alia vo vituperatio.

¶ Eodẽ mõ επιδεικτικοῦ exponẽ opʒ,ſi Egidiuʒ ſectari volueris.i.[Demr̃atiui] aũt gñis,duę ſunt ẽt actiones,[alia qdẽ laus,] q̃ gręce επαινος dr̃. Eſt autẽ laus (vt Ari.eodẽ loco)⁊ volũtatũ,⁊ rer̃ geſtar̃,⁊ vbor̃ illuſtriũ amplificatio,⁊ eor̃,q̃ abſũt,accõmodatio.[alia vo vitupatio,] q̃ gręce dr̃ ψογος, Eſt aũt vitupatio ꝫ illuſtrium hor̃ extenuatio,obſcuror̃ vo exaggeratio. Cã aũt(q̃re dmr̃atiui gñis duę tm̃ ſũt actiões)ẽ,qa oẽs qui demr̃ant,aut laudãt,aut vituperãt. Qui vo volũt diuiſiões haſce eẽ gener̃ in ſpẽs,nõ actiones,ſed duas eẽ ſpẽs dicere oportet deliberatiui generis, hortationem, Cõmẽta.

⁊ dehortationeʒ

⁊ dehortationem, iudicialis ꝟo accuſationē, ⁊ defenſio
nem. Demōſtratiui deniq̄ laudē ⁊ vituperatiōeȝ. Que
aūt ſequunt̄, eē dr̄ias, nō eſt alienū fortaſſe dicere, Ari.
nō gn̄a, ſed orōnes, q̄ ſunt in gn̄ib⁹, vt Georgi⁹ demon
ſtrat, diuiſiſſe, ⁊ tūc opȝ dicere, [Deliberationis aūt].i.
deliberatiue autē orōnis, altera qdē exortatio eſt, ideſt
altera exhortatoria eſt, altera dehortatio, ideſt dehorta
toria eſt, ⁊ cuȝ dixerit iudicialis, ēt orōnis ſubintelligē
dū eſt, ⁊ addēdū ꝙ altera ſit accuſatio .i. accuſatoria, al
tera defenſio .i. defenſoria. Silr̄ cū dixiſſet. [Demōſtra
tiui aūt].i. demōſtratiue orōnis exponēduȝ eſt, ⁊ ꝑ lau
dē, orōnē laudū expoſitiuā, ⁊ ꝑ vitupatiōnē, orōnē vi
tiorū oſtēſiuā itelligēdū ē. Ea ꝟo, q̄ in ſubſequētib⁹ di
cet, ad dr̄iaȝ generꝝ dicēdi, vel orōnū, q̄ dicūt̄ attinēt.

Tp̄a aūt cuiq̄ hoꝝ ſūt: deliberāti qdē fu
turū. De futuris eni deliberat: q hortat̄ aut
dhortat̄. Litigāti aūt p̄teritū: qm̄ d p̄teritis
ſemꝑ vnus qdeȝ accuſat: alter aūt defendit.
Demōſtrāti deniq̄ principaliſſimū qdē p̄
ſens eſt: nā ſm ea, q̄ p̄ſentia ſunt: laudāt, aut
vituperant omnes. Coutuntur tamen ſepe
ceteris: ⁊ preterita cōmemorantes: ⁊ futu
ra preconizantes.

preteritis πεπραγμένων actis.

Cōmēta^m. Cū aſſignaſſet ſpēs generꝝ dicēdi, vel cum aſſignaſſet
ſpēs orōnū, q̄ dicunt̄, vel cū aſſignaſſet ꝑmā dr̄iaȝ gene
rū, q̄ accipit̄ a dr̄ia actuū: nūc aſſignat ſcd̄aȝ, que ſumit̄
ex ꝑte tēpoꝝ, ⁊ dicit. [Tp̄a aūt cuiq̄ hoꝝ ſūt].ſ. generꝝ
[ſūt].ſ. accōmodata ⁊ ꝑ ordinē ea exponit, ⁊ dic̄. [Deli
beranti quidē futurū,]cuius rationem aſſignat ex ipſo
dicente in genere deliberatiuo, ⁊ dicit. [De futuris eni
deliberat, qui hortatur, aut dehortatur.]vt vtrum ſit ꝑ
mittendus Darius inuadere Egyptū: [Litiganti autē,
preteritū. qm̄ de preteritis ſemper vnus qdeȝ accuſat,
alter autem defendit]. Sūt enim quatuor qōnes (vt
poſtea dicemus) de qb⁹ litigant cauſidici, vt ſi ſit factū,
⁊ dato ꝙ ſit factū. 2ª eſt, ſi obfuit. 3ª dato ꝙ obfuerit,
ſi tātū (vt dr̄) obfuerit. 4ª etſi tātuȝ, vtrū iure tātū ob
fuerit. Cōſtant aūt oēs has q̄ſtiones, de qbus accuſant,
aut defendūt, eē de p̄teritis, [dmōſtrāti deniq̄]oē tp̄s,
ſed [principaliſſimum qdeȝ preſens eſt,]cui⁹ rōnē aſſi
gnat, ⁊ dicit. [Nam ſm ea, que preſentia ſunt, oēs].ſ. de
mōſtrātes [laudāt, aut vituperāt, coutūt̄ aūt ſepe cete
ris].ſ. tp̄ib⁹, [⁊ p̄terita cōmemorātes,]vt qm̄ Alexāder
debellauit Dariū, vel tale aliqd fecit, ⁊ reducētes, q̄ p̄te
rierunt ad p̄ſentaneam memoriam, vt fiant preſentia.
[⁊ futura preconiçantes]atq̄ prelaudantes ſaltem ſm
ſpem. Laudamus enim aliquando puerum aliquē, ſpe
rantes eum ex ijs, que preſentia ſunt, in optimum viꝝ
euaſuruȝ. Sic igitur qui laudat, aut vituperat, precipue
p̄ſītia reſpicit. p̄terita autē ac futura nō ꝑ ſe, ſȝ q̄ten⁹ ad
p̄ſītia accōmodāt̄, aut ꝑ p̄ſentaneāmemoriā, aut ꝑ p̄ſī
taneā ſpeȝ. Nullus eniȝ ꝑꝑ preteritoꝝ memoriam, vel
futurorum ſpem, per ſe laudatur, ſed ſolū quia ꝑꝑ hec
nunc preſentialiter melior exiſtimatur.

Finis etiā cuiq̄ hoꝝ alius eſt. ⁊ trib⁹ exi
ſtētibus tres. Deliberāti qdē vtile: ⁊ dāno
ſuȝ. Qui eni hortat̄: q̄ſi melius ſuadet. q ꝟo
dehortat̄: quaſi peius diſſuadet. Cetera ꝟo
aut iuſtuȝ, aut iniuſtū: aut boneſtū: aut tur
pe ad hec aſſumit. Litigātibus aūt iuſtuȝ ⁊
iniuſtum: cetera ꝟo ⁊ hi ad hec aſſumunt.
Laudantibus autem ⁊ vituperātibus: ho
neſtum: ⁊ turpe: cetera autem ⁊ hi ad hec
referunt.

In genere de liberatiuo	Deliberāti	vtile / dānoſū	Finis
In gn̄e iu diciali	Litiganti	iuſtum / iniuſtū	Finis
In gn̄e de mōſtratiuo	Demſ̄anti	honeſtū / turpe	Finis

Cōmēta^m. Et de differentia, que ſumitur penes tempora, hacte
nus: at penes fines differentia eſt, quia in genere deli
beratiuo deliberanti finis eſt vtile, vel damnoſum. nā
qui ſuadet, quaſi ad melius reſpiciens ⁊ per loca, que
ſumuntur a meliore, hortatur. Qui auteȝ diſſuadet, q̄ſi
ad peius reſpiciens, ⁊ ꝑ loca, ⁊ argumenta que ſumunt̄
a peiore, dehortatur, dicit. [Finis autem cuiq̄ horū].ſ.
generum [alius eſt, ⁊ tribus].ſ. generibus [exiſtētib⁹]fi
nes ſunt [tres.]Et exponit per ordinē eos, ⁊ dicit. [Deli
beranti qdem vtile, ⁊ dānoſum.]Cuius cām aſſignat, ⁊
dicit. [Qui eni hortatur, quaſi meli⁹ ſuadet].i. ſuadet eē
agēdū vel dicēdū ex eo, qa eſt melius, ⁊ vtili⁹. ergo ſua
det argumētis ⁊ locis, q̄ ſumuntur a meliore, ⁊ vtiliore.
[Qui ꝟo dehortat̄ q̄ſi peius diſſuadet].i. diſſuadet eē
agendum, vel dicenduȝ ex eo, quia eſt peius ⁊ damno
ſum magis. ergo ſuadet argumētis, ⁊ locis, que ſumunt̄
a peiore, ⁊ magis damnoſo. Sed queres vtrum de
liberans aliquando per alia hortetur, vel dehortet̄: vt
per argumenta ⁊ loca, que ſumūtur a iuſto, vel iniuſto,
ab honeſto, vel turpi: dicit. [Cetera ꝟo]que vident̄ fi
nes deliberāti, ⁊ non ſunt fines, niſi per accidēs, vt [aut
iuſtum, aut iniuſtum, aut honeſtum, aut turpe]hortans
⁊ dehortans [aſſumit ad hec].ſ. non per ſe, ſed annexa
per ſe finibus. hec enim non per ſe fines ſunt deliberā
ti, ſȝ quaſi eius per ſe fini annexa, ⁊ ꝓpterea in orōnib⁹
deliberatiuis aſſumi ſolent, Dicūtur aūt fines ꝑ accn̄s,
atq̄ fini deliberātis annexa, q̄ten⁹ accidit aliqn̄ vtili, vt
ſit honeſtū, ⁊ iuſtū, ⁊ dānoſo, vt ſit turpe, ⁊ iniuſtū. non
tn̄ ſemꝑ. nō eni oē vtile eſt honeſtū, aut iuſtū, ſicuti nec
oē dānoſuȝ eſt turpe vel iniuſtū, imo nec ꝯ, vt poſteri⁹
dicemus. quare hortātes ⁊ dehortātes per ſe ſuadēt vel
diſſuadent locis atq̄ argumētis, que ſumunt̄ ab vtili,
vel dānoſo, a ceteris aūt ꝑ accn̄s, quaten⁹ nō fines ꝑ ſe
ſunt eoꝝ, ſed finib⁹ interdū annexa. Deinde exponit fi
nē litigantiū, ⁊ dicit. [Litigātib⁹ aūt]fines ꝑ ſe ſunt [iu
ſtum ⁊ iniuſtuȝ].ſ. ⁊ quos intēdūt aſſequi, ⁊ a qb⁹ ſumūt
loca ⁊ argumēta, [cetera ꝟo].ſ. vtile ⁊ damnoſum, ho
neſtum ⁊ turpe [ad hec ⁊ hi aſſumunt].ſ. vt annexa fi
nibus eorum per ſe, modo quo dictum eſt. Nam ſi liti
gātes aliqn̄ argumētantur per argumenta ⁊ loca, que ſu
muntur ab honeſto, ⁊ vtili, hoc faciunt, qa hec aliquā
do ſunt iuſta. Deinde exponit finē demōſtrāti, ⁊ dicit.
[Laudātib⁹ aūt ⁊ vituperātib⁹]fines ꝑ ſe ſūt [honeſtū
⁊ turpe, cetera autē,]que ſunt aliorum fines, [⁊ hi].ſ. li
tigantes [ad hec referunt,]vt .ſ. annexa, non aūt vt per
ſe fines. Laudantes eni ſi laudauerint a iuſto, vel vtili,
hoc faciūt, quo hec honeſta aliqn̄ ſūt. Silr̄ ſi a dānoſo

vel iniuſto vituperauerit,hoc agũt,quo hęc interdum ſunt turpia.❡ Sʒ occurres,qm̃ nõ tres videnẽ fines, ſʒ ſex.Nã cũ tria ſint gña,ꝛ eoꝝ cuiqʒ finis duplex,ſex erũt fines.Nõnulli(vt Georgiꝰ)literaʒ legũt ſub diſiũ-ctiõe.Et ꝑpea tres tm̃ ſũt fines,ga duo ſub diſiũctiõe ꝑ vno habentur.Si quis enim dixerit Regem aut ſede-re,aut non ſedere,non duo aſſerit,ſed alteꝝ tm̃.Quare lʒ illa ſint ſex,tamẽ tria ſunt,quia ſub diſiunctione pro tulit.Alij vero aſſerunt tres tm̃ eſſe fines:quia duorũ al-terum eſt melius,alterum peius,ꝛ quod melius eſt,ſo-lum finis rationem obtinet.Egidius vero expoſitor non ſpernẽdus tres eſſe fines aſſerit,qm̃ alij ad hos tres re-ducũtur.Naʒ qui ſuadet ab vtili,hic diſſuadet a dãno ſo,ꝛ qui diſſuadet a dãnoſo,ſuadet ab vtili.Fugere enĩ dãnoſum eſt aliquo mõ vtile.Sed ga in his nulla eſt vis,ꝓpterea teneatur ſolutio quęcũqʒ placuerit. Inſu-per dubitabis,ſi hęc ſunt fines,nõ erũt pñcipia.❡ Di-cendum finem operationis eſſe principiũ ſpeculatio-nis.Utile igitur finis eſt,quem ꝛ gratia cuius intendũt deliberantes,tamen eſt principiũ ſpeculandi,quatenus omnia argumenta,ꝛ loca accipiũtur ab eo.ſimili ratio-ne in alijs generibus dicendum.

❡ Q̃d vero cuiqʒ eorũ finis ſit:qui dictus eſt: nobis ſigno eſt:quoniã de cęteris quidẽ ali quando nõ litigabunt:vtputa qui cauſaʒ di cit:ꝙ non fuerit factuʒ:aut ꝙ non nocuerit. Sed ꝙ iniuriam fecerit:nũqʒ confitebitur. non enim lite opus eſſet.

Cõmẽtaᵐ. ❡ Qr fines ſint ea rõne diſtribuendi(vt dictum eſt)ꝓ-bat a ſigno,ꝛ pmo ꝙ litiganti finis ſit iuſtum,vel iniu-ſtum.Nam qui litigant,ſemꝑ de iuſto litigãt,aut de in-iuſto,non eniʒ litigant an qd̃ fecerit,ſit honeſtũ,vel dã noſum:Sed ſi iniuriam fecerit.ſi enim iniuriaʒ feciſſe conceſſerit,non amplius lite opus eſſet.Eſt igiẽ ſignuʒ hoc ſumptum a diſputatione litigantium,ꝛ nõ ſine rõ-ne, ga queſtio terminaẽ in ſcientiam,veluti in finẽ,vt diciẽ liᵒpoſterioꝝ 2ᵒ.igiẽ ſi litigãtes litigant de iuſto, vel iniuſto,finis litigantium erit iuſtum,vel iniuſtũ.di cit.[Qr vero cuiqʒ eorũ finis ſit,qui dictus eſt,]ꝓbat a ſi gno,ꝛ primo ꝙ litigantium finis ſit iuſtuʒ,vel iniuſtũ, ꝛ dicit.[Nobis ſigno eſt,qm̃ de cęteris gdẽ].ſ.qõnibꝰ, quę accidũt in cauſis,[aliqñ]cauſidici[non litigabunt, vtputa q cãm dicit,]nõ litigabit,[ꝙ nõ fuerit factuʒ,] vel fuerit factũ,[aut ꝙ nõ nocuerit,]vel nocuerit,imo aliquãdo cõfiteẽ feciſſe,ꝛ nocuiſſe.[Sʒ ꝙ iniuriam fe cerit,nũqʒ ꝯfitebiẽ,nõ eni lite opus eẽt,]imo ſic cõfitẽ-te ceſſat lis.Per ſe ḡ ꝛ pmo litigãtes iuſtũ,vel iniuſtum intẽdũt.At ſi litigabunt de facto vel nõ facto,de nocu-mẽto,vel nõ nocumento,h̃ eſt quatenus ꝑ talia arguiẽ iuſtũ,vel iniuſtum.Uel aliter fortaſſe poterimꝰ dicere, verbũ factum eẽ referẽdũ ad demonſtratiuũ genus,vt ſit ſenſus,vt ꝙ factum non ſit,hoc eſt ꝙ non ſit hone-ſtum.Et hoc quo ad genus demonſtratiuum.verbum autem non nocuerit,referendum eſſet ad genus delibe ratiuum,quaſi dicat.ſignum,quoniam finis litigãtium eſt iuſtũ,vl' iniuſtũ,eſt,ga litigãtes ꝑtermittũt diſſerere de honeſto vel turpi,ꝛ de vtili vel dãnoſo,nũqʒ tm̃ de iuſto vel iniuſto,ga ſi h̃ ꝑtermitterẽt,ceſſaret lis.

❡ Similiter autem ꝛ deliberantes:cętera qdẽ ſępe cõcedunt.Q̃d vero inutilia conſulerint: aut ab vtilibus diſſuaſerint:non vtiqʒ fate-buntur.At non iuſtũ eſſe finitimos:ac eos qui non iniuriati ſunt:ſeruitute pręmere:ni hil perſępe curant.

Cõmẽtaᵐ. ❡ Qr aũt finis in gñe dliberatiuo ſit vtile,vel dãnoſuʒ, ſigno ẽt ꝓbat,ꝛ dicit.[Silr aũt ꝛ dliberantes,cętera q dẽ ſępe ꝯcedũt,]vt ꝙ ſint turpia,vel honeſta,iuſta vel iniuſta,ea q̃ ꝯſulũt.nõ eni curãt an q̃ cõſulũt,iuſta ſint, vel iniuſta:honeſta,vel turpia.[Qr vero inutilia cõſule-rint,aut ab vtilibꝰ diſſuaſerint,nõ vtiqʒ fatebunẽ,]ꝛ aſ ſignat exẽplũ,ꝛ diẽ.[Ut nõ iuſtũ eẽ finitimos, ac eos, q nõ iniuriati ſunt,ſeruitute pmere,nihil ꝑſępe curãt.] Solũ eni ſi vtile,vel inutile ſit,curãt.nec ſi ſit honeſtũ, vel turpe.❡ Quę rõ docet deliberãtiũ finẽ eẽ vtile vl' inutile.M.Tulliꝰ in ſua rhetorica male,atqʒ arrogan-ter Ariſt.repħẽdit,dicit.n.In deliberatiuo aũt gñe Ari-ſtoteli placuit vtilitatẽ eẽ finẽ.Nobis aũt ꝛ honeſtatẽ ꝛ vtilitatẽ.Tulliꝰ itaqʒ nõ bñ dicit,qm̃ lʒ aliqñ vtile ſit honeſtũ.Ubi cã.ſi gs ad aię beatitudinẽ adipiſcẽdã ha beret ex cõſilio eẽ morales ṽtutes acquirẽdas,q̃ ẽm ſe hñt rõnẽ honeſti,tñ ad tale honeſtũ.ſ.ad virtutes mo rales nõ referẽ cõſiliũ ſub rõne honeſti,ſed ſub ratiõe boni vtilis.ſ.quatenus vtilis ſunt ad beatitudinem adi-piſcẽdam.Uerũtamẽ eſt finẽ vltimũ atqʒ remotũ ꝯſul-tationũ,eẽ non vtile gdẽ,ſed honeſtuʒ,vel delectabile. Naʒ cõtra rõnẽ vtilis,quo vtile eſt,videẽ vt ſit vltimꝰ finis.qd̃ Ariſt.poſtea declarabit,cũ dicet vnicuiqʒ,ꝛ cõ muniter oibꝰ fineʒ qdẽ eẽt,quẽ coniectãtes eligunt (vt ſũmatim dicaʒ)felicitatẽ ꝛ felicitatis ꝑtes,q̃re finis vlti mus erit bonũ honeſtuʒ,at Ariſt.hic non de vltimo,ſʒ de ꝓpinquo fine locutus eſt,quẽ cõtionator intẽdit,ꝛ a quo ſumit loca ꝛ argumẽta ꝑſuadẽdi vel diſſuadendi. ❡ P̃.Finis eſt,q mouet agẽtẽ,vt ſcribit Ariſ.mouenẽ autẽ contionatores ab vtili,vel inutili.igiẽ vtile ꝛ inu-tile fines ſũt ꝯtionãtiũ:ſaltẽ vt a quo mouenẽ,ꝛ a q̊ ſu-mũt argumẽta ꝛ loca ad hortãdũ,vel dehortãdũ.

Que Cicero cõtra Ariſt.

❡ Simili mõ ꝛ q laudãt,ꝛ q vituperãt,non aiaduertũt:ſi vtilia geſſerint:aut damnoſa: Sʒ ſępius etiã in laude ponũt:qm̃ paruipẽ dẽtes(qd̃ ipſis erat vtile)egerũt quid ꝑcla-ri:vt Achillem laudãt,qm̃ Patrocli ſodali auxiliatus eſt,ſciens:qm̃ oportebat ipm mo ri:cũ poſſet viuere:tñ mors hmõi huic pul-chrior fuit,vita autem vtilis.

aiaduertũt σκοπουσιν conſiderant inſpiciunt. geſſerint ἔπραξεν egerint. preclarum καλὸν honeſtum pulchrum. pulchrior καλλῖον honeſtior.

❡ Qr vero in gñe demõſtratiuo finis ſit laus vel vitupe-ratio,ſigno ꝓbat,qm̃ q laudãt aut vituperant aliquem, non aiaduertunt,ſi vtilia,vel inutilia,iuſta,vel iniuſta geſſerit,ſed ſępe aliquẽ laudãt,qm̃ vt ꝑclare gereret ꝓ-priam paruipenſit vtilitatem,quod Achillis exemplo teſtatur,nam laudat Homerus Achillem, ꝙ Patrocli ſodali auxiliatus eſſet,atqʒ fauiſſet,cum ſciret illaʒ ob cauſam ſeſe intereundum iri,ac nullo pacto victurum eſſe.Cauſa vero laudis eſt,quia lʒ vita fuiſſet ei vtilis,ta men mors erat pulchrior/ac honeſtior.Si igitur finis mouet agentem,ꝛ laus mouet ſpectatores,qui in gene-re demonſtratiuo ſpectant,laus vel vituperatio gene-ris huius finis eſt.dicit.[Simili mõ ꝛ qui laudãt, ꝛ quĩ vituperant,non aiaduertũt ſi]illi,quos laudant,[vtilia geſſerint,aut dãnoſa,ſed ſępius in laude]eoꝝ [ponũt] ſcʒ poetę,vl' oratores,[qm̃ ꝑuipẽdẽtes,qd̃ ipſis erat vti le,egerũt gd ꝑclari]ac honeſti.qd̃ ita eẽ,exẽplo oñdit,ꝛ diẽ.[vt Achillẽ laudãt].ſ.poetę,vt Homerꝰ,ꝛ alij orato res[qm̃ Patrocli ſodali auxiliatꝰ ẽ,ſciẽs].ſ.ꝑp illã cãʒ, [qm̃ oportebat ipʒ mori,cũ poſſʒ viuẽ,]ſi nõ auxiliatꝰ eſſet

rēt.[tn̄ mors hꝰ huic pulchrior]ac honeſtior[fuit, vita autē vtilis.]ergo ſi in laude Achillis eſt, ꝙ honeſtum egerit,non ꝙ vtile:honeſtū erit finis in genere demō⸗ ſtratiuo.ꝛ non vtile,eodem exemplo probari poteſt iu ſtum non eſſe finem laudantium. Nam laudant Achil⸗ lez,ꝙ pro defenſione Patroclis mortuus eſſet,ꝛ tamē non erat iuſtum eum mori pro Patrocle, ſed honeſtū, quare iuſtū non eſt finis in gn̄e demōſtratiuo. Quinti⸗ Cap.3. lianus libro 3° de nūero generuꝫ dicēdi contra Ariſt.ꝛ Ciceronem ambigit,dicēs,in quo genere verſari vide⸗ mur,cū q̄rimur,conſolamur,mitigamus,ꝯcitamur,ter⸗ remus,cōfirmamus,pręcipimus,obſcure dicta īterp̄ta⸗ mur,narramꝰ,dep̄camur,gr̄as agimꝰ, gratulamur, ob⸗ iurgamus,maledicimus,deſcribimꝰ,mādamus renun⸗ tiamus,optamꝰ,opinamur,ꝛ plura alia. Rn̄det tādeꝫ, ꝯſutatis his,q̄ cōtra dici poſſent,tria dūtaxat eē gn̄a di cēdi,oiaqꝫ alia in ea icidere.modo in cęteris locū hēat ꝑſuaſio,vel diſſuaſio.Et ꝑꝑ h̄ q̄ri,ꝯſolari,mitigare,cō⸗ citari,terrere,cōfirmare,dep̄cari,gr̄as agere,gratulari, obiurgare ad genus dliberatiuū reducunt̄.p̄cipere aūt obſcure dicta interpręꝫtari,narrare, maledicere, deſcri⸗ bere,mandare,renunciare,optare,opinari,in genus de monſtratiuum,naꝫ in illis deliberatio quędam habet̄, in his autem manifeſtatio.

Manifeſtū autē eſt,ex ijs,quę dicta ſunt, qm̄ neceſſe eſt de his habere primū ꝑpoſi⸗ tiones. Tecmeria eni ꝛ icota, ꝛ ſigna ꝑpoſi tiones ſunt rhetoricę. Nam ſyllus quidem vl'iter ex ꝑpoſitionibꝰ eſt. Enthymema aūt conſtat ex ꝑpōnibus,quę dictę ſunt.

Cōmētaᵐ. Cuꝫ dixiſſet ſe velle dicere de ꝑpōnibus,quę ſpēs di⸗ cūtur,initio tn̄ ſumpto de gn̄ibꝰ dicēdi,nunc idem vel⸗ le exequi tāq̄ꝫ manifeſtuꝫ ex dictis colligit,ꝛ dic̄.[Ma nifeſtum autem eſt ex ijs quę dicta ſunt,qm̄ neceſſe eſt de his] .ſ. gn̄ibus dicēdi[p̄muꝫ habere ꝑpōnes] .ſ. ſpeci ficas cuiqꝫ accōmodatas.[tecmeria eni]q̄ idicia voca⸗ uimus,[ꝛ icota,]q̄ diximus ꝯſentanea,vel ꝓbabilia[ꝑ poſitiōes ſūt rhetoricę,]q̄s ſubaudi ꝑ ſpecies accōmo⸗ datas cuiqꝫ generi habere opꝫ.Et aſſignat cauſam,ꝛ di cit.[Nam ſyllus quidem ex ꝑpōnibus vl'iter]ſumptis [eſt.]dictū eſt eni in libro prioꝝ ſyll'os cōſtare nō poſ ſe ex ꝑticularibꝰ vel idefinitis.Et ꝑꝑea opꝫ ex vl'ibꝰ oi⸗ bus,vel aliq̄bꝰ cōſtare.[Enthymema aūt ꝯſtat ex ꝑpō⸗ nibꝰ,q̄ dictę ſūt] .ſ. tecmerijs, icotibꝰ,ꝛ ſignis,q̄tenꝰ ac⸗ cōmodant̄ cuiqꝫ gn̄i.Quare de his dōm poſt hęc.

Cū aūt neqꝫ ea,quę facta/neqꝫ ea,quę faci unda ſunt,cōtingat eē impoſſibilia,ſed poſſi bilia. Itēqꝫ cū non cōtingat,quę nō fuerunt, aut nō futura ſunt,eē illa q̄dē facta,hęc autē faciūda,neceſſe ꝛ deliberāti, ꝛ litigāti, ꝛ de⸗ mōſtranti habere ꝑpōnes de poſſibili/ꝛ im poſ'i,ꝛ ſi factū ſit,aut nō: ꝛ ſi erit,aut nō:

Cōmētaᵐ. Hactenus de gn̄ibus dicēdi,ꝛ de eoꝝ finibꝰ, nūc de his,quę finibus hꝰ annectuntur,agit,quę ſunt duo poſ ſibile,vel impoſſibile,ꝛ magnum vel paruum.Et p̄mo agit de ipſo poſſibili,ꝓbās vnūq̄dqꝫ genus dicēdi v'ſa ri circa poſſibile. Naꝫ tria ſunt dicēdi genera,aliud,qđ circa facta verſat̄ iudiciale. Aliud qđ circa faciunda,de liberatiuum.aliud qđ circa p̄ſentia,demonſtratiuū.Cō ſtat aūt neqꝫ facta,neqꝫ faciunda eē impoſ'ia,ſed poſ'ia. Itē cum non contigat,quę nō fuerūt,eē facta,neqꝫ quę non futura ſunt,eē faciunda,neceſſe eſt ꝛ deliberanti,q̄ verſat̄ circa faciūda,ꝛ litigāti,qui verſatur circa facta, ꝛ demonſtranti,qui verſatur circa ea,quę de pręſenti aguntur,habere propoſitiones de poſſibili,ꝛ impoſſi⸗ bili,ꝛ ſcire vtrum factū ſit an non,quo ad iudiciale ge⸗ nus,ꝛ ſi erit vel non,quo ad deliberatiuum, dicit.[Cuꝫ autem neqꝫ ea/quę facta,neqꝫ ea/quę faciunda ſunt,cō tingat eſſe impoſſibilia,ſed poſſibilia,]vt docet nāl'is ph'ia.[Itemqꝫ cum non contingat,quę non fuerūt,aut non futura ſunt,illa quidem] .ſ. quę nō fuerunt,[facta eſſe,hęc autem] .ſ. quę non futura ſunt eſſe[faciūda,]h̄ eniꝫ ita eſſe docet obſeruatio,ꝛ ipſa naturalis ph'ia. Cū hęc,dico,fuerint[neceſſe eſt ꝛ deliberanti,ꝛ litiganti, ꝛ demonſtranti habere ꝑpoſitiones de poſſibili,ꝛ ipoſ⸗ ſibili.ꝛ]habere propoſitiones eius,quod eſt[ſi factum ſit,aut non]ſit factum,quod genus iudiciale,[et]habe⸗ re propoſitiones eius,quod eſt[ſi erit,aut nō]erit,quo ad genus deliberatiuum tacuit autem ea,quę fiunt de pręſenti,quę conſiderat demonſtrator,q̄a p̄ſens omne tempus cōplectit̄.Et ꝑpterea in illis intelligit̄. Eſt igit̄ rō hęc oia(circa quę verſant̄ genera dicendi, tāq̄ꝫ cir⸗ ca fines)ſunt poſſibilia. Igitur omnibus,qui verſant̄ in illis generibus,eſt neceſſe ſcire q̄d ſit poſſibile,q̄due impoſſibile.Et tu intelligas(vt diximus)nō tāq̄ꝫ finē, ſed tāq̄ꝫ annexum fini. Orator enim cum ꝑſuadet,mon ſtrat rem ad quam perſuadet,vtileꝫ eſſe,ꝛ poſſibilē fie ri,non enim de impoſſibili pōt eſſe deliberatio. Quare a poſſibili hortat̄,ab ipoſ'i dehortat̄. Ꝓ. Cauſidicꝰ, cū mōſtrat rem impoſ'eꝫ fieri:monſtrat non factā eſſe, nec futuram.q̄a impoſ'e,nec factū eſt,nec futurū.Et ita accuſat,vel defendit a poſ'i,vel ab impoſ'i. Inſuper lau dat orator quia non impoſſibile eſt,ꝛ quia ſic in actiōe eſt:eſt poſſibile ſaltem finibus annexum.

Pręterea aūt,cū oēs, ꝛ qui laudāt ꝛ vitu⸗ perāt, ꝛ qui hortant̄, ꝛ dehortant̄, ꝛ qui accu ſant ꝛ defendūt,nō mō(quę diximus)verū etiā ꝙ magnum vel paruū ſit,ip̄m vtile aut dānoſum,ip̄m honeſtum aut turpe,ip̄m iu⸗ ſtuꝫ,aut iniuſtū:oſtendere tētent/vel ſ'm ſe⸗ ipſa dicentes,aut ea inter ſe cōparātes,mani feſtū,qm̄ opus erit vtiqꝫ ꝛ de magnitudīe, ꝛ paruitate, ꝛ de maiore ꝛ minore ꝑpōnes habere ꝛ vl'es, ꝛ de vnoquoqꝫ,vtputa quid maius aut minus bonū,aut iniuria,vel ius, ſimiliqꝫ modo de cęteris.

Cū egiſſet de poſ'i ꝛ de impoſ'i(qđ eſt vnū eoꝝ,q̄ fini bus annectunt̄)nūc agit de magno,ꝛ ꝑuo,qđ eſt alterū eoꝝ,q̄ finibꝰ annectunt̄.Et v'ba legēda ſunt ſuſpenſiue vſqꝫ ibi.[Manifeſtū, qm̄]ꝛ dicit,[Pręterea aūt,cum oēs,ꝛ qui laudāt,ꝛ vituperāt,]quo ad genus demōſtra tiuū,[ꝛ qui hortant̄,ꝛ dehortantur,]quo ad genus deli beratiuū,[ꝛ q̄ accuſant,ꝛ defendūt]quo ad genus iudi ciale[nō mō(q̄ diximꝰ)vtputa,poſ'e]vel ipoſ'e,[veruꝫ etiā ꝙ magnū vel ꝑuū ſit ip̄m vtile,aut dānoſum,]quo ad finē deliberātiū,[ip̄m honeſtū aut turpe]quo ad fi⸗ nē demōſtrātiū.[ip̄m iuſtū aut iniuſtū]quo ad finē liti gantiū,[oſtēdere tentēt]atqꝫ enitant̄,[vel ſ'm ſeipſa di centes] .ſ. abſolute,[aut ea iterſe comparātes],naꝫ ma⸗ gnuꝫ ꝛ paruum/lꝫ ſemper ſint comparabilia,tamen bi⸗ fariaꝫ oſtendi poſſunt,aut ſimpliciter in ſe,aut in com⸗ paratione ad aliud. Dicunt̄ q̄dem ſimpl'r,ꝛ in ſe,quo⸗ ties nō reſpectu huiꝰ,vel illiꝰ ſumuntur,ſed ſimpliciter Cōmētaᵐ.

reſpectu ſui generis, vt Anteus magnus quidem ſimpliciter dicit̃, quia in vniuerſo genere hoium magnus hĩ. ꝑuus Therſita, ꝗa in toto gñe ꝑuus eſt. At Niphus magnus dicit̃, ⁊ paruus comparatiue, ꝗa ad Therſitaꝫ magnus eſt, at Anteuꝫ vero paruus. Inſup qui alteri oculum euellit, magnum dãnum intulit, tamẽ reſpectu ei⁹, qui interemit, paruum ∣tunc terminando ſuſpenſioñ, concludit, ⌊manifeſtum, quoniã opus erit ⁊ de magnitudine ⁊ paruitate, ⁊ de maiore ⁊ minore ⌋de magnitudine ⁊ paruitate abſolute. ſ. ⁊ de maiore ⁊ minore comparatiue⌊ propoſitiones habere, ⁊ vniuerſales⌋. ſ. oib⁹ generibus cões. ⌊⁊ de vnoquoqꝫ⌋. ſ. ꝑticulares cuiqꝫ ꝑticulari gñi accõmodatas. ⌊vtputa ꝗd maius aut min⁹ bonum⌋ quo ad genus deliberatiuũ⌊ aut⌋ ꝗd maior vel minor⌊ iniuria vel ius, ⌋quo ad gen⁹ iudiciale. ⌊Siliqꝫ mõ de ceteris, ⌋vt quid maius ⁊ minus honeſtũ, ⁊ quid maius ⁊ minus turpe, quo ad genus demõſtratiuuꝫ.

¶ De ꝗbus igitur ꝓpões neceſſario ſumere oportet, dictuꝫ eſt. Poſt hęc autem diuidẽduꝫ ſeorſum de vnoquoqꝫ hoꝝ. vt de quibus deliberatio, ⁊ de quibus demõſtratiuę orationes, ⁊ tertio deniqꝫ de qb⁹ iudicia.

seorſum ἰδία singulariter proprie priuatim. iudicia δίκαι lites diſceptatiões

¶ Epilogat Ariſt. primo, deinde intentionem dicẽdorũ ꝓponit, ⁊ dicit. ⌊De ꝗbus igit̃⌋. ſ. finibus, ⁊ annexis finibus, ⌊ꝓpões neceſſario opꝫ ſumere dictuꝫ eſt. ⌋hęc de epilogo, tũc ꝓponit intẽtionẽ, ⁊ dicit. ⌊Poſt hęc autem⌋. ſ. quę diximus de generibus dicendi, ⁊ de differẽtijs eorum, ⁊ finibus, ⁊ annexis finibus⌊ diuidendũ eſt ſeorſum de vnoquoqꝫ horum ⌋dicendo ꝓpria, atqꝫ ſpecialia cuiqꝫ horuꝫ ⁊ exponit ſc, ⁊ dicit. ⌊vt⌋ dicemus primo⌊ de ꝗbus deliberatio ⌋eſt, ⌊et ⌋ſcdo loco, ⌊de qb⁹ demõſtratiuę orõnes ⌋ſunt, ⌊⁊ tertio deniqꝫ ⌋dicemus, ⌊de quibus iudicia, ⌋⁊ lites, vt ꝑ pmuꝫ ſciamus ꝓpões accõmodatas generi deliberatiuo, per ſcdm, ꝓpoſitiões accõmodatas generi demõſtratiuo, ꝑ tertiũ ꝓpões accõmodatas generi iudiciali. Hęc de itẽtiõe. digreſſiões Egidij legat, ꝗ in ocio viuit, ⁊ ꝗ ſuperfluis gaudet.

¶ DE QVIBVS EST DELIBERATIO.

¶ Primuꝫ igitur accipiendũ de quibus bonis, aut malis cõſiliarius cõſulit. qm̃ non de oibus, ſed de ijs, quę contingit fieri, ⁊ non. Quę vero neceſſario ∣aut ſunt, aut erũt, aut ipoſ̃e eſt eẽ, aut fieri, de his nõ eſt ꝯſiliũ.

conſiliarius συμβουλεύων deliberans. conſulit συμβουλεύει deliberat. conſilium συμβουλή deliberatio.

¶ Anteqꝫ ad textum deſcendemus, illud nõ eſt ignorãdum in deliberationibus, conſilijſqꝫ ipſis, duo eſſe conſideranda, ⁊ finem ipſum, ⁊ media, quibus peruenit̃ in finem. verũ non eodẽ mõ hęc ad cõſiliũ atqꝫ deliberationẽ cõparant̃, nã ea, q̃ ſunt ad finẽ, conſideram⁹, tãqꝫ ea, de qb⁹ cõſiliamur. Nõ eni de fine eſt ꝯſiliũ, neqꝫ electio, finẽ vero ꝯſideram⁹ tãqꝫ id, qđ p̃ſupponit̃, cũ in ꝯſiliabilib⁹ ipſis, atqꝫ agibilib⁹, ſe hẽat finis q̃ſi pmũ, ⁊ q̃ſi p̃ſuppoſitũ. Quare, vt in q̃onibus ſpeculabilib⁹, q̃ones nõ ſunt de pncipijs ipſis, ꝗ ppe cũ q̃ones dubitabiles ꝑ ꝓpões ſint. pn⁹ vero, cũ audiunt̃, vnuſqſqꝫ ſtatim ꝓbat. Sunt tñ nečia pncipia inquirẽtib⁹ veritatem, vt per ea dubitabilia dilucidet̃. hac rõne, ꝗ volũt ad ſpeculabilibus ꝑtractare, ⁊ oſtẽdere, quonã mõ ex principijs ſyll'i cõficiũtur, ⁊ quonaꝫ modo ex pncipijs alia ſequuntur, oportet principia ſupponere, ipſaqꝫ aliq̃ ex pte ꝺclarare, vt alia ex ipſis iueſtigem⁹, atqꝫ ꝯcludam⁹. ita quoqꝫ, ꝗa Ariſt. tradere vult el'nta ꝯſiliabilium, opꝫ ipm dare quãdam finis notitiaꝫ, ipmqꝫ, vt finẽ ſupponere, vt de his, quę ad finem ſunt, facile agere poſſit. ſupponentes enim finẽ, ſciemus inueſtigare vtilia, q̃ ſunt ad finẽ, ⁊ inuenire elemẽta, de vtili, ⁊ de bono, ⁊ de his, quę ſũt eis annexa. Ariſt. ergo pmo declarat ipm cõſiliabile, q̃ten⁹ eſt mediuꝫ in finem, ⁊ pmo in pręſenti textu quid eſt. ⁊ vult conſiliabile eſſe contingens reductum in nos. cui⁹ ſcꝫ pncipiũ gñationis in nobis eſt. vbi cõtingens ſe hꝫ, vt genus, cętera vero, quę in definitione ponunt̃, ſe hñt, vt dñię, pmo itaqꝫ genus iueſtigat, ⁊ dicit. ⌊Primũ igit̃ accipiẽdum de quibus bonis, aut malis conſiliari⁹ conſulit, ⌋vt habeat̃ genus conſiliabilis, ⌊qm̃ nõ de omnibus ⌋cõſiliarius cõſulit, ⌊ſed de his, quę contingit fieri ⁊ non ⌋fieri. ⌊Quę vero neceſſario aut ſunt, ⌋vt deos eẽ, ⌊aut ⌋neceſſario⌊ erũt, ⌋vt ſtellas oriri, ⌊aut impoſſibile eſt eſſe, aut fieri, ⌋vt hippocẽtaurus, ⁊ id genus, ⌊de his non eſt conſilium ⌋neqꝫ deliberatio, q̃re cum conſiliabile nec ſit neceſſariũ, nec impoſ̃e, quia deliberatio nec eſt de neceſſarijs, nec de impoſſibilib⁹, ſed de his, quę poſſunt fieri, ⁊ non fieri, eſſe, ⁊ non eſſe: igitur genus cõſiliabilis erit cõtingens, quod eſt poſſibile fieri, aut nõ fieri: eſſe, aut non eſſe.

¶ Neqꝫ vtiqꝫ de cõtingentibus oibus. Fiũt eni ⁊ a natura, ⁊ a fortuna bona quędaꝫ ex ijs, quę contingit fieri ⁊ non: de quibus nihil expedit conſiliari.

¶ Cuꝫ inueſtigaſſet genus cõſiliabilis, dixiſſetqꝫ eẽ ipꝫ contingẽs, nũc inueſtigat dñias, ⁊ pmo negatiuas, vt ex his colligat dñiam ꝓpriam, atqꝫ affirmatiuam. Eſt eniꝫ cõtingẽs triplex fortuitũ, nãle, ⁊ quod ad nos reducit̃, humanum conſiliabile non eſt contingens fortuitum, nam nemo de theſauris inueniendis cõſulit, qui a fortuna contingunt, neqꝫ contingens naturale. Nemo eni conſulit de canitię, quę contingit a natura. Quare patent hę duę differentię, ꝙ conſiliabile ſit contingẽs, nec fortuitum, nec naturale. dicit. ⌊neqꝫ vtiqꝫ de contingẽtibus omnibus⌋. ſ. eſt conſilium, vel deliberatio. ⁊ aſſignat cauſam, vt colligat negatiuas differentias, ⁊ dicit. ⌊Fiunt eniꝫ ⁊ a natura, ⁊ a fortuna bona quędã ex ijs, quę contingit fieri ⁊ nõ ⌋fieri, ⌊de quibus nihil expedit conſiliari⌋. ¶ Sed huic occurrunt medici, qui ꝯſulunt de retardanda canitię, vel vitanda. Inſuper de theſauri inuentione multę fiunt conſultationes. Fortaſſe de his conſiliamur, non quatenus illud eſt a natura, hoc vero a fortuna, ſed quatenus aliquo pacto eorum pncipium reducitur ad nos. Ut enim eorum pncipium eſt extra, neqꝫ conſilium eſt, neqꝫ ratio, vt vero aliquo pacto principium reducitur ad nos, eorum eſt aliquo modo conſilium ⁊ ratio, quare conſiliabile eſt contingens, quod nec eſt a fortuna, nec a natura eſt. Hęc de negatiuis differentijs. Cõmẽtam.

¶ Sed palã, qm̃ de ꝗbuſcũqꝫ eſt conſiliari. Sunt aũt talia, quęcũqꝫ apta ſunt reduci in nos. ⁊ quoꝝ principium generationis eſt in nobis. Nam eouſqꝫ cõſideramus, quouſqꝫ inuenerimus, ſi nobis poſſibilia, vel impoſſibilia ſint agere.

¶ Nunc vult colligere affirmatiuam dñiam, ⁊ primo repetit quaſi cõcludẽs ex dictis, de ꝗbus eſt deliberatio, ⁊ dicit. ⌊Sꝫ palã, quoniã de quibuſcũqꝫ eſt conſiliari, ⌋ ſubaudi de his eſt deliberatio. Deinde colligit affirmatiuã dñiaꝫ, ⁊ dicit. ⌊Sũt aũt talia⌋ ſubaudi (vt dcm̃ eſt) nõ a fortuna, nec a natura, ſed ⌊q̃cũqꝫ apta ſunt reduci in nos. Cõmẽtam.

in nos, ⁊ quoꝝ p̄ncim generationis eſt in nobis,] vt ſit ſcōꝫ expō primi. ⁊ aſſignat cāꝫ, ⁊ dicit, [nam eouſqꝫ ꝯſideramus].ſ. in ꝯſilijs ⁊ deliberationibꝰ, [quouſqꝫ inuenerimus, ſi nobis poſſibilia, vel ipoſſibilia ſint agere.] ¶ Quo vero ad rem attinet, triplex eſt ꝯtingens apud phōs, vnū rarenter, alteꝝ plerūqꝫ, tertiū equale. Cōtingens rarēter eſt a fortuna. Cōtingens vero plerūqꝫ eſt a natura. Cōtingēs equale, eſt cuius p̄nm ⁊ origo eſt i nobis. Auer. 2o auſcultationis phyſice probat contingens equale nō eſſe reſpectu potētie actiue, ſꝫ reſpectu potētie paſſiue. hec aūt ab agēte libero determinat̄. Que rō docet cōſiliabile eē ꝯtingens equale, qd̄ in nos reducitur. ſed qm̄ ꝯtingens taꝫ qd̄ a fortuna eſt, q̄ꝫ qd̄ eſt a natura, pōt aliquo pacto ad nos reduci, fit vt aliquo pacto illoꝝ ſit cōſilium. non quidē ſimpl'r, ſed quatenus ad nos referunt̄. oē igit̄ cōtingēs, vel eſt cuius principium eſt extra, vel cuius p̄nm eſt in nobis. Cōtingēs cuius p̄ncipiū eſt extra, eſt duplex ⁊ a fortuna, ⁊ a natura. Quare pꝫ conſiliabile eſſe cōtingēs, cuius prinm eſt in nobis. hanc definitionis expoſitionē habes ab Ariſto. in paruis rhetoricis.

¶ Uerū diligētius ſingula enumerare, ac in ſpēs ea diſtinguere, de q̄bus cōſilia fieri cōſueuerunt, ⁊ inquātum eſt poſſibile ſm̄ veritatē de ipſis determinare, nō opꝫ ad p̄ns tēpus inq̄rere. qm̄ nō eſt id artis rhetorice, ſed illuſtrioris, ac verioris. ſed eſſent plures ipſi attribute ſpeculationes, q̄ꝫ ſint ꝓprie.

Cōmētam. ¶ Cum dixiſſet rhetoricā eſſe de cōſiliabilibus. nūc declarat nō attinere ad hanc artē determinare exq̄ſite, ⁊ ꝑ ſpēs, ⁊ eſſentiales partes de cōſiliabilibus. nā de cōſiliabilibus agit politicus, qui ⁊ ciuilis interp̄tat̄, ⁊ rhetoricus. eſt eniꝫ politica ſcia de oibus ꝯſiliabilibus, ⁊ ſpeciatim, ⁊ generatiꝫ. rhetorica vero (q2 eſt reſpectu politice, vt dialectica reſpectu nālis phie) eſt de ipſis ꝯſiliabilibus generatim. q2 de quibuſdā cōibꝰ, q̄ oibꝰ ꝯſiliabilibus applicari p̄nt. vt enim dialectica eſt de oibꝰ nālibꝰ, ⁊ nālis ſcia de oibus nālibus, ſic ciuilis, que grece politica dr̄, eſt de oibus cōſiliabilibꝰ. Et rhetorica, que eſt ciuilis dialectica ēt eſt de oibus ꝯſiliabilibus. veꝝ, vt nālis ſcia eſt de rebus nālibus ⁊ generatim, ⁊ ſpeciatim, dialectica aūt ſolū generatiꝫ, quatenus eſt de q̄buſdā cōibus, que oibus nālibus accōmodari p̄nt, ſic ciuilis eſt de oibus cōſiliabilibus generatim ⁊ ſpeciatim, rhetorica aūt generatiꝫ tantū. quatenus eſt de quibuſdā cōibus, que rebus ipſis ciuilibꝰ aptari p̄nt. dicit, [Uerū diligētius ſingula enumerare, ⁊ i ſpēs ea diſtinguere, de quibus ꝯſilia fieri cōſueuerūt, ⁊ inquantū eſt poſſibile ſm̄ veritateꝫ de ipſis determinare. nō opꝫ ad p̄ns tēpus,] in quo agitur de rhetoricis [inquirere. qm̄ nō eſt id artis rhetorice, ſed illuſtrioris, ac verioris].i. politice. [ſed eſſent plures ipſi] rhetorice [attribute ſpeculationes, q̄ꝫ ſint ꝓprie] ad rhetoricam attinētes. ⁊ ita poneret manus i meſſes alienas. ¶ Quo vero ad verba attinet. de cōſiliabilibus duplex ſcia reſolutiua hr̄i poteſt, altera que reſoluit oē vl'e cōſiliabile in ſuas ſpēs. hac ſcia nālis phus cognoſcit aial, ſi ipſum diuidit in hoieꝫ, equū, bouē, atqꝫ in ceteras aialis ſpēs. altera que reſoluit ip̄m cōſiliabile in partes eſſentiales, vel quātitatiuas. Et hac ſcia phs nālis cognoſcit aial. ſi ip̄m diuidit in caput, brachia, ⁊ ceteras ptes eius generis. ꝓpea Ari. dicit, [verū diligētius enumerare ſingula] expoſitiue ſubaudi [⁊ in ſpēs ea diſtiguere, de q̄bus ꝯſilia fieri ꝯſueuerūt,] hec quo ad ſciaꝫ, que reſoluit cōſiliabile in ſpēs. [⁊ inquātū eſt poſſibile ſm̄ veritatē de ipſis determinare,] ⁊ hec, quo ad ſciaꝫ, que reſoluit cōſiliabile in ptes eſſentiales, nō eſt p̄ntis tēporis inquirere. Tuꝫ q2 nō eſt id artis rhetorice, ſed altioris ⁊ verioris facultatis, qm̄ attinet ad ciuilē. Tuꝫ q2 longe pluris eſſent rhetorice tribute ſpeculationes, q̄ꝫ ei cōperent. egrederet̄ eni rhetor ſuos fines, ⁊ i alienas meſſes manꝰ iponeret.

¶ Eſt enim qd̄ prius diximus, verū. nā rhetorica ex reſolutiua ſcietia, ⁊ ea ciuili, que de moribus eſt, conſtat. Similis aūt aliqua ex parte dialectice, aliqua ex parte ſophiſticis ipſis orationibus.

¶ Cum duo dixiſſet, ⁊ ꝙ rhetorica de cōſiliabilibꝰ ſit, ⁊ ꝙ de illis nō exacte atqꝫ exq̄ſite ſit, hec ꝓbat, ⁊ p̄mo ꝓponit, que vult ꝓbare, ⁊ dicit, [Eſt eniꝫ qd̄ prius diximus, verū].ſ. ⁊ ꝙ rhetorica de cōſiliabilibus ſit, ⁊ ꝙ nō ſit de illis exq̄ſite: [nam rhetorica cōſtat] cōponiturqꝫ [ex reſolutiua ſcia] ideſt logica, nō eniꝫ per reſolutiuaꝫ ſciaꝫ, eam logice partē intellexit, que dr̄ analytica, ſꝫ logicaꝫ, que a ſui p̄ncipali ſpē nōnūq̄ꝫ dr̄ tota reſolutiua, grece analytica, [⁊] conſtat ex [ea ciuili, que de moribꝰ eſt,].ſ. politica. Quia igitur rhetorica partiꝫ eſt logica, partiꝫ eſt ciuilis, quatenus eſt logica, de oibus ꝯſiliabilibus eſt cōiter, ⁊ nō ꝓprie, nec ſpeciatim, nec exq̄ſite. quo vero eſt ciuilis, eſt aliquo mō de ꝯſiliabilibus omnibus. ergo ꝑ cōſtare ex logica, ⁊ ciuili, intelligit eē partim logicā, partiꝫ rhetoricā. ⁊ hoc exponit, ⁊ dicit, dico rhetoricā eſſe partiꝫ logicā, partim ciuilē, nō vere, [ſed eſt ſimilis aliqua ex parte dialectice, aliqua ex parte] ſimilis [ſophiſticis ipſis orationibus].i. ciuili, que eſt de ſophiſticis orōnibus. orōnes eniꝫ ciuiles vocat ſophiſticas, nō ꝙ ſint falſe apparētes tm̄. ſed ꝙ ſint ꝑ extranea, ⁊ aliena ab ipſa rhetorica, ⁊ ab ipſa reſolutoria. Ariſto. enim ſophiſticū nōnunq̄ꝫ pro extraneo accipit. ſic igit̄, q2 rhetorica eſt partiꝫ logica, nō eſt de oibꝰ cōſiliabilibus exq̄ſite: q2 vero eſt ciuilis, eſt de oibus conſiliabilibus aliquo mō. vel fortaſſe hic aſſignauit ſecūdā rōnē, cum enim dixiſſet rhetoricā eſſe de cōſiliabilibꝰ cōiter, q2 eſt partim logica: nūc aſſignat ſecūdā cauſaꝫ, qm̄ rhetorica eſt ſimilis aliqua ex parte dialectice, aliq̄ ex parte ſophiſtice, rōne habita ad loca cōia, eſt ſimilis dialectice, ⁊ vt ſic eſt de ꝯſiliabilibus generatim, ceu dialectica ēt de oibus. qua rōne eſt ſimilis ſophiſtice, eſt de oibus ꝯſiliabilibus non ſm̄ ꝓpria, ſed ſm̄ cōia, ⁊ extranea p̄dicata. quare nō erit de ꝯſiliabilibus exq̄ſite, nec per ꝓpria predicata. dicit, [ſimilis aūt aliqua ex parte dialectice].ſ. quatenꝰ eſt de locis cōibus, ⁊ ſic erit de ꝯſiliabilibus oibus ꝑ cōia. [aliqua ex parte] eſt ſimilis [ſophiſticis orōnibus].i. ſophiſtice ſcie, que eſt de orōnibus ſophiſticis, ⁊ ſic eſt de cōſiliabilibus, non ꝑ ꝓpria predicata, ſed per extranea, ⁊ cōmunia. quare nō erit exquiſite de conſiliabilibus.

¶ Magnopere aūt vtiqꝫ quiſpiaꝫ vel dialecticā, vel hāc, non vtiqꝫ vt potentias, ſed, vt ſcias tētauerit ꝯſtituere, latebit, naturā ipſarum exterminans. quoniaꝫ tranſgreditur ſupra inſtituendo in ſcientias quarūdam rerū ſubiectarum, ſed non ſolum orationum.

magnopere ὅσω quantum

Cōmētam. ¶ Egidius Ariſto. ꝯcludere aſſerit rhetoricā non eē exquiſite de oibus cōſiliabilibꝰ, qm̄ tūc tranſgrederemur ſermonē rhetoricū, ⁊ exiſtimaremus nō eſſe artē de ſer

monibus,ſed ſciaȝ de reb⁹ cõſiliabilib⁹ exquiſite.⁊ hęc expoſitio verbis Ariſto. nõ diſcordat.melius aũt dico Ariſto.ex ijs,quę dixerat,refellere opinioneȝ Hermagorę ĩ arte dicẽdi diſſertiſſimi. Hic eniȝ (vt Cicero narrat)rhetoricã eſſe ſciaȝ dicebat de oĩbus ꝯſiliabilibus ĩmo de oĩbus.aſſerebat eniȝ nõ eſſe rhetorẽ, qui de oĩbus non põt bene dicere.hãc quoqꝫ opinionẽ habebat Gorgias leontinus antiquus rhetor, qui ex rhetorica, quã ꝓfitebaẽ,aſſerebat ſe velle rñdere ad oĩa quęſita, ſeqꝫ poſſe aduerſus oẽ ꝓpoſitum obijcere.cõtra quos Ariſt.in pñti loco dicit.[Magnopere autẽ] ſubaudi ſi [vtiqȝ quiſpiã vel dialecticã, vel hãc].ſ.rhetoricaȝ[nõ vtiqȝ,vt potẽtias,]hoc eſt nõ vt facultates inſtrumentarias cões oĩbus ſciẽtijs [ſed,vt ſcias] vtẽs,quę ſunt de oĩbus exqſite[tẽtauerit ꝯſtituere,] vt Hermagoras ⁊ Gorgias putauerunt,hic magnopere [latebit,].i. erit ignorãs[exterminans eoꝝ nãm.]Cuius rõnẽ aſſignat, ⁊ dicit,[qm̃ trãſgrediẽ,ſupra inſtituẽdo]eas, ⁊ faciẽdo eas lõge magis ꝙ ſint,quatenus eleuat eas [in ſciẽtias quarũdã reꝝ ſubiectaꝝ,] immo in ſcias omniũ rerum ſcibiliũ,[ſed nõ ſolũ orationũ.]quatenus enim eas facit ſcias de rebus,⁊ nõ de oꝛonibus, ignorat eaꝝ nãm, quatenus vero eas facit ſciẽtias de omnibus rebus exquiſite,ſuperinſtituit eas lõge ſupius ꝙ ſint. hactenus cõtra Hermagoram ⁊ Gorgiam leontinuȝ. vnde recte Cicero inquit Hermagoras non quid ars poſſet, ſed quid ipſe poſſet,expoſuit.

¶ Uerũtñ quęcũqȝ diuidere operepręciuȝ eſt,quęqȝ ciuili ſcię ꝯſiderationẽ relinquũt, ẽt nunc dicamus.nã ea, de quibus maxime cõſiliantẽ oẽs, ⁊ de quibus concionãtur deliberantes,quinqȝ fere numero ſunt:videlicet de opibus. ⁊ de bello ⁊ pace. adhuc aũt de regionis cuſtodia. ⁊ de ijs,quę inferuntẽ, ⁊ efferuntur. ⁊ de legum latione.

Cõmẽta^m. ¶ Cum deſcripſiſſet ipm̃ cõſiliabile, nũc diuidit ipſuȝ, ⁊ primo ꝓponit intentionẽ ſuã,⁊ dicit, [Uerũtñ quęcũqȝ diuidere operepręciũ eſt,quęqȝ ciuili ſcię cõſiderationẽ relinquũt,]quatenus.ſ.rhetor generatiȝ,ciuilis aũt ſcia exqſite,ac particulatim ꝯſiderat,ꝓpterea dicit, [Uerũtñ quęcũqȝ].ſ.cõſiliabilia[diuidere opepręciũ eſt,]hoc eſt attinet ad rhetoricũ,qꝛ generatim, [quęqȝ ciuili ſcię ꝯſiderationẽ relinquũt].ſ.exactiorẽ,atqȝ exqſitiorẽ,[ẽt nunc dicamus.]qꝛ lȝ exquiſita cognitio eoꝝ pertineat ad ciuilẽ,cõis tñ attinet ad rhetoricum.[naȝ] (vt inqt) [ea de quib⁹ maxime ꝯſiliantẽ oẽs].ſ. concionatores,vel oẽs ideſt ambo ⁊ rhetor,⁊ ciuilis, [⁊ de quibus ꝯcionantẽ deliberãtes , quinqȝ fere numero ſunt,] quę exponit,⁊ dicit.[videlȝ de opibus,] hoc eſt de ꝓuẽtibus ac facultatib⁹ , quę ciuitatis ſunt.hoc eſt pmũ, [⁊ de bello ⁊ pace].ſ.cũ externis ⁊ hoc eſt ſcðȝ [adhuc auteȝ de regionis cuſtodia,] quę fit pacis tẽpore, quę pręſeruat a bello futuro,⁊ tẽpore belli, quę pręſeruat a ſeruitute.Cuſtodiũtur enim pacis tẽpore multę vrbes, multę etiã arces,atqȝ oppida , nec non multa maris ac flumina loca, ne regio ex improuiſo inuadaẽ. tẽpore quoqȝ belli:ne ab hoſtib⁹ vincemur ⁊ hoc eſt tertium. [⁊ de ijs].ſ.vectigalibus[quę inferuntẽ]in ciuitateȝ, [⁊ efferuntẽ]a ciuitate,vt de annona,⁊ de mercibus, cęteriſqȝ rebus,quę ciuitates fecũdas ac tenues reddunt.⁊ hoc eſt quartũ[⁊]quintũ eſt[de legum latione.] huius cãm aſſignare poſſumus ex ijs, quę Egidius dicit,naȝ ꝯſiliũ non eſt niſi de bono,nõ eniȝ de malo eſt, niſi tãquã de fugiẽdo.malũ aũt fugere boni rõnẽ ſubit. Quę rõ docet cõſiliabile ex diſtinctione boni diſtinguẽduȝ eſſe.At bonũ duplex,alteꝝ interius,alteruȝ exterius,ſi exterius,aut vtile,⁊ ſic ſunt opes, ſi honorabile , ſic eſt bellũ ⁊ pax,ex quibus honores habẽtur. ſi vtriuſqȝ boni ꝯſeruatiuũ fuerit,ſic eſt regionis cuſtodia,qua ⁊ honores,⁊ libertas,⁊ opes ſeruantẽ. At ſi bonũ ſit interi⁹, vel corporis eſt,⁊ ſic ꝯſiliabile erit circa ea,quę in ciuitatẽ inferuntẽ, ⁊ efferuntẽ, vel aĩę,⁊ ſic eſt legũ latio,qua bona aĩę habẽtur.Sũt igiẽ quinqȝ ꝯſiliabilia , quoꝝ duo ad iterna, tria xͦo ad externa bona attinẽt. ¶ Si occurres.qꝛ Ariſt. in paruis rhetoricis ꝯſiliabilia dixit eſſe ſeptẽ,qꝛ de ſacrificijs,de legib⁹,de apparatu ciuili, de ſocietatibus ac federibus aduerſus alias vrbes , de bellis,de pace,⁊ de pecuniaꝝ ꝓuẽtibus. vbi pȝ ſeptem numero hęc eſſe.dicerẽ ibi Ariſt.eſſe locutũ explicati⁹, nõ aũt numeroſius.nam de bello ⁊ pace hic vnuȝ fecit ꝯſiliabile,ibi duo. Hic de ſacrificijs ⁊ legib⁹ vnuȝ etiã. nam ſub legibus ſacrificia intelliguntẽ, ibi aũt duo. Adhuc occurres , qm̃ ͦp politicę vult ẽt de ſanitate conſeruanda eſſe differendum.verum eſt , ſed non per ciuiles,ſed per medicos.

¶ Quare qui de opibus conſiliari debet, eũ oportebit vtiqȝ ciuitatis redditus ſcire qui, ⁊ quãti ſint. vt ſi quis neglectus ſit , reſtituatur, ⁊ ſi qs tenuior fuerit,amplificetur. tenuior ἐλαττῶν minor.

Cõmẽta^m. ¶ Cum enumeraſſet cõſiliabilia ꝑ ſpẽs , nũc accedit ad declarandũ vnũqðqȝ eoꝝ,⁊ pmo prouẽtus,circa quos aſſignat duas ꝯſiderationes,alterã ex parte ꝓuentuuȝ, alterã ex parte expẽſaꝝ ciuitatis,de pma dicit.[Quare qui de opibus cõſiliari dȝ, eũ oportebit vtiqȝ ciuitatis redditus ſcire,qui, ⁊ quãti ſint,]qui.ſ. vtrũ in pecunijs, an in fructibus.quãti xͦo in pręcio.cuius cãm aſſignat, qꝛ poterit hic corrigere duos defectus circa opes ꝯtingentes,⁊ dicit,[vt ſi quis neglectus ſit,reſtituaẽ,] ⁊ hic eſt primus defectus [⁊ ſi quis tenuior fuerit,amplificetur,]⁊ hic eſt ſcðs defectus. dupl'r eniȝ in opibus ipſis defraudantẽ ciuitates. Uno mõ qñ qui dȝ ciuitati redditũ facere,non facit. Alio mõ qñ facit redditũ,non tñ quãtũ dȝ.igiẽ conſiliarius circa opes dȝ ſcire redditus ciuitatis,qui ſint.nam ꝑ hoc nõ ꝑmittit ciuitatẽ defraudari in ipſis redditib⁹.⁊ quot ⁊ quãti ſint,qm̃ nõ ꝑmittet ciuitatẽ defraudari in numero,⁊ magnitudine reddituũ. hactenus de prima conſideratione , quę eſt ex parte prouentuum.

¶ Pręterea etiaȝ expenſas ciuitatis oẽs , vt ſi qua ſuperflua fuerit,dematur. ⁊ ſi qua ꝓfuſior,tenuior fiat.non eniȝ adijciẽtes ad ea, quę ſunt dictiores fiunt,ſed etiam ab expenſis dementes.

Cõmẽta^m. ¶ Cum aſſignaſſet ꝯſiderationẽ ex parte ꝓuentuũ,nũc aſſignat ꝯſiderationẽ,quę ſumiẽ ex parte expẽſaꝝ ciuitatis, ⁊ dicit. [Pręterea ẽt expẽſas ciuitatis oẽs] ſubaudi cõſiderare dȝ,qui de opibus vult ꝯſulere.Cuius cãȝ induit, ⁊ dicit,[vt ſi qua ſupflua fuerit] ⁊ inutilis , [dematur,]atqȝ auferaẽ.[⁊ ſi qua]maior,atqȝ [profuſior, tenuior]atqȝ minor [fiat.] cuius cãm aſſignat , ⁊ dicit, [nõ eniȝ adijciẽtes,]vel ab induſtria,vel a mercatura, vel ab alijs modis lucrãdi[ad ea,ꝙ ſunt,] ideſt ad eas opes,quę ſunt ad pñs , ciuitates[dictiores fiunt.ſed ẽt ab expẽſis demẽtes.] bifariã enim ꝑꝑ expẽſas ciuitas fit pauperior.aut illas faciẽdo,vbi non dȝ, qua rõne ſi

ditior cupit euadere, illę ſunt demēdę. aut faciendo illas, vbi oz, ſed ꝓfuſiores ꝗ̄z oz. ⁊ ſic ſi cupit ditior euadere, ſunt ad modicū cogendę, atqz attenuandę. Quod pceptū hz nō tantū in ciuitate, ſed in domo locū. Experior enim expēſas, quas facio, tuz vbi nō debeo, vt circa canes ad venandū, ac accipitres ad aucupāduz. tum etiam pluſꝗ̄z debeo, vt circa ſumptus inutiles, domum meam reddere inopem.

Hęc autem non ſolum ea ab experientia, quę eſt de proprijs, contingit cōſpicere, ſed neceſſariuz ēt eſt ad eam deliberationē, quę de his eſt, eorum, quę ab alijs ſunt inuenta, hiſtoriam habere.

Cōmēta^m. Quę dixerat probat, pͦ ex vſu noſtro, quez de noſtris rebus habemus. deinde ex hiſtoria aliaꝝ ciuitatū, quę ditiores, pauperioreſqz effectę ſunt, ⁊ dicit, [Hec aūt] ſ. quę dicta ſunt eſſe ꝯſiderāda, [nō ſolū ea ab experiētia, quę eſt de ꝓprijs,] vſibus, [ꝯtingit cōſpicere,] nam expiētia ſcimus, ſi inutiles expēſę auferent, ciuitas reddit̄ ditior, ⁊ ſi ꝓfuſiores cogant̄ ad modicū, ēt redditur ditior. [ſed neceſſariū ēt eſt ad eam deliberationē, quę de his eſt] ſ. de opibus augēdis, ⁊ ſeruādis, [eoꝝ, quę ab alijs ſunt inuēta,] ⁊ pro opibus augendis, ⁊ ſeruandis operata, [hiſtoriā habere.] Res eniz. p. Venetoꝝ prioribus tēporibus, quę expēſas demit inutiles, ⁊ profuſiores coegit ad modicum, olim ditiſſima fuit. poſtꝗ̄z vero expēſas facere cępit, vbi non opz, ⁊ profuſiores ꝗ̄z opz, venit ad inopiā. hęc aūt, quę Ariſto. dicit de ciuitatib⁹, ēt locū hn̄t in domeſticis. *de priuatis* Principes eniz noſtroꝝ tēpoꝝ, qui hiſtrionibus, ⁊ lenonibus, alijſqz qbus nō debēt donāt, ſuperfluiſqz pōpis incūbūt, nec liberales ſunt, nec magnifici, ⁊ coguntur ad modicum. P̄, qui fuſius atqz amplius donant pōpiſqz magis ſtudent ꝗ̄z ſit mēſura ſuorum redditᵘum, ſunt prodigi, ⁊ tandem etiam ad modicum coguntur.

De bello autem ⁊ pace, ſcire potentiam ciuitatis, ⁊ quāta eſt iaz, ⁊ quantā cōtingit fore, ⁊ qualis quędam eſt, ⁊ quę eſt, ⁊ quę poteſt aduenire.

Cōmēta^m. Nunc de ꝯſiderationibus, q̄ hn̄dę ſunt de bello ⁊ pace ptranſit, ⁊ pͦ ꝯſiderat copias duplici ꝯſideratione q̈rū primā accipit a magnitudine, ⁊ quāto, ſecundā vero a quali. Quantū ad primā dicit, [De bello autē ⁊ pace] eum, qui vult cōcionari, oportebit [ſcire potentiā ciuitatis] loco, q accipit̄ a quanto dupl'r, [⁊ quanta eſt iaz] in pn̄tia, [⁊] ſcđo [quantā] in futuro [contingit fore] ſ. vel p cōfederatos, vel p cōductas, vel p alios modos. ¶ Quo vero ad verba attinet, potentiā gręce eſt δυναμιν, Ariſt. tn̄ p potentiā copias intelligit, quę pro multitudine militū accipiūnt̄. deinde aſſignat ſm locū, qui ſumit̄ a quali, ⁊ dicit, [⁊ qualis quędam eſt,] an videlz ſtrenuoꝝ, an puſillanimoꝝ, an peditū, an eqtū, ⁊ vtruz veteranoꝝ, an tironū. ⁊ hoc dupl'r, [⁊ quę eſt] ſ. in pręſentia per nr̄as facultates, [⁊ q̄ pōt aduenire] ſ. aut per confederatos, aut per alios modos. patet igitur omnes has conſiderationes ⁊ loca accipi ab ipſis copijs.

Pręterea ēt quo mō ⁊ quę bella geſſerūt, non ſolū proprię ciuitatis neceſſariū eſt ſcire. ſed hęc eadem finitimoꝝ etiam, ac eoruz vel aduerſus quos belluz ſuſcipiendū eſſe opinatur: vt pacem cum melioribus quidē habeat, cuz ijs vero, qui ipſis minores ſunt, ſit belli gerere.

Cum accepiſſet loca a copijs, nūc ea accipit a bellis, ⁊ pͦmo a bellis ꝓprię ciuitatis, ⁊ dicit. [Pręterea etiā] euz, qui vult de bello ⁊ pace cōcionari, [neceſſariū eſt ſcire quo mō, ⁊ q̄ bella geſſerunt,] nam p hanc ꝯſiderationē hz experientiā ſuaꝝ copiaꝝ, ⁊ ſuę potentię, deinde a bellis finitimoꝝ, ⁊ dicit, ⁊ [non ſoluz ꝓprię ciuitatis] opz ſcire bella, quo mō, ⁊ quę, [ſed hęc eadē] ſ. quo mō, ⁊ quę, neceſſariū eſt ſcire de bellis [finitimoꝝ.] nā per hoc hz experientiaz de copijs finitimoꝝ. deinde a bellis hoſtiū, ⁊ dicit, [ac eoꝝ vel aduerſus quos bellū ſuſcipiendū eſſe opinatur,] opz ēt ſcire illa duo ⁊ quo mō, ⁊ q̄ bella geſſerūt. nam p hoc habet̄ experientia copiaꝝ, quę ſunt hoſtiū. ⁊ aſſignat cām, ⁊ dicit, [vt pacez cū melioribus quidē] ciuitas [habeat. cū ijs xo, qui minores ſunt, ſit belli gerere.] Qui enim cōſiderauerit vires hoꝝ oīuz, facile cognoſcet cū quibus eſt pax conſiliāda, ⁊ cū quibus eſt bellū gerenduz. ſemp enim (cum fieri pōt) cum potētioribus eſt pax habēda. cū imbecillioribus bellū gerendū. nec hęc, quę dicta ſunt, carēt ratione nāli. nam bellū eſt actio, ⁊ reactio, ⁊ cū victoria ⁊ pax ſint belli fines, qui oz de victoria prędicere, ſcire oz quātitatē virtutis agentis, ⁊ reagētis. quare opz ſcire quę bella, ⁊ quo mō ſua ciuitas geſſit. item ⁊ quo mō ⁊ quę finitimi, demū ⁊ quo mō ⁊ quę aduerſari ſic enim facile poterit de victoria prędicere. Quare ⁊ facile concionari de bello ⁊ pace.

Cōmēta^m.

Potentias etiam, ſimiles ne/an diſſimiles ſint? nam hac etiam ratione augeri, vel minui poſſunt.

augeri πλεονεκτειν excedere exuperare. minui ελαττουσθει minorari.

Nunc accipit loca a ſimilib⁹, cū quibus bellū gerere ꝯſulit, ⁊ dicit, [Potētias ēt] ꝯſiderare opz cōcionatorē, [ſimiles ne, ſint] ijs cū quibus bellū geſſit olim, [an diſſimiles?] idest vtrū hę cum quibus nūc bellū gerit ciuitas, ſint ſimiles ijs, cum qbus olim geſſit belluz? verbi cā, Veneti ſuis copijs bellū geſſerunt cum germanis, quos ſuperarūt, nunc bellū volunt gerere cū gallis, cōſiliarius oz cōſiderare vtrū galli in virib⁹ ſint ſimiles, vel diſſimiles germanis? nā (vt dicit) [hac rōne augeri vel minui poſſunt] copię, Si eniz galli fuerint diſſimiles, ⁊ imbecilliores germanis, copię a Venetis ſunt minuēdę. ſi diſſimiles, ⁊ potētiores, copię ſunt augēde. at ſi fuerint oīno ſimiles, copię debent eſſe tales, ⁊ tantę, quales, ⁊ quātę fuerunt in bello germanorum.

Neceſſarium aūt ⁊ ad hęc non ſolū ꝓpria bella conſideraſſe, ſed etiā alioꝝ, quo nā mō euenerūt. nā a ſimilibus ſi'lia fieri apta ſunt.

Cōmēta^m. Nunc accipit locū a bellis remotis, ⁊ dicit. [Neceſſariū aūt ⁊ ad hęc non ſolū ꝓpria bella cōſideraſſe,] ⁊ finitimoꝝ, ⁊ aduerſarioꝝ, [ſz ēt alioꝝ] remotioꝝ, [quonam mō euenerūt,] ac terminata ſunt: ⁊ cōſiderare in illis cās victorię, ⁊ cās, quibus gētes victę ſunt. ⁊ oīa per quę vicerūt, ⁊ per quę victi ſunt. nam ex his conſiderationib⁹ ſimilia agēdo ijs, qui vicerūt, exuperabimus, ſimilia autē agendo, ijs qui ſupati ſunt, ſuperabimur, cuius cām aſſignat, ⁊ dicit, [nam a ſimilib⁹ ſimilia apta ſunt fieri.] xbi cā, Epaminunda exuperauit ſpartanos ſuis paucis copijs, qm̄ fecit, vt pulueris magna quantitas occuparet eoꝝ aſpectus, ⁊ ſuaꝝ copiaruz humeros ad ſolē poſuit hoſtium vero aſpectū. Qui ergo vult de bello cōcionari, opz hęc ſcire. nam ꝯſulendo hęc ſimilia, poterunt copię victoriam cōſequi. Qua rōne fit, vt

ꝯſiliarius belli debeat eſſe ſummus hiſtoricus, qm̄ per euētus cęterorū bellorū facile poterit conſulere in pn̄ti bello. Si eniꝫ ſciuerit ſtratogemata, ⁊ īſidias, ⁊ caſtrametationes, ⁊ obſidiones, ⁊ pugnas, ⁊ cęteras cās oēs, qbus alij victi, alij victores fuerūt, facile de bello ⁊ belli victoria cōtionari poterit. experientia eniꝫ quę reruꝫ oiuꝫ eſt magr̄a, non ſolū ex ꝓprijs, ſed ex aliorū rebus geſtis generat̄. ſicuti in medicinali facultate videmus. pōt enim aliquis (vt medici ſcribunt) ex expertis aliorum, atqꝫ traditis ſcientiam operandi diſcere, ⁊ ſi nunquam operatus eſt.

custodiá φυλακης munitio prȩſidium.

℄ Inſuꝑ ⁊ de regionis cuſtodia, quo pacto cuſtodiat̄, non ignorandū. ſed ⁊ multitudinē cuſtodię, ⁊ ſpēꝫ, ſciendū, atqꝫ cuſtodibilia loca, hoc aūt impoſſibile, ſi regionis fuerit inexpertus, vt ſi minor cuſtodia fuerit, augeat̄. ⁊ ſi qua ſuperflua, tollatur, locaqꝫ oportuna ſeruentur magis.

Cōmētarᵐ. ℄ De eo ꝯſiliabili, qđ eſt circa regionis cuſtodiā, nunc aggredit̄, ⁊ primo ꝓponit intētionē ſuā, ⁊ dicit, [Inſuꝑ ⁊ de regionis cuſtodia, quo pacto cuſtodiat̄, non ignorandū.] deinde tāgit loca, ⁊ ꝯſiderationes, quę ſunt habēdę, ⁊ dicit, [ſed ⁊ multitudinē cuſtodię] ideſt cuſtodum, [nō ignorandū.] vt vtrū ſint centū, an plures, vel pauciores. verbū cuſtodię grȩce eſt φυλακης, qđ Egidius ad arces, locaqꝫ cuſtodiēda retulit. ⁊ quidē nō recte, qꝛ ſtatim de locis cuſtodiēdis meminit. ideo ꝑ phylacen cuſtodes, vel prȩſidia intelligit. prima igit̄ conſideratio eſt ſcire multitudinē cuſtodū, qui ſunt neceſſarij per ſeruanda regione, ⁊ quos hr̄e pōt ciuitas, vt ſeruet regionē. deinde addit ſecūdaꝫ, ⁊ dicit, [⁊ ſpēm ſciēdum] ⁊ ꝑ ſpēm, quę grȩce eſt εἶδος, qualitatē intelligit, vt vtrum debeat eſſe militum, an peditum, an nauium, an aliter. Hęc eſt ſcđa cōſideratio. aſſignat tertiaꝫ, ⁊ dicit, [atqꝫ cuſtodibilia loca.] Conſiliarius eniꝫ dꝫ ſcire cuſtodibilia loca, quot ſint, quę ſint, ⁊ qualia ſint. aſſignat quartā, ⁊ dicit, [hoc autē] .ſ. hę tres ꝯſiderationes ſunt [impoſſibiles] niſi affuerit quarta ideſt [ſi regiōis fuerit inexꝑtus.] igit̄ quarta ꝯſideratio eſt, vt ſit ſciēs, exꝑtuſqꝫ regionis. deinde aſſignat cām harūꝫ ꝯſiderationū, ⁊ dicit, [vt ſi minor cuſtodia fuerit] .i. ſi fuerit cuſtodes pauciores q̄ꝫ opus eſt regioni, [augeatur] .ſ. ad ſufficientiā. [⁊ ſi qua ſuꝑflua,] ideſt ⁊ ſi cuſtodū aliqui fuerint ſuperflui, [tollat̄.] Sunt ēt vtiles hę cōſiderationes, vt [loca oportuna ſeruentur magis,] ⁊ per loca oportuna poſſumus intelligere, loca debiliora: q̄ pluribus cuſtodibus indigēt, ⁊ poſſumus intelligere magis idonea pro ſalute regionis. ἐπιτήδειος eniꝫ grȩce eſt, tum idoneus, tum aptus, ēt neceſſarius dr̄. Ariſt. eniꝫ dixit vt ſeruet locos magis ἐπιτηδείους .i. idoneos.

℄ Prȩterea ēt de alimēto. ⁊ quantū ſumptꝰ ſufficiat ciuitati, quantūqꝫ ēt ibidem fiat. ⁊ quantū adducibile, ⁊ quorū inductione indigent, quorūqꝫ abductione: vt ad hęc ⁊ fȩdera, ⁊ cōuentus fiant. ad duo eniꝫ neceſſariū eſt ciues ſeruare innoxios, ⁊ ad potētiores, ⁊ ad eos, qui ad hęc vtiles ſunt.

Cōmētarᵐ. ℄ Nunc de eo cōſiliabili, qđ eſt circa alimēta ciuitatis tradit ꝯſiderationes, declarat eniꝫ q̄s cōſiderationes, ⁊ loca cōſiderādi dꝫ habere, qui vult de alimonia ciuitatis dicere: ⁊ dicit. [Prȩterea ēt de alimēto] hęc ſubaudi conſiderāda ſunt a cōcionatore, primo [⁊ quantū ſumptus] ideſt alimēti [ſufficiat ciuitati] pro victu. Hęc eſt pͥma ꝯſideratio. aſſignat ſecūdā, ⁊ dicit. [quantūqꝫ ibideꝫ fiat,] ideſt quantū alimēti ciuitas hr̄e pōt ex agris ꝓprijs, alijſqꝫ modis per ſeipſam, deinde aſſignat tertiā, ⁊ dicit, [⁊ quantū] .ſ. alimēti ſit [adducibile] ꝑ alios ſiue finitimos, ſiue aliūde. deinde aſſignat quartā ⁊ dicit, [⁊ quorū inductione indigēt,] vtrū in frumento, vel vino, aut ī alijs ad victū ciuitatis neceſſarijs, [quorūqꝫ abductione] vtrū ab ea extrahi poſſint frumēta, vel vinum, vel alia. deinde aſſignat cām, ⁊ dicit [vt ad hęc,] ⁊ ꝓꝑ hęc, [⁊ federa] .ſ. cū extraneis, [⁊ ꝯuentus] .ſ. cū finitimis [fiant,] ⁊ leges, ⁊ ſtatuta, ⁊ alię conuentiones, quę fieri ſolent. Sed quare hęc oia, reddit cām, ⁊ dicit, [ad duo enim] .ſ. boiuꝫ genera [neceſſariū eſt ciues ſeruare innoxios] .ſ. a bellis, [⁊ ad potētiores] ne impediant victum, [⁊ ad eos] ſiue finitimos ſiue quoſcunqꝫ [qui ad hęc,] quę dicta ſunt, [vtiles ſunt.] ad cęteros auteꝫ pax vel bellū gerendū eſt, pro arbitrio. nec pax cū potētioribus valet ſolū pro victu atqꝫ ciuitatis cōmodo, ſꝫ ēt pro optimorū virorū ſalute. Sunt enim in ciuitate viri optimi, veluti finis viliorū. qꝛ, vt Ariſt. dicit pͦ politicorū libro, imꝑfectiora ſunt gratia meliorū atqꝫ perfectiorum. In bellis aūt pereūt oēs, ⁊ potiſſimū meliores, vt noſtra exꝑientia ꝓbamus. nec valet pax ſolū (vt boni ſeruētur,) ſed, vt hoies mali boni euadant. nā in bellis ex licētia peccandi ēt boni depravantur. In pace vero tollit̄ peccandi licētia, ideo mali boni fiunt. Doctrinę quoqꝫ in pace renouant̄, ⁊ quę erāt, accreſcūt. perficiūtur artes, ⁊ oia bona animi, ⁊ corporis in pace. in bellis autem contra, omnia mala emergunt.

℄ Ad tuitionem aūt omnia hęc quidē neceſſariū eſt poſſe cōſiderare, non minimū autē de legis latione audire (naꝫ in legibus eſt ſalus ciuitatis.) Quare neceſſarium eſt ſcire, quot ſunt ciuitatū ſpēs, ⁊ qualia conferunt vnicuiqꝫ, ⁊ a quibus corrūpi aptę ſunt, tuꝫ a proprijs ciuitatis, tum a contrarijs.

Cōmētarᵐ. ℄ Nunc de cōſiliabili circa legū lationē, ⁊ pͦ ꝓponit in quot ꝯſiſtit ciuitatis tuitio, ⁊ dicit. [Ad tuitionē aūt] .ſ. ciuitatis, ⁊ ad illius tutelaꝫ, atqꝫ ſecuritatē, [oia hęc,] q̄ dicta ſunt de alimonia [neceſſariū eſt poſſe cōſiderare, non minimū aūt] ad tuitionē ciuitatis eſt, [de legis latione audire,] atqꝫ eſſe prōptum ad leges ferendas: cuius rōnē aſſignat, ⁊ dicit, [naꝫ in legibus eſt ſalus] ⁊ bonum [ciuitatis.] Ex ijs ꝯcludit cōſiderationes, quas dꝫ hr̄e cōſiliarius, qui vult ꝯſulere de legū latione, ⁊ dicit, [quare neceſſariū eſt ſcire, quot ſunt ciuitatum ſpēs,] .i. quot ſunt dominādi genera: hoc eſt primū. deinde aſſignat ſcđm, ⁊ dicit, [⁊ qualia conferunt vnicuiqꝫ,] .i. ⁊ q̄ ſunt illa, a quibus principatꝰ ꝯſeruātur. deinde aſſignat tertiā ꝯſiderationē, ⁊ dicit, [⁊ a qbꝰ corrūpi aptę ſunt,] ideſt, ⁊ quot, ⁊ quę ſunt illa, quibus corrūpi poſſunt, ⁊ qm̄ ciuitas corrūpi pōt duplr̄, vel per ea, quę ſunt ꝓpͣ ciuitati, vel ꝑ ea, quę ſunt ciuitati ꝯtraria, iđ ſubdit, [tū a ꝓprijs ciuitatis, tum a ꝯtrarijs] .ſ. ciuitati. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, illud reſumamus, qđ alibi diximꝰ, dominādi genera, (vt nūc loqmur) bifariā eē, aut in quo vnus pręeſt, aut in quo plures. ſi vnus, aut recta rōne, ⁊ ſic dn̄atio hęc regnuꝫ dr̄, aut peruerſa, ⁊ ſic dr̄ tyrānis. ſi autē prȩſunt plures, aut pauci aut multi, ſi pauci, aut optimi, qui ſummis virtutibꝰ prȩditi ſunt. ⁊ hęc dn̄atio dr̄ principatus optimorū. aut potētiores, ⁊ hęc dn̄atio

dī paucoꝝ.ſi pręſunt multi,aut recta rōne,⁊ ſic dī res publica.aut ꝑuerſa rōne, ⁊ hęc dī populus, poſſunt ēt multę alię dn̄ationes eſſe ex his mixte,(vt plato enumerauit,)vex̄ pro exēplo hę ſufficiāt.Quia igit̄ hę dominationes differūt genere, iō cauſę quibus ſeruātur, atq; corrūpunt̄ differunt gn̄e.nō enim (vt medici tradūt,)eędē res ſalubres ſunt hoi, ⁊ leoni,nec eędez corrūpunt ſanitatē leonis,⁊ hois.ꝑꝑea Ariſto.dicit eū,qui ꝯtionari vult de legū latione,eſſe neceſſariū,quot ſunt ciuitatū genera.ſine eniz hac ꝯſideratiōe de legū latione,(qua ciuitas ſeruet̄)dicere nō poterit,nec qua a contrarijs liberet̄.⁊ ꝑꝑea ſubdit euz oportere ſcire,q̄ ſunt, q̄ ꝯferunt vnicuiq; eaꝝ.⁊ ea,a quibus pn̄t corrūpi.qūo aūt hęc ſcire pōt, poſterius differendū.Medicus eniz nō pōt hoiez in ſanitate ſeruare,niſi ſcierit hois cōplexionē, ⁊ quę ſit,⁊ quot ſint.nec pōt per hoc ſolum,niſi ſcierit cauſas,quibus quęq; cōplexio ęgrotare poteſt, ⁊ quibus ſeruari ab ęgritudine.non enim eiſdez rebus quęq; cōplexio ſeruatur,vel infirmatur.

❡Dico autē a proprijs corrūpi,qm̄ excepta optima ciuilitate,alię oēs ⁊ remiſſę, ⁊ intēſę corrūpunt̄.vt ſtatus popularis non ſolū remiſſus imbecillior reddit̄,atq; in paucoꝝ principatū deſinit,ſed etiaz valde intenſus. ſicut ⁊ aqlinitas ⁊ ſimitas non ſoluz remiſſę in medium veniunt,ſed ⁊ valde aquila facta,aut ſima,ſic diſponunt,vt neq; naſus videatur eſſe.

Cōmētaꝰ. ❡Cum dixiſſet ſtatū bifariā corrūpi poſſe, a proprijs, ⁊ ꝯtrarijs,exponit primo quis ſtatus , ⁊ dicit oēs alios ſtatus p̄ter regnuz,qđ eſt optimus principatus. ⁊ dicit. [Dico aūt a ꝓprijs]corrūpi ſtatū,[qm̄ excepta optima ciuilitate]ideſt optimo ſtatu, [alię oēs , ⁊ remiſſę].i.⁊ ꝑ remiſſionez,[⁊ intenſę].i.⁊ intenſione[corrūpunt̄.] in qbus induit tria,primū optimū ſtatū eſſe regnuz. vt enim.12º p̄mę phię tradit ex Homeri carmine pluralitas principatuū mala. Unus ergo p̄nceps. vnde ſtatus quiſcūq; eſt,aliquo mō ab optimo eſt deficiens,ſi non vnus dn̄at̄.ſaltē de poſſibili,qm̄ vbi plures dn̄ant̄, ēt ſi fuerint optimi,pōt accidere diſſenſus, qui licet eſſet ꝑꝑ bonū,qđ ambo intēdunt, tn̄ poſſet eſſe cā ſedictionis in ciuitate.At in ſtatu vnius nō pōt accidere diſſenſus,igit̄ ſolus erit optimus.Ex hoc p̄mo ſeqtur ſcđz vt hic ſtatus nō pōt corrūpi,niſi a cauſis exterioribus, vt ab inuaſione externoꝝ regū,vel a rebellionibus popularibus,quę inducunt̄ per malos ſubditos.vel ab ipſa multitudine occupāte,tertiū aūt eſt cęteros ſtatus,(qcūq; fuerint ſiue boni , ſiue tyrānici, quatenus ſunt ex pluribus)corrūpi poſſe bifariā,ab externis ꝯtrarijſq; cauſis.nā pluribꝰ ꝯtrariat̄ vnū,⁊ ſic occupatione vniꝰ, pn̄t corrūpi tanq̄ a ꝯtrario.⁊ ab intēſione , ⁊ remiſſione pluralitatis,⁊ hęc corruptio non erit ꝑ cōtrariū. qm̄ intēſum ⁊ remiſſum,maius,⁊ minus nō variant ſpēm. At ꝯtraria differūt ſpē. qđ aūt ſtatus,in quo plures pręſunt,quatenus plures,poſſit corrūpi intēſiōe, ac remiſſione pluralitatis,declarat Ariſt.vno exēplo,qđ ſumit̄ a ſtatu paucoꝝ,⁊ dicit,[vt ſtatus popularis,] ī quo populus dn̄at̄.hic enim [ſtatus nō ſolum remiſſus].ſ.ad pauciores reductus[imbecillior reddit̄]in ſua multitudine dn̄antiū,[atq;]tandē[in paucoꝝ principatū deſinit,]vbi potētiores ſoli dn̄ant̄,[ſed ēt valde intenſus] in ſua multitudine.naz tanta pōt eſſe multitudo dominātiū,vt nullus fere ſit,qui ſubdat̄,⁊ ſic intēſione multitudinis corrūpet̄.Quare bifariā corrūpit̄ ab ꝓprijs, ſ.accretione multitudinis,⁊ extenuatione.hoc per exēplū adhuc oſtēdit,⁊ dicit,[ſicuti ⁊ aqlinitas, ⁊ ſimitas, non ſolū remiſſę veniūt in mediū,]in quo ꝯſiſtit optima naſi cōpoſitio,⁊ ſic veniendo in mediū,remiſſione corrūpunt̄.nō eniz amplius naſus dicet̄ aquilinus,vel ſimus.[ſed ⁊]aquilinitas[valde aquila facta,aut]ſimitas valde[ſima]facta,[ſic diſponunt] afficiūtq; naſuz, [vt neq; naſus videat̄ eſſe]ſimus, vel aquilus ampliꝰ: ita quoq; ſtatus,in quo plures dn̄at̄, pōt corrūpi intēſione,⁊ remiſſiōe multitudinis.tāta eniz fieri pōt multitudo dn̄antiū,vt nullus fere ſit,qui ſubdat̄.ita ēt tanta pōt fieri paucitas,ac dominantiū extenuatio , vt nō populus,ſed paucorum fiat ſtatus.

❡Utile aūt ad legū lationes non ſolum attēdere,quę ciuilitas expediat ex pręteritis conſiderando,ſed ēt eas,(quę apud alios ſunt) ſcire quę quibus congruant.

Cōmētaꝰ. ❡Nunc de cōſiliabili,(qđ eſt circa legū lationes,)⁊ aſſignat duas ꝯſiderationes,quaꝝ prima ſumit̄ a iuuantibus ⁊ a nocētibus,quę fuerūt in ipſa ciuitate.ſcđa autem accipit̄ ab ijs gubernādi rōnibus,quę ſunt ad pręſens in ciuitatibus,q̄ gubernant̄ in ſimili ſtatu, quē hꝫ ciuitas ꝓpria.⁊ q̄ fuerunt in p̄terito. Dicit. [Utile autē ad legū lationes]eſt[non ſoluz attēdere,quę ciuilitas] ideſt q̄ rō gubernandi[expediat ex p̄teritis].ſ. iuuantibus ⁊ nocētibus,quę acciderūt in ꝓpria ciuitate[conſiderando,]⁊ hic tetigit primū locū ex iuuantibus ⁊ nocentibꝰ,quę in p̄terito acciderūt in ꝓpria ciuitate. nam quēadmodū medicus pōt cōponere leges īfirmo, quibus ſeruet̄ in ſuo ſtatu ex iuuātibus , ⁊ nocētibus,quę p̄terierunt,ſic cōtionator poterit cōponere atq; cōſulere leges ciuitati ꝓprię cōſiderādo iuuātia , ⁊ nocentia, quę p̄terierunt,vt enim ſanitas eſt ꝓprius ſtatus corporis ſani,ita gubernandi rō eſt optimus ſtatus ciuitatis. deinde aſſignat ſcđaz ꝯſiderationē, ⁊ dicit,[ſed etiam] eſt vtile[ſcire eas].ſ.rōnes gubernādi,[quę apud alios ſunt].ſ.in alijs ciuitatibus,quę in ſimili ſtatu viuūt. dico in ſimili ſtatu,qꝛ ſi ſtatus ꝓprię ciuitatis fuerit paucoꝝ,cōſiderandę ſunt rōnes gubernandi aliaꝝ ciuitatū,quaꝝ ſtatus eſt paucoꝝ.⁊ ſi fuerit populus , cōſiderādę ſunt rōnes gubernandi aliaꝝ ciuitatū, quę ſunt,⁊ fuerūt populares.Cōſiderandę dico,⁊ a qbus ſunt ſeruatę,⁊ a quibus ſunt corruptę,lex enim eſt ꝯtraria ꝓhibens,⁊ iubens vtilia ſtatui.Cōſiderādę ēt ſunt, [quę qbuſq; cōgruant,]non enim ois ciuitas patit̄ rōnem gubernādi oēm:ſed quę ꝯuenit, aliquę enim ciuitates nō facile fuerūt grauamina.aliquę autē fuerunt , mō loco grauaminū honoribꝰ participēt,ꝑꝑea dicit,q̄ quibuſq; cōgruāt,hęc aūt ꝯditio cōſideranda eſt ſi fuerit ſimilis ſtatui ꝓprię ciuitatis.naz colligēdo ex quibus aliqn̄ eſt ꝯflictata,ex quibuſue reꝑata,poterit contionator optime de legū latione cōſulere in ꝓpria ciuitate ꝓhibēdo ꝯtraria ⁊ iubēdo vtilia.Facile eniz pōt ꝯſulere legū lationes in ſua ciuitate,ſi eſſet ſtatus paucoꝝ, ſi voluerit cōnumerare oēs errores florētinoꝝ , quos habuerunt in legibus ſui ſtatus.⁊ oēs rōnes gubernādi quas hn̄t, ⁊ habuerunt Ueneti.ēt oppidolum illud raguſienſiuz: quod in ratione gubernandi non eſt poſtergandꝫ.

❡Quare perſpicuū eſt , qm̄ ad legū lationē quidem terrę circuſtiones vtiles ſunt. hunc eniz eſt accipe gentiū leges. Ad ciuilia autē

cõſilia, hiſtorię eoꝝ, qui geſta ſcribũt. Verũ hęc oĩa non rhetoricę opus ſunt, ſed ciuilis. Quę igit̃ habere opꝫ eum, qui dꝫ conſiliari, quę maxima ſunt, tot ſunt numero.

Cõmẽtaᵐ. [Ex ijs, quę dixerat, deducit q̃ſi duo corollaria, quoꝝ primũ eſt de legibus: quę ſunt inter ciuẽ ꝛ ciuez. Scõm aũt de legibus, quibus ſtatus qualiſcũqꝫ fuerit, ſeruat̃. de p̃ dicit. [Quare ꝑſpicuũ eſt, q̃m ad legũ lationẽ quidem] quę vtiles ſunt ciuibus, vt viuant inter ſe bene, atqꝫ ſ꜁ virtutẽ, [vtiles ſunt terrę circuitiones]. i. ciuitatum peregrinationes. περίοδοι eniꝫ circuitiones, ꝛ peregrinationes dici pñt. ꝑ peregrinationes enim terraꝝ noſcunt̃ mores hominũ, ꝛ ꝯſequẽter gentiũ leges. ꝛ aſſignat cãm, ꝛ dicit, [hinc enim]. ſ. ex ea peregrinatione [eſt accipere gẽtiũ] diuerſaꝝ [leges.] cognoſcunt̃ eniꝫ ꝑ ꝑegrinationes ꝛ ꝯſuetudines, ꝛ mores, ꝛ leges. Quibus cognitis, poterit cõtionator cõſulere de legũ latione in ꝓpria ciuitate cõparando ꝓpriã ciuitatẽ ad illas. nam cognoſcẽdo quę leges cõgruant ciuitatibus, ꝑ q̃s ꝑegrinatus eſt, facile poterit cognoſcere, quę leges ꝓprię ciuitati expediãt. De ſcđo ꝟo corollario dicit, [ad ciuilia aũt cõſilia,] quę. ſ. fiunt ad legũ latione ꝑtinente ad ꝯſeruationẽ ſtatus, [hiſtorię eoꝝ, q geſta ſcribunt.] vtiles ſunt. ꝑ has enim ſciri pñt vnde ſeditiones ortę, vndeue ſedatę, quibus ẽt legibus deletę. Sed q̃m politicus particulatim hęc pertractat: ideo dicit, [verũ hęc oĩa]. ſ. exquiſite, atqꝫ particulatim [non rhetoricę opus ſunt, ſ꜄ ciuilis] facultatis, quę dĩ politica. Hęc eniꝫ docet exquiſite condere leges tam q̃bus ciues ſeruant̃, q̃ꝫ q̃bus ſtatus defendant̃. tunc epilogat, ꝛ dicit, [q̃ igitur hr̃e opꝫ eum, qui dꝫ conſiliari, quę maxima ſunt,] naꝫ quę non ſunt maxima, ſunt longe plura, [tot ſunt numero] ſcilicet quinque.

[Ex quibus aũt tã de his, q̃ꝫ de alijs hortari atqꝫ dehortari oporteat, rurſuꝫ dicamus.

Cõmẽtaᵐ. [Cum dixiſſet de his, ꝑ quę ꝑſuademus vel diſſuademus in genere deliberatiuo, qꝛ ab vtilib⁹ vel dãnoſis, ꝛ de his, ꝑ quę laudamus ꝛ vituperamus in genere demõſtratiuo, qꝛ ab honeſto ꝛ turpi ꝛ de his, ꝑ quę accuſamus, ꝛ defendimus in genere iudiciali, qꝛ a iuſto, vel iniuſto: ꝛ dixiſſet quot ſunt ꝯſiliabilia, nunc ꝓponit dicere iteꝝ de his, ꝑ quę hortamur, ꝛ dehortamur de conſiliabilibus, ꝛ de alijs, quę ſunt in alijs generibus. ꝛ dicit. [Ex quibus aũt] tãq̃ꝫ ex medijs, [oporteat hortari atqꝫ dehortari. tam de his] cõſiliabilibus, quę ꝑtinent ad alia dicẽdi genera, [rurſum] magis per ſpẽm [dicamus,] nam prius diximus generatiꝫ. ꝛ accepit hic hortari, ꝛ dehortari cõiter, vt in oĩ genere vtimur, q̃a pro hortari vel dehortari, qđ eſt ſuadere vel diſſuadere in genere deliberatiuo, ꝛ pro hortari vel dehortari, qđ eſt accuſare, vel defendere in genere iudiciali, ꝛ pro hortari, vel dehortari, qđ eſt laudare vel vituperare in genere demõſtratiuo, dicit enim [tam de his,]. ſ. quę attinẽt ad gen⁹ deliberatiuũ, [q̃ꝫ de alijs]. ſ. quę attinẽt ad alia genera. nec ab rõne ſic eſt legendũ. nam laudare eſt aliquo modo hortari ad laudẽ, ꝛ vituperare aliqua rõne eſt dehortari a laude. Silr̃ accuſare eſt aliquo mõ hortari iudicẽ, ꝛ defendere aliquo mõ dehortari iudicem.

σκοπὸς intentio. [Fere autẽ ꝛ priuatiꝫ vnicuiqꝫ, ꝛ cõmuniter omnibus finis quidã eſt, quem coniectãtes ꝛ ꝓſequũtur, ꝛ fugiunt. ꝛ hic eſt (vt ſũmatim eſt dicere) ꝛ fęlicitas, ꝛ partes ipſi⁹. Quare exempli gratia ſumamus quid eſt (vt ſimpliciter eſt dicere) fęlicitas, ꝛ partes eius, ꝛ ex quibus ſunt.

[Pertractaturus Ariſt. de fine deliberantiũ, quẽ intendũt ꝯſiliarij, qui dicũt in genere deliberatiuo, prĩo ꝓponit, qualis finis ſit per quędaꝫ generalia, ꝛ dicit. [Fere aũt ꝛ priuatim vnicuiqꝫ,]. ſ. deliberãti, [ꝛ cõiter oĩbus] ſ. deliberãtibus eſt quidã finis, quẽ cõiectãtes, ꝛ proſequũtur, ꝛ fugiũt,] deinde aliquo mõ ſpecificat hmõi finem, ꝛ dicit, [ꝛ hic eſt (vt ſummatiꝫ eſt dicere) ꝛ fęlicitas, ꝛ partes ipſius.] partes enim fęlicitatis quodãmõ fęlicitas eſt. deinde ꝯcludit intentionẽ, quã vult proſequi, ꝛ dicit. [Quare exẽpli gratia ſumamus quid eſt (vt ſimplr̃ eſt dicere) fęlicitas, ꝛ] quę ſint [eius partes, ꝛ ex q̃bus ſunt] ipſa fęlicitas, ꝛ ipſi⁹ fęlicitatis partes. dixit [exẽpli gratia ſumamus,] qꝛ de fęlicitate ꝛ partib⁹ eius loq̃tur, quaſi exẽplariter hic. 10. aũt ethicoꝝ loq̃tur diligẽtiſſime. ꝛ cuꝫ dixerit, [ex q̃bus ſunt,] vult intelligere quę ſunt illa, ex q̃bus fęlicitas ꝛ partes eius generãtur in nobis. i. quę ſunt media perueniẽdi ad fęlicitatẽ. dixit inſuper, [finis quidã, quẽ coniectãtes ꝛ ꝓſequuntur, ꝛ fugiunt,] qꝛ finis, de quo eſt dicturus, non eſt finis ſimplr̃, qualis eſt contẽplatio, ſed finis quidã, quoniã finis politicus, ſ꜁m queꝫ hortamur, ꝛ dehortamur, hęc de intentione.

[De hac enim ꝛ de ijs, quę in hanc intendunt, ꝛ de contrarijs huic, ꝛ hortationes ꝛ dehortationes oĩbus ſunt. Quę eniꝫ parãt ipſam, aut partium aliquã, aut maiorem ex minore reddũt, agere oportet. quę vero interimũt, aut prohibent, aut contraria faciũt, non agere.

intendunt συντείνοντων cõferẽtibus tẽdentibus. parant παρασκευάζοντα precurant efficiunt. reddunt ποιοῦντα faciunt. prohibent ἐμποδίζοντα impediunt.

[Exponit nũc q̃uo hortationes, ꝛ dehortationes fiunt ꝑꝑ fęlicitatem, ꝛ aſſerit ꝑꝑ fęlicitatẽ hortationes fieri, quantũ ad ea, quę ipſaꝫ efficiunt, dehortationes vero, quo ad ꝯtraria, q̃ ipſaꝫ ꝓhibent: ꝛ dicit. [De hac enim] nõ ſimplr̃, ſed [ꝛ de ijs, quę in hãc intẽdunt]. i. cõferũt, [ꝛ de ꝯtrarijs huic,] quę hanc ꝓhibẽt, [ꝛ hortationes, ꝛ dehortationes oĩbus]. ſ. cõſiliaribus [ſunt.] nam de cõferentibus ſunt hortationes, de ꝓhibẽtibus aũt, dehortationes. deinde aſſignat cãm, ꝛ dicit, [q̃ eniꝫ parãt ipſam] (vt. ſ. nobis accidat) [aut partiũ aliquã, aut maiorẽ ex minore reddũt, agere opꝫ. Quę ꝟo interimũt, aut ꝓhibent] fęlicitatẽ accidere, [aut ꝯtraria] fęlicitati [faciunt,] ac in nobis inducunt, hęc opꝫ [non agere.] ꝑ q̃ induit fęlicitatem vnam eandẽq̃ꝫ contrarioꝝ cãm eſſe, naꝫ, vt nauta per pręſentiã eſt naui cã ſalutis, ꝛ per abſentiã, cauſa naufragij, ſic fęlicitas eſt cã hortandi, quo ad ea, quę ipſam inducunt. Cauſa vero dehortandi, quo ad ea, quę ipſam prohibent.

[Sit itaqꝫ felicitas bene agere cũ virtute.

bene agere εὐπραξία fortuna ſcđa. Cõmẽtaᵐ.

[Nunc accedit ad declarationẽ fęlicitatis, ꝛ deſcribit eam ſ꜁m cõez hoĩuꝫ opinionẽ, qꝛ in libris ethicoꝝ eaꝫ deſcribit ſ꜁m veritatẽ, Egidius fruſtra laborat, qui has definitiones enititur reducere ad eas, quę in libris ethicorum traditę ſunt. hoc enim non eſt verũ, qꝛ omnino diſcordant. tamẽ de definitionibus, quas hic aſſignat, prima eſt valde ꝯſona opinioni Ariſt. vnde dicit. [Sit itaqꝫ fęlicitas bñ agere] . i. fortunate agere, vtputa ſine aduerſitate, [cũ virtute.] Ariſt. eniꝫ fęlicitatẽ non in habitu, ſed in actione, quę eſt ab habitu, cõſtituit. ergo fęlicitas eſt actio: ꝛ qꝛ actio põt eẽ cũ fortuna ſcđa, ꝛ cũ

fortuna aduerſa: Peripatetici cõtra opinionẽ Stoicorũ aſſerũt eſſe actionẽ cum fortuna ſcd̃a, ⁊ hanc vocant ευπραξιαν, ⁊ qm̃ multi agũt cum fortuna ſcd̃a abſqʒ virtute, Ari. addit⌊ cũ virtute.⌋ nõ eniʒ aliquis ſine virtute felix eſſe poteſt. ergo fęlicitas eſt actio fortunata cum virtute, ⁊ a virtute ꝓficiſcens. hoc modo hęc prĩa definitio non eſt aliena ab opinione Peripateticorũ.

Cõmẽta. ¶ Vel per ſe ſufficientia vitę.

¶ Hęc eſt ſcd̃a definitio fęlicitatis data ſm̃ cõeʒ hoĩuʒ opinionẽ. ⁊ eſt Theocriti, dixit eniʒ Theocritus epicureus nõ eẽ aliud fęlicitatẽ ipſaʒ, q̃ʒ ſufficere ſibi ipſi in viuẽdo. hoc eſt in viuendo nullis egere. Hęc definitio nõ põt reduci, nec ↄcordare ei, q̃ eſt Peripateticoꝝ, qꝛ fęlicitas peripatetica eſt actio, hęc aũt non eſt actio, ſed ſufficiẽtia ad eã actionẽ, quę eſt viuere. Inſuper illa peripatetica vult fęlicitatẽ eẽ cũ virtute, hęc aũt nihil virtutis meminit. verũ eſt tñ Ariſt. nõ poſuiſſe fęlicitatem ſine bonoruʒ ſufficientia. At Theocritus principaliter fęlicitatẽ eſſe affirmat in ipſa bonorum ſufficientia.

ſecuritate ἀσφαλείας infallibilitate.

¶ Vel vita cum ſecuritate iocundiſſima.

Cõmẽta. ¶ Hęc eſt tertia definitio data ſm̃ cõeʒ hoĩuʒ opinionẽ, quę Epicureoꝝ eſt, nã ſi fęlicitas ponit̃ in voluptate (vt putãt Epicurei).⌊ Fęlicitas erit vita iocũdiſſima⌋ ſiue ſit cũ virtute, ſiue abſqʒ virtute, mõ ſit⌊ cũ ſecuritate,⌋ ⁊ fortunę imobilitate. ⁊ qm̃ fortuna ſemꝑ eſt variabilis, iõ hęc definitio fruſtra datur. vel ſoluʒ locum hʒ (vt Solon dicebat) in fine vitę. vel (vt dicemus) intelligitur vt eſt poſſibile in humanis.

¶ Vel abundantia poſſeſſionũ, ⁊ corporuʒ cum potentia ſeruandi, atqʒ faciendi hęc.

Cõmẽta. ¶ Hęc eſt quarta definitio data ſm̃ cõeʒ opinionẽ hominũ. vñ dicit.⌊ Vel⌋ fęlicitas ẽ⌊ abũdãtia poſſeſſionũ⌋ ſ. agroꝝ, ⁊ alioꝝ ſimiliuʒ.⌊ ⁊ corpoꝝ⌋ ſ. beſtiarum, ⁊ iumentoꝝ,⌊ cum potẽtia ſeruandi, atqʒ faciendi hęc,⌋ eſt autẽ potentia faciendi ↄſiſtens in ſeruis ⁊ miniſtris, hi enim ſunt, qui agros ⁊ poſſeſſiones colũt: ⁊ de nouo faciunt. Potẽtia vero ſeruãdi cõſiſtit in amicis. ſine eniʒ amicis nulla poſſeſſio ſeruari põt. Seruamus eniʒ bona noſtra per nos, ſed potiſſimum per amicos. Qđ autem hęc definitio non cõueniat cum ea, quę eſt peripateticorum, perſpicuuʒ eſt.

¶ Fere enim horum vnum, aut plura fęlicitatem fatentur eſſe omnes.

Cõmẽta. ¶ Quia has definitiones aſſignauit nõ ſm̃ ꝓpriã opinionẽ, ſed ſm̃ cõeʒ hoĩuʒ exiſtimationẽ, iõ eas ꝓbat ꝑ hmõi cõeʒ hoĩuʒ exiſtimationẽ, ⁊ dicit.⌊ Fere enim horũ⌋ ſ. quatuor, quę aſſignata ſunt pro definitione fęlicitatis,⌊ vnũ⌋ ſ. primũ,⌊ aut plura⌋ ſ. oĩa⌊ fęlicitatẽ fatentur eſſe omnes.⌋ dixit autem fere, qꝛ adhuc poſſent eſſe alię opiniones, de quibus Ariſto. nõ curat. nam hę ꝓpoſito ſuo ſufficiunt.

ᵃ mľtoꝝ gr̃aʒ πολυφιλίαν multoꝝ amicitiam. virtutes ἀρετάς cõmoda. vires ad certandum δύναμιν ἀγωνιστικήν potentiã certatiuam. proſperitateʒ εὐτυχίαν bonam fortunam.

¶ Qđ ſi felicitas ſit huiuſmodi, neceſſe eſt partes ipſius eſſe nobilitatẽ,ᵃ multoꝝ gratiã bonoꝝ amicitiam, diuitias. bonã prolẽ, multorũ precreationẽ, bonam ſenectutẽ, ad hęc corporis virtutes, vt ſanitatẽ, formã, robur, proceritatẽ, vires ad certandũ, gloriam, honorem, proſperitatem, virtutem, ſiue partes eius, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iuſtitiam.

¶ Cum deſcripſiſſet fęlicitatẽ ſm̃ cõmunem hominum opinionẽ, nunc aſſignat partes. i. requiſita ad fęlicitatẽ, ſine quibus non eſt aliquis perfecte fęlix, ⁊ dicit.⌊ Qđ ſi fęlicitas ſit hmõi,⌋ vt diximus,⌊ neceſſe eſt partes ipſius eſſe nobilitatẽ, multoꝝ gratiã⌋ ideſt gratũ eſſe multis, multoꝝ gratiã gręce eſt πολυφιλίαν, latine multoꝝ amorem vel beniuolentiã, vel multoꝝ gratiaʒ, nã gratia amor eſt.⌊ bonoꝝ amicitiam,⌋ hoc aũt gręce eſt χρηστοφιλίαν, ⁊ põt intelligi vtilium amicitia:⌊ bonã prolẽ, multoꝝ⌋ ſ. liberorum⌊ ꝓcreationẽ, bonã ſenectutem⌋ ⁊ cõmodam.⌊ ad hęc corporis virtutes⌋ partes fęlicitatis neceſſe ẽ eẽ⌊ vt ſanitatẽ, formã,⌋ quę ⁊ pulchritudo etiã dicitur.⌊ robur, proceritatem,⌋ quę magnitudo corporis eſt.⌊ vires ad certanduʒ⌋ in quibus agoniſtica virtus cõtinetur.⌊ gloriã, honorem, proſperitatẽ,⌋ quę proſpera fortuna eſt.⌊ virtutem, ſiue partes eius,⌋ quę animi ſunt bona.⌊ prudẽtiã, fortitudinẽ, tẽperãtiã, iuſtitiã.⌋ Hęc enim fęlicitatis partes vocat, qꝛ ſine his nullus perfecte fęlix eſt. qa enim neceſſario reqruntur ad perfectã fęlicitateʒ, ideo partes vocat. ⁊ fortaſſe hęc dicunt̃ partes, qm̃ fęlicitas eſt aggregatio oĩum iſtoruʒ in vita perfecta. Egidius non imperitus phs hęc bona reducit primo in duo, qm̃ ad ea, quę aĩę ſunt, ⁊ ad ea, q̃ corporis ſunt. deinde ſubdiuidit in quatuor, qm̃ animi bona, ꝑñt eſſe externa, ⁊ interna, ſimilr̃ corporis bona eſſe ꝑñt interna, ⁊ externa. externa corporis bona ſm̃ hãc opinionẽ, ſunt nobilitas, multoꝝ gr̃a, bonoꝝ amicitia, diuitię, bona proles, multoꝝ ꝓcreatio. interna vero, ſenectus cõmoda, ſanitas, forma, robur, proceritas, vires ad certandũ. externa animi bona ſunt gloria, honor, ꝓſperitas, ⁊ fortaſſe amicitia (vt poſtea dicemus.) interna vero virtutes. vʒ. prudẽtia, fortitudo, tẽperantia, iuſtitia. Ariſt. tñ diuiſit bona in tria, in bona animi, corporis, ⁊ fortunę. bona animi virtutes ſunt, bona corporis, ſanitas, forma, robur, ꝓceritas, vires. Cętera aũt ſunt bona fortunę, vt nobilitas, multoꝝ gr̃a, bonorum amicitia, diuitię, bona proles, multoꝝ procreatio, bona ſenectus, gloria honor ⁊ proſperitas.

¶ Naʒ ſic vtiqʒ per ſe ſufficientiſſimus erit: ſi ipſi inſint, quę in ipſo, ⁊ quę extra ſunt bona. non enim ꝓ̃ter hęc alia ſunt. ſunt auteʒ in ipſo quidẽ, ⁊ quę in anima, ⁊ quę in corpore ſunt. Extra vero, nobilitas ⁊ amici, ⁊ pecunię, ⁊ honor. Adhuc aũt conuenire putamus potentiam, ⁊ fortunam eſſe. hoc enim pacto vita erit tutiſſima.

¶ Cum aſſignaſſet definitionẽ fęlicitatis, nunc ꝓbat eã, ⁊ dicit.⌊ Nã ſic vtiqʒ⌋ intelligẽdo fęlicitatẽ, ꝙ ſit cõgregatio oĩuʒ eoꝝ, q̃ enumerata ſunt, aut aliter põt textus induci, ꝙ cũ aſſignaſſet ꝑtes fęlicitatis, nũc probat eas eẽ ꝑtes fęlicitatis. ⁊ dicit,⌊ naʒ ſic vtiqʒ⌋ dicẽdo. ſ. ꝙ partes fęlicitatis ſint vt dictũ eſt, fęlix, q eas oẽs hʒ,⌊ erit ꝑ ſe ſufficiẽtiſſimus, ſi ipſi iſint⌋ . i. qꝛ ipſi fęlici iſunt,⌊ bona⌋ interna,⌊ q̃ in ipſo ſunt,⌋ ⁊ bona externa,⌊ q̃ ſunt extra, nõ. n. ꝓ̃ter hęc⌋ duo gñа bonoꝝ,⌊ alia⌋ bona⌊ ſunt.⌋ exponit aũt bona, q̃ dicunt̃ eẽ in ipſo, ⁊ dicit,⌊ ſunt autẽ in ipſo quidẽ⌋ bona,⌊ ⁊ q̃ in aĩa, ⁊ q̃ in corꝑe ſunt, extra vero⌋ q̃ dicunt̃ bona fortunę, ſunt⌊ nobilitas, ⁊ amici, ⁊ pecunię, ⁊ honor. adhuc auteʒ ↄuenire putamus. potentiam, ⁊ fortunã eſſe⌋ ſ. enumerãda inter bona exteriora.⌊ hoc eniʒ pacto⌋ aggregãdo omnia hęc, vt partes fęlicitatis,⌊ vita erit tutiſſima.⌋ potẽtia eniʒ cũ fortuna in ipſo fęlici reddit vitã tutiſſimã. ¶ Sed eſt qđ nõ parua, qm̃ non videt̃ fęlici neceſſaria prudentia, ſi ei inſit

Cõmẽta.

Qđ de prudẽtia ⁊ fortuna.

potentia cum fortuna,nam(vt Ariſto. inquit in libᵒ de bona fortuna,)non expedit fortunatuꝫ cõſiliari, qa hꝫ quid melius prudẽtia ⁊ cõſilio. igiť fruſtra fęlici inerit prudentia,ſi ei inerit fortuna proſpera cum potentia.

pᵃ ſolutio. Nõnulli dixerũt prudẽtiã eſſe fęlici neceſſariã pro recta rõne agendi ea,quę ſpectant ad animã. ſpectant autem ad animaꝫ actiones,quę ſunt ẜm virtutẽ. has fęlix

2ᵃ ſolutio. aggredi nõ poſſet,niſi eſſet prudens. Nos aũt dicimus prudentiã eſſe fęlici neceſſariã, ⁊ ꝓpter hanc cãm,⁊ ꝓpter fortunã.nam fortuna porrigit occaſiones ſecũdas aliqñ manifeſtas,⁊ pro iſtis Ariſto.dicit, non eſſe fortunatis expediens ꝯſiliari,qꝛ habẽt quid melius prudẽtia,cõſilio,⁊ intellectu,vt puta deuꝫ, (vt ibi aſſerit)qui porrigit fortunatis oportunitates proſperas,quarũ fines ſunt manifeſti. aliqñ porrigit fortuna oportunitates proſperas occultas,quarũ fines non ſunt facile cognoſcibiles,⁊ tũc neceſſaria eſt prudẽtia,primo, vt per eam fęlix pręcognoſcat finem,quẽ induit oportunitas fortuita.ſine enim prudentia non poterit pręcognoſci. deinde,vt per prudẽtiaꝫ facile oportunitas ducatur ad ſuum finẽ. Huius rei exẽplo eſt nobis Hieron ſyracuſanus,qui parua oblata a fortuna oportunitate,⁊ occultiſſima,eam ſua prudẽtia adeo gubernauit,vt ſyracuſanorũ rex euaſerit. Quare licet in ipſo fęlici ſit fortuna cum potentia,tamẽ prudentia neceſſaria eſt,tum ꝓpter actiones attinentes ad animã,tum ꝓpter ſcientiã oportunitatũ,quas ei porrigit fortuna in occulto. cum vero Ariſto.dixerit ꝑ fortunaꝫ cum potentia eſſe exiſtimandam vitam tutiſſimã,non intelligas ſimpľr,quoniã nihil ſub ſole tutiſſimũ,ſed quantũ fieri põt in humanis: cum enim in humanis fęlici inerit potẽtia cuꝫ fortuna, inerit vita tutiſſima,quantũ capit humana natura.

¶ Sumamus igitur ſimiliter, ⁊ horuꝫ vnũquodqꝫ quid eſt. Nobilitas itaqꝫ gẽti,ac ciuitati eſt indigenas,aut antiquos eſſe, ⁊ duces primo illuſtres,multoſqꝫ ex ipſis ꝓdyſſe in his,quę expetuntur inſignes.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Cum narraſſet partes fęlicitatis, nunc exponit vnãquãqꝫ ſeorſuꝫ.Egidius Ꝯo aſſignat aliã rõnẽ,nã ꝑ rhetoricã potentiã habemus hortãdi, ⁊ dehortandi genti, ⁊ alicui perſonę priuatę.Si itaqꝫ nobilitas ad fęlicitatem ꝑtinet,⁊ per fęlicitatẽ hortamur,atqꝫ dehortamur, vt ſciamus hortari toti gẽti alicuius ciuitatis, ⁊ vni priuatę perſonę,docet nobilitatẽ,quid ſit,tam gentis vniuerſę alicuius ciuitatis, ꝙꝫ priuatę perſonę. melius autem diximus Ariſto.declarare nobilitatẽ, qꝛ cum enumeraſſet partes fęlicitatis, opus erat declarare vnamquãqꝫ eoꝝ, declarat ergo primo nobilitatem gentis.ſ. vnius ciuitatis,verbi grã Romanoruꝫ, vel Athenienſium,nã eſt duplex nobilitas,publica, quę eſt gentis,⁊ ciuitatis,⁊ priuata,quę eſt alicuius priuati ciuis.Declarat ergo primo nobilitatẽ publicã, quoniã hęc cõtinet nobilitatem priuatã,⁊ ꝓponit ſuam intentionẽ,⁊ dicit. [Sumamus igiť ſimiliter,⁊ horum]ideſt ⁊ haruꝫ partiuꝫ,quę ſunt fęlicitatis,[vnũquodqꝫ,quid eſt.]deinde ꝓſeqtur de nobilitate publica, ⁊ declarat ipſam a quatuor locis,quoꝝ primus ſumitur ab antiquitate ciuiũ, ⁊ dicit,[nobilitas itaqꝫ]accõmodata[genti, ac ciuitati, eſt]eos,qui in ea habitant,[eſſe indigenas,] ⁊ non inquilinos,[aut antiquos.] Ciues nãqꝫ eſſe antiquos facit ad nobilitateꝫ ciuitatis quoniã nobilitas importat ortuꝫ naturalẽ,⁊ non aduentitiũ. Ignobilitas cõtra ortum non naturalẽ,ſed aduentitiũ. omne eniꝫ ẜm naturaꝫ eſt nobile,qꝺ aũt eſt nõ naturale,eſt ignobile. Imaginatur enim Ariſto. primo politicoꝝ, ciuitatẽ habere naturalẽ ortũ,quoniã cuꝫ filiȷ multiplicanť in vna domo adeo,vt non poſſint in ea cohabitare,faciũt vicuꝫ. iterum cum multiplicãtur in vico,vt non poſſint in eo cohabitare,plures vicos faciunt, ſitqꝫ tandẽ ciuitateꝫ, quę ſit ex pluribus vicis. Qua ratione ſit, vt ẜm naturalẽ originẽ domus creſcat in vicum,vicus aũt in ciuitatẽ.non igiť videť naturalis ordo, vt ex inquilinis cõſtituatur ciuitas.Quia igiť domos creſcere in ciuitateꝫ nõ eſt abſqꝫ magna antiquitate,⁊ antiquitas ciuiũ facit ad ciuitatis,naturaleꝫ originẽ ⁊ naturalis ciuitatis origo facit ad nobilitatẽ.igitur antiqtas ciuiũ facit ad ciuitatis nobilitatẽ.Cõtra ortus nõ naturalis,qualis eſt inquilinoꝝ,facit ad ignobilitatẽ ciuitatis. Poteſt ẽt aſſignari alia cã ex Platone,qm̃ ex aduẽtu inquilinoꝝ dicũtur noui mores,ex quibus corrũpuntur priores, qui puri erant.Corruptis aũt moribus antiquis, videť ciuitas fieri ignobilis,vel ſaltẽ ſic ab indigenis naturalibꝰ exiſtimať. Potior tamẽ ratio eſt illa Ariſto. quoniã ciuiũ antiquitas mõſtrat naturalẽ ciuitatis ortũ, quę aut ciuitatis nobilitas eſt,aut non abſqꝫ nobilitate.Ciuiuꝫ vero nouitas oſtẽdit nõ naturalẽ ciuitatis originẽ,quę ignobilitas eſt,aut nõ ſine ignobilitate. ſi quideꝫ omne qꝺ eſt ẜm naturã,eſt nobile,⁊ perfectuꝫ, qꝺ vero cõtra non ẜm naturã,ignobile,⁊ imꝑfectũ. hęc de primo loco.Deinde aſſignat ſcõm qui accipiť a qualitate ducuꝫ ⁊ dicit,[⁊]eſſe etiã[duces primos illuſtres].ſ.ciues,qui eam habitant,verbũ autẽ duces, gręce eſt ηγεμονας, qꝺ in veteribus trãſlationibus interpretať pręſides.nã quicũqꝫ pręſunt exercitibus, vel gubernãdis ſubditis, duces,⁊ pręſides dici poſſunt.Addit auteꝫ illuſtres, qꝺ gręce eſt επιφανεις,latine tuꝫ inſignes,tũ pręclaros, nam ſi duces fuerint obſcuri,potius ad ignobilitatẽ ciuitatis facere videntur.addit ẽt primos, qꝛ maior nobilitas eſt,quãto ducuꝫ maior fuerit gradus.Deinde aſſignat tertiũ locũ qui ſumũtur a multitudine ducuꝫ ⁊ dicit,[multoſqꝫ ex ipſis]ciuibus[ꝓdyſſe]duces.Demuꝫ aſſignat quartũ,qui a ꝓeminẽtia bonoꝝ ipſoꝝ ducuꝫ, ⁊ dicit,[in his quę expetunť, inſignes.] Que expetũtur Ꝯo ſunt bona animi,⁊ corporis,⁊ fortunę,hęc enim ciues oẽs optant.nec ab rõne Ari.a ciuibꝰ ciuitatis nobilitatẽ nactus eſt,nã cum ciuitas totuꝫ quoddã ſit, ciues Ꝯo partes,tũc totũ nobile exiſtimãdũ eſt, qñ eius partes nobiles exiſtimãtur.hinc ſit,vt nõ recte putent, qui ciuitatis nobilitatẽ ẽt ꝓficiſci velint a regionis,atqꝫ locoꝝ excellentia.hęc enim nõ nobilẽ, ſed vtilem cõmodamqꝫ ciuitatẽ reddunt.Iccirco a locoꝝ pręſtantia,regioniſqꝫ excellẽtia,laus potius,ꝙꝫ nobilitas colligẽda eſt.patet inſuper eaꝫ ciuitatẽ nobiliſſimã eſſe,cuius nobilitas ab omnibus locis colligiť,qui dicti ſunt, cuius Ꝯo nobilitas colligiť,ab aliquot horũ,mediocriter nobilis habẽda eſt.Cuius aũt nobilitas ab vno horũ pręſtat,nõ abiecta penitus ciuitas ẽ. Inter loca Ꝯo, a quibus ciuitatis nobilitas ꝓdit,nõ eſt vt mercatores, aut artifices,aut qui hodie doctores dicũtur,cõtineantur. non enim hmõi hoies illuſtres duces eſſe poſſunt, nec in rebus,quę expetunť,pręclari.mercatores quidẽ nõ, cum nec magnifici,nec magnanimi, nec liberales eſſe poſſint,quorũ lucrum eſt finis.nec artifices, nam cum mercẽnariȷ ſint, ⁊ ſuo iure non viuãt,ſerui ſunt rei publicę.neqꝫ etiaꝫ doctores,qui lucri cauſa diſcunt, iura, vel literas,vel doctrinã vendũt,vt.8ᵒpolitico.liᵒ demõſtrat Ari.hęc nobiliſſima ciuitas fuit aliqñ Roma,cuiꝰ gẽtes aliqñ,⁊ res eoꝝ publica tot bona habuerũt,quot

rebus publicis, viriſq; eaꝝ accōmodare (vt Polibius inquit) pbi potuerunt. hęc de publica nobilitate.

ℭ Priuata autē nobilitas / aut a viris, aut a mulieribus, τ legitima ꝓcreatione ab vtriſq; eſt. τ ſicuti in ciuitate τ primos claros eſſe, aut in virtute, aut in diuitijs, aut in alio eorum, quę honorantur. τ multos illuſtres ex genere τ viros τ mulieres, τ iuuenes, τ ſeniores.

Cōmēta. ℭ Nūc de priuata nobilitate, nā cū dixiſſet de publica, nūc de ꝑuata ꝯueniebat dicere. hāc aūt Ari. ex nobilitate ꝓgenitoꝝ nanciſcit̄. τ p̊mo ꝓponit e quibus eſt priuata nobilitas τ aſſignat primū locū a ꝓcreatione τ dicit. ⌊ Priuata aūt nobilitas aut a viris, aut a mulierib⁹, τ⌋ pro aut ⌊ab vtriſq; legitima ꝓcreatione eſt. ⌋ dixit, ⌊aut a viris, ⌋.ſ. ex parte patris, ⌊aut a mulieribus ⌋.ſ. ex parte mr̄is, ⌊aut ab vtriſq; ⌋.ſ. ex parte vtriuſq; ⌊legitiā ꝓcreatione eſt, ⌋ Hoc eſt antiqua proſapia eſt. legitima eniz ꝓcreatiōe gręce eſt, γνησιοτητος, qđ ſonat, vt nō ſit a parte matris, vel pr̄is, vel vtriuſq; ex inqlinis, ſed ex ingenuis, antiquiſq; ciuitatis accolis. Antiqtas eniz facit ad nobilitatē priuatę ꝑſonę, quēadmodū etiā ad nobilitatē publicā, hęc de primo loco: quē nōnulli intelligūt vt non ſit ſpurius, deinde tangit ſcōm locū a q̄litate progenitoꝝ, τ dicit, ⌊ τ ſicuti in ciuitate, ⌋.i. τ opꝫ (vt dictū eſt in nobilitate ciuitatis) ꝓgenitores in nobilitate priuata ⌊eſſe τ primos claros aut in virtute, aut in diuitijs, aut in alio eoꝝ, quę honorant̄. ⌋ naz vt ciuitas nobilitat̄ per primos claros ciues, ſic priuata perſona per primos claros ꝓgenitores. Deinde tangit tertium locū a multitudine illuſtriuz, qui in ſuo genere pręfuerūt, τ dicit, ⌊ τ ⌋opꝫ etiā eſſe ⌊ex⌋ ſuo ⌊genere multos illuſtres, τ viros, τ mulieres, τ iuuenes, τ ſeniores. ⌋ nam vt ciuitas nobilitat̄ ꝑꝑ multitudinē illuſtriuz viroꝝ, qui in ea fuerunt, τ ſunt, ſic priuata ꝑſona per multos illuſtres ſui generis, τ qui fuerunt, τ qui ſunt. Addit ꝑ mulieres, quoniā ſicuti per mulieres ignobilitatur genus, ita etiam nobilitatur.

ℭ Liberoruz aūt bonitas, ac multitudo quę ſit, non eſt obſcuruz. Eſt aūt publice quidē liberoꝝ bonitas iuuentus, ſi ſit multa, τ bona. bona autē ſm virtutē, corporis quidē, vt puta proceritatem, formam, robur, vires ad certandum. animi vero, temperantia, τ fortitudo iuuenis virtutes ſunt.

Cōmēta. ℭ Poſt hęc quid ſit liberoꝝ bonitas, quę dicit̄ εὐτεκνία, τ qđ ſit liberoꝝ multitudo, quę dr̄ πολυτεκνία, pertractat, τ dicit, ⌊ Liberoꝝ autē bonitas, ac liberorū multitudo, quę ſit, non eſt obſcurum, ⌋ τ qm̄ liberoruz ꝓbitas ac multitudo pōt eſſe publica, τ priuata, de publica primo dicit, ⌊eſt autē publice quidē ⌋dicta ⌊liberorum bonitas, iuuentus ſi ſit multa, τ bona. bona autē⌋ ſi ſit ⌊ſm virtutē, ⌋qđ eſt dupl'r corporis, τ animi. ⌊corporis quidē, vtputa proceritatē, formā, robur, vires ad certandū. animi vero, tēperātia τ fortitudo iuuenis virtutes ſunt. ⌋vires aūt ad certandū robori ſuperaddunt, agilitatē, τ prōptitudinē membroꝝ ad motū. poſuit autem iuuenis virtutes ſignāter tēperantiā, τ fortitudinē, quoniā a vitijs, quę his virtutibus aduerſant̄, iuuenes cōſueuerunt appellari praui. non igit̄ hoc dicit, vt per virtutes has ſolas iuuenes cenſeant̄ boni. Sed qm̄ cōmunis opinio prauos iuuenes vocat, cum fuerint timidi, atq; intēperati. nec curauit exponere liberoꝝ multitudinē, nec quid ſit multa iuuentus, quoniam hęc perſpicua omnibus ſunt.

ℭ Priuata autē liberoꝝ bonitas, ac multitudo eſt, ſi proprij liberi tam mares q̄ fęminę τ multi, τ tales ſint.

Cōmēta. ℭ Nūc de priuata liberoꝝ bonitate ac multitudine, dicit. ⌊ Priuata autem liberorum bonitas, ac multitudo eſt, ſi proprij liberi tam mares q̄ fęminę τ multi, τ tales ⌋.ſ. probi ⌊ſint ⌋atq; excellentes: quibus ſimiles non fuerint in ciuitate.

ℭ Eſt aūt fęminaꝝ virtus, corporis quidē forma, τ proceritas. animi vero tēperantia, τ operādi amor ſine illiberalitate. Similiter aūt priuatim τ publice τ quantū ad viros, τ quantū ad mulieres oportet quęrere vnum qđ taliuz in eſſe, nam quibuſcūq; ea, quę ſm mulieres ſunt, praua ſunt, (quēadmodum lacedęmonijs) ſm dimidium non ſunt felices.

temperādia σωφροσύνη vel pudicitia. amor operandi φιλοεργία operādi ſtudium.

Cōmēta. ℭ Cum dixiſſet de probitate mariū, nunc de fęminaruz probitate dicit. ⌊ Eſt aūt fęminarū virtus, ⌋ in qua.ſ. conſiſtit bonitas, ⌊corporis quidē forma, τ ꝓceritas. ⌋ τ de forma, τ ꝓceritate diximꝰ in libro de pulchro. ⌊animi vero, tēperātia ⌋ſiue pudicitia, ⌊ τ operādi amor ſine illiberalitate. ⌋ex prio ſequit̄ ſcđꝫ. nam ſi mulieres eſſent otioſę, cū otiū moueat ad intēperātiā, facile fierēt intēperatę, ſunt eniz molles, ac faciles. ꝓpea vult ſcđo loco, vt mulieres ſint opatiuę. addit tū ⌊ ſine illiberalitate. ⌋ nā ſi operādi mulieꝝ ſtudiū eſſet cū illiberalitate, eſſet mercēnariū, τ ita ſeruile. ob qđ nobilis eſſe non poſſet, nec ingenua. nec plura bona Ariſt. pręhet mulieribꝰ in pn̄ti loco. In politicis vō plura, cū dicit, quāq̄ mulieribꝰ τ viris aliquę cōes virtutes ſunt. vt prudentia, τ tēperantia: aliquę tamē mulieribus magis ꝓprię ſunt, vt pudicitia, taciturnitas, τ pudor. deinde Ariſto. oſtendit hęc, quę dicta ſunt, debere ineſſe tam viris q̄ mulieribus, ſi fęlices eſſe volūt. τ p̊ ꝓponit hoc, τ dicit, ⌊ ſimil'r aūt priuatim τ publice τ quantū ad viros, τ quantū ad mulieres, opꝫ quęrere vnūquodq; talium, ⌋ quę dicta ſunt ⌊in eſſe. ⌋ deinde ꝓbat, τ dicit, ⌊ nꝫa qbuſcunq; ea, q̄ ſm mulieres ſunt, praua ſunt, ⌋.i. nā qbuſcūq; mulieres ſunt prauę: qbuſcunq; dico tam ciuitatibus, q̄ priuato generi, ⌊ quēadmodū lacedęmonijs ⌋apud quos mulieres prauę ſunt, q: intēperatę, τ otioſę, inuerecūdę, τ loquaces, ⌊ ſm dimidiū nō ſunt fęlices. ⌋ſunt enim mulieres dimidiū ciuitatis: vt Ariſt. ſcribit in politicis.

ℭ Diuitiaruz aūt partes ſunt nūmi, multitudo terrę, villaꝝ poſſeſſio, adhuc autē poſſeſſio ſuppellectilium, τ mancipioruz, τ pecuduz, quę multitudine, τ magnitudine, τ pulchritudine excellant.

Cōmēta. ℭ Poſt hęc de diuitijs, τ diuitiaꝝ partibꝰ, ita dicit. ⌊ Diuitiaꝝ aūt ꝑtes, ſunt nūmi, multitudo terrę, ⌋q̊s ruri colimꝰ. ⌊ villaꝝ poſſeſſio, ⌋qđ gręce eſt χωρίον, κτήσεις, τ p̄t interp̄tari prędioꝝ poſſeſſio. ſunt aūt p̄dia (q̄ ante vrbana dicebant̄) propinqua vrbi. ⌊adhuc aūt poſſeſſio ſuppellectilium, ſunt ſuppellectilia domeſtica pr̄is familias inſtrumēta, vt iuriſcōſulti tradūt ⌊ τ ⌋poſſeſſio

⌊mancipioꝝ.⁊⌋poſſeſſio⌊pecudū:⌋⁊ armētarioꝝ ⁊ gregaliū ⁊ ſtabulariū.⌊q̃ multitudine,⁊ magnitudīe,⁊ pulchꝛitudine excellāt.⌋ niſi enim excelluerint in his, non poterunt dici diuitię.

❡ Hęc aūt oīa firma, ⁊ liberalia, ⁊ vtilia eſſe debere, manifeſtū eſt. Sūt aūt vtilia quidē magis fructifera, liberalia autē ea, q̃ ad fruitionē ſunt. Fructifera aūt dico, a qbus redditus. At quę ad fruitionez, ea, a quibus nihil qđ ⁊ dignum ſit pꝛęter vſum fit.

Cōmētaᵐ. ❡ Nūc exponit qualia debēt eſſe hęc, vt debeāt eē ꝑtes diuitiaꝝ, ⁊ ꝓ ꝓponit, ⁊ dicit.⌊Hęc aūt oīa⌋ ſi diuitiarū ꝑtes eē debeāt,⌊firma, ⁊ liberalia, ⁊ vtilia eſſe debere, manifeſtū eſt.⌋ ¶ Quo vero ad verba attinet, firma gręce eſt ασφαλη, qđ apud veterē interp̃tem eſt, nō fallatia, melius aūt pōt interp̃tari, tuta, vel ſecura, aut (dixit Georgius) firma. verbū liberalia gręce eſt ελευθερια, qđ Georgius neſcio, q̃ rōne amęna iterp̃tatus eſt. deinde exponit ꝑ oꝛdinē hęc, ⁊ pꝛio ipſa vtilia, ⁊ dicit,⌊ſunt aūt vtilia qdē magis fructifera. liberalia aūt ea, quę ad fruitionē⌋.i. delectationē⌊ſunt.⌋ fruitionē eniz pꝛo delectatione accepit. nā απολαυσις gręce ēt pꝛo voluptate accipi pōt. deinde exponit fructifera, ⁊ dicit,⌊fructifera aūt dico, a quibus redditus,⌋ ꝓuentuſqz capimus ⌊at quę ad fruitionē⌋ ſunt,⌊ea⌋ ſunt,⌊a quibus nihil qđ ⁊ dignum ſit, pꝛeter vſum fit.⌋

❡ Terminus aūt firmitatis qdē eſt poſſidiſſe hic ⁊ ſic, vt in ipſo ſit vſus ipſoꝝ, atqz vt ſit ꝓpꝛiū, vel non. cum in ipſo, vel ab ipſo ſit alienare. dico autem alienationez, donationem ⁊ venditionem.

Cōmētaᵐ. ❡ Egidius putat Ariſt. hic definire ip̄z poſſidere, ⁊ errauit ꝑꝑ errorē trāſlatoꝛis, nā v̄bū verę poſſeſſionis gręce eſt ασφαλειας, latine tum tutelę, tū ſecuritatis, vel firmitatis. q̃re cū definierit liberale, ⁊ vtile, nūc definit firmū. ⁊ dicit.⌊Terminꝰ aūt firmitatis qdē⌋.i. definitio ipſiꝰ firmi⌊eſt poſſidiſſe hic⌋.ſ. in his bonis ſtabilibꝰ vł mobilibꝰ,⌊⁊ ſic vt in ipſo⌋.ſ. poſſidēte⌊ſit vſus ipſoꝝ⌋ ſ. bonoꝝ.i. vt ĩ ꝑtāte ſua ſit vti ipſis, qñ voluerit,⌊atqz⌋ .i. nec ſit ſolū h̄, ſ3 ēt,⌊vt ſit ꝓpꝛiū, vel nō,⌋ ſit ꝓpꝛiū, ſ3 qñ voluerit ſit alienū. cuiꝰ rōnē aſſignat, ⁊ dicit,⌊cū ĩ ipſo vel ab ipſo⌋ poſſidēte⌊ſit alienare,⌋ qñ voluerit. ⁊ ne ſit obſcuritas in definitione, exponit ip̄z alienare, ⁊ dicit,⌊dico āt alienationē⌋ bifariā⌊donationē, ⁊ vēditionē.⌋ Qui enim donat, alienat a ſua ꝑtāte id, qđ donat, quēadmodū q vēdit. ⁊ ꝑ vēditionē vult ēt ĩtelligere cōmutationē. Eſt igiť firmū poſſeſſio aliquoꝝ bonoꝝ, q̃ in ꝑtāte nr̃a ē ip̄a alienare, atqz ipſis vti: cū voluerimꝰ.

❡ Omnino aūt diuitē eſſe eſt in vtendo magis q̃ȝ in poſſidendo. nam ⁊ actus talium, ⁊ poſſeſſio ſunt diuitię.

Cōmētaᵐ. ❡ Cū dixiſſet diuitē ↄſiſtere in duobꝰ in vtēdis, ⁊ poſſidēdis bonis, nūc demōſtrat ĩ quoꝝ iſtoꝝ duoꝝ magis ↄſiſtit diues, ⁊ dicit,⌊oīno āt diuitē eē eſt in vtēdo magis q̃ȝ in poſſidēdo⌋ cāz vero aſſignat, ⁊ dicit,⌊nā diuitię ſunt ⁊ actus taliū⌋.ſ. bonoꝝ, q̃ poſſidenť,⌊⁊ poſſeſſio.⌋ mō ꝑfectio cuiuſq̄ȝ magis ĩ actu habeť, q̃ȝ in habitu. Uñ quēadmodū liberalis eſt magis, q donat, q̃ȝ qui donare pōt; ita quoq̄ȝ diues eſt magis, q bonis vtitur, fruiturq̄ȝ, q̃ȝ q ꝓpꝛietatē eoꝝ h3, vt vti poſſit. p3 aūt ex ijs, q̃ dcā ſunt, nō q̃cūq̄ȝ bona eē diuitias, ſ3 q̃cūqz multitudine, varietate, magnitudine, pulchꝛitudine, firmitate, vtilitate excelluerit, vt Ari. demōſtrauit. Inſuꝑ p3 auaros minus eē diuites ijs, q poſſidēt, ⁊ vtunť, nā qui poſſidēt, ⁊ vtunť, magis diuitijs ↄiūgunť, quēadmodū magis ↄiūgimur cibis, cū eis fruimur, q̃ȝ cū eos tenemꝰ in arca. At auari tenēt diuitias in arca, ipſis nō fruētes.

¶ Quo v̄o attinet ad bona coꝛpoꝛis, q̃ exterioꝛa ſunt, aiaduertēdus eſt oꝛdo, quē inter ea Egidiꝰ ↄſtituit. Sūt eniz numero tria nobilitas, bona pꝛoles, ⁊ diuitię, ciui itaqz q̊ ad coꝛpus ip̄z hęc tria inſunt oꝛdine quodā, nā ꝓ̊ ineſt nobilitas, ſcđo bona ꝓles, tertio diuitię. Cā aūt, qm̄ nobilitas ineſt ipſi ciui ꝑꝑ parētes, mō parētes ſūt ciui lōge magis interni, q̃ȝ bona ꝓles, ⁊ diuitię. nā parētes (vt Ariſt. ſcribit. 8° ethicoꝝ) ſunt longe magis filijs interni q̃ȝ ↄ̄ filij parētibꝰ. deſcēdit eniz ſemꝑ genꝰ. Signo aūt nobis ſunt liberi ipſi, q lōge magis amāt ſuos filios, q̃ȝ ſuos pr̃es, atqz parētes. Inſuꝑ ciuis eſt longe magis internus ſuis filijs, q̃ȝ diuitijs, ergo recte Ariſto. agēdo de bonis externis coꝛpoꝛis, ꝓ̊ egit de nobilitate, tāq̃ȝ de re magis interna. ſcđo loco de bona ꝓle, tanq̃ȝ de re, q̃ eſt minus interna q̃ȝ nobilitas, ⁊ magis q̃ȝ diuitię. vltio de diuitijs tanq̃ȝ de re minime interna. Eo igitur oꝛdine egit Ariſtote. de his, quo oꝛdine magis, minuſue interna ciui eſſe videntur.

❡ Gloꝛia v̄o eſt ab oībꝰ ſtudioſuz exiſtimari, aut tale aliqđ hr̃e, qđ oēs, aut plures, aut pꝛobi, aut pꝛudentes expetunt. — gloꝛia ευδοξια bona opio.

Cōmētaᵐ. ❡ Cū determinaſſet de externis bonis, q̃ ciuē reſpiciūt ꝭ3 coꝛpꝰ, nūc agit de bonis externis, q̃ ciuē reſpiciūt ꝭ3 animū, vtputa de gł̃ia ⁊ honoꝛe. Cōicamꝰ aūt cū ſubſtātijs ſeꝑatis in his bonis, q̃ ſunt gł̃ia ⁊ honoꝛ, ip̄m enim deū, atqz ſeꝑatas ipſas ſubās honoꝛamꝰ, atqz gloꝛificamus, ēt viros ꝓbos: q a pñt bñfacere, aut qꝛ bñfecerūt. alr̃ tñ ⁊ alr̃, nā deū honoꝛamꝰ, atqz gloꝛificamꝰ, qꝛ ipſe ſolus eſt ſimpłr bonus, ſoluſqz bñfacit, cū ab eo cūcta ꝓcedāt. viros autē bonos, q̃tenꝰ ſunt boni ꝭm qd, atqz ſił̃itudinē q̃dā ad deū in bñfaciēdo. qꝛ ergo in gloꝛia ⁊ honoꝛe cōicamus cū dijs ꝭm animuz, ⁊ nō ꝭm coꝛpus, iđ hęc dicunť externa animi bona. definit itaqz gloꝛiā, ⁊ dicit.⌊Gloꝛia v̄o eſt ab oībꝰ exiſtimari ſtudioſum⌋.i. ꝙ ſit virtute p̃ditus. deinde coꝛrigēdo hāc definitionē, definit alio mō, ⁊ dicit⌊aut⌋ ſubaudi gł̃ia eſt exiſtimari ciuez⌊tale aliqd hr̃e, qđ oēs⌋.ſ. ciues,⌊aut pł̃es⌋.ſ. ciues,⌊aut ꝓbi⌋ ciues,⌊aut pꝛudentes⌋.i. ſapiētes ciues⌊expetūt.⌋ Quę āt bona ſint hęc, dicta ſunt. hinc gręci doxā. vel eudoxiā appellāt, ꝙ ſit opiō q̃dā bona, q̃ đ aliquo habeť, ꝙ ſit bonꝰ ea virtute, quā oēs, vel pł̃es, vel ꝓbi, vel ſapiētes expetūt. hāc vulgus famā, vel celebꝛitatē, vel nomē appellāt, ꝙ ſępius ob bonaz, q̃ de eo habeť, opinionē, in vocē ⁊ p̃dicationē veniat. hęc de gloꝛia.

❡ Honoꝛ v̄o eſt benefactiuę opinionis indiciū. honoꝛanť aūt ⁊ qdē merito, ⁊ maxime, qui beneficia ↄtulerūt. nec ſolū, ſed honoꝛatur etiam, qui beneficia conferre poteſt.

Cōmētaᵐ. ❡ Nūc definit honoꝛē, ⁊ dicit.⌊Honoꝛ v̄o eſt bñfactiuę opinionis inditiū⌋ ſiue ſignū. deiñ ꝓbat h̄, argumēto ſūpto ab ijs, q ↄſueuerūt honoꝛari, ⁊ dicit,⌊honoꝛātur aūt ⁊ qdē merito ⁊ maxīe, q bñficia ↄtulerūt. nec ſolū⌋ hi, q bñficia cōtulerūt,⌊ſ3 honoꝛať ēt, q bñficia conferre p̄t,⌋ ſ3 q bñficia ↄtulit ꝓ̊, merito, ⁊ maxīe, q v̄o cōferre pōt, deiceps. In ęthicis aūt alr̃ definit honoꝛē, dicit enim honoꝛez eſſe exhibitionē reuerētię in teſtimoniū virtutis, vel excellētię. Uerū hęc ē dr̃ia, qm̄ honoꝛ

(vt hic

(vt hic deſcribit̃)dijs,⁊ hoībus exhibet̃, inquãtũ no/
bis benefici,atq; vtiles ſunt.vt aũt honor deſcribit̃ in
ethicis,exhibet̃ dijs,⁊ hoīb⁹,quatenus ſunt boni,⁊ pfe
cti in ſe.honorẽ h pacto exhibemus pħis,lʒ nec bñfe/
cerint,nec bñfacere poſſint, q: ſunt boni,⁊ perfecti.pp
hãc cãm ſciã; de aīa Ari. eſſe tũ honorabilẽ tũ in pmis
ponẽdam aſſeruit:lʒ nec bñfecerit,nec bñfacere poſſit,
qm̃ eſt bona,⁊ cęteras alias ſcias excellit in bonitate.

¶ Beneficentia autẽ eſt, quę ad ſalutẽ,⁊ ad
eſſendi cãs,quęcũq; fuerit: aut ad diuitias,
aut ad aliqd aliorũ bonoꝝ:quoꝝ nõ eſt faci
lis poſſeſſio,aut oīno,aut hic,aut nũc.multa [nunc ὅτε aliquando tunc.]
eni; pp illa q̃ vident̃ parua,honorẽ cõſecuti
ſunt.ſed modi,⁊ tempora ſunt cauſę.

Cõmẽta^m. ¶ Cũ dixiſſet eos honorari,q bñficia ꝯtulerunt,hic ex/
ponit in qb⁹ intelligit̃ bñficẽtia,⁊ dicit.[Bñficẽtia aũt
eſt,q̃ ad ſalutẽ]eſt,[⁊ ad eſſendi cãs, q̃cũq; fuerint.]iõ
honoramus,qui bñficia ꝯtulerũt ad ſalutẽ, ⁊ q ſciã; at/
tulerũt,nã illi eẽndi.hi aũt bene eſſendi cãę fuerũt,vel
ſunt.[aut ad diuitias,aut ad aliqd alioꝝ bonoꝝ,quoꝝ
nõ eſt facilis poſſeſſio.]dico nõ ẽ facilis poſſeſſio,[aut
oīno,aut hic] ſ.in pñti loco nõ ẽ facilis poſſeſſio, [aut
nũc].i.in pñti tpe nõ eſt facilis poſſeſſio.⁊ h probat ab
expiẽtia quorũdã,⁊ dicit, [multi eni;] ſ. benefaciẽtes,
[pp illa]bona,[q̃ vident̃ parua]i ſe, magna ṽo pro lo
co,vel tpe,cũ hoībus cõtuliſſent,[honorẽ ꝯſecuti ſunt.
ſed modi] ſ.bñfaciẽdi ⁊ tpa,qb⁹ bñfecerũt, [ſunt cãę,]
vt honorẽ ꝯſequerent̃. nõ aũt magnitudo bonoꝝ i ſe.

¶ Partes vero honoris,ſunt ſacrificia.

Cõmẽta^m. ¶ Cũ deſcripſiſſ; honorẽ,nũc enumerat ptes honoris,
⁊ dicit. [Partes ṽo honoris] prio[ſunt ſacrificia.]ſa/
crificia gręce ſunt θυσιαι,latine tum hoſtię,tũ victimę.
dicunt̃ aũt hoſtię(vt hieroñ.ſcribit)hę quę in ptes di/
uidunt̃,⁊ ſanguis circa altare effundit̃ , hoſtię ṽo ipſę
foris ꝯburunt̃.Sacrificia ṽo vinũ ⁊ oleũ, atq; mediũ
aīal.holocauſtũ aũt totũ cõbuſtũ.At victimę aīalia,an/
teq̃ occidant̃.apud enim gentiles viris excellentibus,
(qui de re publica bene meriti ſunt,)huiuſmodi ſacrifi
cia offerebantur in honorem.

¶ Memorationes in carminibus,⁊ ſine car
minibus.

Cõmẽta^m. ¶ Deinde aſſignat ſecũdã partẽ honoris:⁊ dicit.[Me/
morat iões in carminib⁹,⁊ ſine carminib⁹]veluti cũ vi
roꝝ illuſtriũ,(q bñficia ꝯtulerunt ciuibus)natalia,vel
mortes,vel res geſtę,vel aliq̃ id gen⁹ in ãno celebrant̃.
Sed qm̃ verbũ carminib⁹gręce eſt μετροις, Egidius
ſm vnã expõnẽ expoſuit in metris.i.in debitis menſu/
ris,⁊ ſine metris.i.ſine debitis menſuris. cã autẽ,q: ali/
quis põt honorari mẽſurate ſm modũ hominũ,⁊ imẽ/
ſurate,ac ſi eſſet deus.Melius aũt intellige in metris.i.
in carminibus,vt Orpheus,⁊ Muſeus,⁊ alij poetę fe/
cerunt.⁊ ſine metris,ideſt ſine carminibus, quoniã ali/
quis poteſt memorari proſaice.

cultus ¶ Cultus.

γερας premium. Cõmẽta^m. ¶ Tertia honoris pars eſt cultus, q gręce γερας dr̃.eſt
aũt cultus ornatus,q.vʒ.fit in tẽplis, ⁊ domibus,cũ vi/
ros honorare voluerimus. Ciues eni;(cum reges ſuſci
piũt)ornant ciuitatẽ vniuerſam pãnis,floribus,folijs,
cęteriſq;,quę fieri ſolent ad ornatum.

templa ¶ Templa.

τεμενη Cõmẽta^m. ¶ Quarta honoris pars,ſunt[Templa,] quę a gentili/
bus fieri ſolebant in honorẽ principũ,ac regu;,qui be/
neficia contulerunt.quia eos(vt minima)colebant.

¶ Primę ſedes.

προεδριαι prim̃ ꝯſeſſus preſidentię preminentię. Cõmẽta^m. ¶ Quarta honoris ps ſunt. [Primę ſedes,] quę gręce
προεδριαι dicunt̃,latine pmi cõſeſſus, vel pſidentię,
vel pemineitię:quę ijs dabant̃,qui pręclari aliquid ci/
uitati effecerũt. inter proedrias,intellige triũphos, qui
victoribus concedebãtur,⁊ locu; aut dextruni,aut me/
dium pro vſu gentis.

¶ Sepulchra.

ſepulchra ταφοι monumenta. Cõmẽta^m. ¶ Quinta honoris ps ſunt ſepulchra:q̃ gręce ταφοι di
cunt̃.Sũt aũt taphi monumẽta ampla,eleuata, barba/
ris pyramidib⁹ ornata cũ inſignib⁹atq; trophęis deco/
rata:q̃ ijs fieri ſolebãt,q bñ d re pub.erãt meriti.differt
aũt monumẽtũ a ſepulchro, qm̃ monumẽtũ gñatiʒ eſt
res memorię cã in poſteru; pdita, inquã ſi corpus,vel
reliquię inferant̃,fiet ſepulchrũ,ſi ṽo nihil horu;, erit
monumẽtũ memorię cã factũ,qđ gręci cenotaphiũ ap/
pellãt.⁊ appellatione verbi ταφοι, ẽt exeqas intellige
re poterimus.publicę eni; exequię fieri ſolẽt a ciuibus
ijs viris,qui in vita pręclari aliqd geſſerũt. hoc pacto
Neapolitani oli; viri oiu; virtutũ amãtiſſimi luciliu;
arũcanũ publicis exequijs honeſtarunt.Simili modo
Romani Fabricium,⁊ alię res publicę alios illuſtres
ſuos ciuitatis patritios honorarunt.

¶ Imagines.

imagines εικονες eſtinctiones. Cõmẽta^m. ¶ Sexta honoris pars,ſunt imagines,q̃ εικονες gręce
dicunt̃:vt picturę,ſtatuę,exẽplaria,q̃ in defunctoꝝ me
moriã ſeruant̃,quęq; i vita aliqb⁹ ſtrenuijs viris,atq;
in aliq̃ re pclariſſimis honoris cã erigi ſolẽt. Eſt autẽ;
imago pprie illa, cuius generatio eſt per imitationẽ;,
⁊ per omnia ſimilis ei,cuius eſt imago.

¶ Victus publici.

Cõmẽta^m. ¶ Septima honoris ps,ſunt vict⁹ publici,ſolebãt eni;
gẽtiles ſuos reges,ac cęſares de publicis bonis alimen
tare,veluti tpib⁹ nr̃is regib⁹tributa damus,qb⁹ viuant.
nã ad honorẽ ptinere vr̃,vt aliqs de publicis bonis vi/
uat.fieri ẽt ſolebãt ad honorẽ viroꝝ illuſtriũ poſt mor
tẽ ⁊ in vita anniuerſaria,in qbus fiebãt publici vict⁹.

¶ Barbarica,vt adoratiões,⁊ admiratiões,
munera,q̃ apud ſingulos ſunt honorabilia.

Cõmẽta^m. ¶ In octauo loco ptes honoris ponit honores barba/
ricos quos barbari exhibere ſolẽt ſuis regib⁹. iõ dicit.
[Barbarica]indicia,q̃ fiebãt honoris cã, iter honoris
ptes collocanda ſunt. ⁊ exponit illa indicia p exẽpla,⁊
dicit[vt adorationes,]q̃ gręce προσκυνησεις dicunt̃.
Georgius inclinationes trãſtulit:q̃ fieri ſolẽt regib⁹ ge/
nua,⁊ caput flectẽdo,corpuſq; pnu; pñtãdo.Ad h ge/
nus honoris reducunt̃ biretum attollere aſſurgere p,⁊
deinde iclinari, atq; pſtrari,[⁊ admiratiões,] q̃ gręce
εκστασεις dicunt̃,Georgi⁹ loco cedere trãſtulit, nõnul
li aſſurrectiones,veꝝ εκστασις gręce,latine ſtupor,vl̃
admiratio,vl̃ attonitio dr̃.cũ eni barbaroꝝ reges mul/
to tpe ꝯdebant̃,gentes q̃ primũ eos videbãt, admira/
bant̃,ac ſi viderẽt numen quoddã.hac rõne admiratio
apud eos in honorẽ habebat̃.deide aſſignat q̃rtu; ⁊ di
cit,[munera,]nõ tñ oĩa,q: nõ vilia,ſed ea,[q̃ apud ſin/
gulos ſunt honorabilia.]parthoꝝ eni; reges nemo vi/
ſitare,aut ſalutare poterat ſine munere. non quidem vi
li,ſed honorabili:⁊ pręcioſo.

¶ Eſt eni; munus,⁊ rei poſſeſſę datio,⁊ ho
noris ſignũ,quapp ta; auari,q̃ ambitioſi id
expetũt.ambo enim hñt,qbus indigẽt.nã ⁊

res poſſeſſa eſt, qua indigent auari, ⁊ hono-rez, quo indigent ambitioſi.

Cōmēta. ¶ Cuz dixiſſet donū attinere ad honorē, ⁊ poſſet obyci, ꝙ non, qꝛ videt̃ pertinere ad auaros, oſtendit munus ꝑtinere ad honorē vno modo, ⁊ alio modo ad auaros ⁊ dicit. [Eſt enim munus ⁊ rei poſſeſſę datio, ⁊ honoris ſignū] .i. ſignificatiuū honoris, ꝓpterea dicit, [q̃propter tā auari, q̃ȝ ambitioſi id expetūt,] ſed alia, atqȝ alia rōne. [ambo eniȝ hn̄t] in ipſo munere, ea, [quibus indigēt. nā ⁊ res poſſeſſa eſt, q̃ indigēt auari.] ergo hn̄t auari in munere, qđ expetūt. expetūt enim rem poſſeſſam ab alyს, ⁊ hāc hn̄t in munere. [⁊ ambitioſi,] qui dicunt̃ honoris cupidi, hn̄t in munere [honorē, quo indigēt] in eo ꝙ ambitioſi igit̃ auari expetūt munus, ⁊ ambitioſi, ſȝ aliter, ⁊ aliter. Auari quidē, quatenus eſt poſſeſſa res alterius. Ambitioſi aūt, quatenus in munere ē ſignū reuerētię bn̄factiuę. ¶ Sȝ dices ꝑꝑ quid in munere eſt ſignū reuerētię, dicēdū ħ eſſe, qꝛ munus ſignificat euȝ, qui donat inferiorē eſſe eo, qui recipit. denotat eniȝ donū quādam (vt ita dixeriȝ) ſubmiſſionē ꝑſonę donātis, ⁊ quādā excellētiaȝ in ꝑſona recipiēte. ¶ Sȝ adhuc dices, qđ ſi ꝑſona ſupior donauerit ꝑſonis inferiorib⁹ dicēdū, ꝙ ſi ꝑſona ſupior, vt princeps, donauerit ſubditis, ſi donauerit eis ꝑꝑ indigentiaȝ, honor erit p̄ncipis, qꝛ eſt ſignū liberalitatis. ⁊ ſubditus in recipiēdo honorat principē. Si v̄o p̄nceps donauerit ſubditis ꝑꝑ excellētiā virtutis, q̃ eſt i ſubditis, ſic honor erit ſubditoꝝ, ⁊ p̄nceps donās hac rōne erit inferior ſubditis. nec ſeq̈tur, princeps in ħ actu ſubit rōnē ꝑſonę iferioris, igit̃ p̄nceps eſt inferior ſubditis. argumētū eniȝ peccat ea deceptiōe, q̃ ē ab ipſo ſcđȝ q̄d ad ſimpl̄r. Quicūqȝ eni donat ꝓ ſigno reuerētię, ſemꝑ ſubit rōnē ꝑſone iferioris in hm̄ōi actu. ſimpl̄r tn̄ p̄t eē ꝑſona ſupior.

¶ Sanitas vero corporis virtus eſt, hęc autē hoc pacto ſit, vt vtentes corporibus ſint ſine ęgritudine. multi enim ſani ſunt (quēadmodū Herodicus fertur) quē nullus ſanitatis gratia fęlicem putabit, ꝓpterea ꝙ ab humanis omnibus, vel plurimis abſtineret.

Cōmēta. ¶ Nūc de ſanitate aggredit̃, ⁊ dic̃. [Sanitas v̄o corꝑis virt⁹ eſt] .i. virtus corporalis eſt, ad dr̃iā eaꝝ virtutū, q̃ animi ſunt, q̃ nō corꝑales, ſȝ aīales ſunt: de q̄b⁹ poſtea. deiñ addit alias dr̃ias, ꝑ q̃s ſanitas differt a cęteris corporalib⁹ virtutib⁹, ⁊ dicit, [hęc aūt] .ſ. ſanitas [ħ pacto ſit, vt vtētes corꝑib⁹ ſint ſine ęgritudine.] igit̃ ſanitas ē virtus corꝑalis, ꝑ quā hō vti pōt ſuo corꝑe ad labores pene inęgrotabili. ꝑ hāc aūt particulaȝ differt ſanitas a robore, a virib⁹, ⁊ a forma. nā forma nō vtit̃ hō ad labores, ⁊ nec virib⁹ ⁊ robore, ſȝ ad pugnaȝ. differt ēt ab ęgritudie, q̃ ſi vteremur ad labores, nō niſi corpore lāguēte vteremur. dixit v̄o, vt vtētes corporib⁹ ſint ſine ęgritudie, ꝑꝑ illos, q nō pn̄t vti corꝑib⁹ libere, ſed cuȝ magna victus rōne, ⁊ regula. ⁊ ħ exponit ꝑ exēplū, ⁊ dicit, [multi eniȝ ſani ſunt, quēadmodū Herodic⁹ fert̃] ſ. fuiſſe ſanus, [quē nullus ſanitatis gr̃a feliceȝ putabit, ꝑꝑea ꝙ] .ſ. vt ſanus eſſet, [ab humanis oībus, vel plurimis abſtineret] ⁊ ꝑ humana, itellexit ea, q̄b⁹ hoīes in victu cōiter vtunt̃. nō eniȝ pōt dici aliq̄s ꝓꝑe ſanus, ſi nō pōt ſtare in ſanitate, niſi fuerit ſemꝑ in regula victus, abſtineretqȝ ab yს oībus, vel plurimis, quibus homines cōiter vtuntur. vnde ⁊ in ꝓuerbio eſt, ſeruare ſemper victus rationē eſt infirmū eſſe. hęc pauca de ſanitate, nam plura de ea dicere, medici eſt.

¶ Pulchritudo autē diuiſa eſt ꝑ vnāquāqȝ ętatem. Juuenis itaqȝ pulchritudo eſt hr̃e corpus vtile ad eos labores, qui ad curſuȝ, ⁊ ad violentiā ſunt. viſuqȝ iucūdū ad fruitionē. Hac rōne quinquertiones pulcherrimi ſunt, quoniam ad vim ⁊ ad celeritatem ſimul parati ſunt.

viſu ἰδεῖν aſpectu viſione. q̄nquertiōes πεντάθλοι pentathli.

Cōmēta. ¶ Cuz dixiſſet de ſanitate, nūc trāſit ad pulchritudinē, ⁊ p̊ ꝓponit pulchritudinē nō in oī ętate eſſe eandem, ſed aliā atqȝ aliā in alia atqȝ alia ętate, ⁊ dicit. [Pulchritudo aūt diuiſa eſt ꝑ vnāquāqȝ ętatē,] qm̄ alia ē pulchritudo iuuenis, alia ſenis. deinde exponit pulchritudinē in iuuene, aſſerēs eaȝ cōponi ex agilitate, ⁊ aſpectus iocūditate, ⁊ dicit, [iuuenis itaqȝ pulchritudo eſt hr̃e corpus vtile ad eos labores, qui ad curſum ⁊ ad violentiā ſunt.] ergo iuuenis pulcher erit, cuius corpus eſt agile. Agile vero dico corpus, cū fuerit velox ad curſuȝ, ⁊ potēs ad inferendā vim. nec ſufficit hoc, nā multi ſunt turpes, quoꝝ corpora ſunt agilia ad hęc. ꝑꝑea addit, [viſuqȝ] atqȝ aſpectu [ad fruitōeȝ iocūdū.] Quare iuuenis pulcher eſt, cuius corpus eſt agile, aſpectu ad fruitionē iocundū. ꝓbat hoc argumēto ſumpto a quinquertionibus, ⁊ dicit, [hac rōne quinquertiones pulcherrimi ſunt, qm̄ ad viȝ] .ſ. inferēdā, [⁊ ad celeritatē] motus [ſimul parati ſunt.] ⁊ ꝑ quiquertiones, (qui gręce dicunt̃ πένταθλοι) intelligit eos, qui ludēdo miſcebant illa tria. vȝ. luctam, curſum, ⁊ percuſſionē, vel (vt alyს placet) per pentathlos eos intelligit, qui in ludis q̄nqȝ artes gymnicas exercent. vȝ. diſcū, curſum, ſaltum, paleſtrā, ⁊ iaculationē. Et tu nō intelligas quinquertiones pulcherrimos eſſe ꝓpter agilitateȝ tm̄, qm̄ hm̄ōi agilitas ſtare poteſt cū turpitudine. Sed ꝓpter hāc, ⁊ ꝑꝑ iocunditatē aſpectus, principaliter. pulchritudo enim primo reſpicit ꝓportionē, atqȝ mēbroꝝ conſonātiaȝ cum quadā coloris claritate, ſed qꝛ cōſonantia mēbrorum, cum hm̄ōi coloris claritate indicat bonā naturā, quaȝ medici cōplexioneȝ vocant: bona autē natura non eſt ſine mēbroꝝ agilitate, ideo pulcher iuuenis erit, cuius corpus aſpectu iocundū eſt p̄mo, conſequēter agile ad motiones gymnicas. Medici tamē aſſerūt corpus poſſe eſſe pulchruȝ ſine hm̄ōi agilitate, quoniā pōt eſſe bene cōpoſitū cum malitia naturę. Veruȝ de his in libro de pulchro. Vnū tamē pro explorato habēdū eſt, iuuenez non poteſt eſſe pulchrū, cuius corpus non eſt aſpectu iocundum, ⁊ ad gymnicas motiones agile. Juuenē autē vocat Ariſto. qui ab annis fere. 25. vſqȝ ad. 30. decurrit. nam citra annos. 25. eſt puer, vel adoleſcens.

¶ Viri aūt, qui maturus eſt, ad labores quidē bellicos, aſpectu vero iocūdū cū terrore.

viri qui maturus eſt ἀκμάζοντος ętatie: que attingit aciē vigentis.

¶ Nunc de pulchritudine viri, qui venit ad ętatis ſtatuȝ, dicit. [Viri aūt, qui maturus eſt,] ⁊ ętate perfectus, pulchritudo eſt hr̃e corpus [ad labores q̄deȝ bellicos] vtile, atqȝ idoneū, [aſpectu vero iocūdū cū terrore.] hȝ vir ętate ꝑfectus corpus idoneū ad bellū, cuȝ habuerit mēbra ꝓportionata in magno corꝑe, qm̄, vt ethicoꝝ li⁹ 4°. dicit, nō eſt pulchritudo, niſi cū corporis ꝓceritate, corpus autē habēs membra ꝓportionata cū ꝓceritate, eſt aptum ad bellum. Quare non pōt eſſe vir pulcher, qui non fuerit aptus ad bellum. dixit etiam aſpectu iocūduȝ, qꝛ non poteſt pulcher eſſe aliquis, niſi fuerit cū q̃dā coloris claritate. Coloris āt claritas iocūdū corp⁹ facit ad vidēdū. addit tn̄ cū terrore, qm̄ in ħ differt vir

pulcher

pulcher a iuuene,naȝ vir pulcher(cuȝ vř)dȝ placere,⁊ terrere. Nō eni vir effęminatū aſpectum hr̃e dȝ. Iuuenis ꝟo placere,non aũt terrere.⁊ ꝑ viruȝ,qui maturus eſt,intelligit eū,q̃ decurrit ab annis.30.vſq̄ ad.35.Etas eniȝ cōſiſtentię ſm̃ Ariſt.q̃nque annis fere durat.

Senis autem,ad labores quidem neceſſarios,ſufficiēs,ſine dolore aũt,naȝ nihil hȝ,q̃bus ſenectus moleſtatur.

Cōmētaᵐ. Nunc de pulchritudine ſenis,⁊ dicit.[Senis auteȝ] pulchritudo eſt hr̃e corpus ſufficiēs[ad labores q̃dem neceſſarios].ſ.qui cōueniūt ſenibus.addit.[ſine dolore autē,]nam dolor,atq̄ triſtitia corpus reddit turpe,⁊ reddit cām,quare pulcher ſenex dȝ eſſe ab dolore,atq̄ triſtitia,⁊ dicit.[Nã]ſenex.ſ.qui eſt pulcher,[nihil hȝ] nec habere dȝ eoꝝ,[q̃bus ſenectus moleſtatur,]vt nec triſtitiã,nec morbū aliquē,nec mēbroꝝ debilitatem,q̃bus ſenectus cōflictari ſolet.Et cum dixit.[ſine dolore autē]dedit intelligere,vt ſenex ſit aſpectu iocūdus,non ſimpl'r vt iuuenibꝰ,⁊ viris cōuenit,ſed vt ſenē decet.nã ſi ſenex eēt cū dolore triſtitiaq̄ eēt turpis.Facit eni dolor in triſti hoīe turpitudinē,ꝓpter q̃d auteȝ ſenex,qui pulcher eſt,nihil hȝ eoꝝ,q̃bus corpus ſenile moleſtať,ratio eſt,quoniam pulchritudo arguit bonam naturã,atq̄ ſanguinis dn̄iuȝ,quę cauſa eſt,vt nihil habeat corpus,quo moleſtetur.

Robur autē eſt vis q̃dem.mouendi alterum,vt vult.Neceſſe ē autē mouere alteruȝ aut trahēdo,aut pellendo,aut eleuando,aut deiciendo,aut cōterendo.Quare robuſtus aut oībus,aut aliq̃bus hoꝛū eſt robuſtus.

conterendo. συνθλίζον τα concutiendo cōprimēdo.

Cum dixiſſet de pulchritudine,trãſit ad dicēduȝ de robore:vbi ſupponēdo eſt motū,qui vi fit,ſi eſt ſurſuȝ,eſſe eleuationē,ſi deorſuȝ,eē deiectionem,ſi aũt ab alio ad ſe,diciť tractio,ſi a ſe in alterū,dī pulſio.At ſi fuerit ad multas dr̃ias poſitionis,diciť cōteritio,vel concuſſio,vel compſſio.dicit igiť.[Robur autē eſt vis q̃dem mouēdi alterū,vt vult].i.ꝑ arbitrio cuȝ voluerit.ꝑ quę induit facilitatē.Deinde exponit motus,vt colligat definitionē robuſti,⁊ dicit.[Neceſſe eſt autē mouere alterum/aut trahēdo,aut pellēdo,aut eleuãdo,aut deiciendo,aut cōterendo,]tūc facta diuiſiōe motus,concludit definitionē robuſti,⁊ dicit.[Quare robuſtus aut oībꝰ,aut aliq̃bus hoꝝ robuſtus eſt.]Eſt itaq̄ robuſtus,qui oībꝰ,aut pluribꝰ hoꝝ motibꝰ ita mouet,vt vult mouere,vel ita pōt mouere,vt vult mouere.Ex quibus pȝ robuſtū ſupponere ſanitatem,nemo eni eſt robuſtus,qui nō ſit ſanus.Cōtra ꝟo,eſſe pōt,vt aliq̃s ſanus ſit,⁊ non robuſtus.Inſuꝑ pȝ nō poſſe eē robuſtū,qui nō eſt pulcher ſaltē ſm̃ partē,quoniã ſaltē ſm̃ eã partē,q̃ eſt agilitas.Omne eni robuſtū opȝ eē agile,non tñ robuſtum opȝ eſſe pulchrum ſm̃ omnem rationem,quia nō qua pulchrum eſt aſpectu iocundum.

Proceritatis aũt virtus eſt excedere multos ſm̃ lōgitudinem,⁊ ꝓfunditatem,⁊ latitudinem in tanta exuperantia,vt nō fiãt motiones tardiores ꝓpter exceſſum.

exuperantia μεῖζονι magnitudie. Cōmētaᵐ.

Cū de robore dixiſſet,nūc de ꝓceritate dicit.[Proceritatis aũt virtus eſt excedere multos].ſ.hoīes ſuę ſpēi ſm̃ oēm dimēſionē,hoc eſt[ſm̃ lōgitudinē,⁊ ꝓfunditatē,]quę etiã altitudo eſt,[⁊ latitudinē,]nō q̃dē in infinitum,[ſȝ in tãta exuperãtia]vel magnitudie,[vt non fiãt motiones tardiores ꝑꝑ exceſſum].i.vt ꝑꝑ exceſſuȝ nō remittanť motiones corporis,nec imbecilliores fiãt,nec corpus reddať in agile.Sed dices videť ꝑꝑ magnitudinis exceſſuȝ corpus nō reddi in agile ad motiones:imo magis aptuȝ ad motus,q̃ñ in maiore quanto eſt maior virtus,vbi aũt virtus eſt maior,motiōes videnť faciliores,⁊ maiores.Diluiť hęc dubitatio,nã aīę ſunt ſuis corporibꝰ ꝓportiōatę adeo,vt nō ois anima moueat oē corpus,⁊ hoc exponit Egidius nř exemplo ſumpto a motoribꝰ cęleſtibus,q̃ ſunt adeo ꝓportionati ſuis orbibus,vt ſi vna ſtella addereť,motores aut nō mouerēt,aut tardius mouerent.ita quoq̄ humana aīa nō poſſet debito mō mouere corpus quãtūuis magnum,q̃a lȝ ꝓportio aīę ad corpus non ſit pūctualis,tñ eſt finita.Unde cū dicitur in maiore corpore maior eſt virtus,nō intelligiť ſimpl'r,ſed intra ꝓportionis latitudinē,aliter aīa humana poſſet mouere corpꝰ humanuȝ infinitum.De ijs ſatis dictū eſt in libris nãlibus.

Certatiua ꝟo corporis virtus componiť ex proceritate,⁊ robore,⁊ agilitate.Nam ⁊ agilis robuſtus eſt.

agilis ταχύσ velox celer. Cōmētaᵐ.

Cuȝ dixiſſet de ꝓceritate,nūc de certatiua corꝑis virtute,quę ſuꝑius dictę ſunt vires ad certãdū,ſiue ad belluȝ ineūduȝ.vñ Egidius nō ab rōne dicit nūc agere de bonis cōpoſitis,quę ſunt duo.vȝ.v̄tus certatiua,⁊ bona ſenectus,hęc eni bona cōpoſita dicunť,q̃a ad eē eorum req̃runť plura bona.dicit igiť.[Certatiua ꝟo corporis virtus cōponiť].ſ.reſpectu p̄dicatoꝝ,q̃a ad ea p̄dicata fere tria cōcurrunt,quę exponit,⁊ dicit.[Ex ꝓceritate,⁊ robore,⁊ agilitate,]⁊ ita ex pulchritudine pro parte.[naȝ ⁊ agilis robuſtus eſt,]⁊ pro parte pulcher.ḡ tria prędicata req̃rūtur ad hoc,vt aliq̃s dicať certator.

Nam qui poteſt crura modo quodã proijcere,celeriterq̄ mouere,ac ꝓcul,curſor eſt.Qui autē p̄mere,ac detinere,luctator.Qui ꝟo ictu propellere,percuſſor.Qui autē his vtriſq̄,pancratiaſticus.At qui omnibus,quinquertio eſt.

crura σκέλη pedes. premere θλίβειν frangere ſtringere in anguſtū redigere. detinere κατέχειν occupare poſſidere. percuſſor πλῆκτικοσ propulſor. pãcratiaſticꝰ παγκρατιαστικόσ athleta pãcratiator.

Nunc aſſignando cauſam eius,q̃d dixerat,declarat actus ludoꝝ,⁊ noīa eoꝝ,qui ludebãt in arena apud gētiles.Solebant eni antiqui(vt tollerēt mollitiē,atq̄ laſciuiam a iuuenibus)at turpe otiuȝ,nōnullos ludos in arenis,vel in publicis locis cōſtituere,qui liberales dicebanť,q̃a liberis hoībus erãt idonei,⁊ hos Ariſt.enumerat,⁊ dicit.[Nã qui pōt crura]⁊ pedes[mō quodaȝ proijcere].ſ.nō diſtorte,vel inordinate[celeriterq̄ mouere,ac ꝓcul,]⁊ in longū,[curſor eſt,]qui gręce δρομικόσ diciť.Nã lȝ curſor apud Martialē tabellarius dicatur,tñ hic ſignat euȝ q̃ in ludis currit celeriter.Deinde aſſignat ſcōm actū ludi,⁊ nomen luſoris,⁊ dic̃.[Qui autē]poteſt alteruȝ[pręmere].ſ.pede vno,[ac]alio pede illū[detinere,]hic ē[luctator,]gręce παλαιστικόσ,eſt eni luctatio ludus,quo alter alterū nitiť in terraȝ ꝓſternere.[Qui ꝟo ictu ꝓpellere].ſ.alterū,qui ſecum ludit:poteſt.Hic eſt[ꝑcuſſor,]gręce πληκτικόσ,qui ⁊ ꝓpulſor dici pōt latine,fiebat eni apud nos tēporibꝰ p̄teritis ludus,vbi alter pedem in foſſula tenebat,alter ꝟo eleuato altero pede,illū inuadebat vt ꝓpulſaret a foſſula.[Qui aũt his vtriſq̄].ſ.luctatiōe,⁊ ꝓpulſione ſimul mixtis ludebat,hic a gręcis[pancratiaſticus,]dicebať,ſiue pancratiaſtes.nam pãcratiuȝ ludus gymnicus erat apud antiquos q̃nquennio cōſtans,qui ab Ariſt.nunc deſcribiť.apud nos olim ſic fiebat,deſignabatur circu

lus,in quo alter luſoꝛ ſtabat,alter extra, qui ꝯo ex̃,hic aduerſus eũ,qui in circulo ſtabat,currebat,vt e circulo ꝓpelleret ictu,⁊ luctatiõe ꝓſterneret,vnde hic gymnic⁹ ludus pancratiũ dicebat̃,luſoꝛ ꝯo pancratiaſticus,qui apud nõnullos Athleta dici põt.[At qui oib⁹].ſ.his tribus ludis ꝯmixtis ludebat, hic dicebat̃ [quinquertio] grȩce πεντάθλος, iſtar hui⁹ludi apud nos gymnic⁹ ludus erat,i quo ex aduerſo luſoꝛes celeriter currebãt, vt alter alterum e certo ſigno ꝓpulſaret,⁊ vt alter alterũ in terrã ꝓſterneret,⁊ vt alter altero ſignũ citius attingeret.Et hic ludus a grȩcis pentathlon,a latinis ꝯo qnquertiũ dicit̃.apud tñ nõnullos pentathlos dicit̃, q in ludo gymnico qnque modis ſe exercet. vz.diſco,curſu, ſaltu,luctatiõe,⁊ iaculatiõe.veꝝ de ijs ad grãmaticos. Ex his pꝫ qs eſt certatoꝛ,eſt eñi certatoꝛ,nõ ſoluz q ad bellũ aptus eſt,ſed ẽt q in his ludis gymnicis excellit.

¶ Bonitas autem ſenectutis eſt ſeneſcentiȩ tarditas,cum triſtitiȩ abſentia. Neqꝫ enim ſi cito ſeneſcit,bene ſeneſcit,neqꝫ ſi lente quidem,cum triſtitia autem.

Cõmẽta^m. ¶ Nũc de bonitate ſenectutis loqtur,aſſerẽs bonitatez ſenectutis eẽ tarditatẽ ſeneſcẽtiȩ cum indolẽtia.⁊ dicit. [Bonitas autẽ ſenectutis eſt,ſeneſcẽtiȩ tarditas,cũ abſentia triſtitiȩ,]quȩ vno verbo dici põt indolẽtia.Declarat hoc argumẽto ſumpto a ꝯrio,⁊ dicit.[Neqz eniz ſi aliqs cito ſeneſcit,bñ ſeneſcit,]qm̃ cũ ſenectus ſit iter ad moꝛtẽ,q celeriter ꝓficiſcit̃ ad moꝛtẽ,nõ põt bene ſeneſcere,[neqz ſi]aliqs[lente quidẽ]ſeneſcit,[cum triſtitia aũt,]bene ſeneſcit,non eniz eſt bonitas cum doloꝛe atqꝫ triſtitia.bonam ergo ſenectutem reddunt tarditas ſeneſcentiȩ,⁊ letitia animi.

¶ Eſt autez ⁊ a coꝛpoꝛis virtutibus,⁊ a foꝛtuna. Nam qui valitudinarius eſt,⁊ nõ robuſtus,neqꝫ erit paſſionis expers, neqꝫ indolens,neqꝫ lõgeuus. Quare neqꝫ benefoꝛtunatus permanebit.

bñfoꝛtunat⁹ εὐτυχής felix

Cõmata^m. ¶ Cuz dixiſſet nõ eẽ bonam ſenectutẽ cum triſtitia,nũc exponit,a qbus eſt triſtitia,⁊ dicit.[Eſt aũt].ſ.triſtitia. [⁊ a coꝛpoꝛis virtutib⁹,]quoties ſubaudi fuerint ꝑuerſȩ,[⁊ a foꝛtuna]quoties fuerit cõtraria,⁊ aduerſa.Deinde declarat quo mõ triſtitia eſt a v̄tutibus coꝛpoꝛis, nã ꝙ ſit a foꝛtuna aduerſa,hoc nõ declarat,qa oib⁹ pꝫ,declarat igit̃ quo mõ eſt a v̄tutib⁹ coꝛpoꝛis,cũ fuerint aduerſȩ,⁊ dicit.[Nã qui valitudinarius eſt]q̃ſi in moꝛbiȩ diuturnis cõſtitutus,[et]dato ꝙ ſit ſanus,⁊[non robuſtus,neqz erit paſſiõis].ſ.doloꝛificȩ[expers,neqz indolens.]alterũ eñi alteri⁹ eſt expoſitiuũ.[neqz lõgeuus,] Copia eñi moꝛboꝝ,vel diuturnitas vitaz breuẽ efficit, vt medici ſcribũt.⁊ tũc cõcludit.[Quare neqz bñfoꝛtunatus].i.felix[ꝑmanebit.]Eutycen eñi accepit ꝓ felici, vt bene Geoꝛgius expoſuit.Nã ſanitas non enumerat̃ inter bona foꝛtunȩ,ſed inter bona naturȩ.igitur nõ dicet̃ male foꝛtunatus ex moꝛbis,ſed mala nã affect⁹.Si igit̃ triſtitia ſit in ſene ex virtutibus coꝛpoꝛis,quoties fuerint ꝑuerſȩ.igit̃ letitia in ſene ſit ex coꝛpoꝛis virtutibus,quoties fuerint ꝓſpere atqz beneficȩ.

¶ Eſt autem ⁊ ſine roboꝛe,atqꝫ ſanitate alia quȩdã virtus longȩuitatis. Multi eñi ſine coꝛpoꝛis virtutibus longȩui ſunt, verũ diligẽs de his ꝑtractatio ĩ pñtiaꝝ nihil vtilis ẽ.

Cõmẽta^m. ¶ Remouet vnũ dubiũ,nã videt̃ fruſtra ad bonam ſenectutem eſſe additã lõgeuitatẽ,qa ſatis ſunt ſanitas,⁊ robur,naz ſenex ſanus,⁊ robuſtus vĩ lõgeuus.Rñdet Ariſt.⁊ dicit.[Eſt aũt ⁊ ſine roboꝛe atqz ſanitate,alia q̃daz virtus lõgeuitatis]⁊ ita põt eẽ aliqs hõ ſanus,⁊ robuſtus ad p̃ſens,⁊ nõ lõgȩuus.⁊ econuerſo aliquis longȩuus ſine ſanitate,⁊ roboꝛe,vt fuit Pꝛodicus,q debilis,atqz valitudinarius cũ bona rõne victus vixit lõgo tempoꝛe.ꝓpterea dicit.[Multi eñi ſine coꝛpoꝛis v̄tutibus].ſ.ſine roboꝛe ⁊ ſanitate[lõgȩui ſunt,]vt Pꝛodic⁹ qui debilis,atqz valitudinarius lõgo tpe vixit.Sꝫ qm̃ hȩc ꝑtractatio ſpectat ad librũ de lõgitudine,⁊ breuitate vitȩ:dicit.[Uerũ diligẽs de his ꝑtractatio,in p̃ſentiarũ nihil vtilis eſt.]Hactenus de bona ſenectute dictuz ſit.Quia Ariſt.dixit partẽ felicitatis eſſe bonã ſenectutẽ,⁊ nullũ totũ videt̃ ꝑfectũ abſqz aliqua ſui ꝑte,ſeq̃ret̃ ex ijs,quȩ dicta ſunt,vt nemo fȩlix eẽ poſſit,niſi ſenex. Hoc aũt falſuz eſt,qm̃ ꝓpinqoꝛes moꝛti vident̃ infȩliciores eẽ.At ſenes moꝛti pꝛopinqoꝛes ſunt q̃ꝫ iuuenes. De ſenectute diſputat Cicero li° de ſenectute.tñ q̃cũqz alij dixerint.Ariſt.fȩlicẽ nullũ eẽ poſſe arbitrat̃,niſi ſenem,⁊ ſenez itelligit a.35.annis vſqz in vitȩ finẽ decurrentẽ.Cauſa aũt qm̃ fȩlicitas non eſt ſine liberoꝝ multitudine,⁊ qdẽ bona,hȩc aũt non põt hñi ab hoĩe iuuene,nã lꝫ iuuenis hr̃e poſſit liberoꝝ multitudinẽ,bonoruz aũt nõ eſt poſſibile,niſi ꝑuenerint ad ꝑfectionẽ.Iuuenis aũt ꝑfectionẽ liberoꝛum nunq̃ꝫ videbit,niſi ipſe quoqz longe ſenioꝛ fuerit.Inſup ad felicitatẽ reqritur amicoꝝ copia,⁊ qdem bonoꝝ.Bonitas autẽ amici cognoſci non põt,niſi ꝑ lõgã tẽpoꝝ intercapedinem.qm̃ opꝫ experiri amicũ vſquequo ſecũ comederimus ſalis modiũ,vt dicit Ariſt.Quare experiri nõ poterit niſi a ſene.Ad hȩc ꝑtes fȩlicitatis ſũt gloꝛia,⁊ honoꝛ,quȩ haberi nõ poſſunt ab aliquo,niſi in magno annoꝝ numero.¶ P.Pars fȩlicitatis eſt bona foꝛtuna,modo ſicuti vna hirũdo nõ facit ver,ita vnus actus non facit bñ foꝛtunatũ,igit̃ ad experientiã bonȩ foꝛtuna neceſſaria eſt longa ȩtas,quȩ ſenectus eſt.etiã reqrit̃ ſanitas,at ſenioꝛes magna ex ꝑte minus ȩgrotare,q̃ꝫ iuuenes,annotatũ eſt ab Hippocrate.Demũ fȩlicitatis potiſſima ꝑs eſt virtus,p̃ſertim,quȩ pꝛudẽtia dicit̃.Hȩc aũt in iuuene eſſe nõ põt,cũ ſit inexꝑtus maloꝝ,⁊ bonoꝝ. vnde ⁊ Plato in Sympoſio aſſerit tũc mentis hoĩum oculos acute inſpicere,cernereqz,cuz coꝛpoꝛis oculus defloꝛeſcit.Plautus etiã in trinũmo ſenectutẽ cõdimẽtuz ſapientiȩ eẽ ait.Bion dicebat ſenectutẽ cȩteris ȩtatib⁹ eſſe p̃ferendam,qm̃ ad eã magis q̃ꝫ ad ȩtates cȩteras venire cupimus.⁊ hoc nõ ob aliud,niſi qa ſenectus ſapientiȩ,atqz pꝛudẽtiȩ ȩtas eſt.Dixit etiã Ariſt.fȩlicitatez nõ poſſe eſſe cuz doloꝛe,⁊ affectu.At ſenectus ȩtas eſt magis cȩteris libera ab affectib⁹,animiqz ꝑturbatiõibus. Reſipiſcũt eñi(vt Plato inqt)oẽs motus atqz perturbationes in ſene.Cũ ꝯo dicebat̃ ſenes eſſe moꝛti ꝓpinquioꝛes q̃ꝫ iuuenes,qcqd velit Cicero,ſatis eſt,vt fȩlix ſenex ſit lõgioꝛis vitȩ inter ſenes ſui generis.nõ eñi immoꝛtalitas eſt pars fȩlicitatis,ſed lõga ſenectus.

De ſenectute ⁊ felicitate.

¶ Multoꝛuz autez amicitia,⁊ bonoꝛũ amicitia non imanifeſta,ſi amicus definiatur,ꝙ amicus ſit talis,qui,quȩ putat illi eſſe bona, hoꝛum eſt operatiuus ꝓpter illuz,cui itaqꝫ multi tales,multoꝛum amicus,cui autẽ pꝛobi,is pꝛoboꝛum amicus eſt.

πολυφιλία multoꝝ amicitia. bonoꝛuz amicitia. χρηστοφιλία

¶ Qm̃,vt dictuz eſt,pars fȩlicitatis eſt multitudo amicoꝛum,⁊ bonoꝝ,dicit nunc Ariſt.[Polyphilia autez.]

polyphilus mltoꝝ amic⁹ chꝛeſtophil⁹ ꝓboꝝ amic⁹

ideſt multoꝝ amicitia,[ꝛ chreſtophilia].i.ꝓboꝝ amicitia[non imanifeſta,ſi amicus definiat̃,ꝙ ſit amicus, qui quę putat illi]ſuo[amico eſſe bona,hoꝝ eſt operatiuus ꝓpter illũ].i.quia eſt amicus,ꝛ nõ ꝓpter aliaꝫ cauſam. Nã qui bona facit alicui,ꝓpter ſpem,vel reciprocam vtilitatẽ,vel ꝓpter voluptatẽ nõ eſt ſimpl'r amic⁹. dixit,quę putat ſuo amico eẽ bona,ꝗa bonũ ſimpl'r nõ eſt aliquãdo bonũ huic.ſatis ergo eſt amico,vt ea agat amicus,quę vident̃ ei bona.Ex his cõcludit,ꝗd ſit polyphilus,ꝛ ꝗd chreſtophilus,ꝛ dicit.[Cui itaqꝫ multi tales]ſunt.ſ.q̃les definiti ſunt,hic dı̃[Polyphilus].i. multoꝝ amicus.[Cui autẽ]ſunt[probi].ſ.amici,qui definiti ſunt,[is chreſtophilus].i.proboruꝫ[amicus eſt.] Hęc de polyphilia,ꝛ de chreſtophilia.Oꝫ amicis indigeat fęlix,Ariſt.8° ethicoꝝ ꝓbat ꝓpter duo,p̃mo,vt habeat eos,quibus bñficia cõferre poſſit. Naꝫ beneficio ſublato,ꝓſperitas nihil videt̃ cõferre fęlici,qm̃ ꝓſperitas ſũmopere cõmẽdat̃,cuꝫ amicis cõmunicat̃. Deide ꝓpter neceſſitatẽ,qm̃ fęlicitatis bona ſine amicis conſeruari nõ poſſunt,neqꝫ cuſtodiri.naꝫ fęlix quo magis bonis abundat,eo magis periculis ſubiacet.Quo' autẽ magis periculis ſubiacet,magis amicis idiget,vt ꝑ eos facile bona cuſtodiat,ac ſeruet.

bona fortũa εὐτυχία ſcđa fortuna ꝓſpa fortũa proſperitas

Cõmẽta.m

¶ Bona autem fortuna eorum bonoruꝫ eſt, quoruꝫ cauſa eſt, vt omnia,aut plurima,aut maxima fiant, ꝛ exiſtant.

¶ Cum dixiſſet ſuperius ꝑteꝫ fęlicitatis eẽ eutychiam.i. bonã fortunaꝫ,nũc exponit quid ſit bona fortuna, hoc autẽ exponit declarãdo,quoꝝ bonoꝝ cauſa eſt fortuna,ꝛ quo mõ.ꝛ dicit.[Eutychia auteꝫ].i.bona fortuna, ſiue ſcđa fortuna,ſiue ꝓſpera fortuna/vel vt vno v̾bo dixerim ꝓſperitas[eoꝝ bonoꝝ eſt,quoruꝫ cauſa eſt,vt oĩa,aut plurima,aut maxĩa]p̃ter rõneꝫ[fiant]de nouo, ꝛ p̃ter rõnem[exiſtãt].ſ.ꝛ ꝑmaneant,ac ſeruent̃.igit̃ bene fortunat⁹ eſt,cui fortuna cauſa eſt oĩum,vel pluriũ, vel maximoꝝ bonoꝝ,vt p̃ter rõnẽ fiant de nouo,ꝛ facta p̃ter rõnẽ permaneant:atqꝫ ſeruentur.

¶ Cauſa autem fortuna quorũdam quideꝫ eſt,quorum ꝛ artes.multorũ v̾o,quę ꝛ extra artem. vt quorũcũqꝫ natura, ꝛ id,quod eſt pręter naturã cauſa eſſe poteſt. Nam ſanitatis quideꝫ ars eſt cauſa, pulchritudinis autem atqꝫ proceritatis,natura.

Cõmẽta.m

¶ Cũ dixiſſet bene fortunatũ eſſe,cui fortuna cauſa eſt bonoꝝ,nũc exponit q̃ bona ſunt a fortuna,ꝛ dicit.[Cã autẽ fortuna quorũdam ꝗdem eſt,quoꝝ ꝛ artes,]ſꝫ q̃tenus accidunt p̃ter rõnẽ,vel quatenus fiũt p̃ter rationẽ. [Multoꝝ v̾o].i.quorũdaꝫ v̾o,cauſa eſt,[quę ꝛ ext̃ artem]eſt,ꝛ exponit,q̃ cã eſt p̃ter artẽ,ꝛ dicit,[vt quorũcũqꝫ natura,ꝛ id/qđ eſt p̃ter nãm cauſa eẽ põt.]igit̃ fortuna cauſa eſt tã bonoꝝ,quę arte fiunt,q̃ꝫ bonorũ quę fiũt natura vel p̃ter nãm,mõ hęc quę a fortuna fiũt,p̃ter rõnem eueniãt,quę autẽ natura ꝛ p̃ter nãꝫ,ꝛ p̃ter rõnem accidãt.exponit hęc ꝑ exẽpla,ꝛ dicit.[Naꝫ ſanitatis ꝗdem ars eſt cauſa,]quę ſi euenit p̃ter rõnem,a fortuna eẽ dicit̃.[Pulchritudinis aũt atqꝫ ꝓceritatis,]cã eſt[natura,]verũ ſi p̃ter naturã accidant alicui,ei a fortuna accidere dicũtur,mõ eueniũt p̃ter rõnem.¶ Quo v̾o ad rẽ attinet,attẽtione dignũ,aliter hic eſſe ſumptũ id qđ eſt a fortuna,ꝛ aliter in libris auſcultatoriys,nam in auſcultatoriys id/qđ eſt a fortuna,reſpectu agẽtis accepit.vt dicat̃ a fortuna eẽ,qđ euenit p̃ter rõnem agentis.At hic reſpectu accipiẽtis ſumpſit,vt id dicat̃ a fortuna,qđ accidit alicui p̃ter rõneꝫ illius,cui accidit,ſiue ſit a cauſa intẽdente,ſiue a cauſa p̃ter rõnẽ agẽte.ꝛ hoc pacto tã ab arte,q̃ꝫ a natura,ꝛ p̃ter nãm,põt aliꝗd accidere nobis a fortuna,cum.ſ.euenerit nobis p̃ter rõnem noſtraꝫ.hac rõne ſanitas,forma,ꝛ ꝓceritas poſſunt accidere alicui a fortuna,vt cuꝫ accidant ei p̃ter intẽtum, atqꝫ p̃ter illius rõnem/cogitationẽqꝫ.Uerum de his in libris auſcultatoriys dilucidius dictũ eſt.nunc v̾o quãtum ad rhetoricam attinet,hęc ſufficiant.

¶ Diuo auteꝫ ea bona ſunt a fortuna,in quibus inuidia eſt, ꝛ eoꝝ bonorũ,quę p̃ter rõnem ſunt,fortuna quoqꝫ cauſa eſt. At ſi cęteri fratres deformes ſint: vnus formoſus fuerit:vel ſi cęteri,theſauruꝫ neſcierint: vn⁹ inuenerit.aut ſi ꝓximũ ſagitta ꝑcuſſerit, hũc non.aut ſi nõ venit ſolus,ſemꝑ cum venerit, cęteri ſemel cum venerint occiſi ſint. Nam hęc omnia res a fortuna vident̃ eſſe.

res a fortuna ꝓſperitates εὐτυχήματα eutychemata

¶ Cũ declaraſſet quę bona ſunt a fortuna,nũc aſſignat loca,a quibus poſſumus ſumere argumẽta ad ꝓbãduꝫ aliqua bona(quę p̃ma facie nõ vident̃ a fortuna)eſſe a fortuna:quoꝝ p̃mus accipit̃ ab inuidia,ꝛ dicit.[Diuo autẽ ea bona ſunt a fortuna,in ꝗbus inuidia eſt.] Non eni inuidemus alicui in iys bonis,quoꝝ ipſe cauſa eſt,ꝛ ad quę ꝑuenit labore ꝛ ſtudio ꝓpriys,hic eſt primus locus.Deinde aſſignat ſcđꝫ,qui accipit̃ ab eſſe p̃ter rationẽ,ꝛ dicit.[Et eoꝝ bonoꝝ,quę p̃ter rõnem ſunt,fortuna quoqꝫ cauſa eſt.]Ergo ſcđs eſt,vt ea bona ſint a fortuna,quę accidũt p̃ter rõnem.Deinde aſſignat exẽpla, quę poſſunt aptari vtriqꝫ loco,ꝛ dicit,[vt ſi cęteri fratres,]q ex eiſdẽ parẽtibus ſunt,[deformes ſint,vn⁹ formoſus fuerit:]ꝗa eniꝫ nulla videt̃ rõ,cur vnus formoſus,cęteri v̾o deformes fuerint,d̃formitas a fortuna accidit turpibus,ꝛ formoſitas a fortuna accidit pulchro. ꝛ ꝓpterea deformes inuidẽt formoſo.[Uel ſi cęteri].ſ. fratres,vel aliȷ[quiuis theſaurũ neſcierint,vnus]eoruꝫ [inuenerit,aut ſi ꝓximũ ſagitta ꝑcuſſerit,hũc non]ꝑcuſſerit.[aut ſi]viator nũc[nõ venit ſolus,]in quo tẽpore reperit in itinere latrones,[ſemꝑ cũ venerit,]ꝛ ſolitus ſit venire ſolus.[Cęteri ſemel cũ venerint].ſ.ſoli,nũq̃ꝫ tamẽ ſoliti venire,[occiſi ſũt.] Nã(vt inꝗt).[oĩa hęc] eutychemata[vident̃ eſſe].i.res a fortuna,naꝫ ꝛ ſunt p̃ter rõnem,ꝛ in eis eſt inuidia.Dicit eniꝫ bñ Egidius h̾ ſe cõſequi,nã ſeꝗtur hęc bona accidũt p̃ter rõnem,igit̃ ſunt inuidioſa,ꝛ ecõuerſo,etiaꝫ,valet ſunt ĩuidioſa.igit̃ p̃ter rõnem.¶ Sꝫ dices figulus inuidet ꝑꝑ lucrum figulo,ꝛ artifex artifici,ꝛ tñ lucruꝫ accidit ex laborib⁹, ꝛ nõ p̃ter rõnem.¶ Dõm lucrũ ſimpl'r non eẽ inuidioſum,ꝗa nõ eſt p̃ter rõnem,ſed exceſſus lucri,nã cęteris exiſtẽtibus paribus,nõ eſt rõ,vt lucruꝫ ſit mai⁹ vnius, q̃ꝫ alterius,quare ꝛ in exceſſu eſt ĩuidia,ꝗa exceſſus eſt a fortuna/ac p̃ter rõnẽ.Inſuper in frequẽtia eſt ĩuidia, ꝙ eni frequẽtius ad vnũ artificẽ acceſſerint,ad alteruꝫ rarius,hic eſt ĩuidia,ꝗa hic eſt fortuna.¶ Quęres fortaſſe,vtrũ bona,(quę Ariſt.dixit accidere hoĩbus a fortuna)habeãt cãm aliquã per ſe.Et videt̃ ꝙ nõ,naꝫ hęc Ariſt.accidere autumat vel cũ artifex agit p̃ter rõnem, vel cũ agens nãle agit p̃ter nãm.igit̃ nullaꝫ aliã cãm p̃ter has habẽt.¶ Hęc qđ diſputat̃ a nobis pluribus locis,tñ quantũ ad ꝓpoſitũ ſpectat Epicurus,queꝫ Auer. videt̃ ſectari,ꝛ aliqñ Themiſtius,fortuita bona,nulla

De cã eoruꝫ bonoꝝ:q̃ ſũt a fortuna. Digreſſio.

ꝗ cauſa per ſe euenire arbitratᷣ,ſed penitus ⁊ ſolū a for/
tuna,nec reducēda eē putat,niſi ad cām,quę ꝑ ſe alium
finē intēdit,quę ſimplr̄ fortuna,vel caſus eſt.Uñ The
miſtius 2° auſcultationis phyſicę vnā eādēqȝ cām per
ſe,⁊ fortunā aſſerit.v.g̃.mens vt a ꝓpoſito ordinatᷣ in
finem,quē intendit,ꝑ ſe cauſa eſt,vt vero cum illo fine
cõiungitᷣ aliqs alius non ꝓpoſitus,nec intentus,quiqȝ
rarenter euenit,mens ipſa fortuna dr̄,quę rõ docet for/
tuita/ſiue bona/ſiue mala,nulla e cauſa ꝓficiſci,ꝑter ꝙ
ab ea,quę aliū ꝑ ſe finē intēdit.Et ſic ſm hęc hȝ effect⁹
fortuiti in nullā aliā cām reducēdi ſunt,ꝙ in agētem ꝑ/
ticularē,qui ꝑ ſe intēdēs vnū effectū,ꝑ accidens alium
illi coniūctuȝ efficit.¶ Sȝ hęc poſitio eſt ꝯ rõnes,⁊ ꝯ
veritatē.Cõtra rõnes qdem,qm̄ obſeruauimus non ſe
mel ſtellas beneficas in hominū natalibus fortuita ac
inopina bona eis p̄ſagire,quę ipſi nõ intēdebāt.igitᷣ ha
bēt cām per ſe.Inſuper videmus nõnullos ipetus mo
uere appetitū noſtrū ad aliqd agendū oīno p̄ter rõneȝ,
qȝ poſtea adueniēs,a fortuna eueniſſe dicim⁹,vt Ariſt.
inqt in lib° de bona fortuna.igitᷣ hęc aliquo pacto cām
ꝑ ſe hñt.Cõtra veritatē vo,ga ſanctiſſimi viri oēs hęc
in ꝓuidētiam reducūt,quę eſt ꝑ ſe cauſa,ꝓpter hęc Ari
ſtoteles in libello de bona fortuna tādem,fortuita hȝ/
ſiue bona/ſiue mala ꝓficiſci autumat ab impetu q̄dam
nobis natiuo,inſitoqȝ.Tradit eni vnūquēqȝ ſuo ab or
tu,genituraqȝ impetū quēdaȝ ferre ſecū,quo qdē ad re
cte agēdum,prauiterqȝ operādū ꝓpellitᷣ,atqȝ allicitur.
Qua rõne euenit,vt fortuiti effectus,reſpectu qdeȝ acti
ui intellectus,fortuiti dicantᷣ,q̄tenus p̄ter rõnem cõtin
gunt,reſpectu aūt impetus mouētis itellectū ad agēduȝ
p̄ter rõnem erūt ꝑ ſe.v.g̃.vt formica ab inſtinctu gra/
na colligit,ita fortunatus ab ipetu mouetᷣ ad ꝓſperita/
tem futurā.Quare quēadmodū granoꝝ collectio eſt ꝑ
ſe reſpectu inſtinctus,ꝑ accñs autē reſpectu cognitiõis
formicę,quę grana nūq̄ collegit,ita quoqȝ fortuiti effe
ctus,ſiue ꝓſperi,ſiue aduerſi ſunt ꝑ ſe reſpectu impetus
mouētis intellectū,per accñs autē reſpectu itellꝰs agē/
tis p̄ter rõnem,⁊ cõſiliū.¶ Egidius vo in p̄ſenti loco,
⁊ in cõmētarijs,quę ſcripſit in libello de bona fortuna
(quę falſo ſunt attributa Diuo Thomę)ex vbis Ariſ.
Lectiõ explicita verſus finē illius libri,diſtinguit bonā fortunā,ꝙ alte
ra ſit,(quā Ariſt.appellat cõtinuā)vtputa per quā for/
tunatus ſemꝑ cū agit,ꝓſpere agit,lȝ agat p̄ter rõnē.naȝ
hic nūq̄ mouetᷣ ad agēdum,niſi tūc cū ꝓſperitas vētu/
ra fuerit.Altera vo,(quā non cõtinuā vocat Ariſt.)ꝙ
fortunatus ꝑ eaȝ raro moueatᷣ ad ꝓſpere agēdum.ꝑle
rūqȝ vo cõtra.vbi cā,ſi aliqs neſciēs nauigare in eum
portū ducatᷣ,in quo plerūqȝ nautę naufragiū patiuntᷣ,
dicit mõ hic,⁊ i eo libello has fortunas bifariā differ/
re,ꝙ cõtinua ſit diuina,nā q fortunatus cõtinua fortu
na eſt,a deo dirigitᷣ:ꝙ.vȝ.deū habeat gubernatorē,cui
(vt ibidē Ariſt.dicit,)nota ſunt oīa ⁊ p̄ſentia,⁊ futura,
⁊ p̄terita.Quę vo eſt nõ cõtinua,non eſt diuina.qm̄ nõ
eſt a deo,ga forte accidit eū ſic euaſiſſe,⁊ ga quod con/
tigit,eſt raro,ideo qui hac fortuna eſt fortunatus,lȝ ei
interdum bene ſuccedat,tñ plerūqȝ infęliciter agit.Se
cūdo differūt,qm̄ cõtinua eſt ab impetu,⁊ ab ipſo deo.
Quę vo nõ cõtinua,nec eſt ab impetu,nec ab ipō deo,
hęc ſunt,quę Egidius aſſerit de mēte Ari.quę mihi val
de ſunt ambigua:nā quę eueniūt a fortuna nõ cõtinua,
cum eueniāt a cā per accñs,opȝ reducere in cāȝ per ſe.
Talem cām per ſe nõ aſſignauit Egidius.¶ P̄.Nihil
qȝ fit in hoc mūdo ſublunari,ſubtrafugit ꝓuidentiam,
quę eſt in ipſo deo q cauſa oīum eſt.igitur nec ille effe/
pª ſuppõ. ctus,q proficiſcitᷣ a fortuna ipſa interciſa.¶ Dicamus
igitᷣ p̄mo cum Ariſt.in libello de bona fortuna bñfor/
tunatū eſſe a natura,dicit eni ibi ſic,[Natura autē q̄les
quoſdā facit,qui cõfeſtim a natiuitate differūt,nā quē/
admoduȝ alij glauci,alij nigroꝝ oculoꝝ ſunt.(qm̄ q̄le
eſſe opȝ,tale ⁊ habere opȝ)ſic ⁊ bñ fortunati,⁊ infortu/
nati]ſubaudi ſunt ab ipā natura.¶ Scdo dicam⁹ mul 2ª ſuppõ.
tiplicē eſſe impetū in bene,vel male fortunato ſm Ari.
in eo libello,vnus eſt in itellectu practico ad intelligen
dū practice,⁊ ad conſulendū.Aliqs eni naſcitᷣ a natura
bñ fortunatus ad ꝯſiliandū,aliqs vo ad male cõſulen/
dū.igitur in intellectu practico eſt impetus fortunatus
⁊ infortunatus.Alius eſt in volūtate,nā aliqs naſcitᷣ be
ne fortunatus ad volēdū,eligendūqȝ,aliqs aūt ꝯ.Silr̄
mõ in appetitu ſenſitiuo ſunt impetus nāles,naȝ ꝑ ſen/
ſualem appetitū aliqua naturalr̄ cõcupiſcimus,quę no
bis ſunt ꝓſpera,aliqua,quę ſunt aduerſa.Uerū cuȝ hȝ
appetitus ſit aptus obedire rõni,etiaȝ in ipſo fieri pñt
impetus rõnales.Quare bona fortuna nõ contingit cir
ca impetus ſenſitiui appetitus,vt ſunt ratiõales,ſed vt
ſunt nāles.¶ Ex his ꝑſpicuuȝ in hoīe eſſe multipliceȝ De multiplici fortuna in homine.
fortunā,nā cum fortuna nihil aliud ſit ꝙ impetus,quo
hõ mouetᷣ ad agēdum p̄ter rõnem,fit vt quotuplex eſt
impetus,totuplex ſit fortuna.⁊ ga in intellectu oꝑario
eſt impetus,ideo in itellectu operario eſt bona ⁊ mala
fortuna pro q̄litate impetus,⁊ ſic a fortuna hõ põt bñ
⁊ male cõſulere.Silr̄ de volūtate,ga enim in volūtate
eſt impetus ad bene ⁊ male eligēduȝ p̄ter rõnē,ideo in
actibus volūtatis eſt bona,⁊ mala fortuna.pari rõne,⁊
in appetitu ſenſitiuo eſt impetus,quo p̄ter rõnem appe
timus nobis ꝓſpera,⁊ aduerſa.igitᷣ ⁊ fortuna,q̄re mul/
tiplex eſt fortuna in nobis.¶ Utrum vo circa oꝑatio Utrū fortūa ſit in ſpeculationibus. Opi. Egidij
nes intellectus mere cõtēplarias poſſit eē fortuna,⁊ im
petus,Egidius in libello de bona fortuna aſſerit ꝙ nõ,
qm̄ Ariſt.nūq̄ egit ibi,niſi de impetu,queȝ habem⁹ cir/
ca actiones.Nā circa actiones cõtingit nos fortunate ⁊
infortunate agere.nõ auteȝ circa cõtemplationes.Sȝ ſi
ignorātia eſt infortuniū aīę,ſciētia aūt ꝓſperitas,videtᷣ
mihi p̄mo etiā in actibus intellectus ſpeculatiui dāduȝ
eſſe impetū,quo quis mouetᷣ in p̄mas ꝯtēplatiões pro/
ſpere,⁊ alius non ꝓſpere,mihi etiā ſcdo videtᷣ actiões
cõtemplarias eſſe bifariā,aut ex ꝓbabilibus,aut ex de/
mõſtratiuis reſultātes.Cuȝ actiones cõtēplarię fiūt ex
ꝓbabilibus,pñt fieri ſciēter,⁊ ignorāter,⁊ ita fortuna/
te,⁊ infortunate.Nā in intellectu põt eē cõnatus impe
tus,vt ex ꝓbabiliorib⁹ ſyllogiçet,⁊ ſic erit fortuna bo/
na ad ſyllogiçādū,vel põt impetus cõnatus eē,vt ex i/
probabiliorib⁹ ſyllogiçet,⁊ ſic erit mala fortuna ad ſyl
logiçādum.At in demõſtratiuis ⁊ mathematicis,cū nõ
poſſint demr̄ationes eē niſi vno modo,ideo nõ põt in
eis eſſe fortuna:inquātū.vȝ.ſunt ſimplr̄ demõſtratiua.
Tertio videtᷣ mihi poſſe eē fortunā in demõſtratiuis,
quātum ad initia ſpeculādi,⁊ quātuȝ ad determinatam
cõtēplationē.nā(vt Ariſt.dicit in eo libello)quēadmo
dum nõ cõſiliabitᷣ conſiliās anq̄ cõſiliaretᷣ,ſed eſt p̄n/
cipiū quoddā ipſius cõſilij,qȝ non eſt cõſiliuȝ,aliogn
proficiſceremur in infinitū in cõſilijs,ſic in cõtēplatio
nibus eſt dare p̄maȝ cõtēplationem,cuius nõ cõtēpla/
tio eſt p̄nciptum,ſed aliud qȝdaȝ alterius rõnis ab ipſa
contēplatione.igitᷣ quemadmodum p̄mi cõſilij princi/
pium eſt alterius rõnis.ſ.impetus,quo intellectus pra/
cticus mouetᷣ ad hȝ cõſiliuȝ magis ꝙ ad alterū,p̄ter rõ/
nem priorē,ſic p̄mę cõtēplationis principium erit alte
rius rõnis.ſ.impetus quo itellectus cõtēplarius p̄ter ra
tionem mouetᷣ ad hanc cõtēplationem demõſtratiuaȝ
magis ꝙ ad alterā,magiſq̄ ad hanc ꝯcluſioneȝ ꝑ hunc

ſyllm̃ demõſtratiuũ q̃ꝫ ad alterã,vel q̃ꝫ ad eãdẽ ꝑ aliuꝫ
ſyllm̃.igit̃ in cõtẽplationibus põt eẽ impetus,ꝛ fortu/
na.Tertio accipiamus in his fortunã ꝛ impetuꝫ poſſe
eſſe vno mõ,alio mõ non.Naꝫ rõ cõſiderari põt vt na
tura q̃dam,ꝛ ſic cõparat̃ ad p̃mos actus ſuos.ꝛ hac rõ/
ne ineſt ipſi impetus,quo mouet̃ ad actũ p̃mũ, ad hũc
vel illuꝫ magis.Scd̃o mõ,vt eſt rõ q̃dam,quę facta in
actu cognitione p̃ncipioꝝ,mouet ſeipſaꝫ ad intelligen/
dum ꝯnes.Hoc ſcd̃o mõ magis eſt rõ,qa hoc mõ a ſe/
ipſa mouet̃ rõcinando,ꝛ diſcurrendo a p̃ncipiys ad cõ
cluſiões.Sed p̃mo mõ,ratio eſt magis natura,qm̃ illo
mõ mouet̃ impetu,ꝛ tẽdit in vnũ tm̃.Cuꝫ ỽo,vt ratio
mouet̃ a ſeipſa,nõ ſic determinate tẽdit in vnũ.Cã aũt
Tex. cõ. 9. qa rõnales potẽtię(vt 9° metaphy.ſcribit Ariſt.)ſũt ad
oppoſita.ꝛ hoc pacto nõ cõtingit eſſe fortunã,de rõne
hoc pacto intelligit Ariſt.eo libello,cũ dicit,vbi pluri/
mus intellectus,ꝛ rõ,ibi minima fortuna.p̃mo aũt mõ
cum cõſiderat̃,ineſt ei ĩpetus ꝛ fortuna reſpectu actuũ,
ꝛ qd̃ dictuꝫ eſt de ĩtellectu ꝯſiliatiuo idẽ ꝛ de intellectu
cõtemplatiuo intelligas,nã etiã hic põt bifariã cõſide/
rari,ꝛ vt natura q̃dam reſpectu p̃moꝝ actuum,ꝛ vt rõ,
quę ex p̃mis actibus effecta actu ſeipſaꝫ mouet.Simi/
li mõ ꝛ voluntas bifariã cõſiderari poteſt,ꝛ vt nã q̃dã
reſpectu p̃moꝝ motuuꝫ,ꝛ ſic in ea eſt fortuna,ꝛ impe/
tus,ꝛ vt effecta in actu ꝑ primos motus,ꝛ ſic mouet ſe/
ipſam ad eligẽdũ media in finẽ,poſtq̃ꝫ finis eſt ei oſtẽ/
ſus.ꝛ ſic in ea nec eſt impetus,nec fortuna.Qua ratiõe
fit,vt volũtas,qua mouet ſeipſaꝫ,dicit̃ volũtas,qua ỽo
mouet̃ ad primos actus ab impetu,dicit̃ eẽ natura.ꝛ p̃
mõ in illius actibus nõ eſt fortuna,ſed ſcd̃o mõ.Ex ijs
pꝫ non eẽ fruſtra cõſilium,neq̃ꝫ electionẽ,qm̃ conſiliũ
ꝛ electio fieri poſſunt cõtra impetus,ꝛ vt de volũtate ꝛ
intellectu diximus,ſic de ſenſuali appetitu dici põt.nã
ſi appetitus ſenſualis ꝯſideret̃,vt natura,vt puta reſpe
ctu primoꝝ actuuꝫ,ſic in eo,actibuſq̃ꝫ eiꝰ aſſignari põt
fortuna ꝛ impetus,nam vt ſic ꝓſpere,ꝛ calamitoſe mo
ueri põt.Sin autẽ cõſideret̃,vt rõni ſubditur,ſic nec in
eo,nec in eius actibus cõtingit impetus,nec bona for/
tuna.Ex ijs ꝑſpicuũ eſt,circa quos actus humanos eſt
fortuna,dictũ eſt eni circa eos actus eẽ fortunam,circa
quos eſt impetus,ꝛ qm̃ circa actus p̃mos,ꝛ ſpeculatiui
ꝛ cõſiliatiui intellectus,ꝛ volũtatis,ꝛ ſenſitiui appetitꝰ.
eſt impetus ad bñ ꝛ infęliciter agẽdum,circa aũt ſcd̃os
non,fit vt in his ſit fortuna ꝛ bona ꝛ mala.Naꝫ hi oẽs
ab impetu ꝓficiſcũtur p̃ter rõnem priorẽ.tunc facile pꝫ
ea,quę ſunt a fortuna,eẽ a cauſa ꝑ ſe,qm̃ ea quę ſunt a
fortuna,ſunt ab impetu.ꝛ q̃tenus ſunt ab impetu,ſunt
a cauſa ꝑ ſe,q̃tenus ỽo ſunt p̃ter rõneꝫ eius qui ea ꝯſe/
quitur,dicũtur eẽ a fortuna.¶ Sed tunc eſt q̃ſtio non
parua de cauſa effectiua harũ ꝓpẽſionũ,quas Ariſ.vo
cat impetus,Socrates aũt dęmonia,qd̃ nec Ari.diſpli/
cet,nam ꝛ ipſe quoqꝫ impetũ dęmonẽ appellat in libel
lo de bona fortuna.Ptolemęus hꝯ impetus in cęlicas
enu^{ro} 3°. reducit cauſas,dicit eni lib° cẽtũ enũtiatoꝝ,qui ad reꝫ
„ quãpiam aptus eſt,habebit ꝓfecto ꝛ hꝯ ſignificationis
„ ſtellã admodũ potẽtem in ſua genitura.Eteni cuꝫ ſit a
marte virilitas,ſi virilis hois inſpecta ſit genitura,pla/
ne apparebit martem in primarys cęli locis, atq̃ꝫ in ſi/
gnis cõuenientibus,ſiue in altitudine ſua cũ aliqua etiã
fauorabili cõiunctione,aut aſpectu eẽ collocatum. Itẽ
ſi intelligentes ſunt,a mercurio.Inſpecta eni intelligẽ/
tis hois natiuitate,ipſa nobis natalitię figurę cõſtitu/
tio indicabit a ſignis,lociſqꝫ ꝓpriys mercury eẽ pręſi/
dium,qbus ipſe in locis cuꝫ maieſtate quadaꝫ ſuę pote
ſtatis pręſit Obſeruatione cõpertum habemus,quen/
dã,qui mercuriuꝫ in geminis,in domo tertia collocatũ
habuit,atq̃ꝫ a ſole remotũ,euaſiſſe clariſſimũ in lr̃is:ac
ingeny ſui viribus,aſſiduaq̃ꝫ lectione abſq̃ꝫ multa p̃ce/
ptoꝝ opera cõſecutũ,vt ꝛ ph̃iaꝫ,ꝛ aſtrologiam optime
teneret idẽ ꝛ de ſtellis reliqs dicẽdũ.Et eodẽ li° ſequen enu^{ro} 4°.
ti enu^{ro},aĩa inquit ad cognitionẽ apta,plus veri aſſeqt̃, „
q̃ꝫ qui ſup̃muꝫ,in modũ ſe in ſcĩa exercuit.Eodẽ quoqꝫ enu^{ro} 38°
lib°.ita dicit,cũ Mercurius in altera domoꝝ Saturni „
cõſtitutus,ac potens fuerit,cõiecturatiuũ nato dat ĩtel „
lectuꝫ,ac reruꝫ ſcrutationẽ,in Martis ỽo domo,ac p̃/ „
ſertim in Ariete,facundiã.In libro ỽo $apotel^{tum}$ plane „
ꝓpenſiones intellectuales fęlices ꝛ infęlices a ſtellis ꝓ/
ficiſci declarat.Or aũt impetus cęteraꝝ potẽtiaꝝ ſtellis
vt effectricibꝰ cauſis tribuerit,li° etiam cẽtũ $enu^{roꝝ}$ tra/ enu^{ro} 29°.
dit,cuꝫ dicit.Stellę fixę irrõnabiles,atq̃ꝫ admirabiles „
fęlicitates afferunt,quas tamẽ plerũq̃ꝫ calamitatibꝰ inſi „
gniunt,niſi ꝛ planetę ad fęlicitatẽ cõueniãt.Eodeꝫ q̃ꝫ li „
bro.Magnę inqt.in genituris fęlicitates ꝯferunt̃,Tuꝫ enu^{ro} 46°
a ſtellis fixis,Tuꝫ ab interlunioꝝ cardinibus,etiã ꝛ a „
locis partis fortunę regni,cũ horoſcopus in eis reper/ „
tus fuerit. Ex his pꝫ ſm̃ Ptolemęum vñ impetus ipſi
hoibꝰ ꝓdierint.Sꝫ quo ỽo mõ nobis cõgenerent̃,de/
clarant aſtronomi oẽs,cũ imaginent̃ cęleſtẽ cõſtitutio
neꝫ,quę impetũ ſui iuris efficit,quęq̃ꝫ tũc viget,cum ali
quis in lucẽ ędit̃(quã fatũ particulare appellamus)ae
rem alterare,q nos cõtinet:vt Ariſt.ẽt ſcribit lib° 8° au/
ſcultationũ nãliuꝫ.Aer aũt ipſe alteratus,quaſi oẽꝫ cęli
cam vim,(quę tũc manet,cũ qs in lucẽ ędit̃)e cęlo ipo
mutuãs fętuꝫ tunc p̃mo ęditũ alterat,extrinſecꝰ ꝑ mea/
tus,foraminaq̃ꝫ ingrediẽs,generat in eo q̃litates quaſ/
dam vitę nati coęuas,eo mõ quo calor in ligno calorẽ
generat,quas Ariſt.impetus,Cicero ꝓpẽſiões,Socra/
tes ỽo dęmonia appellauit.Ptolemęus aliquãdo mi/
nima,vel afflationes.¶ Sꝫ hęc poſitio falſa eſt.p̃mo
qa cęleſtis vis nihil põt in eas animę ꝑtes,quę ſunt in/
tellectus,ꝛ volũtas,niſi admodũ per accñs,vt etiã ipſe
met Ptolemęus ſcribit in proęmio apoteleſmatũ.De/
inde a fortuna vel caſu videtur nato datũ,vt ſub hac,ꝛ
nõ ſub illa ędat̃ cõſtellificatione,ꝑ quã impetũ ꝯſequa
tur hũc,ꝛ nõ illuꝫ.Ei eni p̃ter rõnem datum eſt.nec hic
ſpẽm vniuerſaꝫ cõſeqtur.Quare a fortuna id eẽ videt̃.
ſed cũ fortuna cauſa ſit ꝑ accñs,quę nihil agit,niſi redu
cat̃ in per ſe cãm,de hꝯ cauſa per ſe reſtat adhuc digla
diatio,q̃ ſit:Ariſt.itaqꝫ hos impetus veluti in p̃maꝫ ef/
fectriceꝫ cãm reducit in deũ.Dicit eni in libello de bo/
na fortuna ſic.[An aliqd̃ principium eſt,extra qd̃ nihil
aliđ eſt.Hoc autẽ qa tale eſt ſm̃ eſſe,tale facere poteſt,
itaqꝫ qd̃ quęrit̃,hoc eſt.]per quę induit deũ eẽ cãm pri
mam,ac ꝓximã harũ ꝓpenſionũ.Naꝫ cũ deus ſit ſemꝑ
in actu talis.ſ.ſemper intelligens,ꝛ volẽs,ideo põt nos
actu mouere,facereqꝫ hꝯ impetus in aĩa noſtra,vt actu
intelligamus,ꝓponẽdo.vꝫ.nobis bonum finẽ,ꝛ vt bo
na conſiliemur,eligamuſqꝫ ea,quę ſunt ad finẽ.Appel/
lat aũt deuꝫ extra qd̃ nihil eſt,nã vt corpus nõ eſt extra
aĩam,ſic nihil eſt extra deũ,nam ꝛ mũdus,ꝛ q̃libet mũ
di pars cõtinet̃ in deo.Deinde q̃ſi rõcinando dicit,ꝛ i/
terrogat,[quid igit̃ motus p̃ncipiũ in aĩa:]Rñdens di
cit.[Palam,qm̃ quẽadmodũ in toto,etiaꝫ ꝛ deus oẽ il/
lud mouet].ſ.qd̃ in nobis eſt aptuꝫ moueri.Cuius cãm
aſſignat,ꝛ dicit.[Nã qd̃ in nobis,cunctiſqꝫ rebus diui/
nũ eſt,mõ aliquo oĩa mouet.]Quaſi argumẽtuꝫ ſit,deꝰ
eſt $p̃n^{m}$ oĩs motus.igit̃ eſt p̃ncipiũ,ꝛ cauſa mouẽs aĩaꝫ
noſtrã ad intelligẽdũ,ad ꝯſiliandũ,ad appetẽdũ,ad eli
gendũ,ꝛ ad oẽs p̃mos motus,qbus impellimur ad ali/
quid agẽduꝫ,vel quouis mõ operãdũ,deinde hoc ideꝫ

ꝓbat alia rõne, ꝛ dicit ſic. [Rõnes autẽ ꝑncipiũ nõ eſt ratio, ſed aliqd melius.] deinde interrogat, [qd igitur vtiqȝ erit melius rõne, ꝛ ſciẽtia, ꝛ intellectu, niſi deus:] quaſi dicat, nihil. Nã ſi aliqd videt̃ rõne melius, illud eẽt intellectus, ſed intellectus non eſt, cuius rõnẽ dicit. [Intellectualis eni virtus inſtrumentũ eſt] ſubaudi dei ad motũ intellectualem, quẽadmodũ orbis ad motum circularẽ. Non ergo põt eẽ melius rõne, ſciẽtia, ꝛ intellectu. Quare deus eſt, q mouet aiam ad oẽs hos mot⁹, quos diximus. Imaginat̃ eni Ariſt. deuȝ mouere cęlũ,

Tex. c. 49. ꝛ vniuerſam nãm (vt 12° metaphy. ſcribit.) Quare mouet omnes aię potẽtias ad ꝑmos ſuos motus, q̃ten⁹ naturę q̃dam ſunt. ꝓpterea eodẽ lib° cõcludit bñ fortunatos vocari, qui impetũ ſequũtur, quiqȝ ſe dirigunt ſine rõne exiſtẽtes. Cõcludit etiã nõ eſſe expediẽs his conſiliari, qa habẽt ꝑncipiũ tale, qð eſt melius itellectu, ꝛ cõſilio. Quare q hunc motũ ꝑcipiũt, ſequũturqȝ diuinos impetus, atqȝ ꝑ hos bona adipiſcunt̃, hi eutychi dicũtur .i. bene fortunati, qui ꝟo hunc motũ non ꝑcipiunt, nec diuinos hos impetus ſequũtur, cuȝ in calamitates incidãt, infortunati appellant̃. Ex his pȝ effectrix cauſa haruȝ inclinationũ. Eſt eni deus, qui mouet cęluȝ, ꝛ

Utrũ ipet⁹ ſit ſemꝑ bonus. totam nãm. ¶ Sed tũc circa hęc emergit alia quęſtio, vtrum impetus iſti, qui ab ipſo deo in aia efficiunt̃ ſint omnes ad bonũ, an deus alijs efficiat impetus ad ꝓſpera cõſequẽda, alijs autẽ ad calamitoſa. Egidius in libello illo planiſſime arbitrat̃ hos ipetus eẽ ſemꝑ ad optima, qm̃ cũ deus eo mõ agat, quo eſt in actu, eſt autẽ in optimo actu, atqȝ in optimo eſſe, ideo ab eo nihil niſi optimũ ꝓficiſcit̃. q̃re hꝰ impetus ſemꝑ mouet aiam ad ꝓſperitates. Huius ſignũ colligit ab Ari. in eo libello, qui volẽs aſſignare cãm quare fortunati velocius diuinãt q̃ prudẽtes, ꝛ ſapiẽtes, dicit, [ꝛ hoꝝ] .ſ. fortunatorum, [ꝛ ſoloruȝ, diuinatiua velocior eſt ea, quę pruden tiũ, atqȝ ſapiẽtiũ eſt.] Cui⁹ rõnẽ aſſignat, ꝛ dicit. [Nã nõ eam, quę a rõne eſt,] fortunati [ſuſcipiũt,] ſed ſubaudi eam diuinatiuã, quę eſt ab ipetu. [Alij ꝟo ꝑtim ꝑꝑ experiẽtiam, ꝑtim ꝑꝑ cõſuetudinẽ in ꝯſiliãdo] diuinatiua [vtunt̃. deo aũt ꝑ ſe ineſt hꝰ] .ſ. futuroꝝ ꝛ oiuȝ cognitio, [nã bene videt ꝛ futuꝝ ꝛ p̃ſens, ꝛ p̃terita,] ꝛ cũ illi impetus ſint a deo, ideo q mouentur ab illis, nõ ꝑꝑ experiẽtiã, nec ꝓpter cõſuetudinẽ, melius mouẽtur ad fortunate agẽdũ cũ moueant̃ ab ipſo deo oia videte. Ex his cõcludit Ariſt. [ſic ꝑꝑ melãcholiã] ſubaudi melancholici [ſunt ꝛ recte diuinãtes,] Cui⁹ cãm aſſignat, ꝛ dicit. [naȝ principiũ] illud .ſ. impetus diuinus [ãmiſſa rõne appet magis] hinc generi hoiuȝ. qð per exẽplũ exponit, ꝛ dic̃. [quẽadmoduȝ cęci memorãt magis] ijs, qui vidẽt, [nã ammiſſis his, quę viſibilia ſunt, pollẽti⁹ cõmemorãt.] vna eni aia eſt in qua oẽs potentię firmant̃, cũ igit̃ aia vtat̃ quaſi oib⁹ his potẽtijs, fit, vt cuȝ fuerit pollẽs act⁹ vnius potẽtię, reddat̃ imbecillior actus alterius, vt qui vehemẽter cogitant, hñt oculos attonitos, q̃ſi nihil vidẽtes. Quare loco ab oppoſito, cũ ammittit̃ vnus ſenſus, alius vires aſſumit, vñ cęci viſilib⁹ nõ intẽti, meli⁹ cõmemorãt, ita quoqȝ ſimplices ac melãcholici de externis actionibus nihil curãtes, nec occupati in oꝑationibus prudẽtię, melius ꝑcipiũt interiores ipetus, diuinoſqȝ inſtinctus, a qbus moti certius p̃ſagiunt. Ex his, quę dixit Ariſto. pȝ impetus diuinos eẽ oẽs ſimpl'r bonos. Alioqn in fatuis, atqȝ melãcholicis nõ neceſſario eſſent boni. qa nõ ꝑꝑ͛a qa melius ꝑcipiũt impetus, deberẽt ſemꝑ ad fortunatiora moueri, niſi ſupponam⁹ hꝰ impetus ſemꝑ eẽ bonos. Ego aũt puto diuinos ipſos impetus, quatenus ex ipſo deo ſunt, qui eſt in natura optimus, optimos eẽ oẽs, ex ꝑte tñ recipiẽtiũ, q̃ſi ꝑ accidẽs aliquos eſſe bonos, ꝓſperoſqȝ, aliquos eẽ malos atqȝ calamitoſos, vt pȝ de ſole, cuius calor eſt ſemꝑ bonus, ꝛ tñ effectus ab eo nõ vna rõne ꝓficiſcunt̃. qm̃ diſpoſitio recipiẽtiũ nõ eſt vna. Semꝑ eni receptũ variat̃ pro natura recipiẽtis. vñ ꝟo ſit in hoibus hęc varia diſpõ, vt in vno ſit ad bonũ in alio ad malũ impetũ, facile eſt ſoluere, nã ꝓficiſcit̃ hęc differẽtia ex diuerſo cauſaruȝ ſcðarũ cõcurſu. Cũ eniȝ alius hõ gñetur ex alio ſcðaruȝ cauſarũ cõcurſu, alius aũt ex alio, fit vt diſpõ ad impetus ſuſcipiẽdos nõ ſit vna, ſed alia ꝓ alia, atqȝ alia rõne cõcurſus. Scða cauſa eẽ põt experiẽtia, ꝛ cõſuetudo, nã cum hõ ſit agẽs liberũ, põt agere cõtra inclinationes diuinas, Et ſi põt agere cõtra diuinas inclinationes, põt partiȝ experiẽtia, ꝑtiȝ aſſuetudine adeo ꝯ eos diſponi, vt ipſos penitus nõ ſentiat. Quare eos non recipiet, vt deus affert, qð ꝟo dicebat̃ de melãcholicis, non cogit, qa Ariſt. loqtur ſuppoñedo in eis nullã eẽ diſpõnez p̃ter melãcholiã. Quãdo eni ita ſupponit̃. veꝝ eſt qð dicit. ¶ Ulterius q̃res vtruȝ hꝰ impetus ſint immediate a deo ſm Ariſt. videt̃ ꝙ nõ, qa Ariſt. ꝓpterea ponit mũduȝ ęternũ, qa deus eſt ęternus, ꝛ iuariabilis, ab ęterno aũt, ꝛ iuariabili nõ põt ꝓuenire nouũ, igit̃ cum mũdus ſit imediate a deo, opȝ mũduȝ eẽ ęternũ. Pari argumẽto argumẽtor ſi impetus eẽt imediate a deo, ipetus eẽt ęternus. quẽadmoduȝ de mũdo argumẽtũ valet. ¶ Dicẽduȝ/quẽadmoduȝ aia eſt imediate adeo nulla mutatiõe facta in deo, ſȝ mutatiõe facta in mã tãta, vt poſſit aiam recipere. ita nulla mutatiõe facta in deo, ſed in nobis a cõcurſu ſcðarũ cãruȝ, ab ipſo deo in aia ꝓducitur impetus imediate. Qð aũt dicebat̃ de mũdo, nõ eſt ad ꝓpoſituȝ, qa mũdus nõ ꝓducitur diſpõne aliqua facta in mã. ideo ſi de nouo fieret, oporteret nouitatẽ oẽȝ eẽ ex parte dei, cum nulla poſſit eẽ ex ꝑte materię. Quare Ariſt. nõ ſibi aduerſat̃ in ijs, quę dicit in libello de bona fortuna, ꝛ in ijs, quę dixit in auſcultatorijs. Sȝ Handauẽſis acerrime inſtat, ꝑmo qa non põt eſſe aliqua nouitas in effectu, qn ſit in cauſa. Et cũ dĩ de aia intellectiua, ꝛ de ſole, dicit Ariſt. ꝛ Auer. tenere aiam itellectiuaȝ eſſe ęternã tã a ꝑte ante q̃ a ꝑte poſt, qm̃ oẽ ęternũ a ꝑte poſt eſt ęternũ a ꝑte ante, vt plurib⁹ rõnib⁹ Ariſt. probauit libro ꝑ̊ de cęlo. Cũ ſit vtraqȝ ex parte ęterna, erit vna numero in oib⁹, qm̃ in abſtractis a mã, nõ differt indiuiduũ ꝛ qdditas, vt ſcribit Auer. Illud etiã de ſole dicit minime eẽ ad ꝓpoſitum, qm̃ lȝ in ſole nõ ſit nouitas quo ad ſubam, quo tñ ad motũ eſt nouitas. Nam ꝓpter motus diaȝ põt aſſignari rõ quare nũc illuminat, ꝛ ꝑus non. At in deo (ſi ab ipſo nouum ꝓficiſceret̃, vel eiuſdẽ rõnis, vel diuerſarũ rõnũ) nõ poſſet reddi rõ q̃re nunc magis q̃ prius agit, niſi ex ꝑte illius ponat̃ aliqua nouitas, qð abſit dicere. ¶ P. Obijcit, qa ſi ponat̃ aliqua nouitas in effectu rõne effectus, ꝛ nõ rõne cauſę (maxime ſi illa ſit cauſa totalis illius effectus) dicet̃ talẽ effectũ totũ non eẽ ab illa cauſa, imo ſequet̃ illum effectũ, vel aliqd illius eẽ improductũ, aut eẽ ꝓductuȝ a ſeipſo. ¶ Sȝ hęc friuola ſunt ꝑmũ qdem diluit̃, qm̃ ſm veritatẽ, ꝛ ſm Peripateticos põt eſſe aliq̃ nouitas in effectu ſm rem, quę in cã erit fortaſſe ſm rõnez. Inſuper effectus nouus nõ eſt, niſi ꝓpter nouaȝ diſpõnez factã in ſubto, qð recipit illũ effectũ, ꝛ hoc ſatis eſt, illð qð dicit de aia, nõ eſt verũ, ꝛ nos in libris de aialib⁹ probauimus aiam eẽ ꝓductã imediate a deo. Nec eſt verũ ſi fuerit aia ęterna a parte poſt, vt ſit ęterna a parte añ, qm̃ vt demõſtraui in ꝑ̊ de cęlo, illa Ariſto. maxima, oẽ ęternũ a parte poſt eſt ęternum a ꝑte ante, nõ eſt vera,

niſi in compoſitis,nõ aũt in ſimplicibus. ꝛ tu lege ea,q̄ ſcripſimus.Illud de ſole eſt valde ad ꝓpoſitũ,qm̄ ſol in eodẽ ſitu ꝓducit in eodez puncto terrę varios effe/ctus,vbi nec ex parte motus, nec ex pte ſubę eſt aliqua variatio in ſole.qm̄ ſatis ẽ, vt ſit varietas ex pte diſpõ/nuz.Quare ſicuti ſol nec motu nec ſubã variatus in ea/dẽ glebba terrę ꝓducit varias herbas,ꝑꝑ variã diſpõ/nẽ in mã,ita deus põt nouũ effectũ ꝓducere, ſola in re/cipiẽte facta noua diſpõne. diluit ꝛ vltimũ, qð obycit, deus eniz ꝓducit nouũ effectũ,nõ nouitate effect⁹, ſed nouitate diſpõnis,ꝑ quã recipiẽs recipit nouũ effectuz ab ipſo deo ꝓductũ.ꝛ ſi quęres illa noua diſpõ in reci/piẽte eſt ꝓducta,vel iproducta:dico ꝙ eſt ꝓducta im/mediate a cõcurſu cauſaꝝ ſecũdaꝝ,a deo vero tanq̄ a cã vl̃i.vñ deus eſt cã effectus,ꝛ diſpõnis. diſpõnis qui/dem cauſa eſt vl̃is: naz deus cũ cauſis ſecũdis diſpõnẽ efficit.eſt autẽ cauſa effectus imediata,ꝛ ꝓxima. nec eſt abſurdũ,vt deus diſponat ſubiectũ,ꝛ imediate produ/cat effectũ in illo ſubiecto,aliter, ꝛ aliter,diſponit qui/dem ꝑ concurſuz cauſaꝝ ſecũdaꝝ. producit aũt ꝑ ſuaz eſſentiã inquantũ eſt ſemꝑ in actu:ꝛ per eſſentiã cõmu/nicaximus.parcant mihi lectores in hac prolixitate.qm̄ bonus Egidius me coegit digredi tantopere.

¶ De virtute aũt,qm̄ conuenientiſſimus lo/cus eſt,qui eſt circa laudes,qñ de laude ſer/monẽ faciemus,tunc determinanduz. Quę igit̃ opz cõiectare hortantes tãquaz futura, aut exiſtentia, ꝛ quę dehortãtes: manifeſtũ contraria enim ſunt horum.

Cõmẽta[m]. ¶ Quia vna ꝑs fęlicitatis eſt animi virtus, cũ ꝓpoſuiſ/ſet dicere de fęlicitate,ꝛ partib⁹ eius,ꝛ de animi virtute nõ dixit,de cęteris autẽ partibus dixit, excuſando ſe,ꝛ demõſtrãdo locũ,vbi de virtute dicturus eſt cõuenien/tius,dicit.[De virtute aũt].ſ.animi,[qm̄ cõuenientiſſi/mus locus eſt,q eſt circa laudes].i.ille,i quo dicturi ſu/mus de laude,[qñ de laude ſermonẽ faciemus, tũc de/terminandũ].ſ.de animi virtute. tunc epilogat, ꝛ dicit. [Quę igit̃].i.quos fines[opz coniectare] ꝛ ſupponere [hortãtes tãq̄ futura,aut exiſtẽtia].i.aut q̄ media tãq̄ pñtia,vt ꝑueniamus in fines expoſitos, [ꝛ q̄ dehortan tes,manifeſtũ,ꝯria enim ſunt hoꝝ.]nã ſi hortamur ad fines expoſitos ꝑ vtilia, dehortabimur e finibus ꝯtrys per dãnoſa.diximus enim ſuꝑius,ꝙ lz finis non ſit id, qð quęrit̃ in cõſilys,neqz ſit id,circa qð cõtionamur, tamẽ in cõſilys,ꝛ contionib⁹ ſupponit̃ finis,qm̄ eſt ex quo,ꝛ gratia cuius cõſiliamur. ea autẽ de quibus con/tionamur atqz cõſiliamur,ſunt vtilia ad finẽ conſequẽ/dum,quę dicunt̃ media in finẽ. ¶ Circa finẽ huius ca/pitis magna qð eſt,qm̄ Ariſtote. ponit bona exteriora partes fęlicitatis.modo ꝑs eſt de eſſentia totius. Qua/re bona exteriora erunt de eſſentia fęlicitatis. hoc autẽ eſt falſuz,primo qm̄ bona exteriora nõ ſunt finis,neqz partes finis.ſed ſunt in finẽ ordinata,ſunt enim(vt ſcri/bit Ariſtot. primo ethicoꝝ)bona vtilia.deinde vtraqz fęlicitas tam ciuilis,q̄ contẽplaria atqz monaſtica cõ/ſiſtit in optima animi operatione ſm ſupremã virtutẽ. bona autẽ exteriora non ſunt animi optimę operatio/nes,imo potius(vt viſum eſt)ex operationibus artis, ꝛ naturę ꝓficiſcentia.nam ex operationibus artis ꝓfe/ctę ſunt diuitię.ex opationibus vero naturę, ꝓficiſcun/tur naturalia bona. Inſuper expreſſe Ariſto. ethicoruz primo maximũ autẽ ꝛ optimũ(inquit)cõcedere fortu/nę pernitioſum vtiqz erit,ſi bona exteriora quãdoqz a

Vtrum bona exteriora ſũt partes felici/tatis.

Cap.13.

fortuna ꝓueniunt.vnde ꝛ vbiqz fortunã vocat eorum dominã.pro dilucidatione primo accipiamus homini cõpetere duplicẽ fęlicitatẽ alterã,qua homo eſt hõ mo/naſticus,ſiue ſolitarius.alteraz vero,qua hõ eſt animal ciuile,ꝛ ciuitatis pars. Scðo accipiamus vtrãqz fęlici/tatẽ eſſe hois perfectiſſimã,ac optimã opationẽ: aliter tñ atqz aliter, qm̄ alia eſt optima hois opatio q̄tenus eſt pars ciuitatis, aliter quatenus eſt hõ ſimpl'r ac mo/naſticus. Sed qm̄ optima atqz ꝑfectiſſima opatio eſt ſm optimũ ꝛ perfectiſſimũ habitũ virtutis, videamus nũc quę ſit ꝑfectiſſima virtus hois,quaten⁹ ciuilis, ꝛ q̄ q̄tenus hõ ſolitari⁹,atqz ꝯtẽplarius. Et pz optimã ani/mi virtutẽ,eaꝝ quę hoi ꝯpetũt,vt ſolitarius, eſſe ſapiẽ/tiã,q̄ ꝛ metaphyſica nũc dĩ,vt Ariſt. ꝓbauit in ꝑ meta/phyſicę,ꝛ.10.ethico.hęc eniz eſt,q̄ de deo, ſubſtãtyſqz diuinis principal'r eſt,de alys vero quibuſdã, vt diſpo/nũt animũ ad cognitionẽ eoꝝ,quę ſapientia appellat̃. optimã aũt animi virtutẽ eaꝝ,quę homini ꝯpetunt,vt eſt ciuile aĩal,parſqz ciuitatis,eſſe prudẽtiã.nam (vt.6° ęthicoꝝ ſcribit Ariſto.)cui prudẽtia ineſt,oẽs alię. vir/tutes morales inerũt. Sil'r(vt ſcribit in magnis mora/libus)virtus quidẽ oẽs actiuę ſunt,prudentia autẽ ſola princeps eſt ipſaꝝ,in cuius actu ciuilis ꝯſiſtit fęlicitas. Tertio accipiam⁹ bona exteriora ẽt neceſſario req̄ſita ad vtrãqz fęlicitatẽ,non tñ eodẽ modo. nam ad ciuilez fęlicitatẽ,quę eſt actus ſm prudentiaz, req̄runt̃ primo bona exteriora,vt inſt̃a, cuz enim poſſit eſſe prudẽtia in aliquo,in quo non ſunt cęterę virtutes, req̄runt̃ ne/ceſſario alia bona, vt inſtrumẽta cęterarũ virtutum vt amici,ꝛ diuitię pro liberalitatis vſu,ꝛ pro magnificen/tię,atqz magnanimitatis operatione. req̄runt etiã pro iuſtitia,atqz veritate tuendis. Scðo requirunt̃ neceſſa/rio pro decore,nam(vt ſcribit Ariſto. primo ethicoꝝ) aliq̄bus bonis denudati nõ pertingimus ad beatitudi/nẽ.naz ſi q̄s ſit turpiſſimus,ignobilis, ſolitarius ſine fi/lys ſine amicis ſine ciuili potẽtia non eſt fęlix manife/ſte.nõ enim manifeſte apparet qualis hõ ſit in aĩa,niſi, vt per bona exteriora manifeſtatur,atqz per exteriora opera. Qua ratione fit, vt hęc externa bona neceſſario requirantur pro luce internoꝝ bonoꝝ. Ad fęlicitatem ꝯo hois,quatenus homo eſt ſolitarius,hęc externa bo/na oĩa req̄runt̃ neceſſario, nõ quidẽ(vt inſt̃a)vel pro decore,ſed ſolum ad vitę ſubſtentationẽ. vt declaraui/mus in libello de ſolitudie. Ex his apparet bonoꝝ ex/ternoꝝ longe plura ꝛ maiora neceſſario requiri ad fęli/citatẽ ciuilem,q̄ ad fęlicitatẽ contẽplariam. quoniã ci/uilis non ſolũ viuit ſibi,ſed ẽt amicis,propinquis,atqz conſanguineis,inſuper pro cõſeruatione ciuilis poten/tię longe plura,ꝛ maiora req̄runt̃ q̄ pro vitę ſubſtẽta/tione. Tunc dicamus partes alicuius vno modo poſſe intelligi pro eo,qð cum alio cõſtituit totum,ꝛ ſic bona externa non ſunt partes fęlicitatis ciuilis,nec contẽpla/rię. Alio modo pro neceſſario req̄ſito ad eſſe alicuius, ꝛ ſic bona exteriora fuſo verbo dicunt̃ partes fęlicita/tis,quatenus neceſſario req̄rũtur ꝓpter cauſas aſſigna/tas,hoc ſcðo modo Ariſt.voluit bona externa eſſe par/tes fęlicitatis,non autem primo modo.

¶ Quoniã aũt conſulenti finis ꝓponit̃ ipſuz vtile.cõſiliant̃ aũt non de fine,ſed de ỹs,quę ſunt ad finẽ,hęc aũt ſm actiones vtilia ſunt, vtile autẽ bonũ,ſumenda vtiqz ſunt elemen/ta de bono ꝛ ſimpliciter vtili.

vtile. συμφερὸν conferens.

¶ Quia ſumere vult elemẽta, ꝛ ꝓpõnes de bono, ꝛ de Cõmẽta[m].

ſimplr vtili,iō dicit.[Qm̄ āt ꝯſulēti finis].ſ.ꝓximꝰ,vn̄ ſumit argumēta ⁊ enthymemata[eſt ipꝫ vtile,]addidi ꝓximū,qꝛ finis ſimplr eſt fęlicitas, ⁊ fęlicitatis partes. [cōſiliant̄ aūt]ſubaudi cōtionatores[nō de fine].ſ.ſimpliciter,q eſt fęlicitas,⁊ bonū ſimplr.(Finis eniꝫ ꝑſupponit̄)[ſed de ijs,q̄ ſunt ad finē]ſimplr,vt puta de medijs in finē,⁊ h̄ exponit,⁊ dicit,[hęc aūt ſꝫ actiones,] atqꝫ ſm̄ ſuas oꝑationes[vtilia ſunt].ſ.ad finem ſimplr ꝯſequendū,[vtile aūt bonū]eſt ſaltē q̄tenus ꝯfert fini, ꝓꝑea ꝯcludit,[ſumenda vtiqꝫ ſunt elemēta]de duplici bono,[vt de bono,]qđ eſt finis ſimplr,[⁊ de ſimplr vtili,]qđ.vꝫ.eſt mediū perueniendi in bonum ſimplr, qđ eſt finis ſimplr.ergo ꝓponit dicere elemēta de bono ſimplr,⁊ dē bono vtili,qđ eſt medium perueniendi in bonum,vt finem.⁊ cum ꝓponit dicere elemēta,⁊ ꝓpoſitiones de bono vtili,dicit de vtili ſimplr, qꝛ nō de vtili tibi vel mihi, ſed de vtili cōmuniter, qm̄ rhetor hoc pacto loquitur de bono vtili.

¶ Sit itaqꝫ bonū,quodcūqꝫ ip̄m ſui gr̄a eſt eligibile, ⁊ gratia cuius aliud eligimus.

Cōmētam. ¶ Cum propoſuiſſet dicere de bono vt fine, ⁊ de bono vtili,nūc ꝓſequitur,⁊ primo de bono,vt fine. ⁊ definit ipſum multifariā,qꝛ primo ꝑ comparationē ad ea,quę ſunt ſui generis,duplr,dicens.[Sit itaqꝫ bonū].ſ.vt finis,[qđcūqꝫ ipſum ſui gr̄a eſt eligibile,] hęc eſt prima definitio,deinde aſſignat ſecundaꝫ,⁊ dicit,[⁊ gr̄a cuius aliud eligimus.]Et qm̄ omne primuꝫ vt primū bifariā definiri pōt,qꝛ vel per ꝯparationē ad ea,quę ſunt ante ipſum,⁊ ſic per negationeꝫ definitur,vel per ꝯparationē ad ea,quę ſunt poſt ipſum,ideo bonuꝫ (qđ eſt vt finis)cum ſit primum definit primo negatione, ⁊ dicit. [qđcunqꝫ ipſum ſui gratia eſt eligibile].i. qđcunqꝫ nō ꝑꝑ aliud eſt eligibile. ⁊ definit affirmatione,cum dicit, [⁊ gr̄a cuius aliud eligimus.]⁊ ſic deſcribitur per cauſalitatem,qm̄ eſt,ꝓpter quod cętera ſunt talia.

¶ Et qđ oia appetunt,aut oia,quę ſenſuꝫ habent,vel quę intellectū,vel ſi haberent intellectū, ⁊ quęcūqꝫ intellectus vnicuiqꝫ dederit, ⁊ quęcūqꝫ intellectus,qui de vnoquoqꝫ eſt,vnicuiqꝫ dederit,hoc ē vnicuiqꝫ bonuꝫ.

Cōmētam. ¶ Nunc definit bonū per cōparationē ad appetitum:⁊ dat multiplicē definitionē,quarū primā aſſignat, ⁊ dicit,[Et]ſubaudi bonū eſt,[qđ oia appetūt.] ⁊ qm̄ vno mō deſcribi pōt bonū generatiꝫ nō deſcēdēdo ad modum appetendi,⁊ ſic cum oia tendāt in bonū,erit boni prima deſcriptio,bonum eſt qđ oia appetunt.Alio mō bonū deſcribi pōt,quo tēdunt in ip̄m ea,quę cognitionē hn̄t,⁊ cum multiplr ſunt,q̄ cognitionē hn̄t, naꝫ alia, quę habēt ſenſum,iō ſecūdā definitionē aſſignat, ⁊ dicit,[aut]ſubaudi bonū eſt,qđ[oia,quę ſenſuꝫ habent,] appetunt,vt aialia.Alia ꝟo ſunt,q̄ hn̄t intellectū, vt homines,ideo aſſignat tertiā definitionē,⁊ dicit,[vel]bonum eſt,qđ appetunt oia,[quę]habēt[intellectū.]Alia aūt ſunt,quę non hn̄t cognitionē,⁊ tendunt in bonum, ꝓꝑea definit quarto bonū ſub cōditione, ⁊ dicit,[vel] ſubaudi bonū eſt,qđ appeterent omnia ſubaudi appetitu ſequēte itellectionē,[ſi]omnia[haberēt itellectū.] vt ſunt res naturales,nā lꝫ nō oēs cognitioneꝫ habeāt, nec oēs tendant in finē per cognitionē,tn̄ ſi acciperent intellectū ꝓꝑrium,bonū eſſet,qđ oēs appeterent. quinto definit bonū,quatenus oia tendūt in ipſum, nō ꝑ cognitionē,quę eſt ipſis,ſed ꝑ ſuperiorē ⁊ diuinuꝫ intellectū in quo eſt prouidentia dirigens omnia ad ſuū fineꝫ nam etiā ea,quę intellectū habēt,licet tendāt in bonuꝫ ꝑ cognitionē,quę eſt in ipſis, non tn̄ per hoc excludit̄, quin talia tendāt in bonū per cognitionē,q̄ eſt in alio, cum ipſum intellectū ⁊ cognitioneꝫ, quā habēt,ab alio acceperint.Solus eniꝫ diuinus itellectus a nullo ſuperiore intellectu dirigit̄,ſed cūcta dirigit. hic eniꝫ intellectus eſt,qui cūctis rebus ꝓuidet bonū propriū, vt fineꝫ ꝓꝑriū,vnde dicit,[⁊]ſubaudi bona vt fines ſunt,[quęcūqꝫ intellectꝰ vnicuiqꝫ,]vt ꝓꝑriuꝫ finē[dederit.]⁊ ne tu per intellectū intelligas humanū,exponit ſe, ⁊ dicit, [⁊]⁊ pro ideſt[quęcūqꝫ intellectus,q de vnoquoqꝫ ē,] vt.ſ.eſt intellectus diuinus,q de vnoquoqꝫ eſt cōis cognitio[vnicuiqꝫ,]vt finē[dederit,hoc eſt vnicuiqꝫ bonū].i.hęc ſunt vnicuiqꝫ bona. igit̄ bonū eſt(qđ diuinꝰ intellectus q eſt vnicuiqꝫ cōis cognitio)[vnicuiqꝫ dederit]vt ꝓꝑriū finē. ¶ Ex his,q̄ hic Ari.dicit,pꝫ ꝓuidētia aptiſſime.nā plane fatet̄ intellectū diuinū,qui eſt oibus cōis dirigere oia in bonum ꝓꝑriū,qđ eſt ꝓꝑrius finis,⁊ hoc vocamus ꝓuidentiā. ¶ Sꝫ dices h̄ nō eē peripatetice dictū,qꝛ in liº de partibus primo Ariſt.nō ponit ꝓuidētiā dei ſe extēdere,niſi ad cęleſtia, non aūt ad aialia mortalia,dicit enim ſic[q̄propter magis veriſimile.eſt cęlū genitum eſſe a tali cā,ſi genituꝫ eſt, ⁊ eſſe ꝓpter talē cām,magis q̄ animalia mortalia.nam ordo ⁊ determinatio multo magis videt̄ in cęleſtibus q̄ circa nos.variabile autē ⁊ caſuale circa mortalia magis.] per quę pꝫ prouidētiā eſſe in cęleſtibus,qꝛ in eis eſt ordo,⁊ determinatio,in aialibus vero mortalibꝰ nō eſſe, qm̄ in eis eſt caſus ⁊ variatio. Sed certe q dixerūt hāc fuiſſe opinionē Ariſto. nō bene dicūt.immo ex verbis his totū oppoſitū colligit̄,nam ꝟba Ariſto. ſunt cōparatiua,⁊ cōparatio nō eſt,niſi in his, quę participāt eadem forma.Cū enim Ariſt. dicit cęlū eſſe magis a diuina cā q̄ aialia mortalia, dedit intelligere vtraqꝫ eſſe a diuina cā.licet illa magis ꝓpter ordinē, ⁊ determinationē,hęc aūt minus ꝓpter variationē.naꝫ illa ſunt in prima ⁊ principali cura,ac primaria intētione. Mortalia vero ſunt in cura minus principali,ac ſecūdaria. Quo vero ad ꝯſtructionē attinęt,Ariſto. accepit plurale pro ſingulari,naꝫ cū dixerit,[⁊ quęcūqꝫ intellectus vnicuiqꝫ dederit,] accepit quęcūqꝫ pro quicqd,⁊ cum dixiſſet [dederit]ſubaudiendū eſt tanq̄ finē,naꝫ quicqd intellectus dat tanq̄ finē ꝓꝑrium,hoc eſt bonū. ⁊ ne tu per intellectū intelligas humanū, ſe exponēs ſubdit hoc eē intelligenduꝫ de intellectu,qui de vnoquoqꝫ eſt, vt eſt diuinus intellectus, qui vniuſcuiuſqꝫ eſt,[nam q̄cūqꝫ] ideſt quicqd[itellectus qui de vno quoqꝫ eſt, dederit] tanq̄ propriū fineꝫ, [hoc eſt vnicuiqꝫ bonū.]per quę pꝫ prouidentia,verum de ea in theologicis.

De prouidētia.

¶ Et quo pręſente bene diſponit̄, ⁊ ſufficiēter ſe hꝫ, ⁊ quod ſufficiens eſt.

Cōmētam. ¶ Nunc aſſignat definitiones boni per ꝯparationē ad id,cui ineſt ip̄m bonū.⁊ aſſignat tres definitiones,quarum primā aſſignat, ⁊ dicit.[Et quo pręſente]id,cui fit pręſens,[bene diſponit̄.]verū hęc definitio cōmunis eſt bono tam pro fine,q̄ pro ijs,quę ad finē ſunt. deinde aſſignat ſecūdā, ⁊ dicit,[⁊].ſ.quo pręſente,id cui pręſens fit,[ſufficienter ſe habet.]⁊ hęc definitio competit ſolū bono,qđ accipitur pro fine. nam alia bona diſponunt rem bene,ſed nō ſufficiēter. Solum enim bonuꝫ, qđ accipit̄ pro fine, diſponit rem bene, ⁊ ſufficienter. Quia vero bonū pro fine eſt duplex vltimū, ⁊ non vltimum,ideo definiens bonū pro fine vltimo, aſſignat tertiā definitionē,⁊ dicit,[⁊]bonum eſt, [qđ ſufficiens eſt,]

eſt].ſ.vltima ſufficiētia. ❡Sed dices Ariſto. ꝓpoſuit definire bonum/qđ ſumit̄ pro fine, ⁊ tamen aſſignat vnam definitionē,q̄ cōpetit bono,qđ ſumit̄ pro fine,⁊ bono, qđ ſumit̄ pro medio in finē,vt prima definitio hic aſſignata. dicendū illā definitionē cōpetere vtriqꝫ bono.tñ eam aſſignauit ſolū quatenꝰ cōpetit bono pro fine.⁊ hoc ſufficit ei,vtrūqꝫ enim bonum eſt, quo pręſente alicui,illud bene afficitur.

❡Et effectiuum,vel cōſeruatiuum bonū, ⁊ ad qđ ſequūtur talia. ⁊ prohibitiua atqꝫ corruptiua contrariorum.

Cōmēta^m. ❡Cū deſcripſiſſet bonū,qđ ſumit̄ pro fine,qđ vocatur bonū ſimpl'r,nūc definit bonū,qđ eſt ad finē,qđ dr̄ bonum vtile. Sed anteq̄ȝ ad verba textus veniamus, diſcēdum ea, q̄ ad finē ſunt,eatenus bona eſſe, quatenus ꝯferunt ipſi fini:vel faciūt ad ipm̄. Facere aūt ad aliud (vt recte Egidius dicit)bifariaꝫ eſſe pōt, aut ꝑ ſe,aut ꝑ accidēs.per ſe quidē,iterꝫ bifariā,aut qꝛ illud efficit,aut qꝛ illud ſeruat.per accñs aūt iterꝫ bifariaꝫ, aut qꝛ eſt cā ſine qua nō,aut qꝛ remouet ꝓhibens.hęc eniꝫ duo. vꝫ. cā ſine qua nō,⁊ remouēs ꝓhibens aliquo mō ad cām ꝑ accidēs reducunt̄. Ideo Ariſt. quadrifariaꝫ deſcribit bonū,qđ ad finē eſt.pͥmo qꝛ eſt effectiuuꝫ finis, ⁊ dicit. [Et effectiuū].ſ.finis eſt bonū.ſcđo qꝛ cōſeruatiuū,⁊ dicit,[vel]bonū eſt, qđ eſt[cōſeruatiuū borum].ſ.finiuꝫ. tertio qꝛ eſt cā ſine qua non eſt ipſe finis,⁊ dicit,[⁊]bonū eſt[ad qđ ſequunt̄ talia].i.fines,⁊ per antecedēs intelligit cām ſine qua nō.quarto qꝛ eſt remouēs ea, quę ꝓhibēt finē euenire.⁊ dicit,[⁊]ſubaudi bona ſunt[ꝓhibitiua,⁊ corruptiua ꝯtrioꝝ,] q̄ ꝓhibent euenire finem. omnibus enim iſtis modis definitur bonum vtile.

❡Sequunt̄ autē dupl'r. aut enim ſimul,aut poſterius,vt ipſo adiſcere quidem ipſuꝫ ſcire poſterius. Ipſi autem bene valere ipſuꝫ viuere ſimul.

Cōmēta^m. ❡Exponit nūc nōnulla obſcura,quę poſita ſunt in definitionibꝰ primo textu aſſignatis,⁊ primo exponit ipſuꝫ ſequi,⁊ dicit.[Sequunt̄ aūt dupl'r,aut eniꝫ ſimul,] qꝛ.vꝫ.antecedētia.Sunt nā priora cōſequētibus,ſimul aūt tp̄e.[aut poſterius,]qꝛ.vꝫ. antecedētia tp̄e ſunt poſtra ꝯſequētibus.aſſignat exēpla,⁊ p̄ qñ ꝯñs tp̄e poſteriꝰ eſt antecedēte,⁊ dicit,[vt ipſo diſcere quidē ipm̄ ſcire] tp̄e[poſterius eſt,]nō eniꝫ ſtatiꝫ ad addiſcere ſeqtur ſcire,ſꝫ tp̄e poſtea, vt cū fuerit habituatū. deinde aſſignat exēplū qñ ꝯñs non tp̄e,ſed nā fuerit poſterius,⁊ dicit,[ipſi aūt bene valere ipm̄ viuere ſimul]tp̄e eſt, non tñ ſimul natura.qm̄ bene valere cā eſt viuendi,⁊ nō ēconuerſo.omnis autē cauſa eſt natura prior effectu.

❡Et effectiua tripl'r,alia vt bene valere ſanitatis,alia aūt,vt alimēta ſanitatis, alia vero, vt exercitari,qm̄ plerūqꝫ ſanitatem efficit.

Cōmēta^m. ❡Nūc exponit aliud obſcurū.i.ipm̄ effectiuū,nam efficiēs eſt aut vt principale,aut vt inſtr̄ariū,aut remouēs prohibēs.⁊ dicit.[Et effectiua tripl'r, alia vt bene valere]effectiuū eſt[ſanitatis.]⁊ ꝑ bene valere hic intelligit virtutē corꝑis regitiuā fortē.hęc eniꝫ quoties fuerit fortis,eſt cā effectiua pͥncipalis ſanitatis. Medicus auteꝫ miniſter.nā(vt Galenus inqͭ)oiuꝫ natura oꝑatrix,medicus vero miniſter.[alia aūt]dicunt̄ effectiua[ſanitatis,vt alimēta,]q̄ ſunt,vt inſtr̄a naturę ad efficiendā ſanitatē.[alia v̄o]dicūt̄ effectiua ſanitatis,[vt]ipꝫ[exercitari,]⁊ ipm̄ pharmacari,q̄ remouēdo humorē ꝓhibē-tem ſanitatē,dicunt̄ effectiua ſanitatis. ⁊ qꝛ ſunt hęc effectiua remouēdo ꝓhibēs, ideo addit[qm̄ plerūqꝫ ſanitatē efficit.]nō enim ſemꝑ ipm̄ exercitari efficit ſanitatē,qꝛ non eſt cā per ſe,ſed plerūqꝫ,quoniam eſt cauſa remouens impedimentum.

❡His autem poſitis,neceſſe eſt ſumptiones bonorum bonas eſſe.

❡Ariſto.nūc docet nos cognoſcere bona,q̄ ſine cōtrouerſia ſunt bona.⁊ pͥmo bona,q̄ ſunt ad finē, quoꝝ deſcriptiones ꝓpoſuit.⁊ accipit alimēta, ſiue ꝓpōnes q̄s in topicis maximas vocauimus, Alexāder aūt loca p̄cepta,quaꝝ ꝓpōnuꝫ aſſignat primaꝫ,⁊ dicit.[His aūt] ſ.deſcriptionibꝰ[poſitis,neceſſe ē ſumptiones bonoꝝ, bonas eſſe].i.neceſſe eſt,ea eſſe bona,qbus poſitis ſeqtur nos eſſe bonos. Hoc pacto philoſophari eſt bonū, qꝛ ſeqtur,hic philoſophat̄,igitur eſt bonus. Cōmēta^m.

❡Et malorum abiectiones.

❡Secūdus v̄o locus eſt, ea qbus mala abyciunt̄,ſunt bona,⁊ h̄ dicit.[Et maloꝝ abiectiōes]ſunt bonę. h̄ pacto leges ſunt bonę.quia(vt dicebat Bias) leges nihil aliud ſunt,q̄ȝ maloruꝫ abiectiones.h̄ pacto decapitare homicidas eſt bonū,qꝛ homicidas abycit,q ſunt mali. Cōmēta^m.

❡De loco ⁊ qđ ſit, ⁊ q̄tuplex ſit,pluribꝰ libris diximꝰ. nūc v̄o dicamus locū diuidi in locū terminū,⁊ in locū ꝓpōnē.locū quidē terminū,iuniores locū (qui eſt dr̄ia maxię)appellāt.⁊ eſt id oē, ad qđ reſpicit̄,vt ꝓpoſitio maxima accipiat̄.verbi cā hęc eſt ꝓpoſitio maxia, oē totū eſt maius ſua parte. Illi vero termini,totū ⁊ pars. ſunt loca termini,e qbus ꝓpoſitio maxia accipit̄, ⁊ ex qbus cōſtat:q ⁊ dr̄ia maximę dicunt̄,qꝛ per eos differt hęc maxima ab alys maximis, quę non cōſtant ex his terminis.locū ꝓpoſitionē iuniores maximā vocāt.Ariſtote.tum el'ntū,tuꝫ ꝯſiderationē,⁊ nōnunq̄ȝ ꝓpoſitionē per excellentiā Alexāder Aphrodiſius in topicis locum pręceptū.locū autē terminum,locū pręceptiuū appellat,ꝙ ſit occaſio accipiendi pręceptū. verum de his hactenus. Ariſto. ergo accepit duo loca,ſiue duas maximas,ſiue duas ꝓpoſitiones,quibus docuit cognoſcere ea bona,quę ſunt ad finem. De loco.

❡Sequit̄ enim ad hoc quidē non hr̄e malū ſimul.ad illud vero,hr̄e bonuꝫ poſterius.

❡Propter illud verbū γαρ,qđ reddit cām, dicere poſſumus cū Egidio,Ariſt.hic aſſignare cās dictaꝝ ꝓpoſitionū.⁊ primo ꝙ aſſignet cām ſcđę.erat enim ſcđa ꝓpoſitio,maloꝝ obiectiones ſunt bonę. nunc aſſignat cāꝫ, ⁊ dicit.[Sequit̄ eniꝫ ad hoc].i.ad has obiectiones[quidem non hr̄e maluꝫ ſimul,]illud eniꝫ a quo abycit̄ malū,ſimul tp̄e ſeqtur,vt nō hēat malū,⁊ ꝑ ꝯñs ſequit̄, vt ſimul tp̄e habeat bonū,naꝫ nō habere malū eſt quodā modo bonū.dico ſimul tp̄e,non aūt ſimul natura,quia abiectio mali eſt aliquo modo cauſa nō habēdi malū. ſumpſit autē ſingulare pro plurali,vt puta hos, ꝓ has. deinde aſſignat cāꝫ primę ꝓpōnis,erat eniꝫ pͥma ꝓpō, ſumptiones bonorū ſunt bonę.tūc dicit [ad illud v̄o] ideſt ad illas vero.ſ.ad aſſumptiōes bonoꝝ ſeqtur[hr̄e bonū poſterius.]poſterius dico tp̄e. nō eniꝫ ſtatim ad adiſcere ſeqtur ſcire,ſed opꝫ,vt ille,qui didicit,in tēpore habituet̄.ergo abiectiones maloruꝫ ſunt bonę,quia mox ad ipſas ſeqtur bonū in eo,a quo mala abyciunt̄. ſumptiones v̄o ſunt bonę,qꝛ lꝫ non mox,tñ poſtea ſequit̄ bonū,in eo,in quo ſumit̄ bonū.hęc eſt vna expō. pōt ēt hic textus aliter exponi,vt Ari.aſſignet dr̄iaꝫ inter ſumptiones ⁊ abiectiones,quo ad ſequelā boni. nā Cōmēta^m.

ad ſumptiones ſeqtur bonuȝ ſequela tēporali. ad abiectiones maloꝝ, ſeqtur nō hīc malum ſimul tēpore.

¶ Et pro minore bono maioris acceptio. ⁊ pro maiore malo, minoris. nam quo maius excedit minus, hoc fit illius quidē acceptio, huius vero abiectio.

Cōmētaᵐ. ¶ Cū dixiſſet, ꝙ ſumptio boni eſt bona, ⁊ abiectio mali eſt ēt bona: nūc dicit. [Et acceptio].i. ſumptio [maioris].ſ. mali eſt[ꝓ minore bono,]nā aucto malo, bonū minuit̄. [⁊]acceptio[minoris] boni. ſ. eſt[pro maiore malo.]nā diminuto bono, creſcit malū. reddit cāȝ, ⁊ dicit, [nam quo maius excedit minus].i. quo augmētato altero ꝯrioꝝ, diminuit̄ alteꝝ, ⁊ altero diminuto, creſcit alteꝝ, [hoc fit, illins].ſ. maioris mali[quideȝ acceptio] pro minore bono, [huius vero].ſ. minoris boni acceptio, pro maiore malo, minoris aūt boni acceptionem hic vocat abiectionē, nā acceptio minoris boni, eſt abiectio boni. Ex his pn̄t fieri duę ꝓpoſitiones. Pria acceptio maioris mali eſt minꝰ bona. Scđa acceptio minoris boni eſt magis mala. haꝝ ꝓpōnū cām aſſignauit ex parte ꝯrioꝝ, quę ſic ſe hn̄t, vt vno aucto alterū diminuatur. ⁊ ecōtrario altero diminuto, alteꝝ augeat̄. differūt autē hęc loca a prioribus, q̄ꝛ loca illa loquunt̄ de bono abſolute, hęc de bono ⁊ malo per cōparationeȝ. Egidius aūt hęc loca non intellexit, quoniā in tranſlationibus, quas ipſe exponit, textus reperitur mancus: atqȝ mutilatus.

¶ Et virtutes neceſſe eſt bonū eſſe, nam per has bene afficiuntur, qui habēt. ⁊ effectiuę atqȝ actiuę bonoruȝ ſunt. De vnaquaqȝ autē ⁊ quę ⁊ qualis ſeorſum dicendum.

Cōmētaᵐ. ¶ Recte dicit Egidius, cū aſſerit Ariſto. docere nos cognoſcere ſpeciatiȝ id, qđ ē bonū ad finē: quodqȝ bonū vtile diximus vocari. ⁊ aſſignat vnam ꝓpōnē, ⁊ dicit. [Et virtutes neceſſe eſt bonū eſſe.]Sed dices Ariſt. nō vī ſibi ꝯſtans. nā ſupius dixit virtutes eſſe ptes fęlicitatis. q̄re voluit eas eē bonū vt finē. hic aūt aſſerit virtutes eſſe bonū vtile. ſ. ordinatū in finē. dicendū Ari. accepiſſe ſupius virtutes ſm actū. nā cū accipiunt̄ ſm actū, ſunt fęlicitas, aut fęlicitatis ptes, hic aūt ſm habitū. naȝ habitus ordinat̄ in actū, ⁊ hoc pacto virtutes hn̄t rōnē boni vtilis, q̄ꝛ vt ſic ſunt ad finē. cum aſſignaſſet ꝓpoſitionē, dat cāȝ ex deſcriptionibus aſſignatis, ⁊ dicit [nā ꝑ has bene afficiunt̄, qui] virtutes[hn̄t.] habitus enim afficit eū, q hȝ. igit̄ habitus boni bene afficiūt. deinde aſſignat ſcđaȝ cāȝ, ⁊ dicit, [⁊ effectiuę atqȝ actiuę bonorū ſunt.]q̄ꝛ vero de virtutibus quaſi raptiȝ trāſit, iō quaſi ſe excuſando, dicit, [de vnaquaqȝ aūt].ſ. virtute, [⁊ q̄] ſit quo ad definitionē, [⁊ qualis]quo ad ea, q̄ accidunt virtuti, [dicēdū eſt ſeorſuȝ,]vt puta cū dicet đ laudibꝰ.

¶ Et voluptatem bonum eſſe. naȝ animalia omnia ſuapte natura ipſam expetunt.

C:metaᵐ. ¶ Cū egiſſet de bonis, q̄ ſunt ad finē, nūc agit de bono, qđ finē comitat̄. ſ. de voluptate. ⁊ aſſignat de ea vnam ꝓpōnē, ⁊ dicit. [Et]neceſſe eſt[voluptatē bonū eē,]deinde aſſignat cām, ⁊ dicit, [naȝ aīalia oīa ſuapte natura ipſam expetunt.]oſtenſuȝ eſt aūt ſuperius, quę appetūtur ab habētibus ſenſum, vel intellectuȝ, eſſe bona. qm̄ diriguntur ab intellectu diuino.

¶ Quare ⁊ iocūda, ⁊ pulchra neceſſe eſt bona eſſe. nam hęc voluptatis ſunt effectiua.

Cōmētaᵐ. ¶ Ex ꝓpōne ſupius aſſignata de voluptate, nūc ꝯcludit duo loca, ꝑ q̄ poterimus cognoſcere bona voluptifica, ⁊ dicit. [Quare ⁊ iocūda]ſubaudi ſunt bona. Scđȝ ꝟo ſubdit, [⁊ pulchra neceſſe eſt eē bona:]ꝓbat, ⁊ dicit[nā hęc voluptatis ſunt effectiua: quę (vt diximꝰ) eſt bonū.

¶ Uerum bonoꝝ alia quideȝ ſunt iocunda: alia vero per ſeipſa eligibilia.

Cōmētaᵐ. ¶ Sed remouet dubiū tacitū, nā dcm̄ eſt voluptatē bonū eſſe, ⁊ iocunda ⁊ pulchra bona eſſe. poſſet qs dicere vtrū eodē modo iocūda ſint bona, ⁊ voluptas. Rn̄det hęc nō eē eodē mō bona. q̄ꝛ voluptas ē bonū, vt finis, qui eſt ꝑ ſe eligibilis, iocūda ⁊ pulchra ſunt bona, vt in finē, q̄ꝛ ſunt effectiua voluptatis. vn̄ dicit, [veꝝ bonorū alia quidem ſunt iocūda,]hoc eſt bona, q̄ꝛ effectiua boni, quēadmodū ſunt ipſa iocūda, quę iō bona ſunt, quia effectiua ſunt voluptatis, quę eſt ſimpl'r bonum, vt finis. [alia vero ꝑ ſeipſa eligibilia].i. bona, vt finis, ⁊ hoc pacto voluptas eſt bonum.

¶ Ut autē ſm vnum ſit dicere, neceſſe eſt, vt bona ſint hęc, fęlicitas. (naȝ ⁊ per ſe eligibile, ⁊ ꝑ ſe ſufficiēs, ⁊ gratia ipſiꝰ multa eligimus.) iuſtitia, fortitudo, tēperantia, magnanimitas, magnificentia, ⁊ huiuſmodi habitus. ſunt enim animi virtutes.

Cōmētaᵐ. ¶ Cū docuiſſet nos cognoſcere bona ad finē, ⁊ bona, q̄ finē cōcomitant̄, nūc docet nos cognoſcere bona, vt finē, nec curauit docere hęc ꝑ generatim, q̄ꝛ ſatis declarauit hęc eſſe bona generatiȝ ꝑ deſcriptiones quā dedit đ bonis, vt fine: ⁊ dicit. [Ut aūt ſm vnum ſit dicere].i. vt vno verbo dicat̄, [neceſſe eſt vt bona] q̄ ſunt vt fines, [ſint hęc fęlicitas,]cuiꝰ rōnes aſſignat ex deſcriptionibus ſupiꝰ aſſignatis, ⁊ dicit, [nā ⁊ ꝑ ſe eligibile]eſt ipſa fęlicitas, ſcđo q̄ꝛ eſt[⁊ ꝑ ſe ſufficiens,]tertio q̄ꝛ[⁊ ipſius gr̄a multa eligimꝰ,]cū igit̄ ex deſcriptionibꝰ pateat talia eē bona, erit fęlicitas ſimpl'r bonū, vt finis. Sil'i rōne oſtēdit bonas eē ptes fęlicitatis, ⁊ dicit, erūt ēt bona, vt ptes finis animi virtutes. vȝ. [iuſtitia, fortitudo, tēperātia, magnanimitas, magnificētia, ⁊ hmōi habitꝰ,]nō q̄ habitus, nā q̄ ſunt habitꝰ, ſunt ad finē, ſed quo ſȝ eos opamur bene ⁊ ꝑfecte. nā vt ſic ſunt partes fęlicitatis, q̄ eſt actus ꝑfectus, ⁊ ſimpl'r bonus. ⁊ vt recte Egidius dicit ea, quę dixit de partibus fęlicitatis ſupius, differunt ab his, quę hic dicit, nā ibi de his virtutibus dixit, quo ſunt ptes fęlicitatis, nō tn̄ apparebat ipſas eē bonū, cuȝ nō data erat boni deſcriptio. hic auteȝ oſtēdit virtutes eſſe bonuȝ ꝑ definitiones boni ſupius aſſignatas. ḡ ibi de virtutibus locutus eſt, quatenus ſunt partes fęlicitatis. hic vero, quatenꝰ ſunt bonū, laborat Egidius declarare Ariſt. nō eſſe ſupfluū: nec ſibi ꝯriū cū ſupius dixerit de virtutibꝰ declarādo eas eē bonas ad finē, hic aūt declarādo eſſe partes fęlicitatis, q̄ eſt finis. qm̄ virtutes ſunt ptes fęlicitatis, ⁊ ſunt media ad fęlicitatē. ſunt ptes fęlicitatis qdē, nō q̄tenꝰ fęlicitas actꝰ eſt virtutis ꝑfecte ſ. actus prudētię, ſȝ q̄tenus eſt quędā ſufficiētia vitę, nā quatenus eſt q̄dā vitę ſufficiētię, oīa illa bona, per quę hmōi ſufficientiā accipimus, ptes fęlicitatis ſunt. Melius aūt puto eſſe dicēdū virtutes, cum accipiunt̄ vt habitus, eſſe ad finē, atqȝ bona vtilia, ⁊ ſic locutus eſt ꝓximo textu, vt vero accipiunt̄ ſm actum, vt ſic ſunt partes fęlicitatis, ⁊ ſic locutus eſt ſuperius, cuȝ de fęlicitate ſermonē fecerit. Iterum ſuperius locutus eſt de virtutibus, vt ſunt partes fęlicitatis, hic ꝟo, vt ſunt bona ex deſcriptionibus boni declarata. Sil'r repetit hic alia, q̄ ſuperius dixit eſſe partes fęlicitatis, naȝ ibi locutus eſt

de illis,

de illis, vt ſunt partes fęlicitatis. hic autẽ vt ſunt bona.

¶ Et ſanitas, ꝛ forma, ꝛ hmōi. ſunt eniʒ virtutes corpis. Sunt inſup multoꝝ effectiuę, veluti ſanitas, ꝛ voluptatis, ꝛ viuendi. Et hac de cauſa optimũ videt̃ eſſe, cum duorũ (quę apud complures pręcioſiſſima ſunt) cauſa ſit viuendi ſcilicet ac voluptatis.

Cōmẽta[m]. ¶ Cũ declaraſſet animi virtutes bonas eẽ, nunc oſtẽdit virtutes corpis eſſe bonas, ꝛ dicit, ſunt inſup bona. [Et ſanitas, ꝛ forma, ꝛ hmōi] .ſ. robur ꝛ vires, ꝛ aſſignat rōnes p̊ dicẽs, [ſunt eniʒ virtutes corpis.] ergo vt ſic ſunt bona corpis: ꝛ ↄ̃ſñter bona hois, qui cōſtat ex corpore, ſcd̃aʒ rōneʒ aſſignat, ꝛ dicit, [ſunt iſup] cauſę [effectiuę multoꝝ] bonoꝝ, ꝛ hoc de ſanitate oſtendit, ꝛ dicit, [veluti ſanitas] quę eſt cã, [ꝛ voluptatis, ꝛ viuendi.] nam p locũ a ↄ̃rio ęgritudo eſt cã doloris, ꝛ mortis. igitur ſanitas cã voluptatis, ꝛ viuẽdi. deinde cōcludit ſanitatẽ nō ſolum eſſe bonũ, ſed qd optimũ, ꝛ dicit, [ꝛ hac de cã,] ſanitas [optimũ vi᷑ eſſe: cum duoꝝ cã ſit viuẽdi .ſ. ac voluptatis, quę apud cōplures p̃cioſiſſima ſunt.] Forma quoqʒ bona eſt, qꝛ cã eſt voluptatis ꝛ amoris, q̃ bona ſunt, robur, ꝛ vires, ꝛ cętera id genus bona ſunt, qꝛ cauſę multorum bonorum, vt iuſtitię, ꝛ pacis.

¶ Diuitię. nam virtutes poſſeſſionis ſunt. atqʒ multorum effectiuę.

Cōmẽta[m]. ¶ Nũc de bonis exteriorib⁹ corporis idẽ declarat, ꝛ dicit. [Diuitię] .ſ. ẽt bonę ſunt. pp duas cãs, quaꝝ primaʒ aſſignat, ꝛ dicit, [nã virtutes poſſeſſionis ſunt.] Poſſeſſio eniʒ p diuitias ponit̃ in actu. qꝛ (vt ſupius dictũ ẽ) diues potius eſt in vtẽdis, q̃ʒ in poſſidẽdis diuitus. g̊ p diuitias poſſidẽs exit in actum. Quare diuitię virtutes ſunt poſſeſſionis, ac poſſidẽtis. quo autẽ virtutes ſunt, bonę eẽ vident̃. deide aſſignat ſcd̃aʒ rōnẽ, ꝛ dicit, [atqʒ multoꝝ bonoꝝ effectiuę,] ſunt enim inſtrã, qb⁹ vti poſſumus voluptate, ꝛ liberalitate, ꝛ magnificẽtia, ꝛ qbus poſſumus amicis bñfacere. ꝛ alioꝝ pluriũ cauſę ſunt.

¶ Amicus ꝛ amicitia. naʒ ꝛ per ſe eligibilis eſt amicus, ꝛ effectiuus multorum.

Cōmẽta[m]. ¶ De amico ꝛ amicitia idẽ demõſtrat, ꝛ dicit. [Amic⁹ ꝛ amicitia,] ẽt bona ſunt, cui⁹ rōnes duas aſſignat, ꝛ p̊ primã dicẽs, [nã ꝛ p ſe eligibilis eſt amic⁹,] ꝛ ſubaudi amicitia, qm̃ ſubaudi amicitia aut virt⁹ eſt (vt Ariſt. dicit. 8° ethicoꝝ) aut nō ſine virtute. deide aſſignat ſcd̃aʒ, ꝛ dic̃, [ꝛ effectiu⁹ multoꝝ] bonoꝝ, de qb⁹ bonis pʒ. 8° ethic.

¶ Honor ꝛ gloria. nã ꝛ iocunda ſunt, ꝛ multorum effectiua. ꝛ plurimum ipſa comitat̃, vt ea inſint, per quę honorentur.

Cōmẽta[m]. ¶ Nũc de honore ꝛ gloria idẽ demõſtrat, ꝛ dicit. [Honor ꝛ gloria] ẽt ſunt bona, p tres rōnes, quaꝝ p̄mã aſſignat, cũ dicit, [nã ꝛ iocũda ſunt,] ſupius aũt declaratuʒ eſt iocũdũ eẽ bonũ. deide aſſignat ſcd̃aʒ, ꝛ dicit, [ꝛ multoꝝ] .ſ. bonoꝝ [effectiua.] Faciũt eniʒ nobilitatẽ, ꝛ amicitiã, ꝛ alia bona. deinde aſſignat tertiã, ꝛ dicit, [ꝛ plurimum ipſa] .ſ. honorem ꝛ gloriã [comitatur, vt ea inſint, per quę honorentur] .ſ. virtus, ꝛ potentia benefaciẽdi. dixit [plurimum,] qꝛ non ſemper multi enim honorãtur, qui ſunt vitioſi, ꝛ mali.

¶ Potentia dicendi, agendi. naʒ huiuſmodi omnia bonorum effectiua ſunt.

Cōmẽta[m]. ¶ Nũc de virtute pugnãdi, ꝛ ludẽdi idẽ oſtẽdit, ꝛ dicit. [Potẽtia dicẽdi,] ꝛ ſubaudi potẽtia [agẽdi] bona ſunt ẽt. ꝛ p potẽtiã dicẽdi, intelligit vſuʒ rhetoricũ, q̃ qs pōt dicere, qñcũqʒ voluerit. naʒ (vt dicit Uictorinus) vſus facit potentẽ. ꝛ p potẽtiã agẽdi, vſuʒ in pugnis, ꝛ ludis agoniſticis intellexit, quẽ agilitatẽ dicere poſſum⁹. Qd̃ aũt potẽtię tales ſint bonę, ꝓbat, ꝛ dicit, [nã hmōi oĩa] .ſ. oẽs tales potentię [ſunt bonoruʒ effectiuę.] potentia enim agendi eſt victorię, ꝛ pacis effectiua, potentia vero dicendi, eſt perſuaſiua bonorum agendorum.

¶ Inſuper ingenium, memorię, docilitas, ſolertia, ꝛ huiuſmodi omnia, naʒ potentię hę bonorum ſunt effectiuę. — ingenium εὐφυΐα docilitas εὐμάθεια. ſolertia ἀγχίνοια ſagacitas ꝓſpicacitas.

¶ Cũ demõſtraſſet habitus eſſe bonos, oſtẽdit aptitudines nãles, (q̃ in li° p̄dicamẽtoꝝ appellant̃ nãles po⁹) eẽ bonas. ꝛ dicit [Inſup ingeniũ] qd̃ gręce di᷑ εὐφυΐα, cui⁹ ptes ſunt [memorię] ꝛ [docilitas.] Eſt eniʒ ingeniũ vis q̃dã nãlis nobis inſita ſuis viribus p̃ualẽs ad inueniẽdũ, qd̃ rōne iudicari poſſit. Enumerat aũt Cicero 5° li° de finib⁹ vires ingenij, ꝛ dicit, vna ingenij appellat̃ docilitas, ꝛ memoria, hęqʒ virtutes, q̃s, cũ qs hʒ, vocat̃ ingenioſus. eſt ãt docilitas, aptitudo q̃dã ad diſciplinãdũ, q̃ hō de facili diſciplinat̃. hęc gręce di᷑ εὐμάθεια, [ſolertia] q̃ gręce di᷑ ἀγχίνοια, q̃ ꝛ ſagacitas dici pōt. eſt aũt ſolertia (vt Ariſt. inqt p̊ poſterioꝝ) aptitudo nãlis inueniẽdi media ad ſyllogizãdũ in nō ꝓſpecto tp̃e. Sagacitas ꝟo nō eſt prudẽtia. nam prudẽtia p̃ceptiua eſt qd agendũ. Sagacitas iudicatiua eſt ſoluʒ. [ꝛ hmōi oĩa] ſubaudi bona ſunt. cuius rōnẽ affert, ꝛ dicit, [nam hę potentię] .ſ. naturales [bonoꝝ ſunt effectiuę,] qa habituum ſcientificoꝝ, ac moralium productiuę.

¶ Similiter autẽ, ꝛ ſcientię omnes, ꝛ artes, ꝛ viuere ipſum. nam ſi nulluʒ aliud ſequat̃ bonum, etiam per ſe erit eligibile.

¶ Cũ declaraſſet aptitudines nãles eẽ bonas, qꝛ iclinãt nos ad acqſitionẽ bonoꝝ habituũ, nũc declarat habit⁹ eẽ bonos, ad q̊s iclinãt nãles aptitudies, ꝛ dicit. [Silr aũt ꝛ ſcię oẽs,] tã ↄ̃tẽplarię, q̃ʒ morales, [ꝛ artes] .ſ. oẽs practicę, atqʒ factiuę, [ꝛ viuere ip̄ʒ] bona ſunt. qꝛ ð ſciẽtijs, ꝛ artibus manifeſtũ eſt, de viuere dicit, [nam ſi nullum aliud ſequat̃ bonuʒ,] ex ipſo viuere, [erit per ſe eligibile.] tamẽ inquantũ ſeruit ad artes, ꝛ ad ſciẽtias, ipſum viuere ẽt bonum eſt, ꝛ ſic eſt bonuʒ, tum qꝛ ſeruit bonis acqrẽdis, tũ qꝛ eſt p ſe expetibile tanq̃ʒ pfectio. — Cōmẽta[m].

¶ Et iuſtum. naʒ publicę conducit. hęc igit̃ fere ſunt, quę bona eſſe conſtat.

¶ Demũ de iuſtitia ꝛ iure idẽ demõſtrat, ꝛ dicit. [Et iuſtũ] ẽt bonũ eſt. [nã publice cōducit,] pp iuſtũ eniʒ potẽtes ſumus ad bene cōuiuendũ ciuiliter. cōducit enim vniuerſę ciuitati, atqʒ toti gẽti. Qua rōne fit, vt iuſtitia ꝛ ius ſint maxie bona, qm̃ bonũ publicũ dignius eſt q̃ʒ bonũ priuatũ. Tũc epilogat, ꝛ dicit, [hęc igit̃ fere ſunt, quę bona] ſine controuerſia omnibus [eſſe conſtat.] — Cōmẽta[m].

¶ In dubijs vero, ex his ſyllogiſmi.

¶ Nũc de ijs bonis, ð qb⁹ dubitat̃ ꝓponit dicere, ꝛ dic̃. [In dubus ꝟo,] vtrũ ſint bona, vel nō, [ex his] elemẽtis, ac ꝓpōnib⁹, q̃s dicem⁹, [ſũt ſylli,] ꝛ enthymemata. — Cōmẽta[m].

¶ Cuius contrariũ eſt maluʒ, hoc eſt bonũ.

¶ Intẽtio Ariſt. (vt recte Egidius inqt) eſt inuenire generales quaſdã ꝓpoſitiones, p q̃s poſſumus cognoſcere, ꝓpoſita qōne de aliquo, vtrũ ſit bonũ, vel ſit bonũ, vt ſi ꝓponeret̃ qō, vtrũ mouere bellũ ſit bonuʒ: qm̃ hͦ multis modis cognoſci poteſt, Ariſt. primo docet hoc cognoſcere inſpecto cōtrario, ꝛ qꝛ cōtrariuʒ multiplex — Cōmẽta[m].

eſt ſm ſpēm, primo docet cognoſcere a cōtrario ſʒ formam: ⁊ aſſignat ꝓpoſitionē dicens. [Cuius ꝯriū eſt malum, hoc] ipſum [eſt bonū.] vt ſi bellū fuerit malū, pax erit bonum. laborat Egidius facere ꝓpoſitiones hmōi vl'es, ⁊ veras, ⁊ fruſtra laborat, nā ꝓpō rhetorica ſatis eſt, vt ſit veriſimilis, nō eniʒ opʒ eſſe verā, q̄ tunc eſſet analytica, nec opʒ eē ꝓbabilē, q̄ eſſet dialectica. Satis igit̄ eſt, vt ſit vera, vt in pluribꝰ, q̄ ſic in oībus videbit̄ veriſimilis. ⁊ ſic lʒ in aliq̄bus ꝯriū mali ſit malū, vt cōtrarium ꝓdigalitatis, qđ eſt auaritia ſit malum, tamen vt in pluribus contrarium mali eſt bonum.

¶ Et cuius ꝯtrariū inimicis conducit, verbi cā, ſi timidos eſſe hoſtibus maxime conducit, perſpicuū erit, quoniaʒ fortitudo nobis ciuibus vtiliſſima eſt.

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat ſcđʒ locū ex inimicitijs hoīuʒ, ⁊ dicit. [Et cuius ꝯriū inimicis ꝯducit] .i. ⁊ hoc eſt bonū nobis, cuius cōtrarium inimicis cōducit, verbi cā, nos eē fortes eſt nobis bonū, q̄ huius ꝯrium .ſ. nos eſſe timidos inimicis conducit, vñ dicit, [Vbi cā, ſi timidos eē] nos, [hoſtibus maxīe ꝯducit, ꝓſpicuū erit, qm̄ fortitudo] .i. nos eē fortes, [nobis ciuibꝰ vtiliſſima eſt.] Sil'r ſi hoſtibꝰ ꝯducit nos eē inexercitatos in bellis, erit nobis bonuʒ nos eſſe exercitatos. ⁊ ſi inimicis ꝯducit nos carere nūmis, habere nummos erit nobis vtile.

¶ Et vniuerſaliter qđ inimici volunt, ⁊ in quo gaudent, contrarium huic vtile videt̄. propter quod bene dictuʒ eſt profecto gaudebit Priamus.

ηκεν γηθη σι πριαμος Homerus iliados p^a Cōmēta^m. ¶ Cū accepiſſet ꝓpōnē ex inimicitijs hoīuʒ, nūc oñdit eā appareter eſſe vl'eʒ, ⁊ dicit. [Et vl'r qđ inimici volūt, ⁊ in q̄ gaudent] inimici, [ꝯriū huic] nobis [vtile vr̄.] vñ q̄ inimici gaudēt, vt volūt nos eſſe ībelles, nos eē bellicoſos eſt nobis vtile. ꝓbat h̄ ꝑ ꝓuerbiū Homeri iliados p^a ⁊ dicit, [ꝑꝑ qđ bene dictum eſt ꝓfecto gaudebit Priamus,] q̄ cū erat hoſtis, contrariū eius, quo Priamus gaudebat, erat nobis vtile. dixit vniuerſaliter contrariū huic vtile vr̄, q̄ reuera non eſt vl'e, ſʒ appet vl'e.

¶ Eſt aūt non ſemper hoc, ſed plerūq̄ʒ. cuʒ nihil obſtet interdū ideʒ expedire cōtrarijs. vnde cuʒ eadē res vtriſq̄ʒ incōmoda fuerit, dicitur mala homines congregare.

Cōmēta^m. ¶ Cū declaraſſet ꝓpoſitionē ſupius aſſignatā apparere vl'r verā, nūc declarat q̄lis ſit ſm veritatē, ⁊ dicit. [Eſt aūt nō ſemꝑ hoc] .ſ. bonū: cuius ꝯriū expedit inimicis. [ſed plerūq̄ʒ,] cuius rōnē aſſignat, ⁊ dicit, [cū nihil obſtet ideʒ expedire ꝯrijs] .i. nobis ⁊ aduerſarijs, vt pecunia, ⁊ iuſtitia, idē etiā obeſſe, vt indigentia, ⁊ iniuſtitia, obſunt enim nobis, ⁊ aduerſarijs. [vnde cū eadem res vtriſq̄ʒ incōmoda fuerit,] in ꝓuerbio [dr̄, mala hoīes cōgregare,] Sunt enim ciues q̄ñq̄ʒ inuicem inimici, q̄ tñ bellū parat̄ ꝯ eos, qđ eſt oībus ciuibus malū, cōgregant̄ in amicitia, ⁊ ad vnū velle. Inſuꝑ fratres q̄ñq̄ʒ inuicē inimici ſunt, at cū idem malū parat̄ ꝯ eos ab externo hoſte, congregant̄ ad vnū velle aduerſus eum.

Prouerbiū.

¶ Et qđ nō eſt ſuperabundantia, hoc eſt bonū. nam qđ fuerit magis q̄ opʒ, malum eſt.

Cōmēta^m. ¶ Cū aſſignaſſet loca, quę ſumunt̄ a ꝯrio, nunc aſſignat locū, qđ ſumitur a medio īter ꝯria. errauit aūt Egidius ꝑꝑ illud verbū, [qđ,] nam in ſuis trāſlationibus legit̄ [cuiꝰ,] tñ reuera [qđ] legi dʒ, vt etiā Georgiꝰ legit, ⁊ nos in noſtro codice [quod] habemus. nō nego tñ apud nō nullos codices legi [cuius,] Sed ſi cuius legat̄, cura ſit illius exponere, qui vult [cuius] eſſe legendū. dicit igit̄, [⁊ qđ nō eſt ſuꝑabūdātia,] nec exceſſus, ſed mediū inter extrema, [hoc eſt bonū,] vt liberalitas, quę eſt mediū inter ꝓdigalitatē, ⁊ auaritiā, ⁊ fortitudo, inter timorē, ⁊ audaciā: oēs ſunt bonę. aſſignat cām, ⁊ dicit, [nam qđ fuerit magis q̄ opʒ,] vel ſubaudi minꝰ q̄ oportet, [malum eſt,] q̄ eſt exceſſus a medio.

¶ Et cuiꝰ grā multos ꝑtulerunt labores. aut multa ſunt expēſa. Iam eniʒ bonū id apparet, ac vt finis iam tale exiſtimat̄, ⁊ q̄dē multorum finis. finis vero bonus eſt.

Cōmēta^m. ¶ Cum aſſignaſſet locū, qui accipit̄ a medio inter contraria, nunc aſſignat locū, q̄ ſumit̄ a fine, cuius grā multos ꝑtulimus labores, ⁊ dicit. [Et] id ſubaudi ē bonū, [cuius grā multos ꝑtulerūt labores.] vt victoria eſt bonū, qm̄ Alexāder, vt viceret Dariū, multos labores ꝑtulit: deinde aſſignat ſcđʒ, q̄ accipit̄ a multitudine expēſaꝝ, cuius ꝓpōnem aſſignat, ⁊ dicit [aut] ſubaudi .i. bonū, cuiꝰ grā [multa ſunt expēſa,] ac ꝯſumpta. vt vincere Cęſarē bonū erat Romanis, q̄ multa cōſumpſerūt, vt Cęſarē vincerēt. probat hęc loca ſimul, ⁊ dicit, [Iaʒ eniʒ bonuʒ] vtrūq̄ʒ [id apparet] .i. iam enim vtrūq̄ʒ eoꝝ eſt manifeſte bonuʒ, [ac vt finis] oīum eoꝝ .ſ. laboꝝ ⁊ expēſaꝝ [iam tale] .ſ. victoria [exiſtimat̄, ⁊ quidem multoruʒ finis,] q̄ multaꝝ rerum. [finis vero bonus eſt.] quia igitur illud (quod dictum eſt) multorum finis eſt. igitur eſt aperte bonum.

¶ Unde hęc dicta ſunt, dedit gloriaʒ Priamo, ⁊ turpe ⁊ diu ſufferre, ⁊ prouerbium hoc, in valuis hydriam.

Cōmēta^m. ¶ Ex ꝓpoſitionibus aſſignatis, narrat ꝓuerbia, ⁊ dicit. [Uñ hęc dicta ſunt] .ſ. ꝓuerbial'r, primum καδδ' εχεν ευχωλην πριαμω .i. dedit gloriā Priamo. a laboribus eniʒ ⁊ ipēſis, q̄s gręci ꝑtulerūt ꝓ victoria troiana, cū eā nō ꝯſecuti eēnt, ab Homero dictū ē, dedit gloriā Priamo. Indoleuit ꝑꝑ eādē cāʒ aliđ ꝓuerbiū, αισχρον τοι δηρον τε μενειν .i. ⁊ turpe quoq̄ʒ eſt diu ſufferre, pro aliq̄ aſſequēdo .ſ. ⁊ nō hr̄e illud turpe eſt. [⁊ ꝓuerbiū h̄] ēt emerſit επι θυραις την υδριαν, ideſt [in valuis] vel in feneſtris. hydria, eſt aūt hydria vrna ad capiēdū aquā. q̄ſi dicat ſi in ianuis vel feneſtris eēt hydria ſine vrceus, quo aquę nō caperet̄, fruſtra eſſet. Quare capere aquā finis eſt, cuiꝰ grā fcā eſt hydria: ſi g̊ nō capet̄, fruſtra eēt fcā. ꝑ hęc oīa ꝓuerbia pʒ finē eſſe bonū. qm̄ ꝑꝑ ipʒ ꝯſequēdū fiūt ipēſę, ⁊ adhibent̄ labores nō parui.

¶ Et qđ multi expetūt, ⁊ de quo pugnat̄, apparēs eſt. nam qđ oēs expetunt, hoc bonuʒ erat. multi ſiquidē quaſi omnes videntur.

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat aliū locū ab appetitu multoꝝ, cuiꝰ ꝓpō eſt, qđ multi expetūt, h̄ eſt bonū. hanc aſſignat, ⁊ dicit. [Et qđ multi expetūt,] ſubaudi h̄ eſt bonū. deinde aſſignat locū, q̄ ſumit̄ a pugna multoꝝ, cuius ꝓpō eſt .i. bonuʒ cuius cā multi pugnāt, ⁊ dicit, [⁊ de quo pugnatur] .ſ. a multis, h̄ ſubaudi [eſt apparens,] ideſt aperte bonū, q̄ eſt bonū, vt finis. deinde aſſignat cām vtriuſq̄ʒ, ⁊ dicit, [nam qđ oēs expetūt] (vt ſupius eſt definitū) [hoc bonū erat,] ſed dices multi non ſunt oēs, quaſi rñdens dicit, [multi ſi quidē quaſi oēs vidētur,] apud enim rhetorē vl'e eſt de oībus, vel de multis. quare ſi multi expetūt, vel pugnāt, quaſi oēs vident̄ expetere, vl' pugnare.

¶ Et laudabile,nullus eni nõ bonũ laudat.

Cõmẽta^m. ¶ Egidius vult Ariſt.aſſignare loca ad cognoſcendum bona,quę ſunt ad finẽ,cũ.vz.dubiũ fuerit ipa eẽ bona. Mouet aũt ad hãc expõnẽ,qa aſſignat loca ad cognoſcẽduz laudabilia,cũ fuerit dubiũ ipſa eſſe laudabilia, ſed laudabilia ſunt ad finẽ,nõ aũt finis,nã fini nõ debet laus,loquẽdo de laude,vt de ea loqtur Ariſ. Laus eni ſemp ineſt rei in ordine ad aliud,finis aũt nõ ordinatur ad aliud,ſed alia ad ipſuz. Unũ ꝛ pͦ ethicoꝝ dicit. nullũ fęlicitatẽ laudare,qm̃(vt eodẽ liͦ ſcribit)optimorũ nõ eſt laus,ſed aliqd melius laude. Quare cũ hic docet cognoſcere laudabilia,videt aſſignare loca cognoſcendi bona,quę ſunt ad finẽ,cũ.vz.dubium fuerit ipſa eẽ bona. Cõcedamus Egidio hãc expõnẽ.ꝛ dicam⁹ Ariſtotelẽ p̃mo aſſignare locũ vl'ez,ꝛ dicit.[Et laudabile] ſubaudi eſt bonũ,cui⁹cãm aſſignat,ꝛ dicit.[nullus eniz nõ bonũ laudat].ſ.ſi nõ habuerit corruptũ iudiciũ,naz ebrius laudat potũ vini puri,libidinoſus laudat libidinem.tñ quouis mõ ſit,nullus id,qđ nõ videt ſaltez ſibi bonum:laudabit. Quicũqz eni laudat,eo laudat,qa aut eſt,aut videt ſibi bonum id/quod laudat.

¶ Et qđ inimici ꝛ praui laudant. Quaſi eni omnes iã cõfitent,q̃zuis male affecti. Propter euidentiã eni cõfitebunt vtiqz:velut ẽt ĳ praui, quos amici vituperant, ꝛ ĳ boni, quos inimici laudant.

Cõmẽta^m. ¶ Scđs locus eſt a laudibus inimicoꝝ, cuius ꝓpõ eſt, qđ inimici laudãt,hoc eſt bonũ.dicit.[Et qđ inimici].ſ. laudant,hoc ſubaudi eſt bonũ. Tertius locus eſt a laudibus prauoꝝ,cui⁹ ꝓpõ eſt,qđ a prauis laudat,hoc eſt bonũ.dicit.[et]ſubaudi qđ[praui laudãt,]h̃ eſt bonũ. Deide aſſignat cauſaz hoꝝ duoꝝ locoꝝ ſimul,ꝛ dicit. [Quaſi eni oẽs iam cõfitent q̃zuis male affecti.]inimici eni pp̃ odium nõ deberẽt laudare,praui minime pp̃ malitiã.[ꝓpter euidẽtiã eni]apertę bonitatis veritate cõpulſi[cõfitebunt itaqz]bonos eſſe. Inimici eni male affecti.ſ.odio erga inimicos nũq̃z laudabũt eos,niſi fuerint adeo boni apte,vt oẽs illos cõfiteant bonos eſſe. praui ꝟo prauitate affecti,qa oẽs putãt tales eẽ,quales ipſi ſunt nequaq̃z eos laudabũt,niſi qa illi ſũt adeo boni,vt nullus dicere poſſet eẽ malos,nec bene expoſuit hunc locũ Egidi⁹,qui p̱ male affectos,intellexerit inſanos,atqz mẽtecaptos.nõ eni hoc eſt bene dictuz. Nam Ariſt.vocat inimicos,ꝛ prauos male affectos.nã inimici odio dicũtur male affecti,praui aũt malitia. Deide,ꝓbat hoc a ſimili,ꝛ dicit.[Uelut etiã ĳ praui,quos amici vituperãt.]nõ eni amici quos amãt,vituperarẽt,niſi veritate cõpulſi,[ꝛ ĳ boni.quos inimici laudãt,]ꝛ ẽt praui,nã nõ laudarẽt,niſi a veritate compellerentur.

¶ Propter quod obiurgatos ſe corithĳ putabant a Simonide,quum ſcripſerit, corinthios autem non laudat ilion.

Cõmẽta^m. ¶ Probat qđ dixerat ex carmine Simonidis,ꝛ verificat carmẽ,ꝛ dicit.[Propter qđ obiurgatos].i.valde reprębenſos[ſe corinthĳ putabant a Simonide]poeta, [cũ ſcripſerit,]κορινθιοις δ'ου μεμφεται το ιλιον, ideſt[Corinthios autẽ nõ laudat ilion.]erat eniz troia inimica Corinthys,a qbus cũ nõ laudaret,ſe putabant obiurgatos,nã hoc nõ erat ob aliud,niſi qa nõ erãt manifeſte boni. Si enim fuiſſent manifeſte boni,fuiſſent cõpulſi eos laudare,qui cũ non eſſent laudati a Troianis inimicis ſe putabãt obiurgatos a Simonide ſic canente. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,ꝟbuz illđ laudat,grece eſt, μεμφεται,qđ lz latine ſit incuſat,tamẽ hic ſonere dz(vt diximus.)Aliter nõ eſſet ad ꝓpoſitũ. Egidius aũt bonitate ingenĳ exponit ꝟba,q̃ nõ habebat.

¶ Et qđ prudentũ aliqs,aut bonoꝝ virorũ, vel mulierũ p̃iudicauerit,vt Uliſſem Minerua,ꝛ Helenam Theſeus, ꝛ Alexandrũ deę,ꝛ Achillem Homerus. minerua αθηνα pallas

Cõmẽta^m. ¶ Quartũ locũ aſſignat a iudicio ꝓbatoꝝ virorum vel mulierũ,cuius ꝓpõnẽ aſſignat,ꝛ dicit.[Et qđ prudẽtuz aliqs aut bonoꝝ viroꝝ,vel mulierum p̃iudicauerit,] ſubaudi hoc eſt bonũ,[vt]quoniã[Uliſſez]p̃iudicauit [Minerua,ꝛ Helenam Theſeus,ꝛ Alexãdrum deę,ꝛ Achillẽ Homerus,]ideo oẽs hi laudabiles ſunt ꝛ boni. ¶ Dubitat Egidius,nã cũ ſit laudabile ꝛ bonuz,qđ praui laudãt,vt ſup̱ius pz,ab oppoſito ſenſu illaudabile,atqz malũ eẽ videbit,qđ laudãt boni. Iaz ſup̱ius dictum eſt rhetoricã queadmodũ dialecticã habere argumenta,ꝛ argumẽtãdi loca ad oppoſita,cum nihil abſurdũ ſit ambo cõtraria ꝓbibilia,atqz veriſil'ia eſſe. Probabile eni atqz veriſimile eſt Medeam dilexiſſe,atqz odiſſe filios ſuos,qa tñ cõtraria eidẽ ineſſe ẜm eãdem rõnem nõ eſt poſſibile,ideo ꝓbabil'r ac veriſimil'r ſtare nõ videt,vt Medea eadez ratione filios amet,quo odio ꝑſequebat.q̃re ꝓbabile ac veril'e videbitur,vt filios amet,qa mater,odio autẽ ꝑſequat,qa interfecerit. hoc pacto ẽt p̱ſuadebit rhetor aliqđ eẽ bonũ,qa ipſum laudãt probi,ꝛ qa ip̃m laudãt iprobi. Ueruz aliter atqz aliter,nã prudẽtes ꝛ probi,qa ſunt boni,ac iuſti,atqz rectũ appetitũ hñtes.liberiq̃z. Mali ꝟo ipſa veritate cõpulſi,qm̃ qđ laudant,eſt oĩbus aptũ,ꝙ ſit bonũ. Cauſa aũt quare id qđ videt ſapientib⁹ſit ꝓbabil'r ac veriſil'r tale,eſt(vt Ariſt.inqt in 8ͦethicoꝝ)qa ſapiẽs eſt metrũ ac regula iudicĳ,propterea Cicero inqt.malo laudari a laudato viro q̃z a tota plebe,cuius rationem aſſignauit Ari.qa laudatus vir a plebe,ꝛ a ſapientib⁹laudat.ideo quod laudat,videtur laudatum ab omnibus.

¶ Et omnino eligibilia. Eligunt enim agere,ꝛ quę dicta ſunt,ꝛ quę inimicis mala,et amicis bona ſunt.

Cõmẽta^m. ¶ Cũ docuiſſet nos cognoſcere bonũ qđ eſt ad finẽ(cũ fuerit dubiũ ip̃m eſſe bonũ)qa eſt laudabile,nũc docet idem ex eo,qa eſt eligibile. Differt eni bonũ ad finem, ab ipſo bono,qđ eſt finis,qa id,qđ eſt ad finẽ,eſt eligibile. Bonũ ꝟo qđ eſt finis,eſt gr̃a cuius fit electio,ꝛ cõſilium. Nã cõſiliũ ꝛ electio(vt 3ͦethicoꝝ ſcribit Ariſ.) non eſt de fine,ſed de eis,quę ſunt ad finẽ. Finis enim bonũ eſt,cuius gr̃a eligim⁹,atq̃z cõſiliamur.accipit igit hunc locũ ab eligibili,cui⁹ ꝓpõnẽ ponit,ꝛ dicit.[Et oĩno eligibilia]ſubaudi ſunt bona,cuius cãm aſſignat,et dicit.[Eligũt eni]ſubaudi,qui ꝯſulũt,agere,ꝛ quę dicta ſunt]ſuperius.ſ.bona vtilia quę ad finem ſunt[ꝛ q̃ inimicis mala,ꝛ amicis bona ſunt.]

¶ Et poſſibilia.

Cõmẽta^m. ¶ Nunc docet cognoſcere bona,quę cõia ſunt tam bonis,quę ſunt ad finẽ,q̃z bonis,q̃ ſunt finis:quoties fuerint dubia. Uel fortaſſe agit de eo annexo bonis quod eſt poſſibile,vel impol'e,ꝛ accipit p̃mũ locũ ab ip̃o poſſibili,cuius ꝓpõnẽ aſſignat,ꝛ dicit.[Et pol'ia]ſubaudi ſunt bona. Cã aũt,qa impol'ia nõ poſſunt hr̃e rõnez boni.igit poſſibilia,cũ habeant rationem entis,vel ſaltez poſſibilis eſſe,neceſſario habent rõnem boni.

¶ Hęc autē dupl'r ſunt, ⁊ quę fiunt vtiq;, ⁊ quę facile fiunt. Facilia vo ſunt quę ſine dolore, vel in paruo tempore. Difficile eni aut dolore, aut magnitudine tpis definitur.

Cōmēta[m]. ¶ Et qm̄ poſſibilia dupl'r ſunt, vt oſtēdat poſ'ia vtroq; modo eē bona, diſtinguit poſſibilia, ⁊ dicit. [Hęc aūt.] ſcʒ poſſibilia [dupl'r ſunt: ⁊ quę fiunt,] qn̄q; ſubaudi, h̄ eſt, quę fieri pn̄t a quibuſcūqʒ, ita vt aliquādo reducta ſint ad actū, [⁊ quę facile fiūt,] ſubaudi ⁊ vtroq; modo ſunt bona, qm̄ vtroq; mō habent rōnem entis. Deinde exponit facilia ꝑ locū ab oppoſito, ⁊ dicit. [Facilia vo ſunt, quę ſine dolore, vel in paruo,] breuiq; [tempore] fiūt. Deinde ꝓbat hoc ꝑ locū ab oppoſito, ⁊ dicit, [difficile enī aut dolore aut magnitudine tpis] definit̃. Facile eniʒ fit canis, ga duob⁹ mēſib⁹ paritur, difficile aūt elephantus, quia duobus annis editur. Inſuꝑ facile fit odium, quia breui tēpore, ⁊ ſine dolore, difficile fit pax, ga in magno tꝑe poſt bellū, ⁊ cū multo dolore.

¶ Et ſi quoad volūt. Volūt autem aut nihil mali, aut minus q̄ʒ bonum/hoc auteʒ erit, ſi vel lateat pena, vel ſi parua ſit.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat ſcd̄m locū cognoſcēdi bonuʒ ab ipſo velle, cuius ꝓpōnē affert, ⁊ dicit. [Et ſi volūt] ſubaudi aliqd, [quo ad] fieri pōt ipʒ velle, hoc eſt bonū. Exponit aūt id, qd̄ volunt, quoad fieri pōt ipſum velle, ⁊ dicit. [Volunt autē] ſubaudi hoies quouſq; velle poſſunt, [aut nihil mali, aut] volunt [minus] malū ſaltem [q̄ʒ bonuʒ].i. aut ſaltē volunt paruū maluʒ quoad fieri pōt. igit̃ per hęc vult habere, nihil mali eē bonuʒ, ⁊ paruū maluʒ eē bonū, ga vtrūq; eſt volitū, quoad fieri poteſt. Exponit aūt quid ſit illud paruū malū, qd̄ hoies volunt, quātuʒ poſſunt, ⁊ dicit. [hoc autē].ſ. paruū maluʒ, qd̄ volunt ꝓ poſſe, [erit ſi vel lateat pena,] ex delicto cōmiſſo.i. hoc paruū maluʒ, qd̄ pro poſſe volūt, erit ſi ꝓpter delictum cōmiſſuʒ poſſint celare pęnā, qua puniūt̃. [Vel ſi] pęnam nō poſſint celare, [parua] admodū [ſit.] Qui eniʒ delinquūt, id qd̄ ſūme volunt, eſt, vt nullā patiantur pęnam, ⁊ hoc eſt velle nihil mali, aut ſi patiant̃, illa ſit abſconſa, aut ſaltē parua, cū eā celare non poterūt. Quare oia hęc bona aliquo mō ſunt. Priuatio pęne oino, bonum eſt, ga nihil mali eſt, parua pęna/ſiue ꝓpter latentiā, ſiue ꝓpter remiſſioneʒ, etiā bonū eſt, ga eſt puū malum. Egidius autem hunc locuʒ non percepit, ga trāſlationes ſuę erant intelligibiles.

¶ Et quę propria.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat tertiū locū cognoſcendi bona ab ipſa accōmodatione: cuius ꝓpōnē aſſignat, ⁊ dicit. [Et quę propria] ſunt, hęc ſunt bona. Georgius ἴδια, ſua tranſtulit, ⁊ ſic erit ſenſus, ⁊ quę ſua ſunt, hęc erūt vnicuiq; bonū, vt qm̄ hois rōnale eſt, ideo rōnale eſt hoi bonum. Egidius ἴδια, exponit ꝓpria ac ꝓportionata, ⁊ accōmodata, qm̄ q̄cūqʒ ſunt alicui ꝓpria.i. ꝓportionata, ac accōmodata, hęc ſunt ei bona. Et ga vnicuiqʒ vxor māſueta, atqʒ pudica eſt accōmodata, atqʒ proportionata, vnicuiqʒ vxor māſueta atqʒ pudica bona eſt. Inſuper ga color lucidus eſt viſui, ⁊ non auditui proportionatus, ideo eſt viſui bonus, non autem auditui. vtraqʒ expoſitio verbis gręcis conuenit.

¶ Et quę nemo.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 4m locuʒ cognoſcēdi bona a raritate habēdi, cuius ꝓpōneʒ affert, ⁊ dicit. [Et quę nemo] ſubaudi, vel pauci hn̄t, hęc ſunt bona. Inſuper ⁊ quę nemo, vel pauci audēt, hęc ſunt bona. Vn̄ ga nullus, vel pauci p̄ncipes phiam hn̄t, ideo principib⁹ bona erit phia. Felices eni (vt Plato inqt) forēt reſpublicę, ſi p̄ncipes, qui eis pręſunt, eſſent Phi. Inſuper quia nullus, aut pauci audent pugnare cum Hercule, ideo bonum eſt pugnare cum Hercule.

¶ Et quę vltra neceſſarium vſum ſunt. Honor enim ſic magis.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 5m locū cognoſcēdi bona a carētia neceſſitatis, cuius ꝓpōneʒ aſſignat, ⁊ dicit. Et quę περιττά.i. ⁊ quę ſuperflua, vel [quę vltra neceſſariū vſuʒ ſunt.] Nā quāto aliqd eſt magis neceſſariū, tanto eſt minus nobile, minuſq; dignū Scribit eni Ariſ. p̄mo metaphy. oēs ſcias magis neceſſarias eē q̄ʒ metaphyſica, digniorē autem nullā. Quare q̄cūqʒ vltra neceſſariū vſum ſunt, cū ſint honorabiliora atqʒ digniora, meliora erūt. propterea dicit. [Honor eniʒ ſic magis] eſt, quo ſcilicet minus neceſſaria ſunt.

¶ Et quę ipſis coaptant̃. talia autē ſunt, quę ⁊ ſm̄ genus, ⁊ potētiam conueniunt.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 6m locum a coaptatione, ⁊ cōgruentia, cuius ꝓpōnem affert, ⁊ dicit. [Et quę ipſis coaptant̃] atqʒ cōgruūt, hęc ſunt bona, ⁊ qm̄ aliqd pōt coaptari alteri bifariā, dicit. [talia aūt ſunt].ſ. quę coaptātur alicui, [quę ⁊ ſm̄ genus].ſ. coaptant̃ [et] quę [ſm̄ potētiā ꝯueniūt] ſm̄ genus qdem, vt agere ſm̄ rōnē, hoc eni cōgruit homini, ga ſm̄ genus hois cōuenit hoi, vt agat ſm̄ rōneʒ. agere aūt p̄ter rōnem cōgruit beluis, ga beluis cōgruit, vt agant p̄ter rōnē. ideo agere ſm̄ rōnē eſt hoi bonum. [ſm̄ potētiā vo] hoc eſt ſm̄ vires, ga ſm̄ vires hois cōuenit ambulare, ⁊ nō volare. ꝓpterea ambulare eſt hoi bonum. Inſuper ſm̄ vires nobilitatis conuenit modeſta, ⁊ pulchra agere, nō autē imodeſta ⁊ turpia. ideo viro nobili bonum eſt agere modeſta, ⁊ pulchra.

¶ Et in quibus mācos eſſe putāt, q̄uis pua ſint. Nā nihil minus eligūt hęc agere.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 7m locū a carētia rerū, quę in alijs cernit̃: cuius ꝓpōnem affert, ⁊ dicit. [Et] ea ſunt etiā bona, [in qbus] alios [putāt eē mancos, q̄uis parua ſint, naʒ nihil minus eligūt hęc agere] tāq; bona. vbi cā agilitas in paleſtra, q̄uis parua res ſit, cum in ea alij ſint manci, expetit̃, vt bonū. naʒ ꝓpter illā agilis ſuperat ineptū. Inſuꝑ diuitię ſunt bonę, ⁊ expetunt̃, vt bonę, q̄uis paruę res ſint reſpectu ſanitatis, ⁊ virtutis, qm̄ alij in diuitijs māci ſunt. Adhuc genus eligit̃, q̄uis parua res ſit, reſpectu diuitiarū, ⁊ diſciplinę, ⁊ virtutis, ga in ea multi ſūt manci: ſunt ⁊ alia exēpla innumera. hinc prouerbiuʒ, omne rarum charum eſt: ⁊ eligibile.

¶ Et quę bene operabilia. poſſibilia eni ſūt, vt facilia. Bene operabilia autem, quę oēs, aut plures, aut pares, aut minores geſſerūt.

geſſerunt κατωρθώσαν egregie ⁊ cuʒ virtute effecerunt.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 8m locū a facilitate operādi, cuius ꝓpōnem affert, ⁊ dicit. [Et quę bn̄ opabilia], εὐκατέργαστα.n. gręce ad exituʒ facile ꝓducibilia exponi pōt. Quare ꝓpoſitio erit, quę facile ad exitū ꝓducibilia ſunt, hęc ſūt bona, ⁊ aſſignat cām, ⁊ dicit, nā bene operabilia [poſſibilia ſunt,] nō ſumēdo poſſibilia, vt difficilia, ſed [vt facilia.] exponit aūt quę ſunt bn̄ operabilia, ⁊ dicit. [bene opabilia autē] dico, [quę oēs, aut plures, aut pares, aut minores geſſerūt.] hoc pacto bonū erit mouere belluʒ cōtra lotrenſes, qm̄ Syracuſani mouerūt ꝯtra eos bellum, ⁊ obtinuerūt, qui ſunt aut nobis pares, aut mino-

res. Inſup bonũ ⁊ eligibile eſt Cęſari mouere bellũ cõtra Parthos, qm̃ ventidius mouit, ⁊ obtinuit, qui eſt minor, vel non maior Cęſare.

¶ Et quę grata ſunt amicis, vel q̃ odio ſunt inimicis.

Cõmẽta^{m}. ¶ Aſſignat 9^{m} locũ ab eo, qđ eſt amicis gratuȝ, inimicis vero odioſum: cuius ꝓpõnẽ affert, ⁊ dicit. [Et quę grata ſunt amicis, vel quę odio ſunt inimicis,] hęc ſũt bona. naȝ cũ amicus ſit alter ipſe, ea debent eſſe nobis bona, quę amico ſunt bona, ac grata. ⁊ cum inimicus ſit cõtrarius, ea debere eſſe nobis bona, quę inimico ſunt mala, atq; odioſa.

¶ Et q̃cũq;, quos mirantᷣ, ꝑeligũt agere.

Cõmẽta^{m}. ¶ Aſſignat 10^{m} locum ab imitatiõe eoꝝ hoiuȝ, quos in admiratione habemus: cuius ꝓpõneȝ affert, ⁊ dicit. [Et quę ꝑeligũt] illi hoies [agere, quos mirantᷣ] hoies, tãq̃ ſingulares: hęc ſunt bona, ⁊ eligibilia, vñ qꝛ Plato elegit viuere ſm virtuteȝ, qui erat in hoium admiratione, ideo viuere ſm virtutẽ eſt bonuȝ, ⁊ eligibile. Inſup qꝛ Cęſar ſubiecit populo Romano gallos, qui erat admirabilis, eligibile eſt, ⁊ bonũ ſubycere gallos nobis. Cã autẽ, qꝛ illuſtres viri (quos in admiratione habemus) non agunt, niſi pręclara, atq; nobilia: quę omnes agere pręeligunt.

¶ Et ea ad quę ingenioſi ſunt, atq; expti. Facilius enim efficere putant.

Cõmẽta^{m}. ¶ Aſſignat 11^{m} locum ex ys, ad quę ſumus ingenioſi ac expti, cuius ꝓpõnẽ affert, ⁊ dicit. [Et ea] ſunt bona atq; eligibilia nobis, [ad quę ſumus igenioſi, atq; experti.] Ingenioſi qdẽ natura, expti vero exercitatiõe. hęc eligimus tãq̃ bona, [qm̃ putamus facilius efficere] tum iclinatione naturę, tuȝ experiẽtia, ⁊ exercitatione. Nec obſtat locus ſuperius aſſignatus, q dicit nobis eẽ eligibilia, ⁊ bona ardua, quę ſũt aggreſſu difficilia qm̃ rhetor, qui pſuadet ad cõtraria, vtitur locis cõtrarys, q nõ ſm idẽ, ſed ſm aliã, atq; aliã rõnẽ, ſunt cõtrary, vt ſupiꝰ diximus. hoc pacto Phis eligibile eſt, ⁊ bonum philoſophari, ⁊ poetis carmina ſcribere, qm̃ ad hęc ſunt ingenioſi, ⁊ experti, ideo, vt Heſiodus inquit, in his conſumunt magnam partem temporis.

¶ Et quę nemo improbus. Laudantur eniȝ magis.

Cõmẽta^{m}. ¶ Aſſignat 12^{m} locũ ex eo, qꝛ nemo improbus hȝ, cuiꝰ ꝓpõnem affert, ⁊ dicit. [Et quę nemo iprobus] ſubaudi hȝ, hęc ſunt bona, ⁊ eligibilia. cãm affert, ⁊ dic̃. [Laudantur eniȝ magis] .ſ. qui habẽt ea, quę improbi nõ habent, nam improbi propter improbitatem, nihil habẽt niſi malum, ⁊ turpe.

¶ Et quę cupiunt. Non enim ſolum iocunda, ſed etiam meliora videntur.

Cõmẽta^{m}. ¶ Aſſignat 13^{m} locũ ex cupiditate, cuius ꝓpõneȝ affert, ⁊ dicit. [Et quę cupiunt,] hęc ſunt bona atq; eligibilia. cuius cãm aſſignat, ⁊ dicit. [Non eni ſolũ] quę cupimꝰ. [iocũda, ſed etiã meliora videntᷣ.] omne eni quod cupimus ſub ratione boni cupimus, aut quia bonuȝ, aut qꝛ apparet nobis bonum.

¶ Et ea, ad quę ſinguli maxime tales ſunt. vt bellicoſi, ſi victoria erit. ⁊ ambitioſi, ſi honores. Auari ſi pecunię, ⁊ aly eodẽ modo. De bono igitur ⁊ vtili, ex his ſumendę perſuaſiones ſunt.

¶ Aſſignat 14^{m} locũ ex eo, quo maxime afficimur, cuiꝰ ꝓpõneȝ affert, ⁊ dicit. [Et ea] ſubaudi bona, ⁊ eligibilia ſunt, [ad quę ſinguli maxime tales ſunt] .i. qbꝰ maxime afficimur. [vt bellicoſi] eligunt ꝓ bono victoriã, [ſi victoria erit] quo maxime afficiuntᷣ. [Et ambitioſi] eligũt pro bono honores, [ſi honores] ſunt, qbꝰ maxime afficiuntur. [Auari] eligũt pro bono pecunias, [ſi pecunię] erũt, qbus maxĩe afficiũtur. [⁊ aly eodẽ mõ] eligunt ꝓ bonis alia, ſi alys afficiũtur. Tũc epilogat, ⁊ dicit. [De bono igitᷣ] .ſ. qđ eſt bonum vt finis, [⁊ de vtili,] qđ eſt bonũ, vt ad finẽ, [ex his ſumẽdę pſuaſiões ſunt.] Cõmẽta^{m}.

¶ Quoniã auteȝ perſępe confitentes ambo conferre, de eo quod magis eſt, dubitãt, cõſequenter vtiq; dicenduȝ de maiore bono, atq; de magis vtili.

¶ Cum dixiſſet de bono, qđ eſt vt finis, ⁊ de vtili, quod eſt bonũ ad finem, poſuiſſetq; ꝓpõnes ⁊ elemẽta ad cognoſcẽdũ hęc, cũ fuerint dubia, nũc agit de magis ⁊ minus bono, vt cognoſcamꝰ magis ⁊ minꝰ eligibile. Erãt enim duo annexa bonis. vȝ. magis ⁊ minus, ⁊ poſſibile atq; impoſ̃e, vult igitᷣ aſſignare ꝓpõnes ad cognoſcenduȝ magis, ⁊ minus bonũ, naȝ prius aſſignauit ꝓpõnes ad cognoſcẽdũ poſſibile ⁊ impoſ̃e. ſ. cũ fuerint hęc dubia. Et p̃mo ꝓponit intẽtionẽ, ⁊ induit tria. vȝ. intentionẽ, cãm intẽtionis, ⁊ 3^{m} eſt continuatio eoꝝ, quę dicturus eſt, ad ea, quę dicta ſunt: ⁊ dicit. [Qm̃ aũt pſępe confitentes] ſubaudi aliqua duo vel plura, [ambo] vel oia [conferre,] eſſeq; vtilia, ac bona, ⁊ eligibilia, [de eo qđ magis] vel minus [eſt, dubitãt] .i. dubitãt de magis vel minus bono, hęc eſt cã intẽtiõis, deinde aſſignãs continuationẽ ⁊ ordinẽ, affert intẽtionẽ, ⁊ dicit. [Cõſequẽter vtiq; dicendũ de maiore bono] ſubaudi ⁊ de minore, [atq; de magis vtili] atq; minus vtili. h̃ de intẽtiõe. Cõmẽta^{m}.

¶ Sit itaq; excedẽs qdem, tãtuȝ ⁊ amplius. Exceſſum vero qđ inexiſtit: ⁊ maius quideȝ ſemꝑ ⁊ plus ad minus. magnũ aũt ⁊ ꝑuum, ⁊ multũ ⁊ paucũ ad multoꝝ magnitudinẽ. ⁊ excedẽs qdem magnũ, deficiens aũt ꝑuũ. atq; multum ⁊ paucum eodẽ modo.

¶ Cũ ꝓpoſuiſſet intẽtionẽ, nunc volens illã exequi, more boni mathematici, p̃mo p̃mittit definitiones: vbi illud ante expõneȝ p̃accipiamus, magnũ ⁊ paruum vno mõ accipi poſſe abſolute, ſimpl̃rq; nã lȝ magnũ, ⁊ ꝑuũ ſemꝑ ad aliquid dicantᷣ, magnuȝ tñ abſolute ac ſimpl̃r id dicitᷣ, qđ reſpectu ſui generis eſt magnum. Vbi cauſa hõ ſexcubitus, quantus erat Hercules, ſimpl̃r magnus dicitᷣ, qm̃ in genere hoiuȝ dicitᷣ abſolute magnus. Nullus eni in eo genere reptus eſt maior, hõ etiã qnque cubitus dicitᷣ ſimpl̃r magnus. qm̃ in eo genere pauci reperiuntᷣ maiores, paruuȝ aũt ſimpl̃r, qđ reſpectu ſui generis eſt paruuȝ. Vbi cã, hõ bicubitus, vel ſemicubitꝰ, qm̃ in hoium genere nullus, aut pauci reperiuntᷣ minores. tunc vero magnũ ⁊ paruũ cõparatiue ſumuntᷣ, cũ ad aliquid cõparata, magnũ excedit, paruũ exceditᷣ. Et h̃ pacto Therſita dicetᷣ magnꝰ, qm̃ reſpectu pigmei eſt magnus. Anteus vero paruus, qꝛ reſpectu Herculis ẽ ꝑuus. dicitᷣ aũt magnũ cõparatiue ab Ariſt. maius. paruũ aũt, minus. abſolute vero magnũ dicitᷣ magnũ, abſolute ꝑuũ dicitᷣ paruũ. oibus aũt his magnis cõe dicitᷣ excedens. nã tam magnũ cõparatiue q̃ magnuȝ abſolute dicũtur excedẽtia. oibus aũt paruis cõe dicitᷣ exceſſum, qm̃ taȝ paruũ ſimpl̃r, q̃ cõparatiue paruũ, dicitᷣ exceſſum aliq̃

rōne. His expoſitis, definit pmo excedēs, qđ eſt oibus magnis cōe, ⁊ ſit itaqꝫ excedēs qdē tantū, ⁊ amplius. nam quouis mō ſumatur magnū, ei ſemꝑ competit hec definitio, qa ſemꝑ erit tātuꝫ. ſ. quātū eſt, qđ exceditur, ⁊ amplius. Si eni excedēs eēt pciſe tm̄, eſſet eq̄le. Si aūt eſſet minus, eēt exceſſum. igiꞇ excedens cōiter eſt id, qđ eſt tātuꝫ, ⁊ adhuc amplius. Deinde definit exceſſuꝫ, ⁊ dicit. Exceſſuꝫ ꝟo, qđ inexiſtit, ſubaudi vt pars in ipſo excedēte, ⁊ ſic eſt etiā non tātū. Deinde definit mai⁹, qđ dicebaꞇ magnū cōparatiue, ⁊ dicit. Et maius quidem ſemꝑ eſt et id, qđ eſt plus ad minus. Cōtra aūt puū cōparatiue erit, qđ minus ad mai⁹. vt Therſita ad pigmeuꝫ. Deinde volēs definire magnū abſolute, ⁊ paruū abſolute, accipit pmo qua rōne dicunꞇ talia, ⁊ dic. magnuꝫ aūt ⁊ paruū, q̄ dicunꞇ de cōtinuis, ⁊ multū ⁊ paucum, que dicunꞇ de numeris, abſolute dicuntur reſpectu ſui gn̄is ad multoꝝ magnitudinē, qa ſemꝑ ſimpliciter magnū diciꞇ in ſuo gn̄e reſpectu multoꝝ magnū, ⁊ paruū reſpectu multoꝝ paruū, ⁊ tūc definit magnuꝫ, cū dicit, ⁊ excedēs reſpectu multoꝛuꝫ ſui gn̄is dꝛ magnū qdem, deficiēs aūt reſpectu multoꝝ ſui generis diciꞇ paruū, ⁊ qa nō deſcripſit multū ⁊ paucū, dicit, atqꝫ multū, ⁊ paucū eodē mō, qa ſimplr, ⁊ comparatiue capi pn̄t, ⁊ ita duplr poterunt definiri.

Qm̄ igitur bonuꝫ dicimus, ⁊ qđ ipſuꝫ ſui gratia, ⁊ non alterius eſt eligibile, ⁊ qđ oēs appetunt, ⁊ qđ intellectum ⁊ prudētiaꝫ habentes eligerent vtiqꝫ: ⁊ effectiuū, ⁊ ꝯſeruatiuum, vel ad quod ſequuntur talia.

Cōmētaᵐ. Nūc aſſignat definitiones boni, ⁊ pmo eius boni, qđ eſt finis, repetendo eaſdē, quas ſuperius aſſignauit ſub breuitate. ⁊ verba Ariſt. legēda ſunt ſuſpēſiue vſqꝫ ibi. neceſſe eſt ⁊ plura vno, ⁊ dicit. Qm̄ igiꞇ bonum dicimus, ⁊ qđ ipm ſui gr̄a, ⁊ non gratia alterius eſt eligibile. aſſignat ſcđam, ⁊ dicit. ⁊ qđ oēs appetunt, aſſignat tertiā, ⁊ dicit. Et qđ intellectū ⁊ prudentiā hn̄tes eligerēt vtiqꝫ, vel ſubaudi ſi nō haberēt itellectū neqꝫ prudentiā, eligerēt ſi hrent, hę ſunt definitiōes boni, qđ eſt finis. Deinde aſſignat definitiones boni, quod eſt vtile ad finē, ⁊ dicit, ⁊ effectiuū, ⁊ cōſeruatiuū, vel ad qđ ſequuntur talia. ſ. bona, vt fines, hęc ſubaudi ſunt bona vtilia, q̄ dicunꞇ bona ad finē. Hacten⁹ de definitiōib⁹.

Quod autē eſt cuius gr̄a, finis eſt. Finis eni eſt cuius gratia cętera ſunt. Alicui autēꝫ bonum, quod ad eum hęc patitur.

Cōmētaᵐ. Cū aſſignaſſet definitiones, nūc aſſignat petitionem more boni mathematici. Eſt autē petitio dr̄ia inter bonū, vt finem, ⁊ bonū, qđ eſt ad finē, ⁊ dicit. Qđ autē eſt cuius gr̄a, finis eſt. Aſſignat rōnē, ⁊ dicit. Finis enim eſt, cuius gr̄a cętera ſunt. igiꞇ bonuꝫ, vt finis erit, cuius gr̄a ſunt bona, quę ſunt ad finē. Exponit bonū ad aliđ, vt cōpleatur petitio, q̄ eſt differētia bonoꝝ, ⁊ dicit, alicui aūt bonū qđ diciꞇ bonū ad aliud, eſt id, qđ ad euꝫ hęc patiꞇ. i. qđ ad eū. i. finē, ⁊ gr̄a boni, quod eſt finis, hꝫ quę dicta ſunt, patiꞇ. vꝫ. aut vt efficiat, aut vt ſeruet, aut vt ad ipſum ſequatur. Hęc de petitione, vbi definit ſuſpenſio verborum.

Neceſſe ⁊ plura vno, ⁊ paucioꝛib⁹, cōnumerato vno, aut paucioꝛibus, maius bonuꝫ eē. Excedit eni qđ autē inexiſtit, exceditur.

Cōmētaᵐ. His viſis, atqꝫ pſuppoſitis, accedit ad ꝓpōnes de maioꝛe atqꝫ minoꝛe bono, qbus docet cognoſcere poſitis duob⁹, vel pluribus bonis, in qbus dubitamus de maioꝛe bono, vel minoꝛe, qđ eoꝝ eſt maius bonū. vel ꝓ poſitis duob⁹, aut plurib⁹, quę videtur ęque bona, docet ꝓpōnes ⁊ elemēta, qbus argumētari poſſumus, qđ reuera eoꝝ eſt magis bonuꝫ, ſiue melius. Qđ ſi ita fuerit, melius erit, qđ vna, vel plurib⁹ ꝑeminētys ꝑeminet minus bono. Quare docebit ꝑ loca, ⁊ ꝓpōnes nos pręeminētias vnius ad vnū, vel ad plura argumētari. Aſſignat itaqꝫ pmum⁹ locū a numero bonoꝝ, ſiue a multitudine bonoꝝ, cui⁹ ꝓpōnē affert, ⁊ dicit. Neceſſe eſt ⁊ plura, plura dico, aut ſolo vno plus connumerato, aut cōnumeratis paucioꝛib⁹ pluſq̄ in alio, eē mai⁹ bonuꝫ, vno. ſ. bono ⁊ eē maius bonum paucioꝛib⁹. ſ. bonis. Hac rōne duę margaritę ſunt maius bonū vna, ⁊ decē margaritę maius bonū ſeptem margaritis. Aſſignat cām ex definitionibus aſſignatis, ⁊ dicit. Excedit eni ſiue in vno, ſiue in paucis exceſſerit, ſemꝑ dꝛ excedens, q̄re maius bonuꝫ. Qđ autē in ipſo excedēte inexiſtit vel vt ꝑs, vel aliqđ illius, excediꞇ, igiꞇ eſt minus bonuꝫ. Nec curanduꝫ eſt de obiectionibus ⁊ inſtātys, qm̄ propoſitiones rhetoꝛicę nō ſunt vl̄es, ſed verę in pluribus, nam ſic ſunt veriſimiliter vl̄es.

Et ſi maximū exceſſerit maximum, ⁊ ipſa, ipſa. Et q̄cūqꝫ ipſa, ipſa, ⁊ maximum/maximū. Ut ſi maxim⁹ vir maxima muliere maioꝛ fuerit, oino etiaꝫ viri mulierib⁹ maioꝛes erūt. ⁊ vir maximus maxia muliere maioꝛ. Exceſſus eni generū, ⁊ eoꝛū quę in generibus maxima ſunt, ꝓpoꝛtionabilr ſe habēt.

Cōmētaᵐ. Aſſignat 2ᵐ locū ab exceſſu gn̄is, cuius ꝓpōnē affert, ⁊ dicit. Et ſi maximuꝫ. ſ. in vno gn̄e, exceſſerit maximuꝫ in alio gn̄e, ⁊ ipſa quę ſunt vnius gn̄is, excedent ipſa q̄ ſunt alterius gn̄is. ⁊ vult locū hūc conuerti, dicēs, Et q̄cūqꝫ ipſa, q̄ ſunt in vno gn̄e, exceſſerint ipa quę ſunt in alio gn̄e: ⁊ maximum vnius gn̄is excedet maximū alterius. Declarat locū ꝑ exēpluꝫ, ⁊ dicit, vt ſi maximus vir maxima muliere maioꝛ fuerit ꝟbi cā, Hercule Polyſena, oino eſt viri, qui ſunt in vno genere, erūt maioꝛes mulieribus, q̄ ſūt in alio gn̄e. et ecōuerſo ſi viri mulieribus maioꝛes fuerint, ⁊ vir maximus maxima muliere maioꝛ erit. Cui⁹ rōnē aſſignat, ⁊ dicit. Nā exceſſus generū. i. nam exceſſus eoꝝ, quę ſunt in gn̄ibus ⁊ exceſſus eoꝛuꝫ, q̄ in gn̄ib⁹ ſunt maxia, ꝓpoꝛtionaliter. i. ꝯuertiliter ſe hn̄t ſꝫm dictā rōnem.

Et cum hoc quidem ſeqtur ad illud, illud autem non ad hoc.

Cōmētaᵐ. Aſſignat 3ᵐ locū ab antecedētia, cui⁹ ꝓpōnē affert, ⁊ dicit. Et cū hoc qdē ſeqtur ad illđ, illud aūt nō ad h, hoc ſubaudi qđ nō ſeqtur, eſt maius bonū. vt quoniam ad bene viuere ſeqtur viuere, cōtra ꝟo ad viuere nō ſequitur bene viuere, ideo ipm bene viuere eſt maius bonum ipſo viuere. Inſuper quia ad eſſe phm ſequiꞇ eē, contra ꝟo ad eſſe nō ſequitur eſſe phm, ideo eē phm melius eſt ipſo eſſe.

Sequitur aūt aut ſimul, aut poſterius, aut poteſtate. Nā vſus eius, qđ ſeqtur, eſt in eo qui alterius eſt. Seqtur autē, ſimul qdeꝫ, ad ipm beneualere viuere. Ad hoc aūt, illđ nō, Poſterius ꝟo, ad addiſcere ipm ſcire. poteſtate deniqꝫ, ad ſacrilegiū furtuꝫ cōmittere. Qui eni ſacra pdatus eſt, furtū ēt cōmiſit.

Cōmēta[m]. ¶ Diſtinguit aūt ipm ſequi, vt oſtendat in oībus ſemꝑ qđ antecedit maius eē eo, qđ ſeqtur, ⁊ dicit. ⌊Seqtur autem, aut ſimul⌋.ſ.tēpore, non aūt ſimul natura, ⌊aut poſterius⌋.ſ.tēpore. ⌊aut poteſtate.⌋ añq̄ hęc mēbra exponat, accipit ꝓ vero in oī añte haberi aliquo mō ꝯñs, ſaltem ſm vſum, hoc eſt ſm ꝑfectionē, veluti triāgulū in quadrāgulo: ⁊ dicit. dico aūt hoc eē ꝯñs. ⌊nā vſus eius, qđ ſeqtur⌋.i. nā ꝑfectio ꝯñtis⌊eſt in eo⌋ vſu.i. in ea perfectiōe, ⌊quę eſt alterius⌋.i. quę eſt añtis. vt in ipſo bñ viuere eſt eminēter ipm viuere. Tunc exponit ipm ſeq, ⁊ dicit. ⌊Seqtur aūt, ſimul qdē ad ipm benevalere viuere.⌋ nā ſi aliqs bene valet, viuit. ⌊ad h̄ aūt illud non⌋ ſequit̄, nō eñ ſi viuit, benevalet. Seqtur dico ſimul, quia in eodē tēpore ſimul, qui benevalet, viuit. ⌊Poſterius ṽo ad addiſcere ipm ſcire,⌋ nō eñ qui diſcit, ſimul ſcit, ſed neceſſe eſt, vt gñet̄ habitus, ſi aliqs dz dici ſciēs: qđ fieri nō pōt, niſi in tēpore. ⌊poteſtate deniq̄ ad ſacrilegiū furtū cōmittere, qui eñ ſacra ꝑdatus eſt, furtū etiā cōmiſit.⌋ dicit̄ aūt h̄ ſequi poteſtate, qa nō ſemꝑ q ſacrilegiū facit, furtū cōmittit, qa furtū cōmittere eſt furari a priuata ꝑſona. mō fieri pōt, vt ſacrilegiū fiat, ⁊ non a priuata ꝑſona fiat furtū. qui eñ furat̄ calicē, cōmittit ſacrilegiū, non aūt furtū. Qui ṽo calicē, ⁊ ſacerdotis indumēta, cōmittit ſacrilegiū ⁊ furtū. In oībus igit̄ his qđ antecedit, eſt maius, benevalere eñ maius q̄ viuere, ⁊ ſcire q̄ diſcere, ⁊ ſacrilegiū cōmittere mai⁹ q̄ furari.

¶ Et excedentia idē in maiore, maiora. Neceſſe enim eſt excedere maius,

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 4[m] locū a maioritate exceſſus, cui⁹ ꝓpōnē affert. ⁊ dicit. ⌊Et excedētia idē⌋.i. eādē rē ⌊in maiore,⌋ ſcʒ exceſſu, q̄ alia exceſſerint, hęc ſubaudi ſunt maiora. Vbi cā, equus ⁊ bos excedūt vulpem maiore exceſſu q̄ vulpē excedāt capra ⁊ ouis: ideo equus ⁊ bos maiores ſunt capra ⁊ oue. aſſignat cām, ⁊ dicit. ⌊Neceſſe eſt eñ⌋ bouem ⁊ equū ꝑꝑ exceſſū, quo excedūt, eē maiores, vt excedāt caprā ⁊ ouē, quę ſunt vulpe maiores. Eſt eñ exceſſus, quo bos ⁊ equus excedūt vulpē, maior exceſſu, quo capra ⁊ ouis excedunt eandem vulpem.

¶ Et quę maioris boni effectiua ſunt, maiora. Hoc eñ erat eſſe ei, quod eſt effectiuum maioris.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 5[m] locū a maioritate effectus, cuius ꝓpōnē affert, ⁊ dicit ⌊Et quę maioris boni effectiua ſunt,⌋ hęc ſunt⌊maiora.⌋ vt iuſtitia maius bonum eſt, q̄ māſuetudo, nā iuſtitia eſt effectiua boni publici, māſuetudo boni priuati. aſſignat cām, ⁊ dicit. ⌊Hoc eñ erat eē⌋.i. definitio ⁊ ratio⌊ei, quod eſt effectiuū maioris⌋ potētia eñ maior definitur per maiorem effectum, quē poteſt: vt ſcribit Ariſtoteles libro de cęlo primo.

¶ Et illud, cuius effectiuū maius, eodē modo. Nam ſi ſalubre iocundo eligibilius eſt, atq̄ maius bonum, ſanitas quoq̄ voluptate maior erit.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 6[m] locū cōuerſū priori a maioritate cauſę, cuius ꝓpōnē affert, ⁊ dicit. ⌊Et illud⌋.ſ. ⌊cui⁹ effectiuū⌋ eſt⌊maius, eodē mō⌋.ſ. eſt maius bonū. Qđ exemplo ꝓbat, ⁊ dicit. ⌊Nam ſi ſalubre,⌋ qđ ſanitatis eſt effectiuū, ⌊iocundo⌋ quod eſt voluptatis effectiuum⌊eſt mai⁹ bonum, ſanitas quoq̄ voluptate maior erit.⌋

¶ Et quod eligibile eſt ꝑ ſe eo, qđ nō per ſe. vt robur ſalubri. Nā hoc qdē nō ſui gr̄a. Illud autē ſui gr̄a: qđ quidem erat bonū.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 7[m] locū ab ea electione, q̄ eſt ꝑ ſe: cuius propoſitiōē affert, ⁊ dicit. ⌊Et qđ eligibile eſt ꝑ ſe,⌋ eſt maius bonū ⌊eo, qđ nō eſt ꝑ ſe.⌋ accepit eñ αιρετωτερον pro eligibili, ⁊ cōparatiuū ꝓ poſitiuo: ⁊ aſſignat exemplū, ⁊ dicit. ⌊vt robur⌋ maius bonū eſt ipſo⌊ſalubri nā hoc qdē⌋.ſ. ſalubre⌊nō ſui gratia⌋ eſt, ſed gr̄a ſanitatis, atq̄ roboris. ⌊Illđ aūt⌋.ſ. robur⌊gr̄a ſui, qđ quidē erat bonum,⌋ vt per definitionem ſuperius aſſignatam pʒ. Dictū eſt eñ bonū ꝑ ſe eē qđ eſt gratia ſui.

¶ Et ſi ſit hoc qdem finis, illud aūt nō finis. Nā hoc qdem eſt alterius gr̄a, illud aūt ſui. vt exerceri gratia boni habitus corporis.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 8[m] locū a rōne finis, vel ab eo, qđ eſt finis, cuius ꝓpōnē affert, ⁊ dicit. ⌊Et ſi ſit hoc qdē finis, illud aūt nō finis,⌋ ſubaudi qđ finis eſt, maius bonū eſt. aſſignat cām, ⁊ dicit. ⌊Nā hoc qdem⌋.ſ. qđ nō eſt finis, ⌊eſt alterius gr̄a, illud aūt⌋.ſ. finis eſt⌊ſui⌋ gratia. ⌊vt exerceri gr̄a boni habitus corporis,⌋ ⁊ ideo bon⁹ corporis habitus maius bonum eſt ipſo exerceri.

¶ Et quod minus indiget altero, q̄ alterū. Nam ſufficientius eſt.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 9[m] locū, cuius ꝓpōnē affert, ⁊ dicit. ⌊Et qđ minus indiget altero⌋.i. aliquo, alterū enim ꝓ aliquo accepit: ⌊q̄ alterū⌋.i. acceptis duob⁹ bonis, maius bonū eſt, qđ minus indiget, ⌊nā ſufficiētius eſt,⌋ vt cōtemplatio maius bonū eſt virtute ciuili. nā cōtēplatio minus indiget. Inſuꝑ fęlicitas monaſtica maius bonū eſt fęlicitate ciuili, quia minus indiget.

¶ Indiget autē minus, quod paucioribus, vel facilioribus indiget.

Cōmēta[m]. ¶ Exponit qđ intelligēdū ſit ꝑ minus indigere, ⁊ dicit. ⌊Indiget aūt minus⌋ bifariā, aut⌊qđ paucioribus indiget,⌋ ⁊ ſic natura indiget minus q̄ ars. ⌊vel⌋ qđ indiget ⌊facilioribus,⌋ ⁊ ſic ſartoria īdiget minus q̄ militaris. Illa eñ acu, ⁊ forficibus, ⁊ vlna. hęc aūt equis, frenis, ſellis, miniſtris, ⁊ cęteris eius gñis. Utrū ṽo qđ minus indiget, ſemꝑ ſit maius bonū, quęſtio eſt dialectica, qa tñ hęc ꝓpō eſt vera, vt in plurib⁹, ideo eſt rhetica, nā quę vera eſt, vt in pluribus, eſt veriſimilis in oībus.

¶ Et cū hoc qdē abſq̄ illo nō fit, aut fieri nō poſſit, illud ṽo abſq̄ hoc, nā ſufficiēti⁹ eſt, quod nō indiget. Quare maius bonū vr̄.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 10[m] locū ab eo, qđ eſt, ⁊ fieri pōt abſq̄ alio, cuius ꝓpōnē affert, ⁊ dicit. ⌊Et cum hoc qdē abſq̄ illo nō ſit, aut fieri nō poſſit, illud ṽo abſq̄ hoc⌋ eſt, ⁊ fieri pōt, ideo erit maius bonum. vt prudētia ſine militari ⁊ eſt, ⁊ fieri pōt, militaris ṽo abſq̄ prudētia neq̄ eſt, neq̄ fieri pōt, ideo prudētia eſt maius bonū. Deinde aſſignat cām, ⁊ dicit. ⌊Nā ſufficientius eſt, qđ nō indiget,⌋ vt ſuperius dictū eſt. ⌊Quare maius bonū videt̄,⌋ ⁊ dixit videt̄, qa non opʒ, vt ꝓpōnes rhetoricę ſint vl̄r verę, ſed ſatis eſt, vt videant̄, veriſimileſq̄ appareāt, nā rhetor raro de neceſſitate concludit.

¶ Et ſi ſit principiū, hoc aūt nō principiū, ⁊ ſi ſit cauſa, hoc aūt nō cauſa, ꝓpter idē. Nā ſine cauſa, ⁊ principio, impoſſe eſt eē aut fieri, ⁊ cum duo principia fuerint, qđ a maiore pricipio, maius eſt: ⁊ cū duę cauſę fuerint, quod a maiore cauſa, maius. Et econuerſo ſiam duorū principiorū, quod maioris prin-

cipium,maius. Et duarum cauſaruʒ: q̄ ma
ioris cauſa eſt,maior eſt.

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat 11^m locū ab eo,qͦ eſt p̄ncipiū,cuius ꝓpōnē
affert,ꝛ dicit.[Et ſi ſit p̄ncipiū,hoc aūt nō p̄ncipiū,]illō
qͦ eſt p̄ncipiuʒ,eſt magis bonū.aſſignat deinde 12^m lo/
cum ab eo,qͦ eſt cauſa,cuius ꝓpōneʒ affert,ꝛ dicit.[Et
ſi ſit cauſa,hoc aūt nō cauſa,]qͦ ſubaudi eſt cā,eſt mai⁹
bonū.[ꝓpter ideʒ].i.ꝑ eādem rōnem,quā replicat di/
cens,[nā ſine cā,ꝛ p̄ncipio]id qͦ eſt non cauſa.ſ.effectū
[impoſe eſt eē,ꝛ fieri.]Cōtra aūt cauſa,ꝛ p̄ncipiū eē pōt
ſine effectu.Deinde aſſignat 13^m locū a maioritate prin
cipij,cuius ꝓpōnē affert,ꝛ dicit.[Et cū duo p̄n^a fuerint,
qͦ a maiore p̄ncipio]eſt,[maius eſt.]vt effectus,qui eſt
a prudētia,maior eſt effectu,qui eſt a māſuetudine.qm̄
prudētia maior eſt māſuetudine.ꝛ effectus,q eſt a rege,
maior eſt effectu,qui eſt ſubdito.ꝛ effectus,qui eſt a du
ce,maior eſt effectu,qui eſt a milite.Sumpſit eni p̄n^m,ꝑ
cauſa effectrice,cām vͦo,ꝑ cauſa finali.Deinde aſſignat
locū 14^m a maioritate cauſę,cuius ꝓpōnē affert,ꝛ diē.
[Et cū duę cauſę].ſ.finales[fuerint]diuerſoꝝ effectuū:
[qͦ a maiore cā]eſt[mai⁹]bonuʒ ē.vt ſapiētia maior ē
q̄ȝ prudētia,qm̄ cauſa finalis ſapiētię eſt fęlicitas cōtē/
platiua.Cauſa vͦo finalis prudentia eſt fęlicitas ciuilis.
At fęlicitas cōtēplatiua maior eſt fęlicitate ciuili.igiẗ ſa
pientia eſt maior q̄ȝ prudētia.Aſſignat deinde 15^m locū
a maioritatę effectus,cui⁹ ꝓpōnē affert,ꝛ dicit.[Et ecō/
uerſo iam duoꝝ p̄ncipioꝝ,qͦ maioris].ſ.effectus p̄nci
pium eſt,hoc eſt maius.vt qm̄ militaris pugna eſt prin
cipiū effectiuū victorię,pugna aūt rhetorica p̄ncipium
ęffectiuuʒ ꝑſuaſiōis,cū victoria ſit maior ꝑſuaſiōe,erit
certamen militare maius pugna rhetorica.Deinde aſſi/
gnat 16^m locū/a maioritate cauſati,cui⁹ ꝓpōnē affert,ꝛ
dicit.[Et duarū cauſarū,q̄ maioris].ſ.cauſati[cauſa eſt
maior eſt.]vt qm̄ ſapiētia eſt maior prudētia, ꝛ finalis
cauſa ſapiētię eſt fęlicitas cōtēplatiua. Finalis vͦo cau/
ſa prudētię eſt fęlicitas ciuilis,ideo fęlicitas cōtēplati/
ua eſt maior fęlicitate ciuili.Egidius aſſignat cām, cur
Ariſt.nec de materia/nec de forma fecit mētionē,ꝛ diē
q̄a finis ꝛ efficiēs poſſunt eē ſine eo,cuius ſunt p̄ncipiū
ꝛ cauſa,materia aūt ꝛ forma nō ſine eo,cuius ſunt mate
ria,ꝛ forma.Uel aſſignari pōt alia rō,q̄a rhetor nō vti/
tur in ſuis argumētationib⁹,nec forma,nec mā,ſed be/
ne efficiēte,ꝛ cauſa finali,nam hę cauſę ſunt cognitu fa
ciles,illę aūt difficiles.Rhetor aūt cū artifex ſit fere ru
dis,his cauſis poteſt vti,illis autem non.

¶ Patet igiẗ ex his,quę dicta ſunt: quoniaʒ
vtroq̄ȝ mō eſt maius.Et ſi hoc principiuʒ,
illud aūt non principiū,videẗ maius eſſe:ꝛ
ſi nō principiū,illud vͦo principiū, finis eniʒ
maior eſt,ꝛ nō principiū. Quemadmoduʒ
Leodamas accuſans ad Calliſtrū dixit,eū
qui cōſuluit,magis iniuriaʒ feciſſe q̄ȝ qui fe/
cerit.qm̄ nō feciſſet,niſi cōſilium accepiſſet.
Chaurius vͦo,eum qui geſſit,q̄ȝ qui conſul
uit.Nō eniʒ factū eſſet,niſi fuiſſet,q geſſerit.
Huius eni gratia cōſulere eſt,vt agant.

Cōmēta^m. ¶ Ex dictis oſtēdit vtroq̄ȝ mō argumētari poſſe veriſi
mil'r,vt p̄ncipiū nō principio ſit maius bonū,ꝛ ecōuer
ſo non p̄ncipiū p̄ncipio,ꝛ dicit.[Pȝ igiẗ ex his,q̄ dicta
ſunt,qm̄ vtroq̄ȝ mō eſt maius].ſ.ſcḋm rhetorica argumē
ta,quę ꝑſuadent ad oppoſita,ꝛ exponit quo mō,ꝛ diē.

[Et ſi hoc]fuerit[p̄ncipiū,illud aūt nō p̄ncipiū,]qͦ eſt
p̄ncipiū,[maius eſſe videẗ].ſ.quatenus principiū:vt pȝ
ex priore cōſideratiōe.Cōtra quoq̄ȝ[ꝛ ſi]hoc[nō prin/
cipiū]fuerit,[illud vͦo p̄ncipiuʒ,]qͦ non eſt p̄ncipium
maius videẗ,cui⁹ rōnē aſſignat ex ꝯſideratiōe ſupi⁹ fa/
cta,ꝛ dicit.[Finis eni maior eſt]eo qͦ eſt ad finem,[ꝛ]
eſt[nō p̄ncipiū,]id vͦo,qͦ eſt ad finem,p̄ncipiū.et tm̄ fi
nis maior eſt eo,qͦ eſt ad finē.Deinde ꝑ exēpluʒ oſtē/
dit,ꝛ per authoritatē Leodamę p̄ncipiū eē maius eo,
cuius fuerit p̄n^m,ꝛ dicit.[Quēadmoduʒ Leodamas ac
cuſans,ad Calliſtrū]iudicē[dixit,eū qui cōſuluit]iniu/
riam facere,[magis iniuriā feciſſe,q̄ȝ qui fecerit.]cuius
ꝓbatio erat,[qm̄]qui iniuriā fecit[nō feciſſet,niſi]ꝓ̇us
[cōſiliū accepiſſet.]igiẗ ꝯſulere eſt maius q̄ȝ iniuriaʒ fa
cere.Sȝ ꝯſulere eſt p̄ncipiū,iniuriā autē facere non eſt
p̄ncipiū.igiẗ p̄ncipiuʒ eſt maius nō p̄ncipio,ꝛ hoc ꝑ au
thoritatem,ꝛ argumētū Leodamę oratoris. Deinde ꝑ
authoritatē,ꝛ per argumētū Chaury oratoris oſtendit
nō p̄ncipiū eē maius p̄ncipio,ꝛ dicit.[Chaurius vͦo]de
fendēs corā Calliſtro iudice dixit iniuriā magis feciſ/
ſe[eū,qui geſſit,q̄ȝ qui ꝯſuluit,]ꝛ aſſignat eius argumē/
tū,ꝛ dicit.[Nō eni factū eēt].ſ.iniuria nō eēt facta,[niſi
fuiſſet,q geſſerit,huius eni gratia cōſulere eſt,vt agāt:]
ſcȝ.ergo maius eſt facere iniuriā,q̄ȝ cōſulere, vt faciāt.
Sȝ facere iniuriā non eſt p̄ncipiū,cōſulere vͦo eſt p̄nci
piuȝ.igiẗ per authoritatē ꝛ argumētū Chaury, nō p̄nci/
pium eſt maius p̄n^o.Jn quibus aiaduertere poteris rhe
tores,ꝓpter diuerſas ꝯſiderationes ꝑſuadere poſſe op/
poſita.Nā Leodamas ꝯſiderans p̄ncipiū,quo p̄n^m eſt,
eſſe maius p̄ncipiato,ꝑſuaſit Calliſtro eū,qui cōſuluit,
longe magis peccaſſe,qm̄ ꝯſiliū eſt p̄ncipiū eius,qͦ ſe/
quiẗ ex ꝯſilio.Chaurius vͦo perſuaſit eū,qui iniuriā fe
cit,lōge magis peccaſſe,nā huius gr̄a fuit ꝯſultuʒ.ꝛ niſi
egiſſet,ꝯſiliuʒ nihil fuiſſet.Cū igiẗ vnū ꝛ idem vna ꝯſi/
deratione ſit maius bonū,altera vͦo minus bonū,vtro/
q̄ȝ mō fieri poterit rhetorica ꝑſuaſio.Jnſuꝑ cū vnum ꝛ
idē poſſit eē p̄ncipiū,ꝛ cauſatū,ꝛ vnū,ꝛ idē cauſa,ꝛ p̄n/
cipiatū,fieri pōt vt vnuȝ ꝛ idē ſit maius ꝛ minus.vt po
tio eſt ſanitatis p̄ncipiū,ſanitas vͦo cauſa finalis potio
nis.ideo potio ea rōne,qua p̄ncipium, ſanitate melior
eſt.ea rōne vͦo,qua ſanitas eſt cauſa finalis potiōis,ſa/
nitas eſt potione melior.Et ſic ꝑꝑ diuerſas conſidera/
tiones rhetor viaȝ hȝ ad oppoſita,qm̄ nec ꝓbat,nec de
mōſtrat,ſed ꝑſuadet veriſimilia.¶ Quo vͦo ad vͦba at/
tinet,in gręcis noſtris codicib⁹ Chaurius legiẗ.Jn alijs
vͦo Chabrias,qui fuit orator eximius,ſed non refert.
Uterq̄ȝ enim rhetor egregius erat.

¶ Et qͦ rarius eſt eo,qͦ abundat,vt auruȝ
ferro,lȝ minus vtile ſit. Maior eniȝ poſſeſ/
ſio,quoniam difficilior eſt.

¶ Aſſignat 17^m locū ab ipſa raritate,ad abundantiā:cu/ Cōmēta^m.
ius ꝓpōnem affert,ꝛ dicit.[Et qͦ rarius eſt,]maius eſt
[eo,qͦ abundat.vt aurū ferro]maius.[lȝ]aurū[minus
vtile ſit.]Deinde aſſignat cām,ꝛ dicit.[Maior eni poſ/
ſeſſio]eſt eius,qͦ eſt rarius,q̄ȝ ei⁹,quod abūdat.[qm̄]
poſſeſſio illius,[eſt difficilior].¶ Quo vͦo ad vͦba atti
net,[eo qͦ abūdat]gręce eſt αφθονον,modo lȝ αφθο/
νον poſſit dici latine inuidia carēs,tm̄ dilucidius diciẗ
abundans.Egidius autem non poteſt verba bene iter/
pręṫari,quia ea non habet bene tranſlata,tamē quo ad
ſenſum non male dicit.

¶ Alio aūt modo qͦ abundat ipſo raro,qm̄
vſus excedit.id aūt quod ſępe eſt,excedit id,

qͦ

qȯ paucies eſt. vñ dicit optima qdē aqua.

Cōmēta m. ¶ Aſſignat 18m locū ab abūdāti ad rarū, cuiꝰ ꝓpōnē afferт, ⁊ dicit.⌊Alio aūt mō⌋.i.alia conſideratione⌊quod abundat⌋eſt melius⌊ipſo raro,⌋dixit alio mō, qm̄ hęc ꝓpoſitio videt̄ oppoſita priori, tn̄ qa rhetor pōt oppoſita de eodē pſuadere, q̄tenus vnū ⁊ idē diuerſis ꝯſiderationibꝰ accipit̄, ꝓpterea dixit alio aūt modo. Deide dat rōnem, ⁊ dicit.⌊Qm̄ vſus excedit⌋.i.qm̄ in pluribꝰ vtimur ipſo abundāti.⌊At id, qȯ ſępe eſt, excedit id, qȯ paucies eſt.⌋⁊ cum abundans excedat rarū, erit maiꝰ. Deinde probat hoc per prouerbium de aq̄, ⁊ dicit.⌊vñ dicitur αριςον μεν υδωρ.i. optima quidē aqua,⌋quod non ob aliud dicitur, niſi propter abundantiam. igitur abundans maius eſt.

¶ Et omnino difficilius ipſo faciliore. Naȝ rarius eſt.

Cōmēta m. ¶ Aſſignat 19m locum a difficiliore ad facilius, cuius ꝓpoſitionem affert, ⁊ dicit.⌊Et oīno difficilius eſt⌋meliꝰ⌊ipſo faciliore.⌋cuius rōnē aſſignat, ⁊ dic̄.⌊Nā⌋difficilius⌊rariꝰ eſt.⌋⁊ quo rariꝰ ē, excedit, q̄re ⁊ melius eſt.

¶ Alio auteȝ modo qȯ facile eſt, ipſo difficiliore. Se habet enim vt volumus.

Cōmēta m. ¶ Aſſignat 20m locū oppoſitū priori, cuiꝰ ꝓpōnē affert, ⁊ dicit.⌊Alio aūt modo qȯ facile eſt,⌋melius eſt⌊ipo faciliore.⌋cuius rōnē aſſignat, ⁊ dicit.⌊Se hȝ eni vt volumus.⌋Volumus eni acqrere ſine dolore, atqȝ labore, ⁊ hoc modo acqſibile eſt ipſuȝ facile. dixit.⌊Alio aūt modo⌋.i.alia cōſideratione, quoniam de eodeȝ ſunt oppoſitę perſuaſiones rhetoricę, tamē (vt diximus) non eadem conſideratione.

¶ Et cuius contrarium, maius. ⁊ cuius priuatio maior, ⁊ virtus nō virtute. Et vitium non vitio maius. nam illa quidem fines, hęc vo non fines ſunt.

Cōmēta m. ¶ Aſſignat 21m locū a contrarijs, cuius ꝓpoſitioneȝ affert, ⁊ dicit,⌊⁊ cuius cōtrariuȝ⌋eſt⌊maiꝰ,⌋ipm̄ eſt maiꝰ eo, cuius ꝯ̄riuȝ eſt minus. hac rōne ſanitas eſt maior diuitijs. Nam contrariuȝ ſanitatis eſt ęgritudo, ꝯ̄riū autē diuitiarum eſt paupertas. Sed ęgritudo maior eſt paupertate. igitur ſanitas maior eſt diuitijs. Deide aſſignat 22m locū a ꝑuationibꝰ, cuiꝰ ꝓpōnē affert, ⁊ dicit.⌊Et cuius priuatio⌋eſt⌊maior,⌋ipm̄ eſt maius. vt qm̄ cęcitas eſt maior ſurditate, viſus erit maior auditu. Inſup qm̄ ignorātia eſt maior pauptate, ⁊ ſcia diuitijs maior erit. Deinde aſſignat 23m locū a v̄tute ad vitiū, cuiꝰ ꝓpōneȝ affert, ⁊ dicit.⌊Et virtus nō v̄tute⌋maior eſt. vt liberalitas maior eſt ſciētia, ⁊ auaritia, qm̄ liberalitas eſt v̄tus, ſcientia ⁊ auaritia non virtutes. Deinde aſſignat 24m locū a vitio ad non vitium, cuius ꝓpōnem affert, ⁊ dicit.⌊Et vitiū non vitio maius⌋.i.peius vt illiberalitas peior eſt ęgritudine. Nam illa vitium, hęc non vitiuȝ. Deinde aſſignat cauſaȝ cōem omnibus his ꝓpōnibus, ⁊ dicit.⌊Nam illa qdem fines⌋.ſ.contrariuȝ contrarij, ⁊ contrarium priuationis, ⁊ virtus quoniaȝ maiora ſūt⌊hęc vo non fines ſunt,⌋quoniam minora. Omne eni maius finis eſt reſpectu minoris. nam minus ſemper eſt gratia melioris.

¶ Et quoꝝ opera pulchriora, aut deformiora, ipſa maiora ſunt, ⁊ quoꝝ vitia, ⁊ virtutes maiores ſunt, ea quoqȝ opera maiora ſunt. Qm̄ vt cauſę ⁊ principia: ita ⁊ quę ab eis ꝓficiſcuntur, ⁊ vt quę ab eis proficiſcunt̄: ita ⁊ cauſę, ⁊ principia.

Cōmēta m. ¶ Aſſignat locū 25m ab opibꝰ ad ea, q̊rū ſūt opa, cuiꝰ ꝓpōnē affert, ⁊ dic̄.⌊Et q̊rū⌋.i.q̄rū v̄tutū vel vitioꝝ⌊opa pulchriora, aut d̄formiora, ipſa⌋.ſ.ipſę v̄tutes vel vitia⌊maiora ſūt.⌋vt qm̄ opꝰ fortitudis ē maiꝰ ope vrbanitatis, iȯ fortitudo maior vrbanitate ē, ⁊ qm̄ opꝰ timiditat̄ eſt maiꝰ ope ſcurrilitat̄, iȯ timiditas ē maiꝰ vitiū ſcurrilitate. Deide aſſignat locū 26m, q ē ꝯuerſus ꝑori a vitio ⁊ v̄tute ad opa: ⁊ dic̄.⌊Et q̊rū⌋.ſ.opeꝝ⌊vitia, ⁊ v̄tutes maiores ſūt, ea q̄ȝ opa maiora ſūt,⌋vt qm̄ iuſtitia ē maior mā̄ſuetudie, opꝰ iuſtitię maiꝰ erit ope mā̄ſuetudis. Sil'r qm̄ iniuſtitia ē maior iracūdia, opus iniuſtitię maiꝰ erit ope iracūdię. Deide aſſig̃t cōeȝ cāȝ vtriqȝ loco, ⁊ dicit.⌊Qm̄ vt cāę ⁊ p̄nª⌋ſubaudi ſe hn̄t inter ſe,⌊ita ⁊ q̄⌋.i.ita effectꝰ, q⌊ab eis ꝓficiſcunt̄. ⁊⌋eꝯ̄ vt ſe hn̄t iter ſe,⌊q̄ ab eis⌋.i.effectꝰ, q⌊ab eis ꝓficiſcūt̄.⌋ita⌊⁊ cāę ⁊ p̄nª.⌋⁊ qm̄ virtus ⁊ vitium ſunt cauſę, effectus autem opera. quare propoſitiones aſſignatę verę ſunt.

¶ Et quoꝝ exceſſus eligibilior, aut pulchrior, veluti exqſite videre eligibilius eſt ipſo bene olfacere. Naȝ ⁊ viſus olfatu, ⁊ amicos diligere pulchrius q̄ȝ diligere pecunias. q̄re ⁊ dilectio amicoꝝ q̄ȝ dilectio pecuniarum: ⁊ econuerſo etiam meliorum exceſſus meliores, ⁊ pulchriorum pulchriores.

Cōmēta m. ¶ Aſſignat locū 27m ab exceſſu ad exceſſuȝ: cuiꝰ ꝓpōnē affert, ⁊ dic̄.⌊Et⌋ea⌊q̊ꝝ exceſſus eligibilior, aut pulchrior,⌋ſūt meliora, ⁊ pulchriora.⌊vt⌋vidē meliꝰ ē ipo olfacere, qm̄⌊exqſite⌋.i.excellēter⌊vidē eligibiliꝰ eſt ipo bn̄ olfacē⌋.i.ipo excellēter olfacē. cāȝ āt q̄re excellēter vidē eſt maiꝰ ipo excellēter olfacē, aſſig̃t ex ijs, q̄ ſupiꝰ expoſuit, ⁊ dic̄.⌊Nā ⁊ viſus olfatu melior ē⌋.i.nā ⁊ v̄tꝰ vidēdi melior ē v̄tute olfaciēdi. dcm̄ ē autē ita ſe hre opꝰ ad opꝰ, vt ſe hȝ v̄tꝰ ad v̄tutē. Deide aſſig̃t 2m exm, ⁊ dic̄.⌊Et⌋ſubaudi ꝑꝑ eādē cāȝ⌊amicos diligē pulchriꝰ ē q̄ȝ diligē pecūias,⌋qm̄ exceſſus i dilectiōe amicoꝝ pulchrior eſt exceſſu i dilectiōe pecūiaꝝ, ꝑꝑ eādē cāȝ ꝯcludit,⌊q̄re ⁊ dilectio amicoꝝ pulchrior⌋erit⌊q̄ȝ dilectio pecūiarū.⌋Deide aſſig̃t 28m locū eꝯ̄, ⁊ dic̄.⌊⁊ eꝯ̄ ēt⌋exceſſus rerum⌊melioꝝ,⌋ſūt⌊meliores, ⁊⌋exceſſus reꝝ⌊pulchrioꝝ pulchriores,⌋vt qm̄ videre ipſo olfacere eſt melius, ideo exceſſus videndi exceſſu olfaciendi melior eſt.

¶ Et q̊rū cupiditates laudabiliores: aut meliores. Nā maioꝝ maiores appetitiōes ſūt.

Cōmēta m. ¶ Aſſig̃t 29m locū ab ipſis appetitiōibus ad appetibilia ipa, cuiꝰ ꝓpōnē affert, ⁊ dic̄.⌊Et q̊ꝝ cupiditates laudabiliores, aut meliores⌋ſūt, ipa q̊ȝ maiora ſūt, vt qm̄ cupiditas regnādi maior ē cupiditate colēdi agrū, regnare maiꝰ erit, q̄ȝ agrū colere. aſſignat cāȝ, ⁊ dic̄.⌊Nā maioꝝ maiores appetitiōes ſūt.⌋igit̄ ex magnitudie appetitus poſſumus cognoſcere magnitudinē rei appetibil̄.

¶ Et laudabilioꝝ quoqȝ vel meliorū cupiditates meliores: atqȝ laudabiliores ſt̄ ꝑꝑ idē.

Cōmēta m. ¶ Aſſig̃t 30m locū a rebꝰ ipſis appetilibꝰ ad ipſas appetitiōes, cuiꝰ ꝓpōnē affert, ⁊ dic̄.⌊Et laudabilioꝝ q̊ȝ vel melioꝝ cupiditates meliores ſūt ꝑꝑ idē⌋.i.ꝑꝑ eādē rōnē vt cupiditas vidēdi cęlū maior ē cupiditate vidēdi lapidē, qa vidē cęlū maiꝰ ē q̄ȝ vidē lapidē. Inſup cupiditas itelligēdi deū maior eſt cupiditate intelligēdi hominē, qm̄ itelligere deū maius eſt q̄ȝ intelligere hoieȝ.

¶ Et quoꝝ ſciētię pulchꝛioꝛes, aut honeſtioꝛes, ⁊ res pulchꝛioꝛes, ⁊ honeſtioꝛes. Nam vt ſciētia, ⁊ veritas. Pręcipit eni vnaqueqꝫ quod ſuum eſt.

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat 31^m locū a ſciētijs ad res ipſas, cuius ꝓpoſitionē affert, ⁊ dicit. [Et quoꝝ ſcię pulchꝛioꝛes, ⁊ honeſtioꝛes, ⁊ res pulchꝛioꝛes ſūt, [⁊ honeſtioꝛes.] Deīde aſſignat cāꝫ, ⁊ diē. [Nā vt ſcia ⁊ ꝟitas,] eſt eni ſcia ſe hn̄s, vt ꝟitas, ⁊ ecōuerſo. Qꝛ aūt ita ſe hēant, ꝓbat. [P̄cipit. n. vnaqueqꝫ] .ſ. ſcia ⁊ veritas intellectui, vt intelligat rem quātū ad id, qđ ſuū eſt. i. q̄ꝫtū ad ea ꝓpꝛia, q̄ rei ſūt. Scia eni ⁊ veritas adęquant̄ reb⁹. Cōpleas rōnē, ſꝫ quoꝝ veritas eſt pulchꝛioꝛ ⁊ honeſtioꝛ, ipſa ſūt pulchꝛioꝛa, atqꝫ honeſtioꝛa, igit̄ quoꝛuꝫ ſcia eſt pulchꝛioꝛ, ⁊ honeſtioꝛ, ipſa ſūt ēt pulchꝛioꝛa, ⁊ honeſtioꝛa. Uel foꝛtaſſe aliter ſcribit̄ in gręcis codicib⁹, nō ꝟitas, ſꝫ αληθεσ, hͦ eſt verū, mō p verū ſcibile ītelligit, nā dr̄ p̄mo poſterioꝝ ſcia eſt veroꝝ. i. ſcibiliū, q̄ vera ſunt. Tūc dicit, [nā vt ſcia] ſe hꝫ quātū ad pulchꝛitudinē, ⁊ honeſtatē, [⁊ verum] .i. res, q̄ ſcit̄, eodē mō quātum ad illa ſe hꝫ. ⁊ ꝙ ita ſe hēat ſcibile, vt ſe hꝫ ſcia, ꝓbat, ⁊ dicit. [P̄cipit eni vnaqueqꝫ] ſcꝫ ſcia rei ipſi [qđ ſuū eſt,] igit̄ coꝛreſpondet adęquate rei ipſi. igit̄ ex pulchꝛitudine ſcię poſſumus argumentari pulchꝛitudinē rei. Sꝫ in q̄buſdā gręcis codicibus, nō αληθεσ, ſed νομοσ habet̄: ⁊ tūc plana eſt lectio. Dicit eni [naꝫ vt ſcia ⁊ νομοσ] .i. lex, ⁊ aſſignat cām, q̄re ſe hn̄t eodē mō, ⁊ dicit. [P̄cipit eniꝫ vnaqueqꝫ] .i. tā lex, q̄ꝫ ſciētia [quod ſuum eſt,] lex q̄deꝫ cōmutādo, ſcia ꝟo docēdo. igit̄ ex magnitudīe ſcientię poſſumus habere magnitudinem rerum ſcibilium.

¶ Et honeſtoꝛum ⁊ pulchꝛioꝛuꝫ, ſcientię ꝓpoꝛtionabiliter ꝓpter hoc.

Cōmēta^m. ¶ Nūc aſſignat locū 32^m ecōuerſo a reb⁹ ſcibilib⁹ ad ſcientias, ⁊ diē. [Et honeſtoꝝ, ⁊ pulchꝛioꝝ] ſcibiliū, [ſcię] quoqꝫ [ꝓpoꝛtiōabil'r ꝑp hͦ] ſe hn̄t: ⁊ ſunt honeſtę, ⁊ pulchꝛe. vn̄ q̄a ſcia de aīa eſt honeſtioꝛ, ⁊ pulchꝛioꝛ mathematica quę eſt de quantis aīa eſt melioꝛ quātis. Contra quoqꝫ quia anima eſt melioꝛ quātis, ideo ſciētia de aīa eſt melioꝛ omnibus mathematicis.

¶ Et quod cēſerēt vtiqꝫ vel decreuerūt prudentes aut omnes, aut multi, aut plures, aut optimi bonū, vel maius, neceſſe eſt ſic ſe habere, aut ſimpliciter, aut quatenus per prudentiam iudicauerunt.

quatenus
ꝫ
ſi

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat locū 33^m a iudicio prudētū, cui⁹ ꝓpōnem affert, ⁊ dicit. [Et qđ cēſerent vtiqꝫ, vel decreuerūt prudētes, aut oēs, aut multi] .i. paulo minus q̄ꝫ oēs, [aut plures,] naꝫ in plus ſunt multi q̄ꝫ plures. [aut optimi] qui pauci ſunt, [bonū vel mai⁹] bonū [neceſſe eſt ſic ſe hr̄e, aut ſimpl'r, aut q̄tenus p prudētiaꝫ iudicauerūt.] nā poſſent iudicare nō p prudētiā, ſꝫ alia rōne, ⁊ tūc nō opoꝛteret ita eē. Differt autem hic locus ab illo, quem ſuperius aſſignauit ex iudicio prudentū, quia ille fuit de bono, hic autem de magis bono.

¶ Id aūt cū alijs etiā cōe eſt, naꝫ ⁊ qđ, ⁊ q̄le, ⁊ quātū ita ſe hꝫ: ſicut vtiqꝫ ſcia: ⁊ prudentia dicerent. Sed de bonis diximus: qm̄ bonū id definituꝫ eſt, qđ vnaqueqꝫ res expeteret, ſi haberet prudētiaꝫ. Quare pꝫ ⁊ id eſſe maius: qđ maius eſſe prudentia dicit.

Cōmēta^m. ¶ Oſtendit hic amplitudinē cōſiderationis p̄mo. Deinde aſſignat cām q̄re ſolum de bonis hͦ cōſideratiōeꝫ aſſignauerit, dicit p̄mo, [id auteꝫ] .i. antedicta cōſideratio [cuꝫ alijs etiā cōe eſt,] nō eni ſolū ex iudicio prudētum poſſumus cognoſcere bonū, ⁊ maius bonū, ſed ēt alia multa, ideo dicit, [nam ⁊ quid] quo ad ſubſtātiam, [⁊ quale, ⁊ quātuꝫ ita ſe hꝫ, ſicut vtiqꝫ ſcia, ⁊ prudentia dicerent.] Si eni ſciēs, ⁊ prudēs cēſet Socratē eē ſubaꝫ ⁊ coꝛpus eē quātū, albū q̄le, ita eſt. Deīde aſſignat cām q̄re de bonis ſolū facta eſt hęc ꝯſideratio, aſſignat cāꝫ, quaſi dicēs / lꝫ hęc cōſideratio ſit cōis, tn̄ p ea, quę dicta ſunt de bonis videt̄ hr̄e ſpālē veritatē, ideo diē. [Sed de bonis diximus, qm̄ bonū id definitum eſt, qđ vnaqueqꝫ res expeteret, ſi hr̄et prudētiā.] igit̄ cuꝫ de bonis cępimus dicere, de bonis faciēdę ſunt ꝯſideratiōes, [q̄re] .(vt dicit) ſicut bonū eſt, qđ prudētia bonū diē. [Pꝫ id eſſe mai⁹ bonū, qđ mai⁹ eſſe prudentia dicit.] nam eodem modo prudēs de bonis, ⁊ magis bonis iudicat.

¶ Et qđ melioꝛib⁹ aut ſimpl'r ineſt, aut qua melioꝛes: vt foꝛtitudo roboꝛe.

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat 34^m locum a ſubiectis, q̄b⁹ īſunt, cui⁹ ꝓpoſitionem affert, ⁊ dicit. [Et qđ melioꝛibus aut ſimpliciter ineſt, aut qua melioꝛes ſunt,] hoc eſt maius bonuꝫ. qm̄ ſi non eſt vniuerſal'r verū, vt melioꝛa ſint, quę melioꝛibus inſunt, tn̄ ſi inſunt melioꝛibus, quo melioꝛes ſunt, ſemper ſunt melioꝛa. Cuius exempluꝫ aſſignat, ⁊ dicit. [vt foꝛtitudo roboꝛe] melioꝛ eſt, quoniaꝫ foꝛtitudo ineſt animę, robur ꝟo coꝛpoꝛi.

¶ Et q̄cunqꝫ melioꝛ aut ſimpl'r eligeret: aut qua melioꝛ: vt iniuriā pati potius q̄ꝫ iniuriā facere. nam illud iuſtioꝛ vtiqꝫ eligeret.

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat 35^m locū ab imitatiōe melioꝛis, cui⁹ ꝓpōneꝫ affert, ⁊ diē. [Et q̄cūqꝫ melioꝛ aut ſimpl'r eligeret, aut q̄ melioꝛ.] cui⁹ exemplum affert, ⁊ dicit, [vt iniuriaꝫ pati potius q̄ꝫ iniuriam facere. nam illud iuſtioꝛ vtiqꝫ eligeret,] hoc ꝟo iniuſtus. ꝓbat eni Plato in Goꝛgia pati iniuriam eſſe melius, quia humanius, inferre ꝟo iniuriā peius, quoniam ferinum magis.

¶ Et iocūdius minus iocūdo. Voluptatem eni cūcta ſectant̄: ⁊ ipſius gratia lętari appetūt. Definitū eniꝫ eſt his bonū ⁊ finis. Iocūdius aūt qđ ſine doloꝛe, lōgioꝛe quoqꝫ tēpoꝛe iocūdū eſt: atqꝫ melius minus bono. Nam bonum ipſum aut iocunduꝫ, aut per ſe expetibile eſt.

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat 36^m locum a magis iocundo ad minus, cui⁹ ꝓpoſitionem affert, ⁊ dicit. [Et iocundius minus iocūdo] ſubaudi maius bonum eſt. Deinde ꝓbat ꝓpōnē, ⁊ dicit, [voluptatē] .i. iocūdū eni cūcta ſectant̄ ⁊ ipſi⁹ grā lętari appetūt, [p q̄ vult hr̄e iocūdū eē bonū, cui⁹ cāꝫ dicit. [Definitū eni eſt his bonū ⁊ finis] .ſ. qđ bonū cūcta ſectentur, ⁊ ꝙ finis ſit ſui gratia expetibilis, quare cum iocundum cuncta ſectentur, ⁊ ipſius gratia lętari appetant, iocunduꝫ erit bonū. Deinde per definitionē ipſi⁹ iocundioꝛis ꝓbat iocūdius eē maius bonū, ⁊ dicit. [Iocundius autem quod ſine doloꝛe longioꝛe quoqꝫ tempoꝛe iocundum eſt, atqꝫ melius minus bono. Nam iocundum aut bonum ipſum, aut per ſe expetibile eſt.] Quare ſi iocundum eſt bonū, vt ꝓbatū eſt, ⁊ iocūdi⁹ qđ ſine doloꝛe longioꝛe tempoꝛe iocūdum: erit iocundius maius bonuꝫ: ⁊ ſic pꝫ ꝓpō. Egidius ꝟo ꝓpter coꝛruptā

trāſlationem

tranſlationē muliplicauit ꝓpōnes, vbi reuera vna ꝓpō eſt cū ſua ꝓbatione, nec plures, vt aperte vides.

℄ Et quorūcūqꝫ ipſi ſibi aut amicis cauſa eē mallent, hęc maiora bona. quorūcūqꝫ autē minime, maiora mala.

Cōmēta^{m}. ℄ Aſſignat 37^{m} locū ab eo, cuius cā aut ſibi, aut amicis eē mallēt, cuius ꝓpōnem affert, ꝛ dicit. ⌊Et quorūcūqꝫ ipſi ſibi, aut amicis cā eſſe mallent: hęc maiora bona.⌋ vt qm̄ vnuſqſqꝫ ſibi vult eſſe cā magis ſalutis q̄ꝫ diuitiarū, ſalus maius bonū eſt diuitijs, ſimil'r vnuſqꝫ vult magis cā eſſe ſuo amico ſalutis q̄ꝫ diuitiaꝝ, ideo ſalus eſt maius bonū diuitijs. ⌊quorūcūqꝫ aūt minime, ⌋nullo qꝫ pacto ſibi, aut amico cā eſſe vult, illa ſunt⌊ maiora mala, ⌋vel nullo pacto bona. Unuſqſqꝫ eni natura vult ſibi maius bonum, fugereqꝫ maius malum, ꝛ qa amic⁹ eſt alter ipſe, hęc eadē vult de amico ſuo, q̄ de ſe vult.

℄ Et diuturniora ījs, q̄ minus diuturna ſūt, ꝛ ſtabiliora iſtabiliorib⁹. Excedit eni vſus, illoꝝ qdē tēpore, hoꝝ vo volūtate. Nam q rei ſtabilis eſt, cū voluerint, p̄ſto magis eſt.

Cōmēta^{m}. ℄ Aſſignat 38^{m} locū a diuturnitate, cui⁹ ꝓpōnē affert, ꝛ dicit. ⌊Et diuturniora ijs, q̄ minus diuturna ſunt, ⌋ſunt maiora bona, appellat diuturniora agros rura, ꝛ cętera eius generis, minus vo diuturna bona mobilia, quę facile mutanť. Loqtur eni de ījs, quę ſubijciunť vſui noſtro. Deinde aſſignat 39^{m} locū ab ipſa ſeruiendi ſtabilitate, cuius ꝓpōnē affert, ꝛ dicit. ⌊Et ſtabiliora⌋.ſ. ꝛ prōptiora ſemꝑ ad ſeruitia nr̄a ꝑ ſtabiliora eni q̄ſi ſemper prōptiora ad ſeruitia nr̄a itelligit, ⌊iſtabiliorib⁹⌋ ad ſeruiēdū, ſunt ēt maiora bona: vt ſerui magis q̄ꝫ iumēta, ꝛ iumēta magis q̄ꝫ columbi, q in nr̄o tecto nidificāt, ꝛ q̄ꝫ pulli, ꝛ id genus. Deide aſſignat cāꝫ, ꝛ dicit. ⌊Excedit. n. vſus, ⌋nam vſus, quo vtimur diuturnioribus, excedit vſuꝫ, quo vtimur minus diuturnis. ꝛ vſus, quo vtimur aīalib⁹ ꝛ reb⁹, q̄ ſtabiliores ſunt ad noſtra ſeruitia, excedit vſuꝫ, quo vtimur aīalib⁹ ꝛ reb⁹ minus ſtabilib⁹ ad nr̄a ſeruitia, verū nō eodē mō, ꝛ ꝑpea ſb̄dit⌊ illoꝝ qdē tp̄e, ⌋nā vſus, q̄ vtimur agris, excedit tp̄e vſuꝫ, quo vtimur aīalib⁹. ⌊hoꝝ vo⌋.ſ. aīaliū ſtabiliū ad nr̄a ſeruitia, vſus excedit vſum, quo vtimur minus ſtabilib⁹ ad nr̄a ſeruitia, ⌊volūtate. nā⌋ vſus, ⌊q ē rei ſtabilis⌋ ad noſtra ſeruitia, ⌊cū⌋ dn̄i. ſ. ⌊voluerint p̄ſto magis eſt, ⌋qm̄ non ſic facile vti poſſum⁹ aīalib⁹ minus prōptis ad noſtra ſeruitia. qm̄ ſunt fere ſylueſtria. Pꝫ igitur diuturniora minus diuturnis, ꝛ magis vſualia minus vſualib⁹ maiora bona eſſe. illa quidem, quia eoruꝫ vſus maiore tēpore durat, horum autem quia faciliora ſunt ad vſum: atqꝫ promptiora: vt perſpicuum eſt.

coordinatis ϲυςοιχων coniugatis. **℄ Et vt vtiqꝫ ex coordinatis, ꝛ ſil'ib⁹ caſib⁹ etiā alia ꝯn̄tur, vt ſi fortiter melius ꝛ eligibilius q̄ꝫ tēperate, ꝛ fortitudo expetibilior, q̄ꝫ temperantia, ꝛ fortem eē, q̄ꝫ tēperatū eſſe.**

Cōmēta^{m}. ℄ Aſſignat 40^{m} locū a ꝯiugatis, cui⁹ ꝓpōnē affert, ꝛ dicit. ⌊Et vtiqꝫ ex coordinatis⌋ ꝛ pro. i. ⌊ꝛ ſil'ibus caſib⁹ ēt alia conſequentur, ⌋ſic ſubaudi alia alijs maiora bona ſunt. appellat coordinata ſyſtichia, quę alio verbo latine coniugata dicunť, quę caſus ſimiles ſunt in dictionibus: ſoluꝫ in fine vocis differentes, vt fortiter, forte, ꝛ fortitudo, temperate, temperatum, ꝛ temperantia: ꝛ cętera ſimili ratione. ꝛ ſic alterum verbum, vt alterius expoſitionem addidit. nam coniugata ſimiles caſus ſunt, non autēꝫ ījdem, qa differūt in fine vocis. De ijs in topicis diximus. Aſſignat deinde exempluꝫ, ꝛ dicit. ⌊vt ſi fortiter⌋.ſ. viuere vel eē⌊ melius eſt, ꝛ eligibilius q̄ꝫ temperate⌋.ſ. viuere, vel eſſe, ⌊ꝛ fortitudo expetibilior q̄ꝫ tēperātia eſt, ꝛ fortē eē ⌋expetibilius⌊ q̄ꝫ tēperatū eſſe.⌋

℄ Et qđ oēs expetūt, q̄ꝫ id, qđ non oēs, ꝛ qđ plures, q̄ꝫ quod pauci: bonum eniꝫ erat, qđ omnes appetūt. q̄re ꝛ maius, qđ magis.

℄ Aſſignat 41^{m} locū ab appetitu, cuius ꝓpōnē affert, ꝛ dicit. ⌊Et qđ oēs expetūt, ⌋mai⁹ bonū eſt, ⌊q̄ꝫ id, qđ nō oēs. ꝛ qđ plures, ⌋mai⁹ bonū ē, ⌊q̄ꝫ qđ pauci.⌋ ꝛ aſſignat cām, ꝛ dic̄. ⌊Bonū eni erat⌋ ꝑ definitionē ſuꝑi⁹ aſſignatā, ⌊qđ oēs appetūt, q̄re ꝛ mai⁹ ⌋bonū erit, ⌊qđ magis, ⌋ ꝛ qa oēs ſūt magis q̄ꝫ nō oēs, ꝛ plures magis q̄ꝫ pauciores, ideo maius bonum erit, qđ oēs appetūt, q̄ꝫ qđ non omnes, ꝛ quod plures q̄ꝫ quod pauciores. Cōmēta^{m}.

℄ Et id, de quo litigāt, vel inimici, aut q iudicant, aut illi, quos hi iudicant. Nā illud qdē eſt, vt omnes dicerent. Hoc vo pręcipui, atqꝫ ſcientes.

℄ Aſſignat 42^{m} locū a lite, cui⁹ ꝓpōnē affert, ꝛ dic̄. ⌊Et id⌋ eſt mai⁹ bonū, ⌊de quo litigant, vel inimici⌋.ſ. in bellis, ⌊aut⌋ iudices, ⌊q iudicāt⌋ inter ſe diſputādo, ꝛ dicendo, ⌊aut⌋ cauſidici, patrocinando, atqꝫ cauſas dicendo. ⌊quos hi⌋ iudices⌊ iudicāt.⌋ ꝛ in eoꝝ litib⁹ afferūt ſn̄iaꝫ. Et aſſignat cāꝫ, ꝛ dic̄. ⌊Nā illđ qdē, ⌋de quo litigant inimici, ⌊eſt⌋ mai⁹ bonū⌊ vt oēs dicerēt, ⌋qm̄ ſi dicūt inimici, ēt amici dicerēt, ꝛ ſic eſt bonū, ac ſi oēs dicerent⌊ hoc vo, ⌋de quo litigāt iudices, vel cauſidici, eſt bonū, ⌊qm̄ p̄cipui atqꝫ⌋ ſcientes dicūt eſſe bonuꝫ. nam iudices ſunt pręcipui, cauſidici autem ſcientes. Cōmēta^{m}.

℄ Et interdū qdē, id, quo oēs ꝑticipāt, mai⁹ eſt. Ignominia eni eſt nō participare. interdum vo quo aut nemo, aut pauci. id enim rarius eſt. ignominia ατιμια vituperatio

℄ Aſſignat 43^{m} a cōi ꝑticipatiōe, cui⁹ ꝓpōnē affert, ꝛ dicit. ⌊Et iterdū qdē, id qđ oēs ꝑticipāt, mai⁹ ⌋bonū⌊ eſt.⌋ vt bonū publicū bono priuato. Cui⁹ rōnē aſſignat, ꝛ dicit. ⌊ατιμια eniꝫ⌋. i. ignominia, vel res vituꝑabilis⌊ eſt nō ꝑticipare⌋. i. vt nemo ꝑticipet. id eni quo nemo ꝑticipat, res eſt fugibilis vituperabiliſqꝫ. igiť ꝑ locuꝫ a ꝯ̄rio res, qua aliq ꝑticipāt, eſt bona, atqꝫ eligibilis, mai⁹ autē bona, qua oēs ꝑticipabūt. Aſſignat deinde locū ecōuerſo, ꝛ dicit. ⌊Interdū vo, quo aut nemo, aut pauci ⌋ꝑticipant, alia rōne eſt bonū mai⁹, ⌊id eni rarius eſt, ⌋ꝛ ſic ratione, q̄ rarius. eſt maius bonū, rōne vo, q̄ oēs ꝑticipāt, erit mai⁹ bonū. h̄. n. excedit raritate, illđ āt ꝑticipatiōe. Cōmēta^{m}.

℄ Et laudabiliora. Pulchriora eniꝫ ſunt.

℄ Aſſignat 44^{m} locū a laude, cui⁹ ꝓpōnem affert, ꝛ dicit. ⌊Et laudabiliora⌋ ſubaudi ſunt maiora bonaꝫ: cuius rationem aſſignat, ꝛ dicit. ⌊Pulchriora enim ſunt⌋. Cōmēta^{m}.

℄ Et quoꝝ p̄cia maiora, ſimiliter. Naꝫ p̄ciū veluti dignitas quędam eſt.

℄ Aſſignat 45^{m} locū a p̄cio, cui⁹ ꝓpōnem affert, ꝛ dicit. ⌊Et quorum p̄cia maiora, ſimiliter⌋ maiora bona ſunt. Et aſſignat cauſam, ꝛ dicit. ⌊Nam pręciuꝫ veluti dignitas⌋. i. veluti menſura⌊ quędaꝫ, ⌋qua aliqđ cōdigne mēſurať, ⌊eſt.⌋ h̄ pacto bos capra melior eſt, quia maioris p̄tij, ꝛ ſeruus boue, ꝛ ciuitas oppido, ꝛ oppidum rure, ꝛ rus agro. Sc̄đm eni pręcij mēſuram eſt illud melius, h̄ autem peius: vel minus bonum. Cōmēta^{m}.

℄ Et quoꝝ iacturę ipſę maiores ſunt.

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat locū 46^m a iacturis,cui⁹ ꝓpoſitionē affert, ⁊ dicit.[Et quorum iacture ipſę maiores ſunt,]hęc maiora bona ſunt,quoniam maiori bono maior iactura, quę eſt malum,opponitur hoc pacto homines ſunt maiores equis.quoniam iactura,quę accidit hominib⁹,lōge maior eſt iactura,quę accidit eqs.⁊ arbores herbis, propter eandem cauſam.

¶ Et quę ex ijs ſunt,quę confitentur,aut videntur maiora eſſe,maiora ſunt.

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat locū 47^m a cōfeſſiōe ⁊ apparētia:cui⁹ ꝓpōnē affert,⁊ dicit.[Et q̄ ex ijs ſunt, q̄]hoīes[cōfitent̄ maiora eſſe,vel vident̄]hoībus[maiora eē,]hęc[ſunt maiora],pbabile eni eſt hęc meliora eē,qm̄ q̄ dicunt hoīes eē maiora,⁊ apparēt oīb⁹ maiora,ſūt maiora. Impoſſe eni eſt famigeroſum eē ex toto falſum/h̄ pacto diuitię ſunt mai⁹ bonū genere,quoniam oēs dicūt ac fatentur, ⁊ apparent omnibus maius bonū gn̄e. Aux quoqȝ hac rōne mai⁹ bonū eſt ferro,qm̄ oēs fatent̄,atqȝ oībus apparet aurū eē ferro mai⁹ bonū.⁊ tu itelligas,hęc eē maiora veriſil'r,nō eni opȝ ea,quę hoīes dicunt,vel q̄ oīb⁹ vident̄,ita eē,ſatis eſt,vt veriſimil'r ita ſint.

¶ Et quę diuidunt̄ in partes,eadem maiora vident̄. Pluriuȝ eniȝ exceſſus videt̄. Quare ⁊ poeta ait quēdam Meleagro pſuaſiſſe vt exurgeret,dicenteȝ,quot mala hoīb⁹ eueniant,cum eorum ciuitas capit̄:viros qdeȝ perimunt,⁊ ciuitatem in cinerē vertit ignis, filios,mulierēſqȝ graues alij abducunt.

graues βατυζώνουσ profunde cīta vt toga ſupne ſit laxa. pingues carnoſas alte antas altiſuminis.

¶ Aſſignat locū 48^m a diuiſiōe alicuius in plures ꝑtes: cuius ꝓpōnem affert,⁊ dicit.[Et quę diuidunt̄ in partes,]hęc[eadem maiora vident̄,]⁊ longe maiora q̄ꝫ videbantur ante diuiſionē.vſuȝ ꝟo hui⁹ loci oſtēdit eē factū a poeta,q itroducit quēdā militē pſuadere Meleagro,vt ſurgeret ad cuſtodiēda męnia vrbis.⁊ dic̄ Ariſt. [quare ⁊ poeta]vtens hoc loco[ait quēdam]ex militibus curioſis[Meleagro pſuaſiſſe,vt exurgeret]ad męnia ciuitatis ſeruanda,[dicentem,quot mala hoīb⁹ eueniant cum eorum ciuitas capitur ab hoſtibus.]

Poete carmē ανδρασ μεν κτεινουσι,πολιν δε τε πυρ αμαθυνει, τεκνα δε τ' αλλοι αγουσι βαθυζωνους τε γυναικας idest[viros qdem perimūt,⁊ ciuitatem in cinerem vertit ignis,filios mulierēſqȝ graues alij].ſ.hoſtes[abducunt,]atqȝ a ciuitate trahunt,⁊ ſecum ducunt. Enumerauit itaqȝ perſuadens Meleagro hęc mala p ꝑtes,vt viderent̄ maiora.Quare ⁊ poeta vſus eſt hoc loco ſatis rhetorice.qua rōne fit,vt quę diuiduntur in partes,videantur maiora ſeipſis non diuiſis.

¶ Et ſupponere ac exaggerare,vt apd̄ Epicharmum,partim eadeȝ de cauſa,qua diuiſio(exaggeratio enim magnum oſtendit exceſſum)partim quoniaȝ principiū atqȝ cauſa rerum magnarum videtur.

Cōmēta^m. ¶ Nunc aſſignat 49^m locuȝ ab exaggeratione,quā hic vocat συντιθεναι, και εποικοδομειν.i.ſuperapponere,⁊ accumulare,eſt autē exaggeratio magna coaceruatio,exaggerationeȝ ꝟo oratores facere dicunt̄,quādo pluribus verbis vnam,eandemqȝ reȝ vehementer dicunt,vt apud Catonem. Succidias humanas facis, deceȝ funera facis,decem capita libera interficis, decē hominibus vitaȝ eripis.Quę res maxime orationē venuſtat. Hui⁹ loci ꝓpōnē affert,⁊ dicit.[Et ſuperponere ⁊ exagerare]ſubaudi maius eſt,q̄ꝫ vno ꝟbo dicere,[vt apud Epicharmum,]cuius rationes duas aſſignat,quarum primam tangit,cum dicit,[partim eadem de cauſa,qua diuiſio]in partes videtur maior. Videtur enim exaggeratio diuiſio quędam vocum,idem tamē ſignificātiū.[exaggeratio eni]ꝑꝑ diuiſionē multarum vocū, [magnū oſtēdit exceſſuȝ.]Deide aſſignat ſcd̄aȝ,⁊ dicit. [ꝑtiȝ qm̄ p̄ncipiū atqȝ cā rerū magnaꝝ vr̄.]multa eniȝ verba ex multis conceptionibus,conceptiones multę ex rerum magnitudine oritur.

¶ Qm̄ autē id maius eſt,qd̄ rarius eſt, atqȝ difficilius,⁊ occaſiōes,⁊ ętates,⁊ loca,⁊ tēpora,⁊ vires maiores res reddūt. Nā ſi vltra vires,⁊ vltra ętatem,⁊ vltra cęteros,⁊ ſi ſic,vel hoc loco,vel tunc,pulchrorum,⁊ bonorum,⁊ iuſtorum,⁊ oppoſitoruȝ magnitudinem habebit.

maiores res μεγαλας magna

Cōmēta^m. ¶ Aſſignat 50^m locuȝ ab eo,qd̄ pro cōditione eſt rari⁹, ac difficilius,cui⁹ ꝓpōnē affert,⁊ dicit.[Qm̄ aūt id maius eſt,quod]ꝑ cōditione[rarius eſt,atqȝ difficilius,] ideo[occaſiōes]⁊ opportunitates,q̄ iteruenire ſolent,⁊ [ętates,⁊ loca,⁊ tēpora,⁊ vires,maiores res reddūt,]q̄ꝫ ipſę ſimpliciter ſint.cuius rōnem aſſignat,⁊ dicit.[Naȝ ſi vltra vires,]q̄ꝫ qbus aliquis poſſit,[⁊ vltra ętateȝ]q̄ꝫ qua poſſit,[⁊ vltra cęteros].ſ.ſuę ętatis,[⁊ ſic].i.hoc pacto,quo alij non potuerunt facere,[vel hoc loco,]in q̄ alij non fecerūt,[vel tunc]quando.ſ.alij non fecerunt, hoc profecto[pulchroruȝ ⁊ bonoꝝ,⁊ iuſtoꝝ,⁊ oppoſitoꝝ,magnitudinē].i.maioritatē[habebit,]⁊ accepit[⁊] ꝓ vel,vt ſit ſenſus,h̄ habebit magnitudinē pulchri,vel boni,vel iuſti,vel oppoſiti alicui horuȝ.i.h̄ erit vel pulchrius,vel melius,vel iuſtius,vel oppoſito magis participans vt turpius,vel peius,vel iniuſtius.vt quoniaȝ Cęſar in vincendis gallis ſuꝑauit ꝓprias vires,ideo victoria illa fuit grandior cęteris.qa Scipio agens decimum nonum ętatis annum ſubiecit populo Romano Carthaginem,qui cum ęgiſſet vltra ętatem,egit bonuȝ cęteris maius.eodem modo exempla afferri poſſunt in alijs conditionibus.

¶ Unde ⁊ epigrāma olympionico victori, antea quidem ſuꝑ vtrūqȝ humerum habēs ſacculum,piſces ex argis ad tegeam ferebā. Et Iphicrates ipſum laudabat dicens,ex quibus hęc fuerunt:

Cōmēta^m. ¶ Qd̄ dixerat,ꝑ exēplū iducit ex q̊dā epigrāmate habitum,⁊ dicit.[Unde ⁊ epigrāma olympionico victori.] idest factū in laudē cuiuſdā,q vicit olympia eſt hoc.

προσθεν μεν αμφωμοισιν εχων τραχειαν ασιλλαν ιχθυσ εξ αργουσ ες τογεαν εφερον.

idest[antea qdē ſuꝑ vtrūqȝ humeꝝ hn̄s ſacculū,vl' callū piſces ex argis ad tegeā ferebā.]laudat igit̄ poeta victorē,qm̄ cū antea eēt oꝑari⁹,humiliqȝ gn̄e ort⁹ ferens ſacculū ſupra vtrūqȝ humerū,vt ferret piſces,⁊ alia,ferebat piſces ex argis ad tegeā,q̄re cū viciſſet olympia, egit vltra vires. Nō eni oꝑarij viri vires tātę eē pn̄t,vt vincat olympia.Egit ēt vltra ꝯditionē,⁊ officiū,cū ſuū officiū erat ſeruire,⁊ oꝑari in ſeruitia alteri⁹,nō aūt vincere,nec certare i olympiacis,vl' fortaſſe laudauit victoreȝ,qa tulit piſces natādo,nō eniȝ quia tulit piſces, fuit magnū,ſȝ qa tulit natādo.[⁊]ꝑꝑ h̄[Iphicrates]poeta [laudabat ipȝ]victorē,[dicēs ex qb⁹ h̄ fuerūt:].q.d.ex ijs,quorū nulla ſpes erat,vt vincerent,⁊ ſic egit pręter

ſpem

ſpem multoꝝ. Uel fortaſſe hęc dixit Iphicrates in ſui laudem. Iphicrates eni ſeipſuʒ laudās.[dixit ex quib⁹ hęc fuerūt:]ꝛ non ob aliud, niſi ꝗa fecit, quę eo modo, quo ipſe fecit, alij non fecerūt. Tu vo aīaduerte hęc, q̄ Ariſto. dicit eſſe monſtra, quoniam mutilata carmina poetarum refert, quorum nec libros, nec fere nomina habentur, ideo ſunt obſcuriſſima.

ꝑ ſe naturale αυτοφυες ꝑ ſe natum. epictetus poeta.

¶ Et per ſe naturale acquiſititio. Naʒ diffi‑cilius eſt. vñ ꝛ poeta ait, ꝑ me edoctus ſuʒ.

¶ Aſſignat locū 51ᵐ ab ipſa cōparatiōe eius, qđ eſt a ſe ipſo ad id, quod eſt ab alio, cuius ꝓpōneʒ affert, ꝛ dicit. [Et per ſe nāle]quaſi a ſe factuʒ, [acquiſititio,]quod eſt factum ab alio, maius bonuʒ eſt. ꝓbat hoc ex laude, ꝑ quaʒ poeta ſeipſum laudauit, ꝛ dicit. [Unde ꝛ poeta ait αυτοδιδακτος. i. per me edoctus ſuʒ], ꝛ non ab alio didici: ꝛ hoc dixit in laudem ſui.

¶ Et rei magnę maxima pars. vt Pericles epithaphiū dicens, iuuētutē ex ciuitatē abla tam eſſe, veluti (ſi auferat̄ ex anno) ver.

Cōmētaᵐ. ¶ Aſſignat locū 52ᵐ ab eo, qđ eſt pars maxima rei magnę: cui⁹ ꝓpōneʒ affert, ꝛ dicit. [Et]quod eſt[rei magnę maxima ꝑs,]hꝫ ſubaudi eſt mai⁹ eo, qđ eſt ꝑs maxīa rei paruę. Vbi cauſa. maxima ꝑs nālis phię, quę eſt res magna, eſt diuina ſcīa, ꝑs maxīa moralis phię eſt monaſtica, ideo tāto maior eſt diuina ſcīa monaſtica: quāto nālis phīa eſt maior morali. ꝓbat tñ ꝓpoſitionē ꝑ Epithaphiū Periclis, ꝛ dicit. [vt Pericles Epithaphiuʒ dicēs, iuuētutē ex ciuitate ablatā eē, veluti ſi auferat̄ ex anno ver,]Quare ſicuti annus (ſi ab eo ver auferat̄) eſt dēformis, ita erit deformis ciuitas, ſi ab ea auferat̄ iuuēt⁹, ſignificās ꝑ hęc ꝑteʒ maximā ciuitatis eē iuuētutem.

neceſſitate χρεια indigentia inopia.

¶ Et q̄ maiore in neceſſitate vtilia: maiora, vt quę in ſenectute, ꝛ morbis.

Cōmētaᵐ. ¶ Aſſignat locū 53ᵐ ab ipſa neceſſitate, cui⁹ ꝓpōnem affert, ꝛ dicit. [Et quę maiore in neceſſitate vtilia]maiora bona ſunt, ꝙ̄ ea, q̄ ſūt vtilia in minore neceſſitate, [vt q̄ in ſenectute, ac morbis]vtilia ſūt, maiora bona ſunt, ꝙ̄ quę vtilia ſunt in iuuētute, ꝛ ſanitate.

¶ Et ex duobus, qđ fini eſt ꝓpinquius.

Cōmētaᵐ. ¶ Aſſignat locū 54ᵐ ex ipſa ꝓpinquitate ad finē, cuius ꝓpōnem affert, ꝛ dicit. [Et ex duobus, qđ fini eſt ꝓpinquius,]hoc ſubaudi eſt maius bonuʒ. vt philoſophari magis bonum ꝙ̄ phīam diſcere.

¶ Et quod ipſum.

Cōmētaᵐ. ¶ Aſſignat locū 55ᵐ ex ipſa puritate, cui⁹ ꝓpōnē affert, [Et qđ ipm]eſt maius bonū eſt, ꝙ̄ illud, quod ꝑticipat ipſo, nā virtus maius bonū eſt, ꝙ̄ ſtudioſum, qm̄ virt⁹ eſt bona ꝑ eſſentiā, ſtudioſuʒ aūt ꝑticipatiōe v̄tutis, appellat aūt qđ ipʒ, το αυτο, more Platonis, qui abſtractum, ꝛ ideam το αυτο. i. quod ipſum vocat.

¶ Et quod ſimpliciter.

Cōmētaᵐ. ¶ Aſſignat locū 56ᵐ a plenitudie rei: cui⁹ ꝓpōnē affert, ꝛ dicit. [Et qđ ſimplr]eſt, maius bonū eſt eo, qđ eſt ſm quid. vt ſcytha magis albus eſt, ꝙ̄ ethiops. qm̄ ille ſimpliciter, hic ſm dentes albus eſt.

¶ Et quod poſſibile impoſſibili. Nam illud quidem ipſi, hoc vo non.

Cōmētaᵐ. ¶ Aſſignat locū 57ᵐ ab ipſa poſ̄itate, cui⁹ ꝓpōnem affert, ꝛ dicit. [Et qđ poſ̄e]melius eſt[impoſ̄i.]Deide aſſignat cām, ꝛ dicit, nā[illud ꝗdē]. ſ. poſ̄e[ipſi, hoc vo nō] vna expoſitio eſt, nam poſſibile quidem eſt in ipſo. i. in poteſtate hominis. ꝛ ſic exponunt Egidius, ꝛ Georgi⁹. Alia expoſitio eſt, ꝗa poſſibile eſt ipſa. ſ. ꝑtro enti ꝓpinquius, impoſ̄e nullo modo. non enim videtur rōni cōſentaneum, vt Ariſto. in verbis tam propinquis ęquiuocet circa illud verbum αυτο.

¶ Et quę in fine vitę, fines enim magis, ꝙ̄ quę ad finem.

¶ Aſſignat locū 58ᵐ a bono, qđ eſt in fine vitę: cui⁹ ꝓpōnē aſſignat, ꝛ dic̄. [Et q̄ in fine vitę]ſubaudi bona ſunt, maiora bona ſūt, ꝙ̄ ea, q̄ ſūt ꝓcul a vitę fine. vt prudentia mai⁹ bonū ē, ꝙ̄ fortitudo: ꝛ robur, aſſignat cāʒ, ꝛ dicit. [Nā]ea, q̄ ſūt in fine vitę ſunt[magis fines,]ꝙ̄ q̄ ꝓcul a fine ſunt, qm̄ oīa alia, quę ſunt in alijs ętatibus, ordinantur, vt in finem ad ea, quę ſunt ꝓpe finē. ꝓpterea dicit. [Fines eni magis, ꝙ̄ quę ad finem.] Cōmētaᵐ.

¶ Et quę ad veritateʒ, ijs, quę ad opinionē. Definitio eni eius, quod ad opinionem, eſt qđ latere debēs, nō vtiq̄ʒ eligeret. ꝓpter qđ bene pati ꝙ̄ benefacere videbit̄ vtiq̄ʒ eligibilius. Illud eni (ēt ſi latuerit,) eliget̄. bñfacere vo (ſi latuerit) nō videbitur eligi.

¶ Aſſignat locū 59ᵐ ab ijs, q̄ ſunt ſm veritatē ad ea, quę ſunt ſm opionē: cui⁹ ꝓpōnē affert, ꝛ dic̄. [Et q̄ ad veritatē]maiora bona ſūt, [ijs q̄ ſūt ad opionē.]Meli⁹ eni (inq̄t Seneca) eſt viuere ad nāʒ, ꝙ̄ ad opionē. nā viuēti ad nām pauca ſufficiūt, viuēti aūt ad opionē infinita nō ſufficiūt. ꝓbat aūt Ariſt. ꝓpōnē ex definitione eius, qđ eſt ad opinionē, ꝛ dicit. [Definitio eni ei⁹, qđ eſt ad opinionē eſt, qđ latere debens, non vtiq̄ʒ eligeret.]q̄re illud eſt ad opionē, qđ ab eo nō eligeret̄, ꝗ id occultuʒ fore putaret, hꝫ pacto liberalis ad opionē erit, ꝗ nō daret, ſi donationē occultā eē putaret. Siſ̄r iuſtus ad opinionē erit, ꝗ nō cōmutaret, ſi cōmutatiōeʒ occultam eē putaret. Ex his pʒ ꝗd ſit illđ, qđ ē ad veritatē. eſt eni qđ eligeret̄ ēt ab eo, ꝗ id occultuʒ fore putaret. ꝛ ſic liberalis ad veritatē erit, ꝗ eligeret donare, ēt ſi donatiōeʒ occultā fore putaret. ꝛ iuſtus ſiſ̄r, ꝗ eligeret cōmutatiōeʒ, ēt ſi cōmutatiōeʒ occultā eē putaret. Tūc dat exēplū, ꝛ dic̄. [ꝑꝑ qđ bñ pati]. i. bñficiū accipe[eligibili⁹ vtiq̄ʒ videbit̄ ꝙ̄ bñfacere]. i. ꝙ̄ bñficiū facere. Cui⁹ cāʒ dat, ꝛ dicit. [Illud. n.]. ſ. bñficiū accipe[ēt ſi latuerit eligeretur.] vnuſq̄ſq̄ʒ. n. eliget bñficiū accipe, ēt ſi nemo ſcierit eum accipiſſe. [benefacere vo (ſi latuerit) nō videbitur eligi.]Qui enim beneficium facit ad opinionem, non faceret, ſi occultum futurum eſſet. Cōmētaᵐ.

Quid id qđ ē ad opionē

Studioſi ad opinionem.

¶ Et quęcūq̄ʒ eſſe magis ꝙ̄ videri volunt: ad veritatem enim magis. Hac ratione ꝛ iuſtitiam aiunt parum eſſe, ꝗa videri ꝙ̄ eē eligibilius. Sanum autem non.

¶ Aſſignat locū 60ᵐ ab eo, qđ magis eſſe ꝙ̄ videri quis vult: cui⁹ ꝓpōnē affert, ꝛ dic̄. [Et q̄cunq̄ʒ eē magis ꝙ̄ videri volūt,]hꝫ ſūt maiora bona. ꝛ aſſignat cāʒ, ꝛ dic̄. [ad veritatē eni magis]hꝫ. ſ. attinēt. [hac rōne ꝛ iuſtitiā aiūt paꝝ]bonū[eē,]ꝛ ſanitatē magis ꝙ̄ iuſtitiā bonum eſſe aiūt, cui⁹ rōnē aſſignat, [ꝗa videri]. ſ. iuſtū[magis ꝙ̄ eē, eligibili⁹]ē hoīb⁹. [ſanū aūt nō] videri, ſʒ eē magis eligūt. igit̄ ꝙ̄tū ad hāc ꝑeminētiā ſanitas ē mai⁹ bonuʒ ꝙ̄ iuſtitia. qm̄ hoīes volūt magis eſſe ꝙ̄ videri ſani. Iuſti aūt ꝯ, magis videri ꝙ̄ eē. dixi ꝙ̄tū ad hāc ꝑeminētiam, qm̄ ꝙ̄tū ad aliā ꝑeminētiaʒ fortaſſe iuſtitia ē melior ſanitate, eo ꝗa iuſtitia ē bonū aī, ſanitas aūt corꝑis, ꝛ ꝙ̄tū ad hāc ꝑeminētiā iuſtitia ē maius bonū ſanitate. tñ rhetor ꝗ ꝑſuadet ad opp̄ᵐ, vti ꝑt locis oppoſitꝭ, ꝛ diuerſis. Cōmētaᵐ.

vtile
χρησιμώ/
τερον
vtilius.
honeſta
καλα
bona.

¶Et qȯ ad plura eſt vtile. veluti quod ad vi
uendū, ⁊ beneuiuenduȝ, ⁊ ad voluptatem,
⁊ ad agēdū honeſta. Hac rōne diuitię, ac bo
na valitudo maxia eē vñr: cū oia h̄ bēant.

Cōmēta[m]. ¶Aſſignat locū 61[m] ab vtilitate multimoda, cui⁹ ꝓpoſi
tionē affert, ⁊ dicit. ⌊Et qȯ ad plura eſt vtile, ⌋h̄ eſt ma/
ius bonuȝ eo, quod eſt vtile ad pauciora. ⌊veluti quod
ad viuendum, ⁊ beneuiuēdū, ⁊ ad voluptatē, ⁊ ad agen
dū honeſta, ⌋⁊ bona, maius bonū eſt, q̄ȝ illȯ, qȯ non eſt
ad hęc vtile. Et aſſignat exēplū, ⁊ dicit. ⌊Hac rōne diui/
tię, ac bona valitudo maxima ⌋bona ⌊eſſe videnť, cum
omnia hęc habeant, ⌋⁊ ſint ad hęc omnia vtiles.

abſq̄ȝ dolore
ἀλυπότε/
ρον
min⁹doloro/
ſum.

¶Et qȯ (cum ſit abſq̄ȝ dolore) cuȝ volupta
te etiā eſt. Uno eni plura. Quare cū ſit ⁊ vo
luptas: ⁊ indolentia bonū, duorum rurſum
compoſitio totum quoq̄ȝ maius efficit.

Cōmēta[m]. ¶Aſſignat locuȝ 62[m] ab ipſa bonoꝝ cōpōne: vel ab eē
abſq̄ȝ dolore cū voluptate, cui⁹ ꝓpōnē affert, ⁊ dic̄. ⌊Et
qȯ (cū ſit abſq̄ȝ dolore) cū voluptate etiaȝ eſt, ⌋h̄ eſt ma
ius bonū q̄ȝ ſi eſſet abſq̄ȝ dolore, nō tamē cū voluptate.
hac rōne phari melius eſt ditari, qm̄ illud eſt ſine dolo
re, cum voluptate. ditari aūt eſt cum voluptate, ⁊ dolo/
re. Ariſt. tamen ꝓbat ꝓpoſitionem, ⁊ dicit. ⌊Uno eni ⌋.ſ.
bono ⌊plura ⌋.ſ. bona ſunt meliora. ꝑpea ꝯcludit, ⌊Qua/
re cū ſit ⁊ voluptas, ⁊ indolētia bonū, duoꝝ ⌋.ſ. bonoꝝ
⌊rurſuȝ cōpoſitio, ⌋atq̄ȝ accumulatio ⌊totuȝ quoq̄ȝ ⌋bo/
nū ⌊maius efficit. ⌋igiť bonū voluptificuȝ, qȯ eſt abſq̄ȝ
dolore, maius bonū eſt bono voluptifico, qȯ eſt cū do
lore, vel indolēs, qȯ eſt cū voluptate, mai⁹ bonū eſt eo,
qȯ eſt indolens ſine voluptate. hoc pacto ꝯtēplari me/
lius eſt q̄ȝ dormire. nā illud abſq̄ȝ dolore exiſtēs cū vo
luptate eſt. hoc aūt idolēs, non eſt cū voluptate.

¶Et quę cum p̄ſentia fuerint, nō latent. Ad
veritatem eni quādaȝ ſunt hęc. Hac rōne di
tari videbiť vtiq̄ȝ maius bonū, q̄ȝ opinari.

Cōmēta[m]. ¶Aſſignat locū 63[m] ab eo (qȯ cū eſt) nō latet. cui⁹ ꝓpō/
neȝ affert, ⁊ dicit. ⌊Et quę cū p̄ñtia fuerint, nō latēt, ⌋ma
iora bona ſūt ijs, q̄ latent, cuȝ affuerint: cui⁹ rōnē affert,
⁊ dicit. ⌊ad veritatē eni quandam ſunt hęc, ⌋⁊ quatenus
ad veritatem attinēt, ſunt maiora bona. Deide aſſignat
exēpluȝ, ⁊ dicit. ⌊Hac rōne ditari vtiq̄ȝ mai⁹ bonuȝ ē q̄ȝ
opinari. ⌋Georgius ꝟbuȝ δοκεῖν, latine dixit videri. ⁊
nō placet, nā cū eſt ipm videri diuitē, appet eē diuiteȝ.
Melius δοκεῖν, opinari trāſferendū puto. ⁊ ꝑ opina/
ri, itelligit dialectice aliqd ſcire, ſūt itaq̄ȝ diuitię mai⁹ bo
nuȝ q̄ȝ ſcire dialecticū, qm̄ illę cū affuerint, oib⁹ patent.
Scire aūt ipm, lȝ fuerit in anima, tamē latet ⁊ ad hunc
ſenſum poteſt trahi expoſitio Egidij, qui ꝑ opinari in/
telligit ſcire. Accepit enim ſcire fuſo verbo (vt mihi vi/
detur) pro dialectico intelligere.

carum
ἀγαπητὸν
dilectum.

¶Et quod carū eſt tam ſoluȝ/q̄ȝ cum alijs.
Quapꝑ nō pari iactura erit, ſiqs altero ocu
lo carētē excecauerit: ⁊ duos hn̄teȝ. nā abla
tuȝ eſt: qȯ ſingulr̄ carum erat. Ex qb⁹ igitur
oportet perſuaſiōes ferre hortando atq̄ȝ de/
hortando fere dictum eſt.

Cōmēta[m]. ¶Aſſignat locū 64[m] ab eo qȯ ꝑ ſe, ⁊ cū alijs ęq̄lr ē dili/
gibile: cui⁹ ꝓpōnē affert, ⁊ dic̄. ⌊Et qȯ carū eſt ⌋ſubaudi
ęq̄lr ⌊tā ſolū q̄ȝ cū alijs ⌋ē mai⁹ bonū q̄ȝ illȯ qȯ ſolū ē ca
ri⁹ h̄ pacto mēs mai⁹ bonū eſt oculo, qm̄ mēs tā ſola, q̄ȝ
cū alijs .ſ. ſenſib⁹ eſt ęq̄lr cara. At oculus nō ęq̄lr ſolus,
⁊ cum alijs eſt carus. Qȯ aūt nō ęqualr̄ oculus ſolus ſit
carus, ⁊ cū alijs, demōſtrat, ⁊ dicit. ⌊Quapꝑ nō pari ia/
ctura erit, ſiqs altero oculo carentē excecauerit, ⁊ duos
hn̄teȝ. nā ⌋in altero oculo carente ⌊ablatū eſt, qȯ ſingula
riter carū erat, ⌋in habēte duos oculos, lȝ alterū excęca
ueris, tñ nō erit tanta iactura. At q̄ extingueret mentem
quouis mō eaȝ extingueret, ſiue ſolā, ſiue cum alijs exi
ſtēteȝ, ęq̄leȝ iacturam inferret. igiť mens maius bonuȝ
eſt q̄ȝ oculus. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, textus gręc⁹,
quem nos legimus, caret hoc verbo ſingulariter, ⁊ illo
ꝟbo ęqualr̄, tamē ſupplēda ſunt. Demuȝ epilogat, ⁊ di/
cit. ⌊Ex qbus igiť ⌋locis ⌊opȝ perſuaſiones ferre hortā/
do, atqȝ dehortando, fere dictum eſt. ⌋dixit autem fere
quia poſſent adhuc alia loca aſſignari, ex quib⁹ ꝑſuaſio
nes fieri poſſent.

¶Maximū aūt oium atq̄ȝ principaliſſimuȝ
ad poſſe ꝑſuadere, beneq̄ȝ cōſulere eſt vitas
ciuiles oēs accipe, ⁊ q̄ ꝯſuetudines: ⁊ q̄ lęga
lia, quęue vtilia vnicuiq̄ȝ ſint diſtiguere.

vitas ciuiles
πολιτείας
reſpublicas
ciuilitates.
ꝯſuetudines
ἔθη
mores.
legalia
νόμιμα
leges
legitima.

¶Cuȝ dixiſſet de bono, deqȝ ipſo vtili, ēt de eo annexo
bonis, qȯ mai⁹, ⁊ min⁹ bonū eſt, aſſignaſſetqȝ ad cogno
ſcēdū hęc loca, atqȝ ꝓpōnes, nūc Ariſto. aſſignare autu
mat Egidius de altero annexo, qȯ eſt poſ̄e, atqȝ ipoſ̄e.
Motus ex ꝟbis Ariſt. q̄ dicit ad poſſe ꝑſuadere. Sed
hoc qȯ Egidius putat nō videtur bn̄ dictū, nam poſ̄e ⁊
impoſ̄e non ꝑſuaſionibus, ſed bonis, ex quibus, ⁊ ad q̄
ꝑſuademus videnť annexa, vt Ariſt. ſuꝑius mōſtrauit.
Et ꝑpea Georgius nō de annexo qȯ eſt poſ̄e ⁊ ipoſ̄e au
tumat Ariſt. nūc ꝑtractare, ſȝ de alio p̄ncipio ꝑſuadēdi
maximo atqȝ firmiſſimo, per quod in genere delibera/
tiuo vnus qs poterit dicere, cum oportuerit, ⁊ ideo nō
ad poſſe perſuadere trāſtulit, ſed ad perſuadēdum: he/
neqȝ ꝯſulēdum, putās Ariſt. nō de eo annexo agere, qȯ
eſt poſ̄e ⁊ impoſ̄e. Nā hęc poti⁹ bonis, ꝑ q̄, ⁊ ad q̄ ꝑſua/
demus annectunť. Et fortaſſe poſ̄e ⁊ ipoſ̄e pn̄t annecti
perſuaſiōib⁹, ⁊ bonis, ꝑ q̄, ⁊ ad q̄ ꝑſuadem⁹, p̄us egit de
poſſibili, atqȝ ipoſ̄i, vt annectunť bonis, ad q̄, ⁊ ꝑ q̄ per
ſuademus, nūc agit de poſ̄i ⁊ ipoſ̄i, vt annectūtur ipſis
perſuaſionib⁹. ⁊ ideo ꝓponēs ſuā intētionē dic̄. ⌊Ma/
ximuȝ aūt oium ⌋.ſ. p̄ncipioꝝ, ⌊⁊ p̄ncipaliſſimuȝ ⌋.ſ. p̄n[m]
⌊ad poſſe ꝑſuadere, ⁊ ⌋ad poſſe ⌊bn̄ cōſulere, eſt ⌋πολι/
τείας .i. ciuiles vitas, qb⁹ ciues viuūt ſub regimine ci/
uili ⌊oēs accipere, ⁊ quę ⌋ἔθη .i. ⌊cōſuetudines, ⌋atqȝ mo
res, ⌊⁊ q̄ ⌋legalia, vel leges, ⌊quęue vtilia vnicuiqȝ ⌋vitę
ciuili ⌊ſint diſtinguere ⌋dixit ⌊vitas ciuiles oēs, ⌋tāq̄ȝ fi/
nes, quęcūqȝ eniȝ agunt ciues, agunt gr̄a viuendi ciuili/
ter. Cum eniȝ finis imponat neceſſitateȝ ijs, quę ſunt ad
finem, contionator ſi voluerit ſcire vtruȝ per huiuſmo
di poſſit perſuadere huic ciuitati, vel non, oportet eum
ſcire finem eius, quia ꝟo ſ̄m diuerſas ſpecies vitę ciui/
lis ſunt diuerſi fines, ideo eum oportet accipere vnam/
quāqȝ vitam ciuilem, nam ſic p̄cognoſcet fineȝ. Quare
duo erunt neceſſaria contionatori ad hoc, vt perſuade/
re poſſit ciuibus pro conſeruatione vitę ſuę ciuilis, pri
muȝ eſt ex ꝑte finis, ⁊ eſt cognoſcere, qua ſpecie ciuilis
vitę viuāt, ſcd̄m ex parte eoꝝ, quę ſunt ad finē, ⁊ eſt co
gnoſcere, atqȝ diſtnguere cōſuetudines, quę ſunt velut
non ſcriptę leges, ⁊ legalia, quę ſunt ſcriptę leges: ⁊ vti/
lia, quę de nouo poſſunt emergere ad melius ꝯſeruādā
vitam ciuilem, qua viuunt ciues. primum quideȝ eſt ne
ceſſarium, q̄a imponit neceſſitatē ijs, quę ſunt ad fineȝ,
ali⁹ eni ⁊ ali⁹ finis, vt ſeruet, expoſcit alia, atqȝ alia me/
dia ad finē. 2[m] ꝟo eſt nec̄ium, q̄a non eadē media ſunt

ad oēm finē, quę vita ciuilis eſt. nam alijs ↄſuetudinibus, ⁊ legibus, ⁊ vtilibus ſeruaꝉ vna ciuilis vita, ⁊ alijs alia: igiꝉ vt contionatoꝛ poſſit ꝑſuadere pꝛo ↄſeruatione alicuius vitę ciuilis, opꝫ ſcire, quę ſpēs vitę ciuilis ipſa ſit, ⁊ quibus moꝛibus, legibus, ⁊ vtilibus ſeruetur. Quare p̄ncipium maximū atqꝫ pꝛincipaliſſimū ad huiuſmodi perſuaſiones conſiſtit in his duobus.

℄ Nam omnes ab vtili ꝑſuadentur, qm̄ vtile eſt, quod ſeruat ciuitatem.

Cōmētam. ℄ Cum dixiſſet duo eſſe neceſſaria cōtionatoꝛi ad h, vt poſſit ꝑſuadere in deliberationib⁹ ciuitatis, ⁊ ſcire vtilia, q̄bus ſeruaꝉ vita ciuilis, ↄſequēterq̈ dānoſa, q̄bus deſtruiꝉ, ⁊ ſcire ſpēm vitę, qua ciuitas viuit: nunc declarat hęc duo eſſe neceſſaria, ⁊ p̄ declarat neceſſitatē vtilium, ⁊ dicit. ⌊Naꝫ oēs ab vtili ꝑſuadenꝉ, qm̄ vtile eſt, qđ ſeruat ciuitatē, ⌋ ⁊ vitā ciuilē. igiꝉ opꝫ cōtionatoꝛē, q̄ vult ↄſulere in deliberationib⁹ ciuilib⁹ ſcire vtilia oīa, quibus ſeruaꝉ vita ciuilis, ⁊ dānoſa, quibus deſtruiꝉ, ſic enim poterit docere fugibilia, ⁊ ꝓſequibilia. hęc de pꝛimo. ⁊ per vtilia intellexit omnia. ſ. conſuetudines, ⁊ leges, ⁊ vtilia, quę poſſent de nouo emergere. vno eniꝫ nomine appellauit omnia.

℄ Inſuper pꝛincipalis quideꝫ enuntiatio eſt de pꝛincipatu. pꝛincipatus vero diuiduntur ēt ſ̄m vitas ciuiles. quot enim vitę ciuiles, tot ⁊ pꝛincipatus ſunt.

Cōmētam. ℄ Nunc oſtendit neceſſitatē ſcđi. ſ. ꝙ ſit ↄtionatoꝛi neceſſarium ſcire quot ſint vitę ciuiles, atqꝫ ſpēm vitę ciuilis, ad hoc, vt poſſit dicere in deliberationib⁹ ciuilibus. cā aūt qꝛ p̄ncipalis ſermo ſemꝑ eſt de ↄſeruatione p̄ncipatus. i. eius, qui pꝛincipaꝉ. accepit eniꝫ pꝛincipatū pꝛo pꝛincipe. At pꝛincipatus ſeruari nō p̄ōt, niſi ſciatur quot ſint, naꝫ ſic ſciꝉ ſpēs pꝛincipatus ſeruāda. At quot ſint p̄ncipatus ſciri nō p̄ōt, niſi vitę ciuiles ſcianꝉ, quot ſint. igiꝉ neceſſariū eſt ſcire vitas ciuiles per gn̄a ⁊ ſpēs quot ſint: dicit. ⌊Inſuꝑ p̄ncipalis quidē enūtiatio⌋. i. ſermo ⌊ſemꝑ⌋ in ciuilib⁹ deliberationibus eſt ⌊de p̄ncipatu⌋ ſub quo viuūt ciues. ⌊pꝛincipatus v̄o diuidunꝉ ſ̄m vitas ciuiles.⌋ nā ſi vita ciuilis eſt tyrānica, pꝛincipatus eſt tyrānis. ſi vita ciuilis eſt regia, p̄ncipatus eſt regnū. ⁊ aſſignat cām, ⁊ dicit, ⌊quot enim vitę ciuiles, tot ⁊ p̄ncipatus ſunt.⌋ igiꝉ cōtionatoꝛi vt poſſit dicere in deliberationib⁹ ciuilib⁹, neceſſariū eſt ſcire, quot ſunt vitę ciuiles, ſic eniꝫ ꝑcognoſcet ſpēm pꝛincipatus, ⁊ ciuilis vitę, ad cuius ↄſeruationem cōtionaꝉ. pꝫ igiꝉ hęc duo. ſ. ⁊ vtilia, ⁊ quot ſint vitę ciuiles, eſſe neceſſariū ↄtionatoꝛi ꝑcognoſcere: vt poſſit dicē in ciuilib⁹ deliberatiōib⁹.

℄ At vitę ciuiles ſunt q̄tuoꝛ popularis ſtatus, paucoꝝ potentia, optimatum ſtatus, ⁊ vnius pꝛincipatus. Quare qđ pꝛincipatur, ac iudicat has, erit vtiqꝫ vel pars aliqua harum, vel ipſa tota.

Cōmētam. ℄ Cum accepiſſet tot eſſe p̄ncipatus, quot ſunt vitę ciuiles, nūc accipit, ⁊ exponit numeꝝ vitaꝝ ciuiliū, vt concludaꝉ numer⁹ p̄ncipatuū, ⁊ dicit. ⌊At vitę ciuiles ſunt q̄tuoꝛ, ⌋ δημοκρατια idest ⌊popularis ſtat⁹, ⌋ ὀλιγαρχια, idest ⌊paucoꝝ potētia, ⌋ ἀριστοκρατια idest ⌊optimatū ſtatus, ⁊⌋ μοναρχια idest ⌊vnius pꝛincipatus.⌋ igiꝉ pꝛincipatus, ⁊ pꝛincipes q̄tuoꝛ ſunt. Suꝑius enim p̄ncipatū pꝛo pꝛincipe, hic pꝛo ciuili vita accepit. Tūc obiter, atqꝫ p̄ter ↄcluſionē pꝛincipaleꝫ cōcludit: ⌊quare qđ pꝛincipaꝉ, ac iudicat has⌋. ſ. quatuoꝛ ciuiles vitas, ⌊erit vtiqꝫ vel pars aliqua haꝝ, vel erit ipſa tota⌋ vita ciuilis virtute, ⁊ perfectione. ⁊ vtrūqꝫ eſt verū. nā pꝛinceps eſt pars ſuę ciuilis vitę, qm̄ ipſe eſt vna perſona ciuilis, quę viuit ſ̄m illam, ⁊ eſt tota vita ciuilis virtute, ⁊ oꝛdine.

℄ Eſt autem popularis ſtatus in quo ſoꝛtes magiſtratus diſtribuunt. magiſtratus ἀρχας pꝛincipatꝰ.

Cōmētam. ℄ Cum accepiſſet quatuoꝛ eſſe ciuiles vitas. vꝫ. popularem ſtatū, paucoꝝ potentiā, optimatū ſtatū, ⁊ vni⁹ p̄ncipatū, nunc ꝑ oꝛdinē exponit vnāquāqꝫ ciuilē vitam, naꝫ ex declaratione hm̄oi patebit p̄nceps in vnaquaqꝫ harū. ⁊ p̄ exponit popularē ſtatum, ⁊ dicit. ⌊Eſt aūt popularis ſtatus, ⌋ (q̄ eſt vna ſpēs ciuilis vitę,) ⌊i quo ſoꝛtes magiſtratus diſtribuūt.⌋ Cum enim in hm̄oi ciuili vita vniuerſus populus dn̄etur, ⁊ generatim vnuſquis vult eē libere atq̈ quodāmodo alteri ęqualis, ideo in ea honoꝛes, atq̈ magiſtratus pariter diuidūtur: ⁊ hoc faciunt ſoꝛtes.

℄ Paucoꝛum v̄o potentia, in qua, qui a cenſu pꝛęualent.

Cōmētam. ℄ Nunc exponit paucoꝝ potentiā, ⁊ dicit. ⌊Paucoꝛuꝫ v̄o potētia, ⌋ q̄ eſt vna alia ſpēs vitę ciuilis, eſt, ⌊in qua p̄ualēt, qui a cenſu, ⌋ ⁊ diuitijs, ⁊ honoꝛib⁹ ſunt alijs maioꝛes. textus aūt gręcus caret hoc verbo ⌊pꝛęualent, ⌋ ſꝫ ſupplendū eſt. nam in hm̄oi vita ciuili domināꝉur diuites, quibus potiſſimum exhibetur honoꝛ.

℄ Optimatuꝫ aūt ſtatus, in quo, qui ſ̄m eruditionē. Eruditionē auteꝫ dico eam, quę in lege poſita eſt. nam qui permāſerint in legibus, in optimatum ſtatu pꝛincipanꝉ. neceſſe eſt autē hos videri optimos, vnde ⁊ nomē hoc acceperunt.

Cōmētam. ℄ Nunc exponit optimatū ſtatū, qui eſt tertia ciuilis vitę ſpēs, ⁊ dicit. ⌊Optimatū aūt ſtatus⌋ eſt, ⌊in quo⌋ pꝛincipanꝉ, ⌊qui ſ̄m eruditionē ſunt, ⌋ ⁊ qm̄ eruditio p̄ōt eē multiplex in ſpeculatiuis, ⁊ in alijs, exponit q̄d ipſe intelligat ꝑ eruditionē, ⁊ dicit, ⌊eruditioneꝫ aūt dico, ⌋ nō in ſpeculabilibus, nec in mechanicis, ſed ⌊eaꝫ, q̄ in lege poſita eſt.⌋ ⁊ ſic eruditi in legibus pꝛincipanꝉ in hm̄oi ſtatu. nō tn̄ ſic eruditi, vt ſciant ſolū leges, ⁊ non viuant ſ̄m leges, ſed eruditione, ⁊ vita legales, ⌊nā qui⌋ ſic eruditione ⁊ vita ⌊ꝑmāſerint in legibus, in optimatū ſtatu pꝛincipanꝉ.⌋ nō aūt qui hodie legulei ſunt, qui nec eruditione, nec vita ſunt legales, ſed legū cōfuſione, ⁊ rapinis, ſunt legales. ⁊ tn̄ dominanꝉ. ꝓbat aūt hos eſſe optimos a nominis interpꝛetatione, ⁊ dicit, ⌊neceſſe eſt aūt hos videri, ⌋ ⁊ eſſe optimos, videri eniꝫ pꝛo eē accepit. ⌊vnde⌋. ſ. ab eſſe optimo, ⌊⁊ nomē h⌋. ſ. ἀριστοκρατια, ⌊acceperunt.⌋ dicti enim ſunt ſtatus optimoꝝ, qꝛ optimi ſunt: qui pꝛęſunt. ſunt enim in legibus eruditi, ⁊ viuentes ſ̄m leges.

℄ Vnius autē pꝛincipatus ſ̄m nomen eſt, in qua vnus omniū pꝛinceps eſt, harum autē, quę quidē ſ̄m oꝛdinē quendaꝫ eſt, regnum. inoꝛdinata autem, dominatio eſt. inoꝛdinata ἀοριστος indeterminata. dominatio τυραννις tyrannis.

℄ Nunc exponit vnius p̄ncipatū, quę dī μοναρχια, ⁊ illius diuiſionē affert, ⁊ dicit ⌊Vnius aūt p̄ncipat⁹ ſ̄m nomē eſt, in qua vnus oīuꝫ pꝛinceps eſt, haꝝ aūt⌋ vitarū ciuiliū, in qua vnus eſt pꝛinceps, ⌊quę q̄dē ſ̄m oꝛdineꝫ quēdā eſt, regnū. inoꝛdinata aūt, dn̄atio eſt.⌋ regnū enim eſt ſ̄m debitū oꝛdinē. Tyrannis aūt. i. dn̄atio ca-

ret tali ordine debito.naȝ,qui dn̄at,pro appetitu dn̄atᷣ. nec putaueris has quatuor ſolas eſſe ciuiles vitas, qm̄ (vt Plato aſſerit) ſunt alię plurimę, quę reſultant ex mixtione harū.Ariſt.enim enumerauit quatuor ſimplices,attamē ſi has cōpoſueris, longe plures facies ciuiles vitas:vt poſtea dicemus.

¶ Fineȝ vtiqȝ vniuſcuiuſqȝ vitę ciuilis non opȝ latere. nam ea eligunt,quę ſunt ad finē. popularis ergo ſtatus quidē finis, libertas. paucorum ꝟo potentię, diuitię. optimatuȝ auteȝ ſtatus,quę ad eruditionem, ⁊ legalia. dominatio ꝟo cuſtodia.

Cōmētaᵐ. ¶ Cum dixiſſet eos,qui volunt bene cōſulere,oportere fines vitaꝝ ciuiliū p̄cognoſcere nūc aſſignat finem cuiuſqȝ ciuilis vitę,⁊ p̄ repetit qđ ſuperius dixit, ⁊ cauſaȝ eius,qđ dixit,⁊ dicit. [Finē vtiqȝ vniuſcuiuſqȝ vitę ciuilis,nō opȝ latere.nam]ꝑꝑ finē[ea eligūt, quę ſunt ad finem.]queādmodū enim nāle agēs diſponit mā̄ȝ ſm exigentiā finis,ſic cōtionator in ciuilibus deliberationibus ꝯſiliatᷣ ſm exigentiā finis. igitᷣ opȝ p̄cognoſcere finē.Tunc ꝑ ordinē exponit fines,⁊ dicit, [popularis ergo ſtatus finis,libertas eſt.] nam in hmōi ciuili vita vnuſquis vult eſſe par alteri. Quare libertas erit finis in hmōi ciuili vita.[paucoꝝ ꝟo potētię,]finis ſunt[diuitię.]nā in h̄ ſtatu dominantᷣ diuites ꝑꝑ diuitias ⁊ potētiā.igitᷣ finis ponēdus eſt in diuitijs,per quas permanēt in ſtatu.nihil eniȝ aliud intēdūt principātes,niſi id ꝑ qđ ſe ſeruēt in dn̄io. ⁊ qa diuitię ſunt, ꝑ quas diuites ſe ſeruant in ſtatu,iđ diuitię ſunt finis. [optimatū autē ſtatus]finis ſunt ea,[quę]ſpectant[ad eruditionē, ⁊ ad legalia].i.vt ipſi ⁊ ciues ſint in legibus eruditi,⁊ vt eruditi in legibus,ita viuāt ſm legalia.hoc pacto finis horū optimus eſt.nā viuere ſm legū eruditionē optimuȝ eſt.[dn̄atio ꝟo]finis eſt[cuſtodia].ſ. corporis,⁊ ſuorū cōmodoꝝ.Tyrānus enim q dn̄s dr̄ non expetit ſubditoꝝ bonū,ſed ꝓpriū.ideo finis eſt ſalus corpis, ⁊ oiuȝ

Dubitatio. ſuoꝝ cōmodoꝝ,qbus ipſe,⁊ ſui ſeruentᷣ. ¶ Sȝ dupl'r dubitabis p̊,qꝛ Ariſt. in ethicis, ⁊ politicis enumerauit ſex vitas ciuiles,tres quidē ordiatas atqȝ rectas.vȝ.regnū,optimatū ſtatū,⁊ honorabiliū populariū principatū,quę thimocratiā appellat.tres ꝟo inordinatas,atqȝ indeterminatas.vȝ.tyrānē,quę dn̄atio dici pōt,paucorū potentiā,⁊ popularē p̄ncipatuȝ : ⁊ ſic ſunt ſex. ¶ 2° dubitabis qꝛ Plato ꝯponēdo has īter ſe adhuc plures his enumerauit. Dicendū Ari. voluiſſe eſſe q̄tuor,non ſimpl'r,ſed in ordine ad fines.nam popularis ſtatus,in quo oēs ſorte dn̄antᷣ,⁊ popularis ſtatus honorabiliuȝ, in quo ſorte honorabiles populares dn̄antᷣ, ad vnum finē tendūt.vȝ.ad libertatē ſeruandaȝ.⁊ ꝑꝑea has duas dn̄ationes pro vna enumerauit,regnū aūt enumerauit, finē ꝟo regni nō ꝓſecutus eſt,qm̄ finis regni, ⁊ ſtatus optimatus eſt vnus.ſ.vt hoies erudiantᷣ in legibꝰ,⁊ viuant ſm illas.Quare q̄tuor fines enumerans,q̄tuor ꝓſecutus eſt ciuiles vitas. Plato aūt enumerauit plures non attēdēs ſimplices fines,ſed mixtos.Eſt eniȝ aliqs princeps,qui eſt partiȝ tyrrānus,partiȝ ꝟo rex: iđ vita ſubditoꝝ ciuilis mixta eſt. Inſuper eſt aliqs principatus,in quo ciues viuūt partiȝ thimocratice,ꝑtiȝ democratice,vt Veneti.pn̄t ēt alię cōpoſitiones fieri,ſȝ Ari. q̄tuor pro numero finiū enumerauit in p̄ſenti loco.

¶ Patet igitur ea eſſe diuidēdū, quę ad finē cuiuſqȝ ſunt. vȝ.cōſuetudines, legalia, ⁊ vtilia. ſiquidem ad hunc referentes eligunt.

Cōmētaᵐ. ¶ Ex his,q̄ dixit colligit locū vnum vl'eȝ,ꝑ quē poterit cōtionator dicere in ciuilibꝰ deliberationis,cuius ꝓpōnē affert,⁊ dicit.[Patet igitᷣ ea eſſe diuidendū,]⁊ ſeorſuȝ p̄cognoſcēdū,[q̄ ad finē cuiuſqȝ]vitę ciuilis [ſunt, vȝ.ꝯſuetudines,legalia,⁊ vtilia,]cuius rōnē affert,⁊ dicit,ſiqdē[ad hūc].ſ.finē[referentes eligunt]hęc q̄ dicta ſunt.Quare loca ⁊ elemēta oia colligēda ſunt in ordine ad fines.nam ⁊ oia neceſſariū eſt p̄cognoſcere ei,qui vult in ciuilibꝰ deliberationibꝰ,q̄ ſeruāt fines.ſic enim vita ciuilis ſeruabitᷣ.ſeruantᷣ autē vel deſtruuntᷣ hmōi fines a moribꝰ,a cōmodis,quę ſunt cuiqȝ fini,a legibꝰ. deſtruuntᷣ ꝟo a dānoſis,quę ſunt his contraria.

¶ Qm̄ autē non ſolum ꝑſuaſiones fiunt per demonſtratiuā orationē,ſed ēt per moraleȝ (eo eniȝ quo apparet qualis quidā hic,q dicit)credimus. hoc autē eſt,ſi bonus videatᷣ, aut beneuolus,aut vterqȝ.

Cōmētaᵐ. ¶ Nunc ſpeciatiȝ tāgit loca ꝑſuadendi, quoꝝ primum ſumit a moribꝰ dicētis,⁊ dicit.[Qm̄ aūt non ſolū ꝑſuaſiones fiunt ꝑ demōſtratiuā oōnē,]quę accipitur a locis,⁊ ꝓpoſitionibꝰ formādo enthymemata, ⁊ alias rhetoricas rōnes,[ſȝ ēt per moralē]h̄ eſt,ſed ēt per moratā orationē,qđ ꝓbat ⁊ dicit,[eteniȝ quo apparet qualis quidā,qui dicit credimus.]exponit verbū qualis qdaȝ, ⁊ dicit[hoc aūt].ſ.q̄lis quidaȝ[eſt,ſi bonus videatᷣ,aut beneuolus aut vterqȝ.]verba ſunt ſuſpēſiua, ⁊ eſt ſupplendum,ideo ſcire opȝ mores,quibus orator dȝ videri bonus, vel beneuolus , vel vterqȝ : de quibus poſterius dicemus.Quid ꝟo ſit morata oratio , quidue affecta,⁊ quid ſit accōmodata,2° huius declarabitur.

¶ Oportebit etiā cuiuſqȝ vitę ciuilis mores nos habere.mores enim cuiuſqȝ neceſſario maxime perſuadebunt,ſi ad vnāquāqȝ fuerint.Hi aūt ex eiſdem accipientᷣ.ex electione enim mores perſpicui ſunt. electio auteȝ ad finem refertur.

Cōmētaᵐ. ¶ Nūc aſſignat ſcđm locū,qui accipitᷣ a cognitione morum ciuitatis,⁊ docet nos ꝑſuadere in deliberationibꝰ ciuilibus ꝑ accōmodatā oōnē.Tunc enim ꝑ accōmodatā orationē ꝑſuadet orator(vt dicetᷣ 2° huius)cū ſumit argumentū ab ijs,q̄ accōmodantᷣ moribus ꝑſonę, cui ꝑſuadet.vt ſi volumꝰ ꝑſuadere ſeni,vt aliqd faciat, accipimus argumētū ab vtili.naȝ ſenes ſunt auari,atqȝ vtilitatis amatores. ⁊ dicit.[Oportebit ēt cuiuſqȝ vitę ciuilis mores nos hr̄e,]atqȝ p̄cognoſcere ſi volumus ciuibus ꝑſuadere in deliberationibus ciuilibꝰ. cuius rōnē aſſignat,⁊ dicit.[mores enim cuiuſqȝ maxime ꝑſuadebūt,ſi ad vnāquāqȝ]ciuilē vitā[fuerint]accōmodati.i.ſi orator acceperit argumentū ab ijs moribꝰ, q ſunt vitę ciuili accōmodati.Sumpſit eniȝ mores pro argumētis,q̄ accipiuntᷣ a moribus , q̄ſi dicat argumēta eniȝ cuiuſqȝ oratoris maxime ꝑſuadebūt,ſi ſumentᷣ a moribus,q accōmodantᷣ cuiqȝ ciuili vitę.ex quo vult hr̄e eē neceſſariuȝ oratori ciuili p̄cognoſcere mores vitę ciuilis.deinde docet accipe mores ciuitatis,vl' vitę ciuilis. ⁊ dicit,[hi aūt].ſ.mores cuiqȝ vitę ciuili ꝓprij,[ex eiſdē accipientᷣ,]ſubaudi ex qbus,finis ſeruatᷣ,ſeruatᷣ aūt ex ꝯſuetudinibꝰ,⁊ legibus,⁊ ex vtilibus. igitᷣ ex eis cognoſcuntᷣ mores.⁊ aſſignat cām ⁊ dicit, [ex electione eniȝ] ciuiū,q̄ eligunt agere ſua ciuilia, [mores ꝑſpicui ſunt.] non enim eſt actio moralis,niſi ſit ab electione,⁊ habitu.[electio aūt]eſt eoꝝ,q̄[ad finē referuntᷣ.]igitᷣ ex his

mores colliguntᷣ,q̄ ſunt ad finē. Aut clarius docet mores cognoſcere ex cognitione finis,ꝛ h̄ dicit,[hi autē] ſ.mores[ex eiſdē].ſ.finibus[accipientᷣ:]ex q̄bus diſtinguuntᷣ vitę ciuiles.deinde probat,qꝛ ex cognitione electionū,q̄bus agere eligunt,cognoſcuntᷣ mores. ſed electiones cognoſcuntᷣ ex cognitione finiū. igitᷣ ex cognitione finiū,mores cognoſcuntᷣ.dicit,[ex electione eni] idest ex cognitiōe electionū[mores pſpicui ſunt.] Qui enim cognoſcit electionē in agēdis alicuius, cognoſcit mores illius. vt qm̄ phidia eligebat pro maiore parte vitę pingere, iō cognoſcitᷣ eius mos ꝙ ſit in pingēdo. [electio aūt].i.cognitio electionis[ad finē refertᷣ.] igitᷣ cognito fini vitę ciuilis,cognoſcentur mores vitę ciuilis.Quare mores vitę ciuilis cognoſcuntᷣ ex eiſdē.ſ. finib⁹,ex q̄b⁹ cognoſcuntᷣ atq̧ diſtinguuntᷣ vitę ciuiles.

Quę igitur opꝫ expetere eos,qui hortantᷣ quaſi futura,aut p̄ntia, ꝛ ex quibus de vtili pſuaſiones ſumere, ad hęc de morib⁹ ꝛ inſtitutis ciuilibus,quibus,ꝛ quo pacto poterimus,quantū pręſenti oportunitati idoneū erat,diximus.nam diligentius de his in politicis dictum eſt.

Cōmētaᵐ. Epilogat,ꝛ dicit.[Quę igitᷣ opꝫ expetere eos,qui hortantᷣ quaſi futura,aut p̄ſentia.] dixit q̄ſi futura,qm̄ non ſemp futura ad q̄ orator hortatᷣ,veniunt,ſed ſunt pſuaſiones ad futura,quaſi eſſent futura ꝛ vētura. [aut pręſentia,ꝛ ex quibus de vtili] ſubaudi ꝛ de bono ſimplr [opꝫ pſuaſiones ſumere]ſubaudi dictum eſt antea,[ad hęc]poſtea in pximo capite eſt dictū[de morib⁹ ꝛ inſtitutis ciuilib⁹,q̄bus ꝛ quo pacto poterimus].ſ. pſuaſiones accipe ad dicenduꝫ in ciuilibus deliberationibus: [quātū p̄nti oportunitati idoneū erat,diximus, nā diligētius de his i politicis dc̄m̄ eſt.] ¶ Quo ꝯo ad verba attinet,verbū[poterimus,]gręce ē ευπορησωμεν, ꝛ ſi transfertur abūdabimus,ſubaudiendū perſuaſionib⁹. ſi aūt transferatᷣ poterimus,ſubaudiendū.ſ.pſuaſiones accipere.hęc de genere deliberatiuo.

DE HIS, DE QVIBVS DEMONSTRATIONES FIVNT, ET DE GENERE DEMONSTRATIVO: DEQVE HONESTO, AC LAVDABILI.

Poſt hęc aūt de virtute,ꝛ vitio,deqꝫ honeſto ꝛ turpi dicamus.hi eniꝫ fines ſunt ei, qui laudat,atqꝫ vituperat.

fines σκοποὶ intentiones.

Cōmētaᵐ. Cum egiſſet de ijs,de quibus fiunt deliberationes,ꝛ de locis,ꝛ ꝓpōnibus,e q̄bus ſumuntᷣ argumēta ad dicēdum in deliberationib⁹.nā dixit de fęlicitate,ꝛ fine deliberantiū,inſup de bono,ꝛ vtili. de maiore ac minore bono,vel malo,ꝛ de poſſibili de numero ciuiliuꝫ vitarū,ꝛ de finibus earꝫ,nūc de honeſto ꝛ turpi,de laudabili,ac vituperabili,ex q̄bus loca,ꝛ ꝓpōnes ſumuntᷣ,quę ad genus demōſtratiuū ptinent,vult dicere.ꝛ p̊ ꝯtinuādo ſe ad ea,q̄ dixit, ꝓponit ea,q̄ vult ptractare,ꝛ dicit. [Poſt hęc aūt,]q̄ diximus de ijs, quę ſpectāt ad genus d̄liberatiuū,[de virtute,ꝛ vitio deq̧ honeſto,ꝛ turpi,] ex q̄bus ſumuntᷣ loca,ꝛ ꝓpōnes,q̄ ſpectāt ad genus demōſtratiuū,[dicamus.hi enim]σκοποὶ.i.[fines,] ſiue intentiones[ſunt ei,q laudat atqꝫ vituperat.]nā ex his accipiuntᷣ loca ꝛ ꝓpōnes ad dicendū de laude,ꝛ vituperatione,hęc de intentione,ꝛ cauſa intentionis.

Cōtinget ēt,ſi de his dixerimus, illa ſimul aperire, ex quibus quales quidā ſm̄ moreꝫ putabimur,qđ quidem erat ſecūda fides.ex eiſdem enim ꝛ nos ꝛ alium fide dignuꝫ ad virtutem facere poterimus.

Cōmētaᵐ. Cum ꝓpoſuiſſet ptractare de virtute ꝛ vitio,ꝛ de honeſto ꝛ turpi,nūc oſtēdit vtilitatē ꝓpoſitę intentionis, ꝛ dicit.[Cōtinget ēt ſi de his].ſ.virtute ꝛ vitio, ꝛ de honeſto,ꝛ turpi[dixerimus, illa].ſ.loca [ſimul aperire,] atqꝫ manifeſtare,[ex q̄bus quales quidā ſm̄ moreꝫ].i. ex q̄bus moribus ac virtutib⁹affecti[putabimur].ſ. ab audiētib⁹, [qđ quidē erat ſcđa fides].i.ſcđs modus faciēdi fidē in audiētib⁹.nā orator pſuadere pōt ex parte rei p argumēta,ex parte dicētis pp mores,q̄bus orator ſe oſtēdit virū bonū.ex parte audiētis,aut inducēdo ipſuꝫ ad effectus, q̄bus pturbetᷣ mens. aut accōmodādo verba ad gradū,atq̧ ꝯditionē audiētis,vt ēt mēs occupata neſciat aliter iudicare q̄ꝫ audierit. recte igitᷣ Ariſt. dixit,[qđ quidē erat ſcđa fides.]qꝛ ſcđs modus pſuadēdi eſt p orōnē moratā.ꝛ aſſignat cām,ꝛ dicit,[ex eiſdeꝫ enim].ſ.locis morū,[ꝛ nos, ꝛ aliū fide dignū ad virtutem].i.ad opinionē virtutis[facere poterimus.] erit igitur vtilitas hęc nō parua.qm̄ ex his,quę ptractaturi ſumus nō mō ſcierim⁹ laudare,atqꝫ vituperare alios(qđ ptinet ad genus demōſtratiuū)verū etiā poterimus de nobis ꝛ de alijs virtutis opinionē facere.naꝫ viris ſtudioſis,bonis,atqꝫ morigeratis ſumma fides adhibetᷣ.

Qm̄ aūt accidit ꝛ ſine ſtudio, ꝛ cum ſtudio laudare ſępe non ſoluꝫ hoīem, aut deū, ſed ēt inaīata, aliorūqꝫ aīalium q̄libet, de his quoqꝫ ꝓpoſitiones eodē modo accipiēdę ſunt. Quare aliquantulū exempli gratia dicamus, ꝛ de his.

Cōmētaᵐ. Cum aſſignaſſet vtilitatē ſupradictę intētionis,nunc vult aſſignare neceſſitatē,ꝛ dicit. [Qm̄ āt accidit ꝛ ſine ſtudio].ſ.temere quaſi ioco,[ꝛ cū ſtudio,]ꝛ attentione, q̄ fit a ꝓpoſito quaſi ſerio,vel aliter.[Qm̄ aūt accidit ꝛ ſine ſtudio].ſ.dicēdo,vt venerit in buccā, ſicuti pleriqꝫ faciūt[ꝛ cū ſtudio].ſ.meditādo p nos,ꝛ vidēdo auctores,q de ſilibus dixerūt, eos.vꝫ.imitādo[laudare ſępe nō ſolū hoīeꝫ,aut deū,ſed ēt inanimata,aliorūq̧ aīaliū q̄libet,]iō ſubaudi neceſſaria erit ars,per quā[de his quoq̧ ꝓpōnes eodē mō accipiēdę ſunt,] vt ſumpſim⁹ in deliberationib⁹.eſt eniꝫ ars recta rō agendorꝫ, iō cū dicere poſſit orator de laude ꝛ vitupatione bene, ꝛ nō bene.temere,ꝛ a ꝓpoſito,erit neceſſaria ars,qua dirigatur ad bene dicēduꝫ.ꝛ ſic opꝫ accipe artē,p quā formemus ꝓpōneꝫ eodē mō in h̄ dicēdi gn̄e,vt formate ſunt in genere deliberatiuo.Hęc de neceſſitate ꝓpoſitę intētionis.Tūc cōcludit q̄uo de his vult dicere, ꝛ ait,[q̄re aliquātulū exēpli gr̄a dicamus,ꝛ de his,]e quibus accipiuntᷣ elemēta,ꝛ ꝓpōnes ad dicendū in gn̄e demōſtratiuo,dixit[aliquantuluꝫ exēpli gr̄a,]qꝛ diligēter de his dixit in libris ethicorꝫ. hic autem aliquantulū per modum exēpli dicet,ꝛ tantuꝫ,quantum ſufficit pro locis,ꝛ propoſitionibus ſumendis.

Honeſtuꝫ igitur eſt quod cum bonum ſit vtiqꝫ iocundū eſt,quia bonum.

Cōmētaᵐ. Cū accepiſſet intētionē,ꝛ vtilitatē,ꝛ neceſſitatē intentionis,nūc ꝓſequēdo more boni mathematici pręaccipit definitionē honeſti. Cā aūt,qm̄,vt diximus,qui laudat,ab honeſto laudat,ꝛ q vitupat, ab turpi vituperat. ꝛ dicit.[Honeſtū igitᷣ eſt,qđ(cū bonum ſit vtiqꝫ)iocū

dum eſt,qꝛ bonū,⌋cur vero addidit,qꝛ bonuꝫ exponamus. Nā malū aliqñ iocūdū eſt,non tñ qꝛ malū,nec qꝛ eſt bonū,ſed qꝛ hñs appetitū corruptū,malū bonū eſſe putat. At honeſtū iocundū eſt,non niſi qꝛ bonuꝫ eſt,nō aūt pp appetitus corruptionē. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet,in trāſlationibus veterib⁹ inuenit̃ vna alia definitio,que eſt,⌊ honeſtū eſt qđcūqꝫ pp ſe eligibile exiſtēs, laudabile eſt,⌋q̄ non inuenit̃ in codicibus gręcis nr̃is, nec ēt in illis,quos habebat Georgius.puto ēt ſupfluaꝫ eſſe.qm̄ ſatis deſcribitur per illam,quaꝫ nos habemus. Egidius tamen eam exponit ſatis dilucide.

¶ Qꝛ ſi hoc eſt honeſtū,neceſſe eſt virtutē eē honeſtū.nam cū ſit bonum,eſt laudabile.

Cōmētam. ¶ Ex definitione ꝯcludit,ꝛ facit poſtulationeꝫ , ꝛ dicit. ⌊Qꝛ ſi h̃ eſt honeſtū⌋.ſ.iocundū,qꝛ bonū,⌊neceſſe ē virtutē eſſe honeſtū,⌋cuius cāꝫ dicit, ⌊ nā cum⌋virtus ipſa ⌊ſit bonū,⌋eſt ſubaudi iocundū quippiaꝫ ac laudabile. Quare cū virtutes ſint iocūdę,qꝛ bonę,iō pro poſtulatione accipiat̃ virtutes eē quędā honeſta,bona, ac laudabilia.alia aūt q̄ ſunt iocūda,nō qꝛ bona,ſed pp alias cās,nō ſunt p ſe honeſta,nec p ſe laudabilia. vt diuitię, diuitię eniꝫ nō ſunt iocundę,qꝛ bonę,ſed qꝛ vtiles ſunt ad vitā,vel ad actiones bonas,iō nō ſunt p ſe honeſtę. pñt ēt eſſe male,ſi eis male vtamur , iō nec ſunt p ſe expetibiles:nec p ſe honeſtę,nec per ſe laudabiles. At virtus cū ſit iocūda,qꝛ bonū,ideo eſt per ſe honeſtuꝫ, laudabile,atqꝫ expetibile.

¶ Eſt autem virtus (vt videt̃) vis quędam ꝓductiua ꝛ conſeruatiua rerum bonarum, eſt etiā vis benefaciendi multa, ꝛ magna, ꝛ omnia in omnibus.

Cōmētam. ¶ Cum deduxerit virtutē eſſe honeſtū , ꝛ qđ laudabile, nūc exponit qđ ſit virtus,ꝛ dicit.⌊Eſt aūt virtus(vt videt̃)⌋.ſ.quaſi oībus manifeſtū,⌊vis q̄dā ꝓductiua,ꝛ cōſeruatiua reꝝ bonaꝝ.⌋dixit vis quędā,non quidē a natura nobis inſita,vt viſiua facultas,ſed ex laudabilib⁹ actibus ꝓducta.⌊reꝝ bonaꝝ,⌋qm̄ p virtutē acqrimus honorē,ꝛ gloriā,diuitias,ꝛ amicos , ꝛ alia plurima.deinde aſſignat ſecūdā definitionē,ꝛ dicit. ⌊Eſt ēt vis benefaciēdi multa ꝛ magna, ꝛ oīa in oībus,⌋cū dicit multa ꝛ magna,intelligit de pticulari virtute.naꝫ hęc virt⁹, vel illa eſt vis faciendi multa ꝛ magna bona,cū ꝟo dicit,ꝛ oīa in oībus,loqtur gñatiꝫ de vniuerſa virtute. nā hęc vel illa virtus eſt vis faciēdi multa ꝛ magna bona. Uniuerſa virtus eſt vis faciendi oīa bona in oībus,in qbus fieri pñt. ꝟbi cā,iuſtitia eſt vis ꝓducendi atqꝫ cōſeruādi bonū publicū,ꝛ priuatū , qđ eſt valde bonum. Fortitudo ꝟo eſt vis ꝓductiua libertatis,atqꝫ illi⁹ conſeruatiua,eodē mō dici pōt de vnaquaqꝫ aliaꝝ. At vniuerſa virtus(q̄ eſt aggregatum ex oībus virtutibus)eſt productiua ꝛ conſeruatiua omnium bonoꝝ in omnibus,vt fieri poteſt:atqꝫ vt decet.

¶ Partes autē virtutis ſunt iuſtitia,fortitudo,tēperantia,magnificētia,magnanimitas, liberalitas,māſuetudo,prudētia, ꝛ ſapiētia.

Cōmētam. ¶ Cuꝫ definiſſet virtutē,enumerat ptes virtutis, q̄ ſunt ſpēs.(accepit eniꝫ ptes pro ſpēbus.)ꝛ dicit.⌊ Partes autē virtutis ſunt iuſtitia,fortitudo,tēperātia, magnificētia,magnanimitas,liberalitas,māſuetudo,prudentia,ꝛ ſapientia.⌋tacuit hic aliq̄s,vt modeſtiam,qꝛ eſt iuſtitię comes. Affabilitatē,qm̄ eſt manſuetudinis aſſecla. Tacuit vrbanitatē,vel qꝛ non eſt virtus p̄clara,vel qꝛ ipſa ēt eſt manſuetudinis aſſecla. Ueritatē etiam qꝛ eſt iuſtitię ſodalis.inſuper p̄termiſit continentiam , qꝛ eſt pars temperātię:vel qꝛ non eſt ſimpliciter virtus.

¶ Neceſſe eſt aūt(ſiquidē virtus benefaciendi vis eſt)maximas eas eſſe virtutes,q̄ plurimum alijs vtiles ſunt. Hac rōne iuſtos ac fortes maxime honorant,cū hi quidē in bello,illi autē ēt in pace vtiles ipſis ſint.deinde liberales,non eniꝫ ꝯtendūt de pecunijs , ſed largiunt̃ eas,quas ſūmopere cęteri cupiūt.

plīmū vtiles χρησιμωταται honorabiliſſime. honorant τιμωσιν laudant.

Cōmētam. ¶ Cū enumeraſſet virtutes,nūc facit cōparationē inter eas,ꝛ dicit.⌊ Neceſſe eſt aūt(ſi quidē virtus bñfaciendi vis eſt)maximas eas eē virtutes,q̄ plurimuꝫ alijs ⌋hominibus ab eis,q eas hñt,⌊ vtiles ſunt, ⌋ χρησιμωταται enim,nō honoratiſſime eſt trāſferendū,vt in veterib⁹ trāſlationib⁹ habet̃,ſed vtiliſſimę,vel plurimū vtiles.ideo q̄ Egidius dicit,fruſtra ſunt.⌊ hac rōne iuſtos, ac fortes maxime⌋τιμωσιν.i.honorāt, vel laudant,homines,⌊cū hi qdē⌋.ſ.fortes⌊ in bello , illi autē ēt in pace vtiles ipſis⌋.ſ.hoībus⌊ſint.⌋ꝛ cū dixit ēt in pace,induit iuſtitiā eſſe vtilē,tū in bello,tū in pace. nā iuſtitia etiaꝫ in bello nō nihil cōfert.facit enim ſaltē vt iuſti in bello iuſto libētius adeāt bellū , fortitudo ēt in pace vtilis ē, facit eniꝫ vt iuſtitia ſeruet̃ pncipal'r tñ eſt vtilis in bello.⌊ deinde ⌋laudāt⌊ liberales ⌋ac honorāt.⌊ nō enim cōtendūt de pecunijs,ſed largiunt̃ eas,q̄s ſūmopere cęteri cupiūt.⌋a liberalib⁹ non excludunt̃ magnifici,qꝛ magnificus maximas pecunias emittit.nec magnanimus, qui magna.ſ.circa ſingulas virtutes operatur.hęc de cōparatione virtutum.

¶ Eſt aūt iuſtitia quideꝫ virtus, qua ſinguli (quę ſua ſunt)poſſident, ꝛ vt lex. Iniuſtitia autē per quā aliena,nō,vt lex. Fortitudo eſt per quā bonoꝝ operū actiui in piculis ſunt, ꝛ vt lex pręcipit. ꝛ legi obſequens. Timor aūt contrariū. Tēperantia eſt virtus, p quā ad voluptates corporis ita ſe hñt , vt lex iubet. Intēperantia ꝟo cōtrariū. Liberalitas eſt in pecunijs bñfactiua. Illiberalitas ꝟo ꝯriū. Magnanimitas eſt virtus magnoruꝫ beneficioꝝ effectiua. Puſillanimitas auteꝫ ꝯriū. Magnificētia ē virtus magnitudinis ſumptuū effectiua. Modicitas autē cōtrariū. Prudētia deniqꝫ virtus mētis eſt , qua de malis,ac bonis(quę ad felicitatē narrantur)bene cōſulere pñt. ꝛ de virtute igit̃ ꝛ vitio vl'r, ꝛ p partes,quantū attinet ad pñtem oportunitatem,ſufficienter dictum eſt.

Cōmētam. ¶ Cū egiſſet de cōparatione virtutuꝫ,nūc qđ vnaqueqꝫ ſit,exponit,ꝛ dicit. ⌊ Eſt aūt iuſtitia quidē virtus,q̄ ſinguli,q̄ ſua ⌋.ſ. bona⌊ ſunt, ⌋hñt,ꝛ ⌊ poſſident. ꝛ vt lex ⌋.ſ. p̄cipit.⌊ Iniuſtitia aūt,p quā aliena,non,vt lex ⌋ p̄cipit, ſed ꝯ legem,poſſidēt. Intelligit aūt hęc nō de diſtributiua iuſtitia,ſed de cōmutatiua.deinde de fortitudīe dicit,⌊ fortitudo eſt per quā bonoꝝ operuꝫ actiui in periculis ſunt, ꝛ vt lex p̄cipit. ⌋ꝛ addit fortitudinē non ſolū eſſe h̃,ſed⌊ ꝛ legib⁹ obſequēs eſt ⌋atqꝫ amminiſtratiua, ſeruant̃ eniꝫ leges pp fortitudinē.⌊ Timor autē ꝯriuꝫ.⌋

deinde de tẽperantia dicit. ⌊Tẽperantia eſt virtus,per quã⌋ homĩes⌊ad voluptates corpis,ita ſe hñt,vt lex iubet,intẽperãtia vo ɔ̃riuz.⌋ deinde de liberalitate dicit, ⌊liberalitas eſt in pecunys bñfactiua , illiberalitas vo ɔ̃riũ.⌋deinde de magnanimitate dicit,⌊magnanimitas eſt magnoꝝ bñficioꝝ effectiua.⌋qm̃ magnanimus eſt, q magna circa ſingulas virtutes operat̃.⌊Puſillanimitas aũt ɔ̃riũ.⌋deinde de magnificẽtia dicit, ⌊magnificẽtia eſt virtus magnitudis ſumptuũ effectiua. Modicitas aũt ɔ̃riũ.⌋demũ de prudentia dicit. ⌊Prudentia deniq3 virtus eſt⌋ διανοιας,ideſt⌊mentis, qua de malis ac bonis,(q̃ ad fęlicitatẽ narrant̃)⌋hoies⌊bene ɔſulere pñt.⌋Immo prudẽtia eſt nexus oiuz virtutũ. nã cuz ſit recta rõ oiuz eoꝝ,q̃ agimus,⁊ virtutes oẽs recte rões ſint,fit,vt p prudentiã oẽs virtutes connectant̃ in ipſa recta rõne p quę p3 ɔ̃riũ.ſ.imprudentia.tũc epilogat , ⁊ dicit,⌊⁊ de virtute igit̃ , ⁊ vitio vl'r⌋pmo,⌊⁊⌋deinde⌊p partes,quãtũ attinet ad pñtem oportunitatẽ,ſufficiẽter dcm̃ eſt.⌋nã de his in libro ethicoꝝ,quãtũ dici potuit, eſt expoſitũ.ſed de ſapiẽtia nõ poſuit definitionẽ Ari. qm̃ p ſapientiã prudentiã voluit intelligere. In ꝓpoſito,aĩaduerte tñ iuſtitiã,fortitudinẽ,tẽperãtiã definitas eẽ,qꝛ hoies p illas agũt,vt lex pręcipit. cęteras aũt,nõ, nõ enim liberalitas definita eſt,ꝙ ſit virtus bñfactiua in pecunys,vt lex iubet.nec magnanimitas , nec cęterę id genus.ꝑpea aliquas hoc pacto, aliq̃s illo mõ definit Ari.at in libris ethicoꝝ,oẽs deſcripſit p mediocritatez recta rõne regulataz.qm̃ hic nõ vult ita diligẽter de his dicere,ſ3 ſolũ quantũ facit (vt dixit)ad nr̃m ꝓpoſituz.

laudabilia καλα bona honeſta.

De cęteris autẽ nõ eſt difficile perſpicere. perſpicuuz enim eſt ꝙ ⁊ effectiua virtutis, quoniam ad virtutez, ⁊ quę a virtute fiunt, neceſſe ſit laudabilia eſſe. Huiuſmodi autez ſunt inditia virtutis, ⁊ opera.

Cõmẽta

Cũ dixiſſet de virtute ⁊ partibus eius,hic determinat de eis,q̃ hñt aliquo mõ ordinẽ ad virtutẽ. Hęc aũt, (vt induit Ariſt.)ad tria gñia reducunt̃ , qm̃ alia ſunt cauſę effectrices virtutis,vt actus,q virtutez p̃cedũt.alia ſunt effectus virtutis,vt actus ſtudioſi,q a virtute ꝑficiſcuntur. Alia vo ſunt ſigna virtutis , vt voluptas , ⁊ dolor, nã ſignũ ꝙ virtus ſit in nobis facta,eſt voluptas,q̃ pcipit̃ in agẽdis.oẽ eniz qđ ꝑficiſcit̃ a virtute,cũ voluptate ſentit̃ ꝑficiſci.qđ aũt non ꝑficiſcit̃ a virtute iam facta,cũ dolore ſentit̃.dicit igit̃ Ari. ⌊de cęteris aũt,⌋ quę nõ ſunt virtus,ſed ad virtutẽ ordinata,⌊non eſt difficile pſpicere⌋ꝙ ipſa ẽt ſint laudabilia.⁊ h̃ exponit,⁊ dic̃, ⌊pſpicuuz enim eſt,ꝙ ⁊ effectiua virtutis,⌋q̃ ſunt actus p̃cedẽtes gñationẽ virtutis.⌊qm̃ ad virtutẽ⌋ ordinant̃, vt cãę effectrices.⌊⁊ quę a virtute fiũt,⌋vt actus,q ꝑficiſcunt̃ a virtute,⁊ vt ſigna pfectę gñationis virtutis,oia hęc⌊neceſſe ſit laudabilia eſſe:⌋honeſta,ac bona.exponit aũt ea,q̃ fiunt a virtute,⁊ dicit,⌊hmõi aũt,⌋q̃ fiunt a virtute,⌊ſunt inditia virtutis,⌋vt voluptas , ⁊ idolẽtia, ⌊⁊ opa⌋.i.actus ſtudioſi.oia eniz hęc eẽ laudabilia non eſt difficile pſpicere.qm̃ oia dicũt aliquo mõ ordinẽ ad virtutẽ.verũ virtus eſt p ſe laudabilis, hęc vo laudabilia ſunt, inquantũ dicũt ordinẽ aliquo mõ ad virtutez.

laudabilia καλα honeſta bona. laudabilia καλα honeſta bona,

Qm̃ aũt inditia , ⁊ hmõi quęcũq3 ſunt boni viri opera, vel paſſiones , laudabilia ſunt, neceſſe ẽ ⁊ quęcũq3 fortitudinis opera , vel inditia, vel fortiter geſta ſunt , laudabilia eẽ. ⁊ quę iuſta,atq3 iuſte facta. Sed paſſiones nequaquã. Nã in hac vna virtute,non ſemper qđ iuſte,laudabile eſt. quin potius cum dãnant̃,turpe magis ſit qđ iuſte,ꝗ̃ qđ iniuſte.eodẽ quoq3 modo in cęteris virtutib⁹.

vna μονη ſola. laudabile καλον honeſtum.

Cõmẽta

Ex his,q̃ dixit,cõcludit,quę ſunt apte,ac pſpicue laudabilia.Et qꝛ h̃ ſeqtur ex dictis , ideo reſumit breuiter q̃ declarauit,⁊ dicit.⌊Qm̃ autez inditia,⌋vt voluptas,⁊ indolẽtia,⌊⁊ hmõi quęcũq3 ſunt boni viri opera⌋.ſ.aut antecedẽtia,aut ɔ̃ñtia virtutẽ,⌊aut⌋ſunt boni viri⌊paſſiões⌋.ſ.aut antecedẽtes,aut ɔ̃ñtes virtutẽ, q̃ eſt in ipſo bono viro,vel in alio,⌊laudabilia ſunt,⌋h̃ enim eſt declaratũ,tũc ex h̃ ſupius declarato infert apte atq3 pſpicue laudabilia,⁊ dicit,⌊neceſſe eſt ⁊ q̃cũq3 fortitudinis opa,⌋q̃ fortitudinẽ antecedũt,⌊vel inditia⌋.ſ.q̃ ſunt voluptas,⁊ indolẽtia,q̃ ſunt inditia acqſitę virtutis,⌊vel fortiter geſta ſunt,⌋q̃ ſunt opera fortitudinẽ ɔ̃ñtia,ſiue ɔſiſtãt in agẽdo,ſiue in patiẽdo, oia⌊eſſe laudabilia⌋.ſ. apte,atq3 pſpicue.deinde aſſignat hęc eadẽ apte laudabilia in ipſa iuſtitia,⁊ dicit,⌊⁊ q̃ iuſta⌋.ſ.inditia,vel opera antecedẽtia iuſtitiã,⌊atq3⌋ẽt quę ſunt⌊iuſte facta,⌋q̃ ſunt opa ſequẽtia iuſtitiã,ſimil'r ſunt apte atq3 pſpicue laudabilia.aſſignat tñ dñiaz inter iuſtitiã ⁊ fortitudinẽ, ⁊ alias virtutes,ex parte paſſionum,⌊ſed paſſiones nequaq̃⌋.i.ſed paſſiones,q̃s aliqs iuſte patit̃ , nequaquaz ſunt laudabiles,⁊ aſſignat rõnẽ,⁊ dicit, ⌊nã i hac vna⌋ ſola⌊virtute,nõ ſemp qđ iuſte⌋ſubaudi patit̃,laudabile eſt ipſi patiẽti.⌊quin potius cũ⌋ patientes ⌊dãnant̃,⌋ penãq3 patiunt̃,⌊turpe magis ſit,qđ iuſte⌋ patiunt̃,⌊ꝗ̃ qđ⌋patiunt̃⌊iniuſte:⌋turpe dico ipſis patiẽtib⁹,vt Socrates apud Platonẽ in phędone ad vxorẽ dixit,q̃ dolebat Socrati,ꝙ penã iniuſte pateret̃,quaz Socrates corrupuit,aſſerẽs hoc eſſe laudabiliſſimũ, ꝙ penã iniuſtã patiat̃. In fortitudine vo cęteriſq3 virtutib⁹ ⁊ actio ⁊ paſſio,q̃ proficiſcit̃ a virtute,ſemp laudabilis habet̃. deinde qđ de fortitudine dixit,idez de cęteris virtutib⁹ ɔcludẽs dicit,⌊eodẽ quoq3 mõ,⌋vt dictũ eſt de fortitudine,⌊in cęteris virtutib⁹⌋dicendũ eſt.nã in vnaquaq3 virtute actus,qui p̃cedunt,⁊ actus,q ſequunt̃,ſil'r ⁊ paſſiones , ⁊ inditia oia ſunt apte laudabilia , atq3 pſpicue honeſta.Quo vo ad illud,qđ Ariſto. dixit de paſſione iuſta,Egidius optie dicit.aſſerit eniz iuſte pati pęnã vituperabile ac turpe eſſe patiẽti,qm̃ non pateret̃ ,niſi pp opa iniuſta , q̃ pp habitũ iniuſtitię opatus eſt.nõ enim iuſte patit̃ ꝑpter iuſtitiã,q̃ eſt in ipſo patiẽte. ſ3 potius pp iniuſtitię habitũ. Iuſte tñ patit̃ pp iuſtitiam,quę eſt in iudice.⁊ ꝑpterea iudici eſt laudabile,vt reus iuſte patiat̃.Ariſt.igit̃ hãc obiectionẽ fecit nõ tanq̃ veraz,ſed tanq̃ apparentẽ,qm̃ dicere potuerat , quo ad veritatez in oibus virtutibus paſſiones , quę ſequunt̃ ipſas,eſſe laudabiles.⁊ cũ obyceret̃ de iuſte patiente pęnã,debebat dicere hãc iuſtã paſſionẽ nõ ſequi a iuſtitia exiſtẽte in ipſo,ſed in iudice.Ariſt.tñ dixit hęc de iuſta paſſiõe, vt ſatiſfaceret apparẽti obiectioni.nõ aũt , vt ſatiſfaceret verę inſtãtię.Generatim igit̃ in oibus virtutibus ẽt in ipſa iuſtitia,aperte ac perſpicue laudabilia ſunt quęcũq3 effectiua,⁊ inditia,⁊ opa ſunt virtutũ. ¶ Quo vo ad verba attinet,καλον gręce,multa ſignificat, nũc bonũ,nunc honeſtũ,nũc laudabile,tñ ſemp intelligit̃ pro eo,qđ eſt iocũdũ,qꝛ bonũ,vl' qꝛ ordinatũ in ſimpl'r bonũ.⁊ ſic a Georgio nũc trãſfert̃ hõeſtũ , nũc laudabile, nũc bonũ,vt ei.v3.ɔſonũ vĩ ſenſui vboꝝ Ariſtotelis.

premium αθλα premia. laudabilia καλα honeſta.

Et ea,quorũcũq3 pręmium eſt honor,laudabilia ſunt.

¶ Hinc dat ſcðm locū ab honore, ⁊ dicit ꝓpōnē. [Et ea quorūcūqȝ pręmiū eſt honor] ſubaudi apte atqȝ ꝑſpicue [laudabilia ſunt.] Cuius cā pȝ ex ijs, quę dixit, qm̄ honor enumerat̄ inter inditia virtutis. accepit aūt Ari. αθλα, pluralē pro ſingulari, qꝛ pręmia pro pręmio. vel dixit pręmia, ad denotandum omnia pręmia, quę dari poſſent, nihil eſſe preter honorem. hactenus de aperte atqȝ perſpicue laudabilibus.

¶ Et in qbuſcūqȝ honor magis ꝙ pecunia.

Cōmēta[m]. ¶ Cum egiſſet de aperte laudabilibus, nunc agit, de ijs, quę annectunt̄ ipſis laudabilibus, quę ſunt maius minuſue, ⁊ poſſibile atqȝ impoſ̄e, ⁊ ꝑ̊ de maiore atqȝ minore laudabili: quoꝝ primū locū aſſignat ab ijs, quoꝝ honor magis ꝙ pecunia eſt, cuius ꝓpōnē affert, ⁊ dicit. [Et in qbuſcūqȝ] ꝑmiū eſt [honor magis ꝙ pecunia,] hęc ſunt laudabiliora. accepit aūt χρηματα, pluralia pro ſingulari, qꝛ pecunias pro pecunia. hac rōne philoſophari laudabilius eſt, ꝙ egrotos curare. nā illius honor, huius ꝟo pręmium pecunia eſt.

¶ Et quęcūqȝ eligibiliū non ſui gratia quiſpiam gerit.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat ſcðm locū ab eligibilib⁹, quęcūqȝ nō ſui gratia quiſpiā gerit, cuius ꝓpōnem affert, ⁊ dicit. [Et quęcūqȝ eligibiliū non ſui grā quiſpiā gerit,] laudabiliora ſunt ijs, ꝙ quę agit ſui grā. vt benefacere amicis ꝙ ſibi. In eo eniȝ qð eſt grā alterius, eſt magis honor. qð eniȝ aliquis ſibi faciat, ac ſui gratia, parum laudis eſſe videtur, cum non ſit liberale.

¶ Et quę ſimpl'r bona ſunt, vt quęcūqȝ pro patria quiſpiā facit, contendens ſua.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat tertiū locū ab ijs, quęcūqȝ quiſpiā facit publico ꝙ ſibi: cuius ꝓpoſitionē affert, ⁊ dicit. [Et q̄ ſimpliciter] .i. cōiter ciuitati bona [ſunt,] ſi quiſpiā fecerit, magis ꝙ ſibi laudabiliora ſunt, [vt quęcūqȝ pro patria quiſpiā facit, cōtendēs ſua,] hęc pro patria geſta laudabiliora ſunt, ꝙ ſi ſibi fecerit. qm̄ ī his magis honor cernit̄. magis enim honoramus eos q ſic egerūt, ꝙ eos, q ſui priuati boni grā egerūt. differt aūt hic tertius locus a ſcðo, qm̄ ſcðs accipit̄ per comparationē ſui ad alios priuatos, hic ꝟo per comparationē ſui ad publicū. verbum ſua gręce eſt το αυτου .i. ſuum, verum Ariſt. ſingularem pro plurali accepit.

¶ Et quę natura bona.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat quartū locū ab eo qð natura eſt bonū, cuius ꝓpōnem affert, ⁊ dicit. [Et q̄ natura bona] ſubaudi laudabiliora ſunt ijs, quę nō natura ſunt bona. vt aurū naturale laudabilius eſt auro, qð fit ex arte. ⁊ ſanuȝ eſſe a natura laudabilius eſt ſano, qð eſt ab arte. Cauſa auteȝ, qm̄ qð eſt bonū a natura, eſt bonum ſm ſe, ſed in oi genere quod eſt ſm ſe tale, ⁊ magis tale.

¶ Et quę non ſibi bona, nam ſui gratia ſunt huiuſmodi.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat quintū locuȝ ab ijs, quę ſimpl'r bona ſunt, ⁊ nō ſm quid, cuius ꝓpoſitionem affert, ⁊ dicit. [Et quę] ſubaudi ſimpl'r bona ſunt, ſed [non ſibi bona] laudabiliora ſunt ijs, quę ſunt bona ſm quid, vt ſibi, vel in hoc loco, vel in h̊ tp̄e, vel hoc pacto, qm̄ quę ſunt bona ſm qd, ſunt bona ad aliqd, [nam] quę ſunt bona ſibi, [ſunt hmōi] ſui grā, ⁊ q̄ ſunt bona illi, ſunt bona illius grā, ⁊ quę ſunt bona in hoc loco, ſunt bona loci grā, ⁊ ſic ſemper ſunt bona ad aliqd, at bona ſimpl'r ſunt bona, quia bona. Hoc pacto colericos laudabilius eſt cibare cibis calidis ⁊ ſiccis, ꝙ tēperatis. Simpl'r tn̄ laudabilius eſt cibare eos tēperatis. Inſuꝑ tp̄e fluctus laudabilius eſt ꝓijcere merces in mari, nō ꝓijcere ꝟo ſimpl'r melius.

¶ Et quęcunqȝ mortuo contingit ineſſe magis ꝙ viuenti. Quod eniȝ ſui gratia eſt, magis habent, qui viuunt.

¶ Aſſignat 6[m] locū ab ijs, quęcūqȝ mortuum magis ꝙ viuū ꝯſequūtur: cuius ꝓpōnē affert, ⁊ dicit. [Et q̄cūqȝ] ſ. bona [mortuo ꝯtingit ineſſe, magis laudabilia] ſunt, [ꝙ] bona, quę cōtingit ineſſe [viuēti.] ⁊ aſſignat cām, ⁊ dicit bonū [eniȝ qð ſui grā] .ſ. qð dr̄ bonuȝ ſibi, [magis hn̄t, qui viuūt,] mortuis ꝯ̄ bona, quę ſunt ſimpl'r bona, magis attribuunt̄ ab hoibus. Honores enim qui viuētibus attribuunt̄, magis eoꝝ grā attribuuntur. At mortuis honores nō eoꝝ grā, cū non viuant, ſed ſimpl'r. iō honores, qui exhibent̄ mortuis, laudabiliores ſunt, ꝙ honores, qui exhibent̄ viuis. Inſuꝑ bona mortuorum nō laudant̄, vt inſunt huic, vel illi, qm̄ mortui ſm ciuilē vitā non viuūt, ſed ſolū in memoria. ⁊ ſic bona, quę ſunt huic, vel illi bona, mortuis non cōpetunt. Quare bona, ꝑ quę laudamus mortuos, nō niſi ſimpliciter bona eſſe poſſunt: quare ⁊ laudabiliora. Cō mēta[m].

¶ Et quęcunqȝ opera gratia laudum. minus enim ſui.

laudum καλων bonorum honeſtorū.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 7[m] locū ab ijs operibus, quęcūqȝ grā laudū fiunt, cuius ꝓpoſitionē affert, ⁊ dicit. [Et quęcūqȝ opa] fiunt [gratia] καλων .i. grā lauduȝ, laudabiliora ſunt, ꝙ ea, quę fiunt ad ꝓpriā vtilitatē, vt puta grā lucri, vel alterius neceſſitatis, cām affert, ⁊ dicit, [minus enim] hęc [ſui] gratia fiunt, nam fiunt ad honorē, ⁊ non ad vtile, ⁊ ꝓpterea dicuntur minus ſui gratia facta.

¶ Et quęcunqȝ beneficentię erga alios, ſed non erga ſe, ⁊ erga eos qui benefecerunt iuſtū enim ⁊ beneficia, non enim erga ſe.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 8[m] locū a collatione bn̄ficioꝝ erga ex̄neos, cui⁹ ꝓpoſitionē affert, ⁊ dicit. [Et q̄cūqȝ] ευπραγιαι, ideſt bn̄ficētię [erga alios] .ſ. extraneos, [ſed non erga ſe, ⁊] pro neqȝ [erga eos] .ſ. amicos, [qui benefecerūt,] laudabiliores ſunt, ꝙ q̄ fiunt erga ſe, vel erga amicos. ⁊ aſſignat cām, ⁊ dicit, [iuſtū eniȝ] quaſi dicet, nā bn̄facere ſibi, ⁊ amicis qui bene fecerūt, iuſtū ē, [⁊ bn̄ficia] ſubaudi erga ex̄neos laudabiliora. Illa quidē iuſtiora, hęc ꝟo laudabiliora, cui⁹ cām dicit, [nō enim erga ſe.] Qui eniȝ bn̄ficia ꝯfert amicis, q benefecerunt, videtur ſibi beneficia conferre. cū amicus ſit alter ipſe. At conferēs bn̄ficia extraneis nullo pacto videt̄ ſibi beneficia ꝯferre. Georgius al'r locū hūc intellexit, ⁊ nos in epitomate expoſuimus pro illius interp̄tatione. At nūc viſum eſt nobis exponere h̊ pacto, vt Egidius ēt viſus ē ſentire. nolo tn̄ te ignorare in codicib⁹ quibuſdā, verba illa, ⁊ bn̄ficia, legi ſic, ευεργετηματα δε καλλιονα, ideſt bn̄ficia aūt laudabiliora. vbi pȝ textū eſſe claruȝ, ⁊ q̄ſi dicat, [iuſtū enim] .ſ. eſt ſibi, ⁊ amicis benefacere. [ſed bn̄ficia] .ſ. quę cōferunt̄ extraneis, [laudabiliora] ſunt. [nō enim erga ſe] vident̄ aliquo pacto. Quare laudat illud, qꝛ iuſtū, hoc ꝟo, qꝛ laudabile: ⁊ liberale. benefacere enim ex̄neis opus vr̄ magis liberale ꝙ ſibi, atqȝ benefactorib⁹, cū magis his, ꝙ illis teneamur. nec mireris rhetorē accipere loca oppoſita, qꝛ (vt ſępe diximus) argumētat̄ ad oppoſita: igitur opȝ vti locis oppoſitis. Sūt aūt loca, quę accipit, vera vtraqȝ, ſed nō eadeȝ rōne, velut in ꝓpoſito, bn̄facere amicis atqȝ benefactoribus eſt laudabilius ꝙ benefacere extraneis, ⁊ bn̄facere extraneis ēt laudabilius ꝙ amicis. Illud quideȝ, qꝛ iuſtius,

ſtius,hoc ꝟo,qꝛ liberalius,⁊ ſic diuerſa ratione.

¶ Et oppoſita,ꝙ quibus erubeſcunt.nā ea, qbus erubeſcūt ⁊ dicētes,⁊ facientes,⁊ dicturi,⁊ facturi,turpia ſunt.quēadmodum ⁊ fecit Sappho(dicēte Alcęo, volo ⁊ aliqd dicere, ſed me pudoꝛ ipedit)ſi deſiderabile aut pulchꝛum,nec quid turpe dicere lingua meditareris,nullus pꝛofecto pudoꝛ oculos retineret,ſed diceres de re iuſta.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat nonū locū ab oppoſitis eoꝝ,qbus aut dicētes,aut faciētes,aut dicturi,aut facturi erubeſcūt,cuius ꝓpōnē affert,⁊ dicit.⌊Et oppoſita⌋.ſ.ijs,in qbus eſt pudoꝛ,laudabilioꝛa ſunt⌊ꝙ⌋ea,⌊qbꝰ erubeſcūt⌋hoīes dicere,aut facere.cuiꝰ rōnē aſſignat,⁊ dicit,⌊nā ea qbꝰ erubeſcūt ⁊ dicētes,⁊ faciētes,⁊ μελλοντες⌋.i.⌊⁊ dicturi ⁊ facturi turpia ſunt,⌋q̄re oppoſita his, ſunt laudabilioꝛa.verbi cā,Stoici dixerūt laudabilius eē noīare pꝛopꝛijs nominibus res turpes ꝙ circūloqui.Ariſt. ꝟo dicit laudabilius eſſe res turpes noībus honeſtis circūloqui,qm̄ illo mō,quo ſentiūt Stoici,pudoꝛ accidit dicēti,non aūt,quo ipſe vult eē dicendū.igiť circūloqui laudabilius ꝙ ꝓpꝛijs noībus res turpes dicere. Qđ dixerat,ꝓbat exēplo,⁊ dicit.⌊quēadmodū ⁊ fecit⌋.i.demonſtrauit⌊Sappho⌋rn̄dendo⌊dicēte Alcęo,volo ⁊ aliqd dicere⌋.ſ. tibi o Sappho,⌊ſed me pudoꝛ impedit,⌋cui rn̄dendo Sappho,dixit,⌊ſi deſiderabile, aut pulchꝛū, nec qd turpe dicere lingua meditareris, nullus ꝓfecto pudoꝛ oculos retineret,ſʒ diceres de re iuſta,⌋q̄ nō eſt pudoꝛe digna.dixit⌊oculos retineret,⌋qꝛ de impudēte hoīe dr̄ nō hr̄e oculos.pudoꝛe enіʒ cōfuſus,non eleuat oculos erga euʒ,cui pudēda loquitur,aut facit.

¶ Et ea de qbꝰ decertāt nō timētes.nā de ijs bonis,quę ad gloꝛiā ducūt,hoc patiuntur.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat locum decimū,cuius ꝓpōneʒ affert, ⁊ dicit. ⌊Et ea,de quibus decertant non timentes,⌋ ideſt audacter,⁊ ſine timoꝛe,⁊ pudoꝛe, laudabilioꝛa ijs ſunt, ꝙ ea,de quibus timēt ⁊ pudet decertare.cāʒ affert,⁊ dicit, ⌊nam de ijs bonis,quę ad gloꝛiaʒ ducūt,hoc patiunť.⌋ hac rōne militare bellуʒ laudabilius eſt lenocinico. nā illud eſt ad gloꝛiam.hoc ꝟo ad acquirendam meretricem.pꝛęterea illud eſt ad lucrandum regnum, hoc ꝟo ad lucrandum rem turpem.

¶ Et virtutes ⁊ opera eoꝛuʒ, qui natura virtutibus excellunt, laudabilioꝛes. veluti viri ꝙ mulieris.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat locuʒ 11[m] a virtutibus atꝗ operibus eoꝝ,q natura excellūt.cuius ꝓpoſitionē affert,⁊ dicit.⌊Et virtutes ⁊ opera eoꝝ qui natura virtutibus excellunt,laudabilioꝛes⌋ſunt⌊veluti⌋virtutes, ⁊ opera⌊viri⌋laudabilioꝛes ſunt,ꝙ virtutes,⁊ opera mulieris. Uir enіʒ natura mulierum virtute excellit.

¶ Et quę voluptificę magis alijs ꝙ ſibi.hac ratione iuſtum ⁊ iuſtitia,eſt laudabilis.

Cōmēta[m]. ¶ Aſſignat 12[m] locū ab eo,qđ eſt voluptificum alijs,cuius ꝓpōneʒ affert,⁊ dicit. ⌊Et⌋virtutes⌊quę voluptificę⌋ſunt⌊magis alijs ꝙ ſibi,⌋laudabilioꝛes ſunt.⌊hac ratione iuſtū ⁊ iuſtitia eſt laudabilis,⌋imo cęteris virtutibus laudabilioꝛ,qm̄ iuſtitia pꝛincipalr̄ eſt ad alium,eſt enіʒ virtus,qua vnuſqſꝗ ſua poſſidet. q̄re voluptifica magis alijs eſt,ꝙ ei qui iuſtitiaʒ adminiſtrat. Iniuſtus enіʒ nollet,vt eo alij fruanť,quo ipſe fruiť. Iuſtus contra vult,vt alij fruantur,quo ipſe fruitur. erit igitur iuſtitia alijs magis voluptifica,ꝙ ei, q iuſtitia vtitur.hac etiā ratione liberalitas ⁊ foꝛtitudo laudabilioꝛes ſunt, quia voluptificę alijs.

¶ Et inimicos vlciſci potius ꝙ reconſiliari. Nā retribuere iuſtū, iuſtū auteʒ laudabile. Inſuꝑ ēt foꝛtis eſt inuictū eſſe. ⁊ victoꝛia ⁊ honoꝛ laudabiliū ſunt.naʒ licet inutilia ſint, eligibilia tn̄ ſunt, ⁊ virtutē eximiā oſtēdunt. De vltione inimicoꝛum.

¶ Aſſignat locū 13[m] ab eo,qđ eſt vlciſci,cuius ꝓpōnem affert,⁊ dicit.⌊Et inimicos vlciſci⌋ laudabilius eſt ⌊potius ꝙ recōſiliari,⌋hoc ꝓbat Ariſto. pꝛimo,⁊ dicit,⌊nā retribuere⌋.ſ.malū pꝛo malo,eſt⌊iuſtū. iuſtum autē⌋oē⌊laudabile⌋eſt,deinde ſcđo ꝓbat,⁊ dicit, ⌊inſuꝑ ēt foꝛtis eſt inuictū eſſe,mō eſſe foꝛteʒ eſt laudabile, cuius ſignū affert,⁊ dicit,quia⌊⁊ victoꝛia ⁊ honoꝛ laudabiliuʒ ſunt,⌋cuius rōnē dicit,⌊naʒ licet inutilia ſint,eligibilia tn̄ ſunt,⁊ virtutē eximiaʒ oſtēdunt.⌋quare inimicos vlciſci laudabilius eſt ꝙ recōſiliari,tū qꝛ iuſtū,tum qꝛ victoꝛiā ⁊ honoꝛē cōſequimur, quę ſunt laudabiliſſima. Cōmēta[m].

¶ Et memoꝛationes, ⁊ quę magis ſunt,magis.magis aūt,quę defunctū conſequunť, ⁊ quibus honoꝛ maioꝛ connectitur.

¶ Aſſignat locuʒ 14[m] a maioꝛe cōmemoꝛatione, cuius ꝓpōnē dicit.⌊Et memoꝛationes⌋ſubaudi ſunt laudabiles.igiť ſubaudi ꝓpō erit,⌊q̄ magis⌋ac maioꝛes memoꝛationes ſunt,⌊magis⌋laudabiles ſunt.exponit aūt quę memoꝛationes ſunt maioꝛes,⁊ dicit.⌊magis aūt⌋.i.maioꝛes aūt memoꝛationes ſunt,⌊q̄ defunctū cōſequunť, ⁊ in quibus honoꝛ maioꝛ cōnectitur.⌋hac rōne memoꝛationes atꝗ monumenta,quę relinquunť a ꝓbis poſt cineres,longe maioꝛa ſunt,ijs quę viuētibus ſolum dū viuūt,attribuunť.nam illa ſunt ꝑpetua,hęc ſimul cum hoīe pereunt,ꝓpťea dicebat Anaxarchus,dū viuo vellē eſſe Alexāder poſt moꝛtem ꝟo Anaxarchus magis ꝙ Alexāder. hac etiam ratione memoꝛatio eius,qui pꝛo tuenda patria moꝛtuus eſt, longe maioꝛ eſt,ꝙ eius, q moꝛtuus eſt pꝛo tuendo pꝛopꝛio bono. Cōmēta[m].

¶ Et quę exceſſiua.

¶ Aſſignat 15[m] locū ab exceſſu,cuius ꝓpōnē affert,⁊ dicit.⌊Et quę⌋περιττα.i.exceſſiua,laudabilioꝛa ſunt.nā quę in exceſſu ſunt,ſemꝑ ſunt magis talia, ꝙ ea,q̄ non ſunt in exceſſu. Ut philoſophari i exceſſu laudabilius eſt,ꝙ mediocriter philoſophari.ſilr̄ ⁊ ditari in exceſſu laudabilius eſt ꝙ mediocriter ditari.hic tn̄ locus ē rhethoꝛicus,qꝛ qn̄ꝗ qđ eſt mediocre, ē laudabilius ꝙ qđ eſt in exceſſu.virtꝰ enіʒ q̄ eſt mediocritas,laudabilioꝛ ē vitio,qđ eſt i exceſſu.ꝓpť (B foꝛtaſſe Geoꝛgiꝰ περιττα, interptatꝰ eſt ſupuacanea,qꝛ ſic interptādo,euitat inſtātiā.Sʒ ſi ſic interpteť,nō euitabiť ſuperfluitas in locis Ariſto.quia ſuperius hic locus aſſignatus eſt. Cōmēta[m].

¶ Et quę ſoli inſunt,laudabilioꝛa. memoꝛatu enim dignioꝛa.

¶ Aſſignat locū 16[m] ab eo,qđ ſoli ineſt,cuius ꝓpōnem affert,⁊ dicit.⌊Et quę ſoli inſunt,laudabilioꝛa ſunt,⌋ijs quę nobis inſunt,⁊ alijs.qꝛ enіʒ ſolus,⁊ ſingulr̄ Ariſtoteles inuenit logicā artificiariā,ideo cęteris logicis eſt laudabilioꝛ.reddit cāʒ,⁊ dicit,⌊memoꝛatu enіʒ dignioꝛa⌋ſunt,quę ſingularia.qꝛ enіʒ Ariſt.ſingularis logicus fuit,ideo eſt cęteris memoꝛatu dignioꝛ, dixit autē Ariſto.ευμνημονευτα,comparatiue,quoniaʒ memoꝛabilia,pꝛo memoꝛatu dignioꝛibus accepit. Cōmēta[m].

¶ Et prędia non frugifera. liberaliora enim magis ſunt.

Cōmẽtam. ¶ Aſſignat locū 17m a nō frugiferis, cuius ꝓpoſitionem affert, ⁊ dicit, ⁊ p̄dia nō frugifere, ⁊ vl̓r oia minus frugifera, laudabiliora ſunt, cuius rōnē aſſignat, ⁊ dicit. [Liberaliora enim magis ſunt.] hoc pacto, hortus delitioſus agris laudabilior eſt. q̄m liberalitatis teſtimonium magis q̄ vtilitatis eſt.

¶ Et ſingulorum propria, laudabiliora ſunt.

Cōmẽtam. ¶ Aſſignat locū 18m a ꝓprijs ſingulorū, cuius ꝓpōnem affert, ⁊ dicit. [Et ſingulorū ꝓpria, laudabiliora] ſunt illis, q̄ ſunt cōia multis. ⁊ cū dixit Ariſto. καλα, ideſt laudabilia, accepit poſitiuū pro cōparatiuo. ⁊ tu intelligas laudabiliora. ſ. eis, q̄bus ſunt ꝓpria. vt q̄m Hippocrati ꝓpriū erat p̄dicere ī morbis, Eſculapio vō curare: Hippocrati laudabilius erat p̄dicere, Eſculapio aūt curare.

¶ Et quęcūq; iudicia ſunt eorū, quę apud ſingulos laudant̄. veluti in lacędemonia comā ferre, laudabile. erat enim libertatis ſignuz. non enim erat facile crinitū facere opus aliquod ſeruile atq; artē aliquā fabrilem exercere. liberale enim eſt non ad aliū viuere.

Cōmẽtam. ¶ Aſſignat locū 19m ab iudicijs rerū laudabiliorū, cui⁹ ꝓpōnē dicit. [Et quęcūq; iudicia ſunt eorū, quę] ſubaudi magis [laudant̄] (accepit eniz poſitiuū pro ꝯparatiuo.) [apud ſingulos,] cū q̄b⁹ viuis, ſubaudi laudabiliora ſunt. [veluti ī lacędemonia comā ferre, laudabile] .i. laudabilius erat, ēt poſitiuū pro ꝯparatiuo ſumpſit. deinde aſſignat cām q̄re apud laconas erat laudabili⁹ nutrire comā, ⁊ dicit, [nō eniz erat facile] apō laconas [crinitū facere opus aliqō ſeruile, atq; artē aliquā fabrilez exercere, liberale eniz eſt, nō ad aliū viuere.] ⁊ q̄m non erat facile crinitū facere ſeruilia opera: ideo apud laconas coma erat ſignū ingenuitatis. q̄m nullus comatus viuebat ad aliū, ſed ſibi tm̄. ¶ Quo vō ad vba attinet, febrilē artē, gręce eſt βαναυσου τεχνην, ⁊ ſigñat ꝓpriē artē circa fornaces, vt coquēdi lapides, vl̓ metalla. cōiter tm̄ (vt Ariſt. accepit) ſigñat oēz artē mercēnariā. Qui eniz arte mercēnaria vtitur, ad alium viuit.

¶ Inſuper ēt accipienda ſunt, quę ꝓpinqua ſunt ijs, quę exiſtunt, ac ſi ſint ad laudē, atq; vituperationē, vt pium atq; mitem timiduz ⁊ inſidiatorem. ⁊ ſtolidum, bonum. ⁊ eum, qui dolenda non ſentit, manſuetum.

Cōmẽtam. ¶ Cuz egiſſet de maiore ⁊ minore laudabili, qō erat primū annexū, nūc agit de ſcōo annexo, qō dī poſſe. nā ſępe deſunt loca verę laudis, iō vult dare loca, quib⁹ ſaltē orator poſſit laudare aliquo mō, cuz deſunt loca verę laudis: ⁊ ſumunt̄ hęc oia generatiz ab ijs, q̄ ſunt bonis laudabilibus ꝓpinqua: ⁊ hoc ꝓponit, ⁊ dicit. [Inſuper ēt accipiēda ſunt, q̄ ꝓpinqua ſunt ijs, quę exiſtunt] .i. q̄ ſunt verę laudabilia, [ac ſi ſint ad laudē ⁊ vituperationē.] hō docet Ariſt. facere ꝑ duo, p̄mo cū defuerint loca verę laudis, nā ꝑ ea, q̄ hic docet, poterim⁹ laudare aliquo mō. Scōo, vt facilius laudemus, nā laudabim⁹ ex locis verę laudis, ⁊ facilius poterim⁹ laudare ex locis ꝓpinq̄s verę laudi. ⁊ ſic dupl̓r docet annexū, vno mō, vt poſſe. ſ. vt orator poſſit, ſcōo mō, vt facilius. nā facile ēt poſſe dī. tū aſſignat primū locū, q ſumit̄ ab ijs, q̄ deficiūt. ꝓpinqua tm̄ medijs vñr, ⁊ dicit, [vt timiduz, ⁊ inſidiatorē] laudabimus dicēdo [piū, ⁊ mitē.] cū eniz pius non adeat bella, ⁊ timidus minime, poterimus laudare timidū dicēdo eē piū. ſil̓r cū inſidiator animū tegat, poterim⁹ dicere inſidiatorē eē mitē. nā mitis nō oñdit animū, cū nō hñt animū ad praua. Inſidiator vō, hz animū ad praua, ſz tegit animū. iō ꝑ detectionē poterim⁹ ipz dicere mitē. [⁊ ſtolidū] poterim⁹ laudare dicēdo ipſuz eē [bonū,] nā cuz bon⁹ nulli noceat: ⁊ ēt ſtolidus ob ignauiā neſciat nocere, poterim⁹ laudādo dicē ſtolidū bonū. verū al̓r ⁊ al̓r. nā ſtolidus non nocet, q̄ neſcit nocere, bon⁹ aūt, nō nocet, q̄ eſt bon⁹. [⁊ euz, q dolēda nō ſentit,] quicq; dī inſenſatus, poterim⁹ laudare dicēdo eē [māſuetū.] nā māſuetus nō ſentit dolēda, q̄ māſuetus ſ. ab habitu māſuetudinis. Inſenſatus vō, nō ſentit dolēda, a ſenſuū quadā obtuſione: atq; hebetudine.

¶ Et vnū qō a cōſeqūētibus ſemper ad optimū. vt iracūdum, ⁊ furioſum, ſimplicem, ⁊ contumacē, magnificum, ⁊ venerandum.

¶ Aſſignat ſcōz locū a ꝯcomitātib⁹ atq; ꝯñtib⁹, ⁊ dicit. [Et vnū qō,] qō ſumit̄ [a ꝯñtib⁹] virtutē, debem⁹ laudare reducēdo illō [ad optimū ſemꝑ.] ⁊ ponit exēpla, ⁊ dicit, [vt iracūdū ⁊ furioſuz] ſi volueris laudare, dicas eū eſſe [ſimplicē,] nō duplū, nec ſimulatorē, nā palā furit, atq; iraſcit̄, palā ēt odit, quēadmodū ſimplex facit. [⁊] αυθαδη .i. [ꝯtumacē,] q nō facile obedit, nec facile mouet̄, cū vocat̄: hūc ſi volueris laudare, poteris eſſe [magnificū, atq; venerādū.] Magnificus eni nō facile mouet̄, nec facile obedit ꝑ ſui grauitatē. Quare cū contumax facile nō moueat̄, nec facile accedat, cū vocat̄, poſſum eum dicere magnificum, ⁊ venerandum. Cōmẽtam.

¶ Et eos, qui excedunt, quaſi ſint virtute prędíti. vt audacē fortē, ⁊ ꝓdigū liberalē. nam ⁊ pluribus videt̄, ſimulq; deceptiuū eſt nō abſq; cā. ſi eni vbi neceſſe nō eſt, ꝑicula ſuſcipit, multo magis vtiq; videbit̄, cuz laudabile fuerit. ⁊ ſi ꝓpēſus ad quoſq;, etiā ad amicos. exceſſus eniz virtutis eſt cūctis bñfacē.

propenſus προαιρετικος profuſus largiuuus.

¶ Aſſignat tertiū locū ab exceſſib⁹, ⁊ dicit. [Et eos, q excedūt] laudare poſſum⁹ [q̄ſi ſint virtute p̄diti] ſꝫ rei veritatē, ⁊ aſſignat exēplū, [vt audacē] laudare poſſumus dicēdo eē fortē. [⁊ ꝓdigū] dicēdo eē [liberalē.] declarat hō ꝑ rōnē, ⁊ dicit, [nā ⁊ plurib⁹ vī] ꝓdigū eē liberalez, ⁊ audacē eē fortē, ⁊ q̄ vī plurib⁹, eſt ꝓbabile. deinde aſſignat ſecundā rōnē, ⁊ dicit. [ſimulq; paralogiſticū] .i. [deceptiuū eſt nō abſq; cā. Si eni] audax, [vbi neceſſe nō eſt, pericula ſuſcipit, multo magis vtiq; videbit̄] pericula ſuſcipe, cū laudabile fuerit: ⁊ vtile. [⁊ ſi] ꝓdigus, qui in dādo eſt [ꝓpēſus ad quoſq;,] ēt ad [amicos] erit ꝓpēſus in dādo. cuius rōnē aſſignat, ⁊ dicit, [exceſſus eniz virtutis eſt cūctis bñfacere] ſꝫm opinionē vulgi. tm̄ Ariſto. in 3° ęthicorū aliter limitat ipſam liberalitatem: quod exponere non eſt pręſentis neceſſitatis.

¶ Et apud quos laus eſt, conſiderandū. naz ſicuti Socrates dictitabat, non eſt difficile Athenienſes inter Athenięſes laudare. Sz qō apud ſingulos honorabile eſt opz dicere, tanq; ſit. vt inter ſcythas, aut inter lacones, aut philoſophos. ⁊ vl̓r ad laudabile honorabile inferre. propinquum eniz eſſe vī.

¶ Aſſignat quartū locū, in quo docet ſumere ꝓpinq̄ laudabilib⁹ ꝑ cōparationē ad diuerſa gña hoiuz. nā multa Cōmẽtam.

non

non ſunt ſimplr laudabilia,q̃ ſunt laudabilibus ꝓpinqua,velut q̃ ſunt laudabilia apud nonnullas gentes.iõ cũ deſunt loca ꝓpria verę laudis,poſſum⁹ accipere honorabilia apud nõ nullas gentes, ⁊ eis vti ac ſi fuerint vere laudabilia,⁊ dicit.[Et apud quos laus eſt].i.⁊ apõ quos laudamus,[cõſiderandũ eſt.] ⁊ aſſignat cãm,⁊ dicit,[nã ſicuti Socrates dictitabat,nõ eſt difficile Athenienſes inter Atheniẽſes laudare,]q2 apud Atheniẽſes idem eſt honorabile ⁊ laudabile.ideo ſi laudauerimus Athenienſes laudãdo ab honorabilibus, eos laudabimus a vere laudabilibus,q2 apud eos laudabile, ⁊ honorabile idẽ eſt.[ſed]ſi voluerimus laudare alias gentes inter eas,[qõ apud ſingulos].i.apud vnãquãq; gentez[honorabile eſt,opʒ dicere tãq̃ ſit] vere laudabile. [vt inter ſcythas]honorabile erat vxoribus pro ſeruis vti,hoc tanq̃ vere laudabile opʒ accipere,ſi fecerimus orõnẽ in laudẽ alicui⁹ ſcythę,[aut inter lacones,]honorabile erat nutrire comã,h' tãq̃ vere laudabile opʒ accipe,ſi fecerim⁹ orõnẽ in laudẽ alicuius eoꝝ.[aut]inter [phõs]ſimili modo.addit tñ vlẽz locũ dicẽs,[⁊ vlr ad laudabile opʒ inferre honorabile]apud diuerſas gentes.[nam]honorabile[videt̃ eſſe ꝓpinquum] vere laudabili.apud Athenienſes aũt iſtud non opʒ, qm̃ apud eos idẽ ſunt.honorabile,⁊ laudabile.

Cõmẽtam. ¶Et quęcũq; ſm cõueniens,vt ſi digna ꝓgenitoribus,atq; maioribus beatũ eniʒ ac laudabile eſt pręposſediſſe honorem.

¶Aſſignat quintũ locũ ab ijs,quę ↄuenienti q̃dã rõne, ſi inſunt ꝓgenitorib⁹,vñr ineſſe eis,q ab illis generantur:⁊ hęc vult eẽ accipiẽda , ac ſi eſſent vere laudabilia. ⁊ dicit.[Et quęcũq; ſm ↄueniens.]credunt̃ in eſſe genitis,q2 inerãt generãtibus,accipiẽda ſunt,vt vere laudabilia.[vt ſi digna,]q̃ inerant[ꝓgenitoribus, atq; maiorib⁹]accipiant̃ in laudẽ geniti.cuius rõnẽ dicit,[beatũ enim ac laudabile eſt].ſ.ipſis genitis ex nobilib⁹,[pręposſediſſe honorẽ].ſ.in ꝓgenitorib⁹.⁊ hęc laus eſt illa, q̃ accipit̃ a gñe.veꝝ nõ eſt locus neceſſarius:ſed conueniẽs.cõueniẽs eniʒ vr̃ ſicuti ex hoĩe hõ,⁊ ex equo,equ⁹ ſit,vt ex nobilib⁹,⁊ honeſtis parẽtib⁹ fiat nobilis,⁊ honeſtus filius.veꝝ licet locus ſit conueniens , non tñ eſt neceſſarius. ſed quõcũq; ſit,opʒ accipere laudabile ſm conueniens ac ſi eſſet vere laudabile.

¶Aut ſi p̃ter conueniẽs,ad melius atq; laudabilius.vt ſi fortunatus quidẽ,moderatus. infortunatus autẽ,magnanimus.aut maior factus,melior ac facilior.

Melior καταλλα κτιχωτερος cõſiliabilior. ¶Aſſignat ſextũ locũ ab us,quę licet ſint p̃ter ↄueniẽs, ad melius,ac laudabilius reducẽda ſunt,⁊ dicit. [aut ſi p̃ter ↄueniẽs]quis fuerit affect⁹, verbi cã ſi aliqs ex nobilib⁹non fuerit nobilis,vt cõueniens erat,[ad melius atq; laudabilius]reducẽdũ eſt,vt aſſignat exẽpla , ⁊ dicit,[vt ſi]aliqs[fortunatus quidẽ]ſit.ſ.abũdans in ciuili potẽtia,⁊ diuitijs,debem⁹ laudare ⁊ dicere ꝙ ſit[moderatus]atq; modeſtus qõ eſt p̃ter ↄueniens.q2 raro diuitias cõmitat̃ modeſtia,vñr eniʒ diuitię abijcere modeſtiã,tanq̃ qd repugnãs eis. hoc aũt ideo debem⁹ dicere,q2 diuitię,⁊ potẽtia patẽt , imodeſtia aũt nõ pʒ oĩbus.Quare cũ nõ pateat imodeſtia,laudãdus eſt ab ipſa modeſtia. [infortunatus aũt]laudare debemus ꝙ ſit [magna^m⁹,]qõ ẽt eſt p̃ter cõueniens.nã infortuniũ cõmittat̃ ipatiẽtia pro maiore parte , ſed qm̃ infortuniuʒ pʒ,ipatiẽtia nõ oib⁹ pʒ,poſſumus eũ laudare ꝙ ſit magiſtrat⁹ in ferẽdis aduerſis.[aut maior factus]q̃ prius erat,poſſumus laudare ꝙ ſit[melior , ⁊ facilior,]qõ ẽt eſt p̃ter ↄueniẽs.plerũq; eniʒ eos,qui maiores euadũt, q̃ prius erãt,cõmittat̃ aggreſtitas,ac durities.verũ euʒ eſſe maiorẽ q̃ prius erat,pʒ.aggreſtitas ꝟo nõ pʒ.ꝓpea poſſumus eum laudare a facultate.

¶Huiuſmodi aũt eſt illud Iphicratis, ex qbus in q̃. ⁊ illud olympionici, anterius quidẽ ſupra vtriſq; humeris habens ſacculum durũ. ⁊ illud ſimonidis,⁊ patris ⁊ viri fratrum exiſtens tyrannorum.

¶Aſſignat exẽpla poetaꝝ,qbus exponit,q̃ ſunt p̃ter cõueniẽs,⁊ quõ fieri põt laus ab ijs,q̃ ſunt p̃ter cõueniẽs. Quoꝝ primũ eſt de quodã ifortunato, ⁊ dicit. [Hmõi eſt].ſ.p̃ter cõueniẽs[illud Iphicratis.]ex οιων εις οια, ideſt[qbus in quę].ſ.ex qbus ⁊ ad q̃ poſſum⁹ ipſum cõparare quãtũ ad magnanimitatẽ. licet ſit infortunatus. [⁊ illud olympionici,]qõ fuit dictũ a poeta in laudem eius,[anterius].ſ.prius[quideʒ ſupra vtriſq; humeris hñs ſacculũ duꝝ,]⁊ tñ vici olympiã. p̃ter ↄueniẽs eniʒ erat,vt mercẽnari⁹ vinceret olympiã.tertiũ exẽpluʒ eſt [⁊ illud ſimonidis,]q volẽs laudare mulierẽ quandaʒ dixit,[exñs patris, ⁊ viri fratrũ tyrãnoꝝ.] quaſi dicat, cuius pr̃ ⁊ maritus ſunt fratres tyrannoꝝ , ⁊ tñ ſubaudi ipſa regia eſt,nõ tñ tyrãna.hoc aũt p̃ter ↄneniẽs eſt, vt ſint pr̃ ⁊ maritus tyrãni,⁊ ipſa non ſit tyrãna. Quare cũ aliquis fuerit fortunatus,poſſumus eũ laudare,⁊ dicere licet ſit fortunatus,tñ eſt modeſtus. ⁊ cũ aliquis fuerit infortunatus,poſſumus eũ laudare , dicẽdo licet ſit infortunatus, tñ eſt magñatus. ⁊ ſic laudabimus reducendo ad melius,qõ eſt p̃ter conueniens.

¶Qm̃ aũt laus ex actionibus eſt.ſtudioſiq; ꝓpriũ id,qõ electione eſt,enitendum eſt demõſtrare eum electione geſſiſſe. vtile aũt eſt ſępius ad apparendum egiſſe.

¶Aſſignat ſeptimũ locũ ab eo,qõ eſt agere ſm electionem,⁊ dicit.[Qm̃ aũt laus ex actionibus,]⁊ in actionibus cõſiſtens[eſt,ſtudioſiq; ꝓpriuʒ id,qõ eſt agere electione.]ab habitu eniʒ electiuo actiones ſtudioſę ſunt, vt Ariſto.docuit in libris ęthicoꝝ,cum voluerimus aliquẽ laudare ex actionibus ſtudioſis , [enitendũ eſt demonſtrare eũ geſſiſſe,]quę geſſit[electione,]qm̃ ſi quę geſſit,nõ electione geſſit,non ſm virtutẽ geſſiſſe pʒ. exponit autẽ id qõ vtile eſt ad demõſtrandũ eum ſm electionẽ egiſſe,quę geſſit,⁊ dicit.[vtile aũt eſt ad apparẽdum]eum egiſſe ab electione , oſtendere ſubaudi eum non ſemel egiſſe,ſed[ſepius,]ac ſepius.naʒ per hoc differt agere electione ab ipſo caſu agere.quoniã quę caſu agimus,raro agimus,quę ꝟo ab electione,⁊ ab habitu electiuo,agimus ſępius.

¶Quare quę ⁊ caſu, ⁊ fortuna fuerunt,ac ſi fuiſſent ab electione ſumendũ. naʒ ſi multa, ſimiliaq; connectant̃,virtus atq; electionis videbuntur eſſe indicium.

¶Ex his,quę dixit,aſſignat octauũ locuʒ per reductionez eoꝝ,quę ſunt caſu,ad ea,quę ſunt electione,⁊ dicit. [Quare quę ⁊ caſu,⁊ fortuna fuerunt , ac ſi fuiſſent ab electione,ſumendum.]ſunt enim quaſi ſimilia,nec vulgus facile diſcernit hęc ab illis. [naʒ ſi multa,ſimiliaqʒ ↄnectant̃.]licet a fortuna fuiſſent,[virtus atqʒ electionis videbunt̃ eſſe iudicium.] q2 ſępe fieri diſtinguitur ab eo,quod eſt caſu fieri. Cõmẽtam.

¶ Eſt etiã laus ratio magnitudinez virtutis dilucidans. quare opꝫ actiones oſtendere, qm̃ hmõi. cõmendatio enim operum eſt.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Nũc docet amplificare laudes quaſi obiter ꝑ ea, q̃ dicta ſunt. vꝫ. ex dilucidatione magnitudinis virtutũ, naꝫ poſt hoc docebit ſeorſuꝫ ac per ſe, ꝛ dicit, nõ ſoluꝫ laus eſt dilucidatio virtutis, ſed. ⌊Eſt ẽt laus rõ magnitudinẽ virtutis dilucidãs, quare opꝫ actiones oñdere, qm̃⌋ ſunt ⌊hmõi⌋. ſ. magnę, ꝛ aſſignat cãm, ꝛ dicit. ⌊qm̃⌋ oſtẽdere virtutes eſſe magnas, ⌊eſt cõmendatio operũ,⌋ cõmendatio opeꝝ dico magna: ꝛ excellens. Quare ſi virtutes fuerint paruę, oportet amplificare eas. naꝫ ſic eſt laudare ad amplitudinem.

¶ Quę aũt circa ſunt, ad fidẽ ſunt. vt nobilitas, ꝛ educatio. veriſimile enim eſt ex bonis bonũ, ꝛ ſic educatum huiuſmodi eſſe.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Nunc docet laudare ex ÿs, quę circũadiacent virtutĩ ꝛ aſſignat octauũ locũ, ꝛ dicit. ⌊Quę aũt circa⌋ virtuteꝫ ⌊ſunt, ad fidẽ⌋ laudũꝫ ⌊ſunt,⌋ .i. quę non ſunt virtus, ſed virtuti circũadiacẽt, ſumẽda ſunt ad laudem alicuius, ꝛ exponit ea, q̃ circũadiacẽt, ꝛ dicit, ⌊vt nobilitas, ꝛ educatio,⌋ hę eni nõ ſunt virtus, ſed circũadiacẽt virtuti. ꝛ aſſignat cãm, ꝛ dicit, ⌊veriſimile eniꝫ eſt ex bonis⌋. ſ. parẽtibus ⌊bonum, ꝛ ſic educatum hmõi eſſe⌋ vt educatur. vt enim ex equo equus, ꝛ ex homine homo eſt, ſic creditur ex bonis eſſe bonum, ꝛ ex bona educatione educatum in bonum euadere.

¶ Laudamus igit̃ ꝛ eos, qui fecerunt, qm̃ facta iudicia ſunt habitus. ꝛ laudamus eum, qui non fecit, ſi talẽ eſſe crediderimus. itaqꝫ beatio, ꝛ felicitatio illis quidem heędeꝫ, his ꝟo non heędem. ſed vt felicitas virtuteꝫ, ꝛ felicitatio continet hęc.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Aſſignat dr̃iã inter laudes attributas eis, qui fecerũt, ꝛ attributas eis, qui nõ fecerũt, ſed ſunt apti facere. ꝛ dicit. ⌊Laudamus igit̃ ꝛ eos, qui fecerũt,⌋ narrãdo facta, ꝛ actiones, ⌊qm̃ facta iudicia ſunt habitus⌋ virtutis. ⌊ꝛ laudamus eũ, qui nõ fecit,⌋ ſm ſpem, ꝛ fidẽ, quã nobis pręhet genus, ⌊ſi taleꝫ eſſe crediderimus⌋. ſ. euaſurum, quales fuerũt ꝓgenitores. ergo illos laudamus, qꝛ ſunt nunc virtutibꝰ pręditi, hunc ꝟo ſm ſpem, ꝛ fidẽ, qꝛ credimus eſſe euaſuruꝫ talem, quales ꝓgenitores fuerunt. Ex hac dr̃ia cõcludit dr̃iam inter fęlicitatem, ꝛ fęlicitationeꝫ in his, ꝛ in illis, ꝛ dicit. ⌊itaqꝫ beatio⌋ .i. fęlicitas, per μακαρισμὸν eniꝫ qđ latine eſt beatio, actualẽ fęlicitatẽ intelligit, ⌊ꝛ fęlicitatio⌋ ideſt ꝛ ꝓceſſus ad actualẽ fęlicitatẽ, ꝑ εὐδαιμονισμὸν enim intelligit, quaſi viã ad beatitudinem actualẽ: ⌊illis quideꝫ quos laudamus ex factis, quę ſunt iudicia virtutũ, ⌊heędem⌋ ſunt, nam ſunt actu fęlices, ꝛ apti manere, ꝛ procedere ad vlteriorem fęlicitatẽ. ⌊his ꝟo,⌋ qui ſm ſpẽm credimus euadere fęlices, ⌊non ſunt heędeꝫ⌋ fęlicitas actualis, ꝛ proceſſus ad felicitatẽ. ⌊ſed vt fęlicitas⌋. ſ. p̃ſentanea ⌊continet virtutẽ⌋ p̃ſentaneã, ita ⌊ꝛ fęlicitatio⌋ (quę eſt via aptitudinalis ad p̃ſentaneã fęlicitatẽ) ⌊continet hęc⌋. ſ. nobilitatem ꝛ educationẽ. Quare differunt fęlicitas, ꝛ fęlicitatio in illis, ꝛ in his. nam in illis concidunt in ideꝫ. In his ꝟo eſt fęlicitatio, ꝛ nõ fęlicitas, q̃ beatio dicebatur.

¶ Habet aũt cõem ſpẽm laus cum deliberationibus, nã q̃ in ꝯſulẽdo ſupponeres vtiqꝫ, hęc cõmutata, in dicẽdo laudes cõſtituunt̃.

Cum ergo habemus, quę opꝫ agere, ꝛ qualem quẽdã eſſe, opꝫ hęc velut ſuppõnes dicentes, locutione trãſponere, ꝛ vertere.

¶ Nunc aſſignat quaſi nonũ locuꝫ a cõmutatione orationis, quę fit in deliberationibus, in orationeꝫ quę fit ad laudes. vbi annotare debes in conſiliabili oratione ſempꝫ eſſe ſupponẽduꝫ bonũ vtile, ꝛ ex illo eſſe argumẽtãdum actiones. verbi cã, ſupponimus bonũ eſſe viuere ſm virtutes: ꝛ argumẽtamur bene eſſe agendũ vt viuamus ſm virtutes. igit̃ in deliberationibus ſupponimus bonũ, ꝛ argumẽtamur ſtudioſas actiones. In oratione ꝟo laudatiua ſupponimus actiones ſtudioſas, ꝛ ex illis cõcludimus eum, quẽ laudamus, ſtudioſuꝫ eſſe, atqꝫ bonũ. igitur in cõſiliabili oratione bonũ eſt veluti antecedẽs, ꝛ actiones veluti cõſequẽs. In oratione autẽ laudatiua cõtra, actiones veluti antecedẽs, bonũ eſſe veluti cõſequẽs. Quare dicit. ⌊Habet autẽ cõmunẽ ſpecieꝫ laus cũ deliberationibꝰ,⌋ ꝛ exponit quid ſit illa cõmunis ſpecies, ꝛ dicit, ⌊nam quę in cõſulẽdo ſupponeres vtiqꝫ⌋. ſ. tanqꝫ antecedẽs, ⌊hęc cõmutata⌋. ſ. in conſequẽs, ⌊in dicẽdo⌋ laudationem, ⌊laudes cõſtituunt̃.⌋ ꝛ ſic quę ſunt, vt antecedẽs in oratione ꝯſultiua, verſans in cõſequẽs, fit oratio laudatiua. eſt tñ in oratione conſultiua bonuꝫ, qđ ſumitur in antecedẽti, accipit̃ de pręſenti, actiones ꝟo ſtudioſę accipiũtur de futuro. vt bonũ eſt eſſe officioſum. igit̃ agendę ſunt actiones ſtudioſę. At in laudat[iu]a oratione antecedẽs, ꝛ ꝯſequẽs vtrũqꝫ in eodẽ tẽpore accipiunt̃, ꝟbi cã, Scipio erga puellam hiſpanã caſte ſe geſſit. igitur cõtinens, fuit. Inſuper Cęſar donat theſauꝝ tarpeę. igitur eſt liberalis. tunc cõcludit, ꝛ dicit, ⌊cum ergo habemus, quę opꝫ agere, ꝛ⌋ habemus ⌊qualẽ quẽdam eſſe⌋ oportet, in oratione cõſultiua pro antecedẽte, ꝛ ꝯſequente, qꝛ in antecedẽte habemus oportere eſſe bonũ. in ꝯſequente ꝟo oportere ſm virtutẽ eſſe agẽdũ: ⌊oportet hęc,⌋ quę. ſ. accipiunt̃ in cõſequente, ⌊velut ſuppõnes, ꝛ antecedẽs⌊ dicentes, locutione trãſponere ꝛ vertere:⌋ vt inferamus eſſe bonum, qđ erat antecedẽs in oratione cõſultiua. ꝛ ita in cõſultiua qđ erat antecedens, accipit̃ in oratione laudatiua vt conſequẽs, ꝛ qđ erat cõſequẽs vt antecedens.

¶ Uerbi cã, qm̃ non opꝫ nimium confidere in ÿs, quę ſunt a fortuna, ſed in ÿs, quę ſunt a ſeipſo. hoc pacto igit̃ dicendo, cõſiliũ valet. ſic aũt, laudẽ: nimiũ confidẽs non in ÿs, quę ſunt a fortuna, ſed in ÿs, quę ſunt a ſeipſo.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Nunc aſſignat exẽplum, ꝛ demõſtrat illud, qđ eſt antecedens in cõſultatione eſſet ꝯſequẽs in laudatione, ꝛ qđ eſt cõſequẽs eſſe antecedẽs, ꝛ dicit. ⌊Uerbi cauſa⌋ ſi voluerimus cõſulere, dicemus, ⌊qm̃ non opꝫ nimium cõfidere in ys, quę ſunt a fortuna,⌋ hoc eſt antecedens, ⌊ſed in ys, quę ſunt a ſeipſo,⌋ hoc eſt ꝯſequẽs. ideo concludit, ⌊hoc pacto igit̃ dicendo, conſiliũ valet, ſic autẽ⌋ ideſt alio modo cõmutata oratione, valet ⌊laudem,⌋ ſi hoc pacto dixerimus. ⌊nimiuꝫ confidẽs non in ys, quę ſunt a fortuna, hoc eſt antecedens, ſed in ys, quę ſunt a ſeipſo:⌋ hoc eſt cõſequẽs. ꝛ ſic patet quo mõ conſilium ꝛ laudatio conueniunt in quadam cõi ſpecie.

¶ Quare cũ laudare volueris, conſidera qđ vtiqꝫ ſuppoſueris, ꝛ cũ ſupponere, conſidera qđ vtiqꝫ laudaueris. naꝫ dictio cõmutata erit ex neceſſitate, cum illud quidẽ inferens, hoc aũt non inferens tranſponetur.

¶ Cum

Cõmẽta[m]. ¶ Cum declaraſſet hęc de cõueniẽtia oꝛonum nũc aſſignat locũ octauũ, ⁊ dicit. [Quare cũ laudare volueris, ɔſidera qd vtiqꝫ ſuppoſueris] .ſ. añs in oꝛone laudatiua, [⁊ cũ ſupponere] .ſ. volueris, [ɔſidera qͦ vtiqꝫ laudaueris] .i. conſidera ɔñs, in quo cõcludis laudẽ. ⁊ aſſignat cãm, quare faciẽdę ſunt hę duę cõſiderationes, ⁊ dicit, [nã dictio] hęc laudatiua [cõmutata erit ex neceſſitate] de ipſo ɔſilio in laudationẽ, [cũ illud quidẽ inferẽs] .ſ. añs [hoc aũt nõ inferẽs,]ſꝫ illatũ .ſ. ɔñs [trãſponet.] nam in ɔſilio qͦ eſt antecedẽs, in laudatione efficit̃ ɔñs, ⁊ qͦ eſt ɔñs, efficit̃ añs. igit̃ locus octauus perſpicuus eſt, vt. vꝫ. accipias in laudes, quę accipiunt̃ in ɔſilijs in cõſequẽte. ¶ Quo vͦo ad verba attinet, verbũ [inferẽs,]gręce eſt κωλῦον, quod licet latine dici poſſit prohibens, tamen inferens tranſferendum eſt. nam ſic eſt textus perſpicuus.

¶ Atendũ etiã coꝝ, quę amplificãt, pluribꝰ: vt ſi ſolus, aut primꝰ, aut cũ paucis, aut quo maxime fecit. laudabilia enim hęc omnia.

Cõmẽta[m]. ¶ Cum docuiſſet loca laudis, nũc aſſignat loca, quibus oꝛatoꝛ p̃t amplificare laudes, ſi ipſę affuerint: quoꝝ primũ aſſignat a ɔparatione, q̃ fit ad alios hoies: ⁊ primo ponit intẽtionẽ ſuã dicẽs. [Atẽdum ẽt]ad laudes [eorũ, quę amplificãt pluribus.] deinde aſſignat, primũ locũ, a cõparatione q̃ fit ad alios hoies, ⁊ hꝫ plures p̃tes, quaꝝ primã tangit, cũ dicit, [vt ſi ſolus] .ſ. aliqd pręclari geſſerit, nã licet eſſet foꝛtaſſe facile, amplificat̃ laus, ſi ſolus fecerit. deinde tãgit ſecundã partẽ, ⁊ dicit, [aut] ſubandi [ſi primus]fecerit. poſſet eniꝫ id qͦ primus fecit, eſſe facile, ſꝫ qꝛ nullus antea, ex hoc laus auget̃. deinde tãgit tertiaꝫ partẽ, ⁊ dicit, ⁊ ſi non ſolus fecit, [aut cũ paucis]fecit, qm̃ licet fuerit factũ cum alijs, qꝛ pauci fuerint, augebit̃ laus. deinde tangit quartã partẽ loci, ⁊ dicit, [aut quo maxime fecit] .i. aut fecit modo, quo maxime fieri potuit. Facile eniꝫ factuꝫ nõnunq̃ꝫ magnum quoddã eſt, ſi fit mõ, quo maxime fieri põt. deinde aſſignat cãm, ⁊ dicit, [laudabilia enim hęc oia ſunt, ⁊ ideo ſi addant̃ laudibus, illas amplificabunt.

¶ Et quod eſt ex tempoꝛibus, ⁊ occaſionibus. hęc enim ſunt p̃ter conueniens.

Cõmẽta[m]. ¶ Aſſignat ſcðm locũ ex tẽpoꝛibus, ⁊ occaſionibꝰ, q̃ veniunt in tẽpoꝛibus: ⁊ dicit. [Et qͦ eſt ex t̃pibus, ⁊ occaſionibus]ſubaudi amplificat laudes. ex tẽpoꝛibus quidẽ, qm̃ qui aliqd fecit pꝛo ętate magnũ, licet ſimpl'r magnũ nõ eſſet, qꝛ tñ pꝛo ętate fuit magnuꝫ, maioꝛe laude dignus vr̃: vt Scipio, qui agens 19[m] ſuę ętatis annum, ſubiecit Carthaginẽ populo Romano. Ex occaſionibꝰ vͦo, qm̃ qui aliqd facit pꝛo occaſione, licet nõnunq̃ꝫ facile ſit, qꝛ tñ pꝛo occaſione factũ, eſt magnũ, maioꝛe laude dignus vr̃, qui id fecit. Qꝛ aũt ſint ardua, pꝛobat, ⁊ dicit, [hęc aũt ſunt p̃ter ɔueniens,] cum eniꝫ videant̃ nõ conuenire, ardua vident̃, quare amplificãt laudes.

¶ Et ſi ſępius eãdẽ rẽ geſſerit. magnũ nãqꝫ, ⁊ non a foꝛtuna. ſed a ſeipſo vtiqꝫ videbit̃.

Cõmẽta[m]. ¶ Aſſignat tertiũ locũ ab eo qͦ ſępius ideꝫ geſſerit, ⁊ dicit. [Et ſi ſępius eandẽ rem geſſerit,]⁊ aſſignat cãꝫ, ⁊ dicit, [magnũ nãqꝫ] .i. qͦ fit ſępius. [⁊ non a foꝛtuna,]naꝫ qͦ eſt a foꝛtuna, raro fit. [ſed a ſeipſo vtiqꝫ videbitur] ꝑfectum. quaſi ſit ſua pꝛudentia geſtum.

¶ Et ſi quibus allicimur, atqꝫ honoꝛamur, hęc ab ipſis inuẽta, atqꝫ cõſtituta fuerint.

Cõmẽta[m]. ¶ Aſſignat quartum locũ a pꝛimitate inuentionis earũ rex, quibus accẽnimur ad agendũ aliquid pręclari. ⁊ dicit. [Et ſi quibus allicimur]ad virtutẽ aliquã, [⁊ honoꝛamur, hęc ab ipſis inuẽta, atqꝫ conſtituta fuerint,] addẽdo hoc in laudẽ alicuius, amplificabimus laudẽ. ꝑꝑ hãc cãm inuentoꝛes ſtatuaꝝ maxime laudãdi ſunt. naꝫ inuenerunt ea, quibus incẽnimur ad virtutes. nã vt nobis erigant̃ ſtatuę, ad virtutes inflãmamur.

¶ Et id, ꝓpter qͦ pꝛima laus facta eſt, ſicuti Hippolocho, ⁊ Armodio, ⁊ Ariſtogitoni in foꝛo ſtatuę.

Cõmẽta[m]. ¶ Aſſignat quintũ locũ ab eo, ꝑꝑ qͦ aliquis pꝛimus laudat̃, ⁊ dicit. [Et id, ꝑꝑ qͦ]alicui [facta eſt pꝛima laus,] ad amplificandã laudẽ aſſumẽdũ eſt. [ſicuti Hippolocho ⁊ Armodio, ⁊ Ariſtogitoni in foꝛo ſtatuę] pꝛimuꝫ poſitę ſunt. Quare ſi qs voluerit hos laudare, amplificabit coꝝ laudes hoc, qͦ eis pꝛimũ datũ eſt, addẽdo.

¶ Similiter autem in contrarijs.

Cõmẽta[m]. ¶ Docet nunc amplificare vituperationes, ⁊ dicit. [Similiter aũt in ɔ̃rijs]eſt faciendũ, qm̃ ex quibus amplificamus, ex contrarijs eoꝝ poterimus vituperare.

¶ Et ſi non in eo ipſo abũdaueris, alijs viciſſim cõparas: qͦ Iſocrates ex conſuetudine ſua dicẽdi faciebat. Sed opꝫ illuſtribus cõparare etenim amplificat ipſum laudabile, ſi ſtudioſis melioꝛ.

Cõmẽta[m]. ¶ Cum docuiſſet amplificare laudes alicuius, cũ ille affuerint, nũc docet amplificare, cũ ille nõ affuerint, ⁊ aſſignat vnũ locũ, qui accipit̃ per comparationẽ ad illuſtres. ⁊ dicit. [Et ſi nõ in eo ipſo,]quem laudare volueris, [abũdaueris,]vt qꝛ non facile potes inuenire loca laudis in ipſo, [alijs viciſſim cõparas.]nam per ſimilitudinẽ, ⁊ exceſſum illoꝝ, poteris tuũ hominẽ laudare: [qͦ Iſocrates ex cõſuetudine ius dicẽdi faciebat.]ius dicẽdi gręce eſt δικαιολογεῖν, Qͦ Geoꝛgius tranſtulit declamandi, ⁊ non diſplicet, tamen ad verbũ, eſt (vt diximus.) deinde exponit, quibus debemus viciſſiꝫ cõparare, ⁊ dicit, [ſed opꝫ illuſtribus cõparare.] cuius rationẽ aſſignat, ⁊ dicit. [eteniꝫ]hęc cõparatio, quę fit ad illuſtres, [amplificat ipſum laudabile, ſi ſtudioſis melioꝛ] ſupple oſtẽdat̃. ⁊ ſi non quo ad oia, ſaltem quo ad aliqua. nã licet Cęſar ſimpl'r eſſꝫ p̃ferendus Scipioni, tamẽ qui voluerit laudare Scipionẽ, debꝫ dicere Scipionem eſſe longe continẽtioꝛem Cęſare. ⁊ ſic amplificabitur laus Scipionis.

¶ Incidit autem merito amplificatio in laudes. In excellentia eniꝫ eſt. quapꝛopter ⁊ ſi nõ illuſtribus, attñ multis opꝫ comparare. nam exceſſus virtutẽ oſtendere videtur.

Cõmẽta[m]. ¶ Nũc aſſignat aliũ locũ, cũ defuerit cõparatio ad illuſtres, ⁊ p̃mo accipit, amplificationẽ in oibꝰ gñibus dicẽdi hũc locũ, ſed potiſſimũ in gñe demõſtratiuo, ⁊ dicit. [Incidit aũt merito amplificatio in laudes] .i. in genere demõſtratiuo, in quo facimus oꝛones laudatiuas. ⁊ aſſignat cãꝫ, ⁊ dicit, [in excellẽtia eniꝫ ẽ]ipſa amplificatio, mõ in laudibꝰ magis cadit excellẽtia, q̃ꝫ i alijs gñibꝰ dicẽdi. q̃re ⁊ amplificatio, vt ſit ſyll's, excellẽtia potiſſimũ cadit in laudibꝰ. amplificatio eſt excellẽtia. igit̃ amplificatio potiſſimũ cadit i laudibꝰ. nũc aſſignat locũ, ⁊ dicit, [quapꝑ ſi nõ illuſtribꝰ] poſſumꝰ laudãdũ ɔparare, [attñ multis opꝫ ɔparare.] nã (licet nõ fuerit illuſtres) [exceſſus]i multitudie ɔparationũ [virtuteꝫ oñdẽ vr̃.]

¶ Omino aūt cōiuꝫ generum oꝛonibuſ oībus amplificatio quidē ineſt, accōmodatioꝛ demōſtratiuis. nam cū res geſtas quaſi certas accipiant, reliquū. erit itaqꝫ magnitudinem atqꝫ oꝛnamētuꝫ adijcere. Exēpla ꝟo deliberatiuis. Ex p̄teritis eniꝫ futura conijcientes iudicamus. Enthymemata aūt iudicialibꝰ. Cām eniꝫ ⁊ pꝛobationem maxime ſuſcipit hoc genus, pꝛopter incertitudinem.

Cōmētam. ¶ Cum hęc dixiſſet, nūc diſtribuit oſtēſiones per genera dicēdi, ⁊ dicit. [Omino aūt oꝛonibꝰ oībus cōiuꝫ generum] dicēdi, [ineſt amplificatio.] nā in oī oꝛone cuiuſcūqꝫ generis dicēdi poſſumus amplificare, tñ [amplificatio eſt accōmodatioꝛ] oꝛonibꝰ [demōſtratiuis. nā cū res geſtas quaſi certas accipiāt] oꝛatoꝛes, [reliquū erit itaqꝫ magnitudinē atqꝫ oꝛnamentuꝫ adijcere.] igiť amplificatio eſt ꝯueniētioꝛ demōſtratiuis oꝛonibus. deinde de exēplis loquēs dicit, [exēpla ꝟo deliberatiuis] oꝛonibus ꝯueniētioꝛa ſunt. cuius cāꝫ dicit, [ex p̄teritis enim] q̄ ſunt geſta, [futura cōijcientes,] atqꝫ p̄ſagientes [iudicamus.] nā de ſilibus idem eſt iudiciū. deinde loquēs de enthymematibꝰ, dicit, [enthymemata aūt iudicialibus] ſ. oꝛonibus accōmodatioꝛa ſunt, cuius rōneꝫ aſſignat, ⁊ dicit, [cām eniꝫ] .i. argumētū p cām, [⁊ pbationē] .i. ⁊ argumentū per effectuꝫ, [maxime ſuſcipit h̄ genus] .ſ. oꝛationū iudicialiū: [pp incertitudineꝫ.] q̄ eſt in iudicialibus. Quare licet in vnoquoqꝫ genere vnaquęqꝫ oſtēſio ineſſe poſſit, tñ per accōmodationē amplificatio eſt pꝛopꝛia demōſtratiuo generi, exemplum deliberatiuo, ⁊ enthymema iudiciali pꝛopter cauſas aſſignatas ab Ariſtotele.

¶ Ex quibus igitur laudes ac vituperationes fere oēs, ⁊ ad quę nam reſpicientes laudare ac vituperare opoꝛteat, ⁊ ex quibus cōmendationes atqꝫ oppꝛobꝛia fluant, hęc ſunt. nā cum hęc habenť, contraria erunt perſpicua. Vituperatio enim ex contrarijs eſt.

Cōmētam. ¶ Epilogat ⁊ dicit. [Hęc igiť ſunt, ex qbus laudes ac vituperationes fere oēs,] fiunt, ⁊ hęc ſunt, [ad q̄ naꝫ reſpiciētes laudare, ac vituperare opoꝛteat,] ⁊ hęc ſunt, [ex qbus cōmendationes atqꝫ oppꝛobꝛia fluant,] nec opꝫ imoꝛari in dādis locis de vituperatione, [nam] (vt inquit) [cū hęc] loca ō laudibus [habenť, ꝯꝛia] loca [erūt pſpicua. Vituperatio enim ex contrarijs eſt.] quare ex contrarijs poſſumus vituperare.

DE ACCVSATIONE ET DEFENSIONE.

¶ De accuſatione aūt ⁊ defenſione ex quot, quibuſue ratiocinationes fieri opoꝛteat, conſequens vtiqꝫ erit dicere.

Cōmētam. ¶ Cum dixiſſet de generibus deliberatiuo, ⁊ demōſtratiuo. nūc trāſit ad dicēdū de genere iudiciali. ⁊ p̄mo pponit intentionē ſuā, ⁊ dicit. [De accuſatione aūt ⁊ defenſione, ex quot] .ſ. locis numero, [⁊ ex qbus] .ſ. locis ſꝫ ſubſtātiā ⁊ definitionē [rōcinationes] accuſatoꝛias, atqꝫ defenſoꝛias [fieri opoꝛteat, ꝯn̄s vtiqꝫ erit dicere.] ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, accuſatio gręce eſt κατηγορια, q̄ ⁊ pꝛędicamentū ēt dꝛ, eſt aūt accuſatio (vt definit Ariſto. in theodecticis) vt bꝛeuiter dixerim, iniuriarū, delictoꝛūqꝫ expō. ſ. coꝛam iudice facta. defenſio ꝟo gręce απολογια, quę ⁊ excuſatio dici pōt. eſt autē defenſio (vt eodē loco ſcribit Ariſto.) delictoꝝ, ⁊ iniuriarum, quę vel in accuſationē, vel in ſuſpitionē venerint, diſſolutio. ſ. facta coꝛā iudice eodem apud quē facta eſt accuſatio: de his igitur dicendum.

¶ Opoꝛtet itaqꝫ accipere tria, vnuꝫ quidem ⁊ quoꝝ nam ⁊ quot gratia iniuriaꝫ inferūt. Scōm quonam modo ipſi affecti. Tertiuꝫ in quales, ⁊ in quo modo ſe habentes.

¶ Moꝛe boni mathematici Ariſt. in alijs generibꝰ dicēdi pceſſit, ſic in p̄ñti genere pꝛoponit definitiones, ⁊ dignitates. deinde pficiſceť ad loca iuſti, ac iniuſti. Quātum ad pꝛimā partē pꝛimo pponit, ⁊ dicit. [Opꝫ itaqꝫ accipere tria] .ſ. tanq̄ pꝛęambula, [vnū quidē, ⁊ quoꝛuꝫ nam, ⁊ quot gratia iniuriā inferūt] .ſ. hoīes hoībꝰ. [Secūdum quo nā modo ipſi affecti] .ſ. iniuriantes iniuriā inferāt. [Tertiū in quales] idest [ac in quo modo ſe habentes] iniuriam inferāt. nō enim oīs hō eſt aptus pati iniuriā, ideo opꝫ declarare quo modo ſe hꝫ, qui aptus eſt pati iniuriam: hęc tria pꝛoponit. Cōmētam.

¶ Definientes igitur id, quod eſt iniuriaꝫ facere, dicemus deinceps.

¶ Cum pꝓpoſuiſſet dicere tria, nunc illis dicendis addit quartū, ſine quo illa tria nō bene dicerenť. ⁊ dicit. [Definiētes igiť] .i. poſtq̄ igiť definierimus, [id qꝺ eſt iniuriā facere dicemus deinceps] illa tria, q̄ pꝓpoſuimus dicere. Sine eniꝫ declaratione huius, nō poterimus intelligere, quoꝝ ⁊ quot gr̄a hoīes hoībus iniuriam inferūt. nec quo mō affecti iniuriantes hoībus iniuriā inferant, nec quo mō ſe hñt, qui patiunť iniuriā. igiť pꝛimo definiamus id, qꝺ eſt iniuriaꝫ facere, qꝺ gręce eſt αδικειν: latine (vt ita dixerim) iniuriari. Cōmētam.

¶ Sit igiť iniuriari ſpōte p̄ter leges officere.

¶ Definit itaqꝫ ipꝫ iniuriari, ⁊ dicit. [Sit igiť iniuriari ſponte p̄ter leges] βλαπτειν idest [officere] vel lędere. dixit [ſponte,] qꝛ (vt poſtea dicemus) iniuſtus ex eo eſt iniuſtus, qꝛ p̄ter leges volūtarie officit, atqꝫ ledit alterū. iniuria ꝟo apud authoꝛes multifariaꝫ dꝛ, oē enim qꝺ non iure fit, iniuria dꝛ: ſiue verbis, ſiue re. re quideꝫ, cū manus inferunť. verbis aūt, cum fit cōuitiū. nōnulli inter iniuriā ⁊ contumeliā dꝛiaꝫ fecerunt, ꝙ iniuria ſit verbis, cōtumelia ꝟo, factis. Ariſto. tamē iniuriari definiens dixit, eſſe ſponte pꝛeter leges officere: vel lędere: complectens, ⁊ verbis, ⁊ factis. Cōmētam.

¶ Lex autem, alia quidē pꝓpꝛia, alia ꝟo cōis. dico aūt pꝛopꝛiā, qua ſcripta ciues viuunt. cōem ꝟo, qua nōnulla ēt ſi ſcripta non ſunt, apud omnes tamen videntur valere.

¶ Cū Ariſtoteles definiſſet iniuriā, nūc pꝛo declaratione illius, declarat illā particulā poſitā in eius definitione. vꝫ p̄ter leges, ⁊ declarādo legē, pꝛimo diuidit legeꝫ, poſtea definit vnāquāqꝫ legē, diuiſit aūt pꝛimo legeꝫ, qm̄ lex eſt quoddā ęquiuocuꝫ, qꝺ pꝛius dꝫ diuidi: ⁊ dicit. [Lex aūt] duplex, [alia quidē pꝓpꝛia,] vt lex ciuilis, quę ⁊ ius poſitiuū, ⁊ ius ſcriptū cōtinet. [alia ꝟo cōis,] vt lex non ſcripta: quę nālis lex dꝛ, quę eadeꝫ eſt apud oēs. deinde definit vnāquāqꝫ ⁊ dicit, [dico aūt pꝓpꝛiaꝫ, qua ſcripta] πολιτευονται, idest ciues viuūt, vel rem publicam gubernāt. deinde exponit cōem legē, ⁊ dicit, [cōeꝫ ꝟo, qua nōnulla, ēt ſi ſcripta non ſunt, apud oēs tñ vr̄ valere,] ⁊ eē manifeſta. ſed qd ſit lex cōis, ꝗdue pꝓpꝛia, poſterius dicemus. Illud ꝟo nunc ſatis ſit, p legē cōem Ariſtotelē intellexiſſe eam, q̄ ius nāle cōtinet, Cōmētam.

qꝺ non

qđ non ſcriptum dr̄.non q2 ſcribi nō poſſit,ſed q2 non neceſſario eſt ſcribendū.cum eniʒ nobis ſit quaſi natura inſitū,ēt ſi nō ſcribat,memoria tenet.p legē ꝓ propriā,eam,quę ciuile ius cōtinet, qđ(cum non ſit nobis natura inſcitū) facile memoria cadit:ideo(vt memorię mandet)ſcribit,⁊ hac rōne ius ſcriptū vocat. vnde in theodecticis, lex aūt(inquit)eſt cōis ciuitatis cōſenſus qui ſcriptis pręcipit,quo mō vnūqđqʒ agendū ſit. cum ergo dr̄ in definitione iniurię eſſe nocere ꝑter leges,intelligendū eſt q̄ſuis leges ſiue ſcriptas,ſiue nō ſcriptas.

Sponte autem faciunt quęcūqʒ ſcientes, ⁊ non coacti.nā quęcūqʒ ſponte,non ne eligentes:quęcūqʒ aūt eligentes, ſcientes oīa. nullus enim quod eligit,ignorat.

Cōmēta^m. Nunc declarat aliā particulā poſitā in definitione ipſius iniuriari.ſ.illā particulā.[Sponte.] ⁊ dicit,[ſpōte aūt faciūt,q̄cūqʒ ſcientes,⁊ nō coacti] ſubaudi faciunt. Qꝫ aūt ſcientes,probat,⁊ dicit,[nam q̄cunqʒ ſponte].ſ. faciunt,[non ne eligentes].ſ.faciunt:ita eſt dicendum, tanq̄ manifeſtū 3° ethicoꝝ,tunc vltra,[quęcūqʒ aūt eligentes].ſ.faciunt,[ſcientes oīa].ſ.faciunt.cuius rationē aſſignat,⁊ dicit,[nullus enim qđ eligit,ignorat.]nā electio eſt finis ɔſilij,⁊ cōſiliū per ſciaʒ fit.igit a primo ad vltimū quęcūqʒ ſponte faciūt,ſciētes faciūt.non declarauit aūt illam particulā,nō coacti,qm̄ ſi ſciētes faciūt, multo magis non coacti,q2 directius coactuʒ opponit ipſi ſponte facto,q̄ ignorāter factū eidem opponatur.

Ea autem(quibus officere, ⁊ ꝑter leges praua cōmittere)eligunt, improbitas eſt,⁊ intemperantia.

Cōmēta^m. Dictuʒ eſt iniuriari non eſſe,niſi ſponte fiat. ſi ita eſt, cur hoīes eligūt magis iniuriari q̄ agere ſm leges.ſpōte enim vtrūqʒ fit,quaſi rñdens dicit.[Ea aūt,quib⁹ officere, ⁊ ꝑter leges praua cōmittere eligunt].ſ.homies, [improbitas eſt ⁊ intēperantia,] ex his eniʒ habitibus turbata mens eligit officere ac praua cōmittere contra leges.nō quidē coacte,ac neceſſario,ſed per inclinationem:alioquin non peccaret.

Si enim vitium habeant nōnulli,aut vnū, aut plura,in quo improbi ſunt, in eo quoqʒ iniuſti ſunt. veluti illiberalis ī pecunijs. Intemperatus in corporis voluptatib⁹. Mollis in deſidijs. Timidus in periculis. deſerit enim periculoꝝ ſocios ꝑpter timorē. Ambitioſus ꝑp honores. Iracūdus ꝑp iram. Cōtentioſus ꝑpter victoriā. Acerbuʒ ꝑp vltionem. Inſipiens,qm̄ circa iuſtū,⁊ bonū decipit. Eodem modo ceteroꝝ vnuſquiſqʒ in ſuo ſubiecto. verum hęc, partim ex ijs, quę de virtutibus dicta ſunt. partiʒ ex ijs,quę de affectibus dicentur,patebunt.

Cōmēta^m. Adducit ſignuʒ,⁊ eſt,qm̄ in quo vitio improbi ſunt, in eo ēt iniuſti ſunt,⁊ alijs iniuriantur.⁊ hoc dicit.[Si eniʒ vitiū habeāt nōnulli,aut vnū,aut plura,in quo] vitio.ſ.[improbi ſunt]aut affectu,aut habitu,[in eo quoqʒ iniuſti ſunt]alijs.ſ.iniuriantes.[veluti illiberalis in pecunijs]alteri iniuriā ifert,[intēperatus in corporis voluptatibus. Mollis in deſidijs]nocet alteri,eſt eniʒ deſidia vitiū pigritię.deſidioſus eniʒ nō vult laborare. iō operarij,qui ad labores mercede ducunt nocēt,conductoribus ꝑ deſidias.venit fortaſſe deſidia a deſide, naʒ deſes eſt,qui nihil agit,⁊ otioſus ſedet. non aūt credas me ignorare deſidiā eſſe vitiū ignauię(vt apud Saluſtiū legit.)ſed de his ad grāmaticos.tn̄ verbum gręcuʒ ραϑυμα eſt,latine(vt ad verbuʒ dixerim) pigritoſa, vel pigritabilia. In his eni mollis officit alteri. deinde ſeqtur,⁊ dicit [Timidus in periculis.] iniuriat [deſerit eniʒ periculoꝝ ſocios ꝑp timorē. Ambitioſus ꝑpter honores]iniuriat.[Iracūdus ꝑp irā, cōtētioſus ꝑp victoriā. Acerbus,]qui gręce πικρος dr̄,[ꝑp vltionē. Inſipiens,]qui gręce αφων,latine quoqʒ ſtultus,[qm̄ circa iuſtū,⁊ bonū decipit]officit.⁊ ne longius ꝑgrediat, dicit,[eodem mō ceteroꝝ]vitioſoꝝ[vnuſquiſqʒ]iniuriat alteri[in ſuo ſubiecto].i.in vitio circa qđ verſatur tanq̄ circa ſuū ſubiectuʒ. In veteribus trāſlationibus legit,[inuerecundus ꝓ ꝑp paruipenſionē glię].ſ.officit,q2 paruipendit gloriā,nec de gloria nec de celebritate curans. Quę verba in noſtris codicibus non inuenimus,nec Georgius habebat.ſʒ qm̄ hęc vitia partiʒ ſunt ꝑp affectū,vt incontinētia,⁊ iracūdia, ⁊ timor,⁊ alia id genus,alia ꝑp habitū acquiſitū ex improbis actibus,iō a diligētiore ptractatione ſe excuſans,dicit.[verū hęc] ſ.vitia[partiʒ ex ijs,quę de virtutibus dicta ſunt,]paulo ante,⁊ in lib° ethicoꝝ. Quantū ad vitia,q̄ ſunt ex habitu,[partiʒ ex ijs,quę]ſcđo huius[de affectib⁹ dicentur,]quantū ad vitia, q̄ ſunt ab affectibus,[patebunt.]

Reliquū autem eſt dicere, cuius gratia, ⁊ quo mō ſe habēt,qui iniuriant, ⁊ quibus.

Cōmēta^m. Redit nūc ad ea,quę ꝓpoſuit,naʒ cū dixiſſet de ipſo iniuriari,nūc(vt inquit.) [Reliquū] eſt dicere, [cuius gr̄a].i.ꝑp quas cās hoīes iniuriant, [⁊ quo mō ſe hn̄t, qui iniuriant,⁊ quibus]hoībus iniuriant.hęc tria ꝓpoſuit,⁊ nūc exeqtur. Ex his enim quę dixit,habem⁹ duo, ⁊ qd ſit iniuriari,⁊ in quibus rebus iniurię ab hoīb⁹ inferunt. Eſt eniʒ iniuriari ſponte ꝑter leges officere. dixit ſponte,qm̄ q coacte,aut ignoranter officit,non iniuriat,dixit ꝑter leges.qm̄ iudex lędit improbū,q2 tn̄ nō ꝑter leges ei nocet,non dr̄ iniuriari.dixit officere,nam qui neqʒ verbis,neqʒ factis officit,hic non pōt dici iniuriari. Ea ꝓ ī quibus hoīes iniuriant ac officiūt,ſunt vitia,quibus aut affectu, aut habitu ſunt praui. Quare reliquum erit redire ad ea,quę propoſuit.

Quid iniuriari.

Ea in qb⁹ homines hoīb⁹ officiūt:ac iniuriantur.

Primum ergo diuidamus, quę appetimus,⁊ quę ſunt, quę(vt fugiamus)iniuriā facere conamur.

Cōmēta^m. Pro executione eoꝝ,quę ꝓpoſuit,premittit ſe facere duo,⁊ dicit.[Primuʒ ergo diuidamus,quę appetim⁹.] Scđo,[⁊ quę ſunt,quę vt fugiamus,iniuriaʒ facere conamur.]his eniʒ cognitis,ac intellectis, erit manifeſtū propter quas fit iniuria.

Perſpicuū enim eſt conſiderandum eſſe accuſatori,quot,⁊ quę reo inſunt ex ijs,quibus omnes ſpōte proximis iniuriant. defenſori aūt quot ⁊ quę eorum non inſunt.

ſponte ἐφιεμένοι appetentes appetendo volendo.

Cōmēta^m. Quia aliqs dicere poſſet,ea q̄ poſita ſunt, nō ptinere ad genus iudiciale,oñdit illa ptinere ad genus iudiciale ex parte accuſatoris,⁊ dēfenſoris,⁊ dicit. [Perſpicuū enim eſt cōſiderandū eſſe accuſatori quot,⁊ quę reo inſunt ex ijs,quibus]hoīes[oēs]εφιεμενοι.i. ſponte volendo,vel appetēdo[proximis iniuriant.]ꝓximis gręce ē πλησιονα latine ꝓpings ēt vt ſi reo ipſi inſit incōtinētia,ꝑ quā iniuriet ꝓximis, quantū ad vxorē,vel

filias,aut inſit illiberalitas,per quã iniuriet̃ proximis in pecunijs,⁊ ſic de alijs.⌊defenſori aũt⌋ↄſiderandũ ẽ q nõ inſint,⌊⁊ quot ⁊ q̃ nõ inſunt eoꝝ,⌋qbus hoies hominibus iniuriant̃.igit̃ agere de his,quẽ ꝓpoſita ſunt, attinet ad genus iudiciale.Cõſiderat autẽ illa accuſator partiꝫ qꝛ in eis aliqñ reum accuſat,partiꝫ qꝛ in quo eſt habitus malus,ꝑſumit̃ malus ẽm eum habitũ,quo eſt malus.At defenſor defendendo enititur oſtendere illa nõ ineſſe,nam ſic remanet abſolutus.

¶ Omnia itaqꝫ quẽ oẽs agunt,alia quidẽ nõ ꝓpter ſeipſos,alia ꝟo pp ſeipſos. eoꝝ autẽ, quẽ non pp ſeipſos,alia quideꝫ fortuna,alia ꝟo neceſſitate agunt. ⁊ eoꝝ, quẽ neceſſitate, alia vi,alia natura. Quare oia quẽcũqꝫ non pp ſeipſos agũt,alia fortuna,alia nã,alia vi.

Cõmẽta[m]. ¶ Proſequendo igitur nunc de ꝓpoſitis,primo diſtinguit oẽs cãs,qbus hoies agũt p diuiſionẽ,⁊ ſubdiuiſionẽ,⁊ dicit.⌊Oia itaqꝫ quẽ oẽs⌋.ſ.hoies⌊agunt,alia qdẽ non pp ſeipſos⌋agũt,⌊alia ꝟo⌋agunt⌊pp ſeipſos.⌋deinde ſubdiuidit dicẽs,⌊eoꝝ auteꝫ,quẽ non pp ſeipſos⌋agunt,⌊alia quidẽ fortuna⌋.ſ.agũt,⌊alia ꝟo neceſſitate agunt.⌋deinde ſubdiuidit adhuc,⁊ dicit,⌊⁊ eoꝝ,quẽ neceſſitate⌋.ſ.agunt,⌊alia vi,alia natura⌋agunt.tunc ↄcludit ea,quẽ nõ pp ſeipſos agunt,⁊ dicit,⌊quare oia quẽcũqꝫ non ꝓpter ſeipſos agunt,alia fortuna,alia natura alia vi⌋agunt.

¶ Quẽcũqꝫ auteꝫ ꝓpter ſeipſos,quorum.ſ. ipſi cauſẽ ſunt,alia quidẽ pp conſuetudinẽ, alia pp appetitũ,⁊ hoꝝ quẽdaꝫ appetitu rationali.quẽdã irrationali. voluntas autẽ eſt appetitus boni cum rõne. nullus eniꝫ aliqd vult,niſi cũ bonũ eſſe putauerit. Appetitus ꝟo irrationales ira,⁊ cupiditas.

Cõmẽta[m]. ¶ Nunc diuidit cãs,quibus hoies per ſe agũt,⁊ ea,q̃ p ſeipſos agunt,⁊ dicit.⌊Quẽcũqꝫ aũt⌋.ſ.hoies⌊per ſeipſos⌋agũt,⌊quoꝝ.ſ.ipſi cauſẽ ſunt,alia quidẽ⌋agũt⌊pp ↄſuetudinẽ,⌋ita vt cõſuetudo ſit aliquo pacto cã,⌊alia agũt pp appetitum,⌋ita,vt appetitus ſit in cã.⌊⁊ hoꝝ⌋ ſ.quẽ appetitu agũt,⌊quẽdaꝫ agũt appetitu rõnali,quẽdam⌋agũt appetitu⌊irrationali,⌋exponit aũt qs ſit appetitus rõnalis,⁊ dicit.⌊volũtas aũt eſt appetitus boni cũ rõne.⌋igit̃ per appetitũ rõnalẽ intelligere debemus voluntatẽ,deinde ſubdiuidit irrationalẽ appetitum,⁊ dicit,⌊appetit⁹ ꝟo irrationales⌋ſunt⌊ira,⁊ cupiditas,⌋quẽ alio verbo concupiſcentia dicitur.

¶ Quare oia,quẽcũqꝫ agunt,neceſſe eſt agere ſeptẽ cauſis:fortuna,vi,natura,cõſuetudine,ratione,ira,concupiſcentia.

Cõmẽta[m]. ¶ Ex his,quẽ dixit,cõcludit ſeptẽ eſſe cauſas,qbus agimus,⁊ dicit.⌊Quare oia quẽcũqꝫ agũt⌋.ſ.hoies,⌊neceſſe eſt agere ſeptẽ cauſis,⌋exponit illas dicẽs,⌊fortuna, vi,natura⌋quantũ ad ea,q̃ hoies agunt non pp ſeipſos. ⌊conſuetudine,rõne,⌋ideſt rationali appetitu,⌊ira,concupiſcentia,⌋quantum ad ea:quẽ homines agunt ꝓpter ſeipſos,igitur omnes ſunt ſeptem.

¶ Prẽdiuidere aũt ea,quẽ aguntur ẽm ẽtates,aut habitus,aut alia quẽdã,ſuperfluum vtiqꝫ erit.nã ſi accidit,vt iracũdi aut cupidi iuuenes ſint,non tñ pp iuuẽtutẽ huiuſmodi agunt,ſed propter iram ac cupiditatem.

Cõmẽta[m]. ¶ Remouet cõtra dictas cãs dubitationẽ,qꝛ vĩ ſeptem illas,quas enumerauit,nõ ſufficere ad ea,quẽ nos agimus.naꝫ aliqua hoies agunt pp ẽtates,aliqua pp diuerſas ↄſtitutiones,aliqua pp habitus,quẽ non numerantur inter cãs ſeptẽ ſupradictas.rñdet,⁊ primo declarat eos,qui agunt pp ẽtatẽ,non agere ꝓpter ẽtateꝫ,ſed pp aliquã eaꝝ cauſaꝝ,quas enumerauit,⁊ dicit.⌊Prẽuidere aũt ea,quẽ agunt̃⌋.ſ.ab hoibus⌊ẽm ẽtates,aut habitus⌋in aĩa acqſitos,qui ſunt virtutes,aut vitia,⌊aut alia quẽdam⌋.ſ.ſcðm ↄſtitutiones vel in gradu nobilitatis, vel diuitiaꝝ,vel potẽtiẽ,⌊ſupfluũ vtiqꝫ erit.⌋non eniꝫ hẽc cauſẽ ſunt ꝓpriẽ eoꝝ,quẽ hoies agũt.⁊ primo.Qꝫ ẽtates non ſint cã,declarat,⁊ dicit,⌊nã ſi accidit,vt iracũdi,aut cupidi iuuenes ſint,non tñ pp iuuentutẽ hmõi agunt,⌋quẽ ſpectat agere ad iracũdos,aut cupidos,⌊ſꝫ ꝓpter⌋appetituꝫ irrationalẽ.vꝫ.⌊pp iram,ac cupiditatẽ.⌋⁊ ſic ẽtas non dꝫ inter cãs enumerari. Cũ igit̃ appetitus irrationalis,(qui deſcribit̃ per irã,⁊ concupiſcentiã,)ſit cauſa eoꝝ,quẽ proficiſcũtur ab iracundia ⁊ cupiditate,ſuperfluum erit aſſignare ẽtates.

¶ Neqꝫ diuites,⁊ pauperes pp diuitias,⁊ paupertatẽ,ſed accidit,vt pauperes pp egeſtatẽ pecunias cupiant,diuites ꝟo pp licentiã cupiãt voluptates nõ neceſſarias. Itaqꝫ hi etiam non propter diuitias,⁊ egeſtatem, ſed propter cupiditatem.

licentiam εξουσιαν poteſtatem.

Cõmẽta[m]. ¶ Scðo loco oſtẽdit,ↄſtitutiones,quibus hoies conſtituunt̃ i gradu diuitũ,vel paupeꝝ,vel nobiliũ,vel ignobiliũ,non eſſe cãs eoꝝ,quẽ hoies agũt per ſe,ſed appetitũ irrationalem:⁊ dicit.⌊Neqꝫ diuites,⁊ pauperes pp diuitias ⁊ paupertatẽ⌋ſubaudi agũt,quẽ agũt,⌊ſed accidit,vt pauperes pp egeſtateꝫ pecunias cupiant,diuites ꝟo pp⌋εξουσιαν ideſt⌊pp licentiaꝫ⌋vel poteſtatẽ⌊cupiant voluptates nõ neceſſarias.⌋⁊ ita ↄſtitutiones per accñs cauſẽ ſunt eorum,quẽ diuites,⁊ pauperes agunt. ppea ↄcludit,⌊itaqꝫ hi ẽt non pp diuitias ⁊ egeſtatem⌋ agũt,quẽ agunt.⌊ſed⌋pp appetitũ irrationalẽ ideſt⌊pp cupiditatem.⌋Quia igitur hi directe non agunt ea,quẽ agunt pp diuitias,atqꝫ paupertatẽ,ſed pp appetituꝫ irrationalẽ,qui eſt ipſa cupiditas vel ira,iure ↄſtõnes nõ ſunt inter cãs enumerandẽ eoꝝ,quẽ agimus.

¶ Eodem quoqꝫ modo iuſti,⁊ iniuſti,cẽteriqꝫ,qui ẽm habitus agere dicuntur:pp illa oia agent.nam aut pp rationeſ,aut pp affectũ,ſed quidã moribus ac affectibus etiam bonis,quidam autem contra.

Cõmẽta[m]. ¶ Tertio loco oſtẽdit habitus,quibus hoies dicuntur agere,nõ eẽ cãs eoꝝ,quẽ hoies agũt per ſe,ſed eoꝝ eẽ cauſas rõnalẽ appetitum,⁊ irrationalẽ,⁊ dicit.⌊Eodeꝫ quoqꝫ mõ iuſti,⁊ iniuſti,cẽteriqꝫ,qui ẽm habitus agere dicunt̃,pp illa oia⌋ideſt pp aliquã cãm eaꝝ,quas diximus⌊agent,nam aut⌋agent⌊pp rõnẽ⌋ideſt appetitũ rationalẽ,⌊aut pp affectũ⌋.i.pp appetitũ ſenſitiuũ,qui dĩ irrationalis.veꝝ non eodẽ modo⌊ſed quidã⌋.ſ.iuſti,⁊ alij officioſi⌊moribus ac effectibus ẽt bonis⌋.i.appetitu ſenſitiuo rõne regulato.p mores enim ⁊ effectus appetitũ irrationalẽ ĩtelligit rõne bene affectũ,atqꝫ aſſuetum.⌊Quidã aũt⌋.ſ.iniuſti,atqꝫ alij vitioſi⌊contra⌋appetitu ſenſitiuo male affecto,atqꝫ male aſſueto. Quẽ dĩa ſit inter habitũ,⁊ cõſuetudinẽ.10.ẽthicoꝝ pꝫ.ſatis aũt nobis ad pñs ſit Ariſto.per habitus nõ cõſuetudines intellexiſſe:nam ois habitus animi eſt virtus,aut

vitiū,conſuetudo tñ pōt eſſe,ꝛ non virtus,neq; vitiū. inferendis enim ponderibus,ꝛ incorporeis laboribus eſt cōſuetudo, vt illud Hippocratis monſtrat aſſuetos ferre labores,vbi nec virtus, neq; vitium eſt.ꝓpterea cōſuetudinem inter cauſas enumerauit,non autē habitum.non enim parua in ea dr̃ia eſſe videtur.

¶ Accidit aūt,vt ad hos quidē habitus alia, ad illos ꝟo alia cōſequātur.forſan enim ſtatim tēperatum ꝓpter tēperantiā ipſum tam opiniones,ꝙ cupiditates probe circa voluptates cōſequūtur. At intēperatū circa eaſdē ipſas contrarię.quapropter ab huiuſmodi diuiſionibus ſuperſedendum eſt.

Cōmēta[m]. ¶ Cum demōſtraſſet ętates,cōſtitutiones,ꝛ habitus nō eſſe inter cās humanoꝝ actuū enumerādas,nūc demōſtrat nō eſſe pęnitus impꝫtinētes cauſis ipſis,ſaltē quatenus inclinant ad diuerſas appetitiones, atq; cupiditates,ꝛ dicit.⌊Accidit aūt,vt hos quidē habitus,alia ad illos ꝟo,alia cōſequātur.⌋ ſaltē per inclinationes diuerſas,ꝛ ſicuti de habitibus,ſic de ętatibus,ꝛ ꝯſtitutionibꝰ intelligēdū eſt.deinde declarat de habitibꝰ id,qđ ꝓpoſuit,ꝛ dicit,⌊forſan eniꝫ ſtatim tēperatū ꝑꝑ tēperantiaꝫ ipſuꝫ tam opiniones ꝙ cupiditates ꝓbę circa voluptates ꝯſequūtur,at intēperatū circa eaſdē ipſas⌋voluptates cōſequūtur⌊contrarię⌋opiniones ac cupiditates.qꝛ tñ non vident̃ per ſe cauſę humanoꝝ actuū,ſicuti ſunt illę,quas enumerauimꝰ,ideo dicit,⌊quapropter ab huiuſmodi diuiſionibus ſuperſedendum eſt.⌋

¶ Conſiderandū ꝟo,quę quos ſequi ſoleāt. nā ſi albus,aut niger,aut magnus,aut ꝑuus, nihil ex his ordinate cōſequitur. ſin aūt iuuenis,aut ſenex,aut iuſtus,aut iniuſtus,ꝛ oīno quęcūq; accidentiū mores hoīum differentes faciūt,iam inter ſe differūt.vt ſi aliqs diuitē,aut inopem,felicē quoq;,aut infelicem ſe putauerit,idipſum nōnullaꝫ dr̃iam faciet. ſed de ījs poſtea dicemus.nunc auteꝫ de reliquis dicamus primo.

Cōmēta[m]. ¶ Sed qm̃ nulli fortaſſe dicēt pertinaciter ętates,cōſtitutiones,ꝛ habitus eſſe inter cās humanoꝝ actuuꝫ enumerandas,ꝑꝑea qꝛ ex eis ſequunt̃ diuerſi effectus lōge magis ꝙ ex albo,ꝛ nigro,ꝛ cęteris accidētibus eius generis, dicit rñdendo ſe velle de ījs dicere poſterius 2° lib°,hic tñ ſufficiat de ſeptē illis cauſis dicere.vñ dicit. ⌊Cōſiderādū ꝟo quę⌋.ſ. opera vel actiones,⌊quos⌋ſic vel aliter affectos⌊ſequi ſoleāt.⌋ꝛ exponit quo mō ętates,ꝯſtitutiones,ꝛ habitus ſint humanoꝝ actuuꝫ cauſę magis ꝙ albū ꝛ nigrū,ꝛ id genus,ꝛ dicit, ⌊naꝫ ſi albus, aut niger,aut magnus, aut paruus⌋ ſubaudi fuerit aliqs,⌊nihil ex his ordinate⌋.ſ.nec per ſe, nec inclinatiue ⌊cōſeqtur.⌋qꝛ nęc bonę nec male opiniones ac cupiditates,⌊ſi aūt⌋aliquis⌊fuerit iuuenis,aut ſenex⌋quantuꝫ ad ętates,⌊aut iuſtus aut iniuſtus⌋quantuꝫ ad habitus, ⌊ꝛ oīno⌋ fuerit affectus ījs,⌊quęcūq;⌋de numero⌊accidētiū mores hoīuꝫ differētes efficiunt⌋.ſ.oīno fuerit affectus ꝯſtitutionibꝰ⌊iam inter ſe differūt⌋hi ſic differēter affecti ſaltē quo ad inclinationē differunt,qđ exponit per exēpla,ꝛ dicit,⌊vt ſi aliqs diuitē,aut inopē,felicem quoq; aut infęlicē ſe putauerit,id ipſuꝫ nōnullam dr̃iaꝫ faciet⌋in ipſis humanis actibus,igit̃ ſunt enumerāda inter cās humanoꝝ actuū ſaltē quo ad inclinationes,per quę videt̃ concedere totū,ꝛ dicit tñ,⌊ſed de ījs poſtea dicemus⌋.ſ.ſcđo huius.⌊nūc aūt de reliquis⌋.ſ. ſeptē enumeratis cauſis⌊dicamus primo.⌋ꝛ ſic cōcedit hęc aliquo mō eſſe cās,verum nūc de illis ſeptem dicere proponit primo in hoc li°,de alījs ꝟo ſcđo huius.

¶ Fortuna itaq; ſunt q̃cūq; ita fiunt,vt cum ꝛ eoꝝ cā indeterminabilis ſit,nec huius gratia,nec ſemper,nec vt plurimum,nec ordine fiūt:q̃ quidē fortunę ipſiꝰ definitione patēt.

¶ Cum ꝓpoſuiſſet dicere de illis ſeptē,nunc exequit̃,ꝛ primo exponit effectus,qui ſunt a fortuna,nā ex eis facile patere pōt quid ſit fortuna,ꝛ dicit. ⌊Fortuna itaq; ſunt⌋ideſt effectus fortuiti ſunt,⌊quęcūqꝫ ita fiūt,vt cū ꝛ eoꝝ cā indeterminabilis ſit,⌋atqꝫ nobis incognita,ꝛ latēs,⌊nec huius grã⌋.ſ.alicuius finis grã,⌊nec ſemper, nec vt plurimum,nec ordine⌋aliquo⌊fiunt.⌋ꝛ qm̃ hęc ſunt declarata.2° phyſicoꝝ,dicit,⌊quędā⌋oīa in hmōi definitione poſita⌊fortunę ipſius definitione patent.⌋ dixit⌊indeterminabilis⌋ad dr̃iaꝫ cęteroꝝ effectuū,qui ſunt ab alījs qbuſuis cauſis.nā cęteri effectus hñt cām certā,atqꝫ nobis cognitā.Sola eniꝫ ea, quę ſunt a fortuna,ſunt a cauſa incerta,atq; incognita. dixit ⌊nec grã huius,⌋qm̃ effectus fortuiti non ſunt grã finis,ſed p̃ter intentionē ꝛ in hoc differūt ab effectibus,qui ꝓficiſcūtur ab agēte a ꝓpoſito.dixit,⌊nec ſemper, nec vt plurimū⌋ad dr̃iaꝫ effectuū,qui ſunt a natura,q ſunt aut ſemper,aut plerūqꝫ.dixit⌊ordine fiunt,⌋ad dr̃iaꝫ eoꝝ, quę fiunt ab arte,quę fiunt ordinate.Ex ījs pōt patere quid ſit ipſa fortuna,cū accipit̃ pro cauſa ꝑ accidēs.eſt enim agens rōnale,qđ agit ad vnū finē,ꝛ efficit aliū,quē non intēdebat facere,nec p̃cōceperat efficere.hoc pacto homo ꝓficiſcens ad forū,vt inueniret debitorē,ſi non debitorē,ſed creditorem inuenit,tales hō fortuna eſt pro cauſa.Inuētio ꝟo creditoris eſt effectus fortuitus. Caſus ꝟo vlior eſt fortuna,naꝫ reperit̃ tam in agentibus nālibus,ꝙ in agentibus volūtarījs. In agētibus enim nālibus caſus pro cauſa eſt,agens nāle,qđ mouetur ad agendū vnū effectū,ꝛ aliū efficit.vt ſi equus fugiēs muſcas in antrum,a lupo euaſerit,equus eſt caſus pro cauſa per accidens,euaſio eſt effectus caſualis.

¶ Natura autem quorūcunq; cauſę in ipſis quoq; ſunt,ꝛ quideꝫ ordine.nam aut ſemꝑ, aut vt plurimum ſic eueniunt.

¶ Nūc declarat effectus nāles,nam ex his patebit agēs nāle,ꝛ dicit.⌊Natura aūt⌋ſunt ea,⌊quorūcūqꝫ cauſę in ipſis ſunt,⌋ideſt,quę cās agentes per ſe hñt.⌊ꝛ quidem ordine,⌋qꝛ ſi hñt cauſas agentes per ſe,igit̃ eas habent cuꝫ ordine.nec opꝫ addere aut ſemper,aut vt plurimū, ⌊nam⌋quę hñt cās per ſe cū ordine,⌊aut ſemꝑ⌋.ſ.ſi non impediunt̃,⌊ſic eueniunt,aut⌋ſi impediunt̃,⌊eueniunt ſic vt plurimū.⌋ex his pꝫ qđ ſit natura cuꝫ ſumitur pro cauſa.eſt enim natura agens nāle,quę agit ꝑꝑ aliquem finem,quem aut ſemper,aut plerūqꝫ agit. Cōmēta[m].

¶ Quę autem p̃ter naturam ſunt, ea vtrum ſm̃ quādam naturam,an alia cauſa fiant,nō oportet diligenter inquirere.quāuis etiā fortuna cauſa horum eſſe videatur.

¶ Dubitat nunc de effectibꝰ caſualibus,vtrū debeāt dici aliquo mō eſſe a natura,ꝛ dicit.⌊Quę autē p̃ter naturam ſunt⌋.i.p̃ter intentionē agentis naturalis,vt ſunt effectus caſuales,vt monſtra, ꝛ id genus,⌊ea vtrum ſm̃ Cōmēta[m].

quãdam naturã,an alia cã fiant, non opꝫ diligenter in/quirere,]qꝛ clarũ eſt ea fieri ſm quãdam aliã naturam ab agẽte particulari,quę natura dꝛ vlis. nam quę fiunt p̄ter nãm ſublunarem,pñt fieri a natura vli ſupꝛaluna ri.Quid aũt ſit natura vlis,ſupius eſt diſputatũ. addit,[ꝗuis ẽt foꝛtuna] ſiue caſus[cauſa hoꝝ eſſe videat̃,]⁊ ſic reſpectu agentis ſublunaris erunt caſu,reſpectu agẽ/tis ſupꝛalunaris erunt a natura vniuerſali.

Ui autem,quęcũqꝫ p̄ter cupiditatem , aut rationẽ fiunt ab agentibus ipſis.

Cõmẽta[m]. Nunc exponit ea,ꝗ̃ fiunt vi,⁊ dicit.[Ui aũt].ſ.fiunt,[quęcũqꝫ p̄ter cupiditatẽ] i.appetituꝫ ſenſitiuũ , qui eſt irrationalis,[aut]pꝛo ⁊,[p̄ter rationẽ].i.p̄ter appetituꝫ rõnalẽ[fiunt ab agentibus ipſis.]accepit aũt facta ſolũ in hoĩbus.nam in hoĩbus quicqd fit cõtra appetitũ ſen ſitiuũ,⁊ ꝯ appetitum rõnalẽ dicit̃ vi factũ. Quod enim fit hoc pacto,coacte fit.tñ ſi vlius velis , dicas illud vi fieri,qđ fit ꝯ vtrũqꝫ appetitũ,⁊ cõtra inclinationẽ natu ralem.Sic eniꝫ motus lapidis ſurſuꝫ vi fit, licet nec cõ tra rationalem,nec contra irrationalem appetituꝫ fiat, quoniam fit contra inclinationem naturalem.

Conſuetudine vero , quęcũqꝫ ideo faciunt, quoniam ſępe fecerunt.

Cõmẽta[m]. Nunc exponit ea,quę cõſuetudine fiunt,⁊ dicit.[Cõ/ſuetudine vero]hoĩes faciunt,[quęcũqꝫ ideo faciũt, qm̃ ſępe fecerũt.]hoc pacto ⁊ medici,⁊ meccanici,⁊ gymni ci ꝯſuetudine ſępe agunt ea,quę agunt.qm̃ ea faciunt,ꝗ̃ ſępe fecerũt.hoc aũt. 10.ęthico.diligẽtius eſt declaratũ.

Ratione autẽ,quę cum ex bonis dictis cõ/ferre putentur aut vt finis , aut vt ad finem, pp vtilitatẽ agunt̃.quędam enim intẽperati agunt etiam vtilia,verũ non pꝛopter vtilita tem,ſed pꝛopter voluptatem.

Cõmẽta[m]. Declarat ea,quę rõne.i.appetitu rõnali fiũt,⁊ dicit in ſumma ea fieri rõnali appetitu,ꝗ̃ cũ bona ſint,fiunt pp bonum.dicit.[Rõne aũt]ſubaudi ea fiunt,[quę cuꝫ ex bonis dictis]boniſqꝫ cõſilijs[cõferre putent̃]⁊ ſint bo na[aut vt finis,aut vt ad finẽ,pp vtilitatẽ] .i.ppter bo num agunt̃.ergo ea rõne agunt̃,quę cũ bona ſint,fiunt ppter bonũ.¶ Quo vero ad verba attinet,verbũ,[pꝛo/pter vtilitatẽ]gręce eſt δια το συμφερον,vbi pꝛo bo/no accepit.Siľr verbũ[cõferre,]gręce eſt συμφερειν, qđ ẽt accepit pꝛo eo verbo,qđ eſt bona eſſe. ⁊ tũc textꝰ clarus eſt,dicit eniꝫ[rõne aũt]ſubaudi ea ſunt,[quę cũ ex bonis dictis bona eſſe putent̃,]bona dico[aut vt fi/nis,aut ad finẽ,pp bonũ agunt̃.] Quare ea rõne fiunt, quę cũ bona ſint,fiunt pp bonũ.declarat illã particulaꝫ pp bonũ,⁊ dicit, dico aũt pp bonum,[qm̃ quędã intẽ/perati agunt]quñqꝫ,[ẽt vtilia].i.etiam bona,[verũ non pp vtilitatem].i.verũ non pp bonum,[ſed pp volupta tẽ agũt,]⁊ iđ nõ rõne agunt.opꝫ eniꝫ vt bonũ pp bonũ agant,ſi debẽt agere.Intẽperati eniꝫ ſępius cõmedunt ⁊ bibũt,⁊ quantũ ad hoc bonum faciunt,ſed qꝛ hoc fa/ciũt ppter voluptatẽ , ⁊ non pp bonum,ideo intẽpera/tę,⁊ nõ ratione agũt.duo ergo requirũtur ad hoc,vt ali quid rõne fiat,vt id qđ fit ſit bonũ,⁊ vt fiat pp bonuꝫ. qui enim malum facit pp bonum,non rõne agit.

vltritia **Propter iraſcentiã auteꝫ ⁊ iram,vltricia.**
τυμωρητι κα **differt autẽ vltio, ⁊ punitio.nã punitio qui/**
punitionalia. punitio **dem patiẽtis gratia eſt. vltio aũt eius,qui fa**
κολασις caſtigatio, **cit,vt expleat̃. verum de quibus ira ſit,ex ijs patebit,quę de effectibus dicemus.**

Cõmẽta[m]. Declarat ea,quę fiunt ab ea parte appetitus irrationa lis,ꝗ̃ dꝛ ira,⁊ dicit.[Propter]θυμον.i. pp iraſcentiam aũt,vel excãdeſcẽtiaꝫ,[⁊ iram]fiunt τα τιμωρητικα, ideſt vltritia,ſiue vltiones.⁊ qꝛ tu poſſes dicere , igitur pp iraꝫ ⁊ fiunt punitiones,ſiue caſtigationes,quaſi rñ/dendo dicit,[differt aũt vltio,]⁊ κολασις ideſt[puni/tio,]vel caſtigatio[nã punitio]ſiue caſtigatio[quidem patiẽs gr̃a eſt].ſ.vt euadat melioꝛ, atqꝫ officioſioꝛ. [vl/tio aũt]eſt[eius qui facit, vt expleat̃]atqꝫ ſatiet̃ pp vl/tionẽ,quę ſibi vꝛ ꝯdigna iniurię illatę. igitur ea omnia fiunt ab appetitu iraſcibili , quę fiunt ad vlciſcendum. Quia vero pauca ſunt hęc,quę de effectibus ire dixit,iđ dicit,[verũ de quibus iraſcit,ex ijs patebit,quę de affe ctibus dicemus,]vtputa 2° lib° huius. Sed dubitares foꝛtaſſe qm̃ ſi vltio eſt eius,qui facit,vt expleat̃ ⁊ ſatie/tur appetitus vltimus.Semp ira eſſet vitiuꝫ moꝛale.H aũt non tenẽt moꝛales ph̄i.qm̃ ſi ſemp ira eſſet vicium moꝛale,ira nõ eſſet ꝯueniens in foꝛtitudine:quę eſt pꝛę clariſſima virtus.Sed pꝛo ſolutione accipiamus in af/fectibus animi bifariã poſſe impꝛobitatẽ ĩueniri , vno modo ex ipſius affectus ſpecie , atqꝫ natura , ⁊ hoc pa/cto ꝯſiderat̃ hmõi impꝛobitas ſm rationẽ obiecti,⁊ H modo inuidia ſm ſui ſpẽm,atqꝫ naturã impꝛobitatem quãdam ĩpoꝛtat.qm̃ eſt doloꝛ de bono alieno , qđ qui/dem ſm ſe rõni recte repugnat , hac rõne inuidia mox audita(vt Ariſto.ait 2° ęthi.)ſonat impꝛobi non nihil. Alio mõ in affectibus inuenit̃ impꝛobitas,non ſm ſui ſpẽm,ac naturã,ſed quatenus põt eſſe cũ rõne,⁊ p̄ter ra tionẽ.⁊ hoc mõ in ira,quę appetitus vlciſcendi eſt,põt eſſe impꝛobitas.qm̃ vltio põt bene ⁊ male appeti , ſm rõnem,⁊ p̄ter rõnẽ.Quare cũ ira ſit affectus appetitus ſenſitiui,⁊ affectus appetitus ſenſitiui in tãtũ eſt bonꝰ, inquantũ rõne regulat̃,malus vero quatenus oꝛdinẽ ra/tionis excludit,ira quoqꝫ ſiľr.verum in ira oꝛdo rõnis vno mõ põt attendi in relatione ad appetile,in qđ ten/dit,qđ eſt ipſa vltio,⁊ ſic ſi aliqs appetierit vltionẽ ſm oꝛdinẽ rõnis,laudabilis erit appetitus vltionis.⁊ huiuſ modi appetitus gręce dꝛ ζυλος,hoc ẽ iuſta ira. Sin au tẽ aliqs expeterit,vt vltro fiat quouis mõ p̄ter oꝛdineꝫ rõnis,vt ſi deſiderauerit vltioneꝫ in eo,qui nõ meruit, vel longe magis ꝗ̃ meruit,vel ẽt non ſm legitimuꝫ oꝛ dinẽ,qui eſt iuſtitię cõſeruatio,culpęqꝫ caſtigatio , atqꝫ coꝛrectio,ira erit viciũ moꝛale.Alio mõ oꝛdo rõnis po teſt ꝯſiderari in ira quãtũ ad modũ iraſcendi, vel quã/tum ad quãtitatẽ excãdeſcentię ſm exceſſum vel defe/ctũ eius,⁊ ſic inuenit̃ impꝛobitas in ira , cũ motus eius fuerit ĩmoderatus,ẽt ſi aliqs appetat iuſtã vltionẽ. Ex ijs pſpicuũ pꝛimo appetitũ vlciſcendi pp maluꝫ eius,ꝗ punitur,eſſe impꝛobũ,pp vitioꝝ vero coꝛrectioneꝫ , ⁊ bonũ iuſtitię ꝯſeruãdũ eſſe laudabilẽ,atqꝫ honeſtũ.in/ſuper perſpicuũ irã bifariã poſſe ſe habere ad rationẽ, vno quidẽ mõ antecedẽter, ⁊ cũ hoc pacto trahat rõnẽ a ſua rectitudine,erit illaudabilis, ⁊ turpis.Alio mõ cõ/ſequẽter,quatenus.vꝫ.ſenſitiuus ipſe appetitus mouet̃ cõtra vicia ſm oꝛdinẽ rõnis,⁊ hęc ira dꝛ gręce(vt dixi/mus)ζηλος,ſiue iuſta ira.⁊ de hac ira loqtur Ariſto. 3° ęthicoꝝ,cũ dixit irã pꝛębere magnũ momẽtuꝫ in foꝛti/tudine,qm̃ licet hęc ira aliquo mõ turbet rõnis oculũ, non tñ excęcat. Ira vero antecedens turbat , ⁊ excęcat. Quare Cicero cum in libꝛo de officijs tentauerit repꝛe/hendere Ariſto.manifeſte errauit,non enim intellexit irę ſpẽs,⁊ quę laudabilis ſit , quęue vitupabilis ; ⁊ quo nã modo laudabilis,quo nam vero non.

¶Cupiditate autem aguntur, quęcunqꝫ iucunda videntur.

Cōmēta^m. ¶Declarat ea, quę fiunt ab ea parte appetitus, q̄ dr̄ cupiditas, ⁊ dicit. [Cupiditate autem aguntur, quęcūqꝫ iucūda videnť.] Themiſtius vir doctiſſimus appetitum ſenſitiuū vnū tm̄ eſſe dixit, cupiditatē. vꝫ. ⁊ iram ſeclu-ſit. non enim ſenſitiuū appetitū diuiſit in duos, in iraſcibilē ⁊ ꝯcupiſcibilē, vt hic viſus eſt facere Ariſt. ſed oēꝫ ſenſitiuū voluit eſſe cōcupiſcibilē: nam ira cōcupiſcentia eſt, eſt enim ira vlciſcēdi cōcupiſcentia, atqꝫ cupiditas. Māſuetudo ꝟo cupiditas vacādi ab vltione. Timoꝛ ēt cupiditas quędā eſt fugiendi a pręcōcepto futuro malo. Audacia audēdi in pręcōceptū futurū maluꝫ. qd inſuper eſt gaudiuꝫ, niſi cupiditas cōplectendi atqꝫ quieſcēdi in ea re, quę delectat. dolor aūt cupiditas detrahēdi ab eo, qđ triſtitiā infert. ⁊ vt breuibus ꝯcludaꝫ oīs affectus cupiditas eſt quędā, non tm̄ cupido. naꝫ cupido eſt cōcupiſcentia fruendę amatę. Ariſto. hic ſenſitiuū appetitū geminū fecit iram. vꝫ. ⁊ cupiditatē. veruꝫ cupiditatē accepit pro oī ſenſitiuo appetitu, p̄terqꝫ pro appetitu vlciſcēdi. ⁊ hoc modo ſenſitiui appetitus ſunt duo qꝛ vel ferť in vltritia, vel in iucunda, vbi nulla eſt vltio. Si in vltricia, eſt ira, ſi in iucunda, vbi nulla eſt rō vlciſcendi, erit cupiditas. At Themiſtius verbuꝫ cupiditatem amplificauit ad omne appetibile ſ̄m ſenſuꝫ: ſiue ſit, ſiue non ſit ratio vlciſcendi.

De vnitate appetitus ſenſitiui.

¶Verū ⁊ conſuetudo, ⁊ ea, in quibus aſſueti ſumus, iucunda ſunt, nam multa eorum, q̄ etiā a natura iucunda non ſunt, cuꝫ voluptate faciunt, qui aſſueti ſunt: quare vt breuiter dicať, quęcūqꝫ ꝓpter ſeipſos agunt, oīa vel bona ſunt, vel bona eſſe videnť, ⁊ aut iucunda, aut videntur iucunda.

Cōmēta^m. ¶Volens Ariſto. oīa, quę ab hoībus fiunt eſſe bona ⁊ iucūda ꝯcludere, primo accipit, ꝙ ꝯſuetudo, ⁊ oē id, in quo ſumus aſſueti, ſint iucūda, ⁊ dicit. [Verū, ⁊ conſuetudo, ⁊ ea, in quibus aſſueti ſumus, iucūda ſunt.] Sꝫ dices, aſſuetudo in ijs, quę ſunt ꝯ nām, non vī iucunda, imo doloꝛifica, rn̄det, ⁊ dicit, [nam multa eoꝝ, quę ēt a natura nō ſunt iucunda,] hoīes [cuꝫ voluptate faciunt, q aſſueti ſunt.] ⁊ cum demōſtraſſet aſſueta eſſe iucūda, ꝯcludit generatim oīa, quę hoīes agūt per ſeipſos, non vi, nec cōtra naturā, eſſe bona ⁊ iucūda aliquo mō, ⁊ dicit, [quare vt breuiter dicať, quęcūqꝫ] hoīes [ꝑꝑ ſeipſos agūt] .ſ. aut rōne aut appetitu, aut aſſuetudine, [oīa vel bona ſunt:] ſi recta rōne fiāt, [vel bona eſſe vn̄r] ſi fiāt appetitu ſenſitiuo. ⁊ neceſſe eſt ēt vt oīa ſint [aut iucunda, aut videnť iucūda.] qm̄ oīa in quę fertur appetitus per ſe, ſunt vel videntur iucunda.

¶Quoniā aūt quęcūqꝫ ꝓpter ſeipſos agūt, ſponte agunt. non ſponte aūt, quęcūqꝫ non ꝓpter ſeipſos, omnia vtiqꝫ, quęcūqꝫ ſponte agunt, erūt bona, aut apparētia bona: aut iucunda vel apparentia iucunda.

Cōmēta^m. ¶Ex dictis Ariſt. analytice ſyllogiꝫat oīa, quę hoīes ſponte agūt, eſſe bona, aut apparētia bona, iucūda, aut apparētia iucūda, hoc pacto quęcūqꝫ per ſeipſos agūt, ſunt bona, vel apparētia bona, iucūda vel apparētia iucūda pꝫ hęc ex textu pręcedēte. Quęcūqꝫ ſponte agunt, ꝑ ſeipſos agunt. igiť quęcunqꝫ ſponte agunt, ſunt bona vel apparentia bona, iucūda vel apparentia iucūda. de rōne tangit minoreꝫ, ⁊ dicit. [Qm̄ aūt quęcūqꝫ ſponte agunt, ꝑ ſeipſos agunt, non ſponte aūt, quęcūqꝫ nō ꝑꝑ ſeipſos.] hęc eſt minor. Infert cōcluſionē, ⁊ dicit, [omnia vtiqꝫ, quęcūqꝫ ſponte agunt, erūt bona, aut apparētia bona, ⁊ aut iucūda, aut apparētia iucunda.] ⁊ ſic habetur concluſio.

¶Pono, aūt ⁊ maloꝝ ⁊ apparentium malorum reiectionē, aut aſſumptionē minoris pro maiore inter bona. nam eligibilia quodāmodo ſunt. eodē modo doloꝛū vel apparentiū doloꝝ reiectioneꝫ, aut minoꝝ aſſumptionē pro maioribus inter iucunda.

Cōmēta^m. ¶Remouet quādam dubitationeꝫ, qꝛ videmus hoīes nō ſemꝑ eligere bona, cū aliqn̄ ad euitandū maius malum, eligāt minus malū. Sil'r eligunt minorē doloreꝫ, vt vitent maiorē dolorē. igiť non ſemper eligunt iucundum, rn̄det. [Pono aūt ⁊ maloꝝ ⁊ apparentiū maloꝛū reiectionē,] atqꝫ abſentiā [inter bona, aut] ēt pono [aſſumptionē minoris] .ſ. mali [pro minore] .ſ. malo fugiēdo atqꝫ euitando, etiā [inter bona.] ergo eligunt minus malū, vt bonū, ⁊ carentiā ēt mali vt bonū. Quare non eligunt malū, vt ſupponebat dubitatio. [eodē modo] pono [inter iucūda doloꝝ vel apparentiū doloꝛū reiectionē,] atqꝫ priuationē. nam ēt Stoici indolētiam ponūt inter iucūda. ⁊ pono ēt [minoꝝ] doloꝝ [aſſumptionē, pro maioribus] doloribus euitandis inter iucūda. igiť qđ ſuppoſuit dubitatio, falſum eſt, qui enim eligit minus malū apparēter vel exiſtēter minus malū, tanqꝫ bonū eligit, ⁊ qui eligit minus doloꝛificū, vt euitet maius doloꝛificū, vt iucūduꝫ eligit. ſil'r qui eligit priuationē mali, vt bonū eligit, licet nec ſit bonū, nec maluꝫ. ⁊ q eligit indolentiam: vt iucundum eligit, nec ſit iucunda, nec doloꝛifica. hactenus de dubitatione.

DE IVCVNDIS, QVAE INIVRIANDI CAVSE SVNT.

¶Sumendum ergo vtilia ⁊ iucunda quot, ⁊ quę. Sed cum de vtili in deliberatiuis dictum ſit prius, de iucundo dicamus nunc.

Cōmēta^m. ¶Cuꝫ probaſſet hoīes ſponte ꝑ ſe ſolū agere bona atqꝫ iucunda aut vere aut apparēter, ⁊ ꝙ nemo per ſe loquēdo iniuriam faciat, niſi ſponte agat, igiť (vt ex ſuperioribus dictū eſt) oñdere quot, ⁊ quę ſunt illa, quibus iniuriā facimus, eſt oſtendere quot ⁊ quę ſunt bona atqꝫ iucūda apparentia vel vera, qꝛ vera ſuꝑius de bono dictum eſt, nunc ꝓponit dicere de iracūdis. dicit igiť proponēdo ſuā intentionē. [Sumenduꝫ ergo συμφέροντα] .i. vtilia, verū pro bonis accepit, quaſi dicat [ſumēdū ergo bona ⁊ iucunda, quot ⁊ quę,] qm̄ (vt ſuꝑius diximus) oſtēdere quot, ⁊ quę ſunt illa, quibus iniuriā facimus, eſt oſtēdere quot ⁊ quę ſunt bona aut iucunda. [Sed cū de vtili] .i. de bono [in deliberatiuis dictuꝫ ſit prius,] accepit eniꝫ vtile cōiter pro bono, [de iucundo dicamus nūc.] ordo eniꝫ (vt diximus) eſt iſte, nemo iniuriať, niſi ſponte agat, nemo ſponte agit, niſi bonū ⁊ iucūdū egerit. Quare nō poſſumus ſcire quid ſit iniuriari, niſi intellexerimus bona ⁊ iucūda, ſed cum de bonis ſit dictū, reliquū eſt dicere de iucūdis. nam dicendo de iucundis, ſciemus ea, in quibus homini homo iniuriatur. ⁊ cauſas, quibus iniuriatur.

¶Oportet aūt definitiones ſufficientes eſſe putare, ſi de vnoquoqꝫ fuerint neqꝫ obſcu-

rę,neq̄ʒ exquiſitę.

Cōmēta[m]. ¶ Anteq̄ʒ ꝑficiſcat̃ ad inten um,ꝑmittit quales debeāt
eē definitiones rhetoricę,vt poſtea exequēdo aſſumat
definitiones,quę ſunt neceſſarię doctrinę, quę dicetur
de iucūdis.more enim boni mathematici primo ꝑmit/
tit definitiones,vel definitionē,poſtea ꝑmittit poſtula
ta,demū ex illis proficiſcit̃ ad intētum.dicit. [Opʒ aūt
definitiones].ſ.rhetoricas,quę ꝑmittūtur in principijs
dicēdoꝝ [ſufficiētes eſſe putare,ſi de vnoquoq̄ʒ fuerint
neq̄ʒ obſcurę,neq̄ʒ exquiſitę.] Satis enim rhetori ē ali/
quātulaʒ notitiā dare de definitis,ita vt nec ſint īmani/
feſta,nec exquiſitę expoſita.non enim ſpectat ad rheto/
rem exquiſitę definire.

¶ Supponatur itaq̄ʒ nobis voluptateʒ eſſe
motum animi quēdam, ſtatumq̄ʒ ſimul to/
tum,qui eſt ſm ſenſibilem ipſam naturam.
Dolorem autem contrarium.

Cōmēta[m]. ¶ Proſeqtur nunc definitiones,ꝛ vnam tantū affert, q̄
doctrinę,quę erit de iucūdis,neceſſaria eſt.vʒ.qd ſit vo
luptas.vbi attentione dignū,ſi verba legant̃,vt iacent,
nō eſſe intelligibilia,immo eſſe cōtra ea,quę dixit.10.
ęthicoꝝ.vbi probauit voluptatē nō eſſe motū,ſed ꝑfe/
De volupta/ te. ctionē operationis. Quare opʒ ꝑmo ſupponere Ariſt.
per motū accepiſſe opationē,nam operatio hʒ rationē
quādam motus,ꝓpea dixit motū animi quēdā, qui nō
eſt ꝓprię motus,ſed motus animi,qui nō eſt motus,vt
dicit imꝑfectionē,ſed,vt dicit operationē ꝑfectā.Qua/
re per motū operationē intelligit, nec ītelligit volupta/
tem eſſe operationē ipſam animi. [Sed ſtatū totuʒ ſi/
mul].i.perfectionē ſimul totā ipſius motus animi.i.ip/
ſius opationis aīalis.vnde verbū quę,vel ꝛ expoſitiue
accepit,hoc pacto,ſupponat̃ itaq̄ʒ nobis voluptatē eē
motū animi quēdam.i.ſtatum totū ſimul,hoc eſt perfe
ctionē totam ſimul opationis animi, ꝛ qm̄ animus di/
uidit̃ in naturā intellectualē,ꝛ ſenſibilē,quę eſt appeti/
tus ſenſitiuus:ideo addit,q̄ perfectio tota ſimul eſt ip/
ſius motus,qui eſt animi non ſm partē intellectualeʒ,
ſed ſm partē ſenſibilē:ideo dicit ſm naturā ſenſibileʒ.
dixit aūt totā ſimul ꝑfectionē,qm̄ ſi perfectio non eſſet
tota ſimul,expectaret,ꝛ ſic cum dolore ac triſtitia eſſet
admixta.ergo expō definitionis eſt hęc, voluptas eſt
ꝑfectio tota ſimul ſequēs nālem operationeʒ ſenſus.ꝛ
locutus eſt de voluptate,quę in natura ſenſibili,qꝛ vo/
luptas,quę eſt in natura intellectuali,vel non eſt volu/
ptas,vel dr̄ voluptas ęquiuoce.P̄.licet ſm naturaʒ in/
tellectualē ſit voluptas, qꝛ tamē iniuriā facere(de quo
vult loqui)fit ſm voluptates ſenſibiles,iō hanc deſcri
pſit.ꝛ cum dixit ſm nāʒ ſenſibilē,intellexit ēt, vt nō ſit
cōtra naturā ſenſibilē,nō enim eſſet voluptas,niſi eſſʒ
coniūctio cōuenientis cū conuenienti.qꝛ vo omne,qđ
eſt cōtra naturā,eſt diſcōueniens,ideo tale,niſi ſit cum
aſſuetudine,(ꝑꝑ quā reddit̃ naturale)nō erit iucundū.
Et licet de voluptate nos diligēter dixerimus in lib°2°
de pulchro,tm̄ ne hęc quę Ariſto.hic accepit,ſicco pede
habeāt,nō erit malū aliqua repetere eoꝝ,quę illic dixi/
mus.ꝛ primo exponamus voluptatē eſſe perfectioneʒ
opationis,qua opatio perfecta dr̄:hoc eni mox pʒ,qm̄
eadē operatio eſt ꝑfecta,atq̄ʒ voluptifica, nec volupti/
fica,niſi fuerit perfecta,nec ꝯtra perfecta,niſi voluptifi
ca fuerit. Iure igit̃ voluptas nihil aliud erit,niſi opa/
tionis ꝑfectio. Obſeruatio eni docet in ipſis opationi/
bus:q̄ ad potētias cognoſcēdi attinēt, tum opationem
eſſe voluptificā,cum fuerit ꝑfecta. ꝛ inter hmōi opera/
tiones ea maxime voluptifica,q̄ eſt ꝑfectiſſima.eſt aūt
ꝑfectiſſima ea,quę cum ſit ſenſus vel intellectus,fuerit
potētię optimę affectę,ꝛ comparatione optimi obiecti
inter ea,quę attinēt ad potentiā,cuius eſt opatio.Qua/
re ſi profecta opatio eſt voluptifica,ꝛ perfectior magis
voluptifica,ꝛ ꝑfectiſſima maxime voluptifica, opatio
nimiꝝ ea rōne qua eſt perfecta,erit ꝛ voluptifica.qđ eē
nō poteſt,niſi voluptas ſit opationis ipſius perfectio.
Quo vo mō opationē ꝑficiat,exponamus. multa eniʒ
ſunt,quę opationē perficiunt,vt agens,ſiue obiectuʒ,ꝛ
forma,ſicuti eius opationes,quę eſt cōualeſcere,medi/
cus eſt principiū,ꝛ ſanitas.Medicus quidē,vt agens ꝛ
motor,ſanitas vo vt forma principiuʒ eſt. Quare ope/
rationē perficit obiectū per modū agētis.voluptas aūt
per modū formę.ſenſus vo(cum bene affectus fuerit)
eo mō,quo mouēs ab altero motū ꝑficere opationē di
cit̃.quo fit(vt voluptas ſit operationis forma)non tm̄
ea rōne,qua habitus,qui intrinſecus aduenit,ſed vt pul
lulās quidā finis,perinde atq̄ʒ vt pulchritudo in ętatis
flore.erit itaq̄ʒ voluptas opationis forma non attinēs
(vt ita dixerim)ad eius eſſentiā,ſed quaſi ſuꝑueniens,
mō quo pulchritudo iuuenibus ſuꝑuenit. nā quēadmo
dū pulchritudo iuuenibus ſuꝑuenit, quo bonā eorum
diſpōnē cōſequit̃,quę iuuētutis principia ſunt,ita eo ꝑ/
fectio aduenit opationi,quo ſequit̃ bonā diſpoſitionē
eoꝝ,quę operationis principia ſunt.erit igit̃ voluptas
(vt breuibus ꝯcludā)forma opationi extrīſecus adue/
niēs. ¶ Sed qōne dignū eſt,cū voluptas ſit perfectio,
atq̄ʒ forma opationis,cur non ꝑpetua cōtinuaq̄ʒ eſt, ſʒ
tandē vertitur in faſtidiū.dicamus igit̃ eouſqʒ opatio/
nē voluptificā eſſe,quouſq̄ʒ potētia ꝛ obiectū bene af/
fecta manēt.cum enim ſint ſimilia,ꝛ eodē modo inuicē
ſe hn̄t actiuū atq̄ʒ paſſiuū,ideʒ quoq̄ʒ fieri natura ſolet.
Quare nullus cōtinuo in voluptate eſt,aut dolore,cuʒ
humana non poſſint cōtinuo opari.defatigant̃ eniʒ in
opationibus,quas voluptas(vt diximus)ſeqtur. Su/
mus eniʒ corpore paſſibiles,qui facile e prioribus affe
ctionib⁹ in nouas mutamur.defatigatis aūt principijs,
ex qbus opatio proficiſcit̃,ꝛ in ꝯriū affectionē conuer
ſis,opatio in dolorē,atqʒ faſtidiū mutat̃. Quare cū hu
mana opatio ꝑpetua,cōtinuaqʒ eſſe neq̄at, ꝛ voluptas
(vt diximus)opationē cōſequatur,quēadmodū nulla
humanaꝝ operationū eſt ꝑpetua, cōtinuaq̄ʒ,ita fiet vt
nec voluptas perpetuo afficiat.hinc vlterius alia emer
git qō vtrum ob voluptatē viuere expetamus:an volu
ptatē ob vitam? Ariſto.hanc miſſaʒ fecit, nec ab rōne,
qm̄ viuere,ꝛ voluptas adeo permixtę,ꝯiunctęqʒ vidē/
tur,vt alterā nec eſſe ſine altera poſſit,nec expeti, ſicuti
nemo viſum ſine oculo, aut oculuʒ ſine viſu expetere,
deſiderareqʒ pōt. Quare quēadmodū ꝑꝑ oculū viſuʒ.
ꝛ ꝑꝑ viſum oculū,ita quoqʒ ꝛ viuere ꝑꝑ voluptatē,cō/
traqʒ voluptateʒ ꝑꝑ viuere expetimus. Inſuꝑ ex his,q̄
diximus,perſpicuū eſt voluptateʒ aliqua rōne ab ipſo
frui differre.nā voluptas operatiōis perfectio eſt. frui
autē quieſcere in hmōi voluptifica opatione, quouſqʒ
opatio ipſa delectauerit. hęc pauca de voluptate. tunc
dolorē Ariſto.deſcribēs,dicit,[dolorē autē ꝯriū.]cum
eniʒ dolor ſit voluptati ꝯrius,ēt ꝯria definitione deſcri
bēdus eſt. Quare ſicuti voluptas eſt ꝑfectio opationis
ſenſibilis,ſic dolor erit ſenſibilis opationis imꝑfectio.

¶ Si itaq̄ʒ voluptas ſit huiuſmodi,patet iu/
cundum id eſſe,quod dictam diſpoſitioneʒ
efficit.corruptiuū autem,vel contrarię cōſti
tutionis effectiuum,doloroſum.

¶ Cum

Cōmēta^{m}. ¶ Cū aſſignaſſet defīnitionē,nūc more boni mathematici,conſtituit ſuppoſitiones,quarum primaꝫ aſſignat ⁊ dicit.⌊Si itaqꝫ voluptas ſit huiuſmodi.⌋ſcilꝫ ꝑfectio, operationis ſenſitiuę,⌊ꝑꝫ iucūduꝫ id eſſe,quod dictam diſpoſitionēꝫ.⌋ſcꝫ quę eſt voluptas,⌊efficit,corruptiuū autem,vel contrarię conſtitutionis effectiuum doloroſum,⌋ſiue triſte,ſiue dolorificum,id enim quod operationem perficit,iucūdum eſt,qđ ꝟo imꝑficit,triſte.

¶ Neceſſe igit̄ eſt iucūdū eē id,in qđ ſm naturam eſt ire,vt in pluribus.

Cōmēta^{m}. ¶ Poſitis definitione,⁊ poſtulationibus,nunc accedit ad loca,quorum primuꝫ accipit ab eo,quod eſt naturale ſm formaꝫ:cuius ꝓpōnē affert,⁊ dicit.⌊Neceſſe igit̄ eſt iucūdum eſſē,in qđ ſm naturā⌋.i.ſm formā nālem.⌊eſt ire,vt in pluribꝰ:⌋hoc pacto ridere eſt nobis iucūdum,q̄m in illud imus ſm naturalem formā hoīs.Simili mō flere eſt iucūduꝫ,q̄a in illud imus naturalr̄ addit,vt in pluribus,quia nullum naturale eſt neč̄iuꝫ,ſed ſatis eſt,vt in illud plerūqꝫ eamus.

¶ Et maxime quę ſm ipſam fiunt,cū aſſumpſerint ſuiipſorum naturam.

Cōmēta^{m}. ¶ Scđm locū ſumit ab habitu nāli:cuius ꝓpōnem affert,⁊ dicit.⌊Et maxīe⌋ſubaudi ſunt iucūda,⌊q̄ fiūt ſm ipſam⌋.ſ.nām,⌊cū aſſūmpſerint nāꝫ⌋ꝑ habituationem ⌊ſuiipſoꝝ⌋actuū nāliuꝫ.Cū eni aliquis habituat̄(vt ita dixerim)in actibꝰ,q̄ ſunt ſm ſui nām,actus illi ſūt maxime iucūdi.H̄ pacto qui libidinoſus eſt nā,cuꝫ aſſumpſerit habitum actuū libidinis,q̄ ſunt nāles ſibi.magis delectabit̄ in actibus libidinis.Inſuꝑ q̄ natura eſt curſor,cū habitum aſſumpſerit a curſibus,qui ſunt ſibi naturales,magis delectabitur in curſibus.

¶ Et ꝯſuetudines,nā ⁊ qđ cōſuetū eſt,veluti natiuū iā fit. Siſis eni conſuetudo naturę eſt. Prope eni eſt qđ eſt ſępe ei,qđ ē ſemꝑ. Sꝫ nā q̄dē eius eſt,qđ eſt ſemꝑ. cōſuetudo autem eius,quod eſt ſępe.

Cōmēta^{m}. ¶ Tertiū locū ſumit ab ipſa ꝯſuetudīe,cuiꝰ ꝓpoſitionē affert,⁊ dicit.⌊Et conſuetudines,⌋ſubaudi ſunt iucūdę, quod ꝓbat,⁊ dicit.⌊Nā ⁊ quod cōſuetum eſt,veluti natiuum,⌋naturaleqꝫ⌊iam fit.⌋hoc pacto ſtudia iucunda ſunt,q̄m ex cōſuetudīe fiūt quaſi nālia.tū̄ aſſignat cāꝫ, ⁊ dicit.⌊Siſis eni cōſuetudo naturę eſt,⌋qđ declarat,⁊ dicit.⌊Prope eni eſt qđ eſt ſępe ei,qđ eſt ſemꝑ,ſed natura q̄dem eius eſt,qđ eſt ſemꝑ⌋ſubaudi cuꝫ nō impedit̄. ⌊cōſuetudo auteꝫ eius,quod eſt ſępe,⌋etiam ſi non impediatur.igitur conſuetudo eſt propinqua naturę quo ad modum eſſendi.q̄re conſuetudo iucunda eſt.

¶ Et qđ violētū nō eſt,vis eni p̄ter nām eſt. Quapꝑ ⁊ recte dictū eſt,neceſſitates triſte. nam dixit rem omneꝫ neceſſariā triſtem.

Cōmēta^{m}. ¶ Quartū ſumit a carētia violētię,cuius ꝓpōnem affert dicēs.⌊Et qđ violentū non eſt,⌋h̄ eſt iucūdū.Cuiꝰ rōnē dicit.⌊vis eni p̄ter nām eſt,⌋q̄re nō violētū erit iucūdū carētia p̄ternālitatis.ꝓpterea concludit.⌊quapꝑ ⁊ recte dictū eſt,neceſſitates⌋.i.coactiōes(q̄a vim iclud̄ūt)eſſe q̄d⌊triſte:⌋qđ ꝓbat poetę auc̄te,⁊ dicit,nam dixit,παν γαρ ἀναγκαιον πραγμα ἀνιαρον.i.⌊rē oēm neceſſariā triſtē.⌋⁊ h̄ ꝑꝑ viꝫ quā icludit res ipſa nec̄ia.

¶ Quare curę,ſtudia,conatus triſtia ſūt.neceſſitate eni ac vi ſunt hęc:ſi nō aſſueti fuerīt,q̄ faciūt.Sic enim conſuetudo facit iucundum. Itaqꝫ contraria iucunda.

¶ Ex loco aſſignato cōcludit in particulari ea,quę ſunt triſtia,⁊ dicit.⌊Quare curę,ſtudia,conatus⌋ad ea,ad q̄ cum difficultate proficiſcimur,⌊triſtia ſunt,⌋cuius rōnem aſſignat,⁊ dicit.⌊Neceſſitate eniꝫ ac vi ſunt hęc,ſi non aſſueti fuerint,qui faciunt ſic enim conſuetudo facit iucundum⌋tunc concludit,locuꝫ,⁊ dicit.⌊Itaqꝫ cōtraria⌋.ſ.non violēta⌊iucūda ſunt,⌋vt dictum eſt. Cōmēta^{m}.

¶ Iccirco đſidia,iocus,q̄es,accubatiōes,ſōnus in iucūdis ſunt.cū nihil coꝝ vi fiat.

¶ Ex loco ſupradicto cōcludit in ſpecie,quę ſunt iucūda,⁊ dicit.⌊Iccirco deſidia,iocus,quies,accubationes, ſomnus in iucundis ſunt.cum nihil eorum vi fiat.⌋In hꝯ eni nām noſtrā nō violētamus,nec cōpellimus. Cōmēta^{m}.

¶ Et cuius cupiditas ineſt,oē iucūdum eſt: nā cupiditas iucundi appetio eſt.

¶ Quintum locum ſumit ab ipſa cupiditate,cuius ꝓpoſitionem affert,⁊ dicit.⌊Et cuius cupiditas⌋nobis⌊ieſt, omne eſt iucundum.⌋probat per definitionem cupiditatis,⁊ dicit.⌊Nam cupiditas iucūdi appetio eſt.⌋ſicut eni ira eſt appetio vltionis,ſic cupiditas rei iucūdę. Cōmēta^{m}.

¶ Cupiditatū ꝟo alię ſine rōne ſūt,alię cum rōne.ſine rōne dico,quoties q̄cūqꝫ cupiunt, ex nulla cogitatiōe cupiūt. Sunt aūt hmōi, q̄cūqꝫ dicunt̄ eē nāles,vt q̄ ſunt ꝑ corpus. veluti alimēti ſitis,⁊ fames:⁊ ſꝫ vnāquāqꝫ alimēti ſpēꝫ cupiditas. ⁊ in guſtatilibꝰ,atqꝫ venereis,gn̄atimqꝫ in tactilibus,⁊ in olfatu odoris,⁊ in auditu atqꝫ viſu.Cuꝫ rōne ꝟo, quoties q̄cūqꝫ cupiūt,poſt ꝑſuaſionē cōcupiſcunt.nam multa ⁊ videre ⁊ poſſidere cupiunt cuꝫ audierint,ꝑſuaſiqꝫ fuerint.

¶ Cum aſſignaſſet locum a cupiditate,nunc exponit illum,⁊ diuidit cupiditates,⁊ dicit.⌊Cupiditatū ꝟo, alię ſine ratione alię cum ratione ſunt.⌋exponit membra,⁊ dicit.⌊ſine ratione dico,quoties quęcunqꝫ cupiunt⌋homines,⌊ex nulla⌋pręcedente⌊cogitatione⌋atqꝫ perſuaſione⌊cupiūt.⌋quas per exempla declarat,⁊ dicit.⌊Sūt autem huiuſmodi quęcūqꝫ dicuntur eſſe nāles, vt quę ſunt per corpus veluti alimenti ſitis,⁊ fames.⌋nam ſitis appetitꝰ eſt frigidi,⁊ humidi,fames ꝟo calidi ⁊ ſicci,⁊ non modo cupiditas generatim,quę eſt per corpꝰ, cupiditas eſt ſine ratione,ſed⌊⁊ ſm vnāquāqꝫ alimenti ſpeciem cupiditas,⁊ in guſtatilibus,atqꝫ venereis,generatimqꝫ in tactilibꝰ,⁊ olfatu odoris,⁊ in auditu,atqꝫ viſu.⌋omnes eni hę cupiditates ſunt ſine ratiōe,q̄a nūl la pręcedente conſultatione inſunt nobis,deinde exponit cupiditates rationales,⁊ dicit.⌊Cū ratione ꝟo,quoties quęcūqꝫ cupiunt,⌋ſcilicet homines,poſt perſuaſionem concupiſcunt.Cuius cauſam affert,⁊ dicit.⌊Nam ⁊ multa ⁊ poſſidere,⁊ videre cupiunt homines,cuꝫ audierint,perſuaſiqꝫ fuerint.⌋ex his patet locus, nam oē ideſt iucundum,cuius cupiditas nobis ineſt,ſiue cum ratione,ſiue ſine ratione. Cōmēta^{m}.

¶ Quoniam autem voluptate frui eſt in ſentiendo ſm aliquam paſſionem,⁊ imaginatio ſenſus quidam debilis eſt,⁊ recordātē,

ac ſperātez eius rei ſeqtur imaginatio, quaz recordatur,aut ſperat,ſi aūt hoc eſt,pz voluptates ineſſe recordātibꝰ valde,atqꝫ ſperantibus,ſiquidem ⁊ ſenſus.

Cōmētaᵐ. ¶ Sextū locuz aſſignat a memoria,⁊ ſpe,⁊ aſſignando ꝓpoſitionem,ſumit tria,quorum pmum eſt voluptate fruitur,ac afficitur,qui ſentit ſm aliquam paſſionem.i. qui ſentit per aliquam ſimilitudinem repſentatiuā alicuiꝰ obiecti,patet hoc,qa ſentire eſt naturalis operatio potentię ſenſitiuę.Per paſſionem enim ſpeciem,vel ſimilitudinem intelligit,quę impſſa in ſenſu repreſentat obiectum,cuius eſt ſimilitudo,vt patet in libris de anima.dicit.[Quoniaz autem voluptate frui,eſt in ſentiēdo ſm aliquam paſſionem].i.ſm aliquaz ſimilitudinē, verba ſunt ſuſpenſiua vſqꝫ ibi,[Si autem hoc.]Deinde ſumit ſcðm,⁊ dicit.[Et imaginatio ſenſus quidaz debilis eſt,]ſcilicet cum fuerit de ſenſibili abſente, vel pterito.Nam cum fuerit de ſenſibili pręſente, imaginatio eſt ſenſatio pollens.Eſt etiam debilis reſpectu ſenſationum,quę ſunt ſenſuum exteriorum,quibus nō ſentimus niſi obiecta pręſentia.Deinde ſumit tertiuz,⁊ dicit.[Et recordantem ac ſperantem eius rei ſequit imaginatio,quam recordatur,ac ſperat,]nullus eniz recordatur,vel ſperat,qui nō imaginatur.Per hęc tria vult habere recordantibus,⁊ ſperantibus ineſſe ſenſuz/ſaltem earum rerum,quas recordantur,vel ſperant. quia ineſt eis imaginatio.Imaginatio eſt aliquis ſenſus.igitur recordantibus ⁊ ſperantibꝰ ineſt aliquis ſenſus,tūc concludit,⁊ dicit.[Si autem hoc eſt.]ſcz q ſperantibꝰ, atqꝫ recordantibus inſit aliquis ſenſus,inerit voluptas. ⁊ hoc dicit.[Pz voluptates ineſſe recordātibꝰ valde]⁊ ad vnguem,[atqz ſperantibus,ſiquidem ⁊ ſenſus]eis ineſt.vnde ſyllꝰus eſt,quibus ineſt ſenſus alicuius,ineſt voluptas,vt pz per primum ſuppoſitum.recordātibꝰ autem ac ſperātibus ineſt ſenſus alicuiꝰ.igitur ineſt voluptas.Or recordātibus ⁊ ſperantibus inſit ſenſus aliquis,ꝓbatur.quibꝰ ineſt imaginatio alicuius,ineſt ſenſus alicuius.recordātibus ac ſperātibꝰ ineſt imagiatio alicuius.igit ſenſus alicuiꝰ.Hęc ex ſuppōnibus.

¶ Quare neceſſariū eſt iucūda oia eē,aut in ſentiēdis pręſentibꝰ,vel in recolēdis pręteritis,vel in ſperandis futuris.Siquidē pn̄tia ſentimus,pręterita meminimus, futura ſperamus.

Cōmētaᵐ. ¶ Ex dictis reducit ꝑ viā corollarij oēm voluptatez ad tres,accepit eni ἡδέα.i.iucūda ꝓ voluptatibꝰ,⁊ pluralē ꝓ ſingulari,⁊ dic.[Quare neciuz ē iucūda oia].i.voluptatē oēm[eē,aut in ſentiēdis pn̄tibꝰ,]qð fieri pōt ꝑ vnūquēqz ſenſuz internū ⁊ externū.[vel in recolendis pteritis]qð fieri non pōt,niſi per ſenſus internos.[vel in ſperandis futuris,]qð etiā fieri nō pōt,niſi per ſenſus internos.Cuiꝰ rōnez aſſignat,⁊ dicit.[Siqdem pręſentia ſentimus].ſ.externis ſenſibus,[pterita meminimus].ſ.virtute memoratiua,q̄ internus ſenſus eſt[futura ſperamꝰ].ſ.virtute imaginaria,q̄ etiā internꝰ ſenſus eſt.Quare oēs voluptates ad tria capita reducunt.ſentire igit poſſumus iucūda bifariā,aut in ſe,cū.vz.ſentiendo ipſa,fuerint pn̄tia.vt ꝑ exteriorē ſenſuz,⁊ tūc horum ſenſu voluptate maxie afficimur,cuz ipſis ſcimus oino cōiuncti.aut hęc ſentire poſſumus in ſuis ſimulachris,q̄ gręci phātaſmata dicunt/latini viſa,quo mō in ſomnijs ipſa ſentimus,nō eni ea tūc ſentimus in ſe,ſed in ſuis ſimulachris,⁊ hoc modo illa ſentiēdo voluptate afficimur,lz minus.

¶ Quę igit meminimus,iucūda ſunt,nec ſolū q̄ cū aderāt in pn̄ti,voluptatē afferebant, verūetiā nōnulla eoꝝ,quę nō erāt iucūda,ſi fuerit poſterius bonū ac laudabile,qð poſt illud.hinc ⁊ illud dictū eſt,ſz iucūdū ſeruato meminiſſe laboꝝ.Et illud etenim poſt labores etiā lętat vir recordatus,q multa paſſus fuerit,multaqꝫ geſſerit.Huiꝰ autē rei cā eſt,qm̄ malū etiam nō hr̄e iucūdum eſt.

¶ His dilucidatis,redit ad 5ᵐ locuz,q accipit a memoria,cuiꝰ ꝓpōnē affert ⁊ dicit.[Quę igit meminimus,iucunda ſunt,nec ſolum,quę cuz aderant in pręſenti, voluptatem afferebant,verūetiaz nōnulla eoꝝ,q̄ nō erāt iucunda,ſi fuerit poſterius bonum ac laudabile,quod poſt illud]habetur,vnde ſi ex laboribus paſſis relinqtur honor,aut aliud bonū laudabile,memoria eorū iucunda eſt.qð Uirgilius nō ignorauit,cum dixit,forſan ⁊ hęc oliz meminiſſe iuuabit.hoc probat,per dicta poetarum,dicens[hinc illud dictum eſt]αλλ' ἡδυ τι σωθεντα,μεμνησθαι πονων.i.[ſed iucūdū ſeruato meminiſſe laboruz,⁊ illud] ſ.aliud poetę, μετα γαρ τε και αλγεσι τερπεται ανηρ μνημενοσ οσ τισ πολλα παθοι και πολλα εοργοι.i.etenim[poſt labores etiaz lętatur vir recordatus qui multa paſſus fuerit,multaqz geſſerit.]hac ratione delectant hiſtorię nō modo earum rerū,quas nos geſſimus,ſz quas alij geſſerunt,⁊ aſſignat cauſam,⁊ dicit.[Huius aūt rei cā eſt, quoniā malū ēt non habere,iucundum eſt.]

¶ Eoꝝ aūt,quę in ſpe ſunt,q̄cūqꝫ cuz adſūt, voluptatē,aut vtilitatē afferre nō paruā aut ſine dolore iuuare videntur.Et oino q̄cūqꝫ cum adſunt,⁊ ſperantibus,⁊ recordātibꝰ vt plurimum delectationi ſunt.

¶ Aſſignat 7ᵐ locū a ſpe,cuiꝰ ꝓpōnē affert,⁊ dicit.[Eorum autē,quę in ſpe ſunt,q̄cūqz cuz adſunt,voluptatē, aut vtilitatē afferre non paruaz,aut ſine dolore iuuare vident,]hęc ſubaudi ſunt iucūda,ſperāti enim bonū ⁊ vtile ſemper ſpes eſt iucūda,qm̄ illud bonū eſt aliquo modo pſens.deinde amplificat locuz,⁊ dicit.[Et oino q̄cūqz cū adſunt,⁊ ſperātibꝰ,⁊ recordātibꝰ vt plurimuz delectatiōi ſunt,]hęc ſūt iucūda,qm̄(vt diximus)cum ſint in ſpe,aliquo mō vident pſentia,⁊ cuz ſint aliquo mō pſentia,eſt eoꝝ aliqs ſenſus,iucūda ſunt igit. Cōmētaᵐ.

¶ Quapꝑ iraſci quoqꝫ eſt iucūdū,ſicuti Homerus ſcripſit de ira,qð defluēte melle longe magis dulcior ſit,nemo eni iraſcit ei,quē vlciſci videt ipoſſe.illis ēt,q valde ſuꝑ ſe viribꝰ pollēt,aut nō iraſcunt,aut minus.

¶ Ex his,quę dixit,concludit iraſci iucundum eſſe.naz ſi qui vlciſcitur:ſumma voluptate fruitur,etiā qui ſperat vlciſci,delectat,iraſci aūt appetitꝰ eſt vlciſcēdi cum ſpe ipſa,ideo ↄcludit.[Quapꝑ iraſci quoqꝫ eſt iucūdū] nā iraſci ē appetere vltionez,q̄ nō appeteret,niſi eēt in ſpe.ꝓbat h auctte Homeri,⁊ dic.[Sicuti Homerꝰ ſcripſit de ira,]ὥστε πολυ γλυκιων μελιτος καταλειβομενοιο.ideſt[qꝫ ⁊ defluente melle longe magis dulcior ſit.Deinde aſſignat rationem,⁊ dicit.[Nemo eni Cōmētaᵐ.

iraſcitur

iraſcitur ei,quem vlciſci videt̃ impoſſibile.]non enim iraſcimur dijs,nec regib⁹,quos vlciſci vĩ impoſſe,[illis etiã,q valde virib⁹ ſup ſe pollẽt,]lʒ non ſint reges,nec dij,hoĩes[aut nõ iraſcunt̃,aut min⁹].ſ.iraſcunt̃:cã aũt, qm̃ vbi nulla ſpes ẽ vlciſcẽdi,ibi nõ eſt iraſci.eſt igitur iraſci melle dulcior,q̃tenus in ipſo iraſci eſt ſpes vlciſcendi.Quare ſi q̃ ſunt ĩ ſpe futuri boni,delectãt, iraſci iucũdũ erit,qm̃ in ipſo eſt ſpes futuri boni.ſ.vlciſcẽdi, quod iratus,putat eſſe bonum.

¶ Et plurimas cupiditates voluptas q̃daʒ conſequitur. Nam cũ quo nam modo ſe aſſecutos eſſe meminerint,aut quo nam modo ſperent ſe eſſe aſſecuturos,voluptate q̃dam afficiuntur.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Aſſignat 8ᵐ locũ ex varia rõne appetẽdi,nã tã recordãtes,ꝙ ſperãtes appetũt aliq̃ futura,nõ tñ eadẽ rõne appetẽdi,aliqs enim appetit bibere iterũ eo mõ,q̊ alias bibit,qm̃ recordat̃ bibiſſe illo mõ.aliqs appetit biber̃, qa ſperat bibere.verũ alia rõne,atq; alia,ille qdẽ,qa eo mõ recordat̃,hic qa ſperat ſic,⁊ vtrãq; cupiditatẽ ſeqt̃ voluptas,nõ tñ eadẽ rõne,qm̃ alterã cupiditatẽ ſeqtur voluptas ꝑ memoriã,alterã ꝑ ſpem.dic̃.[Et plimas cupiditates].i.⁊ varias rõnes appetẽdi ſemp[ꝯſeqt̃ voluptas q̃dã,]ſʒ alia atq; alia.Cui⁹ rõnẽ aſſignat,⁊ dicit. [Nã cũ quo nã mõ ſe aſſecutos eẽ meminerint,]ſeqtur vna rõ appetẽdi,[⁊ voluptate q̃dã afficiũt̃]ꝑ memoriã.[aut quo nã mõ ſperent ſe eẽ aſſecuturos]ſeqt̃ alia rõ appetẽdi,[et]alia[q̃dã voluptate]afficiũt̃ ꝑ ſpeʒ. Quare loc⁹ pʒ ex varia rõne appetẽdi ſeq in nobis variã voluptatẽ.Siqdẽ alia voluptas ſeqt̃ ex rõne appetẽdi ꝑ memoriã,⁊ alia ex rõne appetẽdi ꝑ ſpeʒ:q locus nõ valeret,niſi ſpes,⁊ memoria eẽnt iucunde.

¶ Veluti q in febribus ſiti detinent̃, memorięq; habentes ꝙ biberint,ſperanteſq; ſe bibituros gaudent.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Nũc aſſignat exᵐ,⁊ dcl'at quo mõ ex varia rõne appetẽdi,varia cupiditatĩ voluptas ſeq̃t̃,verũ vbi ĩ p̃cedẽti textu ex memoria ⁊ ſpe mõſtrauit duas appetẽdi rationes,hic illas copulat ĩ vnã,⁊ dic̃.[Veluti q ĩ febrib⁹ ſiti].i.cupiditate bibẽdi[detinẽt̃,memorięq; hñtes ꝙ biberint,ſperãteſq; ſe bibituros,gaudẽt]voluptateq; afficiũt̃,nã cupiditas orit̃ ex memoᵃ,⁊ ſpe ſil',q̃ ſũt iucũdę.

¶ Et amãtes ,cũ alloquant̃ ,⁊ ſcribãt,⁊ ſõnient,⁊ faciãt qcq̃ aliõ ſemp de re,quã amãt, voluptate afficiunt̃,nã in hmõi oĩbus,cum eius rei recordantur,quę amatur, quaſi eaʒ putant ſentire.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Aſſignat ſcõʒ exẽplũ in amãtib⁹, ⁊ dic̃.[Et amantes] διαλεγομενοι.i.[cũ alloquant̃,]⁊ mutuo voces accipiãt ac reddãt,[⁊ ſcribãt,⁊ ſomniẽt,⁊ faciãt qcq̃ aliud ſemp,de re quã amãt:voluptate afficiunt̃.]Vbũ[⁊ faciant]in codicib⁹ gręcis imp̃ſſis non habet̃.tamẽ in alijs habetur,⁊ Georgius,⁊ vetus tranſlatio hñt.Deinde aſſignat cauſam,⁊ dicit.[Naʒ in hmõi oĩbus,cum ei⁹ rei recordat̃,quę amatur,]ſiue ſit puella,ſiue amic⁹,amantes quaſi[eaʒ]rem[putant ſentire.]ſic igit̃ voluptate afficiunt̃ ꝑ memoriã,ꝑ quã res amata q̃ſi p̃ſens fit amãtibus.Egidius ex corruptis trãſlationib⁹ inumeros errores molitur,quos nos nõ adducimus,ne videamur maledici.veruʒ eſt eũ multa bona dicere,quę acumine ingenij potius,ꝙ vboꝝ Ariſto.expõne inuenit.

¶ Et amoris indiciũ omnibus hoc fit,vt nõ ſolum(cum adeſt)lętentur,ſed abſentis etiã recordati ardeant.

¶ Ex dictis ꝯcludit indiciũ amoris,quo.ſ.amãs cognoſcere poterit amet̃ ne a ſua puella amata,⁊ econuerſo, qđ etiã ſignũ in amicitia locũ hʒ ⁊ dicit.[Et amoris indicium oĩbus hoc fit,]Vbũ initiũ gręce eſt αρχη,qđ latine ſonat principium,verũ qa principium hic accepit, non pro principio eſſendi,(nam amor incipit ab aſpectu,vt Ariſto.dicit 8° ethicoꝝ,⁊ non a memoria)ſed ꝓ principio cognoſcendi amorem,ideo nos indiciũ tranſtulimus.nam indicium principiũ cognoſcendi eſt.Eſt igitur amoris indiciuʒ in oĩbus amãtibus,[vt nõ ſolũ cũ adeſt].ſ.res amata,amãtes[lętent̃,ſed abſentis etiã recordati ardeãt.]Ex his colligũt̃ ſigna amoris,qb⁹.ſ. amãs põt cognoſcere ab amata puella,quã amat,ſe redamari.Eſt eni p̄ᵐ recordatio,cũ enim abierit amans, eiuſq; recordat̃ amata,redamatiõis idiciũ ẽ.Deinde ſi ꝑ abſ̃tiã triſtet̃,ac doleat,nec min⁹ redamatiõis indiciũ ẽ hñdũ,cũ amata gaudeat,lęteturq; ob amãtis p̄ñtiã.Inſup ſi amata ea ꝓ amante agit,aut agere exardet, quę pro ſeipſa,hoc eſt ſignum redamatiõis exploratiſſimũ.potiſſimũ ſi amata puella amanti cõdolet,cõgaudet,atq; cum opus fuerit,cõlętatur.Verũ de his,⁊ alijs in libro de pulchro diligentiſſime dictum eſt.

Cõmẽtaᵐ.

¶ Iccirco ẽt cuʒ męſtus efficiet̃ ex eo,qa nõ adeſt,ẽt in luctib⁹,ac fletib⁹ ineſt voluptas q̃dã. Męror eni eſt in eo,qđ nõ adeſt,voluptas vo,ꝙ recordet̃,ac illuʒ quodã mõ videat, ⁊ q̃ agebat, ⁊ q̃lis erat. Vñ ⁊ illđ dictũ eſt,ſic fatus,ſuper his autem cunctis voluptatem excitauit fletus.

voluptatem ἐφιμερον amorem

Cõmẽtaᵐ. ¶ Ex dictis ẽt cõcludit aliud,ꝙ.vʒ.in triſtitijs luctib⁹,⁊ fletibus ſit voluptas,⁊ dicit.[Iccirco ẽt cũ męſtus efficiet̃]amãs[ex eo qa nõ adeſt]amata,vel amat⁹ corporaliter.[etiã ineſt voluptas q̃dam in luctib⁹ ⁊ fletibus] eius,qbus plorat amatã vel amatũ ꝑ morteʒ vel corporalem abſentiam,⁊ oſtendit quo modo voluptas,⁊ quo modo męror,⁊ dicit.[męror eniʒ eſt in eo,qđ non adeſt].ſ.p̃ſens corporaliter amata vel amatus ipſe.[voluptas vo,quod recordetur,]fiatq; p̃ſens per ſpeciem per quam[⁊ illuʒ quodãmodo videat,]vel illã,videat dico,[⁊ quę agebat,⁊ qualis erat,]ſaltem ſm imaginationẽ.Deinde ꝓbat hoc ita eẽ per Homerũ,⁊ dic̃.[Vñ ⁊ illđ]Homeri[dictũ ẽ,]ωσ φατο,τοισι δ'ε πασιν ἐφιμερον ωρσε γοοιο.i.[ſic fat⁹,ſuper his auteʒ cũctis voluptatem excitauit fletus,]vel hoc pacto,ſic fatus, flendi cunctis iniecit amorem.

¶ Et vlciſci iucũdũ,nã ſi qđ non aſſeqmur, triſte eſt,id ſi aſſeq̃mur,iucũdũ eſt.Qui vo iraſcuntur,magnopere dolent.non vlti,ſperantes itaq; gaudent.

Cõmẽtaᵐ. ¶ Repetit corollariũ,qđ ſuperius ex 7° loco deduxit,⁊ dic̃.[Et vlciſci iucũdũ,]ꝓbat ꝑ locũ ab oppoſito,⁊ dicit.[Nã ſi qđ nõ aſſeqmur,triſte eſt,]ac doloroſuʒ,[id ſi aſſeq̃mur,iucũduʒ eſt.Qui vo iraſcunt̃,magnopere dolent,non vlti,ſperãtes vtiq; gaudẽt.]iraſci igitur ꝑ ſpem vlciſcendi iucũduʒ eſt,ꝓbauit hoc ſuperius,quia quorum nõ ſperatur vltio,eis non vlciſcimur.

¶ Et vincere iucũdum eſt,nec ꝯtẽtioſis mõ, verũ etiã oĩb⁹.exceſſus nãq; imaginatio fit,

cuiꝰ rei omnes aut moderate, aut magis cupiditatem habent.

Cõmẽtam. ¶ Nunc aſſignat nonũ locũ ab ipſo vincere, cuiꝰ ꝓpoſitionem dicit. [Et vincere iucũdũ eſt, nec ꝯtẽtioſis modo, verũetiã oībꝰ]hoībꝰ. cuiꝰ cãm aſſignat ⁊ dič, [exceſſus nãqꝫ imaginatio fit.]q eñi vicit, imaginat̃ exceder̃. [cuius rei oẽs, aut moderate, aut magis]. ſ. ꝗ̃ oporteat, [cupiditatẽ hñt.]cur ꝟo excedere, ſit iucũdũ, pꝫ, qa cõuenit naturę hoīum. Eſt eñi hõ aīaliũ nã dñicũ, dominyqꝫ nãliter cupidiſſimũ, ideo excedere, cũ cõueniat naturę, iucũdum eſt, ⁊ quia excedere eſt iucũdum, imaginatio exceſſus iucunda eſt. quare vincere erit iucũdũ oībus hominibus. Nam in vicendo imaginatio exceſſus fit, cuius rei (vt dictũ eſt) oẽs aut moderate, aut magis etiaꝫ ꝗ̃ oporteat, ſuapte natura cupidi ſunt. Egidiꝰ laborat fruſtra, nam quę exponit ſua ſunt, non Ariſtotelis, lꝫ non ſint imperite dicta. Enititur eniꝫ ipſe declarare, ꝙ non ſolum vlciſci, ⁊ vincere ſint iucunda, ſed ꝙ videre huiuſmodi ſit iucundum oībus circũſtantibus, nam videre q̃ naturę videntiuꝫ cõueniũt, iucũdũ eſt, ⁊ ſi aliqui videntes bella triſtent̃, hoc fortaſſe eſt, non quia viſus talium non eſt iucũdus, ſed ꝓpter timorem, vel deſiderium, quo declinant ad aliam partem. ꝓpter hęc eñi generatur dolor, nõ autẽ ꝓpter viſum.

¶ Quũ ꝟo vincere iucunduꝫ eſt, neceſſe eſt ⁊ ludos iucũdos eſſe, qui pugnę, ⁊ qui iaculationis, ⁊ qui cõtentionis ſunt. Sępe enim in ipſis fit victoria. ⁊ ludus taloruꝫ, ⁊ ludus pilę, ⁊ ludus aleę, ⁊ ludus tabularum, ⁊ ludi liberi ſimilr̃, nam eorum alij iucundi fiũt, ſiqs aſſueſcit, alij ſunt ſtatim iucundi, vt venatio, quę eſt ferarum inſectatiua. vbi enim certatio eſt, ibi quoqꝫ victoria eſt.

Cõmẽtam. ¶ Aſſignat locum 10m a ludis, cuius ꝓpoſitioneꝫ affert, ⁊ dicit. [Quũ ꝟo vincere iucũdũ eſt, neceſſe eſt ⁊ ludos iucũdos eẽ]oẽs. ſ. [q pugnę, ⁊ q iaculatiõis, ⁊ q ꝯtẽtionis ſunt.]oẽs eñi ludos gymnicos reduxit Ariſt. ĩ tres, vꝫ. in μαχητικασ. i. pugnatiuos, αυλητικασ. i. iaculatorios, ⁊ εριστικασ, ideſt cõtentioſos, naꝫ pugnatiui fiebãt paleſtris, iaculatoꝝ fiebant ꝓiectionibꝰ, cõtẽtioſi fiebãt curſibꝰ, ⁊ motibꝰ. oẽs eñi iſti ſunt iucũdi, cuiꝰ rõnẽ aſſignat, ⁊ dič. [Sępe eñi ĩ ipſis fit victoria,] ⁊ qa in ipſis accidit victoria, vnuſqſqꝫ ludẽs imagiat̃, ⁊ ſperat vincere, q̃re ludi oẽs ꝓpter ſpem vincendi iucundi ſunt. Deinde concludit nõ mõ gymnicos ludos eſſe iucũdos, ſed ẽt alios, qui fiũt recreandi cauſa, ⁊ dicit. [Et ludus taloꝝ]. ſ. iucũdus eſt, qui gręce dr̃ αστραγαλισις: [⁊ ludus pilę]q dicitur σφαιρισις, [⁊ ludus aleę,]q dr̃ κοβιας, [⁊ ludus tabulaꝝ,]qui gręce dr̃ πετειας, hic eñi fit ſine talis, quem Palamedes iuenit in troiana obſidiõe. [Et ludi liberi ſilr̃]ſũt iucũdi, ⁊ ꝑ ludos liberos (quos vocat εσχολασμενας παιδιας) intelligit gymnicos de qbus dixit, quos nunc repetit, vt diſtinguat, ⁊ dicit, ⁊ [ludi liberi ſilr̃]ſunt iucundi, [nam eoꝝ alij iucũdi fiunt]non in principio, quoniam ſunt cum labore, vt paleſtra, ⁊ curſus, ⁊ ſaltꝰ, ⁊ ꝓiectio, ⁊ attractio, [alij ſunt ſtatiꝫ iucũdi,]vt κυνηγια, ideſt [venatio,]proprie cum canibus, θηρευτικη, ideſt [feraruꝫ inſectatiua.]⁊ aſſignat cauſam. [vbi eñi certatio eſt, ibi quoqꝫ victoria eſt.]⁊ quoniam in venationibus, q̃ fiũt telis, canibus, equis, viribꝰ magna certatio eſt, ideo iucundiſſima, vt Plato dicit 7° libro de legibus.

¶ Quapropter forenſis, ⁊ contentioſa iucũda eſt aſſuetis atqꝫ potentibus.

¶ Concludit ex dictis alias etiã ꝯtẽtiões eẽ iucundas, ⁊ dicit. [Quapꝑ forẽſis]. ſ. certatio, [⁊ cõtẽtioſa,]quę fit in cauſis, [iucunda eſt,]nõ ignorantibus, ⁊ inſuetis, ſed [aſſuetis]. ſ. dicere, [atqꝫ potentibus]in dicendo. nã in his, vt in illis victoria eſt: cuiꝰ cupidi ſunt homines oẽs ſuaptenatura. ⁊ qm̃ in his eſt victoria, eſt ſpes vincẽdi, quare cõtentiones hmõi iucũdę ſunt ꝑꝑ ſpeꝫ vincẽdi. Cõmẽtam.

¶ Et honor atqꝫ gloria iucundiſſimoruꝫ eſt. Fit enim vnicuiqꝫ imaginatio ꝙ ſit talis, ac ſtudioſus. p̃ſertim ⁊ cum hi aſſerant, quos non exiſtimat mentiri, quales domeſtici potius ſunt, ꝗ̃ alieni. Deinde familiares ac noti, ⁊ ciues ꝗ̃ peregrini, ⁊ qui ſunt, ꝗ̃ futuri, ⁊ prudentes ꝗ̃ inſipientes, ⁊ multi ꝗ̃ pauci. Hos eniꝫ veraciter prędicare veriſimiliꝰ eſt ꝗ̃ oppoſitos. Nulla enim cura eſt, vt ab ijs, quos quiſpiam nimiuꝫ deſpicit, veluti a pueris, aut a beſtijs honor aut gloria acquirat̃. ſed ſiqdem, alterius gratia erit.

¶ Aſſignat locũ 11m ab honore ⁊ gloria, ⁊ dicit. [Et honor atqꝫ gloria iucũdiſſimoꝝ eſt,]cuiꝰ rõnem aſſignat, [Fit eñi vnicuiqꝫ imaginatio ꝙ ſit talis]. ſ. q̃lis dr̃, [et] ꝙ ſit [ſtudioſus,]cui d̃bet̃ honor, ⁊ gloria. Deĩde exponit, qñ honor, ⁊ glĩa ſũt iucũdiores, ⁊ dicit. [Pręſertim ⁊ cum hi aſſerant]. ſ. laudes honorificas, [quos nõ exiſtimat mentiri,]deinde exponit, qui ſunt, qui nõ exiſtimantur mentiri, ⁊ dicit. [Quales domeſtici potiꝰ ſunt ꝗ̃ alieni, deinde familiares ac noti, ⁊ ciues]. ſ. potius [ꝗ̃ peregrini, ⁊ q ſunt]ſubaudi potiꝰ [ꝗ̃ futuri, ⁊ prudentes]potiꝰ [ꝗ̃ iſapiẽtes, ⁊ multi]potiꝰ. ſ. ſapiẽtes, [ꝗ̃ pauci,]cuiꝰ rõnẽ affert, ⁊ dič. [Hos eñi veraciter p̃dicare veriſilr̃ius eſt ꝗ̃ oppoſitos,]qa magis norũt. Deĩde affert Ariſto. ſignũ eiꝰ, qd̃ dixit, ⁊ dicit. [Nulla eñi cura eſt, vt ab ijs, quos qſpiam nimiũ deſpicit, veluti a pueris aut beſtijs, honor aut gloria acqrat̃,]a beſtijs qdẽ, qa non cognoſcũt, a pueris ꝟo, qa ſũt iſipiẽtes, [ſed ſiquideꝫ] eſt aliqua cura. ſ. vt laudetur a pueris, nõ honoris gratia erit, vt ſcilicet ab eis laudetur, ſed [gratia alterius,] vt ſcilicet pueri aſſueſcant in prędicandis orationibus ⁊ carminibus laudatiuis. Cõmẽtam.

¶ Et amicus ex iucundis eſt, nam ⁊ amare iucundum. Nullus enim vinum amat, qui vino non lętetur.

¶ Aſſignat locũ 12m ex amico, ⁊ dicit. [Et amicus ex iucũdis eſt,]Cuiꝰ rõnẽ aſſignat, ⁊ dicit, naꝫ (vt ſupiꝰ eſt ꝓbatũ) [amare eſt iucũdum,]quod ꝓbat exemplo, lꝫ ſuperius ſit ꝓbatuꝫ ratione, ⁊ dicit. [Nullus enim vinũ amat, qui vino non lętetur.]igitur nullus amat amicũ, qui amico non lętetur, ꝙ ſi lętetur amico, amicus erit iucundum quippiam. Cõmẽtam.

¶ Et amari iucundum. Imaginatio eñi hic quoqꝫ eſt eius, quod ſibi ineſt bonũ eſſe, qd̃ (qui ſentiunt) omnes cupiunt. Amari auteꝫ diligi eſt ipſum propter ſe.

¶ Aſſignat locũ 13m ab ipo amari, ⁊ dič. [Et amari iucũdũ]ẽ, imo fortaſſe lõge magis ꝗ̃ amare. Cuiꝰ cãꝫ aſſignt̃, ⁊ dicit [Imaginatio enim hic,]ſcꝫ in ipſo amari [quoqꝫ Cõmẽtam.

eſt eius,quod ſibi ineſt bonũ eſſe,]ideſt imaginatio hic quoqꝫ fit bonũ ſibi ineſſe,[qđ qui ſentiũt,oẽs cupiũt,] qui eniꝫ amat̃,imaginat̃ ea hr̃e,quę ſunt digna amoꝛe, vt ſi fuerit puella,imaginat̃ ſe eſſe pulchꝛã,qꝛ pulchꝛuꝫ eſt dignum amoꝛe.⁊ pudicã,qꝛ pudoꝛ eſt amoꝛe dign᷒, ⁊ alia plurima bona,quę cognoſcẽtes oẽs cupiunt, ⁊ ſi fuerit vir,cum amat̃,imaginat̃ de ſe ſil'r.hmõi ꝟo imaginationes iucundę ſunt.quare ⁊ amari iucundũ.exponit aũt qd intelligat per amari,⁊ dicit,[amari aũt diligi eſt ipſum ꝑꝑ ſe,]non aũt pꝛopter aliud,qm̃ non ipſe amaretur,ſed illud,pꝛopter quod amatur.

¶ Et ammirationi eſſe iucundum, quoniaꝫ ⁊ honoꝛari.

Cõmẽta^m. ¶ Aſſignat locuꝫ 14^m ab ipſa ammiratione,⁊ dicit.[Et ammirationi eſſe,]iucundũ eſt ei,qui eſt ammirationi. [qm̃ honoꝛari]eſt ẽt ei iucundum.eſt enim ammiratio ſpecies honoꝛis(vt ſuperius dictum eſt.)

¶ Et adulationibus aures pꝛębere,⁊ adulatoꝛ ipſe iucundum,nam ⁊ ammirari,⁊ amare videtur adulatoꝛ.

Cõmẽta^m. ¶ Aſſignat 15^m locũ ab ipſis adulationibus,⁊ dicit.[Et adulationibus aures p̃bere ⁊ adulatoꝛ ipſe] eſt qd[iucundũ,]ꝓbat,⁊ dicit,[nam ⁊ ammirari,⁊ amare videt̃ adulatoꝛ,]ſed hęc ambo iucunda erant.

¶ Et eadẽ agere ſępius,iucundum.qđ enim conſuetum eſt,iucundum erat.

Cõmẽta^m. ¶ Aſſignat 16^m locuꝫ a frequenti actione vel ab ÿs,quę ſępe fiũt ꝑꝑ cõſuetudinẽ ⁊ dicit.[Et eadẽ agere ſępius, iucundũ eſt,]cuius rationẽ affert,⁊ dicit,[qđ enim conſuetuꝫ eſt,iucundũ erat]ideſt iucundũ eſſe dictũ erat ſuperius.Qđ enim ſępe fit,cõuenit conſuetudini, quę eſt altera quaſi natura.igitur eſt iucundum.

¶ Et viciſſitudo iucunda. ſm naturam eniꝫ fit mutatio.ẽt qđ ſemꝑ ideꝫ manet,conſtituti habitus ſacietateꝫ parit.vnde dictum eſt. viciſſitudo rerum omnium iucunda eſt.

Cõmẽta^m. ¶ Aſſignat 17^m locũ ab ipſa reꝝ viciſſitudine:cuius ꝓpoſitionẽ dicit.[Et]το μεταβαλλειν.i.mutatio,[viciſſitudo rerũ,]atqꝫ varietas,iucunda eſt.ꝓbat,⁊ dicit, [ſm naturã enim]ſimpl'r,⁊ humanaꝫ[fit mutatio.]ſm naturã ſimpl'r quidẽ, qm̃ natura inferioꝛ ſemper eſt in mutatione.ſm humanaꝫ ꝟo,qm̃ ſemꝑ eſt in varietate, atqꝫ mutatione.Quare cuꝫ rerũ viciſſitudo,atqꝫ varietas conueniat naturę ſimpl'r, ac humanę,iucunda erit. Pꝛęterea viciſſitudo ꝯuenit noſtro appetitui, qui non ſemꝑ ideꝫ manet,vt ſuperius declaratũ eſt. Inſuper in mutationibus,rerũqꝫ viciſſitudinibus ſperamus. ſpes aũt voluptate afficit,deinde aſſignat aliã rõneꝫ,⁊ dicit. [ẽt qđ ſemper idem manet,]vnoqꝫ ac eodẽ mõ ſemper ſe hꝫ,fixi ac[cõſtituti habitus]υπερβολην.i. exceſſuꝫ, [ſatietateꝫ,]ac ſtomachũ[parit.]declarauimus eniꝫ ſuperius nullã voluptatẽ cõtinuã,ac perpetuaꝫ eſſe,quin tandẽ vertat̃ in ſtomachuꝫ atqꝫ faſtidiũ.⁊ hoc mõſtrat ꝑ illud poetę cũ dicit,[vñ dictũ eſt,]μεταβολη παντων γλυκυ.i.[viciſſitudo rerum oĩuꝫ iucunda eſt,]

¶ Et iccirco quę interuallo tẽpoꝛis, iucũda ſunt tam hoĩes,q̃ꝫ res.nam mutatio pꝛęſentium eſt.ſimul etiã qđ interuallo tempoꝛis eſt,raro fit.

Cõmẽta^m. ¶ Ex h loco 17° ꝯcludit ea,q̃ fiunt interuallatiꝫ eſſe iucunda,⁊ dicit.[Et iccirco q̃ interuallo tp̃is,]interuallatimqꝫ fiũt,[iucũda ſunt tam hoĩes,q̃ꝫ res.]ſequit̃ iſtud ex dictis,qđ oſtẽdit,⁊ dicit,[nã mutatio pñtiũ,]⁊ interuallatiꝫ facta eſt,q̃(vt dcm̃ eſt)iucũda eſt.vñ cũ q̃ interuallatiꝫ fiũt,mutatione reꝝ pñtiũ fiant,q̃ iucũda eſt,iure oĩa,quę interuallo tp̃is fiunt,iucũda erũt.deinde aſſignat aliã rationeꝫ,⁊ dicit,[ſimul ẽt] cum rõne pꝛętacta [qđ interuallo tp̃is eſt,raro]ſubaudi fit. verbũ eniꝫ fit nõ eſt in gręco,ſed moꝛe attico ſubaudiendũ eſt.vnde ⁊ pꝛouerbium eſt,omne rarum charum.

¶ Et diſcere ⁊ admirari iucũdũ,vt plurimũ eſt,nam in admirando quidẽ cupiditas eſt, qm̃ admirabile deſiderabile eſt. in adiſcendo ꝟo,in id,qđ eſt natura conſtitutum. quoniam ὥστε quare nam.

¶ Ex loco eodẽ 17° ſeqtur ſcđo diſcere,⁊ admirari eẽ iucũdũ,ſeqtur dico,qm̃ mutatio ⁊ varietas(vt dcm̃ ẽ)iucũda eſt,⁊ cũ diſcere,atqꝫ admirari mutationẽ quãdaꝫ ĩpoꝛtẽt,iõ ſunt iucunda.dicit.[Et diſcere ⁊ admirari iucũdũ vt pl'm ẽ,]qꝛ in mutatiõe ſunt.dico vt pl'm, qꝛ cuꝫ diſcere ⁊ admirabile fuerint p̃ter ſpeꝫ poſſidẽdi ĩ ſe,vel in ęq̃li.doloꝛis nõ nihil efficiũt.⁊ licꝫ h ſeq̃t̃ ex dictis, ꝓbat alia rõne,⁊ p̊ de ipſo admirari,⁊ dicit,[nã ĩ admirãdo cupiditas ẽ,qꝛ(vt dĩ p̊ metaphy.)dubitãs,⁊ admirãs cupit diſcere cãꝫ.vidẽtes eniꝫ p̊mi phĩ lunã,⁊ ſoleꝫ deficere,dubitãtes cãꝫ,ſcire cãꝫ exardebãt,⁊ inde cępe rũt phari.igit̃ in admirãdo cupiditas ẽ, ꝓbat tñ h ꝑ locũ a ꝯiugatis,⁊ dicit[qm̃ admirabile deſiderabile eſt,] igit̃ admirari eſt cõcupiſcere.ſed cupiditas iucũda eſt, (vt patuit)igit̃ admirari eſt iucũdũ.deinde ꝓbat idem de ipſo diſcere,⁊ dicit,in diſcẽdo ꝟo, ſubaudi ꝓficiſcimur[in id,qđ eſt nã ꝯſtitutũ].i.in id,qđ eſt nobis nãle, ſcilicet ad ꝑfectionẽ,q̃ acq̃rit̃ ꝑ diſciplinaꝫ:at perfectio nobis eſt nãlis,quare diſcere eſt iucundũ,qꝛ ꝯuenit naturę.quippe cũ q̇ diſcit,id efficiat,qđ ei᷒ nãli inclinationi ꝯuenit,oẽs ſiquidẽ hoĩes natura ſcire deſiderant.

¶ Et beneficiuꝫ tam conferre,q̃ꝫ accipere ex iucũdis eſt. nam(qui recipiunt)qđ cupiũt, adipiſcunt̃.Qui autẽ cõferunt,habent,abũdantq́ꝫ ÿs,quę vtriq́ꝫ appetunt.

¶ Ex eodẽ 17° loco infert tertiũ locũ ꝑticularẽ ex collatiõe,⁊ receptõe bñficioꝝ,⁊ dicit. [Et bñficiũ tã ꝯferre, q̃ꝫ accipe ex iucũdis ẽ,]aſſignat cãꝫ, ⁊ p̊ de receptione, ⁊ dicit,[nã(q̇ recipiũt)qđ cupiũt,adipiſcunt̃.]⁊ ſic acq̇rũt ea,q̃ non habebãt,q̃ ſunt eis noua,cũ mutatio ſit iucũda,bñficiũ accipe erit iucundũ. Pꝛęterea eſt alia rõ, nã q̇ recipiũt,qđ cupiũt,adipiſcunt̃,iucũdũ ergo eſt,qꝛ ꝯuenit appetitui nãli.deiñ de bñficioꝝ collatiõe ꝓbat, ⁊ dicit,[q̇ aũt ꝯferũt.bñt,⁊ abũdãt ÿs,q̃ vtriſqꝫ].ſ.recipiẽtes,⁊ dãtes,[appetũt,]nã dãtes hñt ⁊ abũdãt honorib᷒,q̊s recipiẽtes,⁊ dãtes appetũt. Supius eniꝫ declaratũ eſt in munere eſſe honoꝛẽ dãtis ⁊ recipiẽtis. Quia igit̃ vterq́ꝫ hꝫ,qđ appetit,ꝯferre igit̃ bñficiũ ꝯuenit appetitui nãli.igit̃ iucũdũ. P̃.in accipiẽdo honoꝛe,quem p̊us nõ habebat,ꝯferẽs bñficiũ mutat̃, mutatio ꝟo iucũda eſt.P̃.qui confert,excedit, excedere autem iucundum eſt,quare beneficium conferre iucundum.

¶ Quoniam autem bene męreri iucundum eſt,coꝛrigere pꝛopinquos, ac manca ſupplere iucundum hominibus eſt.

Cõmẽta^m. ¶ Ex ꝓximo loco 3° infert quartũ,⁊ dicit.[Qm̃ autem] ευποιητικον.i.beneficiũ eẽ,ac[bñ mereri,] bñficiũqꝫ cõferre,[iucundũ eſt,]vt ex ꝓximo 3° loco pꝫ, iccirco επανορθουν.i.ſubuenire, ac [coꝛrigere pꝛopinquos,

ac manca ſupplere iucūduꝫ hoībus eſt.]nam ex hoc ap paret hoīem hoībus benefacere, videt̄ eniꝫ quaſi eius ꝓteſtor,quatenus eos corrigit,atqꝫ indigentiā ſupplet. accedit ꝙ in hoc corrigēs videatur excedere, excedere ꝟo(vt ſuperius patet)iucundum eſt.

¶ Et quoniam diſcere, ⁊ admirari, ⁊ cętera eiuſmodi,iucunda ſunt,neceſſe eſt, ⁊ imitatiuuꝫ,(vt pictura, ⁊ ſtatua, ⁊ poeticū)⁊ oē qðcūqꝫ fuerit repn̄tatiuū(ēt ſi iucunduꝫ id non ſit,qð repſentat̄)iucundū eſſe. non eniꝫ illo lętatur, ſed qm̄ ratiocinatio eſt, ꝙ hoc illud ſit. Quare aliquid diſcere accidit.

Cōmēta^m. ¶ Nunc aſſignat locū quintū de imitationibus,⁊ dicit.[Et qm̄ diſcere ⁊ admirari,⁊ cętera eiuſmodi].ſ. ſcire,⁊ intelligere,[iucūda ſunt,neceſſe eſt imitatiuum]oē.ſ.ſimulachrū oē,qð gręce dr̄ μεμιμημενον,eſſe iucundū,[vt eſt pictura ⁊ ſtatua,] quę dr̄ ανδριαντοποιια .i. (vt ita dixerim)ſtatuificatio,[⁊ vt eſt ποιητικη] ideſt poeticū,qð eſt repſentatiuuꝫ per geſta,omne enim tale eſt iucūdum,[⁊]ēt neceſſe eſt[iucundū eſſe oē, qðcūqꝫ fuerit repſentatiuū,ēt ſi iucūdum id non ſit, qð repſentatur,]vt larna,quę repſentat ſeruū,vel meretriceꝫ, vel tale id genus:qð eſt non iucūdū,ipſa tn̄ iucūda eſt,[nō eni illo lętat̄]circūſpiciens qð repſentat̄, [ſed]lętatur, q̄ꝛ diſcit aliquid,[qm̄ ratiocinatio eſt,ꝙ hoc]repſentatiuū [ſit illud,quare aliqd diſcere accidit.] diſcit eni repſentatiuū eſſe ſimilitudine ⁊ imitatione ad amuſiꝫ,illud qð repn̄tat,verbi gr̄a,ſi repn̄tat ſeruuꝫ, diſcurrēdo tandē cognoſcit eum eſſe quaſi ſeruū,quē repſentat,⁊ ſi ſit ſtatua,diſcit ſtatuā eſſe adeo ſimilē,vt non videatur dr̄ia aliqua inter ſtatuā,⁊ rem,quā repſentat,ſed cuꝫ in diſcēdo ſit voluptas, iō hmōi voluptifica oia ſunt. nō ergo circūſpiciētes lętant̄ illo,qð repn̄tant,ſed quo videtur aliqd diſcere.rōcinatione eniꝫ diſcūt,qð hoc repſentatiuum,ſic illud,qð repn̄tat:⁊ qð nihil deſit niſi loquela,ſi fuerit pictura,vel ſtatua.eſt ēt ī his admiratio, nam(vt dr̄ primo lib° de partibus)in repn̄tatiuo circūſpiciētes admirant̄ opificis ingeniū. ⁊ cum admiratio ſit iucūda,ideo oē repſentatiuū eſt iucunduꝫ. Hinc fit, vt larnę, ⁊ oēs repſentationes ſint iucundę,nec modo repręſentationes ſunt iucundę,verū etiam artes repręſentandi:⁊ poetica omnia.

¶ Et periclitationes, ⁊ paruā ob cām ſeruari a periculis.admirabilia eniꝫ hęc oia ſunt.

Cōmēta^m. ¶ Sextum locum aſſignat de euaſione a periculis,⁊ dicit.[Et]qm̄ admirabilia iucūda, ideo[ꝑiclitationes,]q̄ gręce dicunt̄ περιπετεια,[⁊ paruā ob cauſam ſeruari a periculis,]iucunda ſunt,[admirabilia eniꝫ hęc oia ſunt,]quare erūt iucūda. Egidius in ſuis trāſlationib⁹ legebat verbū περιπετεια, circūuolutiones,iō accepit pro reuolutionibus rerū,⁊ mundi,quibus reuolnūtur dn̄ia,⁊ mundus. Et errauit,nam Georgius bene meritus de vtraqꝫ lingua,pericula tranſtulit. Quę tn̄ Egidius dicit,non ſunt falſa,licet extra propoſitum.

¶ Et quoniam qð ſm naturā eſt,iucundum eſt,quę ꝟo eiuſdē generis ſunt, ſm naturaꝫ inuicem ſunt,oia cognata,ac ſimilia vt plurimum iucunda ſunt. vt hō homini, ⁊ equus equo, ⁊ adoleſcens adoleſcēti,vnde ⁊ ꝓuerbia dicunt̄,ꝙ coętaneus coętaneū delectet, ⁊ ꝙ ſemꝑ ſimili charū ſit ſimile, ⁊ ꝙ nouerat bellua belluam, ⁊ ꝙ ſemper graculus ad graculum ⁊ cętera quęcūqꝫ huiuſmodi.

¶ Septimū locū aſſignat a ſimilibus ſm naturā, ⁊ ſyllogizat hoc pacto.[Et qm̄ qð ſm naturā eſt,iucundum eſt,]cōueniēs eniꝫ naturę iucunduꝫ eſt(vt ſupius diximus)hęc eſt maior,deinde accipit minorē ⁊ dicit,[quę ꝟo eiuſdē generis ſunt.ſm naturā inuicē ſunt,]q̄ꝛ alterum alteri nāle eſt.tunc dat ꝯcluſionem,⁊ dicit,[oia cognata ac ſimilia].ſ. ſpē,[vt plurimū]inuicem[iucunda ſunt].ſ.alteꝝ alteri.[vt homo hoī,⁊ equus equo,⁊ adoleſcens adoleſcenti.]adducit ad ꝯfirmationē hoꝝ ꝓuerbia,⁊ dicit,[⁊ ꝓuerbia dicunt̄,]ως ηλιξ ηλικα τερπει,ideſt[ꝙ coętaneus coętaneū dlectet,⁊] ως αει τω ὁμοιω φιλον το ὁμοιον,ideſt ꝙ[ſemper ſimili charū] ſit[ſimile.] ⁊ γνωκει δε θηρ θηρα.i. [nouerat bellua belluā.⁊]αει κολοιος παρα κολοιον.i.[ſemꝑ graculus ad graculū,]nā κολοιος gręce,latine pt̄ dici ⁊ pica, ⁊ monedula,⁊ graculus. [⁊ cętera quęcūqꝫ hmōi.] hęc autē intelligenda ſunt(vt plurimum)qm̄ aialia,vt dr̄ ꝑ politicoꝝ lib°,eodē cibo viuentia mutuo ſe oderunt,ꝑ accidens enim(vt Ariſto.inquit in lib.ęthicoꝝ) ſimile qn̄qꝫ ſuū ſimile odio hꝫ,hinc ꝓuerbiū inter pares eſt inuidia,⁊ illud,riualē poſſem non ego ferre iouem.cauſa eſt q̄ꝛ alterū ſubripit alteri bonum, ⁊ quantū ad hoc non eſt ſimile,ſed contrarium.

¶ Et qm̄ ſimile, ac qð eiuſdem generis eſt, ſibi ipſi oē iucūdum eſt,idqꝫ maxime vnuſquiſqꝫ ipſe ad ſeipſuꝫ hꝫ,neceſſe eſt omnes, alios plus,alios minus ſeipſos amare.nam oia illa vnicuiqꝫ ad ſeipſuꝫ maxime inſunt.

¶ Octauū locuꝫ aſſignat ex 7° ⁊ dicit.[Et qm̄ ſimile,ac id,qð eiuſdē gn̄is eſt,ſibi ipſi omne iucūdū eſt,]vt paulo ante pꝫ,[adqꝫ maxime vnuſqs ipſe ad ſeipſuꝫ hꝫ,] eſt enim vnuſqs ſibi,non ſoluꝫ genere ⁊ ſpecie ſimilis, ſed idē,ideo cōcludit,[neceſſe eſt oēs,alios plus,alios minus ſeipſos amare.nā oia illa].ſ.ſimile eſſe ſpē, ⁊ genere[vnicuiqꝫ ad ſeipſum maxime inſunt.] nec ſolum ſimile,ſed eſſe idē vnicuiqꝫ ad ſeipſuꝫ ineſt. igit̄ vnuſquiſqꝫ maxime amat ſeipſuꝫ. Accedit ad hęc ꝙ amare ſeipſuꝫ cōueniat naturali deſiderio. nam naturali deſiderio vnuſqſqꝫ appetit ſui ipſius cōſeruationeꝫ,ac ſibi ipſum bonum. De philantia ꝟo,quę eſt amor ſui, Ariſtote.plurima dicit in libris ęthicorum, ⁊ nos in libro de pulchro,ideo de ea hactenus.

Cōmēta^m.

¶ Et qm̄ oēs ſeipſos amant,ſua quoqꝫ vnicuiqꝫ iucunda eſſe neceſſe eſt,vt opa,orationes, quapꝑ aſſentatoꝝ vt plurimuꝫ,amatores ſunt, ⁊ amatores amantiuꝫ, ⁊ amatores honoris, ⁊ amatores filiorum ſunt. nam ipſorum opera filij ſunt.

¶ Ex proximo loco ꝯcludit octauū,⁊ dicit.[Et qm̄ omnes ſeipſos amant,ſua quoqꝫ vnicuiqꝫ iucūda eſſe neceſſe eſt, vt]ꝓpria[opera,]⁊ ꝓprias[orationes,] ⁊ ꝓpria carmina,⁊ ꝓprios libellos,⁊ eiuſmodi. nā omnia hęc ſua ſunt.ideo vlterius cōcludit,[quapꝑ aſſentatoꝝ (vt plurimū)amatores ſunt,]dixit vt plurimū, q̄ꝛ virtute prędtiti odio hn̄t aſſentationes. tn̄ plerūqꝫ amam⁹ aſſentatores,q̄ꝛ laudant opa noſtra.[⁊ amatores amantiū,]q̄ꝛ ēt amantes laudant opera nr̄a,[⁊ amatores honoris,]⁊ qm̄ ꝑ honorē cōmendant̄ opera noſtra, cum honor ſit teſtimoniū virtutuꝫ.[⁊ amatores filioꝝ ſunt, Cōmēta^m.

nam

nam ipſoꝛū opera filij ſunt.] Quibus pꝫ fieri nō poſſe nos amare,quin amemur, ſi eniꝫ aſſentatoꝛes amam⁹, qui fingūt nos amare,neceſſario amabimus eos, quos nos amare credimus, ſicuti eniꝫ nāle eſt vnicuiq; vt ſe ipſum amet,ſic nobis nāle erit eum oēm amare,quē pu tauerimus nos amare.de hoc tñ in libꝛo de pulchꝛo.

¶ Et manca ſupplere iucundum, quoniam opus iam ſuum ſit.

Cōmētaᵐ. ¶ Repetit locū quartū ſuperius aſſignatū verū hic alia ꝯſideratione,⁊ dicit.[Et māca ſupplere iucūdum,]hoc enim ſupius eſt pꝛobatum via bñfaciēdi,hic ꝓbat alia via,⁊ dicit,[qm̄ opus iam ſuum ſit,]⁊ ſic inquantuꝫ ſit opus ſupplētis,erit iucundū ei.ſupius vo,q: bñficium ꝯferre erat iucundū,⁊ ſupplēdo beneficiū cōfert, ideo erat cōferenti iucūduꝫ. ⁊ quantū ad h̄ bñ dicit Egidius eundē locū poſſe repeti,qm̄ hꝫ diuerſas ꝯſiderationes.

¶ Et quoniam pꝛincipari eſt iucundiſſimū, ideo ſapientē eſſe iucundū videt.etiā ſapien tia multaꝝ ac mirabiliū rerū ſcientia eſt.

Cōmētaᵐ. ¶ Aſſignat locū nonū ex locis ſupius aſſignatis,⁊ dicit.[Qm̄ pꝛincipiari,]⁊ excedere(vt ſupius diximus)[iu cūdiſſimū eſt,]cū ſapere pꝛincipātis, ac excedentis ſit, [iō ſapientē eſſe iucundū vr̄,]nam in hoc vr̄ pꝛincipari ac excedere.aſſignat aliā rationē,⁊ dicit,[etiā ſapientia multaꝝ ac mirabiliū ſcia ē.]igit ſapere iucūdū ē. Scia eniꝫ reꝝ multaꝝ,ac mirabiliū cōuenit deſiderio natu rali,ſi quidem omnes homines natura ſcire deſiderēt, ⁊ maxime ea,quę multa,⁊ mirabilia ſunt.

¶ Ad hęc cū amatoꝛes honoꝛiſ plerūq; ſint, neceſſe eſt increpare vicinos iucundū eſſe.

Cōmētaᵐ. ¶ Aſſignat locū decimū ex loco ſuperius aſſignato,⁊ di cit.[Ad hęc cū amatoꝛes honoꝛis plerūq;]hoīes[ſint,] vt ſupius eſt ꝓbatū,q: honoꝛ eſt ſignū virtutuꝫ,q̄ ſunt noſtra opera,[neceſſe eſt increpare vicinos,iucundum eſſe,]nec ſolum vicinos,ſed omnes alios,quoniā quan tum ad hoc videntur honoꝛari.

in eo ταυθα hic.

¶ Et in quo vnuſq; ſibi eſſe optimus vr̄, in eo verſari, vt Euripides ait, ⁊ ad hoc inſi ſtit,dans cuiuſq; diei maximā partē,vt ipſo ſeipſo fruatur,qui eſt optimus.

Cōmētaᵐ. ¶ Aſſignat locū 11ᵐ ex loco ſupius aſſignato,vbi dice bat opus eſſe cuiq;,cuius eſt,iucūdum, ex hoc deducit 11ᵐ locū,⁊ dicit,[Et in quo]ſ. ope[vnuſqſq; ſibi opti mus vr̄,]id eſſe iucundiſſimū,⁊[in eo]maxime[verſa ri,]nā ſi cuiq; opus ſuū iucundū eſt,opus ſuum,in quo vr̄ optimus,maxime erit iucūduꝫ. ⁊ in eo maxime ver ſabit,nec ſolū q: ꝓpꝛiū opus cuiq; iucunduꝫ eſt,ſed ēt vt ſeipſo fruat,verſabit in eo opere,in quo vr̄ ſibi op timus eſſe.⁊ ad h̄ adducit carmē Euripidis dicens,[vt Euripides ait.]και επι τουτ᾽,νεμων εκαϛης ημερας πλειϛον μερος,ιν᾽αυτος αυτου τυγχανη βελτιϛος ων.i.[⁊ ad hoc iſiſtit,dās cuiuſq; diei maximā par tem,vt ipſo ſeipſo fruit, qui eſt optimus.]ideo qui eſt optimus in muſica,maioꝛē diei partem in cythara ipſe conſumit.Qui vo in pictura,ſilr ⁊ qui in alio opere,in illo etiaꝫ ſimilr,nam in eo maxime relucet bonitas no ſtra,⁊ ſm ipſum maxime fruimur nobis ipſis.

ocium ανεσις requies relaxatio.

¶ Et cū ludus ſimiliter ex iucundis ſit, ociū quoq; oē,ac riſus iucundus eſt. Inſup ridi cula iucūda neceſſario ſunt, ⁊ hoīes, ⁊ ver ba,⁊ opera. Sed de ridiculis in ijs, quę de arte poetica dicta ſunt, determinatū eſt ſeoꝛ ſum. De iucūdis igit hęc dicta ſunt,doloꝛi fica vo ex ꝯtrarijs hoꝛum patēt. Quoꝝ igi tur gratia iniuriam inferunt,hęc ſunt.

Cōmētaᵐ. ¶ Ultimū locū accipit ex loco ſuperius aſſignato de lu dis,⁊ dicit.[Et cum ludus ſilr ex iucūdis ſit,]naꝫ(vt ſu perius diximus)nō eſt res violenta,non enim in ludis noſtrā naturā violentamus,nec cōpellimus,[ανεσις] ideſt[ocium,]requies,relaxatio,[quoq; oē, ac riſus iu cūdus eſt,inſup ridicula iucunda neceſſario ſunt, ⁊ ho mines,⁊ verba,⁊ opera.]hęc eniꝫ delectant,tum q: con ueniunt naturę,eſt enim hō aīal riſibile,tum q: vacare his,nulla vr̄ nobis ineſſe moleſtia, excuſat auteꝫ ſe cur de ridiculis nō determinauerit.⁊ dicit.[ſed de ridiculis in ijs, quę de arte poetica dicta ſunt,determinatum eſt ſeoꝛſuꝫ,]tunc epilogat,⁊ dicit,[de iucundis igit hęc di cta ſunt,doloꝛifica,vo ex ꝯrijs hoꝛū]ſ. locoꝝ[patēt,] tunc addit quaſi aliū epiloguꝫ, ⁊ dicit,[quoꝝ igit gr̄a] hoīes hoībus[iniuriam inferunt,hęc ſunt.] nemo eniꝫ iniuriam facit,niſi ꝓꝓ voluptatē, voluptas vo,in qui bus cōſiſtat,ex his perſpicuū ꝓꝓ voluptates enim ⁊ iu cunda hoīes hoībus iniuriant. Ex his pꝫ cur diuerſas iniurias hoīes hoībus inferunt,cā eniꝫ eſt, qm̄ diuerſa ſunt iucūda,quibus hoīes mouent ad iniuriādū. Qua re licet hoīes hoībus vnam eandēq; iniuriā facere poſ ſint, ꝓꝓ multa iucunda, quia tñ diuerſa ſunt iucunda, quibus hoīes mouent ad iniuriandū,ideo diuerſę agū tur iniurię.nā alij vna voluptate moti vnā, alij alia vo luptate moti aliā moliunt iniuriā. Sed de riſu ⁊ ridicu lis nōnulla dicamus. Pꝛimo tñ ſupponētes nos nō de riſu p̄ter nāli eſſe locuturos,qui ſimptωma, vel accidēs alicuius moꝛbi eſſe vr̄.p̄ter nālis eniꝫ riſus multas cās hꝫ,ex quibus ꝓficiſci pōt,ex phꝛeneſi enim ⁊ cinti trāſ uerſi ꝑcuſſione,⁊ ex croci aſſumptione ⁊ foꝛtaſſe ex ti tillatione aſſellaꝝ,⁊ alijs inumeris cauſis cōtingere po teſt,veruꝫ nos de eo riſu loqmur,q ex nulla cā,nullaq; p̄ter nāli diſpōne pꝛoficiſcit.eſt aūt riſus hmōi,qui ſit in hoīe bene affecto,a cā inducēte gaudiū in eaꝫ animę parteꝫ dr̄ appetitus,in quā nequaq; induci poterit,niſi res gaudioſa(vt ita loquar)eam animę partē mouerit, quę a phīs dr̄ imaginaria, gręce vo φανταϛικη,hęc enim cū iudicauerit cām eſſe taleꝫ,hoc eſt gaudioſam, (ſic eniꝫ loquūtur ipſi)mouet appetitū ad riſum. hmōi riſus eſt,quo in aduētu amici,vel in acqſitiōe pecunia rū,vel in receptione filij,⁊ in ceteris ſimilib⁹, ridemus. Ex his ꝑſpicuū nunq; riſuꝫ nālem fieri poſſe,niſi p̄ceſ ſerit gaudium in appetitu ſenſitiuo cā perſpicua eſt,eſt eniꝫ gaudiū in ſubiecto apto nato paratum inducere ri ſuꝫ,ſicuti caloꝛē caloꝛ in coꝛpoꝛe inflāmabili. Gaudiuꝫ eniꝫ mouēdo appetitū,mouet ſpūs,⁊ ſanguinē ad lacer tos,⁊ muſculos pectoꝛis,atq; faciei, ⁊ tandē mouet ad riſum.nō pōt aūt gaudiū induci in ea animę parte q̄ dr̄ appetitus niſi ea moueat quę dr̄ imaginaria, nam niſi p̄cognouerit atq; p̄conceperit res ſub rōne iucūdi,atq; (vt ita dixeriꝫ)ſub rōne rei gaudioſe,nō efficiet in ſen ſitiuo ipſo appetitu gaudiū. Argumēto aūt nobis ſunt pueri,qui in luceꝫ editi non rident niſi poſt q̄draginta dies.eo eniꝫ tpe quędā iucūda appꝛehēdere incipiunt, vt lumen,coloꝛes,picturas,voces,ſonos,quę cognita a virtute ipſa imaginaria ſub rōne rei(vt vtar verbo eo rū)gaudioſę ſaltē confuſe,mouēt partem appetitiuam ad gaudiū,quę poſtea mota,mouēdo ſpūs,⁊ caloꝛē ad inſtra riſus,tandē riſum efficit in pueris.nō pōt igit ri ſus fieri,niſi p̄ceſſerit gaudiū,gaudiuꝫ vo,niſi p̄ceſſerit

De riſu ⁊ ridiculis.

imaginatio rei gaudioſę. Mouet aũt gaudiũ ad riſum in aliq̃bus magis, in aliq̃bus minus, in q̃bus enim ſunt ſpũs multi, boni, ⁊ mobiles, in his gaudiũ fit ex re gaudioſa admodũ parua. hi enĩ adeo ex leui cã ridẽt, vt ſępe credant̃ ſine cã ridere, cũ tñ abſqꝫ cã non rideãt. In q̃bus aũt ſpũs ſunt pauci, mali, atqꝫ vix mobiles, in his gaudiũ fieri nõ põt, niſi ex pollenti ipſa cã. hmõi autẽ ſenes ſunt, atqꝫ atrabili affecti, qui fere nunq̃ꝫ rident. ridicula ꝟo (vt Ariſto. inquit) ſunt hoies, verba, ⁊ opera, quę inducẽdo gaudiũ in virtute appetitiua mouent ad riſum. ¶ Quo ꝟo modo hoies verba, ⁊ opa mouẽt ad gaudiũ, dictũ eſt, oẽ enim iucũdum in ſubiecto apto nato, põt inducere gaudiũ, ⁊ ſi gaudiũ, igitur põt mouere ad riſum. homo eniꝫ aptus ſua natura eſt ridere, igitur oẽ iucũdum in hoie põt inducere riſuꝫ, qꝛ oẽ iucunduꝫ põt inducere gaudiũ atqꝫ lętitiã. q ꝟo ſint hoies iucundi, quęue verba atqꝫ opera iucunda, ex pñti capite põt colligi. hiſtriones enim ſcurrę, larnę, lemures, ⁊ cęteri id genus, non inducunt ad riſum, niſi qꝛ iucũdi ſunt. huius rei ſigno nobis ſunt ceſpitationes hoiuꝫ, caſus, veſtium peruerſiones, ⁊ id genus, quę nõ eſſent ridicula, niſi in appetitu gaudiũ atqꝫ lętitiaꝫ inducerẽt, ex eo. vꝫ. qꝛ exiſtimamus nos eſſe prudẽtiores eis, quatenus ex prudẽtia noſtra putamus ea nõ facere. In caſibꝰ ꝟo pnitioſis non ridemus, qꝛ cõpatimur, ⁊ qꝛ ſtulti neſciunt tẽperare gaudiuꝫ, ideo ſępiſſime cachinant̃. prudentes ꝟo cũ oiuꝫ ſint moderatores, aut non ridẽt, aut modeſte ſubridẽt, hęc pauca de riſu, atqꝫ ridiculis. In libº ꝟo de pulchro ẽt plura diximꝰ. ℂ Dubitaret forte q̃ſpiaꝫ, qꝛ non vĩ Ariſto. oẽs cauſas iniuriaꝝ enumeraſſe nam multi iniuriã faciunt ꝑꝑ acquiſitionẽ bonoꝝ furando, vel negando debita, vel alia eiuſdeꝫ generis faciendo, vbi pꝫ huius iniurię nullã eſſe cauſam ex eis, quę dictę ſunt. dici põt cãm huius iniurię eſſe cõcupiſcentiã ſiue id, cuius cupiditas ineſt. dixit eniꝫ Ariſt. ſuꝑius, [⁊ cuiꝰ cupiditas ineſt] .ſ. nobis, id [oẽ eſt iucundũ, naꝫ] (vt inquit) [cupiditas iucundi appetitio eſt.] Quare hi iniuriãtur ꝑꝑ iucũdũ, cuius cupiditas nobis ineſt, qui eniꝫ furant̃, vel negãt debita creditoribꝰ, vel ijs, quibus dare ex lege debẽt, ꝑꝑ cupiditatẽ bonoꝝ iniuriant̃, quoꝝ in nobis p̃ceſſit cupiditas, quare ſi illiberalis iniuriã facit, nolẽs dare qđ dꝫ, hoc facit, qꝛ aliena pecunia eſt ſibi iucũda, cuius in eo cupiditas affuit. ſi intẽperatus alterius vxorẽ exaudẽs, alteri in hoc iniuriaꝫ fecit, id fecit, qꝛ eius p̃ceſſit cupiditas. ſicqꝫ vnuſquis alteri iniuriam infert alicuius delectationis grã. igitur oẽs appetitione iucũdi mouent̃, ⁊ ſic oẽs cãs Ariſt. tetigit: nec vnã omiſit, vt pꝫ ꝯſiderãti oẽs iniurias, ⁊ ea iucũda, quę hic enumerauit. naꝫ nullius alterius gratia iniuria fieri poteſt, niſi ſit aliquod iucundum ex enumeratis.

QVOMODO SE HABENTES, INIVRIANTVR.

ℂ Quomodo ꝟo ſe habẽtes, ⁊ quibus, nũc dicamus.

Cõmẽtaᵐ. ℂ Cum expoſuiſſet oẽs cãs, quaꝝ gratia hoies hominibus iniuriam inferunt, nũc ꝓponit reliqua faciunda, ⁊ dicit. [Qũo ꝟo ſe hñtes] hoies iniuriãtur, [⁊ quibus] qualibuſue hoibus iniuriã faciũt, [nũc dicamus.] nã cũ tria ꝓpoſuiſſet, ⁊ ex eis vnum abſoluiſſet, reliquum eſt agere hęc duo, quę proponit nunc faciunda.

tum / ὅταν / cum.

ℂ Ipſi ergo tum rem geri poſſibile eſſe arbitrantur, aut ſibi poſſibile, ⁊ cuꝫ egerint, ſi cęlare ſperauerit, aut ſi depħenſos, non daturos pęnam, aut daturos quidem, ſed ſupplicium minus fuerit ſibi, vel his quos cordi habent, q̃ꝫ ſit emolumentum.

ℂ Nunc exequit̃, ⁊ p̃mo oſtẽdit, atqꝫ modos tãgit, quibus ſe hñtes pñt iniuriari, ⁊ tangit tres modos, ⁊ dicit. Cõmẽtaᵐ. [Ipſi ergo tum rem geri,] idest iniuriari [poſ̃e eſſe arbitrant̃, aut eſſe ſibi poſ̃e,] cũ. vꝫ. ſe habuerint aliquo triũ modoꝝ, ⁊ exponit eos, ⁊ dicit, [⁊ cum egerint] .ſ. alteri iniuriã, [ſi cęlare ſperauerint,] aſſignat ẜm moduꝫ, ⁊ dicit, [aut ſi depħẽſos] in inferendis iniurijs, ſperauerint ſe [non daturos pęnã.] deinde dat tertiũ modũ, ⁊ dicit, [aut daturos quidẽ] pęnaꝫ ſubaudi ſi ſperauerint, [ſed ſuppliciũ] dãnũue ex pęna emergẽs ſperauerint, [vt minus fuerit ſibi] vel ſuis, [his] dico, [quos cordi hñt, q̃ꝫ ſit emolumentũ,] vel vtile ex iniuria illata ſequens. ⁊ ꝑ hos, quos cordi habẽt, intelligit ſuos intimos, vt parentes, fratres, ſorores, atqꝫ filios. Hi eniꝫ ſunt, quos cordi iniurioſi homĩes hñt. Egidius ꝟo ꝑꝑ corruptas trãſlationes dixit quatuor eſſe modos, quibꝰ q̃ñatiꝫ hoies ſe hñt, vt iniuriã inferant. Qui licet non ſint ad mẽtẽ Ariſto. tamẽ nõ ſunt mali. eſt itaqꝫ p̃mus, ſi ſperauerint latere, cũ egerint. Scđs ſi nõ latere putauerint, ſperent nõ dare pęnas. Tertius ſi putauerint dare pęnaꝫ, putẽt minus ſibi dãnum eſſe, q̃ꝫ ſit in rei veritate. Quartus ſi nouerint dãnũ quantũ eſt in rei veritate, ſperauerint non eſſe tantum, quantum emolumentum eſt, quod eſt ſibi cordi. cęteri omnes iſti modi eſſe poſſunt.

ℂ Sed quę poſſibilia, quęue impoſſibilia videant̃, in ijs dicent̃, quę poſterius ſunt. cõia enim illa oia ſunt oibus rhetoricę partibus.

ℂ Quoniã de poſſibili ⁊ ipoſſibili dicet̃ in pñti [ſ]ectione, quę eſt de accuſatione, ⁊ defenſione, oñdit non per oẽm modũ hic eſſe dicenduꝫ de poſſibili, atqꝫ impoſ̃i, quia nõ de poſſibili atqꝫ impoſſibili, vt ſunt cõia omnibus generibus dicẽdi, qm̃ de poſſibili, atqꝫ impoſſibili, q̃ ſunt cõia oibus generibus, dicet̃ ſcđo huius. vñ dicit. [Sed quę poſſibilia, quęue impoſ̃ia, videant̃, in ijs dicẽtur, quę poſterius ſunt] .ſ. ſcđo huius. [cõia eniꝫ illa oia ſunt oibus rhetoricę partibus] .i. generibus. De poſſibili ꝟo, ⁊ impoſſibili ſpeciatiꝫ, vt cuiqꝫ generi accõmodant̃, dicit̃ in vnoqꝫ capite, vbi de genere agitur. naꝫ cũ egiſſet de deliberatiuo genere, egit de maiore ac minore accõmodatis generi illi, ⁊ hoc fecit, cuꝫ docuiſſet nos cognoſcere maius atqꝫ minus vtile. egit etiã de poſſibili, ac ipoſ̃i illi generi accõmodatis, fecitqꝫ hoc, cum docuiſſet nos ꝑſuadere poſſe vnicuiqꝫ ciuitati ex ijs, q̃ ciuitati ſunt accõmodata, quę nõ erãt poſ̃ia alteri ciuitati. Inſuꝑ cum egiſſet de genere demõſtratiuo, docuit nos cognoſcere maius ⁊ minus generi accõmodata, vt cum docuiſſet maius, minuſue laudabile. egit de poſſibili ẽt atqꝫ impoſ̃i illi generi accõmodatis, cũ docuiſſet nos cognoſcere poſſe facile laudare ex ꝓpinqs, ⁊ alijs locis ad hęc adductis. ita quoqꝫ facit in pñti genere, docebit enim nos loca, quę ſunt de maiore, ac minore, cum docuerit nos cognoſcere maius, ac minus iuſtum. aget ẽt de poſſibili atqꝫ impoſ̃i huic generi accõmodatis, quum docebit quibus eſt poſ̃e, quibuſue ipoſſibile iniuriã facere, vel qui nõ facile, vel qui facile iniuriant̃. quippe cũ facile atqꝫ difficile cognata ad moduꝫ ſint ipſis poſſibili atqꝫ impoſ̃i. At cões cõſiderationes de poſſibili atqꝫ impoſ̃i, quę ſingulis generibus cõmunes ſunt, ſcđo libº huius eſt ꝑtractaturus, ideo de eis ad librũ illum nos mittit. nec poſuit cõem tractatũ de mi-

noꝛe atq; maioꝛe, vt fecit de poſſibili, ⁊ impoſſibili, naꝫ cum egiſſet de genere deliberatiuo, ⁊ voluiſſet declarare maius, ⁊ minus vtileꝫ, docuit nos cognoſcere maius ⁊ minus, quatenus accōmodari pñt ſingulis generib' dicendi. ⁊ hoc fecit, cū declaraſſet, quid excedens ſit, ꝗd ue maius, ⁊ quid magnum.

¶ Ipſi ꝟo poſſe ſe abſq; dāno iniuriari arbitrantur, qui ſunt potentes loqui. Et actiui, q in multis certaminibus ſunt experti.

Cōmētam. ¶ Exeqtur nunc de ꝓpoſita intētione, ⁊ pꝛimo exeqtur de pꝛimo, ⁊ aſſignat loca eoꝝ, qui potentes ſunt ad non ſoluendā pęnaꝫ, quoꝝ pꝛimus accipit̄ ex parte ſui, ⁊ dicit. [Ipſi ꝟo poſſe ſe abſq; dāno iniuriari arbitrant̄, q ſunt potētes loqui,] vtputa qui oꝛationis copiaꝫ habēt. deinde ex parte ſui aſſignat aliū locū, ⁊ dicit, [⁊ actiui, q in multis certaminibus ſunt experti,] fieri enim poteſt, vt aliq̄s eloquētiſſimus ſit, tñ in certaminibus inexpertus, impotens erit iniuriari. nec etiaꝫ valet eſſe actiuum ſine experientia certaminum.

¶ Et ſi plures amici fuerit, ⁊ ſi diuites, ⁊ maxime quidem (ſi ipſimet ſint in his, quę dicta ſunt) putant ſe poſſe. Si aūt non, ſi ſint ipſis huiuſmodi amici, aut miniſtri, aut cōplices. nam ꝓpter hęc ⁊ facere, ⁊ cęlare, ⁊ non dare pęnam poſſunt.

Cōmētam. ¶ Aſſignat ſcōꝫ locū ex parte amicoꝝ, ⁊ dicit. [Et ſi plures amici fuerint, ⁊ ſi diuites] .ſ. ſui amici fuerint, naꝫ fauoꝛe eoꝝ arbitrant̄ nō pati pęnas. [⁊ maxime quidem ſi ipſimet] iniuriatoꝛes vna cuꝫ amicis [ſint] .ſ. expti [in ijs quę dicta ſunt] .ſ. in certaminibus, ⁊ in inferendis iniurijs, nā ſi ſic fuerint ipſi ⁊ amici, maxime [putant poſſe] .ſ. facere iniuriā, nō patiēdo pęnā. [ſi autem non] ſint ipſi .ſ. diuites, nec expti, [ſi ſint ipſis huiuſmodi amici] ſ. experti, diuiteſq;, [aut] ſi nō amici tales ſint, [fuerint] tales [miniſtri,] quibus vtit̄ ad iniuriandū. [aut] ſi non ſint tales miniſtri, ſint tales κοινωνοι, ideſt [cōplices,] vel participes delicti: [nam ꝓpter hęc ⁊ facere, ⁊ cęlare, ⁊ non dare pęnā poſſunt,] vel ſaltem arbitrantur impune ſe poſſe iniuriari.

¶ Et ſi amici fuerint ijs, qui iniuriam patiuntur, aut iudicibus. naꝫ amici qdē, ⁊ incurioſi ſunt ad iniurias patiendas, ⁊ ad reconſiliandū, anteq̄ accuſent. Iudices ꝟo condonāt, ⁊ omnino dimittunt, quibus vtiq; amici fuerint, aut in paruis condānant.

Cōmētam. ¶ Aſſignat tertiū locū a patientibus, ⁊ quartuꝫ a iudicibus, ⁊ hos locos ſimul declarat, ⁊ dicit. [Et ſi amici fuerint ijs, qui iniuriam patiunt̄,] hic eſt tertius locus, [aut iudicibus,] hic eſt quartus locus. ⁊ declarat hęc loca, ⁊ dicit, [nā amici quidē] ἀφύλακτοι .i. [incurioſi,] quaſi non curantes ſunt [ad iniurias patiendas] .ſ. ab amicis, ꝑꝑ beniuolētiam enim non curant, [⁊] ſunt ēt incurioſi [ad reconſiliandū] ſecuꝫ amicos, [anteq̄ accuſent.] malunt enim reconſiliari q̄ accuſare ꝑꝑ beniuolentiā. ⁊ ſic non habēdo multā curā de recōſiliatione, facile malūt recōſiliari, q̄ accuſare. hęc eſt declaratio tertij loci, deinde declarat quartū, ⁊ dicit, [iudices ꝟo condonāt, ⁊ omnino dimittunt] impunes, [quibus vtiq; amici fuerint,] aut ſi cōdānauerint, [in paruis condānant.] hęc eſt declaratio quarti loci.

¶ DE APTIS CELARE.

¶ Apti latere ꝟo ſunt, qui ad ea, quę īponuntur, cōtrarij ſunt, vt imbecillis circa vulnerationes, ⁊ inops ⁊ turpis circa adulteria.

¶ Scōo nūc declarat, qui ſint apti latere quiq; ſperant cęlare, eo q2 ſunt apti latere, ⁊ aſſignat pꝛimum locū ab indiſpōne ꝯria rei, ⁊ dicit. [Apti ꝟo latere] qū iniurias inferūt, [ſunt, qui ad ea, quę] imponuntur, [ꝯrij ſunt] .i. ꝯrijs cōditionibus afficiunt̄: vtputa, qui ad ea incōmodi ſunt, [vt imbecillis circa vulnerationes] ſi enim imbecillus pulſaſſe hoieꝫ accuſaret̄, non eſſet credibile. nā foꝛtes conſueuerunt talia facere. [⁊ inops ⁊ turpis circa adulteria.] nam diuites ⁊ foꝛmoſi ꝯſueuerūt hęc facere. Cōmētam.

¶ Et quę in apto valde, ⁊ ante oculos ſunt. nam cuꝫ nemo putauerit, inobſeruata ſunt.

¶ Aſſignat ſcōm locū a qualitate loci, in quo fiunt iniurię. ⁊ dicit. [Et] ſperāt ēt cęlare, qui in ijs rebus iniuriātur, [quę in aperto valde, ⁊ ante oculos] poſitę [ſunt. nam cuꝫ nemo putauerit] in aperto fieri poſſe iniurias, [inobſeruata ſunt,] ⁊ ſic ſperant cęlare. Cōmētam.

¶ Et quę tanta ⁊ huiuſmodi ſunt, vt nemo. nam ⁊ hęc non obſeruantur. oēs eniꝫ cōſueta, ſicuti moꝛbos ⁊ iniurias obſeruant. quo eniꝫ nōdū aliq̄s laboꝛauit, ab eo nemo cauet.

¶ Nunc aſſignat tertiū locū a magnitudine facinoꝛis, ⁊ dicit, rurſus. [Et] ea cęlare ſperant, qui in ijs iniuriant̄, [quę tāta ⁊ huiuſmodi ſunt,] ⁊ tam grandia, [vt nemo] illa videat̄ aggredi, cuius cām aſſignat, ⁊ dicit, [nam ⁊ hęc non obſeruant̄. oēs enim ꝯſueta, ſicuti ⁊ moꝛbos, ⁊ iniurias obſeruant.] hoies enim quibus vſitatę iniurię ſunt, ab eis cauent, veluti ēt a moꝛbis, qui ſolent inuadere. [quo enim] moꝛbo [nondum aliq̄s laboꝛauit, ab eo nemo cauet.] eodē modo quādo taꝫ grandia ſunt, in q̄bus iniuriant̄, cum raro ſint, non obſeruantur. Cōmētam.

¶ Et quibus nullus inimicus eſt, aut plurimi. Alij eniꝫ putāt foꝛe, vt lateāt, q2 nō obſeruant̄. Alij latent, ꝑꝑea q2 non vident̄ fuiſſe aggreſſuri contra obſeruantes. ⁊ defenſionē habent, q2 non vtiq; fuiſſent aggreſſuri.

¶ Nūc aſſignat quartū locuꝫ a qualitate ꝑſonę, cui iniuria fit, ⁊ dicit. [Et] cęlare ſperant, qui ijs iniuriant̄, [quibus nullus inimicus eſt, aut plurimi,] ⁊ declarat pꝛimaꝫ partē loci, ⁊ dicit, [alij eniꝫ] .ſ. iniuriantes nullū inimicū habētibus, [putant foꝛe vt lateant, q2 nō obſeruantur,] id eſt q2 qui iniuriā patiunt̄, nō obſeruant̄ a ſuis, nec a ſe. His enim facile iniuria fit: ⁊ facile qui iniuriat̄, iniuriā cęlare poterit, naꝫ cū offenſus non habebat iniuriātem inimicū: nunq̄ credere poterit ab eo accepiſſe iniuriam. deinde declarāt ſecundā partē, ⁊ dicit, [alij] .ſ. qui faciunt iniuriā plures inimicos habentibus, [latent] .i. putant cęlare iniuriā, [ꝓpterea q2 nō vidētur fuiſſe aggreſſuri cōtra obſeruātes] ſe. i. q2 nō videt̄ cōſonum rationi, vt ipſi potuiſſent aggredi eos, qui ſe obſeruāt. [⁊] iſti [defenſionē habēt] cōtra ſuſpitioſos, [quia] (cuꝫ illi ſe obſeruent) non [vtiq; fuiſſent aggreſſuri.] hęc eni eſt rationalis defenſio. hꝫ etiam illā, ꝙ nō ipſe, ſed alij iniuriā intulerint, cum non habeat vnū dūtaxat inimicum. Cōmētam.

¶ Et quibus ineſt diſſimulatio, aut modus, aut locus, aut diſpoſitio facilis.

¶ Aſſignat quintū locū ab aliquibus cōtingētibus, ⁊ dicit. [Et] illi .ſ. ſperāt cęlare, [quibus ineſt diſſimulatio] Cōmētam.

ꝓmpta,atqȝ facilis.nam diſſimulādo,ac decipiēdo,iniuriant̄⌊aut⌋quibus ineſt⌊modus⌋vtputa interuētu tertij,veluti furant̄ interuētu ſeruoꝝ,vel ſeruaꝝ. Hoc pacto enim furādo putant cęlare poſſe iniuriā⌊aut⌋tertio ꝗbus facilis eſt⌊locus,⌋aptitudine enim loci ſępe craſſatores in ſyluis craſſant̄ viatores.⌊aut⌋ꝗbus ineſt⌊diſpoſitio facilis,⌋nam nūmi melius diſpoſiti ſunt, vt accipiant̄ ꝙ̄ animalia,ꝛ facilioꝛ eſt diſpoſitio ad iniuriandum ſenibus,ꝙ̄ iuuenibus, ꝛ mulieribus ꝙ̄ viris. ꝛ iunioꝛibus ꝙ̄ prouectis.

⁋ Et quicunqȝ(cuȝ cęlare non potuerint,eis eſt propulſatio iudicij,aut ꝓgatio diuturna,aut iudicium coꝛruptio.

Cōmēta^{m}. ⁋ Nunc ꝟo agit de ijs,qui iniuriant̄ rōne paucitatis dāni,ꝛ aſſignat primū locuȝ a ꝓpulſatione iudicij, ꝛ dicit. ⌊Et quicūqȝ cum non potuerint cęlare,⌋ꝛ dep̄henſos ſe pęnas daturos arbitrati fuerint , ſed minoꝛis ſibi , vel ſuis futuꝝ ſupplitiū,ꝙ̄ emolumētuȝ,⌊eis eſt ꝓpulſatio iudicij⌋.i.illi ſunt,ꝗ pñt ꝓpulſare iudiciū,⌊aut ꝓgatio diuturna⌋.i.aut ꝓgare tp̄s iudicij,⌊aut coꝛruptio iudicuȝ⌋.i.aut coꝛrūpē iudices pñt. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, ꝓpulſatio iudicij,ē pulſatio iudicij in lōgū.vñ ꝓpulſare eſt ꝓcul fugare.dicit igit̄ Ariſto.eos iniuriari,ꝗ ꝓpulſare.i.procul fugare iudiciuȝ poſſunt,ꝛ hoc dupl'r aut diu ꝓgando tēpus,ne iudiciū afferat̄,aut coꝛrumpēdo iudices,vt iudiciuȝ nō afferāt,ꝓpterea dicit ⌊Et⌋ iniuriatiui ſunt,⌊quicūqȝ(cū nō potuerint cęlare⌋.ſ. iniuriam)⌊eis eſt⌋.i.in poteſtate eoꝝ eſt, ⌊propulſatio iudicij,aut ꝓgatio diuturna,aut iudiciū coꝛruptio⌋.i.q̄ ꝓpulſatio iudicij ē in poteſtate eoꝝ,qꝛ i eoꝝ poteſtate eſt ꝓgare in longū,aut coꝛrūpere iudices:ne iudiciuȝ afferant.verbum coꝛruptio gręce eſt διαφθοραι, ideſt coꝛruptiones,quę alio verbo ſubornationes dicuntur, ꝛ accepit pluralem pro ſingulari numero.

⁋ Et quibus ſi fiat dānū,eſt propulſatio poſſeſſionis,aut prorogatio in longum , aut ob inopiam nihil habeant,quod perdant.

Cōmēta^{m}. ⁋ Nunc aſſignat ſcōm locū a ꝓpulſatione dāni, ꝛ dicit. ⌊Et quibus⌋ſubaudi nō eſt ꝓpulſatio dāni , vtputa,ꝗa iudiciuȝ propulſare non potuerint,iſti iniuriant̄ , qꝛ⌊ſi fiat dānū⌋.ſ.in pecunia(ζημια enim dānuȝ in pecunia eſt)ſi itaqȝ bis fiat dānum in pecunijs,⌊eſt⌋in poteſtate eoꝝ⌊ꝓpulſatio poſſeſſionis⌋ideſt executiōis,inquātum poſſunt facere,vt dānum non poſſideat̄ vel a iudicibus,vel ab eis,quibus eſt recōpenſandū.⌊aut prorogatio in longū,aut ob inopiā nihil habeant qđ ꝑdant.⌋ ideſt quę ꝓpulſatio executionis pęnę,fit prorogatione in longum,aut inopia eius,qui pęnam eſt ſoluturus.

⁋ Et quibus emolumēta quidē ſunt aperta, vel magna , vel de propinquo , dāna ꝟo vel occulta,vel parua,vel de longe.

Cōmēta^{m}. ⁋ Aſſignat tertiū locū a cōparatione dāni ad emolumētum,ꝛ dicit.⌊Et⌋ illi.ſ.iniuriant̄ , ⌊quibus emolumenta quidem ſunt aperta,vel magna , vel de ꝓpinquo,dāna ꝟo vel occulta,vel parua,vel de longe.⌋ꝛ tu itellige locum,quando non potuerint propulſare dānum.

⁋ Aut cui non eſt ſupplicium par emolumēto,vt videtur ſe habere tyrannis.

Cōmēta^{m}. ⁋ Aſſignat quartū locū a magnitudine emolumēti, quę eſt ſine cōparatione ad dānū,ꝛ dicit.⌊Aut cui nō eſt ſuppliciū par emolumēto,⌋qm̄ ſine cōparatione longe maius eſt emolumētuȝ ꝙ̄ dānum.ꝛ ꝑ hoc differt hic locus a primo,qꝛ primus erat inter emolumentū ꝛ dānū cōparabilia, pręſens locus eſt inter illa ſine cōparatione, cuius exēpluȝ affert , ꝛ dicit,⌊vt videt̄ ſe hr̄e tyrannis.⌋ ſuppliciū eniȝ eoꝝ,qui occupant rempubli. magnū eſt, verū emolumentū,qđ ſequitur ex tyrānide ſine cōparatione maius eſt. Jdeo vnuſquiſqȝ cuȝ poteſt,occupat rēpublicā,qꝛ ꝯſiderat emolumentū ſine cōparatione eſſe maius ſupplitio,qđ inde tyrān⁹ pateret̄. Egidius āt nō intellexit hūc locū. ſępe eniȝ exponit ꝯ̄ ſenſuȝ verboꝝ.

⁋ Et quibuſcūqȝ iniurię quidē ſunt lucra,cōdēnationes autem opprobria ſolum.

⁋ Aſſignat quintū locuȝ a diſſimilitudine lucri ꝛ pęnę,ꝛ dicit.⌊Et quibuſcūqȝ iniurię quidē ſunt lucra,condēnationes aūt opprobria ſunt.⌋verbū quibuſcūqȝ diſtributiuū eſt,non ad oēs ſimpl'r quidē,ſed(vt recte dicit Egidius)ad eos,qui lucra ꝓponunt opprobrijs. Cōmēta^{m}.

⁋ Et quibus cōtra iniurię quideȝ laudi cuidam ſunt.vt ſi alicui ſimul cōtigerit patrem vel matreȝ vlciſci,veluti Zenoni. Condēnationes aūt pecunię aut exilij,aut alterius huiuſmodi. Jniuriātur enim vtriqȝ hi ſiue hoc ſiue illo ſe habeant mō,ſed moꝛib⁹ oppoſiti.

⁋ Aſſignat 6^{m} locū ecōtraria diſſimilitudine,ꝛ dicit.⌊Et ꝗbus ꝯ̄ iniurię quidē laudi cuidā ſunt, vt ſi alicui ſimul cōtigerit patrē vel matrē vlciſci,veluti Zenoni,⌋qui parenteȝ vltus,ꝓpoſuit honoꝛē exilijs atqȝ pecunijs,⌊cōdēnationes autē pecunię,aut exilij,aut alterius hmōi,⌋ oſtēdit vtroſqȝ hos iniuriaſſe , ſed alio atqȝ alio moꝛe, ꝛ dicit,⌊iniuriant̄ enim vtriqȝ hi ſiue hoc ſiue illo ſe habeant modo,ſed moꝛibus oppoſiti.⌋naȝ primoꝝ mos erat p̄ponere lucrum opprobrijs,ſecūdoꝛū ꝟo contra, laudem lucris,ꝛ alijs eiuſmodi. Cōmēta^{m}.

⁋ Et qui ſępe aut cęlarunt , aut condemnati non ſunt.

⁋ Aſſignat 7^{m} locū ab euētu,ꝛ dicit. ⌊Et qui ſępe aut cęlarūt,aut condēnati non ſunt⌋.i. aut ſępe iniuriati ſunt, ꝛ nō ſunt condēnati.hi enim iniuriant̄,qꝛ non timēt cōdēnari,cum putent habere ſecum foꝛtunam fauentē.credētes eniȝ qđ ſępe cōtingit,ſemꝑ foꝛe,audēt iniuriari. Cōmēta^{m}.

⁋ Et quibus ſępius aggreſſis , paruȝ ſucceſſit.ſunt enim nonnulli in talibus,ſicuti in rebus bellicis,vt qui iterato ad pugnā redeūt.

⁋ Aſſignat 8^{m} locū ab euentu,ſed cuȝ ſucceſſione paruę pęnę,ꝛ dicit.⌊Et quib⁹ ſępius aggreſſis,parū ſucceſſit.⌋ dāni.ꝛ in hoc differt hic locus a prioꝛe,qꝛ in eo nihil,in hoc dāni quicꝙ̄ ſequit̄.verbū illud⌊aggreſſis parū ſucceſſit,⌋non eſt ad verbū ſic in gręco, Ariſt. enim vtitur verbo ꝯpoſito,cuius ſignificationē ſic explicauit Geoꝛgius,ꝛ mihi placet,qm̄ non pōt aliter intelligi. exponit hoc ꝑ exēplum,ꝛ dicit, ⌊ſunt eniȝ nōnulli in talibus⌋.ſ. iniurijs inferēdis,⌊ſicuti in rebus bellicis⌋milites, ⌊vt⌋ illi milites,⌊qui iterato ad pugnaȝ redeunt,⌋qm̄ ſępius aggreſſis parum periculi ſucceſſit. Cōmēta^{m}.

⁋ Et quibus vtiqȝ voluptas ſtatiȝ ineſt, doloꝛ aūt poſtea.aut lucrum,poſterius ꝟo dānū.ſunt aūt hmōi ipſi intēperātes.eſt aūt intēperantia circa omnia,quęcunqȝ appetunt.

⁋ Aſſignat 9^{m} locuȝ a celeritate voluptatis , ꝛ poſtpōne dāni,ꝛ dicit. ⌊Et quibus vtiqȝ voluptas ſtatiȝ ineſt⌋iniurianti ex iniurijs illatis,⌊doloꝛ aūt⌋ineſt⌊poſterius.⌋ Cōmēta^{m}.

hi ſunt apti iniuriari.⌊aut lucrū⌋ſtatiȝ ineſt,⌊poſterius ꝟo dānuȝ,⌋hi ēt ſunt apti iniuriari.deinde exponit qui ſunt iſti,⁊ dicit,⌊ſunt aūt hmōi ipſi intēperantes,⌋verū q꞉ in ethicis non ſic accepit intēperantes, ideo oſtēdit; quo mō accipit nunc,⁊ dicit,⌊eſt autē intēperantia de q̄ hic loqmur, circa oia,quęcūqȝ appetunt⌋hoies,naȝ intēperantia ꝓprie eſt ſolū circa voluptates tactiles,⁊ guſtatiles.cōmuniter autem(de qua hic loquimur)eſt circa omnia,quę homines appetunt.

¶Et quibus contra dolor quidē aut dānum iamiam,voluptas autē ⁊ emolumentuȝ poſterius atqȝ diutius.temperātes eniȝ ⁊ prudentiores hęc proſecuntur.

Cōmētaᵐ. ¶Aſſignat locū 10ᵐ ecōtraria rōne,⁊ dicit.⌊Et⌋iniuriātur ēt⌊quibus cōtra dolor quidē aut dānum, iamiaȝ⌋.ſ. ſtatim ineſt,⌊voluptas auteȝ ⁊ emolumentū,poſterius atqȝ diutius.⌋exponit aūt Ariſto. hos,⁊ dicit,⌊tēperantes enim ⁊ prudētiores hęc proſecuntur.⌋nam hi futuꝝ bonum p̄ſentaneo malo pręponūt. nec loqtur Ariſt. de tēperantibus,⁊ prudentibꝰ moralibus,quoniā ſtudioſi non iniuriant̄, ſed loqtur de talibus,qui ſunt a natura.

¶Et quibus vtiqȝ cōtigerit opinari fortuna, vel neceſſitate,vel natura,vel cōſuetudine feciſſe,⁊ in ſūma erraſſe, ſed nō iniuriatos eē.

Cōmētaᵐ. ¶Aſſignat locū 11ᵐ ab opinione excuſabili,⁊ dicit.⌊Et⌋illi iniuriant̄,⌊quibus vtiqȝ cōtigerit opinari fortuna, vel neceſſitate, vel natura, vel conſuetudine feciſſe⌋iniuriaȝ,⌊⁊ in ſumma⌋hi cōfitent̄⌊erraſſe ſed nō iniuriatos eſſe,⌋qa nō ſponte,ſed coacte iniuriati ſunt,cōpulſi aut fortuna,aut neceſſitate,aut natura,aut cōſuetudine.cum enim putant ſic ſe a peccato excuſare,iniuriantur.

¶Et quibus vtiqȝ contigerit id,qḋ eſt equū adipiſci.

Cōmētaᵐ. ¶Egidius intelligit hunc locū 12ᵐ accipi ab acqſitione optimi.⁊ ſcḋm hoc dicit.⌊Et quibus vtiqȝ ꝯtingerit id, qḋ eſt⌋optimū,honeſtū,⁊ pulchruȝ⌊adipiſci,⌋ videntur enim(vt dicit)hoies excuſari, qñ ex iniuria,quam inferūt,aliquē honoris ſtatum acquirunt.errauit aūt,q꞉ verbum grecū eſt επιειχους τυχειν, ideſt equum ſortiri, vel adipiſci.⁊ ꝓpterea intēdit eos iniuriari,⌊quibus cōtigerit id qḋ eſt equū ſortiri.⌋nam cū viderit aliter non poſſe ius ſuum obtinere,niſi iniuriā fecerit aduerſario, cōpellit̄ ad iniuriandū. ſępius enim vidimus alterū litigantium alterum interemiſſe, quia aliter ius ſuum arbitrabatur obtinere non poſſe.

¶Et quicunqȝ vtiqȝ egerint. Sunt aūt egentes duplr̄,naȝ aut qm̄ neceſſariȷs egentes vt inopes.aut qm̄ ſuperuacaneis,vt diuites.

Cōmētaᵐ. ¶Aſſignat locū 13ᵐ ab indigentia,⁊ dicit.⌊Et⌋iniuriantur ēt⌊quicūqȝ vtiqȝ egerint.⌋⁊ exponit eos, qui egent,⁊ dicit,⌊ſunt aūt egētes duplr̄,nam aut⌋ſimplr̄,⌊quoniā⌋αναγκαιου,ideſt⌊neceſſariȷs⌋ſunt⌊egentes,⌋(accepit enim ſingularē numeꝝ pro plurali,)⌊vt⌋ſunt⌊inopes,⌋qui ſimplr̄ egent neceſſariȷs ad vitaȝ,⌊aut qm̄⌋egentes ſunt,υπερβολης,ideſt⌊exceſſu,vt diuites,⌋qui egēt⌊ſuperuacaneis.⌋vtriqȝ enim accipiendo bona aliena iniuriant̄,q꞉ vtiqȝ indigent,licet non eodem modo.

¶Et qui nimis pręclari, ⁊ qui nimium infames.hi quidem qm̄ non videbuntur, illi ꝟo quoniam non magis videbuntur.

Cōmētaᵐ. ¶14ᵐ locū accipit a cōditionibus hoium,⁊ dicit.⌊Et q nimis pręclari⌋vt reges ⁊ Cęſares, ⁊ potentes,⌊⁊ qui nimiū infames⌋ſunt,hi iniuriant̄,ſed aliter,⁊ aliter,⌊hi quidem⌋.ſ.valde infames,⌊qm̄⌋ſi omiſſerint iniuriari,⌊nō videbunt̄⌋maiores dignitate q̄ȝ ſunt,ſunt eniȝ adeo infames,vt ꝑꝑ nō iniurias inferendas, nunq̄ȝ habebūtur meliores.⌊illi ꝟo⌋.ſ.potētes⌊qm̄⌋ſi dimiſerint iniuriari,⌊non magis vident̄⌋.ſ. honorabiliores q̄ȝ arbitrātur ſe eſſe Egidius ꝟo(vt mihi videt̄)hūc locū nō ſane expoſuit,ꝑꝑ verba corrupta trāſlationis,quaȝ habebant. nos ꝟo aliter expoſuimus olim ⁊ forte non minus ad ꝓpoſitū, vt dicamus valde infames iniuriari,⌊qm̄⌋ꝑꝑ iniurias,quas inferūt,⌊nunq̄ȝ videbunt̄⌋.ſ.infamiores, valde pręclaros ꝟo, qm̄ ſi pręterierint facere iniurias, ⌊non magis videbūtur⌋p̄clari, qm̄ ſunt in apice honoris.⁊ hęc expō placet ēt.demū eligas tibi gratiorem.

¶Ipſi igitur ſic ſe habētes,aggrediuntur.

Cōmētaᵐ. ¶Nūc epilogat,⁊ dicit.⌊Ipſi igit̄ ſic ſe habētes⌋(vt dictum eſt)επιχειρουσιν, ideſt⌊aggrediuntur,⌋ vel conantur iniuriari.

¶DE IIS, IN QVOS INIVRIE FIVNT.

¶Iniurias ꝟo faciunt in eos,⁊ ea habentes, quibus ipſi egēt vel ad neceſſaria,vel ad exceſſum, vel ad voluptatem.

Cōmētaᵐ. ¶Cum dixiſſet de ꝑſonis,qui ſunt apti iniuriari,⁊ de q̄litatibus eoꝝ,nūc de perſonis loqtur, quę ſunt aptę iniurias perpeti,⁊ de qualitatibus harum,quaruȝ ꝓponit vnū locuȝ generalē,⁊ dicit,⌊Iniurias ꝟo faciūt in eos, ⁊ ea habētes,quibus ipſi⌋iniuriantes⌊egent.⌋Quare hi hoies iniurias pati apti ſunt,quicūqȝ ea hñt,qbus iniuriātes egent,⁊ exponit qūo egēt,⁊ dicit,egent dico⌊aut⌋ſimplr̄.i.⌊ad neceſſaria⌋vt.ſ. neceſſitatē expleant,veluti inopes,⌊aut ad exceſſum,⌋vt.ſ.abundēt,veluti diuites. ⌊vel ad⌋απολαυσιν.i.ad voluptatē,vel fruitioneȝ,vt vȝ.fruant̄,ceu intēperātes.Quare oēs,qui iniuriaȝ perpetiunt̄, ideo perpetiunt̄,q꞉ iniuriātes indigēt,⁊ cuȝ indigere nō ſit abſqȝ cupiditate, igit̄ patiant̄ iniurias ꝑꝑ ea iucūda,quoꝝ in nobis pręcedit cupiditas,ſiue rōnalis,ſiue p̄ter rōnē ſit cupiditas.nam cū ea, quoꝝ pręcedit cupiditas,ſint iucunda,ꝑſone aptę pati iniurias ſunt, q̄ habēt ea iucūda,quoꝝ p̄cedit cupiditas.Hęc aūt, vt dicit,ſunt ad tria,vel ad neceſſitateȝ viuendi, vel ad exceſſum,vel ad fruitionē.hęc generatim de primo loco.

¶Et in remotos,⁊ propinquos. nam horuȝ quidē deprehēſio difficilis,illoꝝ ꝟo punitio tarda. veluti qui Carthaginēſibus furant̄.

Cōmētaᵐ. ¶Per ſpēs ꝟo loci plures numero ſunt, quoꝝ primuȝ accipit a ꝓpiquitate,⁊ remotio locoꝝ,⁊ dicit.⌊Et in remotos,⁊ ꝓpinquos⌋ſm locū,iniuriātes ſunt apti inferre iniurias.igit̄ ſcḋo loco ꝑſonę aptę pati iniurias,ſunt, aut quę longe abſunt,aut quę prope ſunt, ⁊ aſſignat cāȝ vtriuſqȝ partis,⁊ dicit,⌊nāȝ hoꝝ⌋.ſ qui prope ſunt,⌊deprehēſio difficilis,⌋ꝓpinquitate loci facile cęlari poteſt iniuria,⁊ ita cū difficultate dep̄hendet̄ iniuriās.⌊illoruȝ ꝟo⌋.ſ.qui lōge abſunt,⌊punitio tarda, veluti q Carthaginēſibus furant̄,⌋qui lōge abſunt.ab eis eniȝ tarde fures punient̄ ꝑꝑ locoꝝ diſtantiam.¶ Quo ꝟo ad verba attinet,verba illa⌊dep̄henſio difficilis,⌋gręce ſunt ἡ ληψις τραχεια,Georgius expoſuit,horū quidē ab ablatio cito,vnde verba ſua ſunt,ab aliȷs nāqȝ cito auferūt, quare per illud verbū ληψις ablationē,ꝑ illud ꝟo verbum τραχεια cito,vel celerē intellexit,quę expoſitio non mihi placet,qm̄ verbū ληψις,captio ſiue dep̄henſio eſt latine,melius ergo eſt exponere,vt diximus.

¶ Et in eos, qui nō cauent, nec obſeruāt, ſed creduli ſunt. facile eniꝫ eſt hos oēs latere.

Cōmētaᵐ. ¶ Scōm locū accipit ab icuria, ⁊ credulitate, ⁊ dicit. ⌊Et in eos, qui non cauent⌋ ſe nec ſua, ⌊nec obſeruāt, ſed creduli ſunt⌋ ad bonū, incauti eniꝫ hoīes, qui ſua non obſeruāt pp bonā credulitatē, apti ſunt pati iniurias. probat Ari. ⁊ dicit, ⌊facile eniꝫ eſt hos omnes latere⌋.ſ. propter incuriam, ⁊ bonę fidei poſſeſſionem.

¶ Et in ipſos negligētes. diligentis enim eſt vlciſci.

Cōmētaᵐ. ¶ Tertiū locū accipit a negligentia, ⁊ dicit. ⌊Et in ipſos negligētes⌋ apte fiunt iniurię, ⌊diligētis enim eſt⌋ ἐπεξελθεῖν, ideſt ⌊vlciſci, ⌋vel reſiſtere iniurijs, vel non curauerunt de vltione.

¶ Et in ipſos verecūdos, nō enim pugnaces ſunt pro lucro.

Cōmētaᵐ. ¶ Quartum locū accipit a verecūdia, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ facile inferunt iniurias ⌊in ipſos verecundos, ⌋cuius cām aſſignāt, ⁊ dicit ⌊non enim pro lucro pugnaces ſunt, ⌋pręnimio pudore, atqꝫ modeſtia.

¶ Et i eos q a multis iniuria affecti, ⁊ nō vlti ſunt qm̄ ſunt i ꝓuerbio: myſoꝝ hi p̄da ſunt.

Cōmētaᵐ. ¶ Quintum locū aſſignat a conſuetudine patiendi iniurias, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ facile iniurias inferunt ⌊in eos, q a multis iniuria affecti⌋ ſunt, ⌊⁊ non⌋ ἐπεξελθόντας, ideſt vlti, vel non curarunt de vltione. ⌊qm̄ ſunt in prouerbio⌋ τούτους μυσῶν λείαν, ideſt ⌊hi myſoꝝ pręda ſunt.⌋ Eſt aūt μυσός gręce latine abominandus, vel exoſus, vel ſceleratus. quaſi dicat prouerbiū, hos qui ſoliti ſunt perpeti iniurias, ⁊ non vlti ſunt, eſſe prędaꝫ oiuꝫ viliū.

¶ Et in quos nunqꝫ, ⁊ in quos ſępius. vtriqꝫ enim incauti, illi quidem, ꝙ nunqꝫ. hi ꝯo ꝙ non amplius.

Cōmētaᵐ. ¶ Sextum locū accipit a carentia, atqꝫ frequentia iniuriaꝝ, ⁊ dicit. ⌊Et in quos nunqꝫ⌋.ſ. ſunt illatę iniurię, ⌊⁊ in quos ſępius⌋.ſ. ſunt illatę, facile inferunt̄ iniurię. cāꝫ aſſignat, ⁊ dicit, ⌊vtriqꝫ enim incauti⌋ ſunt, ⌊illi quideꝫ⌋ q nunqꝫ paſſi ſunt iniurias, ⌊ꝙ nunc, ⌋⁊ qꝛ nunqꝫ, credunt vt ſic ſit ſemper, ⌊hi ꝯo⌋.ſ. qui ſępius paſſi ſunt, ꝙ faſtiditi atqꝫ deſperati non amplius ⌋curant.

¶ Et in calūniantes, facileqꝫ calūniatores. nā hi neqꝫ volunt, cuꝫ timeant iudices, neqꝫ ꝑſuadere poſſunt, e quibus odium, ⁊ inuidiā ſubſtinent.

Cōmētaᵐ. ¶ Septimuꝫ locū accipit a calūniatoribus, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ iniuriātes facile inferunt iniurias, ⌊in calūniantes, facileqꝫ calūniatores, ⌋quales ſunt peruerſi hoīes, qui a gręcis διάβολοι dicūtur, ⁊ aſſignat cām, ⁊ dicit, ⌊nam hi neqꝫ volūt⌋.ſ. ꝑſuadere iudicibꝰ iniurias, quas ꝑpetiuntur, ⌊cum timeāt iudices⌋ pp ſua ſcelera, ⌊neqꝫ pñt ꝑſuadere⌋ iudicibus, ⌊e quibus odiū, ⁊ inuidiaꝫ ſubſtinent, ⌋ ꝓpter enim odium ⁊ maliuolentiam, iudices potius putant oppoſitum eius, quod dicunt.

¶ Et in quos cauſam habent, aut ex parentibus, aut ex ipſis, aut ex amicis, qui male aut fecerunt, aut facturi erant, aut in ipſos, aut in parentes, vel in eos, qui curę ſunt ipſis. nam (vt ꝓuerbiuꝫ eſt,) cā indiget ſolū iprobitas.

Cōmētaᵐ. ¶ Aſſignat 8ᵐ locū a cā, quę eſt in patiēte iniuriam, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ facile iniuriant̄ ⌊in quos cāꝫ habēt, aut ex parētibus, aut ex ipſis⌋ met iniuriātibus, ⌊aut ex amicis.⌋ habēt dico cām ꝯ hos, ⌊qui male aut fecerunt, aut⌋ nō fecerūt, ſed ⌊facturi erant, ⌋ideſt cōſpirauerūt facere, ⌊aut in ipſos⌋ iniuriantes, ⌊aut in⌋ ſuos ⌊parētes aut in eos, qui curę ſunt ipſis, ⌋quales ſunt amici, ⁊ filij, ⁊ fratres, ⁊ ſorores, ⁊ vxores, ⌊nam (vt prouerbiuꝫ eſt) cauſa indiget ſolū improbitas, ⌋eſt aūt gręce ſic προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία.

¶ Et in ipſos inimicos, atqꝫ amicos, nam in hos quidē facile, in illos aūt iucundū eſt.

Cōmētaᵐ. ¶ Nonum accipit ab inimicitijs, ⁊ amicitia, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ facile iniurias inferunt ⌊in ipſos inimicos, atqꝫ amicos⌋ aliter tñ ⁊ aliter, ⌊nam in hos quidē⌋.ſ. amicos ⌊facile.⌋ qꝛ nō putant, ⌊in illos aūt⌋.ſ. inimicos ⌊iucūdum eſt, ⌋qꝛ iucūduꝫ eſt nocere inimicis. ſed dices omnis iniuria fit ꝓpter voluptatē, vt dictū eſt, igitur taꝫ amicos qꝫ inimicos ꝓpter voluptatē iniuria afficimus. verum eſt, tamē iniuria facta inimicis per excellentiaꝫ dicit̄ ꝓpter voluptatē facta, eo qꝛ iucūduꝫ eſt ꝑ ſe nocere inimicis, inimicis ꝯo per accidens, inquantū hñt aliqd quo egemus.

¶ Et in eos, qui ſunt ſine amicis.

Cōmētaᵐ. ¶ Decimum locū accipit a carentia amicoꝝ, ⁊ dicit. ⌊Et in eos⌋ facile iniurię inferūtur, qui ſunt ſine amicis, ⌋⁊ quanto magis ſine cōſanguineis, atqꝫ affinibus. hi eniꝫ propter ſolitudinem non curant vlciſci.

¶ Et in eos, qui nec ad dicenduꝫ, nec ad agendum ſunt idonei. hi enim aut negligunt vlciſci, aut recōciliant̄, aut nihil perficiunt.

Cōmētaᵐ. ¶ Undecimū locū accipit ab ineptitudine dicēdi ⁊ agēdi, ⁊ dicit. ⌊Et in eos⌋ facile fiunt iniurię, ⌊qui nec ad dicendū, nec ad agēdū ſunt idonei.⌋ qꝛ eniꝫ ſunt inepti ad dicēdū, nō adeūt iudices, qꝛ ꝯo nō ſunt apti ad agēdū, ⌊hi aut negligūt vlciſci, aut reconciliantur, aut nihil ꝑficiunt, ⌋ideſt, aut non ad finem vſqꝫ proſecuntur.

¶ Et in eos, quibus non cōmoduꝫ eſt morari, vt obtineāt aut iudiciū, aut vltionē, vt aduenę, ⁊ opifices paruis enim diſſoluūtur, ⁊ tales facile ſedantur.

Cōmētaᵐ. ¶ Duodecimū accipit a tedio, ⁊ incōmodo patiētis iniuriā, ⁊ dicit. ⌊Et in eos⌋.ſ. facile iniurias inferūt, ⌋qbꝰ nō cōmodū eſt morari, vt⌋ ideſt donec ⌊obtineant aut iudicium⌋ ſ. a iudicibꝰ, ⌊aut⌋ obtineant viribꝰ ꝓprijs ⌊vltionem⌋ facere, ⁊ exponit hos, ⁊ dicit, ⌊vt aduenę, ⁊ opifices⌋ qui gręce αὐτουργοί dicunt̄: nam hi ſunt, q manu operant̄. deinde dat cām, quare iſti nō poſſunt expectare finē, ⁊ dicit, ⌊ꝑuis enim diſſoluūtur, ⌋ hoc eſt tedio magno afficiunt̄, vt nō poſſint illud pati, deinde dat ſecundā cām, ⁊ dicit, ⁊ tales aduenę, atqꝫ operarij ⌊facile ſedātur⌋ in ſua ira. volunt eniꝫ magis operari, qꝫ vlciſci.

¶ Et in eos, qui ipſi alijs plurimas iniurias intulerūt, aut tales, quales patiunt̄ iniurias. videt̄ eniꝫ eſſe aliqd ei propinquū, qđ nō eſt iniuriari, quando ſꝫm aliqd huiuſmodi quiſpiam iniuriabitur ei, vt conſueuit etiam ipſe iniuriari. dico autē, vt ſi quis cōtumeliari ſolitum contumelioſe verberauerit.

Cōmētaᵐ. ¶ Decimūtertiū locū accipit ab ijs, qui ipſi ſunt iniuriati alijs, ⁊ dicit. ⌊Et in eos⌋ facile eſt iniuriari, ⌊q ipſi alijs plurimas iniurias intulerūt, aut tales, quales patiuntur iniurias, ⌋probat ⁊ dicit, qꝛ hoc eſt reddere malum pro malo, ⁊ ideo videt̄ ⌊eſſe propinquum ei, qđ non eſt iniuriari,

riari, quando] vz. [ſm aliquid huiuſmodi quiſpiã iniuriabit ei, vt placuit ét ipſe] alijs [iniuriari,] vnde cũ hoc ſit reddere tale pro tali, videt̃ fere iuſtũ. exponit autem hoc exẽplo, ꝛ dicit, [dico autem, vt ſi quis contumeliari ſolitum contumelioſe verberauerit.]

¶ Et in eos, qui aut fecerunt male, aut voluerunt, aut volũt, aut facturi ſunt. nam ꝛ voluptatẽ id, ꝛ laudem habz. eſtq̃ꝫ hoc ei propinquum, qd̓ eſt non videri iniuriari.

¶ Hic locus 14ᵘˢ nõ differt a loco primo, niſi qꝛ iſte eſt vlioꝛ, tã ad eos, qui fecerũt, q̃ꝫ ad eos, qui facere voluerunt, ét ad eos q volunt nũc facere, ꝛ ad eos, qui ſunt facturi. proximus aũt ſolũ ad eos, q fecerũt, ꝛ dicit. [Et in eos] facile iniurias iferũt, [qui aut fecerũt male, aut voluerũt] .ſ. facere male, [aut volũt] nũc facere male, [aut futuri ſunt] male facere. ꝛ aſſignat rõnẽ, ꝛ dicit, [naz voluptatẽ id, ꝛ laudẽ hz, eſtq̃ꝫ hoc ei propinquũ, qd̓ eſt nõ videri iniuriari.] qm̃ eſt propinquum ei, qd̓ dicitur malum pro malo reddendum eſt.

¶ Et in eos, qbus grati ſunt, aut amicis, aut ijs, quibus admirationi ſunt, aut amãtibus, aut dominis, aut vl'r quibus ipſi viuunt.

¶ Aſſignat 15ᵐ locũ ab ijs, quibus iniuriãtes ſunt grati, ꝛ dicit. [Et in eos,] facile eſt iniuriari, [qb⁹ grati ſunt,] ꝛ exponit eos, quibus grati ſunt, ꝛ dicit, [aut amicis, aut ijs, qb⁹ admirationi ſunt, aut amãtib⁹, aut dñis, aut vl'r qbus ipſi viuũt.] eſt aũt facile his facere iniurias, qꝛ nõ eſt credibile nos talibus iniuriari. ideo quicqd agetur contra iniuriãtem, videbit̃ iniuſtũ eſſe. ꝛ nõ intelligit p amicos in conſiderationibus hiſce, vt legit̃ 8° ꝛ 9° ethicoꝝ, accipit enim amicos fuſe pro beneuolis.

¶ Et in eos, a quibus eſt veniam habere.

¶ Aſſignat 16ᵐ locũ a ſpe veniȩ. ꝛ dicit. [Et i eos] .ſ. facile iniurias faciũt, [a qbus eſt veniã hr̃e] .i. a quibus ſperant veniam conſequi. ſpe enim veniȩ audent.

¶ Et in eos quos accuſauerint, ꝛ cito ab incepto deſtiterint, velut quȩ Calippus fecit in Dionem. nam etiã huiuſmodi vident̃ ppinqua ei qd̓ eſt non videri iniuriari.

¶ 17ᵐ locũ affert, ſed põt dupl'r exponi, vno mõ (vt cõtra eos ſit facile iniuriari,) a qb⁹ quȩſiuimus, vt iuſtitiã facerẽt, ꝛ nõ fecerũt, ꝛ tunc dicit, ꝛ in eos facile eſt iniuriari. [Quos] ideſt apõ quos [accuſauerint, ꝛ cito ab incȩpto deſtiterint,] qꝛ ab eis nõ receperũt iuſtitiã, [veluti quȩ Calippus fecit in Dionẽ] iudicẽ, cui accuſauit iniuriantẽ, ꝛ nõ inuenit iuſtitiã. ꝛ aſſignat cãm, ꝛ dicit, [nã ẽt hmõi videtur ppinqua ei, qd̓ eſt non videri iniuriari,] cum eniz quȩſierit iuſtitiã, ꝛ non fecerit, viſus eſt dignus iniuria. Aliter ꝛ melius, vt velle in eos facile fieri poſſe iniurias, quos accuſauerint de iniurijs, ꝛ nõ inuenerunt apud iudices iuſtitiã, nam ſic videt̃ quaſi iuſtũ, vt proprijs manibus iniuriã fecerint eis, de quibus nõ inuenerunt iuſtitiã. dicit, [ꝛ in eos] facile eſt iniuriaz inferre, [quos accuſauerint, ꝛ] non inuenientes iuſtitiaz a iudicibus [cito ab incȩpto deſtiterint, veluti quȩ Calippus fecit in Dionẽ,] quem accuſauerat, ꝛ non habuit iuſtitiã de eo: [nam] (vt inquit) [ẽt hmõi vident̃ propinqua ei, qd̓ eſt non videri iniuriari] Calippus enim cum non inuenerit iuſtitiam, Dionem proprijs manibus vltus eſt: quod fere iuſtum videtur.

¶ Et in eos, qui ab alijs futuri, ſi non ipſi, tã quã non amplius ſit poſſibile cõſiliari. ſicut dicit̃ ȩneſidemus Geloni ſcripſiſſe catabia depopulato qm̃ pͥuenit, tanq̃ꝫ ꝛ ipſe futur⁹.

¶ Aſſignat 18ᵐ locũ a pꝛȩuẽtione iniuriȩ, ꝛ dicit. [Et in eos] facile iniuriȩ inferunt̃, [qui ab alijs futuri] ſubaudi ſunt pati iniurias, [ſi nõ ipſi] inferemus, [tanq̃ꝫ non amplius ſit poſſibile ꝯſiliari,] de euaſione ab iniurijs, qm̃ ſi nõ ipſi inferimus, oĩno alij inferent. vñ apud Eſopũ, cũ lupus inueniſſet agnũ ſolũ p ſyluam, dixit cur ſolus incederet, rñdit, qꝛ mater me dereliqͭt ſoluz. Miſertus ꝯo lupus, dixit vade, nec amplius ſolus incedas, ꝛ cũ agnus p aliquot paſſus, pgreſſus eſſet, lupus ſecũ cõſiliando, dixit oĩno alij lupi comedẽt, melius igit̃ eſt, vt eum nos voꝛemus, ꝛ hac rõne ductus agnum comedit. Adducit tñ exemplũ, ꝛ dicit [ſicut dĩ,] cuius exẽpli verba grȩca ſunt, ανεσιδημος γελωνι πεμψαι κατα-βια ανδραποδισαμενω οτι εφθασεν, ως και αυτος μελων, hȩc verba ſic legit Georgius, Æneſidemus Geloni ſcripſiſſe catabia oppidũ depopulato q̊.ſ. eum vꝛbem illaz depopulaturũ paulo pͥueniſſet, per q̃ dedit intelligere excuſabilẽ eſſe Gelonẽ qui depopulauit oppidũ, qd̓ erat ſine dubio in depopulationẽ futurum. Aliter legi poteſt, Æneſidemus Geloni miſiſſe ȩreas phialas captiuos ducenti, qm̃ pͥuenit, quaſi eſſet ipſe quoq̃ꝫ futurus ducere. p q̃ declarauit nõ male feciſſe Gelonem ducentẽ captiuos, qm̃ nõ poterãt nõ captiuari, miſit autẽ ȩreas phialas In munus ſimul cũ enũciatione in ſignum honoꝛis Gelonis, vel qꝛ ſic conſuetum erat.

¶ Et in eos, quibus iniurias cuz fecerint, poterunt iuſte facere multa, quaſi facile ſarcituri, vt Iaſon Theſſalus dixit, opus eſſe in quibuſdam iniuriari, vt iure quoq̃ꝫ multa facere poſſint.

¶ Aſſignat 19ᵐ locũ a recõpẽſatione, ꝛ dicit. [Et in eos] facile eſt iniuriari, [quibus iniurias cuz fecerimus,] vel fecerit, [poterunt,] vel poterimus [iuſte facere multa, quaſi facile ſarcituri] iniurias, ꝛ aſſignat dictũ Iaſonis, ꝛ dicit, [vt Iaſon theſſalus dixit,] δειν αδικειν ενια, ideſt [opus eſſe in quibuſdam iniuriari, vt iure] inquit Ariſto. [multa facere poſſint,] vel poſſis.

¶ Et quȩ omnes aut multi iniuſta facere cõſueuerunt. Ueniam enim in his ſe conſecuturos putant.

¶ Hactenus de ijs, q apti ſunt iniurias pati, ſꝫ in qb⁹ rebus nũc exponit, ꝛ aſſignat pͥmũ locũ a multitudine eorũ q̃ fiũt iniuſte, ꝛ dicit. [Et q̃ oẽs aut multi facere iniuſta ꝯſueuerũt.] cuius rõnẽ affert, ꝛ dicit, [Ueniã eniz in his ſe cõſecuturos putant] quaſi illos nũs defendat.

¶ Et q̃ celare facile eſt, huiuſmodi autẽ ſunt, quȩ vel cito cõſumunt̃ vt edulia, aut facile figuris vel coloꝛib⁹, vel ꝯplexionib⁹ imutant̃.

¶ Aſſignat ſecũdũ dicens, [ꝛ quȩ celare facile poſſunt,] exponit quȩ, ꝛ dicit, [huiuſmodi aũt ſunt, q̃ vel cito conſumuntur, vt edulia, aut facile figuris immutantur,] vt argẽtea, aureaq̃ꝫ, ꝛ id genus, [vel coloꝛibus,] vt veſtes, [vel complexionibus,] ꝛ miſturis, vt ſemina tritici, milij, fabarum, ꝛ alia.

¶ Aut quȩ celari pluribus in locis poſſunt, huiuſmodi aũt ſunt, quȩ facile deferũtur, ꝛ paruis in locis reconduntur.

❡ Aſſignat tertiũ ⁊ dicit. [Aut q̄ celari pluribus in locis poſſunt, hmõi autẽ ſunt, quę facile deferunt̃, ⁊ paruis in locis recõdunt̃,] vt lapides, p̄cioſi margaritę, ⁊ id gen⁹.

❡ Et ea, quoꝛuʒ ſimilia, ⁊ non diuerſa, multa pꝛęexiſtebant iniurianti.

❡ Aſſignat quartũ locum, ⁊ dicit. [Et ea, quoꝝ ſimilia, ⁊ nõ diuerſa, multa pꝛęexiſtebãt iniurianti,] vt nũmi, naʒ nũmi cum nummis miſti non diſcernuntur.

❡ Et q̄ ꝑpeſſos iniuriã pudet dicere. vt vxoꝝ ꝓpꝛiarum, aut ſui, aut filioꝝ contumelias.

❡ Aſſignat 5ᵐ locũ, ⁊ dicit. [Et quę perpeſſos iniuriã pudet dicere, vt vxoꝝ ꝓpꝛiaꝝ, aut ſui, aut filioꝛum contumelias] ſtupꝛum, adulteria, ⁊ id genus.

❡ Et ea in quibus aduerſarius vtiqȝ litiũ ſtudioſus videbit̃, ſunt aũt hmõi ⁊ parua, ⁊ in quibus ſtatim venia eſt. Quo igit̃ modo ſe habentes iniurientur, ⁊ quibus, ⁊ quos, ⁊ cur, hęc fere ſunt.

❡ Aſſignat 6ᵐ locũ, ⁊ dicit. [Et ea, in q̄bus aduerſarius] qui accuſat [vtiqȝ litium ſtudioſus videbit̃, ſunt autem huiuſmodi ⁊ parua, ⁊] ea, [in quibus ſtatim venia eſt,] in his eniʒ iniurię facile fiunt, qꝛ qui accuſat de talibus, videbit̃ litiũ amatoꝛ. demum epilogat, ⁊ dicit, [quo mõ igit̃ ſe habẽtes iniurient̃, ⁊ in quibus] rebus, [⁊ quos,] vel in quos, [⁊ cur,] qꝛ ꝑꝑ res iucũdas, [hęc fere ſunt.]

❡ DE INIVRIIS IVREQVE FACTIS, HOC EST DE INIVSTITIIS ATQVE IVSTIS.

❡ Iniurias autem, iureqȝ facta omnia diſtinguamus, hinc pꝛimum incipientes.

❡ Cum dixiſſet, de reb⁹, quaꝝ gratia fiunt iniurię, ⁊ quo mõ ſe hñtes iniurias inferant, ⁊ q̄bus perſonis, ⁊ in q̄b⁹ rebus, nunc de iniurijs ipſis, iureqȝ factis, hoc eſt de iniuſtitijs atqȝ iuſtis vult diſſerere, ⁊ pꝛimo ꝓponit intentionẽ, ⁊ moduʒ ꝓcedendi, ⁊ oꝛdinẽ, ⁊ dicit, [iniurias autem, iureqȝ facta,] hoc eſt iniuſtitias, atqȝ iuſta omnia [diſtinguamus,] hęc de intentione ⁊ modo ꝓcedendi, deinde aſſignat oꝛdinẽ, ⁊ dicit, [hinc] .ſ. a diuiſione legum, ⁊ a definitionibus earum, ⁊ a definitionibus iniurię, atqȝ iure facti [pꝛimum incipientes.]

❡ Determinant̃ itaqȝ iuſta atqȝ iniuſta ad leges duas, ⁊ ad quos ſunt dupl'r. legẽ aũt dico alteram quidẽ pꝛopꝛiam, alteram autẽ cõmunẽ. pꝛopꝛiã quidẽ quę ſingulis inter ſeipſis determinata eſt, ⁊ hanc aliam ſcriptam, aliam non ſcriptam.

❡ Nunc exequitur, ⁊ pꝛimo accipit quę ſint iuſta, quęue iniuſta, ⁊ quibus, deinde ꝓſequẽdo declarat hęc diſtincte, ⁊ dicit. [Determinantur itaqȝ] id eſt definiuntur [iuſta atqȝ iniuſta ad leges duas,] quoniã eſt iuſtum, quod eſt ſcḋm duas leges, iniuſtũ vo, qḋ eſt p̄ter legẽ hanc, vel illã: [⁊ ad quos ſunt dupl'r,] qm̃ vel p̄ter legeʒ ꝑſonã, q̄ pars ciuitatis eſt, lędit, vel ciuitatẽ ipſaʒ cõeʒ. aut afficit ſcḋm legẽ perſonã, q̄ eſt pars ciuitatis, aut ciuitatẽ ipſam. igit̃ iuſtũ eſt afficere ciuitatẽ vel partẽ ciuitatis ſcḋʒ leges duas, iniuſtũ vo lędere ciuitatẽ vel ciuitatis partẽ p̄ter legẽ alterã. Has definitiones confuſe tetigit, deinde volẽs has definitiones diſtincte declarare, p̄mo diſtinguit leges, ⁊ dicit, [legẽ aũt dico alterã quidẽ ꝓpꝛiã, alteram autẽ cõem,] ⁊ exponit mẽbꝛa, ⁊ dicit [ꝓpꝛiã quidẽ, quę ſingulis ipſis inter ſe determinata eſt,] hęc enim (vt recte Egidius dicit) eſt ius poſitiuũ, vel saltẽ continet ius poſitiuũ, qḋ pꝛo hoium diũa, ſic eſt diuerſum. ⁊ ꝑꝑea dixit [ſingulis ipſis inter ſe determinata eſt.] qm̃ pꝛo alio atqȝ alio hoium cõſenſu, ⁊ pꝛo alia atqȝ alia ciuiũ cõuẽtione aliter ⁊ aliter determinat̃. deinde ſubdiuidit pꝛopꝛiã legẽ, ⁊ dicit, [⁊ hanc aliã ſcriptã, aliã non ſcriptaʒ,] Egidius referẽs verbũ [hanc,] qḋ gręce eſt τουτον, ad legẽ ꝓpꝛiã, dicit ius poſitiuuʒ, qḋ lex pꝛopꝛia continet, poſſe ſcribi, ⁊ non ſcribi. qm̃ ius poſitiuuʒ domeſticum (qḋ in domo ponit̃ a patrefamilias) non ſcribit̃ in legibus domeſticis, licet poſſit ſcribi, non tamẽ opus eſt, vt ſcribat̃, qꝛ a familiaribus memoꝛia tenetur. Ius vo poſitiuum ciuile, qḋ cõe eſt oĩbus ciuibus, ſcribitur in ciuilibus legibus, quoniaʒ non tenet̃ memoꝛia. ⁊ ſi diceres Ariſto. ſuperius nõ ſcriptam legẽ dixit eſſe legẽ naturalem, quę continet ius naturale. dicendũ ꝙ licet ius poſitiuũ poſſit eſſe nõ ſcriptũ, ſemper tñ quantũ ad ſe, opus eſt, vt ſcribat̃, exterius, cum e memoꝛia decidi poſſit. nõ enim eſt nobis natura inditum: quẽadmodum ius naturale. ⁊ ꝓpterea appellauit ſuperius legẽ, quę huiuſmodi ius continet, ſcriptam. Ius vo naturale, poteſt ſcribi, tñ quantũ eſt in ſe, non opus eſt, vt ſcribat̃, qꝛ nobis eſt natura inditũ. videmus enim gentes, quę legem ſcriptã nõ habẽt, vt ęthiopes, ⁊ ſcythas, ⁊ alios, ea naturaliter facere, quę legis ſunt, monſtrantes legis opus in ſuis coꝛdibus ſcriptũ habere, qua rõne fit, vt ius naturale ꝑ quandam excellentiaʒ ius non ſcriptum dicat̃. Qm̃ ſui natura non indiget, vt ſcribatur. At ius poſitiuũ ꝯ, qꝛ ſcḋʒ ſe cõſideratũ, indiget, vt ſcribat̃, ꝑ excellentiã dr̃ ius ſcriptũ põt tñ eſſe non ſcriptũ, ꝓpter bꝛeuitatẽ, ⁊ vſum, vt patet de iure domeſtico. Ius vo ſcriptũ, qḋ poſitiuum vocat Egidius, nõnulli ⁊ nos quoqȝ in epithomate diſtinguimus ꝙ ſit duplex, naʒ ſi lex pacto ciuibus ipſis inter ſe, aut cõdito determinata eſt ſcḋʒ aliq̄d, qḋ ex ipſa re ſequitur, cõtinet ius cõe, qḋ dr̃ ꝓpꝛiũ, ⁊ ius gentiuʒ, ⁊ ius nãle humanũ. ſi enim cõſideret̃ ager abſolute, non hʒ, vnde magis hui⁹ q̄ȝ illius ſit, ideo de iure nãli ſimpl'r oĩa ſunt cõia. At ſi ager cõſideret̃ ſcḋm aliquid, qḋ ex ipſo ſequit̃, vt ſcḋm oppoꝛtunitatẽ colendi, ⁊ ſcḋm pacificũ vſum agri, ⁊ ſcḋm alia quędã, quę poſſunt agrũ ſequi, vt ſic rationeʒ quãdam habet, vt ſit vnius, ⁊ non alterius, vt Ariſto. inquit politicoꝝ 2°, ⁊ dicit̃ hoc pacto ius pꝛopꝛiũ, qꝛ continet̃ in lege pꝛopꝛia, ⁊ dicitur ius gentium, ꝙ cõmune ſit oĩbus gentibus, ⁊ qm̃ conſiderare aliquid cõparãdo ipſum ad aliq̄d, qḋ ex ipſo ſeq̄tur, eſt ꝓpꝛiũ rõnis, q̄ rõ. eſt hoĩbus q̄d nãle, ideo hoc ius ẽt dr̃ hoĩbus nãle, qm̃ ſcḋm hoiuʒ nãlẽ rõneʒ, q̄ h̄ dictat. vñ Gaius iurecõſultus inquit, qḋ nãlis rõ inter hoĩes ꝯſtituit, id apud oẽs gentes cuſtodiat̃, hinc fit, vt ius cõe, ⁊ ius ꝓpꝛiũ vtrũqȝ ius nãle dicat̃. Illud quidẽ ſimpl'r, hoc ſcḋm quid. Illud cõe hoĩbus ⁊ feris. hoc pꝛopꝛiũ hoĩbus. At ſi lex pacto, aut cõdito ciuibus determinata ſcḋm placituʒ, ⁊ voluntatem merã, non aũt ſcḋm aliquid, qḋ ex ipſa re ſequit̃, ius continet mere poſitiuum, voluntarium, ⁊ mutabile, qḋ nullam humanã rationẽ habet, niſi volũtatem, eius vel eorum, qui authoꝛitatẽ habent condẽdi leges. ⁊ ſi rationẽ habet, non eſt recta ratio ſimpliciter, ſed valde ſcḋm q̄d, ſcilicet aut pꝛo loco, aut pꝛo tempoꝛe, aut pꝛo alia diminutiua conditione.

❡ Cõmunem autem quę ſcḋm naturam eſt, eſt enim quiddã natura iuſtum, ⁊ iniuſtum, qḋ omnes vaticinant̃. etiam ſi nulla inter ſe ſocietas, aut pactum ſit.

¶ Nūc declarat cōez legē, ⁊ dicit. [Cōem aūt, q̄ ſm nām eſt,] hęc eniz cōtinet ius nāle. [eſt eniz] (vt īqt) [quidda nā iuſtū, ⁊ iniuſtū, qđ oēs vaticinant̄, ēt ſi nulla inter ſe ſocietas, aut pactū ſit.] eſt eniz ius nāle quędam quaſi nālis cōmēſuratio, qua alterū ad alterū ſe hz, quaz tam hoies q̄ aialia natura ad quędā alia cōmēſurare ſe hñt. Hoc pacto mas ad fęminā quadā nāli cōmēſuratione ſe hz, vt ex ea generet, pater quoqz ad liberos cōmenſurationez nālem hz, vt eos nutriat. Ager hz ad oia aialia nālez cōmenſurationē, vt ſit oibus cōis. Cōis igitur lex eſt ſm quam ius cōmune, ac naturale dicitur.

¶ Queādmodū, ⁊ Sophoclis antigona dicere videt̄, cuz iuſtū abſolutū eſſe dixerit, ſepelire Polynicē, quaſi ſit natura id iuſtum. nō eniz nūc aut nudius tertius, verū ſemper id viget, nemoq̄z ſcit ex quo apparet.

¶ Nunc declarat qđ dixerat authoritate, ⁊ exēplo inducto a Sophocle poeta, ⁊ dicit. [Quemadmoduz ⁊ Sophoclis antigona] .i. queādmodū apud Sophoclē antigonā [vz dicere, cū iuſtū abſolutuz] .i. cōe ⁊ nāle [eſſe dixerit ſepelire Polynicē, quaſi ſit natura id iuſtuz,] Polynicem Egidius exponit ędificatorē ciuitatis, qđ an id ſit, lege carmina Sophoclis. deinde affert Sophoclis verba poſtq̄ dixit eſſe iuſtū ſepelire Polynicē, ⁊ dicit, ου γαρ τοι νυντε κα χθες αλλα αιει ποτε ζη τουτο κουδεις οιδεν εξ οτου φανειη, ideſt [non enim nunc, aut nudius tertius, verū ſemper id viget, nemoqz ſcit ex quo apparet.] per q̄ pz qđ ſit ius nāle, eſt eniz ius nobis natura inditū, ſemꝑ manēs, ac nunq̄ mutabile, qđ cū ſit nobis nā inditū, neſcimus vnde veniat, qđ dicit̄ de eis, quę nobis natura inſunt. ergo vult habere per hęc primaz conditionē iuris naturalis. ſ. vt ſit ſemper, quoniā ignoramus vnde venerit ad nos.

¶ Et vt Empedocles dicit, de non interficiēdo animato, hoc nō his quidē iuſtū, illis aūt nō iuſtum. Sed qđ omnibus legitimum, ⁊ perlate diffuſum ętherem altū ordinatū eſt, ⁊ per magnam rurſus terram. ⁊ vt indicit in meſeniaco Alcidamus.

¶ Cuz declaraſſet authoritate Sophoclis primā conditionē iuris nālis, vt ſit ſemper, nūc per authoritatē Empedoclis declarat ſecūdā ꝙ ſic vbiq̄, ⁊ apud oēs idem, ⁊ dicit. [Et vt Empedocles dicit de nō interficiēdo aiato,] τουτο γαρ ου τισι μεν δικαιον, τισι δε ου δικαιον, αλλα το μεν παντων νομιμον δια τ' ευρυμεδοντος αι θερος ἠ νεκεως τε τακται δια τ' απλετου αυ γης. i. [hoc non is quidē iuſtū, illis autem nō iuſtū, ſed qđ oibus legitimū, ⁊ ꝑ late diffuſuz ętherez altū ordinatū eſt, ⁊ ꝑ magnā rurſus terrā,] verbū terraz in alijs codicis legit̄ γης, in alijs vero αυγης, ⁊ ꝓpea alij claritatē exponūt, ſed idē eſt, qm̄ intelligit ꝑ terrā clarā. ergo ius nāle eſt oibus iuſtū, ⁊ id qđ eſt oibus legitimū, ⁊ ordinatū ꝑ late diffuſum ętherē altū. i. cęlum. ⁊ per magnā terrā rurſum inſtitutū, ⁊ obſeruatū. ſed vtrū nō occidere aiatū, ſit de iure naturę, nō eſt diſputādū, nec Ariſto. ad hoc inſpexit, ſed tātū ex verbis Empedoclis collegit id, qđ erat ad ſuū ꝓpoſitū, non curās quid eſſet de veritate propoſite rei. deinde confirmat hoc per alium poetam, ⁊ dicit, [⁊ vt dicit in meſeniaco Alcidamus.] quare ius naturale eſt qđ eſt ſemper, ⁊ vbiqz idem.

¶ Ad quos aūt determinata ſunt, dupl'r ſunt determinata. nā aut ad cōez ſocietatē, aut ad vnū ſocietatis agēda vel non agēda ſpectāt. Iccirco iniurias iureq̄ facta atq̄ agere iniuſte, ⁊ iuſte agere, dupl'r eſt, aut eniz ad vnuz certū, aut ad ſocietatez. adulterās eniz ⁊ verberās iniuria afficit aliquē certum. Qui vero militiam deſerit, ſocietatem.

¶ Nunc declarat ad quos vel quibus fiunt iniuſta, ⁊ dicit. [Ad quos autē determinata ſunt, dupliciter ſunt determinata, aut ad cōmunē ſocietatē, aut ad vnum ſocietatis agenda vel non agenda ſpectant,] ꝓpterea concludit, [iccirco iniurias, iureqz facta atqz agere iniuſte ⁊ iuſte agere dupl'r eſt,] ſubaudi conſiderare, [aut enim ad vnum certum] . ſ. ciuem, [aut ad ſocietatez,] ideſt aut ad cōmunē ciuitatē. declarat per exemplū, ⁊ dicit. [adulterans eniz ⁊ verberans iniuria afficit vnum certuz] . ſ. priuatum ciuem. [Qui vero militiaz deſerit,] ⁊ non vult pugnare, [ſocietatem] . ſ. totam ciuitatē iniuria afficit. ergo vno modo lex diuidi poteſt per naturalem, ⁊ poſitiuā, ⁊ alio modo (vt nunc diuidit) per comparationem ad eos, ad quos officit.

¶ Cuz igitur, quę iniuſte fiunt oia diuidant̄, qđ alia ad cōe, alia ad aliuz vel alios, ſi prius qđ ſit iniuriā pati repetierimus, cętera dicemus. Iniuriam pati ergo eſt cum a volentibus iniuſta inferuntur. Iniuriari enim voluntarium eſſe prius definitum eſt.

¶ Nūc volēs agere de iuſtis, atqz iniuſtis ꝓponit p̄ eſſe repetēdū qđ ſit pati iniuriā, ⁊ dicit. [Cū igit̄, quę iniuſte fiūt, oia diuidant̄ q̄ alia ad cōe, alia ad aliū] . ſ. priuatuz ciuē, [vel alios] priuatos ciues fiāt, [ſi prius qđ ſit iniuriā pati repetierimus, cętera dicemus] . ſ. iuſta ⁊ iniuſta. ſed dices prius nō dixit de ipſo pati iniuriā, ſed de ipſo agere iniuriā. igit̄ non repetit, cū repetere ſit idez bis dicere. dicendū ꝙ ſi dixit qđ ſit agere iniuriā, dixit correlatiue quid ſit pati iniuriam. ideo vocat hoc qđ dicit, repetitionem. deinde exponit quid ſit iniuriam pati, ⁊ dicit, [iniuriam pati ergo eſt cum a volentibus iniuſta inferuntur,] dico a volentibus, [nam iniuriari voluntarium eſſe prius definituz eſt,] ergo per cōuerſionē actiui in paſſiuum, iniuriam pati eſt, cum a volentibus iniuſta inferuntur.

¶ Qm̄ aūt neceſſe eſt eū, qui iniuſte patit̄, lędi, neq̄ ſpōte lędi, (lęſiones quidē ex prioribus patēt, bona eniz ⁊ mala ꝑ ſe prius diuiſa ſunt, volūtaria ēt eē, q̄ ſciētes) neceſſe eſt ꝑfecto peccata oia vel ad ciuitatez, vel ad priuatos ſpectare, ⁊ hęc aut a neſciēte, vel nolēte, aut a volēte ⁊ ſciente fieri. ⁊ horū quędā electione, quędā affectu. Ac de ira quidē in ijs, q̄ de affectibus dicet̄, quę vero eligunt, ⁊ quo modo ſe habentes prius dictum eſt.

¶ Uerū anteq̄ agat de iuſtis, ⁊ iniuſtis, repetit pro maiore parte ea, q̄ dixit, vt cōtinuet ſe ad ꝓpoſituz, ⁊ verba ſunt ſuſpēſiua vſq̄ ibi [neceſſe eſt,] ⁊ dicit, [quoniaz autem neceſſe eſt euz, qui iniuſte patitur lędi, neqz ſponte lędi,] nemo enim iniuriam patitur ſponte, deinde reſumit ſecunduz, ⁊ dicit, [lęſiones quidez ex prioribus patent,] ⁊ repetit per quę lęſiones ex p̄oribꝰ patēt, ⁊ dicit,

⌊bōna enī⌋.ſ.vtilia,⌊ ꝛ mala⌋.ſ.dānoſa⌊ ꝑ ſe prius diuiſa ſunt,⌋imō ꝑ hęc declaratę ſunt leſiones. deinde reſumit tertiū,ꝛ dicit,⌊ volūtaria ēt eſſe⌋ea dictū eſt,⌊ quę ſcientes⌋.ſ.faciūt,tūc terminādo ſuſpēſionē,repetit qđ ꝓriē dictū eſt,ꝛ dicit,⌊ neceſſe eſt ꝑfecto peccata oīa vel ad ciuitatē vel ad priuatos ſpectare,⌋quę ſubdiſtinguit vlterius,ꝛ dicit,⌊ ꝛ hęc ⌋neceſſe eſt ⌊ fieri aut a neſciente,⌋ vt puta cū peccauerit aliqs per ignorantiā,⌊ vel a nolente⌋cū peccauerit per ſciaꝫ,ſed inuitus, vt.vꝫ. compulſus. ⌊aut a volēte ꝛ ſciēte,⌋vt cū peccauerit per ſcientiā ꝛ ſpōte.iterum ſubdiuidēs dicit,⌊ ꝛ horū⌋.ſ.peccatoꝝ, q̄ fiūt ſponte,ꝛ ſcienter,⌊ quędā electione, quędaꝫ affectu⌋neceſſe eſt fieri.hęc repetit,de quibuſdā ꝟo ſe excuſans,dicit,⌊ac de ira⌋ꝛ cęteris affectibus⌊ quidē in ijs,q̄ de affectibus⌋.ſ.ſcđo huius,⌊ dicemus, q̄ ꝟo eligunt,ꝛ quo mō ſe habētes⌋eligunt,⌊ dictum eſt prius.⌋

❡Quoniā aūt ſępe ꝯfitentes feciſſe,aut libellū negāt,aut id de quo ē libellus(vt accepiſſe qdē,ſed nō furatū eē,vt verberatū eſſe,ſed nō ꝯtumeliatū eē,vt fuiſſe vna,ſed nō adulteratū eſſe,aut furatū eſſe,ſed non ſacroꝝ expoliationē(nō eniꝫ dei aliqd)aut ſubtuliſſe,ſed nō publica,aut collocutū eſſe cū hoſtibus,ſꝫ nō ꝓdidiſſe)ꝓpea oportebit etiā de his determinare,vt quid furtū, qd ꝯtumelia,qd adulterium,vt ſiue eſſe ſiue nō eſſe iuſtū velimus oſtendere,declarare habeamus.

❡Nūc vult inueſtigare qd reſtat dicere,ꝛ dicit.⌊ Qm̄ autem ſępe cōfitentes feciſſe,⌋tn̄ aut libellum ⌋oblatuꝫ iudici ab accuſatore⌊ negant,aut ⌋ſalteꝫ negant⌊ id, de quo eſt libellus,⌋ἐδι γραμμα enim gręce libellus eſt accuſatorius,verbi cauſa,⌊ vt accepiſſe quidem ⌋concedunt, ⌊ſed non furatū eſſe,⌋in oibus eniꝫ his accipit ſingulare pro plurali,vt furatū pro furatos eē.⌊ ꝛ verberatum eē,ſed nō ꝯtumeliatū eſſe,ꝛ fuiſſe vna⌋.ſ.cū vxore alicuius,⌊ ſed nō adulteratū eē,aut furatū eſſe, ſed nō ⌋feciſſe ⌊ſacroꝝ expoliationē,⌋q̄ eſt ſacrilegiū,⌊ nō enim dei aliquid ⌋furatū eſſe dicet,⌊ aut ⌋cōcedet⌊ ſubſtuliſſe⌋claꝫ aliqd,⌊ ſed nō ⌋bona⌊ publica,aut collocutū eē cuꝫ hoſtib⁹ ſed non ꝓdidiſſe,⌋cū igiť hęc dici poſſint,⌊ ꝓpea oportebit ēt de his determinare,vt qd furtū,qd cōtumelia, qd adulteriū,⌋ꝛ dat cāꝫ,ꝛ dicit,⌊ vt ſiue eē,ſiue nō eſſe iuſtū velimus oſtēdere,declarare habeamus.⌋ideſt habeam⁹ ſcientiā de eis.nō eniꝫ pōt mōſtrari aliqđ horū eſſe,vel nō eſſe iuſtū,niſi habeať ſcientia horum omnium.

❡De oib⁹ eniꝫ ijs,litigatio eſt vtrū iniuſtus ſit,ꝛ iprobus,an nō iniuſtus:eſt enim in electione improbitas,atqꝫ iniuria. ꝛ hmōi noīa ꝯſignificāt electionē, veluti cōtumelia ꝛ furtū.nō enim ſi verberauit,ſtatiꝫ cōtumelia affecit,ſed ſi alicuius gr̄a,vt ſi aut vituperandi aliū,aut voluptatis ſuę.neqꝫ oīno ſi clā accepit,furatus eſt,ſed ſi in dānuꝫ eius,a quo accepit,ꝛ in appropriationem ſui,ſimiliter autem ꝛ de alijs ſe habet,ſicuti ꝛ de his.

❡Cuꝫ dixiſſet oportere declarare ea, ſi velimus ſcire an qs iuſta vel iniuſta fecerit,nūc aſſignat cāꝫ,ꝛ dicit.⌊ De oibus eniꝫ ijs,⌋q̄ dicta ſunt,⌊ litigatio eſt,vtrum ſit,iniuſtus,ꝛ iprobus,an nō iniuſtus⌋neqꝫ improbus,ille,quę hęc agit,nā dubiū eſt vtrū qui accepit bona aliena,furatur,ꝛ vtrū q eſt vna cuꝫ vxore aliena,adulterať,ꝛ ſic de alijs,cū hęc fuerint dubia,igiť opꝫ declarare oia,quę dicta ſunt,vt furtū,ꝛ adulteriuꝫ,ꝛ cętera. deinde hęc declarat ꝛ vult ꝓbare quo mō in delictis enumeratis ſit iprobitas,ꝛ quo mō nō,ꝛ dicit,⌊ eſt eniꝫ in electione iprobitas, atqꝫ iniuria ꝛ hmōi noia ꝯſignāt electionē, veluti cōtumelia,ꝛ furtū,⌋ ꝛ cętera ſupius enumerata,igitur in his eſt improbitas quatenus ſunt in electione,Qꝛ aūt in his noibus ſit improbitas, q̄tenus in eis eſt cōſignificatio electionis,ꝓbat ꝛ dicit,⌊ nō eniꝫ ſi verberauit,ſtatiꝫ cōtumelia affecit,ſed ſi alicuius gr̄a,vt ſi aut vituperandi aliū,aut voluptas ſuę, neqꝫ oīno ſi clam accepit,furatū eſt,ſed ſi in dānuꝫ eius,a quo accepit,ꝛ in appropriatione ſui,ſimilr aūt ꝛ in alijs ſe hꝫ ſicut ꝛ de his,⌋igiť in his noibus oibus eſt improbitas,atqꝫ malitia. qm̄ ī eis eſt cōſignificatio electionis,quo ꝟo in eis nō eſt ſignificatio electionis,nec aderūt alie ꝯditiones,non erit iprobitas.per q̄ oia vult hr̄e Ariſt. eum qui ꝯcedit furatū eē, nō poſſe exculari,nec euꝫ,qui ꝯcedit adulteratū eēt, qm̄ oia hęc ꝯſignāt electionē,eū tn̄ q accepit bona aliena, poſſe excuſari,vel euꝫ q fuit ſimul cū vxore aliena,ſilr. nam de oibus his qđ eſt vtruꝫ iuſtus ſit,ꝛ improbus an non,qui hęc agit.ergo ad hoc vt iprobitas ſit, ꝛ iniuria, neceſſe eſt vt in electione ſit.nō eniꝫ ſi verberauit,ſtatiꝫ ꝯtumelia affecit,ſed ſi alicuius gr̄a.igiť in his eſt improbitas,quatenus eſt in eis electio,nec ſufficit ſola electio, ſed opꝫ alias ꝯditiones adeſſe, quare ad inferendaꝫ iniuriam requiriť ꝑmo,vt lędat,ſcđo,vt ſcienter,tertio vt ſpōte,quarto,vt electione,vel affectu, igiť furari eſt reꝫ clam accipere ab aliquo illā ſibi appropriādo electione vel affectu,cōtumeliari ꝟo eſt ꝑcutere aliquē electione vel affectu gr̄a dehonorādi illū vel ſue voluptatis,ꝛ de cęteris iniurijs eodē modo.Sed dices Ariſt.ꝓbauit in his nō eſſe improbitatē,niſi quatenus in eis eſt electio, ſuperius aūt dixit in his eſſe improbitateꝫ,ſi affectu vel electione fiunt.Igitur nō oportet in his ſemper eſſe electionē,ſed vel electionē vel affectū.dico ꝙ ſupius accepit electionē,vt diſtinguiť cōtra affectū, electio eniꝫ vt diſtinguiť ab affectu,eſt electio mere volūtaria,q̄ fit ſola rōne dictāte.ꝛ ideo dixit hęc fieri affectu, vel electione,hic accepit electionē fuſius pro actu elicito voluntatis,quouis mō facto ſiue affectu,ſiue voluntate rōne dictante,vt idē ſit eligere,ꝛ ſpōte facere.Quare ſcđm B requiriť ꝑmo ad inferēdā iniuriā,vt lędat,deinde ſciēter atqꝫ ſponte,ſiue electione,q̄ idē eſt,tertio gr̄a iniuriādi. ꝛ ſi diceres,Ariſto. non expreſſit niſi vnā cōditionē,dico ꝙ hic duas expreſſit,vt.vꝫ.inferēs eligibiliter,ꝛ gratia iniuriandi agat, ſuperius aūt dedit intelligere alias, vt lędat,ꝛ ſcienter. Ex eo eniꝫ qꝛ iniuriās lędit,ſcienter, eligibiliter,ꝛ gr̄a iniuriādi, eſt iniuſtus atqꝫ improbus. hęc de iniuſtis generatim,ꝛ de iuſtis.

❡DE BONO ET ÆQVO.

❡Qm̄ aūt duę iuſtoꝝ, atqꝫ iniuſtoꝝ ſpecies erāt,altera qdē ſcripta, altera ꝟo nō ſcripta: de his qdē,de qbus leges ſcribunť dcm̄ eſt.

❡Cuꝫ dixiſſet de iuſtis,ꝛ iniuſtis,quę in legibus ſcribūtur,nunc vult dicere de iuſtis,ꝛ iniuſtis,quę non ſcribūtur in legibus.ꝛ primo proponit intentionem ſuaꝫ continuando pręcedentia ad ſequentia, ꝛ dicit.⌊ Quoniam autem duę iuſtorum atqꝫ iniuſtorū ſpecies erant,altera quidem ſcripta, altera ꝟo non ſcripta,de his quidem⌋ iuſtis atqꝫ iniuſtis ⌊ de quibus leges ſcribuntur, dictum eſt,⌋ ſubaudiendum,reſtat ergo dicere de iuſtis atqꝫ in-

iuſtis

iuſtis nō ſcriptis in legibus, ⁊ de bonis ⁊ ęquis, quę dicunt̄ iuſta non ſcripta. Ex his, quę dixit, patet iuſtum ſcriptū id omne eſſe, qđ eſt ſm legē ſcriptam, id ꝟo qđ eſt p̄ter legē ſcriptā, oē eſſe iniuſtum ſcriptū. Quare de iuſtis atq; iniuſtis non ſcriptis diſſerendum poſt hęc. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, Ariſto. eſt vſus plurali pro ſingulari, dixit enim τα μεν pro altera quidem.

Non ſcriptoꝝ aūt duę ſunt ſpēs, quaꝝ altera quidē eſt ꝑ exceſſuz virtutis ⁊ vitij, i qua vituperationes, ⁊ laudes, infamię ⁊ honores, donationeſq; ſunt. veluti grām hr̄e benemerito, ⁊ vice verſa ei bn̄facere, q bene fecit. ⁊ paratuz eē amicis, ⁊ cętera id genus. Altera ꝟo eſt ꝓprie legis, (q̄ ēt ſcribit̄) defectus. nā qđ ęquum ⁊ bonum eſt, videt̄ iuſtum eſſe. ęquum autem ⁊ bonum eſt qđ pręter legez ſcriptam iuſtum eſt.

Cuz dixiſſet de iuſtis, atq; iniuſtis ſcriptis in legibus, nūc exeq̄tur de iuſtis atq; iniuſtis nō ſcriptis, de q̄bus ꝓpoſuit dicere, ⁊ dicit. Nō ſcriptoꝝ aūt i. ſ. iuſtoꝝ, vel iniuſtoꝝ duę ſunt ſpēs, quaꝝ altera q̄dē eſt ꝑ exceſſum virtutis ⁊ vitij. Quę eniz ſm hāc ſpēz iuſta vel iniuſta ſunt, adeo manifeſte ac excedētis virtutis, ac vitij, vt nō ſcribere oporteat, qm̄ facile memoria tenent̄. ⁊ exponit ea, q̄ ſunt in hac ſpē, ⁊ dicit, in qua vituperationes ⁊ laudes, infamię ⁊ honores, donationeſq; ſunt: ⁊ excedentes, ⁊ manifeſti, adeo, vt nō opus ſit ſcribere. veluti gratiā hr̄e bn̄merito i. i. ei, qui bn̄ficia cōtulit, ⁊ vice verſa ei bn̄facere, qui bn̄fecit ⁊ paratū eſſe amicis, ⁊ cętera id genus, vt honorare parētes p̄ceptores, ⁊ deū. Sunt eni hęc iuſta quaſi ianuę, atq; p̄ncipia ꝑ ſe nota, q̄ nobis nā indita neſcimus, vñ venſunt. vñ ſicuti ꝓpōnes p̄me (vt Auer. dicit) e q̄bus alię deriuant̄, neſcimus e quibus veniāt, ſic hmōi iuſta neſcimus vñ veniāt, ⁊ ꝑꝑea nō opus eſt (vt ſcribant̄) qm̄ facile memoria habent̄, minime ēt ſcribunt̄ iniuſta, q̄ ſunt ꝑ exceſſum vicij, in q̄bus vituperationes, infamięq; oibus patēt, deinde exponit aliam ſpēm, ⁊ dicit, altera ꝟo ſpēs iuſtoꝝ atq; iniuſtoꝝ eſt ꝓprię legis (q̄ ēt ſcribit̄) defectus, non enim in legibus ſcribit̄ oē iuſtū ſcriptibile, qm̄ nō ſemper ſcribunt̄ moderationes legis, nec cōditiones, q̄ req̄runt̄ ad veritatē legis, nec ſcribūtur fallētię, q̄bus fallit lex, nec ſcribitur interp̄tatio legis quo ad locuz, tp̄s, ⁊ perſonas, cum hęc itaq; ſcribi nō poſſint, iō hęc iuſtoꝝ, vel iniuſtoꝝ ſpēs dr̄ legis ſcriptę defectus, ⁊ ne tu credas hmōi nō eſſe iuſtum (q2 eſt defectus) ideo dicit naz qđ επιειχεϛ ideſt nam qđ bonū ⁊ ęquū eſt, vr̄ iuſtū eſſe, επιειχεϛ autez ideſt bonū aūt ⁊ ęquū eſt qđ pręter legē ſcriptā iuſtum eſt. eſt igit̄ ſyll'ſ, bonum ⁊ ęquuz ⁊ iuſtum, ius non ſcriptum eſt bonū ⁊ ęquū, igitur ius nō ſcriptū eſt iuſtum, huius ſyllogiſmi primo maiorē, deinde minorē poſuit, concluſio ꝟo ſubaudienda eſt.

Accidit aūt id partiz nolētibꝰ, partiz volētibꝰ legūlatoribꝰ. nolētibus q̄dē, cū lateat. volētibꝰ ꝟo, ⁊ cū nequeāt determinare, ſed neceſſe ſit vl'r dicere, qđ nō ita, ſed vtpl'm ſit, ⁊ cū nō facile ſit dterminare oia ꝑꝑ infinitatē. vt ſi ferro ꝑcuſſit, quāto, ⁊ quali quodā. tp̄s eni deerit enumerāti. ſi ḡ de q̄ determiari nō pōt, de eo lex ferēda ē, neēē eſt ſimpl'r dicere.

tempus α ιων euum

Nūc aſſignat cāz quare nō ſcribit̄ bonū ⁊ ęquū i legibus. i. q̄re nō ſcribit̄ in legibꝰ ille defectus, quē ſupplent legibꝰ ſapiētes atq; viri boni, ⁊ dicit. Accidit aūt id i. ſ. vt in legibꝰ non ſcribat̄ ille defectꝰ, partim nolētibus atq; inuitis, partiz legūlatoribꝰ ipſis volētibꝰ, deide exponit mēbra, ⁊ dicit, nolētibꝰ quidē cū defectus iſte addēdus leteat legūlatores. nō eni cū ſcribūt occurrit. volētibus ꝟo ꝑꝑ duas cās, quaꝝ primā affert, ⁊ dicit, ⁊ cū nequeāt determiare, ipediti. vz. multitudine rerū agēdaꝝ, ⁊ multitudie reꝝ, q̄ neēię ſunt ad limitationē legū. ⁊ ꝑꝑea dicit, ſz neēē eſt leges ipſas vl'r dicē, qđ nō ita ſit vl'e id qđ ſcribit̄ i legibꝰ, vt ſit đ oibꝰ ⁊ ſingulis caſibꝰ. ſz vtpl'z ſit, ⁊ idefinitū. vbi cā, hęc eſt lex, q hoiez occiderit, capite puniat̄. hęc enim lex ꝓpō indefinita ē, ⁊ hz locū, ⁊ veritatē in pluribus, nō aūt in oibꝰ caſibus. deinde dat ſecūdā rōnē, ⁊ dicit, ⁊ cū non facile ſit determinare oia ꝑꝑ infinitatē eoꝝ q̄ pñt legē limitare, vt ſi ferro ꝑcuſſit quāto ⁊ q̄li quodā ferro, ⁊ quo vulnere, ⁊ an caſu, an a ꝓpoſito, ⁊ ſi ſpōte, an vi, ⁊ ſi ꝑꝑ ſui dfenſionē, an grā iniuriādi, tp̄s eniz deerit enumeranti limitationes, ⁊ caſus, q̄bus lex limitari pōt. Sz eſt vnū dubiū, cū limitationes, ⁊ caſus ſcribi nō poſſint, vtrum melius ſit leges ſcribere cū oibꝰ limitationibꝰ, ⁊ caſibꝰ, vſq; ad ſua tēpora notis legūlatoribꝰ, an lex in ſua ſimplicitate ſit ferēda ſimpl'r vl'r, ⁊ idefinite ſine limitationibꝰ, ⁊ caſibꝰ. rñdet Ariſt. ⁊ dicit, ſi ergo de quo determinari nō pōt cōditionibꝰ, ⁊ caſibus, de eo lex ferēda eſt, neceſſe eſt ſimpl'r dicere i. ſ. vl'r, ⁊ indefinite, nec additis caſibꝰ, nec limitationibꝰ notis legūlatoribꝰ, ſed in ſui ſimplicitate tradere, nā ꝑꝑ additiones haſce nō habet̄ cōpletus itellectus legis, ⁊ accidit in legibꝰ obſcuritas tāta, vt nec a ꝓprijs legūlatoribꝰ intelligant̄, nec ab interpretibus, ⁊ quāto minus a ciuibꝰ, q alijs vacant. Signo nobis ſunt in primis Moſes celeberrimus legūlator, q (cū vidiſſet leges obſcuriſſimas fieri additione oiuz eoꝝ, q̄ ad intellectū addi pñt) eas tradidit in ſua ſimplicitate vl'r, ⁊ indefinite, quēadmodū leges ſunt in catalogo ſcriptę, vbi in ſua ſimplicitate ſunt tradite: dereliquit eniz bonum ⁊ ęquū, (qđ eſt ius nō ſcriptuz) arbitrio bonoꝝ virorum. Deinde Solon, q in decē tabulis oēs leges Atheniēſiū cōpilauit, q̄bus poſtea Romani addiderunt duas, ⁊ ſic oēs leges in xij. tabulis ꝯtinebant̄, q̄ in locis publicis tenebant̄, quoꝝ interp̄s erat vnus, q magiſter legum dicebat̄, nō perpetuus, ſed in ſingulis annis mutabilis: hoc bona rōne fecerūt, nā vulgares legētes facile leges intelligebāt, qs eniz nō intelliget eam legē, non furtū cōmittas, nam ad quadruplū teneris: quis non ī eaz non occides. quoniā capite punieris, ⁊ huiuſmodi. ⁊ cuz aliq̄s ciuiuz eaꝝ aliquā non intelligebat, aderat legū magiſter, qui mox explanabat. Quare eo tēpore locum habebat id, qđ cōiter dicit̄, ignorātia iuris non excuſat, ſed ignoranti facti. naz oēs ſciebant atq; tenebant̄ ſcire leges, ⁊ iura, quę in eis ꝯtinebant̄, ſunt ēt nobis argumēto oēs, q leges tulerunt, vt Ligurgus, ⁊ Draco, ⁊ alij innumeri, qui ſemper leges in ſua ſimplicitate, vl'r, atq; indefinite tradiderunt, ꝑꝑea Ariſto. quinto ęthicoꝝ leges cōparauit regulis medicoꝝ, ſcribit̄ enim pro regula a medicis humidę, ⁊ frigidę dictę competunt febricitātibus. verū hęc regula licet ſit vera in pluribus, tñ fallit̄ in febricitātibus, qui patiuntur febres pituitoſas, atq; frigidas. ⁊ in alijs multis, quare ſicuti regulę medicorum, cū tradunt̄ vl'r in ſua puritate, ſunt faciles, ꝓpōnes ꝟo quę ſunt minores ſub illis acceptę vel q̄ ab illis excludunt̄ ſunt ꝑꝑ infinitatez difficiles, ſic leges cum tradunt̄ in vl'i in ſua ſimplicitate, faciles ſunt, caſus ꝟo, q ſubaccipiunt̄, vel

Nō de legibꝰ ferendis.

excludunt̃, ſunt intelligibiles. ergo melius (vt Ariſt. dicit) eſt tradere leges vniuerſal'r, atq; in ſua ſimplicitate indefinitas: q̃ caſibus, ⁊ limitationibus locupletas. Sʒ dices, vnde factum eſt vt iureconſulti adderent poſtea caſus, ⁊ limitationes legum. fortaſſe hoc fecerunt ad tollendas oratorum prolixas, ⁊ inextricabiles orationes: vt ſcilicet non haberẽt quid dicerent, ⁊ quid diſſererẽt, nam cum iureconſulti (qui ⁊ ipſi quoq; oratores erãt,) adderent caſus, ⁊ limitationes legibus. xy. tabularum, crediderunt tollere inextricabiles diſputationes oratorũ. Sed qđ fuit boni gratia, in malũ euaſit. nam cũ legibus fuit permiſſa additio, ⁊ interp̃tatio, ⁊ vtraq;, vt ſcriberet̃, ſtatim leges ipſe ciuibus inutiles factę ſunt, legum autẽ peritis ſumma vtilitate oblatę. leges enim ſi ciuib⁹ deberent vtiles eſſe, oporteret oẽs ciues legibus vacare, ⁊ ſic ceſſarẽt alia neceſſaria opera ad viuendum ordinata. ⁊ cuʒ a ciuibus non intelligant̃, nunc verſę ſunt tantum in bonum eorum, qui legũ periti ſunt, non quidem in bonũ animę, ſed ad lucrũ, ⁊ ad diuitias cõparandas: quare (vt recte ſcribit Ariſto.) melius eſt leges ſcribere ſimplices ꝑ capita (vt Zoroaſter ſcripſit,) qui tanta breuitate eas oẽs cõpilauit, vt de pręcepto pueri oẽs tenebant̃ eas memorię mandare, ſeruarę q; vſqʒ ad vitę finem, nam licet ſic ſimpl'r ſcriptę, non ſint profectę, tamẽ ſunt plus vtiles, q̃ dãnoſę, qm̃ ſemper defectũ poterunt ſupplere prudentes ⁊ boni viri, cum opus fuerit. Hęc pauca volui dixiſſe de legibus, vt intelligãt hoies plus mali hodie q̃ boni reportari ex illis.

¶ Quare ſi cũ anulatus ſit, manũ extollat, vel percutiat, lege quidẽ ſcripta reus eſt, ⁊ iniuriatus eſt, vere aũt non eſt iniuriatus. ⁊ ideſt ęquum ⁊ bonum.

¶ Cum dixiſſet bonũ ⁊ ęquũ eſſe, qđ p̃ter legem ſcriptaʒ iuſtũ eſt, nunc hoc oſtẽdit exemplo, ⁊ ſupponit eſſe ſcriptũ in lege, vt nemo anulatus manũ ſenſuʒ attollat, tũc dicit. [Quare ſi cũ anulatus ſit, manuʒ extollat, vel percutiat, lege quideʒ ſcripta reus eſt, ⁊ iniuriatus eſt, vere aũt non ſemꝑ eſt iniuriatus,] nam in aliquo caſu, nõ eſt iniuriatus ſꝫm veritatẽ. ⁊ ꝓpterea dicit, [⁊ id] .ſ. non obſeruare legem in aliquo caſu, [eſt bonum ⁊ ęquum,] qđ gręce dicitur επιεικες.

¶ Si ergo qđ dictum eſt, bonũ ⁊ ęquuʒ eſt, patet qualia bona ⁊ ęqua hęc ſint, ⁊ errores ⁊ iniurias, ⁊ errores, ⁊ infortunia non ex ęquo cenſere.

¶ Cũ velit declarare quo mõ dʒ ſe habere arbiter, ex dictis p̃mo non oia eſſe ex ęquo cẽſenda ↄcludit, ⁊ eſt primus locus, qui ſpectat ad arbitriuʒ, ⁊ dicit. [Si ergo qđ dictũ eſt, bonũ eſt ęquum eſt, patet qualia bona ⁊ ęqua hęc ſint, ⁊ errores ⁊ iniurias, ⁊ errores ⁊ infortunia non ex ęquo cenſere,] nõ eni tanti faciẽdi ſunt errores, quãti iniurię, qm̃ iniuria eſt plurifacienda, nec tanti facienda ſunt infortunia, quanti errores, qm̃ errores ſunt plurifaciẽdi. Quare arbiter h̃ ↄſiderare dʒ non ex lege ſcripta, ſed ex bono ⁊ ęquo mõ ſcripto. nã licet idẽ factũ poſſit eẽ, infortuniũ, error, ⁊ iniuria, tñ ex ea ꝑte qua factuʒ eſt infortuniũ, eſt min⁹ q̃ error, ⁊ q̃ iniuria, ⁊ ex ea parte q̃ factũ eſt error, eſt minus q̃ iniuria, ⁊ mai⁹ q̃ ifortuniũ.

infortunia
errores
obiurgia
iniurie

¶ Sunt aũt infortunia quidẽ, quęcũq; (cum p̃ter opinionẽ ſint) non fiunt ex prauitate. errores vero (cũ non ſint p̃ter opinionẽ) nõ ſunt a prauitate. Iniurię deniq; (cũ nõ ſint preter opinionẽ) ſunt a prauitate. ſunt aũt a prauitate quę a cupiditate ſunt.

¶ Declarat qđ dixerat. ſ. infortunia minora eẽ erroribꝰ, ⁊ errores iniurys. ⁊ dicit. [Sunt infortunia quideʒ quęcũq; (cũ p̃ter opinionẽ ſint) non fiunt ex prauitate] ⁊ ſic fiunt p̃ter intẽtuʒ, ⁊ nõ a prauitate. vt q̃ proiecit ſagittã, vt interficeret auẽ, nõ aiaduertẽs hoieʒ, vulnerauit hominẽ. hic eni vulnerauit p̃ter intẽtũ ⁊ nõ a prauitate. deinde exponit [errores] ⁊ dicit, [errores vero, cũ non ſint p̃ter opinionẽ] ſunt eni ab intento, [non ſunt] tñ [a prauitate,] vt verberatus ſtatiʒ nullo adhibito ↄſilio, q̃ interimit verberãtẽ, hic quidẽ errauit, nõ tñ ex prauitate, q: nõ interemit ꝑꝑ delectationẽ, vt q: vʒ. interficere ſit ſibi iucũdũ, vt nõnulli praui agũt, q̃ ſolũ ꝑꝑ cupiditateʒ interficiũt. Hoc pacto, q̃ iniuriat̃ ex ↄſilio, ⁊ non ſtatim poſt ſuſceptã iniuriaʒ, ſʒ multa meditatione p̃cedẽte, accedit ad iniuriãdũ ex prauitate. licet nõ oĩno ex prauitate iniuriet̃. deinde exponit iniurias, ⁊ dicit. [iniurię deniq; cũ non ſint p̃ter opinionẽ, ſunt a prauitate.] ⁊ exponit qđ intelligat per eſſe a prauitate, ⁊ dicit, [ſunt auteʒ a prauitate, quę ſunt a cupiditate,] ⁊ ꝑꝑ nullã aliã cauſaʒ, vt qm̃ nec iniuriã accepit, nec ꝑꝑ neceſſitatẽ, ſed ſolũ q: id facere eſt ſibi iucũdũ. veluti q̃ interficit aues in aqua, quas hĩe nõ poſſe cognoſcit, ſed ſi recte aduertat̃, lęſiones quatuor ſunt, ifortunia, errores, obiurgia, ⁊ iniurię, infortunia nocumẽta ſunt, ſiue lęſiones, quę inferuntur p̃ter intentũ, ⁊ p̃ter ↄſilium, ⁊ p̃ter prauitatẽ. errores vero ſunt lęſiones, q̃ inferunt̃ non p̃ter intentũ, non tamen a cõſilio, ⁊ pręmeditatione, nec a prauitate. obiurgia vero, quę inferunt̃ non p̃ter intentũ nec p̃ter conſiliuʒ moroſum, ſed nõ a prauitate. Iniurię vero quę ſimpl'r dicũtur iniurię, ſunt quę nec p̃ter intentuʒ, nec p̃ter conſiliũ, ſed a prauitate ſunt, vt quęcũqʒ inferunt̃ ſolum gratia delectationis, ⁊ ob nihil aliud. Ariſt. dixit tria eſſe, q: errorẽ vult eſſe duobus modis. Arbiter ergo hãc inęqualitatẽ ↄſiderare dʒ. Hęc de primo loco, q̃ ſpectat ad arbitriũ.

¶ Etiam ęquũ ⁊ bonum eſt humanis ignoſcere, ⁊ nõ legeʒ, ſed legis ſcriptorem, ⁊ non verba, ſed ſententiam ſpectare.

¶ Nunc ponit ſecũdũ locũ, qui ſpectat ad arbitriũ, ⁊ dicit. [Etiã ęquũ ⁊ bonũ eſt humanis ignoſcere.] nã cũ hõ naturã habeat peccabileʒ, ipſa natura humana meretur non nihil excuſationis, ſi acciderit, vt hõ peccet. deinde ponit tertiũ locũ, ⁊ dicit, [⁊ nõ legis, ſed legis ſcriptoreʒ eſt ſpectare,] nam dʒ conſiderare, ſi legis ſcriptor eſſet, eum cõmiſericorditer agere, cuʒ peccante. deinde ponit quartũ locum, ⁊ dicit, [⁊ non verba] .ſ. legis [ſed ſniam] ſpectare debet. nam licet arbiter videat̃ facere ↄ verba, fortaſſe tñ nõ facit cõtra intentionem legis. vt ſi aliquis aſcendit muros vrbis pro defendenda ciuitate, licet faciat cõtra verba legis dicẽtis capite puniri, qui muros aſcẽderit, nõ tñ facit cõtra intentionem legis.

¶ Et non factum, ſed voluntatem.

¶ Nunc aſſignat quintũ locum, ⁊ dicit. [Et non factum ſpectare ſed voluntatẽ] bonum ⁊ ęquuʒ eſt. nam ſi fecit malum, non mala intentione fecit.

¶ Et non partem, ſed totum.

¶ Aſſignat 6m locũ, ⁊ dicit. [Et non partem,] vt q: in aliquo particulari caſu male fecit, [ſed totuʒ] bonũ ⁊ ęquũ eſt reſpicere, vt q: in multis alys bene ſe habuit.

¶ Nec qualis quidaʒ nunc, ſed qualis quidã ſemper, aut plerũq; fuerit.

¶ Aſſignat

¶ Aſſignat 7^m locũ, ⁊ dicit, [Nec qualis q̃dam nũc] cõſiderat, [ſed q̃lis quidẽ ſemꝑ, aut plerũq; fuerit] q̃ ſi forte toto tempore, vel maiore parte temporis bene vixit, lʒ nunc errauerit.

¶ Et meminiſſe bonorum, quę paſſus eſt, q̃ malorum.

¶ Et aſſignat 8^m locũ, ⁊ dicit. [Et] debet arbiter [meminiſſe bonorũ, quę] peccator [paſſus eſt] .ſ. quę in ſe collecta hʒ, [q̃ maloꝝ,] nam ſi fuerint multo plura bona, q̃ mala, ęquum eſt ei ignoſcere.

¶ Et bonorum, quę paſſus eſt, magis q̃ eorum, quę fecit.

¶ Aſſignat 9^m locũ, ⁊ dicit. [Et] meminiſſe opʒ [bonorum,] quę iniuria affectus paſſus eſt ab iniuriante [magis q̃ eoꝝ] malorum [quę] ei [fecit.] nam ſi plura bona ei contulit, q̃ mala, ignoſcendum eſt.

¶ Et ęquo animo ferre iniuriam.

¶ Aſſignat 10^m locũ, ⁊ dicit. [Et] dʒ arbiter conſiderare, ſi patiens ęquo aĩo fert iniuriam, nã reus tũc magis venia eſt dignus, vnde dicit. [Et ęquo animo ferre iniuriam] ꝯſiderandum eſt, nam ſi patiens iniuriam ęquo animo fert, non dʒ arbiter plus facere q̃ patiẽs q̃rat.

¶ Et magis ſm ſermonem velle iudicari q̃ opere.

¶ Aſſignat 11^m locũ, ⁊ aſſerit eẽ cõſiderandũ ſi peccator velit magis iudicari atq; puniri ſermone ꝟbiſq;, q̃ facto opereq;. ſępe eñi increpatio ſufficit ad corrigendũ. dicit. [Et] ſubaudi cõſiderandum eſt, [magis velle iudicari ſermone] .i. verbis. ideſt ſi peccator vult magis verbis q̃ ope iudicari, atq; puniri, nã arbiter facere dʒ.

¶ Et ad arbitriũ magis q̃ ad iudiciuʒ velle deſcendere. Naʒ arbiter ad bonũ ⁊ ęquuʒ, iudex ꝟo ad legeʒ ſpectat. ⁊ de hac cauſa arbiter eligitur, vt bonuʒ ⁊ ęquũ ꝓualeat. De bonis igitur ⁊ ęquis ſic determinatũ ſit.

¶ Ultimũ locũ affert, ⁊ dicit. [Et ad arbitriũ magis q̃ ad iudiciũ velle deſcẽdere] .i. arbiter dʒ videre ſi peccator magis velit ire ad arbitriũ iudicis q̃ ad iudiciũ, nã ſic eſt dignus venia magis, vel melius, arbiter velit magis iudicare ſm arbitriũ, q̃ ſm iudiciũ, quod per leges fit. cauſa eſt q̃ arbitriũ eſt arbitri, iudiciuʒ ꝟo iudicis, [nam] (vt inq̃t). [arbiter ad bonuʒ ⁊ ęquum, iudex ꝟo ad leges, ſpectat,] ⁊ cũ arbitriũ ſit cõſiderando bonum ⁊ ęquũ, iudicium ꝟo cõſiderãdo leges, ideo arbiter ad bonum ⁊ ęquũ, iudex ad leges ꝓficiſci dʒ. ideo dicit, [⁊ hac de cauſa arbiter eligiẗ, vt bonum ⁊ ęquum prępualeat,] demũ epilogat, ⁊ dicit. [De bonis igiẗ ⁊ ęquis ſic determinatum ſit]. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, arbiter gręce eſt διαιτητης, ⁊ vult arbitrũ eẽ, qui reſpicit bonum ⁊ ęquũ, qđ in legibus nõ ſcribiẗ, iudex ꝟo, (q̃ gręce diciẗ, δικαςης) reſpicit ad iudiciũ, qđ eſt in legibꝰ, ⁊ ad ius in legibus ſcriptũ. vnde arbiter iudicat ꝑ arbitrio, iuſtum in ſe, ſiue cõtineatur, ſiue nõ cõtineaẗ in le-

lege.68°. gibus. Iudex ꝟo non niſi iuſtuʒ, qđ in legibus ſcribiẗ. Leguʒ ꝟo interp̃tes de ꝟboꝝ ſignificatiõe libꝰ ſuꝑ illis verbis [illa verba arbitratu Lucij Titij,] fecerunt differẽtiam inter iudicẽ, ⁊ arbitrũ, ⁊ arbitratorẽ, nã arbitri ex cõpromiſſo eligũtur, nec poſſunt niſi iudicare ſm leges, vt iudices quoq; faciũt. Arbitria eñi ſua iſtar iudicioꝝ dirigunt, nec ab ordinarijs differũt, niſi ꝙ ordinarij iudices nõ a partibus ex cõpromiſſo, ſed a p̃ncipe, vel ijs, qui poteſtatẽ habent, eliguntur, arbitri ꝟo ex cõpromiſſo partiũ, tñ ⁊ arbiter, ⁊ iudex ſm leges, ⁊ nõ ex bono ⁊ ęquo iudicãt. Alij autẽ, quos vulgo arbitratores appellamus, ſunt q̃ tanq̃ boni viri ſm iuris tramites incedere oĩno nõ compelluntur, tamẽ ex bono, ⁊ ęquo decidere negotiũ debent. Hi eniʒ ſunt, in quos ꝑtes quãdoq; cõpromittũt tãq̃ in amicos, bonoſq; viros, vt eoꝝ conſilio atq; authoritate, ꝑtiũ diſcordię cõponanẗ atq; decidanẗ, ſuntq; q̃ non aſtringunẗ ad ſeruandũ ordinem datũ in iudicijs, quẽ tñ arbitri, vt ⁊ iudices ſeruare tenenẗ. Arbitratores igitur ſm hãc differẽtiam nõ iudicant iura in legibus ſcripta, ſed ex bono ⁊ ęquo, ſm illud ius qđ videẗ rationabile. Quare ſi ita fuerit, oportebit, διαιτητην interp̃tari arbitratorẽ, nõ arbitrũ, vt Georgius interp̃tatus eſt: naʒ arbiter nõ differt a iudice, niſi quia eligitur a partibꝰ, iudex aũt eſt ordinariꝰ, tñ arbiter, ⁊ dicaſtes .i. iudex iudicãt ſm leges.

¶ DE MAIORE AC MINORE INIVRIA.

¶ Iniurię ꝟo maiores ſunt, quę a maiore iniquitate ſunt, quocirca quę minimę, maximę quoq;.

¶ Cum dixiſſet de iuſtis, ⁊ iniurijs, nunc de annexis, vt de maiore ac minore iniuria, nam de poſſibili atq; impoſſibili, vt accõmodanẗ huic generi, ſatis ſuꝑiꝰ dixit, Maior ꝟo iniuria ab Ariſt. deſcribiẗ tribus, magnitudine iniq̃tatis, magnitudine dãni, ⁊ amplificãtiũ oſtenſione. magnitudine iniq̃tatis, quãdo a maiore habitu ꝓficiſcitur. Qui eñi a maiore iniq̃tate habituq; iniuſtus eſt, ſi eſt in minimis iniuſtus, erit multo magis iniuſtus in magnis, dicit. [Iniurię ꝟo maiores ſunt, quę a maiore iniq̃tate ſunt] .i. a maiore habitu iniuſtitię. αδικια eniʒ gręce eſt latine, tuʒ iniuria, tum iniuſtitia, tñ Georgius iniq̃tatẽ dixit, ⁊ placet, qm̃ iniquitas eſt habitus iniuſtitię: ⁊ hoc pacto Ariſt. itellexit. ideo cõcludit, [quocirca q̃ minimę] .ſ. iniurię ſunt, [maximę quoq;] ſubaudiẽdum eſt ꝟbum [videnẗ,] qm̃ lʒ in ſe ſint minimę, q; tñ a maiore habitu iniuriãdi ꝓficiſcunẗ, videnẗ maxię.

¶ Ut Menalopum Calliſtratus accuſat, ꝙ decepiſſet templi cuſtodes in tribus ſacris vaſculis mediorum obulorum. Contra ꝟo eſt in ipſa iuſtitia.

¶ Exponit qđ dixerat ꝑ exẽpluʒ: ⁊ dicit. [Ut Menalopũ Calliſtratus accuſat, ꝙ dcepiſſet] τουσ ναοπιους, (vt Georgius dicit) .i. tẽpli cuſtodes, vel vt vetꝰ trãſlatio, templi factores, τρια ημιωβελια ιερα, (vt Georgius) .i. tria vaſcula ſacra minimi põderis: vel vt vetus trãſlatio, ĩ tribꝰ medijs obulis ſacris, forte vaſcula triũ medioꝝ obuloꝝ põderis erant. verũ quodcũq; ſit, minima res erat, quã Menalpus furatus eſt. Qđ nõ feciſſet niſi ꝓpter magnũ habitum iniuriandi. nam q̃ ſacra vaſcula parui põderis furatus eſt, is oẽm rem furabiẗ: ꝓpter. vʒ. magnũ furandi habitũ. Addit. [Cõtra ꝟo eſt in ipſa iuſtitia] .i. in habitu iuſtitię, qm̃ qui eſt iuſtus in magnis, a fortiore erit iuſtus in minimis.

¶ Hęc autem ſunt ex exceſſu ſm potentiam, nam qui tria ſacra vaſcula mediorum obulorum furatus eſt, is quoq; q̃uis iniuriam faciet. Interdũ igitur ſic maior iniuria.

¶ Cum dixiſſet maiorẽ iniuriã fieri ex maiore iniquitate, nũc exponit quę ſint maiora iniqua, ⁊ dicit. [Hęc autem] quę dicũtur fieri a maiore iniquitate, [ſunt ex exceſſu ſm potẽtiam] .i. ſm habitum, per potẽtiam enim habitũ intendit, nã habitus, ⁊ ſciẽtia potẽtia diciẗ, ⁊ aſ-

ſignat cãm, quare a magnitudine habitus, ⁊ dicit. [Nã quia tria ſacra vaſcula medioꝝ obulorũ furatus eſt,] cũ minimã rem furatus ſit, [is quoqȝ quãuis iniuriam faciet,] ex habitu eniȝ iniquitatis eſt, vt q minimas facit iniurias, facturas ſit magnas. Tunc epilogat dicens. [Interdũ igit̃ ſic] τομειζον. ideſt maior iniuria. ideſt h̃ modo ex habitu eſt maior iniuria.

¶ Interdum auteȝ ex dãno ęſtimat̃, ⁊ eſt, cuius nõ eſt ęqua pena, ſed omnis minor.

¶ Nunc docet cognoſcere maiorẽ iniuriã ex magnitudine dãni, ⁊ aſſignat plura loca, quoꝝ primũ affert, ⁊ dicit. [Interdũ autẽ ex dãno] .i. ex magnitudine dãni maior iniuria [ęſtimat̃] ⁊ affert p̃muȝ locũ, ⁊ dicit. [Et] eſt illa iniuria maior, [cuius nõ eſt ęqua pęna. Sed oĩs minor.] cũ eniȝ nullũ poſſit ei ſuppliciuȝ exequari, ſed oĩs pęna minor inueniatur, non modo magna, verũ etiam maxĩa iniuria eſſe vr̃, vt ꝯſpirare in reges, vel ĩ patriã.

¶ Et cuius non eſt remedium, acerbum enĩ ⁊ impoſſibile.

¶ Aſſignat 2m locũ, ⁊ dicit. [Et] illa eſt maior iniuria [cuius nõ eſt remediũ] neqȝ medela, [acerbũ enĩ ⁊ impoſſibile.] acerbũ quidem, qa valde affligens, impoſſ̃e, quoniam nõ eſt recompenſabile, vt quando alter alteri⁹ filium interemerit, non enim recõpenſari poteſt.

¶ Et cuius non eſt ſatiſfactionẽ recipere eũ, qui paſſus eſt: cum res nullum remediũ patiatur. nam vltio atqȝ pęna remediũ eſt.

¶ Aſſignat 3m locum, ⁊ dicit. [Et] illa eſt maior iniuria, [cuius eum, qui paſſus eſt, nõ eſt ſatiſfactionem recipere,] nec in verbis, nec in opere, [cũ res nulluȝ remediũ patiatur] vt ſi paſſus eſſet interẽptus. Interemptus enĩ nullã ſatiſfactionẽ recipere poteſt. [Naȝ remediũ] ⁊ ſatiſfactio [eſt vltio, atqȝ pęna.] At mortuus nec pęnam, nec vltionem in recompenſationem damni, recipe poteſt. Uiuentes tamẽ (qui ſunt propinqui mortuo) poterunt vlciſci, vel ſatiſfactionem recipere.

¶ Et ſi q paſſus eſt, ⁊ ſi q iniuria affect⁹ eſt, magna turpitudine cõflictatus eſt. Adhuc enĩ magis, qui fecit, dignus eſt torqueri. velut Sophocles pro Euctemono patrocinatus, quoniã peremit ſeipſum iniuria paſſus, non ęſtimare ſe minoris (inquit) q̃ȝ quãti qui paſſus eſt, ęſtimauit.

¶ Aſſignat 4m locum, ⁊ dicit. [Et ſi q paſſus eſt, ⁊ ſi qui iniuria affectus eſt], (eſt eniȝ ſcḋm expoſitio primi) [magna turpitudine] magnaqȝ ignominia [cõflictatus eſt:] tũc eſt magna iniuria. deinde interponit qđdaȝ obiter, ⁊ dicit. [Adhuc enĩ magis qui fecit, dign⁹ eſt torqueri.] hoc eſt obiter additũ. Deinde ſequẽdo expoſitionem loci ꝓpoſiti oſtendit Sophoclem eo loco vſuȝ eẽ, ⁊ dicit. [Uelut Sophocles pro Euctemono patrocinatus, qm̃ peremit ſe iniuria paſſus, nõ ęſtimare ſe minoris] ſubaudi cõtumeliaȝ ſuſceptã, [ingt q̃ȝ quãti, qui paſſus eſt, ęſtimauit.] At paſſus contumeliã adeo eam ęſtimauit, vt noluerit amplius viuere. Sũt enĩ hoĩes, qui affecti iniuria in ſeipſos man⁹ iniecerint, vt Cato fecit poſt victoriam Cęſaris: ⁊ alij plurimi.

¶ Et quod ſolus, aut primus, aut cum paucis fecit.

¶ Nunc docet cognoſcere maioreȝ iniuriã ex p̃te iniuriantis, ⁊ aſſignat plura loca, quoꝝ primũ affert, ⁊ dic̃. [Et quod] .ſ. iniuſtum [ſolus fecit,] maius eſt, q̃ȝ ſi feciſſet cũ multis, nam (vt Iuuenalis ingt) illos definit numerus. nõ enĩ magna videt̃ iniuria, cum plures vna ſimul lędũt. Cõuenientius enĩ eſt, vt vnus ſuccũbat pluribus q̃ȝ vni. Deinde aſſignat 2m, ⁊ dicit. [aut] iniuſtũ, qđ [primus] aliqs fecerit, maius eſt q̃ȝ cum alij prius fecerint, nã primus peccat re, ⁊ exemplo. Affert enim alijs exemplũ peccandi. Deinde aſſignat tertiũ, ⁊ dicit. [aut] iniuſtum, qđ quis facit [cũ paucis,] maius eſt q̃ȝ ſi feciſſet cũ pluribus. nam queadmodũ iniuſtũ ab vno mai⁹ eſt, q̃ȝ factum a multis, ita iniuſtũ factum admodum a paucis maius videt̃ q̃ȝ factum a pluribus.

¶ Et ſępe in eodẽ peccare magnum eſt.

¶ Aſſignat 4m locum, ⁊ dicit. [Et ſępe in eodẽ peccare magnũ eſt,] aggrauat enĩ delictuȝ frequentia peccandi ſcḋm ideȝ, nã ſignat ex habitu eſſe peccatũ, nec poſſe corrigi qui peccat, niſi pęna multa.

¶ Et ꝓpter quos vtiqȝ exquiruntur, atqȝ excogitantur, quę prohibent, ⁊ damnum inferunt, vt apud argiuos cruciant eum, cuius gratia lex poſita eſt.

¶ Aſſignat 5m locuȝ, ⁊ dicit. [Et] maxime illi peccãt, [ꝓpter quos vtiqȝ exgruntur, atqȝ excogitant̃] noua genera pęnarũ, atqȝ ſupplicioꝝ, cruciatuũqȝ, [quę ꝓhibẽt] vt iniurię fiãt, [⁊ dãnũ inferunt] eis qui iniurias faciũt. [Ut apud argiuos] ea ſupplicij ſpecie [cruciant,] eum, [cuius gratia lex poſita eſt,] quę cõtinet̃ in lege.

¶ Et ꝓpter quos carcer edificatus eſt.

¶ Aſſignat 6m locum, ⁊ dicit. [Et] illi maxime peccant. [ꝓpter quos carcer edificatus eſt] .i. ꝓpter quos nouũ genus carceris excogitatum eſt.

¶ Et quod beluarum magis eſt, id iniuria maior eſt.

¶ Nunc docet cognoſcere iniuriã maiorem ex p̃te amplificãtium, quę accipiũtur, vel ab ipſa iniuſtitia in ſe, vel a circũſtantijs ipſius iniuſtitię. Quoꝝ plura loca aſſignat, ⁊ p̃mũ qdẽ, cũ dicit. [Et qđ beluaꝝ magis eſt, id iniuria maior eſt,] vt cognoſcere matrem.

¶ Et quę ex pręmeditatione eſt, maior eſt.

¶ Aſſignat 2m locum, ⁊ dicit. [Et q̃ ex] προνοιας .i. p̃meditatione, ⁊ p̃cedenti conſilio [eſt, maior] iniuria [eſt,] quã quę (nullo adhibito cõſilio) infert̃. vt ſi verberat⁹, ſtatim interemerit verberãtem ipſum. Qui enĩ ex conſilio adhibito iniuriatur, videtur electione agere. iniuria autem non eſt, niſi ſit per electionem.

¶ Et quaȝ qui audiunt, timent magis, q̃ȝ miſereantur.

¶ Aſſignat 3m locum, ⁊ dicit. [Et quã qui audiũt, timẽt magis, q̃ȝ miſereãtur:] hęc eſt maior iniuria, vt veſci ex carnib⁹ humanis, vt nõnulli Andropophagi ethiopes faciunt, hos enĩ magis timemus, q̃ȝ miſereamur. vt mori intra viſcera bouum (quod genus mortis inuenit phaleris,) vt cadauer adhuc viuentis hominis, in vermes totum verteretur. Tyrãnos enim qui hoc faciũt, magis timemus, q̃ȝ miſereamur.

¶ Rhetorica ſ̃o hęc ſunt, q̃ multa iuſta euerterit.

¶ Cum aſſignaſſet loca amplificãdi ex p̃te iniuſtitię in ſe, nũc docet amplificare iniurias ex circunſtãtijs iniurię, ⁊ plura etiam loca affert, ⁊ dicit. [Rhetorica ſ̃o] .i. amplificantia ſ̃o iniurias, [hęc ſunt,] quę ſtatim ſub-

ſcribit,⁊ dicit.[Et multa iuſta euerterit,]vt ꝙ cõmiſerit furta,⁊ adulteria,⁊ homicidia,nam ſic multitudine ſcelerum erit magis iniuſtus.

¶ Aut contempſerit iuſiurandum,dextras, fides,affinitates,multorum enim criminuʒ exaggeratio eſt.

¶ Aſſignat 2m locũ,⁊ dicit.[Aut q̃ñ cõtẽpſerit iuſiurãdũ,]falſum iurãdo,[dextras]ſ.non ſeruãdo hoſtibus eius qd̃ ꝓmiſerat per eleuationẽ dextre,[fides,]nõ ſeruando fidẽ ei,a quo captiuatus eſt,[affinitates]frãgendo fidem datã alicui mulieri,vt vxorẽ duceret,affinitates eni Ariſt.επιγαμιας vocat,quę cõnubia,⁊ matrimonia.⁊ affinitates etiã dici poſſunt.Deinde dat cãm,⁊ dicit.[Multorum enim criminuʒ exaggeratio]⁊ amplificatio eſt cõmiſſi ſceleris.

¶ Et quod hic,vbi puniuntur iniuſti:quod quidem faciunt falſi teſtes,vbiqꝫ eniʒ nõne vtiqꝫ iniuriã facerẽt,ſi ⁊ in prętorio?

¶ Aſſignat 3m locum,⁊ dicit.[Et qd̃ hic]ſ.in p̃torio pn̄cipis,[vbi puniunt̃ iniuſti,]eſt magis iniuſtũ q̃ alibi:[qd̃ qdem faciunt falſi teſtes,]falſi eni teſtes frangunt iuſiurandũ coram iudice in p̃torio,qd̃ eſt locus principis.Deinde aſſignat cãm,⁊ dicit.[Ubiqꝫ eni nõne iniuriam facerẽt,ſi ⁊ in p̃torio]faciunt:q̃ſi dicat,ita.Qui.n. iniuriã faciũt in loco,vbi non debent facere,vbiqꝫ iniuriam facient,eſt ⁊ alia ratio,quoniã qui iniuriatur in prętorio,videt̃ iniuriam inferre principi etiam.

¶ Et in quibus turpitudo maior eſt.

¶ Aſſignat 4m locum,⁊ dicit.[Et]hę iniurię ſunt maiores,[in qbus maior turpitudo eſt.]Turpitudo eni gręce eſt αισχυνη,latine etiã pudor,atqꝫ verecũdia,necnon ⁊ cõfuſio:vt ſi in aperto aliqs adulteraretur.

¶ Et ſi in eum,a quo beneficia accepit.nam pluribus modis peccat,⁊ quoniam male facit,⁊ quoniam non bene facit.

¶ Aſſignat 5m locũ,⁊ dicit.[Et ſi in eũ]iniuriat9 eſt,[a q̃ beneficia accepit,]ſũma iniuria eſt,⁊ aſſignat rõnem,⁊ dicit,[nam]hꝰ iniurians[pluribus modis peccat,⁊ q̃ñ male facit,]lędendo eum,cui gratię erant agẽdę,[⁊ q̃ñ non facit,]cum non licet iniuriari.

tamen
γαρ enim
ſed
μεν ουν quidẽ igit̃

¶ Et qui ſm ſcripta,iuſt9 eſt.melioris tamẽ eſt non ꝓpter neceſſitatem iuſtum eẽ. ſʒ ſm ſcripta ex neceſſitate:ſm vo nõ ſcripta,nõ.

¶ Aſſignat 6m locũ,⁊ vult longe magis iniuſtũ eſſe,qui peccat cõtra non ſcriptas leges,q̃ qui peccat cõtra ſcriptas,⁊ argumentũ eſt per locũ a cõtrario,magis iuſtus eſt,qui eſt iuſtus ſine lege q̃ qui iuſtus eſt ꝓpter legem,nam ꝑ legem eſt coacte iuſtus,iuſtus vo ſine lege eſt libere,⁊ vere moraliter iuſtus.igit̃ iuſtus ſine lege ẽ magis iuſtus,q̃ ſit iuſtus per legẽ.ergo ꝑ locũ a contrario iniuſtus ſine lege eſt magis iniuſtus,q̃ iniuſtus per legem.igit̃ locus verus eſt,ꝙ iniuſtus ſine lege eſt magis iniuſtus,q̃ iniuſtus ſm legem.Dicit.[Et q ſm ſcripta]iura iuſtus eſt,[iuſtus eſt,melioris tñ eſt]iuſtitię[nõ ꝓpter neceſſitatẽ iuſtuʒ eſſe:]q̃ eẽ iuſtum ꝓpter neceſſitatem,tunc dat minorẽ,⁊ dicit.[Sed ſm ſcripta]iura[ex neceſſitate]ſ.eſt iuſtus,[ſm vo non ſcripta]eſt iuſtus[non ex neceſſitate.]ſubaudias cõcluſionez.vʒ.igit̃ iniuſtus ſine lege magis iuſtus eſt q̃ iuſtus,ꝑ legem.ex his vult habere hunc locũ ꝙ magis peccet iniuſtus ſine lege,q̃ iniuſtus ſm legem.vt ſi albuʒ eſt magis quale q̃ nigrum.igitur nõ album erit magis nõ quale q̃ nõ nigrũ.¶ Quo vo ad verba attinet per ſcriptas,⁊ nõ ſcriptas leges,intelligit iura priuata,ſiue ſcribant̃,ſiue nõ ſcribant̃.non eni per ſcripta intelligit leges ꝓprias,⁊ ꝑ non ſcripta,leges cões,quę ſunt de iure nãli.Sed itelligit iura ꝓpria,ſiue ſcripta ſint,ſiue nõ ſcripta.Et qd̃ dic̃ Ariſt.verũ eſt.nã phi ſunt magis iuſti q̃ ciues,q̃ñ ſiue ſint,ſiue nõ ſint leges,phi iuſti ſunt.Quid enim vt Anacharſis Soloni dixit,vtilis eſt phia,niſi qa docet ea facere ſine legibus,quę leges metu agẽda eẽ p̃cipiũt,quare fit vt phus ſit magis iuſtus,cum eſt iuſtus q̃ ciuis iuſtus.igitur econtrario cuʒ phus eſt iniuſtus,erit magis iniuſtus,q̃ ciuis iniuſtus.Hęc de loco.

¶ Alio autẽ modo,ſi ſm ſcripta,nam qui in timendis cõmittit,⁊ in ijs,in quibus ſupplicia ſtatuta ſunt,in ijs quoqꝫ cõmittet vtiqꝫ vbi nullum ſupplitium poſitũ eſt.De iniuria igitur maiore ac minore dictũ eſt.

¶ Aſſignat locum 2riuʒ,ſed ꝑ aliã ↄſiderationẽ,⁊ dicit.[Alio auteʒ modo]i.alia vo cõſideratione[ſi ſm ſcripta]qs peccauerit,magis peccat,⁊ aſſignat cãm,⁊ dicit.[Nam qui in timendis,⁊ in ijs,in qbus ſupplicia ſtatuta ſunt,cõmittit,in ijs quoqꝫ cõmittet vtiqꝫ,vbi nulluʒ ſuppliciũ poſitum eſt]igit̃ magis ex iniqtate cõmittit. Primus ergo locus tenebat cõſideratione habita ad libertatẽ agendi,⁊ ad ſuum 2riuʒ.Scd̃s locus vo tenet,cõſideratione habita ad iniqtatẽ,quę magis apparet in delinquẽte ſm legem,q̃ in delinquente ſine lege,⁊ ſic vterqꝫ locus eſt rhetoricus,⁊ ꝑſuaſiuus,tũc epilogat,⁊ dicit.[De iniuria igit̃ maiore ac miore dictũ eſt.]

¶ DE INARTIFICIALI PERSVASIONE.

¶ De perſuaſionibus vo,quę inartificiales dicũtur,poſt ea,quę dicta ſunt,cõſequẽs eſt trãſigere,ꝓprię eni ſunt hę iudicialiũ.ſũtqꝫ numero qnque/leges/teſtes/pacta/iuſiuranduʒ/q̃ſtiones. Primũ itaqꝫ de legibus quo pacto ſuadẽti,⁊ diſſuadẽti,⁊ accuſanti,⁊ defendenti vtendum ſit,dicamus.

¶ Cuʒ dixiſſet de artificialibus ꝑſuaſionibus,nũc vult agere de inartificialibus,⁊ p̃mo ꝓponit intẽtionẽ generatim cuʒ cõtinuatione ad dicta,⁊ dicit.[De ꝑſuaſionibus vo,quę inartificiales dicunt̃,poſt ea,q̃ dicta ſunt]ſcʒ de artificialibus,[ↄñs eſt tranſigere,]⁊ aſſignat cauſam,⁊ dicit.[Proprię eni ſunt hę iudicialiũ,]de qbꝰ iudicialibus eſt ad p̃ſens ſermo.Deinde exponit illas,vt trãſeat ad particularẽ intẽtionem,⁊ dicit.[Suntqꝫ numero qnque leges/teſtes/pacta/iuſiuranduʒ/q̃ſtiones,]dicũtur autẽ q̃ſtiones gręce βασανοι,latine tormenta,vel torturę,corporiſqꝫ dolores,qui dant̃ alicui facinoroſo ad eruẽdam veritatẽ,ſicuti in iudicijs,⁊ etiam a latinis q̃ſtiones appellãtur.Cur vo hę qnque ꝑſuaſiones dicũtur inartificiales,pʒ,q̃ñ nõ ſunt ex locis,propoſitionibus,nec ſunt enthymemata,nec exempla,nec alię ꝑſuaſiones,quę artificio initũtur.Deinde ponit intẽtionem ſpeciatiʒ,vt det p̃ncipium ad dicenda,⁊ dicit.[Primũ itaqꝫ de legibus quo pacto ſuadenti,⁊ diſſuadenti,⁊ accuſanti,⁊ defendẽti vtendũ ſit,dicamus,]poſtea de reliquis ſuo ordine.Hęc de intẽtione ſpeciatiʒ.

¶ Egidius aũt ponderãdo verba Ariſt.dixiſſe ait ſuadenti ⁊ diſſuadẽti,quãtum ad genus deliberatiuũ,accuſanti vo ⁊ defendẽti quantũ ad genus iudiciale,qa(vt dicit)leges his duobꝰ generibus dicendi vident̃ vtiles

eē.Sed ꝙ leges vtiles ſint generi iudiciali, Ariſt. teſtatur dicēs,[ꝓprię eni ſunt hę iudicialiū,]eē tñ vtiles de liberatiuo generi,nōdū legimus,vt ꝟo itelligas,Ariſt. in Theodecticis,ꝓbationū duo eſſe genera aſſerit,naꝫ alię ſiūt ex ipſis verbis,⁊ negotijs,⁊ hoib⁹.alię ꝟo appoſitę ſunt ijs,quę dicunt̃,⁊ quę gerunt̃,naꝫ icota,exēpla,cōiecturę,cōmētationes,ſnię,ſigna,argumēta,ꝓbationes ex ipſis verbis,⁊ hoibus,⁊ negotijs ſunt,appoſitę autem probationes,teſtes,iuramēta,⁊ quęſtiōes exiſtunt.Ariſto.ꝟo hic primas vocauit artificiales perſuaſiones,ſecundas ꝟo inartificiales.

DE LEGIBVS.

Manifeſtuꝫ eni eſt,quoniā(ſi ſcripta quidem cōtraria ſit rei noſtrę)cōi lege vtenduꝫ eſt,boniſqꝫ ⁊ ęquis tāqꝫ iuſtioribus.

Exequēdo de legibus,qm̄ lex ſcripta pōt eſſe aduerſus nos,aut ꝓ nobis,ideo ꝑmo docet quę faciēda ſunt,cum fuerit contra nos,deinde quę faciēda,cuꝫ fuerit ꝓ nobis,⁊ exequēdo de ꝑmo,ꝑmo tangit quid gñatiꝫ faciendum eſt,⁊ dicit.[Manifeſtū eni eſt,qm̄ ſi]lex[ſcripta quideꝫ cōtraria ſit rei noſtrę,]nobiſqꝫ aduerſans,[cōi lege vtenduꝫ eſt,]quę continet ius nāle,qꝺ in non ſcriptis legibus habet̃.[boniſqꝫ ⁊ ęquis,]quę ſunt defectus legum,ſed iuſti in ſe,his qdem eſt vtendū[tāqꝫ iuſtioribus.]hic ꝑmus,⁊ locus quaſi generalis.

Et quoniam optima ſententia vtētes hoc eſt,non in omnibus vti ſcriptis.

Qꝺ autem non ſemꝑ ſit vtenduꝫ legibus ſcriptis, ꝓbat per plura loca ſpetiatim,quoꝝ primū tangit,⁊ dic̃.[Et qm̄ eos,qui vtuntur optima ſentētia,hoc eſt,]ſubaudi[non]oportere[in oībus vti ſcriptis legib⁹]ꝙ aūt ita ſit,pꝫ.qm̄ cum nō oia particularia ſcribant̃ in legibus,erit optimū in quibuſdā caſibus nō vti legib⁹ ſcriptis,ſed legib⁹ nō ſcriptis,quę continent ius nāle,atqꝫ bonum ipm̄,⁊ ęquum:quę ſunt iuſta ſimpl'r.ex his vult habere ꝑmū locū ſpetiatiꝫ,ꝙ.vꝫ.ſit ſtādū legib⁹ cōib⁹,⁊ bono ⁊ ęquo,non autem legibus ſcriptis.

Et ꝙ bonum ⁊ ęquum quidem ꝑmaneat idem ſemꝑ,⁊ nūqꝫ mutet̃,neqꝫ cōis,cū ꝺm naturam ſit.ſcriptę autem ſępius.

Aſſignat 2ᵐ locū ſpetiatim,ꝙ ſtandum ſit magis legi cōi,⁊ bono ⁊ ęquo qꝫ ſcriptis legib⁹,⁊ dicit.[Et]ſubaudi dicat ad cōfirmationē eiuſdē[ꝙ bonū ⁊ ęquū qdem ꝑmaneat idem ſemꝑ,⁊ nūqꝫ mutet̃,neqꝫ cōis] ſubaudi lex mutet̃,quę ꝯtinet bonū ⁊ ęquum,atqꝫ ius nāle[ſcriptę aūt].ſ.leges[ſępius].ſ.mutant̃,atqꝫ mutatę ſūt,in qbus ſcribit̃ ius poſitiuū.igit̃ ſtādū eſt legi cōi,bonoqꝫ ⁊ ęquo,q̄ firmiora ſūt:lōge magis qꝫ ſcriptis legibus.

Unde dictū eſt in Antigone Sophoclis, defendiſſe quidem ſe egiſſe ꝑter Creōtis legem,non tamē ꝑter non ſcriptam. Non eni nunc ⁊ heri,ſed ſemper. Nō itaqꝫ ego curabam hęc quę hominis alicuius ſunt.

quidem γαρ enim

Qꝺ aūt lex cōis,bonūqꝫ ⁊ ęquū firmiora ſint,ꝓbat authoritate Sophoclis,⁊ dicit.[Unde dictū eſt in Antigone Sophoclis ꝺfendiſſe qdē ſe,]dicēdo ſubaudi[ſe egiſſe ꝑter Creontis legem,]in qua cōtinebat̃ ius poſitiuum,[non tñ ꝑter nō ſcriptā]in qua cōtinet̃ ius naturale,bonūqꝫ ⁊ ęquum.Cuius cām dixit Sophocles dicens.[Nō eniꝫ nunc ⁊ heri,ſed ſemper]ſubaudi eſt ius non ſcriptū,bonūqꝫ ⁊ ęquuꝫ.[nō itaqꝫ curabā hęc]ſcꝫ iura ſcripta,[quę hois alicuius ſunt.]ſed leges nō ſcriptas,quę naturę ſunt.Sophocles ꝟo ꝟba hęc ſunt,ου γαρ τι νυν τε κὰχθεσ αλλ᾽αει ϖοτε.i.nō.n. qꝺ ⁊ nunc ⁊ heri,ſed ſemꝑ.vbi ſignificauit ſtādum eē poti⁹ legi naturę,qꝫ legi hominis.nam leges naturę ſunt ſemper,hominum autem leges mutantur.

Et quoniam quod iuſtum eſt,verum qppiam atqꝫ vtile eſt,non autē id,quod videt̃. Quare quę ſcripta eſt,non lex eſt,cuꝫ legis opus non faciat.

Aſſignat 3ᵐ locū,⁊ dicit.[Et].ſ.debemus dicere,[qm̄ quod iuſtū eſt,verū quippiā atqꝫ vtile eſt,non autē id, quod videt̃].ſ.veruꝫ,vel vtile.[Quare quę ſcripta]lex [eſt,nō lex eſt].ſ.ſemꝑ iuſta,[cuꝫ legis opus nō faciat.] ſcꝫ ſemꝑ,cū non ſemꝑ ſit vera,⁊ vtilis.At lex communis,⁊ bonum ⁊ ęquum ſemper vera ſunt.quare potius his,qꝫ illis ſtandum eſt.

Et quoniam iudex quaſi argenti atqꝫ auri cognitor eſt,vt vere iuſtum ab adulterato diſcernatur.

Aſſignat 4ᵐ locū,⁊ dicit.[Et].ſ.ꝺbemus dicere,[qm̄ iudex eſt quaſi argēti,atqꝫ auri cognitor,vt vere iuſtū ab adulterato diſcernatur.]mō iura naturalia,bonaqꝫ ⁊ ęqua ſunt,vt aurum,ſcripta autem, vt argenta, quare lex naturalis pręferēda eſt,ſemperqꝫ obſeruanda.ſcripta ꝟo non ſemper.

Et qm̄ melioris hois eſt nō ſcriptis poti⁹ qꝫ ſcriptis vti,⁊ in eis permanere.

Aſſignat 5ᵐ locū,⁊ dicit.[Et].ſ.debemus dicere,[qm̄ melioris hominis eſt nō ſcriptis potius qꝫ ſcriptis vti, ⁊ in eis permanere.]modo quod pertinet ad meliorē, eſt melius,quare cū vir bonus potius vtatur lege naturę,bonoqꝫ ⁊ ęquo,nos quoqꝫ idē facere debemus.Egidius ꝟo intelligit melius eſſe vti non ſcriptis qꝫ ſcriptis legibus,quando bonuꝫ ⁊ ęquum ſuperat ius ſcriptum. Melius tñ dicamus,qm̄ qui ſcriptis vtitur,quaſi coacte vtitur,qui ꝟo non ſcriptis,quaſi ſpōte,modo(vt ſuperius dictum eſt)melior eſt,qui nō coactus iuſtus eſt qꝫ qui coactus eſt iuſtus.

Et ſi alteri,quę lex ꝓbata eſt,aut ſibiipſi ſit contraria,veluti ſi altera eē iubeat firma q̄cūqꝫ inter ſe pacti ſunt,cum altera vetet,ne aduerſus leges pangant.

Aſſignat 6ᵐ locū a contraria lege,⁊ dicit.[Et] ſubaudi cōſiderandum eſt,[ſi]lex inducta cōtra rem noſtraꝫ ſit vbiqꝫ eodē modo,an[ſit alteri legi,quę ꝓbata ē,aut ſibiipſi cōtraria,]eſt qdem lex ſibiipſi cōtraria,quādo de eadē re ponitur oppoſito mō,vt ſi de furto poneretur,vt fures teneretur ad quadruplū,⁊ alio loco poneretur,vt ad nihil teneret̃:ſed ſolū vt poſſit impune occidi a cuſtode bonoꝝ,vt apud Lygurgū lex erat.Quo mō ꝟo alteri legi ꝓbatę cōtraria,exponit,⁊ dicit.[Veluti ſi altera].ſ.lex[eſſe firma iubeat,quęcūqꝫ] hoies[inter ſe pacti ſunt,]non addēdo quo mō,ſed ſic ſimpl'r ꝓferendo,[cum altera].ſ.lex[vetet ne aduerſus leges pāgant].i.pacta faciant.Prima eni lex vniuerſal'r dicit eē ſeruanda pacta,quęcūqꝫ hoies inter ſe fecerint. Secūda ꝟo dicit nō eſſe ſeruāda pacta,ſi fuerint ꝯtra leges. Quare ſi inuenit̃ lex contraria legi,quę inducta eſt contra nos,inducenda eſt,quoniaꝫ lex non ſcripta cuꝫ illa facient magnum momentum pro re noſtra.

¶ Et ſi ambigua fuerit, vt vergat, atq̃ inſpiciat ad vtrãuis partem, vel iuſtum, vel vtile accõmodabit̃, deinde ea vtendum eſt.

¶ Deinde adducit 7ᵐ locũ, ꝛ dicit. [Et ſi] ſubaudi lex inducta cõtra rem nr̃am nõ fuerit valde manifeſte cõtra rem noſtraʒ, ſed [ambigua fuerit] adeo, [vt vergat, aut inſpiciat vtrãuis partẽ, vel iuſtũ, vel vtile] nobis ex illa [accõmodabit̃ deinde ea vtẽduʒ] .ſ. ſic accõmodata ad propoſitum noſtrum. verum locus iſte eſt conditionalis, vtputa ſi lex ꝯtra nos inducta fuerit ambigua vtriq̃ʒ parti accommodabilis.

¶ Et ſi res q̃dem, de q̃bus lata erat lex, non adhuc manent, ſed lex: tẽtanduʒ eſt id declarare, ꝛ aduerſari ſic ad ipſam.

¶ Adducit locũ 8ᵐ etiã cõditionalẽ, ꝛ dicit. [Et ſi res q̃dem, de q̃bus lata erat lex, nõ adhuc manẽt, ſed lex] maneat [tentãduʒ eſt id declarare] ꝛ dicere, legẽ nõ habere nunc vim, q̃m res, quarũ gratia lata erat, abierũt, ꝛ nõ ſunt amplius. [ꝛ ſic] tentãdũ eſt [aduerſari ad ipſam,] hęc ſunt, quę Ariſt. docet nos facere, cũ aduerſarius adduxerit legem cõtra nos. quę maxime habebãt locũ eo tẽpore, quo leges ſcriptę traditę erãt in ſua ſimplicitate per capita. Poſtq̃ʒ ṽo ſunt p̲ caſus, ꝛ cõditiones, ꝛ fallentias determinatę, cõtra legem nemo põt dicere, niſi duxerit cõtra eam leges alias, ꝛ quidem plures, nã bonũ, ꝛ ęquũ ꝓ magna p̲te hodie eſt in legib⁹ annotatũ.

¶ Si autẽ lex ſcripta ſit pro re noſtra, tunc optima ſentẽtia dicẽduʒ eſt, nõ eẽ legeʒ poſitam, vt p̃ter legem iudices, ſed ne ignorãdo quid leges volunt, peieres.

¶ Nũc docet q̃d agendũ cum lex fuerit ꝓ nobis, ꝛ aſſignat p̃mũ locũ, ꝛ dicit. [Si autẽ lex ſcripta ſit ꝓ re noſtra] adducenda ſubaudi eſt iudici, ꝛ [tũc optima ſentẽtia dicẽdum eſt] ſubaudi iudici [nõ eſſe legẽ poſitaʒ, vt pręter legẽ iudices, ſed ne ignorãdo q̃d leges volũt, peieres] .i. erres in ſentẽtijs ꝓferẽdis. naʒ errare in ſentẽtijs proferendis eſt peierare, ꝛ ſacra intemerare. Quare pro lege eſt tibi iudicandum.

¶ Et quoniaʒ nemo eligit, quod ſimpliciter bonum eſt, ſed quod ſibi.

¶ Aſſignat 2ᵐ locum, ꝛ dicit. [Et quoniam nemo eligit, q̃ð ſimpl'r bonum eſt, ſed] oẽs eligunt, [q̃ð ſibi] bonuʒ eſt. Solus eni ſtudioſus eligit ſimpliciter bonuʒ, ꝛ hoc ideo, q̃a apud ſtudioſos idem eſt ſimpl'r, ꝛ ſibi bonuʒ. Et ciuitas eligit de cõi conſenſu legeʒ, igit̃ lex erit ciuitati bonum, ꝛ per cõſequens ſeruanda a iudice tãq̃ʒ ciuitati, ꝛ ſibi bonum: qui eſt ciuitatis pars. Quare ꝓ lege erit tibi iudicandum.

¶ Et quoniam nihil differt, aut nõ poni, aut non vti.

¶ Aſſignat 3ᵐ locum, ꝛ dicit. [Et] eſt tibi iudicandũ ſ̃m legem. [Q̃m nihil differt aut nõ poni] .ſ. legem, [aut nõ vti] .ſ. lege. ꝛ cum peſſimum ſit legem non poni, peſſimum erit poſita lege non vti.

¶ Et quoniã in alijs artibus: queãdmoduʒ non confert aduerſus medicũ cauillari. Nõ eniʒ tãtum nocet error medici, quãtuʒ aſſueſcere non obedire principi.

¶ Aſſignat 4ᵐ locum per ſil'itudinem, ꝛ dicit. [Et] ſubaudi parendũ ꝛ iudicãduʒ eſt legibus, [q̃m in alijs artibus] parẽdum eſt authoribus earũ: ꝛ ipſarum artium p̃ceptis. nõ enim cõferret a p̃ceptis artium, ꝛ ab authoribus earuʒ diſſentire, [quemadmodũ non confert aduerſus medicũ cauillari, imo nocet. ꝛ longe magis nocet diſſentire a legibus, ꝛ a p̃ncipe, qui eas leges tulit, ꝛ aſſignat rõnem, ꝛ dicit. [Non eni tãtuʒ nocet error medici,] qui ꝓficiſcitur ab inobedientia ęgroti, [quantuʒ aſſueſcere nõ obedire p̃ncipi.] naʒ hoc aię, illud corpori nocet. eſt autem animę lęſio tãto corporis lęſiõe maior, quanto anima eſt corpore excellentior.

¶ Et q̃m quęrere ſe eſſe legibus ſapiẽtioreʒ, hoc eſt q̃ð in legib⁹ ꝓbatis interdicit̃/ac de legibus q̃dem ſic determinatum ſit.

¶ Aſſignat 5ᵐ ꝛ vltimũ locuʒ, ꝛ dicit. [Et] ſubaudi iudicãdum eſt tibi ſ̃m legẽ, ꝛ non oſtẽdendũ te ſapiẽtioreʒ legibus, [q̃m] aliquem [q̃rere ſe eſſe legib⁹ ſapiẽtioreʒ, hoc eſt q̃ð in legib⁹ ꝓbatis interciditur,] ꝓbatę eniʒ leges id maxime cauent, ne q̃s legibus prudẽtioreʒ ſe velit oſtendere. Cicero ṽo lib° 2° veteris rhetoricę hęc loca, quę Ariſto. breuibus tetigit, bonis atq̃ ꝓbatis locis amplificauit, nunc volumus hęc, (quę Ariſt. dicit,) nobis ſufficere. Demũ epilogat, ꝛ dicit, [ac de legibus quideʒ ſic determinatũ ſit]. ¶ Sed circa hęc, quę Ariſt. dixit de legibus, quęrit̃ vtrum leges ſint mutabiles. Ariſ. eni videtur dicere leges nõ ſolum eẽ mutabiles, ſed ſępius mutatas eẽ. ꝓpterea dicamus legẽ nãlem non eſſe mutabilẽ, nam hęc cõtinet ius nãle, bonum ꝛ ęquũ, q̃ð cõſonũ eſt dictamini rõnis. ¶ P̃. Ad q̃ð habemus naturalẽ inclinationeʒ, id nõ videt̃ mutabile reſpectu noſtri. Nemo eni mutat̃ in ipſa riſibilitate, q̃m nos habemus nãlem inclinationẽ ad riſum. Q̃ð ṽo ad legeʒ naturalem hoĩes habeãt nãlem inclinationẽ, pʒ. q̃a ad oẽ quod per rõneʒ dicit̃, ꝛ fit, hõ natura iclinat̃. Scðo dicimus legẽ, quę cõtinet ius poſitiuũ, non ſolũ eẽ mutabilem, ſed ſępius (vt dixit Ariſt.) mutatã eſſe. Pʒ p̃mo q̃a p̃ncipium huius eſt mutabile, eſt eni legis h⁹ principium q̃ſi totale volũtas principis, cuius eſt authoritas cõdendi leges. At volũtas mutat̃ pro loco, pro t̃pe, pro perſonis, ꝛ ꝓ alijs, atq̃ alijs conditionibus. igit̃ lex h⁹ nõ ſolum mutabilis eſt, ſed eſt ſępius mutata. Deinde mutant̃ dñia, ſed leges nõ eędem cõueniunt oĩbus dominationibus: demũ leges h⁹ ſunt ꝓbabiles opiniões. Sed opiniões ꝯtingit infinities mutari; vt Plato 3° de legibus demõſtrat, qui aſſerit hoĩes cępiſſe viuere ſine legibus ſcriptis, quę cõtinent ius poſitiuuʒ, ſoliſq̃ legibus naturę multos annos vixiſſe. Poſtea cũ fuerũt cõgregati in vnã ciuitatẽ, legib⁹ ſcriptis cępiſſe viuere nõ in oĩbus ciuitatibus eiſdẽ. igit̃ leges h⁹ non ſoluʒ ſunt mutabiles, ſed quotidie mutant̃. Deinde q̃ritur vtrum liceat ſubditis facere cõtra legem, ṽba legis interp̃tando: dicẽdum ſolis p̃ncipibus licituʒ eſſe authoritatiue (vt ita dixerim) facere cõtra legẽ verba legis interp̃tãdo. pʒ q̃m non ſoluʒ eoꝝ eſt leges interp̃tari, ſed cõdere de nouo. ꝛ hoc videmus quotidie reges facere pragmaticas cõtra leges cões: potiſſimũ in ſuis regnis. Secũdo dico aliquando ſubdito licere per accñs, vtputa in aliquo p̲ticulari caſu. nõ autem authoritatiue, ſic loquũtur hodie. pʒ, vt ſi lex ſit in ciuitate, vt valuę vrbis ſemp̲ clauſę habeãtur. ſitq̃ʒ ciuitatis p̃nceps extra ciuitatẽ, quem hoſtes aſſequant̃: certum eſt in h⁹ caſu vnicuiq̃ʒ licere valuas aperire, aliogn ciuitas tota periret, principe. vʒ. capto. Q̃ ṽo non authoritatiue, ꝑſpicuum eſt, cũ non habeat authoritatẽ condẽdi. igitur nec interp̃tandi. Tertio dico ſubdito licere facere contra ṽba

Titu. 8°.

Digreſſio de legib⁹.

per accidẽs in aliqbus caſibus,nõ autẽ cõtra intẽtiões legiſlatoris. Tuz qa ſubditi nõ eſt authoritas cõdendi legem.igit̃ nec faciẽdi contra intẽtionem legiſlatoris. Tuz etiã qa legiſlatoris intẽtio eſt iuſta,ꝛ bona.igitur nõ poteſt ſubditus aduerſari intẽtioni.poteſt aũt maxime ſubditus facere cõtra ꝟba legis per accidẽs in caſu, quãdo fauore alterius legis ſua interp̃tatio haberet vigorem. vt legum interp̃tes quotidie facere tẽtant. Ulterius videamus vtrũ lege meliore inuenta, ſit vetus lex illi cõtraria abolẽda. Dicẽdum p̃mo in caſu in quo bona,(quę ſequũtur lationẽ nouę legis)nõ fuerint longe meliora malis,quę ſeq̃bant̃ antiquam,antiqua lex ſine accerſitu,atq; cõſenſu vniuerſi populi nõ eſt abolẽda, nam lz princeps de plenaria poteſtate poſſit eam abrogare,ſm tñ Ariſt.eſt periculoſam.qm̃(vt 2° politicoꝝ dicit)ex hac mutatiõe orirent̃ ſeditiones,tumultus,rixę,atq; pollẽtiſſimę cõtentiones in populo.verbi cã,ſi lex antiqua eẽt,vt filij oẽs ex ęquo bonis paternis ſuccederent,ꝛ fieret noua,vt primus heres tñ ſuccederet, dubio pcul magnę naſcerent̃ ſeditiones,rixę,atqz contẽtiones:quę p̃nceps non dz permittere. Scdo dico,ꝙ ſi per legẽ nouã ſequerent̃ multo plura bona,q̃ꝫ p legẽ antiquaz,imo per nouã bona,ꝛ p veterem mala valde, abolenda eſt antiqua nouę incõpoſſibilis,nõ tñ ſubito,qm̃ ſicuti natura nõ ſuſtinet repẽtinaz mutationem, ita nec ciuitas,ſed paulatim,ꝛ accerſito populo,ꝛ a ciuibus cõſenſu habito. Hoc pſpicuuz eſt p rõnem Ariſto. 2° politicoꝝ.qa omne antiquũ p̃ſumitur bene factũ eſſet. ¶ P̃. Antiqua lex pręnimia vetuſtate ꝯuerſa eſt in naturã. Qđ autẽ eſt nãle,non aliter aſſueſcit. Accedit ꝙ antiqua lex nõ ſolum valet,qa lex,ſed qa conſueta eſt, quãtum aũt habeat,vim,qđ conſuetuz eſt. Ariſt.oſtẽdit 2° metaphyſi.lib°. Quare princeps lz poſſit legem mutare,ꝛ ſubito,ꝛ ad cõtrariũ,tamẽ iuſte agẽdo nõ debz, nec de potẽtia regulata rõne poteſt. Ex his pz,quę legalia poſſint mutari,quę aũt non. Legalia eniz quę continent moralia,ſiue iura nãlia,ſiue bona ꝛ ęqua,non pñt mutari a iuſto p̃ncipe. Legalia ꝟo,quę cõtinẽt iura poſitiua,quę vim habẽt principal'r ex volũtate inſtituentis,mutari pñt:ꝛ quotidie mutant̃. Demuz q̃ram⁹ vtruz ſi non eẽt ius ſcriptuz,nec lex aliqua lata hoibus,hoies poſſint bene,ꝛ male agere,ex vno videt̃ hoies nõ poſſe male agere ſi nulla eſſet ſcripta lex,qm̃ ad nihil obligant̃:ꝛ ſi ad nihil obligant̃,non pñt peccare,cuz omne peccatũ ſit contra legẽ:ex alio videt̃ hoies poſſe peccare,etiã ſi nulla lex ſcripta eſſet,qa poſſent agere contra bonũ,ꝛ ęquum,qđ non ſcribit̃,ꝛ contra legeꝫ naturę,q̃ oibus hoibus cõmunis naſcit̃. Solutio q̃ſtionis conſiſtit in duobus,quoꝝ primuz eſt,dato ꝙ nulla oino lex ſit hoibus lata,ciues pñt moraliter bene ꝛ male agere, pz.qm̃ poſſunt recte ꝛ non recte vti rõne. Qui eni ſeipſum necat,moral'r peccat,qm̃ agit cõtra legem nãlem, quę nihil aliud eſt q̃ꝫ recta agẽdi ratio. Recta aũt ratio dictat vnũquẽq; appetere ſuiipſius cõſeruationẽ. Quare qui agit cõtra hoc rõnis dictamẽ,moral'r peccat. Inſuper qui cognoſcit matrẽ,peccat moral'r,qm̃ agit contra rectũ rationis dictamen,qđ eſt,vt nemo cognoſcat matrem. Simili mõ dici põt de omni vitio,qđ eſt contra bonũ moris. Cõtra autẽ,qui agit ſm dictamen recte rõnis,hic bene moral'r agit,vt qui venerat̃ deuz,parẽtes,p̃ceptores,ꝛ qui vtit̃ liberalitate,ꝛ tẽperãtia,ꝛ agit ſm oẽm virtutem. Scdm ꝟo eſt,ſi nulla fuerit ſcripta lex,nullũq; ius poſitiuum in lege ciuibus latũ,non erit bene,nec male agere ſm legem,nec erit aliqđ peccatuz legale.pz,qa hoies ad nihil poſitiue obligant̃.ex his p ſpicuum eſt legẽ nãlem,eẽ hoibus coęuam,qm̃ hoibus eſt coęua ratio,ꝛ appetitus ſenſitiuus,coęuuz etiam dominiũ rõnis ſuper appetituz.quoties igit̃ homo ſeruauerit nãle dominium rõnis ſup appetitũ,tunc ſeruat legeꝫ nãlem:ꝛ dicit̃ moral'r bene agere,quoties ꝟo permittit,vt appetitus dñetur rõni,ꝛ ſm appetitus dñium agit,tunc moral'r peccat,ꝛ moral'r male agit. Ex his pſpicuum hoiem,qui agit ſm imperiũ rõnis ſupra appetitũ,agere ſm nãm hois,eſt eni natura hois vt rõ imperet appetitui. Qui ꝟo agit pro dominio appetit⁹ ſupra rõnem,pz eũ agere p̃ter naturã hois:ꝛ ſm naturaꝫ ferinã. Belluę eni agunt ſm dictamen appetitus ſenſualis. Pz ſcdo eũ hoiem,qui agit ſm dictamen rõnis,viuere libere,qm̃ viuit ſm plenariã poteſtatẽ itellectus ſupra appetitum,qui ꝟo agit ſm imperiũ ſenſitiuum,viuere coacte,ꝛ nullo mõ libere,nam cogitur ad agendum ab eo,quod ſua natura ſubijcit̃,ꝛ nulla rõne dñatur.

¶ DE TESTIBVS.

¶ Teſtes autem duplices ſunt,alij qdem veteres,alij autẽ iuniores,ꝛ horum alij quidẽ quibus cum alijs periculuz cõmune eſt,alij autem extra.

¶ Cum egiſſet de legibus,nunc agit de teſtibus,ꝛ p̃mo p̃mittit diuiſiones,ꝛ dicit.[Teſtes autez duplices ſunt, alij quidem veteres,alij autez iuniores,]ꝛ rurſus ſubdiuidit iuniores,ꝛ dicit.[Et horuz].ſ.iunioruz teſtiũ[alij quidem,qbus cum alijs periculum cõmune eſt,alij autem extra].i.alij autem ſunt,quibus cuz alijs nullũ periculum cõmune eſt.verum differẽtia inter hos(vt dicemus)nõ pua eſt,naz veteres teſtes oẽs adducunt̃ ad oſtẽdendum qd iuſtuz,quidue iniuſtum.teſtes autẽ recentes non oẽs,quoniaz aliqui eorũ inducũtur ad oſtẽdenduz factum.aliqui autem ad oſtendendum iuſtum, vel iniuſtum. Sed de his poſtea.

¶ Veteres autẽ dico,ꝛ poetas,ꝛ cęteros claros,quorum ſententię probatę ſunt. Sicuti Homero teſte Athenienſes de ſalamine vſi ſunt,ꝛ tenedij nuper aduerſus ſigienſes Periandro corinthio,ꝛ Leophron in critiam Solonis vſus eſt elegijs,dicẽs priſcis temporibus domuz eius impudicaz fuiſſe. Nõ enim vtiq; ſcripſiſſet Solon,flauo critię dicendum mihi eſt,vt patri auſcultet. Hi ergo teſtes de pręteritis ſunt.

¶ Aſſignata diuiſione,nũc declarat mẽbra,ꝛ primo declarat teſtes veteres,aſſerens teſtes veteres eẽ,quorum ſentẽtię pbatę adducũtur ad oſtendendum aliqđ eẽ iuſtũ, vel iniuſtuz.dicens.[Veteres autẽ teſtes,qui.ſ.ſunt de reb⁹ p̃teritis,dico poetas,ꝛ cęteros claros].ſ.phos, [quoꝝ ſentẽtię pbatę ſunt,]ꝛ adducũtur ad oſtẽdẽdũ aliquid eẽ iuſtuz,vel iniuſtũ. Deinde aſſignat exẽpla,ꝛ dicit.[Sicuti Homero teſte Athenienſes de ſalamine vſi ſunt,]ecce quomõ Athenienſes in cauſa,(quę agebatur de ſalamine)vſi ſunt Homero poeta teſte [Et tenedij nuper aduerſus Sigienſes Periandro corinthio].ſ. teſte viro claro vſi ſunt.[Et Leophron in critiaz vſus eſt Solonis elegijs;dicens]authoritate Solonis[priſcis tẽporibus domũ eius].ſ.critię [impudicam fuiſſe, nõ eni vtiq; ſcripſiſſet Solon]ei πεῖν μοι κριτίᾳ ξανθότριχι πατρὸς ἀκούειν.i.dicẽdũ mihi eſt,critię flauo,vt patrię auſcultet,niſi ſubaudi vt oſtẽderet,domũ

critię

critię priſcis temporibus fuiſſe impudicam.tunc epilo
gans,dicit.[Hi ergo teſtes de pręteritis ſunt.]pro hoc
pręcepto habemus,cum Veroneſes de venaci ſitu cuꝫ
Briſcienſibus cām agerent,Veronenſes vſos eē Pli
nij teſtimonio,qui dicit:venacum in agro Veroneſi ſi
tum eſſe;cuius teſtimonio ita eē decretū eſt a Venetis.

¶ De futuris autem oraculorum etiā īterp̄
tes,vt Themiſtocles,quoniā nauale belluꝫ
eſſet cōmittendū,ligneum īqt murum.

¶ Cū expoſuiſſet teſtes de p̄terito,nunc exponit teſtes
de futuro,⁊ dicit.[De futuris autem]teſtes dico eos,q
ſunt και οι χρησμολογοι, idest[oraculorum etiam
interp̄tes,vt Themiſtocles]vſus eſt,cuꝫ eſſet diſcuſſio
vtrum bellum foret cōmittēdum,reſpondit Themiſto
cles,[qm̄ nauale bellum eēt cōmittēdum]nam oracu
lum dicit, ξυλινον τειχος.i.ligneum muruꝫ,qd̄ vates
interp̄tati ſunt,nauale bellum cōmittendum fore. Ecce
quo mō teſtes de futuro ſunt oraculoꝝ interp̄tes.Dicit
hic Egidius bene hos teſtes habuiſſe locum tēpore gē
tiliuꝫ,apud quos aſtronomia,⁊ necromantia plurimū
valebant.Temporibus autem noſtris,⁊ tēpore iudeo
rum,pphetę ſunt,quos futuroꝝ ducimus teſtes, naꝫ hi
ſoli ſunt,qui numine afflati prędicunt futura.

¶ Pręterea etiaꝫ prouerbia(quēadmoduꝫ
dictum eſt)teſtimonia ſunt.veluti ſi quis cō
ſulat ſenem nō eſſe in amicitia ſuſcipiendū,
hoc teſtat̄ ꝓuerbiuꝫ,nūq̄ꝫ beneficiuꝫ in ſene
collocādū,⁊ liberos perimere,quoꝝ ⁊ p̄res:
fatuus qui patre cęſo,liberis pepercit.

¶ Cum oſtendiſſet oraculorum interp̄tes eſſe teſtes de
futuro,nūc oſtendit ꝓuerbia etiā eē teſtimonia futuro
rum,⁊ dicit.[Pręterea etiā ꝓuerbia(quemadmodū di
ctū eſt)teſtimonia ſunt]futuroꝝ.Et aſſignat exēpluꝫ,⁊
dicit.[Veluti ſiqs cōſulat ſenē nō eſſe in amicitia ſuſci
piēdū.]ꝓbet hoc ⁊ dicat,[h̄ teſtat̄ ꝓuerbium,nūq̄ꝫ be
neficium in ſene collocandum,⁊]ſi quis conſulat[libe
ros]ſubaudi debere[perimere,quorum ⁊ patres] occi
derit per illud prouerbium,[fatuus qui patre cęſo,libe
ris pepercit].Omnia eni hęc ꝓuerbia teſtimonia ſunt
futuroꝝ.Et ꝓpterea prouerbia multū valent in genere
deliberatiuo ad oſtendendum(vt dictuꝫ eſt)aliquid eē
bonum,⁊ vtile. Hęc de teſtibus veteribus.

¶ Iuniores autem quicūq̄ꝫ etiaꝫ clari aliqd
iudicauerunt. Nam ⁊ hoꝝ ſententię ijs,qui
de eiſdeꝫ litigant,vtiles ſunt. Sicuti Eubu
lus in prętorijs vtebatur aduerſus Charetē
illo,qd̄ Plato in Archibiū dixit, increuiſſe
in ciuitate,vt cōfiterentur ſe prauos eſſe.

¶ Nunc declarat teſtes iuniores,qui nō ſunt in pericu
lo,⁊ dicit.[Iuniores autem qcūq̄ꝫ etiam clari iudicaue
runt aliquid,]⁊ ſunt extra periculum,etiam adducendi
ſunt teſtes:⁊ ad probandum factum,ſi oportet,⁊ ad ꝓ
bandum iuſtum eſſe vel non eſſe,ſi conceditur factuꝫ:
[nam ⁊ hoꝝ ſententię ijs,qui de eiſdem litigant,vtiles
ſunt,]ſ.vꝫ.ambo litigantes concedunt factū:dubitētq̄ꝫ
an illud ſit iuſtum,vel ne.⁊ oſtendit hoc per exemplū,
⁊ dicit.[Sicuti Eubulus in prętorijs vtebatur aduer
ſus Charetem illo/quod Plato in Archibium dixit,in
creuiſſe in ciuitate]ꝓpter illum, το ομολογειν πονη
ρους ειναι.i.[vt confiterentur].ſ.ciues omnes,[ſe pra
uos eſſe]per quę voluit habere non eſſe permittendo
in ciuitate eſſe prauos,qa ſic omnes tādem fient praui,
vel omnes tādem cogentur confiteri ſe eſſe prauos.

¶ Et quibuſcūq̄ꝫ cōmune periculū eſt,ſi mē
tiri videantur. Verum hi de hmōi ſolo te
ſtes ſunt factum ne ſit,an non?⁊ vtrū ſit an
non?de qualitate vō nō teſtes:vtputa ſi iu
ſtum,aut iniuſtum,vtile an inutile? qui vō
extra,de his quoq̄ꝫ maxime fidedigni ſunt.
potiſſimum nempe antiqui:cum ſint īcorru
ptibiles.ꝑſuaſiōes igit̄ a teſtimonijs hę ſūt.

¶ Cū dixiſſet de teſtibꝰ iunioribꝰ,q non ſunt in ꝑiculo,
nūc de teſtibꝰ,q ſūt in ꝑiculo dicit.[Et qbuſcūq̄ꝫ cōe pe
riculū eſt,ſi mētiri videant̄,]adducēdi ēt ſūt teſtes,va
leāt quātū valere pn̄t. Pn̄t eni dicere q̄dam,ex qbꝰ iu
dex poterit capere aliqd ad ꝓpoſitū.Deide oſtēdit ea,
ad quę ſunt vtiles teſtes hi,⁊ dicit.[Veruꝫ hi de hmōi
ſolo teſtes ſunt,factū ne ſit,an nō?⁊ vtrum ſit an nō?de
qualitate vō non teſtes,vtputa ſi iuſtū,aut iniuſtū:vti
le an inutile?]⁊ per h̄ dr̄nt a teſtibꝰ antiqs, ⁊ iunioribꝰ
ſuperius aſſignati,qm̄ illi ſūt teſtes iuris,hi ſunt teſtes
facti.Deide exponit q̄les teſtes eē pn̄t,q ſunt extra pe
riculū,⁊ dicit.iuniores[vō,q extra periculuꝫ] ſunt,[de
his quoqꝫ maxime fide digni ſunt,]⁊ nō ſolū ad oſten
dēdū iuſtū ne ſit,an nō?⁊ exponit,q maxie,⁊ dic̄.[Po
tiſſimū nēpe antiq]ętate grauida teſtes ſunt ad oſtēdē
dum factū ne ſit,an nō,[cū ſint īcorruptibiles.]ergo te
ſtes iuniores poſſunt eſſe tam ad oſtendēdū iuſtum ne
ſit an non iuſtum,q̄ꝫ ad oſtendēdum factum vel nō fa
ctū.potiſſimum cū fuerint clari,atqꝫ ętate probati.

¶ Teſtes auteꝫ nō habenti,ꝙ ex ꝓbabilibus
oporteat iudicare,⁊ hoc eſt optima ſenten
tia,⁊ ꝙ non poſſint corrūpi probabilia argē
to,⁊ ꝙ falſi teſtimōij crimie nūq̄ꝫ accuſent̄.

¶ Nūc aſſignat p̄ſidia,quibus vti dꝫ,qui teſtes non ha
bet,⁊ dicit.[Teſtes autē non habēti]vtendū eſt ſubau
di his pręſidijs,primo dicendo[ꝙ oporteat].ſ.iudiceꝫ
[iudicare ex probabilibus,]quę gręce dicuntur icota,
[⁊ hoc eſt optima ſētētia]ſubaudi ꝓbatuꝫ.vꝫ.[⁊ ꝙ nō
poſſint corrūpi]icota.i.[probabilia]argento,vel pecu
nia,[⁊ ꝙ]probabilia[falſi teſtimonij crimine nūq̄ꝫ ac
cuſentur.]igitur magis ſtandum eſt icotibus q̄ꝫ teſtibꝰ,
nam teſtes poſſunt ⁊ pecunia corrumpi,⁊ falſi teſtimo
nij crimine accuſari.

¶ Habenti auteꝫ ad non hn̄tē,⁊ ꝙ ꝓbabilia
non demōſtrent,⁊ ꝙ nūq̄ꝫ opus eſſet teſti
bus,ſi rōnibus res ſatis cōſiderari poſſet.

¶ Nūc docet p̄ſidia,qbꝰ vti dꝫ,q teſtes hꝫ,⁊ dic̄.[Hn̄ti
aūt ad nō hn̄tē].i.aduerſus eū,q nō hꝫ,vtēdū eſt his lo
cis.vꝫ.p̄mo qdē ⁊ ꝙ ꝓbabilia,]q̄ dicunt̄ icota,[nō de
mōſtrent,]qm̄ īduci pn̄t ꝑ vtraqꝫ pte.2° vō[⁊ ꝙ nūq̄ꝫ
opꝰ eēt teſtibꝰ,ſi rōnibꝰ].ſ.ꝓbabilibꝰ[res ſat̄ ꝯſiderari
poſſet]h̄ ē falſū,qꝛ vltra rōnes ꝓbabiles ſt̄ nec̄ij teſtes.

¶ Sunt autē teſtimonia vel de nobis,vel de
aduerſarijs.⁊ alia de re,alia de moribus.
Quare patet nūq̄ꝫ defuturā eſſe teſtimonij
vtilitateꝫ. Nā ſi eſt de re,erit aut ꝓ nobis cō
ſone,aut contra aduerſarium. Sꝫ ſi de mo
ribus,erit aut de noſtra bonitate,de aduer
ſarij nequitia.

¶ Nunc exponit ad quid vtiles ſint teſtes, ⁊ ad que inducantur, ⁊ dicit. [Sunt autem teſtimonia, vel de nobis.] ſcilicet accuſatis, [vel de aduerſarijs] accuſantibus, ſed ſiue de nobis, ſiue de aduerſarijs ſint, [⁊ alia] teſtimonia ſunt [de re ipſa,] que dicitur factum, [alia de moribus] atqꝫ vita. ideo concludit. [Quare pꝫ nūq̄ defuturam eſſe teſtimonij vtilitatem, nam ſi] teſtimonium. ſ. [eſt de re, erit aut pro nobis conſone, aut contra aduerſarium,] aut econuerſo pro aduerſario ⁊ contra nos. Et forte hec diſiunctiua, aut pro nobis, aut cōtra aduerſarium, non eſt diſiunctiua de re, ſed de orationibus, nam ſi eſt pro nobis, eſt contra aduerſariuꝫ, ⁊ ſi eſt pro aduerſario, eſt contra nos. quare diſiunctio eſt orationum, non autem rerum, [ſed ſi] teſtimonium ſit de moribus, [aut de noſtra bonitate] ⁊ approbatione, [aut de aduerſarij nequitia,] ⁊ reprobatione, aut econuerſo de noſtra reprobatione, ⁊ de approbatione aduerſarij. Uſus eſt autem Ariſto. in multis verbis numero ſingulari pro plurali, ⁊ in quibuſdam contra, vt patet cogitanti greca verba.

¶ Cetera ꝟo de teſtibus amicis, aut inimicis, aut neutris, ⁊ vel probis, vel improbis, aut neutris, ac de quibuſcunqꝫ alijs huiuſmodi teſtium differentijs ex ijs locis querendum, ex quibus enthymemata etiaꝫ ipſa colligimus.

¶ Cum dixiſſet ad que teſtes vtiles ſunt, nunc excuſat ſe, cur. vꝫ. nihil dicat de approbatione ⁊ de improbatione teſtium, cuꝫ ea vtātur, oratores in genere iudiciali. ⁊ dicit. [Cetera ꝟo de teſtibus, amicis, aut inimicis, aut neutris,] id eſt vtruꝫ ſint amici, vel inimici, aut neutri, [⁊ vel ꝓbis aut improbis, aut neutris,] hoc eſt vtruꝫ ſint probi, aut improbi, aut neutri. [⁊ de quibuſcūqꝫ hꝰ teſtium differentijs, ex ijs locis querendum, ex quibꝰ enthymemata etiā ipſa colligimus.] dico enthymemata, que fiunt in genere demonſtratiuo, nam ex illis poſſumus probare, vel improbare teſtes. nō eniꝫ teſtes valent, niſi fuerint probati, atqꝫ viri boni. ¶ Circa hec, q̄

Digreſſio de teſtibus,

dicta ſunt de teſtibus, queritur vtrum homo ſpōte debeat ferre teſtimonium, an requiſitus. Ariſt. enim de re hac nihil dixit, pro ſolutione breuibꝰ moraliter loquendo, oportet dicere hominem teneri bonitate moris preſtare teſtimonium cum requiritur a principe, vel ab aliquo, qui agit authoritate principis, non in omnibus, ſꝫ ſolum in rebus manifeſtis, atqꝫ in ijs, in q̄bus infamia p̄ceſſit, etiam ſi pertineat ad dānū alicuius vel aliquorū. dico cum requirit̄ a principe, qm̄ (vt ſuperius dictū eſt) magis tenemur obedire p̄ncipi, q̄ꝫ medico, quoniā hic corpus, ille animum gubernat. dico in rebꝰ manifeſtis, in q̄bus infamia p̄ceſſit, qm̄ in rebꝰ occultis, quare nec rumor, nec infamia aliq̄ habet̄, nemo tenet̄ etiā de mandato principis p̄ſtare teſtimoniuꝫ, quoniā p̄nceps ſi mandaret, p̄teriret ordinem iuris, qui eſt vt de manifeſtis, ⁊ ijs, in quibus infamia p̄ceſſit, teſtis req̄rat̄. Cuꝫ autem princeps p̄terit ordinē iuris, nō tenemur ei obedire. Cum ꝟo homo non requiritur nec a principe, nec ab aliquo auc̄te principis, ſed ſolum p̄cibꝰ priuatoꝝ, ſi per eius teſtimoniū liberet̄ hō, vel ab iniuſta morte, vl̄ ab iniuſta pena q̄cūqꝫ, vel ab iniquo dāno, vel liberetur patria a bello, vl̄ per eius teſtimoniū ſuccedat pax, vel bonum q̄ōcūqꝫ ſine p̄iudicio tertij, tenetur ſpōte teſtimonium p̄ſtare. nam lꝫ eius teſtimoniū nō requirat̄ a principe, vel ab aliquo authoritate principis, tenet̄ tn̄ facere, quod apud ſe eſt, vt veritatem denūtiet alicui, q̄ prodeſſe poſſit ad illud. ſup ijs ꝟo: q̄ (vt diximꝰ) ꝑtinēt ad ꝯdēnationē alicuiꝰ, nemo tenet̄ p̄ſtare teſtimoniuꝫ, niſi req̄rat̄ a p̄ncipe, vel ab aliquo auc̄te p̄ncipis. vtruꝫ ꝟo ſi aliq̄s req̄reret̄ a p̄ncipe, vt reuelaret occulta, que ſunt ſibi cōmiſſa a ſecretis nō ſub ꝑſona dei, ſꝫ ſub ꝑſona hoīs, teneat̄ ea ap̄ire. Solꝰo pꝫ, naꝫ ſi occulta ſibi, vt hoī cōmiſſa, dānoſiſſima ſint, reuelare tenet̄, aut ꝑ teſtimoniū, aut ꝑ denūtiationē. Nec contra h̄ debitū aliq̄s obligari pōt ꝑ ſecreti cōmiſſum, vbi aūt nec dānoſiſſima fuerint, nec in p̄iudiciū dānoſiſſimuꝫ multoꝝ, tunc nō tenet̄ publicare ēt de mādato p̄ncipis: cuꝫ ſibi in ſecreto cōmittunt̄. De nuō ꝟo teſtiū nihil ēt Ariſto. dixit hic niſi pauca in libꝰ ꝓblematū de pluralitate teſtiū ī teſtamēto, tn̄ vt Ariſt. dicit ethicoꝝ p. certitudo nō ē ſīr q̄renda in oī mā, in hūanis eni actionibꝰ, in q̄bꝰ iudicia ꝯſtituunt̄, ⁊ teſtimonia exigunt̄, nō pōt demr̄atiua certitudo hr̄i, cū ſint de ꝯtingētibꝰ, atqꝫ ijs, que variationi ſubijciunt̄, ideo ſatis erit ꝓbabilis quedaꝫ certitudo, vt plerūqꝫ vera. ꝓbabile aūt eſt vt in topicis dictū eſt, qḋ pluribꝰ videt̄, magis q̄ꝫ qḋ vni, ideo cū reus ſit vnus, q̄ negat, cū multi teſtes idē aſſerāt cuꝫ actore, rōnabiliter omni iure ſancitū eſt dicto teſtiū eē ſtādū. Sꝫ cū dictū teſtiuꝫ ſit ꝓbabile argumentū, ꝓbabile aūt eſt, qḋ pluribus videtur, opꝫ vt dictum teſtiū ſit a pluribus vno. ⁊ lꝫ actor ⁊ vnus teſtis ſint plures, tamen actor non ponit in numero, quia reus eſt vnus, qui contrariuꝫ dicit. Quare ſi actor debet vti dicto teſtium quaſi argumento probabili, oportet vt vltra ipſum ſit viſum pluribꝰ, alioquin nō eſſet ratio probabilis, igitur oportet vt ſit dictum ad minus duorum, q̄ꝛ ſi additur tertius, erit ad maiorem probabilitatem, poteſt etiaꝫ ratio addi ex eo q̄a omnis multitudo in tribus comp̄hendatur, principio. vꝫ. medio ⁊ fine, quoniam (vt Ariſt. inquit libro de celo primo) omne ⁊ totum in tribus ponimus, ⁊ cū ternarius conſtituatur aſſerentium, cum duo teſtes conuenerint cum actore, ideo fit, vt duo debeant teſtes eē, ad maiorem ꝟo certitudinem tres, nam ſic erit teſtiū multitudo perfecta. Uerum hec ratio de numero ternario friuola eſt, nam ſi eſſet conueniens, omnis multitudo, (cuius queritur determinatio per numerū) deberet numero trinario determinari, ⁊ ſic numerus elementoruꝫ deberet eſſe trinus, q̄a numerus ternarius eſt ꝑfectus, ⁊ eadē rōne numerus elemētoꝝ trinus, ⁊ numerus p̄dicamētoꝝ trinus, ⁊ ita oīs multitudo deberet eſſe trina. nō enim videt̄ maior rō, q̄re nūerus ternarius debeat eē trinus de teſtibꝰ, q̄ꝫ de elemētis vel celis. Quare melius dicat̄, vt dictū eſt, dictum teſtium (ſi ab eo accipit̄ ꝓbabilis ratio,) debere eſſe ꝓbabile quippiam. Probabile aūt nihil eſt, niſi videat̄ pluribꝰ, ⁊ cū actor nō ponat in numero, qm̄ reus eſt vnus ſicuti ⁊ ip̄e, oportet vt vltra actorē ſint ad minus duo, ſic eni erit rō ꝓbabilis. tertiꝰ aūt nō addit̄ ad ꝓbabilitatē (vt diximus) ſed ad maiorem probabilitateꝫ. ergo teſtes duos adminus eē oportet. Hoc etiam confirmant oēs gentes, que vbiqꝫ, ſemperqꝫ numerum teſtium ꝯſtituunt in tribus: vel duobꝰ ad minus: quod non eēt ſic oībꝰ cōe, niſi a natura quodāmō eēt datum. De reprobatiōe ꝟo teſtis poſt hec dicamus, q̄ꝛ. vꝫ. teſtis reprobari poſſit aliquando propter culpam, ⁊ ſic infidelis teſtis eſſe non poteſt, qm̄ ipſo in re eſt inefficax. Preterea q̄ publico crimine reus eſt, teſtis eſſe non poteſt, immo nec accuſare poteſt. Inſuper infames publici, mox reprobantur, aliquando autē teſtis reprobat̄ ſine culpa, vt vel ꝑꝑ defectū rōnis, vti videmꝰ i pueris, atqꝫ amētibꝰ, ⁊ mulieribꝰ, aut ꝑꝑ affectū,

vt pꝫ de inimicis, ⁊ pſonis coniunctis, ⁊ de domeſticis, aut ꝓpter exteriorē conditionē, vt pauperes, ſerui, ⁊ cęteri, qbus imperari pōt. igit̃ teſtimoniū alicuius pōt reprobari iterdum ꝓpter culpam, aliquādo ſine culpa teſtis. Cōſequenter ēt dicamus. ſi aliquo in caſu lꝫ perhibere falſum teſtimoniū. Ex vna parte videt̃ licite fieri poſſe ꝓ liberatiōe patrię, vel ꝓ liberatiōe parētū, vel ꝓ liberatiōe amici, nā his tenemur nō minus q̃ nobiſipſis. Ex alio vī in cōtrariū illō, qđ Ariſt. ꝓbauit in libris ethicoꝝ in nullo caſu mala eē agēda, nec vt inde malū, nec vt īde bonū eueniat. Pro dilucidatione dicendum ꝙ ſi aliqs, q tenet̃ obedire ſuo ſupiori, cōpellat̃ ab illo, vt teſtimoniū ꝑhibeat, ⁊ ꝓ dicēda veritate oēm diligentiā faciat, ſi falſuꝫ teſtimoniū ꝑhibeat, licite ꝑhibet. Pꝫ qa hic nō ꝑhibet falſuꝫ teſtimoniū cū intētiōe fallēdi. Sꝫ h̄ facit ꝓpter ignorātiā inuincibilē, nam ꝑhibet falſum teſtimoniū faciēdo tātaꝫ diligētiā ꝓ veritate teſtāda, quātam fieri ſibi eſt poſſe. nec facit h̄ ſpōte, ſed compellit̃ ab eo, qui pōt cōpellere. Quare licite pōt h̄ pacto falſuꝫ teſtimoniū ꝑhibere. Si aūt aliqs voluerit ꝑhibere falſum teſtimonium cum intētione fallendi, ſciatq; illud, quod teſtatur, falſum eſſet: in nullo caſu licite facere pōt. p̄mo qa periurat, deinde qa iuſtitiā ꝑuertit, demū cōmittit mēdatiū. nec pōt in aliquo caſu mala facere, vt inde bonū eueniat, nā nec malū pōt eē finis alicuius boni, nec bonū finis alicuius mali. nec eni bonū in malū, nec malū (vt Ariſt. dicit) ordinat̃ in bonum. Qua rōne fit, vt nec ꝓ patrię ſalute, nec ꝓ parētū, vel amicorū conſeruatione pōt aliqs falſum teſtimoniū ꝑhibere ſcḋm modū dictū, pōt tamē in aliquo neceſſitatis caſu veritatē occultare prudēter ſub aliq̄ diſſimulatiōe, vt ſcribit Aureli⁹ li° quē ꝯ mēdatiū ſcripſit. Hacten⁹ đ teſtib⁹.

DE PACTIS.

De pactis aūt tātus orōnis vſus eſt, quātuꝫ amplificare eſt atq; extenuare, ⁊ vel credibilia vel incredibilia facere, nam ſi nobis conuenerint, credibilia ⁊ firma. Sin aduerſario, contra.

Cum egiſſet de teſtib⁹, nūc agit de pactis, ⁊ p̄mo đclarat q̄tenus ac quouſq; de pactis ſit agēdū, ⁊ dic̄. De pactis aūt tātus eſt oratiōis vſus i. eouſq; ſpectat ad oratorem, quātuꝫ i. quouſq; oratoris eſt pacta amplificare, atq; extenuare, ⁊ quouſqꝫ eſt pacta vel credibilia vel icredibilia facere nā ſi nobis cōuenerint, cōuenit ea credibilia ⁊ firma facere. Sin autē conuenerint aduerſario, contra conuenit facere infirma, atqꝫ icredibilia. De pactis igitur hoc modo agendum.

Ad oſtendēdum igitur credibilia, aut icredibilia eſſe, nihil differt ab ea re, quę de teſtibus eſt. Nam quales quidam vtiq; fuerint qui conſcripti ſunt, aut qui ſeruāt, his pacta credibilia ſunt.

Cum ꝓpoſuiſſet quouſqꝫ de pactis eſt dicendū, nunc oſtēdit, quę de pactis ſunt dicēda: ⁊ dicit. Ad oſtēdēdū igit̃ credibilia, aut icredibilia eē ſ. pacta ip̄a, nihil dr̄t ab ea re, q̄ de teſtib⁹ eſt, ⁊ ſic oſtēdere pacta eē credibilia, vel icredibilia nō ſpectat ad p̄ntē locū, ſed ad eum vbi agebat̃ de teſtib⁹. Et aſſignat cām, ⁊ dicit. Nā q̄les quidā fuerint vtiqꝫ teſtes, qui i pactis ꝯſcripti ſunt, aut q̄les qdam fuerint, q ſeruāt i. hoīes, q ſeruare tenētur pacta ipſa, his ſ. talib⁹ q̄litatib⁹ taliū. pacta credibilia ſunt. nā ſi teſtes, ⁊ hi q pacta ſeruare debēt, fuerint fideles, pacta ſunt credibilia, ꝯ autem ſi fuerint, pacta cōtra erūt. Quare ad p̄nteꝫ locuꝫ ſpectat augere vel extenuare pacta, oſtendere autem ea eſſe credibilia ſpectat ad locum, vbi agebatur de teſtibus.

Itaq; cum concedit̃ pactum eſſe, ſi quidē pro nobis fuerit, amplificatione vtendū. naꝫ pactuꝫ ꝓpria de particulari quoq; re lex eſt. Et pacta qdem firmam legem nequaq̄ faciunt. Leges v̄o (cum pacta legitima fuerint) ea. ⁊ oino lex ipſa pactum quoddā eſt. quare qui non credit, pactumq; euertit, legem peſſundat.

Nūc exeqtur, ⁊ docet amplificare pacta, cuꝫ ꝓ nobis fuerint, ⁊ aſſignat loca ad hoc, quoꝝ p̄muꝫ affert, ⁊ dic̄. Itaqꝫ cū cōcedit̃ pactum eē ab aduerſario, ex ea re, q̄ de teſtibus dicta eſt, ſi qdē pactuꝫ fuerit ꝓ nobis, amplificatione vtendū, p̄mo dicēdo pactū eſſe ſeruandū, nā pactuꝫ de particulari quoqꝫ re ꝓpria atqꝫ priuata lex eſt. Legē aūt ſeruādā eſſe nemo dubitat. Deinde aſſignat 2ᵐ locuꝫ, ⁊ dicit. Et pacta qdē firmā legeꝫ nequaq̄ faciūt, leges v̄o cū pacta legitima fuerint ea. ſcꝫ pacta firma faciunt. pactū qdē nō ꝓbat legē, cū ſit p̄ua ta lex iter duos. Lex v̄o cum ſit cōis oib⁹ ciuib⁹, ꝓbat pactū. Cōe eni ꝓbat ꝑticulare, ꝑticulare aūt nō vīe. tūc vltra (qa igit̃ pactū ꝓbat̃ a lege ciuili) ſeruādū eſt. Deinde aſſignat 3ᵐ locuꝫ, ⁊ dic̄. Et oino lex ipſa ſ. ciuilis, q̄ cōis eſt oib⁹ ciuib⁹, pactū qđdā eſt iter ciues oēs compoſitū. q̄re ſicuti lex ciuilis eſt ſeruāda, ita pactū, qđ eſt lex duoꝝ, ꝓpterea ꝯcludit. q̄re q nō credit ſ. pactis, pactūqꝫ euertit, hic legē peſſundat. cū nihil aliđ ſit lex, q̄ pactū. Ex his pꝫ, qd ſit pactū. Pactū enim (vt ex his v̄bis colligit̃, ⁊ Cicero ſcribit li° 2° veteris rhetoricę) ē, qđ iter aliquos ꝯuenit, qđ iā ita iuſtuꝫ putat̃, vt iure p̄ſtare dicat̃. Ulpian⁹ v̄o pactionē đfinit, ꝙ ſit duoruꝫ, pluriūue in idem placitum, atqꝫ conſenſus. Titu. 4°.

Preterea cōmutationes plurimę, ⁊ quę volūtaria ſunt, pactis fiūt. quare pactis irritis, hoīuꝫ neceſſitudo inter ſe, euertit̃. Cętera v̄o quęcūq; cōgruūt, facile eſt videre.

Nūc aſſignat 4ᵐ locū, ⁊ dicit. Preterea cōmutationes rerū plurimę, ⁊ alia multa, quę volūtaria ſunt, vt coniūgia, ⁊ id genus. Pactis fiunt, quare pactis irritis, hominuꝫ neceſſitudo inter ſe, vſuſqꝫ atqꝫ mutua conuerſatio euertitur, deinde ſe excuſat ab vlterioribus locis amplificandi narrandis, ⁊ dicit. Cętera v̄o ſcilꝫ loca amplificandi, quęcunqꝫ congruunt ad rem hanc, facile eſt videre: ideo non oportet vlterius immorari. Egidius v̄o intelligit, Cętera v̄o ſcilꝫ abſurda, quę ſequuntur ad infirmandum pacta. Sed prima expoſitio verbis gręcis conuenit.

Sin autē ꝯtra pro aduerſarijs quoq; ſint, primū qdem q̄cūq; vtiq; quiſpiā in legem contrariam opponet eadē hęc accōmodare pōt. Eſt eni abſurdū, ſi legibus qdem (cum non recte ſunt poſitę, ſed dolo inſtitutę) putemus non oportere obedire, pactis autem neceſſario.

Nunc docet loca, quibus poſſumus irritare pacta, cū fuerint pro aduerſarijs, ⁊ aſſignat primū, ⁊ dicit. Sin aūt cōtra pacta. ſ. ꝓ aduerſarijs quoqꝫ ſint, p̄mū qdē

queçcūq; vtiq; quiſpiam in legem ↄtriaȝ opponet, eadē hęc [opponendo] accōmodare poteſt [pactis. ⁊ aſſignat cām, ⁊ dicit. [Eſt eni abſurdū, ſi legibus qdem, (cuȝ nō recte ſunt poſitę, ſed dolo [mali latoris] inſtitutę,) pputemus non oportere obedire, pactis aūt [putem⁹] [necio] eſſe obediēdum. cū lex ſit longe firmior pacto. ergo eſt dicendum, ꝙ pactis non ſit ſtandum, quoniam nō ſunt iuſte, ac recte poſita, ſed dolo eius, cum quo pactū hī.

¶ Deinde quoniam iudex iuſti diſpenſator eſt, ppterea non hoc conſiderandū eſt, ſed quoniam iuſtius eſt.

¶ Nunc aſſignat 2m locum, ⁊ dicit. [Deinde quoniā iudex eſt iuſti diſpenſator, ppterea [ab ipſo iudice] nō h̄ conſiderandum eſt, [vtrum. vȝ. pactum ſit iuſtuȝ, [ſed] a iudice conſiderandum eſt, [quoniam iuſtius eſt, [contrarium eius, quod in pacto ↄtinetur. ⁊ ſi iuſtius eſt, ſm illud debet agere. Unde vt in lege non attēdimus verba, ſed bonum ⁊ ęquum, ita iudex non debet attendere ad iuſtuȝ (quod in verbis pacti habetur,) ſed ad iuſti⁹, quod non continetur in pacto.

¶ Et iuſtum quidem nec deceptione, nec neceſſitate eſt peruertere, cum inatum ſit. Pacta autem fiunt ⁊ ex his, in quibus ſeduci, ⁊ ex his, in quibus cogi ſolemus.

¶ Nunc aſſignat 3m locū ex eo qa leges ſūt lōge firmiores pactis, ⁊ tñ aliqñ nō ſtam⁹ legib⁹, igit̄ multo minus debem⁹ ſtare pactis, ⁊ dic̄. [Et iuſtū qdem]. ſ. quod ſcriptum eſt in legib⁹, cū ponit̄, [nec deceptiōe, nec neceſſitate] ⁊ cōpulſione [eſt puertere,] quia ponit̄ de cōſenſu oium ciuiū. [puertrere]dixit. i. peruerſe poni, quia cum ponat̄ de conſenſu oium ciuiū, non poteſt in eo cadere deceptio, vel coactio. [cū innatū ſit]. i. cum ius ſcriptuȝ ſit collectum in ciuibus, non enim per inatum, cōnāle, ſed collectum in animis ciuium intelligit. per quę vult habere leges factas eē nō vi nec coactiōe ciuiū, ſed libere collectas eē in mētibus ciuiū. [Pacta aūt] ⁊ ſi nō oia ſaltem q̄dam [fiunt, ex ijs, in qbus ſeduci, ⁊ ex ijs, in qbus cogi ſolemus,]igit̄ magis ſtandum eſt legibus, q̄ȝ pactis, ſed legibus aduerſamur aliqñ propter bonum ⁊ ęquum, igit̄ nō debemus ſtare pactis, ſed bono ⁊ ęquo, quod non habetur in verbis pacti.

¶ Ad hęc perſpiciendum ſi pactuȝ cōtrariū ſit alicui legum, aut ſcriptarū, vel cōmuniū. Et iuſtis aut honeſtis.

¶ Nūc aſſignat 4m locum, ⁊ dicit. [Ad hęc pſpiciēduȝ ſi pactum cōtrarium ſit alicui legū aut ſcriptoꝝ, vel cōmuniū,]nā ſi ſic, pactū erit irritum, vt ſi aliquis promiſiſſet furari, vel adulterari, vel aliquod tale. Deinde tāgit 5m locū, ⁊ dicit. [Et]ſubaudi perſpiciendū eſt, ſi pactum ſit cōtrarium [iuſtis, aut honeſtis,]nam lȝ nō ſint ſcripta irritant pactum. Egidius ꝟo hunc quintum locum copulat cum quarto, tu ꝟo conſidera. quoniaȝ copulari non poteſt.

¶ Adhuc etiā ſi alijs pactis, poſterioꝛib⁹, aut prioribus. Nam aut poſteriora firma, irrita ꝟo ſunt priora, aut priora recta, poſteriora aūt falſa ſunt. Utrouis modo vtile eſt.

¶ Quintuȝ locum aſſignat, ⁊ dicit. [Adhuc etiaȝ]perſpiciendum [ſi alijs pactis]ſit ſubaudi contrariuȝ. ⁊ ſi alijs pactis fuerit contrarium, [aut poſterioribus, aut prioribus,]deinde diuidit, poſtea docet ſumere locum. ⁊ dic̄. [nam](vbi eſt in pactis contrarietas) [aut] erunt [poſteriora firma, irrita ꝟo ſunt priora, aut priora recta, poſteriora autem falſa ſunt.]tunc docet accipere locum, ⁊ dicit. [Utrouis modo vtile eſt,]tu amplifica, naȝ ſi vtilia ſunt pacta poſteriora, hęc amplifica, priora ꝟo extrema. ſin autem contra, etiam econuerſo expedit tibi extenuare, vel amplificare.

¶ Deniq; vtile eſt pſpicere, ſi aliquo mō iudicibus aduerſet̄, cęteraq; q̄cūq; hmōi. naȝ ⁊ hęc facile conſiderabilia ſunt ſimiliter.

¶ Aſſignat 6m locū, ab eis, q̄ accipiunt̄ p̄ter rē, ⁊ dic̄. [Deniqȝ vtile eſt pſpicere, ſi aliquo mō iudicib⁹ aduerſet̄.] ideſt ſi pactū qđ ē ↄ nos, aliquo mō fuerit ↄ iudicē, qm̄ ſi h̄ poterit iudici oſtēdi, facile iudex pactuȝ irritabit. h̄ itaqȝ loc⁹ accipit̄ ab ijs, q̄ ſūt p̄ter reȝ, ⁊ qa tu poſſes dicere, cur tu o Ariſt. nō adducis oia ea loca, q̄ accipi pñt ex̄ rē, q̄ſi rñdēs dic̄. [nā ⁊ hęc facile ↄſiderabilia ſunt ſimil'r.]ideo ſupſedendū eſt ad pñs. ¶ Ex ijs, q̄ hic dicit Ariſt. pȝ iuramētū nō ſemp ligare. nā ſm ipſum pactū, (qđ fit interuentu iuramenti) pōt infringi, hoc autē nō eſſet poſſe, ſi iuramentum ligaret. Contra hoc ꝟo eſt ordo ciuilis. nam ſi iuramentū poſſet infringi, fruſtra fierent pacta, atqȝ contractus. Quicquid ſit de Ariſto. qui loquitur rhetoricę, dicendum in habentibus vſum rationis (quia de his loquimur) iuramentum non eē ſemper ligatoriū ad faciendum vel omittēdū illud, de quo eſt iuramētū factū. Pȝ iſtđ, ſi aliqs iurauerit p̄reȝ ſuum occidere, q eni h̄ facere iurauerit, nō tenet̄ adiplere iuramētū. Uñ Diuus Hieronymus i male pmiſſis (iqt) reſcinde fidē. In turpi ꝟo voto, muta đcretū, nō eni reſcindēs, vel mutās hꝰ iuramētū, mēdatiū cōmittit, vel periuriū. Secūdo dicēdū oē iuramētū, quo pacta fiūt, aliquo mō ligare. qm̄ vel pactum eſt licituȝ, ⁊ tūc ligat, vel illicitū, ⁊ tunc lȝ non liget ad obſeruandū pactum, ligat tamē ad pęnā, qa (cū iuramentum fecerit de re illicita) peccauit, oīs autē qui peccat, ligat̄ ad pęnaȝ. igitur omne iuramētū aliqua rōne ligat. Scđo vī oē iuramētū eē de futuris, qm̄ iuramētum nō fit niſi in pactis, oē aūt pactū eſt de futuris. Dōm iuramētū dici trifariam, aut de reb⁹ p̄teritis, aut de reb⁹ pñtib⁹, aut de reb⁹ futuris. Iuramētū qdē de p̄teritis, vel de pñtib⁹ oē fit reſpectu intētiōis iurātis. ⁊ p iſtđ ligat̄ ad dōm veritatem, q̄ cadit in reb⁹, q̄ p̄terierūt, vel q̄ nūc ſūt. ⁊ dī aſſertoriuȝ. iuramētū ꝟo qđ nō fit reſpectu itētiōis iurātis, ſȝ reſpectu rei, oē eſt de reb⁹ futuris. ⁊ dī iuramētū pmiſſoriuȝ. Ulteri⁹ vtrū iurās facere aliqđ impoſſibile peccet moral'r, dōm eū peccare oi mō, ſi cū iurauerit, ſciebat illud eſſe impoſſe. Sin autē ſciebat illud eē poſſibile, tpe. ſ. iuramenti. ppter tamē cām de nouo emergētē poſt iuramētū reddit̄ impoſſe, iurās nec moral'r, nec aliquo mō peccauit. Ex his ſeqtur, vt nō teneat̄ adiplere iuramentū, ſi aliquis iurauerit ſe facere aliqd, qđ eſt malum, nec ſi tempore iuramēti erat bonū, poſtea fieret malū. nam nullū iuramētū pōt ligare ad malum. Deinde quęritur vtrum iuramētū per coactionē liget ad faciendū id qđ iurauerat ſe eē facturū, dicēdū ꝙ ſi obligatio fuerit ad hoieȝ cui iurās aliqd pmiſit, nō tenet, nec ligat. nā violētia tollit rōnē obligatiōis q̄ fit ſolū ad hoieȝ. Si aūt obligatio fuerit illa, q̄ aliqs deo obligat̄ ad cōplēdū illud qđ hoi pmiſit, ligat, qm̄ nullo modo aliqs dȝ nomē dei omittere, pp bonoꝝ tpaliū omiſſionē. Dȝ eni deuȝ atqȝ eius nomē ſemp in veneratiōe hīe lōge magis q̄ȝ ſe, bonaqȝ ſua tēporalia. Ulterius quęrit̄ vtruȝ per pactū, atqȝ iuramētū, aliqd fieri poſſit licitū. Pro ſol'one

Digreſſio de iuramento ⁊ pactis.

dicēdum,actus morales trifariam eſſe,alij quidez ſunt ſimpl'r mali,adeo,vt nullo mō fieri poſſint boni,vt necare parentes,vel inocentes.Alij ꝟo pro ſe boni,ſicuti deum diligere,ꝛ ei ſoli inſeruire,Alij deniqꝫ ſunt,ꝗ pñt indifferēter bñ ꝛ male fieri,vt ſūt vēditiones,ꝛ ꝑmutationes,ꝛ id genus,tūc pꝫ ſolutio,nam per iuramentuꝫ ꝛ pactum,nihil qȯ eſt per ſe illicitū,fieri pōt licitum.Pꝫ quia per ſe maluꝫ nūqꝫ poteſt benefieri,illud ꝟo,quod per ſe nec malum eſt,nec bonum,per iuramentuꝫ,ꝛ pactum fieri pōt licitum.Pꝫ hoc,quia per legem,(quę eſt iuramentuꝫ,ꝛ pactū)multa,(quę ꝑ ſe,nec bona,nec mala ſunt,)fiūt licita:multa quoqꝫ illicita.Ex his patet duplex eſſe illicitum,alteruꝫ quod eſt per ſe,ſimpl'rqꝫ malum.Alterum qȯ per ſe non eſt malū,ſed eſt malū,atqꝫ illicitum,quia ꝓhibitū.malū ſimpl'r eſt necare inocētē,hoc eni eſt illicitū,ꝗa eſt ꝑ ſe malū.illicitū ꝟo,ꝗa ꝓhibitum,eſt ferre arma ꝑ ciuitatē.demuꝫ quęri poteſt vtruꝫ mulier poſſit pacta ſolēniter facere,vt cōtractus,ꝛ cętera pacta,quę fieri ſolēt inter ciues.Dicendū ꝑ ſe,vt mulier eſt,nullū pactum facere poſſe mulierem,pꝫ per Ariſtotelē 4° lib° politicoꝝ,ꝗa in omni pacto reqrit̄ conſiliū,ꝛ deliberatio,ſed nulla mulier per ſe eſt capax cōſilij,vt Ariſt.ꝓbauit.Eſt enim mulieris conſilium inualidum,puerorum ꝟo imꝑfectuꝫ.igit̄ nulla mulier poteſt facere pactum ſolēniter:vt mulier eſt.Ex his pꝫ oē pactum cū muliere eē inualidum,niſi fiat authoritate viri alicuius.nam per hūc modum p̄ſumitur factū eē iteruētu conſilij:atqꝫ prudētię.Pꝫ inſuꝑ mulierē de iure nãli nō poſſe eē p̄ncipem ꝑ ſe,pꝫ ꝗa lōge plus cōſilij atqꝫ prudētię reqrit̄ ad p̄ncipādū,atqꝫ gubernandum qꝫ ad pacta.Cum igit̄ mulier pactū facere non poſſit quo mulier eſt,igitur nec gubernare poterit,quo mulier eſt.Inſuper ſequitur de iure naturali mulieres non poſſe ſuccedere in regnis,nec in dominijs,quatenus ſunt mulieres.Alia rōne fortaſſe pñt,de qua alias dicendū nobis eſt.hoc corollarium pꝫ,qm̄ ſuccedēs in regnis,ſuccedit in gubernatiōe.At mulier(qua mulier eſt)nō eſt capax conſilij,atqꝫ prudentię,quę reqruntur ad gubernāduꝫ.igit̄ mulier nō pōt in regnis ſuccedere de iure naturali.

Ulteri⁹ de iuramēto q̄rit̄ ꝓpter quas cauſas eſt itroductū apud ciues.Dōm p̄mo qꝫ iuramētum nō ſit aliȯ qꝫ deum teſtem ſumere:vt illud qȯ ſub voce nominis dei dicit̄,pro vero habeat̄,qua rōne fit,vt iuramenti origo ſit,vt iurās credat deū habere oīum reꝝ infallibilē veritatem,atqꝫ infallibilem cognitionem,alioquin nō aſſumeret eum teſtem.ergo qui iurat,deum aſſumit teſtē,vt vna ſecū de re quā iurat,teſtimoniū ꝑhibeat.Inſuꝑ pꝫ eū,ꝗ iurat falſuꝫ,deū ducere ad teſtādum falſum,qȯ (quātū mētib⁹ diſſinet)vnuſqſqꝫ ignarus cognoſcit.Finis ꝟo iuramēti.ꝛ ob quē teſtis de⁹ adducit̄,eſt pax ciuiū,ꝛ iuſtitia,vt iurgia ceſſent,diſſentiones aboleant̄,ꝛ lites finē habeāt.qb⁹ ꝑſpicuū eſt tā iuramēti originē,e qua ortū habuit,qꝫ finē,grā cui⁹ iuramētū itroducit̄,licita eē,atqꝫ honeſta,ꝛ optima ꝑ q̄ pꝫ iuramētū ꝑ ſe eſſe licitū,atqꝫ honeſtū,vt ex origine,atqꝫ fine colligit̄.pōt tñ ex ꝑte vtētis cedere i malū alicui ex eo,ꝗa illo male vtit̄.ſ.ſine nec̄itate ac d̄bita cautela.Tūc ad dubōnē pꝫ ſolo,cū eni hūana facta ꝑticularia ꝑiculoſa ſint,a puro ip̄o hoie nō vñr ꝯfirmari poſſe,q̄re,vt ceſſent ſeditiones,ꝛ lites,ꝑ aliū modū d̄buerūt ꝯfirmari,a puro qdeꝫ hoie hūana facta ꝯfirmari nō pñt p̊ ꝑꝑ d̄fectū humanę cognitiōis,ꝗa hoies nō pñt cog̊ſcē futura,neqꝫ cordis occulta,neqꝫ abſñtia,d̄ qb⁹ expedit reb⁹ hūanis,vt certitudo aliq̄ hēat̄.deide ꝑꝑ d̄fectū hūanę ꝟitatꝭ,qm̄ hoies plerūqꝫ i mēdatiū labūt̄,ꝑ aliū ꝟo modū,ꝗa ꝑ iuramētū,(nā cū iuramētū nō ſit aliȯ qꝫ deū teſtē iducē)euitabit hō deū teſtē iducē ad falſuꝫ teſtādū.ꝛ ſic lꝫ hō d̄ficē poſſit cog̊ne ꝛ veritate,qm̄ i vtraqꝫ ē apt⁹ d̄ficē,iducēdo deū teſtē,fugiet id facer̄.Ad formā igit̄ dubōnis pꝫ iuramētū eē itroductū,vt hō apt⁹ d̄ficē cog̊ne atqꝫ veritate,nō d̄ficiat.Aiaduerte tñ,cū de⁹ teſtis iducitur,bifariā eū māifeſtare veritatē,vno mō ſimpl'r veritatē reuelādo.ſ.vl' ꝑ iternā iſpiratiōeꝫ,vl' ēt ꝑ facti d̄nudationē,dū.ſ.ꝑduc̄ i publicū ea,q̄ erāt occulta.Alio mō ꝑ pęnā mētiētꝭ.ꝛ cū ſic māifeſtat veritatē,erit ſil' teſtis,ꝛ iudex,teſtis qdē,q̄ten⁹ māifeſtat mēdatiū.iudex ꝟo,q̄ten⁹ punit mēdacē.

Ulteri⁹ q̄rit̄ d̄ aptis iurare,ꝛ dōm tria eē ꝑ nec̄ia ad iurādū,p̊ reqrit̄ iudiciū.nā cuꝫ hō licite iurare nō poſſit,niſi ob arduā aliquā cāꝫ,ꝑꝑ h̄ ē nec̄iū iudi͡m; q̊ diſcernat arduū a facili,ꝛ graue a leui.hinc fit,vt nec pueri,nec amētes,nec temulēti iurare poſſint,qm̄ carēt iudicio.deide reqrit̄ veritas,vt.ſ.id,de q̊ iurat,ſit veꝝ.q̄ rōne ēt fit,vt ambigētes iurare nō poſſint,nā ſi iurāt dubiū ꝓ vero,cōmittūt ꝑiuriū.Tertio reqrit̄,vt qȯ ꝓmittit facē ſit iuſtū,nā ꝗ ꝓmittit illicitū,nō tenet̄ facē,ꝛ ꝗ iurat,ꝑiurare cogit̄.q̄ rōne fit,vt nemo d̄beat iurar̄ ſe eē factuꝝ mala,iniuſta,ipoſ̓ia,vel nec̄ia.Nec̄ia qdē nō,ꝗa fruſtra iurat,cū oino faciet,mala ꝟo,ipoſ̓ia ꝛ iniuſta,ꝗa nō licita ſūt.

Ulteri⁹ q̄rit̄/vtrū aliqs licite poſſit iurare ꝑ hoieꝫ,vt ꝑ filiū,vel parētes,vel tale ꝗppiā.Pꝫ ex hiſce ſolo,nā ſi iurare eſt deū ducē teſtē,ſi aliqs iurauerit ꝑ hoieꝫ,erit facē hoiem deū.nō ꝗ̊ ſimpl'r licet iurare ꝑ hoieꝫ.ꝑ accn̄s aūt licet,inquātū relucet in hoie de⁹.ꝗ igit̄ iurat ꝑ hoieꝫ nō ſiſtēdo i hoie,ꝑ accn̄s licite bñ iurat.ſimpl'r āt nō bñ iurat.Ex ijs,q̄ dicta ſunt,pꝫ p̊ iter ciues licite eē iductū iuramētū,tū ꝑꝑ originē licitā,q̄ ē credē deū hēe ifallibilē oiuꝫ veritatē.tuꝫ ꝑꝑ iuramēti finē,ꝗ ē ſalus ciuitatꝭ.deide pꝫ eū,ꝗ exigit iuramētum ab aliq̄,aliq̄ rōne illi⁹ honorē d̄primē,pꝫ.qm̄ ꝛ dubitat de illi⁹ ſynceritate,atqꝫ itegritate:ꝛ i illi⁹ ꝟbis nō confidit.Demū ꝑſpicuū ē,ab rōne eē,vt petam⁹ a ꝓbis atqꝫ officioſis viris pro veritate dicenda iuramentum.ꝑ h̄ eni ſignificamus eos,nec integros,nec veraces,nec ſynceros eſſe.Hactenus de pactis.

DE QVESTIONIBVS ET TORMENTIS.

Q̄ōnes aūt teſtimonia q̄dā ſūt,vident̄ aūt hēe fidē,qm̄ neceſſitas quędam adeſt.

Nūc d̄ qōnib⁹,ꝛ tormētꝭ,q̄ dant̄ alicui facinoroſo ad eruēdā veritatē,in iudicijs,ꝛ p̊ dic̄,q̄ ſint qōnes,ꝛ dicit. [Q̄ōnes āt teſtimonia q̄dā ſūt,] ſꝫ qōnes dices nō ſunt teſtimonia,qm̄ ſunt dolores,ꝗ dant̄ alicui facinoroſo hoi,vt dicat veritatē.igit̄ nō ſūt teſtimonia.dōꝫ hāc eē p̄dicationē cālē.Eſt eni ſenſus,[qōnes aūt dant̄ hoib⁹ facinoroſis,vt teſtimonia ſint ſui vl' alteri⁹ grauis delicti,atqꝫ ardui.dico ſui vl' alteri⁹ delicti,qm̄ ſępi⁹ qōnes dantur alicui,vt confiteatur ꝓpria delicta,aliquando,vt confiteatur complices ꝛ fautores ſuorum delictoꝝ,aliqñ ēt dant̄ vt teſtimonia ꝑhibeat de alioꝝ delictis.dixi grauis atqꝫ ardui,ꝗa non ꝓ quouis delicto qōnes dant̄,ſed pro graui atqꝫ arduo,vbi facinoroſus hō(cū cōfeſſus fuerit,)pęna ſanguinis eſt plectēdus:aut ipſe,aut alius.dixit aūt quędā teſtimonia,qm̄ hmōi genus teſtiū differt a genere teſtium ſuperius expoſito.Nā teſtes ſuperius aſſignati ſponte quodam modo,quęſtionati(vt ita dixerim)quodam modo coacti veritateꝫ teſtantur.Deinde aſſignat cām cur faciant fidem,ꝛ dicit. [Unñr aūt hēe].i.facere[fidē,qm̄ nec̄itas q̄dā adeſt,] ſcꝫ in ipſis qōnibus,compellens qōnatos dicere veritatē facti.cogunt̄ eniꝫ quęſtionati ꝓpter dolores,ꝛ tormēta

confiteri verum. Egidius autē aſſignat cauſaȝ cur ꝓ-pter q̄ſtiones veritas aliquā̄do facti inuenit̄. ⁊ cauſa eſt (vt inquit) q̄m q verum dicit, non laborat, qui aūt mē-datiuȝ, vt decipiat, rōni cōſentaneū eſt cū oportere va-care, ⁊ per aliqḋ temporis iteruallū excogitare, vt mē-datium credibile fingat. q̄a ꝟo homines in doloribꝰ co-gitationibus hꝫ vacare nō p̄nt, ideo fidē aliquā faciūt, vt verum dicant, quod eſt facile dicere.

Non igit̄ difficile eſt de his videre, poſſi-biliaq̄ȝ dicere, ex quibus amplificare poſſu-mus, ſi pro nobis quoq̄ȝ fuerint. ꝙ ex teſti-monijs ſola hęc vera ſint.

Tūc exeq̄tur ponendo vnum locū, quā̄do ſunt ꝓ no-bis teſtimonia, quę ꝓhibent, ⁊ dicit. Nō igitur difficile eſt de his videre, poſſibiliaq̄ȝ loca dicere, ex q̄bꝰ am-plificare poſſumus, ſi ꝓ nobis quoq̄ȝ fuerint, naȝ ſi ꝓ nobis fuerint, amplificabimus dicēdo, ꝙ ex teſtimo-nijs ſola hęc vera ſint. hic eſt locus. Cā aūt huius loci tacta eſt primo textu, q̄a ꝓpter dolores nō vacat eis tē-pus fingendi mēdatia. Pręterea cognoſcūt quęſtiona-ti dolores, atq̄ȝ tormēta dari, vt dicant veritateȝ, ⁊ non ꝓpter aliā cām, quare vt dolores fugiāt, ⁊ tormenta, ve-ritatē confitebunt̄, longe magis q̄ȝ qui libere, atq̄ȝ ſine dolore loquūtur. Inſuꝑ qui timēt dolores, timent cām doloris, cauſa doloꝝ eſt obtectio veritatis, igit̄ timen-tes dolores, timēt ēt obtectionē veritatis. Quare timē-tes veritatis obtectionem, eam aperient: ⁊ palam con-fitebuntur, quoniam qui timet vnum contrarium, con-fugit ad alterum.

Sin ꝟo aduerſus nos, ⁊ pro aduerſario, diſſoluet vtiq̄ȝ quis vera dicēs de vniuerſo quęſtionum genere: ꝙ qui coguntur, nō mi-nus falſa dicant q̄ȝ vera.

Nūc oſtēdit quo mō poſſumus hmōi teſtimonia ex-tenuare, cum fuerint aduerſus cauſaȝ noſtrā, ⁊ dicit pri-mum locū. Sin ꝟo fuerint aduerſus nos, ⁊ ꝓ aduer-ſario, diſſoluet vtiq̄ȝ q̄s hmōi teſtimonia, vera dicēs de vniuerſo q̄ſtionum genere, ꝙ qui cogūtur q̄ſtioni-bus, ⁊ tormentis, nō minus falſa dicāt q̄ȝ vera. poteri-mus eni veram ſniam ꝓferre de oībus generibꝰ tormē-torum, ꝙ qui per talia cogunt̄, non minus falſa dicāt, q̄ȝ vera. Experiētia eni non ſemel cōpertuȝ eſt hoīes in q̄ſtionibus atq̄ȝ tormētis poſitos, ſiue deliquerint, ſiue non deliquerint, cōfeſſos eē ſe delicta ſibi impoſita cō-miſiſſe, ob qḋ poſtea fuiſſe morti traditos, igit̄ non mi-nus falſa q̄ȝ vera ꝑ huiuſmodi q̄ſtiones habētur.

pertinaces διακαρτι ρουντεσ tollerantes. Et pertinaces non dicūt vera. ⁊ facile mē-tientes, tāq̄ȝ requieturi citius.

Aſſignat 2m locum ex diuerſis hoīum naturis, nā ali-qui hoīes ſunt duri, atq̄ȝ ꝑtinaces, aliq̄ natura molles, atq̄ȝ faciles: tūc dicit, ⁊ pertinaces, atq̄ȝ natura duri, ſi deliquerint, ex ꝑtinatia, atq̄ȝ duritie nō dicūt vera, ſȝ occultant veritatem. ⁊ facile mentientes atq̄ȝ molles, etiā non dicūt vera, q̄a ſępius ꝓpter mollitieȝ dicunt, q̄ non fecerunt. tāq̄ȝ requieturi citius, q̄m ex falſis, quę fa-tent̄, putant cito mori, ⁊ ſic cito requieſcere. Molles eniȝ
li°3°.ca°7°. (vt Ariſt. dicit in libris ethicoꝝ) interdū ꝑꝑ mollitiē ſe necant, vt fugiāt dolores ⁊ tormēta. Quare nō erit ſtan-dum teſtimonijs huiuſmodi, q̄m mentiuntur. illi q̄deȝ propter duritiem. hi ꝟo ꝓpter mollitiem.

Opȝ ēt facultateȝ hr̄e adducēdi exēpla ge-ſta ad huiuſmodi, quę iudices nō ignorent.

Aſſignat vltimū locum ab exēplis, ⁊ dicit. Opȝ etiā facultatē habere adducēdi exēpla geſta ad hꝫ teſtimo-nia reprobanda, quę iudices nō ignorēt: oſtēdēdo. ſ. quo mō multi ꝓpter tormenta mentiti ſunt. nā hęc mo-uēt iudices ad nō credendū. noſtris tēporibus Sēpro-nius Vicētinus (cū q̄ſtionatus eſſet) cōfeſſus eſt necaſ-ſe nobilē quēdam Venetuȝ, ⁊ ob id decapitatus eſt, nō multo poſt inuētus eſt verus homicida: q ob eādē cāȝ etiā ipſe capite trūcatus eſt. Romę hoc nō ſemel conti-giſſe teſtis eſt vniuerſa vrbs. quare recte dixit Ariſt. iu-dici eē ferenda exempla, quę ipſe nō ignoret. Nā ꝑ hęc fortaſſe nō celeriter mouebit̄ ad q̄ſtiones hoībus faci-noroſis inferēdas. Sȝ q̄ritur ꝓpter hęc, vtrū iudex Digreſſio ð q̄ōnibꝰ. licite poſſit hoīes facinoroſos per q̄ſtiōes cogere ad cō-fitendā veritatē facti, etiā oībus, quę in legibus ſcribū-tur, ſeruatis. p̄ma facie videt̄ ꝙ nō, q̄m q̄ſtiones dātur ad eruēdam veritatem, ſed oēs hoīes ſunt aut duri, aut molles. igit̄ quęſtiones nō ſunt dandę, q̄m neq̄ȝ duris, neq̄ȝ mollibꝰ ꝓſunt, vt veritatē ꝓfiteātur. Pręterea cō-feſſiones facti nō conferunt, niſi ſint liberę, ſed hꝫ con-feſſiones doloribus, ⁊ timoribus nō ſunt liberę. igitur nō ꝓſunt. nec prodeſt ratificatio, q̄a illa etiā pręe timore fit, qui eni ratificat, qḋ in q̄ſtionibus cōfeſſus eſt, timet non ratificare, ne redeat ad q̄ſtiones. igit̄ ratificatio nō eſt libera. Pro dilucidatione ſumēdum p̄mo, homineȝ occidi cōſiderari bifariam, aut cōſiderando hoīem in ſe, ⁊ ſic licite nō pōt occidi, huius rō eſt, q̄a non eſt lici-tuȝ effectuȝ dei, (qui factus eſt a deo, vt viuat) e medio tollere, q̄m ſic eſſet agere contra diuinā ordinationem. Alio mō conſiderando hoīem in ordine ad aliud: ⁊ ſic pōt licite occidi, nō tamē ab oībus, ſed ſolum ab eo, cui ineſt authoritas, nec omni mō, ſed ſolū quo ad fieri po-teſt ſeruatis oībus, quę iure ſeruanda ſunt, ⁊ qḋ dictum eſt, declaramus. q̄m ſicuti licituȝ eſt beluas, ⁊ ſtirpes ne-care, quatenus nāli ordine ſunt ad hoīum vſum: veluti impꝰfectum q̄ppiā ad perfectū ordinat̄, ſic hoīem licitū eſt necare, pro ſalute totius ciuitatis, cuius hō eſt pars, quippe cū omnis pars ad ip̄m totuȝ ordinet̄, vt impꝰfe-ctū quippiā ad ꝑfectum, ſitq̄ȝ naturali ipſo iure ꝓpter ſuuȝ totū. hoc autē cernimus in ipſo humano corpore, q̄m vbi ſaluti totius expedierit, pręcidimus mēbrū: vt cum fuerit oīno corruptuȝ. Quare ſi fuerit aliq̄s hō fa-cinoroſus, qui deſtruat ſalutē ciuitatis, ꝓpter ſcelera li-cite, atq̄ȝ iuſte occidit̄, vt ſalus ciuitatis habeat̄, bonū-q̄ȝ cōmune ſeruet̄, ſed (vt diximus) nō oībus eſt datū, ſed ei dūtaxat, cui totius ciuitatis cura incūbit, ſicuti ei medico dūtaxat, lȝ p̄cidere mēbrum corruptū, cui com-miſſa fuerit cura ſalutis vniuerſi corporis. Sed cū cu-ra publici atq̄ȝ cōmunis bona cōmiſſa ſit principibus, ideo authoritate publica eis ſolis lȝ malefactores occi-dere. non autē alicui priuatoꝝ. ſed (vt diximus) non oī modo, ſed iuris ordine ſeruato, nō q̄deȝ molliter, ac re-miſſe, ſed omni adhibita diligētia, quāta. vȝ. in hoīe eē poteſt. Ex his ſeq̄tur inocēteȝ aliquā̄do interfici poſſe a iudice, vtputa in caſu, in quo iudex ſm oēm diligen-tiam ſeruauerit iuris ordinē. naȝ in hoc caſu nō ipſe eſt cau a mortis inocentis, ſed falſitas teſtium: quam ipſe (adhibita omni diligētia) non cognouit. q̄bus ꝑſpicuū eſt, ꝓpter q̄d ſunt inductę q̄ſtiones, ⁊ tormēta, nam cuȝ expediat ſaluti totius ciuitatis malefactores (tāq̄ȝ pu-treſcentia mēbra) reſcindere, expedit principi vel iudi-ci (cui cura ſalutis commiſſa eſt) id omne agere, per qḋ maleficia detegant̄. ⁊ quoniaȝ malefactores metu mor-tis maleficia obtegūt, nec ſimplici ꝟbo, nec iureiuran-do interpoſito, nec teſtibus ſuis delictis aſtipulātibꝰ ea

confiteri volūt: factum eſt vt qōnibus verum dicere cogant̄. non tñ omnimodo, ſed iuris ordine ſeruato, atq; omni rōnabili diligētia adhibita, ⁊ nō, niſi cū pena, qua plectēdus eſt, fuerit ſanguinis: ⁊ lōge maior ꝗ̄ qō. Sed dices fortaſſe, ſicuti teſtes, ⁊ alia, ꝗbus iudices vtunt̄, vt iure qōnes afferunt̄ facinoroſis, ſunt ſigna pro qōnibꝰ inferēdis ſufficiētia, cur non erunt ſufficiētia pro condēnatione penę, quę cōuenit maleficio: dicenduz ꝙ ſicuti natura in generatione ꝓcedit de paruo ad magnum, donec venerit ad vltimū, ſic opus eſt ꝓcedere iudici in inditus, vbi hoīes condēnant̄ ad mortem. ⁊ qm̄ dolores, (qui in qōnibus ſentiunt̄) preparant ad mortē, ideo iudex dȝ prius venire ad qōnes, ꝗ̄ ad morteȝ. preterea ex quo mors eſt vltimū terribiliū, nulli dari debet niſi vrgētiſſimis inditys demonſtret̄ rōnabiliter eſſe homini dandā. nullū aūt eſt vrgentius inditiū, ꝗ̄ qō fit per propriā oris cōfeſſionē, quare iudex nō pōt licite hoīem aliquē ad morteȝ, vel ad penā ſanguinis (quę ēt mors q̄dā eſt) condēnare, niſi precesſerit ꝓpria oris ꝯfeſſio: qua facinoroſus, ſua maleficia cōfiteat̄, quibus meret̄ penam ſanguinis. ſunt igit̄ qōnes introductę, vt ordine nāli, ac debitis rōnibus iudex ꝓcedat ad penam inferendaȝ. ſic igit̄ non ſufficiūt ad condēnandū hoīem ad mortē, vel ad penā ſanguinis, ea quę ſufficiūt pro tortura, qm̄ pena ſanguinis eſt maxima, quare req̄rit maximā delicti certitudinē. nunꝗ̄ autē erit maxima certitudo, niſi affuerit ꝓpria oris ꝯfeſſio, ⁊ qꝛ hęc fieri non pōt niſi tortura, inducta eſt tortura: eſt autē cōfeſſio per torturā valida, qñ erit cōcors ꝓbationi, ꝑꝑ quā torquet̄ reus, ſi enim confeſſio qōnati nō erit cōcors ꝓbationi p̄cedēti. per quaȝ facinoroſus eſt qōnatus, nō erit valida ſ;ȝ phōs. qm̄ ſignificat cōfeſſionē factā eſſe timore, ⁊ dolore: nō aūt libere. rōnes ꝟo oppoſitę facile diluunt̄, prima quidem, qm̄ ⁊ duris, ⁊ mollibus qōnes dant̄, mō debitus iuris ordo, oīſq; legitima diligentia ſeruet̄: naȝ ꝑꝑ particularem defectū non debemus derogare ab vl'i bono. durities autē ⁊ mollities hoīs eſt particularis cā. Salus ꝟo ciuitatis eſt vl'e bonū. igit̄ non debemus recedere ab h̄ ꝓpter illā particularē cām. Scđa quoq; rō diluit̄, quia actiones, quę fiunt ꝑꝑ metuȝ (vt 2° ethicoꝝ dr̄) licet ſm̄ ſe, atq; abſolutę ſint inuolūtarię, tñ pro tēpore, quo fiūt, ſunt volūtarię. Qua rōne euenit, vt ſimpl'r quidem ſint volūtarię, ſm̄ ꝟo qd, ſunt inuolūtarię. ſimpl'r quidē volūtarię, qm̄ ſm̄ particulares cōditiones (quę occurrunt in tēpore, ī quo agunt̄) ſunt volūtarię, qꝛ ꝟo actus ſunt circa ſingularia, ideo ſimpl'r hmōi actiones erūt voluntarię. ſm̄ qd ꝟo inuoluntarię, qm̄ in vl'i ſunt inuoluntarię. ⁊ ſic perſpicuū eſt hmōi cōfeſſiones ſimpl'r eſſe liberas, licet ſm̄ quid ſint inuolūtarię. ſm̄ quid aūt eē inuoluntariū non impedit ꝓpoſitum. ex his, quę dicta ſunt, pȝ tunc licite, poſſe aliquē torqueri, cū habet̄ plena delicti ꝓbatio, cui nihil deſit niſi cōfirmatio facta proprio ore. cum enim pena ſanguinis ſit vltima, ēt probatio dȝ eſſe maxima. nō eſt aūt maxima, cui deeſt cōfeſſio ꝓpriȳ oris. ⁊ ꝓpter hoc eſt tortura introducta pȝ inſuper per confeſſionē ꝓpriȳ oris fieri validam probationeȝ, ⁊ per ꝓbationem fieri validam confeſſionem.

DE IVREIVRANDO.

De iureiurādo autē quadrifariā diſtribuere poſſumus. naȝ aut offerūt, ⁊ ſuſcipiūt, aut neutrū, aut hoc quidē, illud aūt non. ⁊ horū, aut offerunt quidē, ſed non ſuſcipiunt, aut ſuſcipiunt, ſed nō offerunt. inſuper p̄ter hęc, ſi iuratū eſt, erit quoq; id, aut ab h̄, aut ab illo.

Cum dixiſſet de qōnibus, nūc de iureiurādo aggreditur, ⁊ aſſignat p̄mo duas diuiſiones. quaꝝ prima affert, cū dicit. [De iureiurādo āt quadrifariā diſtribuere poſſumus, nam] litigantiū, [aut] aliqui [offerunt] .ſ. iuſiurādum, [⁊ ſuſcipiunt, aut neutrū] .i. neq; offerunt, neq; ſuſcipiūt. offerre aūt iuſiurandū eſt offerre aliquid, ſupra qō fieri iuſiurandū vult. Suſcipe ꝟo, eſt illud accipere, ⁊ ſupra eo iurare. deinde aſſignat tertiū mēbrum dicēs, [aut hoc quidem] .ſ. eſt, [illud aūt non] .ſ. eſt, ideſt aut alterutrum eſt: qō dupl'r ſubdiuidit, dicēs, [⁊ horum aut] aliqui ſunt, qui [offerunt quidē, ſed non ſuſcipiunt, aut] aliqui horū ſunt, qui [ſuſcipiunt, ſed non offerunt] ⁊ ſic ſunt quattuor membra. hactenus de diuiſionibus.

Non offerunt igitur, quia facile ob pecunias deierant.

Nunc docet loca, quibus aliq̄s iuſiurandū non offerre ſe dicet, qñ iuſiurandū nō offerre voluerit. (ſicut aūt diximus) offerre iuſiurandū eſt offerre aliqō ſignū, vel aliquā rem, ſupra qō, vel quā iuſiurandū fieri vult. Suſcipere ꝟo eſt id accipere, ⁊ ſupra eo iurare. vnde aliqui offerebāt dextrā, aliqui eleuabant ſurſum manū vel digitum, aly oculos ⁊ manū attollebant ad celū, nos autē offerrimus ſcripturā. vt tangant, qui iurant. oīa eniȝ hęc ſunt ſenſibilia inditia, quibus volunt ſignificare eū, qui iurat inducere deum teſtem, vt deus promittat, qō ipſe ſponte promittit, ⁊ hoc in iureiurādo ꝓmiſſorio. In iureiurādo ꝟo aſſertorio, (vbi iurat hō dicere verum, qō eſt, vel preteryt) iurans inducit deum teſtem, vt teſtimoniū afferat de veritate, quā ipſe teſtat̄. In vtroq; iureiurādo, qui iurat falſum, facit deū ꝓmittere, aut teſtari falſuȝ, qō nefas eſt maieſtati diuinę. qm̄ deus nec pōt promittere falſum, nec teſtari falſum, aiaduerte tñ duplíceȝ eſſe iurādi formā, alterā ꝑ ſimplicē dei cōteſtationeȝ, vt cum aliq̄s dixerit, ſit mihi deus teſtis ad hoc, aut coram deo loquor, vel ꝑ deum, vel ꝑ alia eiuſmodi. Alterā per execrationē, dum. ſ. aliq̄s ſe, vel quippiā ad ſe attinēs ad penā obligat, vt ſit veruȝ quod dicit. aſſignat autē loca, quoꝝ primū affert, ⁊ dicit, [non offerunt igit̄] .i. non offere ſe dicent, primo qꝛ hoīes [facile ob pecunys] (quę petunt̄ ab eis) [deierant:] falſa. vȝ. iurando.

Et qm̄ qui iurauerit quidem, non reddit.

Secundū locū affert, ⁊ dicit. [Et] .ſ. dicet ſe non offerre, [qm̄ qui iurauerit quideȝ] poſtꝗ̄. vȝ. iurauerit, [non reddit,] Egidius exponit, [non reddit,] ideſt nō dat nobis iuramentū, ⁊ ſic nobis erit non paruū p̄iudicium. qꝛ ipſi iurauerūt, ⁊ valet iuſiurāduȝ, nos aūt non poſſumꝰ iurare, ⁊ ſi iuramus, non valet iuſiurandum. Aliter pōt exponi, [non reddit] .i. non tenet̄ amplius reddere, qō debebat. eo qꝛ ſtetimus ſuo iuri iurando, ex pacto.

Et eos, qui non iurauerunt, condēnare ſe putant.

Aſſignat tertiū locuȝ, ⁊ dicit. [Et] dicet ſe non offerre, qm̄ iudices [eos, qui nō iurauerunt,] facile [condēnare ſe putant.] nam per iuramētū ſuſceptuȝ aduerſary ſunt facti fidedigni. nos aūt non amplius digni fide.

Et qm̄ periculuȝ huiuſmodi, qō in iudicibus eſt, melius eſt, cū his credat, illi minime.

Aſſignat quartū locū, ⁊ dicit. [Et] ſubaudi dicet ſe nolle offerre, [qm̄ periculū hmōi, qō in iudicibus eſt, meliꝰ eſt] .i. minus periculū eſt cōmittere cauſaȝ iudicibus ꝗ̄ ſtare iuri iurando aduerſarioꝝ. Et cām aſſignat, ⁊ dicit. [cuȝ] .ſ. iudex poſt ſuſceptū iuſiurandū [his] .ſ. aduerſa-

De iureiurādo.

rijs,[credat,]qui ſuſceperunt,[illi]qui nō ſuſcepit,[minime]credat.igit̄ minus periculū eſt cōmittere rem iudicibus q̄ aduerſarijs.nam aduerſarij ꝓpter pecunias, quas nolunt dare,ſine dubio falſum iurabūt.iudices autem poſſibile eſt,vt ius exhibeant. hęc ſunt loca eorū, qui nolunt offerre.

¶ Non ſuſcipit autē,quoniam pro pecunia iuſiurandum eſt.

¶ Nunc docet loca,quibus aliquis dicet iuſiurādū nolle ſe accipere,& affert primū,& dicit.[Non ſuſcipit aūt] dicet autē nolle ſe ſuſcipere,[qm̄ pro pecunia iuſiurandū eſt,]pro qua non debemus iurare,cum ſit res vilis. non enī debemus ponere in periculo bona animi pro ſpe bonorum fortunę.

iuraſſet κατωμόσαυτο peieraſſet.

¶ Et qm̄ ſi prauus eſſet,iuraſſet vtiq;:cū melius ſit aliqua de cauſa prauū eſſe, q̄ de nulla.nam iurando habebit, non iurando,non. Quare ꝓpter virtutē erit vtiq;,non autem propter periurium ipſum non.

¶ Secundū locū affert,ex eo,q: ille, qui iurat,ſemꝑ eſt ſuſpitio,ne ꝑiuret.Jlle aūt qui non iurat,ſemper eſt opinio,ꝙ ꝑꝑ virtutē,nō iurat.Quare nō eſt iurandū,ſaltē ad euitandā ſuſpitionis notā. Hęc eſt ſnīa verboꝝ,verba tn̄ obſcuriſſima ſunt:ꝓpter mutilationem,quā puto eſſe in verbis ipſis.dicit.[Et] dicet nolle ſe ſuſcipe iuſiurandū,[qm̄ ſi prauus eſſet,iuraſſet vtiq;,cum melius ſit aliqua de cauſa].ſ.ꝑꝑ lucrum[prauū eſſe,q̄ de nulla,nā iurando habebit,nō iurādo aūt,non]habebit deeſt verbū habebit.per q̄ vult hr̄e eius,qui iurat,ſuſpitionē ſemper eſſe,ne ꝑiuret.tunc cōcludit, quare ipſū non] ſuſcipere iuſiurādū,[ꝑꝑ virtutē erit vtiq;]deeſt verbū ſuſcipere iuſiurandū,[non aūt ꝓpter periuriū,]nam qui nō ſuſcipit,non pōt periurare:nec ſuſpectum eſſe de periurio:igitur opinio erit,vt ꝓpter virtutem non iurauerit. q̄re nō eſt iurandū,ſaltē ad euitandā ſuſpitionis notā.

¶ Et id Zenophanis conſentaneū eſt,qm̄ nō par prouocatio hęc impio ad piū. Sed ſimilis ac ſi robuſtus imbecillē ad percutiendum atq; plagandum prouocaſſet.

¶ Poſt dcm̄ Zenophanis oſtēdit quo mō pōt qs ſe excuſare ad non ſuſcipiendū iuſiurādū,& dicit.[Et id Zenophanis cōſentaneum]eſt his locis,quę diximus, ὅτι οὐκ ἴση πρόσκλησις αὕτη ἀσεβεῖ πρὸς εὐσεβῆ, ideſt[qm̄ non par ꝓuocatio hęc impio ad pium,]quaſi dicat nō eſſe ꝓuocandū pariter piū & impium ad iurandum.vel quaſi dicat ꝓuocare ad iuſiurandū non eſt ex ęquo cōueniens,vt fiat ab impio ad piū.[Sed ſimilis] eſt[ac ſi robuſtus imbecillē ad percutiendū atq; plagādum prouocaſſet.]merito ergo excuſantur pij,ſi non iurāt,ſicuti imbecilles excuſarent̄,ſi cum robuſtis nō pugnarent,hęc de eo,qui non vult offerre,& de eo, qui nō vult ſuſcipere.

¶ Si autem ſuſcipit,quoniam ſibiipſi fidedignus eſt,non autem illi.

¶ Nunc docet artē,qua debet vti,qui iuſiurandū ſuſcipit,vt fides adhibeat̄ ſuo iuri iurādo,ſi enī aliqs iuſiurandū ſuſceperit,& nō habitus fuerit verax ab aduerſario,difficile erit cōſequi intētū ab aduerſario, & aſſignat primū locū & dicit,[ſi aūt]aliquis ſuſcipit]iuſiurandū, vt verax ab illo habeat̄,qui aduerſat̄, dicere opꝫ ſe ſuſcipere iuſiurandū,non q: ſibiipſi fidedignus non ſit, [qm̄ fidedignus ſibiipſi eſt,non aūt illi,]ſed qm̄ aduerſario non fidedignus eſt. Quare ſe velle iurare dicat,vt habeat̄ ab aduerſario rect⁹,& verax.nā ꝑ hāc artē ꝑſuadēdi,atq; ꝑ hunc locū aduerſari⁹ ſtabit ſuo iuri iurādo.

¶ Et id,qđ Zenophanis eſt,conuertendo dicendum eſt ſic,par eſſe, ſi impius offerat,vt pius iuret.

vt δὲ autem.

¶ Aſſignat ſcđm locū ex dicto Zenophanis econuerſo ꝓ plato,nā dꝫ dicere,qui iurat,par eſſe, ſi impius offerat, vt pius,atq; religioſus ſuſcipiat, qm̄ impij ad peierādū proni ſunt,pij ꝟo nequaq;.quare dignum eſt,vt pius iuret,q: non peierabit.per hoc enim dictum accipiet ſuū iuſiurandū fidē,dicit.[Et id,qđ Zenophanis eſt,cōuertendo dicēdum eſt ſic,par eſſe ſi impius offerat,vt pius iuret.] qm̄ non peierabit,ſꝫ ſi iurauerit impius,fortaſſe peierabit.Si enī ſic dixerit q iurat,faciet iuriſiurandū fidedignum, & ſic amplificabit fidem iuriſiurandi.

¶ Et durū eſt ipſum non velle ea,de quibus petit iudicare illos,cum iurauerint.

¶ Aſſignat tertiū locū amplificādi,& dicit.[Et durū eſt ipm̄].ſ.impiū[non velle ea, de quibus petit iudicare illos].ſ.pios,[cū iurauerint.]& q: vult ea, periurabit,vt obtineat,q: enī impius vult pecunias a pio,& durū eſt ipſū non velle eas,ideo melius eſt,vt pius iuret,q̄ impius,quoniam impius,vt obtineat,peierabit. pius autē ſemper verū dicet. Quare ſic dicendo,amplificabit fidem ſui iuriſiurandi.

¶ Si autem offerunt, ꝙ pium ſit dijs velle committere.

¶ Docet loca, quibus amplificare poterimus iuſiurandum,cū ipſū offerrimus aduerſarijs,ne falſū iurent.& primū affert locū dicens. [Si aūt offerunt].i.ſi aūt nos offerimus aliqd aduerſarijs,vt iurēt, dicere debemus, [ꝙ pium ſit dijs velle cōmittere,]vt dicāt verū.nam in iureiurādo aſſertorio in quo iurat hō patefacere veritatem,ducit deū teſtē.quare qui offert alicui aliquid,vt iuret,cōmittit cām ſuam dijs,q:,vt dixi,qui iurat,adducit deos teſtes,& ſic cām cōmittit dijs,īductis pro teſtibus. Quare ſi iurauerit falſum,deū facit teſtē falſi:qđ nefas eſt bonitati diuinę.& ꝑꝑea recte dicit Egidius eum, qui iurat falſum,prouocat deū cōtra ſe,qm̄ facit eum teſtē falſi.& ſic debemus offerre iuſiurandum,vt deos nobis ꝓpitios habeamus, ſi aduerſarij periurabunt:& contra aduerſarios prouocemus.per hunc enim locum faciemus,vt aduerſarij non peierent.

¶ Et ꝙ non oporteat ſe alijs iudicibus indigere,nam ei offert iudicium.

¶ Aſſignat ſcđm locū, & dicit [Et]ſubaudi dicat,[ꝙ nō oporteat ſe alijs iudicibus indigere,nam ei].ſ. aduerſario[offert iudiciū] ponendo in ſuo pectore cām ſuam. aduerſari⁹ enī ſentiēs ſe laudatū,fortaſſe nō peierabit.

¶ Et ꝙ abſurdum ſit nolle iurare,de quibus dignum ducit alios iurare.

¶ Aſſignat tertiū locū.[Et]dꝫ dicere[ꝙ abſurdū ſit]aduerſariū[nolle iurare]de eis,[de quibus dignum ducit alios iurare,]nā ſi alij de eadē re iurare voluerint,& dignū putant eſſe iurandū,tu quoq; aduerſarie iurare debes. hic locus valet non ad amplificandū iuſiurandū, ſed ad perſuadendū aduerſarijs, vt libēter iurent,in caſu,vbi refugiant iurare.debemus enim aduerſarijs dicere,ſi nolueritis iurare, videbitur fortaſſe vos velle peruertere veritatem.

¶ Quoniã aũt per ſingula quonaꝫ modo dicendũ ſit, perſpicuũ eſt, etiam in coniugatis, quonam modo dicendũ, manifeſtũ erit. vt ſi ipſe quidẽ velit ſuſcipere, offerre auteꝫ non. aut ſi offert quidẽ, ſuſcipere aũt noluerit. aut ſi ſuſcipere, ⁊ offerre voluerit, aut neutrum. nam cum hęc ex illis coniungantur, horum ẽt rõnes ex rõnibus illoꝝ ꝯiungi neceſſe eſt.

¶ Declarauit quatuor ſeorſum, primũ quo mõ dꝫ ſe habere, qui iuramentũ offert, ⁊ quo mõ qui ſuſcipit, ⁊ quo mõ qui non offert, ⁊ quo mõ qui non ſuſcipit. ⁊ hęc oĩa ſeorſum. ſed qm̃ in vna, eadẽqꝫ cauſa, plura horum accidunt, qꝛ aliqñ non ſoluꝫ volumus offerre, ſed offerre, ⁊ ſuſcipere, vel neqꝫ dare neqꝫ ſuſcipere, ideo generatim docet locũ in his, cũ coniũgunt̃, ⁊ dicit. [Qm̃ aũt ꝑ ſingula quonã modo dicendũ ſit, perſpicuũ eſt, ẽt in coniugatis quonã mõ dicẽdũ, manifeſtuꝫ erit,] nam cõpoſita reſultãt ex ſimplicibus. deinde exponit duo mẽbꝛa ſimplicia, ⁊ dicit, [vt ſi ipſe quidẽ] .ſ. aduerſariꝰ [velit ſuſcipere, offerre aũt non. aut ſi offert quidẽ, ſuſcipere auteꝫ noluerit,] hęc ſunt duo mẽbꝛa ſimplicia ex parte aduerſarij, quę ẽt pñt eſſe ex parte noſtra: ⁊ ſic erunt quatuor ſimplicia. duo ex parte noſtra, ⁊ duo ex parte aduerſarij. deinde enumerat duo alia cõpoſita, ⁊ dicit, [aut ſi] .ſ. aduerſarius ſuſcipere ſimul, [⁊ offerre voluerit,] h̃ eſt primũ cõiugatũ, deinde dat quartũ, qđ eſt ſm̃ coniugatum, ⁊ dicit, [aut neutruꝫ] .ſ. neqꝫ offerre, neqꝫ ſuſcipere voluerit, quę ſi ſumant̃ ex parte noſtra, cõiuncta erunt quatuor. deinde dat locũ cõem, ⁊ dicit, [nam cũ hęc] cõpoſita [ex illis] ſimplicibus [cõiungant̃, horũ ẽt rõnes] idest loca, ⁊ ꝯſiderationes, [ex rõnibus,] ⁊ ꝯſiderationibus [illoꝝ] ſimpliciũ, [cõiungi neceſſe eſt.] quare cũ amplificare vel extenuare voluerimus cõiunctum, opꝫ vti locis vtriuſqꝫ ſimplicis. vt ſi voluerimus offerre iuſiurandũ, ſimulqꝫ ſuſcipere, opꝫ oſtẽdere bene eſſe, vt offeramus, ⁊ bene eſſe, vt ſuſcipiamus. ⁊ ſi neqꝫ offerre neqꝫ ſuſcipere voluerimus, opꝫ oſtẽdere nec bene eſſe, vt offeramus, nec bene eſſe, vt ſuſcipiamus.

¶ Perſpicuũ aũt, ſi ſit deceptus, ab eo, q̃ aduerſarius eſt, ꝙ nõ ſit periuriũ. Iniuria eniꝫ ex volũtarijs eſt, ⁊ periuriuꝫ iniuria eſt. quę auteꝫ vi, vel deceptione, inuolũtaria ſunt. ijs igitur addiciendũ peierare quod mente, nõ autem, quod ore eſt.

¶ Nunc docet q̃d faciũdum, cuꝫ aliq̃s iurauerit, ⁊ inuenitur ꝯ̃rium, ⁊ verba ſunt manca, dicat ergo, cũ inuenit̃ ꝯ̃rium, nõ periuraſſe, ⁊ dicit. [Perſpicuũ aũt, ſi ſit] aliq̃s [deceptus ab eo, qui aduerſarius eſt, ꝙ nõ ſit ꝑiuriũ.] ⁊ ſic dicat non peieraſſe, qm̃ ab aduerſario deceptus eſt. deinde ꝓbat non eſſe periuriuꝫ, cum aliq̃s deceptus iurauerit falſum, ⁊ dicit, [iniuria eniꝫ ex voluntarijs eſt,] hęc eſt maior, [⁊ periuriũ eſt iniuria.] ſubaudi ꝯcl'oneꝫ, igit̃ periuriũ eſt ex volũtarijs. tunc facit ſcðꝫ ſyll'm, ⁊ dicit, [quę aũt vi vel deceptione inuolũtaria ſunt.] qui iurauit falſuꝫ cũ eſſet deceptus, deceptione egit, igit̃ inuolũtarię. ⁊ ſic hmõi periurium nõ eſt, qꝛ falſuꝫ iurauit deceptus. ex his ꝯcludit quid ſit peierare, ⁊ dicit [ijs igitur addiciendũ eſt, peierare] eſſe [qđ mẽte, non aũt qđ ore] eſt, falſuꝫ iurare. erit igit̃ definitio ipſius ꝑiurare, ꝙ ſit mẽte, ⁊ non ore falſum iurare, ⁊ qꝛ deceptus non iurat mente falſum, ſed ore, ideo non peierat.

¶ Quod ſi iam ab aduerſario iuratum ſit, ꝙ oĩa euertet, qui non ſtat ijs quę iurauit. nam iccirco etiã legibus vtũtur qui iurati ſunt, ⁊ vos quidẽ dignos dicimus ſtandũ eſſe his, quę iurati iudicauiſtis: ⁊ ipſi nonne ſtabimus? cęteraqꝫ huiuſmodi quę amplificãdo diceret. ⁊ de inartificialibus perſuaſionibus tot dicta ſint.

¶ Nunc docet quid faciũdũ ſit, cum aduerſarius iurauerit, ⁊ quęrit nõ ſtare iuramẽto facto, aſſignat fere tria loca, quoꝝ primũ affert, ⁊ dicit. [Qđ ſi iam ab aduerſario iuratũ ſit,] ⁊ nolit ſtare ijs, quę iurauerat opꝫ dicere, [ꝙ oĩa euertet, qui nõ ſtat ijs, q̃ iurauit,] deſtruent̃ enim pacta, ⁊ ꝯ̃ctus ciuiles, ⁊ oĩa, in quibus interuenit iuſiurandum. deinde aſſignat ſcðm locũ, ⁊ dicit, [iccirco ẽt] .ſ. qꝛ iurauerunt, [legibus vtunt̃, qui iurati ſunt,] quare ſi nõ ſit ſtandũ iuramentis, non erit ſtanduꝫ legibus. deinde aſſignat tertiũ locũ, ⁊ dicit, [⁊ vos] idest, ⁊ ſi vos [quidẽ dignos dicimus ſtandũ eſſe his, quę iurati iudicauiſtis, ⁊ ipſi nõne ſtabimus,] certũ eſt ꝙ ſtabimus. ⁊ ſi vos nõ ſtabitis iuramẽto facto, nec fidei veſtrę nos ſtabimus. quare inter nos nulla cõuerſatio, nec pactum, cuꝫ tu nõ ſeruas, nec ego tibi ſeruauero. demũ addit, [cęteraqꝫ huiuſmodi, q̃ amplificando diceret] aliq̃s, tu quoqꝫ dicas, demũ epilogat, ⁊ dicit, [⁊ de inartificialibus ꝑſuaſionibus tot dicta ſint.] ſꝫ de iuramẽto ſatis ſupius dcm̃ eſt. Digreſſio de periurio.

¶ De ꝑiurio ṽo, ex his, quę Ariſt. dixit, colligit̃ q̃d ſit periurare, eſt eniꝫ ſcienter ac mente, ⁊ ſponte ore falſuꝫ iurare. deceptus eniꝫ ſi ore falſum iurat, non periurat, ⁊ ſi vi falſum ore iurat, minime ꝑiurat, cã autẽ eſt, qꝛ periurare eſt iniuriari, ſed iniuriari ex voluntarijs eſt. ergo periurare ex volũtarijs eſt. Quę ṽo vi atqꝫ deceptione fiunt, non volũtarię fiunt. igit̃ periurare nec vi, nec deceptione fit. igit̃ periuriũ eſt mendaciũ ſcienter, ac ſpõte iuramento cõfirmatũ. dicit̃ mẽdaciũ, qm̃ cum voces ſint ſigna nãliter intellectuũ, ꝓ̃ternaturale eſt, vt aliquis vocibus ſignificet id, qđ nõ hꝫ in mẽte. ⁊ qꝛ mendaciuꝫ eſt res ꝓ̃ternaturalis, ideo Ariſto. 4° ęthicoꝝ lib. aſſerit eſſe per ſe prauum atqꝫ fugiendum. verũ autẽ contra ꝑ ſe bonũ, atqꝫ eligendũ. ergo recte dixit Ariſto. non eſſe ꝑiuriũ, niſi cum ore exprimit̃ aliud ab eo, qđ mẽte tenetur. dicit̃ aũt iuramẽto cõfirmatũ, qꝛ mendaciũ dici poteſt iuramẽto, ⁊ ſine iuramẽto. modo nõ eſt periurium, niſi ſit mendaciũ, nec eſt periuriũ, qꝛ eſt mẽdacium, ſed opꝫ, vt ſit ſacramẽto firmatũ dicit̃ ſcienter, atqꝫ ſpõte, qm̃ ſi mẽdaciuꝫ ignoranter per deceptionẽ, vel ſcienter ꝑ vim fieret non eſſet ſponte factũ, ⁊ ſic non eſſet periurium, qꝛ nõ eſſet iniuria, vt Ariſto. dicit. Circa hanc definitionẽ quęrit̃ cuꝫ tres ſint comites iuramenti, veritas, iudiciũ, ⁊ iuſtitia, ꝑꝑ quid magis ſpecificat̃ ꝑiurium ab ipſa falſitate, quę eſt ꝯ̃ria veritati, q̃ꝫ ab iniuſtitia, quę ẽ ꝯ̃ria iuſtitię, vel ab indiſcreptione, quę eſt ꝯ̃ria iudicio. ꝓpea dubiuꝫ eſt vtrũ iuramentũ pro re leui, ſit periuriũ. Silr̃ vtrum iuramẽtuꝫ pro iniuria facienda deo, quaꝫ q̃s non facit, ſit periuriũ, Hieronymus vir omni probitate digniſſimus Hiere. 4° aſſerit periuriũ eſſe ex quouis illoꝝ, non tñ eodeꝫ ordine, qm̃ primo ac principalr̃ cuꝫ veritas ipſa defuerit, qm̃ defectus veritatis directe tollit finẽ iuramẽti, qui eſt cõfirmatio dicti humani per teſtimoniũ dei, ⁊ qꝛ defectus veritatis eſt falſitas, ꝓpter hoc a falſitate pręcipue iuramẽti peruerſitas (quę periu

rium dī)ſpē̄m accipit. deinde qm̄ deeſt iuſtitia. quocū́qʒ eni modo aliqs iurat illicitū, ex hoc ipſo falſitatē incurrit. qm̄ ſe obligat ad id, cuius ꝯtrium faciet. tertio quādo deeſt iudiciū. qꝛ cum indiſcrete iurat, ex hoc ipſo periculo ſe cōmittit falſitatē incurrendi. ſcd̄o quęritur vtrū iurātes falſum pro vita, ꝛ rebus ſeruandis, ſint periuri, vī̄ ꝙ non, qm̄ (vt Ariſt. dixit) non eſt periurus, qui inuitus falſum iurat, ſed qui iurat pro tuēda vita, inuitus iurat, qm̄ metu mortis iurare vī̄, ſil'r qui falſum iurat pro rebus atqʒ bonis ſeruādis, ē̄t inuitus iurat, qm̄ metu amiſſionis bonoꝝ, ſine quibus vita non pōt ſeruari. Iuriſtę nōnulli aſſerunt qui falſum iurant metu mortis, nō eſſe periuros, qm̄ dubio ꝓcul inuiti iurant. qui ꝟo falſuʒ iurant metu amiſſionis bonoꝝ, eos dupl'r eſſe dicunt, qa vel metu amiſſionis oīum bonoꝝ, ꝛ hos ſic falſuʒ iurātes dicunt non eſſe periuros, qm̄ inuiti iurant. vel metu amiſſionis quorūdaʒ bonoꝝ, ſine quibus pn̄t viuere, ꝛ hos iurātes falſum, volūt eſſe periuros. cā aūt quia per amiſſionē oīum bonoꝝ, amittiť vita, per amiſſionē aliquoꝝ bonoꝝ, non amittiť vita. Sed oēs hi errant, qm̄ (vt Ariſt. dicit 3° ęthicoꝝ) actiones quę fiunt metu mortis ſunt ſimpl'r volūtarię, ꝛ ſm̄ qd inuolūtarię, ſm̄ eniʒ conditiones particulares (pęnes quas attenduntur actus morales) ſunt voluntarię, ergo ſimpl'r volūtarię. in vlī ſunt inuolūtarię. igitur qui falſuʒ iurat metu mortis, vel metu amiſſionis oīuʒ, vel aliquoꝝ bonoꝝ, mō ſcienter falſum iuret, periurus eſt. deinde quęriť vtrū periurus metu mortis, vel metu amiſſionis bonoꝝ aliqua pęna a iudicibus ſunt puniendi, leges exclamant hmōi periuros ſolū deum hr̄e vltoreʒ, qm̄ cum peccent mortaliter, ꝛ deus vltor ſit peccatoruʒ verus, ꝛ ſolus, ideo bene dicunt leges huiuſmodi periuros ſolum deum habere vltorem. Qꝛ ꝟo non a iudicibus, probatur quoniaʒ id fecerunt non gratia decipiendi principaliter, ſed gr̄a proprie ſalutis. eſt autē de iure naturali, vt quis ſe, ꝛ ſua bona ſeruet. Igitur non merentur pęnam aliquam nec ordinariam (vt vtar verbis iuriſtarum) nec extraordinariaʒ. vnde quatenus non fallendi gratia peierarunt, nullam videntur pęnam męreri, quatenus verum deuʒ induxerunt teſtem falſi, deum habent vltoreʒ. hanc rationem conſiderans pontifex extra de iureiurādo ea. quęſtione, quę ponitur an a ſacramenti vinculo abſoluantur, qui illud inuiti pro vita ꝛ rebus ſeruandis fecerūt: dicit, nihil aliud arbitramur ꝙ̄ quod anteceſſores noſtri Romani pontifices arbitrati fuiſſe noſcuntur, qui tales a iuramenti nexibus abſoluerunt. Cęterum vt agatur cōſultius, ꝛ auferatur materia deierandi, non eis ita expreſſe dicatur, vt iuramēta non ſeruent. Sed ſi ea nō attenderint, non ob hoc ſunt tāquaʒ pro mortali crimine puniendi. Rex etiam Ladiſlaus per legem voluit principaleʒ in propria cauſa cuʒ periurauerit, in nihilo eſſe puniendum. qꝛ periurus (qui pro ſe ſuiſqꝫ bonis ſeruandis falſum iurat,) ſolum deum offendit, quatenus deum dicit teſtem falſi, ꝛ ſic dignum eſt, vt ſolum deuʒ vltorem habeat. Quia ꝟo non periurat vt iudicem fallat, non meretur pęnam iudicialem. legum ꝟo (venia ſit dicto) qui potius extortores, ꝙ̄ expoſitores debēt dici, volunt periurium etiam in cauſa principali eſſe puniendum, ꝛ ſi non pęna ordinaria ſaltem extraordinaria, potiſſimum cum periurium fuerit alicui pręiudiciale. Et licet hęc dicant, non probarunt per leges directe hęc dicentes, ſed per quaſdaʒ legū extortiones, vel (vt rectius loquar) euerſiones: quibus nullo pacto eſt credendum. hęc pauca de periurio.

Codice de rebus creditis: ꝛ de iureiurādo lege 2°.

¶ Finis primi Libri.

¶ ARISTOTELIS ARTIS RHETORICE LIBER SECVNDVS CVM EIVSDEM AVGVSTINI NIPHI MEDICIS EXPOSITIONE, AD ANTONIVM GARLONIVM ALLIFANORVM PRINCIPEM.

Ex quibus igitur oporteat ꝛ hortari ꝛ dehortari, ꝛ vituperare ꝛ laudare, ꝛ accuſare ꝛ defendere, ꝛ quales opiniones, ꝛ ꝓpoſitiones vtiles ſint ad horuʒ perſuaſiones, hęc ſunt. De his eniʒ ꝛ ex his enthymemata colligūtur, vt de vnoquoqꝫ genere orationum propria ſit dicere.

Orator (vt ſępius dictum eſt) ꝑſuadere pōt ex parte orationis, ꝛ ex parte dicētis, ꝛ ex parte audiētis. ex parte quidem orationis, bifariā aut perſuaſione artificiali, aut inartificiali, ꝛ de hac vtraqꝫ perſuaſione dictum eſt libro p°. ex parte ꝟo audiētis, aut ipſuʒ afficiendo, aut ipſuʒ delectādo, de ꝑſuaſione delectationis effectiua diceť lib° 3°, vbi agiť de qualitatibus, ꝛ partibus orationis ꝛ de elocutione. de ꝑſuaſione ꝟo ex parte dicētis, ꝛ ex parte audientis, q̄ eſt in afficiēdo, agemus in hoc lib° 2°. Ariſt. ergo volēs agere de perſuaſione, quę eſt in afficiēdo. primo epilogat quęcūqꝫ in p°mo lib° declarauit, poſtea accedet ad pertractandū de ijs, q̄ ꝑſuadent in afficiēdo de prima parte dicit. Ex quibus igitur oporteat ꝛ hortari, ꝛ dehortari, [quātū ad orationes, quę fiūt in genere deliberatiuo,] ꝛ vituperare ꝛ laudare, [quātū ad orationes, quę ſunt in genere demōſtratiuo,] ꝛ accuſare, ꝛ defendere [quantū ad orationes, quę ſunt in genere iudiciali.] ꝛ quales opiniones, ꝛ ꝓpōnes vtiles ſint ad horū perſuaſiones, [quę. ſ. fiunt in oī genere,] hęc ſunt [. ſ. pertractata lib° p°. nam libro p° dicta ſunt argumentoꝝ genera, quibus ſuadere, ac diſſuadere poſſumus in deliberationib⁹, ꝛ quibus vituperare ꝛ laudare poſſumus in demōſtrationibus, ꝛ quibus accuſare, ꝛ defendere poſſumus in iudicijs. dictę ſunt ē̄t in p°mo libro opiniones ꝛ ꝓpōnes, quę vtiles ſunt ad faciendā fideʒ in his, hꝫ eſt in deliberationibus, demr̄onibus, atqʒ iudicijs. cuius cāʒ repetit, ꝛ dicit, [de his eniʒ] . ſ. ꝓpōnibus ꝛ opinionibus, [ꝛ ex his enim] . ſ. ꝓpōnibus ꝛ opinionib⁹ [enthymemata colligunť,] atqʒ conficiunť, [vt de vnoquoqʒ genere orōnū ꝓpria ſit dicere,] ꝑ hoc eniʒ qd̄ egimus de ꝓpoſitionib⁹, ꝛ qōnibus, poſſumus agere de oratione cōuenienti vnicuiqʒ generi, vt dictū eſt. igitur in primo libro egimus ꝛ de generibus argumētorū, quibus vtūtur rhetores, ꝛ de ꝓpōnibus, ꝛ qōnibus, ex quibus argumēta ſunt. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, verbum opiniones gręce eſt δόξεις, ꝛ in veteribus trāſlationibus legiť corrupte oppoſitiones, intelligit aūt Ariſto. per opiniones, qōnes, quas ē̄t gręci theſes vocāt: de qbus argumēta colligunť, ꝑ ꝓpōnes autē intelligit partes argumentoꝝ, quę ſumuntur a locis, ex quibus argumenta conſtant. Aliter quoqʒ Egidius verbum δόξεις legit ſentētias, ꝛ tūc vult Ariſto. dixiſſe ſentētias quo ad cōcluſiones ipſas enthymematū, ꝛ dixiſſe ꝓpōnes, quo ad p̄miſſas enthymematū. vel aliter per ſentētias intelligit [elemēta,] quę virtute ingrediunť enthymemata. ꝑ ꝓpōnes aūt ea, quę ingrediunť enthymemata ſm̄ ſubſtā

tiaz.prima expoſitio,quã Egidius laudat,nullo mõ valet,q₂ exponit textuz corruptum. Hactenus de epilogo.

¶ Qm̃ aũt iudicij gratia eſt rhetorica,nam ꝛ conſilia iudicant, ꝛ ſententia iudiciuz eſt,neceſſe eſt ad orationez non ſolum ſpectare,vt ipſa demonſtratiua, ꝛ credibilis ſit,ſed vt ipſe quoqꝫ ꝛ iudex qualis quidam fiat.

¶ Ut dictũ eſt primo libro dupl'r rhetor pſuadet,aut ſꝫ rem,ꝛ hoc dupl'r,artificialiter per argumẽta , aut inartificialiter,ꝛ p̃ter rem,vt cum pſuadet per ea, quę nõ ſunt argumenta,quęqꝫ ſunt triplicia,ex parte dicẽtis per moratam perſuaſionẽ,aut ex parte audientis,dupl'r aut audiẽtem afficiẽdo,aut delectãdo,quare cum epilogaſſet, nũc pponit ea , quę hoc ſcd̃o lib° vult ptractare,ꝛ dicit. ⌊Qm̃ autez rhetorica eſt iudicij gratia,⌋hoc eſt vt trahamus auditorẽ ad ꝯſenſum noſtrũ,vt primo libro dictũ eſt,vbi diximus oratoris finẽ eſſe facere fidẽ in alio,cuius rationẽ repetit,ꝛ dicit,⌊nam ꝛ⌋audientes in cõtionibus⌊conſilia iudicãt,⌋ ꝛ hoc quantũ ad genus deliberatiuum,ꝛ ſic rhetorica cõſultiua eſt cauſa iudicij.⌊ꝛ ſentẽtia indicium eſt.⌋ id ꝛ ſnia,quę fit in foro, iudicium eſt, ꝛ ſic rhetorica iudicialis iudicij cã eſt. Simili rõne addere poteris(licet ipſe nõ addiderit)ꝙ rhetorica demõſtratiua iudicij cã eſt , quare oĩs rhetorica eſt vt perſuadeat,ac in alio fidẽ faciat,ꝛ iudiciũ. ppterea cõcludit,ꝛ dicit,⌊neceſſe eſt ad orationẽ⌋.i.ad rhetoricã,quę eſt de oratione⌊non ſolum ſpectare, vt ipſa⌋oro⌊demõſtratiua⌋ꝛ pbatiua,⌊ꝛ credibilis ſit,⌋ qđ fecit p̃mo lib°.⌊ſꝫ vt ipſe quoqꝫ⌋.ſ.rhetor,⌊ꝛ iudex qualis quidam fiat,⌋ ꝛ ita opus eſt ptractare in hoc ſcd̃o lib° de ijs,per quę pręter rem pſuademus ꝛ ex parte dicẽtis, ꝛ ex parte audientis afficiẽdo.eſt igit̃ vis rõnis,cum rhetorica ſit,vt perſuadeat,rhetorica dꝫ agere de ijs oĩbus , qbus perſuadere poſſumus,ꝛ qm̃ perſuadere poſſumus ꝛ ſm rem, ꝛ p ea quę ſumũtur ab ipſo dicẽte,ꝛ ab ipſo audiẽte,de his oĩbus rhetorica erit.quare cũ primo libro dictũ ſit de ijs, p quę pſuademus ſm rem,hoc ſcd̃o ꝛ tertio libro agendum eſt nobis de ijs, quibus pręter rem perſuademus. ¶ Quo ṽo ad verba attinet , per verbum illud κρισις, gręce,qđ latine eſt iudiciũ,perſuaſionẽ intelligit.nã rhetor eſt,vt perſuadeat,ꝛ audiẽs iudicet. Sentẽtia ṽo gręce eſt δικη,quę ẽt latine iudiciũ ꝛ perſuaſio eſt, vnde in cõtionibus iudiciũ eſt perſuaſio deliberãtiũ.ꝛ in cauſis iudiciuꝫ eſt perſuaſio iudicis. In demrõnibus ṽo iudicium eſt perſuaſio ſpectatoꝝ. ergo rhetorica oĩs iudicij hoc eſt perſuaſionis cã eſt. ꝛ ſic quęcũqꝫ ad perſuaſionẽ faciunt,ad rhetoricã attinet cõſiderare. ꝛ cũ dixiſſet,⌊vt ipſe quoqꝫ,⌋rhetorẽ intellexit,qui dicit,ꝛ cũ dixiſſet , ⌊ꝛ iudex,⌋intellexit eum,cui rhetor conat̃ perſuadere, ſiue ſit contionator,ſiue iudex,ſiue ſpectator.vterqꝫ eniꝫ fieri dꝫ qualis quidẽ,nam dicens talis fieri dꝫ,vt ſit aptus pſuadere,audiens ṽo talis, vt ſit aptus accipere perſuaſionẽ.ꝛ cum dixiſſet,⌊vt ipſa demõſtratiua,ꝛ credibilis ſit,⌋intellexit quo ad ea,quibus rhetor pſuadet ſm reꝫ, ꝛ cum dixiſſet,⌊ſed vt ipſe quoqꝫ ꝛ iudex qualis quidaꝫ fiat,⌋intellexit quo ad ea,quibus rhetor perſuadet p̃ter rem,de quibus nunc eſt intentio.

¶ Multum enim differt ad fidem , maxime quidem in cõſilijs,deinde quoqꝫ in iudicijs, qualẽ quẽdaꝫ videri dicentẽ, ꝛ ad eos putari ſe haberi quodã modo ipſum. Ad hęc autem ꝛ ſi ipſi diſpoſiti quodã modo ſint.

¶ Quia accepit ea, q̃ ſumunt̃ ex parte dicentis,ꝛ ea,q̃ ſumunt̃ ex parte audientis ad fidẽ facere ꝛ perſuaſionez, exponit nunc iſtud,ꝛ dicit.⌊Multuꝫ enim differt ad fidem⌋hoc eſt ad perſuaſionẽ faciendã,⌊maxime quidẽ⌋ ac principaliter⌊in cõſilijs,⌋ꝛ deliberationib⁹,⌊deinde quoqꝫ⌋ſecũdarie⌊in iudicijs,⌋ atqꝫ cauſis,⌊qualẽ quendã videri dicentẽ,ꝛ ad eos⌋.ſ.auditores⌊ipſuꝫ⌋dicentez ⌊putari ſe hr̃e quodãmodo⌋.ſ.ſic vel al'r affectuꝫ,vt bonũ,ꝛ prudentẽ,ꝛ amicũ.vel ſe hr̃e cõtra, ⌊ad hęc aũt,⌋faciunt ad fidẽ faciendã,⌊ꝛ ſi ipſi⌋.ſ.auditores ſic⌊diſpoſiti quodãmodo ſint⌋.ſ.amãtes,vel cõmiſerantes,aut cõtra.hęc inquã duo faciunt ad perſuaſionẽ nõ ęqualiter, q₂ maxime ꝛ primo hęc duo faciunt ad perſuaſionẽ in ꝯſilijs,deinde ꝛ ſecũdario in iudicijs ac cauſis.tacuit autẽ,quo mõ faciãt hęc ad pſuaſionez in demrõnibus,q₂ poſtea dicet.qbus perſpicuũ eſt,qm̃ tã qualitas dicẽtis, q̃ꝫ qualitas audientis variat iudiciũ. qd ṽo ſit qualitas dicentis,qdue qualitas audientis,poſtea dicitur.

¶ Qualem quẽdam igitur videri dicentem, vtilius ad conſilia eſt, affici autẽ quodãmodo auditorem,ad ſententias.

¶ Quia accepit qualitatez dicẽtis,ꝛ affectũ auditoris nõ pariter facere ad perſuaſionẽ,nũc per modũ ꝯcluſionis illud epilogat,ꝛ dicit.⌊Qualẽ quẽdaꝫ igitur videri dicẽtem⌋hoc eſt qualitas dicẽtis, ⌊vtilius ad cõſilia eſt,affici aũt quodã modo auditorẽ,⌋ hoc eſt affect⁹ auditoris, eſt vtilius⌊ad ſentẽtias:⌋ſiue iudicia. Sꝫ dices hęc duo magis vtilia eſſe ad cõſilia,minus autẽ ad iudicia,nunc aũt dicit qualitatẽ dicẽtis vtiliorẽ eſſe in deliberationibus,ꝛ afficere auditorẽ vtilius eſſe in ſentẽtijs,igit̃ non videt̃ Ariſt.ſibi cõſtans. fortaſſe prima cõparatio ſimpliciter facta eſt,ſcd̃a ṽo facta eſt ſm quid,qđ quo modo ſit,in proceſſũ libri intelligetur.

¶ Non enim eadẽ vidẽtur amantibus, ꝛ ijs, qui oderunt. neqꝫ iratis , ꝛ manſuete ſe habẽtibus:ſed vel omnino diuerſa,vel magnitudine diuerſa.

¶ Cum dixiſſet qualitatẽ dicẽtis,ꝛ afficere audientẽ facere diṽaꝫ in pſuadendo,nũc exponit, quo mõ afficere audientẽ facit diṽaꝫ in pſuadẽdo.nã primũ poſtea declarabit,eſt ẽt pro parte declaratũ,qm̃ pp qualitatez dicentis auditor putat ip̃m dicentẽ ſic ſe hr̃e ad eum,vt ille ſe hꝫ ad ſe.nam cũ credat eũ eſſe ſuũ amicũ , putat etiã euꝫ ea facere , q̃ ille ſibi facit.Quare ſupponẽs h̃,declarat quo modo affectus audiẽtis variat iudiciũ in cauſis,ꝛ dicit. ⌊Nõ eniꝫ eadẽ⌋.ſ.iudicia⌊vident̃ amãtibus,ꝛ ijs,q oderũt,neqꝫ iratis ꝛ mãſuete ſe hñtibus,ſꝫ⌋iudicia vident̃, ⌊vel oĩno diuerſa,⌋ita,vt nullo pacto iudicia,q̃ vidẽtur amãtibus,videant̃ ijs,qui oderunt, ꝛ iudicia,quę vidẽtur iratis, nullo pacto videant̃ ijs,qui manſuete ſe hñt, ⌊aut⌋ſaltẽ⌊vidẽtur magnitudine diuerſa,⌋ideſt differẽtia ſm magis,ꝛ minus.qm̃ amãs minuit,ꝛ odio habens amplificat,vel contra amans amplificat, odio hñs extenuat: vt ſtatim exponetur. ſic etiam differunt apud iratos , atqꝫ manſuetos.

¶ Nam amanti quidez/ille de quo facit iudiciũ aut nullã,aut paruam iniuriam feciſſe videtur.ei autem,qui oderit,contra.

¶ Exemplum,qđ accepit nunc exponit de amante , ꝛ de eo,qui odio habet,qm̃ per hanc idez patebit de mãſuetis,ꝛ iratis,ꝛ dicit,dico autẽ iudiciũ eſſe diuerſum amãti ꝛ ei,qui oderit,⌊Naꝫ amãti quidẽ⌋reus⌊ille,de quo,⌋

iudex amans [iudicium facit, aut nullam, aut paruaʒ in⸗iuriam feciſſe videt̃,] ⁊ ſic aut abſoluet, aut in paruis puniet. [ei autẽ] iudici, [qui oderit] .ſ. reuʒ ipſum, [contra] videbit̃, nam iudicabit magnam feciſſe iniuriã, ⁊ ſic puniet in magnis. Simili modo dici põt de iudice irato ꝯ reum, ⁊ de iudice, qui manſuete ſe hʒ ad reum. qđ (quia perſpicuum eſt) Ariſto. non expoſuit.

¶ Et cupienti quideʒ, ⁊ ſperanti, (ſi ſit qđ futuruʒ eſt, iucundũ) ⁊ fore, ⁊ bonum fore videt̃. deſperanti ꝟo, atqꝫ indignanti, contra.

¶ Cum declaraſſet iudiciuʒ variari pp amorẽ, ⁊ odium, idem declarat pp ſpem, ⁊ deſperationẽ, ⁊ dicit. [Et] amplius vt in prouerbio dicit̃, [cupienti quidẽ, ⁊ ſperanti (vt ſit qđ futurum eſt iucũdum) ⁊ fore] .ſ. ꝓſequenduʒ, [⁊ bonum fore videt̃,] qđ enim facile volumus facile credimus, [deſperanti ꝟo, atqꝫ indignanti, ꝯtra.] videtur .ſ. neqꝫ fore proſequendũ, neqꝫ fore. quod enim nolumus, fore, non credimus. ex his ergo vult habere qualitatem dicentis, ⁊ affectum audientis eſſe res, de quibus agit rhetor, non quidẽ vt perſuadeat per ea, ẜm reʒ, ſed vt perſuadeat per ea p̃ter reʒ. Sic igitur in hoc 2° libro agendũ eſt de qualitate dicentis, ⁊ de affectu audientis, nam per hęc ambo rhetor perſuadet ſaltem p̃ter rem.

¶ Eius igit̃ qđ eſt ipſos dicẽtes fidedignos eſſe, tres ſunt cauſę. tot enim ſunt, ꝑ quę pręter demr̃ones credimus.

¶ Cum ꝓbaſſet per qualitates dicentis nos perſuadere poſſe, nunc exponit, quę nam ille ſint, ⁊ dicit, [Eius igit̃ qđ eſt ipſos dicentes fidedignos eſſe,] ideſt, vt dicentes ipſi fidedigni videant̃, [tres ſunt cauſę,] ⁊ aſſignat rationẽ, ⁊ dicit, [tot enim ſunt] cauſę, [per quę] ſiue quas, [p̃ter demr̃ones] .i. argumenta [credimus] dicẽtibus: cũ vʒ. ſubaudi non fuerimus affecti erga eos. ꝑ demr̃ones enim argumenta intelligit, quę fiunt ad rem.

¶ Sunt autem hę prudentia, ⁊ virtus ⁊ beniuolentia.

¶ Exponit illas tres cauſas per ꝓpria nomina, ⁊ dicit. [Sũt aũt hę] .ſ. cauſę, quibus dicẽs habet̃ fidedignus, [prudentia, ⁊ virtus, ⁊ beniuolẽtia.] Sed dices, prudentia virtus eſt, igit̃ non dʒ ponere in numero cũ virtute, fortaſſe Ariſto. hic per prudentiã intellexit ſcientiã, quę ignorãtię opponitur. vel forte per prudentiã intellexit rerũ experientiã, aut intellexit per prudentiã virtutem, quę opponit̃ imprudẽtię. per virtutẽ ꝟo bonitatẽ, quę opponit̃ nequitię, ⁊ ſic per virtutẽ non intellexit genus cõe ad oẽs virtutes, ſed (vt vulgares dicũt) integritateʒ, quę in nulla ſpẽ virtutis determinate continetur.

¶ Fallunt enim in his, quę dicunt, aut conſulunt, aut ꝓpter hęc omnia, aut ꝓpter horum aliquid. aut enim ꝓpter imprudentiam non recte id ſentiunt. aut opinãtes recte, ꝓpter nequitiaʒ, nõ quę ſentiunt, dicunt. aut prudẽtes quidẽ, ⁊ integri ſunt ſed nõ beniuoli, iccirco contingit eos, qui cognoſcũt, non optima cõſulere. ⁊ pręter hęc nihil.

integri ἐπιεικεῖς probi equi ⁊ boni.

¶ Cꝫ tres ſint cauſę, quibus dicẽtes facile ꝑſuadent, prudentia, virtus, ⁊ beniuolẽtia, probat loco a contrario, ⁊ dicit. [Fallunt eniʒ in ijs, quę dicunt, aut conſulunt,] ſcilicet oratores, [aut ꝓpter hęc omnia,] ideſt, aut ꝓpter cõtraria omniũ dictarum cauſaꝝ, [aut ꝓpter horuʒ aliquid,] ideſt aut ꝓpter aliqđ ex cõtrarijs dictaꝝ cauſaꝝ. deinde declarat quo modo, ⁊ dicit, [aut enim ꝓpter imprudentiaʒ non recte id ſentiunt,] qđ ſcilicet dicunt, aut cõſulunt, [aut opinantes recte] quod dicunt, ⁊ conſulũt, [propter nequitiam, non quę ſentiunt, dicunt,] ⁊ conſulunt, [aut] fortaſſe oratores [quidem ſunt prudentes, ⁊ integri,] ac ſinceri, [ſed non beniuoli, iccirco contingit eos, qui cognoſcunt,] quę conſulunt, ⁊ qui ſunt ſinceri, ⁊ integri ꝓpter maliuolentiam quã habent erga eos, quibus perſuadent, [non optima conſulere.] igitur per locũ ab oppoſito dicentes erunt fidedigni, aut ꝓpter hęc omnia, [⁊ pręter hęc, nihil.] aut ꝓpter aliquid eorum, ⁊ pręter hęc nihil. Sed occurres, qꝛ ſi dicẽtes ſinceri ſint, ⁊ integri, non praua conſulunt. non enim cum integritate ⁊ ſinceritate videt̃ ſtare hoc. Inſuper qui male conſulit, mendaciũ dicit, ſed cum ſinceritate non videt̃ ſtare mendacium. has quęſtiones mouit Egidius, Ego tamẽ dicerem ſecus eſſe loqui ẜm moralitatem peripateticã, ſecus autẽ ẜm moralitatẽ chriſtianã, nam ẜm peripateticos cum ſinceritate ſtat tam prauitas, qꝫ mendacium in conſulendo, cum. vʒ. conſulit orator ad vltioneʒ iniuriarũ. Uiri enim boni atqꝫ ſinceri ẜm moralitateʒ peripateticam poſſunt vlciſcendi cauſa eos, a quibus iniurias acceperunt, ⁊ male conſulere, ⁊ illis mendacia dicere, licet peccẽt, quia ſi morale eſt amicis bene facere, morale eſt inimicis male facere omnibus modis, q̃bus fieri poteſt, ⁊ conſilio, ⁊ verbis, ⁊ factis. ẜm veram moralitatem ſecus eſt, vt in theologicis ſcripſimus. vtrum ꝟo hęc ſint ẜm platonicam moralitatẽ alibi perquiratur. ẽt dici poteſt Ariſto. eſſe locutum in rhetoricis, in quibus licet reſpicere ad oppoſita. ⁊ ita per ſincerum, ⁊ integrũ, non intelligit virũ omni virtute pręditum, ſed eum, qui ẜm maiorem partem eſt bonus. hic enim eſt rhetor, naʒ licet moralis non poſſit eſſe bonus, quin omni virtute ſit bonus, tamẽ rhetor poteſt putari bonus, qui tamẽ in omnibus non erit bonus. quia igitur Ariſto. enumerauit tres cauſas, quibus homines ſunt fidedigni, ne q̃s credat adhuc eſſe alias cãs, addit, [⁊ pręter hęc] tria, [nihil] aliud eſt, quo hoies poſſint eſſe fidedigni.

¶ Neceſſe eſt ergo eum, qui videtur habere hęc oĩa, apud audientes fidedignum eſſe.

¶ Epilogat cõcludendo, qui ſit fidedignus, ⁊ dicit. [Neceſſe eſt ergo] ex dictis, [eum, qui videt̃ habere hęc omnia, apud audientes fidedignũ eſſe,] qui ꝟo aliquid horum, aliqua in parte in conſulẽdo fidedignum.

¶ Unde ꝟo prudentes, atqꝫ ſtudioſi videantur, ex ijs vtiqʒ, quę de virtutibus dicta ſunt, ſumendũ eſt. ex eiſdẽ enim quiſpiã ⁊ alium, ⁊ ſeipſum efficiet talem, de beniuolentia autem, ⁊ amore in his, quę nunc de affectibus dicendum.

¶ Quia aliquis dicere poſſet Ariſto. cum ad faciendam fidem neceſſarium ſit, vt orator videat̃ audientibus bonus, cur non affers loca, ex quibus poſſint accipi argumenta, quę oſtendãt nos eſſe bonos audiẽtibus. qui reſpondẽs ſe excuſat, ⁊ dicit. [Unde ꝟo prudẽtes atqꝫ ſtudioſi videãtur] .ſ. homines, [ex ijs vtiqꝫ, quę de virtutibus dicta ſunt] in genere demõſtratiuo [ſumenduʒ eſt,] ibi enim data eſt ars laudandi, per quaʒ poſſumus facere, vt aliquis videatur prudens ⁊ ſtudioſus, licet nõ ſit. ⁊ per eandem artem poſſumus etiam facere, vt nos videamur prudentes, ⁊ ſtudioſi, ⁊ ibideʒ data eſt hęc ars, qua poſſumus videri prudentes, ⁊ boni. cuius rationeʒ dicit, [ex eiſdem enim quiſpiam ⁊ alium ⁊ ſeipſum effi⸗

ciet

ciet tales,]vt.ſ.videatur prudens,ꝛ bonus,licet fortaſſe non ſit.per eandez enim artem qua poſſumus facere,vt aliquis ſtudioſus videatᷣ,facere etiaz poſſumus,vt nos videamur.ꝛ qm̄ nō ſolum fidedignus oꝫ videri ſtudioſus,ſed beniuolus,ideo dicit,[de beniuolētia autem ꝛ amore,]quo mō.vꝫ.facere poſſumus , vt videamur beniuoli,ꝛ amantes,[in ijs,quę nunc de affectibus,] dicūtur,[dicendū eſt.]per ea eniz quę de affectibus dicētur, poterimus facere vt non ſolum alius,ſed etiam nos videamur beniuoli,ꝛ amantes.

¶DE AFFECTIBVS.

¶Affectus igitur ſunt,per quos cōmoti differunt ad iudicia: quos quidem conſequūtur dolor,ꝛ voluptas , vt ira , miſericordia, timor , cęteraqꝫ huiuſmodi omnia , ꝛ his oppoſita.

¶Cum egiſſet de cauſis,qualitatibuſqꝫ, quibus dicēs pſuadet auditorib⁹ ad aliqd agēdū,vel credendū,nūc docet ea,qbus pſuaſio fit ex parte auditoris.hęc aūt ſunt,q̄ a gręcis dicuntᷣ παθη,a noſtris vo,nō vna rōne dicūtur.nam Boetius vir doctiſſimus paſſiones appellat, alij affectus,vel affectiones,Cicero aūt perturbationes vocat:de quibus quędā lib° pmo diximus. His eniz auditores aliter,atqꝫ aliter affecti aliter atqꝫ aliter iudicāt. Sunt ēt quędā his annexa,quas humanas cōditiones, vel humanas diſpōnes appellare poſſumus , vt ętates, proſperitates,ꝛ infortunia,de quibus poſtea, pp ętates enim atqꝫ infortunia,aliter atqꝫ aliter hoīes afficiunᷣ,ꝛ ſic pp illa aliter atqꝫ aliter iudicāt,hac rōne Ariſto.p̊ de affectib⁹,ſcđo loco de humanis diſpōnibus agit.qꝛ vo a definitione iuſtū eſt pficiſci,Ariſto p̊ affectū ſiue paſſionē deſcribit,nō quidem vt de eo agit phs nālis,ſed vt eo vtiᷣ rhetor ad perſuadēduz,ꝛ dicit.[Affectus igiᷣ ſunt,per quos]hoīes ipſi[cōmoti differūt ad iudicia,] ideſt differenter iudicant:[quos quidem cōſequunᷣ dolor,ꝛ voluptas,]vbi ſcđa pars eſt cauſa primę.naz ideo affectibus homines cōmoti differenter iudicant,qꝛ effectus ipſos ꝯſequiᷣ aliqn̄ dolor,aliquādo voluptas.Exponit aūt per exēplum hos,ꝛ dicit , ſunt aūt huiuſmodi affectus,[vt ira,miſericordia,timor, cęteraqꝫ huiuſmodi omnia,ꝛ his oppoſita,]quibus homines cōmoti differēter iudicant

Digreſſio de affectibus. ¶Digrediᷣ autez hic Egidius de affectibus,ꝛ licet ea,quę diſputat,attineāt ad phm naturalē, tamen non eſt malū aliqua diſputare , licet nos in libro 2° de pulchro ſatis copioſe dixerimus:ꝛ nōnulla etiam de eiſdē primo huius. Primo itaqꝫ diſſerendum eſt de ſubiecto affectuū,nam ꝛ Egidius primo de re hac diſſerit,ꝛ quidem bona ratione,qꝛ ſubiectuz pertinet ad definitionē accidētis:ꝛ quia affectus eſt accidens , ideo de eius ſubiecto primo diſſerendum. itaqꝫ accipiamus primo humanā animam,qua homo ratiocinaᷣ,ꝛ intelligit eſſe eandē,quę rōnalis,ꝛ ſenſitiua,ꝛ vegetalis eſt,qđ ita

De ſubiecto affectuum. eſſe ſupponamus. ¶Ex h̄ ſeqtur in humana aīa triplices potētias eſſe,nā quatenus humana aīa ē vegetalis, conſequūtur eam potentię naturales,quę ſunt generatiua,ꝛ auctiua,ꝛ nutritiua. quatenus vo humana anima eſt ſenſitiua,eā conſequūtur potentię ſenſibiles,quę inſtrumentis cōiunguntᷣ.quatenus vo humana aīa eſt rationalis,eam cōſequūtur potentię intellectuales. vꝫ intellectus,ꝛ volūtas.Supponamus ſcđo affectus eſſe in aīa,quatenus ſunt in potētijs aīę,hoc eni ita eē diſquiſitū eſt a nobis ſępius in libris nālis phię.Tunc vel ſunt in potētijs nālibus,ꝛ hoc non,qꝛ nāles potētię, q̇tenus ſunt potētię nāles,ſunt actiuę, at affectus non actiones ſunt,ſꝫ paſſiones,q̄ trahūt aīaz,q̄ patiᷣ ad id,qđ eſt agētis.vel ſunt in potētijs intellectualib⁹,ꝛ nec hoc,qm̄ affectus reqrunt potētiam,ꝛ inſtrumēta, quibus nō ſunt copulatę potentię intellectuales,eſt ēt alia rō,qm̄ affectus ſunt,vbi corporea trāſmutatio eſt,q̇ in actib⁹ intellectiuis nō eſt. Quare ſequiᷣ huiuſmodi affectus eſſe in potētijs ſenſitiuis.Sed potētię ſenſitiuę/alię ſunt apphenſiue,alię appetitiuę , ꝛ cuz affectus non ſint in potentijs apprehēſiuis,igiᷣ in potentijs appetitiuis,Qꝛ autem nō ſint in potentijs apphenſiuis , ex eo probarūt Egidius, ꝛ diuus Thomas eius doctor,qꝛ per affectum trahitur patiens ad id,qđ eſt agētis.At aīa ſenſitiua magis trahitur ad rem affectibilem per vim appetitiuā,qꝫ per vim apphenſiuā,quippe cum aīa per vim appetitiuaz ad res ipſas ordinē habeat,qua ipſe in ſeipſis ſunt. p vim autē apphenſiuā non trahiᷣ ad res ipſas apphēſibiles,vt in ſeipſis ſunt,ſed magis vt ſunt in ipſa aīa,qm̄ ipſa aīa cognoſcit res ſm rerū intentiones,quas in ſeipſa hꝫ,eaſqꝫ recipit ſm modū propriuz. Quę nō ignorauit Ariſtote. 7° metaphyſice lib°/cum dicit bonū,ꝛ maluz,(quę obiecta ſunt potentię appetitiuę)eſſe in rebus.verū autem ꝛ falſuz,(quę ad cognitionē pertinent)non eſſe in rebus, ſed in mēte.ex his concludūt affectus eſſe in appetitu ipſo ſenſitiuo.nam ipſe eſt,qui trahiᷣ ad obiectoꝝ conditiones.Sed cōtra hęc videᷣ illud,qđ fere ab omnibus diciᷣ.ſ.affectus eſſe cordis paſſiones,non aūt dicerētur cordis paſſiones,niſi eſſent in ipſo corde. igiᷣ non ſunt in appetitu ſenſitiuo,ſed in ipſo corde. nec eſt dubiū huiuſmodi affectus ſequi motum in ſpiritu vitali,qui(cuz ſit vapor quidā ſanguineus in corde reſidens,ꝛ a corde proficiſcens)opus eſt,vt ipſi ſint in corde.Qꝛ autē tales affectus ſequatur motus in huiuſmodi vitali ipſo ſpiritu,declarauit Auicēna medicus,ex eo quia re affectibili ſenſibus externis.occurrentib⁹,primo res ipſa apprehendiᷣ a virtute imaginaria externis ſenſibus ſimulacrū illius ad virtutē ipſaz deferētibus , deinde appetit⁹ cōmoueᷣ,ac trahiᷣ naturali impulſu ex illa apphēſione ad cōditiones obiectę rei affectibilis.demū hmōi appetitus cōmotionē motus ſtatiꝫ ſeqtur vitalis ſpiritus aut ad interiora,aut ad exteriora,aut vtroqꝫ mō,vt in libro 2° de pulchro declaratū eſt.igitur affectus erūt in corde, vbi eſt cōmotio ſpiritalis. dicendum tamē qꝫ quēadmodum viſio eſt in hoīe,qꝛ hō denominaᷣ videns,ꝛ in potētia viſiua,vt in ſubiecto adequato,ꝛ in oculo,vt in inſtrumēto,ita affectus eſt in homine,qꝛ ipſe denominatur affectus,ꝛ in appetitu ſenſitiuo,vt in ſubiecto ęquato,ꝛ in corde,vt in inſtrumēto,quo homo afficitur.ꝛ in ipſa imaginaria,quę accedente ſimulachro rei affectibilis,mouet appetitū,ꝛ ſpiritum,ꝛ cor. ¶Ex his pꝫ quid Quid affect⁹ ſit affectus,eſt enim affectus motus appetitus ſenſitiui. nā cū actio,ꝛ paſſio,ꝛ motus ſint in eodē ſubiecto,ꝛ declaratū ſit affectū eſſe paſſionē,q̄ eſt adequate in appetitu ſenſitiuo,vt in ſubiecto,ꝛ cū nihil aliud ſit hęc paſſio qꝫ motus illius appetitus.igiᷣ affectus erit motus appetitus ſenſitiui,quo appetitus ipſe trahiᷣ ad res ipſas affectibiles. Sed qs motus,exponamus. ꝛ dicam⁹ hmōi motū eſſe formaliter motū alterationis,concomitatiue aūt motū localē ſpūs vitalis:qui moueᷣ vel ad exteriora,vel ad interiora,vel vtroqꝫ mō.eſt quidē motus alterationis,nō quidē pfectiuus oīno:quo dicimus aerē alterari a luce,ſed abiectiuus,quo aliqd a ſubiecto abijcitur.Sed nō eſt motus abiectiuus,quo abijciᷣ aliqd,qđ nō eſt appetitui cōueniens,ſicuti moueᷣ corpus ad ſanitatē,qꝛ abijciᷣ ab eo ęgritudo,quę nō eſt cōueniens corpori aīalis.nō eniz affectus eſt motus,quo abijciᷣ aliqd

ab appetitu,qđ nõ eſt cõueniẽs appetitui,igitur eſt mo/
tus,quo appetitus trahit̃ ad ea,quę rei affectibilis ſunt,
⁊ quo abijcit̃ ab ipſo appetitu ſua ſtabilitas,q̃ ei erat cõ
ueniens.refert aũt hmõi appetitus motio ſimilitudinez
motus,qui dr̃ tractus.ſed cum nõ ſit motus localis,non
ꝓprie dr̃ tractus.põt tñ dici metaphorice tractus,quate
nus appetitus trahit̃ ad fugam,vel ꝓſecutionez,vel ad
vtrãqz aliquo mõ.Ex his patet quia ſit affectus,eſt eniz
affectus cõmotio appetitus ſenſitiui natural'r moti ab
apprehenſione alicuius rei affectibilis,quę ſenſibus oc
currit.ꝑ hoc eniz qđ eſt cõmotio,differt affectus primo
ab ipſa nãli potentia.qm̃ potẽtia non cõmotio eſt,ſz na
turalis aptitudo,qua appetit⁹ cõmoueri põt.deinde dif
fert ab habitu.nã habitus nõ cõmotio eſt,ſz diſpoſitio
quędam cum difficultate mobilis,generata in ſenſitiuo
ipſo appetitu ex pluribus cõmotionibus,ſępeqz factis,
quę ſi p̃ter rationẽ fiunt,generant vitiũ,ſi aũt regulant̃
ratione,virtutẽ pariunt.ꝑ hoc qđ affectus eſt appetitus
cõmotio,differt ab omni app̃henſione,quę non appeti
tus,ſed potẽtię app̃hẽſiue eſt actus. ¶ Supeſt mõ loq
De numero affectuum. de numero affectuũ,vbi primo differendũ eſt de appe/
titus ſenſitiui diſtinctione.Egidius ꝓbauit appetitũ ſen
ſitiuũ oĩno multiplicẽ eſſe argumẽto ſumpto ab appeti
tu intellectuali.nã appetitus intellectiuus vl'i quadã rõ/
ne fert̃ in ſuũ obiectũ,qm̃ ſeqtur cognitionez intellecti/
uaz,cuius obiectũ eſt vnũ.Quia v̾o appetitus ſenſitiu⁹
non ſm vnã vl'ez rõnem fertur in ſuũ obiectũ,cũ ſequa
tur ſenſuz,qui cognoſcit particulariter plura,ideo appe
titus ſenſitiuus diſtinguit̃ ſm numerũ rationũ,quibus
fert̃ in obiectũ ſuuz,⁊ qꝛ Ariſto.vbiqz duas has rõnes
eſſe affirmat,ideo diuiſit ſenſitiuũ appetitũ in duas par
tes,ſiue duas potẽtias.Sed quę ſint ille rõnes,non eſt
exploratum.Thomas lacu decus,quẽ Egidius hic ſeq/
tur diuiſit appetitũ ſenſitiuũ in iraſcibilẽ,⁊ concupiſci/
bilẽ,quã diuiſionez Ariſto.in primo huius etiã fecit:cũ
declaraſſet oĩa,quę agimus ſm appetitũ ſenſitiuuz,nos
ea agere,aut per iram,aut per cõcupiſcentiaz.rõnes v̾o,
quibus ſenſitiuus appetitus diſtinguit̃,expoſuit duas,
quas docuit accipe ab obiectis Dictũ eſt enim in libris
naturalibus obiectũ potẽtię cõcupiſcibilis eſſet bonuz,
vel malũ ſenſile ſimpl'r acceptuz quatenus eſt iucundũ,
vel dolorificũ.qꝛ v̾o interduz anima difficultatẽ,quaſi
pugnam patitur adipiſcẽdo aliquod hmõi bonũ,aut fu
giendo aliqđ huiuſmodi maluz,quatenus eſt id quodã
modo eleuatuz ſupra fatalẽ animalis facultatẽ:ideo ip/
ſum bonũ vel malũ quatenus hz rationẽ ardui,vel dif/
ficilis,malũ quidẽ,vt fugiat̃,bonũ v̾o,vt ꝓſequamur,
eſt obiectum eius partis ſenſitiui appetitus,quę dicitur
iraſcibilis.quatenus v̾o bonum vel maluz ſenſibile ha
bet rationẽ iucũdi,vel dolorifici ſimpliciter hoc eſt nec
vt difficile,nec vt facile,vt ſic eſt obiectum eius partis
ſenſitiui appetitus,quę dicit̃ concupiſcibilis.⁊ qꝛ omne
bonũ vel malũ ſenſibile eſt arduũ vel vt fugiamus,vel
vt ꝓſequamur,aut eſt non arduũ,ſed ſimpl'r quidẽ fugi
bile,vel ꝓſequibile,ideo ſenſitiuuz appetitũ diuiſerunt
in duas partes.Themiſtius v̾o dixit appetitũ ſenſitiuũ
eſſet vnũ reſpectu oĩum bonoꝝ,vel maloꝝ.Druſianus
monachus diuiſit in tres,ſed de hmõi diuiſionibus,di/
ctũ eſt alibi.nũc ꝓſequamur cõez opinionẽ,⁊ videam⁹
de numero affectuũ,⁊ primo de numero affectuũ,q̱ ſpe
ctant ad virtutẽ cõcupiſcibilẽ:quę reſpicit bonum iucũ
dũ,vel malũ dolorificũ abſolute,nã(vt Thomas lacy
decus inqt)nos cõſiderari poſſumus trifariã,aut quate
nus per inclinationez tendimus in iucũdum ſimpl'r.aut
quatenus per inclinationez ferrimur,atqꝫ mouemur in
ipſum ſimpl'r iucundũ,aut quatenus per inclinationez
quieſcimus in ipſo ſimpl'r iucundo,ſi quatenus ꝑ incli/
nationẽ tẽdimus in ipm̃ ſimpl'r iucũdũ,habet̃ ille affe/
ctus virtutis concupiſcibilis,q̱ dr̃ a phis amor.eſt enim
amor,cũ accipit̃ pro affectu generatim ſumpto,quędã
inclinatio virtutis cõcupiſcibilis,per quã tendimus in
ipſum ſimpl'r iucũduz.ſi v̾o quatenus per inclinationẽ
ferrimur,atqꝫ mouemur in ipſum ſimpl'r iucundũ,erit
ille affectus cõcupiſcibilis,qui appellat̃ deſideriũ.nam
deſideriũ(cum accipit̃ pro affectu)nihil aliud eſt q̃ʒ q̃/
daz inclinatio,qua mouemur,atqꝫ ferrimur in ipz ſim/
pliciter iucundũ.cum deſideriũ veluti motus quidã eſt
appetitus.Si aũt quatenus per iclinationẽ quieſcimus
in ipſo ſimpl'r iucũdo,erit ille affectus,qui dr̃ gaudiuz,
ſiue lętitia,ſiue delectatio.nam gaudiũ eſt inclinatio ap
petitus,qua quieſcimus in ipſo iucundo:quę ſimilis eſt
quieti in motibus.ſunt igitur tres effectus reſpectu ſim/
pliciter iucũdi,tres quoqꝫ reſpectu ſimpl'r dolorifici.nã
conſiderari poſſumus,quatenus per inclinationẽ tendi
mus in ꝯ̃rium dolorifici,⁊ ſic eſt odium,qđ eſt contra/
rium amori.ſi quatenus ferrimur ⁊ mouemur in cõtra/
rium dolorifici,ſic eſt abominatio:quę eſt cõtraria deſi
derio.ſinautẽ quatenus per inclinationẽ quieſcimus in
ipſo ſimpliciter dolorifico,tendentes ſemper in ꝯ̃rium
ipſius,erit dolor,ſiue triſtitia,quę eſt contraria gaudio.
ergo partis concupiſcibilis ſex ſunt affectus.tres quidẽ
reſpectu ſimpliciter iucundi,amor,deſideriũ,⁊ gaudiũ.
tres v̾o reſpectu ſimpliciter dolorifici,vt odium,abo/
minatio,⁊ triſtitia.Si autez volumus enumerare affe/
ctus,qui pertinent ad iraſcibilem,cõſiderabimus iucun
dum ⁊ dolorificum,inquantũ ardua,iucundũ ad proſe/
quendũ,dolorificũ autẽ ad fugiendum.nam ſi per incli
nationez cum difficultate tendimus in iucundum non/
dum acquiſiti,ſed cum difficultate acquiſibilis,habebi
tur ille affectus,qui ſpes dicitur.⁊ ſi cum difficultate ten
dimus ad fugiendum dolorificũ,habetur affectus huic
contrarius,qui dicitur deſperatio.At ſi per inclinatio/
nem ferrimur atqz mouemur cum difficultate in ipſum
iucundum,erit affectus,qui dicitur audacia.⁊ ſi cuz dif/
ficultate fugimus dolorificum,erit affectus,qui dicitur
timor.Sin autẽ per inclinationem quieſcimus cuz dif/
ficultate in ipſo iucundo,erit ille affectus,qui dicitur vl
ciſcentia,quem licet Thomas non ponat,tamen neceſ/
ſe eſt poni.⁊ hic etiam manſuetudo dici poteſt.non illa,
quę virtus eſt,ſed quę cõtraria eſt irę.ſi autez cum diffi
cultate quieſcimus in dolorifico per inclinationez ten/
dentes in ipſuz iucũdum,qđ eſt vltio,erit ira.ergo ſunt
ſex affectus,qui pertinent ad iraſcibilem,tres quidẽ re/
ſpectu iucundi,ſpes,timor,ſiue mętus,⁊ vlciſcentia,ſiue
manſuetudo,tres v̾o reſpectu dolorifici,deſperatio,au
dacia,⁊ ira.ergo omnes ſunt.12.Sed contra hanc ſuffi/
cientiaz eſt prima dubitatio,quia deſiderium eſt genus
amoris.igitur nõ eſt affectus ſpecie diſtinctus ab amo/
re.Pręterea Egidius dubitat,quoniam hęc diuiſio vi/
detur data reſpectu eius,quod eſt accidens.eſt enim af/
fectus appetitus ꝑ ſe motus.ergo diuiſio debet dari pę/
nes motus diuiſionez ⁊ non pęnes ea,quę accidunt mo
tui.modo aptitudo,⁊ tendentia,⁊ latio,⁊ quies acciden
tia ſunt motus:per quę datur hęc ſufficientia.Inſuper
Thomas,Egidius,cęteriqz philoſophi nunquam po/
ſuerunt plures q̃ʒ vndecim affectus,vel ad vndecim re/
ducibiles.At ſm hanc diuiſionem aſſignantur duode/
cim,vt viſum eſt.Dicendũ ad primũ dubiũ,deſideriuz
cẽ genus amoris,cũ amor accipit̃ pro cupidine,cũ eniz
amor accipit̃ pro cupidine,amor ſm Ari.eſt deſideriuz

fruendę

fruendę pulchꝛitudinis, vt ex pulchꝛo generetᷣ ſibi ſimile. At cuꝫ amoꝛ accipitᷣ pꝛo appetitu, quo apti ſumus tēdere in ipſum ſimplr iucundū, amoꝛ eſt affectus ſpecie diſtinctus ab ipſo deſiderio. qm̄ ꝓpter deſideriū mouemur, ꝓpter amoꝛē non mouemur, ſed tēdimus. vel dici poteſt deſideriū, qđ eſt genus amoꝛis eſſe deſideriū ſimpliciter. deſideriū ꝟo pꝛo affectu dicitᷣ auiditas. Scđm dubiū diluitur, qm̄ hęc diuiſio, non datur per ea, q̄ accidunt affectui, qm̄ cuꝫ affectus ſit actus, vel cōmotio potentię, affectus diſtinguitᷣ per obiectū. nam actus ꝑ obiecta, ꝛ potentię per actus diſtinguitur, vt ſcribit Ariſto te. immo Egidius nō bene dicit, qui vult, vt affectus per diſtinctionē motus differant. quoniā ſi affectus diſtinguerentᷣ per rationes motus, tandem opoꝛtebit motus diſtingui per obiecta. Tertiū deniq̄ꝫ diluitur, quoniam licet cōmunis opinio ſit, vt. 11. ſint affectus, tamen vera opinio eſt, vt ſint. 12. qm̄ qua ratione iraſcibilis virtus cum difficultate poteſt quieſcere in iucundo, eadem ratione poteſt cū difficultate quieſcere in dolorifico, cum tendentia quadā ad vltionē. igitur erunt adhuc duo affectus reſpectu quieſcētię in ipſo iraſcibili: ſiue in ipſo vlciſcibili, quoꝝ vnus eſt, quo quieſcimus in ipſa vltione, ꝛ dicitur vlciſcentia, vel māſuetudo, alter quo quieſcimus in ipſo dolorifico, cum tendentia ad iucunduꝫ, qđ eſt ipſa vltio: ꝛ dicitᷣ ira. Et ſi dicitur reſpectu boni acquiſiti non eſt aliqua paſſio in iraſcibili, quoniā non habet rationē ardui, igitur vnus tantuꝫ erit affectus ex dolorifico. ſ. ira quo quieſcimus in ipſo dolorifico. Sꝫ hoc nihil eſt, quoniā ſi ira nō haberet rationē ardui, nō eſſet affectus in iraſcibili, ſed in concupiſcibili. Quare opꝫ dicere, (vt diximus) iraſci eſſe reſpectu vlciſcibilis (vt ita dixerim) reſpectu autē vlciſcibilis poſſum⁹ nos haberi bifariaꝫ, aut quieſcendo cū difficultate in vlciſcibili iucūdo, ꝛ ſic erit affectus, qui ex licentia dici poteſt vlciſcētia aut māſuetudo, aut quieſcēdo cuꝫ difficultate in vlciſcibili dolorifico, cuꝫ tendentia ad iucundū, ꝛ ſic eſt ira. ergo. 12. ſunt affectus, ꝛ non tantū. 11. Multi etiā ſunt alij effectus, q ad hos reducuntᷣ: vt fiducia, quę reducitᷣ ad audaciā: auiditas, quę reducitᷣ ad deſiderium: verecūdia, quę reducitᷣ ad timoꝛeꝫ: inuerecūdia, quę reducitᷣ ad audaciā: gratia quę reducitᷣ ad amoꝛem: miſericoꝛdia, ꝛ cōmiſeratio, quę reducūtur ad timoꝛeꝫ ꝛ ad amoꝛē ſimul: inuidia ad odiū: indignatio ad iram: ęmulatio ad odiū ſaltē ſꝫm quid. ergo non plures q̄ꝫ. 12. ſunt ſimplices affectus. deinde diſſerendū de cōtrarietate affectuum: vt pęnes quid attenditᷣ cōtrarietas affectuum: vbi illud nobis ſupponendū affectū (cum reducitur ad virtutem, ꝓpterea qꝛ ex crebꝛis actibus generetᷣ in ipſa aīa habitus) ꝯtraria habere ſꝫm exceſſum, ꝛ defectū, quemadmodū omnis virtus hꝫ: ꝛ ſic non loqmur, alio mō loqui poſſumus, de effectibus, vt ſunt motus vel intētionales ipulſiones, qbus trahimur ad fugā, vel ꝓſecutionē alicuius: ꝛ hoc mō dicuntᷣ affectus, ꝛ vt ſic loqmur ō ꝯtrarietate eoꝝ. ſed pęnes quę hoꝝ ꝯtrarietas attēdatᷣ, nō eodē mō ab oībus exponitᷣ. tn̄ dicendū affectus (qm̄ ſunt actus qdā intētionales, ꝛ actus ſemꝑ diſtinguuntᷣ, ꝛ contrariantᷣ ꝑ obiecta) affectus ꝯtrios eē ſemꝑ per obiecta, de affectib⁹, (q ꝑtinēt ad virtutē ꝯcupiſcibilē) ꝑſpicuuꝫ eſt. Cōtrarij eniꝫ ſunt. Amoꝛ ꝛ odiū, deſideriū, ꝛ abominatio, gaudiū ꝛ triſtitia, qꝛ obiectuꝫ amoꝛis, deſiderij, ꝛ gaudij eſt iucūdū. obiectū ꝟo odij, abominationis, ꝛ triſtitię, eſt doloꝛificuꝫ. ſilr ꝯtrarij affectus ſunt, ſpes, ꝛ deſperatio, timoꝛ ꝛ audacia, ira ꝛ māſuetudo. nam ſpes, audacia, ꝛ manſuetudo verſantᷣ circa iucundū arduū, timoꝛ ꝟo deſperatio, ꝛ ira circa doloꝛificum arduuꝫ. nec vna eadēq̄ꝫ ratione iucūdum eſt obiectum ſuoꝝ affectuū, ꝛ triſte ſuoꝝ, ſed pꝛopꝛijs, vt ſuperius dcm̄ eſt. Quod ꝟo dixerūt diuus Thomas, ꝛ Egidius de cōtrarietate irę, nos non tenemus. diximus enim iram habere cōtrariū ipſaꝫ māſuetudinē, licet Ariſto. 4° ęthicoꝝ irę non aſſignet contrariū, loqtur tamē ibi de cōtrario, qđ eſt ꝑ modum foꝛmę ſtantis, modo quo album nigro ꝯtrium eſt. tamē loquendo de cōtrario, qđ accipitur ab obiecto, nihil ꝓhibet manſuetudinē eſſe irę contrariā. naꝫ ſi quieſcimus in vlciſcibili iucūdo cum difficultate, non tendēdo ad aliud, eſt manſuetudo, ſed ſi quieſcimus cuꝫ difficultate in vlciſcibili doloꝛifico tendēdo in iucūduꝫ, erit ipſa ira, quare ira ꝛ māſuetudo affectus cōtrarij ſunt pęnes obiecta. deinceps diſſerendū vtruꝫ in effectibus ipſis ſint bonum atq̄ꝫ malum moꝛaliter. bꝛeuibus dicendum affectus cum conſiderantᷣ ſꝫm ſe, hoc eſt quatenus ſunt affectus, nullum eſſet bonū, vel malum moꝛaliter, pꝫ qa bonum moꝛale vel maluꝫ dicit habitum. At effectus non dicit habitū, nec potentiam. ſed actum intētionalem (vt ſuperius diximus.) Cum ꝟo conſiderantᷣ, vt ſubiacent rationi, atq̄ꝫ volūtati, ſic aliquis eſt moꝛaliter bonus, qui. vꝫ. regulatᷣ rōne recta, aliquis moꝛaliter malus, qui pꝛoficiſcitur ab inoꝛdinata ratione, atqꝫ ſophiſtica. Inſuper dubitatᷣ, vtruꝫ in affectibus, quo affectus ſunt, ſaltem poſſit eſſe laus, ꝛ vituperatio. Stoici oēs affectus vituperant. Ariſto. non oēs, qꝛ non pudoꝛē in iuuene, qꝛ eſt iudiciū future virtutis. ꝛ ꝓpterea aliqui laudantur ſꝫm Ariſto. aliqui vituperantᷣ. laudatᷣ quidē ſola verecūdia in iuuene, qm̄ nec impedit, nec mouet rōnis iudiciū, ſed eſt futurę virtutis ſignuꝫ. cęteri omnes, quatenus impediunt iudicium rationis, vituperātur, ꝛ ſic de eis loqtur Ariſto. hic. naꝫ docebit mouere auditoꝛes ad affectus, vt per eos peruertatur iudicium rationis. multa alia quęri poſſent de affectibus, vt de oꝛdine earum, de pꝛincipatu, ꝛ de cęteris, quę quęri ſolent, ſed quoniā nihil pꝛoſunt ad ea, quę dicenda ſunt, de affectibus, hactenus ſit dictum.

¶ Opoꝛtet autē quę circa vnūquēq̄ꝫ ſunt, in tria diſtribuere. dico autē, vt ea, quę ſunt circa iram, ꝛ quonā modo affecti iraſcibiliter ſunt, ꝛ qbus iraſci ſoleant, ꝛ in qualib⁹. nā ſi vnū hoꝝ, aut duo ꝛ non omnia habeamus, impoſſibile vtiq̄ꝫ erit iram efficere. ſimiliter autem ꝛ in alijs, igitur quēadmodum in ſuperioꝛibus pꝛopoſitiones ipſas conſcripſimus, ſic ꝛ in his faciemus, atq̄ꝫ diſtribuemus modo quo diximus.

¶ Cum deſcripſiſſet affectū, nunc vult tradere arteꝫ, per quaꝫ poterimus inducere auditoꝛes ipſos ad affectus, ꝛ ꝑmo aſſignat artē generatiꝫ, deinde ſpeciatiꝫ, ꝛ aſſignādo artē generatiꝫ, ꝑmo reſumit illā, poſtea ſtatiꝫ in exēplo eā manifeſtat. de ꝑma parte dicit. [Opꝫ aūt] ſubaudi ſi volumus auditoꝛes in affectus ipellere, [quę circa vnūquēq̄ꝫ] affectū [ſunt, in tria diſtribuere.] hęc de ꝑma parte, deinde exponit hanc artē in exēplo, ꝛ dicit, [dico aūt vt ea, quę ſunt circa iram,] ſubaudi opoꝛtere diſtribuere in tria, [ꝛ] pꝛimo [quonā modo affecti] .ſ. auditoꝛes [iraſcibiliter ſunt] .i. iraſcātur, [ꝛ] ſcđo loco [qbus] ſ. hoībus atqꝫ ꝑſonis [iraſci ſoleāt. ꝛ] tertio [in q̄lib⁹] .ſ. reb⁹, ꝛ cauſis iraſci ſoleāt. Qꝛ āt hęc tria neceſſaria ſint, vt cōmoueamus auditoꝛes ad effect⁹, ꝓbat, ꝛ dicit, [naꝫ ſi vnū hoꝝ aut duo, ꝛ nō oīa habeamus, impoſſe vtiqꝫ

erit]in auditoribus[irã efficere,]⁊ ſic vt ducamus audi/tores ad irã,oportet nos hęc tria hẽre. deinde oſtendens artis generalitatẽ dicit,[ſimiliter aũt ⁊ in alÿs]ſubaudi opꝫ hęc tria habere,ſi volumus ducere auditores ad il/los affectus.demũ aſſignat ordinẽ,quem vult tenere in tradẽdis his,⁊ dicit,[igiẽ queadmoduꝫ in ſuperioribus,] cuꝫ diximus de laudabilibus,⁊ vtilibus,⁊ de iuſtis,[ꝓ/poſitiones ipſas,]⁊ elemẽta[cõſcripſimus,ſic eſt in his faciemus, atq; mõ quo diximus diſtribuemus]elemẽta ⁊ ꝓpoſitiones.Sic eniꝫ habebimus artis cõplementũ.

Dubitatio. ¶Dubitares fortaſſe,qꝛ effect⁹ ad hoc vt ſit, ſatis ſunt cauſę,igiẽ ad hoc,vt ira vel alius affectus inducaẽ in au/ditorib⁹, ſufficit inducere cãs,qbus ille induci põt. igiẽ ſufficit inducere res,in qͥbus hoĩes iraſci ſoleãt. nõ er/go ſunt neccĩa illa tria.diluiẽ hęc dubitatio valde facile. nã cãę non ſufficiũt inducere effectũ,niſi ex parte ſubie/cti ſit diſpõ.igiẽ reqritur ex parte audientis diſpõ. neq; cãę ſufficiũt mouere ſubiectũ diſpoſitũ,niſi aliqd ſit ap/plicãs cãs ipſi paſſiuo.igiẽ requirunẽ ꝑſonę atq; perſo/naꝝ qͥlitas,ꝑ quã cãę applicenẽ ſubiecto diſpoſito.qua/re recte dixit Ari.[ſi vnũ hoꝝ,aut duo,⁊ nõ oĩa habue/rimus,ĩpoĩe vtiq; erit irã efficere].ſ.in auditorib⁹ ipſis.

¶DE IRA DEQVE ARTE PROVO/CANDI AD IRAM.

dolorificus μετα λυ/πης cuꝫ triſtitia. contẽptum ὀλιγωριαν paruipẽſiões immerito μη προσηκοντως nõ ɔueniẽter non iure.

¶Sit ergo ira dolorificus apparentis vltio/nis appetitus,ꝑꝑ apparentẽ contẽptũ,qui in ſe,vel in ſuorum aliqua immerito eſt.

¶Nũc illa tria de ipſa ira ꝓſequẽs pͥmo pͥmittit ipſi⁹ irę defĩnitionẽ.⁊ dicit.[Sit ergo ira dolorific⁹apparẽtis vl/tionis appetit⁹ ꝑꝑ apparentẽ ɔtẽptũ, qui ĩmerito eſt].ſ. factus[in ſe,vel in ſuoꝝ aliqua].i.vel in aliqua,q̃ ꝑtinẽt ad ſe.dixit[appetitus,]qm̃ iraſcẽs appetit vltioneꝫ erga eũ,q̃ in ſe iniuriã fecit.dixit inſuꝑ dolorific⁹grece μετα λυπης.i.cum triſtitia,qm̃ iratus ſemper dolet,donec vl/tionẽ faciet in eum,qui iniuriã fecit.Qͦ aũt ira ſit appe/titus apparẽtis vltionis,ꝑſpicuuꝫ eſt,qm̃ iratus appetit vltionẽ apparenteꝫ , ſicuti iniuria illata eſt apparẽter.ſi eniꝫ nullus ſciret vltionẽ,nõ ſatiſfieret irato,⁊ ſi iniuria nõ eſſet manifeſta,aut nõ iraſceremur,aut nõ ita iraſce/remur.dico appetitũ apparẽtis vltionis ꝑꝑ apparenteꝫ ɔtẽptũ.ergo iratus appetit apparentẽ vltionẽ ꝑꝑ appa/rentẽ ɔtẽptũ imerito factum[in ſe , vel in ſuoꝝ aliqua.] Iraſcimur eniꝫ nõ ſolũ ꝑꝑ iniuriã nobis illatã,ſed illa/tam rebus noſtris,vt filÿs,vxorib⁹,opibus,quę edim⁹. Si quis eniꝫ iniuriã facit libris,quos publicamus,ira/ſcimur.iraſcimur etiã ɔtra eos,qui contẽnunt ea , quib⁹ nos maxime ſtudemus. vt ſi aliquis contẽpſerit phĩaꝫ, cui ſtudemus,nos iraſcimur ɔ̃ euꝫ.Ex his pꝫ verba grę/ca Ariſto.q̃ ſunt , εις αυτον ἤ εις αυτου τινα,nõ bñ eſſe tranſlata a Georgio,in ſe vel in ſuos. qm̃ nõ ſolum iraſcimur in eos,q̃ iniuriant intulerũt in nos,⁊ in nr̃os, ſed ẽt in ea,q̃ ꝑtinẽt ad nos.eſſent in hac definitione irę colligẽdę oẽs cauſę irę,ſed qꝛ hoc excedit rhetoricaꝫ fa/cultatẽ,relinquẽdũ eſt phĩs.ex hac definitione irę patet q̃s ſit iratus.eſt enim iratus cum dolore appetens appa/rentẽ vltionẽ ɔtra eum,qui apparentẽ paruipenſionem intulit in ſe,vel in ſuoꝝ aliqua. Qua rõne fit, vt in ipſa ira tria ſint,ꝑſona,quę apparẽtẽ iniuriã ſuſcipit.⁊ perſo/na,qui apparentẽ iniuriã facit.⁊ tertiuꝫ eſt ipſa cã,q̃ ap/parẽs iniuria eſt,vel ꝑtinẽs ad apparẽtẽ iniuriã. Ex his vlterius ſeqtur cũ,q̃ iraſciẽ,ſemꝑ iraſci ꝑꝑ aliqd ɔtra ſe factũ:vel cõtra aliqd eoꝝ , quę pertinẽt ad ſe.Sed ɔtra hoc dubitaẽ,qꝛ(vt poſterius dicemus)ille qui tacet con/tra contumeliantẽ,magis ipſuꝫ ad iraꝫ prouocat,qui au/tem tacet,nihil facit.igiẽ ira poteſt eſſe non ſemꝑ ꝓpter aliquid ɔ̃ ſe factũ. Sed diluiẽ,qm̃ tũc aliqs tacẽs ad irã ꝓuocat,qñ vĩ ex contẽptu tacere, quaſi paruipẽdat alte/rius irã.Ipſa aũt paruipẽſio quidã actus eſt.ergo tacẽs adhuc aliqd facit. vtrum ᷓo ſola paruipẽſio vel contẽ/ptus ſit motiuũ irę,poſtea diſputabiẽ.ſatis eſt hic colli/gere ſolam paruipẽſionẽ eſſe motuũ irę:cum dicat phs, iram eſſe appetitum dolorificuꝫ vltionis apparẽtis ꝑꝑ apparentẽ paruipenſionẽ non conuenienter factam.

¶Qm̃ igiẽ id ira eſt,neceſſe eſt eum , qui ira/ſciẽ,ſingulariũ alicui ſemper iraſci,vt Cleo/ni,non autem homini.

¶Ex definitione aſſignata infert qualis eſt is , cui aliqs iraſciẽ,⁊ dicit.[Qm̃ igiẽ id ira eſt,] qͦ dictũ eſt.ſ.appeti/tus dolorificũ vlciſcẽdi in propatulo ꝑꝑ paruipẽſionẽ, quę fit in ꝓpatulo:ideo[neceſſe eſt eũ,qui iraſciẽ,ſingu/lariũ alicui ſemꝑ iraſci,vt Cleoni,non autẽ hoĩ.]nam ei quiſq; iraſciẽ,a quo accepit iniuriaꝫ,ſed qm̃ iniuria ſem/per accipiẽ ab hoĩe ſingulari,⁊ non ab homine vl̃r,(nõ enim Cęſar ab hoĩe,ſed a Pompeio iniuriam accepit) ideo neceſſe eſt iram eſſe circa aliqueꝫ hominẽ ſingula/rem.non autẽ circa hominem vniuerſalem.

¶Et qm̃ ei,aut ſuorũ alicui aliquid fecit,vel facturus erat,neceſſe eſt ẽt oẽm irã ſequi vo/luptatẽ quãdam ab vlciſcendi ſpe. naꝫ iucũ/dum quidẽ eſt ea putare ſe ɔſequi,quę appe/tunẽ.ſed cũ nemo ea,quę apparẽt ſibi impoſ/ſibilia , expetat. iratus expetet ſibi poſſibilia. itaq; recte illud de ira dictũ eſt,ꝙ defluente melle dulcior in pectoribus viroꝝ gliſcat. cõ/ſequiẽ enim voluptas quędã etiã ⁊ ꝑꝑ hoc, ⁊ qm̃ vlciſcendo cogitatione ĩmoranẽ , quę quideꝫ cogitatio tunc illata voluptatẽ facit, ſicuti quę ſomniorum eſt.

¶Nunc vult loqui de effectibus irę,ſunt eniꝫ effect⁹ irę quatuor,voluptas q̃dã,feruor, rõnis ĩpedimẽtũ,⁊ quar/tũ eſt taciturnitas.Ariſt.ſolũ de vno loqtur,vt de volu/ptate:quę tamẽ ſemper eſt cũ dolore:⁊ dicit. [Et qm̃ ei, aut ſuoꝝ alicui]iniurians ipſe[aliqd fecit , vel facturus erat,neceſſe eſt ẽt oẽm irã ſequi voluptatẽ quãdã ab vl/ciſcẽdi ſpe.]Qͦ aũt ab vlciſcẽdi ſpe iratus voluptate af/ficiaẽ, ꝓbat duabus rõnib⁹,quaꝝ pͥmã aſſignat,⁊ dicit, nam(vt dictũ eſt pͥmo huius)[iucũduꝫ quidẽ eſt ea pu/tare ſe cõſequi,q̃ appetunẽ.]⁊ hoc nulla alia rõne ꝓbat, qꝛ ſumit tanq̃ ꝑ ſe notũ ex primo huius.Sed dices,nõ videnẽ iucũda,q̃ nõ ſemꝑ cõſequũtur,rñdet ꝙ licet nõ ſemper cõſequãtur,tñ videtur poſſibilia cõſequi,⁊ hoc ſufficit voluptati,quę eſt ẜm ſpem.⁊ dicit,[ſed cũ nemo ea,quę apparẽt ſibi impoĩa,expetat,iratus expetet ſibi poſſibilia,]igiẽ voluptate poterit affici circa illa , ſalteꝫ ẜm ſpem.deinde hoc idem probat authoritate Home/ri,⁊ dicit,[itaq; recte illud de ira dictũ eſt].ſ. ab Home/ro. ωστε πολυ γλυκιων μελιτος καταλειβομενοιο,ανδρων εν στηθεσσιν αεξεται. ideſt [ꝙ defluente melle dulcior in pectoribus virorum gliſcat] ⁊ augeaẽ. dixit fortaſſe in pectoribus ideſt cordibus viroꝝ , ⁊ nõ in pectorib⁹ viliũ hoĩuꝫ,qꝛ ſoli viri ingenui vltionẽ ap/petũt,atq; ſperãt.deĩde aſſignat ſecũdã rõnẽ,⁊ dicit,[cõ/ſequiẽ enim voluptas quędã ẽt,⁊ ꝑꝑ hoc].i.ꝑꝑ hanc rõ/nem,quę dicta eſt.ſ.ꝓpter ſpem vlciſcendi,[⁊ quoniam cogitatione vlciſcẽdo] irati ipſi,[ĩmoranẽ,]⁊ ꝑmanent

in cogitaria

in cogitaria vltione,[quę quidē cogitatio].ſ.vltima no/bis[tūc illata,voluptatē facit,ſicuti q̄ ſomnioꝝ eſt.]naꝫ tā q̄ in ſomnijs accidit,q̄ꝫ q̄ eſt pp ſpeꝫ,imaginaria eſt,ꝛ nō vera.intētionalis,ꝛ nō realis.pꝫ igiꝰ ad irā voluptatē ſequi.

Nō vtrū cuꝫ ira ſit voluptas ꝛ ē digreſſio.

¶ Sꝫ maxia dubitatio eſt,nā(vt in definitione irę pꝫ)ira eſt appetitus vlciſcēdi cū triſtitia.Sꝫ triſtitia voluptatē excludit.igiꝰ irā nō poteſt comitari voluptas.dicēdū alr̄ eē in voluptate corporea,ꝛ alr̄ in voluptate intellectuali.voluptas quidē corporea(vt Ariſto. 9° ęthico.ſcribit,)ſemp cū triſtitia miſta eſt.qm̄ non eſt pura voluptas,ſed eſt veluti medicina doloris.potus eniꝫ nō eſt ſimplr̄ voluptas,ſed q̄ten⁹ eſt ſitis remediū. Quia igiꝰ motus irę ſurgit ex aliqua illata iniuria cōtriſtāte,cui remediū adhibeꝰ p vltionē,fit vt duplr̄ ira ſit iucūda,aut cum vltio fuerit pn̄s realiter,ꝛ q꞉ ſic quietat motū irę,ideo tūc eſt pfecta delectatio.aut cuꝫ vltio eſt futura,ꝛ h̄ duplr̄(vt demōſtrauit Ariſto.)aut cū ſit pręſens ppter ſpem.qm̄ nullus iraſciꝰ,niſi ſperando vltionem:vt pbauit Ariſto.aut ſm cōtinuā cogitationē. naꝫ (vt Ariſto.dixit)vnicuiq꞉ cōcupiſcenti iucūdum eſt immorari in cogitatione eoꝝ,quę cōcupiſcit,pp qd̄ cogitationes ſomnioꝝ iucūdę ſunt,ꝛ q꞉ iratus i ſua mēte valde de vltione cogitat,ex hoc voluptate quadā afficitur, dico quadā qm̄ nō pfecta,quę tollat triſtitiā,atq꞉ iram. per quę diluiꝰ obiectio iratus enim triſtaꝰ, ꝛ voluptate afficiꝰ,nō tn̄ de eodē.triſtaꝰ enim pp illatā iniuriā.delectaꝰ vo pp vltionē cogitataꝫ,ꝛ ſperatā.Qua rōne fit,vt triſtitia ſe hēat ad irā,vt pn^m^.delectatio aūt,vt affectus. Qūo vo voluptas intellectualis excludat oēꝫ triſtitiā. 9° ęthico.perſpicuū eſt. de alijs aūt irę effectibus Ariſt. nō loqtur hic.

De feruore: q eſt effectus irę ſcd̄s.

¶ Pn̄t tn̄ eſſe dubitationes de eis,ꝛ p̊ de feruore,vr̄ eniꝫ prima facie irā nō efficere feruoreꝫ,qm̄ ea,quę per ſe feruorē excitant,tp̄is aſſiduitate magis augenꝰ,quēadmodū amor, diuturnitate tp̄is magis excreſcit.ſed ira per tp̄is moraꝫ tabeſcit q꞉(vt ſcribet Ariſto. poſtea)tp̄s quietat iram.igiꝰ ira non pprie feruorē efficit.pręterea feruor feruori appoſitus,euꝫ auget. Sꝫ maior ira ſuperueniens feruori,illuꝫ mitigat, vt videbitur ab Ariſto.igiꝰ ira non videꝰ feruorē efficere. pro altera parte eſt Ariſto.p̊mo de aīa,qui aſſerit iram feruorē efficere atq꞉ ebullitionē ſanguinis circa cor. Sed hęc dubitatio facile diluiꝰ,ꝛ facile declaraꝰ qūo ira feruoreꝫ efficiat.dictū eniꝫ eſt iram eſſe motū quēdaꝫ appetitus ad repellendā iniuriā,ꝛ q꞉ motus irę non eſt per modū retractionis,cui pportionaꝰ frigus, ſed magis per modū inſecutionis,cui pportionatur calor, ex hoc fit motus irę,q feruoreꝫ in ſanguine,ꝛ ſpiritibus efficit circa cor, qd̄ inſtrumentū eſt ad affectus animę producendos.Qr autem ita ſit ſigna hęc teſtantur(vt ph̄i dicunt)cor accēſuꝫ palpitat,corpus tremit,lingua prępedit, facies igneſcit,exaſperanꝰ oculi, ꝛ nequaquā recognoſcūtur noti, ore quidē clamorē format,ſed ſenſus quid loquaꝰ,ignorat:p quę diluunꝰ obiectiones.Prima quidē,qm̄ amor, ꝛ ira p tēpus tabeſcūt,qm̄ per tēpus tabeſcit memoria, quę fouet iraꝫ ꝛ amorē. Ira eniꝫ fit ex memoria iniurię illatę,(qua in ipſo tēpore tabeſcente)ira tabeſcit. Amor ēt tabeſcit,cum tabeſcit memoria,potiſſimuꝫ ſi amoris cā maneat in ſola memoria,nam(vt Ariſtote. ſcribit 8° ęthico.)cū diuturna ſit amici abſentia,obliuioneꝫ facit. Secus cuꝫ res amata,ꝛ cā iniurię pn̄tes fuerunt, nā tūc per tēpus amor ꝛ ira excreſcunt,qm̄ memoria magna,ꝛ continua eſt.Diluiꝰ etiā ſcd̄a,quoniā virtus cū in plura diuidiꝰ,ſemper debilior reddiꝰ, hac rōne qn̄ aliqs iratus vni,iraſcitur deinde alteri, erga primū,ira remittiꝰ, potiſſimuꝫ ſi ad ſm maior fuerit ira, cauſa eſt,quia prima iniuria,per quā quis iraſcitur contra primū, minor eſt ea iniuria,per quaꝫ iraſcitur cōtra ſcd̄m.ꝛ ſic ſcd̄a remittit primā,ſicuti dolor dolorem,obfuſcat. Sic eſt in amore,naꝫ ſucceſſore nouo vinciꝰ ois amor.hęc de feruore.

De tertio irę effectu.

¶ Deinde dubitamus ꝯtra tertiū effectū irę,quia nō vr̄ veꝝ,q̄ ira ipediat rōnē. nam ira(vt ſcribit Ariſt. 7° ęthicoꝝ)eſt cū rōne,igiꝰ nō impedit rōnē. Illud eniꝫ qd̄ eſt cum rōne,non videꝰ eſſe rationis impedimentū. Pręterea mens,cuꝫ rōcinaꝰ,nō vtitur inſtr̄o corporeo, igitur nō poteſt impediri ab ira,quę eſt paſſio,vel affectus corporeus.pro altera parte eſt Ariſt. qui pro tanto loqtur hic de ira, pro quāto docet ppter iram pertere iudiciū rōnis in iudice.ppea dicendū(vt primo lib° diximus)iraꝫ,quę rōnē antecedit,pertere rōnē,iraꝫ vo, quę rationē ſequiꝰ,velut cū appetitus ſenſitiuus ſm rationis ordinē moueꝰ cōtra vitia,non peruertere rōneꝫ, licet aliquo mō dici poſſit pturbare.Diluiꝰ ſcd̄m ex eo, q꞉ lꝫ mēs nō vtaꝰ corporeo inſtr̄o in ſuo pprio actu,q꞉ tn̄ indiget pro ſui actu explendo ſenſitiuis quibuſdā viribus,quarū actus ipediunꝰ corpore ipſo pturbato, neceſſe eſt pturbationes corporeas aliquo pacto iudiciuꝫ rōnis poſſe impedire,vt patet in morbis, ebrietatibus, ꝛ ſomnis.dictū eſt aūt iram,quę.ſ.antecedenter ſe habet ad rationē,maxime circa cor corporeā perturbationeꝫ efficere vſq꞉ adeo, vt ēt ad exteriora mēbra deriuetur. Qua rōne fit,vt ira hmōi inter ceteros animę affectus, maxime iudiciū rōnis pertat.

De taciturnitate.

¶ De quarto vo irę effectu,qui eſt ipſa taciturnitas,maxima dubitatio ē, qm̄ videmus a parte ad ſenſuꝫ hoies(cuꝫ ſunt in ira)maxie prūpere ad verba inordinata.ex alia parte eſt rō, nam iratus appetit vltionē,appetitus vltionis iducit taciturnitatē.igiꝰ taciturnitas eſt effect⁹ irę. ppea dicēdū iram (vt dictū eſt)ꝛ cū rōne aliqn̄,ꝛ p̄ter rōneꝫ interdū eſſe.ꝛ ppea ex vtraq꞉ p̄te ira pōt taciturnitatē efficere.ex parte qdē rōnis,qn̄ iudiciū rōnis adeo viget,vt licet nō cohibeat affectū ab inordinato appetitu vlciſcendi,cohibet tn̄ linguā ab inordinato mō dicēdi.ex parte vo,qua impedit rōnē,qm̄ pturbatio irę(vt diximus)vſqꝫ ad exteriora pducit, ꝛ potiſſimuꝫ ijs in mēbris i qbus expſſius emicat veſtigiū cordis, vt in oculis, i facie, in lingua,nā (vt dictū eſt)lingua ſe prępedit, facies igneſcit,oculi exaſperanꝰ.tanta igiꝰ poterit eſſe perturbatio irę,vt oīno ab ipſo loquēdi vſu impediaꝰ,ꝛ ſic ſequeꝰ taciturnitas. tūc diluiꝰ obiectū qm̄ cū ira nō fuerit intenſiſſima,non erit intēſiſſima pturbatio,ꝛ tunc iratus multiplicat inordinata verba.cū vo pturbatio ꝛ ira fuerint valde auctę ex vtraqꝫ parte(vt diximus)ſilentiuꝫ efficiūt.ex pte rōnis quidē cohibēdo inordinatū modū loquēdi, ex parte aūt pturbationis reddēdo in mēbris imobilitatē, vel ineptitudinē ad loquēdū. Hactenus de effectibus irę.

¶ Quoniā aūt cōtēptus eſt actus opinionis in id, qd̄ nihili dignuꝫ videꝰ(nam ꝛ mala ꝛ bona,ꝛ quę ad ea tendūt,ſtudio digna eē putamus.quęcūq꞉ aūt nihil ſunt,aut valde parua,nullo digna putamus)tres ſunt ſp̄ēs ꝯtēptus, ꝛ deſpectus, ꝛ detractio, ꝛ cōtumelia.

contemptus ολιγωρια paruipēſio.

deſpectus, καταφρονησις

detractio επηρεασμος eperea ſmus.

contumelia ὕβρις cōtumeliatio

¶ Cū deſcripſiſſet irā,ꝛ aſſignaſſet effect⁹ irę,nunc declarat cām irę,quę eſt cōtēptus,ſiue paruipēſio:ꝛ p̊ definit ꝯtēptū ſiue paruipēſionē, deinde eā diuidit i ſuas ſp̄ēs, declarādo vnāquāq꞉ illaꝝ. verba aūt Ariſt.legēda ſunt ſuſpenſiue vſq꞉ ibi tres ſunt ſp̄ēs.vt aūt definitio intelligaꝰ,annotatione dignū/paruipēſionē ſiue contēptū intelligi poſſe ꝛ paſſiue, ꝛ actiue.paſſiue quideꝫ actus opi/

nionis eſt eius, qui paruipēdit. actiue autem actus opinionis eſt eius, qui paruipēdit. qui eniʒ paruipēdit, opinionis actū erga ſe exercet hūc, quo ſe eſſe nullifactū putat. q ꝟo paruipendit, oſtēdit ſe opinari eū, quē ꝑuipendit, nullifacere. Ariſto. ergo deſcribit paruipēſionē actiue, ⁊ dicit, [qm̄ autē ꝯtēptus eſt actus opinionis] ſubaudi paruipēdētis [i id] .ſ. paruipēſi, [qꝺ nihili dignū vr̄.] cū eni in hoīe paruipēſo interdū multa ſunt .ſ. fortitudo, genus, ſcia, ⁊ alia id genus, actus, quo paruipēdens oſtēdit ſe factis, aut verbis aliqd eoꝝ nullifacere, q̄ in paruipēſo ſunt, dr̄ paruipēſio, ſiue ꝯtēptus, cū eniʒ paruipendēs aliquo ſuo actu (qui verbis, aut factis explicat̄) aliqd eoꝝ, q̄ in paruipēſo ſunt, nihil, aut paruū reputat, hic paruipēdere dr̄. ꝑ quę patet Ariſt. per opinionē reputationē accepiſſe. deīde ꝓbat hāc definitionē, ⁊ dicit, [nā ⁊ mala ⁊ bona, ⁊ q̄ tendūt ad ea] .i. ad mala ⁊ bona, [ſtudio digna eē putamus,] nō tm̄ eodē mō: nā mala ſtudio digna eſſe putamus, vt ea fugiamus. bona ꝟo ſtudio digna eſſe putamus, vt ea ꝓſequamur. [Quęcūqʒ autem] qui [nihil ſunt] .ſ. nullo pacto nec bona, nec mala, [aut valde parua] .i. bona vel mala, [nullo digna putamus.] igit̄ ſubaudi paruipenſio eſt act⁹ paruipēdētis, quo nullifacit, aut paruifacit paruipēſuʒ in aliquo, qꝺ eſt dignū ſtudio, vt in doctrina, fortitudine, genere, ⁊ in aliquo cęteroꝝ huius gn̄is. deīde terminādo ſuſpēſionez, diuidit paruipēſionē ſiue contēptuʒ in tria genera, ⁊ dicit, [tres ſunt ſpēs ꝯtēptus ſiue] paruipēſiōes, ſunt aūt hę, [⁊ deſpectus,] qui dr̄ gręce κα τα φρόνησις, [⁊] ſecūda ē [detractio,] quę gręce dicit̄ επηρεασμος, [⁊] tertia eſt [cōtumelia,] quę gręce dicit̄ υβρις.

Digreſſio de cauſis q̄ mouēt ad iram.

¶ Sed vr̄ nō oēs cauſas, q̄ mouēt ad irā, in his tribus ſpēbus ꝯtineri. naʒ (vt poſtea patebit) Ariſto. inter cās, quę mouēt ad iraʒ, aſſignat obliuionē, exultationē in aduerſis, denominatōēʒ maloꝝ, impedimentū ꝯſequēde ꝓprie volūtatis. igitur nō ſolū hęc tria genera paruipēſionis vident̄ ad irā ipſaʒ ꝓuocare. dicendū paruipēſionē ſolū eē irę prouocatiuū, ea aūt oīa, q̄ ad irā ꝓuocāt, tria tm̄ ſunt gn̄a, deſpectus, detractio, ⁊ cōtumelia: ⁊ ad hęc tria oīa reducunt̄. ꝑma rō fortaſſe huius eſt, qm̄ ira eſt appetitus nocumēti in altero, q̄tenus iratus hʒ rōnē iuſti vltiui. ⁊ iō iratus eaten⁹ quęrit vltionē, q̄tenus vltio iuſta vr̄. Juſta ꝟo vltio nō fit, niſi de eo, qꝺ eſt iniuſtę factū, quare id, qꝺ ad irā ꝓuocat, ſemꝑ ē aliqd ſub rōne iniuſti. Signū afferet Ariſt. ex eo, qꝛ ſi putauerimus eos, qui nocuerunt, iuſte nocuiſſe, nō iraſcimur, nō. n. fit ira ad iuſtū. Cōtingit āt nocumentū alicui iferri trifariā, aut ex ignorātia, aut ex affectu, aut ex electione. Ex electiōe qdē, qm̄ tūc maxie iniuriā aliqs facit, cū officit ex electione, vel ex iduſtria, vel ex certa malitia, vt diximus lib° ꝑ̊, ⁊ qnto ęthicoruʒ expoſituʒ eſt. Hac rōne aduerſus eos maxie iraſcimur, quos putamus ex induſtria nobis nocuiſſe. cū ꝟo putauerimus aliquos aut ꝑꝑ ignorantiaʒ, aut ꝑꝑ affectū nobis iniuriā feciſſe, aut nō iraſcimur, aut valde paruʒ cōtra eos cōmouemur. qm̄ nō vident̄ ꝑꝑ paruipēſionem egiſſe. ergo ꝑſpicuū eſt motiuuʒ irę eſſe paruipēſionē, ⁊ oē id, qꝺ ꝑuipēſio eſt. Scđa rō eſt, qm̄ paruipēſio excellētię hoīs aduerſat̄, qꝛ (vt diximus) q̄ hoīes verbis, aut factis oſtēdūt ſe nullo mō reputare digna eē, paruipendunt. Et qꝛ ex oībus bonis nr̄is aliquā excellentiā quęrimus, iō qꝺcūqʒ nocumentū nobis infertur, quatenus excellētię derogat, videt̄ ad paruipēſionez attinere. igit̄ paruipēſio, ⁊ oē id, qꝺ paruipēſio eſt, vr̄ eſſe mouēs ad irā. Tunc diluit̄ obiectū. qm̄ oīa illa ad paruipēſionem reducunt̄, quatenus ſunt euidētię ſigna paruipēſionis. obliuio eniʒ paruipēſionis ſignū euidēs eſt, qm̄ ea qua magna exiſtimamus, maxime memorię mādamus, igit̄ ꝑ locū ecōtrario ea, quoꝝ obliuiſcimur, nihil aut paruū putamus. Inſuꝑ qui in aduerſis alicuius hilareſcit, vel nō triſtat̄, vr̄ paruʒ curare de bono vel malo illius. igit̄ eſt ſignū paruipēſionis, ꝑterea qui impedit aliquā a ſui ꝓpoſiti aſſecutione nō ꝑꝑ aliquā vtilitatē ſibi inde ꝓuenientē, non vr̄ multuʒ curare de illius amicitia. igit̄ oīa hęc, quatenus ſunt ſigna contēptus, ad irā mouēt. Quare pʒ ſolā paruipenſionē eſſe motiuū irę, ⁊ id omne, qꝺ eſt paruipenſio, vel ad paruipenſionem reducibile.

¶ Nam ⁊ qui deſpicit, paruipendit, quę eniʒ putant nullo digna eſſe, hęc deſpiciūt. Quę autē nullo digna ſunt, paruipendunt.

¶ Enumeratis ſpēbus paruipēſionis, nūc ſeorſum agit de vnaquaqʒ, ⁊ ꝑ̊ de ipſo deſpectu, d̄ quo ꝓbat ꝙ ſit paruipēſio, ⁊ dicit. [Nā ⁊ qui deſpicit, ꝑuipēdit.] igit̄ ſubaudi deſpectus eſt paruipēſio. tenet argumētū per locuʒ a ꝯiugatis. nam deſpectus ⁊ deſpicere, paruipēdere ⁊ paruipēſio ꝯiugata ſunt. Qꝺ aūt qui deſpicit, paruipendat, ꝓbat in tertia figura hoc pacto paruipēdere eſt putare aliqua nullo digna eē. deſpicere eſt putare aliqua nullo digna eſſe. igit̄ in tertia figura deſpicere eſt paruipendere. de ſyll'o ꝑ̊ tāgit minorē, ⁊ dicit, [q̄ eniʒ putāt nullo digna eē, hęc deſpiciūt.] deinde tāgit maiorē, ⁊ dicit, quę aūt nullo digna ſunt,] ideſt quę aūt putant nullo digna eſſe, [paruipēdūt.] ſubaudi ꝯcluſionē, igit̄ deſpicere eſt paruipēpere. Or ſi deſpicere eſt paruipēdere, deſpectus erit paruipenſio. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, deſpicere apud latiniores interdū idē eſt, qꝺ contēdere, vt Quintilianus, nullā ego res humanas deſpicere ꝓuidentiam reor. cū eniʒ ea, q̄ contēdimus, quaſi deorſum ad pedes noſtros ꝓiecta aſpicere ſoleam⁹, deſpicere apud authores pro cōtēdere legit̄. apud ꝟo Ariſto. deſpicere eſt ſpecies ipſius ꝯtēptus, vt cuʒ dr̄, M. Tullius deſpectus eſt ab oībus, ſenſus eſt, ꝙ pro nihilo ſit habitus. ꝑꝑea Cicero deſpicere grauius fecit q̄ʒ cōtēptuʒ, cū dixiſſet, quēqʒ contēpſerit, deſpexerit, liberuʒ eſſe nunq̄ʒ dixerit apud aūt Ariſto. deſpicere eſt ſpēs contēptus. Sed quęres an deſpicere apud Ariſt. ſit verbis, an factis. dicenduʒ nos tunc aliqueʒ deſpicere, cum eū nullo dignū reputamus. Qua rōne fit, vt deſpicere ſit, cum nec verbis, nec factis contēdimus aliquem, nullam de eo mētionem faciēdo. hoc pacto, veteres deſpexerunt primam materiā, quatenus agentes de rerū naturaliū principȳs, nullam de prima materia mentionē fecerūt. Hac quoqʒ rōne Plato Democritum deſpexit, cum eniʒ omniū ph̄oꝝ in ſuis libris meminiſſet, Democriti nullā fecit mentionē. Simili cā Ariſto. deſpexit Hippocratē. cum enim multorū ſapiētū meminiſſet, Hippocratis nihil meminit, ergo deſpicere aliquem eſt de illo nihil recuſare, vtputa cuʒ nullo dignū ipſum putauerimus. deſpectus ergo fit ſilētio, non verbis, nec factis. Sed dices, ſi deſpectus fit ſilentio, tunc aliquis non ſemper iraſcetur propter aliqd cōtra ſe factum. Superius diximus: tunc aliqueʒ tacendo ad iram prouocare, cum videt̄ ex contēptu tacere, quaſi paruipendat alterius facultatem. Qua ratione fit, vt nō omne ſilere ſit deſpicere, ſed ſilere ex contemptu, quaſi paruipendendo alterius facultatem. Ex his recte Cicero ſentit, cum aſſerat inter contemptus maximum atqʒ grauiſſimum eſſe deſpectum.

¶ Et qui detrahit, contēdere videtur. nā detractio impedimentū voluntatibus eſt, non vt aliquid ſibi, ſed vt ne illi.

¶ Nunc

¶ Nūc de detractione oſtendit, ꝙ ſit ꝯtēptus. dicit aūt detractio grece εσυκοφαντισμος, qd̄ etiā latini exponūt, calūniam. Uerū detractio ⁊ calūnia (vt hic loqtur Ariſtoteles) ꝓ eodē habētur, dicit. [Et qui detrahit, contēdere videt.] ergo detractio eſt cōtēptus per locum a cōiugatis. Quod autē qui detrahit, cōtendat, ꝓbat, ⁊ dic. [Nam detractio impedimētuꝫ voluntatibus] ſubaudi alterius [eſt, non, vt aliquid ſibi] accidat. ſ. de fama, [ſꝫ vt ne illi] accidat aliqd de fama. Impedimētū autē nō eſſet, niſi eum, cui impedimēto eſt, paruipēderet, ac parum reputaret. ¶ Quo vero ad verba greca attinet, verbū contendere grece eſt καταφρονειν, qd̄ ꝓprie latine eſt deſpicere, Ariſto. tamē ꝓ contēdere accepit: quēadmodum etiā apud latinos cōtendere aliquādo ꝓ deſpicere accipit, vt autē intelligant ea, que Ariſt. dicit, aiaduerte volūtatem noſtrā aliquādo intēdere aliquā finē ad famam, atqꝫ honorē attinētem, veluti cum Ceſar volebat vrbem cum triūpho ingredi. Si ergo aliqs impediret Ceſarem a triūpho, hic detrahere Ceſaris fame, aut honori dicet. igit detrahere eſt iped:re voluntatē alicuius, ne ille honorē, vel famā intētam cōſequatur. verū impedire volūtatē alterius pōt eſſe, aut factis, aut dictis, ſiue verbis. Detrahere ergo eſt impedire volūtatē alterius dictis verbiſqꝫ, non autē factis. Quare qui profert verba ꝯ aliquē, quatenus in eis, qui audiunt malaꝫ opinionē generat de eo, ꝯ quem loqtur, dānū infert fame, atqꝫ honori, ⁊ ſic detrahit. Quatenus vero verba profert cōtra eū, videt paruipēdere. Impedire aūt volūtatem iterū poteſt eē aut publice, ⁊ manifeſte, aut priuatiꝫ atqꝫ occulte. qui impedit volūtatē alicuius occulte, priuatimqꝫ, hic ꝓprie eſt detractor. qui vero publice ac manifeſte, hic dicit contumeliator: vt poſtea patebit. Uiri igit qui non in ſenatu triūphuꝫ Ceſaris impedierūt, ſꝫ priuatim, atqꝫ occulte, dicebātur fame honoriqꝫ Ceſaris detrahere. Pōpeius vero qui in publico ſenatu impediuit Ceſaris triūphuꝫ, non detraxit Ceſari, ſed ꝯtumeliatus eſt, vt poſtea dicet. Addit tn̄ Ariſt. non vt aliqd ſibi accidat. ſ. detractori, ſed vt ne illi accidat, honor, vl fama intēta, cui detrahit. Detractor eni neqꝫ ad ſui honorem famāue, nec ad ſui vituperationem detrahit. ſed ſolū ꝓpter voluptatem, vel vt alteri diſpliceat, ergo detrahere eſt impedire verbis priuatis volūtatem alterius quā hꝫ, vt cōſequatur famā, vel honorem, vel nomen. Diximus vt cōſequatur famā, vel honorē, vel nomē, aut opinionē, qm̄ qui derogat alteri in diuitijs, vel in bonis nature, nō dicit detrahere. Hinc detractores dicuntur, qui fame vel honori alicuius occulte derogare enitunt. ⁊ ſic impedire volūtatē verbis, nihil aliud eſt, ꝙ ꝓhibere honorē vel famā intētam. per volūtatē eni honorē vel famā volitaꝫ intellexit. Qua rōne fit, vt nō imperite definierint q dixerunt detractionē eſſe denigrationē aliene fame per occulta verba ꝓductam. ¶ Sꝫ queres vtruꝫ detractor ſemꝑ diminuat a veritate ipſa: Dōm detractorem non dici, quatenus diminuit a veritate, ſed q̄tenus diminuit a fama vel honore, quod directe qdem fit, quādo falſum imponitur, vel quādo delictum amplificat, vel quādo occultū reuelat, aut deniqꝫ quādo id/qd̄ eſt bonuꝫ, dicit mala intētiōe factū eē. Indirecte vero, fit aut negādo bonum alterius, aut malitioſe reticendo, aut extenuando ipſum.

Digreſſio de‑ tho dra ctoꝝ

¶ Qd̄ autē non vt aliquid ſibi detrahat, manifeſtum eſt ꝑfecto, quoniam nec ſibi obfuturum exiſtimat. Timeret eniꝫ ⁊ non detraheret. nec profuturuꝫ vtiqꝫ in aliquo, quod ſit verbo dignum. Daret enim operam vt ab eo diligeretur.

¶ Accepit ꝙ detractor, cū alicuius fame vel honori detrahit, ex hoc qd̄ detrahit, nihil ſibi q̄rat, ideo hoc probat, ꝓponit tamē illud p̄mo, ⁊ dicit. [Qꝫ autem] detractor [non vt aliquid] dāni vel vtilis [ſibi]. ſ. accidat [detrahat, manifeſtū eſt ꝑfecto.] verbū detrahat, grece eſt ολιγωρει, qd̄ lꝫ contendere ſignificet, tn̄ pro detrahere accepit, ⁊ genus ꝓ ſpecie: vt ſenſus verboꝝ demōſtrat. Deinde hāc cōcluſionem ꝓpoſitam ꝓbat, ⁊ dicit. [Qm̄ ſibi nihil obfuturū exiſtimat,] nihilqꝫ dānoſi, per hoc qd̄ detrahit. cuius rōnē affert, ⁊ dicit. [Timeret enim ⁊ nō detraheret.] igit qui dtrahit, nihil dānoſi exiſtimat ſibi futurū. Qd̄ vero nihil vtilis exiſtimet ſibi aduenire, per hoc qd̄ detrahit, iterū ꝓbat, ⁊ dicit. [Nec vtiqꝫ] ip̄ꝫ detrahere [exiſtimat] ſibi [profuturum in aliquo, qd̄ ſit verbo] hoc eſt relatu [dignuꝫ.] cuius rōnem aſſignat, ⁊ dicit. [Daret eniꝫ operam] detractor ipſe, [vt diligeret ab eo,] cui detrahit, ⁊ ſic nō detraheret. Et ſi q̄ratur ꝓꝑ quid detractor detrahit, dōm euꝫ detrahere, vel diſpliceat, aut vt ſibi placeat. nec ob aliud, vtputo. ergo detractor inquātum impedit ne alicui accidat, qd̄ vult, detrahit. nā detrahere ꝓprie remouere, vel auferre eſt. Hinc per trāſlationē cum fame, glorie, honori, atqꝫ opiniōi detrahit, quatenus impeditur eius volūtas ne accedat fama, gloria, honor, quos deſiderat, ac vult, volūtatem impedire dicit. Ex his etiā pꝫ detractionem addere deſpectui, nam deſpectus eſt, quādo aliqs alium nullo dignum reputat Detractio vero, quādo lꝫ alium dignū reputet, tamē impedit voluntatem illius, ne finem intentum conſequatur. Uerum de differentijs haruꝫ ſpecierum repetemus in fine aliqua.

¶ Et qui cōtumeliatur, etiaꝫ paruipēdit. naꝫ cōtumelia eſt nocere, atqꝫ affligere in his, in quibus turpe patienti eſt, nō vt aliud qd̄dā ſibi fiat, ꝙ quod factuꝫ eſt, ſed vt voluptate afficiatur. Qui eni viceuerſa faciunt, nō cōtumeliantur, ſed vlciſcuntur.

¶ Nunc de cōtumelia agit, que grece dicit ὕβρις, ⁊ primo ꝓponit cōcluſionem, ⁊ dicit. [Et qui cōtumeliat, ēt paruipendit.] hec eſt cōcluſio, quā ꝓbat, ⁊ dicit. [Nam cōtumelia] ſiue cōtumeliari [eſt nocere atqꝫ affligere] ſubaudi alterū [in his, in qbus turpe patienti eſt,] vt in perſona, vel in ꝓpinquis, vel in bonis, vel i honore, vl in eis oībus, que patiēti turpia ſunt: atqꝫ honori eiꝰ derogant. Deinde cām finalem, ⁊ dicit. [Nō vt aliud qd̄dam ſibi fiat ꝙ factuꝫ eſt,] ideſt nō vlciſcendi cā, [ſꝫ vt voluptate afficiatur] i. ſed tātum gratia voluptatis habēde. qd̄ probat, ⁊ dicit. [Qui eni viceuerſa faciūt] i. iniuriam ꝓ iniuria reddūt, ⁊ parem leſionē pro pari inferunt, [nō contumeliant, ſed vlciſcuntur.] nā vlciſci eſt parem vel maiorē iniuriā pro pari reddere. g̃ qui cōtumeliatur, nullo alio fine cōtumeliatur, niſi gratia voluptatis habēde, ſed qui infert dānum gratia habēde voluptatis, hic nō exiſtimat eū, cui cōtumeliā infert. igitur qui cōtumeliat, paruipendit. quare cōtumelia eſt ſpēs paruipēſionis. ¶ Egidius inter has paruipēſiōis ſpēs differētiam aſſignās, dicit eas per additionē ſe habere, quatenus deſpicere nō plus dicit, ꝙ aliū non reputare. detrahere vero ſuper hoc addere volūtatis impedimentum, qa detractor impedit aliquos, ne cōſequantur, qd̄ volunt. Cōtumeliari deniqꝫ addere dāni illationē, naꝫ qui cōtumeliat, dānum infert. multi eni impediunt vo‑

Digreſſio de dr̄ia paruipē ſionum.

lũtatem alioꝝ,ne qḋ volunt,cõſequãtur,ꝗuis non iſerant cõtumelias.ſed cõtumelioſi impediũt volũtatem, inferendo ꝯtumelias.Alij magnę authoritatis viri differẽtiam afferũt inter hęc.ꝙ diſpicere ſit nõ reputare,⁊ hoc iudicaꝛ(vt dicũt)ex ſilentio facto ꝓpter cõtẽtum. Silẽtium eni factuꝫ ꝓpter cõtentuꝫ deſpectus eſt iudicium,nõ eni intelligere poſſum quonã mõ deſpiciens paruipẽdat ſolũ nõ reputãdo(vt Egi.putauit)niſi illḋ non reputare iudiceꝛ ſaltem per ſilẽtiũ,qḋ fit ꝓpter cõtentũ.Detrahere ꝟo ſit paruipendere,atqꝫ famę aliqd diminuere per ꝟba occulta.i.per ꝟba,quę nõ ſunt nota ei,a cuiꝰ fama detrahiꝛ.Cõtumeliari aũt ſit ꝟbis lędẽ ĩ manifeſto patienti.i.per ꝟba,quę ꝓferũtur in faciem eius,cõtra quem cõtumelia fit.Qui eniꝫ detrahit,obloquitur per ꝟba occulta nõ ſimpl'r,ſed ſolum patienti, qm̃ eo abſente dicũtur,qui ꝟo cõtumeliaꝛ per ꝟba ꝓlata in faciem patiẽtis oblo꜖tur.Sed pace tãtoꝝ virorum dixerim,hęc q̃ iſti dicũt,nõ videnꝛ bene dicta,qm̃ tunc cauſę quę mouent ad irã,non eſſent ſufficiẽter traditę ab Ariſto.eni qui verberaꝛ ipſe,vel aliqs ſuorum, vulneraꝛ ipſe vel aliqs ſuoꝝ,interficiꝛ ipſe vel aliquis ſuoꝝ,vel quouis alio mõ percutiꝛ ipſe,vel aliqs ſuoꝝ, iraſcitur ⁊ vltionẽ appetit:⁊ nõ ꝓpter deſpectuꝫ, nec ꝓpter detractionẽ,nec ꝓpter cõtumeliaꝫ,cum ꝑ eos oẽs hꝯ paruipẽſionis ſpẽs ſint per ꝟba.igiꝛ oportebit adhuc addere alias paruipẽſiõis ſpẽs quę ſunt per facta. Pręterea qui patiꝛ iniuriã in vxore,atqꝫ in eis,q̃ ſunt ſibi ꝓpinquę,iraſcitur,atqꝫ vltioneꝫ appetit,⁊ tñ ꝑ nullam ſpẽm earũ paruipẽſionuꝫ,quę enumeranꝛ ab Ariſtotele,qm̃ per eos oẽs illę paruipẽſiões ſunt per ꝟba. ꝓpterea dicẽduꝫ deſpectũ fieri per priuationẽ ꝟboruꝫ, factam ꝓpter cõtẽtuꝫ,detractionẽ ꝑ verba,quę nõ ſunt nota patiẽti.Cõtumeliã vtroqꝫ mõ.ſ.taꝫ ꝑ verba aliqñ, q̃ꝫ per facta,ſed nota patiẽti,ſiue alijs fuerint nota,ſiue non fuerint.℄ Sꝫ quęres vtrũ inter ꝯtumeliã,⁊ iniuriam ſit differẽtia:põt aſſignari hęc differentia,ꝙ iniuria ſit tam in occulto,q̃ꝫ in manifeſto,cõtumelia ꝟo iniuria ſit ſolũ in manifeſto patienti.Pręterea contumelia fit ſolum gr̃a voluptatis habẽdę.iniuria ꝟo ꝑꝑ voluptatẽ,⁊ ꝓpter vtilitatẽ,⁊ ꝓpter alias cauſas,quę primo huius enumeratę ſunt ab Ariſt.⁊ ꝙ ita ſit,ꝟba Ariſtote.demõſtrãt,cũ dicat,cõtumeliari eẽ nocere,atqꝫ affligere in his,in quibus turpe patienti eſt,nõ gratia vlciſcendi,ſed gr̃a delectãdi.Ubi nec ꝑ verba,nec per facta cõtumeliã fieri explicauit,quoniã denotauit vtroqꝫ mõ fieri poſſe,⁊ cũ dixerit[in qbus turpe patienti eſt,] dedit intelligere in manifeſto ipſi patienti,turpia enim patiẽti manifeſta ſunt patiẽti.Ex qbꝰ pꝫ ꝑmo Põpeiũ Cęſari non detraxiſſe in honore,vel fama,ſed cõtumeliatuꝫ eẽ,nã in ſenatu publice hortatus eſt,ne Romani triũphum Cęſari cõcederent.Pꝫ inſuper ſcḋo parideꝫ cõtumelia Iunonẽ affeciſſe cuius paruipẽſiõis meminit Iuno apud Uirgiliũ,cũ dicit,manet alta mẽte repoſtum iudiciũ Paridis,ſpretęqꝫ iniuria formę. Inſuper perſpicuuꝫ 3ᵒ cum Eneas Turnũ interfeciſſet,nõ vt cõtumeliatus,ſed vt vlciſcens fecit,dicẽs apud Uirgiliũ, tu ne hinc ſpolijs idute meoꝝ eripiere mihi:Pallas te hoc vulnere Pallas imolat, ⁊ pęnam ſcelerati ex ſanguine ſumit.hoc dicẽs ferrũ aduerſo ſub ꝑectore cõdit feruidus.Eneas igiꝛ nõ contumeliaꝛ Turno,ſed vlciſcitur ex iniuria Pallanti illata.Pꝫ iſuper nõ eẽ veruꝫ cõtumelioſum derogare honori:detractorẽ autẽ famę, nam ⁊ detractor ⁊ cõtumeliator derogant honori,⁊ famę.Uerũ cõtumeliator in manifeſto,detractor occulte.℄ Sꝫ adhuc dubitabis,qa oino Ariſto.videꝛ diminutus,cuꝫ nõ oẽs cauſas irę enumerauerit,nam adhuc ſunt cõuitium,improperiũ:ſiue opprobriũ ,ſuſurratio, deriſio,maledictio,⁊ ſubſannatio.Quibus eniꝫ his modis paruipẽdimus.Dõm Ariſt.ꝑtermiſiſſe deriſionem, nã ḋriſio fit ore,⁊ cachinnis,quę ſi fiat in manifeſto,reduciꝛ ad ꝯtumeliã,ſi in occulto,reducitur ad detractionem,ꝑtermiſit etiã ipſam ſubſannationẽ ꝓpter eandeꝫ cãm.nã ſubſannatio ꝓprie eſt irriſio quędã,quę rugata fronte,naſoqꝫ cõtracto fit.Quare ſi in manifeſto fit,reducitur ad cõtumeliã,ſi in occulto,ad detractioneꝫ Qz aũt ſubſannatio ab irriſione differat.Hieronymus cõtra Uig.teſtaꝛ dicens,rideas forſitan,⁊ mulierculaꝝ delirãmẽta ſubſannes,⁊ ad Marcel.quadrãte indignã eloquẽtia nare ſubſanno:qḋ ad te,qui deſertus es.pręte rmiſit etiã ſuſurrũ.qm̃ ſuſurrus ad detractionẽ reducitur.nõ eni fit niſi in occulto.Eſt eni ſuſurrus paruuꝫ, ⁊ ſubmiſſum murmur.Horatius leueſqꝫ ſub nocte ſuſurri.Unde ꝓprie eſt detractio,quę fit ad aures leui ac ſubmiſſa voce.vt Terẽtius iam ſuſurri audio ciuem atticam eẽ hãc ꝑtermiſit ẽt cõuitium,qa cõuitiuꝫ eſt,quoties per ꝟba reꝑſentaꝛ aliquis defectus,q eſt corporis vel animę,⁊ ſic,qui iniurioſe alicui dixerit eẽ cęcũ vel furem,cõuitiatus eſt,q ſi in manifeſto dixerit, reduciꝛ ad cõtumelioſum,ſi in occulto,ad detractorẽ. etiã ꝑtermiſit improperiũ ſiue opprobriũ,nam q iniurioſe alteri ad memoriã reducit obſequia,quę in neceſſitatibꝰ cõtulit,opprobrium cõmittit.qui ſi i manifeſto facit,reduciꝛ ad cõtumelioſum,ſi in occulto,ad detractorẽ.etiam maledictionẽ ꝑtermiſit.quoniã maledicere eſt ideꝫ,qḋ malum de aliquo dicere,qḋ ſi fiat i manifeſto, reduciꝛ ad cõtumeliã.ſi in occulto,ad detractionẽ, quare ſufficienter cauſas irę enumerauit Ariſto.quoniã enumerauit tres,ad quas cęteras reducere poſſumus.

℄ Cauſa autẽ voluptatis cõtumeliãtibꝰ eſt, quia putãt malefaciẽdo ſe excedere magis. ꝓpter quod ⁊ iuuenes, ⁊ diuites cõtumeliatores ſunt.excedere eni putãt ꝯtumeliãdo.

℄ Egidius nõ ſpernendus Ariſt.expoſitor Ariſtotelem aſſerit nũc velle inueſtigare cauſaꝫ irę,⁊ ea,in qbus habet eẽ ira.⁊ ſm Egidiũ Ariſt.ꝑmo oſtẽdit quãdo ⁊ quõ hꝫ eẽ paruipenſio ex parte paruipẽdẽtis,⁊ ſic per cõtumeliãtes intelligit paruipẽdentes.Quę expõ lꝫ verbis Ariſt.accõmodari poſſit,tñ clarius videꝛ mihi Ariſto. velle declarare cõtumeliatores ob nullaꝫ aliã cauſam cõtumeliari,niſi vt delectenꝛ.nam cũ dixiſſet contumeliatores cõtumeliari ob voluptatẽ,nunc exponit cãm, quare cõtumeliatores ob nullam cãm aliã contumeliantur,niſi vt delectenꝛ,⁊ dicit.[Cauſa autẽ voluptatis cõtumeliantibus eſt].i.cur cõtumeliatores cõtumeliantur ob voluptatẽ,eſt,[qa putant malefaciẽdo].i.contumeliando[ſe magis excedere]eos,qbus cõtumeliaꝫ inferũt.⁊ aſſignat ſignũ,⁊ dicꝛ[Propter qḋ ⁊ iuuenes,⁊ diuites]pro maiore pte[cõtumeliatores ſunt,]cuius cãꝫ repetit,⁊ dicit,[Excedere eni putant cõtumeliãdo.]pꝫ igiꝛ contumeliatores nõ niſi,vt voluptate afficiantur, cõtumeliari.¶ Quo ꝟo ad rationem attinet aiaduerte eos magis eẽ cõtumeliatores qui diligũt excellẽtiã,cupiuntqꝫ videri inter alios ſublimiores.Tales ſunt iuuenes,qui ob ętatis caliditatẽ,ſanguiſqꝫ feruoreꝫ,ſunt laudis,atqꝫ honoris ſemꝑ percupidi,⁊ etiã diuites,qui ob fortunę fauorẽ,ambitioſi ſemꝑ ſunt.Cuꝫ eni in fortuna exuperãt,in oĩbus excellere poſſe putant.Hoc declarat ⁊ nomẽ.diciꝛ eni diues,quaſi deꝰ.iccirco,vt deꝰ nihil indiget,ita diues ob fortunę fauorem nihil ſe indi

gere arb itrāt. Hinc diuites tument, ⁊ ob fortunę fauorem diligūt excellētiam. Quare nō ab rōne ⁊ diuites, ⁊ iuuenes ꝯtumeliatores ſunt. iuuenes natura. diuites autem fortuna. Qūo ꝟo ea, quę a fortuna ſunt, poſſint inducere in nobis mores peculiares, poſtea diſputabit̄, non eni de ętate eſt ambigendū, naʒ nemo dubitat ętates inducere poſſe in nobis diuerſos mores. Quare relinquitur quęſtio quo modo ea, quę nō ſunt a natura, poſſint mores mutare: de quo poſtea.

¶ Contumelię aūt vituperatio. qui enim vituperat, contumeliatur. Nam quod nullius rei dignum eſt, nullum habet honoreʒ neqꝫ mali, neqꝫ boni.

¶ Egidius exponit Ariſt. oſtēdere cauſaʒ paruipēſiōis ex parte ꝑſonę paruipēſę. Ego ꝟo clarius expono Ariſtotelē velle hic remouere dubitationē nō paruā, nam cū dixerit tres eſſe cauſas irę in trib⁹ ꝓuipenſionis ſpeciebus cōtentas, cōtradicit quiſpiā, naʒ iniuriās contēdit, ⁊ tn̄ vituperatio vel iniuria nec eſt deſpect⁹, nec detractio, nec cōtumelia. nā lʒ q̄dam iniuria ſit contumelia, nō tamē omnis iniuria eſt ꝯtumelia, nec detractio, nec deſpectus reſpōdet, ⁊ dicit. [Contumelię autē] ſubaudi ſpēs eſt [vituperatio] .i. iniuria, accepit enim ꝟbuʒ ατιμια, pro iniuria. ⁊ ꝯtumeliā pro genere oium iniuriarū, per quas poſſumus ꝓuocari ad iram: exceptis tn̄ deſpectu, ⁊ detractione. Ois eni iniuria, quę nec deſpectus, nec detractio eſt, cōtumelia eſt: vt hic loq̄tur Ariſ. ꝙ aūt omnis iniuria ſit cōtumelia, ꝓbat per locuʒ a cōiugatis, ⁊ dicit. [Qui eni vituperat] i. iniuriat̄, [cōtumeliatur.] igitur iniuria ſiue vituperatio eſt ꝯtumelia. verbuʒ autē cōtumeliatur, gręce eſt ολιγωρει. Sed ꝓ contumeliatur accepit. Oꝫ autē qui vituperat, cōtumeliet̄, probat, ⁊ ſyll'us eſt, qui aliquem nullius pręcÿ ęſtimat, contumeliat̄, qui vituperat aliquē nullius p̄cÿ ęſtimat, igitur qui vituperat, cōtumeliatur. De rōne aſſignat minorem non in ꝓpria forma, ſed quo ad ſenſum, ⁊ dicit. [Qđ enim nullius rei dignuʒ eſt, nullū habet honorē] ideſt nullius p̄ciÿ eſt, [neqꝫ mali, neqꝫ boni,] ꝑ quę vult habere eū, qui vituperat aliquē, nulli⁹ p̄ciÿ eum ęſtimare, neqꝫ quo ad bonū, neqꝫ quo ad malum, quę fuit minor. Maior autē ⁊ cōcluſio ſupplēdę ſunt, ⁊ habet̄ ſyllogiſmus. ⁊ ſic habet̄ vituperationē eſſe ſpēm cōtumelię: ⁊ ſic nulla cauſa irę eſſe pōt, quę nō contineat̄ inter dictas tres cauſas. Aduerte tn̄ ꝙ ſi contumelia acciperet̄ preſſe ꝓ iniuria, quę fit ꝟbis tm̄, ⁊ ī manifeſto, contumelia eſſet ſpēs iniurię atqꝫ vituperationis, ⁊ hoc pacto nō loq̄tur Ariſt. ſed ſi cōtumelia accipitur ꝓ omni iniuria, quę nec eſt deſpectus, nec detractio, ſic erit gen⁹ vituperationis: atqꝫ iniurię.

¶ Propterea iratus Achilles dicit, dehonorauit. Nam accipiēs, venerationem habet, ipſe eſt auferens. Ac ſi aliquem inhonoratū exulem: quaſi ꝓpter hęc iratus.

¶ Secūdo idem ꝓbat ex eo, ɋ vituperatio videt̄ ſpēs irę, ⁊ cuʒ non ſit deſpectus, nec detractio. igit̄ eſt contumelia. Quod autē vituperatio ſit ſpēs irę, ꝓbat, exemplo Achillis apud Homerū, qui iraſcebat̄ ex eo, ɋ nō eſt honoratus. igit̄ dehonorās, vel qui nō honorat eū, quem dʒ honorare, cōtumeliat̄, ⁊ dicit. [Propterea iratus Achilles dicit] apud Homerum, ητιμησεν, ελων γαρ εχει γερας, αυτος απουρας, και ως ει τιν' ατιμητον μετανασην. i. [dehonorauit] .ſ. me [nam accipiens] .ſ. honorem [venerationē hʒ] ſubaudi ab eo, a quo honorem accipit. [ipſe autē] .ſ. Hector aduerſarius, vel alius quiuis [eſt auferēs] honorem, [ac ſi aliquē inhonoratum exulē] me .ſ. ęſtimās, [quaſi ꝓpter h̄] Achilles eſſet [iratus,] ꝑ quę dedit itelligere dehonorationeʒ (quę vituperatio eſt) cauſam eē irę. ⁊ cum nō ſit deſpectus, nec detractio. igit̄ vituperatio eſt cōtumelia. h̄ pacto Juno apud Uirgiliū irata dicit, en qſq̄ꝫ numen Junonis adoret, p̄terea aut ſupplex aris īponat honoreʒ: quę non dixiſſet irata, niſi fuiſſet in honore ſpreta, quē mereri ſe arbitrabatur.

¶ Conuenire autē putant magnifaciēdos eē a minoribus, genere, potentia, virtute, ac oīno eo, in quo multuʒ excellūt, vt diues in pecunÿs pauperem, ⁊ rhetoricus in dicendo eum, qui nō poteſt dicere, ⁊ princeps ſubditum, ⁊ qui ſe in principatu dignum arbitrat̄ eum, qui dignum ſubdi.

¶ Cū declaraſſet qđ cōtēptus ſiue paruipēſio ſit, ⁊ quot eius ſpēs, ⁊ qđ vnaquęqꝫ earū ſit, ⁊ declaraſſet vituperationē eſſe ſpēm cōtumelię, nunc exponit ea, in qb⁹ eſt cōtemptus, ſiue paruipēſio ipſa, ⁊ p̄mo exponit ea, in qbus maiores a minorib⁹ magnifieri volunt, ⁊ dic̄. [Cōuenire autē putāt] .i. cōueniēs eē omnes arbitrant̄, maiores ſubaudi [magnifaciēdos eē a minorib⁹,] vno mō [genere] ac nobilitate, alio modo [potētia] ac virib⁹ ciuilibus. alio mō [virtute] .ſ. animi, ⁊ corporis. [⁊ omnino eo] volunt ſe omnes maiores eē magnifaciendos a minoribus [in quo] maiores minores [excellunt, multum,] q̄cq̄d illud ſit. ⁊ aſſignat exempla, ⁊ dicit. [Ut diues pauperem] .ſ. excedit [in pecunijs,] ⁊ ſic in pecunÿs vult magnifieri a paupere. [⁊ rhetoricus in dicēdo] excedit [eum, qui nō pōt dicere,] ⁊ ſic vult magnifieri ab eo, [⁊ princeps] excedit [ſubditum] in principatu, ⁊ ſic vult magnifieri a ſubdito. [⁊ qui ſe in p̄ncipatu dignuʒ arbitrat̄,] excedit [eum, q] ſe arbitrat̄ [dignuʒ ſubdi,] ⁊ ſic ab eo vult magnifieri. Ex his ꝑ contrarium vult cōcludere in his oībus eē paruipēſionem. Cū enim dicit̄ ab aliquo, ꝙ aliquis nō ſit diues, cuius ꝓfeſſio eſt in diuitÿs, hic ab illo paruipēditur. ⁊ cuʒ dicit̄ ab aliquo ꝙ aliquis nō ſit rhetor, cuius ꝓfeſſio eſt in rhetorica, hic paruipendit̄ ⁊ alicui dicit̄, ꝙ non ſit dignus p̄ncipatu, cuius ꝓfeſſio eſt in gubernando, ac principādo, hic ab eo paruipendit̄, ⁊ ſic in his oībus, in quib⁹ aliq̄s ſe putat excedere, erit paruipēſio. Qua rōne apparet in quibus rebus eſt ira, nam potiſſimū in his eē videt̄, per q̄ hoībus videt̄ ꝙ deprimant̄ in ſuis excellentÿs.

¶ Unde dicitur, animus autē magnus eſt in diuis regibus. ⁊ alibi, poſtea habent iram. Ulciſcuntur enim ꝓpter excellentiam.

¶ Cum dixiſſet irā competere diuitibus, ⁊ etiaʒ iuuenibus, ꝓpter excellētiam, hoc nūc demonſtrat per poetā, ⁊ dicit. [Unde dicit̄] .ſ. a poeta, θυμος δε μεγας εστι διοτρεφεων βασιληων. i. animus autē magnus eſt in diuis regibus. ⁊ accepit animū pro ira. q. d. ⁊ ira magna eſt in diuis regibus: ⁊ oſtēdit qualis ira in regib⁹, ⁊ dic̄. [Et alibi] etiā dicit̄ a poeta αλλα γε και μετοπισθεν εχει κοτον. i. [⁊ poſtea habēt] hoc eſt ſeruāt [irā] cuius cām aſſignat, ⁊ dicit. [Ulciſcunt̄ eni ꝓpter excellentiā,] ɋ igitur reges habēt iraʒ, ⁊ vlciſcunt̄ ꝓpter excellētiam, ideo bene dictū eſt diuites ꝓpter excellētiam iraſci ac contumeliari. rōne eni excellentię, in qua quis cogitat ſe eſſe deꝑſſiuʒ, conſurgit ira, ⁊ ſeruatur tāto ma

alibi αλλα ſed

gis, quanto excellentia fuerit maior.

¶ Adhuc autez a quibus aliqs putat debere bene pati. Hi autem ſunt, quibus benefecit, aut facit, aut ipſe, aut ſuorũ aliquis, vel p ſe ipſum aut vult, vel voluit.

¶ Nũc exponit quãdo paruipenſio amplificat̃, vel fortaſſe cum expoſuiſſet eos, qui maxie parati ſunt iraſci, nunc exponit pſonas qbus iraſci ſolemus, ⁊ dicit. [Adhuc autẽ] tunc paruipẽſio amplificatur, cum aliqs paruipẽditur ab aliqbus [a qbus putat debere bene pati,] ideſt bene grãs recipere, ⁊ q ſint hi, exponit, ⁊ dicit. [Hi autẽ ſunt, qbus benefecit, aut] ſubaudi [facit] bene. ſcilz [aut ipſe, aut ſuo℞ aliquis,] dico benefecit, [vel per ſe ipſum, aut vult, vel voluit] eẽ benefaciẽdum per alios. Cum eni hi, quibus benefecit, ſint igrati, maxime hõ illis iraſcitur, cuz ab eis paruipẽditur. Hęc de amplificatione, ⁊ de pſonis, qbus maxime iraſci ſolem⁹. ¶ Sed occurres, nã (vt poſtea dicemus) maxime aliq iraſcuntur, cũ triſtant̃, vt infirmi, egẽtes, ⁊ qui nõ habẽt id, qđ concupiſcũt. Sed hęc oĩa ad defectũ ptinere videntur. igit̃ defectus magis q̃ȝ excellẽtia facit pronũ ad iram. Fortaſſe dõm tam excellẽtiam, q̃ȝ defectũ facere magis pronũ ad iram, nõ tamẽ eadẽ rõne. nam excellẽtia facit pronũ ad iram magis ratiõe habita ad cãm, quę mouet ad iram, qm̃ cauſa, quę mouet ad irã, eſt iuſta paruipenſio, ergo quãto aliqs erit excellẽtior tãto iniuſtius paruipenditur in eo, in quo eſt excellẽtior. Quare q ſunt in aliqua excellẽtia, tunc maxime iraſcunt̃, cum vident ſe paruipendi in eo, in quo putãt ſe excedere. Ut ſi diues in diuitijs, ⁊ orator in dicendo paruipẽdit̃: ⁊ ſic de cęteris, quare rõne habita ad cãm, quę mouet ad iraz, excellentia facit magis pnuz ad iraz, defectus autẽ facit magis pronuz ad iram rõne habita ad diſpõnem, q̃ reliqtur ex tali cauſa, hoc eſt rõne habita ad triſtitiã, q̃ relinquit̃ ex tali cauſa, mouẽte ad iram. Manifeſtuz eni eſt nihil mouere ad irã, niſi efficiat nocumẽtuz, qđ contriſtet: ⁊ quia in defectibus hoĩes ſunt apti magis triſtari, igit̃ rõne habita ad diſpõnez derelictam ex cauſa / hͣ eſt ad triſtitiã / hoĩes pp̃ter defectuz ſunt magis apti iraſci, pp̃ter hanc cãm hoĩes infirmi, vel alijs defectib⁹ diſpoſiti facilius iraſcunt̃: qm̃ facilius triſtant̃. igitur ſi cõſideremus iram rõne habita ad cãm, excellẽtes ſunt proniores ad iram, ſin autẽ rõne habita ad triſtitiã, quę eſt diſpoſitio derelicta ex cauſa, defectuoſi ſunt proniores ad iraſcendum.

Dubitatio.

¶ Manifeſtum igitur iam ex his, quo nam modo ſe habentes ipſi iraſcantur, ⁊ quibus, ⁊ quales ob res.

¶ Tria pp̃oſuit agere circa vnamquãq; paſſionẽ, quorum alterum erat, quonã modo ſe habẽtes iraſcantur homines, alteruz quibus perſonis, tertiuz vo q̃lib⁹ cauſis, rebuſq;. Hęc itaq; tria pro parte patent ex his, quę dixit de ira, ⁊ de cõtẽptu. Primũ quidez, qa excellẽtes plus cęteris, Scđz vo, qa his perſonis, a qbus expectamus honorẽ, ⁊ gratias, ſi ab eis non honorent̃. Tertiũ, qa pp̃ter paruipẽſionem, paruipẽſioniſq; ſpẽs. aut melius dicamus ꝙ ex his, quę dicta ſunt, pateat generatiz, quonã mõ ſe habẽtes iraſcant̃. quoniã contẽpti. ⁊ qb⁹, quoniã cõtẽnentibus. ⁊ quas ob res, qm̃ ob deſpectuz, detractionẽ, ⁊ cõtumeliã. Hęc gñatiz de locis irę.

¶ Nam ipſi qdem, quãdo triſtant̃. Qui eni triſtatur, aliqd expetit: ſiue ad oppoſituz qs ſe obijciat, vt ſitienti ad bibẽdum. ſiue non, idem ſilr videt̃ facere. ⁊ ſiue cõtrafaciat qſpiam, ſiue nõ cooperet̃, ſiue in aliquo qſpiã perturbauerit, oĩbus cũ ſic ſe hȝ, iraſcit̃.

¶ Et lȝ generatim Ariſt. illa tria declarauerit, nunc ſpeciatim per partes ea declarat, ⁊ p̃mo quo mõ affecti iraſcamur: ⁊ vult breuiter ꝙ conſtituti in triſtitia, atq; dolore magis iraſcibiles ſint q̃ȝ alij. Cauſa aũt, qm̃ tales in appetitu cõſtituti, ⁊ nõ potentes cõſequi, qđ expetunt, videt̃ eis, vt vnuſq́ſq; impedimẽto ſit ad cõſequẽdum volũtatem. Et qa vna paruipenſionis ſpẽs eſt impedimẽtũ volũtati cõſequẽdę, ideo qui in h⁹ appetitu ſunt conſtituti, cũ aſſequi non poſſint, qđ intẽdunt, vidẽtur maxime iraſcibiles, dicit. [Nã ipſi quidẽ] ſubaudi maxime iraſcũtur, ac facillime ad irã pͦuocant̃, [quãdo triſtant̃] .i. quãdo in triſtitia ac dolore cõſtituti ſunt, cui⁹ cãm affert, ⁊ dicit. [Qui eni triſtat̃.] ſemp ſubaudi [aliquid expetit,] qđ ſubaudi nõdum cõſequutus eſt veluti q famę triſtat̃, cibuz appetit, quem nõdum ꝯſequutus eſt, nã ſi cibum conſequutus eẽt, non appeteret: hoc vȝ. ſuppoſito, ꝙ qui triſtat̃, ſemp aliquid appetat, quod nõdũ cõſequutus eſt, declarat quonã mõ hic facile iraſcit̃, ⁊ aſſerit hũc facile iraſci, qa hȝ fomentum irę. ſ. triſtitiam, pp̃ter quã putat vnũquẽq; eẽ ſibi impedimento ad cõſequẽduz ſuam volũtatem, pp̃ter quã nõdum acqſitam, eſt in triſtitia. Et ſic putãdo vnũquẽq; eẽ cãz non cõſequẽdę voluntatis, putat vnũquẽq; cauſam eẽ ſuę triſtitię, ⁊ ſic vnicuiq; iraſcit̃. dicit. [Siue ad oppoſitũ quis ſe obijciat, vt ſitienti ad bibẽduz,] huic iraſcitur, qa ſe obijcit. [ſiue nõ] .ſ. ſe obijciat, qui in appetitu ac triſtitia eſt [idẽ ſimilr videt̃ facere] .ſ. eodẽ mõ videtur triſtari. igit̃ cõtra eum iraſcit̃ triſtis, qa ſe obijcit, ꝯ͂ hunc vo, qa lȝ non ſe obijciat, videt̃ ſimilr ipſi triſti ſe obijcere. igit̃ cõtra ambos iraſcit̃. ⁊ hoc epilogãdo exponit, ⁊ dicit. [Et ſiue cõtrafaciat qſpiam,] ita vt impediat ad bibẽdum, [ſiue] nõ faciat cõtra, ſed videat̃ facere cõtra, quatenus [nõ cooperet̃] pro volũtate, ⁊ deſiderio ſitientis, [ſiue] non omnino faciat cõtra, ſed videatur oĩno facere cõtra, quatenus [qſpiaz in aliquo p turbauerit] appetituz bibendi, [cũ] appetens aliqd, qđ nõduz cõſequitur [ſic ſe hȝ] .ſ. in dolore ac triſtitia [oĩbus iraſcit̃] oĩbus dico ⁊ impediẽtibus ⁊ nõ impedientibus, mõ videant̃ impedire. nam illis, qdem, qa reuera impediũt, his vo, qa pp̃ter triſtitiã nõ diſcernũt ſi impediant, vel ne. Et pp̃terea his iraſcunt̃, qa vident̃ impedire. Quapp perſpicuũ eſt, qm̃ rõne habita ad fomẽtuz ſiue diſpõnẽ, per quã iraſcimur, hoc eſt rõne habita ad triſtitiaz, qui ſunt in defectu, atq; appetitu, maxie iraſcibiles ſunt, ⁊ lõge magis q̃ȝ qui ſunt in excellẽtia. Rõne autẽ habita ad cãm irę, quę eſt iniuſta paruipẽſio, qui in excellẽtia ſunt, longe magis iraſcibiles ſunt, cũ paruipendunt̃: q̃ȝ qui ſunt in defectu. de his ſuperi⁹ eſt dictũ. ¶ Quo vo ad rõnem attinet, attẽtione dignũ eum, qui impedit appetitũ ſitientis, detrahere, vt dictũ eſt, qui aũt detrahit, paruipendit. qui vo paruipendit, mouet ad irã. Quare in doloribus conſtituti facile iraſcũtur, qm̃ habẽtes fomẽtuz irę. ſ. triſtitiã, ab oĩbus ipediunt̃, vel ab omnibus vidẽtur impediri, cum non diſcernant pp̃ter paſſionem: quę eſt triſtitia: a quibus impediunt̃, vel vident̃ impediri, ⁊ quia ab oĩbus vident̃ impediri, pp̃ter paſſionẽ triſtitię, oĩbus iraſcunt̃.

¶ Quapropter ęgrotantes / pauperes / amantes, ſitientes, oĩnoq; cupientes, qui non aſſe

pauperes πενομενοι indigentes,

facile côcitabiles εὐπαροξυντοι facile incêſibiles

quunt̃,iracũdi ſunt,facileq̃ cõcitabiles.

℄ Ex his cõcludit qui facile iraſcant̃ quaſi noiatiȝ,⁊ dicit.⌊ Quapp ęgrotantes,pauperes⌋.ſ.qui indigẽt,⌊ amãtes,ſitiẽtes,oĩnoq̃ cupiẽtes,qui nõ aſſequunt̃⌋ſubaudi quod cupiũt,⌊ iracũdi ſunt,facileq̃⌋ad iram⌊ concitabiles,⌋atq̃ incẽſibiles.cauſa aſſignata eſt,qm̃ oẽs hi ſunt in paſſione doloris ac triſtitię cõſtituti,⁊ ſic non diſcernũt,⁊ putant ab oĩbus impediri,⁊ ſic ab oĩbus paruipẽdi.Quare facile ꝓuocãtur ad iram,ſaltẽ rõne habita ad diſpõnem,per quã iraſcimur:vt dictuȝ eſt.Dixit autem ſpeciatiȝ ſitientes,qa fortaſſe appellatiõe ſitiẽtiũ intellexit eſuriẽtes.aut fortaſſe qa ſitis cęteris paribus eſt appetitus intẽſior famę.Quę ꝟo differẽtia ſit inter iram, ⁊ iracũdiam,iratũ ⁊ iracũdum,lȝ de his poſtea.tñ quãtum noſtro ꝓpoſito ſeruit,aiaduerte,vt Donatus ingt, ꝙ ira de cauſa eſt,iracũdia de vitio multum iraſcentis. Seneca lib° de ira,ira ingt quo differat ab iracũdia,apparet quo ebrius ab ebrioſo,⁊ timẽs a timido. Irat⁹ poteſt eẽ non iracũdus,⁊ iracundus põt aliquãdo nõ iratus eſſe.Et ſi Cicero lib° 3° tuſcul.iracũdiam ꝓ ira ſumpſit,cum dixiſſet iracundia eſt vlciſcendi libido.Uerũ de his poſterius.

iratus iracũdus, ira iracundia,

℄ Maxime qdem qui ad p̃ſentes paruipendunt. Ut ęgrotus qdem eis,qui ad ęgritudinem. Pauper eis,qui ad egeſtatem. Militans eis,qui ad militiam. Amans eis, q ad amorem. Similr autem ⁊ in cęteris.

℄ Nunc Ariſto.exponit ea,e qbus ira concreſcere, atq̃ amplificari ſolet,⁊ dicit.⌊ Maxime qdem⌋ iraſcuntur hoies ijs,⌊ qui ad p̃ſentes⌋.ſ.fortunas ↄ̃fectuſq̃⌊ paruipendunt.⌋nam in hoĩbus aliqua paſſione affectis maxime cõcreſcit ira,ſi circa ea moleſtant̃,quorũ paſſiõe affecti ſunt.oñdit ergo p̊ hoies paſſiõe aliqua affectos, tunc maxime iraſci cũ moleſtant̃ circa ea,quoꝝ paſſione affecti ſunt:⁊ aſſignat exẽpla:⁊ dicit.⌊ Ut ęgrotus qdem eis⌋maxime iraſcit̃,⌊ qui ad ęgritudinem⌋ pñtem paruipẽdunt,⌊ pauper eis⌋maxime iraſcit̃,⌊ qui⌋paruipẽdunt⌊ ad⌋pñtem⌊ ęgeſtatem.militans eis,qui⌋ paruipendũt⌊ ad militiam⌋p̃ſentem.⌊ amans⌋iraſcitur eis, q⌋ paruipendũt⌊ ad amorem⌋p̃ſentem.⌊ Silr aũt ⁊ in cęteris,⌋ergo cõcreſcit ira,quo iratus ꝑuipendit̃ in eo affectu,quo p̃ſentaneę laborat.Cauſa autẽ ꝑſpicua eſt,quoniã iſti augent triſtitiam,quę eſt fomẽtum,atq̃ ſumma diſpoſitio ad iram.aucto aũt fomẽto,atq̃ diſpõne,per quã iraſcimur,neceſſe eſt irã amplificari, atq̃ ↄ̃creſcẽ.

℄ Si autem non,tamẽ in quocũq̃ impediantur,etiam iraſcentur. Pręparatur enim a p̃ſenti perturbatione vnuſquiſq̃ ad irã,quę eſt contra vnumquẽq̃.

℄ Scdo nũc oſtendit,hoies,qui ꝑturbatione aliq̃ laborant,etiã iraſci,lȝ non moleſtent̃ in ea ꝑturbatiõe,in q̃ laborãt,ſed in alijs:⁊ dicit.⌊ Si autẽ non⌋.ſ.moleſtẽtur in ea ꝑturbatione,in qua laborant,ſed in alijs qbuſuis⌊ impediant̃,etiã iraſcent̃,⌋ vt ſi amãs non in re amatoria impediat̃,tñ in quouis alio impedit⁹ fuerit,iraſcet̃. ⁊ aſſignat cãm:⁊ dicit.⌊ Pręparat̃ eniȝ a p̃ſenti ꝑturbatione vnuſqſq̃ ad iram.⌋q̃ſi⌊ contra vnũquemq̃.⌋cũ eniȝ eſt ꝑturbatio,ac triſtitia in aliquo,facit,vt non diſcernat eos,cõtra quos dȝ,⁊ contra quos non dȝ iraſci, ⁊ cum habeat ꝓximã diſpõnem ad iram,facit,vt idifferenter iraſcat̃ contra oẽm:tam cõtra eos,qui moleſtãt in paſſione,q̃ cõtra eos,qui moleſtant in alijs a paſſione.¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,illa ꝟba,⌊ ſi autẽ non,tñ in quocũq̃ impediant̃,etiaȝ iraſcentur,⌋in gręco codice nuper imp̃ſſo non reperiuntur,ſed in antiquo. Ideo tranſlatio vetus bene ſe habet.

℄ Adhuc autem ſi cõtraria fortaſſe expectauerat. Maiorem eniȝ infert doloreȝ,qđ magnum eſt, ⁊ p̃ter opinionem:quemadmodũ etiam delectat,ſi p̃ter opinionem magnuȝ ꝑfecto factum ſit,quod optatur.

℄ Deinde declarat eos,q in ꝑturbatione ſunt,facile iraſci,lȝ non moleſtent̃ in ea ꝑturbatione,in qua laborãt, nec in alijs ab illa,ſed in cõtrario eius,qđ ſperabat,atq̃ appetebat:⁊ dicit.⌊ Adhuc auteȝ⌋ſubaudi facile iraſcitur⌊ fortaſſe⌋aliqnis in ꝑturbatione cõſtitutus,⌊ ſi ↄ̃ria⌋euenerint eoꝝ,q̃⌊ expectauerat:⌋ſubaudi ſi ꝑꝑ paruipẽſionem illa euenerint.⁊ aſſignat cãm:⁊ dicit.⌊ Maiorem eni infert dolorem⌋ſubaudi malũ,⌊ qđ magnum eſt,⁊ p̃ter opinionẽ⌋ ꝓpter moleſtiã atq̃ paruipenſionem euenerit.⌊ quẽadmodum etiã delectat⌋ valde ſubaudi⌊ ſi p̃ter opinionẽ magnũ ꝑfecto⌋.ſ.bonũ⌊ factum ſit,quod optatur.⌋Quare ſicuti bonũ inſperatuȝ valde delectat,ſic malũ inſperatuȝ valde cõtriſtat.ergo qui in triſtitia eſt,trifariã facile iraſcit̃.Uno mõ cũ in eo paruipendit̃,in quo triſtat̃.Scdo cum nõ in eo,in quo triſtatur,paruipẽdit̃,ſed in aliquo alio,qđ ꝓpter paſſionẽ non diſcernit̃ ab eo,in quo triſtat̃.Et 3° mõ iraſcit̃ facile,cum nec in eo paruipendit̃,in quo triſtat̃,nec in aliq̃ alio,qđ ꝓpter paſſioneȝ non diſcernit ab eo,in quo triſtatur,ſed qa ꝓpter paruipẽſioneȝ putat oppoſitũ eueniſſe eius,qđ appetebat:atq̃ ſperabat.Et cauſa hui⁹ eſt triſtitia,quę eſt diſpõ ꝓxima ad irã,q̃ iclinat ad iraſcendũ ex omni leui cã,q̃ eſt,vel videt̃ eẽ,vt dictũ eſt.

℄ Hinc quoq̃ horę, ⁊ tẽpora, ⁊ diſpoſitiones, ⁊ ętates ex hiſce patent, ⁊ quę facile mobiles ad iram, ⁊ quãdo, ⁊ vbi, ⁊ qm̃ cuȝ magis in his ſunt,etiã facili⁹ mobiles ſũt. Ipſi igit̃ ita ſe hñtes facile mobiles ad irã ſunt.

℄ Nunc ex dictis cõcludit ꝙ de facili debemus cognoſcere,qui habitus faciãt nos magis aptos ad irã:⁊ dicit. ⌊ Hinc quoq̃ horę⌋.ſ.anni/vtputa calidę⌊ ⁊ tẽpora⌋.ſ.q̃ inter anni horas cõtingũt:vt tẽpora,in qbus vigent cometę,⌊ ⁊ diſpõnes⌋.i.cõplexiones cholericę.⌊ ⁊ ętates⌋ qa iuuentus,⁊ virilitas⌊ ex hiſce patẽt.⌋ Patent dico,⌊ ⁊ quę facile mobiles ad iraȝ,⌋vt quę calidę,⌊ ⁊ quãdo⌋.i. quę tẽpora facile mouent ad irã,qa tempora calida.⌊ ⁊ vbi⌋.i.quę diſpõnes.⌊ et⌋pȝ etiã,⌊ qm̃ cum⌋hoies⌊ magis in his ſunt,⌋vt cũ magis ſunt in horis,tẽporib⁹,ętatibus,diſpõnibus,quę aptius mouẽt ad irã,⌊ etiam facilius mobiles⌋ad irã⌊ ſunt.⌋naȝ iuuenis facili⁹ q̃ ſenex. in ęſtate magis,q̃ in hieme,in tẽporibus cometaꝝ magis q̃ in humidis tẽporibus,in cholericis magis q̃ in pituitoſis.nã in his magis a paſſionib⁹ habent̃.Demũ epilogat:⁊ dicit.⌊ Ipſi igit̃ ita ſe habẽtes⌋vt dictum eſt. ⌊ facile mobiles ad irã ſunt,⌋patẽt igit̃ duo,⁊ quonam mõ ſe habẽtes iraſcant̃,⁊ quas ob res eſt ira.

℄ Iraſcunt̃ autẽ deridẽtibus, ⁊ ſubſannãtibus,atq̃ cõuitiantibus.oẽs eni cõtẽnunt.

cõtẽnunt ὑβρίζουσι cõtumeliant vituperant.

℄ Nunc 3° oſtendit qbus ꝑſonis iraſcimur.i.quo modo debent ſe habere hoies,qbus iraſcimur,quoꝝ p̃muȝ locum affert:⁊ dicit.⌊ Iraſcũtur autẽ deridẽtib⁹,⁊ ſubſannãtibus,atq̃ cõuitiãtibus.⌋Cuius rõnem affert ⁊ dicit. ⌊ Oẽs eni cõtẽnunt,⌋accepit eni ὑβρίζουσι,pro cõtẽ-

nunt,cōtēnunt omnes,deridētes qdem,riſu, ſubſannā/tes ꝟo rugata frōte atqꝫ cōtracto naſo,cōuitiantibꝰ ꝟo defectus obÿciēdo.omnes eni hi ꝯtēnere vident̄.

❡ Et ÿs,qui per ea officiūt,q̄cūqꝫ ſunt contēptus indicia.Hęc aūt neceſſario ſunt, quę neqꝫ alicuius gratia ſunt,neqꝫ vtilia ſūt faciētibus,qm̄ vident̄ iā pp paruipēſionē.

paruipēſiōes ὕβριν cōtumeliam.

❡ Aſſignat 2m locum,ꝛ dicit.[Et]iraſcimur [ÿs] hoīb⁹,[qui per ea officiunt,]atqꝫ vituperāt nos,[q̄cunqꝫ ſunt ꝯtēptus indicia.]Et exponit ea,quę ſunt contēptus initia,ꝛ dicit.[Hęc autē].ſ.cōtēptus initia [neceſſario ſūt, quę neqꝫ alicuius grā].i.quę neqꝫ ad vlciſcendū,[neqꝫ vtilia ſunt faciētibus].i.neqꝫ ſunt ad lucrū facientium,[qm̄ vident̄ iam].i.ſed ſunt tātuꝫ,ꝛ vident̄ tantū facta eē[,ppter paruipenſionē.]veluti cū reſpiceremur fixis, atqꝫ contortis oculis a maleuolis,aut cum inimici vellent inuito coram nobis ambulare.Omnia eni hęc videntur contēnendi cauſa fieri,cum facienti nulla prorſus ſit vtilitas,ſed ſola voluptas.

❡ Et maledicētibus ꝛ vilipēdētibus ea,quibus ipſi maxime ſtudent. Ut qui phia efferuntur,ſi qs philoſophiā,ꝛ qua forma,ſi qs formam,ꝛ in cęteris ſimiliter.

❡ Aſſignat 3m locum,ꝛ dicit.[Et]iraſcunt̄ hoīes[maledicentibus,ꝛ vilipēdētibus ea,quibus ipſi maxime ſtudent.]ꝛ affert exēpla,ꝛ dicit.[Ut qui phia efferuntur,] iraſcūtur ei,[ſi qs phiam]vilipēderit[ꝛ qui forma]ſubaudi efferunt̄,atqꝫ pulchritudine,iraſcunt̄ ei,[ſi qs formam]ſubaudi vilipenderit:vt Juno apud Uirgiliuꝫ, ſpretęqꝫ iniuria formę.[ꝛ in cęteris ſilr.]naꝫ ſic vident̄ detracti,ac impediti ab opinione,quā de ſe putabāt.

❡ Lōge ꝟo magis,ſi ſuſpicati fuerint hęc nō ineſſe ipſis,aut penitus,aut nō valde,aut nō videri.Cum ꝟo vehemēter ſibi ea ineē putauerint,in qbus īcrepant̄,nō pturbātur.

❡ Declarat nunc quādo amplificat̄ ira,ꝛ aſſignat loca, quoꝝ pmum affert:ꝛ dicit.[Lōge ꝟo magis]ſubaudi iraſcunt̄,qui paruipendunt̄ in ÿs,qbus ſtudēt,[ſi]ſubaudi ppter talem paruipenſionem[ſuſpicati fuerint]ciues[hęc].ſ.[in qbus increpant̄]atqꝫ paruipēdunt̄,[nō ineſſe ipſis penitus]ipſis dico iraſcētibus,[aut] ſaltem ſuſpicati fuerint hęc in qbus paruipēdunt̄[non] ineſſe [valde,aut]ſaltē[non videri]ineſſe:cū eni pp paruipēſionē hęc,(in qbus ꝯtendūtur)ſuſpectionē nobis generāt an inſint eis.ſ.q contēnunt̄, vel an inſint valde, vel an videant̄ ineē,magnopere iraſcūtur.[cū vero vehemēter ſibi ea ineē putauerint in qbus increpātur] atqꝫ paruipēdantur,[non pturbātur]nec iraſcūtur.Quo ꝟo ad locū attinet annotatione dignū,ea,quę inſunt iraſcētibus,quędā ſunt,quę pp paruipenſionē vel nō inerūt, vel diminute inerūt:vt ciuilis potentia.hęc eni tolli poteſt ab aliquo,ppter paruipēſionem,vel ſaltē diminui, quędā ſunt,quę ppter paruipēſionē,nec tolli,nec diminui poſſunt,ſed vident̄ non ineē.vt forma,phia,ꝛ cętera id genus.Phia eni tolli nō pōt,nec diminui a Pho, lꝫ Phus ſit paruipēſus in ea.pōt tamē ad opinionē nō videri Phus.Et ppterea Ariſt.dixit,[ſi ſuſpicati fuerit hęc(in qbus increpant̄,)nō ineē ipſis aut penitus aut non valde.]nā p hęc reſpexit ad ea,quę tollunt̄ vel diminuunt̄ ppter paruipēſionē.vt ſunt ciuilis potentia,ꝛ dñatio,ꝛ id genus.Cū ꝟo dixit.[aut non videri,]reſpexit ad ea,quę lꝫ ppter paruipenſionem,nec tollunt̄,nec diminuunt̄,tamen ad opinionem non videtur ineē: vt ſunt philoſophia,ꝛ forma,ꝛ artes.

❡ Et amicis magis q̄ꝫ non amicis. putāt eni oportere magis ab illis ſe bene pati q̄ꝫ non.

❡ Aſſignat 2m locum:ꝛ dicit.[Et amicis magis q̄ꝫ non amicis]iraſcimur ſubaudi ſi puipenderint, cui⁹ rōnem affert:ꝛ dicit.[Putāt eni oportere magis ab illis ſe bene pati]ideſt benefieri[q̄ꝫ non.]

❡ Et aſſuetis honorare atqꝫ multifacere,magis:ſi non ſimilr etiā cōuerſentur.Nā ꝛ ab ÿs putāt paruipendi:eadē eni vtiqꝫ facerēt.

multifacere φροντίζειν curare ſtudere cogitare.

❡ Aſſignat 3m locuꝫ,ꝛ dicit.[Et aſſuetis honorare,atqꝫ multifacere]ſubaudi iraſcimur[magis,]cū paruipēderint,vel cū nō honorant,atqꝫ multifaciūt, vt ſolebant vel[ſi non ſimilr etiā cōuerſent̄]nos honorando,atqꝫ multifaciendo,vt ſolebant.ꝛ aſſignat rōneꝫ,ꝛ dic.[Nā ꝛ ab his putant paruipēdi]iquā:uꝫ.ſ.nō honorāt nos, atqꝫ multifaciunt nos,vt ſolebant.ſi[eniꝫ]ſubaudi nō paruipenderent,[eadem vtiqꝫ facerent]quo ad honorem,ꝛ venerationē,vt prius facere ſolebant.

❡ Et ÿs,qui non bene remunerāt, neqꝫ ęqualitatem reddunt.

❡ Aſſignat 4m locuꝫ:ꝛ dicit.[Et ÿs]ſubaudi magis iraſcimur,[qui nō bene remunerāt,]ꝛ debebant bene remunerare,[neqꝫ ęqualitatē reddūt,]ꝛ debent ęq̄litatē reddere.Humana eni cōuerſatio poſtulat,vt qui beneficia acceperit,beneficia etiā cōferat.Pręterea q nō remunerant,ꝛ remunerare debēt,detrahūt,qm̄ oſtēdunt ſe beneficia recepiſſe ex debito,quaſi ipſi ſint maiores. Silr qui ęq̄lia non reddūt,ēt detrahūt,q̄ſi nō ęſtimantes beneficia tanta eē.ergo vtriqꝫ detrahunt.

❡ Et ÿs,qui oppoſita faciunt, ſi minores fuerint. Nā omnes contēnere vident̄. Et hi qdē quaſi minores: illi ꝟo q̄ſi a minoribus.

❡ Aſſignat 5m locum:ꝛ dicit.[Et ÿs]ſubaudi magis iraſcimur,[qui oppoſita faciūt].i.qui nō mō non remunerant,ſed nobis aduerſant̄ in oībus.potiſſimū[ſi]q oppoſita faciunt,ꝛ debent remunerare,[minores fuerint. nam oēs contēnere vident̄]taꝫ maiorem ſi oppoſita faciunt ꝛ debēt remunerare q̄ꝫ minores ſi oppoſita faciunt,ꝛ debēt remunerare,nō tamē eodē mō.nam[ꝛ hi] quidē.ſ.maiores oppoſita faciūt nos[quaſi] ęſtimādo [minores.Illi ꝟo].ſ.minores,oppoſita faciūt,[quaſi a minoribus].i.ac ſi a minoribus non debeat remuneratio fieri maioribus poſt beneficia accepta.ergo vtriqꝫ paruipēdunt,cū cōtraria fecerint,maiores nos reputādo minores ſeipſis.minores arbitrando ſe minores,ſꝫ ab eis ad maiores nō eē beneficia remuneranda.g̃ legi debet ſic ꝟba.[Et ÿs]magis iraſcimur,[q oppoſita faciunt]eoꝝ,quę tenent̄ facere,tā[ſi minores]q̄ꝫ ſi maiores fuerint.[nam oēs].ſ.minores ꝛ maiores[contēnere vident̄.]aliter tamē ꝛ aliter,naꝫ[ꝛ hi].ſ.maiores contēnere vident̄ reputando nos[q̄ſi minores]ac īferiores non dignos remuneratione,(minores eni q̄ſi ex debito maioribus pdeſſe debent).[Illi ꝟo].ſ.minores putando nos eē maiores,ſed[quaſi a minoribus]non debere maioribus remunerationem beneficiorum fieri. Quare vtriqꝫ detrahunt.

❡ Et ÿs magis,qui in nulla rōne ſunt, ſi ī aliquo contēnerint. Supponitur enim irā eſſe ppter paruipenſionem erga eos, quos opꝫ.

Et par eſt ne a minoribus contẽnamur.

Aſſignat 6m locum:ꝛ dicit.⌊Et ys magis⌋.ſ.iraſcimur ⌊q in nulla rõne⌋.i.qui in nulla exiſtimatiõe ſunt,⌊ſi in aliquo,⌋in quo volumus honorari,⌊contẽnerint.⌋Deinde aſſignat rationem:ꝛ dicit.⌊Supponitur eni irã eẽ ꝓpter paruipenſionẽ erga eos,quos opꝫ⌋.i.erga eos,q in merito contempſerunt:vt ſuperius dictũ eſt.⌊Et par eſt,⌋ꝛ iuſtum⌊ne a minoribus contemnamur,⌋igiť magis iraſcimur ys,qui nullius ęſtimatiõis ſunt,cum nos contẽpſerint.nã ſi iraſcimur minorib9,cũ ↄtẽpſerit,magis iraſcemur ijs,q nulli9ęſtimatiõis ſũt,ſi ↄtẽpſerint.

Et amicis,ſi non benedicunt,aut faciũt.ac multo magis,ſi contra.

Aſſignat 7m locuꝫ:ꝛ dicit.⌊Et amicis⌋magis ſubaudi iraſcimur,⌊ſi nõ benedicũt,aut⌋ſi nõ⌊benefaciũt,⌋cuꝫ debeant dictis,ac factis ſemper prodeſſe,⌊ꝛ multo magis⌋ſubaudi iraſcimur amicis,⌊ſi contra⌋ſubaudi aut dixerint,aut fecerint.

Et ſi non intendant indigẽtib9,ſicuti Plexippus Antiphontis Meleagro. Eſt enim non intendere paruipenſionis indiciũ. Naꝫ quę nobis curę ſunt,non latent.

Aſſignat 8m locum:ꝛ dicit,⌊Et ſi⌋nobis⌊indigẽtib9⌋illi qui debent intendere,ac ſubuenire, non intendunt, nec ſubueniũt,magis iraſcimur eis.ꝛ aſſignat exemplũ.ꝛ diċ.⌊Sicuti Plexippus Antiphõtis Meleagro⌋magis iratus eſt,qa cũ eſſet in neceſſitatibus Meleagrus non intẽdit ei.Deinde ꝓbat locũ argumẽto a ſigno,ꝛ dicit.⌊Eſt eni nõ intendere paruipẽſionis⌋.i. deſpect9⌊indicium⌋cũ deſpicere ſit non reputare,nec intendere,nã (vt inqt).⌊quę nobis curę ſunt,⌋ꝛ ſubaudi nõ paruipẽdimus,⌊non latent⌋nos.i.ſumus intenti eis.ergo nõ itẽdere indigenti,eſt inditiuꝫ paruipenſionis,atq; deſpectus erga eum/hoc pacto Anaxagoras Pericli irat9eſt, quia ſibi indigenti non ſubuenit,qui debet ſubuenire, cum fuerit ſuus diſcipulus.

Et ijs,qui in aduerſa ſua fortuna geſtiũt, in proſperitatibuſq; omnino furiũt, aut eni inimici,aut paruipẽdẽtis ſignũ id eſt.

furiunt ευθυμουμέ/νοις ſo/q iraſcũt

Aſſignat locuꝫ 9m,ꝛ dicit.⌊Et ys⌋magis iraſcimur,⌊q in aduerſa ſua fortuna geſtiunt⌋atq; lętantur,⌊in ꝓſperitatibuſq; omnino furiunt,⌋atq; dolent.Vbuꝫ furiunt gręce eſt ευθυμουμενοις,ꝛ vetus trãſlatio hꝫ ꝛ ys,qui boni animi:ꝛ Egidius exponit,hũc locum hoc pacto,⌊Et ys⌋ſubaudi magis iraſcimur,⌊q in aduerſa ſua fortuna geſtiũt,in ꝓſperitatibuſq; oino boni animi ſũt⌋.i. amici,melius aũt locus eſt intelligẽdus,⌊Et ys⌋magis iraſcimur,⌊qui in aduerſa ſua fortuna geſtiunt,⌋atq; lętanť,⌊in ꝓſperitatibuſq; oino furiunt,⌋atq; dolẽt.cui9 rõnẽ affert,ꝛ diċ.⌊Aut eni ideſt ſignũ inimici⌋.i.inimicitiarũ,q̃tenus in aduerſis ſuis lętanť,⌊aut⌋eſt ſignum paruipendentis,quatenus furiunt,atq; omnino dolẽt in proſperitatibus.

Et ijs,qui nõ curãt,ſi dolorem intulerunt. Hac rõne maloꝝ nũtijs etiã iraſcũtur.

Aſſignat locũ 10m,ꝛ dicit.⌊Et ijs⌋ſubaudi magis iraſcuntur,⌊qui non curãt,ſi⌋alij vel extranei, vel inimici⌊dolorem intulerũt.⌋hac rõne Speuſippus Caliſtheni maxime iratus eſt,qa Alexander Macedo ſibi dolorẽ intulit,ꝛ Caliſthenes non curauit,qui tamen debuit curare.Et ex hoc loco concludit aliuꝫ,ꝛ dicit.⌊Hac ratione malorum nuntijs etiam iraſcuntur,⌋quoniam mala enũtiant non curantes inferre dolorẽ,atq; triſtitiã.

Et ÿs,q vel audiunt de his,vel oculis mala eorum cernunt,quippe cum aut contẽnẽtibus,aut inimicis ſimiles ſint. Amici enim condolent, ꝛ omnes,qui propria mala vident,triſtantur.

Aſſignat locũ 11m,ꝛ dicit.⌊Et ys⌋ſubaudi magis iraſcunť,⌊qui vel audiũt de his⌋mala,cũ qb9 verſanť,⌊vł oculis eoꝝ mala cernunt,⌋ꝛ non contradicunt,qui deberent cõtradicere.cuius rõnẽ aſſignat,ꝛ dicit.⌊Quippe cum aut cõtendentib9,aut inimicis ſimiles ſint.⌋Nã ſi eſſent amici,contradicerent,ꝛ ↄdolerent.⌊Amici eni condolent,ꝛ omnes,qui propria mala vidẽt,triſtanť.⌋ꝛ quia mala amicoꝝ ſunt propria,ſi amici eſſent,reputarent ea propria mala eſſe.Et cum nõ reputẽt,ideo videnť ſimiles inimicis,vel paruipẽdẽtib9,ꝛ ſic pꝫ loc9.

Ad hęc eis,qui ad qnque contemnunt,ad quos honorari cupiunt,ad eos,quos admirantur,ad eos,a quibus volũt in admiratione hñi,ad eos,quos ipſi verenť,ꝛ ad eos,q verentur ipſos,ad hos ſiquis contẽnat,iraſcuntur magis.

Aſſignat locũ 12m,ꝛ accipiť a paruipẽſiõe eoꝝ,q ꝑtinent ad nos ipſos.Et hoc ꝓponit,ꝛ dicit.⌊Ad hęc eis⌋ſubaudi magis iraſcunť,⌊q ↄtẽnũt qnque⌋hoiuꝫ gña,q ꝑtinent ad ſeipſos.primũ hoium genus eſt eoꝝ,⌊ad q̃s honorari cupiunt,⌋ſiquis eni cõtẽpſerit eos,apõ quos honorari cupim9,magis iraſcimur.2m hoiuꝫ gen9 ẽ⌊ad eos,quos admiranť⌋.iraſcimur eni valde,cũ aliqs ↄtẽpſerit eos,q̊s nos admiramur.3m hoiuꝫ gen9 eſt⌊ad eos a qb9 volũt in admiratione haberi,⌋iraſcimur eni valde,cũ qs paruipẽdit eos,qbus nos volumus eẽ admirabiles.4m hoium genus eſt⌊ad eos,quos ipſi verentur.⌋Valde enim iraſcimur ei,qui paruifacit eos,quos nos veremur ob fortitudinem,ꝛ vires. Nam paruifaciendo vires atq; eorum fortitudineꝫ,quã nos magnifecimus.videnť opinari nos eẽ valde meticuloſos. 5m hoium genus eſt⌊ad eos,q verenť ipſos.⌋Si eni aliqs vires eoꝝ nullifecerit,q nos timent,vñr etiam nos,noſtraſq; vires nullifacere.Ideo dicit,⌊ad hos⌋reſpiciendo⌊ſi quis contẽnat,iraſcũtur magis,⌋iraſcimur enim his magis,qa videnť nullifacere ęſtimationẽ nr̃am.

Et eis, qui eos contemnunt, quibus non ſuccurrere turpe eſt. Vt parentes, liberos, vxores,ſubditos.

Aſſignat 13m locũ,ꝛ dicit.⌊Et eis⌋.ſ.valde iraſcimur, ⌊qui eos contemnũt,quibus non ſuccurrere turpe eſt, vt⌋ſi aliquis contẽpſerit⌊parẽtes,liberos,vxores, ſubditos.⌋Valde iraſceremur ei,quoniam his non ſuccurrere turpe eſſet,ꝛ vituperabile.

Et gratiam non reddentibus,ꝑter conueniens enim paruipenſio eſt.

Aſſignat 14m locũ,ꝛ dicit.⌊Et⌋iraſcimur valde⌊non reddentibus gratiã⌋beneficioꝝ,cũ debent reddere.nã non reddere gratiam benefaciẽtibus (vt par eſt).⌊Eſt paruipenſio ꝑter conueniens⌋.i.paruipẽſio eſt irrationalis,ꝛ iniuſta.Quo modo vo differat hic 149 locus a quarto ſuperius aſſignato,perſpicuum eſt, nam locus quartus loq̃batur de retributione,pręſens vo loc9,de honoratione.Poſſumus enim reddere gratiã benefactoribus,aut retributione,aut honoratione.

¶ Et illudentes apud eos, qui ſtudent. nam illuſio ex contemptu eſt.

¶ Aſſignat 15m locũ, ⁊ dicit. [Et] ſcʒ valde iraſcunt̃ illudentes ea, quę habẽtur in honore ⁊ ſtudio [apud eos, q ſtudẽt,] aliqb⁹. Vbi cã valde iraſcimur eis, qui illudent phię, cui nos ſtudem⁹, vel alteri rei, circa quã eſt noſtrũ ſtudiũ. Cui⁹ rõnẽ aſſignat, ⁊ dicit. [Nã illuſio ex ↄtẽptu eſt.] differt aũt hic locus a p̃mo, ⁊ a tertio loco. nã lʒ illuſio, quę gręce eſt ειρωνεια, ſit deriſiõis ſpẽs, tamẽ in plus eſt deriſio, ꝙ̃ ironia, ⁊ ſic differt a primo loco. differt etiam a tertio: qa ille eſt de maledictione; hic de illuſione, ſiue ironia. modo autem differt ironia a maledictione, vt patet omnibus.

¶ Et ijs, qui ſunt cęteris liberales, erga ſe nõ ſunt. Eteni id ex deſpectu eſt, non beneface re ⁊ ipſis in eis, in quibus omnibus.

¶ Aſſignat locũ 16m: ⁊ dicit. [Et ÿs] iraſcimur valde, [q ſunt cęteris liberales, erga ſe nõ ſunt] liberales. hoc pacto iraſcimur p̃ncipalibus qñq; valde, qui cũ ſint cęteris familiarib⁹ liberales, nobis aũt non ſunt. ⁊ aſſignat rõnẽ: ⁊ dicit. [Eteni id ex deſpectu eſt, nõ benefacere ⁊ ipſis] .ſ. ⁊ nobis [in eis, in qb⁹ oib⁹] alÿs bñfaciunt.

¶ Et id, quod iram efficit, eſt obliuio: veluti ⁊ nominum, cuʒ in modico ſit. Quippe cũ ipſa quoq; ſignuʒ eſſe contemptus videat̃. Proficiſcitur eni ex negligentia. Negligentia vo contẽptus eſt. Quibus igit̃ iraſcunt̃, qualr̃q; ſe hñtes, ⁊ quas ob res dictũ eſt.

¶ Egidius putat Ariſto. declarare proximũ locuʒ. Melius autem puto Ariſto. aſſignare locum quẽdam generalem ex obliuione, ⁊ dicit. [Et id, qđ irã efficit, eſt obliuio,] qđ ꝓbat a ſil̃i, ⁊ dic̃. [Veluti] ſubaudi efficit in nobis irã, ea obliuio, quę ẽ [⁊ nominũ] noſtroꝝ: [cuʒ] ſcʒ fuerit eorum memoria [in modico] .ſ. tempore. Cũ eni aliquis obliuiſcit̃ noſtroꝝ noĩum, non habẽdo memoriam eoꝝ, niſi paruo tẽpore, iraſcimur ei, ⁊ aſſignat cauſam, ⁊ dicit. [Quippe cũ ipſa] .ſ. obliuio [ſignum quoqʒ videat̃ eẽ cõtẽptus.] cuius rõnem iteꝝ aſſignat: ⁊ dicit. [Proficiſcit̃ eniʒ] obliuio [ex negligẽtia] atqʒ incuria, [negligentia vo] atqʒ incuria [contẽptus eſt,] tunc epilogat: ⁊ dicit. [Quib⁹ igit̃ iraſcunt̃, ⁊ qualr̃ ſe habẽtes] iraſcantur, [⁊ quas ob res] iraſcant̃, [dictum eſt.]

¶ Patet autẽ opus eſſe vtiq;, vt ipſe oratione tales efficiat, quales ſunt, qui ad iraſcẽdũ ſunt apti, ⁊ reos, qui aduerſarÿ ſunt ijs rebus propter quas iraſcuntur, etiam tales, q̃les ſunt, quibus iraſcuntur.

¶ Cum dixiſſet hęc tria de ira, nũc docet ex illis arteʒ ꝓuocandi iudices ad iram cõtra aduerſarios, ⁊ dic̃. [Pʒ autẽ opus eſſe vtiq;, vt ipſe] .ſ. orator [oratione] q̃ conſiſtit verbis: ⁊ geſtibus iudices, auditoreſq; ipſos [tales efficiat, quales ſunt, qui ad iraſcendũ ſunt apti.] hoc eſt p̃mũ ex p̃te iudicũ, atq; auditoꝝ. Ex p̃te vo aduerſariorũ, q rei dicunt̃, dicit. [Et] opʒ orõne [reos, qui aduerſarÿ ſunt, ÿs reb⁹ ꝑꝑ quas] hoĩes [iraſcunt̃, ẽt tales] p̃parando facere, [q̃les ſunt] pſonę, [qbus iraſcuntur.] hoc eſt 2m ex parte aduerſarioꝝ. Facit autẽ orator hęc ambo, nõ gñatione nãli, vt hõ hoieʒ efficit, ⁊ equus equuʒ. ſed oratione, quę conſtat verbis ⁊ geſtibus. Nam orator oratione debet iudices ſic pręparare ꝑ loca, ⁊ cõſiderationes, per quas inducunt̃ hoĩes ad irã, vt iracũde iratęq; ſe habeãt in aduerſarios. Et aduerſarios etiam orõne (vt dictũ eſt) tales facere, ꝑ loca eoꝝ, q̃ faciũt homines dignos ad ſubÿciẽdũ irę, vt tales appareãt iudicibus, qb⁹ iraſcant̃: vel contra quos dignuʒ ſit eos iraſci. Nã ſic faciendo, iudices affectu occupati, nõ diſcernẽtes verũ, pro nobis decretũ afferẽt. ¶ Exẽplũ hui⁹ artis eſt Juno apđ Virgiliũ, q volens ꝓuocare Eolum vt iraſceretur cõtra troianos. dixit. Gens inimica mihi tyrrhenũ nauigat ęquor. eſt eni Juno vſa loco 12°. naʒ cum Eolus haberet Junonẽ in admiratione, vt ꝓuocaret eũ ad irã ↄ troianos, dixit Juno Troianã gẽtẽ eẽ ſibi inimicã. Erat eni loc⁹ ſi aliquis habʒ in admiratione aliquem, valde iraſcetur contra eum, qui paruipendit quem ipſe in admiratione habet.

Locus Virgilij.

¶ DE MANSVETVDINE, DEQVE ARTE SEDANDI IRATOS ANIMOS.

¶ Qm̃ autem iraſci ei quod eſt, manſuetum eſſe contrariuʒ eſt, ⁊ ira manſuetudini, dicẽdum nunc quoq; eſt, quo modo ſe habẽtes manſueti ſunt, ⁊ quibus manſuete ſe habẽt, ⁊ quas ob res manſueti ſunt.

¶ Cũ dixiſſet de ira, atq; de arte ꝓcurãdi iudices ad irã, nũc agit de mãſuetudie, ⁊ de arte ſedãdi iratos iudices. ⁊ ꝓponit de mãſuetudie illa tria, q̃ ꝓpoſuit de ira ꝑ vnũ enthymema hꝰ, qđ explicat: ⁊ dic̃. [Qm̃ aũt iraſci ei, qđ eſt mãſuetũ eẽ ↄriũ eſt, ⁊ ira mãſuetudini] ẽt ↄria eſt, cũ ſubaudi de contrarÿs tot, ⁊ eadem dicẽda ſint, ideo aſſignat conſequens: ⁊ dicit. [Dicẽduʒ nũc quoq; eſt, quo modo ſe habẽtes mãſueti ſunt,] quod eſt primuʒ, [⁊ qbus] homines ipſi [mãſuete ſe habẽt,] qđ eſt ſcđʒ. [⁊ q̃s ob res manſueti ſunt,] qđ eſt tertium. Naʒ ſicuti de ira hęc tria dicta ſunt, ſi debemus prouocare auditores ad iram, ita de manſuetudine, (quę eſt ↄria irę) hęc tria dicenda, ſi debemus auditores manſuetos efficere. Vbi patet non vndeciʒ eẽ affectus, ſʒ duodeciʒ, qm̃ Ariſ. irę tribuit contrarium manſuetudinem, quã Egidius ⁊ alÿ non aſſignauerunt. ergo affectus ſunt duodecim.

¶ Sit itaq; manſuetudo deſtitutio irę, atqʒ ſedatio.

¶ Pro executione illoꝝ triũ, p̃mo deſcribit mãſuetudineʒ, ⁊ dicit. [Sit itaq; mãſuetudo deſtitutio] .i. ceſſatio [irę, atq; ſedatio,] ſiue q̃etatio: qua hoĩes a motu irę q̃eſcũt. ¶ Circa hãc definitionẽ q̃ritur / vtrũ mãſuetudo ⁊ clemẽtia dĩant: Quidã putãt inter clementiam, ⁊ manſuetudinem nullã dĩiam eſſe. Mouent̃ aũt ab vnitate ↄtrarij, nam idẽ vitiũ clemẽtię, atq; mãſuetudini opponit̃: vt crudelitas. Ea auteʒ quorum contrariũ eſt vnuʒ, atq; idem, illa ſunt vnum atqʒ idem. Et quia clementię ⁊ manſuetudini idem contrarium eſt crudelitas, g̊ mãſuetudo clementia erit. ¶ Sed hęc poſitio ſtare nõ poteſt, nam (vt Seneca dicit ſcđo de clementia libro) clementia eſt lenitas ſuperioris aduerſus inferioreʒ in cõſtituendis pęnis. Manſuetudo vo eſt irę ceſſatio, atq; ſedatio, non modo ſuperioris ad inferiorem, ſed cuiuſlibet ad quemlibet. Quare differũt pro dilucidatiõe accipiendum aliquas virtutes eẽ eaſdem cõcurſu, quo refrenant eũdem actum, aliquas vo eſſe eaſdeʒ, quo ſunt vnus habitus vnius obiecti. Primo mõ iuſtitia ⁊ liberalitas ſunt vna virtus, nõ ſimpl̃r, ſed concurſu, quo refrenant eũdem actum .ſ. furtũ. Juſtitia quidẽ refrenãdo concupiſcẽtiam, qua hoĩes cupiũt bona alteri⁹. Liberalitas vo faciendo abſtinere a furto. Et hꝫ pacto clemẽtia, ⁊ mãſuetudo poſſunt dici eadẽ virt⁹, nã mãſuetudo

De clemẽtia ⁊ mãſuetudine.

⁊ clementia

⁊ clemẽtia refrenant pęnas, clementia quidẽ diminuendo pęnas. mãſuetudo ꝟo diminuendo iram, quę ꝯcurrit ad pęnas iferẽdas. Scðo ꝟo modo differunt, ga clementia exteriorem pęnã diminuit, ac lenit. Manſuetudo ꝟo per ſe moderať impetum irę. ⁊ quia minuere pęnam, ⁊ moderari irę impetum differunt. igitur clemẽtia ⁊ mãſuetudo non ſunt vna virtus, ſed diuerſę: ſicuti pęna, ⁊ ira differũt. id ꝟo, quod obycit, diluitur, quoniaꝫ manſuetudini, quę eſt directe circa iras, proprię opponitur vitiũ iracundię, qð importat exceſſum irę. At crudelitas exceſſuꝫ puniendi. Uñ Seneca libro de clemẽtia 2°. crudeles ingt vocantur, qui puniẽdi cauſam hñt. modũ tñ nõ habẽt. Qui aũt in puniẽdis hoibꝰ ꝑ ſe delectanť, etiaꝫ ſine cã, hi feri, aut ſeui dicunť, qm̃ affectum humanum nõ habent, quo hõ hoiem nã diligit. Deide quęritur vtrũ manſuetudo ſit virtus, ⁊ videť ꝙ nõ, qm̃ ois virtus corrũpiť exceſſu, atqꝫ defectu, ſꝫ mãſuetudo ſeruať defectu irę, eſt eni mãſuetudo irę diminutiua, dicendũ mãſuetudinẽ eſſe virtutem moralẽ. qm̃ rõ moralis virtutis eo qdẽ cõſtát, quo appetitus rõni ſubijciť, vt ethicoꝝ pͥmo Ariſt. ſcribit. Hoc auteꝫ ita eſſe in ipſa manſuetudine, ꝓbauit Ariſt. libro ethicoꝝ 4°, qui mãſuetudinem dicit ſm rationem rectam refrenare iras. g̊ manſuetudo moralis virtus eſt. Diluitur ꝟo obiectuꝫ, quia habitus: qui medium tenet in ira, caret noie, ideo virtus quę nuncupatur ab ipſa irę diminutione, deſignatur nomine manſuetudinis, nec ab ratione, qm̃ (vt Ariſt. 4° ethicoruꝫ ſcribit) virtus, quę tenet mediuꝫ in ira, propinquior defectui eſt ꝙ̃ exceſſui. quoniam (vt Salluſtius inquit) magis naturale eſt homini appetere vltionẽ illataruꝫ iniuriaruꝫ, ꝙ̃ ab vltione deficere. qm̃ iniuria quãtũuis parua, ſemper ei, qui iniuriaꝫ patitur, videť magna ꝓpterea ea virtus, quę mediũ tenet in ira, magis a diminutione manſuetudo, ꝙ̃ ab exceſſu dicta eſt. tamen reuera / nec exceſſum / nec defectuꝫ dicit, lꝫ nomine defectus dicatur manſuetudo. Ex ys patet manſuetudinem eſſe affectum, ⁊ eſſe virtutẽ. Quatenus quidẽ ſimpľr conſideratur, vt eſt motus appetitus ad getẽ ab ira, eſt affectus. Quatenus ꝟo hmõi motus regulatur ratione recta, eſt virtus. Ariſtoteles hic loquitur de manſuetudine, quatenus eſt affectus, in ethicis ꝟo, quatenus eſt virtus.

Si ergo contẽnentibus iraſcimur, ⁊ cõtẽptus voluntarius eſt, manifeſtuꝫ eſt ijs, qui nihil horum faciunt, aut inuiti faciũt, aut huiuſmodi videntur, manſuetos eſſe.

Ex definitiõe aſſignata de mãſuetudine ifert Ariſt. qbus hoibus nos mites, ac mãſueti eẽ debeamus, ⁊ ꝓcedit enthymematice accipiẽdo duo, ex qbꝰ infert locum generalem, ⁊ dicit. [Si ergo contẽnentibus iraſcimur] vt ſuperius dictum eſt, ⁊ eſt primum, [⁊ cõtemptus voluntarius eſt], (q eni contẽnit, voluntarię contemnit.) hoc eſt ſcðm, tunc per locum ab oppoſito concludit locum, ⁊ dicit. [Manifeſtum eſt ijs, qui nihil horum faciunt.] ideſt qui ſm nullam paruipenſionis ſpecieꝫ cõtemnunt, [aut inuiti,] ⁊ inuoluntarię [faciunt] .i. contẽnunt, [aut hmõi videntur] .i. aut videntur ſaltem inuiti contẽpſiſſe, nos debere [mãſuetos eẽ.] Locus eſt ex cõtrarys. loquiť autẽ Ariſto. in gręco in tertia ꝑſona, nos autẽ, vt clarius loq̃remur, trãſtulimus ꝟbum in pͥma ꝑſona. ijs igiť generatiꝫ mãſueti ſumus, qui nõ cõtẽnũt, vel ſi ꝯtẽnunt, inuiti cõtẽnunt, vel ſi non inuiti contemnunt, ſaltem apparent non contẽnere voluntarię.

Et ijs, qui vellent ꝯ̃ria coꝝ, quę fecerũt.

Cũ aſſignaſſet locũ gñalẽ, nũc aſſignat loca ſpãlia, nã ſpãtim mãſueti ijs ſumus, q ꝯ̃rio mõ ſe hñt ijs, qbꝰ iraſcimur. [Et] pͥmo [ys, q vellẽt ꝯ̃ria coꝝ, quę fecerunt.] Nam ex quo cõtra id, quod fecerũt, volunt, denotatur eos inuitos feciſſe, quare non contẽpſerunt.

Et oĩbus, qui in ſeipſos etiam hmõi ſunt, cum nemo ſeipſum contẽnere videatur.

Aſſignat 2^m locum ſpecialem, ⁊ dicit. [Et oĩbꝰ] ſumus mãſueti, [qui in ſeipſos etiã hꝰ ſunt,] vt ſunt erga nos. Si enim id non aliter nobis ꝙ̃ ſibi fecerint, facientes illud non videntur contemnere. [Cum nemo videatur ſeipſum contẽnere.] verbi gratia, ſi ad conuiuiuꝫ te vocauero, ⁊ mihi ipſi locum mẽſę non aſſignauero, iraſci mihi non debes, ſi nec tibi locũ mẽſę aſſignauero. Hoc enim ex ignorantia, ⁊ non ex malitia factum eẽ exiſtimandum eſt, ⁊ ſic non voluntarię, ſed potius ex incuria, ⁊ dicit. [Cum nemo videatur ſeipſuꝫ contẽnere,] qa aliquis poteſt ſeipſum contẽnere, quia tamẽ ignorat ſe paruipendere, ideo nemo videť ſeipm̃ paruipẽdere.

Et ijs, qui fatenť, ⁊ quos pęnitet. nã quaſi pro ſatiſfactione habentes id, quod eſt dolere de factis, ceſſant ab ira.

Aſſignat 3^m locum, ⁊ dicit. [Et ijs] .ſ. manſueti ſumus, [qui fatentur, ⁊ quos pęnitet. nam quaſi ꝓ ſatiſfactione habentes id, quod eſt dolere de factis,] ⁊ ſubaudi ⁊ fateri erroreꝫ feciſſe, [ceſſant ab ira.] in qbus verbis Ariſtoteles induxit pro ſatiſfactione iniuriarum duo requiri, quorum vnum eſt fateri ſe erraſſe, ſcðm ꝟo eſt dolere de errore facto. Hęc enim duo mitigant irã, vt Ariſtoteles dicit. vtruꝫ ꝟo hęc duo ſufficiunt pro omni ira ſedanda contra paruipendentes, bona quęſtio eſt, tamen militibus relinquo, qui in pũctis honoris verſantur. Cã ꝟo, qm̃ ex pnia, ⁊ confeſſione pęnas q̃ſi luerũt. De ſatiſfactione iniuriaꝝ

Signum autem eſt in ſeruorum punitione, negantes enim atqꝫ contradicẽtes magis flagellamus, cum ꝟo iure ſe flagellari confitentur, ceſſamus ab ira.

Qꝛ autem homines ſint manſueti ac mites ys, qui fatentur, ⁊ quos pęnitet, probat pͥmo a ſigno: ⁊ dicit. [Signũ auteꝫ eſt in ſeruoꝝ punitione, negantes enim atqꝫ contradicentes] ſeruos [magis flagellamus] atqꝫ punimus. [cum ꝟo iure ſe flagellari,] atqꝫ puniri [confitentur, ceſſamus ab ira,] hęc a ſigno.

Cauſa ꝟo, quoniam manifeſta negare / impudẽtia eſt. Impudentia autẽ contemptio, atqꝫ deſpectus. nã quos valde deſpicimus, eos non veremur.

Nũc aſſignat cãm eiꝰ ſigni, qð dixerat de ſeruis, ⁊ dič. [Cã ꝟo] ſubaudi quare negãtibꝰ magis iraſcimur, eſt, [qm̃ manifeſta negare] ανασχυντια .i. [ipudẽtia ẽ] ſiue iuerecũdia. Qui eni manifeſte vera negat, vĩ inuerecũdus, atqꝫ ipudẽs: cũ errare nõ pudeat. [Impudentia aũt,] qua iuerecũde negamus alicui manifeſte vera, [cõtẽptio] illiꝰ [atqꝫ deſpectus] eſt, [nã quos valde deſpicimus, eos nõ veremur,] nec ꝑꝑ eos verecũdamur, ⁊ qa reges magnifacimꝰ, ideo corã eis loq, ⁊ manifeſte vera negare nos pudet. Quibꝰ g̊ ꝑ locuꝫ a ꝯ̃rio manifeſte vera negare nos nõ pudet ꝺſpicere videmur. Uerbũ aũt ανασχυντια in veteri trãſlatiõe iterꝑtať irreuerẽtia, quam interꝑtationem / lꝫ Egidius adaptet, tñ dilucidius legẽdũ ẽ, vt diximꝰ. Propter tria g̊ factũ De ſatiſfactione.

dolentibus manſueti ſumus,p̄mo q̄dē,q̄a vltio q̄ſi ex dolore,ꝛ ꝯfeſſiōe expleri videt̃.deīde q̄a factum dolentes,nec contēnere,nec deſpicere vidētur.Poſtremo q̄a factum dolentes videntur inuiti feciſſe.

¶ Et ijs,qui ſe humiliant, nec contradicunt ipſis. Videnť eni ſe minores eſſe fateri. minores v̄o metuunt,ꝛ metuentiū nullus cō tēnit.Q ̄ aūtē ad humiliatos ceſſet ira,canes quoq; oſtendūt,qui ſedētes nō mordēt. ſedentes κατιξοντας proſtratos

¶ Aſſignat 4^m^ locū.ꝛ dicit.⌊Et ijs⌋māſueti ſumus,⌊q̄ ſe humiliāt,nec⌋iratis⌊ipſis cōtradicūt.⌋ꝛ aſſignat rōnē ſatis clarā,ꝛ dicit.⌊Videnť eni ſe minores eē fateri⌋eis,quibus ſe humiliant,nec contradicūt.⌊minores v̄o metuūt⌋.i.ꝛ quo videnť ſe facere minores, metuūt,⌊ꝛ metuētium nullus cōtēnit⌋.i.ꝛ quo metuūt,non contēnunt.Q ̄ autē humilitate ira ſedet̃,ꝓbat ſigno ſumpto a cane,ꝛ dicit.⌊Q ̄ autē ad humiliatos ceſſet ira,canes quoq; oſtendūt,q̄ ſedētes non mordent,⌋nec ꝓſtratos, narrāt enim cum non morderi a canibus,qui ſe ꝓſtrauerit atq; canibꝰ ſedendo vel iacendo humiliauerit. idē etiam de leonibus retulit Plinius.

¶ Et ſtudioſis ad ſtudioſos,non eni contēnere,ſed ſtudioſi eſſe videntur.

¶ Aſſignat 5^m^ locū: ꝛ dicit.⌊Et ſtudioſis ad ſtudioſos⌋ſubaudi māſuetudo eſt naꝫ erga nos ſtudioſos ſtudioſi ſunt.⌋Nō eniꝫ⌋nos⌊contēnere,ſed ſtudioſi eē vidētur⌋nos multifaciendo.

¶ Et ijs,qui maiora largiti ſunt.

¶ Aſſignat 6^m^ locū,quē in veteribꝰ trāſlationibꝰ nō inuenimus,ſed in nr̄is codicibꝰ dicit.⌊Et ijs⌋ ſubaudi ſumꝰ manſueti,⌊q̄ maiora⌋.ſ.nobis⌊largiti ſunt,⌋q̄ꝫ noſipſis: Cauſa aūt q̄a grati videnť,ꝛ non contēnentes.

¶ Et rogantibus, ꝛ petentibus, humiliores enim.

¶ Aſſignat 7^m^ locum;ꝛ dicit.⌊Et rogantibus,⌋ꝛ veniaꝫ ⌊petentibus,⌋manſueti ſumus.Cuius rationē aſſignat: ꝛ dicit.⌊Humiliores enim⌋videntur.quo v̄o humiliores ſunt,non contemnunt,nec deſpiciūt Quo aūt, nec ꝯtendūt ,nec deſpiciūt,eis ſumus manſueti,atq; mites.

¶ Et ijs ,qui nec cōtumeliatores,nec ſubſannatores,nec contēptores ſunt,aut nulliꝰ.aut non bonorum,aut non taliū,quales nos ipſi ſumus. Generatimq; ex contrarijs mitigātia oportet conſiderare.

¶ Aſſignat 8^m^ locum.ꝛ dicit.⌊Et ijs⌋etiam manſueti ſumus,⌊q̄ nec ſunt contumeliatores , nec ſubſannatores, nec contemptores⌋.i.deriſores,ꝛ exponit ſe,ꝛ dicit,nec contumeliatores,nec ſubſannatores , nec contemptores,⌊aut nullius⌋ſcilicet hominis,quia ſi nullius erunt tales,nec noſtri erunt tales:⌊aut⌋ſi ſunt aliquorum tales,⌊non ſunt bonorū⌋tales,igitur nec noſtri,qui boni ſumus.⌊aut⌋ſi aliquorum bonorum ſunt tales contemptores,⌊non erunt talium⌋contemptores,⌊quales noſipſi⌋ſumus.ergo omnifariam eis debemus eſſe mites,quia nullo modo ſunt noſtri contemptores. Propterea addit ex his omnibus quaſi vniuerſalem locū: ꝛ dicit.⌊Generatimq; ex cōtrarijs⌋ locis,quibus expoſitę ſunt perſonę,quibus debemus iraſci,⌊mitigātia.⌋ ideſt loca⌊oportet conſiderare,⌋per quę ſciamus quibus debemus eſſe manſueti.nam contrariorum eadē eſt diſciplina,atq; ſcientia.His igitur manſueti ſumꝰ p̄ſe,q̄a contrario modo ſe habent eis,q̄bus iraſcimur.

¶ Et ijs,quos timent,ꝛ quos verentur,naꝫ q̄ꝫdiu ſic ſe habēt,non iraſcuntur. Impoſſ̄e eni eſt timere ſimul atq; iraſci.

¶ Nunc quibus manſueti ſumus per accidēs,exponit, ꝛ aſſignat primū locum,dicens.⌊Et ijs⌋manſueti ſunt, ⌊quos timent,ꝛ quos verentur.⌋ideſt in reuerentiā habent,cuius rationem aſſignat,ꝛ dicit.⌊Nam q̄ꝫdiu ſic ſe habent,⌋vt timeant ꝛ in reuerentiā habeant,eis nō iraſcuntur,⌋quos timent,ac in reuerentiam habēt. Cuius vlterius rationem affert:ꝛ dicit.⌊Impoſſibile eni eſt⌋aliquem⌊timere,⌋ac in reuerentiam habere⌊ſimul atq;⌋ei⌊iraſci⌋. Hac ratione non iraſcimur regibꝰ,nec potentibus:nec parentibus,nec p̄ceptoribꝰ,nec dijs.

¶ Et ijs,qui ira ꝑciti fecerunt,aut nō iraſcūtur,aut minus iraſcuntur. Non enim cōtēptu videnť feciſſe.quippe cum nullus iratꝰ contēnat.Eſt enim contēptus abſq; dolore.ira v̄o non abſq; dolore.

¶ Aſſignat ſcd̄m locum:ꝛ dicit.⌊Et ijs,qui ira parciti fecerunt.⌋ſcilicet iniuriam,⌊aut non iraſcuntur : aut minus⌋ideſt parum⌊iraſcuntur.⌋Cuius rationem affert,ꝛ dicit.⌊Non enim contemptu videntur feciſſe,⌋ſed occęcati ira,cuius rationem affert: ꝛ dicit.⌊Quippe cum nullus iratus contemnat,⌋cuius cauſam affert: ꝛ dicit. ⌊Eſt enim contemptus abſq; dolore⌋immo (vt dictū eſt)cum delectatione.⌊ira v̄o⌋lꝫ ſit cum aliqua delectatione,non tamen eſt⌊abſq; dolore,⌋donec expleat̃ vltio.Quare qui iraſcitur,non contemnit.

¶ Et ijs,qui ipſos verentur.

¶ Aſſignat tertium locum:ꝛ dicit.⌊Et ijs⌋manſueti ſumus,⌊qui⌋nos⌊ipſos verentur,⌋differt autem hic locus a primo,quoniam hic eſt conuerſus primo.nā primus erat de ijs,quos nos timemus,atq; veremur,hic autem eſt de ijs,qui nos verentur,ac timent.

¶ Qui v̄o modo cōtrario ſe habēt q̄ꝫ q̄ iraſcitur,patet quoq; eos māſuetos eē. Veluti in ludo,in riſu,in die feſto, in felicitate , in riſu γελωτι
ſucceſſu,in ꝯſumatione. Vtrūq; in indolētia, ioco.
ꝛ in laudabili voluptate,ac in ſpe honeſta. die feſto ἑορτη.
feſto.

¶ Cum dixiſſet de hominibus,quibus māſueti ſumus, nunc exponit qualiter nos affecti manſueti ſumus. et aſſignat locum generalem,ꝛ dicit.⌊Qui v̄o modo contrario ſe habent q̄ꝫ qui iraſcitur,patet quoq; eos manſuetos eſſe.⌋ergo generatim mites māſuetiq; homines ſunt,cum modo contrario ſe habeant eis,qui iraſcunt̃. ſpeciatim autem per exempla tangit loca,quorum primum affert,cum dicit.⌊Veluti in ludo,⌋ſiue ioco. Deinde tangit ſcd̄m:ꝛ dicit.⌊In riſu.⌋ideſt in ridiculis, ꝛ voluptatibus,quę habentur ex ridiculis. Deinde tangit tertium:ꝛ dicit.⌊In die feſto,⌋in quo omnes iubilant,atq; lętantur.Deinde tangit quartum:ꝛ dicit.⌊In fęlicitate,⌋ꝛ proſperitate,per quaꝫ omnes ilareſcūt.Deinde tāgit 5^m^:ꝛ dicit.⌊In ſucceſſu,⌋alicuiꝰ optatę rei.venatores eni cū feras venati ſūt,(q̄m ſūt i ſucceſſu optatę rei)lętant̃:ſic̄ mō i alijs,v̄bū t̄m in ſucceſſu gręce eſt, ἐν κατορθώσει,ꝛ in veteribꝰ trāſlatiōibꝰ legit̃ in correptiōe.q̄a(vt Egidiꝰ inq̄t)iucūdū eſt alios corrigere,qd̄ Ariſto.primo huius ſatis expoſuit.Deīde tāgit 6^m^,ꝛ dicit.⌊In conſūmatione⌋.i.in ſuppletiōe inopię,q̄m(vt ſ̄ hūiꝰ dictū eſt)iucūdū ē ſupplere defectꝰ:atq; idigētias.

deinde

deinde tangit 7ᵐ q̄ſi generatiz:ꝛ dicit.⌊Uꝉiterq̄ʒ in indolētia,ꝛ in laudabili voluptate,ac in ſpe honeſta,⌋dīt aūt idolētia a laudabili voluptate,qa multi nō dolēt,q tñ nō ſunt in laudabili voluptate.Sūt aūt hoīes in ſpe honeſta,cū ſperāt honorari valde ex his,q̄ agūt,cū igit̄ tales oēs nō ſint in triſtitia,cōtrario mō ſe hñt his,qui ſunt in ira,ꝛ ꝓpterea māſueti ſunt.qualr igit̄ nos affecti manſueti ſumus,ex hiſce perſpicuum eſt.

¶ Adhuc autē q a longo tpe,ꝛ non de nouo in ira ſunt,ſedat enim iram tempus.

¶ Nūc 3° de cauſis,quibus ſedatur ira,ꝛ aſſignat loca, quorum primum accipit a tēpore:ꝛ dicit.⌊Adhuc autē qui a lōgo tempore,ꝛ nō de nouo in ira ſunt,⌋ſubaudi miteſcūt.cuiꝰcām aſſignat,ꝛ dicit.⌊Sedat eni irā tp̄s.⌋ cā eſt,qa tp̄is lōgitudo delet memoriā iniurię ſuſceptę, memoria autem ſuſceptę iniurię deleta,deletur appetitus vlciſcendi.igitur deletur ira.

¶ Et ſedat irā alterius maiorez punitio,quę in alium ſuſcepta eſt prius.

¶ Egidius textū diuiſuʒ in duo loca habebat,tñ in gręco codice,hic eſt vnꝰlocꝰ,aſſignat ergo Ariſt.nunc 2ᵐ locum:ꝛ dicit.⌊Et ſedat irā maiorez alterius⌋ideſt quę habetur a principe,vel a p̄tore,vel a iudice erga alteꝝ, ⌊punitio,quę in alium ſuſcepta eſt prius.⌋Si enim iudex habuerit duos delinquentes,cum puniuerit alteꝝ eorum,ex tali punitione ſedatur ira erga alteruʒ.cauſa eſt,quoniā cum ex punitiōe ſedetur aliquo mō ira in iudice erga alterū eoꝝ,facile poſſumꝰinducere aiuʒ eius ad quietem irę,quam habet erga alterum.Inducta eni quiete pro aliqua ſui p̄te,facile induci pōt pro tota.

¶ Quocirca recte Philocrates,cū ei q̄dam dixiſſet,cur iratę plebi non reſpōdes?nōduʒ inq̄t,ſed tunc,cuʒ alium videro cōdēnatuʒ. Māſueſcunt eni cum iram in aliū effunderint,quale Erophilo contingit,quem q̄ꝫuis magis in euʒ furerent,q̄ꝫ in Caliſthenē,qm̄ tamē pridie Caliſthenem morte damnauerant,facile abſoluerunt.

¶ Quod dixerat,nūc exemplo ꝓbat:ꝛ dicit.⌊Quocirca recte Philocrates,cū ei q̄dā dixiſſet,cur iratę plebi nō reſpondes?nondū inquit,ſed tunc,cum aliū videro cōdēnatum⌋ſubaudi reſpondebo.Ariſto.aſſignat cauſaʒ, cur cum expletur ira in vno,māſueſcimus in alijs:ꝛ dicit.⌊Māſueſcūt eni⌋iudices⌊cū irā in aliū effunderit, q̄le Erophilo ꝯtingit,quē:q̄ꝫuis magis in eū furerēt⌋.ſ. plebei⌊q̄ꝫ in Caliſthenē,qm̄ tñ pridie Caliſthenē morte dānauerāt,facile abſoluerūt,⌋ꝛ non ob aliud niſi qa iram effunderunt in Caliſthenem.Recte ergo dictū eſt miteſcere homines,cum iram effundunt in alium.

¶ Et ſi augumentum receperint.

¶ Aſſignat 3ᵐ locum,ꝛ dicit.⌊Et⌋ſubaudi māſueſcūt iudices,vel hoīes irati,⌊ſi augumētū⌋aduerſitatū ſubaudi⌊receperint.⌋tribulatiōes eni quę nobis ſupueniunt, cauſę ſunt vt manſueti euadamus.nam cuʒ maiora pręmant,minora quieſcunt.

¶ Et ſi maius malum paſſi ſint,q̄ꝫ irati intuliſſent.quaſi eniʒ ſuppliciū accepiſſe putāt̄.

¶ Aſſignat 4ᵐ locū,ꝛ dic̄.⌊Et⌋qeſcūt irati ab ira,⌊ſi⌋illi ꝯ quos fuerint irati,⌊maius malū⌋icōmodaq̄ꝫ maiora ⌊paſſi ſint,q̄ꝫ irati⌋eis⌊ituliſſent,⌋cuiꝰcāʒ dic̄.⌊Putant̄ eni⌋ab iratis⌊q̄ſi ſuppliciū⌋ſui ſceleris⌊accepiſſe⌋.ſ.ab ipſo deo,q eſt diuʒ vltor:ꝛ ſic qeſcūt.Egidiꝰ ꝟo dicit,h̄ euenire p̄ accn̄s,q̄tenꝰhoīes ex malo alioꝝ mouent̄ ad miſericordiā,ꝛ ſic irati cōpatiētes ei,ꝯ quē irati ſunt,ex compaſſione maioris mali quieſcunt ab ira.Quare per accidens hoc euenit.

¶ Et ſi intuliſſe ipſi putant iniuriam,ac iure pati.Non enim aduerſus iuſtum fit ira.qm̄ non adhuc pręter conueniens putant pati. ira autem hoc erat.

¶ Aſſignat 5ᵐ locū,ꝛ dic̄.⌊Et⌋irati māſueſcūt,⌊ſi ītuliſſe ipſi putāt iniuriā,ꝛ iure pati,⌋cuiꝰrōnē aſſignat,ꝛ dicit. ⌊Nō eni aduerſus iuſtū,⌋vel aduerſus maluʒ iure illatū⌊fit ira.⌋ꝛ aſſignat rōnē rōnis,ꝛ dic̄.⌊Qm̄ nō adhuc⌋ q patiunt̄ malū,⌊putāt pati⌋malū⌊p̄ter ꝯueniēs,⌋ſʒ iure arbitrant̄ pati malū.⌊ira aūt h̄ erat⌋.ſ.cū qs putat pati malū p̄ter ꝯueniēs,atq̄ꝫ oino p̄ter rationez.Quare cū aliquis patitur malum iure,manſueſcit contra eum,qui malum intulit,quia putat iure paſſum eſſe.

¶ Quapropter oratione oportet caſtigare, nam ꝛ ſerui,qui caſtigantur,minus moleſte ferunt.

¶ Ex his ifert p̄ q̄re dhemꝰpotiꝰ ꝟbis q̄ꝫ manu caſtigar̄, ꝛ dicit.⌊Quapp̄ orōne opʒ caſtigare⌋ſubaudi magis q̄ꝫ manu,ꝛ cauſam aſſignat ab exēplo ſeruoꝝ,ꝛ dic̄.⌊Naʒ ꝛ ſerui,⌋ſubaudi⌊qui⌋ verbis, atq̄ꝫ oratione⌊caſtigantur,minus moleſte ferunt.⌋

¶ Et ſi ignorare putauerint,qm̄ ꝓpter ſe,ꝛ pro quibus patiebantur.Ira enim ſingularium eſt,palam autem ex definitione.

¶ Aſſignat 6ᵐ locum,ꝛ dic̄.⌊Et ſi ignorare putauerint⌋ eos,q iniuriā itulerūt,⌊qm̄ p̄p̄ ſe⌋itulerūt,⌊et⌋ea⌊ꝓ qbꝰ patiebant̄,⌋putauerint ēt ignoraſſe,māſueſcūt.nā q iniuriā iferūt ignorāter,ꝛ p̄p̄ cās,q̄s ignorāt,vr̄r q̄ſi non paruipēdere,ꝛ ſic minꝰiraſcimur ꝯ eos.Cām aſſignat,ꝛ dic̄.⌊Ira eni ſingulariuʒ eſt,⌋q̄ ſingulr̄ ſcimꝰ,h̄⌊aūt⌋ita eē⌊palā⌋eſt⌊ex d̄finitione⌋q̄re cū putauerimꝰeos,q nobis iniuriā itulerūt,nō cognouiſſe nos,nec p̄cepiſſe cāʒ p̄p̄ quā iniuriā itulerūt,māſueſcimꝰeis.Uel fortaſſe locus 6ᵒ ſic itelligit̄.⌊Et ſi⌋irati⌊putauerint⌋eos,ꝯ q̊s appetimꝰ vltionē,⌊ignorare,qm̄ p̄p̄ ſe,ꝛ p̄ qbꝰpatiebant̄⌋ vlciſcimur,māſueſcimꝰ.⌊ira eni ſingulariū eſt,⌋ꝛ eoꝝ, q ſciūt ꝯ ſe vlciſci,vt pʒ ex d̄finitiōe.q̊ locꝰ ē nos māſuetos fieri erga eos,q ignorāt vltionē fieri ꝯ ſeipſos.Hęc expō ꝯuenit his,q̄ poſtea māſueſcimꝰ erga eos,qm̄ paruipenſio nō fit p̄ ignorātiā cauſę,atq̄ʒ pſonę p̄uipēſę.

¶ Quapp̄ recte ſcriptū eſt dixiſſe Uliſſem vrbium euerſorem:quaſi non vltus,niſi ꝛ a quo,ꝛ quam ob rem cognouiſſet.

¶ Probat 6ᵐ locū authoritate,ꝛ dic̄.⌊Quapp̄⌋recte ſcriptū eſt dixiſſe⌋poetā⌊Uliſſem⌋πτολιπορθον.i. vrbiū euerſorē,ꝛ non vltorez,⌊quaſi non vltus,niſi ꝛ a quo,ꝛ quam ob rem cognouiſſet,⌋ille,cōtra quē fit vltio.ꝛ qa vrbes,quas diripuit Uliſſes,nō cognouerūt Uliſſem vlciſcētez,nec cāʒ ꝓpter quā eſt vltus,ideo Uliſſes nō vltor,ſed euerſor vrbium dicitur a poeta.

¶ Quare nec cęteris,q nō ſentiunt,iraſcunt̄, nec quoq̄ꝫ defunctis,quaſi iaʒ extrema paſſi,nec dolituri,nec cogituri ſint:quod irati cupiunt.Quapropter ꝓbe poeta cū Achillis irā ſedare voluiſſet,quam in Hectorem

ſam mortuuꝫ gerebat, dixit, ſurdā enim terram vexat iratus.

¶ Ex ijs infert cōtra quos fatuuꝫ eſt iraſci, ⁊ dic. [Quapp nec ceteris, qui nō ſentiunt iraſcimur,] vt cōtra muta aīalia, aut cōtra arbores, ꝓpterea dicit. [Nec quoqꝫ defunctis] iraſcimur ꝓpter duo, quoꝝ primuꝫ aſſignat, cum dicit. [Quaſi iā extrema paſſi] ſubaudi ſint, ⁊ cum nō poſſint magis pati, ꝗ̄ paſſi ſint, ideo non iraſcimur, ſcōm ꝟo, cū dicit. [Nec dolituri] ſubaudi ſint, ꝗa homines cōtra quos exercemus irā, debent ſentire, ac dolere: vt dictū eſt. [nec cognituri ſint,] nā exercēda ira eſt, cōtra eos, qui cognoſcūt, [qđ irati cupiunt,] ꝗa volunt ſentiri atqꝫ cognoſci ab eis, cōtra quos exercent iraꝫ/ h̄ probat authoritate Homeri, ⁊ dicit. [Quapp ꝓhe poeta cum Achillis irā ſedare voluiſſet, (quā in Hectorem iam mortuum gerebat) dixit,] κωφην γαρ δη γαιαν αεικιζει μενεαινων, idēſt [ſurdā eni terram vexat iratus,] qm̄ Hector mortuus contra quē iram exercebat Achilles, terra ſurda, ac non ſentiens erat: contra quaꝫ ira exercenda non eſt.

¶ Palam igit̄, quoniaꝫ ſi ſedare iram voluerimus, ex his locis dicēdum. Ipſos quideꝫ adaptent fieri tales. Eos auteꝫ, quibus iraſcuntur, timēdos, aut verendos aut gratos, aut inuitos feciſſe, aut factū dolentes.

¶ Nūc aſſignat artem ſedādi iudices, aut quoſuis alios iratos ⁊ dicit. [Palā igitur, qm̄ ſi ſedare iram voluerimus] ſubaudi in iudicibus, vel alijs ꝗbuſuis iratis, [ex his locis dicēdum,] ꝗbus patēt cauſę ſedandi irā. igit̄ ꝑ arte rhetores [ꝗdem] oratione [adaptent] iudices [fieri tales,] vt ſunt, qui māſueſcunt, ꝑ loca, ex ꝗbus colligūtur cauſę mitigātes iram. [eos autē] .ſ. nos vel reos, [ꝗbus] iudices [iraſcūtur,] oſtendat orōne eſſe [timēdos, aut verēdos, aut gratos, aut inuitos feciſſe, aut factū dolentes,] nā ſic manſueſcent nobis. quare cū iudices pręparauerimus modo, quo iraſcentes ſe habēt, ⁊ aduerſarios mō, quo ſe habēt illi, quibꝰ iraſcimur, ex dictis locis, ⁊ rebus eos ad iram ꝓuocabimus. ergo cōtra, cū auditores ꝑparabimus mō, quo ſe habent mites, ⁊ ēt nos vel noſtros mō, quo ſe habent, ꝗbus miteſcimus, ex dictis locis, ⁊ rebus, eos ſedatos facimus. Sedamus autē miteſqꝫ ipſos facimus, cū oſtenderimus eos, ꝗbus iraſcimur, aut timendos, aut verendos, aut gratos eē, aut inuitos feciſſe, aut factū dolētes. Hęc de arte ſedandi irā.

¶ DE AMORE ET AMICITIA.

¶ Definientes ꝟo amicitiam, ⁊ amare/ dicamus quos amāt, ⁊ oderūt, ⁊ pp quid.

¶ Nunc de amore ⁊ odio, ⁊ de arte inducendi hoīs ad amorem, vel odiū: pertractat, ⁊ p̄mo ꝓponit ſuaꝫ intentionē, ⁊ ordinem intētionis, ⁊ dicit. [Definiētes ꝟo amicitiā] ſiue amorem, [et] ip̄m [amare] p̄mo loco, ꝯſequēter [dicamus quos amāt, ⁊ oderūt] .i. quonā mō affecti hoīes amant̄, atqꝫ odio habent̄. ⁊ ſubaudi qualr̄ affecti amant, atqꝫ oderūt, [⁊ ꝓpter quid,] ⁊ dicamus res, ꝗbꝰ hi amant, ⁊ illi amant̄. nā (vt dictum eſt) hęc tria nec̄ia ſunt ad artē inducendi auditores ad quēuis affectū.

¶ Sit itaqꝫ amare velle alicui, quę bona putat, non ſui, ſed illius gratia: eorūqꝫ actiuum eſſe inquantum poteſt.

¶ Proſeqtur, ⁊ p̄mo definit ip̄m amare, nam ex hoc pꝫ quid ſit amor: ⁊ dicit. [Sit itaqꝫ amare velle alicui, quę bona putat, nō ſui, ſed illius gratia,] ſubaudi cui vult illa bona. dixit [bona:] ꝗa velle alicui mala, eſt odiſſe. dixit, [quę bona putat,] qm̄ error eē poteſt in bonoꝝ cognitione, ſed ſatis eſt, vt velit illi bona, quē amat, q̄ ipſe putat bona eē. Dixit etiā [nō ſui gratia, ſed illius,] ꝗa ſi volumus alicui bona, q̄tenus illa redūdāt in vtilitateꝫ noſtraꝫ, eum, cui illa volumus, nō amamus, nec ſufficit ad amādum, vt velimus alicui bona illius gr̄a, ſꝫ vt dicit, opꝫ amare noſtrū [eſſe actiuū eoꝝ] bonoꝝ, [inquātum] fieri [pōt,] alioquin nō amaremus, cū nō ꝓcuraremus bona ꝑſonę amatę, vt nobis procuramus.

¶ Amicus autē eſt, qui amat, atqꝫ redamat̄. Putantur enim amici eſſe, qui ſic ſe adinuicem habere putantur.

¶ Cum deſcripſiſſet ip̄m amare, nūc deſcribit ip̄m amicum: ⁊ dicit. [Amicus aūt eſt qui amat, atqꝫ redamat̄,] cuius rōnem aſſignat ex cōmuni hoīuꝫ opinione: ⁊ dic. [Putant̄ eni amici eē] ex cōmuni hoīum opinione, [ꝗ ſic ſe adinuicem habere putantur:] vt ſeinuiceꝫ mutuo ament, atqꝫ redamentur.

¶ His ꝟo ſuppoſitis, eum qui ⁊ in bonis cōgratulatur, ⁊ in doloribus cōdolet, non alia de cauſa, niſi illius, amicum eſſe neceſſe eſt. Omnes eni gaudent, ſi vt volunt, fit, ſi autē contra, dolent. Quare dolores ac voluptates voluntatis ſignum ſunt.

¶ Cum deſcripſiſſet amicos, nūc ex dictis, concludit ſigna, quę amicitię ſūt, mutuiqꝫ amoris: ⁊ dicit. [His ꝟo ſuppoſitis,] q̄ nūc de amicis, ⁊ de ipſo amare diximus, [eum qui ⁊ in bonis ꝯgratulat̄, ⁊ in doloribus ꝯdolet, non alia de cā, niſi illius,] qui ꝑtendit̄ amicus, [amicū eſſe neceſſe eſt.] Cuius rōnē aſſignat: ⁊ dicit. [Oēs eniꝫ gaudēt, ſi vt volūt, fit, ſi auteꝫ cōtra] .ſ. fit, [dolent:] ⁊ ꝗa cum accedūt bona amico, fit vt amicus eius vult, ⁊ cuꝫ accidūt mala ipſi amico, fit cōtra, hac rōne amicus gaudet ex bonis amici: ⁊ dolet ex malis illius. ex his cōcludit, quę amicitię ſigna ſunt: ⁊ dicit. [Quare dolores, ac voluptates] .ſ. cōes, ac mutuę, amicitię [ſignū ſunt,] qm̄ ſunt ſignū vnius ⁊ eiuſdē volūtatis, quę amicorum eſt. Eſt eni amicoꝝ vnū velle, ⁊ vnuꝫ nolle. ¶ Circa hęc, q̄ Ariſt. dicit, videamus p̄mo/ vtrū amor ſit in ea aīę parte, quę dī concupiſcibilis. ex ꝟbis eni Ariſt. libº topico. 2º videt̄, naꝫ eo loco tradit amorem eē in cōcupiſcibili, confirmat h̄ ea, quę ꝓpoſuit Ariſt. in hoc libro, ꝓpoſuit eni dicit̄ de affectibus, qui motus ſunt appetitꝰ ſenſualis, ⁊ cū amor non ſit motus partis iraſcibilis, igitur erit motus in ꝯcupiſcibili. Ex alijs videt̄ amorē eſſe in parte appetitiua, quę eſt volūtas: nam dixit Ariſto. hic, amare eē alicui velle bona, quę putant̄ bona, velle aūt bona alicui eſt actus volūtatis. Volūtas aūt eſt appetitus intellectiuus. g̊ amor eſt in appetitu intellectuali, ⁊ non in ꝯcupiſcibili. Dōm amorem eē multiplicem, naꝫ cū amor ſit aliq̄d ad appetitū ꝑtinens, ⁊ cū amoris ⁊ appetitus obiectū ſit bonū, fit, vt ꝑ differētia appetituuꝫ, ſit amoris differētia, ⁊ ꝗa ꝗdam appetitus eſt, nō conſequens app̄henſionē ipſius appetētis, ſed alterius, ideo hꝰ appetitus dicit̄ appetitus nālis. Res eni nāles appetunt id, qđ eis conuenit ſuapte natura, nō ꝓpter app̄hēſionem ꝓpriā, ſed ꝓpter app̄henſionē inſtituētis naturam. Alius autē eſt appetitus ꝯn̄s app̄henſionē ipſiꝰ appetentis, nō ꝗdem ex libero iudicio, ſed ex neceſſitate, ⁊ hic appetitus eſt in mutis ipſis aīalibus ſenſitiuus, ꝗ tn̄ in hoībus non nihil libertatis hꝫ, inquātū rōni obedit.

Digreſſio de amore.

Alius ꝟo eſt appetitus cõſequẽs apphenſionẽ appetentis ſm liberum iudiciuꝫ, ⁊ hmõi appetitus rõnalis atqꝫ intellectiuus eſt, qui voluntas appellat̃. Et qꝛ appetitus eſt multiplex, amoꝛ ẽt multiplex eſt, nam in vnoquoqꝫ appetituũ amoꝛ dĩ illud, qđ eſt principiũ motus tendentis in rem amatã. in nãli quidẽ appetitu, principium huiuſmodi motus eſt nãlis aptitudo ad id, qđ tendit. ⁊ hęc dĩ amoꝛ nãlis: ſicuti ipſa natiua aptitudo coꝛpoꝛis grauis, qua tẽdit ad locũ mediũ, eſt grauitas, q̃ nãlis amoꝛ eſt. Et ſilr coaptatio appetitus ſenſitiui ad aliqđ iucundũ, dĩ amoꝛ ſenſitiuus, qui eſt affectus concupiſcibilis. Coaptatio ꝟo appetitus intellectiui ad aliqđ bonuꝫ, qđ eſt vere bonũ, eſt amoꝛ rõnalis, ſiue ĩtellectiuus. Ex his pꝫ quis amoꝛ eſt in ea animę parte, quę dĩ concupiſcibilis, nõ eni in ea eſt amoꝛ nãlis, nec amoꝛ intellectualis, igit̃ in ea eſt amoꝛ, qui eſt affectus appetitus ſenſitiui, q cum non dicat̃ reſpectu boni ardui (qđ eſt obiectuꝫ iraſcibilis) erit in parte ipſa cõcupiſcibili. Obiectũ ꝟo qđ eſt ad oppoſitũ, diluit̃, qꝛ velle accepit Ariſto. pꝛo appetere, vt ſit ſenſus, [amare eſt] velle. i. appetere bona alicui, quę bona putat,] ⁊ dixit, [quę bona putat,] ad dr̃iaꝫ bonoꝝ intellectus, quę ſunt vere bona, bona ꝟo q̃ putant̃ bona, ſunt bona ſenſualia, quę pñt eſſe vere bona, ſi eligunt̃ a recta rõne, ⁊ poſſunt appetere bona, ſi eligãtur ab appetitu ſenſitiuo pꝛędominãte rõni. Ex his vlterius ꝑſpicuũ eſt, quis amoꝛ ſit affectus. non eni amoꝛ, (qui eſt motus appetitus nãlis) eſt affectus. affectus enĩ eſt virtutis cognoſcẽtis, aut virtutis, quę ſuboꝛdinatur virtuti cognoſcẽti. nec amoꝛ (qui eſt motus appetitꝰ intellectiui) eſt affectus, qm̃ amoꝛ (qui eſt appetitus intellectiui) cõſequitur apphenſionẽ appetentis ſm liberuꝫ iudiciuꝫ. ergo amoꝛ (qui dicit̃ affectus) eſt motus virtutis cõcupiſcibilis. hoc autẽ declarat̃, qm̃ appetibile mouet appetituꝫ mõ, quo agens nãle mouet paſſum ſibi coꝛreſpondẽs, agẽs aũt nãle duplici motu mouet ſuũ patiẽs, ⁊ dando formã, ⁊ dando motũ conſequentẽ foꝛmam. ⁊ qꝛ appetibile eſt agẽs naturale, appetitus ꝟo eſt paſſuꝫ appetibili coꝛrñdens, ideo pꝛima mutatio, qua appetitꝰ ꝯcupiſcibilis mutat̃ ab appetibili, vocat̃ amoꝛ, q nihil aliud eſt, q̃ꝫ cõplacentia appetibilis. motus ꝟo (qui conſequit̃ ex hac cõplacentia in appetibile) eſt deſiderium. quies autẽ, qua appetitus quieſcit in ipſo appetibili, eſt gaudiũ. Sic ergo cum amoꝛ conſiſtat in quodaꝫ pꝛimo motu appetitus ab appetibili, perſpicuuꝫ erit amoꝛem eſſe paſſionẽ, atqꝫ affectum, ⁊ pꝛopꝛie quidẽ, vt eſt in cõcupiſcibili. Ulterius ex his pꝫ amoꝛẽ (cũ accipit̃ pꝛo affectu) valde differre ab ipſa dilectione, nam amoꝛ pꝛo affectu eſt in ipſa virtute cõcupiſcibili, dilectio ꝟo non in cõcupiſcibili, ſed in volũtate eſt tantũ. naꝫ ſolũ eſt in ipſa rõnali natura. ¶ Sed quęres vtrũ amoꝛ differat a beniuolẽtia, ⁊ vĩ ꝙ non, qm̃ (vt Ariſto. hic dixit) amare eſt bene velle, ergo amoꝛ eſt beniuolentia. dicẽdũ, amoꝛem, ſiue capiat̃ pꝛo affectu, qui eſt in cõcupiſcibili (ſiue pꝛo ꝯplacentia, quę eſt in voluntate) ſemꝑ ab ipſa beniuolẽtia differre. Si enim capit̃ amoꝛ pꝛo affectu, differt ab ipſa beniuolẽtia, pꝛimo, qm̃ ipſa beniuolentia ſemꝑ eſt in ipſa volũtate, quę eſt appetitus eſt rõnalis. Amoꝛ aũt pꝛo affectu, ſemper eſt in ipſa virtute cõcupiſcibili: quę pars eſt appetitus ſenſitiui. deinde differunt, qꝛ (vt Ariſto. inquit 9° ęthico.) beniuolẽtia nõ hꝫ impetuꝫ aliquem inclinationis, qꝛ ex ſolo iudicio rõnis bõ vult alicui bonũ. Amoꝛ aũt impetum aliqueꝫ inclinationis hꝫ. tertio differũt, qꝛ amoꝛ ex quadã ꝯſuetudine pꝛoficiſcitur, beniuolentia aũt interdũ ex repẽtino oꝛitur: quemadmodum nobis de pugilibus euenit, qui pugnãt, quorum alteruꝫ vellemus vincere. At amoꝛ nõ repente, ſed (vt dictũ eſt) ex ꝯſuetudine oꝛitur. At ſi amoꝛ capit̃ pꝛo motu in appetitu intellectiuo, quę eſt complacentia rei amatę, etiã differt ab ipſa beniuolentia: nam amoꝛ quãdam vnionẽ impoꝛtat rei amatę ad amantẽ, ⁊ econuerſo, quatenus amans exiſtimat rem amatã quodã modo vt vnaꝫ ſibi, at beniuolẽtia eſt ſimplex volũtatis actus, quo volumus alicui bonuꝫ, ẽt nulla p̃ſuppoſita vnione affectus ad ipſum. ⁊ ſic amoꝛ quouis mõ ſumptus ab ipſa beniuolentia vĩ aduerſus. qđ ꝟo ad oppoſitũ afferebatur, dilutũ eſt, nã Ariſto. bona velle, pꝛo appetere bona accepit. pꝫ inſuper amoꝛẽ pꝛo cõplacentia (quę in volũtate eſt) nihil aliud eſſe q̃ꝫ ipſaꝫ dilectionẽ. dilectionẽ ꝟo differre ab ipſa beniuolẽtia, eo mõ, quo amoꝛ intellectualis differt ab ipſa beniuolẽtia. nam dilectio addit vnionẽ rei amatę ad amãtẽ, beniuolentiã ꝟo, nequaqꝫ. ¶ Sed adhuc quęres, quę dr̃ia eſt inter amoꝛẽ amicitię, ⁊ amoꝛẽ cõcupiſcentię? Dicendum motũ amoꝛis ad duo tẽdere, ⁊ ad bonũ, qđ quis vult alicui, vel ſibi, ⁊ ad id, cui bonum vult. Amoꝛ igitur (quo amamus illud bonũ, qđ alteri volumus,) cõcupiſcentię eſt. Amoꝛ autem, quo amamus illud (cui voluimus bonum) amicitię eſt. Qua rõne fit, vt cum amamus Quintiã, amoꝛ ſit amicitię, cum ꝟo amamus ea bona, quę Quintię volumus, amoꝛ ſit cõcupiſcentię. cã eſt, qm̃ id, qđ amoꝛe amicitię amatur, per ſe, atqꝫ ſimplr̃ amatur. id ꝟo qđ amat̃ amoꝛe concupiſcẽtię, non per ſe, ſed alteri amet̃. Ex hꝭ pꝫ vlterius tam amoꝛem cõcupiſcentię, q̃ꝫ amoꝛem amicitię reperiri in vtroqꝫ appetitu. vꝫ. ſenſitiuo, ⁊ intellectiuo. nam per vtrunqꝫ appetitum poſſumus amare bonum alteri ⁊ rem, cui appetimus bonum. De amoꝛe etiaꝫ plurima alia diximus libꝛo noſtro de pulchꝛo, quę nunc pꝛętermittimus.

¶ Et quibus iam eadẽ bona, ac mala ſunt.

¶ Loca ꝟo, ⁊ elemẽta, quibus cũ ſint, amicos oſtẽdere, ⁊ cũ nõ ſint, facere poſſumus, aſſignat nũc, ⁊ generatim q̃tuoꝛ, particularia ꝟo plura, a dilectione itaqꝫ aſſignat pꝛimum locũ, ⁊ dicit. [Et quibus iam eadẽ bona, ac mala ſunt,] hi ſunt amici. recte aũt dicit Egidius in hoc Ariſto. in omni affectu ꝓuocando tria eſſe tractanda, ⁊ quonam modo affecti ſint in eiuſmodi paſſione, ⁊ quibus, ⁊ ꝓpter quę. Sed qm̃ amicitia, ⁊ amoꝛ (vt hic loquit̃) relatio quędã ęquiparantię videt̃, cũ amicus ſit alter ipſe, ſi dixerimus quibus hoĩes ſunt amici, leue erit videre, quo nã modo ſe habẽtes amici ſunt, determinando ergo Ariſt. de amoꝛe amicitiaqꝫ ipſa, duo tantũ facit, qꝛ pꝛimo aſſignat quibus homĩes ſunt amici, ſcđo per quę amoꝛ atqꝫ amicitia in hominibus ſunt. nam in pmo intelligit̃ tertiũ. vꝫ. qui hoĩes apti ſunt amare. Cauſa auteꝫ pꝛęſentis loci eſt, qꝛ amicoꝛũ omnia ſunt cõmunia, ergo quoꝝ eadem bona ac mala ſunt, hi amici ſunt.

¶ Et qui eiſdem amici, ⁊ qui eiſdẽ inimici. Nam his eadem velle neceſſe eſt.

¶ Scđm locũ a dilectione affert, ⁊ dicit. [Et qui eiſdeꝫ] ſ. hominibus ſunt [amici, ⁊ qui eiſdeꝫ] ſunt [inimici,] hi quoqꝫ amici ſunt, ⁊ aſſignat rationẽ, ⁊ dicit, [nã his eadem velle neceſſe eſt,] quare cum dilectio ⁊ velle vnum ſit, hi amici erunt inter ſe. Egidius hũc locuꝫ in duos reſoluit, ſed rectius legendus eſt vt vnus. quoniam vnam illius aſſignat rationem.

¶ Et qui q̃, vt ſibi, alij vult, illi amicus videt̃.

¶ Iterum ab ipſa dilectione tertiũ locum affert, ⁊ dicit. [Et qui quę, vt ſibi, alij vult, illi amicus videt̃,] eſt eniꝫ eis dilectio, ⁊ velle vnum, vt dictum eſt.

¶ **Et eos amãt, qui benefecerunt, aut ſibi ipſis, aut ijs, qui ſibi curę ſunt, vel ſi magna, vel ſi libenter, vel ſi tẽporibus huiuſmodi, ſuiq; gratia, vel quoſcunq; benefaciẽdi voluntatem habere putant.**

¶ Hic locus vnus eſt ex parte benificẽtię, quẽ aſſignat, ⁊ dicit. ⌊Et eos amant, qui benefecerũt, aut ſibi ipſis⌋.ſ. amãtibus, ⌊aut⌋ ſubaudi benefecerunt ⌊ijs, qui ſibi curę ſunt,⌋ vt filijs, vel ꝓpinquis, p̃ſertim ⌊vel ſi magna⌋ fecerunt, ⌊vel ſi libenter⌋ benefecerunt, ⌊vel ſi tẽporibꝰ huiuſmodi⌋ benefecerũt, in qbus valde indigebant, ⌊ſuiq; gratia,⌋ non ad vtilitatẽ facientiũ. ⁊ non ſoluz amamus eos, qui nobis, aut ijs, qui nobis ꝓpinqui ſunt, benefecerunt, ſed ⌊vel quoſcũq; benefaciendi⌋ nobis, vel propinquis noſtris ⌊voluntatem habere putamus.⌋

¶ **Et amicoꝝ amicos.**

¶ Ex parte aũt beniuolentię aſſignat primum locũ, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ amamus ⌊amicorum amicos.⌋

¶ **Et amantes, quos ipſi amant.**

¶ Inſuper ex parte beniuolentię aſſignat ſcõz locũ, ⁊ dicit. ⌊Et⌋.ſ. amamus ⌊amãtes,⌋ quos nos ⌊ipſi amamus,⌋ vtputa eos, qui amant ꝓpinquos, vel filios, vel libros, opera noſtra, ⁊ id genus.

¶ **Et amatos ab ijs, qui nos ipſos amant.**

¶ Prętera ex parte beniuolentię aſſignat locũ tertiuz, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ ſcilz amamus ⌊amatos ab ijs, qui nos ipſos amant,⌋ ⁊ cauſa eſt, quę ſuperius dicta eſt, q: amicorum eſt vnum velle, ⁊ vna dilectio. ⁊ licet ſermo Ariſt. in grę co legatur in verbo tertię perſonę, quia tamen in latino clarius verbũ legitur, vt tranſtulimus, ideo non eſt vis facienda in conſtructione.

¶ **Et eos, qui ſunt eiſdẽ inimici, odioq; habentes eoſdẽ, quos nos ipſi odio habemus.**

¶ Ex parte vero inimicitiaꝝ aſſignat locũ primũ, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ amamus ⌊eos, qui ſunt eiſdez inimici,⌋ quibus ſubaudi nos ſumus: ⌊odioq; hñtes eoſdem, quos nos ipſi odio habemus.⌋ nam amicoꝝ vna eſt erga eoſdez cõis dilectio, vnũq; commune odium.

¶ **Et eos, qui odio habẽtur ab ijs, quos nos ipſi odio ꝓſeqmur. Nã his oĩbus eadẽ eſſe bona ⁊ nobis ipſis vñr. Quare velle quę nobis ipſis ſunt bona, qḋ qdem erat amici.**

¶ Iterum ex parte inimicitiaꝝ aſſignat locũ ſcõm, ⁊ dicit. Et eos⌋.ſ. amamus, ⌊qui odio habenť ab ijs, quos nos ipſi odio ꝓſequimur⌋.i. ⁊ amamus inimicos inimicoruz, cuius rõnẽ aſſignat, ⁊ dicit, ⌊nam ijs oĩbus eadez eſſe bona ⁊ nobis ipſis videnť.⌋ ꝓpterea cõcludit, ⌊q̃re velle videmur bona quę nobis ipſis⌋ ſubaudi, ⁊ amicis ⌊ſunt bona, qḋ quidẽ velle eſt amici,⌋ nam amicoꝝ eſt vnũ velle, ⁊ vnum nolle. Si enim duo aliquẽ oderunt, qḋ eſt vni bonum, alteri bonũ eſſe videť. ergo opz nos bona eis velle, q oderunt, id quod nos odio habemus. videntur autẽ hęc omnia particulariter dicta firmari in ea conſideratione quę eſt, ꝙ inimici eiuſdẽ inter ſe amicitia coniungantur.

¶ **Ad hęc beneficos in pecunijs, ⁊ ſalute: quo circa liberales, ac fortes colimus.**

¶ Cum ſuperius aſſignaſſet vnum locuz ab ipſa benificentia, iteꝝ redit ad aſſignanduz ſcõm, ⁊ dicit. ⌊Ad hęc⌋ amamus ⌊beneficos⌋ qui nobis bñfaciunt ⌊in pecunijs, ⁊ ſalute,⌋ cuius ſignum affert, ⁊ dicit, ⌊quo circa liberales,⌋ q nobis bñfaciunt in pecunijs, ⌊ac fortes,⌋ q nobis bñfaciũt in ſalute, ⌊colimus,⌋ honoramus ac amamus.

¶ **Et iuſtos. tales aũt putamus eſſe eos, qui non aliunde viuunt. vtputa qui non ab operando, hoc, eſt nec agricultura, nec alia arte maxime.**

¶ Nunc aſſignat loca a virtutibus, ⁊ primo ab ipſa iuſtitia, ⁊ dicit. ⌊Et iuſtos⌋.ſ. amamus. ⁊ exponit, qui ſunt iuſti, ⁊ dicit, ⌊tales aũt⌋.ſ. iuſtos ⌊putamus eſſe eos, qui nõ aliũde viuũt. vtputa qui nõ⌋ viuunt ⌊ab operando, hoc eſt nec agricultura, nec alia arte maxime⌋ viuũt. nã agricultores videnť dãnari alijs, artifices vero lucri cauſa videtur ſubripere bona alioꝝ, quare qui viuũt ꝓprijs facultatibus putamus iuſtos. Hos eniz amamus ꝑ ſe, q: propter virtutem ſunt boni: ⁊ amore digni.

¶ **Et modeſtos, quoniam non iniuſti.**

modeſtos σωφρονας temperatos.

¶ Scõm locũ aſſignat a modeſtia, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ amamus ⌊modeſtos, qm̃ non ſunt iniuſti,⌋ ⁊ licet modeſti ſint iuſti, tñ ẽt modeſti amanť ꝑ ſe, q: modeſti. eſt enim modeſtia moderatio cupiditatuz rõni obediens, vt Uarro ait, cuius verba Nonius Marcellus ſic refert, non eos optime vixiſſe dicam, qui diutiſſime vixerunt, ſed eos, qui modeſtiſſime.i. modice. vel dicitur a modo, vt Ciceroni, ⁊ pleriſq; veterũ placet. adhibet eni modeſtia modum humanis actionibus, ne quid agať, qḋ nimium ſit: neue etiã parũ. Sed id, qḋ ſatis ſit, hoc eſt mediuz inter vtrũq; extremoruz, qḋ iure optimo ab omnibus laudatur. modeſtos ergo amamus, ⁊ qa ſunt per ſe boni, ⁊ qa ſunt iuſti in omnibus humanis actionibus.

¶ **Et non curioſos, propter eandem cauſaz.**

¶ Tertium locũ aſſignat a carentia curioſitatis, quę virtus ẽt eſt attinens ad modeſtiam, ⁊ ad iuſtitiam, ⁊ dicit. ⌊Et amamus⌋ eos, ⌊qui non ſunt curioſi,⌋ non enim ſe intromittũt de rebus noſtris, nec ſunt contẽptores, ⌊ꝑ eãdẽ cãz⌋ hos amamꝰ, vtputa q: ſunt iuſti atq; modeſti.

¶ **Et quibus volumus amici eſſe, ſi ipſi velle videẽtur. Sunt autẽ huiuſmodi, qui virtute clari ſunt, atq; probati, aut ab omnibus, aut ab optimis, vł ab eis, quos nos admiramur, atq; in ijs, in quibus eos admiramur.**

¶ Quartuz locũ a claritate virtutis aſſignat, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ eos amamus, ⌊quibus volumus⌋ amici eſſe, ⌊ſi ipſi⌋ nobis amici ⌊eſſe velle videntur⌋.i. ſi ipſi voluerint nobis eſſe amici. ⁊ exponit eos, qbus volumus eſſe amici, ⁊ dicit, ⌊ſunt aũt huiuſmodi, qui virtute clari ſunt, atq; ꝓbati aut ab omnibus⌋ aut ſubaudi a pluribus, ⌊aut ab optimis,⌋ qui ſunt pauci, ⌊vel⌋ ſaltez ⌊ab eis, quos nos eos admiramur, atq; in ijs, in quibus nos eos admiramur.⌋ nam tales optimi ſunt, ⁊ excellẽtiſſimi, per quę vult habere generatiz oẽs, qui virtute prędití ſunt, eſſe diligibiles. quoniam oẽs ſunt boni ꝓpter ſe amabiles.

¶ **Et iucundos in ↄſuetudine, diuturnaq; cõuerſatione: quales ſunt faciles, ⁊ neq; peccata redarguentes, neq; contentioſi, neq; pertinaces. nam oẽs huiuſmodi pugnaces ſunt. pugnantes vero oppoſita velle videntur.**

¶ Nunc vero aſſignat loca ab ipſa iucũditate, ⁊ primo affert primũ, ⁊ dicit. ⌊Et⌋ ſubaudi amamus ⌊iucũdos in cõſuetudine, diuturnaq; conuerſatione:⌋ ⁊ exponit, quales iſti ſunt, ⁊ dicit, ⌊quales ſunt faciles,⌋ ⁊ quaſi exponens, qui faciles ſunt, dicit, ⌊⁊⌋ ſunt ſubaudi faciles, qui ⌊neq;⌋

ſunt peccata⌊redarguentes,neqꝫ cōtētioſi, neqꝫ pertinaces,⌋cuius rōnē aſſignat,⁊ dicit. ⌊nā oēs huiuſmodi⌋ .ſ.redarguētes peccata,cōtētioſi, atqꝫ pertinaces⌊ſunt pugnantes, pugnnates ·vo oppoſita velle videntur,⌋ ⁊ cuꝫ oppoſita voluerint, non ſunt amici,quoꝝ eſt vnuꝫ cōmune velle.ergo per faciles intelligit adulatores,qui ſunt ſimulati amici,ꝯtrarij facilibus ſunt difficiles,ſiue agreſtes,mediū ·vo tenent affabiles.Quod aūt adulatores ſint iucūdi,lib° pᷣmo eſt expoſitū.¶ Quo ·vo ad verba attinet,per contētioſos eos intelligit, qui aduerſant̄ ſemꝑ ijs,quę nos dicimus, per pertinaces ·vo eos, qui vltra ꝙ aduerſent̄ ijs,quę dicimus,ſunt inuincibiles in ijs,quę nobis aduerſant̄:quales ſunt perfidi,qui nimis credunt proprijs opinionibus: vt dicitur 7° ęthicoꝝ.

⸿Et tam illudere ꝗꝫ ſufferre apti. naꝫ ad eadem prope vtriqꝫ tendunt. cum ⁊ illudi, ⁊ illudere apte poſſint.

⸿Cum dixiſſet primū locū iucundoꝝ in cōſuetudine ⁊ cōuerſione,dixiſſetqꝫ illos eſſe faciles,nūc aſſignat ſecūdum,quos non vno noīe exponit, ſed pluribus,⁊ dicit. ⌊Et⌋ſubaudi iucūdi in cōſuetudine ac cōuerſatione ſunt ⌊apti tam ludere ꝗꝫ ſufferre⌋ludos, ⁊ aſſignat rōnē,⁊ dicit,⌊nam ad eadē prope vtriqꝫ⌋.ſ.tam illudentes,ꝗꝫ ferētes ludos⌊tendunt,⌋ac ſtudent,qm̄ ad iucūde cōueniendum ac ad eadē iucūda,quę in vita ſunt⌊cum ⁊ illudi ⁊ illudere apte⌋vtriqꝫ⌊poſſint.⌋quare primus locus erat eoꝝ,q ſunt faciles,ſcd̄s aūt eoꝝ,q ludis ꝯpatibilis ſunt.

⸿Et eos,qui pręſentia bona laudāt:eaqꝫ maxime,quę ipſi timent amittere.

⸿Aſſignat tertiū locū,⁊ dicit.⌊Et⌋amamus⌊eos,qui pręſentia bona laudāt,⌋vtputa,⌊⁊ ea maxime q̄ ipſi timent admittere.⌋nā hmōi bona ſunt nobis chara. vt ſunt forma,honores,filij,⁊ cętera id genus.cauſa autem,quia tales ſunt nobis iucundi.

⸿Et mundos facie,veſte,totaqꝫ ipſa vita.

⸿Aſſignat tertiū locum,⁊ dicit. ⌊Et⌋amamus⌊mundos facie⌋hoc eſt tota corporis ſuꝑficie,veſte,totaqꝫ ipſa vita,⌋⁊ hi poſſunt dici ſplendidi.nam in his nonnūqꝫ tanta gratia eſt,vt deformitatē non permittat inſpici,⁊ ſint iucūdi, eos facile puelle amant.in libro ·vo de pulchro de his perquirendum.

⸿Et eos,qui nec errores, nec bn̄ficia exprobrant. vtriqꝫ enim arguendi cupidi ſunt.

⸿Aſſignat quartū locum,⁊ dicit.⌊Et⌋amamus⌊eos,qui nec errores,nec beneficia exprobrant.⌋cuius rationem aſſignat,⁊ dicit,⌊vtriqꝫ eniꝫ⌋.ſ.tam erroꝝ ꝗꝫ beneficioruꝫ exprobratores⌊arguendi cupidi ſunt.⌋ ⁊ ſic nō ſunt iucūdi ad cōuerſandum,quare nec amabiles.

⸿Et eos,qui non machinant̄ mala,neqꝫ crimina memoria tenent:ſed facile reconciliantur.nam quales erga cęteros eſſe putamus, tales etiam in nos futuros arbitramur.

crimina ἐγκλήματα furias: impōnes mala ipoſita.

⸿Aſſignat quintū locū,⁊ dicit.⌊Et eos⌋.ſ.amamus,⌊qui nō machinant̄ mala,⌋vt ſunt,qui omnia dicta/aut facta in mala reducūt, vt ſuſpecti.⌊neqꝫ crimia⌋ſiue iniurias, ſiue mala,quę ei imponunt̄,⌊memoria tenēt: ſed facile recōciliant̄.⌋cuius rationē aſſignat,⁊ dicit,⌊nā⌋poſt experientiā(quā de eis habemus)⌊quales erga cęteros eē putamus⌋ac videmus,⌊tales ēt in nos futuros arbitramur.⌋⁊ ob hanc cām̄ Romani Cęſarem amauerūt.qm̄ facile iniuriarum obliuiſcebatur.

⸿Et eos,qui nec maledici ſunt, nec ſcientes proximorum,aut ſua mala.ſed bona. id eniꝫ agere boni eſt.

⸿Aſſignat ſextū locuꝫ,⁊ dicit.⌊Et eos⌋.ſ.amamus,⌊qui nec maledici ſunt,nec ſcientes ꝓximoruꝫ,aut ſua mala, ſed⌋eos,q tam ꝓximoꝝ,ꝗꝫ ſua⌊bona⌋ſciunt,⁊ aſſignat rationē,⁊ dicit,⌊id eni agere boni eſt.⌋ nam bonus abijcit a ꝓpria mente hominum mala,⁊ cōmemorat bona. Quare qui cupiūt ab alijs diligi,nec ſua,nec ꝓximoruꝫ mala dicere,aut notare oꝫ.nam qui ſua mala dicit,argumentū eſt ꝙ facile dicat alioꝝ mala,⁊ qui mala aliorū, maledicus eſt.Quare ſemper bona dicere debet,nō per modū iactantię,aut adulationis, ſed per moduꝫ exēpli, vt alios trahat ad bonum, atqꝫ ad ſui dilectionem.hoc enim(vt inquit)bonus agit.

⸿Et eos,qui nec iraſcentibus, nec ſtudioſe quicqꝫ agentibus, contradicunt. pugnaces enim qui huiuſmodi ſunt.

⸿Aſſignat ſeptimū locuꝫ,⁊ dicit⌊Et eos⌋.ſ.amamus,⌊q nec iraſcentibus,nec ſtudioſe quicquā agentibus,cōtradicunt.⌋⁊ aſſignat cām̄,⁊ dicit,⌊pugnaces eniꝫ⌋ ſunt,⌊q huiuſmodi ſunt⌋.ſ.qui contradicunt iraſcentibus,⁊ eis, qui ſtudioſe,atqꝫ cum virtute aliquid agunt, ⁊ cum ſint pugnaces,non erunt iucundi.

⸿Et eos,qui erga nos ſic affecti ſunt,vt nos admirentur,virtuteqꝫ pręditos putent, nobiſqꝫ gaudent. Sintqꝫ maxime ijs in rebus affecti,in quibus magnoꝑe admiratione digni,ſtudioſi,ac iucundi videri volumus.

⸿Aſſignat octauū locū,⁊ licet Ariſto. aſſignando locuꝫ hūc,ſit locutus ꝑ verba tertię perſonę, nos tn̄(vt clarꝰ locū interꝑtaremur,)per verba primę ꝑſonę locū tranſtulimus.vnde dicit. ⌊Et eos⌋.ſ.amamus,⌊qui erga nos ſic affecti ſunt, vt nos admirent̄, virtuteqꝫ pręditos putent,nobiſqꝫ gaudent⌋.ſ.in ꝓſperis,⁊ ſubaudi in aduerſis condolent,⌊ſintqꝫ maxime ijs in rebus affecti,⌋atqꝫ ſtudioſi,⌊in quibus magnopere admiratione digni,ſtudioſi,ac iucūdi videri volumus.⌋ nā ſic erunt nobis iucundi. vnde aliqui fuerunt,qui in choreis gratiā habuerunt,ꝑꝑ eas eniꝫ a ſuis puellis redamationē nacti ſunt. nam puellaꝝ ſtudiū in choreis erat.Aliqui per modulationes,cythara s,cymbalos,ſonoſqꝫ harmonicos grām a ſuis puellis habuerunt,nam earum ſtudiū ſolū in his erat.nōnulli per carmina,rithmos,elocutiones,celebritatē in literis,gratiā cōſecuti ſunt ſuis e puellis,qꝛ puellę eoꝝ ſtudioſę erant. Hunc in moduꝫ Corynna Naſonē,Leſbia Catullū,Cythia Properſiū,Galateā Maronem,⁊ alię alios,⁊ poetas,⁊ oratores, ⁊ phōs,cęteroqꝫ cuiuſuis generis literatos deperierunt.nec ob aliud niſi qꝛ viri tales ſua ſtudia amabant.

⸿Et ſimiles,eadēqꝫ profitentes, niſi turbēt, eadēqꝫ ex re ſit vita. Hoc eniꝫ pacto illud fieret,figulus figulo.

profitentes ἐπιτηδεύοντας exercentes,

⸿Hactenus de locis ab ipſa iucūditate,nūc aſſignat loca a ſīlitudine, quoꝝ primū affert a ſīlitudie profeſſionū,⁊ dicit.⌊Et⌋amamus⌊ſimiles,eadēqꝫ ꝓfitētes,⌋atqꝫ exercentes,⌊niſi turbēt⌋ea,quę profitemur,⌊ eadēqꝫ ex re ſit vita⌋.i.niſi eadē ex re vitę ſubſidia conſequantur. ⌊hoc enim pacto illud⌋.ſ. Heſiodi⌊fieret,⌋⁊ pro ·vo haberet̄, κεραμεὺς κεραμεῖ,ideſt⌊ figulus figulo.⌋ naꝫ oēs figuli ſimilitudine ꝓfeſſionis ſe amant,qꝛ tn̄ ſe turbant

in lucro, ⁊ in ijs, quę ſunt vitę neceſſaria, mutuo ſe oderunt. qm̄ aīalia eodē cibo viuētia, mutuo ſe odio hn̄t.

¶ Et eos, qui eadem cupiunt, ſi poſſibile ſit ipſos ſimul participare. ꝙ ſi non, idem quoqꝫ ſic accidit.

¶ Nunc aſſignat ſcḋm locū a ſimilitudine cupiditatuꝫ, ac deſideriorū, ⁊ dicit. [Et eos] .ſ. amamus, [qui eadē cupiūt,] quę nos cupimus: [ſi poſſibile ſit ipſos] eiſdē [ſimul participare. ꝙ ſi non] eſſet poſſibile, [idem quoqꝫ] deſiodicū [ſic] ſimil'r (vt dictū eſt de figulo) [accidet.] vnde poeta riualem poſſe non ego ferre iouem. riualis enim non habet odio riualem quatenus eſt ſimilis, ſed quatenus turbat ſuum amorem.

¶ Et eos, q non deſpiciendo ita ſe habent, vt non vereant̄ dicere, q̄ ad noſtrā gloriā ſunt.

¶ Hactenus de locis a ſimilitudine: nūc de locis, quę ab ingenuitate, atqꝫ ſtudioſitate ſunt, pertractat, ⁊ aſſignat primū, ⁊ dicit [Et eos] .ſ. amamus, [qui non deſpiciendo] ſubaudi noſtra, [ita ſe habent] ſubaudi ad nos, [vt non vereantur dicere, quę ad noſtrā gloriam ſunt,] ſed palam ea prędicant. Quo ꝟo ad conſtructionē attinet, Ariſto. in gręco vtit̄ verbis in tertia perſona, ideo obſcura eſt lectio, vt clarior igitur fieret, ſic in prima perſona tranſtulimus.

¶ Et eos, apud quos in reuerentia ſunt, quę ad veritatem pertinent.

¶ Quicquid Egidius expoſuerit, Ariſto. aſſignat ſcḋm, ⁊ dicit. [Et eos] .ſ. amamus, [apud quos in reuerentia ſunt, q̄ ad veritatē] ſubaudi pertinēt. nā iſti ſunt veridici, atqꝫ ingenui, ⁊ ea virtute clari, quę dicitur veritas.

¶ Et eos apud quos in honore eſſe cupim⁹.

¶ Aſſignat locū tertiuꝫ, ⁊ dicit. [Et eos] .ſ. amamus [apō quos in honore eſſe cupimus,] nemo eniꝫ cupit eſſe in honore apud aliquē, quē nullo modo amat. ⁊ ſi dixeris nos cupere eſſe in honore apud inimicos, immo apud omnes. Dicenduꝫ nos amare omnes ea ratione, qua cupimus eſſe in honore apud eos. Alia fortaſſe rōne odio eos habemus. Epaminūda tn̄ dicebat, ab hoſte nō laudem, ſed ſe victoriam quęrere.

¶ Et eos, quos ęmulatores, ⁊ non inuidos habere volunt, aut amāt, aut amici eē volūt.

¶ Aſſignat locum quartum, ⁊ dicit. [Et eos, quos ęmulatores, ⁊ non inuidos habere] homines ipſi [volunt, aut amant] .ſ. amore affectus, [aut amici eſſe volūt] amore amicitię, atqꝫ dilectionis. ⁊ vſus eſt diſiunctione, qꝛ nō ſemper amore affectus amamus ęmulatores, ſed amore amicitię, (qui ſeqtur iudiciū rationis) ſemꝑ amamus ęmulatores, modo non ſint noſtri inuidi.

¶ Et eos, qui bona cooperantur ne ſibi, ⁊ nobis maiora eueniant mala.

¶ Aſſignat locū quintū, in quo vſus eſt verbis indicantibus tertiā perſonā, nos ꝟo trāſtulimus per verba indicātia perſonaꝫ primā, ⁊ ideo dicit [Et eos] .ſ. amam⁹, [qui bona cooperant̄ ne ſibi, ⁊ nobis maiora eueniant mala,] illis, quę parata erant venire. qꝛ enim fauent nobis, vt vel non veniant aduerſitates, vel veniāt, ſed nō in tanto exceſſu, ideo ſunt amabiles.

¶ Et eos qui abſentes ſimiliter atqꝫ p̄ſentes diligūt. quocirca qui in defunctos huiuſmodi ſunt, hos cuncti amant.

¶ Hęc de locis a ſtudioſitate, ac virtute, de elemētis ꝟo ⁊ locis, quę ſumūtur ab amore, nunc ꝑtractat, ⁊ aſſignat primū, ⁊ dicit. [Et eos] ſubaudi amamus [qui] nos [abſentes ſimil'r atqꝫ pręſentes diligunt.] nam hi videntur amare nos gratia noſtri, ⁊ non ꝑꝑ vtilitatē, vel delectationē. ideo quaſi particulatiꝫ aſſignat per viā conſequētię ſm̄ locuꝫ, ⁊ dicit, quo circa, [qui in defunctos hmōi ſunt] .ſ. amici, vt in viuentes, [hos cuncti amāt] .ſ. tanq̄ veriores amicos, cū ēt defunctos diligant, nec ſunt amici fortunę, ſed hoiuꝫ. hęc de locis ab amore.

¶ Et vl'r eos, q non derelinquentes, ſtudioſi ſunt nimiū in amicos. nā ex bonis rebus, q̄s amamus, bonos amicos, maxime diligim⁹.

¶ De locis ꝟo, qui ſumunt̄ a ſtudioſitate in amicos, loquens nunc aſſignat primuꝫ, ⁊ dicit. [Et vl'r eos] .ſ. amamus, [qui nō derelinquētes] ſubaudi ea agere pro amicis, quę ſunt agenda, [ſtudioſi ſunt nimiuꝫ in amicos.] cuius rōneꝫ aſſignat, ⁊ dicit, [nam ex bonis rebus,] quę externe ſunt, [quas] nos [amamus, bonos amicos maxime diligimus.] quales ſunt, qui nunq̄ derelinquētes ea, quę agere debent, ſtudioſi ſunt nimiū in amicos.

¶ Et eos, qui nihil nobis fingunt, cuiuſmodi ſunt, qui vel mala ſua nobis aperiūt. Dictū eſt eniꝫ nos non vereri, ſi apud amicos, quę ad gloriaꝫ. Si igit̄ qui verent̄, non amāt, qui non verent̄, amanti ſimiles ſunt.

¶ Nunc aſſignat ſcḋm locū, ⁊ dicit. [Et eos] .ſ. amamus, [qui nihil nobis fingunt,] quos exponit, ⁊ dicit, [cuiuſmodi ſunt, qui vel mala ſua nobis aperiunt,] ⁊ non tantum mala, ſed ēt bona. cuius rōnē aſſignat ex ijs, quę ſuperius dixerat, ⁊ dicit, [dictū eſt eniꝫ nos nō vereri,] immo ſine pudore eſſe, [ſi apud amicos] aperimus ea, [q̄ ad gloriam] ſunt. quāto magis non verebimur, ſi aperiemus, quę ſunt ad vituperationē. tūc recolligit vim rōnis, ⁊ dicit, [ſi igit̄ qui verent̄] apꝫire bona ⁊ mala, [non amant,] per cōuerſionē cōtrapōnis [qui nō verent̄] bona ⁊ mala aperire, [amantes ſimiles ſunt,] ideſt erūt veri amici ſed ſubaudi, qui nihil nobis fingūt, non verentur nobis bona, ⁊ mala aperire, igit̄ qui nihil nobis fingunt, erūt nobis veri amici. ¶ Quo ꝟo ad cōſtructionē attinet Ariſto. in verbis ſuis gręcis nunc ſermonē deligit in p̄ma, nunc ꝟo in ꝑſona tertia, nos aūt ſemꝑ eodē modo verba trāſlatauimus, nam ſermo eſt clarior.

¶ Et non timendos, ⁊ quibus confidimus. Nullus enim amat, quem metuit.

¶ Aſſignat ſcḋm locū, ⁊ dicit. [Et] amamus [non timendos, ⁊] eos, [quibus cōfidimus,] cuius rōneꝫ aſſignat, ⁊ dicit, [nullus enī amat, quē metuit,] nā cū timor ſit imaginatio futuri mali, ab eo putamus futurū maluꝫ euenire, quē timemus. quare cū ab eo, quē timemus, malū futurum nobis euenire imaginemur, fieri non poterit, vt illum amemus.

¶ Amicitię ꝟo ſpecies ſunt, ſodalitiuꝫ, familiaritas, neceſſitudo, ꝓpinqtas, ⁊ alię id gen⁹.

¶ Huc vſqꝫ Ariſto. locutus eſt de locis, quibus amicos eſſe cognoſcere poſſumus, ⁊ ſi non fuerint, facere. nunc breuiter amicitiarū ſpēs enumerans, dicit, [amicitię ꝟo ſpēs ſunt, ſodalitiū, familiaritas, neceſſitudo, ꝓpinquitas, ⁊ alię id genus,] quę 9° ęthicorū ſunt ꝑtractatę. Sodalis quidē eſt ſocius in rebus leuioribus, quaſi vna ſedens. Inde ſodalitiū Cicero cōuiuiū appellat. Familiaris ꝟo amicus eſt, qui nobiſcum verſat̄. diuturnaqꝫ cōſuetudine nobis aſtringit̄, quaſi in eadeꝫ familia nobis

coniunctus.neceſſitudo ꝟo eſt,quā verā,⁊ ſtrictaꝫ amicitiam ſequitur Cicero,cum ait ſibi cum equitibus Romanis neceſſitudinem eſſe.

¶ Amicitiaꝫ ꝟo efficiunt grā, ⁊ ſi feceris, nō rogatus, ⁊ cū feceris,nō ſignificaueris. Sic enim ipſius cauſa videris, ⁊ non ob aliud.

¶ Demum aſſignat cauſas,que amicitiā efficiūt,⁊ dicit. [Amicitiā ꝟo efficiūt] gratia,qua aliqs gratioſus videtur amāti.vel gratia.i.gratitudo,nam ingratitudo extinguit amicitiā.deinde aſſignat ſecūdā cām,⁊ dicit,[⁊ ſi feceris,non rogatus,] nā qui rogatus facit,vr̄ vendere qḋ facit.aſſignat tertiā,⁊ dicit,[⁊ cū feceris,non ſignificaueris.Sic eni](vt dicit)[ipſius cā videris,⁊ nō ob aliud] feciſſe.de arte ꝟo,qua cū aliqui non ſunt amici , eos facere poſſumus,dicemus capite proximo,cū de inimicitijs agemus. ¶ Sed dubitat̄,qꝛ cauſe amoris, ⁊ amicitie eedem,⁊ totideꝫ vident̄.

Digreſſio de cauſis amicitie,

Sed cauſe amoris ſunt bonum,cognitio , ⁊ ſimilitudo. igitur cauſe amicitie erunt bonum,cognitio,⁊ ſimilitudo.nō ergo ille,que enumerate ſunt ab Ariſto.hic.dicendum amorem ⁊ amicitiam valde differre.nam amor eſſe poteſt,⁊ non mutuus,ſed amicitia omnis mutuus amor eſt. bonum igitur ſimilitudo,⁊ cognitio ad producendum amorē cauſe ſunt,vt declarabitur,gratia ꝟo,⁊ non rogatuꝫ facere , ⁊ ſi feceris,non ſignificare cauſe ſunt,vt amor ꝑductus ſit amicitia.Bonū quidē eſt cauſa amoris,quoniā id ꝓprie eſt amoris cā,qḋ eſt amoris obiectum.Amoris autem proprium obiectū eſt ipſum bonū.nam(vt diximus)amor importat quādam complacentiaꝫ amantis ad amatum. Unicuiqꝫ autē eſt bonū,qḋ eſt ei complacēs.Quare bonum eſt cauſa amoris.⁊ ſi dices,eos qui nobis ſua mala dicunt,nos amamus.igit̄ videt̄ maluꝫ cauſa amoris:diluitur hoc,qm̄ qui mala aperiunt,non ꝓpter mala amātur,ſed ex eo,qꝛ mala dicunt. dicere aūt ſua mala habet rationē boni, quatenus fictionem,atqꝫ ſimulationē excludit.Quod aūt cognitio ēt ſit amoris cauſa,perſpicuū eſt,qꝛ bonū eſt cauſa amoris ꝑ moduꝫ obiecti. At bonū non eſt obiectū appetitus,niſi vt eſt apprehenſuꝫ,ergo amor requirit aliquā cognitioneꝫ eius,qḋ amatur. Hac ratione ethicoꝝ 8° tradit Ariſt. corporalē viſionē principiuꝫ eſſe amoris ſenſitiui,eodē modo contēplatio ſpiritalis boni principiū eſt amoris ſpiritalis.Quare cognitio cā amoris eſt ea rōne,qua bonū amari non pōt,niſi cognitū.Qḋ aūt ſimilitudo ſit cā amoris,ꝑſpicuū eſt:qꝛ omne aial diligit ſibi ſimile.verū ſimilitudo iter aliquā bifariā attendi poteſt,vno modo ex eo,qꝛ vtrūqꝫ idem actu hꝫ,quēadmodū duo habentes albedinē ſimiles dicunt̄,duo hn̄tes animā rationalē ēt.⁊ ſic oēs homines, inſuper oēs equi,⁊ vl̄r omnia eiuſdē ſpeciei aialia ſimilia ſunt,ꝓp eandem formā,quā habent. Alio mō ex eo, qꝛ alteꝝ in quadā inclinatione hꝫ illud,qḋ alteruꝫ habꝫ in actu,ceu graue corpus exiſtens extra propriū locum ſimilitudinē hꝫ cuꝫ corpore graui in ſuo loco exiſtenti, aut ēt quatenus potētia hꝫ ſimilitudinē,que eſt ad actū ipſum.ſi quidē in ipſa potentia quodā modo actus eſt. Primus igit̄ ſimilitudinis modus amorē efficit amicitie.ex eo eniꝫ qꝛ aliqui duo ſimiles ſunt,quaſi vnam formam habētes,ſunt quodā modo vnuꝫ in ea forma,ceu oēs hoīes vnuꝫ ſunt in eadē humanitatis ſpē,duo quoqꝫ albi ſil̄r in ipſa albedine.ideo effectus amoris vnius in alterū tēdit,quēadmodū in vnū ſibi,vultqꝫ ei bonuꝫ ſicuti ſibi.Scḋs ꝟo ſimilitudinis modus efficit amoreꝫ cōcupiſcentie,qui amicitiā vtilis,vel iucūdi refert,quia cuiqꝫ in potentia exiſti,quatenus hmōi,appetitus ineſt, qui ad ſuuꝫ actū tendit.⁊ ſi ſentiens,aut cognoſcens ſit, in illius cōſecutione voluptate afficit̄.In amore autem ꝯcupiſcentie pꝫ euꝫ,qui amat , ꝓprie ſeipſuꝫ amare,cuꝫ bonū illud velit,qḋ cōcupiſcit.magis aūt vnuſqſqꝫ ſe q̄ alium amat.ſi quidē ſibi quiſqꝫ in ſubſtātia vnus eſt,alteri aūt in alicuius forme ſimilitudine.hac rōne , qui alterū ſibi ſimile in forme participatione impedierit ab illius boni cōſecutione,qḋ amat , ei odio fit,non quo illi ſimilis,ſed quo diſſimilis.propriū eius bonū impediendo.hoc pacto figuli ſe oderūt,qꝛ in lucro ſe impediunt. Simili modo duo ſuꝑbi , qꝛ ſe impediunt in ꝓpria excellētia,quā ꝯcupiſcunt. Quare cuꝫ oīs amor aut amicitie ſit,aut cōcupiſcētie,fit,vt ſimilitudo amoreꝫ efficiat, nā ſil̄itudo forme , que ꝓmus modus ſimilitudinis eſt, amorē efficit amicitie. Similitudo ꝟo,que in quadam inclinatione cōſiſtit,amoreꝫ efficit concupiſcentie.Cauſe igitur effectiue amoris ſunt bonum , cognitio,atqꝫ ſimilitudo,qm̄ he amorem efficiunt, ⁊ ſi qua alia amoreꝫ efficiunt , ad hec reducuntur. gratia ꝟo,⁊ non rogatum facere,⁊ cum feceris non ſignificare amicitiaꝫ efficiunt. gratia quidē amicitiā efficit,quoniaꝫ ſi ingratitudo corrumpit amicitiaꝫ , gratia ſiue gratitudo generat,⁊ fouet amicitiam.non rogatum facere,quia qui rogatus facit, vendere videtur , quod facit , ⁊ nec libere facit , ſed vi precum . cum ꝟo feceris non ſignificare , nam ſic ipſius cauſa facere videris, ⁊ nō ob aliud feciſſe.ergo hec tria amicitiā efficiunt:que amori ſuperaddit mutuaꝫ cognitionē. ¶ Poſt hec de amoris effectibus diſſerēdū, quoꝝ primus eſt vnio.deinde eſt mutua inherentia,tertius eſt extaſis,ſiue raptus,quartus zelotypia,demuꝫ eſt omne , qḋ agit̄.

De effectib⁹ amoris,

de vnione itaqꝫ dicamus eſſe vnionem quādam,que cauſa amoris eſt,quādam ꝟo,que eſt ipſe amor,tertiam deniqꝫ que eſt amoris effectus. vnio quidem,que eſt amoris cauſa,eſt vnio,ſiue (vt vtar verbis logicoꝝ)idētitas ſubſtātie.quantū ad amorē,quo quiſpiam ſeipſum amat.Quātū ꝟo ad amorē,quo quis alia amat(vt dictū eſt.)vnio ſimilitudinis eſt. vnio aūt,que eſt ipſe amor,eſt vnio ſꝫ coaptationē affectus, que quidē aſſimilat̄ vnioni ſubſtantiali , quatenus amans ſe hꝫ ad amatuꝫ,in amore quidem amicitie,vt ad ſeipſum,in amore autē ꝯcupiſcentie,vt ad aliquid ſui. vnio deniqꝫ que eſt amoris effectus eſt vnio ſm rem,quā amans de re ipſa amata querit pro.vꝫ.amoris decentia.nā(vt Ariſto.2° politicoꝝ libro ſcribit)amātes deſiderant ex ambobus fieri vnuꝫ. verum,qꝛ ex hoc proficiſceret̄,vt aut ambo,aut alter corrūperet̄,vnionē querunt,que decet, vt.vꝫ.ſimul conuerſent̄,ſimulqꝫ colloquant̄,atqꝫ in ceteris eiuſmodi coniungant̄. Hec itaqꝫ vnio hoc pacto amoris eſt effectus.Quo ꝟo modo mutua inherētia ſit alios amoris effectus,exponamus,naꝫ mutua inherentia poteſt intelligi quantū ad ipſam apphendendi vim, ⁊ ſic amata res dicit̄ eſſe in amante, quippe cum amata res in amātis apphēſione imoret̄.amans etiā dī eſſe in amāte rei apphēſione,quatenus amās non eſt cōtentus ſuꝑficiali amate rei apphēſione , ſed nitit̄ ſingula,q̄ ad rem ipſam amatā attinēt,diſquirere,hac rōne interiora eius ingredit̄,non pōt autem ingredi interiora ſingula, niſi in illius apphēſione ꝯtineat̄.quare vno mō mutua inherētia erit ſm apphendendi vim.Scḋo modo intelligi pōt quo ad ipſaꝫ appetēdi viꝫ,quatenus res amata placet amāti,⁊ amans placet rei amate. Tertio mō via redamationis , q̄tenus amātes mutuo ſe amāt,⁊ ſibiinuicē volūt bona,atqꝫ operant̄. De extaſi ꝟo,ſeu raptu dicamus,non eniꝫ philoſophi de extaſi eadē ratione loquunt̄.nōnulli enim inter extaſim , ⁊ lipopſychiā nullā

omnino differentiã fecerunt.nam per extaſim lipopſychiã intellexerũt,vbi inferę vires,ꝛ ſenſuales ſepiunt̃,ſupera ꝟo aĩę bis attollit̃:cui ſic elatę multa arcana reuelant̃,huius opinionis(vt puto)Plinius eſt lib° 7° hiſtorię nãlis,ꝗ exẽplo Hermotini clazomeniꝫ aĩam corpore relictã erraſſe tradit,ꝗ̃ poſtea ad corp⁹ rediẽs multa ꝑdixit.Qđ aũt lipopſychia nõ ſit extaſis,ex eo perſpicuũ,qꝛ lipopſychia ſm Galenuꝫ eſt morbi genus,qđ virium ĩbecillitate plerũqꝫ cõtingit,aut nimia inedia,aut morbi diuturnitate. At extaſis ſine morbo accidit. Aliꝗ nõ paruę authoritatis viri,aſſerunt extaſiꝫ fieri tuꝫ ſm vim appꝛehenſiuã,tum ẽt ſm appetitiuã. nam cuꝫ nos dicamur extaſim pati,cum extra nos ponimur:ꝛ qꝛ vnuſquis põt extra ſe poni taꝫ ſm appꝛehenſionẽ,ꝗ̃ ſm appetitionẽ,fit,vt extaſis ſm appꝛehenſionẽ ſit,cuꝫ homo ponit̃ extra cognitionẽ ſibi ꝓpꝛiã,vel qꝛ ad ſuperiora attollit̃,ꝛ hoc pacto hõ,duꝫ attollit̃ ad ea cõpꝛehẽdenda,quę ſupra captũ ſuum ſunt.i.ſupra ſenſuꝫ,ꝛ rõneꝫ,extaſim pati dĩ,nam ſic cõſtituit̃ extra appꝛehenſionẽ rõnis,ꝛ ſenſus,quę eſt ſibi cõnãlis.aut fit,qꝛ ad infera deprimit̃,ꝛ hoc mõ qui in furiam,vel amẽtiam cadit,dr̃ extaſim pati.ſm ꝟo appetitionem,dĩ aliquis extaſim pati,quoties appetitus alicuius adeo in alteruꝫ fert̃,vt exeat quodãmodo extra ſeipſuꝫ.vtrãqꝫ aũt extaſim amor facit,illã qdẽ diſponẽdo,quatenus meditari facit amatã:quę ſi fuerit adeo intẽſa,vt amantẽ extra ſe ponat,extaſim ſm appꝛehenſionẽ efficit.hanc ꝟo amor ipſe facit directe,non tñ eodẽ mõ ſemper.nam amor amicitię,ſimpliciter.qꝛ amãs vult rei amatę bonũ,ꝛ operat̃ bonuꝫ,gerẽs quaſi curã,ꝓuidẽtiãqꝫ ipſius,gratia illius. Amãs ꝟo amore ꝯcupiſcẽtię ſm quid.naꝫ amãs in hmõi amore quodã modo fert̃ extra ſeipſuꝫ,qꝛ nõ contentus gaudere in bono,qđ hꝫ,quęrit bono frui,qđ eſt extra ſe. qa tñ illud externũ bonũ,(qđ quęrit hr̃e)ſolũ in pꝛincipio extra ĩpm eſt,in fine aũt cũ ipſo,ideo amans quęrens illud,nõ ſimpl'r extra ſe ponit̃.qm̃ non pro omni tẽpore. Sed hęc poſitio(vt mihi vĩ)in duobus vĩ dubia,ꝑmo qꝛ extaſis nũqꝫ fit,qꝛ aliꝗs deprimit̃ ad infera ꝓpter furiã,vel amentiã.qꝛ ſic extaſis eſſet gen⁹ morbi,ꝛ ſic poſſet tam bonis ꝗ̃ malis indifferenter accidere:qđ falſuꝫ eſſe ſanctiſſimi viri tradũt,qui extaſim nõ niſi viris virtute,ac oĩ ſanctitate pręcipuis accidere autumãt. ꝑterea extaſis in magnaꝝ reꝝ reuelationibus fieri ſolet(vt hiis qõnibus Aurelius inq̃t)quas lib° geneſeos cõfecit.non ergo fit,cũ aliꝗs ad infera ꝑ furiã,vel demẽtiã deprimitur.qm̃ tũc nõ in magnaꝝ rerum reuelationibus fieret. Scđo ꝟo dubia vĩ,qꝛ authores oẽs,ꝗ de extaſi loquũtur,nũqꝫ extaſim eẽ tradiderũt,niſi ſm virtutẽ appꝛehẽſiuã,nõ aũt ſm appetitiuã.naꝫ cũ extaſis nũqꝫ fiat,niſi in magnaꝝ rerũ reuelationibus,ſintqꝫ reuelationes cognitiones quędã,vĩ ſolũ fieri extaſis ſm appꝛehendẽdi viꝫ. Qua rõne fit,vt amor nõ ꝑ ſe ſit cã extaſis,ſed inquãtũ diſponit faciẽdo amantẽ amataꝫ rem adeo meditari,vt eũ extra ſe ꝯſtituat,atqꝫ attollat. Intẽſa eniꝫ amatę meditatio vſqꝫ adeo amanteꝫ rapit,atqꝫ extra ſe collocat,vt in extaſim ducat,faciatqꝫ,vt in amata q̃ſcat,atqꝫ reſipiſcat. qua rõne Plato cupidinẽ magnuꝫ deum dicit,Propertius ꝟo ſe Propertiũ eſſe negat,ſed vel vmbrã ſine tactu ſe eſſe aſſerit. Plautinus amãs ſe non ibi eſſe,vbi eſt.vbi aũt nõ eſt,ibi eẽ ꝯtẽdit.Sed vtruꝫ in amore cupidineo eẽ poſſit extaſis,vl' ſolũ in amore diuino,in lib° de pulchꝛo quęrẽdũ eſt.nam ſi eſt extaſis ſolũ in viris ſanctitate,oĩqꝫ virtute ſanctiſſimis,extaſis erit ſoli⁹ diuini amoris effectus,ꝛ non cupidinei.amoris eniꝫ cupidinei effectus eſt alienatio:in quã hõ ducit̃ ꝑ intẽſam amatę meditationẽ.Sed de his hactenus.Cõſequenter de zelotypia diſſerendũ.vbi pꝛimo illud nõ eſt ignorandum eſſe id,qđ apud gręcos ζῆλος dĩ,ꝛ id,qđ ζηλοτυπία vocat̃. Zelus quidẽ eſſe põt in bonũ,ꝛ in maluꝫ:ꝛ ſiue ſic,ſiue ſic,ſemꝑ ab amore ꝓficiſcit̃.nam quanto aliqua virtus intenſius in aliq̃d tendit,tanto fortius oẽ ꝯtrium,ac repugnãs repellit. quia ꝟo amor motus qdaꝫ eſt in ipſam reꝫ amatã,qui intenſo amore amat q̃rit excludere oẽ id,qđ ſibi in amore repugnat.hoc aũt nõ cõtingit eodẽ mõ in vtroqꝫ ipſo amore.In amore eniꝫ cõcupiſcentię,qui aliq̃d intenſe cõcupiſcit,mouet̃ ꝯtra oẽ illud,qđ repugnat conſecutioni,vel quietę fruitioni rei amatę,ꝛ hoc pacto mariti zelo vxoꝝ afficiunt̃,ne ꝑ cõſortiũ alioꝝ impediat̃ ſingularitas poſſidẽdi vxorem,quã mariti in vxorib⁹ quęrũt.Simil'r ẽt qui excellẽtiaꝫ quęrũt,ꝯ eos mouent̃,ꝗ excellere vĩr,quaſi illi ĩpediãt ſuã excellẽtiã,quã ſingulareꝫ quęrunt.ꝛ hic eſt zelus inuidię.In amore aũt amicitię amans quęrit bonuꝫ amici.ideo cũ hmõi amor fuerit intenſus,facit amantẽ moueri ꝯtra oẽ illud,qđ aduerſat̃ bono amici. ꝛ hoc pacto quiſpiã pro amico zelat,qñ ſi qua dicunt̃ vel fiunt ꝯtra bonũ amici,ipſe repellere ſtudet.hoc ẽt mõ pro deo ipſo zelamus,qñ ea,quę ſunt ꝯ honorẽ,aut dei voluntatẽ repellere ipſa enitimur. ꝛ hmõi zelus bonus eſt,qm̃ eſt quędã iuſta ira,pꝫ autẽ zelus ſiue ſit bonus,ſiue ſit malus,vtroqꝫ mõ eſſe effectũ amoris. Zelotypiaꝫ ꝟo nõnulli volunt ſemꝑ eſſe ad maluꝫ. vnde Plato zelotypũ definiens dixit zelotypuꝫ eſſe,qui inuidendo amatoria ſuſpitione capit̃.quo fit,vt zelotypia aut ſit inuidia,aut non abſqꝫ inuidia.ꝛ ſic ſemper erit ad malũ.verum aliꝗ dilucidius tradũt zelotypiã eſſe amantis ſuſpitionẽ circa amatã,ne alterius amore occupetur,vel certius aliꝗ ſcribunt zelotypiã eſſe timoroſam animi amantis ſuſpitionẽ ne amata adſit alteri,quã cuꝫ nemine vult habere cõmunẽ.ꝛ ideo Plutarchus zelotypiam,quę de bonis,atqꝫ honeſtis eſt,laudabileꝫ eſſe affirmat. hac rõne qui ꝓpꝛię vxoris zelotypus eſt honoris cauſa,ſummopere cõmendat̃. In amatoriꝗs ꝟo(vt Ouidius inquit)cum amor ſine zelotypia fuerit,ocioſus,atqꝫ frigidus eſt. nã vbi hęc non eſt,ibi amor non dominat̃.ſed quouis mõ ſit perſpicuũ nobis eſt tam zelum,ꝗ̃ zelotypiã effectuꝫ amoris eſſe,qꝛ vtrũqꝫ in nobis fit,cũ amor noſter exardet.poſtremo videt̃ omne id,qđ agẽs agit,eſſe amoris effectũ. hoc auteꝫ pro tanto verũ eſſe eſt aſſerendũ,pro quãto appellatione amoris intelligit̃ amor intellectualis,ꝛ aĩalis,ꝛ naturalis. nam oẽ agens ꝓpter fineꝫ agit,omnis aũt finis eſt bonũ,qđ amat̃,ac deſiderat̃ ab ipſo agente.qua ratione fit,vt quod ab agente pꝛoficiſcitur,ab amore fieri ſit dicendum. hęc de effectibus amoris.

¶ Poſt hęc de gratia pauca agenda ſunt,quam Ariſto. amicitię cauſam effectricẽ eſſe tradit. nam poſterius de gratia fiet caput pꝛopꝛiuꝫ.Gratia igitur in ꝓpoſito,quę apud Ariſto.hic dicitur χάρις,dupl'r effectrix cauſa eſt amicitię,nã ſi intelligit̃ gr̃a pro ipſa pulchꝛitudie,facit amorẽ.amor ſi quidẽ eſt deſideriũ fruende pulchꝛitudinis,ꝛ ſic facit amicitiã voluptariã. Si ꝟo gratia intelligit̃ pro gratitudine,ſic eſt memoria accepti beneficiꝗ,ꝛ hoc pacto oẽm amicitiã efficere põt,cũ multifariã accipi poſſit bñficiũ. Memoria ꝟo accepti beneficiꝗ eſt,cũ quis in obſequiũ eius ſemꝑ paratus ẽ,a quo accepit beneficiũ.naꝫ cũ aliꝗs nõ tãtus fuerit,vt parẽ gratiã referre poſſit,ſatis id putet,qđ deo,ac parẽtibus fit,vt quando merita ęquare nequierit,tantũ prębeat,quantũ ꝑſtare poteſt.Aeſchines Socratis diſcipulus,cum cerneret nullum par pręcium taꝫ pręclaro ſapientię pręceptori,

De gratia

ſe penſitare

ſe penſitare poſſe,ait, o Socrates equidē pauper ſū,ni hilq̧ habeo,qđ pro tuis erga me meritis , ac beneficijs exhibere valeā:me tñ ipm̄ tibi polliceor,ac dedo nuſq̄ defuturū.tū Socrates non aīaduertis:inqt o Aeſchines q̄ multa,ac magna mihi tradis.Qua rōne fit,vt gratitudo amicitiā foueat,ac de nouo inter aliquos efficiat.

De inimicitijs ac odio deq̧ arte trahendi homines ad amorem , atq̧ amicitiam , ac conciliandi inimicos,⁊ de arte reuocandi amicos ad odiū,atq̧ inimicos.

De inimicitijs vero , ⁊ odio perſpicuū eſt, quo mō ex contrarijs oportet conſiderare.

Cum dixiſſet de amore ⁊ amicitia , nūc de inimicitijs, ⁊ odio ptractat,⁊ primo pponit modū, quo de his eſt agēdū,⁊ dicit. De inimicitijs vero,⁊ odio perſpicuū eſt, quo mō ex ꝯrijs opꝫ conſiderare .ſ.vt ſciamus,qui inimici,quiue odibiles ſint,⁊ ſi non fuerint , ſciamus facere. Hęc enim ex ꝯrijs locis,elementis,⁊ cauſis perſpicere poterimus,vt declarabitur.

Sunt autē inimicitiarū efficientia ira,detractio,contumelia.

Cum ppoſuiſſet intentionē,nunc enumerat cās inimicitiarū,⁊ dicit. Sūt aūt inimicitiarū efficientia ira ſubaudi,⁊ cauſę irę,quę ſunt detractio,contumelia ſiue calūnia,⁊ ſubaudi deſpectus:⁊ harū cauſarū ſpēs maledictio,deriſio,ſubſannatio,⁊ ea oīa , de quibus ſupius dictū eſt.nec iniuria,qm̄ ea,quę ſunt cauſę cauſę,ſunt cauſę cauſati,deſpectus,detractio, ꝯtumelia,⁊ harū ſpecies ſunt cauſę irę,quę eſt cauſa odij, atq̧ inimicitiarū,igitur ſunt cauſę odij,atq̧ inimicitiarū. recte Egidius dicit irā non eſſe cām per ſe odij,qm̄ odiū habere poſſumus ad furem,⁊ ad homicidam , erga quos nulla pręceſſit ira. quare ira per accidens odium pręcedit.odium vero pręcedit iram per ſe,vt ſuperius patuit.

odium [illegible] inimicitie.

Ira igitur eſt ex ijs,q̄ ſunt ad ſeipſum. Odiū vero,ēt abſq̧ ijs,quę ſunt ad ſeipſum. nā ſi talem eſſe ſuſpicabimur,odio habemus.

Proſeqtur nunc de pposito,⁊ exponit odiū p dr̄iā ad irā.⁊ aſſignat p̄mā dr̄iā,⁊ dicit. Ira igitur ē ex ijs,q̄ ſunt ad ſeipſū, id ex ijs,q̄ attinēt ad ipſū iratū,nā nunq̄ aliqs alicui iraſcit,niſi pp paruipēſionē factā ad ipſū in ſe, vel in ijs,q̄ pertinēt ad ipſū iratū. Odiū vero,ēt eē pōt abſq̧ ijs,quę ſunt ad ſeipm̄, ideſt abſq̧ paruipēſione, vel iniuria illata ei,q odio aliquē pſeqtur, naꝫ ſi nūq̄ aliqs nos paruipēſerit,aut iniuria affecerit, ⁊ taleꝫ eſſe ſuſpicabimur .ſ.nunq̄, vt furē,vel adulterū,vel tyrānū, vel impiū,euꝫ odio habemus. pꝫ hęc dr̄ia,nam ira p ſe vltionē reſpicit,odiū aūt non,iđ ira p̄ſupponit iniuriam, vel paruipēſionē illatam irato,odiū autē nequaq̄.

Et ira quidē ſemp in ſingularia, vt Socrati in Calliā.odiū vero ēt in genera. vnuſqſqs enim furem,atq̧ calūniatorem odio habet.

Nūc aſſignat ſcđaꝫ dr̄iā,⁊ dicit. Et ira qdē ſemp nobis ineſt, in ſingularia, vt Socrati ineſt in Calliā. cā eſt,qꝛ a ſingularibꝰ recipimꝰ iniuriā,atq̧ paruipēſioneꝫ. odiū vero in genera, vnuſqſq̧ eniꝫ furē,atq̧ calūniatorē odio hꝫ, q̄ ſunt gn̄a multorū.Quis ēt totū genus lupi odio hꝫ.⁊ ipſa vulpes vniuerſum canum genus.

Et illa quidem tempore ſanabilis,hoc autem inſanabile.

Nūc aſſignat tertiā dr̄iā,⁊ dicit. Et illa qdē .ſ.ira tpe ſanabilis .i.(vt exponit Egidius) tpe ſatiabilis, h̄ āt .ſ.odiū inſanabile .i. inſatiabile.nā cuꝫ odiū ſpectet malū in ſe,ille q a nobis odio habet̄,nō poſſet tot mala pati,qn vellemus ipm̄ pati plura.vel dicas illa qdē .ſ. ira tpe ſanabilis eſt,qꝛ vltione extinguit̄. h̄ vero .ſ.odiuꝫ inſanabile. qm̄ nō vltione, ſed exterminatione ceſſat.

Et illa quidē doloreꝫ inferre cupit.odium vero affligere potius.nam qui iraſcit̄,vult cognoſci.huic autem nihil refert.

Aſſignat quartā dr̄iaꝫ,⁊ dicit. Et illa quidē .ſ. ira dolorē inferre cupit perſonę,cui iratus iraſcit̄, qm̄ eſt appetitus vltionis,vltio aūt non ſine dolore eſt illius,cui iratus vlciſcit̄. odiū vero affligere potius ⁊ nocere.Sꝫ dices,ſi odio hn̄s cupit nocere,igit̄ cupit dolorem inferre.nam nocumentū non pōt eſſe abſq̧ dolore eius, qui nocumentū patit̄.dicendū hanc quartā dr̄iaꝫ eſſe ſic intelligendā, ⁊ illa quidē .ſ.ira doloreꝫ inferre cupit pſonę,cui iratus iraſcitur,⁊ q̄ ſit cuꝫ notitia eius,qui patit̄ vltioneꝫ.Alioquin non eſſet vltio. odiū vero potius cupit affligere eum,quē odio habemus,ſiue ſit cum notitia eius,qui patit̄ nocumentū , ſiue non.⁊ aſſignat cām, ⁊ dicit, nam qui iraſcit̄, ⁊ vlciſcit̄, vult cognoſci a pſona,cui vlciſcit̄. huic autē .ſ. q odio hꝫ, nihil refert ſiue cognoſcat̄ a pſona,quę patit̄ nocumentū,ſiue non.

Sunt aūt cuncta,quę dolorem faciūt,ſenſibilia.quę vero maxie vitia ſunt , minime ſunt ſenſibilia,veluti iniuſtitia ⁊ imprudētia , nō enim infert dolorē pręſentia vitij.itaq̧ alterū cū dolore,alterū abſq̧ dolore eſt. dolet enim qui iraſcitur,qui autem odit,non dolet.

Exponit qđ dixerat,cū eniꝫ dixiſſe iratū cupere inferre dolorē cū notitia eius,cui infert,eū qui odit,nō curare,exponit ea,quę faciūt iraꝫ,⁊ ea,quę faciunt in nobis odiuꝫ,nam ex his patebit cauſa eius,qđ dixerat.⁊ dicit. Sūt aūt cuncta,q̄ nobis dolorē .i. irā doloroſam faciunt, ſenſibilia, ⁊ nota nobis,⁊ paruipēdenti, q̄ vero maxime vitia ſunt, ⁊ odibilia, minime ſunt ſenſibilia ⁊ nota eis , quoruꝫ ſunt vitia,ſed nobis.vel fortaſſe ſic, ſunt aūt cuncta,quę dolorē faciunt .i.iram in nobis efficiunt, ſenſibilia ideſt doloriſica,⁊ illata a paruipēdentibus, quę vero maxime vitia ſunt .i. maxime odibilia, minime ſunt ſenſibilia ideſt doloriſica ⁊ minime illata ab eis,qui ſunt odibiles. veluti iniuſtitia,⁊ imprudētia, ſubaudi ſunt maxime odibiles, ⁊ tamē qui illas habet,non intulit dolorē,cum nec paruipēſionē, nec iniuriaꝫ intulerit.⁊ aſſignat rationē,⁊ dicit, non eniꝫ infert dolorē .ſ.paruipēſionem,vel iniuriaꝫ pręſentia vitij, qđ eſt in aliquo vitioſo. Sꝫ bene efficit in nobis odiū, qm̄ flagitioſus etiā ſibi odio eſt.pptereа ꝯcludit, itaq̧ alterū cuꝫ dolore .ſ.illato a paruipendente,vel iniuriāte eſt,vtputa iratus. alteruꝫ .ſ. qui odit, abſq̧ dolore eſt .ſ.illato ab eo,qui vitia hꝫ. cuius rurſus rationeꝫ replicat,⁊ dicit, dolet enim qui iraſcitur .ſ. dolore illato a paruipendente. qui aūt odit,non dolet, ſcilicet dolore illato a perſona odibili : vt poſtea dicemus. Sed videt̄ hoc qđ Ariſtote.dicit,falſum eſſe.nam dictum eſt odium fieri ab ira.ſed ira eſt in irato cum dolore. igitur odiū erit in eo,qui odit cum dolore.deinde odium orit̄ ex inuidia,vt poſtea videbit̄. Sed inuidia eſt dolor de alienis bonis.igitur odiū eſt cum dolore.Circa ſolutionem huius primo dicamus odium poſſe oriri ex diuerſis cauſis.oritur quidē odiuꝫ ex ira per accidēs, quoniā non ſemp ira pręcedit odiū,ſed quoties pręceſſerit,erit odium,ſed non econuerſo,oritur inſuper ex vitijs,quę

Dubitatio de odio.

ſunt in aliquo.naʒ vitioſus ſibi ⁊ omnibus eſt odioſus. Sunt enim vitia per ſe odibilia, veluti virtutes per ſe amabiles. Tertio oriẗ ex inuidia. naʒ veluti monemur ad diligendum ea,quę nos delectant.quatenus accipiũtur ſub ratione boni:ita mouemur ad habendum odio ea,quę nobis doloreʒ inferunt,quoniã vt ſic accipiunẗ ſub ratione mali.⁊ qꝛ inuidia eſt dolor de bonis alienis, fit,vt aliena bona reddanẗ nobis odioſa, nõ per ſe,ſed quo doloreʒ nobis inferunt,atqʒ accipiunẗ ſub ratione mali. Tunc dico taʒ odiuʒ q̃ʒ iram eſſe cum dolore. verum ad doloreʒ eius,qui odit,nihil operaẗ perſona,cui odium quiſpiã habet.qꝛ nec iniuriaʒ fecit, nec contempſit.ad dolorem ꝟo irati,perſona cui iraſcimur,operata eſt,aut iniuriam,aut paruipenſionem:⁊ ſic intelligenda eſt hęc differentia.

¶ Et ille quidem plura ſi fiant, miſerebitur. hic autem nullo pacto.

¶ Aſſignat quintã dr̃iaʒ,⁊ dicit.[Et ille quideʒ].ſ.iratus [plura ſi fiant,miſerebiẗ.]ſi enim videt eum,cui iratus eſt,plura,⁊ maxima mala pati,tandem miſerebiẗ eius. [hic autẽ].ſ.qui odit,ẽt ſi viderit multa,⁊ maxima mala pati eum,quẽ odio habet,[nullo pacto miſerebitur.]

¶ Nam ille repati vult eum,cui iraſcitur. hic autem non eſſe.

¶ Aſſignat cãm proximę dr̃ię,⁊ dicit. [Nam ille].ſ.iratus[repati].ſ.vltionem[vult eum,cui iraſciẗ. hic auteʒ] ſ.qui odit,eum,quem odit,[vult non eſſe,]non vlciſcendo proprijs manibus,ſed non eſſe, ⁊ exterminari quouis alio mõ.⁊ ſi iraſcens aliqñ vlciſcendo interimat, id facit non ex ira,ſed ex odio ſibi cõperato ex ira. nã nõ, vt iratus id operaẗ,ſed vt qui odit:odio.vʒ.ꝓducto ab ira.Diximus enim odium ſaltẽ per accidẽs ex ira in nobis fieri.hęc ſunt,quibus ira ⁊ odiũ differũt:per quę patent loca,quibus poſſumus cognoſcere eos,qui oderũt, ⁊ eos,qui ſunt odibiles,⁊ cauſa odij , atqꝫ inimicitiarũ.

De odio boni.

¶ Quęres vtrum bonum quatenus bonũ poſſit odio haberi.videẗ ꝙ ſic,qꝛ deus eſt bonus,quatenus bonus ⁊ a prauis odio habeẗ.dicendũ odium eſſe motũ quendam potentię appetitiuę, quę non mouetur niſi ab aliquo ap̄henſo ſub ratione mali. patet per locum a contrario,nam amor eſt motus quidã appetitiuę potentię, quę nõ moueẗ,niſi ab aliquo ap̄henſo ſub ratione boni.Ex his patet quatenus bonuʒ,quatenus bonũ nõ poteſt odio haberi. Id aũt qð dr̃ de deo,diluitur,qm̄ deus bifariam apprehẽdi põt aut per ſuam eſſentiaʒ in ſe:vt puta notitia,quã vocant intuitiuã. Alio modo per effectus ſuos.⁊ qꝛ deus ꝑ eſſentiã ſuã eſt ipſa bonitas,quaʒ nullus hr̃e odio põt,cuʒ de boni rõne ſit,vt ameẗ,ideo fieri non põt,vt aliqs videns deũ per eſſentiã,euʒ odio hẽat.Inſuꝑ ſi loquamur de effectibus dei,cũ aliq dei effectus ſint,qui nullo pacto humanę volũtati ꝯrij eẽ poſſint,vt eſſe,⁊ viuere,⁊ intelligere,⁊ eiuſmodi,q̃ expetuntur,ac amanẗ a cunctis,dico deũ q̃tenus ap̄hendiẗ,vt eſt author hmõi effectuũ,minime poterit odio hr̃i. Sʒ qꝛ ſunt aliqui effectus dei,qui repugnãt corruptę voluptati noſtrę,q̃ corrupta eſt ꝑꝑ vitia,ſicuti pęnaruʒ inflictio,⁊ cohibitio vitioꝝ per legẽ diuinã:⁊ alia id genus, quę repugnãt volũtati deprauatę ꝑꝑ ſcelera , ideo deus ab aliquibus odio hr̃i põt.ſ.cum ap̄hendiẗ,vt vitiorũ ꝓhibitor,⁊ pęnaꝝ inflictor,nam vt ſic ab eis,qui obcęcatam mentẽ hñt,⁊ voluntatẽ corruptam,ap̄henditur ſub ratione mali,⁊ ſic patet dilucidatio quęſiti.

¶ Ex ijs igiẗ patet,qm̄ poſſibile eſt inimicos, atqꝫ amicos,⁊ cum ſint,oſtendere,⁊ cũ non ſint facere.⁊ cũ ſe eſſe ſignificauerint, diſſoluere.⁊ vel ꝑꝑ iram,vel ꝓpter inimicitias dubios,vtram in partem vellis,impellere.

¶ His exploratis,redit ad rhetoricã de amore ⁊ odio,⁊ dicit.[Ex ijs igiẗ pʒ,qm̄]ꝑ loca, ⁊ elemẽta,quę accipiũtur a dilectione,a iucũditate , a ſimilitudine,ab amore, a ſtudioſa virtute,a ſtudioſitate in amicos, ⁊ ab alijs locis,[poſſibile eſt inimicos,atqꝫ amicos,⁊ cũ ſint,oſtendere,⁊ cũ non ſint,]ꝑ eadẽ loca facere,[⁊ cum ſe eſſe].ſ. amicos[ſignificauerint,diſſoluere] ſ. ꝯrijs locis,atqʒ interpoſitis cauſis irę.[et].ſ.patet etiã[vel ꝑꝑ iraʒ,vel ꝑꝑ inimicitias dubios]iudices auditoreſqʒ ipſos,[vtram in partẽ velis,]poſſe[impellere]atqʒ reducere.nam cũ iudiciũ per amorẽ atqʒ odiũ varieẗ,per hmõi artem ad amorẽ vel odiũ reducendo,trahemus ad vtram parteʒ velis.pręparabimus enim auditores mõ quo ſe habent amãtes,alios ꝟo quos volumus, vt ameẗ , mõ quo ſe habẽt,q digni amore ſunt,⁊ ſic ad amicitiã ducemus , ⁊ per ꝯria loca, ad odiuʒ reuocabimus.

De cã odij.

¶ Circa finẽ huius capitis dubitatur vtrum cauſa,atqʒ obiectũ odij ſit malum:ſine argumẽtis,licet pro parte reſponſuʒ ſit ſuperius,tamẽ dicendũ amorẽ eſſe quãdam conſonantiã appetitus ad ipſum appetibile : vt ſuperius dictuʒ eſt,⁊ patet primo in appetitu naturali.habet enim appetitus naturalis quandã conſonantiã ad appetibile,qð ſibi cõuenit.⁊ hęc cõſonãtia amor eſt nãlis.deinde pʒ in appetitu animali,in quo amor eſt cõſonantia quędã appetitus ad id qð eſt appetibile ſibi conueniẽs. Inſuper etiã patet in appetitu itellectuali,nã in hmõi appetitu amor quędã cõſonantia eſt appetitus ad id qð intelligiẗ ſub ratione cõuenientis.igiẗ omnis amoris obiectũ atqʒ cã eſt bonum ipſuʒ,atqʒ cõueniens.Et cum odium ꝯrium ſit amori,fit vt obiectum,atqʒ cauſa odij ſit malum, vel repugnãs. In appetitu quidẽ naturali id,qð eſt naturaliter corruptiuũ,atqʒ naturaliter repugnans.In appetitu ꝟo aĩali,id qð eſt ſenſibiliter nocuũ,atqʒ hoſtile. In appetitu deniqʒ intellectiuo ſimiliter.quare ſicuti oẽ cõueniẽs quatenus huiuſmodi habet rõnem boni,ſic omne inconueniens atqʒ repugnans habet rationeʒ mali, ergo quẽadmodũ conueniẽs ſub ratione boni eſt obiectũ amoris,ſic repugnans , atqʒ inconueniens ſub rõne mali,eſt obiectũ odij.quare ſicuti bonũ eſt amoris obiectum,⁊ cauſa,ſic malũ eſt obiectuʒ ⁊ cã odij.

Utruʒ amor cã ſit odij.

¶ Deinde quęritur vtrum etiaʒ amor poſſit dici cã odij.ſine argumentis dicendũ cauſaʒ bifariam dici poſſe, aut via pręſuppõnis,aut via dependentię eius, qð ſequiẗ ad id,qð pręcedit.tunc dico amorẽ nec eſſe effectum,nec cauſam odij via dependentię.qm̄ nec amor dependet ab odio, nec odium ab amore:cum alteruʒ contrarioꝝ ex altero nõ depẽdeat.via aũt pręſuppõnis amor cã eſt odij,qm̄ non põt eſſe odiũ erga aliquid,quin pręſupponaẗ odiũ erga contrariũ illius.hoc eniʒ pacto amor huius rei cauſa eſt,vt illius contrariũ odio habeaẗ. Eſt autem amor prior odio,quoniã in vnoquoqʒ prius eſt cõſiderandũ id,qð cõuenit appetitui,(in quo cõſiſtit amor)q̃ʒ id, qð contrariaẗ ei,quod conuenit appetitui: in quo conſiſtit odium.⁊ ſic amor neceſſario odio prior eſt habendus. quippe cum nihil odio haberi poſſit,niſi ex eo,quia cõtrariatur rei,quę ꝯuenit appetitui,quę amatur.⁊ hoc pacto ſemper odij cauſa amor eſt via p̄ſuppõnis.

Utrũ aliquis poſſit a ſe odio haberi.

¶ Deinceps queriẗ vtruʒ aliqs poſſit a ſeipſo odio hr̃i.Ex vna ꝑte Ariſto.dicit in ęthicis vitioſuʒ a ſeipſo odio hr̃i.Ex alia parte eſt cõis hoĩum ꝯſenſus,quo fertur vnũquẽqʒ

appetere

appetere ſui ipſius ꝯſeruatiōē3.igit̃ nāliter quiſq3 amat ſe,quare ſeipſu3 nemo odio hr̃e pōt.Ariſto. determinat vnūquēq3 ſe amare ex parte bonorū,quę ſibi inſunt,vt ex parte eſſe,⁊ viuere,⁊ intelligere,⁊ ex parte cęteroru3 bonoꝝ,quę nobis inſunt.ex parte aūt maloꝝ,praui homines pñt ſe odio hr̃e,quatenus rō(in qua pncipalr̃ cōſiſtit eſſe hoīs)aduerſat̃ malis,quę appetunt̃ ab appetitu ſenſitiuo:pęnes quē mala attēdunt.

Utrꝫ verꝫ poſſit odio hr̃i.

Poſt hęc q̃rit̃ vtrū verū odio hr̃i poſſit,⁊ prima facie vr̃ nō poſſe. q2 verum ⁊ bonū,⁊ ens cōuertunt̃.ſed bonū non poteſt odio haberi.igitur neq3 veꝝ.dicendū verū in vl̃i nullo modo odio hr̃i poſſe,qm̄ diſſonantia eſt odij cā.conueniētia ℣o amoris.At ens ⁊ verū in vl̃i oīb9 ꝯueniunt.ergo in vl̃i nō pñt odio hr̃i.At ſi verū ⁊ ens in particulari ꝯſiderent̃,pōt verū odio hr̃i,primo quidē per accidēs. nā cū verū ſit in rebus,velut in cauſis,fieri pōt,vt odio habeat̃ veru3,inquantū odio habent̃ res, in qb9 eſt ip3 veꝝ.deinde odio haberi pōt verū,quatenus eſt in intellectu iudicis.na3 qui vult viuere in flagitijs,odio h3 verū,qđ iudex h3 de ſuis flagitijs.Sic ēt aliqs odio h3 verum,qđ eſt in legibus humanis,⁊ diuinis,vt libere peccare poſſit. Obiectū aūt diluit̃,q2 l3 verū,⁊ bonū cōuertant̃,differunt tñ rōne,nam bonū rōnē h3 appetibilis, ens aūt ⁊ verū non hñt.

Utrū odium poſſit eſſe rei vl̃is.

Demū quęrit̃ vtrū odiū eſſe poſſit alicuius vl̃is, vt dixit Ariſto. dicendū odiū reſpicere vl̃e,bifariā intelligi poſſe,aut vt qđ,⁊ ſic nō eſt veru3,qm̄ odiū eſt affectus appetitus ſenſitiui,qui nō fert̃ in vl̃e vt in qđ,alio modo,vt quo,⁊ ſic eſt veru3,qm̄ ſicuti viſus fert̃ in colorē,vt quo videt,ſic odiū fertur in vniuerſale malum,vt quo res odio habetur.

DE TIMORE DEQVE ARTE INDVCENDI POTENTES AD TIMOREM.

Qualia autem timeant ⁊ quę, ⁊ quo nam modo ſe habentes,ſic erit perſpicuum.

Nunc de timore,⁊ arte ducendi potentes ad timore3 volēs dicere,pponit illa tria,q̃ ſunt agēda in oī affectu, ⁊ dicit.[Qualia aūt].i. ī qualibus rebus hoīes[timeāt] hoīes,[⁊ quę].i.⁊ quos homīes timētes timeant,[⁊ quo mō ſe hñtes]ſubaudi ſunt,qui timēt,[ſic].ſ. vt dicemus ſtatim,[erit perſpicuu3.]ſic igit̃ dicendū eſt de rebus in qbus timemus , ⁊ quo mō ſe hñt hoīes, quos timem9,⁊ quo mō ſe hñtes ſint,qui timent.nam his exploratis,patebit ars inducendi auditores ad timorem.

Sit itaq3 timor dolor quidam,aut perturbatio ex imaginatione futuri mali ,aut corruptiui,aut dolorifici.

De his,quę propoſuerat,exequitur,⁊ primo definit timore3,⁊ dicit.[Sit itaq3 timor dolor quidā,aut perturbatio ex imaginatiōe futuri mali,aut corruptiui,aut dolorifici]proficiſcens.nā cum vr̃,aut nobis apparet nos debere pati,timemus.dixit[mali corruptiui,]quo ad ipſum corpus.dixit ℣o[aut dolorifici,]quo ad animu3.timemus enim nō modo,quę corpus corrūpere, aut lędere,ſed quę dolorem menti inferre poſſunt.

Non enim timemus mala cuncta, vt ſi erit iniuſtus,aut tardus,ſ3 quęcūq3 vel magnos dolores,vel corruptiōes poſſunt. Et ea,quę non longe,ſed prope vident̃ : vt impēdeant. remota nāq3 nimium non timentur. omnes enim ſciunt ſe morituros eſſe , ſed quoniam non prope:non curant.

Quia dixit timorem eſſe ex imaginatione futuri mali corruptiui,vel dolorifici, nūc exponit hāc definitionē, ⁊ dicit,dixi ſubaudi futuri mali corruptiui,vel dolorifici.[Non eni3 timemus mala cūcta,vt]ſubaudi nō timemus Critiā,[ſi erit iniuſtus,aut tardus,]⁊ tñ iniuſtitia,⁊ tarditas in Critia mala ſunt,[ſed] timemus mala [quęcūq3 vel magnos dolores].ſ.menti,[vel corruptiones] ſ.corpori adducere ſubaudi[poſſunt.]nec hęc mala cūcta timemus,ſed[⁊ ea,quę non lōge, ſed prope vident̃, vt impendeāt,]⁊ pxima ſint.cuius cām aſſignat,⁊ dicit, [remota nāq3 nimiū nō timemus,]qđ oſtēdit exemplo mortis,⁊ dicit,[oēs eni ſciunt ſe morituros eſſe:] qđ eſt valde extimendū.[ſed qm̄ nō prope,]nullus eni3 eſt tā ſenex,qui vno anno non credat ſe eſſe victuru3, iccirco [non curant.]ex his patet definitio timoris.eſt enim timor perturbatio quęda3,aut dolor proficiſcens ex imaginatione futuri mali aut de ppe corruptiui,aut de prope dolorem inferentis.

Si igitur id timor eſt, neceſſe eſt ea timenda eſſe , quęcūq3 ingentes corrūpendi vires habere vident̃,aut ita nocendi , ⁊ nocumēta ad ingentem tendant dolorem.

Aſſignata timoris definitione , nunc aſſignat illa tria de timore,quę propoſuerat , ⁊ pmo aſſignat res,in qualibus timemus,⁊ qm̄ timēda ſunt ipſa terribilia , ⁊ eorū ſigna,quę pericula dicunt̃,ideo pmo exponit ipſa terribilia,⁊ dicit.[Si igit̃ id timor eſt,]qđ diximus,[neceſſe eſt ea timēda eſſe].i.ea terribilia eſſe,[quęcūq3 ingentes corrūpēdi vires hr̃e vident̃,aut ita nocēdi,vt nocumēta ad ingentē tendāt dolorē.]dixit[corrūpendi]quantū ad nocumenta corporalia, dixit[dolorē,]quo ad nocumēta mētalia.nam terribile quo ad corpus eſt id,qđ eſt aptū inducere nocumentū magnu3 in corpore.terribile aūt quo ad animum eſt id,quo eſt aptum efficere nocumentum in animo.

Quare ſigna quoq3 iſtoꝝ timenda.nā oſtēdunt ipſu3 timendū ppe eſſe. id enim eſt periculum,timendę rei appropinquatio.

oſtendunt φαινεται videtur apparet.

Ex his,q̃ dixit de ipſis terribilib9 , ꝯcludit ſigna terribilia eē timēda,⁊ dicit,q̃re ſigna quoq3 iſtoꝝ terribilia ſunt timēda,nō tñ eodē mō,quēadmodū nō eode3 mō timemus in ęgrotis mortē,⁊ ſigna mortis,q̃ apparēt in excremētis,mortē eni3 timem9 vt id,qđ eſt in ſe terribile.Signa ℣o nō quatenus ſunt in ſe terribilia,ſed quatenus ſignificāt id,qđ eſt in ſe terribile. Qr aūt ſigna nō eodē modo ſint timenda,vt ipſu3 terribile, cui9 ſunt ſigna,probat, ⁊ dicit,[nam oſtendunt].ſ. ſigna terribilis [ipſu3 timendū]atq3 terribile[ppe eſſe,]⁊ ſic ſunt timēda,vt indicantia terribile,⁊ non vt terribilia. Qr aūt ſigna demōſtrent ipm̄ timendu3 eſſe ppe,oſtēdit,⁊ dicit, [id eni3 eſt periculū]v3. [timēde rei appropinquatio.] ⁊ periculū ſubaudi eſt ſignū.igit̃ ſignū eſt timēdę rei appropinquatio.vltra ſ3 timēdę rei appropinquatio oſtēdit terribile eſſe prope. igit̃ ſignū oſtendit terribile eſſe ppe.⁊ ſic pſpicuū eſt ſigna rei terribilis eſſe timēda nō per ſe,ſed,vt indicantia rem timendam eſſe prope.

Talia ℣o ſunt inimicitię ⁊ ira eoꝝ,qui facere quicq̃3 poſſunt.nam cū non lateat velle, ac poſſe ipſos,prope ia3 ad faciendū ſunt , ⁊ iniuſtitia,quę vires h3.eo enim iniuſtus, eſt iniuſtus ꝙ velit. ⁊ virtus,ſi ꝯtumelia afficit̃, vireſq3 habeat. Palā eni ꝙ velit quidē ſem

per,cum contumelia afficiat, ꝛ poſſit nunc. ꝛ timor eoꝝ qui facere quicquã pñt. nam in preparatione neceſſe eſt eſſe etiam talem.

¶ Cuȝ dixiſſet pericula eſſe ſigna rei timẽdę,exponit pericula,ꝛ illa enumerat,ꝛ dicit.[Talia ꝟo]ſcilȝ pericula [ſunt inimicitię ꝛ ira eoꝝ,q facere quicq̃ pñt]vȝ. vt ſuperioꝝ noſtroꝝ,qb⁹ ſubycimur,ꝛ aſſignat cãm, ꝛ dicit, [nã cuȝ nõ lateat ipſos velle,]qꝛ ſunt irati,ꝛ inimici,nec [ipſos].ſ.lateat[poſſe,]qꝛ ſunt potẽtes ſupra nos,[ppe ſiam ad faciendũ ſunt.] igit̃ ira,ꝛ odiũ potentiuȝ ſunt timẽda,qꝛ indicãt terribile de prope.enumerat ſcõȝ,ꝛ dicit,[ꝛ iniuſtitia,quę vires bȝ]eſt ſubaudi ẽt periculũ rei terribilis.pbat,ꝛ dicit[eo eniȝ iniuſtus eſt iuſtus,ꝙ velit.]ꝛ cũ ſubaudi vires habeat,põt. quare iniuſtitia hoc eſt iniuſtus cum vires habeat,periculoſa res eſt,cum timẽduȝ ſit prope.Sumpſit eniȝ iniuſtitiam pro iniuſto, imo in his oib⁹ exẽplis accepit abſtractũ pro ꝯcreto,vt inimicitias ꝛ irã pro inimico,ꝛ irato; qui facere quicq̃ põt.ꝛ iniuſtitiaȝ pro iniuſto,ꝛ in alys,eodẽ mõ.enumerat tertiũ,ꝛ dicit,[ꝛ virtus,ſi ꝯtumelia afficit̃,vireſq̃ habeat,]ꝛ p virtutẽ intellexit ſapiẽteȝ,nõ ꝑprie,ſed,vt loquit̃ Ariſto.ꝑ politicoꝝ,ſapiẽs eniȝ cum fuerit prauus, peſſimus oiuȝ eſt.pbat hoc eſſe periculũ,ꝛ dicit, [palaȝ eniȝ ꝙ].ſ.ſapiẽs,ac virtute ſapiẽtię pręditus[ꝙ velit q̃deȝ ſemp].ſ.nocere,[cũ cõtumelia]ipſe[afficiatur.] qui enim cõtumelia afficitur, ſemper vlciſci cupit.[ꝛ poſſit nũc,]cũ ſuppoſitũ ſit ſapientẽ vires hře.ergo cũ poſſit, ꝛ velit,iure periculũ nobis affert cum indicatio ſit ꝙ timendũ ſit prope.poteſt quidẽ,qꝛ vires bȝ.vult autẽ, qꝛ eſt ꝯtumelys affectus.deinde enumerat quartũ,ꝛ dicit, [ꝛ timor eoꝝ].ſ.tyrãnoꝝ,[qui facere quicquaȝ pñt.naȝ neceſſe eſt talẽ]timorẽ[eſſe in ꝑparatione] ad prope nocendũ.Tyrãnus eniȝ qꝛ timet,ſemper cupit auferre a ſe timorẽ.ꝛ qꝛ põt,igit̃ vult ꝛ põt , quare periculũ eſt ꝑpe. ex eo eniȝ qꝛ timet aliquẽ ſubditoꝝ,ne opera illius a tyrãnide profligat̃,ſemp bȝ voluntatẽ ꝯ eum,ꝛ qꝛ poteſt, cum ſit tyrãnus,iure periculũ eſt prope.qua rõne fit, vt timendi ſint irati atq̃ inimici vires habentes,iniuſti vires habentes,ſapientes cõtumelys affecti, ꝛ vires habẽtes,potentes cum timent,hęc generatim.

¶ Quoniã autẽ plures ſunt,qui ad lucrandũ inferiores, ꝛ minores in periculis quoq̃ formidoloſi ſunt,in poteſtate alterius eſſe timorem,vtplurimum infert.

¶ Ex vltimo periculo aſſignato deducit vnũ pulchrum neceſſariũ ys,qui volũt ſine timore viuere,ꝛ dicit.[Qm̃ aũt ſunt plures,qui ad lucrandũ inferiores,ꝛ minores] ideſt ſubditos,[in periculis quoq̃ formidoloſi ſunt].ſ. ne ab ipſa tyrãnide per ſubditos ꝑfligant̃,ꝛ interficiantur,iccirco[in poteſtate alterius eſſe].ſ. tyrãni,[timoreȝ vtplurimum infert].ſ.ſubditis,qui ſub tyrãni poteſtate viuunt.ꝑpea Põpeius cũ fractus eſſet a Cęſare,ꝛ in regnum Ptolemęi tyrãni ingrederet̃, dixit,qui domũ tyrãni ingredit̃,ſeruũ ſe facit,quatenus ſicuti ſeruus ſemper viuit ſeru⁹in timore domini:ſic quoq̃ ſubditus ſemper in timore tyranni.

¶ Quare conſcij eius,qui fecit graue quicq̃, terribiles ſunt,ne aut dicant,aut deſerant.

¶ Speciatim eoꝝ,qui timẽdi ſunt , aſſignat plura loca, quoꝝ primũ affert,ꝛ dicit. [Quare cõſcy eius,qui fecit graue quicq̃,terribiles ſunt]ei.ſ.q fecit, [ne aut dicant, aut deſerãt]eũ,qui fecit.nã ſi dixerint,afferũt timorẽ,ne perueniat notitia ad iudices,aut ad aduerſarios.ſi deſerãt,ꝛ ſe cum offenſis coniunxerint,terrorẽ afferunt,qm̃ aucta eſt potentia aduerſariorum.

¶ Et potentes ſemper iniuriari , illis terribiles ſunt,qui pñt iniurÿs affici. hoies eniȝ vt plurimum,cum poſſunt,iniuriantur.

¶ Aſſignat ſcõȝ locũ,ꝛ dicit. [Et potentes ſemp iniuriari illis terribiles ſunt,q pñt iniurys affici,] cuius rõneȝ aſſignat,ꝛ dicit,[hoies eniȝ,vtplurimũ,cũ pñt,iniuriantur,]nã hoies pro maiore parte ſunt proni ad mala,quę fieri non poſſunt abſq̃ iniurys aliorum.

¶ Et q paſſi iniuriaȝ ſunt,aut qui paſſos ſe eẽ putãt. Semp enim opportunitatẽ expectãt.

¶ Aſſignat tertiũ locũ,ꝛ dicit. [Et qui paſſi iniuriã ſunt, aut qui paſſos ſe eſſe putãt,]ſubaudi terribiles ſunt ys, a qbus iniuriã paſſi ſunt, aut putant ſe eſſe paſſos.cuius rõnẽ aſſignat,ꝛ dicit,[ſemper eniȝ opportunitatẽ expectant,]qua.ſ.vlciſci poſſint iniuriarum.

¶ Et qui iniuriaȝ intulerunt,ſi vires habeãt: terribiles ſunt:cũ timeant ne contra referat̃, nam tale terribile eſſe ſupponebatur.

¶ Aſſignat quartũ locum,ꝛ dicit.[Et terribiles ſunt]nobis,[qui]nobis[iniuriã intulerunt,ſi vires habeãt] replicandi iniuriã,[cũ timeant ne cõtra]ipſos a nobis iniuria[referat̃,nã tale terribile eſſe ſupponebat̃.] dictuȝ eſt eniȝ timorẽ potentũ eſſe formidoloſuȝ, ac terribileȝ eis,p quos in potentibus timor adeſt ꝑꝑ hanc cauſam.

¶ Et qui de eiſdem certãt,cum vtriſq̃ ſimul eadem eſſe nequeant. ſemper enim pugnant aduerſus huiuſmodi.

¶ Aſſignat quartũ locũ,ꝛ dicit.[Et qui de eiſdeȝ certãt,] de quibus ſubaudi nos certamus terribiles ſunt nobis, cum quibus certant[cum vtriſq̃ ſimul].ſ. nobis ꝛ ipſis [eadẽ eẽ nequeãt. hi eniȝ ſemp pugnãt aduerſus hmõi] ſ.aduerſus nos,vel eos,qui eadẽ cupiũt.hoc pacto riualis riuali,ꝛ tyrãnus tyrãno formidoloſus eſt,qm̃ illi de amata,hi de principatu certant.

¶ Et qui maiorib⁹ terribileſ ſunt,nobis quoq̃ ipſis terribiles.magis enim vtiq̃ poterũt obeſſe nobis ipſis,q̃ maioribus.

¶ Aſſignat quintũ locũ,ꝛ dicit.[Et qui maiorib⁹ terribiles ſunt,nobis quoqȝ]minorib⁹[terribiles] ſunt.cuius rõnẽ aſſignat,ꝛ dicit,[magis eni vtiqȝ poterũt obeẽ nobis ipſis,] qui ſumus minores, [q̃ maioribus] qui pñt plus q̃ nos.hac rõne qui ſunt principib⁹ formidabiles, ſunt ſubditis formidabiles. reges eniȝ ſunt principibus formidabiles,quare ꝛ ys, qui principibus ſunt ſubditi.

¶ Et quos timẽt maiores q̃ nos ipſi ſumuſ: propter idem.

¶ Aſſignat ſextũ locum,ꝛ dicit.[Et quos timẽt maiores q̃ nos ipſi ſumus,]ſubaudi nos ipſi quoqȝ timem⁹[ꝑꝑ idẽ,]eãdẽqȝ cãm,qꝛ ſi poterũt maiorib⁹ obeſſe,lõge magis nobis,qui minores ſumus.nec differt hic locus a ꝑximo,niſi qꝛ ille eſt de terrore,hic de timore.terror autẽ eſt timor intenſus,vt ſuperius patuit.

¶ Et q maioreſ q̃ nos ipſi ſum⁹,īteremerũt.

¶ Aſſignat locũ 7m,ꝛ dicit.[Et q maiores q̃ nos ipſi ſumus interemerũt,]y nobis ſunt terribiles. ꝑꝑ eãdẽ cãȝ.

¶ Et q minores nobis ipſis aggreſſi ſunt. nã aut iam terribiles,aut cum creuerint.

¶ Aſſignat

Aſſignat locũ 8m,ꝛ dicit.[Et qui minores nobis ipſis aggreſſi ſunt,]timẽdi ẽt ſunt a nobis.cuiꝰ rõnẽ aſſignat, ꝛ dicit,[nã aut iam terribiles] ſubaudi euaſerunt ꝑꝑ lucrũ eoꝝ,[aut]ſubaudi terribiles euadẽt,[cũ creuerint] ex lucro illoꝝ.acgrẽtes enĩ ſub ſe populos de nouo,lʒ illi populi ſint minores populis noſtris,tñ accumulati cum populis prioribus,quos habebant,creſcent,ꝛ ſic fient terribiles.quoniam potẽtia,quę prius erat minor, ex noua acquiſitione populorum euadit maior.ꝛ ſic vt dixi,terribiles euadunt.

Et ex affectis iniuria,inimiciſqꝫ ipſis, atqꝫ aduerſarijs,nõ qui acutę irę ſunt,atqꝫ minaces,ſed ꝗ trãquilli,atqꝫ verſuti ſunt.naʒ latẽt qui ꝓpe,quare nunqꝫ timendi,qm̃ longe.

Aſſignat locũ 9m,ꝛ dicit.[Et ex affectis iniuria,inimiciſqꝫ ipſis,atqꝫ aduerſarijs,nõ]ſunt timendi,[qui acutę ſunt irę,atqꝫ minaces]ꝛ in loquẽdo audaces,[ſed]timẽdi[ſunt,ꝗ tranquilli,atqꝫ verſuti ſunt,]ꝛ aſſignat cãm,ꝛ dicit,[nam]iſti ſunt illi,[qui]cũ[prope]ſunt ad nocendũ,ꝛ parati ad vlciſcendũ,[latent.quare]ſubaudi ꝗ acutę irę ſunt,atqꝫ minaces, nunqꝫ timendi,[qm̃ longe]eſt periculũ qđ habetur ex eis.vel fortaſſe nunqꝫ venturũ, qꝛ ſunt contenti verbis minacibus:ꝛ non factis.

Oẽs aũt timẽdi terribiliores ſunt,quicũqꝫ ſi peccauerint,corrigi non pñt,ſed oĩno aut impoſ̃e aut nõ in ipſis.ſed in contrarijs.

Aſſignat locum 10m ab excellentia terribilis, ꝛ dicit. [Oẽs aũt timendi terribiliores ſunt,quicũqꝫ ſi peccauerint,corrigi non pñt,ſed]ſubaudi ipʒ corrigere[aut]eſt[impoſ̃e,aut nõ in ipſis,]eſt poſ̃e,[ſed in ꝯrijs].i.aut in rebus ſuis,quę ſunt nobis ꝯrię. Tales ſunt principes,ꝯ quos non poſſumus vlciſci,licet aliqñ vlciſcamur agendo clam contra res ſuas.¶ Quo ꝟo ad conſtructionem attinet,Ariſto. in grȩco loquiꝫ per nomina neutra,nos ꝟo ad ſenſum per nomina maſculina.

Et contra quos auxilia non ſunt, aut non facile ſunt.

Aſſignat locum 11m,ꝛ dicit.[Et]illi ſunt terribiles[cõtra quos auxilia non ſunt] ſcilicet valida,[aut nõ facile ſunt,]ad habendum.

Et(vt ſimpl'r dixerim)terribilia ſunt,quęcunqꝫ,cum in alijs facta,aut futura ſunt,miſerationeʒ afferunt.terribilia igiꝫ,ꝛ quos timemus,hęc fere maxima ſunt.

Ultimo generatim aſſignat,quę terribilia,ꝛ quaſi aſſignat aliam definitionẽ,ꝛ dicit.[Et(vt ſimpl'r dixerim) terribilia ſunt,quęcũqꝫ cũ in alijs facta,aut futura ſunt, miſerationẽ afferunt.]per hoc enim ꝙ miſerationẽ afferunt,daꝫ intelligi ea magnũ nocumentũ afferre aut animi,aut corporis.tũc epilogat,ꝛ dicit,[terribilia igitur,ꝛ quos timemus,hęc fere maxime ſunt,]verbuʒ quos in grȩco quę legitur,ſed non refert ad ſenſum.

Quo modo ꝟo affecti nos ipſi timemus, nunc dicamus.

Hactenus de rebus timẽdis,ꝛ de hoĩbus terribilibus dcm̃ eſt,nũc de timẽtibus ꝓponit,ꝛ dicit.[Quo mõ ꝟo affecti nos ipſi timemus,nũc dicamus,]ꝛ lʒ Ariſt.in tertia perſona loquaꝫ,clarius legitur in prima.

Si itaqꝫ timor eſt cũ expectatione patiẽdi corruptiuã aliquã paſſionẽ,manifeſtũ eſt neminẽ eoꝝ timere, qui putant nihil pati.neqꝫ ea,quę non putãt pati,neqꝫ eos,a quibus nõ putant, neqꝫ tunc,quãdo non putant. Quare neceſſarium eſt eos timere, qui ſe aliquid paſſuros eſſe arbitrentur, ꝛ eos,a quibus,ꝛ hęc, ꝛ tunc.

Prępoſita intẽtione,exequiꝫ,ꝛ primo exponit eos,ꝗ non putãt ſe pati, deinde a ꝯrio ſenſu infert eos,quales ſint,qui putant ſe paſſuros.de primo dicit.[Si itaqꝫ timor eſt cũ expectatione patiẽdi corruptiuã aliquaʒ paſſionẽ,]vt ſuperius dictũ eſt:[manifeſtuʒ eſt neminẽ eorũ timere,qui putant nihil pati].ſ. in futuꝝ.ꝛ manifeſtũ eſt eos,[neqꝫ ea]timere,[quę non putant pati].ſ.nũc in futurũ.ꝛ manifeſtũ eſt tales,[neqꝫ eos timere,a quibus non putant]ſubaudi poſſe[pati]ꝛ manifeſtum eſt eos [neqꝫ tunc]timere,[qñ non putant].ſ.pati poſſe.tũc ex ꝯrio ſenſu concludit,ꝛ dicit,[quare neceſſariũ eſt eos timere,qui ſe aliquid paſſuros eẽ arbitranꝫ, ꝛ eos,a quibus]arbitranꝫ ſe paſſuros.[ꝛ hęc,] quę ſe paſſuros arbitrantur,[ꝛ tunc,]quando paſſuros ſe arbitrantur.hęc generatim de timentibus.

Qua rõne fit, vt nõ putẽt ſe quicquã poſſe pati,qui in amplis ꝓſperitatibꝰ ſunt,ꝗ iccirco cõtumeliatores, contẽptores,ac audaces ſunt.tales ꝟo efficiunt diuitię,vires, potentia,amicorum multitudo.

Nunc ſpeciatiʒ loca aſſignat,quoꝝ primũ affert,ꝛ dicit.[Qua rõne fit,vt non putẽt ſe quicquaʒ poſſe pati,ꝗ in amplis ꝓſperitatibus ſunt,]vt reges,[qui iccirco ꝯtumeliatores, contẽptores ac audaces ſunt].ſ.ad inferendas iniurias ꝛ exponit ea,quę faciunt hoĩes tales,vt dictũ eſt,ꝛ dicit,[tales ꝟo efficiũt diuitię, vires].ſ.ꝓprię, [potentia].ſ.ex ſubditis comparata,[amicoꝝ multitudo.]ꝓpter quod tales.non timent.

Nec qui iam ꝑpeſſos oĩa grauia ſe putant: qui ꝛ ad futurũ obdurati ſunt.veluti qui iaʒ in ſupplitio ſunt. Sʒ opus eſt ſalutis ſubeẽ ſpem,de qua in ſollicitudine ſint.

Aſſignat ſcõm locũ,ꝛ dicit.[Nec qui iam ꝑpeſſos omnia grauia ſe putãt,qui ꝛ ad futuꝝ obdurati ſunt]ſubaudi timẽt.[veluti,qui iam in ſupplitio ſunt,] vt qui decapitanꝫ,vel ſuſpẽdunꝫ,vel alio modo crucianꝫ.[Sed] ſi aliqui ſubaudi timere debẽt,[opus eſt ſalutis ſubeſſe ſpem.de qua in ſollicitudine ſint.]per quã an ita vel cõtra futurum eſt,diſcurrant.

Signum ꝟo eſt,qm̃ timor ad conſulendũ facit. Nemo enim de re conſulit,de qua nulla ſpes apparet.

Adducit ſignum eorum,quę dixit, ꝛ dicit.[Signum ꝟo eſt,quoniam timor facit,]atqꝫ inducit ad conſulendum.[Nemo enim de re conſulit,de qua nulla ſpes apparet,]quare qui in ampla fortuna ſunt,[ꝛ]qui ſpe ſunt omnino deſtituti,non timent.

Quare opus eſt tales ꝑparare, qñ melius ſit ipſos ad timorẽ ducere,quoniã tales ſunt, quales pati.nã ꝛ alij maiores paſſi ſunt.oſtẽdereqꝫ ſimiles pati,aut paſſos eſſe,ꝛ ab ijs,a quibus non putabant,ꝛ hęc,ꝛ tunc,quando non putabant.

¶ Egidius(neſcio qua rōne)aſſerit Ariſt.hic docere modum,quo mō ſuccurrendū ſit timentibus,⁊ quo nā mō eos cōſolari debeamus, qđ ꝑfecto nullo pacto verbis Ariſto.cōuenit.ꝓpea Ariſt. hic tradit artē inducendi potentes,⁊ audaces in timorē,qñ opus ſit,⁊ dicit. [Quare opus eſt tales] .ſ.iudices, atqꝫ auditores[pręparare,qñ melius ſit] ſ.nobis[ipſos ad timorez ducere,] dicendo per quinque loca,[quoniā tales ſunt,quales pati,] ſubaudi poſſunt:quorum locoruz primum aſſignat,⁊ dicit, [nam ⁊ alij maiores paſſi ſunt] vt Cęſares , vt Alexandri,vt Ptolemęi.deinde per ſcōm,quē dicit, [oſtendereqꝫ ſimiles pati,aut paſſos eſſe,] hoc eſt ſcōo oſtendēdo per exempla ſimiliū,qui paſſi ſunt,vt Dionyſij,phalarides,Alexandri pherei.tertio[⁊ ab alijs,a quibus nō putabant] .ſ.pati. vt Cęſar a Bruto quem filium arbitrabatur,⁊ Alexander a filio Antipatri, quem educauerat. quarto[⁊ hęc] .ſ.quę non putabāt. vt Scipio qui patriā liberauit,paſſus eſt exilium,qđ pati ſe non putabat. Cęſar,qui mūduz gladio vicit,mortem ex gladio. quinto, [⁊ tunc,quando non putabant.] vt Cęſar cuz Parthos debellare decreuerat,⁊ Alexander viridi in ętate,ac florida.ſic exemplis viroꝝ , ⁊ rerum geſtaꝝ memoria potentes,atqꝫ audaces,qui vix deum timent,prauoſqꝫ iudices in timorē(cū opus eſt)inducere poterimus.Quare opꝫ ꝑ loca ꝓpria pręparare iudices taleſqꝫ reddere, quales ſunt,qui timent.reos atqꝫ reoruz fautores, tales quales ſunt terribiles per loca,⁊ cauſas terroris.enumerare quoqꝫ omnia terribilia , vt illi timidi,hi terribiles pręparentur. ¶ Circa hęc,quę Ariſto.dixit de timore,

Digreſſio de timore.

plura diſſerenda ſunt.Et primo vtrū timor ſit affectus:

Vtruz timor ſit affectus.

vbi primo videt̄ non eſſe affectum, primo qm̄ affectus omnis eſt effectus quidā , omnis aūt effectus ꝓficiſcit̄ a pręſentia agentis. At timor nō eſt de aliquo pręſenti, ſꝫ de furtuo malo.Deinde omnis affectus mot⁹ eſt ſenſitiui appetitus,qui appͤhenſionē ſequit̄ ipſius ſenſus. At ſenſus non appͤhendit futurum,cuius eſt timor. pro altera parte eſt Ariſtote.qui timorem inter animi affectus enumerauit.Circa ſolutionē primo eſt declarandum timorē eſſe inter animi affectus enumeranduz,deinde timorem eſſe ſpecialē affectū a cęteris diſtinctū,⁊ cum cęteris ponentez in numero. Dicamus de primo quatuor eſſe,quę reqruntur ad aliquē motū,vt ſit affectus pͥmo, vt ſit motus alicuius virtutis animalis paſſiue, ad quaz ſ.comparet̄ ſuum obiectum per moduz agentis, qđ mouet.patet hoc,quoniā(vt ſuperius diximus) omnis affectus eſt paſſio,quę eſt effectus agentis , quo in modo intelligere,⁊ ſentire dicunt̄ paſſiones. Scđo requiritur vt ſit motus appetitiuę animi virtutis,quę inſtr̄z corporeum hꝫ.nam(vt ſupius diximus)per hunc modū affectus differt ab appͤhenſionibus intellectiuis,vel ſenſilibus q̄ nō attinēt ad appetitū.Tertio reqritur vt motus, qui eſt affectus,fiat cuz aliqua corporea trāſmutatione, alioquin non differret a comprehenſionibus : per quas nulla fit corporea trāſmutatio.Quarto requirit̄,vt motus qui affectus eſt,ſemper importet aliqđ nocumentū, ſ.aut ex parte animi,aut ex parte corporis.Ex ijs perſpicuū eſt timorē eſſe affectum,primo qꝛ timor eſt motus virtutis animalis paſſiue,cum non inſit alicui ſine imaginatiōe futuri mali.deinde qa eſt motus appetitus ſenſitiui,cum reſpiciat malum. Inſuper fit cum aliqua corporea tranſmutatione,quoniā ſemper cum cōtractione ſpiritbū ad cor. 4°.timor importat nocumentū quoniā nūq̄ eſt abſqꝫ animi dolore.ergo timor eſt affectus.verum timor differt a triſtitia(vt Ariſto.dixit) quoniā triſtitia atqꝫ dolor eſt de pręſenti malo.Timor aūt de malo futuro,quod non ita mouet,ſicuti malū pręſens.obiecta ꝰo diluūtur,primū quidē,quoniā licet timor non proficiſcatur a corporali agētis pręſentia , proficiſcitur tamē ab animali agentis pręſentia,quatenus malum futurum pręſens eſt animę per realem apprehenſionem. Scōm quoqꝫ,qm̄ licet ſenſus non apprehendat ipſum malum futurū in ſe , tamē apprehendit aliqđ pręſens,ꝑ qđ animal quaſi natiuo impetu , inſtinctuqꝫ mouet̄ ad ſperandum futurum bonum,vel ad timendum futuruz malum. ¶ Qꝛ autem timor ſit ſpecialis affectus,perſpi-

Qđ timor ſit ſpālis affect⁹.

cuum eſt.quoniaz affectus ſpeciē ſuſcipit ab obiecto,vt ſit ſpecialis affectus,qui ſpeciale obiectum habet. Sed cum timor ſpeciale obiectum obtineat,veluti ſpes ipſa. (nam obiectum ſpeciale ſpei eſt bonum futuruz arduū, poſſibile tamē acquiri,timoris autē malum futuruz,qđ vix euitari poteſt,)igitur timor erit ſpecialis animi affectus:veluti ſpes. ¶ Deinceps quęrit̄ vtruz aliqs timor

Vtruz timor aliqs ſit naturalis.

ſit naturalis: ex vno videt̄ aliquem timorē eſſe naturalem,vt timor animę,qua non vult diuidi a corpore , vt Ariſt.tradit in 3° ęthicoꝝ. Cōtra ꝰo hoc eſt,qꝛ ſi timor eſſet naturalis,reperiretur in rebus inanimatis. Pro dilucidatione dicamus primo Ariſto. timorem ſecaſſe in duos,quoꝝ alter eſt de malo corruptiuo , quod natura refugit propter naturale deſiderium eſſendi. ⁊ talem timorem naturalē eſſe aſſerit. Alter autē eſt de malo contriſtatiuo,qđ non repugnat naturę , ſed deſiderio appetitus,⁊ talis timor non eſt naturalis:ſed animalis. deinde accipiamus ſcđo pro intellectu horuz , quę Ariſtote. tradit,motum non dici naturalē,niſi ad ipſum inclinet natura,verū hęc naturalis inclinatio vno modo eſt,qm̄ vniuerſus motus ab ipſa natura perficitur nulla prorſus concurrēte operatione apprehēſiue virtutis : quem-

De obiecto timoris.

admodū motus ignis ſurſum,⁊ terrę deorſum,⁊ auctio animaliū,atqꝫ ſtirpium naturales motus ſunt. Alio mō motus naturalis dicitur,ad quē natura ipſa inclinat,nō tamē perficitur niſi per apprehenſionē. Tūc patet quomodo timor ſit naturalis,⁊ quo mō non.naz timor,qui eſt de malo cōtriſtatiuo,nullo pacto eſt naturalis,ſꝫ animalis qm̄ non repugnat naturę , ſed deſiderio animali. Timor aūt de malo corruptiuo vno modo eſt naturalis.ſ.vt ad ipſuz inclinat natura. Alio modo eſt animalis,quatenus non pōt perfici ſine apprehenſione aīalī. aut fortaſſe vterqꝫ timor dici poteſt vno mō nālis,alio mō aīalis.quatenus eniz ad vtrūqꝫ natura nos inclinat, vterqꝫ nālis dr̄.quatenus aūt nullus ꝑficit̄ ſine animali apprehenſione, vterqꝫ dicit̄ aīalis.obiecta autē per hęc ſunt diluta. ¶ Poſt hęc timoris ſpēs enumerandę,atqꝫ

Timoris ſpecies que.

exponēde ſunt,quas Ariſt. non tradidit:neqꝫ expoſuit. dicunt itaqꝫ theologi ſex ſpecies timoris eſſe,ſcilicet ſegnitiem,erubeſcentiā,verecūdiam,admirationē,ſtuporem,⁊ agoniā.hę eniz triſtitię ſpecies ſunt , quę non ſm obiecti differentiā accipiunt̄,ſed ſm effectus, quaſdāqꝫ ſpeciales rōnes.dictū eſt eniz timorē eſſe de futuro malo,qđ timentis poteſtatē excedit,quatenus ei aut nō reſiſtere,aut cum difficultate poteſt. Quare quēadmoduz hoīs bonū ita quoqꝫ malum cōſiderari pōt aut in hoīs oꝑatione,aut in exterioribus rebus:quę etiā hoīs ſunt. Si in hoīs oꝑatione duplex malū timeri pōt,quoꝝ alterū eſt labor grauis q̄ nāꝫ grauat,⁊ timor qui eſt de labore excedēte,atqꝫ nāꝫ grauāte,dr̄ ſegnities, quę eſt cuꝫ ſ.aliqs refugit oꝑari ꝑꝑ timorē excedētis laboris.⁊ qm̄ labor duplex eſt aut in agēdo,⁊ timor huius laboris dr̄ negligētia.aut in cōſulēdo,meditādo,ꝑſpiciēdo qđ op⁹ ſit facto,⁊ huius laboris timor dr̄ ſecordia:tñ vterqꝫ ſegnities eſt.Alteꝝ ꝰo maluz,qđ in hoīs oꝑatione timeri poteſt,

pōt,eſt turpitudo quedã,q̃ opinionē lędit,atqꝫ officit, quę ſi timeat̃ in actu,qui cōmittit̃,timor,qui de ea eſt, dicitur erubeſcētia.ſi autē timeat̃ in actu turpi iam cō-miſſo,factoqꝫ,dicitur verecūdia.Sūt igitur tres timo-ris ſpēs,quę ſumūtur pęnes malum,qđ eſt in hominis opatione.vꝫ.ſegnities,erubeſcētia,⁊ verecundia,quę ⁊ pudor dici pōt,vt poſterius dicemus. Alterū vo malū eſt in rebus qbuſdam exterioribꝰ,quę etiã hoīs ſunt,⁊ hoc trifariã cōſiderari pōt excedere hoīs facultateꝫ ad reſiſtēduꝫ,pmo qdem rōne ſuę magnitudinis,cū.ſ.ali-quis maluꝫ qđdam cōſiderat ad eo magnū,vt eius exi-tum non poſſit ſpectare,⁊ timor,qui eſt de hꝰ malo,dr admiratio.Scđo vo rōne diſſuetudinis,qa.ſ.aliquod malū noſtrę conſiderationi inſuetuꝫ offertur,vt ſit nr̃a reputatione magnū.Et timor qui eſt de hꝰ malo,dicit̃ ſtupor,qui(ex eo qa pficiſcitur ex inſueta imaginatio-ne.)Alienatio etiã dici pōt,quatenus.vꝫ.mens a cōſue-tis imaginationibus reddit̃ aliena.Tertio rōne iprouiſionis,quatenus timens,aut nō pōt puidere,aut cū dif-ficultate iudicat ſe poſſe puidere:quo.vꝫ.in mō infor-tunia timent̃,⁊ timor de hꝰ malo dicit̃ gręce αγωνια, latine certatio,ſiue ſollicitudo,de qua Poeta. Res eſt ſolliciti plena timoris amor.Quare tres alię ſunt timo-ris ſpēs,quę pęnes maluꝫ accipiunt̃ qđ eſt in exterioribus hoīs rebus.vꝫ.admiratio,non ea,quę pcedit veri-tatis indagationē,ſed quę eſt timor de malo adeo ma-gno,vt timens illius exitū ſpectare nō poſſit.Et ſtupor qui eſt timor de malo noſtrę cōſiderationi inſueto.Et agonia ſiue ſollicitudo,quę timor eſt de malo ex im-prouiſo nobis vēturo.ğ omnes timoris ſpēs ſunt ſex. verū ſi ſegnities diſſecet̃ in duas(vt dictuꝫ eſt)in ſecor-diam,⁊ negligētiam. ¶ Fortaſſe oēs timoris ſpēs erūt ſeptem.Cōſequēs aūt eſt poſt hęc,vtrū bonum aut ma-lum,aut vtrūqꝫ obiectū ſit timoris,diſſerere. Ex vbis quidē Ariſt.ſuperius expoſitis videt̃ bonū obiectum eē timoris,aſſeruit eni poteſtatē,⁊ ſub alterius poteſta-te nos eē,terribilia eē:mō poteſtas,⁊ ſub alterius pote-ſtate eē bona ſunt.Inſup omnes gētes deum timēt.At in deo nihil mali eſſe pōt.Ex alijs aūt vbis, videtur ti-morē non eſſe niſi ex imaginatione futuri mali,qđ aut corpus,aut animū affligit.Sed dōm timorē ipm(vt di-ximus)eſſe motū quēdam appetitiuę virtutis,ad appe-titiuam aūt virtutē pſecutio,⁊ fuga attinēt,vt Ari.ſcri-bit ethicoꝝ.6.Eſt auteꝫ pſecutio motus,quo appetitus ipſe mouet̃ ad bonum,fuga vo,quo mouetur a malo. Qua rōne fit vt vnuſquiſqꝫ motus appetitus, qui pſe-cutionē importat,obtineat p ſuo obiecto qđdã bonū. Quicūqꝫ vo fugam,p ſuo obiecto,malū habeat.Qua-re cū timor fugaꝫ quãdaꝫ contineat,fit vt timor pͦ atqꝫ per ſe,vt ppriuꝫ obiectū malum ipm obtineat.Per ac-cidens vo reſpicere pōt bonum,dico p accñs,qm̄ non in ſe bonū reſpicit,ſed vt bonū habitudinem hꝫ ad ma-luꝫ ipm:aut quatenus p malū priuari pōt.Dictū eſt eni eſſe malum qđdaꝫ,quatenus bonum priuare pōt,vt eſt mors ipſa,per quã priuat̃ eſſe,⁊ ipſum viuere.Et ſic ti-mor reſpicit bonū per accidēs,q̃tenus eſt aptum p ma-lū priuari.Hac rōne poſſumus timere ipm eſſe,⁊ vitã, non qdeꝫ p ſe,ſed quatenus apta ſunt p mortē pͥuari,q̃ eſt maluꝫ.aut ſcđo timere poſſumus bonū,quatenꝰ bo-num eſt cã mali,vtputa,qa aliqđ bonū ſua virtute pōt inducere aliqđ nocumētū in bono amato,vel priuatio-neꝫ.Hac rōne deus timet̃ ab hoīe,⁊ poteſtas etiã pͥnci-pis timet̃ a ſubditis,quatenus pōt infligere pęnã. Ty-rãnus etiã timet̃ hac rōne,⁊ ſub alterius poteſtate eſſe, qm̄ in prōptu poteſt nocumentū inferre.Sic quoqꝫ ti-

De obiecto timoris.

met̃ cōſcius criminis,ne crimē reuelet.per quę obiecta facile diluta cernūtur. ¶ Deinceps dictū eſt ſuperiꝰ ti-morē eſſe de malo naturę,ideo q̃rit̃ vtruꝫ timor ſit de malo naturę:⁊ apparet ex his qꝫ nō.pmo qa de his,(q̃ a natura eueniunt,)nemo cōſultat,(vt ſcribit Ariſto.3° ethicoꝝ)ſed vt ſuperius dictum eſt,timor cōſulere fa-cit.igit̃ timor nō videt̃ eſſe de malo naturę.deīde ſi ita eſſet,hō ſemp eſſet in timore,qm̄ nāles defectus ſemp homini iminent,vt mors,⁊ cętera id genus: de quibus (vt dicis)eſt timor.p parte altera Ariſt.eſt,q 3° ethico. ſcribit inter omnia terribiliſſima eē mortē,quę eſt ma-luꝫ naturę.Pro ſolōne id,qđ prima facie appet,eſt(vt Ariſt.inqt)timorē pficiſci ex imaginatione futuri ma-li,qđ corrūpit,vel cōtriſtat.Quare ſicuti id,qđ ꝯtriſtat, maluꝫ eſt,qđ ꝯ̃riatur volūtati,ita id,qđ corrūpit,malū eſt,quod ꝯ̃riatur naturę.Qua rōne fit,vt de malo natu-rę timor eē poſſit.Sꝫ quonaꝫ mō de malo naturę poſ-ſit eē timor,exponamus,nã omne,qđ timet̃,intãtum ti-met̃,inquãtū poſſumus ſperare ipm nō futurū:lꝫ cum difficultate,vt dixit Ariſt.malū autē ſperari nō futurū, vno mō eſt,vt remotū,⁊ diſtãs.Propter diſtãtiaꝫ eniꝫ imaginari poſſumus malum futurū nō eſſe futurū,⁊ p-pterea hꝰ malū,aut nō timemus,aut parum timemus, hac rōne non timemus mortē.Sciūt eni oēs ſe morituros eſſe,ſed qa nō ppe eſt,nō curãt.Nullus eni tam ſe-nex eſt,q vno anno putet ſe victurū eē.Alio vo modo exiſtimat̃ aliqđ malum,qđ eſt futurū,vt nō futuruꝫ p-pter neceſſitatē,quę facit malū ipm futurū exiſtimare, vt pͥſens.Ueluti illi qui iã ſunt in ſupplicio,vt q decapi-tant̃,vel ſuſpēdunt̃,vel alio mō cruciant̃.Hi eni nō ti-ment,qm̄ cognoſcunt ſibi mortis neceſſitateꝫ iminere. opꝫ eni ad hoc,vt quiſpiã timeat,aliquã ſalutis ſpeꝫ ha-bere.Quãdo igit̃ malū naturę non apphendit̃ vt futu-rū,nō timet̃.At cum apphēdit̃,vt de ppinquo futuruꝫ, cuꝫ aliqua tñ euaſiōis ſpe,timet̃.huic rei exēplo nobis eſt Pōpeius colūna,q ęgrotus duꝫ eēt cum ſpe ſalutis, mortē ipſam mirū imodum ꝑtimeſcebat,poſtq̃ꝫ vo oī ſpe deſtitutus nouerat oīno ſe morituruꝫ,nec mortem amplius ꝑtimeſcebat,nec curauerat.Putabat eniꝫ eam quaſi iã factã eſſe.Ex his obiecta facile diluunt̃,primū qdē,qa lꝫ aliqđ malū naturę vitari non poſſit,vt mors, pōt tamē differri,⁊ ſub hac ſpe pōt eē cōſilium non de ipſa,ſed de euitatiōe illius.Scđm vo,qm̄ lꝫ malū natu-rę ſemper imineat,nō tamē ſemp iminet de ppinquo,⁊ ideo nō ſemp timet̃:ſed aliqñ,dum ipm imaginamur, vt ppinquū. ¶ Deiceps quęri pōt,cū timor ſit ex ima-ginatione futuri mali,⁊ malū ſit duplex,culpę, ⁊ pęnę. vtrū timor ſicuti eſt ex imaginatione futuri mali pęnę. ſit etiã ex imaginatione futuri mali culpę.Dōm p ſolō-ne id,qđ oīno ſubiacet poteſtati noſtrę nullo pacto ha-bere rōnem terribilis.qm̄ id ſoluꝫ eſt terribile,cuiꝰ cau-ſa eſt extra.Et qm̄ malū culpę ppriaꝫ,ac p ſe cãm habꝫ ipſam humanã volūtatem:ideo malū culpę per ſe terri-bilis rōnem habere nō pōt,ſed vtrū ſaltē per accñs rō-nem terribilis hr̃e poſſit:viri pͥſtantes cōcedūt,qm̄ cuꝫ humana volūtas ab aliquo exteriore iclinari poſſit ad peccandū,ſi illud inclinãs vim habeat magnã ad incli-nandū,timor eē poterit de malo culpę,quatenus ab ex-terna cã induci pōt.Sꝫ mihi videt̃ eū qui ſic timet,nō timere maluꝫ culpę,nec per ſe,nec p accidēs,qm̄ nunq̃ꝫ malū culpę eſt,niſi in noſtra poteſtate.Qua rōne fit,vt in caſu nō malū ipm culpę,ſed ſeductionē,(quę pōt eē cauſa mali culpę)qs timeat.timere auteꝫ ſeductionem, neqꝫ per ſe,neqꝫ per accidens eſt timere malum culpę. ¶ Poſt hęc q̃ri poteſt,vtrū timor timeri poſſit:cōmu-

Utrū timor ſit de malo naturę.

Utrū timor ſit de malo culpę.

Utrū timor timeri poſſit.

nis opinio eſt,timoꝛē vno mō timeri poſſe,alio modo
nō.Naʒ timoꝛ quatenus ꝑficitur ex cauſa externa,time
ri pōt.timoꝛ eni(q̄tenus eſt affectus qdaʒ ꝯſequēs ima
ginationē futuri mali eminētis) timeri pōt:ne.vʒ.imi/
neat neceſſitas timēdi ꝓpter incōgruētiā alicuius excel
lentis mali.quatenus ꝟo timoꝛ ſubiacet rōni,quę pōt
timoꝛem repellere,timoꝛ timeri non pōt.Eo q̄ ad nos
attinet ipm̄ repellere.Hęc autē poſitio meo iudicio nō
eſſet pol'is,niſi imaginemur duos timoꝛes,alterum q̄ſi
p̄ntem,alteruʒ q̄ſi futurū,nam ſic p̄nti timoꝛe hō pote/
rit futurū timoꝛem timere.¶ Sʒ hęc poſitio ambigua
eſt,p̄mo q̄ nullus eſt timoꝛ tā ꝓpiquus,quin eē poſſit
aliquis ꝓpingoꝛ,⁊ ſic qua rōne timoꝛē futurū per p̄ntē
timemus,ſic p̄ntem ꝑ aliū p̄ſenteʒ magis timebimus,⁊
ſic erit ꝓceſſus in infinitū in timoꝛib⁹.Deinde ſi futurū
timoꝛē timemus,de illo futuro erit imaginatio,⁊ cogni
tio,⁊ ſic lʒ nō ſit coꝛpoꝛal'r p̄ſens,erit p̄ſens per imagi/
nationē,⁊ app̄henſionē,⁊ ſic nullus alius requirit̄ p̄ter
ipm̄ ad timenduʒ.Propterea dōm,(vt Auicē.dicit,)in
ijs,quę ſunt talia per denoīationeʒ eē ſtāduʒ ad ea,quę
ſunt talia ſ̄m eſſentiam,⁊ q̄ nos timemus terribilia ti/
moꝛe,timoꝛē nō timebimus alio timoꝛe,ſed ſeipſo.Et
ſic dici pōt timoꝛē nō timeri,ſed eſſe id,quo timemus.
ſed q̄ eſt id,quo timemus,ideo ipſe ſua eſſentia timet̄,
ſicuti intellectio nō alia intellectione,ſed ſeipſa intelli/
git.¶ Deinceps quęri pōt,vtrū inſueta atq; repentina
mala ſint terribilioꝛa:Uidet̄ eni p̄mo aſpectu q̄ non,
qm̄ quę ſubitaria ſunt,minus cōſiderari p̄nt.Sed tāto
quippiā timet̄ magis,quāto magis cōſiderat̄.Scribit
eni Ari.libꝛo ethicoꝝ 3° aliquos videri foꝛtes ob igno
rantiā,q̄ ſi nouerint aliter eē,q̄ȝ credāt,ſe in fugam po/
nunt.Qua rōne fit vt repentina minus timeant̄,q̄ mi/
nus veniunt in cōſiderationē.Dōm mala inſueta atq;
repentina ꝑ ſe eē terribilioꝛa,per accn̄s ꝟo minus terri
bilia cęteris malis iminētibus,q̄ autē per ſe terribilio/
ra ſint,declaratur p̄mo ex eo,q̄ malū iminens(cum re
pente,ac inſuetę euenit)appet magis.omnia eni coꝛpo/
ralia ⁊ bona,⁊ mala,quāto magis cōſiderant̄,tāto mi/
noꝛa apparēt.Unde queādmoduʒ ꝓpter diuturnitateʒ
doloꝛ p̄ſentis mali mitigatur,vt 3° tuſculana ū q̄onum
ſcribit Cicero,ita quoq; ex p̄meditatione minuitur ti
moꝛ futuri mali.Declarat̄ etiā 2°,ex eo q̄ repentinū ⁊
inſuetum auget timētis imbecillitatē,quatenus ſubtra/
hit remedia,q̄bus hō pōt ſe parare ad repellēdū futuꝝ
malum,quę remedia adhiberi nō poterūt,quādo ex ꝓ/
pinquo maluʒ occurrit.Qꝛ ꝟo per accn̄s minus cęteris
terribilia appareāt,declaratur qm̄ magnitudo mali,cū
latet,nō terret.veluti cū hoſtes parāt inſidias:quę ſi di/
ligenter cōſiderarent̄,fierēt terribiles.q̄ ꝟo ignoꝛātia
accidit magnitudini maloꝝ ꝓpter inſuetū,⁊ repētinuʒ
eſſe,ideo per accidēs pōt videri minoꝛ.Dixit Ariſto.ſu
peri⁹ oium timēdoꝝ ea eē terribilioꝛa.ſʒ q̄cūq; ſi pecca
uerint,coꝛrigi nō p̄nt,aut q̄ auxilia nō ſūt,aut nō faci/
lia:ꝑ q̄ ꝟba īduit ea,q̄ n̄ h̄n̄t remediū,eē magis timēda
ſʒ h̄ vr̄ eē ꝯ ea,q̄ etiā ipſe dixit eē neceſſariū ad timoꝛē
remanere aliquā ſpem ſalutis.ſed in malis,quę non ha
bent remedium,nulla ſalutis ſpes remanet.hꝰ ergo ma
la nullo pacto timent̄.¶ Circa ſol'onem p̄mo declare/
mus,mala,quę nō habēt remediū,eē maxime timēda,
ſc̄do quo mō maxime timēda,⁊ quo mō nullo pacto ti/
mēda.De p̄mo dicamus obiectū timoꝛis,vt ſupius di/
ximus,eſſe malū,qua rōne fit,vt id q̄ꝺ facit ad ipſi⁹ ma
li accremētū,etiā faciat,ad ipſius timoꝛis auctionē:ma
luʒ aūt augetur nō ſolū ipſius mali ſpē,ſed etiā circun/
ſtātijs.Inter cęteras autē circūſtantias diuturnitas,vel

Utrū īſueta ⁊ repētina ſint terribilioꝛa.

perpetuitas facere videt̄ magis ad augumētum mali.
igit̄ mala quę nō h̄n̄t remedia,ſunt maxime mala.naʒ
ex quo ſunt irremediabilia ſunt perpetuo ⁊ ſemꝑ ma/
la.Quę ꝟo ꝑpetuo mala ſunt,videt̄ maxime mala.qm̄
ſi pati in aliquo tēpoꝛe eſt tātū maluʒ,idē pati in duplo
tēpoꝛe,erit duplū malum.qua rōne fit,vt idē pati tem/
poꝛe infinito(q̄ꝺ eſt ꝑpetuo pati)habeat quodāmō in/
finituʒ augumētuʒ mali,igit̄ hꝰ mala ſunt maxīe timē/
da.Nā cum careāt remedijs,vident̄ ꝑpetua,hęc de pꝛi
mo.Sed quo mō timenda,⁊ quo mō nō,exponam⁹:⁊
dicamus,vt ſuperius diximus,non eſſe timoꝛē ſine ſpe
aliqua ſalutis,aut per euitationē ipſius mali,aut ꝑ poſt
poſitionē,atq; ꝓrogationem.Tūc cū aliq̄s venerit ad
hęc,vt a ſpe oīno ſalutis ſit deſtitutus,hęc nō timet.At
cuʒ venerit ad hęc,vt remāſerit aliqua ſpes ſalutis,vel
per ꝓrogationē,vel per poſtpōneʒ,tūc hęc ſunt terribi
lia,⁊ maxime terribilia.¶ Poſt hęc de cauſis timoꝛis
diſſerendū.Ex vna eni parte videt̄ odium potius cā ti
moꝛis q̄ȝ amoꝛ,qm̄(vt dixit Ariſt.)illi magis timent̄,a
quibus mala aliq̄ nobis iminere expectamus.ſʒ ex eo
q̄ ab aliquo expectam⁹ mala,videmur magis ad odiū
ꝓuocari,q̄ȝ ad amoꝛē.Qua rōne fit,vt timoꝛ magis ab
odio q̄ȝ ab amoꝛe ꝓficiſcat̄.Ex altera ꝑte videt̄ amoꝛ
magis cauſa.qm̄ nulli dubiū eſt non aliaʒ eē metuendi
cām,niſi ne id,q̄ꝺ amamus,aut adeptū amittamus,aut
non adipiſcamur ſperatū.qua rōne fit,vt oīs timoꝛ ꝓfi
ciſcatur ex eo,q̄ aliq̄d amamus.quare amoꝛ erit timo
ris cauſa.Dicamus eo mō,quo ſuperius diximus,timo
rem poſſe intelligi h̄re duas cauſas,alteraʒ via neceſſa/
rię p̄ſuppōnis,alterā via depēdentię eius,q̄ꝺ ſeq̄tur ad
id,q̄ꝺ p̄cedit.Uia q̄dem neceſſarię p̄ſuppōnis amoꝛ ti/
moꝛis eſt cā,nam ne id,q̄ꝺ amamus,aut adeptū amitta
mus,aut non adipiſcamur ſperatū,timemus.Unde ꝓ/
pterea q̄ aliquid amamus,timemus,ne.vʒ.amittam⁹.
Quare nō erit timoꝛ,niſi p̄ſupponatur amoꝛ alicui⁹,cu
ius amiſſionē timemus.via ꝟo depēdentię,malum ap
pꝛęhēſum,vt futurū de ꝓpinquo eſt cauſa timoꝛis.Nā
hmōi malū eſt obiectū timoris,obiectuʒ ꝟo cā eſt,a q̄
dependet actus.q̄re via depēdentię non amoꝛ,ſed ma
lum hꝰ eſt cauſa timoꝛis.Obiectū ꝟo diluit̄,qm̄ lʒ ab
odio,⁊ ab amoꝛe ꝓuocemur ad timoꝛē,magis ab amo
re,qm̄ amoꝛ etiā via p̄ſuppōnis eſt cauſa odij (vt ſupe/
rius dictū eſt)⁊ nō ecōuerſo.Quare amoꝛ magis cā vi/
det̄:q̄ȝ odiuʒ.Simili rō dici pōt defectuʒ eē cām timo/
ris,qm̄ niſi in timēte p̄ſupponeret̄ defectus,non time/
ret.Uñ Ariſto.dixit,diuitias,vires,amicoꝝ multitudi/
nem,atq; poteſtatē timoꝛeʒ excludere.quare in oī timo
re p̄ſupponitur defectus,aut in his oibus,aut in aliqui/
bus.q̄ via p̄ſuppōnis defectus eſt cā timoꝛis.Uia autē
efficiētię,cauſa timoꝛis eſt virtus,⁊ vires,⁊ cętera,q̄ in
textu ſunt enumerata.Hęc eni cū app̄hendūtur,vt ma/
la,quę nocere p̄nt de ꝓpinquo,q̄bus cuʒ difficultate re
ſiſtimus,cauſa eſt effectrix timoꝛis.Hęc pauca de cau/
ſis timoꝛis.¶ Sed effectus timoꝛis ſunt cōtractio,cō/
ſilium,tremoꝛ.De cōtractione pʒ,p̄mo q̄dem ex parte
animę,deinde ex ꝑte coꝛpoꝛis.Ex ꝑte aię quidē,qm̄ ti/
moꝛ ꝓficiſcitur ex imaginatiōe alicuius futuri mali im/
minētis,vt ſępius dictū eſt,q̄ꝺ cum difficultate repelli
pōt.Aliquid aūt cuʒ difficultate repelli ex virtutis debi
litate ꝓficiſcitur.At virtus debilis,quāto magis eſt de/
bilis,tanto ad paucioꝛa ſe pōt extēdere,qua rōne fit:vt
ex imaginatione,q̄ timoꝛē efficit,appetitus ꝯhat̄.nec h̄
caret exemplis,p̄mo q̄ videmus in moꝛiētibus n̄āʒ ꝯ
here ſe ad interioꝛa ꝓpter virtutis imbecillitatē.deinde
in ciuitatib⁹ quādo ciues timēt,retrahūt ſe ab exterioꝛi/

De cauſis ti moꝛis.

De effectib⁹ timoꝛis.

bus.quãtoqȝ pñt recurrũt ad interioꝛa.Ex pte ꝟo coꝛporis,nam ſm ſilitudinez cõtractionis,q̃ ptinet ad animalẽ ipm appetitũ,ex timoꝛe fit ex parte coꝛpoꝛis contractio caloꝛis ⁊ ſpirituũ ad interioꝛa.De cõſilio autem eſt q̃ſtio,nã(vt Cicero libꝛo tuſcul.qõnum 4° dicit)timoꝛ eſt excutiẽs excogitata,⁊ mẽtem a ſuo loco remouet.igit̃ timoꝛ magis impedit,q̃ȝ faciat cõſiliũ.ꝑ altera parte Ariſt.ſupius dixit timoꝛẽ facere cõſiliatiuos.Dicẽdum aliquẽ dici bifariã cõſiliatiuũ,vel ꝓpter quãdã ſollicitudinẽ,vel diſpõnem:quę eſt quaſi ſibi calcat ad concitãduȝ in ꝯſilijs.Et hoc pacto timoꝛ eſt cauſa cõſilij:cõcitat eni ad ꝯſiliũ vt ꝑ ipſum acgramus viã euadẽdi a malo futuro:qđ de ꝓpinquo iminet.Alio modo aliqs dicit̃ ꝯſiliatiuus ꝓpter habitũ acquiſitũ ex frequẽtibus actibus adhibitis circa cõſilia:⁊ hoc pacto nec timoꝛ,nec affectus aliqs cõſiliatiuos facit. Immo homini affecto ſm aliqnã paſſionẽ videtur impedimẽtuȝ in conſulẽdo:qm̃ id qđ timet videt̃ maius, vel minus q̃ȝ ſit ſm veritatez.Ex his pȝ ſol͛o ad obiecta.De tremoꝛe etiã pȝ,nam(vt Cicero inqt libꝛo tuſcul.qõnum 4°)timoꝛem ſequunt̃ tremoꝛ,palloꝛ,atqȝ dẽtium ſtrepitus, vnde Terẽtius,Totus parmeno tremo.Cã autem eſt, qm̃ in timoꝛe q̃dam cõtractio fit.caloꝛis ⁊ ſpirituuȝ(vt diximus)ab exterioꝛibus ad iterioꝛa,vbi exterioꝛa remanẽt rigida.Et ꝓpter hoc in timẽtib⁹ accidũt tremoꝛ, palloꝛ,⁊ ſtridoꝛ dẽtium.Sed videt̃ timoꝛ oẽm operationẽ humanã exterioꝛẽ impedire,qđ quomõ ſit,exponamus:⁊ dicamus,opationez hois exterioꝛem effici ab aĩa tãq̃ȝ a p̃mo mouẽte,⁊ a mẽbꝛis coꝛpoꝛeis tãq̃ȝ ab iſtrumẽtis.Qua rõne fit,vt bifariã hois exterioꝛ operatio impediri poſſit,aut defectu inſtrumẽtoꝝ, aut defectu p̃ncipalis mouẽtis.Ex parte inſtrumẽtoꝝ qdeȝ coꝛpoꝛaliũ timoꝛ quãtũ eſt de ſe eſt aptus ipedire exterioꝛem hois operationẽ,ꝓpter defectum caloꝛis,qui ex timoꝛe accidit ſemꝑ in exterioꝛib⁹ mẽbꝛis.Ex pte ꝟo animę,ſi timoꝛ fuerit modeſtus,quaſi ſit ratiõe regulatus, facit ad bene,cõſulteq̃ȝ operãdũ,quatenus efficit quandã ſollicitudinẽ,ꝑ qnã homo diligentius cõſultat,atqȝ operat̃.At ſi timoꝛ vſqȝ adeo excreſcat,vt rõnẽ perturbet,ipedict opationẽ hois fere oẽȝ.Hacten⁹ de timoꝛe.

DE AVDACIA AC FIDVCIA, DEQVE ARTE INDVCENDI FIDVCIAM ATQVE AVDACIAM IN TIMENTIBVS.

Quoniaȝ autẽ patet qđ timoꝛ ſit, ⁊ quę timenda,⁊ quo mõ ſe habẽtes ſinguli timeãt: ex his etiaȝ manifeſtũ erit quid ſit audere,⁊ in quibus audeant , ⁊ quo pacto audentes affecti ſint.

audere θαρρειν confidere fidere,

Nunc volens agere de audacia,quę alio nomine etiã confidentia,vel fiducia dicit̃,p̃mo continuat hęc,q̃ dicturus eſt,cum eis,quę dixit,⁊ p̃mo repetit ea,quę ptractauit:⁊ dicit.[Qm̃ autẽ pȝ quid timoꝛ ſit,⁊ quę timenda,⁊ quo mõ ſe habẽtes ſinguli timeant,]⁊ quales ſubaudi ſint quos timent, deinde addit ea,quę nunc vult agere,⁊ dicit.[Ex his ẽt manifeſtũ erit qđ ſit] θαρρειν. ideſt audere,vel cõfidere,vel fidere,[⁊ in qbus] ſ.reb⁹ [audeãt ⁊ quo pacto audẽtes]ſiue fidẽtes[affecti ſint.] ⁊ ſubaudi quo mõ ſe habeãt illi,cõtra quos audẽt.Hec eni ſunt illa,quę de omni paſſione dicere ꝓpoſuit.

Et quoniam audacia contraria eſt timoꝛi, ſit,vt ſpes ſit cum imaginatione rerum ſalutarium,q̃ ꝓpe adſint,cuȝ terribilia vel nõ ſint,vel longe abſint.

Proſeqtur de his,quę ꝓpoſuit,⁊ pꝛimo definit audaciam,quę gręce dicit̃ θαρσος/latine etiã confidentia,⁊ dicit.[Et qm̃ audacia eſt cõtraria timoꝛi.]⁊ ſubaudi timoꝛ eſt triſtitia ex imaginatione futuri mali cũ fuerit ꝓpe,[ſit,vt]audacia[ſit ſpes cũ imaginatione rerũ ſalutarium,q̃ ꝓpe adſint,]dico q̃ ꝓpe adſint,[cum terribilia vel nõ ſint,vel longe abſint.]Terribilibus eni non exiſtentibus,vel longe exiſtẽtibus,res ſalutares ꝓpe eẽ imaginamur.Hęc eſt definitio audacię,quę pȝ ex definitione timoꝛis,qui cõtrarius eſt audacię.

Sunt autez in quibus confidẽdum eſt,⁊ pericula,cum longe ab ſint.⁊ ea,in quib⁹ cõfidimus,cum fuerint pꝛope.⁊ coꝛrectiones ſi ſint.⁊ pꝛęſidia, vel multa,vel magna, vel vtrũq̃ȝ.

in qb⁹ ꝯfidendum θαρραλεα auſibilia. ea in qb⁹ cõfidimus θαρραλεα ſcđa.

Secũdo exeqtur de ijs,in qbus eſt cõfidendum,quę gręce θαρραλεα dicũtur,in veteribus trãſlationib⁹ auſibilia.p̊ qdẽ gñatiȝ:⁊ dicit.[Sũt autẽ in qbus confidẽdum eſt]ſubaudi p̃mo qdem generatim,[⁊ pericula,cũ longe abſint,]ſcđo ſunt,[⁊ ea,in quibus cõfidimus,cũ fuerint ꝓpe.]id ⁊ ſecũda cũ fuerint ꝓpe.3° ſunt,[⁊ coꝛrectiones ſi ſint,]⁊ non multationes,⁊ pęnę moꝛtales. Cõfidimus eni quoties ꝓpter delicta nos nõ moꝛtales pęnas:ſed coꝛrectiones eſſe paſſuros putauerimus. 4° ſunt,[⁊ p̃ſidia vel multa,vel magna, vel vtrũqȝ,]quia multa ſimul ⁊ magna.Hęc generatim ſunt ea , in quibus confidimus.

Et ſi neq̃ȝ iniurijs affecti ſint,neq̃ȝ iniurijs affecerint.

Tertio oſtẽdit hoĩes,erga quos nos audemus ſpeciatim:⁊ aſſignat loca,quoꝝ p̃mũ affert:⁊ dicit.[Et ſi neqȝ iniurijs affecti ſint].ſ.ab alijs, [neqȝ]ipſi [iniurijs]eos [affecerint,]hi ſunt audentes,atqȝ cõfidentes in tales: quos neqȝ affecerunt iniurijs,neqȝ iniurijs ab eiſdem ſunt affecti.Nam ſi non affecerint,nõ habent quos timeant.ſi non affecti,cũ non ſint experti,nõ timent. vel ſi nõ affecerint,quom nõ affecerunt,nõ timent eos.Si non ſunt affecti,minime eos timere debẽt,affecti enim timẽt quãdoqȝ ꝓpter mutuũ timoꝛem.

Et aduerſarij,aut non ſint oĩno,aut nõ habeant potẽtiam,aut ſi potẽtiam habeãt,amici ſint,vel benefactoꝛes,vl͛ beneficio affecti , vel ſi plures ſint qui in eiſdem cõferunt,aut maioꝛes,aut vtrũq̃ȝ.

Aſſignat 2ᵐ locum:⁊ dicit.[Et]audemus cõtra aduerſarios,cum[aduerſarij,aut nõ ſint oĩno].i.cum aduerſarij nullius momẽti ſunt,quos iniurijs affecimus:[aut] ſi fuerint alicuius momẽti,[nõ habeant potẽtiaȝ].ſ.dominicã,vel ciuilẽ:[aut ſi potẽtiã habeãt,]quos iniurijs affecimus:[amici ſint]nobis,[vl͛ benefactoꝛes]noſtri: [vel beneficio affecti] ſ.a nobis.oĩa hęc faciũt,vt in tales cõfidamus.etiã facit ad fiduciã:vel[ſi plures ſint,q in eiſdem cõferunt.]nã cum plures fuerint complices, aut fautoꝛes,cõfidimus ꝓpter numerũ.[aut]ſi non plures complices vel fautoꝛes fuerint,ſed pauci[ſi aut maioꝛes]ſint potẽtia,⁊ facultate confert:[aut vtrũqȝ,]naȝ ſi fuerint fautoꝛes plures,⁊ maioꝛes faciũt ad fiduciã.

Ipſi ꝟo audentes ſunt,ſi ita ſe habeant,vt in multis obtinuiſſe putent,⁊ nõ paſſos eẽ.

Quarto oſtẽdit quo mõ affecti audeãt,⁊ aſſignat pri

mum locũ:⁊ dicit.[Ipſi ꝟo audẽtes ſunt.ſi ita ſe habe-ant,vt in multis obtinuiſſe putẽt,⁊ nõ paſſos eẽ]aliqđ,ſcꝫ periculum,nam inexꝑti periculoꝝ audent.

¶ **Aut ſi ſępius in pericula deuenerint,⁊ eua ſerint.**

¶ Aſſignat 2^m locum,⁊ dicit.[Aut ſi]in multis obtinue rint,[⁊ ſępius in pericula deuenerint,]in qbus exper-ti ſunt dãnoſa,[⁊ euaſerint.]euaſio eni facit audaciã.

¶ **Bifariã eniꝫ increduli homines fiunt,aut quoniaꝫ experti non ſunt,aut quoniã auxi-lia habẽt. Ueluti in periculis marinis,⁊ qui inexperti tẽpeſtatum ſunt,confidunt de fu-turis. ⁊ qui auxilia habẽt,ꝓpter experiẽtiã.**

¶ Aſſignat cãm eorum,quę dixit:⁊ dicit.[Bifariã eni] ἀπειθεῖς.i.[increduli]ſubaudi timoris[fiũt hoies,aut quoniã experti nõ ſunt].ſ.pericula,[aut quoniã auxilia habent,]per quę putãt euadere,⁊ declarat exẽplo nau-tarũ:⁊ dicit.[Ueluti in periculis marinis ⁊ qui inexꝑti tempeſtatũ ſunt,confidũt de futuris,]⁊ audẽt in maris pericula,[⁊ qui auxilia hñt,]vt naucleri[ꝓpter experi-entiam,]per quam euaſerunt,⁊ inuenerunt auxilia,cõ-tra talia etiam audent.

¶ **Et cuꝫ non terribile paribus ſit,aut mino-ribus,⁊ quibus meliores ſe eſſe putãt. Pu tant autẽ ijs,quos ipſos,aut eorum pares, aut etiam meliores ſuperarunt.**

ſuperarunt κεκρατή κασιν dñantur.

¶ Aſſignat 3^m locum:⁊ dicit.[Et].ſ.cõfidunt,[quando] ipm terribile,[nõ terribile paribus eſt,aut]nõ eſt terri-bile[minoribus:aut]non eſt terribile ijs,[qbus melio res ſe eẽ putant.]⁊ exponit eos,qb⁹ meliores ſe eẽ pu-tãt:⁊ dicit.[Putãt autẽ ijs]ſe eẽ meliores,[quos ipos, aut eoꝝ pares,aut etiaꝫ meliores ſuperarũt].ſ.in ſilib⁹.

¶ **Et ſi plura ⁊ maiora ſibi ineſſe arbitrant̃, quibus cum excedant,timendi ſunt. Ea aũt ſunt pecuniarum multitudo,corporum vi-res,regionis,amicorum apparatuum belli-corum,aut oĩum,aut maximorum.**

¶ Aſſignat 4^m locum:⁊ dicit.[Et]ſubaudi confidũt,[ſi plura].ſ.auxilia,[⁊ maiora ſibi ineẽ arbitrant̃,quib⁹cũ excedant,timẽdi ſunt]ab hoſtibus,cõtra quos pugnãt. ⁊ exponit auxilia,⁊ dicit.[Ea aũt].ſ.auxilia ſunt, pecu-niaꝝ multitudo,]nã pecunia eſt neruus belli.[corpoꝝ vires].ſ.eoꝝ militũ,qbus vtet̃ ad belluꝫ. Nã victoria ſperanda eſt in viribus militũ.vires etiã[regionis,]nã cum regio,quę cuſtodit̃,fuerit inexpugnabilis,qui eaꝫ cuſtodiũt,audent.[Amicoꝝ]cõfederatoꝝ vires etiã fa ciunt ad cõfidentiã,potiſſimum ſi fuerint fideles,vires [apparatuũ bellicoꝝ aut]oĩum.ſ.ꝑ mare, ⁊ terraꝫ,[aut maximorum].ſ.vel per mare,vel per terram.

¶ **Et ſi neminem iniurijs affecerũt,aut non multos,aut non tales,quales metuerent.**

¶ Aſſignat 5^m locum:⁊ dicit.[Et]homines cõfidũt,ſi ne mineꝫ iniurijs affecerũt,aut nõ multos,aut nõ tales,q̃-les metuerent,]nam qui ſic ſe habent,amãtur ab omni-bus,vel a pluribus.

¶ **Et vl̃iter ſi ea,quę ad deos ſunt,nobis ip-ſis bene ſe habeant,⁊ quantum ad cętera,⁊ quãtum ad ea,quę a ſignis,⁊ eloquijs.**

¶ Aſſignat 6^m locuꝫ a fauore diuino:⁊ dicit.[Et vl̃r]cõ fidimus,[ſi ea,quę ad deos ſunt,nobis ipſis bene ſe ha beãt,]bene dico ſe habeãt,[⁊ quãtuꝫ ad cętera].ſ.q̃ nõ exterius apparent,vt rectitudo cordis,⁊ bonę affectio-nes,qbus mouemur ad amãdum deum.[⁊ quãtum ad ea].ſ.exteriora,quę[a ſignis,⁊ eloquijs,]accipiunt̃ a ſi-gnis qdem,vt ſunt tẽpla/arę/ſtatuę/elemoſynę,⁊ id ge-nus. Ab eloquijs ꝟo,quãtum ad orationes,⁊ pſalmos, ⁊ cantus.qui eniꝫ in his omnibus bene ſe habẽt,audẽt. nam habent deum pro ſe.

¶ **Nam ira audere facit. Non iniuſta autem facere, ſed iniuſta pati,iram efficit. Deum autem arbitrantur auxiliari ijs, qui iniurijs vexantur.**

¶ Or autẽ qui habet deum ꝓ ſe vltorem cõfidat,ꝓbat, ⁊ ſumit tria per ordinem:⁊ dicit.[Naꝫ ira audere facit] hoc nõ ꝓbat,ſed accipit pro explorato, Deinde accipit 2^m,⁊ dicit.[Nõ iniuſta autẽ facere,ſed iniuſta pati,irã efficit,]vt ſuperius ꝓbatũ eſt, Deinde accipit 3^m,⁊ dicit. [Deuꝫ aũt arbitrant̃ auxiliari ijs,qui iniurijs vexant̃] ex ijs tribus vult habere eũ,q hꝫ deum ꝓ ſe,eẽ audacẽ. Reſoluit̃ aũt textus in ſyll'os,quoꝝ primus eſt,ira fa-cit audere,iniuſta pati facit irã.igitur iniuſta pati facit audere. Scđs iniuria vexatis deus auxiliatur:qui iniu riam patit̃,iniuria vexat̃.igit̃ ei qui iniuriã patit̃,deus auxiliat̃. Fortaſſe melius adaptari põt text⁹ iſte,vt po nat Ariſt.locũ 7^m qui eſt,ꝙ iniuria vexati audeant,qm̃ habẽt deum vltorẽ. Et tũc ꝟbum[nam]nõ ꝓ redditiuo cauſę,ſed ꝓ copulatiuo legendũ eſt,hoc pacto,⁊ ira au dere facit. Deinde obiter exponit cãm irę,⁊ dicit.[Nõ iniuſta aũt facere,ſed iniuſta pati,irã efficit.]Deide red dit cãm quare ira audere facit,⁊ legat̃ ꝟbuꝫ[autem]ꝓ redditiuo cauſę,hoc pacto dico iraꝫ facere audere, quia deũ arbitrant̃ auxiliari iniurijs vexatis:]q̃les ſunt ira-ti.g̊ irati audẽt,qa habent deũ fautorem. Sic eni legen-do verba hęc,textus aptari poteſt:ſinauteꝫ aliter vide-bitur,relinquo eis,q volunt aliter intelligere.

¶ **Et cũ ꝑuenientes,aut nihil ſe pati,aut paſ-ſuros,aut obtẽturos arbitrant̃. Et de terri-bilib⁹,⁊ de ijs,qbus cõfidũt,dictuꝫ eſt.**

¶ Aſſignat vltimũ locũ,⁊ dicit.[Et]confidunt,[cũ ꝑue-nientes]ſunt,naꝫ hi,[aut nihil ſe pati,aut paſſuros, aut obtenturos arbitrant̃.]qui eni ꝑmo inuadunt,audent. qa aut ſe nihil'pati,aut nihil paſſuros arbitrant̃,aut ar bitrãtur ſe eẽ obtenturos ſupra eos,quos primo inua-dũt:demũ epilogat,⁊ dicit.[Et de terribilibus,⁊ de ijs, quibus cõfidunt,dictũ eſt.]Artẽ ꝟo reducendi timen tes ad audaces,nõ expoſuit Ariſt.qm̃ pꝫ ex ijs,quę an-tea dixerat:facimus eni audaces iudices eo mõ ꝑparan do ꝟbis,⁊ oĩonibus ipſos,vt ſunt,qui audẽt,⁊ aduerſa-rios,vt ſunt,in quos audemus:per loca,⁊ res,qb⁹ nos cõfidimus,de qbus ſatis dictuꝫ ſit. ¶ Sed circa caput ꝑſens,videnda ſunt nõnulla de audacia,quoꝝ primuꝫ eſt illud,qđ Ariſto.dicit. Audaciaꝫ eẽ cõtrariaꝫ timori, nam videt̃ hoc non eſſe verũ,nam vni vnũ eſt ꝯ̃riũ. ſed timori eſt cõtrariuꝫ fortitudo.g̊ non audacia. Dõm (vt ſuperius patuit)paſſiões animi habere duplicẽ cõ-trarietatem alteraꝫ ſm oppõnem boni,ac mali,⁊ h̃ pa-cto(vt Ariſt.inqt)timor ꝯ̃riatur ſpei,alterã ſm oppoſi-tionẽ acceſſus,⁊ receſſus a medio,⁊ ſic timori ꝯ̃riat̃ au-dacia ꝯ̃rietate extremi ad extremũ. Cõtrarietate ꝟo ex-tremi ad mediuꝫ timor ꝯ̃riatur fortitudo,dicit ẽt Ariſ. audaciã eſſe reſpectu maloꝝ,⁊ terribiliũ,cũ nõ adſunt, vel cũ ꝓcul adſunt. Ideo dubitat̃,qm̃ ſi hęc,q̃ Ari.dicit

eſſent vera,tũc audacia non ſeq̃ret̃ ſpes,qm̃ ſpes reſpi/
cit bonũ:⁊ audacia malũ.igit̃ altera non ſequit̃ alterã.
Dñm audaciã ſeq ad ſpem.naʒ ex eo ꝗa aliquis ſperat
ſuperare terribile,qđ iminet,audacter illud aggreditur.
Ad timorẽ ꝟo ſequit̃ deſperatio:ideo eniʒ aliqs deſpe
rat,ꝗa timet difficultatẽ,quę eſt circa bonum ſperãdũ.
Obiectuʒ autẽ diluit̃,qm̃ tunc ratio valeret,quãdo bo
num ⁊ malũ eſſent obiecta nulluʒ habẽtia inter ſe ordi
nem.Sʒ ꝗa malum hʒ aliqueʒ ordinem ad bonũ.(Eſt
enim poſterius bono,veluti priuatio habitu) ideo au/
dacia quę ſeq̃tur malũ,eſt poſt ſpem,quę ſequit̃ bonũ.
Ex ijs pʒ ſpem eſſe vnã ex cauſis audacię.Tertio dicit
Ariſt.inexꝑtos periculoꝝ eſſe audaces.Cõtra dubita/
tur,qm̃ tunc inexperiẽtia eẽt cauſa audacię.Sʒ inexpe
rientia eſt defectus ꝗdam.igit̃ defectus ꝗdam eſt cã au/
dacię.Pręterea/ira facit audere,iniuriã pati facit iram.
igit̃ iniuriam pati facit iram,ſed iniuriam pati ad defe
ctũ attinet.igit̃ audacia ex aliquo defectu ꝓficiſcit̃.Cõ/
trarium aũt dixit Ariſt.qui definiẽs audaciam dixit eẽ
ſpem cũ imaginatione reꝝ ſalutariũ ꝗ ꝓpe adſint,cuʒ
terribilia,vel nõ ſint,vel longe abſint.igit̃ nihil qđ ad
defectũ pertinet,eſt cauſa audacię.Dñm bifariã accipi
poſſe cãm audacię,aut quãtuʒ ad ꝓuocationeʒ ſpei,aut
quãtũ ad excluſionẽ timoris,Vterq; enim efficit auda/
ces,ſi quãtuʒ ad ſpei ꝓuocationẽ,hoc põt eẽ ex ꝑte ap/
petitiui motus,⁊ ex ꝑte trãſmutationis corporeę.Quã/
tum ꝗdem ad ſpei ꝓuocationẽ ex ꝑte appetitiui mot⁹,
ſpes fit per ea oĩa,q̃ faciũt nos putare victoriã adipiſci
poſſe ẜm ꝓpriã ꝗdem potẽtiaʒ,vtputa ẜm corporis vi/
res,experiẽtiaʒ in periculis,multitudinem pecuniaꝝ,⁊
alia eiuſmodi.Scđm autẽ potentiaʒ alioꝝ, vtputa ẜm
multitudinẽ amicoꝝ,⁊ quorũcũq; auxiliãtiũ, ⁊ p̃cipue
ſi hõ confidat in auxiliũ diuinũ.ſi ꝟo quãtũ ad trãſmu
tationem corporalẽ,ꝓuocat̃ ſpes,vel ex ijs,q̃ faciũt ca
liditatẽ circa cor:nã(vt ſcribit Ariſt.in libris de ꝑtibus
aĩaliuʒ)illi qui hñt paruũ cor ẜm ꝓportionẽ ſui corpo/
ris,audaciores ſunt.cõtra aĩalia,quę magnũ cor habẽt,
ꝗa calor nãlis non tãtũ põt calefacere magnam aulaʒ,
veluti paruã.In ꝓblematibus etiã aſſerit eos,ꝗ habẽt
magnũ pulmonẽ ſanguineũ audatiores eſſe ꝓpter cali/
ditatẽ cordis inde eueniẽtem.Dicit etiã ibidẽ vini ama
tores audaciores eẽ ꝓpter caliditatem vini.Hinc fit,vt
ebrietas conferat ad ſpem.Caliditas eniʒ cordis repel/
lit timorem,⁊ ſpem efficit ꝓpter cordis amplificationẽ.
Sin autẽ accipiat̃ cauſa audacię quãtũ ad excluſioneʒ
timoris,bifariã ſubdiuidit̃(vt dictũ eſt)aut q̃tũ ad ap/
petitiuũ motuʒ:⁊ ſic timor excludit̃ per remotionẽ ter/
ribiliũ,quę appropinquãt,vt ꝗa hõ nõ hʒ inimicos,cũ
nulli nocuerit:aut ꝗa non videt iminere periculum:aut
quãtũ ad corpus,ꝗa non hʒ cor frigidũ,nec eſt mutila/
tum,nec mancũ in neceſſarijs corpori,ꝑ q̃ pʒ defectuʒ
non facere audaciã niſi ꝑ accidẽs,q̃tenus hʒ adiunctaʒ
aliquaʒ excellẽtiam,vel verã,vel apparẽtem,aut ex ꝑte
alterius,aut ex ꝑte ſui.Ad hęc dixit Ariſt.iraʒ facere ad
audaciam,cõtra dubitat̃,ꝗa 3° ethicoꝝ ſcribit audaces
p̃ualentiores eẽ,⁊ valẽtiores ante pericula,in ipſis aũt
diſcedere.Dñm aliter eſſe in fortitudie,⁊ aliter in auda/
cia.In p̃ncipio enĩ interdũ hoĩes audaces ſunt.nam cũ
audacia ſit motus appetitus ſenſitiui, ſeq̃tur appᵃhẽſio/
nem ſenſitiuę virtutis.Virtus autẽ ſenſitiua nec colla/
tiua/nec inq̃ſitiua ſinguloꝝ eſt,quę circũſtãt reʒ:ſed ſu/
bitũ hʒ iudiciũ.Cõtingit aũt nõnũq;:vt ẜm ſubitariam
appᵃhẽſionẽ non poſſit ea oĩa cognoſcere:quę in re ipſa
difficultateʒ hñt:⁊ inde ſurgit motus audacię ad aggre
diendũ periculũ,quãdo ꝟo experit̃ ipm periculũ:⁊ co/
gnoſcit difficultatẽ,deficit.Cõtra aũt fortes:in p̃ncipio
enĩ vident̃ remiſſi.nã rõ ad hoc,vt diſcurrat ꝑ oĩa,quę
difficultateʒ afferũt in re ipſa,req̃rit tẽpus.Et hac rõne
vident̃ remiſſi:ſʒ poſt deliberationẽ rõnalẽ,ꝑſiſtũt:ꝗa
per electionẽ deliberauerũt:obiectũ ꝟo eſt ꝓ veritate.

¶DE VERECVNDIA, ET INVERECVNDIA, DEQVE ARTE INDVCENDI AVDITORES, ET IMPVDENTES AD VERECVNDIAM, ET PVDOREM.

¶In quibus autem verecundentur, ⁊ in q̃/
bus non verecũdentur, ⁊ apud quos, ⁊ quo
mõ ſe habentes,planum erit hinc.

¶De verecũdia ꝟo,⁊ inuerecũdia volens diſſerere,ꝓ/
ponit ea tria,quę de vnoquoq; affectu diſſerenda eẽ ꝓ/
poſuit.⁊ dicit.⌊In q̃bus aũt⌋.i.rebus hoĩes⌊verecũden
tur,⁊ in q̃bus non verecũdentur,⌋hoc eſt p̃muʒ,⌊⁊ apđ
quos⌋.ſ.hoĩes,verecũdentur,hoc eſt 2ᵐ.⌊Et quo mõ ſe
habẽtes⌋hoĩes ipſi verecũdent̃,hoc eſt 3ᵐ.⌊planuʒ erit
hinc⌋.¶Quo ꝟo ad ꝟba attinet verbũ verecundentur
gręce eſt αἰσχυνονται, ⁊ in veteribus trãſlationib⁹
leg̃it̃ erubeſcũt,⁊ ꝓpterea ſunt,qui nullã differẽtiam fe
cerũt inter verecũdari,⁊ erubeſcere,ſicuti nec inter ve/
recũdiam ⁊ erubeſcẽtiam.⁊ ego ita eſſe puto in p̃nti lo/
co,tamẽ ẜm p̃ſſam noĩum ſignificationem,ſicuti erube
ſcẽtia ⁊ verecũdia differũt:ſic erubeſcere ⁊ verecũdari.
Ambę tamẽ ſunt timoris ſpẽs,vt ſupius pʒ.ambę eniʒ
ſunt turpitudines q̃dam de malo,qđ in hoĩs oꝑatione
timeri põt.ambę opinionem lędũt,atq; officiũt.Diffe/
rũt tñ,qm̃ ſi turpitudo,quę opinionẽ lędit,timeatur in
actu,qui cõmittit̃,timor,qui de ea eſt,dicit̃ erubeſcen/
tia.Si auteʒ timeat̃ in actu iam cõmiſſo,timor,ꝗ de ea
eſt,dicit̃ verecũdia.Quare,vt ipſe timor accipit̃ cõiter
pro triſtitia,quę habet̃ tam ex imaginatiõe turpitudis,
quę eſt de malo,qđ eſt in oꝑatione hoĩs,q̃ꝫ ꝓ triſtitia,q̃
habet̃ ex imaginatione mali corruptiui ⁊ cõtriſtatiui,ẽ
genus ad hęc oĩa.At cũ timor capit̃ ꝓ triſtitia tm̃,quę
habet̃ ex imaginatione futuri mali corruptiui,vel con
triſtatiui eſt genus tm̃ ad illas duas ſpẽs timoris:quas
Ariſt.induebat in textu.Sʒ redeũdo ad ꝓpoſitum pro
p̃ſenti textu nõ facimus differẽtiaʒ inter erubeſcẽtiaʒ ⁊
verecũdiam,⁊ iter erubeſcere ⁊ verecundari, quia fuſe
hęc accipimus.

¶Sit igitur verecũdia dolor ꝗdam,atq; ꝑ/
turbatio ex malis,aut p̃ſentibus,aut p̃terit̃,
aut futuris,quę infamiam inferant.

¶Verecundia ęmula timoris eſt,atq; vernacula(vt di/
ctũ eſt,)vterq; enim dolor ⁊ ꝑturbatio ex imaginatiõe
mali ꝓficiſcitur.Verũ timor ex imaginatiõe futuri ma/
li corporis corruptiui,verecũdia ex imaginatione p̃te/
riti, vel futuri,vel pręſentis mali corruptiui famę, atq;
honoris:quã honoris glorięq; corruptionẽ viri glorioſi
lõge maiorem eẽ exiſtimarũt q̃ꝫ quę corporis eſt. Qua/
re recte dicit Ariſt.definiens verecundiã,⌊ſit igit̃ vere/
cũdia dolor ꝗdam,atq; ꝑturbatio ex malis, aut p̃ſenti/
bus,aut p̃teritis,aut futuris⌋.i.ex imaginatione malo/
rum,aut p̃ſentiuʒ,aut p̃teritoꝝ,aut futuroꝝ,⌊quę infa/
miã inferant,⌋⁊ honorem,ac gloriam corrumpant.Di/
citur autem verecundia gręce αισχυνη, quę ⁊ erube/
ſcentia,⁊ pudor interp̃tari põt:de quibus poſtea.

¶Inuerecundia ꝟo contemptus quidã co/
rum,atq; impaſſibilitas.

¶ Nunc definit inuerecundiam, ꝛ dicit.[Inuerecundia ꝟo eſt contẽptus quidam eoꝝ] .ſ. maloꝛũ, quę infamiã inducunt, [atq; impaſſibilitas] q̃dam .ſ. eoꝛũdam malorũ. Inuerecũdia gręce eſt ἀναισχυντία, quę etiaꝫ inerubeſcentia, atq; impudentia dici poteſt: de quibꝰ poſtea. nunc ſatis eſt explicaſſe quid ipſa ſit.

¶ Si itaq; verecũdia eſt, quę definita eſt, neceſſe eſt in ĳs malis qdeꝫ erubeſcere, q̃ vĩr turpia eẽ ipſi, vel ĳs, qui ſibi curę ſunt.

¶ Ex definitione verecũdię cõcludit ea, in qbus erubeſcimus generatim: ꝛ dicit.[Si itaq; verecũdia eſt: quę definita eſt,] hoc eſt, vt definiuimus, [neceſſe eſt in ĳs malis qdeꝫ erubeſcere, quę videnẽ turpia eẽ] aut ꝟbis, aut factis [ipſi,] qui erubeſcit, [vel ĳs] .ſ. filĳs, ꝓpinqs, vel amicis, [qui ſibi curę ſunt.] Hęc generatiꝫ de ĳs, in quibus homines verecundantur.

¶ Hmõi autẽ ſunt, quę a vitio opanẽ, vt ſcutum amittere, aut fugere, qm̃ e mętu.

¶ Speciatim ꝟo enumerat hęc mala, aſſerẽs eſſe, quęcũqꝫ a vitio, ab inexperiẽtia, a facultate, ac a vi proficiſcũtur. Et ṗmo enumerat, quę ꝓficiſcũtur a vitio, qđ eſt virtuti ꝯ̃riũ, ꝛ aſſignat ṗmum locũ: ꝛ dicit.[Hꝯ auteꝫ ſunt, quę] hoĩes ipſi [operanẽ a vitio, vt ſcutum amittere,] ſiue auertere, [aut fugere,] qꝺ autẽ hęc ꝓficiſcãtur a vitio, probat: ꝛ dicit.[Quoniam e mętu] ꝓficiſcuntur, qui eſt vitium contrarium foꝛtitudini.

¶ Et negare depoſitũ. qm̃ ex iniuſtitia eſt.

¶ Aſſignat 2m locũ: ꝛ dicit.[Et negare depoſitum] ꝓficiſcitur etiã a vitio: qđ eſt ꝯ̃riuꝫ virtuti, [qm̃ ex iniuſtitia eſt.] etiaꝫ ab illiberalitate: quę ſunt vitia ꝯ̃ria virtutibꝰ.

¶ Et cõmiſcere ſe qbus non opoꝛtet, vel vbi non opoꝛtet, vel quando non opoꝛtet, quoniam ex libidine.

libidine
ἀκολασία
intemperãtia

¶ Aſſignat 3m locum. ꝛ dicit.[Et] ſubaudi ꝓficiſciẽ a vitio [cõmiſcere ſe qbus nõ opꝫ,] vt cum matre: [vel vbi non opꝫ,] vt in ſacris tẽplis deo dicatis, vel in publicis locis, vt belue faciũt, [vel quãdo non opꝫ] vt tempoꝛe, quo hõ ęgrotat, vel aliud magis pręmit. Et aſſignat rõnem: ꝛ dicit.[qm̃] ſubaudi vitiuꝫ eſt, [qđ ex libidine] ꝓficiſcitur, quę eſt contraria temperantię.

¶ Et lucra ex paruis aſſequi, aut a turpibus, aut ab impotentibus, veluti a pauperibus, vel defunctis. Unde pꝛouerbiuꝫ quoq; eſt, vel moꝛtuo auferet. quoniam ab auaritia, ꝛ illiberalitate.

¶ Aſſignat 4m locum: ꝛ dicit.[Et] .ſ. ꝓficiſcitur a vitio. [lucra aſſequi ex paruis,] vt expoliare pauperes. [aut a turpibus,] vt expoliare moꝛtuos, [aut ab impotẽtibꝰ] vt expoliare infirmos. tñ Ariſt. ſubiũgit exempla ṗmoruꝫ duoꝝ: ꝛ dicit, dico a paruis, [veluti a pauperibꝰ] dico a turpibus, veluti [aut defunctis,] ꝓbat aũt hoc ꝑ ꝓuerbiũ, qđ dici ſolet de auaris, ꝛ dicit.[Unde ꝓuerbiuꝫ quoq; eſt,] καν ἀπονε κρου φέρειν. i.[vel moꝛtuum ferre] .i. videẽ adeo auarus, vt moꝛtuos expoliaret. cãꝫ autẽ quare hęc ꝓficiſcanẽ a vitio, exponit, ꝛ dicit, quoniam ſubaudi illa tria ꝓficiſcuntur [ab auaritia, ꝛ illiberalitate,] quę ſunt vitia contraria liberalitati, adeſt etiã cum tribus his iniuſtitia.

¶ Et nõ opitulari pecunĳs, cum poſſis, aut minus opitulari.

¶ Aſſignat 5m locum: ꝛ dicit.[Et] ꝓficiſcitur a vitio illiberalitatis [non opitulari] amicis [in pecunĳs,] vel qbus debes, [cum poſſis, aut minus opitulari] ſubaudi q̃ꝫ poſſis amicis, vel quibus debes.

¶ Et iuuari ab ĳs, qbꝰ minoꝛ facultas eſt.

¶ Aſſignat 6m locũ: ꝛ dicit.[Et] ſubaudi pꝛoficiſcitur a vitio illiberalitatis [iuuari ab ĳs, quibꝰ minoꝛ] .ſ. in pecunĳs [facultas eſt,] imo contra deberet facere. Rationabilius enim eſt pauperes habere a diuitibus, q̃ꝫ diuites a pauperibus.

¶ Et mutuũ accipere, cũ petere videtur.

¶ Aſſignat 7m locum: ꝛ dicit.[Et] ſubaudi pꝛoficiſcitur a vitio illiberalitatis [mutuũ accipere,] ab eo, cui pecuniam mutuaſti, [cum] ille ꝓpter neceſſitateꝫ adhuc [petere videẽ] mutuum aliud a te. Nimis eni illiberale eſt in tẽpoꝛe in quo qs petit a nobis auxilium vlteriꝰ, velle accipere mutuum, ſi quid ei mutuauimus.

¶ Et petere, cum exigere.

exigere
ἀπαιτεῖν
repetere.

¶ Aſſignat 8m locum: ꝛ dicit.[Et] ſubaudi pꝛoficiſciẽ a vitio illiberalitatis [petere] .i. vlterius mutuũ q̃rere ab amico [cum] ille vult: [exigere] mutuũ, qđ pꝛius mutuauerat. Ualde eni illiberale iudicabiẽ eo tempoꝛe petere vt mutuet aliquid, quando ille a nobis exigere vult, quod nobis pꝛius mutuauerat.

¶ Et exigere, cum petere.

¶ Aſſignat 9m locũ: ꝛ dicit.[Et] ſubaudi ab illiberalitatis vitio ꝓficiſcitur velle [exigere] ab amico mutuũ pꝛius ei factum, [cũ petere] .i. quando ille rurſus de nouo ꝑꝑ neceſſitatẽ vult [petere] aliud mutuum. Nec differt hic nonus locus a 7o, ſed eſt poſitus ab Ariſt. per ꝯ̃põnem octaui loci: vt clariꝰ oẽs intelligantur. tamẽ quę dicit in his tribus vltimis locis, duo ſunt .ſ. eẽ illiberale petere ab amico mutuum, quando ille repetit, ꝛ repetere mutuum ab amico, quãdo ille vult petere.

¶ Et laudare, vt videaris petere, etiam ſi repulſus nihil minus ſis. Nam illa omnia illiberalitatis indicia ſunt. Pręſentem auteꝫ laudare, adulationis.

¶ Aſſignat 10m locum: ꝛ dicit.[Et laudare] .ſ. ṗncipẽ vel diuiteꝫ, [vt videaris] ab eo [petere,] ꝛ accipere pecuniã [etiã ſi repulſus nihil minus ſis] ſubaudi turpiſſimũ ẽ. Et aſſignat rõnem oium, quę dixerat: ꝛ dicit.[Naꝫ illa omnia] .ſ. 7ꝰ 8ꝰ ꝛ 9ꝰ locus. [illiberalitatis indicia ſunt, pręſentem autẽ laudare,] vt eſt 10ꝰ locus, eſt indicium [adulationis.] Adulatoꝛes eniꝫ laudant, vt a pꝛincipibus pecuniam extirpent.

¶ Et bona qdem ſuperlaudare, pꝛaua auteꝫ delinire, ꝛ vehemẽtius cõdolere dolẽti, cętera q; hmõi. Nã adulationis ſunt ſigna.

¶ Aſſignat 11m locum: ꝛ dicit.[Et bona qdem] alicuius ṗncipis [ſuꝑlaudare] .ſ. magis q̃ꝫ ſint laude digna. [pꝛaua autẽ delinire] .i. excuſare, [ꝛ vehemẽtius condolere dolenti] ꝛ ſubaudi congaudere gaudenti, [cętera q; hꝯ] vt dicere ſe ſudare, ſi ęſtuat, ꝛ id genus, oia hęc ſunt turpiſſima, cuius rõnẽ aſſignat: ꝛ dicit.[Naꝫ] oia hęc ſunt [adulatiõis ſigna.] Adulatio aũt vitiũ ẽ ꝯ̃ affabilitatẽ.

¶ Et non perferre laboꝛes, quos aut ſenioꝛes, aut q in delitĳs viuunt, aut maioꝛe ſunt in poteſtate, aut omnino imbecillioꝛes. Nã hęc omnia mollitiei ſunt ſigna.

¶ Aſſignat 12m locum: ꝛ dicit.[Et nõ perferre laboꝛes] cuiuſcũq; generis ex ꝑte coꝛpoꝛis, [quos aut ſenioꝛes,

aut qui

aut qui in delitijs viuũt,aut]qui[maiore ſunt in poteſtate,aut oĩno imbecilliores]pferũt,turpe eſt,cuius rõnem affert:⁊ dicit.[Nã hęc omnia mollitiei ſunt ſigna] mollities autem vitium eſt contra continentiam.

¶ Et ab alio beneficia ſuſcipe,⁊ ſępius.

¶ Aſſignat 13^{m} locum,⁊ dicit.[Et ab alio beneficia ſuſcipere,⁊ ſępius,]eſt turpe,quia ſemper qui beneficia ſuſcipit,eſt inferior.

¶ Et quę bñfecit,exprobrare.Hęc enim oĩa puſillanimitatis,atq₃ deiectiõis ſigna ſunt.

¶ Aſſignat 14^{m} locũ:⁊ dicit.[Et q̃ bñfecit,exprobrare] eſt turpe,⁊ pudore dignũ,[nã hęc oĩa].ſ.pñs loc⁹,⁊ primus,⁊ alia id gen⁹[puſillanimitatis,atq₃ diectiõis ſigª ſũt.]puſillanimitas aũt vitiũ eſt ꝯ magnanimitatẽ.

¶ Et de ſe dicere,ac polliceri.

¶ Aſſignat 15^{m} locũ:⁊ dicit.[Et de ſe dicere].ſ.multa,[⁊ polliceri]ẽt multa,turpe eſt,ac erubeſcẽtię dignum.

¶ Et aliena ſua eẽ p̃dicare. Arrogãtis eni.

¶ Aſſignat 16^{m},⁊ dič.[Et aliena].ſ.opa vel labores, vel res geſtas,vel factas[ſua eẽ p̃dicare,]ẽt turpia ſunt,cuius rõnẽ aſſignat,⁊ dič.[Nã]hęc.oĩa ſunt vitia[arrogãtis.]arrogãtia autẽ vitium eſt cõtra magnanimitatẽ.

¶ Eodẽq₃ modo in cęteris moꝝ vitijs,opera,ſigna,comparia. Nam turpia ſunt/ ⁊ effectiua verecundię.

¶ Deide reddit locũ vl'em in oĩb⁹ vitijs:⁊ dič.[Eodẽq₃ mõ in cęteris moꝝ vitijs,]opera.ſ.vitioꝝ, [ſigna].ſ.vitioꝝ,[cõparia,]q̃ vitijs ęquiualẽt,oĩa hęc turpia ſunt, cuius rationem affert,⁊ dicit.[Naʒ]hęc omnia[turpia ſunt,⁊ effectiua verecundię.]

¶ Ad hęc eorum bonoꝝ eſſe exptem,de quibus oẽs,aut pares oẽs,aut plurimi participant. Pares ꝟo dico eiuſdeʒ gentis,ciuitatis,ętatis,ꝓpinquitatis,⁊ vl'iter in ęq̃litate conſtitutos. Turpe eniʒ eſt nõ participare, diſciplina aliquatenus,alijſq₃ ſil'r. Hęc autẽ oĩa magis,ſi eoꝝ in cauſa ſit ipſe vel p̃teritorum,vel p̃ſentium,vel futurorum.

¶ Hęc de locis a vitijs,de loco aũt ab inexperiẽtia dič.[Ad hęc]turpe eſt,⁊ ignominioſuʒ[eoꝝ bonoꝝ eẽ exptẽʒ,de qb⁹ oẽs,aut pares oẽs,aut plurimi pticipant.] Deide exponit pares,⁊ dič.[Pares ꝟo dico eiuſdẽ gẽtis]vt ſũt oẽs latini,[ciuitat̃]oẽs romani,[ętat̃]oẽs iuuenes,[ꝓpingtat̃].ſ.ſcipiões,vel lẽtuli,[⁊ vl'r i ęq̃litate ꝯſtitutos].ſ.quo ad dignitatẽ.exponit deiceps de q̃bus:⁊ dič.[Turpe eni eſt]eos tales[nõ pticipare,vt diſciplia aliq̃ten⁹ alijſq₃ ſil'r,]qb⁹ ſui pares pticipãt.addit qñ eſt turpi⁹:⁊ dič.[Hęc aũt oĩa magis].ſ.ſũt turpia,[ſi eoꝝ in cã ſit ipſe]eoꝝ dico.ſ.maloꝝ atq₃ turpiũ [p̃teritoꝝ vl' pñtiũ,vel futuroꝝ.] Hęc ab inexperiẽtia.

¶ Et patientes,aut paſſi,aut paſſuri q̃cunq₃ in ignominiam,atq₃ obprobrium ducunt, erubeſcunt.

¶ Nũc aſſignat locũ a vi,⁊ dicit.[Et patiẽtes, aut paſſi, aut paſſuri,q̃cũq₃ in ignominiam,atq₃ obprobrium ducunt,erubeſcũt,]potiſſimũ ſi ipſis non ꝯuenerint.

¶ Sunt autẽ hęc,quęcũq₃ adminiſteria,vel corporis,vel operum turpium ſunt:de quibus eſt contumeliaʒ pati,⁊ quę q̃dem ad libidineʒ,tã voluntaria,q̃₃ inuolũtaria. Quę ꝟo ad vim, inuolũtaria. Effeminatiõis eni eſt atq₃ ſeruilitatis perferre,⁊ non defendere. Ea igitur in quibus erubeſcimus,hęc, ⁊ huiuſmodi ſunt.

¶ Exponit ea,q̃ referunt̃ ad ignominiam,⁊ ad obprobriũ:⁊ dič.[Sũt aũt hęc q̃cunq₃ ad miniſteria vel corporis,]vt lenociniũ,macellũ,carnificiũ, et cętera vilia ſeruitia,q̃ explent̃ ꝑ corp⁹,[vl' opeꝝ turpiũ ſũt,de qb⁹ eſt ꝯtumeliã pati,⁊]inter turpia opa ſunt ẽt,q̃ [q̃dẽ ſũt ad libidinẽ,tã volũtaria,q̃₃ iuolũtaria.]nã in reb⁹ libidinis tã volẽtes,q̃₃ inuiti ſi ignominiã patimur:eſt turpe.vt ſi aliq̃s volẽs pateret̃ vxorẽ venire in adulteriũ: in ignominiã ꝓficiſceret̃.Etiã ſi inuitus aliq̃s hr̃et vxoreʒ adulterã,etiã ad ignominiaʒ ꝓficiſceret̃.Sic igitur quãtũ ad libidinẽ opa turpia ſunt pudore digna tã volũtaria,q̃₃ inuolũtaria.[Quę ꝟo ad vim].ſ.ſunt opera turpia,oĩa ſunt[iuolũtaria]turpia.Aſſignat rõnẽ ⁊ probat hęc oĩa quouis mõ eẽ turpia:⁊ dicit.[Effeminationis eni eſt,atq₃ ſeruilitatis ꝑferre]iniurias,[⁊ nõ defendere.]Quare q̃ ꝓfert iniurias tã volens,q̃₃ iuitus ignominiã patit̃,tũc epilogat:⁊ dicit.[Ea igit̃ in qb⁹ erubeſcimus hęc,⁊ hꝫ ſunt.]Quo ꝟo ad ea,quę dicta ſunt de turpibus ſm libidinẽ,dr̃iam nõ ignorabis. Naʒ turpia in rebus libidinis volũtaria,ſunt turpia ad rẽ ipſam,⁊ ad opinionẽ vulgi. Turpia aũt inuolũtaria ſunt turpia non ad rem ipſam,ſed ad opinionẽ vulgi.nihil eni põt dici ſimpl'r turpe alicui,qđ ille ſciẽs nũq̃₃ pateret̃.

¶ Quoniã autẽ verecũdia imaginatio eſt de ignominia, ⁊ de hac ſui gratia, ⁊ non euenientium,nemoq₃ de gloria curat,niſi ꝑꝑ opinantes, eos verecundari neceſſe eſt, quos multifaciunt.

¶ Poſt h̃ q̃s verecũdamur,exponit,⁊ ſuſpẽſiue loquẽdo accipit duo,q̃rũ p̃mũ affert,⁊ dič.[Qm̃ aũt verecũdia imagiatio ẽ de ignominia,]q̃ eni verecũdat̃ aliquẽ imagiat̃ pati ignominiã apđ eũ.Deide exponit q̃uo verecũdia ſit imagiatio đ ignominia:⁊ dič.[Et đ hac].ſcʒ ignominia verecũdia ẽ imagiatio[ſui gr̃a].ſ.ꝑꝑ ipſam ignominiã. Nõ eni ob aliđ erubeſcẽs verecũdatur, niſi ꝓpter ignominiã,quã imagiat̃ pati.[⁊ non euenientiũ] i.⁊ nõ reſpectu q̃rũcũq₃ idr̃nter,q̃a nõ reſpectu pueroꝝ vl' ſtultoꝝ,vel beluaꝝ,accipit 2^{m}:⁊ dicit.[Nemoq₃ de gl'ia curat,niſi ꝑꝑ opinãtes,]cũ gl'ia nihil aliđ ſit,q̃₃ bona opio đ aliq̃ ꝙ ſit bon⁹. His duob⁹ đclarat̃,terminat ſuſpẽſionẽ:⁊ dič.[Eos]⁊ apđ eos[verecũdari nec̃e eſt, q̃s]gẽtes[multifaciũt,]atq₃ i exiſtimatiõe hñt,g̃natim igit̃ hr̃ loc⁹ eoꝝ,apđ q̃s verecũdamur,⁊ ẽ nos verecũdari apđ eos,q̃s multifacim⁹:q̃ loc⁹ ex definitiõe verecũdię hr̃.nã ſi verecũdia ẽ imagiatio đ ignominia,propter ignominiã,quã imaginamur pati corã hominib⁹, quos multifaciunt,fit,vt homines,apud quos verecũdamur,ſint ille,quos gentes multifaciunt.

¶ Multifacimus aũt eos, qui nos admirãtur, ⁊ quos admiramur, ⁊ quos vellem⁹,vt nos admirarent̃. ⁊ hi ſunt,a quibus honorari cupimus, ⁊ quorum opinionẽ nõ cõtẽnimus.admirari itaq₃ nos,hos volumus.

¶ Cũ aſſignaſſet locum vl'em eoꝝ,apđ quos verecũdamur,nũc magis ſpecificans:dicit.[Multifacim⁹ autem eos,qui nos]virtuteſq₃ noſtras [admirantur,]hoc eſt

primum,[⁊ quos]nos[admiramur,]eorumq́ꝫ virtutes attollimus.hoc eſt 2^{m}.[Et quos]lꝫ non admirent̄ nos.[vellemus]tñ[vt nos admirarent̄]ꝑp eoꝝ excellẽtiaꝫ. hoc eſt 3^{m}.Et exponit qui ſunt iſti tertij hoīes:⁊ dic̄.[Et hi].ſ.a q̄bus vellemus,vt nos admirarentur,[ſunt a q̄bus honorari cupimus,⁊ quoꝝ opiõeꝫ,]quã.ſ.hñt de noſtris virtutibꝰ,[nõ ꝯtẽnimus.]Demũ epilogat h̄ mẽbrũ:⁊ dicit.[Admirari itaq́ꝫ nos hos volumus].ſ.a q̄bꝰ honorari cupimꝰ,⁊ quoꝝ opinionẽ nõ ꝯtẽnimus.

¶ Et admiramur eos,qui aut honoꝝ honorabilium quicquam habent,aut earum rerũ dñi ſunt,quarum aliqua vehementer indigemus:vt amantes.

¶ Exponit nunc 2^{m} membrum:ſcilꝫ qui ſunt,quos nos admiramur,⁊ dicit.[Et admiramur eos,qui aut honorum honorabilium quicq́ꝫ habent,]vt diſciplinaꝫ,vel diuitias,vel genus,vel virtutes,hę enim ſunt honorabiles.[aut earum rerum domini ſunt,quaruꝫ aliqua vehementer indigemus,]vel cupimus, vt pulchritudinẽ. vt amantes faciunt,qui admirantur puellaꝫ amatã ꝑp pulchritudinem,qua frui deſiderant.

¶ Sunt aũt honorari cupiẽtes apõ pares.

¶ Nunc exponit eos,a quibus honorari cupimus:⁊ dicit.[Sunt autem honorari cupientes apud pares,] vt Philoſophi apud Philoſophos,⁊ medici apud medicos,⁊ muſici apud muſicos,quia tales videntur afferre verum iudicium.

¶ Prudentes ꝟo tãq́ꝫ vera dicentes nõ contemnimus,quales ſenes ſunt,⁊ docti.

¶ Nunc exponit eos,quorum opinionem non contendimus:⁊ dicit.[Prudentes ꝟo tãq́ꝫ vera dicẽtes nõ cõtẽnimus,quales ſunt ſenes,⁊ docti.]

¶ Et in ijs,quę in oculis ſunt,atq́ꝫ immanifeſto. Unde ⁊ prouerbium,in oculis eſſe verecundoꝛ.

¶ Exponit ea,in quibus verecũdamus,vt poſtea exponat eos,apud quos verecundamur: ⁊ dicit.[Et in ijs] ſubaudi verecundamur,[quę in oculis ſunt]eoꝛuꝫ apõ quos verecũdamur,[atq́ꝫ imanifeſto,]⁊ corã eis.[Uñ ⁊ prouerbium] εν οφθαλμοις ειναι αιδω. ideſt[in oculis eſſe verecundoꝛ,]nullus enim in occulto verecundatur,tunc enim verecundamur , cum ſumus ante oculos admirantium.

¶ Quapropter ſemper affuturos,⁊ eos,q̄ nos obſeruant, verecundamur. Nã vtriſq́ꝫ prę oculis ſumus.

¶ Cum dixiſſet ea,in quibꝰ verecundamur,nunc ex his aſſignat loca eorum,apud quos verecundamur, quorũ primum colligere poſſumus hoc modo,⁊ dicit.[Quaꝑp ſemꝑ affuturos]verecũdamur,q̃les ſunt nobis ꝯtinui.[Et]verecũdamur[eos,q̄ nos obſeruãt,]q̃les ſunt cõmẽſales,⁊ aſſignat rõnẽ,⁊ dic̄.[nã vtriſq́ꝫ p̄oculis ſumus].i.nã apõ vtroꝛũq́ꝫ oculos ſumꝰ.Sꝫ dices apõ familiares,⁊ domeſticos minꝰ verecũdamur,apud quos magis ſumꝰ añ oculos.Foꝛtaſſe itelligit apud hos magis verecũdari ex ea ꝑte,q̃ ſumꝰ añ eoꝝ oculos.Ex ea aũt ꝑte,q̃ ſũt nobis domeſtici,foꝛtaſſe minꝰ verecũdamur.aut foꝛtaſſe nõ itelligit de ꝯtinuis,⁊ cõmẽſalibꝰ,ſꝫ de ijs,qui ſunt nobis collegę in aliquo officio,q̄ lꝫ ſint nobiſcũ ſemꝑ pñtes,non tamẽ ſunt familiares.

¶ Et eos, qui non eiuſdem turpitudinis in eiſdem ſunt. Palam enim contraria videri eis,qui videntur peccare.

¶ Aſſignat 2^{m} locũ,⁊ dicit.[Et].ſ.verecũdamur [eos,q̄ non eiuſdem turpitudinis ſunt in eiſdem]ſcꝫ rebꝰ turpibus,⁊ aſſignat rõnẽ:⁊ dicit.[Palã eni ꝯria videri eis,q̄ videntur peccare].i.quoniam ea,quę videntur ijs contraria ſunt illis,quę vident̄ peccantibus,ꝓpterea apud hos turpe eſt ea agere,quę illi non agunt.

¶ Et eos,qui non ignoſcunt.Quę eniꝫ ipſemet facit,non dicit̄ primis vetare.Quare ſi non facit,patet,quoniam indignatur.

¶ Aſſignat 3^{m} locum,⁊ dicit.[Et].ſ.verecũdamur [eos, qui non ignoſcunt.]Deinde redit ad ꝓximũ locũ,⁊ aſſignat rõnẽ illiꝰ:⁊ dic̄.[Quę eni ipſemet facit,nõ di ꝓximis vetare,]vt vinolẽti nõ vetãt vinũ,⁊ libidinoſi nõ vetãt libidinẽ.[q̃re].ſ.ꝑ cõtrarium,[ſi]aliq̄s eſt,q̄[non facit,patet,quoniã indignatur]ei qui facit.vt ſobriꝰ indignatur vinolento,⁊ caſtus libidinoſo.

¶ Et eos,qui multis efferunt. Nihil enĩ intereſt inter non videri,⁊ non efferri.

¶ Aſſignat 4^{m} locũ:⁊ dicit.[Et].ſ.verecũdamur eos,[q̄ multis efferunt]atq́ꝫ reportãt,quę viderunt,quia ſi nõ efferrent,non verecundaremur eos,cuius rationẽ aſſignat,⁊ dicit.[Nihil enim intereſt inter nõ videri,⁊ nõ efferri].ſ.quãtuꝫ ad opinionẽ vulgi.nam quod non effertur,non videt̄ factũ eẽ,⁊ ſic apud opinionem vulgi eadem mulier videt̄ caſta,quę nõ effert̄ coꝛrupta.

¶ Efferentes autẽ ſunt,qui iniurijs ſunt oppreſſi.quoniaꝫ obſeruant. Et maledici,nam ſi ea etiam quę innocentium ſunt,multo magis nocentium.

¶ Exponit eos,q̄ ſunt delatiui,⁊ dicit.[Efferẽtes auteꝫ] rerũ,quas vident,[ſunt q̄ iniurijs ſunt oppſſi,]nam hi vt poſſint pares,ac ſimiles habere,facile efferunt iniurias,quas in alijs percipiunt.[Et]etiaꝫ qui efferũt,ſunt[maledici,]cuius rõnem affert:⁊ dicit.[Nam ſi]maledici[ea etiam,quę innocentiuꝫ ſunt].ſ.efferunt,[multo magis nocentiuꝫ:]aliter non eſſent maledici.

¶ Et eos,q̄ in peccatis alioꝝ ꝑſiſtũt, quales ſunt irriſoꝛes,⁊ comedi. Maledici eniꝫ aliq̄ ex ꝑte hi ſunt,ac libenter efferentes.

¶ Aſſignat 5^{m} locũ:⁊ dic̄.[Et eos].ſ.verecundamur, [q̄ in peccatis alioꝝ ꝑſiſtũt]illa ꝑ carmina narrãdo,vel ꝑ ridicula referẽdo,[q̃les ſũt irriſoꝛes].ſ.ſatyrici,⁊ tragici,[⁊ comedi]ſiue comici,⁊ aſſignat rõnẽ:⁊ dic̄.[Maledici.n.aliq̄ ex ꝑte hi ſũt,⁊ libẽter efferẽtes] vitia alioꝝ.

¶ Et eos,qui nobis nulla in re defuerũt.naꝫ tãq́ꝫ nos admirantes diſpoſiti ſunt.

¶ Aſſignat 6^{m} locum:⁊ dicit [Et].ſ.verecũdamur eos, [q̄ nobis]petẽtibꝰ[nulla in re defuerũt,]cãꝫ aſſignat:⁊ dicit.[Nã]ſubaudi iſti diſpoſiti ſunt tãq́ꝫ nos admirãtes.]defuiſſent eni aliq̄ in re,niſi nos admirarent̄.

¶ Iccirco eos verecũdamur,quos p̄mũ aliquid rogamus.quoniam nõdum quicq́ꝫ ab ipſis petiuimus.

¶ Aſſig̃t 7^{m} locũ,q̃ſi ex ꝓxio illatũ,⁊ dicit.[Iccirco eos verecũdamur,quos primũ aliquid rogamus,]vt amoris nr̄i gr̄a faciant.aſſignat rõnẽ,⁊ dicit.[Qm̄ nondum quicq́ꝫ ab ipſis petiuimꝰ:]⁊ iõ apõ eos ſumꝰ veluti aduenę,q̄ nõ facile ſe manifeſtãt,q̃re h̄ verecũdamur.

¶ Quales

rogant
τεθεανται
ponunt
petunt

¶Quales ⁊ qui volunt nuper amoꝛem aliꝯ cuius ſibi conciliare, quę enim optima ſunt, rogant. Jdeo pꝛobe ſe habet Euripidis reſponſio ad Syracuſanos, ⁊ diu familiariũ, qui nullius rei conſcij.

¶Exponit eos, quos pꝛimuꝫ aliquid rogamus, ⁊ dicit. ⌊Quales, ⁊ qui volunt nuper amoꝛem alicuius ſibi cõciliare, ⌋hi enim ſunt, quos verecũdamur a pꝛincipio, ⁊ quia ſupple hos verecũdamur, ideo⌊ quę optima ſunt, rogamus. ⌋pꝛobat hoc per dictum Euripidis, ⁊ dicit. ⌊Jdeo pꝛobe ſe habet reſponſio Euripidis ad Syracuſanos, ⌋ καὶ τῶν παλαι γνωριμων οι μηδ᾽εν συνειδοντες.i.⌊diu familiariuꝫ, qui nullius rei conſcij, ⌋ quaſi dicat eſſe non poſſe, naꝫ lꝫ a pꝛincipio eſſe poteſt amicus nullius conſcius, non tamẽ eſſe poſſunt amici diu familiares nullius rei conſcij. ergo cum volum⁹ aliquem ad amoꝛẽ nũc pꝛimo iducere, rogamus honeſta, ⁊ facimus eum conſcium rerum noſtrarum.

¶Uerecũdamur autem non ſolum ea, quę nobis verecundiam afferunt, ſed ⁊ ſigna, vt non modo veneream reꝫ agentes, verũetiã ſigna eoꝛum. nec ſolum turpiter facientes, ſꝫ dicentes quoq;.

¶Aſſignat nunc 8^m locum: ⁊ dicit. ⌊Uerecũdamur autẽ non ſolum ea, quę nobis verecundiam afferunt, ⌋⁊ per ea, non res, ſed hoies intelligit, qui verecũdiã afferunt, ⌊ſꝫ ⁊ ſigna ⌋taliũ hoium. ⌊vt nõ ſolũ venereã rẽ agẽtes, verũetiã ſigna eoꝝ ⌋.ſ. qui veneream reꝫ agunt. ⌊nec ſolum turpiter facientes, ſed dicentes quoq;, ⌋nam verba ſigna etiam ſunt turpiter factoꝛum.

¶Similiter autẽ nec ſolum pꝛędictos verecũdamur, ſed eis etiam ſignificaturos vt ſeruos, atq; amicos eoꝛum.

¶Aſſignat 9^m locũ: ⁊ dicit. ⌊Sil'r aũt nec ſolũ p̃dictos⌋ ſm̃ p̃cedentia loca⌊ verecũdamur: ſed eis ẽt ſignificaturos, vt ſeruos, atq; amicos eoꝝ, ⌋ſi eni pꝛincipales verecundamur, etiam verecũdabimur eos, qui pꝛincipalibus res noſtras turpes deferunt.

¶Omnino autem eos non verecundamur, quoꝛum multi opinionem deſpiciunt veruꝫ dicendi. Nemo eniꝫ beſtias atq; pueros verecundatur.

¶Aſſignat poſt hęc loca eoꝝ, quos non verecũdamur, quoꝝ p̃mũ affert: ⁊ dicit. ⌊Oĩno autẽ eos nõ verecũdamur, quoꝝ multi opinionẽ deſpiciũt veruꝫ dicẽdi⌋.i.q̊rũ cõis opinio eſt, vt nõ verũ dicant. ⌊Nemo eni⌋ pꝛopter hoc⌊ beſtias, atq; pueros verecundatur, ⌋quia cõmunis opinio eſt, vt non verum dicant.

¶Nec in eiſdeꝫ notos, ⁊ ignotos, ſed notos quidem in ijs, quę videntur ad veritatẽ, eos ꝟo, qui ſunt a remotis, in ijs, quę ad legẽ.

¶Affert 2^m locũ: ⁊ dicit. ⌊Nec in eiſdẽ⌋.ſ. rõnib⁹ atqꝫ rebus⌊ notos, ⁊ ignotos⌋ verecũdamur, ⌊ſed notos q̄deꝫ⌋ verecũdamur, ⌊in ijs, q̃ videnť ad veritatẽ. ⌋qm̃ hꝫ homines ſic quo ad veritatẽ nos cognoſcũt. ⌊eos ꝟo, qui ſunt a remotis⌋.i. ignotos verecũdamur ⌊in ijs. quę ſũt ad legẽ, ⌋q̃ eſt opinio multoꝝ. nã ignoti ſolum quo ad opinionẽ nos cognoſcũt. Hęc de ijs, q̊s verecũdamur.

¶Jpſi autem ſic affecti erubeſcimus, pꝛimũ quideꝫ, ſi tales ad nos aliqui fuerint, quales eſſe diximus, quos verecũdamur. Erãt auteꝫ hi, aut quos admiramur, aut qui nos admirantur, aut quos volumus, vt nos admirentur, aut quoꝛuꝫ in re aliqua egemus, quã non aſſequemur, ſi infames erimus.

¶Quõ ꝟo affecti erubeſcam⁹, nũc demõſtrat, ⁊ p̊ q̄deꝫ ꝑ locũ ſumptũ a cõparatiõe facta ad eos, q̊s verecũdamur: ⁊ dicit. ⌊Jpſi autẽ⌋.ſ. nos⌊ ſic affecti erubeſcim⁹, ⌋⁊ lꝫ Ariſt. in gręco loquať ꝑ noia, ⁊ ꝟba tertię ꝑſonę, nos trãſtulim⁹ noia, ⁊ ꝟba p̃mę ꝑſonę, naꝫ (vt ſępe dixim⁹) hoc pacto clarioꝛ reddiť lectio. tũc aſſignat p̃mũ locũ, ⁊ dicit. ⌊Pꝛimũ q̄dẽ ſi tales ad nos aliq fuerint, q̃les eẽ dixim⁹ ⌋ſubaudi eos, ⌊quos verecũdamur⌋ ⁊ repetit expõneꝫ eoꝝ: ⁊ dicit. ⌊Erãt aũt hi, ⌋quos .ſ. verecũdamur, ⌊aut quos admiramur, aut q nos admirãtur, aut quos volum⁹, ⌋cupim⁹, atq; curam⁹, ⌊vt nos admirenť, aut⌋ ſubaudi ſunt illi, ⌊quoꝝ egem⁹ in re aliq̃, quaꝫ non aſſeq̃mur, ſi ifames erim⁹, ⌋vľ videbimur apõ eos ifames.

¶Et eos, ſi viderint, ſicuti Lydias de Sami ſoꝛtilegio contionatus eſt. Rogabat enim Athenienſes, vt facerent gręcos in circuitu aſtare, vt videant quęcũq; decernuntur, ⁊ non modo, vt audiant.

¶Exponit qñ magis eos, (quos dixit) verecũdamur: ⁊ dič. ⌊Et eos⌋ſubaudi magis verecũdamur, ⌊ſi⌋ nos⌊ viderint, ⌋⁊ nõ ſi audierint: qõ ꝓbat exẽplo Lydię oꝛatoris: ⁊ dič. ⌊Sicuti Lydias de Sami ſoꝛtilegio⌋ ꝑ diuiſiõe agroꝝ facto⌊ ꝯtionat⁹ ẽ, rogabat eni⌋ in ſua cõtiõe ⌊Athenięſes, vt facerẽt gręcos, ⌋cũ qb⁹ erat cõtẽtio de diuiſione agroꝝ, ⌊in circuitu⌋ loci, vbi iudiciũ erat ꝓferenduꝫ, ⌊aſtare, vt videãt q̃cũq; decernunť, ⁊ nõ mõ, vt audiãt, ⌋qa iudices verecundabũtur ꝓferre ſentẽtiã iniuſtam, dum vident litigantes.

¶Aut ſi ꝓpe illi ſunt, vel ſi ſenſuri ſunt. Jcirco cum in aduerſa foꝛtuna ſumus, nunq; vellemus ab ęmulis videri. Nã ęmuli nos admirantur.

¶Exponit nũc 2° quãdo magis verecũdamur: ⁊ dicit. ⌊Aut⌋ ẽt magis verecũdamur, ⌊ſi illi⌋ (quos diximus) ⌊ꝓpe ſunt, ⌋q̃ ſi lõge, vel magis⌊ ſi ſenſuri ſunt, ⌋ q̃ nõ ſenſuri. quod exponit ꝑ qõdaꝫ ſimile: ⁊ dicit. ⌊Jccirco, cum in aduerſa foꝛtuna ſumus, nũq; vellemus ab ęmulis videri, nã ęmuli nos admirantur.⌋

¶Et cum res, ⁊ geſta habeamus, quas contaminamus, aut noſtras, aut maioꝛum, aut alioꝛum, cum quibus aliqua ſit neceſſitudo, ⁊ omnino, quos verecundamur, q̃les ſunt, quos ſignificauimus, ⁊ qui a nobis inſtituti ſunt, quoꝛum doctoꝛes, aut conſiliarij fuimus, ⁊ ſi q alij huiuſmodi fuerint, quos nobis honoꝛificos eſſe cupimus. Multa eniꝫ cum illos verecundemur, ⁊ facimus ⁊ non facimus.

¶Hic aſſignat 2^m locũ ꝑ cõparatiõeꝫ ad res, q̃s verecũdamur: ⁊ dič. ⌊Et⌋ſubaudi verecũdamur, atq; erubeſcim⁹⌋, cũ res, ⁊ geſta habeam⁹, q̃s ꝯtaminam⁹, vľ adulteram⁹, vľ ꝯfundim⁹, dico res geſtas, ⌊aut nr̃as, aut maio

rū].ſ.gentiliū noſtroꝝ,[aut alioꝝ,cuꝫ qbus].ſ.⁊ nobiſ‐cum[ſit aliqua neceſſitudo,⁊ oīno]ſi res geſtę ſint eoꝝ [quos verecūdamur,q̃les ſunt,quos] ꝓximo textu[ſi‐gnificauim⁹⁊]q̃les ſunt,[q a nobis inſtituti ſunt,quoꝝ doctores,⁊ ꝯſiliarij fuim⁹,⁊ ſi qui alij hꝯ fuerint,quos nobis honorificos eſſe cupimus:]quorūcūqꝫ enim ho‐rum res geſtę ſint,quas nos adulteramus,ſemꝑ ſumus in verecūdia,atqꝫ pudore.Cuius ratioñe affert,⁊ dicit. [Multa eni]cū[illos]hoēs nūc dictos[verecūdemur,⁊ facimus,]ſi apud eos laudabile ſit facere,[⁊ non faci‐mus,]ſi ſit apud eos illaudabile facere.

¶ Et cum viſum iri oporteat,atqꝫ in aperto verſari,verecundi magis ꝯſcijs ſumus. Vñ ⁊ Antiphon poeta,cū ſupplitio eēt a Dio‐nyſio afficiendus,cum eos vidiſſet,qui ſecū morituri erāt,capite velatos ꝑ portas exe‐untes,qd velamini inqt,ſi nos cras nullus horum videbit. Ac de pudore quidem hęc, de impudentia vero patet,quonam modo ex contrarijs abundabimus.

¶ Hic aſſignat 3^m locum per cōparationē ad modū eru‐heſcēdi,qui eſt eē in oculis,atqꝫ in aperto:⁊ dicit.[Et cū viſum iri oporteat,atqꝫ in aperto verſari,verecūdi ma‐gis ꝯſcijs ſumus].i.ijs q ea turpia,quę agimus,cōſciūt, atqꝫ in aperto ꝑcipiunt,ꝓbat per ſniam Antiphontis:⁊ dicit.[Vñ ⁊ Antiphon poeta,cum eſſet a Dionyſio]ty‐rāno[ſupplicio afficiendus,]vtpūta decapitandus, cū eos vidiſſet,qui ſecuꝫ morituri erant,capite velatos ꝑ portas exeuntes,]τι εχαλυπτεσθε εφη ημηκα υριον τισ υμασ ιδη τουτων.i.[quid velamini inqt,ſi nos cras aliqs hoꝝ nō videbit]:q.d.nō debetis verecūda‐ri hos,q nos vidēt nūc,qa de cętero non videbūt.tunc epilogat:⁊ dicit.[Ac de pudore quidem hęc,de īpuden‐tia vero pꝫ,quonā mō ex contrarijs abundabimus.]De arte vero dicamus,cum melius fuerit auditores ad pu‐dorem inducere,primo per orationeꝫ tales ipſos ꝑpa‐rare oportet ex locis,⁊ elemētis ad hoc deputatis,qua‐les illi ſunt,q verecūdant̃. Deinde eos pręparare vt cre‐dant ſe ea facere,quę ſibi dedecori atqꝫ infamię ſunt:⁊ hoc per loca,⁊ elementa,ad hoc vtilia. Tertio demō‐ſtrare apud eos hęc turpia agere,quos verecūdātur,ēt per loca ꝓpria huic rei.Per hęc eni tria impudētes ad pudorem,⁊ inuerecūdos ad verecūdiaꝫ facile eſt indu‐cere.Tacuit aūt artem hanc Ariſt.qa ex alijs aſſignatis facile tradi pōt.¶ Circa pręſens caput ꝑmo de dr̃ia,q̃

Digreſſio de verecundia.

eſt inter pudorem ⁊ verecundiam agendum eſt,pudor itaqꝫ timor qdā eſt iuſtę repħenſionis. Verecūdia aūt etiā in rectis actionib⁹timor eſt cōſurgēs ex aſpectu ho‐neſti viri,vel cōiūctę multitudinis.Nos vero in pręſen‐ti loco,pro eodem accipimus.Deide de definitionib⁹ verecundię ac pudoris agenduꝫ eſt Stoici pudorē de‐finiunt eſſe ignominię metum,vel iuſtę repħenſiōis ti‐morē.vt Gellius ſcribit.Cicero vero pudorem definit eē cupiditatum moderatorem. Ariſto.vero dixit, verecun‐diaꝫ eſſe dolorē ex imaginatione ꝑteriti,vel futuri,vel pręſentis mali corruptiui famę,ac honoris proficiſcen‐tem.Hic vt Ariſtoteles dicit 4° ethicorum. Primis q‐dem ętatibus valde addecet,optimęqꝫ indolis ſignuꝫ pręhet,intimo enim ſanguini animus reuerentia qua‐dam affectus mergitur,⁊ facieꝫ rubore perfundit.Hęc de definitionibus.¶ Deinde quęritur vtrum verecū‐dia ſit virtus,⁊ prima facie apparet verecundiā eē vir‐tutem,primo quia habet exceſſum ⁊ defectuꝫ,exceſſuꝫ, vt ſtuporem,qui eſt verecundia de quolibet tam hone‐ſto ꝙ̃ inhoneſto.Defectum etiaꝫ vt inuerecundia, quę de nullo turpi timor eſt,⁊ cum ambo hęc extrema ſint vituperabilia,verecundia virtus videtur eſſe. Deinde Ariſt.2° ethicorum ſcribit proprium virtuti eſſe tenere medium.ſed verecundia eſt medium inter extrema,vt 2° ethicorum ſcribit Ariſ.igitur verecundia eſt virtus. Ariſt.determinatio eſt verecundiam eſſe animi paſſio‐nem,atqꝫ affectum,qui in iuuene laudatur,in ſene aūt vituperatur ꝓpter illa,quę Ariſto.dicit 4° ethico.Nā cum iuuenis ꝓpter ętatis feruorem viuat ſm affectus, proni ſunt ad multifariam peccandum,quia vero ꝑ ve‐recundiam prohibentur,per quā turpia timent,ideo iu‐uenē addecet verecundia.Propterea verecūdos iuue‐nes laudare ꝯſueuimus.Senes vero verecundos nemo laudat,qa ꝑꝑ tꝑis lōgitudinē reputamus eos exꝑtos.ēt qa in eis ceſſat ętatis feruor,⁊ ſic ꝑꝑ affectū nihil turpe agere debēt.Qr vero verecūdia nō ſit virtus moralis,pꝫ primo qa eſt affectus,cuꝫ ſit timor ignominię.At timor quicūqꝫ fuerit,affectus eſt,⁊ nō habitus ab electiōe or‐tus.Deinde ſi verecūdia eſſet virtus,eēt ſimpl'r bonuꝫ. ſed verecūdia nec eſt ſemꝑ bonū,vt patuit,nec ſemper expetibilis.Nemo eni apō ſemꝑ eē verecūdū. Demum ſi verecūdia eēt virtus,verecūdari eēt in poteſtate nr̃a, quēadmodū actio cuiuſlibꝫ virtutis.At obſeruatio do‐cet nō eſſe in poteſtate noſtra verecūdari. Obiecta vero diluunt̃,ꝑmuꝫ qdē,qa lꝫ oē vitium alicui virtuti oppo‐natur,non tamē omne illud,cui opponitur vitium,eſt virtus.Hui⁹rō eſt,qm̄ bonū ex integra cā ꝓficiſcit̃,ma‐lū aūt eē pōt,ex quouis defectu.hinc fit,vt quiuis defe‐ctus vitium efficiat.bonuꝫ autē non omne ſufficit ad ꝑ‐fectam virtutis rōneꝫ.Qua rōne fit,vt ſtupor ⁊ inuere‐cundia opponantur verecundię,non tamen quo vere‐cundia virtus eſt,ſed quo eſt affectus laudabilis.Scdꝫ vero,quia nō ſeqtur verecūdia eſt in medio,ergo eſt vir‐tus,reqritur eni vltra hoc,vt ſit habitus electiuus, q̃lis nō eſt verecūdia.Deinde quęritur,vtrū probo viro ve‐recundia competat,⁊ videt̃ ꝙ ſic,primo quia vir ꝓbus timet infamiam,⁊ cuꝫ verecundia ſit infamię timor,vi‐detur poſſe competere ſapienti viro.Deinde(vt Ariſt. dixit)verecundia non ſolum eſt de turpibus,ſed de ſi‐gnis turpium,ſed ſigna turpitudinis poſſunt ineſſe ſa‐pienti viro.Ad hęc verecundia eſt affectus laudabilis, ergo inquantum laudabilis poteſt ineſſe ſapienti. Ad hoc dubium Ariſtotelis decretum eſt libro ethicorum 4° ſapienti viro non conuenire,cuius rationem affert ex eo,quia verecundię cauſa eſt reruꝫ turpiū cōmiſſio. Propterea cui non cōpetit rerū turpiū cōmiſſio,ei nō competit verecundia.⁊ cum ſapiēti viro rerum turpiū cōmiſſio non competat,euenit propter hęc,vt nec ve‐recundia competat.Verū(vt Ariſto.dicit) verecundia ex ſuppōne nihil ꝓhibet ſapienti viro conuenire,qm̄ ſi ſapiens turpis qcq̃ ageret,verecūdaret̃. Eſt eni ſapiēs ita affectus,vt ſi obiter turpis qcq̃ cōmitteret, verecū‐daret̃.g̊ ex ſuppōne ſapiēs verecūdus eē poterit. Sim‐pl'r aūt nequaq̃.Sꝫ vtrū aliq̃ rōne ſimpl'r poſſit vere‐cūdari,dōm ꝑꝑ turpe cōmiſſuꝫ ab eo,nullo pacto ſim‐pl'r verecūdia ſapiēti viro cōpetere pōt.ꝑꝑ turpe vero cō‐miſſuꝫ a ſui,quoꝝ ſibi cura ē,pōt verecūdia viro ſapi‐enti competere.Vir eniꝫ ſapiens verecundia affici pōt ꝓpter turpe cōmiſſum vel proprijs a parētib⁹,vel a li‐beris,vel ab vxore,vel a cęteris,q ad ipm̄ attinēt.Cum ergo Ariſt.dicit ſapienti viro verecundiam non ꝯueni‐re,itelligēdū eſt ſimpl'r,⁊ ꝑꝑ turpe cōmiſſuꝫ ab eo.tūc

obiecta diluunt̃,p̃mũ qdẽ,q̃a ſapiens quatenus ſapiẽs non timet infamiã,pp̃ turpe cõmiſſũ a ſe,ꝛ ſi attribuãtur ei turpia,quoꝝ non eſt dignus,ea ęquo animo fert. ideo hęc nõ verecũdatur,niſi forte motus verecundię ſit primus rõnem p̃ueniens.diluit̃ 2ᵐ,quoniã viro ſapiẽti nec turpia,nec turpiũ ſigna inſunt.Naꝫ vir ſapiẽs nõ ſolum abſtinet a turpibus ſ̃m rem,ſed ẽt ſ̃m opionem.diluit̃ 3ᵐ,ꝙ lꝫ verecũdia ſit affectus laudabilis in caſu,quo cẽt turpe cõmiſſum,non tñ ſimpl'r,ideo non cõpetit viro ſapienti.Uerũ nolo te ignorare mulierib⁹ quouis tẽpore laudabiles eẽ verecũdiã,pudorem,atq̃ꝫ pudicitiã.verecundiã qdẽ,q̃ eſt metus infamię ẽt in recte factis,vel dictis.Pudorẽ v̓o,q̃ eſt timor ĩfamię in ijs,q̃ turpiter dicunt̃,vel fiũt,pudicitiã deniqꝫ,q̃ met⁹ ẽ in actionib⁹ tãtũ:cũ turpiter agunt̃.Qr aũt ita ſit,teſtat̃ Pythias Ariſt.filia,quę interrogantibus quis mulierũ eſſet pulchrior color,pro ornanda facie,ꝙ(inquit)ex pudore oritur,per quę ſignificauit pudorem affectum eẽ laudatiſſimũ mulierib⁹ omni tempore,nec ab rõne hoc dixit,nam mulier toto vitę tempore eſt veluti adoleſcẽtulus,in cuius ętate ſemper laudat̃ pudor.Quare cum mulier ſemper ſit,vt adoleſcentulus,ſemper in ea verecundia laudatur.Hactenus de verecundia.

¶ DE GRATIA DEQVE ARTE INDVCENDI POTENTES AD FACIENDAS GRATIAS.

¶ A quibus autem gratiam habemus, ꝛ de quibus,ꝛ qualiter nos habentes,cum definierimus gratiam,perſpicuum erit.

¶ Nũc de gr̃a ptractaturus,p̃ponit illa tria de gr̃a,quę de omni affectu diſſerenda eẽ p̃poſuit:ꝛ dicit.[A qb⁹,] ꝛ quomõ affectis[gr̃aꝫ habem⁹,]atqꝫ ſuſcipim⁹.i.quomõ ſe habeãt illi,qui gratias reddũt[ꝛ de quibus].i.rebus gratię reddi ſolẽt.[ꝛ qual'r nos habẽtes]gr̃as ſuſcipimus,[cũ definierimus gr̃am,perſpicuum erit.

¶ Sit itaq̃ꝫ gratia,per quam habentes gr̃aꝫ dicimur rogãti grat̃ aliqd facere,nõ p̃ re alia nec vt qcq̃ꝫ nobis faciam⁹,ſed vt cui facim⁹.

¶ Gr̃a multifariã accipit̃,iterduꝫ p̃ pulchritudine,quę ſ̃m Platonem indiuiſibilis eſt in pulchro ipſo corpore.nõnunq̃ꝫ p̃ amore,paceqꝫ,vt apud Terẽtiũ,nec alio pacto componi põt inter eos gr̃a,ꝛ hoc pacto qui contra principem cõmittit,poſt remiſſionẽ delicti dicit̃ in gr̃am redire.ideſt in amorẽ p̃ncipis,in quo prius erat. nõnũq̃ꝫ ſumit̃ p̃ re,vel beneficio gratis cõceſſo rogan ti,ꝛ põt etiã alijs modis accipi,ſꝫ in p̃poſito gr̃a ſumit̃ p̃ affectu,quo q̃s nãli quodã ipulſo habẽdo gr̃am, vel referẽdo,vel redẽdo ab ipſo rogãte,a quo p̃us accepit beneficiũ,mouetur ad concedendam rem aliquaꝫ,vel beneficium gratis.Et hoc pacto Ariſtoteles gratiaꝫ intelligens,eam definit,ꝛ dicit.[Sit itaq̃ꝫ gratia] ſubaudi affectus,ſiue paſſio,[per quam habentes gratiaꝫ,dicimur rogãti gratis aliquid facere,non pro alia re,nec vt quicquaꝫ nobis faciamus,ſed vt cui facimus,] ꝛ gratia illius tantuꝫ.In hac definitione ſubaudiẽdus eſt affectus,vel paſſio,alioquin de gratia nõ bene egiſſet in p̃nti loco,nã p̃poſuit agere de his,q̃tenus p̃nt p̃uertere iudiciũ auditoꝝ.g̊ agit de his,q̃tenus paſſiones ſunt,q̃re recte ſubaudiẽdus eſt affect⁹.dixit[aliqd facere,]qm̃ aliqñ,qd̓ gratis ꝯcedit̃,eſt bñficiũ,qñq̃ꝫ ſubuẽtio in vita,boniſq̃ꝫ corporis,vel tale aliquid.dixit[gratis.]non enĩ p̃pter aliud ſubuẽtio,vel bñficiũ cõferendũ eſt,nã eſſet,aut mercatura,aut ꝯmutatio,aut id gen⁹.Debem⁹ igit̃ gr̃am habere,vel agere,vel referre alicui,a quo bñficiũ accepim⁹,nõ vt qcq̃ꝫ nobis,ſed vt faciam⁹ ei,ꝛ gratiaꝫ habeamus,cui facimus.Hęc de gr̃ę definitiõe.Ex his pꝫ non eſſe gratiam habendam alicui,niſi ſubintelligatur beneficium eſſe receptum prius.

¶ Magna v̓o erit,aut nimiũ indigentiũ,aut magnoꝝ atq̃ꝫ difficiliũ,aut in t̃pibus hmõi, aut ſolus,aut primus,aut maxime.

¶ Cũ deſcripſiſſet gr̃am,oſtẽdit illa tria,ꝛ p̃mo quo mõ affecti gratiam ſuſcipimus,ꝛ vult nos ſic affectos ſuſcipere gr̃am,aut q̃a affecti ſumus nimia indigentia, aut quia affecti parua indigentia beneficia magna atqꝫ difficilia accipimus,quę quidem magna eſſe p̃nt vel ſimpliciter,vel pro conditione ꝛ ad declarandum hos,primo exponit,quę gratia ſit magna,ꝛ quot modis, dicit. [Magna v̓o]gratia[erit,aut nimium indigẽtiũ].i.aut quia rogantes egeant nimium.[aut magnorũ,atqꝫ difficiliuꝫ].i.aut q̃a quę rogant,magna,atqꝫ difficilia ſunt. Deinde ſubintellige magna,aut ſimpliciter (vt dictum eſt)aut pro tẽpore,aut pro loco,aut pro modo,pro tẽpore,qm̃[in temporibus h̊ꝯ].ſ.opportunis accipiũt.p̃ modo,q̃a qui dat gr̃am:[ſolus]dat,ꝛ nõ cũ alijs,ꝛ q̃ recipit ab eo ſolo recipit,[aut]q̃a[primus]dat,ꝛ qui recipit ab eo primo recipit.[aut maxime,]quoniã lꝫ dent, ip̃e maxime dat,ꝛ qui recipit ab eo maxime recipit.Ex his pꝫ quo mõ affecti accipiant gratiam,qm̃ accipiunt ſubuenti in magnis,vel ſimpl'r,vel ex ꝯditione.¶ Quo v̓o ad verba attinet gr̃am quã magnam ꝛ paruã eẽ dicit,non pro affectu accepit,ſed p̃ beneficio,ac ſubuentione,quę p̃ficiſcitur a gr̃a,quę accipitur p̃ affectu.naꝫ ex magnitudine gr̃ę hoc pacto acceptę magnitudo affectus dignoſcit̃.Melius autẽ exponitur,vt Ariſt.exponat quo mõ affecti ſint,qui referũt vel hñt,vel agũt gratiaꝫ,aut quomodo affecti ſint,qui habere gratias debent,exponit autem quomodo affecti ſunt,qui magnã gratiam habere debẽt,quia ex hoc patet quomodo affecti ſunt,qui gratias habere, vel agere debent:ꝛ dicit. [Magna v̓o] habenda vel reddenda gratia erit,cum ſubaudi beneficium receptum eſt magnum,hoc autem eſt,quia fuit[aut nimium indigentium, aut] quia fuit [magnorum.]ideſt rerum magnarum,[atqꝫ difficiliũ] aut magnarum non ſimpliciter:ſed[aut in temporibus huiuſmodi.]ſcilicet,opportunis,[aut]quia qui beneficium contulit,fuit[ſolus,vel primus , vel maxime] ſe habens in conferendo.ergo qui gratiam habere debꝫ, eſt ille,qui prius beneficium ſuſcepit.

¶ Rogationes aũt appetitiões ſunt,earũq̃ꝫ rerũ maxime,quę ſunt cũ dolore eius qd̓ ſecus ſit, quales ſunt cupiditates,vt amores, ꝛ in afflictionibus corporis,ꝛ in periculis, nã qui eſt in periculis,cupit.Simil'r etiam qui dolet.Quap̃p̃ qui in paup̃tate,ac in exilijs conſtitutis adſunt,ꝛ ſi in paruis ſubueniant,p̃pter tamẽ magnitudinẽ rogationis, atq̃ꝫ tempora gratiam feciſſe hñtur,vt ille,q̃ in lyceo ſportulam dedit. ſportulam φορμον fiſcellam.

¶ Nũc oſtẽdit rogatiões,q̃ ſint,vt exponat quõ affecti gr̃as ꝯferãt,ꝛ dic̃.[Rogatiões ãt appetitiões ſũt,earũq̃ꝫ reꝝ maxie q̃ ſũt cũ dolore ei⁹ qd̓ ſec⁹ ſit].i.eius rei,q̃ non ſit,vel nõ eo modo ſit,vt volumus.ꝛ exponit ſpecialius h̓,ꝛ dicit.[Qualę ſunt cupiditates,vt amores].i.

queſunt in rebus amatorÿs,⌊et⌋queſunt⌊in afflictiõibus corporis,⌋vt cũ hoies egrotãt,vel aliter affligunt̃,⌊et⌋queſunt⌊in periculis. Nã q eſt in periculis cupit,⌋ſcʒ liberari a periculis,⌊ſilr̃ ꝛ q dolet⌋.i.ſimilr̃ ꝛ qui eſt afflictionibus corporis cupit.ſ.abſolui ab illis. Ex his colligere poſſumus quo mõ affecti ſubuẽtiones petũt. Sũt eniʒ cupiẽtes/aut aliqd ſimplr̃/aut pro cõditione. His expoſitis,cõcludit quo mõ affecti poſſunt maxias gratias.i.ſubuẽtiones facere in paruis reb⁹:ꝛ dic̃.⌊Qua pp qui⌋adſunt eis,⌊qui in paupertate,ac exilÿs ſunt cõſtituti,ꝛ ſi in paruis ſubueniãt,pp'tñ magnitudineʒ rogationis,⌋indigentieq;⌊atqʒ⌋.ppter⌊tẽpora gratiã⌋magnam.i.ſubuẽtionẽ magnã⌊feciſſe hñtur,⌋qa lʒ beneficium collatũ non ſit ſimplr̃ magnũ, tamẽ ꝑ conditiõe eſt magnũ⌊vt ille⌋qui hoibus exñtibus⌊in lyceo,ſportulã⌋.i.paruũ conuiuiũ⌊dedit.⌋Erant enim illi in ſũma neceſſitate cõſtituti.Ex his patere põt etiã quomõ affecti gr̃as reddere,atqʒ habere debent,nã affecti magnis neceſſitatibus,cũ in illis iuuantur,tenent̃ gr̃as hr̃e.

Opʒ igit̃ in talibus maxime ſubueniſſe,ſi autem non,in eq̃libus,vel maioribus.

Nunc cõcludit res,in qbus gratie fiunt:ꝛ dicit.⌊Opʒ igitur⌋euʒ,qui gr̃as eſt recepturus⌊in talibus,⌋q̃ paulo ante dicta ſunt,⌊maxime ſubueniſſe⌋.ſ.ei,qui gr̃as agit,⌊ſi aũt nõ⌋ꝑciſe in talibus,que diximus,opʒ ſaltẽ ſubueniſſet⌊in eq̃lib⁹⌋atqʒ ſilib⁹illis,⌊vel i maiorib⁹⌋eis.

Quare,ſi manifeſtum eſt,quãdo,ꝛ a quibus,ꝛ qualr̃ ſe habẽtibus gratia fit,patet ex his eſſe ꝑparandum partim qdem demonſtrando,quoniaʒ aut ſunt,aut fuerunt in huiuſmodi inopia,ac dolore,partim ꝟo in ea inopia ſuccurriſſe tale quid faciendo.

Nunc ex his,que dixerat,concludit artem,qua ducere poſſumus auditores,atqʒ potẽtes ad gr̃as nobis,vel amicis noſtris faciendis.ex duob⁹ locis,ꝛ dicit.⌊Quare ſi manifeſtũ eſt,quãdo⌋.i.in q̃libus reb⁹,⌊ꝛ a qbus, ꝛ qualr̃ ſe hñtibus gratia fit,pʒ ex his,⌋que dixim⁹,⌊eẽ ꝑparandum⌋auditores,iudices,ꝛ potẽtes⌊partim⌋primo qdem demõſtrando,eos ꝑ quibus gr̃am petimus⌊eẽ aut fuiſſe in dolore,ac inopia talibus⌋vt dictuʒ.ſcʒ maximis,aut ſimplr̃,aut ꝑ cõditione.Sic eni demr̃ando gratie magnitudinẽ,ad gr̃am faciẽdam incitabim⁹. vnuſquiſqʒ eni appetit ſemꝑ magna facere.Eſt eni hõ aialium maxime ſua natura exceſſum appetẽs.Deinde aſſignat 2m locum,ꝛ dicit.⌊Partim ꝟo⌋hos ꝑ qb⁹ gratiam volumus demõſtrãdo multis⌊in ea inopia,⌋atqʒ eo dolore cõſtitutis⌊ſuccurriſſe⌋aliqñ⌊tale quid faciẽdo.⌋ꝛ ſic lʒ hoies pro qbus gr̃am volumus, ſint homines deiecti atqʒ inopes,tñ gratias magnas fecerũt,vt ille qui in lyceo ſportulã dedit.Hoc pacto oſtendendo,ꝛ magnitudinẽ gratie,ꝛ gratitudinẽ eoꝝ pro qbus gr̃am volumus,ꝯcitabimus iudices ad gr̃as faciẽdas.In his eni tria loca tetigit Ariſt.ad gr̃am cõſequendã a principe,vel ab aliquo hõ,primũ per quẽ demõſtret̃ magnitudo ſuſcepti,vel ſuſcipiẽdi beneficij ꝑpter cãʒ aſſignatam.Scõm ꝑ quẽ demõſtret̃ hoiem,qui ſuſcipit,vel ſuſcepturus eſt beneficiũ,ꝯſueuiſſe ꝑncipi vl' hÿs,qui ſunt in cura ꝑncipis,vel alijs eiuſdẽ qualitatis,cũ ꝑncipe vl' iudici beneficia cõferre magna/aut ſimplr̃,aut ex cõditione.Unuſqſqʒ eniʒ mouet̃ ad benefaciendũ conſuetis benefacere.Tertiũ,qui ſeqtur ex ſecũdo,vt oſtẽdamus ꝑſonam,ꝑ qua q̃rimus gr̃am,vel que q̃rit gratiã, eſſe gratam,demõſtrãdo nunq; beneficiũ ab aliquo ẽt minimum recepiſſe,quin inumeras gr̃as retuliſſet,atqʒ habuiſſet.infinitiſqʒ munerib⁹ recõpenſaſſe.Sequitur aũt hic tertius locus ex ſecũdo,qm̃ ſi hõ perſona beneficia magna cõtulit eis,qbus nõ obligabat̃ facere,quãto magis eis,a qbus ipſa acceperit beneficia:ꝑ hec tria loca ꝑparare poterimus iudices ad gratias cõferẽdas, ꝛ perſonas in recipiẽdo,ꝛ res,in qbus gr̃e conferũtur. Melius autẽ puto Ariſt.hic dare artẽ,qua poſſum⁹ iudices vel auditores ꝑparare ad gratitudinẽ beneficioꝝ que receperũt ab eis,qbus volumus iudices,atq; auditores eẽ gratos,per duo loca,quoꝝ ꝑmus eſt dmr̃ando illa beneficia fuiſſe magna,aut ſimplr̃,aut cõditione,q̃ receperũt.Scõs ꝟo/q; iudicib⁹ ꝛ auditoribus exñtib⁹ in hõ neceſſitatibus ſuccurrerint.igit̃ debent eẽ grati.ꝛ hec eſt melior expoſitio.

Patet etiã vnde tollere gratiã poſſumus ac ingratos facere. Naʒ aut quoniã ſui gr̃a ſuccurrerũt,aut ſuccurrerũt,qȯ quidẽ non erat gratia. Aut qm̃ caſu incidit,aut quoniã coacti fuerũt,aut qm̃ reddiderunt, nõ auteʒ dederunt:ſiue ſciuerint,ſiue nõ. Utroq; eni modo qd pro quo. Quare neq; ſic erit gratia. ꝛ cõſideranduʒ per ꝑdicamenta omnia. Gratia eniʒ eſt,vel quia hoc,vel quia tãtuʒ, vel tale,vel quando,vel vbi.

Preſupponit Ariſt.iudices vel ꝑncipes accepiſſe beneficia ab eis(vt diximus)qb⁹ volumus iudices,ac ꝑncipes eẽ ingratos,hoc aũt ſupponẽdo dat artẽ,ꝑ quaʒ orator facere põt iudices,vel ꝑncipes(q acceperũt bñficium)vt ſint ingrati eis,a qbus beneficia acceperũt.g͛ hec ars non eſt ſimplr̃,ſed ſolũ in caſu,in quo iudices, vel auditores acceperint bñficia.Nã hoc ſuppoſito,docet artem,qua poterimus iudices,atq; auditores ꝑparare ad ingratitudinẽ.pʒ hec expõ,nã ꝑma ars fuit in preparãdis iudicibus,auditoribuſq; ad gratitudinẽ beneficioꝝ receptoꝝ.Hec cõtra ars eſt in ꝑparandis eiſdeʒ ad ingratitudinem bñficioꝝ ſuſceptoꝝ.aſſignat autem plura loca,quoꝝ ꝑmum affert,ꝛ dicit.⌊Pʒ etiã vñ⌋.i.ꝑ que loca⌊tollere gr̃am poſſumus,ac igratos facere⌋iudices,qui bñficia acceperũt.Et ſic pʒ hanc artẽ eẽ ꝯriaʒ priori,ꝛ ꝑ hoc pʒ ſcdam expõnẽ prioris textus eſſe meliorẽ.Tũc aſſigt̃ locũ,ꝛ dicit.⌊Aut⌋ſubaudi demõſtrando eos,qui iudicib⁹bñficia cõtulerunt,⌊qm̃ ſui gr̃a ſuccurrerũt,vel ſuccurrerunt,⌋nõ autẽ gratia iudicuʒ,atqʒ auditoꝝ:⌊qȯ quidẽ nõ erat gratia,⌋cũ gratia ſit beneficium,cũ fit gratis.Deide aſſignat 2m locum:ꝛ dic̃.⌊Aut qm̃⌋id qȯ fecerunt,⌊caſu incidit⌋fieri.q̃re non fuit gratia,cũ gratia fiat ꝑ electionẽ.Deinde aſſignat 3mlocum, ꝛ dicit.⌊Aut qm̃⌋id,qȯ fecerunt,⌊coacti fuerũt⌋facere. Quare non fuit gr̃a,cum gratia fit electione,ꝛ nõ compulſione,vt dictũ eſt.Deinde aſſignat 3m locum:ꝛ dicit.⌊Aut qm̃⌋id,qȯ obtulerunt,⌊reddiderunt,⌋qa prius receperũt tãtum bñficium,vel forte maius,ſiue ſciuerint tãtum prius recepiſſe,ſiue nõ ſciuerint.⌊nã vtroqʒ modo,⌋ꝛ ſciendo ꝛ nõ ſciendo bñficium prius ſuſceptum,⌊reddũt quid pro quo⌋.i.tãtuʒ pro quãto receperũt,q̃re nõ eſt gratia,cũ ois gratia gratis detur.imo (vt recte Egidius inqt)qui non recognoſcit bñficiũ ſibi factuʒ,ꝛ faciendo aliqd benefactori ſuo,credit ſe gratiã facere, nõ ſolum ex hoc non meret̃ gratiaʒ,ſed etiã eſt aliquo mõ ingratus.Propterea ꝯcludit,⌊q̃re neqʒ ſic erit gratia,⌋cũ ſit reddere debitũ,ꝛ non gratis collatũ. Deinde

aſſignat quartum locũ, ⁊ dicit. [⁊ conſiderandũ per prędicamẽta oĩa, gratia eni eſt, vel qꝛ hoc,] at iſti non dederũt gratis id, qđ in ſubſtãtia eſt aurũ, vel qꝛ nõ dederũt hoc, qđ eſt in ſubſtãtia gr̃a, [vel qꝛ tantũ,] ſubaudi quãtum eſt gratia, [vel] qꝛ [tale,] quale eſt gratia, [vel] quia tunc, [quando] erat gratia, [vel] quia ibi, [vbi] erat gratia. ergo non fuit gratia.

¶ Signa ꝟo ⁊ ſi in minore non ſuccurrerũt, ⁊ ſi inimicis vel in eiſdez, vel ęqualibus, vel maioribus. patet enim nec iſta noſtri gratia. Aut ſi vilia cognouerint, nam nemo rogare de vilibus fatebi͡t. Ac de gratia qđẽ quo pacto facta, vel non facta ſit, dictum eſt.

Odia φαῦλα praua mala peruerſa.

¶ Nunc docet demõſtrare per ſigna, ⁊ loca, qñ aliquid non eſt gratia, nã multi dicũt ſe feciſſe gratiã, quę tñ nõ eſt gratia, ideo aſſignat loca, quibus cognoſcere poterimus aliquid qđ pro gr̃a credi͡t factũ eſſe, non eſſe gr̃az, ⁊ dicit. [Signa ꝟo] ideſt loca, q̃bus cognoſcere poſſumus, qñ aliquid nõ eſt gratia, ſunt ſubaudi multa, affert tñ primũ, ⁊ dicit, [⁊ ſi in minore non ſuccurrerunt,] igi͡t hoc qđ fecerunt, nõ eſt gratia, cuz nõ ſit gratis facta. deinde affert ſcđm. ⁊ dicit, [⁊ ſi inimicis vel in eiſdem, vel ęqualibus, vel maioribus] ſubaudi ſuccurrerũt, cuiꝰ cauſam affert, ⁊ dicit, [patet eniz nec iſta] facta eſſe [nr̃i gratia,] ſed potius ad eoꝝ bonũ. deinde aſſignat tertiuz locum, ⁊ dicit, [aut ſi] ea, quę cõtulerunt, ideo ꝯtulerũt, q̃a [vilia,] atqz nullius momẽti eſſe [cognouerint,] de quibus nullus rogaret, [nam nemo de vilibus rogare fatebi͡t.] demũ epilogat, ⁊ dicit, [ac de gratia quidẽ quo pacto facta, vel non facta ſit, dictũ eſt.] naz dicta ſunt loca, quibus poſſumus cognoſcere aliq̃d factuz eſſe vel non eſſe gratiam. Ex ijs perſpicuũ eſt in gratiaꝝ actionibus tria eſſe, ⁊ eum qui hꝫ, vel reddit, vel agit, vel refert gratiã. ⁊ hic eſt ille, qui ſubuentionẽ accepit. nã ex acceptione ſubuentionis tenetur reddere gr̃as, ⁊ ſi reddit, dr̄ gratus, ſi ꝟo non reddit, dici͡t ingratus, ⁊ euz qui gr̃as ſuſcipit, aut verbis, aut rebus, aut memoria, ⁊ hic eſt ille, qui ſubuenit, atq; beneficiũ contulit. ⁊ res, in quibus gr̃a habe͡t, ⁊ ſunt res, per quas ſuccurrit: atqz ſubuenit. ¶ Circa primũ quęri͡t, vtrũ qui ſuſcipit beneficiũ teneatur habere gratias, ex vna parte vide͡t ꝙ nõ, qꝛ ſi tenere͡t, tũc ingratus punire͡t: cũ non redderet gratias benefactori. Ex alia parte vr̄ ꝙ ſic, qm̃ vnuſq̇s obliga͡t ad illud, qđ eſt bonũ ſm dictamẽ rectę rõnis. Sed reddere gratias, vel hr̄e gratias benefactori eſt bonũ ſm dictamen rectę rõnis, vt probauit Ariſto. libº politicoꝝ 4º, ⁊ Seneca libº de beneficijs. igi͡t qui beneficiũ ſuſcepit, tenetur ad gratias. dicendũ euz qui beneficiũ ſuſcepit, benefactori bifariam intelligi poſſe eſſe obligatum, aut obligatione morali, aut obligatione legali, aut aliqñ vtroqz mõ. tũc dico obligatione morali, oẽm qui ſuſcepit beneficiũ, teneri benefactori. qꝛ, vt dictũ eſt, illud eſt ſm dictamẽ rectę rõnis. obligatione ꝟo legali, non ſemper, niſi cuz inter eos fuerit ꝯctus, qui ligat euz (qui beneficiũ accepit) ſuo benefactori. Tunc dilui͡t obiectũ, nam ingrati non puniũtur, niſi cũ affuerit ꝯctus, vt dictũ eſt, qꝛ iudex iudicat per leges. Sunt tñ obligati de lege morali: quę eſt dictamen rectę rõnis. deinde quęri͡t vtrũ ſi ille, qui bñficiũ accepit, ſit tanta inopia, atqz neceſſitate oppreſſus, vt non poſſit beneficiũ rependere, teneat͡ reddere gr̃as benefactori, atqz beneficiũ recõpenſare: vide͡t ꝙ nõ, qꝛ nemo obliga͡t ad impoſſibile. Cõtrariũ aſſerit Seneca libº de beneficijs, qui dicit ingratuz eſſe, qui non reddit.

Digreſſio de gratia.

pro ſolutione intelligendũ, recõpenſationez accepti beneficij nihil aliud eſſe niſi gratitudinẽ ⁊ ecõuerſo, gratitudo autẽ vno mõ accipi põt in actionibus animę interioribus, ⁊ ſic nihil aliud eſt, niſi memoria accepti beneficij. eſt autẽ memoria accepti beneficij (vt ſuprius diximus) cum q̇s in obſequiuz eius ſemꝑ paratus eſt. a quo beneficiũ accepit. nam cum aliq̇s nõ tantus fuerit, vt parem gratiã referre poſſit, ſatis id putet, qđ deo, ac parentibus fit, vt qñ merita ęquare nequierit, tantuz prębeat, quantũ prę̃ſtare põt. hoc eſt ſuperius probatum exẽplo Aeſchinis, ⁊ Socratis. Alio modo gratitudo accipitur pro recõpenſatione ipſa, quę fit in exterioribus actionibus, vt in muneribus, ⁊ ſic gratitudo ꝓprie munus eſt, quo recõpenſa͡t acceptũ beneficiuz. ⁊ hęc gratitudo hꝫ tres partes, quaꝝ prima eſt, vt gratus recognoſcat bñficium atqz ſubuentionẽ, quaz accepit. Altera pars eſt, vt gratus oſtẽdat laudẽ beneficij accepti, atqz eius, a quo beneficiũ accepit. Tertia eſt vt recõpenſet in muneribꝰ pro ſua facultate. atqz ſtatu ſuo. Ex his pꝫ ſolutio, naz q̇ beneficiũ accepit, ſemper tene͡t gratias referre bñfactori, aut in actionibus interioribus, vt ſunt actus memorię, aut in actionibus exterioribus, quę ſunt munera, vl̄ recompẽſationes munificę. ⁊ ſic licet, qui eſt in ſumma inopia, atqz neceſſitate ꝯſtitutus, non teneat͡ rependere in exterioribus muneribus, tñ tene͡t in interioribus, vt dictũ eſt, reddere gr̃as. Sed circa hęc adhuc dubitatur, qꝛ ſi gratitudo eſſet memoria beneficij recepti, tunc nõ eſſet in poteſtate noſtra agere vel reddere gratias, ꝓbatur qꝛ non eſt in ptãte noſtra meminiſſe, eſt eniz memoria virtus naturalis, quę nõ eſt ſemꝑ in noſtra poteſtate cõſtituta. dicendũ obliuionẽ nobis contingere poſſe ex morbis, qui ex tꝑe, vel ex principijs generationis accidunt in ſenſibus internis: ⁊ ſic hmõi obliuio non eſt nobis imputabilis, ⁊ qui hoc pacto obliuiſci͡t beneficioꝝ, non dici͡t ingratus. Alio modo ꝯtingere põt ex carẽtia actuũ ꝯſiderandi eoꝝ beneficioꝝ, quę ſunt nota ei, qui tenetur ꝯſiderare. ⁊ hoc pacto obliuiſci beneficiorũ eſt nobis imputabile, tanq̃ꝫ vitiũ horrendũ. tũc pꝫ ſolutio ad obiectũ, nã licet nõ ſit in poteſtate noſtra meminiſſe prima ratione, ſcđa ꝟo rõne eſt in poteſtate noſtra. Vlterius quęri͡t de ingratitudine vtrũ ſit vitium morale, ⁊ vide͡t ꝙ non, qꝛ ſi eſſet vitiũ morale, gratitudo eſſet virtus moralis. qm̃ eiuſdẽ generis ſunt virtus, ⁊ vitiuz. Qꝫ aũt gratitudo non ſit virtus moralis, patet primo quia gratitudo eſt affectus, vt patuit in textu. deinde, qꝛ Ariſto. enumerans virtutes in libris ęthicoꝝ, ſub nulla earũ poſuit gratitudinez. deinde argumẽtor, ſi ingratitudo eſſet vitiũ morale, aut eſſet ſpeciale, aut generale vitiũ, ⁊ pꝫ nullum hoꝝ eſſe. Pro ſolutione dicendũ ingratitudinẽ fieri, aut per obliuionẽ, ⁊ ſic ingratus eſt, q̇ non recognoſcit beneficiũ, vel ſi cognoſcit, diſſimulat ſe cognoſcere, aut ſi cognoſcit, ⁊ non diſſimulat, non tñ rependit vbi, ⁊ qñ, ⁊ quo mõ oportet. Scđo mõ ingratitudo fit, non ſolũ cum ingratus omittit, ſed ẽt facit ꝯ benefactorem verbis, aut factis. tunc dico ingratitudinem vtroqz mõ eſſe vitiũ aliqñ morale tantũ, aliqñ morale, ⁊ ciuile, tũc eſt morale tm̃, cum (vt dictuz eſt ſuprius) eſt ꝯ dictamen rectę rõnis. eſt aũt ciuile, cũ interuenerit ꝯctus obligatorius (vt dictũ eſt ſuprius) inter euz, qui ſubuentionẽ cõtulit, ⁊ eũ, qui ſubuẽtionẽ accepit. Tunc ad rationes, prima quidẽ dilui͡t, qm̃ gratitudo, cuz ſumi͡t pro motu appetitus ſenſitiui ſimplr̄, eſt affectus, ſed cũ ſumi͡t pro habitu recta rõne regulato, ſic eſt virtus. Et cũ diceba͡t, quę virtus, mihi vr̄ gratitudinẽ eſſe ſpẽm liberalitatis, vel ad liberalitatẽ attinere, qm̃ gratus dat qđ debꝫ, ⁊ qñ

dʒ,⁊ vbi,⁊ quo mõ dʒ.per idem diluitur ſcõm obiectũ, eſt eniʒ ingratitudo vitiũ ſpeciale,qꝛ peccat cõtra ipſaʒ gratitudineʒ,quę eſt ſpẽs liberalitatis. Ulterius quęrit̃ de ſubuentionibus,quę rogationes dicunt̃,vtrũ ſint in afflictionibus,⁊ periculis,⁊ in rebus amoꝛis:quaꝝ ſunt cupiditates,⁊ videt̃ ꝙ nõ,qm̃ aliqñ agimus gratias de honoꝛibus nobis collatis,vt de triũphis,de laudibꝰ nobis datis,de doctrina,quã nobis prębet p̃ceptoꝛ,hęc autem non ſunt ſubuẽtiones,q̃ nobis dant̃ in periculis,in afflictionibꝰ,⁊ amoꝛibus.dicendũ(vt Ariſto. ingt)euʒ, qui gr̃as eſt recepturus, opoꝛtere in talibus ſubueniſſe illi,qui gr̃as eſt redditurus,in talibus(vt dictũ eſt) in afflictionibꝰ,in periculis,cęteriſqʒ neceſſitatibus,q̃s cupimus pꝛo vitę neceſſitate, aut(vt Ariſto.ſuppleuit)ſi nõ in talibꝰ,ſaltẽ in ęqualibus vel maioꝛibus,ęqualia autẽ vel maioꝛa ſunt honoꝛes,doctrĩa,vel cętera,quę in obiecto diximus.poſt hęc quęrimus de eo,qui gratias recipit,vtrũ qui gratias eſt recepturus,ingrato debeat beneficiũ ſubtrahere,⁊ collatuʒ tollere.vr̃ ꝙ ſic, qꝛ nullus dʒ pręhere alicui anſaʒ peccandi,ſed ſi q recepturus eſt gratias,nõ recipit,⁊ cõtinuaret beneficiuʒ ingrato,eſſet cã illi,vt vteret̃ ingratitudine,⁊ ſic ei anſaʒ peccãdi p̃beret.deinde ingratus deſiccat fontẽ pietatis, non aũt deſiccaret,ſi conferrẽs beneficiũ ſemꝑ eodẽ modo conferret. Pꝛo parte oppoſita eſt,qm̃ vnuſqſqꝫ dʒ ſꝫ dictamẽ rõnis volũtatẽ ſuã volũtati diuinę cõfoꝛmare. At deus ingratis non ſubtrahit bñficia, vel gratias,quas gratis dedit.igitur nec vir bonus ſubtrahere dʒ bñficia ingratis,quibus gratis dedit. Pꝛo ſolutione illud eſt accipiẽdum,ab ingratis bñficiũ eſſe ſubtrahẽdũ bifariã intelligi poſſe,aut de ꝯdigno(vt vtar verbis theologoꝝ)aut de facto.Tunc dicerẽ de cõdigno ab oĩbus ingratis beneficiũ eſſe ſubtrahendũ,patet,qꝛ ſunt digni ꝑꝑ ingratitudinẽ,vt ab eis benefactoꝛes beneficia ſubtrahãt,naʒ cuʒ ſint vitioſi,non ſunt digni beneficijs. Sed ſi loquimur de facto,aut qui eſt ingratus,eſt in ſua ingratitudine coꝛrigibilis,⁊ tunc ab eo beneficiũ non eſt ſubtrahẽdum ſtatim,ſed dʒ benefactoꝛ laboꝛare, p̃mo ad cognoſcendũ vtruʒ reuera ſit ingratus,per obſeruationẽ,atqʒ longoꝝ tẽpoꝛuʒ interualla,deinde laboꝛare(poſtq̃ꝫ cognouit eius ingratitudinẽ) vt fiat gratus.ſi aũt ingratus ſit induratus,atqꝫ oĩo incoꝛrigibilis,tunc bñfactoꝛ dʒ beneficia ſubtrahere, ⁊ allatũ tollere,ne p̃beat(vt diximus)anſam peccãdi.ẽt qꝛ cuʒ ſit obſtinatus in malitia, nõ eſt dignus aliquo bono:per quę pʒ ſolutio ad obiecta,pꝛo parte eniʒ oppoſita,illud,qᵭ dĩ de deo, occultũ eſt,⁊ ita nõ ſubtrahit deus ab ingratis beneficiũ ꝑꝑ rõnem,quę nos latet.Interdũ tñ deus ꝑꝑ ſummã ingratitudinẽ ẽt gratiã collatã ſubꝛipit.Ex his facile pʒ eum,q pręhuit auxiliũ nobis ad peccandũ,nõ mereri gratias, ſi ex ꝑpꝛia intẽtione p̃buit nobis auxiliũ ad peccandũ, nam ex quo vitioſe egit,non meret̃ gratiã.At ſi p̃ter intẽtionẽ p̃buit auxiliũ,putãs tñ ſe illud p̃bere pꝛo bono virtutis,vel bono honeſto,meret̃ gratiã,⁊ ille,qui recepit auxiliuʒ,tenet̃ reddere gratias. modo cognoſcat eũ, qui auxilium pręhuit,gratia honeſti beneficium contuliſſe. Hactenus de gratis,ac ingratis.

¶ DE MISERICORDIA, ET COMMISERATIONE, DEQVE ARTE INDVCENDI DIROS AD MISERICORDIAM, ATQVE COMMISERATIONEM.

¶ Quę ṽo miſerabilia ſint, ⁊ quoꝝ miſerentur, ⁊ qualiter ipſi ſe habẽtes, dicamus.

¶ De miſericoꝛdia pꝛimo ꝓponit illa tria, quę de omni affectu pertractãda eſſe pręcdocuit:⁊ dicit.⌊Quę ṽo miſerabilia ſint⌋.i.miſericoꝛdia digna,⌊⁊ quoꝛum⌋miſericoꝛdes ipſi⌊miſerent̃,⁊ qualiter ipſi⌋miſerẽtes⌊ſe habẽtes⌋ſubaudi miſereantur,⌊dicamus.⌋

¶ Sit itaqꝫ miſericoꝛdia doloꝛ qdam ex apparẽti malo coꝛruptiuo,ac cõtriſtatiuo eius, qui non dignus eſt pati: quod ⁊ ipſe putat ſe,aut ſuoꝛum aliquem poſſe pati, idqʒ cum pꝛopinquum videatur.

¶ Cum ꝓpoſuiſſet illa tria,nunc ꝓſequit̃,⁊ pꝛimo definit miſericoꝛdiaʒ,⁊ dicit.⌊Sit itaqꝫ miſericoꝛdia doloꝛ quidã ex apparẽti malo coꝛruptiuo⌋.ſ. quo ad coꝛpus, ⌊ac cõtriſtatiuo⌋quo ad animã,⌊eius⌋hoĩs,⌊qui non dignus eſt pati,qᵭ⌋.ſ.malum⌊⁊ ipſe putat ſe,aut ſuoꝝ aliquem⌋.ſ.filium, vel patrẽ,vel fratrẽ⌊poſſe pati, idqʒ⌋.ſ. malum ſic ſit,⌊vt pꝛopinquuʒ⌋.ſ. miſeranti⌊videatur.⌋ Qua rõne autumat tria eẽ de miſericoꝛdię rõne,ex parte quidẽ miſerantis doloꝛẽ ſeu cõpaſſionẽ intimaʒ,quę coꝛ atqꝫ aĩam cõflictet.ex parte ṽo eius,cuius miſerat̃, in dignitatẽ.dʒ enim indigne id maluʒ pati,ex parte deniqꝫ mali,qᵭ patitur,mali qualitatẽ,naʒ malũ qᵭ patit̃, coꝛruptiuũ eſſe opʒ,quo ad ipſuʒ coꝛpus,vel contriſtatiuũ,quo ad animũ,coꝛqꝫ ipſum.⁊ tale qᵭ(qui miſeret̃) putet vel ipſe ſe,vel ſuoꝝ aliquem poſſe pati, ⁊ quidem pꝛope.niſi enim hęc tria fuerint in doloꝛe,miſericoꝛdia ab Ariſtote.non dicitur.

¶ Palam enim qm̃ miſerturum huiuſmodi eẽ neceſſe eſt,vt putare poſſit aut ſe,aut ſuoꝛum aliquẽ mali quicq̃ꝫ pati poſſe, malũqꝫ huiuſmodi, quale dictum eſt in definitione: aut ſimile,aut pꝛopinquum.

¶ Ex definitione aſſignata,nunc ꝓficiſcit̃ ad illa tria, ⁊ pꝛimo generatiʒ docet qualr̃ ſe habẽtes miſereant̃,⁊ dicit.⌊Palã eniʒ⌋vbi verbũ γαρ ideſt⌊eniʒ⌋illatiue accepit hoc pacto,palã⌊itaqꝫ,qm̃ miſerturũ hmõi eſſe neceſſe eſt, vt putare poſſit,aut ſe,aut ſuoꝝ aliquem⌋.ſ. cõſanguineũ,vel affinẽ,aut amicum⌊mali quicq̃ꝫ pati poſſe, malũqꝫ hmõi,quale dictum eſt in definitione⌋.ſ. coꝛruptiuũ,vel cõtriſtatiuũ,⌊aut ſimile,aut pꝛopinquuʒ⌋Egidius exponit ſimile.ſ.coꝛruptiuo vel doloꝛifico,pꝛopinquũ.ſ.de pꝛope,Geoꝛgius expoſuit ἢ ὅμοιον ἢ παραπλήσιον,ideſt,⌊aut idem,aut ſimile,⌋idẽ.ſ.coꝛruptiuo vel cõtriſtatiuo,⁊ quideʒ pꝛope,⌊aut ſimile⌋.ſ.coꝛruptiuo,quale eſt ꝑꝑ moꝛbos,aut cõtriſtatiuo.ſ. ꝑpter doloꝛes,qui ſurgunt ex memoꝛijs pręteritoꝛum:quę expoſitio non mihi diſplicet,quo igitur modo affecti miſereãtur,ex hiſce perſpicuum.

¶ Quapꝛopter nec oĩo perditi miſerent̃:nihil enim ſe amplius paſſuros arbitrantur, cum ſint paſſi.

¶ Ex pręcedenti loco infert loca eoꝝ,qui non miſerentur,quoꝝ pꝛimũ affert,⁊ dicit.⌊Quaꝑꝑ nec oĩo perditi,⌋oĩ.vʒ.ſpe deſtituti⌊miſerent̃.⌋cuius rõneʒ aſſignat,⁊ dicit,⌊nihil enim⌋.ſ.ſpe deſtituti, vltimaqꝫ iam paſſi⌊ſe amplius paſſuros arbitrantur,cum⌋.ſ.vltima⌊ſint⌋iam⌊paſſi,⌋vltra quę nihil vlterius pati pñt.nam miſericoꝛdia cõpaſſio eſt in eo,qui videt aliquẽ pati malũ,qᵭ ipſe non paſſus eſt,ſed putat ſe pati poſſe. At cũ oĩo perditi, omniqꝫ ſpe deſtituti extrema iam paſſi ſint, ⁊ oĩa,

iure nihil ſe vlterius pati poſſe putāt,⁊ ſic nõ ꝯpatiunt̃.

¶ Nec qui ſe felices eſſe credũt, ſed cõtumeliãtur. Nam ſi oīa ſibi bona adeẽ opinãtur: palam q̄m ⁊ id non contingere ſcꝫ pati aliqđ malum. quippe cum hoc ex bonis ſit.

¶ Aſſignat ſcðm locuꝫ,⁊ dicit.[Nec].ſ.miſerent̃,[qui ſe fęlices eſſe credũt,ſed]ꝑꝑ exceſſuꝫ bonoꝝ[contumeliãtur.]deinde qđ dixerat,ꝓbat,⁊ dicit,[nã ſi]fęlices ſunt,[qui omnia ſibi bona adeſſe opinant̃]alioquin non eſſent fęlices,[palã q̄m ⁊ id non cõtingere.ſ. pati aliquod malũ]putabit ſibi adeſſe.[quippe cũ hoc ex bonis ſit,] fęlix eniꝫ eſt,qui vltra bona,quę hꝫ,eſt ſecurus,vt dc̄m eſt primo huius.quare cũ aliq̄s putauerit ſe eſſe fęliceꝫ, putabit ſe eſſe ſecuruꝫ,⁊ ita putabit ſibi non poſſe aliqđ malũ accidere,cum hoc ſit de numero bonorum.

¶ Qui vero putant ſe pati vtiqꝫ,hi ſunt, ⁊ q̄ iam protulerunt,⁊ euaſerunt.

¶ Redit ad loca , q̄bus docet cognoſcere miſericordes, naꝫ cũ aſſignaſſet locũ generalẽ,nunc redit ad aſſignanda loca ſpecialia,quoꝝ primum affert,⁊ dicit.[Qui vͦo putãt ſe pati vtiqꝫ]⁊ ſunt miſericordes,[hi ſunt,] vt diceums,[⁊ qui iam pertulerunt,⁊ euaſerunt.]nam ꝓpter paſſionẽ in ꝓpriys,facile compatiuntur in alienis.

¶ Et ſenes,tũ quia prudẽtes, tũ q̄a expti ſũt.

¶ Aſſignat ſcðꝫ locũ,⁊ dicit.[Et ſenes] ſubaudi ſunt miſericordes,[tũ q2 prudẽtes,]ex memoria eniꝫ p̄teritoꝝ, quę p̄ncipalis pars prudẽtię eſt,cognoſcũt quid eſt pati malũ.[tũ q2 ex parte ſunt,]ex experientia eniꝫ(quã pro callẽt)cognoſcunt id malum ſibi,aut ſuis,(⁊ quidẽ prope)accidere poſſe.

¶ Et imbecilles.

¶ Aſſignat tertiũ locuꝫ,⁊ dicit.[Et imbecilles.] ſubaudi ſunt miſericordes.nam propter imbecillitatem facile ſe pati poſſe putat.

¶ Et qui timidiores ſunt, magis.

¶ Aſſignat quartũ locũ,⁊ dicit.[Et qui] natura[timidiores ſunt,magis]etiã miſericordes ſunt,q̄m iſti ꝓpter natiuum timorem facile ſe pati poſſe putant.

¶ Et docti:nam ꝑfacile ratiocinantur.

¶ Aſſignat quintũ locuꝫ,⁊ dicit.[Et docti]ſubaudi ſunt miſericordes,⁊ ꝑ doctos nõ legũ peritos intelligit,q̄ im miſericordes ſunt,ſꝫ ph̄os,cuius rõnẽ aſſignat , ⁊ dicit, [naꝫ]ph̄i[perfacile ratiocinant̃.] cogitantes eniꝫ ꝑ rõnes ſibi poſſe hmõi mala accidere,miſerent̃ patiẽtiũ.

¶ Et q̄ parentes hñt , ⁊ liberos, aut vxores: ſua eniꝫ hęc poſſia pati,ob ea,quę dicta ſunt.

¶ Aſſignat ſextũ locũ,⁊ dicit.[Et qui parẽtes habẽt,⁊ liberos,aut vxores] ſubaudi miſericordes ſunt. aſſignat rõneꝫ,⁊ dicit,[ſua eniꝫ hęc].ſ.parẽtes,liberi,⁊ vxores,q̄ [ſunt poſſibilia pati,ob ea, quę dicta ſunt].ſ.q2 nec ſunt in ſumma fęlicitate,nec in vltima miſeria conſtituta.

¶ Et qui non ſunt in fortitudinis affectu , vt puta in ira,vel fiducia. Nam hi ſine meditatione rei futurę ſunt.

¶ Aſſignat ſeptimũ locũ,⁊ dicit.[Et qui non ſunt in affectu fortitudinis,vtputa in ira,vel fiducia,]hi miſericordes ſunt,⁊ probat per locũ a ꝯ̄rio ⁊ dicit,[naꝫ hi]q̄ ſunt in hmõi affectu, [ſine meditatione ſunt rei futurę.]igit̃ ꝑ oppoſituꝫ,qui non ſunt in huiuſmodi affectu , ſunt in meditatione rei futurę, ⁊ ſic fiunt malorum conſideratiui,ac compatientes.

¶ Et qui non in contumeliandi affectu ſunt. Nã ⁊ hi nihil ratiocinãtur de futuro aliquo patiendo. Semper ergo inter hos medij.

¶ Aſſignat octauũ locũ,⁊ dicit.[Et qui non ſunt in cõtumeliãdi affectu]ẽt miſericordes ſunt,⁊ probat argumẽto a cõtrario,⁊ dicit,[nam ⁊ hi].ſ.qui ſunt in affectu cõtumeliandi,[nihil ratiocinant̃ de aliquo]malo[futuro patiendo.]igit̃ per ꝯ̄rium,qui non ſunt in effectu contumeliandi,ratiocinant̃ de aliquo futuro malo,quare ratiocinari poterũt ſe eſſe paſſuros , ⁊ ꝑꝑ hoc cõpatiẽtur. ꝑꝑea concludit[ſemper ergo medij inter hos].ſ.per abnegationem,vtputa,qui nec ſunt in fortitudinis affectu, nec cõtumelię,nec in timore,nec in extremis malis,nec in extremis proſperitatibus,miſereri videntur.

¶ Nec rurſum qui valde timẽt : qui enim ꝑterriti ſunt,non miſerentur : cum ꝓprie perturbationi ſint intenti.

¶ Aſſignat nonũ locuꝫ ẽt a ꝯ̄rio ſenſu,⁊ dicit.[Nec rurſuꝫ qui valde timẽt]miſerent̃.ergo ſubaudi,qui nõ valde timent miſerent̃.Q2 autẽ qui valde timent,non miſereant̃,ꝓbat,⁊ dicit,[qui enim perterriti ſunt, non miſerent̃,cũ proprie ꝑturbationi ſunt intenti,]ergo per contrariuꝫ qui non valde timent,ſunt miſericordes,q2 ſunt intenti propriys,⁊ alienis malis.

¶ Et qui putãt aliquos eſſe iuſtos:nã qui neminẽ putat:oẽs malo dignos exiſtimabit. iuſtos ἐπιεικεῖς probos bonos ⁊ eq̄s

¶ Aſſignat decimũ locũ,⁊ dicit. [Et]ſubaudi ſunt miſericordes,[qui putant al quos eſſe iuſtos,]nam ex h̄ credũt eos indigne pati,⁊ ꝑꝑea miſerent̃ eoꝝ.ꝑꝑ hęc ſubſcribit,[nam qui neminẽ putat]ſubaudi iuſtũ eſſe,[oẽs malo].i.pęna[dignos exiſtimabit,]⁊ ſic non miſerebit̃.

¶ Et vl̃iter cuꝫ ſic ſe habent, vt poſſint talia vel recordari aut ſibi,aut ſuis accidiſſe:vel timere futura ſibi,aut ſuis. Qualiter igitur ſe habentes miſerentur,dictum eſt.

¶ Aſſignat locũ vndecimũ ⁊ dicit.[Et vl̃r cũ]hoies[ſic ſe hñt,vt poſſint talia].ſ.mala,quę dicta ſunt,[vel recordari]ex memoria p̄teritorũ,[aut ſibi,aut ſuis accidiſſe, vel]ex cõiectura futurorũ[timere futura ſibi,aut ſuis,] hi miſerent̃ eoꝝ,qui ſunt in paſſione maloꝝ. tũc epilogat,⁊ dicit,[qualiter igit̃ ſe hñtes miſerent̃,dictũ eſt.]

¶ Miſerabilia vero, quę ſint , ex definitione patet. Sũt enim ⁊ quęcũq; ex ijs,quę cõtriſtatiua ſunt:atq; dolorifica,corruptiua ſunt. corruptiua φθαρτικά

¶ Nunc de rebus miſerabilibus,eſt eniꝫ miſerabile id, qđ miſericordia dignũ eſt.ſ. per qđ miſericordia cõmouemur,Ouidius in Ibin. Siſqꝫ miſer ſemꝑ,nec ſis miſerabilis vlli. Liuius quoqꝫ libͦ p̊,euentus tñ belli minus miſerabilẽ dimicationẽ fecit,⁊ reliqua.vñ Ariſt.dicit,[miſerabilia vͦo,quę ſint,ex definitione] miſericordię[patet.] deinde aſſignat loca,quoꝝ primum affert,⁊ dicit,[ſunt enim ex ys,quę cõtriſtatiua,atqꝫ dolorifica, quęcũqꝫ corruptiua ſunt,]verbum corruptiua gręce eſt φθαρτικά,⁊ itelligit per corruptiua ea,quę morbis animi vel corporis corrũpũt,vel ipſos morbos animi,vel corporis,qui ducũt ad mortẽ.hi enim miſerabiles ſunt, cum moueant nos ad cõmiſerationem eorum,qui illis morbis laborant.

¶ Et quęcunq; interemptiua. interemptiua ἀναιρετικά interfectiua

¶ Aſſignat ſcðm locũ,⁊ dicit. [Et quęcũqꝫ interẽptiua] ſubaudi miſerabilia ſunt.verbũ interemptiua gręce eſt

ἀναιρετικά, qđ ſonat ea,quę vi interficiunt,oĩa enim ea,quę vi interficiunt,miſerabilia ſunt.

¶Et omnia, quoꝝ fortuna eſt cauſa, ſi magnitudinem habeant.

¶Aſſignat tertiũ locũ,⁊ dicit.[Et oĩa]ſubaudi aduerſa,[quoꝝ fortuna eſt cã, ſi magnitudinẽ habeãt.]dixit,[ſi magnitudinem habeant,]q꞉ minima,vel parua non veniunt in conſiderationem.

¶Dolorifica aũt, atq꞉ corruptiua ſunt mortes, verbera, corpoꝝ afflictiones, ſenectus, morbi cibi inopia.

¶Nunc per ſpeciẽ,⁊ propria nomina exponit ipſa miſerabilia,⁊ primo prima,⁊ dicit.[Dolorifica aũt,atq꞉ corruptiua ſunt mortes]quouis mõ illatę,[verbera,corporũ afflictiões,]vt tormẽta,exilia,⁊ id genus.[ſenectus, morbi,cibi inopia.]⁊ cętera id genus,quibus homo cõtriſtatur,atq꞉ ad mortem tendere poteſt.

¶Ex malis vero,quoꝝ fortuna eſt cauſa,eſt ſi neminem habeas amicũ,aut q̃ pauciſſimos.

¶Enumerat mala,quoꝝ fortuna eſt cauſa,⁊ dicit.[Ex malis vero,quoꝝ fortuna eſt cã,eſt]ἀφιλία idest[ſi neminẽ habeas amicũ,aut q̃ pauciſſimos,]Gellius etiam nullos habere inimicos miſerabile aſſerit,nam,vt prouerbio dicitur,ſola miſeria caret inimicis.

¶Quare ⁊ diuelli ab amicis,atq꞉ ſocijs miſerabile eſt.

¶Aſſignat ſcđm locum,⁊ dicit.[Quare ⁊ diuelli ab amicis,atq꞉ ſocijs,miſerabile eſt,]veluti qui eſt in ſolitudine data propter exilia.

¶Et turpitudo.

¶Aſſignat tertium locum,⁊ dicit.[Et turpitudo]eſt ẽt miſerabile quippiam:vt monſtruoſitas.

¶Et imbecillitas.

¶Aſſignat quartum locũ,⁊ dicit.[Et imbecillitas]etiaꝫ miſerabile eſt quippiam. nam omnis imbecillis eſt in neceſſitate auxilioꝝ.

¶Et mancum eſſe.

¶Aſſignat quintũ locũ,⁊ dicit.[Et]ἀναπηρία,ideſt cęcitas,mutilatio,⁊[mancum eſſe.]

¶Et ſi vnde oportebat bonũ quippiã cõtingiſſe,inde malũ acciderit:⁊ ſi ſępius tale.

¶Aſſignat ſextũ locum,⁊ dicit.[⁊ ſi vnde oportebat bonũ quippiam contingiſſe,inde maluꝫ acciderit,]potiſſimũ[⁊ ſi ſępius tale]acciderit.auget eniꝫ cõmiſerationẽ.

¶Et ſi cum iam paſſus ſit, bonum aliquod adeſſet: vt quę Diopithi a rege miſſa ſunt: quoniã(ipſo iam mortuo) delata ſunt.

¶Aſſignat ſeptimũ locũ,⁊ dicit.[Et]ſubaudi miſerabile eſt,[ſi cũ iaꝫ paſſus ſit]aliquis,[aliqđ]bonũ[adeſſet]ei,⁊ aſſignat exẽplum,⁊ dicit,[vt]donaria[quę Diopithi a rege miſſa ſunt,]qm̃(ipſo iaꝫ mortuo)[delata ſũt]ei.Miſerabile eniꝫ eſt nõ potuiſſe frui donarijs regijs,cum ante mortẽ ea donaria non percepiſſet.

¶Et ſi nullũ bonuꝫ contingerit,aut eoꝝ quę fiunt,nulla fruitio eſt. Miſerabilia igit̃ hęc, atq꞉ huiuſmodi ſunt.

¶Aſſignat vltimũ locũ,⁊ dicit.[Et]miſerabile ẽ,[ſi nullum bonum]vnquã in vita[ꝯtingerit,aut eoꝝ bonoꝝ, quę fiunt,]atq꞉ contingũt,in vita,[nulla fruitio eſt.]aut ꝑꝑ repẽtinã mortẽ,aut ꝑꝑ alios caſus demum epilogat, ⁊ dicit,[miſerabilia igitur hęc,atq꞉ huiuſmodi ſunt.]

¶Miſerent̃ autẽ ⁊ notoꝝ,modo non ſint familiaritate valde cõiuncti. nã erga eos, quẽadmodum erga ſe futuri ſunt.

¶Qui vero hoĩes miſerabiles ſint,nunc exponit,⁊ dicit.[Miſerent̃ aũt]ſ.miſericordes,[⁊ notoꝝ.]naꝫ mala,q̃ accidunt notis,magis cõtingere pñt eis,q̃ mala ęthiopum,vel ſcythaꝝ.addit quales debent eſſe hmõi noti,⁊ dicit,[mõ non ſint familiaritate valde ꝯiuncti,]vt ſunt filij,vxores,parentes,vel fratres.[nã](vt inquit)[erga eos]ſic ꝯiunctos,[quẽadmodũ erga ſe futuri ſunt]quo ad paſſionẽ.non eniꝫ ꝑꝑ eos erũt compatientes,ſed patientes,ac ſi in propria perſona paterentur.

¶Quapropter ⁊ Amaſis,cuꝫ filius ad mortem duceret̃,(vt ferunt)nõ compaſſa eſt,ſed cum amicuꝫ mendicare aſpexiſſet.Eſt enim hoc miſerabile, illud vero difficile. Difficile eniꝫ aliud a miſerabili eſt, ipſiuſq꞉ cõmiſeratiõis expulſiuũ:necnõ aduerſario ſępiꝰ vtile.

¶Quod dixerat,ꝓbat exemplo,⁊ dicit.[Quapropter ⁊ Amaſis,cũ filius ad mortẽ duceret̃,(vt ferunt)nõ compaſſa eſt,]ſed paſſa,cũ erat in re ꝓpria,[ſed cuꝫ amicuꝫ mendicare aſpexiſſet,]ſubaudi cõpaſſa eſt,qm̃ nõ erat in re propria,aſſignat cãm,⁊ dicit,[eſt enim hoc miſerabile,]qñ eſt de rebus non proprijs,[illud vero]ſ.qđ eſt in ꝓprijs rebus[difficile,]atq꞉ paſſione dignũ. ⁊ q꞉ aliquis dicere poſſet idem eſſe miſerabile,⁊ difficile,quaſi obiter declarat illa nõ eſſe eadeꝫ,⁊ dicit,[difficile enim aliud a miſerabili eſt,ipſiuſq꞉ commiſerationis expulſiuũ,]nam cũ aliqs patit̃ in ꝓprijs rebus,ꝓpter paſſionem rerũ ꝓpriaꝝ,non miſeret̃ alioꝝ:vt ſupius dictum eſt.Addit ſecundã dr̃iaꝫ,⁊ dicit,[necnon aduerſario ſępius vtile.]Iudex eniꝫ cũ in vno explet actum iuſtitię, ſępius liberat aliũ.Quare fieri poteſt,vt iudex ex ſentẽtia aliquẽ ex noſtris morti condẽnare cogatur,⁊ qm̃ in illo explet quaſi iram ſuã,dimittet aduerſariũ noſtruꝫ, qui erat in eadẽ ſuſpitione.recte ergo dicit Ariſt. difficile,qđ eſt pati in rebus noſtris,ſępius eſſe vtile aduerſario.q꞉ facit,vt liberet̃. Ex his perſpicuũ eſt nos ex alijs mente,ex noſtris re pati.nam ex alijs patimur,quo ipſa mente imaginamur id nobis accidere poſſe,qđ alijs vidcmus accidere. ex noſtris vero patimur, quo caſus eſt in noſtris verbũ difficile gręce eſt δεινόν,Georgius dixit,terribile,antiquus interpres,dirum. Ego autẽ nouo verbo dicerem paſſionificũ,antiquo vero,graue,vel moleſtum,vel malũ. Sed ſi velimus verbo cõpoſito exponere,dicemus paſſionem faciens.

compaſſa eſt ἀδάκρυσεν plorauit. difficile δεινὸν malum dirum terribile.

δεινον

¶Adhuc miſerentur eius,qđ eſt ipſi difficili propinquum.

¶Aſſignat ſcđm locum,⁊ dicit.[Adhuc miſerent̃ eius, qđ eſt ipſi difficili ꝓpinquũ].i.eius,qđ non eſt paſſionificum,ſed propinquum ipſi paſſionifico, de quibus ſtatim ſubſcribet.

¶Nam ⁊ ſimiliũ ętatibus, ⁊ moribus, ⁊ habitibus, ⁊ dignitatibus ⁊ generibus miſerẽtur. In omnibus enim his magis videt̃ ſibi quoq꞉ adeſſe vtiq꞉.

¶Cũ dixiſſet hoĩes miſereri eoꝝ,qui ſunt ꝓpinqui ipſi paſſionifico,exponit qui ſunt ipſi paſſionifico ꝓpiqui, ⁊ dicit,⁊ dat cãꝫ quare,⁊ dicit.[Nã ⁊ ſimiliũ ętatibus,]vt ſenes ſenũ,[et]ſimiliũ[moribus,]vt ſocij ſociorum,

[et]ſimilium[habitibus,]vt philoſophi philoſophoꝝ, ⁊ medici medicoꝝ,[et]ſimiliū[dignitatibus,]vt principes principū, ⁊ duces ducū,[et]ſimiliuȝ[generibus,]vt grȩci grȩcoꝝ, ⁊ galli galloꝝ, ⁊ Latini latioꝝ, ⁊ Scipiones Scipionū,hoies[miſerent̃,] ⁊ aſſignat rationem, ⁊ dicit,[in oibus enim his magis videt̃ ſibi quoqȝ adeſſe vtiqȝ,]quaſi propinqui ſint paſſionifico. naȝ licet hi nō ſint paſſionifici,ſunt tamē propinqui paſſionificis.

¶ Vlr enīȝ accipere opȝ,quȩcūqȝ ſibi ipſis timēt,hȩc(cū fiunt in alijs,)miſerabilia eſſe.

¶ Colligit locū vl'eȝ,vbi verbū eniȝ quaſi illatiue ſumitur, ⁊ dicit.[Uniuerſaliter eniȝ accipere opȝ,quȩcunqȝ] hoies[ſibi ipſis]euenire[timēt, hȩc(cum fiunt in alijs) miſerabilia eſſe].ſ.eis, paſſionifica autem,quȩ ſibi,vel ſuis accidunt.

¶ Qm̄ aūt afflictiones miſerabiles ſunt,cuȝ ꝓpe cernunt̃,quȩ autē mille annis antea fuerūt,vel futura ſunt,(etſi nec timeant, nec memoriȩ habeāt,)vel oīno nō miſerabilia, vel nō ſil'r ſunt,neceſſe eſt eos,qui figuris,vocibus,veſtibus,ac oīno ſimulatione refingūt, miſerabiliores eſſe,faciunt eni ij,vt ante oculos prope malum appareat, ſiue quaſi futurum,ſiue quaſi prȩteritum.

¶ Nūc de amplificatione miſerabiliū ꝑtractat, ⁊ loquit̃ ſuſpenſiue vſqȝ ibi,[neceſſe eſt eos]accepit aūt p̊.[Qm̄ aūt afflictiōes miſerabiles ſunt,cū ꝓpe cernunt̃,] vt ſȩpius dictū eſt,h̄ eſt primū,accipit ſcdm̄, ⁊ dicit,[q̄ auteȝ mille annis antea fuerūt vel futura ſunt, ⁊ ſi nec timeāt] hoies,qꝛ ꝓcul,[nec memoriȩ hēant,]qꝛ ex longitudine tpis tollit̃ memoria,[vel oino nō miſerabilia,vel non ſil'r ſunt,]eſt igit̃ ſcdȝ quȩ lōgo tpe ꝑterierūt,vel futura ſunt,aut nō ſunt miſerabilia,vel nō ſil'r,vt ſunt miſerabilia pn̄tanea,tūc ꝯcludit terminādo ſuſpēſiōeȝ, ⁊ dicit, [neceſſe eſt eos,qui figuris,vocibꝰ,veſtibus,ac oino ſimulatione refingūt,]ac repn̄tant ea,quo lōgo tpe prȩterierūt,vel futura ſunt,[miſerabiliores eē].i.eē factiuos maioris miſericordiȩ. ⁊ aſſignat cām, ⁊ dicit, [faciūt eni ij,vt ante oculos malū prope appareat,ſiue quaſi futurum,ſiue quaſi ꝑteritū]ſit. dixit[figuris,]quia ad inducendū miſerationem,debent hoies afficere ſe figuris triſtium.dixit[vocibus,]qꝛ debēt fingere voces flebiles, dixit[veſtibꝰ,] qꝛ debēt ſe induere veſtibꝰ lugētiū: ⁊ oino debēt vti ſimulatione quacūqȝ pn̄t.nā ꝑ hȩc ſunt factiui maioris miſerationis. cā aūt eſt(vt diximꝰ)qꝛ mala,q̄ ꝑterierūt,vel futura ſunt,faciūt apparere pn̄tia.

¶ Et quȩ nuꝑ facta ſunt,aut cito futura, hȩc ꝓpter eandem cām miſerabiliora ſunt.

¶ Aſſignat ſecundū locū, ⁊ dicit.[Et quȩ nuꝑ facta ſunt, aut cito futura,hȩc ꝓpter eandē cauſam].ſ.qꝛ videntur ante oculos,[miſerabiliora ſunt.]

¶ Et ſigna ac facta,vt veſtes eoruȝ, qui paſſi ſunt,cȩteraqȝ huiuſmodi.

¶ Aſſignat tertiuȝ locū, ⁊ dicit.[Et ſigna,ac facta]faciūt ſ.vt miſerabilia appareant ante oculos. dico ſigna,[vt veſtes eoꝝ,qui paſſi ſunt,cȩteraqȝ huiuſmodi,]vt camiſiȩ cruētatȩ,vt in morte Cȩſaris dictatoris factū eſt.vulnera,ligna in quibus paſſi ſunt,flagella.

¶ Et verba eorum,qui in paſſione fuerint,vt cum iam morerent̃,ac maxime ſi magno animo in eiuſmodi temporibus fuerunt.

magno aio σπουδαιους officioſos,

¶ Aſſignat 4^m^ locū ⁊ dicit.[Et verba eoꝝ q in paſſione fuerūt,vt cū iaȝ morerent̃]faciūt miſerabilia apparere ante oculos.ac maxie[ſi in hmōi tēporibus,in quibus] moriebant̃,[magno animo,]ac conſtantes[fuerunt.]

¶ Nam oia hȩc, qm̄ ꝓpinquiora vidētur,ac ante oculos calamitates ponunt,ſimulqȝ indignos fuiſſe oſtendūt, miſerationē mouēt.

¶ Aſſignat cāȝ, ⁊ dicit.[Nā oia hȩc]ſubaudi q̄ dcā ſunt, [qm̄ ꝓpinqora vn̄r,ac ante oculos calamitates ponūt, ſimulqȝ indignos fuiſſe oſtēdūt,] ꝑpea qꝛ ꝯſtāter ſe habuerūt,[miſerationē mouēt,]ꝑ q̄ pȝ ars ducēdi ad miſericordiā.nā ſi iudices ꝑparabimꝰ vt miſericordes,reruȝ aūt,vt miſerabilē,ducet̃ iudex ad miſericordiā. ¶ Circa finē huiꝰ capitis q̄rit̃ vtrū in viro ſapiēti cadat miſericordia,licet de hmōi re plurima dixerimus in libello de miſericordia,tn̄ nō erit malū nūc breuiter aliqua repetere. Stoici(quoꝝ ſummus fautor eſt Seneca)autumāt in ſapiēti viro nō cadere miſericordiā. ⁊ potiſſimū eoꝝ argumentuȝ eſt,qꝛ ſi in viro ſapiēti caderet miſericordia,caderet dolor,nā miſericordia(vt dictuȝ)eſt cōpaſſio,atqȝ dolor alieni mali. Qꝛ aūt dolor non cadat in viro ſapiēti,Stoici pro exploratiſſimo tenēt.quare nec miſericordia ipſa.deinde (vt Seneca argumētat̃)qd̄ īpedit electionē,atqȝ cōſiliū,nec virtus eſt,neqȝ in ſapiēti viro cadere pōt.Sed miſericordia conſiliū, ⁊ electionē impedit,vt Seneca demonſtrauit, ⁊ Salluſtius aſſerit cū inquit oēs hoies,qui de rebus dubijs conſultant, ab ira, ⁊ miſericordia vacuos eſſe decet.deinde argumētant̃,miſericordia nō eſt virtus intellectualis,cū ad viȝ appetitiuam attineat,nec eſt virtus moralis, cuȝ ſit affectus.igit̃ cum non ſit virtus,in viro ſapiēti nequaq̄ꝫ cadere poterit. Prȩterea nemeſis.i. indignatio in viro ſapiēti laudat̃,quȩ eſt ꝯ̄ria miſericordiȩ,igitur miſericordia vituperatur,non ergo in viro ſapiēti cadet. per hȩc Stoici,quoꝝ Seneca(vt dixi)fautor eſt, miſericordiā a ſapienti ipſo viro ſuſtulerunt.Contra vo hāc opinioneȝ ſunt Peripatetici atqȝ Academici, nā id,qd̄ Stoici aſſerunt dolorē,triſtitiāqȝ in viro ſapienti non cadere, ⁊ ꝓpter id nec miſericordiā,falſum eſt, atqȝ rōni diſſonum.naȝ(vt Ariſto.ꝓbauit in ȩthicis)qui ob mala,quȩ ꝓpinquis contingūt,nimis dolēt, atqȝ triſtant̃,molles ſunt.qui vo nullo pacto,ſunt duri,atqȝ inſenſitiui.quare qui dolēt,triſtāturqȝ ꝑꝑ illa,quibus opȝ, ⁊ rōne, qua opȝ, ⁊ non magis q̄ꝫ opȝ, ⁊ tēporibus atqȝ locis,quibus oportet,ac ob ꝑſonas,quibus decet, hi ſapientes ſunt, atqȝ ſumma virtute ꝑditi.ꝙ ſi ita eſt,cur dolor,atqȝ triſtitia modice,atqȝ tēperate in ſapiēti viro cadere nō poteſt:potiſſimū,cū huiuſmodi mediocritas īter virtutes collocet̃. Qꝛ autē miſericordia laudabilis ſit,teſtes ſunt non mō viri probi,reges,ac cȩſares,verū ēt deus ipſe,q apud oēs, vt miſericors colit̃,atqȝ venerat̃. non enim ſupplices ad deuȝ gentes oēs cōfugerent,niſi eū miſericordē putarēt. Pro ſolutione accipiendū eſt miſericordiā non vno modo accipi,nam cū omnis miſericordia dolorē importet de aliena miſeria,hic autē dolor ſignificare poſſit vna rōne motū appetitus ſenſitiui, quo in mō affectus eſt, ⁊ nō virtus,vt dictū eſt.alio modo motum appetitus rōnalis,per quē alicui diſplicet maluȝ alterius,hinc fit,vt miſericordia duplex ſit, altera quȩ ad intellectū,altera,quȩ ad appetitū ſenſitiuū attinet. Quȩ quidem ad intellectū attinet,cum fuerit prȩter rationē, quaſi ſenſitiuū appetitum ſequēs,eſt vitiuȝ, ⁊ hoc pacto non cadit in viro ſapienti. Cum vo fuerit rōne regula-

Digreſſio de miſericordia

ta,erit virtus intellectualis,de qua (cum Ariſto. loqueretur in ethicis)extrema,ac mediũ aſſignauit.nam q pp aliena mala nimis condolẽt,hi ſunt molles,atq̃ veluti effeminati.qui vo nullo pacto cõmouentur, ſunt duri, atqz iſenſibiles.hoꝝ medij, qui ſunt,miſericordes ſunt. Miſericordes enim ſunt,qui,vt opz,ꝛ q̃nto oportet,ꝛ tẽpore ꝛ loco,quibus opz,ꝛ reſpectu boiuz,quoꝝ opz, condolere.Ea vo,quę ad appetitũ ſenſitiuũ attinent(licet ſit affectus)multiplex eſt apud authores.nam altera eſt compaſſio(vt iam dixerim)ex memoria p̃teritoruz malorum proficiſcens,quę alijs acciderunt,cuz quadaz ſuaui delectatione.nã poſtq̃ dolorem,laborez, vel periculuz ſuperarunt,ſecura recordatio voluptatẽ affert,qḋ Maro pollicet̃, cum inquit,Forſan ꝛ hęc olim meminiſſe iuuabit.ꝛ trituz eſt illud ex Euripide, dulce ẽſt meminiſſe maloruz. Sic igit̃ iucũdiſſima eſt miſericordia in p̃teritis alioꝝ caſib⁹. Altera vo miſericordia eſt,cui ἔλεος apud gręcos eſt nomẽ, q̃ meſtior,miſerabiliorqz eſſe videt̃,ꝛ a mollitie olei nomen ducit,hęc affectus ẽ, quę minus addecet tẽperantẽ viruz,ꝛ a principis grauitate longe aliena eſt. hãc quoqz veteres,qui caſtigatius loquuti ſunt,miſerationẽ appellarunt. licet alteruz pro altero authores ſemper vſurpãt. Tertia vo eſt(de qua Ariſto.hic loquutus eſt)quã gręci ἐλεημοσύνην appellãt,ꝛ nos de ea ſatis diximus. eſt quarta,quã miſerationem vel cõmiſerationẽ arbitrant̃ authores eſſe miſericordię ſignificationẽ,per quã ex alicuius iſelicitate mouemur,cuz.ſ.vel aſpectu alicuius,vel oratione,vel cogitatione adducimur,vt eius miſereamur. igit̃ miſericordia ſiue ad intellectum,ſiue ad appetitum ſenſitiuũ attineat,virtus eſſe põt,ꝛ vitiũ. virtus quidẽ,quo poteſt eẽ mediocritas.vitiũ vo,quatenus põt extremuz eſſe ſm exceſſum,vel defectũ.per quę diluunt̃ obiecta, primuz quidẽ,qm̃ licet dolor ſine rõnis freno in ſapiente nõ cadat,dolor tñ qui rõnis freno eſt tẽperatus, ꝛ põt cadere,ꝛ cadit. Diluit̃ quoqz ſcdm. nam miſericordia rõnis freno detentus,nã electionẽ impedit,nec conſiliũ pturbat. ꝛ ppea qḋ Salluſtius dixit,de miſericordia intelligit̃,quę affectus eſt nullo rationis freno regulatus. Diluitur ꝛ tertium,nam miſericordia quatenus eſt motus mẽtis freno rõnis inſtitutus,eſt virtus intellectualis eſt virtus moralis, quatenus eſt motus ſenſualis appetit⁹ rõne ſuperioris partis optime affectus. De ɔ̃rio autẽ dicamus miſericordię quatenus eſt quidam habitus, vel actus opponi inuidiã,ꝛ indignationẽ.aliter tñ atqz alr. naz miſericordię opponit̃ inuidia, qꝛ inuidia dolor eſt de bonis proximi. Miſericordia autẽ dolor eſt de malis proximi.mõ bonũ ꝛ malũ,quę illoꝝ affectuuz obiecta ſunt, vidẽtur cõtraria.itemqz opponit̃ miſericordię indignatio.naz inuidia eſt dolor de malis proximi. Indignatio de bonis,non tñ ſicuti inuidia. naz inuidia eſt dolor de bonis ſimpl'r.Indignatio aũt de bonis,q̃ indigne poſſidet.At ſi miſericordia conſideret̃ vt virtus eſt inter extrema,vtputa inter exceſſum,ꝛ defectũ,ſic miſericordię contrariat̃ vtrũqz extremum. hęc pauca de miſericordia dicta ſint, quia plura diximus in libello de miſericordia.

¶DE INDIGNATIONE DEQVE ARTE INDVCENDI AD INDIGNATIONEM.

res aduerſas κακοπραγίαις malas actões res ſecũdas εὐπραγίαις bonas actões

¶Miſerationi autẽ maxime id opponit̃,qḋ νέμεσαν ideſt indignari nuncupant. dolere enim propter res aduerſas,quę indigne accidunt,illi quodãmõ eſt oppoſitũ,(ab eiſdẽqz pficiſcitur moribus)qḋ eſt pp̃ter res ſecundas(quę indigne contingunt)dolere.

¶Nunc de indignatione pertractat,ꝛ p̊ oſtẽdit quo mõ ſe hz ad miſericordiã,ꝛ declarat ꝙ ſit ɔ̃ria,ꝛ ꝙ ſit ęmula ei,ꝛ p̊ qḋ ſit ɔ̃ria,ꝛ dicit.⌊Miſerationi autẽ maxie id opponit̃,qḋ⌋ νέμεσαν.i.⌊indignari nũcupant,⌋ꝛ tu intelligas quo ad ɔ̃rietatez obiectoꝝ,qḋ oſtendit, ꝛ dicit, ⌊dolere eniz pp res aduerſas⌋.i.pp mala, ⌊quę indigne accidũt⌋alicui,qḋ facit miſericordia, ⌊illi quodãmõ eſt oppoſituz,ab eiſdẽqz pficiſcit̃ morib⁹, vt dicemus,⌊qḋ eſt pp res ſecũdas⌋.i.pp bona,⌊quę indigne cõtingunt⌋ alicui,⌊dolere,⌋qḋ facit idignatio.igit̃ ſunt ɔ̃rię pp obiecta,nam miſericordia eſt de malis, indignatio aũt de bonis.At bonũ ꝛ malũ cõtraria ſunt.igit̃ miſericordia, ꝛ indignatio,quo ad obiecta,contrarię ſunt.

¶Suntq̃ perturbationes bonoꝝ morũ ambę.oportet eniz condolere,cũ aliqui indigne male tractant̃.pp illos aũt,indignari.naz qḋ propter indignitatem fit,iniuſtum eſt.

male tractãt πράττουσι κακῶς operãt male.

¶Nunc oſtẽdit miſericordiã ꝛ indignationem ęmulas eſſe,quo.vz.ad modũ ſe hñdi,nã ambę ſunt pp indignitatẽ dolores qdã.ꝛ dicit.⌊Suntqz pturbationes bonorũ morũ ambę⌋igit̃ ęmulę:ſaltẽ quo ad modũ ſe hñdi, qḋ exponit,ꝛ dicit,⌊opz eniz ɔdolere atqz miſereri cuz aliq indigne male tractant̃,⌋vtputa cũ indigne vexent̃. ⌊pp illos aũt,⌋qb⁹ indigne bona accidunt,opz⌊indignari,⌋ergo miſericordia,ꝛ indignatio ambę ſunt pp indignitatẽ,illa qdẽ ob mala,hęc aũt ob bonã,qḋ aũt ambę pficiſcant̃ ex bonis morib⁹,pbat,ꝛ dicit, ⌊nam qḋ pp indignitatẽ fit,⌋ideſt nã qḋ indignũ eſt fieri,ꝛ fit,⌊iniuſtum eſt.⌋Quare cũ miſericors, ꝛ indignans pp iniuſtitiã doleant,vterqz ex bonis moribus dolet.quare miſericordia,ꝛ idignatio quo ad modũ ſe hñdi ęmulę ſunt. Ambę eniz bonoꝝ moruz ſunt,qui eniz miſeret̃,eo morate agit,quo putat euz,qui miſeriã patit̃, indigne pati. qui vo indignat̃,eo morate indignat̃, quo putat eum, cui bona accidunt,indigne conferri.

¶Jccirco dijs quoq̃ ipſis indignatio attribuitur.

¶Qr aũt indignatio ac miſericordia ſint bonis morib⁹ attribute,probat a ſigno,ꝛ dicit.⌊Jccirco dijs quoqz ipſis indignatio attribuit̃⌋ſubaudi ꝛ miſericordia, qḋ nõ eſſet,niſi ambę eẽnt laudabiles,atqz morũ bonoꝝ indicatiuę.Indignant̃ eniz dij,cũ mala hoies p̃ncipant̃,miſerent̃ vo,cũ boni,ꝛ iuſti cruciant̃ a tyrãnis.Qua rõne fit,vt indignatio ſit miſericordię ꝛ ɔ̃ria,ꝛ ęmula.ęmula qdẽ,qm̃(vt diximus)vtraqz dolor eſt,dolet enim q miſeret̃,cum imaginet̃ id ſibi accidere poſſe,qḋ alijs indigne accidere putat.qui vo indignat̃,dolet etiã.ſi eni videt iuſtũ exaltatũ,gaudet.qm̃ ex hoc ſperat ſe ẽt exaltãdũ,quare cũ viderit iniuſtũ exaltatũ,dolet,qm̃ imaginatur nõ iuſtos,ſed iniuſtos exaltari,ꝛ ſic imaginat̃ ſe nõ exaltandũ.Contraria aũt,qm̃ qui miſeret̃,dolet pp res aduerſas,q̃ indigne illatę ſunt. Qui vo indignat̃,dolet pp res ſcdas,q̃ indigne ɔferunt̃.At res aduerſę,ꝛ res ſecũdę ɔ̃rię ſunt.nõ ergo male ſupi⁹ dictũ eſt.Miſericordię opponi indignationẽ,ſi ɔſideret̃ miſericordia p relationẽ ad obiectũ.cuz miſericordia ſit dolor de malis, indignatio de bonis, ſed eodem modo, qꝛ vtraqz propter indignitatem.

¶Jnuidia vo eodẽ mõ ẽt miſerationi opponi vr̃,quaſi pximũ,idẽq̃ ſit cũ indignatione ipſa,ſed aliud eſt.nã ꝛ inuidia dolor pertur

bans eſt ꝓpter res ſecūdas etiā,non aūt indi gni,ſed ęqualis,atqꝫ ſimilis.

Nunc oſtēdit quo mō miſericordia ſe hꝫ ad inuidiā, ⁊ dicit.[Inuidia ꝟo eodē mō ēt miſerationi opponi vi det,] eodē mō dico,quo miſerationi opponit indigna tio,qm̄ ſicut indignatio opponit miſerationi,qꝛ eſt de obiecto ↄ̄rio.eſt eni indignatio dolor de bonis,miſera tio ꝟo dolor de malis, ſic iuidia opponit miſerationi, qꝛ inuidia eſt dolor de bonis.ꝑpea dicit, [quaſi].ſ.inui dia[ꝓximū , idemqꝫ ſit cū indignatione ipſa]inquantū vtraqꝫ eſt dolor de bonis:quę alicui inſunt. [Sꝫ aliud eſt]inuidia ab indignatione. ⁊ ꝑpea addit dr̄iaꝫ,⁊ dicit, [nam ⁊ inuidia dolor perturbans eſt pp res ſecūdas,]⁊ quātū ad hoc nō differt ab indignatione.[non aūt indi gni].i.nō aūt pp indignitatē,non eniꝫ inuidus dolet, qꝛ ꝓximus res ſecūdas hꝫ indigne,[ſed]pp res ſecūdas ꝓ ximi ſibi[ęq̄lis,atqꝫ ſimilis.]Inuidus eni dolet,qꝛ ꝓxi mus ſibi ęq̄lis,atqꝫ ſil̄is ꝓſperat,ſiue digne,ſiue idigne ꝓſperet.indignās dolet,qꝛ ꝓximus ꝓſperat,ſꝫ idigne.

Id aūt non , vt ſibi aliud quippiaꝫ accidat, ſed opꝫ oībus ſimiliter ineſſe pp ꝓximū ipꝫ.

Nūc exponit quo mō dolor ineſt inuidēti,⁊ indignā ti pp bona ꝓximi,⁊ dicit.[Id aūt].ſ.dolor[nō]ineſt in uidenti,atqꝫ indignanti de bonis alienis, [vt ſibi aliud q̄ppiā accidat].i. vt bona auferant ab eis,qbꝰ inuident, atqꝫ indignant,⁊ ipſi habeāt,vel vt mala ſibi accidant pp bona ꝓximi[ſed opꝫ]dolorē[oībus].ſ. tam inuidē tibus,q̄ꝫ indignātibus oibus[ſil̄r in eſſe pp ꝓximuꝫ ip ſuꝫ,]vtputa qꝛ inuidus dolet,vt ꝓximus ꝓſperet, ⁊ in dignās ſil̄r,veꝝ ille nullā aliā ob cām,niſi qꝛ ſua volu ptas eſt hęc,iſte aūt qꝛ ꝓximus indigne ꝓſperat,tn̄ nec hic,nec ille,vt ex hoc aliq̄d boni ſibi accidat:aut mali.

Nam ſi ꝑpea dolor , atqꝫ ꝑturbatio ineſt, qm̄ ab alterius fęlicitate mihi quicquaꝫ ſibi futurū ſit,non erit amplius alterum inuidia, alterum indignatio,ſed timor.

Cū accepiſſet dolorē ineſſe inuidēti,⁊ indignāti,nō vt aliud quicq̄ꝫ ſibi accidat,nūc ꝑ ſpēꝫ oſtēdit, doloreꝫ eis ineſſe nō,vt mala q̄cq̄ꝫ ſibi accidat,⁊ dicit.[Naꝫ ſi ꝑpea dolor atqꝫ ꝑturbatio ineſt]iuidēti, atqꝫ indignāti,[qm̄ ab alterius].ſ.qm̄ a proximi[fęlicitate, mali quicq̄ꝫ ſibi futuꝝ ſit,nō erit]dolor ille[amplius,alteꝝ inuidia,alte rū indignatio,ſed timor,] nā timor(vt dictū eſt)imagi natio eſt futuri mali.⁊ ſi boni quicq̄ꝫ futuꝝ ſit,erit ſpes, ⁊ nō inuidia,vel indignatio. quare inuidus doloret pp bona ꝓximi,⁊ indignans ſil̄r,non ob aliud,niſi pp ꝓxi mum,qm̄ nō ꝑpea qꝛ ſibi aliq̄d mali vel boni futurum ſit. Ex his pꝫ quo mō miſericordia ſe habeat ad iuidiā, ⁊ ad indignationē.oēs eni dolores ſunt, ſꝫ inuidię alie nę fęlicitatis quouis mō collate,indignatio indigne col latę,miſericordia ꝟo dolor eſt maloꝝ,ſed indigne col latoꝝ quare ⁊ inuidia ⁊ indignatio vtraqꝫ miſericordię ↄ̄ria eſt ex parte obiecti,cū vtraqꝫ boni dolor eſt,miſe ricordia ꝟo mali.Simpl̄r tn̄ miſericordię ↄ̄ria eſt inui dia,tam ex parte obiecti,q̄ꝫ ex parte modi, vt dictuꝫ eſt, nā iuidia eſt dolor bonoꝝ ſimpl̄r collatoꝝ ſiue digne, ſiue indigne,miſericordia ꝟo dolor maloꝝ idigne col latoꝝ.quare miſericordię ↄ̄rietate ſumpta ab obiectis, ⁊ a modis ↄ̄ria ſimpl̄r eſt inuidia.Indignatio ꝟo ſoluꝫ ↄ̄rietate ſumpta ab obiectis.nō aūt a modis ſe hn̄di affe ctuū ad obiecta.cū ſit quo ad modū(vt dcm̄ eſt)ęmula.

Perſpicuū autē eſt cōtrarias ad hęc ſequi affectiones,nam qui dolet pp eos , qui indi gne male tractātur , is voluptate afficiet,aut quodāmodo nō dolebit,pp eos , qui ijs con trarij ſunt,q idigne male tractant. Veluti cū paricidę, ⁊ homicidę puniūt,nemo vtiqꝫ ꝓ bus dolebit,cuꝫ oporteat pp hmōi gaudere.

Cū ↄparaſſet miſericordiā ad indignationē,⁊ ad inui diā,nūc oſtēdit quo mō ad vnūqdqꝫ hoꝝ ↄ̄rię affectio nes accidāt,⁊ p̊ quo mō ad miſericordiaꝫ,⁊ dicit.[Per ſpicuū aūt eſt ↄ̄rias ad hęc].i. ad vnūqdqꝫ triū hoꝝ[ſe qui affectiones,]⁊ p̊ oñdit quo mō ad miſericordē,⁊ di cit,[nā]miſericors[q dolet pp eos, q indigne male tra ctant,]atqꝫ vexant , [is voluptate afficiet ,aut quodā mō nō dolebit,pp eos,q ijs ↄ̄rij ſunt,q idigne male tra ctant].i.gaudebit pp eos,q digne male tractant.g̊ dole bit,⁊ gaudebit.dolebit pp idigne vexatos, gaudebit pp digne vexatos.⁊ h̄ mōſtrat exēplo,⁊ dicit, [veluti cum paricidę ⁊ homicidę puniūt,nemo vtiqꝫ ꝓbꝰ dolebit,] cuiꝰ cāꝫ aſſignat,⁊ dicit,[cū oporteat pp hꝰ]ſupplicia di gne illata ꝓbū ipꝫ[gauder,]q̄re miſīcordiā affectōes ↄ̄ rię ſequūt,vtputa dolor,⁊ voluptas pp ↄ̄rias ↄtigētias.

Eodē aūt quaſi modo pp eos,qui bene tra ctantur pro dignitate. Iuſta enim vtraqꝫ,ac probis gaudiū afferūt.cum neceſſe ſit,vt ſpe rēt ſibi quoqꝫ fore,quę quidem ſimilibus.

Nūc ſcd̄o oñdit indignationē ſeq ↄ̄rię affectiōes,⁊ di cit.[Eodē aūt q̄ſi mō]ſubaudi indignātes[gaudent pp eos,q bn̄ tractant ꝓ dignitate.] ⁊ ſic gaudēt, ⁊ triſtant. triſtant,cū cognoſcūt aliquos indigne ꝓſperari.gaudēt ꝟo ↄ̄,cū cognoſcūt aliquos digne ꝓſperari.aſſignat cāꝫ ⁊ dicit,[iuſta eni vtraqꝫ]hęc ſunt.ſ.⁊ ꝙ aliq digne ꝓſpe rent , ⁊ ꝙ aliq digne vexent ,[et]qꝛ hęc vtraqꝫ ſunt iu ſta,iō hęc vtraqꝫ[ꝓbis gaudiuꝫ afferūt].ſ.ꝓbis miſeri cordibꝰ,⁊ probis indignātibus.cuius cām aſſignat,⁊ di cit,[cū neceſſe ſit,vt ſperent ſibi quoqꝫ fore,quę quidē] ſpectant[ſimilibus]accidere,⁊ propter hoc gaudent.

Hęc igit oīa ex eodē more ſunt,horum ꝟo cōtraria ex cōtrarijs. Idē eniꝫ eſt qui de ma lo gaudet, ⁊ inuidus.nam quo quiſpiam do let,cum fiat, ⁊ ſit,hunc neceſſe eſt priuatione eius,atqꝫ corruptione gaudere.

Nūc oſtēdit quo mō inuidiā ſequant ↄ̄rię affectiōes, ⁊ dicit.[Hęc igit oia].ſ. taꝫ indignatio q̄ꝫ miſericordia [ex eodē more ſunt].ſ.qꝛ ambę laudabiles.[hoꝝ ꝟo ↄ̄ ria ex ↄ̄rijs].ſ.moribꝰ erūt. Sed inuidia eſt ↄ̄ria miſeri cordię quo.vꝫ.ad modū ſe hn̄di,⁊ quo ad obiectū.Indi gnationi ꝟo quo ad modū ſe hn̄di.igit ſubaudi iuidiaꝫ ſequi debēt affectiōes ↄ̄rię ijs,q̄ ſequunt miſericordiā, ⁊ indignationē.⁊ ꝙ ita ſit nō mō ↄtētus correlatione ex dictis,ſꝫ noua rōne ꝓbat,⁊ dicit,[idē eni eſt,q de malo gaudet,⁊ inuidus.] gaudiū aūt de malo eſt affectio ↄ̄ria gaudio de bonis.g̊ iuidiā ſeq̄t affectio ↄ̄ria ijs affectio nibꝰ,q̄ ſequunt miſericordiā,⁊ idignationē.qd̄ inuidus gaudeat de malo ꝓximi,ꝓbat,⁊ dicit,[nā q̊ q̄ſpiaꝫ do let,cū fiat,⁊ ſit,hūc neceſſe ē ꝑuatione eiꝰ atqꝫ corruptio ne gaudere]igit inuidus gaudet de malo,⁊ ꝓbatū eſt ſu perius eū de bono dolere. igit inuidus gaudet,⁊ dolet. q̄re ↄ̄rię affectiones ſequunt inuidiā.⁊ qm̄ inuidus ma le gaudet,cū gaudeat de malo ꝓximi,⁊ male doleat,cuꝫ doleat de bono proximi:ideo affectiones,quę inuidiaꝫ ſequuntur ſunt mali moris,atqꝫ illaudabiles.

¶ Quapp hec oia ꝓhibitiua quidē miſeratio nis ſunt. differūt autē pp dictas cās. Quare ad eijciendaꝫ miſerationem hec omnia eodem modo vtilia ſunt.

¶ Ex his ↄcludit quo mō ſe hēant indignatio, ⁊ inuidia ad miſerationē ipſaꝫ, ⁊ quo mō vtilia ſint ad eijciendaꝫ miſerationem, ⁊ dicit. [Quapp hec oia] .ſ. inuidia ⁊ indignatio [ꝓhibitiua quidē miſerationis ſunt,] qm̄ ſunt ↄ̄ria. nā indignatio eſt ↄ̄ria, quo ad ↄ̄rietatē obiecti. Inuidia ṽo ſimplr̄ ↄ̄ria. ⁊ qm̄ vnū ↄ̄riuꝫ ꝓhibet alteꝝ. igitur he ambe ꝓhibitiue ſunt miſericordie. Addit tm̄, ⁊ dicit, [differūt aūt pp dictas cās.] naꝫ idignatio eſt laudabilis ſicuti miſericordia. Inuidia aūt illaudabilis. Tūc cōcludit vtilitatē, q̄ eſt ad rhetoricā, ⁊ dicit, [quare ad eijciendā miſerationē,] q̄ fortaſſe eſt in aīo iudicis, [hec oia] .ſ. inuidia, ⁊ indignatio [eodē mō vtilia ſunt.] naꝫ ſi crediderim iudicē eſſe inuidū, debemus demōſtrare (ſi iuuabit nr̄m aduerſariū) aduerſariū ſe ei equiperanduꝫ eſſe. Si ṽo nouerimus iudicē eſſe indignātem, debemꝰ oſtēdere nr̄m aduerſariū eē indignū oi bono. quapp alr̄ fortaſſe legas, [quapp hec oia] q̄ dicta ſunt de indignatiōe, ⁊ iuidia [ſunt ꝓhibitiua miſerationis. differūt tm̄ pp p̄dictas cās] .ſ. qꝛ indignatio ꝓhibet miſerationē rōne indignitatis. Inuidia ṽo ꝓhibet rōne equiperātie. ppea cōcludit, [quare ad eijciendā miſerationē hec oia,] que dicta ſunt de indignatione, ⁊ de inuidia [eodem mō vtilia ſunt] .ſ. quatenus contraria ſunt miſerationi.

¶ DE INDIGNATIONE.

¶ Primū igitur de indignatione, ⁊ quibꝰ indignentur, ⁊ in quibus, ⁊ qualiter ipſi ſe habētes, deinde de reliquis dicamus.

¶ Cū demōſtraſſet indignationē vtilē eſſe ad eijciēdam miſerationē, nūc ꝓponit dicere de indignatiōe, reſumēs ea tria, q̄ eē dicēda ꝺ oi affectu ꝓpoſuit: ⁊ dicit. [Primū igit̄ de indignatione, ⁊ qbus] .ſ. hoibus hoies indignentur. [⁊ in qbꝰ] .ſ. rebꝰ. i. ob quas res. [⁊ qualr̄ ipſi ſe habētes] ſubaudi indignent̄, [deinde de reliquis] .i. de ↄ̄rijs, [dicamus,] nā ſi ſciuerimus de quoꝝ bonis debemꝰ dolere, manifeſtū erit nobis de quoꝝ malis debemus gaudere. aut fortaſſe per reliqua intelliget ea, que dicet de alijs affectibus. ſ. de inuida, ⁊ emulatione.

¶ Pꝫ aūt ex dictis, qm̄ ſi indignari de eo eſt, q vr̄ indigne ꝓſperari, primo quidē ꝑſpicuū eſt, nō eſſe poſſibile de oibus bonis indignari. nemo enī indignat̄ alicui, ſi iuſtus, aut fortis, vel ſi virtutē aliquā ſumpſerit. (neqꝫ enī miſerationes in hoꝝ ↄ̄rijs ſunt.) ſed indignātur, diuitijs, potētia, ⁊ in huiuſmodi, quibus (vt ſimplr̄ dicam) bonis, indigni ſunt.

¶ Nūc ꝓſequit̄, ⁊ p̊ oſtēdit, pp q̄ bona nō indignamur, ⁊ dicit. [Pꝫ aūt ex dictis, qm̄ ſi indignari] ſubaudi dolere [eſt de eo, qui vr̄ indigne ꝓſperari,] vt dictū [p̊ quidē ꝑſpicuū eſt nō eſſe poſſe de oibus bonis indignari,] qbꝰ aliqs ꝓſperat̄, ⁊ hoc declarat, ⁊ dicit, [nemo enim indignat̄ alicui ſi] ſit [iuſtus, aut] ſit [fortis, vel ſi virtutē aliquā ſumpſerit] atqꝫ habuerit. nā virtutes bona quedaꝫ ſunt, que nō habent̄, niſi a dignis. ꝓbat ēt loco a ↄ̄rio. ſ. ſumpto a miſerationibus, ⁊ dicit, [neqꝫ eniꝫ miſerationes in hoꝝ ↄ̄rijs ſunt] .ſ. in ipſis vitijs, qꝛ, vt dcm̄ eſt, nemo miſeret̄ vitioſoꝝ. ergo nemo indignat̄ pp virtutes. deinde oſtēdit pp q̄ bona indignamur, ⁊ dicit, [ſed indignamur diuitijs, potētia, ⁊ hmōi] .ſ. bonis fortune, [quibus bonis (vt ſimplr̄ dicā)] aliqui hoies idigni ſunt: cuꝫ ſint praui nullius boni digni. eſt igit̄ p̄mus locus, vt ſint bona, p q̄ indignamur, bona fortune, ⁊ nō bona animi.

¶ Deinde ſi que ſm nām bona ſunt, habeāt. veluti nobilitatē, formam, ceteraqꝫ hmōi.

¶ Aſſignat ſcōꝫ locū, ⁊ dicit. [Deinde ſi q̄ ſm nām bona ſunt, habeant, veluti nobilitatē, formā, ceteraqꝫ hmōi,] vt robur, vires. ſic igit̄ indignamur pp bona nature, q̄ aliqs indigne hꝫ. Hactenꝰ de bonis, quibus idignamur.

¶ Et qm̄ antiquū ꝓpinquū aliqd vr̄ ei, quod ſm naturā eſt, neceſſariū eſt ſi qui ad bonuꝫ nuper habeāt, ac ideo proſperent̄, eis magis indignari. magis eniꝫ perturbant, qui modo diuitias aſſecuti ſunt, ꝙ olim, ⁊ per genus.

De nouis diuitijs.

¶ Cū egiſſet de rebꝰ, pp q̄s indignamur, nūc agit de eis, qbꝰ idignamur, oſtēdēs quo mō debēt eē affecti hoies, vt idignemur eis. ⁊ affert p̄muꝫ locū, a nouitate bonoꝝ, atqꝫ a nouitate ꝓſperitatis, vn̄ cuꝫ aliqs nouis diuitijs, nouaqꝫ ꝓſperitate fuerit affectꝰ, ⁊ hoies indignant̄, ⁊ dicit, [⁊ qm̄ antiquū ꝓpinquū aliqd vr̄ ei, qđ ſm nāꝫ eſt,] nam qđ nāle eſt, longiore tpe durat, ⁊ iō antiquū vr̄ magis ꝓpinquū ei, qđ eſt ſm naturā, ꝙ nouū, qꝛ itaqꝫ antiquū ꝓpinquū eſt ei, qđ ſm naturā eſt, [neceſſariuꝫ eſt, ſi qui id bonū,] qđ eſt dictuꝫ eſſe bonum fortune, vt diuitias, ⁊ proſperitatē, [nuper habeāt, ac ideo] nuper [proſperent̄, eis magis indignari.] cuius rationē repetit, ⁊ dicit, [magis eniꝫ perturbant, qui modo diuitias aſſecuti ſunt, ꝙ olim, ⁊ per genus,] idest ꝙ qui hec receperunt olim, ⁊ per deſcenſum a genere, naꝫ hoc naturali, id ṽo violēto propinquū videt̄. naturalia aūt nec ſtomachū, nec indignationē nobis efficiunt. violenta ṽo tum ſtomachum, tum indignationem concitant.

De nouis diuitijs nouaqꝫ ꝓſperitate.

¶ Similiter aūt principes, ⁊ potentes, ⁊ qui multos amicos, ⁊ qui bonos liberos habēt, atqꝫ huiuſmodi alia, ⁊ ſi pp hec aliud qđdā bonum ipſis fiat, eodem modo.

De nouis principibus.

¶ Aſſignat ſcōm locū a nouitate dignitatuꝫ, ⁊ bonoꝝ: ⁊ dicit [Silr̄ aūt principes, ⁊ potentes, ⁊ qui multos amicos, ⁊ qui bonos liberos hn̄t, atqꝫ huiuſmodi alia] bona felicia, [⁊ ſi ꝓpter hec aliud quoddam bonum ipſis fiat] vꝫ. aut in vxoribus, aut in filiabus, aut in propinquis, quicquid fuerit illud, [eodem modo] in nobis ſtomachum atqꝫ indignationem mouent.

¶ Nam hic quoqꝫ magis ditant̄, qui nup ditati pp diuitias ēt principant̄, ꝙ q diuites ex maioribꝰ fuerint. eodē quoqꝫ pacto in alijs.

¶ Addit vnde in nobis maior nauſea generetur, ⁊ dicit. [nā hic quoqꝫ] .ſ. in nouis diuitijs diuites [magis ditantur, q nuper ditati pp diuitias ēt principant̄,] naꝫ vtunt̄ p̄ncipatu nō ad populoꝝ gubernationē, ſed ad diuitiarū maiorē cōgregationē amant eniꝫ iſti diuitias, vt propria opa, iſti itaqꝫ nuper ditati cuꝫ principant̄, fiunt ditiores, [ꝙ] principes, [qui diuites ex maioribꝰ fuerint,] nam iſti nō amant diuitias, vt ꝓpria opa: veluti primi.

¶ Propter hāc quoqꝫ cām antiqui principes ſunt liberaliores, ꝙ noui. Quare ad indignationē vr̄ addere, cuꝫ nuper ditati, ⁊ nuper ꝓpter diuitias principātes, cōgregāt maiores diuitias. [eodēqꝫ pacto in alijs] bonis cuꝫ de nouo fiunt, generatur in nobis indignatio.

Antiq principes liberaliores ꝙ noui ꝓpter diuitias facti.

¶ Cā aūt eſt, qꝛ hi quidē vident̄ ſua habere.

illi

illi aūt non. nam qđ ſemper ſic ſe hr̄e vr̄, ve℞ eē putat̄. quā ob rē nō vr̄r illi ſua poſſidere.

De cā quare noue diuitie ſint ſtomachoſe.

℄ Aſſignat cāʒ eius, qđ dixerat, dixerat eniʒ indignationē eſſe erga nuꝑ ꝓſperātes, nō aūt circa eos, qui oliʒ ex genere fęlices ſunt, nūc aſſignat cām, ⁊ dicit. ⌊ Cā aūt eſt, qꝛ hi quidē ⌋ vʒ. qui olim ꝑ generis deſcenſum ditantur, atq̄ ꝓſperant̄, ⌊ vr̄r hr̄e ſua, ⌋ nam quę ſunt alicuius antiqua, vr̄r illi quaſi cōnālia, cōnālia ꝟo eius vr̄r, cuius ſunt cōnālia: ac ſua. igitur oliʒ ditari nō faciūt in nobis indignationē. ⌊ illi aūt ⌋ .ſ. nuꝑ ditati, atq̄ ꝓſperātes ⌊ nō ⌋ vr̄r ſua hr̄e, cum hn̄t nouas diuitias. vr̄r eniʒ quaſi aduētitię, alienę, atq̄ nō ſuę. vlterius aſſignat rōnē primi, ⁊ dicit, ⌊ nam qđ ſemꝑ ſic ſe hr̄e vr̄, veruʒ ⌋ hoc eſt ꝓpriū, ſuum, atq̄ cōnāle ⌊ eſſe putat̄, ⌋ ceſſauit enim memoria, ꝙ fuerit alio℞. ꝓpea ɔcludit, ⌊ quā ob rem illi ⌋ .ſ. nuꝑ ditati atq̄ principātes ⌊ non vr̄r ſua poſſidere, ⌋ ſed alio℞, vt pʒ per locū ab oppoſito. hac rōne ſtomachū atq̄ indignationē faciūt.

De nouis diuitijs.

℄ Poſſumus aūt reducere ad duas cās, id qđ dictū eſt. vʒ. diuitias antiquas nō facere indignationē, prima erit, qꝛ antiquū eſt ꝓpinquum ei, qđ eſt ſm naturā. cōſtat aūt id, qđ eſt ſm naturā alicui nec ſtomachū, nec indignationē facere. ſcđa erit, qm̄ antiquę diuitię vr̄r ſuę, ac ꝓprię ei, cuius ſunt. nā deletu memorię nō apparet, quo mō fuerint alio℞. ꝓpriū aūt ac ſuū, nō facit indignationē. Contra ꝟo diuitię ac noue ꝓſperitates, ſtomachū eniʒ faciūt, qꝛ vr̄r violētę, nam ſicuti antiquū ꝓpinquū eſt ei, qđ eſt ſm naturā, ita nouū, ei, qđ eſt violentū. nullū aūt violēte ineſt alicui digne. deinde qa nouę diuitię, ac ꝓſperitates vr̄r nō ſuę, hoc eſt nō eius, cuius ſunt, ſed alterius. ⁊ qꝛ vr̄r alterius. iđ apparēt indigne poſſideri. pōt addi tertia cā, qꝛ antiquę diuitię, cum durauerint, vr̄r a virtute cōparatę, ⁊ qđ a virtute ɔparatur, nō facit indignationē. Quod aūt antiquę diuitię videātur a virtute comparatę, patet, quia de malis acquiſitis non gaudebit tertius heres.

℄ Et qm̄ nō quilibet vnoquoq̄ bono dign⁹ eſt, ſed ꝓportio quędā, atq̄ qđ idoneū conſiderat̄, vt armo℞ pulchritudo nō iuſto, ſʒ forti ɔſentanea eſt, ⁊ excellentes nuptię non nuper ditatis, ſed generoſis. Si ergo cū ꝓbus fuerit, qđ ɔgruit, nō ɔſequit̄, indigna res eſt.

℄ Aſſignat tertiū locū ab eo, qđ eſt ıꝓportionatū, ⁊ dicit. ⌊ Et qm̄ nō qlibet vno quoq̄ bono dignus eſt, ſʒ ꝓportio q̄dā, atqʒ qđ idoneū ⌋ ſubaudi verbū. ſ. ⌊ ɔſideratur, ⌋ inter bonū, ⁊ euʒ, qui ip̄m hʒ, ⌊ vt armo℞ pulchritudo nō iuſto, ſed forti ɔſentanea eſt, ⁊ excellentes nuptię nō nuꝑ ditatis, ſed generoſis, ⌋ atq̄ nobilib⁹ cōſentaneę ſunt: tunc terminat ſuſpēſionē, ⁊ dicit, ⌊ ſi ergo cū ꝓbus fuerit, qđ cōgruit, non ɔſequit̄, indigna res eſt, ⌋ atq̄ ſtomachū faciens. ⁊ magis, ſi id improbus conſequatur.

De nuptijs: cui ɔpetāt.

℄ Et ſi peior cū meliore ɔtendat, ac maxie quidē in eodē. vn̄ id quoq̄ dictū eſt, Aiacis ꝟo Telamonide vitabat ɔgreſſuʒ, Juppiter. n. ei indignatus eſt, ꝙ cuʒ viro fortiore pugnaret. Si ꝟo nō, ēt ſi qualitercūq̄ peior cū meliore, veluti ſi muſicus cū iuſto. nam iuſtitia melior q̄ʒ muſica eſt. quibus igit̄ indignant̄, ⁊ quas ob res, ex his perſpicuum. hęc enim ⁊ huiuſmodi ſunt.

℄ Aſſignat quartū locū ab ipſa (vt ita dixerim) peioritate, ⁊ dicit. ⌊ Et ſi peior cū meliore cōtēdat, ac maxie quidē in eodē, ⌋ vt ſi timidus de re bellica cum viro forti, ⁊ nō ph̄s cū ph̄o de cognitione cauſa℞ re℞ nālium, nam ſi ita fieret, res indigna eſſet. ⁊ aſſignat exēplū, ⁊ dicit, ⌊ vn̄ id quoqʒ dictū eſt, ⌋ αιαντος δ᾽ε ελεεινε μαχην τελαμωνιαδας. ζευς γαρ οι νεμεσησεν, οτ᾽ αμεινονι φωτι μαχοιτο, ideſt, ⌊ Aiacis aūt vitabat cōgreſſuʒ Telamoniade, Juppiter eniʒ ei indignabat̄, ꝙ cum fortiore viro pugnaret. ⌋ nā ſic ɔtendere eſt ɔtēdere cū meliore. Et qꝛ peior ɔtēdere pōt cū meliore. ⁊ in eo in quo eſt peior, ⁊ in eo in quo non eſt peior, ideo dicit, ⌊ ſi ꝟo nō ⌋ .ſ. cōtendat in eo, in quo eſt peior, ⌊ ēt ſi ⌋ ſubaudi cōtēderit ⌊ qualitercūqʒ peior cū meliore, ⌋ nō erit res indigna. ⁊ affert exēpluʒ, ⁊ dicit, ⌊ veluti ſi muſicus ⌋ ſubaudi pugnaret ⌊ cū iuſto ⌋ vtrū muſica ſit melior iuſtitia, ⌊ nā ⌋ de hoc pōt pugnare, cū in hoc non ſit muſicus peior iuſto, vel ſalteʒ non p̄ſumit̄ peior, donec diſputet̄. aut ſit oībus pertritum. ⁊ iuſtus poſſet dicere ꝙ ſic, ⌊ nam iuſtitia melior q̄ʒ muſica eſt. ⌋ Sic igit̄ Juppiter ſtomachat̄ cū peior cōgredit̄ cū meliore in eo, in quo eſt peior. non aūt ſtomachabatur, cuʒ certat de eo, in quo non eſt peior.

℄ Ex quo pʒ ruſticū poſſe cōgredi cū nobili in duello, qm̄ licet nobilis ſit genere ruſtico maior, tn̄ in armis nō eſt maior. ⁊ ꝓpea pōt ruſticus cuʒ nobili pugnare. pōt ēt armis minor cū maiore certare pro veritate dilucidanda. qm̄ ruſticus in manifeſtatione veritatis non eſt minor nobili. nullus autē pōt in eo, in quo apte minor eſt, cōgredi cum maiore, potiſſimū cū minoritas ipſa ſit manifeſta. demū epilogat, ⁊ dicit, ⌊ quibus igit̄ indignant̄, ⁊ quas ob res, ex his perſpicuū, hęc enim ⁊ huiuſmodi ſunt, ⌋ quę. vʒ. dicta ſunt.

De duello.

℄ Circa ea q̄ dixit de minore ⁊ maiore collige minorē poſſe cōgredi cū maiore primo in eo, in quo nō eſt minor. potiſſimū ſi cōſtet in illo nō eſſe minorē. deinde pōt cōgredi in eo, in quo eſt minor, cuʒ nō fuerit notoria eius minoritas. hoc pacto ignobilis cōgredi pōt cū nobili. nā licet genere ſit minor, non tn̄ armis eſt minor. deinde dato ꝙ armis ſit minor, niſi minoritas ſit magna, atqʒ notoria: ſemper pōt ɔgredi.

De duello.

℄ Ipſi auteʒ indignabūdi ſunt, ſi maximis digni fuerint bonis, ⁊ ea poſſideāt. non eniʒ iuſtū eſt, vt nō ſimiles ſimilia cōſequantur.

℄ Cum dixiſſet quo mō affecti illi ſunt, quibus indignātur, nunc declarat, quo mō ſe hn̄t qui indignabūdi ſunt. ⁊ aſſignat primum locū, ⁊ dicit. ⌊ Ipſi autē indignabundi ſunt, ſi maximis digni fuerint bonis, ⁊ ea poſſideāt. ⌋ ac adepti ſint. naʒ ſi iſti vidēt alios non ſibi ſimiles, immo longe minores ſimilia bona poſſidere. quę ipſi poſſident, indignant̄, cuius rōnē affert, ⁊ dicit, ⌊ non eniʒ iuſtū eſt, vt nō ſimiles. ⌋ virtutibus ⁊ ſtudijs, ⌊ ſimilia ⌋ bona ⌊ conſequātur, ⌋ quę ipſi conſequuti ſunt. cū itaqʒ hoc non ſit iuſtum, indignabuntur erga eos.

℄ Deinde ſi cuʒ boni ſint, ſtudioſi quoq̄ ſūt, iudicāt nāq̄ probe, oderūtq̄ iniuſtum.

℄ Aſſignat ſcđm locū, ⁊ dicit. ⌊ Deinde ſi cū boni ſint ⌋ .ſ. ex natura, ⌊ ſtudioſi quoqʒ ſunt ⌋ ex habitu, nam hi indignatiui ſunt. ⁊ aſſignat rōnē. ⁊ dicit. ⌊ iudicāt nāqʒ ꝓbe, oderūtqʒ iniuſtaʒ, ⌋ q natura boni, habitu ſtudioſi ſunt, ⁊ quia iudicant probe, atqʒ oderunt iniuſtam erga indigne proſperantes indignabundi ſunt.

℄ Inſuꝑ ſi ambitioſi, quarūdāq̄ oꝑationuʒ appetētes, ac maxime ſi in his ambitioſi ſint, quę alij cum ſint indigni, tamē aſſequūtur.

℄ Aſſignat tertiū locum, ⁊ dicit. ⌊ Inſuper ſi ambitioſi ⌋ natura ſint, ⌊ quarūdamq̄ operationū ⌋ laudabiliuʒ ⌊ ap-

petẽtes,]bi ſunt indignabũdi,[ac maxime,ſi in his ambitioſi ſint,q̃ alij(cuꝫ ſint indigni)tñ aſſequunt̃.] homines enim appetentes honorari in aliquibus,ſi viderint indignos honorari in eis,indignantur.

¶ Et vniuerſal'r qui ſeipſos quibuſdam rebus dignos putant,quibus alios putãt indignos,illis indignantur, ⁊ horum cauſa.

¶ Reſumit quaſi quẽdã vl'ez locũ,⁊ dicit.[Et vl'r qui ſe ipſos quibuſdã rebus].ſ.honorificis[dignos putant,q̄bus alios putant indignos,illis indignant̃,⁊ horuꝫ cã] ſubaudi ſi iſti cõſequunt̃ ea,q̄bus illi ſe dignos putant.

¶ Quo circa ſeruiles, ⁊ praui, ⁊ honorẽ contendentes nõ ſunt indignatiui.cũ nihil hmõi ſit,quo ſe dignos eſſe arbitrentur.

¶ Ex his locis cõcludit, qui non ſunt dignatiui,⁊ dicit.[Quo circa ſeruiles, ⁊ praui,⁊ honoreꝫ cõtendentes nõ ſunt indignatiui,]cuius rõnẽ aſſignat,⁊ dicit,[cuꝫ nihil huiuſmodi ſit,quo ſe dignos eſſe arbitrentur,] cum pęnitus honores contendant.

¶ Ex his patet q̄bus in rebus ſi aduerſa vtũtur fortuna, ⁊ affligunt̃, aut nõ conſequunt̃, gaudere,aut abſqꜫ dolore eſſe congruit. naꝫ ex dictis,(quę ſint oppoſita)patet.

¶ Nunc ex dictis monſtrat cõtraria,vt de quibus,⁊ ꝑꝑ quę,⁊ qui hoĩes lętent̃,⁊ dicit,[ex his pꝫ, quibus in rebus,ſi aduerſa vtunt̃ fortuna,⁊ affligunt̃, aut non conſequũtur]quę volũt,[gaudere,aut abſqꝫ dolore eſſe cõgruit.]⁊ aſſignat rõnẽ,⁊ dicit,[naꝫ ex dictis quę ſint oppoſita,patet.] Si igit̃ habemus loca ꝑ quę ſcimus quo mõ ſe hñt illi,quibus indignamur, ⁊ loca ꝑ quę ſcimus res,ꝑ quas indignamur , ⁊ loca ꝑ quę ſcimus indignatiuos,ꝑ ꝯ̃ria loca ſciemus ꝯ̃ria.ſ. quo mõ ſe hñt illi,quib⁹ non indignamur,⁊ quę ſint res , per quas non indignamur,⁊ hoĩes,qui nõ ſunt indignatiui. cõtraria eniꝫ ꝑ cõtraria loca,⁊ conſiderationes innoteſcunt.

¶ Quare , ſi ⁊ iudices hmõi effecerit oꝛõ, ⁊ petentes,vt ſui miſereant̃, ⁊ in quibus miſereri, oſtendat indignos eſſe obtinere,dignos autẽ non obtinere,impoſſibile eſt miſereri.

¶ Ex his,quę dixit,aſſignat arteꝫ,⁊ dicit.[Quare ſi ⁊ iudices hmõi].ſ.indignatiuos[effecerit oꝛõ,⁊ potẽtes, vt ſui miſereant̃,]ideſt ⁊ aduerſarios,qui petũt,vt iudices ſui miſereant̃ etiã hmõi effecerimus.ſ.indignos miſerationis,[et]tertio[in quibus miſereri].ſ.volunt a iudicibus,[oſtendat]oratio aduerſarios illos[indignos eſſe obtinere,]immo autẽ oſtẽdat[dignos eẽ nõ obtinere,] cũ hęc tria per orationẽ pręparauerit,[impoſ'e eſt]iudices eoꝝ[miſereri.]orator ergo tria pręparare dꝫ,⁊ iudices ex dictis locis ad indignationem , ⁊ aduerſarios ex alijs locis ad indignitatem,⁊ res,in quibus miſereri volunt aduerſarij,ad incõgruitatẽ,atqꝫ indecentiã:oſtẽdẽdo eas non congruere aduerſarijs.nam cuꝫ hęc tria orator fecerit,iudices nõ miſerebunt̃. ꝙ ſi addat aliã viaꝫ, qua fiãt iuidi, declarãdo aduerſarios fieri ęq̄les ipſis ꝑ alia loca,ſi ipſi miſerebunt̃ eoꝝ ipoſ'e ẽ iudices miſeri.

¶ DE INVIDIA.

¶ Patet ẽt quib⁹ in rebus inuident, ⁊ quib⁹, ⁊ quo mõ ſe habẽtes:ſi quidẽ inuidia eſt dolor quidã,qui apparet erga ſimiles ꝑꝑ ꝓſperitatem eoruꝫ bonoꝝ , quę dicta ſunt,non,vt quicquam ſibi,ſed propter illos.

¶ Nũc agit de inuidia,⁊ dicit.[Pꝫ ẽt q̄b⁹ in reb⁹] hoĩes [inuidẽt]hoĩb⁹:q2 in bonis fortunę,[⁊ q̄b⁹].ſ.hoĩb⁹ inuidẽt,[⁊ quo mõ ſe hñtes].ſ.inuident. hęc tria patẽt, [ſi q̄dẽ iuidia eſt dolor q̄dã , q̄ apparet erga ſil'es,]⁊ ęq̄les, [ꝑꝑ ꝓſperitatẽ eoꝝ bonoꝝ,q̃ dcã ſunt,nõ vt quicquã] ſ.boni ꝯſequẽdi, vel mali fugiẽdi,[ſibi]accidat,[ſed ꝑꝑ illos,]vt.ſ.malũ eueniat eis:q̄bus inuidẽt. Inuidus eniꝫ dolet,q2 alteri bona iſunt.vellet eniꝫ ei, vt accidat malũ. naſcit̃ aũt inuidia(vt lib° p̊ diximus)ex eo,q2 hoĩes ſũt aĩalia ſuapte nã exceſſus cupida.cũ ergo hoĩes ſuos pares imaginant̃ ſe excedere, eiſqꝫ minores effici(cũ rõne recta nõ regulent̃)inuidi fiunt. dolorẽ aũt illuꝫ,quẽ inuidi hñt,poetę macreſcẽtiam appellãt. vnde Horatius, inuidus alterius macreſcit rebus opimis.

¶ Hi eniꝫ inuidebũt,quibus aut ſunt,aut vñr aliqui ſimiles. Similes ꝟo dico genere,cognatione,ętate,habitu,gloria ijs,quę ſunt.

¶ Cũ aſſignaſſet definitionẽ inuidię,exponit inuidẽtes ipſos,⁊ dicit.[Hi enĩ inuidebũt,q̄b⁹ aut ſunt,aut vñr aliqui ſil'es,]vel pares.nã ꝓuerbio dĩ inter pares eſt inuidia.deinde exponit ſil'es,⁊ dicit,[ſil'es ꝟo]ac pares[dico,genere,cognatione]ſiue ꝓpinquitate,[ętate, habitu] ſiue diſciplia,⁊ virtute, [gloria,]ac honore, [ijs,q̃ ſunt] ideſt ⁊ diuitijs,quę ſunt bona noſtra : quibus viuimus.

¶ Et ij ,quibus parum deeſt , ne oĩa teneant. Quo circa q̄ maxima , ⁊ q̄dẽ fęliciter gerũt, inuidi ſunt.cum putent oẽs ſua auferre. auferre φερειν ferre.

¶ Nũc aſſignat loca ꝑ ſpẽm,quoꝝ primũ affert,⁊ dicit. [Et]ſunt inuidi[ij q̄b⁹ parũ deeſt,ne oĩa teneãt]vt ſunt ditiſſimi,ꝑꝑea cõcludit,[quo circa q̄ maxĩa,] ⁊ p̃clariſſima,[⁊ q̄dẽ fęliciter gerũt,inuidi ſunt,] ⁊ aſſignat cãm,⁊ dicit,[cũ oẽs putẽt]oĩa[ſua]bona[auferre,]ſecũqꝫ ꝯ̃ferre. putãtes enĩ ꝙ oẽs hoĩes ſua bona ſecũ ferant,inuidi ſunt.Egidius verbũ auferre,qð gręce eſt φερειν, hẽbat fore,⁊ ꝑꝑea dixit ditiſſimos eẽ iuidos,q2 putãt oĩa fore ſua.nã credũt oĩa bona alioꝝ debere ſibi attribui. Quę ſnĩa vera eſt,ſed textus,quẽ habebat,nõ erat Ariſto.

¶ Et qui in aliqua re valde honorãtur ac maxime in ſapientia, ⁊ fęlicitate.

¶ Aſſignat ſcðm locũ,⁊ dicit. [Et qui in aliqua re valde honorant̃,]inuident eis,q̄ in eadẽ re honorant̃, [ac maxime]q̄ honorant̃[in ſapiẽtia, ⁊ fęlicitate.]dixit qui honorant̃ in ſapiẽtia,⁊ fęlicitate , ⁊ nõ dixit q̄ ſunt ſapientes,⁊ fęlices,qm̃ ſapiẽtes ⁊ fęlices(cũ ſint ſumma virtute pręditi)nõ inuident.põt aũt aliq̄s honorari in ſapientia ⁊ fęlicitate,qui non eſt ſapiens,nec fęlix.

¶ Et ambitioſi magis inuidẽt qꜫ nõ ãbitioſi.

¶ Aſſignat tertiũ locũ,⁊ dicit.[Et ambitioſi,]q̄ gręce φιλοτιμοι dicunt̃.i.honoris cupidi, [magis iuidẽt qꜫ nõ ambitioſi,]cã eſt,qm̃ inuidia ex eo eſt , q2 hoĩes volunt alios excedere.⁊ quia honor eſt ſignuꝫ excellentię,ideo ambitioſi ſunt inuidi.

¶ Et habiti ſapientes. Ambitioſi enim ſunt in ſapientia.

¶ Aſſignat quartũ locũ,⁊ dicit. [Et habiti ſapiẽtes]ſubaudi inuidi ſunt,cui⁹ rõnẽ affert,⁊ dicit,[ambitioſi eniꝫ ſunt in ſapiẽtia,]⁊ q2 ambitioſi ſunt in ſapiẽtia,iõ inuidi ſunt. Inuidia enim ſemꝑ comitat̃ honoris amorem.

¶ Et vniuerſaliter qui ex re aliqua gloriam quęrunt,de illa inuidi ſunt.

¶ Aſſignat

¶ Aſſignat locũ quintũ, ⁊ dicit. [Et vl'r qui ex re aliq̃ gloriã quęrunt, de illa inuidi ſunt.] cuius rõ eſt, qꝛ qui ex re aliqua gloriã quęrũt, volunt honorari in illa, ideo inuidi ſunt, ne aliȷ in eadem pariter honorentur.

¶ Et puſillanimi. quoniam eis magna omnia videntur.

¶ Aſſignat locũ 6m, ⁊ dicit. [Et puſillanimi] ſubaudi ſũt inuidi, [qm̃ eis magna oĩa videnť,] ⁊ ſic ſemper ab omnibus credunt excedi. Inuidia autẽ ex eo emergit, quia videtur vt aliȷ excellant.

¶ Bona ꝟo, de quibus inuidẽt, dicta ſunt. de quibuſcũqꝫ eniꝫ opibus famã, atqꝫ honoreꝫ quęrũt, gloriãqꝫ expetũt, ⁊ de fęliciter actis, de omnibus fere inuidia eſt.

¶ Cũ declaraſſet qui ſint inuidi, nunc exponit bona, ꝑ q̃ ſunt inuidi, ⁊ dicit. [Bona ꝟo de q̃bus] hoĩes [inuidẽt, dicta ſunt,] tñ explicat ꝑ partes, ⁊ dicit, [de q̃bus enim operibus famã, atqꝫ honoreꝫ quęrũt, gloriãqꝫ expetũt, ⁊ de fęliciter actis de oĩbus fere] his [inuidia eſt.] naꝫ in his bonis volũt videri excedere, atqꝫ in opinione eſſe, ꝙ cęteros excedant.

¶ Et potiſſimum ſi aut ipſi appetunt, aut putant ſe ea oportere hr̃e. aut ſi earuꝫ rerũ poſſeſſione ipſi paꝝ ſuperent, aut parũ deficiãt.

¶ Aſſignat locũ, per quẽ amplificať inuidia, ⁊ dicit. [Et potiſſimũ] ĩ illis, quę dicta ſunt, inuidia eſt, [ſi aut ipſi] ſ. inuidi [appetunt] ea, [aut putant ſe ea oportere hr̃e,] ſi ſubaudi velint excedere. [aut ſi eaꝝ rerum poſſeſſione ipſi parũ] alios [ſuperent, aut parũ deficiant,] ac ſuperẽtur. nã tunc ꝑꝑ ꝓximã paritatẽ magna oriť inuidia. vbi enim ambiguus eſt exceſſus, ibi magna cõtentio eſt de exceſſu: ⁊ ſic magna oriť inuidia. ꝑꝑ hanc cãꝫ nec nimiũ excedentes, nec nimiũ deficientes inuidẽt. Reges eniꝫ non inuidẽt ruſticis, nec ruſtici ph̃is, aut regibus, ſꝫ vbi fuerit paritas, aut certa, aut dubia, ibi inuidia cernitur.

¶ Patet autẽ ⁊ quibus inuidẽt. Simul eniꝫ dictuꝫ eſt. nam qui proximi ſunt ⁊ tẽpore ⁊ loco, ⁊ ętate, ⁊ gloria, his inuident. vñ illud dictũ eſt, qᷓ eniꝫ ꝓpinquũ ⁊ inuidere ſcit.

¶ Nunc quibus hoĩes ipſi inuidẽt, exponit, ⁊ dicit. [Patet aũt ⁊ quibus] ſ. hoĩes [ipſi inuident] i. quo mõ ſe habẽt illi, quibus inuidemus. [Simul eniꝫ] cũ ȷs, q̃ dicta ſunt de inuidẽtibus, ⁊ de reb⁹ ꝑ quas inuidemus, [dictũ eſt] ſubaudi de ȷs, quibus inuidemus. deinde exponit eos, ⁊ dicit, [naꝫ qui proximi ſunt ⁊ tẽpore,] veluti Plato cuꝫ Democrito, cũ quo proximus fuit tꝑe, ⁊ ꝓpterea poſtqꝫ ex libris Democriti excerpſit, quę ad rem ſuam faciebant, ob inuidiã libros illius cõbuſſit. [⁊ loco,] vt Põpeius ad Cęſarem, ⁊ Quintus Fabius maximus ad Scipionẽ. oẽs eni erant Romani. [⁊ ętate,] vt Themiſtocles cum Alcibiade, [⁊ gloria] vt Uirgilius cuꝫ Homero. certant eniꝫ de paritate glorię: [his inuident.] ꝓbat ꝑ ꝓuerbiũ, ⁊ dicit, [vnde illud dictũ eſt] το σηγγενες γαρ, και φθονειν επιςαται, id eſt, [qᷓ eniꝫ ꝓpinquũ] eſt [⁊ inuidere ſcit.] nã qui propinquũ eſt, inuidet eis, qui appropinquant, atqꝫ aſſimilantur ſibi in gloria, vel in cęteris, quę dicta ſunt.

¶ Et eis, cum quibus de honore contendũt. contẽdunt autem cum quibus diximus.

¶ Aſſignat ſcðꝫ locũ, ⁊ dicit. [Et] hoĩes inuidẽt [eis, cum q̃bus de honore ꝯtẽdunt. contẽdunt autem cũ quibus diximus] ſ. cũ propinquis tẽpore, loco, ętate, ⁊ gloria. ⁊ fortaſſe hic ſcðs locus cõtineť in primo, qui eſt vl'is.

¶ Cuꝫ ȷ́s ꝟo qui antea mille annis fuerunt, vel futuri ſunt, ⁊ cum mortuis nemo contẽdit. nec cum ȷ́s, qui apud colũnas Herculis ſunt. neqꝫ cum iȷs, a quibus vel ſuo, vel aliorum indicio multum putãt deficere, neqꝫ cũ ȷ́s, quos non paruꝫ excedere, ſimiliter ⁊ de aliȷs, ⁊ de talibus.

¶ Nunc exponit eos, ad quos nulla eſt inuidia. ſ. ꝑ loca ꝯtraria, ⁊ dicit. [Cũ ȷs ꝟo qui antea mille ãnis fuerũt, vel futuri ſunt, ⁊ cũ mortuis nemo contẽdit.] nõ igiť eſt inuidia. pꝫ per locũ ꝯtriũ, qꝛ ad eos eſt inuidia, qui ſunt nobis tꝑe ꝓpinqui. [neqꝫ cũ ȷs] contẽdimus, [qui apud colũnas Herculis ſunt,] pꝫ ẽt ꝑ locũ ꝯtriũ, qꝛ nõ ſunt loco ꝓpinqui. [neqꝫ cũ ȷs] ſubaudi contẽdunt, [a quib⁹ vel ſuo, vel alioꝝ iudicio multũ putant deficere,] ⁊ ſic non ꝯtẽdit miles cũ duce, [neqꝫ cũ ȷs, quos nõ parum excedere] putãt, ⁊ hoc pacto nõ contẽdit Cẽturio cuꝫ pedite priuato, ⁊ ſicuti diximus de ȷs, [ſil'r ⁊ de aliȷs] diſparibus, [⁊ de talibus] rebus per quas ſunt diſpares valde: ſubaudi dicẽdũ eſt. pꝫ hoc ꝑ locũ ꝯtrium, qꝛ, vt dicebať, ad eos eſt inuidia, qui ſunt nobis ꝓpinqui gloria: ⁊ honore. quare q̱ multũ excedit gloria, vel valde deficit, nõ inuidet eũ, a quo valde vel deficit, vel valde excedit.

¶ Qm̃ ꝟo cũ aduerſariȷs, ⁊ riualibus ⁊ vl'r cum ȷ́s, qui eadem cupiunt, de honore contendunt, neceſſe eſt his maxime inuidere. vnde dictum eſt figulus figulo.

¶ Nunc docet loca, vnde amplificeť ipſa inuidia, h̓ eſt, vñ aliqui ſunt, vt maxime eis inuideamus. ⁊ dicit. [Qm̃ ꝟo cum aduerſariȷs, ⁊ riualibus, ⁊ vl'r cum ȷs, qui eadẽ cupiunt] i. ⁊ vl'r cum ipſis cõpetitoribus hoĩes [de honore contẽdunt, neceſſe eſt his maxime inuidere, vñ dictũ eſt] ab Heſiodo, και κεραμευς κεραμει, ideſt [⁊ figulus figulo] ſubaudi inuidet, ⁊ faber fabro. non quidẽ quãtũ ad ſimilitudinẽ ꝓfeſſionis, ſed quo ad lucri cõpetentiã. certat eni figulus cũ figulo, vt illi⁹ lucra accipiat.

¶ Et ȷ́s, qui cito obtinuerunt, inuident, q̱ aut vix cõſecuti ſunt, aut nequaqꝫ cõſecuti ſunt.

¶ Aſſignat ſcðꝫ locũ, ⁊ dicit. [Et ȷs, q̱ cito obtinuerunt] ſua deſideria, q̃cũqꝫ ſint illa maxime ſubaudi [inuidẽt, qui aut vix] ſ. cũ difficultate [cõſequuti ſunt] quę ipſi cupiunt, [aut nequaqꝫ cõſequuti ſunt,] hoc pacto ingenio hebetes inuident ingenioſis. nam illi vel vix, vel nunqꝫ diſciplinam aſſequũtur, hi autem celeriter.

¶ Et ȷ́s, qui ſi poſſideãt, aut ſi perficiãt, ipſis opprobriũ eſt. nã ⁊ hi prope ſimiles ſunt. pꝫ eniꝫ eoꝝ cã bonũ ipſos non conſequi: q̃ res cum dolorem inferat, inuidiam mouet.

¶ Aſſignat tertiuꝫ locum, ⁊ dicit. [Et ȷs] hoĩes ſubaudi maxime inuident, qui ſi poſſideant, aut perficiant, [ipſis opprobrium eſt,] hoc pacto Pompeius Cęſari inuidebat, quoniam Cęſar volebat obtinere triumphum, quem prohibebat Pompeius. quare ſi Cęſar poſſideret, ⁊ perficeret effectũ triumphi, cum reſultabat in opprobriũ Pompei, iure Pompeius maxime Cęſari inuidebat. [nam ⁊ hi prope ſimiles ſunt,] non enim fuiſſet opprobrium Pompeio, ſi non fuiſſent prope ſimiles. Similiter cum certabant de imperio Romanorũ, Põ

peius maxime Cęſari inuidebat, cuius cauſaʒ aſſignat, ⁊ dicit, [patet eniʒ coꝝ cã] .ſ. cã Cęſaris [bonuʒ] .ſ. Romanum imperiũ [ipſos] .ſ. Põpeiuʒ non cõſequi. [quę res cuʒ dolorẽ inferat,] Pompeio, [inuidiã mouet.] ſic igitur maxime inuidemus ijs, qui ſi poſſideant, vel perficiant poſſeſſionẽ, nobis opprobriuʒ eſt. nã ⁊ hi nobis ꝓpe ſimiles, ac pares ſunt. ꝑꝑ hanc cãm fiũt ſeditiones in ciuitatibus: vt in libris politicoꝝ perſpicuum eſt.

¶ Et ijs, qui aut ea poſſident aut hñt, quę ipſos oportuit, aut quę ipſi aliqñ poſſidebant. quapropter iunioribus ſeniores inuident.

¶ Aſſignat quartũ locum, ⁊ dicit. [Et ijs] ſubaudi maxime inuidẽt hoies, [qui aut ea poſſident aut hñt, q̃ ipſos oportuit] .ſ. hr̃e, ac poſſidere, [aut quę ipſi aliqñ poſſidebant,] aſſignat exẽplũ, ⁊ dicit, [quapꝑ iunioribus ſeniores inuident,] qm̃ iuniores habent robur, ac vires, quę ſeniores aliquando habebant.

¶ Et qui multa ijs, qui pauca pro eadem re conſumpſerunt.

¶ Aſſignat quintuʒ locũ, ⁊ dicit. [Et qui multa ijs] maxime inuident, [qui pauca conſumpſerunt. pro eadem re] ſcilicet perficienda.

¶ Perſpicuũ ẽt iaʒ qbus iſti rebus gaudẽt, ⁊ quibus hoibus, qualiterqꝫ ſe hñtes. nam queadmodũ qui non hñt, dolent, ſi in cõtrarijs ſe habeant, voluptate afficientur.

¶ Dictum eſt ad inuidiã ſequi cõtrarios affectus, qꝛ dolor, ⁊ voluptas, cũ demõſtraſſet quo mõ ad inuidos ſequit̃ dolor, nũc demõſtrat loca, per quę inuidi gaudẽt, ⁊ dicit. [Perſpicuũ ẽt iam quibus] .ſ. rebꝰ [gaudent iſti] inuidi, [⁊ quibus hoibus] gaudẽt, [⁊ qualiter ſe hñtes] gaudeant, [nam] (vt inquit) [queadmodũ qui non hñt, dolent] ꝑꝑ inuidiã eoꝝ, qui hñt. [Si in ꝯrijs ſe habeãt] illi quibus inuidẽt .ſ. vt careant bonis, quę faciebant inuidiã, [voluptate afficient̃] inuidi ipſi. ſi enim propter diuitias nos inuidemus alicui, cui ille amiſerint bona, gaudebimus.

¶ Quare ſi ipſi quidẽ, vt ſic ſe habeãt, ꝓparẽtur, qui ꝟo rogãt, vt ſui miſereant̃, vel vt bonoꝝ aliqđ conſequantur, vel obtineãt, tales ſint, quales iam dicti: palam eſt, qm̃ miſericordiam non conſequentur a dominis.

¶ Nũc tradit artẽ, ⁊ dicit. [Quare ſi ipſi qdẽ] .ſ. iudices, ac dñi [vt ſic ſe hẽant,] quo mõ ſe hñt inuidẽtes, [pręparent̃] ex locis iaʒ dictis. [qui ꝟo rogãt] .i. aduerſarij, q rogãt iudices [vt ſui miſereant̃, vel vt bonoꝝ aliqđ] a dñis [cõſequant̃, vel obtineãt, tales ſint, quales iaʒ dicti] .ſ. qbus inuidemus, ẽt ex locis factis ad hoc, ⁊ ob dictas cãs, [palã eſt, qm̃] aduerſarij [miſericordiã non cõſequẽtur a dñis] hactenus de inuidia.

De indignatione.

¶ Qm̃ Ariſto. dixit indignationẽ eẽ bonã ac laudabilẽ, qꝛ attribuit̃ dijs, iõ dubitat̃ vtrũ indignatio ſit laudabilis. ⁊ vĩ ꝙ nõ, qm̃ (vt Cicero inqt in p̃mo veteris rhetoricę) idignatio eſt oĩo, ꝑ quã cõficit̃, vt in aliquẽ hoieʒ magnũ odium, aut in rem grauis offenſio cõcitet̃. Pręterea aſſignãs Cicero eodẽ loco drĩaʒ inter indignationẽ, ⁊ ꝯqueſtionẽ, dicit indignationẽ concitare motum ad iraʒ, cõqueſtionẽ ad miſericordiã. Si igit̃ indignatio concitat ad odiuʒ, ⁊ ad iram, non poterit eſſe laudabilis. deinde effectus indignationis ſunt murmuratio, ſuſurrus, ⁊ maledicentia. Sed iſti effectus ſunt illaudabiles. igitur indignatio etiam erit illaudabilis. demũ indignatio deſtruit miſericordiã, vt Ariſto. dixit, qꝛ opponit̃ ei. Pro declaratione dicendũ: aliter indignationẽ eſſe ſumptam a Cicerone, ⁊ aliter ab Ariſto. Cicero enim indignationem ad orationẽ ẽt amplificauit: Ariſt. ꝟo ſolũ ad effectũ. dixit eniʒ Cicero eẽ orationẽ, ꝑ quã ꝓuocat̃ iudex ad odiuʒ. Ariſt. ꝟo dixit indignationẽ eſſe dolorẽ ꝑꝑ bona indigne poſſeſſa: q̃ qs idigne poſſidet. Pręterea Cicero fuſe accepit pro oĩone, q̃ ꝓuocat vel ad odiuʒ, vel ad iram, vel ad iracũdiã. Ariſt. ſoluʒ pro affectu, q ꝯrius eſt miſericordię ſolũ rõne obiecti. quatenus miſericordia eſt de malis, indignatio autẽ de bonis. ⁊ qm̃ diuerſimode authores acceperũt, pʒ indignationẽ eo mõ, quo ipſaʒ accepit Ariſt. eẽ laudabilẽ. Tũc ad Ciceroneʒ pʒ id, qđ eſt dicendũ. nam ipſe alio mõ indignationẽ qꝫ Ariſto. accepit. cũ ꝟo dicit̃ murmurationẽ, ſuſurrũ, ⁊ maledicentiã eẽ effectus indignationis, falſuʒ eſt, qm̃ hi irę cauſę, vel ſpẽs ſunt, vt ſupꝛius diximus, vel (vt dicemus) ſunt effectus inuidię. vnde ſi indignationis aliquis effectus eſt, benedicẽtia eſt. qui eniʒ dicit aliquẽ prauũ indigne poſſidere bona, quę virtute pręditus non poſſidet, bene dicit. Hoc aũt eſt, qđ indignãs ſolet dicere. ⁊ ſi alia addit, non vt indignabundus addit, ſed vt iratus, vel alia paſſione affectus. Quod ꝟo vltimo dicebat̃, falſum eſt, qꝛ licʒ ſit de obiecto ꝯrio, non tamẽ deſtruit miſericordiã. niſi indignans putet mala, quę quis patitur, iuſte pati, ⁊ ſic letabit̃, vt dictũ eſt. hęc pauca de indignatiõe.

De inuidia.

¶ De inuidia ꝟo quęrit̃ p̃mo vtrũ inuidia ſit dolor de bonis alienis, vĩ ꝙ nõ. qm̃ ſilitudo non eſt cã doloris, ſed magis eſt cã voluptatis. ſʒ ſimilitudo eſt cã inuidię, vt Ariſto. dixit. nam qui proximi ſunt tẽpore, loco ⁊ reliqua, inuident. ſuperius etiã eodem capite dixit, hi enim inuidebunt, quibus aut ſunt quidẽ, aut vident̃ ſimiles. ⁊ expoſitiones poſtea ſimiles, dicit, ſimiles ꝟo dico genere, ꝓpinquitate, ⁊ reliqua. Quare inuidia nõ erit dolor. dicendũ doloris obiectũ eſſe propriuʒ malum, ⁊ qm̃ id, qđ eſt alienum bonũ, apprehendi põt, vt proprium malum, hac ratione de bono ipſo alieno dolor eſſe poterit. verũ de alieno bono eſſe poteſt dolor bifariã, aut cum quiſpiã doleat bono alieno, quatenus ſibi periculuʒ alicuius dãni ex illo imminet, veluti cuʒ hõ doleat ob ſui inimici exaltationẽ, timens ne ab illo dãnum accipiat. ⁊ hoc pacto dolor iſte non inuidia, ſed timoris effectꝰ eſt. vt ſuperius Ariſt. declarauit. aut de alieno bono poteſt dolor eſſe, quatenus illud bonũ exiſtimat̃ ꝓpriũ malũ. vtputa quatenus eſt diminutiuũ proprię glorię, vel excellentię. hoc pacto de alieno bono dolet inuidus. ꝑꝑea (vt Ariſto. dicebat) de illis bonis hoies inuidẽt, in quibus eſt gloria, ⁊ in quibus hoies amãt honorari, atqꝫ in opinione eẽ. tũc pʒ qd ſit inuidia, eſt eniʒ inuidia dolor de alieno bono, quatenus apprehẽdit̃ ſub ratione proprij mali. Inſuper pʒ obiectũ inuidię. eſt eniʒ obiectum inuidię alienũ bonũ app̃henſuʒ ſub rõne ꝓprij mali: qđ eſt diminutiuũ ꝓprię glorię. ꝑ hęc diluit̃ obiectum, qm̃ nõ eſt abſurdũ bonũ vnius app̃hẽdi, vt malũ alterius, ⁊ h̃ pacto lʒ inuidia ſit de bono, tñ eſt dolor de illo bono, quatenus app̃hẽdit̃ ſub rõne mali ꝓprij. Deinde q̃rit̃ quot modis dolor poteſt eẽ de alienis bonis, ⁊ quo mõ eſt laudabilis. dicẽdũ quatuor modis dolorẽ emergere in nobis ꝑꝑ aliena bona. primo qdeʒ q̃tenus aliqs dolet de alienis bonis, quatenus ex eis timet dãnũ ſibi aut ſuis futurum, ⁊ hoc pacto (vt diximus) dolor nõ eſt inuidia, ſed timor, ⁊ hoc mõ dolor de alienis bonis põt eſſe laudabilis. Scđo modo aliqs dolere põt de bono alterius, non quia ille bonuʒ tale habeat, ſed quia deeſt

ſibi,⁊ hic dolor (vt poſtea dicemus) eſt ęmulatio, q̄ ſi fuerit de bonis honeſtis(vt Ariſt.dicit)eſt laudabilis, ⁊ honeſta.Tertio mō aliqs dolere pōt de bono alteri⁹, quatenus illud bonū ille,cui accidit,indigne poſſidet,⁊ hꝰ dolor nō pōt oriri ex bonis honeſtis,quibus aliqs dicit̄ iuſtus,nec ex bonis,quę ſunt ſm naturā,vt ſuperius dictū eſt,ſed ex bonis fortunę,⁊ ex iis,quę dignis, ⁊ indignis accidere pn̄t.Et hic dolor dr̄ idignatio, quę ſm Ariſt.eſt laudabilis.Diximus ſm Ariſt.qm̄ Ariſto. cōſiderauit in hoc libro bona ipſa tēporalia ſm ſe,quatenus pn̄t magna videri eis,qui nō reſpiciūt bona ęterna.In libris ꝯo ethicoꝝ,cum loq̄retur de philautia,h̄ bona potius/dixit eē mala,tamē loquamur mō,vt homines,qui hęc putāt bona.hic igit̄ dolor laudabilis ē, vt nunc loqmur,qm̄ eſt iuſtus.Iuſte eni pbus dolet de bonis alterius idigne ac iniuſte poſſeſſis.Quarto mō dolemus de bonis alienis,quatenus alii excedunt nos in bonis,⁊ dolor hoc pacto inuidia eſt,ac ſūmopere vituperabilis.qm̄(vt Ariſto.dixit)q ſic dolet,eſt ſemper prauus,qm̄ dolet de eo.ſ.de bono ꝓximi,de quo gaudere debet.Ulterius q̄runt quot ſunt effectus inuidię, reſpōdent nōnulli effectus inuidię eſſe qnque,nam ex inuidia oriri volūt odiū, ſuſurrationez, detractionem, exultationē in aduerſis ꝓximi,⁊ afflictionē in ei⁹ ꝓſperitatibus,Uerū hoc qđ iſti dixerunt,Ariſto.nō expſſit, tamē eſt verū,qm̄ in ipſius inuidię motu,atq₃ conatu eſt aliqđ tāq₃ pncipiū,aliqđ tāq₃ medium,⁊ aliqđ tāq₃ finis.Principiū qdem eſt in ipſo iuidēre,vt diminuat gloriam eius,cui inuidet,quātum pōt.quę diminutio ſi fit in occulto,facit ſuſurrationez,ſi fit in apto,parit detractionem,mediū ꝯo eſt,qm̄ ſi aliquis intēdit alterius gloriā diminuere,⁊ pōt,hoc pacto naſcit̄ exultatio in aduerſis eius,cui inuidet.Si aūt non pōt,ſic erit afflictio in ꝓſperis.Finis deniq₃ eſt in ipſo odio,nā ſicuti bonum delectat,⁊ amorem efficit,ita dolor odium parit.Quare hoc,qđ iſti dixerūt,veriſſimum eſt.Sʒ dicere detractionē ⁊ ſuſurrum attinere ad iram. Dōm detractionē,⁊ ſuſurrū poſſe eſſe cauſas irę,⁊ effectus inuidię.Nō eniʒ eſt abſurdū caſdem res ad vnuʒ animi affectuʒ eē cauſas,ad alium aūt eſſe effectus.imo vn⁹ effectus poteſt eſſe cauſa alterius, vt amor cauſa eſt gratię.Hactenus de inuidia.

¶DE ÆMVLATIONE.

¶Quo modo aūt ſe habeant ęmulātes,⁊ in qbus,⁊ qbus,hinc erit manifeſtum.

¶Nunc de ęmulatiōe,quę gręce ζῆλος appellat̄,ꝓponit dicere illa tria,quę de vnoquoq₃ affectu diſſerenda eē ꝓpoſuit:⁊ dicit.[Quo mō aūt ſe habeant ęmulantes ⁊ in qbus].ſ.reb⁹ hoies ęmulētur hoib⁹[⁊ qb⁹].ſ.hoib⁹ ęmulemur,[hinc erit manifeſtum.]Hęc ſunt illa tria,q̄ de ęmulatione proponit.

¶Nam ſi ęmulatio dolor qdam eſt,qm̄ bona honorabilia,quę ipſe quoq₃ aſſequi poſſet,natura ſimilibus adeſſe videant̄,non qm̄ aliis,ſed qm̄ non ſibi quoq₃ inſunt,(ob quā rem ⁊ ꝓbuʒ qddam ęmulatio eſt,⁊ ꝓborū, inuidia ꝯo improbum,⁊ improborū,qppe cum ille qdem vt ad conſequēda bona ſe ꝑparet,emulatione cōcitat̄,hic autē ꝓpter inuidiā,primo impedimēto eſt:)neceſſe eſt eos eſſe ęmulatiuos,qui ſe iis bonis dignos arbitrantur,quę non habent.Nemo eniʒ exqrit ea,quę videntur impoſſibilia.

¶Sunt qui fecerūt differētiaʒ inter ęmulari,⁊ imitari, ꝙ imitatio ſimplex ſit,⁊ liuorem non admittat.Emulatio autē habet qdem imitādi ſtudiuʒ,ſed cum malitię operatione.Hāc Cicero definit,ꝙ ſit ęgritudo animi, cū alius potiat̄ ea re,quā tu cōcupiueris,tu autē ipſe careas.Hęc cū inuidia affinitate quadam tenet̄.Męret etiā alieno bono.⁊ qa id concupiuerit,iniquo aīo fert alium ante ſe eiuſdē boni fuiſſe competem.ꝓinde aut eripere nitit̄,aut aliqua ex pte minuere,aut gloriaʒ ipſaʒ ſibi vēdicare.Eſt etiā nōnunq₃ ęmulatio eiuſdē rei ſtudiuʒ ex imitatione q̄dam,ac ſilitudine,nō autem ex inuidia.vt cū dicimus Theſeū geſta Herculis ęmulatuʒ fuiſſe.tūc nō vituperāda eſt ęmulatio,ſed laudāda, ſi virtutes,bonas artes,rectaſq₃ actiōes imitat̄.¶Hac opinione ductus Cicero qū apud Cęſarē p.M.Marcelli reſtitutione oraret:dixit illū ęmulū,atq₃ imitatorem ſtudioꝝ ſuoꝝ extitiſſe.eiuſmodi ęmulatio nō mō in ſtudiis bonarū artiū perutilis eſt,ſed etiā regib⁹,imperatoribuſq₃ ꝑnęceſſaria.Pręhet eni quaſi exemplar qđdam agendę vitę,regendiq₃ imperii.Nam ſicut Ariſtoteles Platonē pceptorem ſuū,⁊ veterem academiā ſibi ad imitādum ꝓpoſuit,vt in mediocritate virtutez poneret,⁊ ſicut Cicero in dicēdo Demoſthenē,cui⁹ dicendi virtutes imitaret̄,⁊ Uirgilius Homerū,Plaut⁹ Epicarmuʒ ſiculum,Gallus euphoriona Chalcidēſem elegiacuʒ poetam,cuius in buccolicis meminit Uirgilius,ſic reges,imperatores,ac duces efficere debent,vt in pace quaſi virtutū ęmuli Euagorā,Ageſilaū,Numā imitētur:in bello autē Camillum,Scipionē,Cęſarem, Alexādrum,aut pclaros alios quoſq₃,quoꝝ qdeʒ ęmulatio quaſi optimi exēplaris inſtar illos ad ꝑfectę laudis,ac glorię cumulū perducet,ęmulatio nōnūq₃ compellit ad maioꝝ ꝓuocationem.Uñ in fabulis ſcribunt poetę Marſyaʒ Celenū ab Apolline ſuperatuʒ ſcythico flagello grauiter fuiſſe cęſum.Et Thamyrā Odryſium a muſis,quas ad citharę certamē ꝓuocauerat,nō modo victū,ſed excęcatū fuiſſe,illiuſq₃ citheram in barulā fuiſſe cognominatum.Hęc de ęmulatione reperimus apud Latinos,Ariſt.tñ,ęmulationem,quę ζῆλος dicit̄ a gręcis,Aliter definit.⁊ loquens ſuſpenſiue vſq₃ ibi.[Neceſſe eſt]pmo definit eam,⁊ dicit.[Nā ſi ęmulatio dolor quidaʒ eſt,qm̄ bona honorabilia, quę ipſe quoq₃ aſſeq poſſet,natura ſilibus ad eſſe videant̄,non qm̄ aliis,ſed qm̄ non ſibi quoq₃ inſunt.]Hęc eſt definitio.dixit autē dolor,quatenus vt ipſemet ſe expoſuit, ęmulator dolet,non qa bona illa inſunt alteri,ſʒ qa nō ſibi inſunt.ꝓpter quā particulā ſubiūgit differētiaʒ iter ęmulationē,⁊ inuidiā,⁊ dicit.[Ob quā rem ⁊ ꝓbum qdem ęmulatio eſt,⁊ ꝓboꝝ:]⁊ h̄ ſi bona illa fuerint honeſta.[inuidia ꝯo iprobuʒ,⁊ iproboꝝ.]cui⁹ rōneʒ aſſignat:⁊ dicit.[Quippe cū ille qdem].ſ.ęmulator,[vt ad ꝯſequēda bona].ſ.honeſta[ſe ꝑparet,ęmulatione cōcitat̄,hic autē].ſ.inuidus[ꝓpter inuidiā ꝓximo impedimēto eſt,]ne ſuū cōſequatur finē,hac definitiōe propoſita,exponit ęmulatiuos ꝑ gn̄alem locuʒ,⁊ terminat ſuſpēſionem:⁊ dicit.[Neceſſe eſt eos eē ęmulatiuos, qui ſe iis bonis dignos arbitrant̄,quę non hn̄t,]⁊ alii hn̄t, modo ſit poſſibile ea habere,qđ addēdū eſt,cui⁹ rōneʒ dicit.[Nemo enim exquirit ea].ſ.bona,[quę videntur impoſſibilia.]Hęc gn̄atim de ęmulatiuis.

¶Iccirco iuuenes atq₃ magnanimi hꝰ ſunt.

¶Nunc ꝑ ſpēm aſſignat loca,quoꝝ primuʒ affert:⁊ di

Cicero tuſculanaꝝ q̄ſtionuʒ lib.4.

De imitatorībus.

cit.[Jccirco iuuenes,atq; magnanimi hm̄oi ſunt.]ſcʒ ęmulatiui.quoniã hi ſperant ſe hꝰ bona obtinere.Senes ꝟo,ꝛ puſillanimi non,quia tales nihil ſe obtinere ſperant.

¶ Et qui ea bona habẽt,q̄bus p̄clari viri digni ſunt.Hęc autẽ ſunt diuitię,multoꝝ gratia,principatus,ꝛ hm̄oi,quaſi eni ſuũ ſit bonos eſſe.ꝛ qm̄ hęc bona ꝯueniũt ijs,qui boni ſunt,ꝓpter illa ęmulatiui ſunt.

¶ Aſſignat 2m locum,ꝛ dicit.[Et qui ea bona habent,] vel apti ſunt hr̄e,[quibus pręclari digni ſunt,]hi ęmulatiui ſunt.exponit autẽ hęc bona:ꝛ dicit.[Hęc autem ſunt]diuitię,[multoꝝ gratia,]ꝛ amicitia,[principatꝰ,ꝛ hꝰ,]aſſignat rõnem quare qui hęc habẽt,ſunt ęmulatiui,ꝛ dicit.Dico hos eẽ ęmulatiuos[quaſi ſuũ ſit,]ꝛ nullius alterius[bonos].i.p̄claros[eſſe]ꝛ habere hęc bona.cum eni iſti putant oia eſſe ſua,ꝛ ſuum eẽ p̄claros videri,ęmulãtur alijs,qui ſunt vel euadũt p̄clari. ¶ Quo ꝟo ad rem attinet,hęc bona dicũtur,non q̄a ſoli p̄clari ea hñt,qm̄ ẽt praui hoies ea hñt,ꝛ q̄dẽ plerũq;.Sʒ dicunt̃ talia,q̄a nõ eſt dignũ ea hr̄e,niſi p̄claros hoies.

¶ Et quos cęteri dignos arbitrantur.

¶ Aſſignãt 3m locum:ꝛ dicit.[Et]ſunt ſubaudi ęmulatiui illi,[quos cęteri dignos arbitrant̃.]Hi eni ꝓpter honorẽ ſibi tributum a cęteris,nollent alios eſſe honoratos,ꝛ ſic ſunt ęmulatiui eorum,qui honorantur.

¶ Et quoꝝ maiores,aut cognati,aut domeſtici,aut gens,aut p̄ria p̄clara,ij de his ęmulatiui ſunt.Sua enim hęc putant, ꝛ ſe his eſſe dignos.

¶ Aſſignat 4m locuʒ,ꝛ dicit.[Et quoꝝ maiores,aut cognati,aut domeſtici,aut gens,aut patria p̄clara,ij ſunt ęmulatiui,ꝛ de his bonis]honorabilibus,quę ſuperius expoſita ſunt.ꝛ aſſignat eã rõnem:ꝛ dicit.[Sua eniʒ hꝰ putant,]ꝛ nulliꝰ alterius,[ꝛ ſe].ſ.ſolos[his].ſ.bonis honorabilibus[eẽ dignos,]ideo ꝑꝑ ſingularitatẽ poſſeſſiõis quã cupiũt,ſunt eoꝝ ȩelotypi:atq; ęmulatiui.

¶ Si aũt ſunt honorabilia bona ęmulabilia, neceſſe eſt virtutes quoq; hm̄oi eſſe.

¶ Cũ dixiſſet de ęmulatiuis,nũc de bonis ęmulabilibꝰ aſſignat loca,quoꝝ p̄muʒ affert,ꝛ dicit.[Si autẽ honorabilia bona ſunt ęmulabilia,]vt ſuperius dictum eſt.[Neceſſe eſt virtutes quoq; hꝰ eſſe].ſ.ęmulabiles. naʒ in his potiſſimum honor ſignificatur,cũ honor ſit virtutum pręmium.

¶ Et quęcũq; alijs vtilia,ꝛ ad benefaciẽdũ apta ſunt.Benefacientes enim atq; probos honorant.

¶ Aſſignat 2m:ꝛ dicit.[Et]ſunt ęmulabilia[q̄cũq; alijs vtilia,ꝛ ad benefaciẽdum apta ſunt,]vt potẽtia,principatus,ꝛ amicitia,ꝛ aſſignat cauſaʒ:ꝛ dicit.[Benefaciẽtes enim atq; probos honorant]ſimil'r igitur per locũ a ꝯiugatis bona ad bñfaciẽdũ apta ſunt honorabilia.

¶ Et ea bona,q̄bus ꝓximi fruuntur,vt diuitię,ac forma,magis q̄ ſanitas.

¶ Aſſignat 3m locum:ꝛ dicit.[Et ea bona]ſunt ęmulabilia,[q̄bus ꝓximi fruuntur,vt diuitię,ac forma,]ꝛ ſanitas,his eni oĩbus fruimur,verum diuitijs,ꝛ forma fruimur magis q̄ ſanitate.Nam ſanitate aliena non fruimur,ſed alienis diuitijs,atq; aliena pulchritudine bene fruimur.

¶ Manifeſtũ autẽ eſt,ꝛ qui ſunt ęmulatione digni.Sũt eniʒ qui hęc,taliaq; poſſidẽt, veluti fortitudinem,ſapiẽtiam,principatuʒ. Nam principes multis benefacere pñt,duces,oratores oẽs,qui talia poſſunt.

¶ Cuʒ dixiſſet de bonis ęmulabilibus,nũc dicit de ijs,qui ſunt ęmulatione digni,ꝛ aſſignat p̄mum locuʒ:ꝛ dicit.[Manifeſtũ auteʒ eſt ꝛ qui ſunt ęmulatione digni, ſunt eni qui hęc taliaq;]bona vtilia,ꝛ ad bñfaciẽdum apta[poſſident,veluti fortitudinẽ,ſapientiam, p̄ncipatum,]ꝛ aſſignat rõnem:ꝛ dicit.[Naʒ p̄ncipes multis benefacere poſſunt duces]etiã qui milites gubernãt,[oratores oẽs qui talia poſſunt,]oẽs eni hi honorant̃,ergo ꝛ bona q̄bus hi tales ſunt,ẽt honorabilia ſunt.

¶ Et quibus vellent multi ſil'es eẽ,aut multi noti,aut amici multi, aut quos multi admirant̃,aut quos ipſi admirantur.

¶ Aſſignat 2m locum:ꝛ dicit.[Et]ſubaudi illi ſunt ęmulatione digni,[q̄bus vellent multi ſil'es eſſe]ꝓpter illoruʒ excellẽtiã,[aut]q̄bus vellẽt ſimiles eẽ[multi noti] digniq; ęmulatiõe.[aut]q̄bus[multi amici]ſunt,[aut] illi[quos multi admirantur,aut quos ipſi].ſ.q̄ admiratione digni ſunt,[admirantur,]omnes eni tales ꝓpter excellentiam ſunt ęmulatione digni.

¶ Et quoꝝ laudes,atq; decantationes vel a poetis,vel ab hiſtoriographis dicũtur.

¶ Aſſignat 3m locum:ꝛ dicit.[Et]illi ſunt ęmulatiõe digni,[quoꝝ laudes,atq; decantationes,vel a poetis,vel ab hiſtoriographis dicunt̃.]hoc pacto ęmulatione dignus erat Achilles,apud Alexãdrũ,nã Achillis laudes cecinit Homerus:qđ deſiderauerat Alexander.

¶ Deſpiciũt auteʒ ꝯtrarios. Deſpectus eni ęmulationi contrarium eſt,ꝛ ęmulari ei,qđ eſt deſpicere.

¶ Nũc agit de deſpectu,qui eſt ꝯ̃rium ęmulationi,ꝛ primo exponit deſpiciẽda:ꝛ dicit.[Deſpiciũt autẽ contrarios].ſ.ea,quę nõ ſunt ęmulatione digna,ꝛ aſſignat cauſaʒ:ꝛ dicit.[Deſpectus eni ęmulationi ꝯ̃rium eſt:ꝛ ęmulari ei,qđ eſt deſpicere.]ergo illa,quę ſunt cõtraria eis, de q̄bus diximus,deſpiciẽda ſunt. ¶ Quo ꝟo ad rẽ attinet,ęmulatio eſt cõtraria inuidię quo ad modũ ſe habendi,nã inuidus dolet de bonis alienis,nõ ꝛ excellãt alios,ſed vt deſtruant̃ alij.Emulus ꝟo dolet de bonis alienis,vt alios excellat.Quo ꝟo ad rõnẽ obiecti,ęmulatio cõtraria eſt deſpectui,nam ęmulatio eſt de bonis excellẽtibus.Deſpectus vel nõ de bonis,vel nõ de bonis excellẽtibus.etiã lʒ deſpectus ſit vna cauſarum irę, tamẽ poteſt eſſe affectus ꝯtrarius ęmulationi.nã vnus affectus eſſe poteſt cauſa alterius.

¶ Neceſſe eſt autẽ qui ita ſe habent,vt alios ęmulẽtur:aut,vt ipſi ęmulatione digni ſint, eorum deſpectores eſſe.

¶ Cum expoſuiſſet deſpicienda,nũc exponit deſpectiuos:ꝛ dicit.[Neceſſe eſt autẽ,qui ita ſe habẽt,vt alios ęmulent̃].ſ.qui ſunt honorabiles,[aut vt ipſi ęmulatione digni ſint,eoꝝ deſpectores eſſe]ſubaudi,qui nec ſũt honorabiles,nec digni ęmulatione. Quare honorabiles,atq; ęmulatione digni deſpectiui ſunt,eoꝝ,qui nec ſunt honorabiles,nec ęmulatione digni.

¶ Et eos,q̄ mala habẽt cõtraria bonis ęmu-

labilibus. Quapꝑ ſepe numero deſpiciunt fortunatos, cũ abſqꝫ honorabilibꝰ bonis adeſt eis fortuna. Quibus igitur rebus affectꝰ fiunt, ⁊ quibus diſſoluuntur, ⁊ ex ꝗbus perſuaſiones fiunt, dictum eſt.

¶ Aſſignat nũc deſpectibiles: ⁊ dicit. [Et eos] .ſ. deſpectiui deſpiciunt, [qui mala habẽt cõtraria bonis emulabilibus,] vt vitia, que virtutibus cõtraria ſunt. Et hoc ꝓbat quaſi a ſigno: ⁊ dic̃. [Quapꝑ ſepe numero deſpiciũt fortunatos, cũ abſqꝫ honorabilibꝰ bonis adeſt eis fortuna.] Cũ eniꝫ videmus diuites, aut ſtolidos, aut prauos, ſolemus eos appellare aureuꝫ vellus, vel aliqꝺ tale. Tũc epilogat: ⁊ dicit. [Quibus igit̃ rebꝰ affectꝰ fiũt.] ſcꝫ in nobis, [⁊ ꝗbus diſſoluũtur, ⁊ ex ꝗbus] .ſ. locis [ꝑſuaſiones fiũt, dictũ eſt,] De arte ꝟo dicamus, (de qua Ariſt. nõ dixit, ꝗa voluit ita de ea eſſe dicẽdũ, vt dictuꝫ eſt de alijs,) ꝙ orator (cũ opus fuerit) auditores eo mõ preparare dꝫ, quo ſe habẽt emulatiui, nos ꝟo, vel eos, quibus fauemus, ꝑparare mõ, quo hi ſe habent, qui digni emulatiõe ſunt. ⁊ hec vtraqꝫ ex rebus ꝗbus alij ſũt emulatiui, alij ꝟo emulatione digni, ⁊ per loca, que ab his accipiũtur. Sic eni auditores emulatores, eos ꝟo, quibus fauemus emulatiõe dignos efficiemus. Ex his pꝫ duo eſſe ꝑnecesſaria ad inducẽdum auditores ad affectus, ꝑmo ꝑparare auditores eo mõ, eaqꝫ diſpõne, ac ꝑparatione, qua ſe habẽt, qui ſunt in affectu. Scdo preparare eos, ꝗbus volumꝰ, vt auditores ſe habeãt in affectu. Uerũ hec duo tribus ꝑficiũtur, nã opꝫ ſcire ꝑ loca ſua quo mõ ſe hꝫ qui afficit̃, ⁊ quo mõ ſe hꝫ ille, cui afficit̃, ⁊ que ſunt .ſ. res ꝗbus ille ꝗdem afficit̃, hic auteꝫ eſt cui afficit̃. ⁊ hec oĩa ſuis locis, ac cõſiderationibꝰ: vt diximus. Illud tamẽ attendẽduꝫ nõ ſempꝑ ſufficere auditores mouere ad vnũ affectuꝫ: ꝓpterea ad tot mouẽdum eſt, ad quot mouere opus eſt: qꝺ fieri poſſe pꝫ aggregando oẽs, ſingulaſqꝫ artes, oĩa ſingulaqꝫ loca, de ꝗbus dictum eſt. Nec hec ars, que docet iudices mouere ad affectus, vtilis eſt generi iudiciali tm̃, cui ꝑeſt iudex, ſed ceteris oĩbus, preſertim deliberationibus publicis, atqꝫ priuatis. Orator ad bonũ publicũ atqꝫ priuatũ ex hac mouẽdi arte poterit iratos aĩos ſedare, ⁊ ad irã inducere. Inimicos conciliares, atqꝫ diſſoluere, poterit ⁊ potẽtes ad timorem ducere, qui interdum nec deos timẽt. Inſuper timẽtes ad fiduciã, atqꝫ audaciã cõmouere: qꝺ bellicis diſciplinis valde vtile videt̃. poterit inuerecũdos ad verecũdiaꝫ, ⁊ verecũdos ad inuerecũdiã ẽt impellere. Preterea poterit reducere ingratos, qui beneficia acceperũt, ad gratiarũ actiões. Ad hec viros ad cõmiſerationẽ, ⁊ pro arbitrio miſericordiã tollere, ⁊ indignationẽ inducere. Ad inuidiã concitare, ⁊ ad emulationeꝫ trahere. Poterit deniqꝫ ſi opus fuerit hec oĩa ſimul facere, aut q̃dam, aut vnum, aut ꝓ arbitrio hec tollere, mõ orator (vt diximus) ſciat quo mõ ſe habeãt, ꝗ in affectu ſunt, ⁊ quo mõ ſe habeãt illi, cõtra quos ſunt in affectu, ⁊ que, quotqꝫ res ſint, ꝗbus vtriqꝫ diſponũtur. ꝑparando eniꝫ vtroſqꝫ ex rebus hꝭ, orator perſuaſit. Hactenus de vl'i arte afficiendi. ¶ Egit igit̃ Ariſto. de ira, ⁊ mãſuetudine, de amore ⁊ odio, de timore ⁊ fiducia, de verecũdia ⁊ inuerecũdia, de gratia referẽda ⁊ ingratitudine, de miſericordia ⁊ indignatiõe, de inuidia ⁊ emulatione, ⁊ deſpectu. ¶ Mirũ eſt cur de ſpe, atqꝫ deſperatione nõ dixerit. Uerũ anteq̃ꝫ de ſpe, atqꝫ deſperatione diſſerit̃, q̃ritur vtrũ emulatio ꝓpter bona tẽporalia ſit ſempꝑ bona. videt̃ ꝙ ſic, nam ſi emulatio ſit dolor de bono alterius, nõ qm̃ alius hꝫ illud bonum, ſed qm̃ nobis deeſt bonũ illiuſmodi. modo hoc videt̃ oĩno laudabile. igit̃ emulatio eſt ſempꝑ laudabilis. Dicendũ emulationẽ interdum eẽ ꝓpter bona honeſta, ⁊ hec emulatio ſempꝑ eſt bona, atqꝫ laudabilis. Interdũ eſt ꝓpter bona tẽporalia, ⁊ hec põt eẽ aliquãdo laudabilis, aliquãdo illaudabilis. Si eni fuerit ꝓpter bona tẽporalia nõ ordinãdo ea ad bona honeſta: ſed in eis finẽ vltimum cõſtituẽdo, hec emulatio nõ ſoluꝫ nõ eſt bona, ſed deteſtabilis. Preterea ſi fuerit ordinãdo bona temporalia ad bona honeſta, ſi longe plura fuerint, q̃ꝫ pro bonis honeſtis fuerint neceſſaria, etiã emulatio vituperabilis eſt. At ſi fuerit ꝓpter bona tẽporalia ordinãdo ea ad bona honeſta ea ratiõe, qua opus eſt, hec emulatio eſt laudabilis, ⁊ optima. Poſt hoc de ſpe diſſerẽdũ, ⁊ ꝑmo de eius definitione, ⁊ dicẽdũ ſpeꝫ eẽ expectationem boni, futuri, ardui, poſſibilis, requirit̃ eni ꝑmo ad rõnem ſpei, vt ſit expectatio ⁊ per hoc differt ab ira, q̃ eſt imaginatio vlciſcendi. Scdo, vt quod nos imaginamur adipiſci, atqꝫ expectamus ſit bonũ, qm̃ nõ eſt ſpecies, niſi de bono, ⁊ per hoc differt ſpes a timore: ꝗ eſt de malo. Tertio/ vt ſit futurũ, non eni ſpes eſt de ꝑſenti iam habito, ⁊ ꝑ hoc ſpes a gaudio differt, qꝺ eſt de preſenti bono. Quarto/ vt illud ſit arduũ, ⁊ cuꝫ difficultate adipiſcibile: nõ eni aliꝗs dicit̃ ſperare minimuꝫ, qꝺ ſtatim in ſua poteſtate habere põt. Et ꝑ hoc ſpes differt a deſiderio, qꝺ eſt de futuro bono abſolute. Quĩto/ vt illud bonũ ſit poſſibile acꝗri, nemo eni ſperat id, qꝺ acꝗrere non põt. ⁊ ꝑ hoc ſpes differt a deſperatiõe dĩt. Eſt igitur ſpes expectatio boni futuri ardui, poſſibilis, ⁊ qꝛ ſm̃ hanc definitionẽ videt̃ ſpes ꝑtinere ad vim cognitiuam, nã ſi ſpes eſt expectatio, cũ expectatio videatur ad vim cognitiuã attinere, cuius eſt expectare, tũc videret̃ ſpes non ad appetitiuã, ſed ad cognitiuaꝫ attinere, cuius ꝯrium pꝫ, qm̃ eſt de bono, qꝺ eſt obiectũ appetitiue virtutis. Propterea aliter ſpes definiri põt, vt ſpes ſit motus appetitiue virtutis cõſequẽs apꝑhenſionem boni futuri ardui, poſſibilis adipiſci. Sꝫ qm̃ ꝑma deffinitio ẽt laudat̃ a viris optimis, ideo põt dici ſpem eſſe expectationẽ ꝓpter inſpectionẽ virtutis cognitiue, que precedit. Nõ eni põt eſſe appetitio boni, niſi illud ꝑdemonſtret̃ a virtute cognitiua. Deinde declaremus quo mõ ſpes ſe habeat cũ amore, ⁊ dicamus ſpeꝫ duo reſpicere poſſe, bonũ ſperabile, vt ꝓpriuꝫ obiectuꝫ, ⁊ id per qꝺ ſit nobis aliꝗd poſſibile, vt iuuans ad ꝯſequendum ꝓprium obiectũ. Cũ eniꝫ bonũ ſperabile ſit arduũ poſſibile. Arduũ autẽ aliqñ ſit nobis poſſibile, non ꝑ nos, ſꝫ per aliud, ideo ſpes q̃tenus reſpicit bonũ ſperabile, vt ſic ſpes ab amore ꝓficiſcitur. qm̃ non eſt ſpes niſi de bono amato. Quatenus ꝟo ſpes reſpicit eũ, per quẽ illud arduum ſit nobis poſſibile, vt ſic amor ꝓficiſcit̃ a ſpe, ꝗa eni ſperamus per aliquẽ nobis poſſe bonum adeſſe, mouemur in ip̃m, ſicuti in bonũ noſtrum. ⁊ ſic incipimus ip̃m amare. ꝗ hoc pacto amor a ſpe ꝓficiſcit̃. Declaremus inſuꝑ ſpem ꝑmouere ad agẽdum, ꝑmo rõne ſui obiecti, qꝺ eſt bonum arduuꝫ poſſibile. exiſtimatio eniꝫ ardui mouet ad attentionem: exiſtimatio poſſibilis nõ retardat conatuꝫ, ⁊ ita hõ ꝓpter ſpem attẽte agit. Deinde rõne ſui effectus. ſpes eni (vt diximus) delectationẽ facit. At delectatio iuuat actionẽ, vt perſpicuũ ẽ. Quare ꝓpter hec duo ſpes ꝑmouere videt̃ ad agẽduꝫ. Ex ꝗbus pꝫ ꝗd ſit deſperatio. eſt eni carẽtia expectationis boni futuri, ꝓpter impoſſi'itateꝫ adipſcẽdi. hec de affectibus, deqꝫ arte mouẽdi ad affectũ. Tacuit tñ Ariſt. declarationẽ ſpei, atqꝫ deſperatiõis, qm̃ nõ ita neceſſarij affectꝰ vr̃ ad ꝑſuadẽdũ, ſicuti ceteri, de ꝗbꝰ dixit.

Affectꝰ d ꝗbꝰ egit Ari.

De emulatione digreſſio.

Digreſſio de ſpe ⁊ deſperatione.

Deſperatio.

¶DE ARTE PERSVADENDI IVVENIBVS.

¶Mores autem (quales quidam ſint) ⁊ affectus, ⁊ habitus, ⁊ ętates, ⁊ fortunas dicamus poſt hęc.

¶Qm̃ orator non tantũ morata vel affecta orõne ꝑſuadet, ſed etiã accõmodata ad ꝑſonaꝫ ꝓ more, atqꝫ ętate, fortunaqꝫ, nã alia perſuaſio iuueni, alia ſeni, alia viro, inſuꝑ alia nobilibus, alia diuitibus, alia potẽtibus fortunatiſqꝫ ipſis accõmodatur, iccirco de locis perſuadẽdi pro diuerſitate hoꝝ dicendũ eſt, nec ab rõne. nã quẽadmodũ affectus euariant iudiciuꝫ, ita quoqꝫ mores, ⁊ q̃ hęc ſequũtur ꝓponit igitur intẽtionem ſuam, ⁊ dicit. [Mores autẽ dicamus poſt hęc, q̃les qdam ſint, ⁊ affectus, ⁊ habitus, ⁊ ętates, ⁊ fortunas] etiaꝫ dicamus poſt hęc. dicamus qdem mores. ſ. qui ſequunẽ ętates ⁊ fortunas, affectus vo dicamus ſolũ: vt cognoſcatur differentia inter mores, qui ſequũtur hęc, ⁊ affectus, qui ſequũtur propria obiecta.

¶Dico autẽ affectus quidẽꝫ iram cupiditatem, cęteraqꝫ hmõi de qbus prius diximus, habitus vo virtutes ac vitia: de qbus etiaꝫ dictũ eſt prius, ⁊ ad hęc quę ſinguli eligũt, quorũqꝫ actiui ſunt. Ętates vo ſunt iuuentus ⁊ virilitas, ⁊ ſenectus. Fortunã aũt appello nobilitatem, ⁊ diuitias, ⁊ potentiaꝫ, ⁊ horum contraria. Uniuerſaliterqꝫ ſecũdaꝫ ⁊ aduerſam fortunam.

¶Cuꝫ ꝓpoſuiſſet dicere quaſi oĩa, per quę ꝑſuadet orator p̃ter rem, nunc declarat quę ſunt expoſita, ⁊ ea, q̃ reſtat exponere, vt. vꝫ. habeatur differẽtia eoꝝ, quę dicta ſunt, ad ea, quę ſunt dicẽda: ⁊ dicit. [Dico autem affectꝰ irã] .i. oẽs eos, qui pertinẽt ad virtutẽ iraſcibileꝫ, [cupiditatem, cęteraqꝫ hꝰ,] qui ꝑtinent ad virtutẽ ꝯcupiſcibileꝫ, [de qbus prius diximus,] ⁊ ſic de his nõ eſt ampliꝰ dicenduꝫ. [habitus vo] ſunt [virtutes, ac vitia,] q̃ generãtur ex crebris actionibus, [de qbus etiam dictum eſt prius] libro p̃mo, vbi [⁊ ad hęc] dictuꝫ eſt, [quę ſinguli eligũt] hoc eſt de eligibilibꝰ, [quorũqꝫ actiui ſunt,] qm̃ ſupponẽtes finem, eligũt media ad finẽ. ⁊ ſic de habitibus, ⁊ hꝰ nõ eſt amplius dicẽduꝫ. deinde exponit, q̃ reſtat dicere: ⁊ dicit. [Ętates vo ſunt iuuẽtus, ⁊ virilitas, ⁊ ſenectus.] naꝫ lꝫ medici plures ętates cõſiderent, rhetorici tñ tres, quatenus ſolum tres ſunt, q̃ mores diuerſificant. [Fortunã autẽ appello nobilitatẽ, ⁊ diuitias, ⁊ potentiam, ⁊ hoꝝ ꝯ̃ria] ignobilitatẽ, paupertatem, ⁊ impotẽtiam. [Uniuerſalr̃qꝫ] fortunam appello [ſcd̃am, ⁊ aduerſam fortunã.] Quare mores, qui hęc ſequunẽ, reſtat dicere. vt de moribꝰ iuuenũ, viroꝝ ⁊ ſenum, de moribꝰ nobilium, diuitũ, ⁊ potẽtum reſtat dicere etiã. nec iniuria qdem, nã ętas fert ſuos mores, nobilitas, diuitię potentia, ſecũda ⁊ aduerſa fortuna ſuos: vidimus enim aliquos, qui mutata fortuna ⁊ potentia, ⁊ dignitate, mutauerunt mores.

¶Iuuenes igitur moribus ſunt ad cupiendum apti.

¶Nunc ꝓſeqtur de ętatibus, ⁊ p̃mo de moribus iuuenuꝫ, quoꝝ loca p̃mo accipit a cupiditate, aſſignatqꝫ q̃ſi primũ locum gñalem, ⁊ dicit. [Iuuenes igiẽ moribꝰ ſũt ad cupiẽdum apti,] cauſa aũt, qa iuuenibus oĩa videnẽ noua: nouoꝝ autẽ ſemꝑ eſt cupiditas, ⁊ vocat Ariſt. iuuenes vſqꝫ ad. 30. annos, naꝫ eouſqꝫ ſemꝑ creſcit hõ.

¶Et potẽtes facere q̃cunqꝫ cupiunt.

¶Aſſignat 2m locũ, ⁊ dicit. [Et potẽtes facere quęcũqꝫ cupiũt] .i. ⁊ ſunt executiui cupiditatũ, quas hñt: quoniã abundant in tenuitate, ⁊ caliditate ſanguinis: quas ſeqtur velocitas in agendo.

¶Et maxime ex cupiditatibus, quę ad corpus attinent, eius ſequaces ſunt, quę in rebus venereis eſt.

¶Aſſignat 3m locum: ⁊ dicit. [Et maxime ex cupiditatibus, quę ad corpus attinẽt, eius ſequaces ſunt, quę in rebus venereis eſt.] nã abundãt ſanguine: ex quo fit ſemẽ genitale. Eſt eni ſemẽ genitale excrementum vltimi alimẽti, cuius vna pars trãſit in membra, altera, quę excremẽtũ dicitẽ, trãſit in ſemẽ genitale. ⁊ quia abũdãt iuuenes ſemine, ideo maxie vigẽt in venereis cupiditatibꝰ.

¶Et in hac incontinentes.

¶Aſſignat 4m locum, qui ſeqtur ex tertio, ⁊ dicit. [Et in hac] .ſ. venerea cupiditate [incõtinentes.] ſeqtur autem hic locus ex tertio, quoniã ſi abundant iuuenes cupiditatibus venereis, neceſſe eſt vt in eis ſint incõtinentes, atqꝫ vincibiles.

¶Et mobiles valde ⁊ in cupiditatibꝰ ſunt cito faſtidientes, ⁊ vehemẽter quideꝫ cupiũt, ceſſant auteꝫ celeriter. Uolũtates eni acutas habent, ⁊ non magnas, veluti ęgrotantiũ ſitis, aut fames.

¶Aſſignat 5m locum: ⁊ dicit. [Et mobiles valde,] ⁊ exponit in qbus valde mobiles ſunt iuuenes: ⁊ dicit. [Et in cupiditatibus ſunt cito faſtidiẽtes,] cuius rõnem affert: ⁊ dicit. [Et] pro qm̃ [vehemẽter qdem cupiunt, ceſſantqꝫ celeriter:] ergo ſunt valde mobiles. Qd̃ autẽ ceſſent celeriter, ꝓbat: ⁊ dic̃. [Uolũtates eni] iuuenes [acutas habẽt, ⁊ nõ magnas] .i. longo tẽpore ꝑdurantes [veluti ęgrotantiuꝫ ſitis, aut fames] acuta eſt, nõ tñ magna. Ęgroti eni nunc cupiũt hunc cibũ, nunc illũ, nũc potuꝫ hunc, nũc illũ. in nullo tñ ꝑſiſtunt lõgo tẽpore, cã nãlis oium hoꝝ eſt, qm̃ ſicuti nãm ac corpus facile mutabile habẽt, ita quoqꝫ in cupiditatibꝰ mutabilẽ appetitũ: per queꝫ, nec in hoc, nec in illo diu pñt morari. Hęc de moribus iuuenũ per loca, quę accipiũtur a cupiditate.

¶Et ad iraſcendum apti ſunt.

¶Cũ aſſignaſſet mores, qui accipiunẽ per loca aſſignata ab ipſa cupiditate, nũc aſſignat mores iuuenũ, qui accipiuntur per loca aſſignata ab ira: ⁊ affert primũ: ⁊ dicit. [Et ad iraſcendum apti ſunt,] patet ꝓpter acuitateꝫ, ⁊ plenitudinem ſanguinis.

¶Et acutę irę.

¶Aſſignat 2m locũ, ⁊ dic̃. [Et] ſunt iuuenes [acutę irę,] acutę qdẽ, qa velocis, nõ tñ magnę irę, quia nõ diu durat iuuenum ira ꝓpter tenuitatem ſanguinis.

¶Et potentes aſſequi impetum.

¶Aſſignat 3m locum, ⁊ dicit. [Et] .ſ. iuuenes ſunt [potẽtes aſſequi impetũ] irę, eſt aũt impetus irę velox vltio: quã iuuenes facile aſſequũtur, qa plenitudie ſanguinis non timent, etiaꝫ qa ſunt inconſulti, ⁊ inexperti.

¶Et vincũtur ab ira: qm̃ ꝓpter ambitioneꝫ contẽni non patiuntur: ſed moleſte ferunt, ſi putauerint iniuriam ſibi fieri.

¶Aſſignat 4m locuꝫ: ⁊ dicit. [Et vincũtur ab ira, qm̃ ꝓpter ambitionem contẽni non patiũtur, ſed moleſte fe-

runt,ſi putauerint iniuriã ſibi fieri]ꝓpter hãc ergo cauſam iuuenes vltiui ſunt,⁊ celeres ad vltiones.

¶ Et ambitioſi quidem ſunt. Jmmo magis contentioſi. excedere nãq; iuuẽtus cupit. ⁊ victoria exceſſus quidam eſt.

¶ Aſſignat 5^m locu;:⁊ dicit.[Et].ſ.iuuenes[ambitioſi q̃dem ſunt,]ac honoris ꝓcupidi,ſimulq; addit locu; 6^m, ⁊ dicit.[Jmmo magis cõtentioſi]cuius rõne; aſſignat: ⁊ dicit.[Excedere nãq; iuuẽtus cupit,⁊ victoria exceſſus q̃dam eſt.]igit̃ appetit vincere vt excedat,⁊ ſic contẽnit.Sunt enĩ iuuenes honoris cupidi,carentia honorum,q̃a non multum in honoribus ꝑmãſerũt,⁊ pp hãc cauſam cupiunt victoriã,⁊ quia victoria potiri nõ poſſunt,niſi contẽnendo,ideo ſunt contentioſi.

¶ Et horum duorum magis q̃ pecuniaru; ſtudioſi. Pecuniarum autem ſtudioſi minime ſunt,quoniam nõdum indigentia; experti ſunt,ſicuti elogium Pythaci in Amphiraum continet.

¶ Hactenus de moribus iuuenũ,qui accipiuntur ab ijs locis,quę ſunt irę. Nũc aſſignat loca morũ iuuenu; ab inexperientia:quoꝝ primũ affert,⁊ dicit.[Et hoꝝ duorum].ſ.honoris,⁊ victorię[magis q̃ pecuniarũ ſtudioſi]ſunt iuuenes.Et aſſignat cãm:⁊ dicit.[Pecuniaꝝ autem ſtudioſi minime ſunt].ſ.iuuenes,[q̃m nondũ indigẽtiam experti ſunt,ſicuti elogium Pythaci in Amphiraum continet,]vbi iuuenum inexperientia repħẽdit̃, quam habent circa indigentiam.

malitioſi κακουθεις maligni moris. ſim; liceo ευηθεις bñ morati.

¶ Nec malitioſi,ſed ſimplices.nõdum enim verſutias multas inſpexerunt.

¶ Nunc aſſignat 2^m:⁊ dicit.[Nec]ſubaudi iuuenes ſũt [malitioſi,ſed ſimplices,]cuius rõnem aſſignat:⁊ dicit. [Nõdum eni; verſutias multas].ſ.cõtra ſe paratas[inſpexerunt.]ideo non ſunt verſuti.

¶ Et creduli,quoniam nõdu; in multis decepti ſunt.

¶ Aſſignat 3^m locum:⁊ dicit.[Et]iuuenes ſunt[creduli, quonia; nõdum in multis decepti ſunt.]Hęc de moribus iuuenum,qui ſumũtur a locis inexperientię.

¶ Et ſpei bonę. Sic enim a natura percalidi iuuenes,quẽadmodũ qui vino pleni ſunt.

¶ Nunc de moribus iuuenũ per loca,quę accipiũtur a ſpe,quoꝝ p̃mum affert:⁊ dicit.[Et]ſunt iuuenes[bonę ſpei,]⁊ ꝓbat hoc tribus rõnibus,quarũ p̃ma; aſſignat: ⁊ dicit.[Sic eni; a natura iuuenes ꝑcalidi ſunt,quẽadmodum qui vino pleni ſunt.]vinolenti eni vino,iuuenes ſanguine pleni ſunt,⁊ q̃a calor exiſtẽs in mẽbris,ꝓpter copiam ſanguinis audacem reddit homine;,de ſe confidentem,ideo iuuenes ſunt bonę ſpei,copia caloris qui in membris eſt eorum.

¶ Et ſimul,quoniam nondum in multis repulſam paſſi ſunt.

¶ Aſſignat ſcdam rõnem:⁊ dicit.[Et ſimul]ſubaudi q̃a iuuenes ſunt calidi,ſunt bonę ſpei,eſt alia rõ,quę accipitur ab inexperiẽtia,[q̃m nondu; in multis repulſam paſſi ſunt]in ijs,quę ſperarunt:non eni; diu vixerũt,vt potuiſſent multas repulſas pati.

¶ Et viuunt maxime ſpe,q̃m ſpes futuri eſt, memoria autem pręteriti. At iuuenibus futurum quidem multum reſtat,p̃teritũ autẽ breue eſt. Primo enim die nihil meminiſſe putant,ſperare ꝟo cuncta.

¶ Aſſignat 3^am rõne;:⁊ dicit.[Et viuũt]iuuenes[maxĩe ſpe,q̃m ſpes futuri eſt,]Eſt enĩ(vt diximus)ſpes expectatio boni futuri,[memoria aũt p̃teriti.At iuuenibꝰ futurum q̃dem multũ reſtat,]q̃a ordine naturali lõge magis viuere debent,q̃ vixerint.[Pręteritu; aũt breue,] q̃a longe minus vixerũt,q̃ victuri ſunt.Hac ratiõe ꝓ; eos eẽ inexpertos,q̃a parũ vixerunt memorię,ſpei aũt eſſe multę,q̃a ordine nãli ſperãt ſe multũ victuros eſſe, quare ⁊ multa poſſe facere.Aſſignat ad h̃ ſignum:⁊ dicit.[Primo enĩ die].ſ.iuuẽtę,quo incipiunt cognoſcere ea,quę fecerũt,[nihil meminiſſe]eoꝝ,quę fecerunt, [putant,]ꝓpter breuitatẽ tẽporis,in quo ꝑficit̃ memoria factoꝝ,dico nihil meminiſſe putãt cõparatione eorum,quę facere ſperãt,[ſperare ꝟo cũcta]putãt ſe poſſe facere magnitudine temporis,in quo viuere ſperãt. Patet ergo iuuenes eſſe bonę ſpei.

¶ Et facile ſeducũtur,ꝓpter id,quod dictu; eſt,quia facile ſperant.

¶ Cũ aſſignaſſet vlẽm locu;,dixiſſetq; iuuenes eſſe bone ſpei,nũc aſſignat mores ſpãles iuuenu;,qui ſequunt̃ ex bona ſpe eorum,quoru; primum locum affert:⁊ dicit.[Et facile]iuuenes[ſeducuntur,ꝓpter id,qđ dictum eſt.]v;.[quia facile ſperant.]

¶ Et audatiores,tu; q̃a facile iraſcunt̃,tum q̃a bene ſperant:quoꝝ illud non timere hoc autẽ audere facit. Nemo eni; iratus timet, ⁊ ſperare aliquid boni audere facit.

¶ Nunc aſſignat 2^m locu;:⁊ dicit.[Et]iuuenes ſunt[audaciores,]cuius duas rõnes aſſignat,⁊ dicit.[Tum q̃a facile iraſcũtur:tu; q̃a bene ſperãt,quoꝝ illud].ſ.eos facile iraſci[facit]iuuenes[nõ timere,hoc autem].ſ.iuuenes eẽ bonę ſpei[facit]iuuenes[audere,]ꝙ autẽ facile iraſci faciat nõ timere,ꝓbat,⁊ dicit.[Nemo enĩ iratꝰ timet,]ꝙ ꝟo bene ſperare faciat audere,probat:⁊ dicit. [Et ſperare aliquid boni audere facit.]ergo qui facile iraſcunt̃,⁊ bene ſperãt,audaciores ſunt,iuuenes facile iraſcunt̃,⁊ bñ ſperãt.igit̃ iuuenes audaciores ſunt.

¶ Et verecundi. Nõdum enĩ alia honeſta eẽ exiſtimãt. S; legibus ſolũ caſtigati,ſunt.

caſtigati ſunt πεπαιδευνται eruditi ſunt inſtituti ſũt.

¶ Aſſignat 3^m locum:⁊ dicit.[Et verecũdi] ſubaudi iuuenes ſunt,cuius rõnem affert:⁊ dicit.[Nõdũ enĩ alia] ſubaudi bona' honeſta eẽ exiſtimãt].i.ſperãt,p̃ter bona honorabilia,nõ enĩ ſperant bona vtilia,[ſed legibꝰ ſolu; caſtigati ſunt,]in q̃bus honeſta ꝓponunt̃:in q̃bꝰ cõſiſtit honor,⁊ gl̃ia,ideo honeſta colunt,⁊ ſperãt,⁊ ꝓpterea ſũt verecũdi:ẽ enĩ verecũdia timor vituperatiõis.

¶ Et magnanimi,nã neq; vnq̃; e vita humiliati ſunt. Sed neceſſarioꝝ ſunt exptes. ⁊ dignos ſe magnis putare magnanimitatis eſt, id ꝟo bene ſperantis.

neceſſarioꝝ αναγκαιων periculorum

¶ Aſſignat 4^m locum,⁊ dicit.[Et]iuuenes ſunt[magnanimi,]cuius duas rõnes affert,quarũ p̃ma; aſſignat ab inexperientia periculoꝝ:⁊ dicit.[Nã neq; vnq̃; e vita humiliati ſunt.]nõ enĩ paſſi ſunt repulſas, quibus vita vilis exiſtimat̃:⁊ humilis.[ſed neceſſarioru;].i.periculoꝝ,quę neceſſario ꝯtingũt in vita,[ſunt exptes,]ergo inexperientia periculoꝝ,quę neceſſario in vita contingũt,ſunt magnanimi.Scđa; ꝟo rõne; aſſignat ab ipſa ſpe:⁊ dicit.[Et dignos ſe magnis putare,]vt ſe putant

iuuenes,[magnanimitat̃ eſt,id ꝟo].ſ.ſe magnis dignos eſſe putare,[bene ſperantis]eſt.igitur ſpei magnitudie iuuenes ſunt magnanimi.Hęc de moribus iuuenum,q̃ accipiuntur per loca ſpei.

¶ Et in agendo honeſta potius eligũt,ꝙ vtilia. Moribus eni viuunt magis ꝙ ratiocinatione. Ratiocinatio autem vtiliũ eſt,virtus ꝟo honeſti.

¶ Nunc aſſignat mores iuuenũ per loca,quę ſumunt̃ a carentia rõcinationis,quoꝝ primuꝫ affert:⁊ dicit.[Et in agẽdo honeſta potius eligũt]iuuenes[ꝙ vtilia.]cui⁹ rõnem affert:⁊ dicit.[Moribus eni viuunt,]qui contĩnẽtur in legibus ciuitatis[magis ꝙ rõcinatiõe,]vt p̃us dictum eſt[rõcinatio autẽ vtiliuꝫ.]naꝫ hoĩes rõcinantur,⁊ cõſultant de vtilibus ad fineꝫ.[Uirtus ꝟo]⁊ mores,qui in legibus cõtinent̃,[honeſti]⁊ quoniam iuuenes viuũt legibus,ideo in agẽdo honeſta eligunt.

¶ Et amicoꝝ ſtudioſi,ſodaliumq; multo magis ꝙ cęterę ętates obſeruatores. Nam in cõuiuendo gaudent,nondũq; ad vtilitatẽ quippiam indicãt.quare nec amicos.

¶ Aſſignat 2m locum:⁊ dicit.[Et]iuuenes ſunt[amicoꝝ ſtudioſi,ſodaliũq;]qui ſunt eiuſdẽ ętatis[multo magis ꝙ cęterę ętates obſeruatores.]cuius rõneꝫ affert:⁊ dic̃.[Nam in cõuiuendo gaudent,]cuius cãm ꝑ notam copulationis q̃ſi ſubiungit:⁊ dicit.[Nõdũq; ad vtilitatẽ quippiã iudicant,]ſed ad honeſtũ.[quare nec amicos] iudicãt ad vtilitatẽ,ſed ad honeſtũ,ꝓpter amicos,⁊ ſodales obſeruant,⁊ totũ h̃ eſt,q̃a nõ ratiocinant̃,ſed viuunt moribus,qui cõtinentur in legibus.

¶ Et oĩa nimis vehemẽtiuſq; peccant,cõtra Chilonis dictum. Nimis enim agunt in oĩbus.nimis amant.nimiſq; oderũt, ⁊ cętera omnia ſimiliter.

¶ Aſſignat 3m locum:⁊ dicit.[Et]iuuenes[oĩa nimis vehemẽtiuſq; peccant cõtra Chilonis dictuꝫ,]ne quid nimis.[Nimis eni agunt in oĩbus,nimis amant,nimiſq; oderũt.⁊ cętera oĩa ſimil̃r]nimis,quę oĩa ex carẽtia ratiocinationis ꝓficiſcunt̃.Quo ad ꝟba attinet,verbum cõtra Chilonis dictũ gręce eſt, παρα το χιλωνειον, ⁊ Egidius habebat p̃ter edulium:⁊ ſic laborat circa expoſitionem verbi,⁊ quidem fruſtra.naꝫ exponit,quod non eſt in textu.

¶ Et ſcire omnia putant,atq; affirmant. qđ etiam cauſa eſt,vt omnia nimis.

¶ Aſſignat 4m locum:⁊ dicit.[Et ſcire oĩa putant,atq; affirmãt.]cauſa eſt,q̃a ętas illa eſt inuẽtionis, ⁊ non iudicij:ideo omnia,quę inueniũt,putãt ita eẽ.[quod etiã cauſa,vt]iuuenes faciant[omnia nimis:]quia enim putant ſe omnia ſcire,omnia nimis agunt:⁊ hoc omne ex carentia ratiocinationis eſt.

¶ Et iniurias in contumeliam faciunt,nõ in malignitatem.

¶ Aſſignat 5m locum:⁊ dicit.[Et]iuuenes[faciunt iniurias in cõtumeliã,non in malignitatẽ.]Non eniꝫ id faciunt,vt noceant,ſed vt excellãt,quod euenit,q̃m iuuenes magis excellẽtię,atq; honori viuũt,ꝙ vtilitati.Et q̃a in cõtumeliãdo putãt ſe eẽ excellentiores,ideo iuuenes iniurias faciunt in ɔtumeliã,⁊ nõ in malignitatẽ,⁊ hoc totum eis accidit ꝓpter rõcinationis carẽtiã.

¶ Et ad cõmiſerationeꝫ parati,q̃m probos,ac bonos omnes arbitrãtur. Sua eniꝫ innocentia cęteros metiũtur:vt idigna ipſos pati facile credant.

¶ Aſſignat 6m locum:⁊ dicit.[Et]iuuenes ſunt[ad commiſerationẽ parati.]cuius rõneꝫ affert:⁊ dicit.[Q̃m]carentia rõcinationis[ꝓbos, ac bonos oẽs arbitrantur.Sua eni]ſimplicitate ac innocentia[cęteros metiunt̃,vt indigna ipſos pati facile credant].

¶ Et ridiculis ſtudent. Iccirco vrbani ſunt. Urbanitas eniꝫ caſtigata cõtumelia eſt. Iuuenum igit̃ mores huiuſmodi ſunt.

¶ Aſſignat 7m locũ:⁊ dicit.[Et ridiculis ſtudent,]⁊ laruis,⁊ ijs oĩbus,quę ex multo ſanguine ꝓficiſcunt̃.ex h̃ 7o loco aſſignat 8m:⁊ dicit.[Iccirco vrbani ſunt iuuenes,]⁊ faceti,iocorũq; ſtudioſi,cuius rõnẽ affert:⁊ dic̃.[Urbanitas eni caſtigata cõtumelia eſt,]vrbani eni dicũtur,qui ſciunt moderate,ac ſalſe iocari,⁊ q̃a in iocis aliqua infert̃ cõtumelia,ideo dixit.[Urbanitas eſt caſtigata ɔtumelia]inquãtũ vrbani,moderate,ſalſe,⁊ erudite,cõtumeliant̃:quę oĩa ex carentia rõnis ꝓficiſcunt̃. Demũ epilogat:⁊ dicit.[Iuuenũ igitur mores h9 ſunt] vt per loca perſpicuũ eſt.De arte ꝟo ꝑſuadendi iuuenibus,dicamus ex his locis.Opꝫ eni vt orator,qui ꝑſuadet iuuenibus,vel ꝓ ſe,vel ꝓ alio,vt ſe,vel alium,vel vtrũq; pręꝑet modo,quo ſe hꝫ iuuenis.Debet eni orator,cum iuueni ꝑſuadet,moribus iuuenis ſe accõmodare,cum ſenib⁹,moribus ſenuꝫ.Nã ſic ſimilitudie moꝝ fidem faciet.Inſuper ſcđo opꝫ,vt orationem ſuã cõficiat ex his locis,per quę colligunt̃ mores,qui ɔueniũt iuuenibus,vt vel ꝑ loca irę,vel cupiditatis,vel ſpei,vl̃ imprudẽtię,q̃ rõnis carentia eſt.Exempluꝫ huius attulit pater meus,ꝙuis artis oĩno eſſet ignarus,vt in ludicris rhetoricis diximus,cũ eniꝫ oliꝫ puer ꝓfectus eſſeꝫ cũ nutrice,quę me educauerat,volens/vt domum redireꝫ,dixit,domi adſunt multi agni,quos ex grege duxit famulus,(placebant eni mihi in pueritia valde aĩalia) veni fili,q̃a tibi pulchriorem cõcedaꝫ,hoc pacto ꝑſuaſit,vt domũ redirẽ.Hacten⁹ de arte ꝑſuadẽdi iuuenib⁹.

¶ DE ARTE PERSVADENDI SENIBVS.

¶ Seniores aũt ac ętate ꝓuecti,hoꝝ fere cõtrarios,vtplurimum habent mores.

¶ Nunc de moribus ſenum agit,⁊ p̃mo aſſignat locum generalem,a quo accipiũtur mores ſenum:⁊ dicit.[Seniores autẽ,ac ętate ꝓuecti,hoꝝ].ſ.iuuenuꝫ[fere cõtrarios,vtplurimuꝫ habẽt mores.]⁊ per ſeniores,ac ętate prouectos intelligit hoĩes vltra annos.35.

¶ Nam cuꝫ multos iã annos vixerint,in pluribuſq; decepti ſint,atq; errauerint, rerum quoq; plurimę vitioſę ſint,neq; firmuꝫ putant quicquaꝫ,⁊ multo minus ꝙ oporteat, cuncta exiſtimant.

¶ Nunc ſpeciatim aſſignat mores ſenum,⁊ accipit loca ab experientia,quoꝝ p̃muꝫ affert,⁊ lege ſuſpenſiue vſq; ibi[neq; firmuꝫ]hoc mõ,[nam cũ multos iã annos vixerint,in pluribuſq; decepti ſint:]⁊ ſic ſunt expti deceptiones[atqꝫ]in pluribus[errauerint]cũ nullus ſit, q̃ non erret,quare qui lõgo tẽpore vixit,pluries errare credit̃.[rerũ quoqꝫ plurimę vitioſę ſint,]quę inter homines pertractant̃.tunc terminat ſuſpenſioneꝫ:⁊ dicit.

Neqꝫ

[Neq; firmum putant ꝗcquã.]hac ratiõe Socrates nihil affirmabat,[⁊ multo minus ꝙ opoꝛteat,cũcta exiſtimant].i.dicunt,imo dicunt minus ꝙ exiſtimant. Et foꝛtaſſe verbum illud,[neq; firmũ putãt ꝗcquã,]dixit quo ad ipſum ſcire. Nam ſenes nihil certi affirmant,nihilq; certi negãt. Verbuz antẽ illud,[⁊ multo minus ꝙ opoꝛteat,cuncta exiſtimãt,]dixit,quo ad humana,q̃ ſub foꝛtuna ſunt.nam ſenes,ꝓpter longaz experientiam,multo minus ꝙ opoꝛteat:cuncta humana,q̃ ſub foꝛtuna ſunt, exiſtimant. Nam experti ſunt regnoꝛuz,filioꝝ,aliarũq; rerum omniuz mutabilitatem.Eſt igitur pꝛimus locus vt ſenes nihil certi ſe ſcire affirmẽt,nihilq; firmi ſub ſole eſſe exiſtiment.

¶ Et nihil ſciunt,ſed ambigentes, ſemꝑ foꝛſan,ac foꝛtaſſis addunt,⁊ ſic omnia dicũt,firmiter autem nihil.

¶ Aſſignat 2ᵐ locum:quo ad moduz loquendi,⁊ ſeqtur hic locus ex pꝛimo,⁊ lege ſic,[Et]cum[nihil ſciunt].i.⁊ cum nihil putent ſe ſcire,[ſed ambigẽtes]ſint oia,[ſemper]cuz loquũtur affirmãdo vel negando[addunt] notas dubitatiõis.vz.[foꝛſan,ac foꝛtaſſis,⁊ ſic]dubitatiue [omnia dicunt,firmiter autem nihil]⁊ cauſa eſt,ꝗa pꝛopter experientiam nihil putant ſe ſcire.

¶ Et maligni ſunt,nam malignitas eſt in deterius ſuſcipere omnia.

¶ Aſſignat 3ᵐ locum:⁊ dicit.[Et maligni ſunt].i.accipiẽtes omnia in malã partẽ,eſt eni verbũ maligni, κακονθεις, Geoꝛgius exponit malitioſi alij malemoꝛati, ego ꝟo trãſtuli maligni:q̃les ſunt,qui oia accipiũt in malaz partem,⁊ aſſignat rõnem:⁊ dicit. Naz κακονθεια.i.[malignitas eſt indeterius ſuſcipere omnia].i.in malã ꝑtem cũcta ſuſcipere.Cũ eni ſenes exꝑti ſint multas deceptiones,ideo ſunt ſuſpecti q̃ſi cũcta in malã ꝑtẽ ſuſcipiẽtes.

¶ Adhuc autem ſuſpitioſi ſunt ob incredulitatem,increduli ꝟo ꝓpter experientiam.

¶ Aſſignat 4ᵐ locũ:⁊ dicit.[Adhuc autẽ ſenes ſuſpitioſi ſunt,]ſubaudi ⁊ increduli.ſuſpitioſi ꝗdem[ob incredulitatem,increduli ꝟo ꝓpter experientiam.]quia experti ſunt multas pꝛomiſſiones fuiſſe nugas.

¶ Et ꝓpter hęc,neq; amant,neq; oderunt nimis. Sed ẜm Biantis pꝛęceptum ⁊ amãt, vt oſuri,⁊ oderunt,vt amaturi.

¶ Aſſignat 5ᵐ locum:⁊ dicit.[Et ꝓpter hęc].ſ.quia ſenes ſunt increduli,⁊ ſuſpitioſi,[neq; amãt,neq; oderunt nimis:ſed ẜm Biãtis p̃ceptũ]ſenes[⁊ amãt,⁊ oſuri,⁊ oderũt, vt amaturi.]Nõ eni ita aliquez amãt:quin odio hr̃e eũ poſſint,nec ita oderũt,quin rurſus eũ amare poſſint, ⁊ hoꝝ ſola experiẽtia cã eſt. Hęc de locis ab exꝑiẽtia.

¶ Et puſillanimi ſunt, vitęq; ductu deiecti. Quippe cũ nullũ magnũ,neq; ſuꝑfluuz,ſed quę ad vitam ſunt,cupiunt.

¶ Nũc de locis moꝝ,quę ſumunt̃ a naturę ĩbecillitate, quoꝝ p̃muz affert:⁊ dicit.[Et]ſenes[puſillanimi ſũt,vitęq; ductu deiecti,]nã quemadmodũ in vita ſunt diminuti,ita in ſanguine,⁊ in coꝛde,⁊ in exiſtimatiõib⁹,atq; cupiditatib⁹ ſunt diminuti,cui⁹ ſignũ affert:⁊ dic̃.[Quippe cum nullũ magnũ,neq; ſuꝑfluũ,ſed quę ad vitã] neceſſaria[ſunt,cupiũt:]⁊ per ſuperflua itelligit honoꝛes, magiſtratus,dignitates,⁊ cętera cũcta,quę hoi inſunt p̃ter vitę neceſſitatẽ.hęc ſenes nõ cupiũt,ꝓpter eoꝝ puſillanimitatẽ,quę oꝛit̃ ex imbecillitate naturę,ſed ſoluz ea cupiũt,quę ſunt ad vitã neceſſaria,cũ eni in vita ſunt diminuti,ſemꝑ q̃rũt ea,ꝑ q̃ vitã ſuſtineãt:⁊ reparent.

¶ Et illiberales.qm̃ ſubſtãtia aliquid vnum ex neceſſarijs eſt. Simulq; quoniam experti quoq; ſunt,non ignoꝛant difficilem ꝗdem eſſe acquiſitionem,iacturam ꝟo facilem.

¶ Aſſignat 2ᵐ locuz,⁊ dicit.[Et]ſenes ſunt[illiberales.] ꝓbat:⁊ dicit.[Qm̃]ſubaudi ſenes ſolum cupiũt ea,quę ſunt ad vitam neceſſaria,ſed[ſubſtãtia].i.diuitię ꝗb⁹ hõ ſubſtat in vita,[aliqd vnuz ex neceſſarijs ad]vitã [eſt] igitur diuitias maxime cupiũt ſenes,⁊ cũ diuitias maxime cupiant,non facile eas erogant. Quare ſunt illiberales. Aſſignat ſcðam rõnem:⁊ dicit.[Simulq;]cũ hac rõne eſt alia,[qm̃ experti quoq; ſunt,non ignoꝛant difficilem quidem eſſe]ſubaudi diuitiarum [acqſitionẽ,iacturam ꝟo,]⁊ honoꝛum amiſſionem[facilem.]⁊ ꝑꝑ hanc obſeruationem non facile donant.

¶ Et timidi ſũt,⁊ ad ꝑtimeſcẽdũ cũcta ꝑati. Cõtrario.n.mõ ꝙ iuuenes diſpoſiti ſũt: ſũt eni frigidi,illi ꝟo calidi.itaq; ſenectus viã timoꝛi p̃parauit. Timoꝛ.n.frigiditas q̃dã ẽ.

¶ Aſſignat 3ᵐ locum:⁊ dicit.[Et timidi ſunt,]ſenes ob imbecillitatem naturę.[Et]ſunt[ad pertimeſcenduz cũcta parati.]Qð ꝟo timidi ſint ob imbecillitatez naturę, pꝛobat:⁊ dicit.[Cõtrario enim modo ꝙ iuuenes]ſenes ipſi[diſpoſiti ſunt. Sũt eni frigidi,illi ꝟo calidi.]At eẽ frigidũ eſt deficere in natura,tunc cõcludit,[itaq; ſenectus viã timoꝛi p̃parauit:timoꝛ eni frigiditas q̃dã eſt].i. oꝛit̃ ex frigiditate. At ſenectus ſemper parat ad ifrigidationem.¶ Quo ꝟo ad verba attinet,ꝟbũ calidi/gręce ẽ δειλοι, ⁊ lȝ exponi poſſit,timidi,non tñ eẽt ad pꝛopoſitum,melius ergo Geoꝛgius tranſtulit.i.calidi, naz δειλον gręce etiam pꝛo meridiano(in quo viget caliditas) accipitur. Hęc de locis ab imbecillitate naturę.

¶ Et vitę cupidi ſunt,ac maxime in extremo die. Cupiditas eniz rei abſentis eſt. Pꝛęterea cuius egent,id ſũmopere cupiunt.

¶ Nunc de locis a cupiditate,quoꝝ pꝛimuz affert:⁊ dic̃. [Et]ſenes[ſunt vitę cupidi.⁊ maxime in extremo die,] cuius duas rõnes aſſignat,quarum p̃mam affert:⁊ dicit. [Cupiditas eni rei abſentis eſt,]p̃ſentiũ eni nõ eſt cupiditas,ſed gaudium.ſubaudiat̃ minoꝛ,ſed vita in ſenib⁹ eſt quaſi abſens.igit̃ ſenes pluſꝙ iuuenes ſunt vitę cupidi. Deide aſſignat ſcðaz rõnẽ:⁊ dic̃.[Pꝛęterea cui⁹ egẽt, id ſummopere cupiũt]ſubaudiatur minoꝛ,ſed ſenes vita egent longe magis ꝙ iuuenes,igitur ſenes longe magis ꝙ iuuenes ſunt vitę cupidi.

¶ Et quęruli magis ꝙ opoꝛteat. Naz ⁊ hęc puſillanimitas quędam eſt.

querulí φιλαιτιοι luígloſi.

¶ Aſſigt̃ 2ᵐ locũ:⁊ dic̃.[Et]ſenes ſt[q̃ruli magis ꝙ opoꝛteat,nã ⁊ hͤ].ſ.eẽ q̃rulũ[puſillanimitas q̃dã ẽ.]Quo ꝟo ad ꝟba attinet,q̃ruli gręce ẽ φιλαιτιοι,ſũt aũt φιλαιτιοι,ꝗ ex ꝑuis cauſis ſemꝑ ꝯquęrũt:atq; lamẽtãt̃.lamẽtari aũt ex ſingulis ꝑuiſq; cauſis ad puſillanimitatẽ attinet,⁊ ad cupiditates quę contingũt ſenib⁹ ꝓpter experientiam periculoꝝ in trãſlatiõib⁹ antiquis philętij,interpꝛętati ſunt amatoꝛes ſui,quod qua ratione ſic dixerint antiquus interp̃s,⁊ Geoꝛgius,ignoꝛo.

¶ Et viuunt ad vtile magis ꝙ opoꝛteat,non aũt ad honeſtũ,qm̃ ſeipſos amant. Nã vtile ſibi,honeſtũ ꝟo ſimpl̛r,bonum eſt.

¶ Aſſignat 3m locũ: ⁊ dicit.[Et] ſenes[viuunt ad vtile, magis q̄ oporteat,non autem ad honeſtum.] ideſt ſenes magis ſtudent bonis vtilibus,q̄ bonis honeſtis.cã autem,[quoniam ſeipſos amant].ſ.magis q̄ oporteat. ⁊ q̄a ſeipſos amant magis q̄ oporteat,ea eligũt, quib⁹ ſeruentur,ſed bonum vtile eſt,quo ſeruantur,cuius rationem affert,⁊ dicit.[Nam vtile ſibi,honeſtũ ꝟo ſimpliciter bonum eſt.]igitur ꝓpter bonum vtile ſeruant̃:⁊ ſic illud magis ſenes eligunt.

¶ Et inuerecundi magis q̄ verecundi. nam cũ non ſimiliter de honeſto,atq̄ de vtili curent,exiſtimationem contẽnunt.

¶ Aſſignat 4m locum:⁊ dicit.[Et]ſenes ſunt[inuerecũdi magis q̄ verecũdi,]cuius rationẽ affert:⁊ dicit.[Nã cũm nõ ſil'r de honeſto atq̄ de vtili curent,]nec cupiãt ſimil'r vtile,⁊ honeſtũ,[exiſtimationẽ cõtẽdũt,]⁊ ſic nõ verecũdantur.Uerecundia enim proprie reſpicit exiſtimationem,cũ ſit timor vituperatiõis.Quare ſenes ſunt inuerecũdi.Hec de locis,que ſumunt̃ a cupiditate.

¶ Et male ſpei ſunt,tuz ꝓpter experientiam, quoniã plurime reruz vitioſe ſunt, multeq̄ ad peius deueniũt,tuz ꝓpter timiditatẽ.

¶ Nũc loca morum aſſignat a paucitate ſpei:⁊ dicit.[Et male ſpei ſunt]ſenes ipſi,cuius aſſignat duas rationes:⁊ dicit,[Tuz ꝓpter experientiam,qm̃ plurime rerum vitioſe ſunt.]q̄s ꝓpter expientiã obſeruarũt,[multeq̄ ad peius]tãdez[deueniũt,]qd ẽt ꝑ experiẽtiã viderũt,ꝑ hoc ſenes oĩa referũt in deteriorẽ ꝑtez,⁊ ſic non bñ ſperant,aſſignat ſecũdaz rationem:⁊ dicit.[Tum ꝓpter timiditatez.]nam quemadmodũ audacia mouet ad ſpez, ita quoq̄ timiditas mouet ad deſperationem.

¶ Et viuunt memoria magis q̄ ſpe. Naz reliquum vite breue eſt. Preteritum ꝟo multum. At ſpes futurorum,memoria autẽ preteritorum eſt.

¶ Egidius hic facit tertiã rõnez ꝓximi loci,ſed certe violenta videt̃ hec expõ.Melius aũt dicamus hic Ari.aſſignare 2m locum etiam a paucitate ſpei:⁊ dicit.[Et].ſ.ſenes[viuunt memoria magis q̄ ſpe].i.ſenes magis ſunt occupati in narrandis preteritis,quorum eſt memoria, q̄ in narrãdis futuris,quoꝝ eſt ſpes,vl' ſic ſenes magis cõfidũt in prudẽtia,que eſt ex memoria ꝑteritoꝝ, q̄ in ſpe,q̄ eſt futuroꝝ bonoꝝ.Et aſſignat rõnẽ:⁊ dic̃.[Nam reliquũ vite breue eſt]in ſenib⁹ipſis.[Preteritũ ꝟo]vite[multũ.At ſpes futuroꝝ,memoria aũt ꝑteritorũ eſt.] cum ergo ſpes ſit futuri,memoria ꝟo ꝑteritorum,ſenes parum ſperabunt,multum ꝟo memorabunt.

garrulitatis ἀδολεσχίας loquacitatis nugacitatis.

¶ Hõ quidem cauſa eſt etiã garrulitatis ipſis. Perſeuerant eniz ꝑterita narrãtes.quoniam recordantes voluptate afficiũtur.

¶ Corollarie quaſi ex dictis dat 3m locuz:⁊ dicit.[Quod quidem].ſ.quia viuunt memoria ꝑteritoꝝ[cã eſt ẽt garrulitatis ipſis].i.cã eſt vt ſenes ſint garruli, quaſi ſemꝑ occupati in narrãdis ꝑteritis.Aſſignat rõnẽ:⁊ dic̃.[Perſeuerãt eni ꝑterita narrantes:]q̄ſi ſemꝑ circa preteritoꝝ narrationem occupati.[qm̃ recordantes]ꝑterita,[voluptate afficiunt̃].¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet,ꝟbuz garrulitatis grece eſt ἀδολεσχίας, qd Egidius interꝑtatus eſt diuinationis,⁊ laborat circa expoſitionez illius,⁊ q̄dem fruſtra,vt patet intelligentibus verba greca.

¶ Et ire acute q̄dem ſunt,ſed infirme.

¶ Nunc aſſignat locum vnum ab ira:⁊ dicit.[Et ire].ſ. ſenum[acute quidem ſunt,ſed infirme.]ſunt quidez ire ſenum acute,ſanguinis coꝝ aduſtiõe,ſunt ꝟo infirme, atq̄ nullius momenti,paucitate ſanguinis.

¶ Et cupiditates,alie abierũt,alie ſunt ibecilles,quoniã neq̄ cupidi ſunt,neq̄ ſm cupiditates,ſed ſm lucrum actiui.

¶ Nunc ꝑ loca,que ſumũtur a cupiditate:quoꝝ primuz affert,⁊ dicit.[Et cupiditates].ſ.ſenum,[alie abierunt,] vt cupiditates veneree,[alie ſunt ibecilles,]vt cupiditates honoris.aſſignat rationem:⁊ dicit.[Quoniam neq̄ cupidi ſunt,neq̄ ſm cupiditates,ſ3 ſm lucrũ actiui]ſũt, nam vt Ariſt.aſſerit in libris ethicoꝝ,cuz cetera vitia in hoĩe ſeneſcant,auaritia ſemper iuueneſcit.

¶ Jccirco ⁊ temperati vidẽtur tales. cupiditates enim abierunt.

¶ Ex ꝑmo loco infert 2m,⁊ dicit.[Jccirco ⁊ tẽperati videntur tales]ſenes,[cupiditates eni abierũt] potiſſimũ in venereis,⁊ in rebus honorabilibus:⁊ in ſplendore,⁊ ſumptibus,⁊ veſtibus,cetteriſq̄ pompis.

¶ Et lucro ſeruiunt.

¶ Aſſignat 3m locum:⁊ dicit.[Et]ſenes[lucro ſeruiunt,] quia cupiditates ſenum ſunt(vt dictum eſt)magis circa bona vtilia,q̄ circa bona honeſta.

¶ Et magis ratiocinatione q̄ moribus viuunt. Nam ratiocinatio vtilitatis eſt,mores autem virtutis.

¶ Aſſignat 4m locum:⁊ dicit.[Et ſenes magis ratiocinatiõe q̄ moribus viuũt,]cuius cauſaz affert:⁊ dicit.[Nã ratiocinatio vtilitatis eſt.]ideſt fit ꝓpter bonũ vtile.nõ eni ſenes rõcinant̃,niſi vt extenuent expẽſas,⁊ amplificent cẽſus.[Mores aũt virtutis].i.ſunt gr̃a boni honeſti.Quia ergo ſenes magis de vtili q̄ de honeſto curãt: ideo magis rõcinatiõe,q̄ moribus viuũt.⁊ cauſa eſt,remiſſa cupiditas honorum honorabilium.

¶ Et iniurias non in cõtumeliam,ſed ad iniuriandum faciunt.

¶ Aſſignat 5m locũ:⁊ dicit [Et]q̄a ſenes cupiditates habent remiſſas erga bona honorabilia,intenſas ꝟo erga bona vtilia,ideo[,iniurias non in cõtumeliam faciũt,] vt ij faciunt qui putãt ꝓpter contumeliationes honorabiliores eſſe atq̄ alios excedere,[ſed iniuriãdũ faciũt,] modo eni lucrentur,non curant iniuriari:⁊ accipere bona aliorum(vt ita dixerim)per fas,⁊ nefas.

¶ Et ad cõmiſerationez parati ſunt ſenes,nõ tamen ea de cauſa,qua iuuenes. Nam iuuenes ex humanitate,ſenes autem ex imbecillitate. Omnia enim impendere ſibi putant,ꝓpeq̄ eſſe,vt patiantur,id ꝟo aptitudo ad cõmiſerationem erat.

¶ Hactenus de locis morum,que ſumunt̃ a cupiditate, nũc aſſignat loca moruz,que ſumunt̃ ab alijs affectib⁹, ⁊ aſſignat vnuz:⁊ dicit.[Et ad cõmiſeratiõez parati ſunt ſenes,nõ tamẽ eadem de cauſa,qua iuuenes.]⁊ aſſignat rationem:⁊ dicit.[Nã iuuenes ex humanitate]ad cõmiſerationẽ ſunt parati,[ſenes aũt ex imbecillitate,omnia eni]ſenes ꝑ ibecillitatẽ[ipẽdere ſibi putãt,ꝓpeq̄ eſſe, vt patiant̃.]ſũt eni ſenes adeo ibecilles,vt putent ſemꝑ eẽ ꝓpe ip̄z pati,nã q̄cq̄d alij patiũtur ſemꝑ putãt ſe pati poſſe.[id ꝟo aptitudo ad cõmiſerationẽ erat,vt ſupi⁹ di

De humanitate.

rim⁹. ¶ Quo vero ad verba attinet, verbũ hũanitate grece ẽ φιλανθρωπια ẽãt philãthropia (vt Helli⁹ õclarat) beniuolẽtia q̃dã, ac ðxteritas erga oẽs hoies pmiſta, dicta q̃ſi erga hoies amor. nec id ꝑfecto ab re. Eiuſ.n. hũanitas nulli aiantiũ generi pterq̃ hoi nã ɔceſſa eſt, quã q̃dẽ cõſeruare debemus, ſi hoies recte nũcupari volum⁹. Hõ eniʒ qui naturę obſeq̃tur, hoi nullo pacto nocere põt. nã enim nobis hoc pſcribit, vt hõ hoi ſemp proſit. Quę virtus tanti fuit, vt deo digna eſſe videretur. Scribit enim Uarro Herculẽ honoris grã αλεξικακον / hoc eſt malorũ aduerſorẽ cognominatũ eẽ, q ſemp hoiuʒ adiutor, ac ðfenſor eẽt. Eſt ſiq̃dẽ αλαλκειν tueri, adiuuare, ⁊ hoſteʒ arcere, vnde nomẽ ẽt Alexãdri dictũ putãt, ⁊ q̃m ad humanitatẽ plurimum adiuuat prima eruditio, ⁊ illa inſtitutio, quam grçci παιδειαν vocant, iccirco ꝑ inſtitutione, doctrina, ac diſciplina bonarum artium eleganter eam veteres vſurpauerũt, ⁊ humanũ ꝑ erudito frequenter poſuerũt, humanioreſq; literas dixerunt. (Lr̃e humaniores.)

¶ Unde amari ſunt, ⁊ non faceti, neq; mouẽtes riſum. Contrarium enim amarum ei, q̃d eſt mouens riſum.

¶ Aſſignat locum, qui ſequitur ex loco nũc dicto: ⁊ dicit. [Unde] ſenes [amari] .i. inſuaues ſunt, [⁊ nõ faceti, neq; mouẽtes riſuʒ,] cui⁹ rõnẽ affert ⁊ dic̃. [Cõtrariũ eni amarũ eſt ei, q̃d eſt mouẽs riſuʒ.] Dr̃ aũt facet⁹ grçce ευτραπελος, latine ẽt tuʒ comis, tuʒ vrbanus: hic eſt q mouet riſuʒ cũ certo rõnis moderamĩe, extrema ſũt amar⁹, ⁊ ſcurra. Ille q̃dẽ iſuauis ac agreſtis eſt, hic vero in ridiculis ſatis abundãs mouẽſq; riſum nullo rõnis freno cõtẽperatum, cum ergo dicit Ariſt. amarũ eſſe contrariũ ei, q̃d eſt mouens riſum, accepit mouens riſum ꝑ ſcurra. nõ amarus eſt ɔtrius ſcurrę ɔtrietate extremi ad extremũ. eſt etiaʒ contrarius faceto, cõtrarietate extremi ad medium. (De faceto.)

¶ Iuuenuʒ igitur ac ſenuʒ mores hmõi ſunt. Quare cum omnes orationeʒ ꝓbent (q̃ ſuis moribus accõmodatur, atq; ſimilis eſt,) non latet quo modo vtentes orationibus, tales videntur tam ipſi q̃ȝ orationes.

¶ Epilogat pmo ⁊ dicit. [Iuuenũ igit̃ ac ſenuʒ mores hõ ſunt,] qui dicti ſunt, tunc aſſignat artem: ⁊ dicit. [Quare cũ omnes orationeʒ ꝓbent, quę ſuis morib⁹ accõmodat̃ atq; ſil'is eſt,] oẽs eni ea ſuſcipiunt, quę ſuis morib⁹ accõmodant̃, [nõ latet] ex locis iaʒ aſſignatis, [quo mõ] oratores [vtẽtes orõnib⁹] ad iuuenes, vel ad ſenes, [tales vident̃] .ſ. iuuenib⁹ vel ſenib⁹ ſil'es ac accõmodati [tã ipi q̃ȝ orõnes,] nã ſciendo mores eoꝝ ꝑ loca, q̃ dicta ſũt, pñt ſe pręparare reddere ſeipſos ſil'es tã iuuenib⁹ q̃ȝ ſenib⁹. vel ſic quo mõ [vñr tales] .ſ. credibiles [tã ipſi q̃ȝ orõnes] debemus (cũ volumus pſuadere iuuenib⁹) nos conformare moribus iuuenũ, cũ aũt volumus perſuadere ſenib⁹, morib⁹ ſenuʒ. Sic eniʒ ⁊ nos, ⁊ orõnes nr̃ę apd eos fient credibiles. Põt etiã addi pro hoꝝ perſuaſione, vt argumenta ſumant̃ ab ĳs locis, atq; cõſiderationib⁹, in q̃bus cõtinentur ea, quę illis conueniunt, ac placent.

¶ DE MORIBVS VIRORVM, QVI INTER SENES, ET IVVENES MEDII SVNT.

¶ Eoꝝ autẽ qui cõſtant, pſpicuum mores inter hos verſari, vtrorũq; fugientes exceſſum.

¶ Nunc de moribus eorum, qui in media ętate ſunt. aſſignat loca. Mediam vero ętatem vocamus eorum, qui venerunt ad virilitatem, qui grçce dicuntur ακμαζοντες, id eſt conſtantes, vel conſiſtentes, quoniam nec augent̃, nec iminuũtur homines. Eſt autem horum ętas a triginta annis vſq; ad trigintaquinque. Tunc aſſignat locuʒ generalem: ⁊ dicit. [Eorum autem qui conſtant,] ⁊ ad ſtatum ętatis peruenerunt, [perſpicuum mores inter hos verſari vtrorũq;.] ſcilicet iuuenum, ⁊ ſenum [fugientes exceſſum].

¶ Et neq; valde confidentes, nam id ferocitatis eſt, neq; timentes valde, ſed bene ſe habentes ad vtrũq;. (ferocitatis θρασυτητος temeritatis audacie.)

¶ Nunc per ſpeciem aſſignat loca, quorum primuʒ accipit a medio confidentię, atq; timiditatis: ⁊ dicit. [Et] viri [neq;] ſunt [valde confidentes, nam id ferocitatis eſt] ad iuuenes attinens, [neq; timentes valde]. Eſt enim h̃ ſenum, [ſed bene ſe habentes ad vtrũq;,] ſcilicet ad audaciam, ⁊ ad timiditatem.

¶ Nec increduli omnibus ſunt, ſed ſm veritatem ſolũmodo iudicant.

¶ Aſſignat 2m locũ a mediocritate credendi: ⁊ dic̃. [Nec increduli oib⁹ ſunt, ſed ſm veritatẽ ſolũmõ iudicãt.] In trãſlationib⁹ veterib⁹ legit̃ hic locus hoc pacto [nec icreduli oibus ſunt, nec creduli,] ⁊ non diſplicet.

¶ Et neq; ad illiberalitateʒ, neq; ad ꝓdigalitatem, ſed accõmodati rebus ſunt. (illiberalitatẽ φειδω parcitatem parcimoniã auaritiam.)

¶ Aſſignat 3m a mediocritate donãdi, ⁊ dicit. [Et neq; ad illiberalitatẽ, neq; ad ꝓdigalitatẽ, ſʒ accõmodati rebus] donatiuis [ſũt.] In trãſlatiõib⁹ veterib⁹ añ hũc locũ, aſſignat̃ ali⁹. vʒ. [Et neq; ad honeſtũ viuẽtes ſolũ, neq; ad vtile, ſʒ ad vtrũq;,] q loc⁹ forte nec̃ius eſt, q̃a correſpõdet ei loco, quem dixit de moribus ſenum. Dictũ eſt eni ſenes viuere ad vtile, non autem ad honeſtum.

¶ Et ad iram, ⁊ ad cupiditatem ſimil'r ſe habent: ſuntq; temperati cum fortitudine. ⁊ fortes cum temperantia. Nam hęc in iuuenib⁹ atq; ſenibus diſiuncta ſunt. Iuuenes eni fortes ac intemperati ſunt. Senes vero temperati, ac timidi. (iram θυμὸν fortitudineʒ.)

¶ Aſſignat 4m locũ a mediocritate fortitudis, ⁊ cupiditatis: ⁊ dic̃. [Et ad irã] .i. ⁊ ad fortitudinẽ, accepit eni θυμον ꝑ fortitudine, [⁊ ad cupiditateʒ ſil'r] in medio [ſe hñt.] ⁊ hoc exponit: ⁊ dic̃. [Sũtq; tẽperati cum fortitudĩe, ⁊ fortes cum tẽperantia. Nã hęc in iuuenib⁹ atq; ſenib⁹ diſiũcta ſunt, iuuenes eni fortes ac intẽperati ſunt, ſenes vero tẽperati ac timidi.] nulli eni hoꝝ vtrãq; hñt .ſ. fortitudĩeʒ, ⁊ tẽperantiam, naʒ iuuenes ſunt fortes, ſʒ nõ tẽperati, ſenes vero tẽperati, ſed nõ fortes. Uiri aũt hñt vtrũq;, nam ſunt fortes cũ tẽperãtia, ⁊ tẽperati cũ fortitudine.

¶ Et vt vl'iter dicam, quęcũq; ex vtilibus iuuentus atq; ſenectus ſeorſum habent, hęc ⁊ viri hñt, in q̃buſcũq; vero illi excedũt, ac deficiũt, hęc ĩ viris mediocriter, ac cõmode ſũt.

¶ Aſſignat vl'em locum ad cognoſcẽdũ mores viroꝝ: ⁊ dicit. [Et vt vl'iter dicam, q̃cũq; ex vtilib⁹,] ac ex bonis [iuuẽtus atq; ſenect⁹ ſeorſuʒ hñt, h̃ ⁊ viri,] q in ętate media ſunt, [hñt. in q̃buſcunq; illi] .ſ. ſenes, ⁊ iuuenes [excedũt, ac ðficiũt, hęc in viris mediocriter ac cõmode ſũt,] vt ſi iuuenes nimis audent, ⁊ ſenes nimis timent, viri ad horum mediocritatem cõmode, beneq; ſe habent.

¶ Conſtat auteʒ, corpus quidem a trigeſimo ętatis anno ad trigeſimũ q̃ntuʒ. Aĩa vero vno

minus quinquaginta. De iuuentute igitur ⁊ ſenectute, ac de virili ętate, quorum morum vnaqueq; ſit, hęc dicta ſint.

¶ Nunc exponit ętates: ⁊ dicit. [Conſtat autem] id eſt vi/get, conſiſtit, ac in virilitate conſtituitur [corpus quidez a trigeſimo ętatis anno vſq; ad trigeſimūquintuz.] plus quidem vel minus pro bonitate vel malitia naturę, atq; complexionis: qui eni natura atq; complexione melior fuerit, longiore tempore cōſiſtit in ipſa virili ętate. Qui vero natura, atq; complexione imbecillior eſt, hic breuiore in ſtatu viget. per quę dat intelligere nobis iuuentutē ſm corpus ipſum vſq; ad trigeſimū annum finiri. Virilem autem ętatem vſq; ad triceſimūquintū. Senectutez vero vſq; ad vitę finem. Deinde ſubſcribit ętates aię, ſiue intellectus, ψυχη enim pro intellectu aliquādo accipit̃ ab Ariſt. p̃ſertiz in hoīe: ⁊ dicit. [Anima vero] viget [vno minus quinquaginta.] id eſt 49[m] vſq; ad annum. Poſt hęc enim animę operationes cōminutis inſtrumētis ſenſuum, q̄bus vtitur ad intelligēdum, decreſcunt, plus q̄dē vel minus pro ratione naturę, atq; complexionis iſtrumentorum, per quę dat intelligere p̄mo animam in operationibus non diminui ꝓpter corporis diminutionem. Nam lz poſt 35[m] aanum corpus contabeſcat, non cōtabeſcit adeo, vt animę operationes etiaz contabeſcāt. Inſuper dat intelligere ſcđo animā non variari ſm tres ętates, quoniaz vſq; ad 49[m] annum ſemper creſcit, deinde ſemper decreſcit. Nec Ariſt. rei huius aliquam cauſaz aſſignauit, ſed tāq̄ cōmuniter, ⁊ longo tempore obſeruatū probauit, ac ſumpſit. Ultimo epilogat: ⁊ dicit. [De iuuētute igitur ⁊ ſenectute, ac de virili ętate, quorum morum vnaquęq; ſit, hęc dicta ſint.] De arte vero dicenduz vt in alijs dictū eſt: oportet eni vt orator oſtendat ſe moribus virorum accōmodatum: ſic enim fidem faciet morataz. Omnes eniz orationem ꝓbant, ac affectant, cuz ſuis moribus accōmodatur. Pręterea opz (vt diximus) vt loca accipiat orator ex ijs, quę ꝯueniūt n: orib⁹ viroꝝ, ac placēt. nā ſic fidem faciet affectā. Hactenus de arte.

¶ DE MORIBVS NOBILIVM.

¶ De bonis autem a fortuna ꝓficiſcentibus quibus ipſis mores quoq; quales q̄daz hominibus accidunt, dicamus deinceps.

¶ Poſt hęc quę dixit de moribus ętatum, nunc cōſequēter ꝓponit dicere de moribus, qui ꝯſequunt̃ bona fortunę: ⁊ dicit. [De bonis aūt a fortuna ꝓficiſcētibus, quibus ipſis mores quoq; q̄les q̄daz hoīb⁹ accidūt, dicamus deinceps.] non q intētio Ariſto. ſit dicere de bonis, q̄ a fortuna ꝓficiſcuntur, ſed de moribus, qui conſequuntur hęc fortunę bona. ⁊ quidem nō omnia, ſed nobilitatez, diuitias, ⁊ ciuilem potentiam: ⁊ dicit. De bonis autem a fortuna ꝓficiſcētibus, q̄bus mores variantur, atq; reddunt̃ quales quidam, id eſt tales vel tales, dicamus deinceps, hoc eſt dicamus de moribus, qui fiunt quales quidam ꝓpter bona fortunę: ⁊ primo de moribus, qui ſequunt̃ nobilitatem. Hęc de intentione.

¶ Nobilitatis igitur mos eſt, vt qui eam habet, ambitioſior ſit. Nam omnes cum aliq̄d adſit, ad id coaceruare ſolent. Nobilitas aūt honor quidam progenitorum eſt.

¶ Exeq̄tur nūc de moribus nobilitatis, ⁊ aſſignat p̄muz locū: ⁊ dicit. [Nobilitatis ig: t̃ mos eſt, vt q eaz hz ambitioſior ſit] atq; honoris magis cupidus. aſſignat rōnē ex ꝯſuetudīe: ⁊ dic̃. [Nā oēs cū aliq̄d adſit,] id nā oēs cū aliquid hñt de re aliq̄, [ad id,] q̄đ de ea re hñt, [coaceruare ſolēt.] Eſt eni natiuū vt imꝑfectū expetat ꝑfici, hac rōne q de diuitijs paꝝ hñt, appetūt accumulare ad eas, vt fiāt ditiores, ⁊ q paꝝ hñt de honorib⁹, appetūt fieri honorabiliores ⁊ [Nobilitas q̄dā honor ē ꝓgenitoꝝ,] iđ nobiles appetūt ſemꝑ accumulare ad illū: ⁊ ſic nobilitas reddit ſemꝑ hñtē ambitioſiorē. Hñt enim nobiles nō nihil honoris ex ꝓgenitorib⁹. Quare ſemꝑ ad eū honorē, q ꝓgenitoꝝ eſt, accumulare appetūt plures honores: vt reddātur honorabiliores. Quare nobiles ſemper ambitioſi atq; honoris cupidi ſunt.

¶ Et ad contēnendum maiorum ſuorum ſimiles parata eſt. Nam ea, quę iam diu geſta ſunt, honorabiliora ſūt, ad iactationēq; aptiora, q̄ quę nuper facta ſunt.

¶ Aſſignat 2[m] locū: ⁊ dic̃. [Et] nobilitas [ad ꝯtēnēdū maioꝝ ſuoꝝ ſil̃es, parata ē]. Cōtēnūt eni nobiles eos, q de nouo enumerāt̃ iter nobiles: q ſūt ſil̃es maioꝝ ſuorum. Maiores eni nobiliū fuerūt a p̄n° de nouo nobiles, ſic igit̃ nobiles ab antiq̄ ꝯtēnūt nuꝑ nobiles, lz ſint ſil̃es ꝓgenitorib⁹ ſuis. ⁊ aſſignat cāz, ⁊ dic̃. [Nā ea, q̄ iā diu geſta ſūt, honorabiliora ſūt, ad iactationēq; aptiora, q̄ q̄ nuꝑ facta,] nā illa (vt dictū ē ſuꝑius) idignationē nō faciunt: q̄m ſūt veluti nālia, h̄ aūt, cū ſint veluti violēta, indignationē atq; ſtomachū mouent, hac rōne q ab antiq̄ nobiles ſūt, đſpiciūt nuꝑ nobiles: lz ſint ſil̃es, ⁊ forte honorabiliores ſuis ꝓgenitorib⁹, ꝑ h̄.n. vñr magis honorare ſe.

¶ Eſt aūt nobile q̄dē ſm virtutē g̃nis. Gñoſuz vero, ꝓpea q̄a nō degñauit a nā: qđ q̄dē vtplurimū nobilib⁹ nō cōtingit. ſz ſūt multi ſimplices. Eſt aūt in viroꝝ quoq; generib⁹ fertilitas quędam, qualis quę in agris ſit aliquādo. Interdum ſi ſit genus bonuz, pręſtantes viri generantur. rurſumq; deficiunt.

¶ Q̄m nobilitas videt̃ valde conuenire cū generoſitat̃e, ne q̄s in hac re decipiatur, aſſignat dr̃iam inter nobile, ⁊ generoſum: ⁊ dicit. [Eſt autem nobile ſm virtutem generis,] nam illi ſunt nobiles, quorum genus eſt claruz, atq; virtute pręditum. [Generoſum vero ꝓpterea, quia non degenerauit a natura] .i. a nāli origine, atq; naturali nobilitate. Naz qui patri nobili ſimilis eſt in claritate, ⁊ p̄ſtantia, nobilis eſt, ⁊ generoſus, qui vero deficit a p̄ſtantia patris, eſt nobilis, ſed non generoſus. Deinde oſtēdit quo modo generoſum ſe habeat ad nobiles: ⁊ dicit. [Qđ quidem] .ſ. eſſe generoſum, [vtplurimuz nobilibus non cōtingit, ſed ſunt] in ipo [multi ſimplices,] atq; abiecti, qui lz ſint nobiles, tamē non ſunt generoſi. dixit vtplurimū: quia in genere ipſo aliqui etia deſcendunt generoſi ſimiles in pręſtantia ſuis progenitoribus. Et hoc demōſtrat per ſimilitudinem: ⁊ dicit. [Eſt autem in virorum quoq; generibus fertilitas quędam, qualis quę in agris ſit aliquando.] nam ſubaudi [ſi ſit interdum genus bonuz, p̄ſtantes viri generantur, rurſum deficiunt,] ⁊ generantur deiecti, ⁊ rurſum per aliqđ tempoꝝ internallū redeunt, quēadmodū eni nō ſemꝑ bonoꝝ g̃ratio ꝯtinuat̃, ſic nec oportet ſemper cōtinuari progeniem malorūz. Quare lz nobiles plerūq; degenerēt a maiorib⁹, fieri tñ pōt, vt alī q̄n nō degenerent: ſed redeāt ſil̃es maioribus, qui ꝓꝑ p̄ſtantiā fuerūt origo nobilitatis, atq; totius generis.

¶ Degenerant autem ingenioſa quidē genera, in mores furioſos magis. Velut qui ab

Alcibiade, ⁊ qui a ſuperiore Dionyſio ſunt. Quieta vo, in ſegnitiez, veluti qui a Cimone, ⁊ Pericle, ⁊ Socrate.

¶ Cũ aũt, vt plurimũ nobiles a maiorũ ſuorum pręſtãtia degenerent, per exempla demõſtrat: ⁊ dicit. [Degenerãt autem] ſubaudi nobiles a ſuorum maiorum pręſtantia, naz [ingenioſa qdem genera, in mores magis furioſos,] ſubaudi deueniunt. [Uelut qui ab Alcibiade, ⁊ qui a ſuperiore Dionyſio ſunt.] Nam ipſi furioſi, exorti ſunt ex patribus ingenioſis. [Quieta vo] genera [veluti qui a Cimone, ⁊ Pericle, ⁊ Socrate] ſunt, deueniunt per gñationez [in ſegnitiẽ.] ergo degñant nobiles. De arte vo dicendũ (vt dictũ eſt.) opz eni vt orator ſe morib⁹ nobiliũ accõmodet, ſic eni moratã orõnem faciet, inſup ẽt, vt ſumat loca, q̃ nobilib⁹ ꝯueniũt, ſic eni affectam faciet perſuaſionem. ſic enim miſcendo orationes perſuadet.

¶ DE MORIBVS DIVITVM.

¶ Mores vo qui diuitias comitent̃, facile eſt videre in oibus, naz contumeliatores ſunt, ⁊ ſuperbi: qui poſſeſſione opum perturbãtur. Quaſi eni omnia bona poſſideant, ſic afficiuntur. Diuitię eni quaſi p̃cium quoddã ſunt cęterarum dignitatũ. Jccirco cuncta vident̃ emi poſſe ipſis.

¶ Cum ꝑpoſuiſſet intẽtionez, nunc affert p̃mum locuz: ⁊ dicit. [Mores vo, qui diuitias comitentur, facile eſt videre in omnibus] diuitibus / tam nouis, q̃ antiquis, [naz qui poſſeſſione opum perturbantur] atqz afficiunt̃, [cõtumeliatores ſunt ⁊ ſuperbi. Sic eniz afficiuntur] in ſuo corde, atqz propria mente, ac ſi [omnia bona poſſideãt] nec ab rõne. [Diuitię eni quaſi pręcium quoddam ſunt cęterarum dignitatum, iccirco] .i. quoniam [cuncta emi poſſe vident̃ ipſis] diuitijs. ergo in omnibus volũt extollere ſe, qm̃ poſſidendo diuitias putãt oia poſſidere.

¶ Et delicati ſunt, ⁊ iactatores. delicati qdez ꝓpter delitias, ac fęlicitatis oſtẽſionez. Jactatores vo ac intemperantes, qm̃ omnes in eo verſari ſoliti ſunt, quod ipſi amant, ac admirantur. ⁊ quoniam quę ipſi, ea cęteros quoqz putant ęmulari.

¶ Aſſignat 2m locũ: ⁊ dicit. [Et delicati ſunt, ⁊ iactatores] diuites ipſi, verbuz delicati gręce eſt εριφεροι : ſunt aũt delicati, qui in delitijs viuere aſſueti ſũt, ⁊ per metaphoram molles ac teneri dicuntur apud Columellam. propterea ſubdit. [Delicati quidem ꝓpter delitias,] in qbus ſunt educati, potiſſimum ſi diuites fuerint antiqui [ac ꝓpter fęlicitatis oſtenſionem] demonſtrationẽqz. vt eniz oſtendant ſuam fęlicitatem, deliciantur. Uerbum autem iactatores gręce eſt σαλαχωνες, Theophraſtus prodigos dixit. Georgius ſibi plurimum arrogãtes. propterea Ariſt. ſubdit. [Jactatores vo, ac intemperantes, qm̃ oẽs in eo verſari ſoliti ſunt, quod ipſi amant, ac admirãtur.] ſcz in diuitijs acquirendis, atqz comparãdis, [⁊ quoniaz quę ipſi, ea cęteros putant ęmulari] atqz imitari, hac ratione ſunt iactabundi, atqz intemperantes: plurimũqz ſibi arrogantes.

¶ Simul autẽ ⁊ nec iniuria ſic affecti ſunt: cũ multi ſint, qui habentibus egeant. Unde ⁊ illud Simonidis dictum eſt de ſapientibus ⁊ diuitibus ad vxorem Hieronis interrogantem, vtrum melius fieri diuitem an ſapientem: Sapientes enim eſt videre ad ianuas diuitum dixit.

¶ Aſſignat dictum poetę ad confirmandum id, quod dictum eſt: ⁊ dicit. [Simul autem] cum ratione aſſignata, [⁊ nec iniuria ſic] diuites [affecti ſunt.] ſcz vt ſint delicati, ⁊ iactabundi, [cum multi ſint. qui habẽtibus,] ideſt diuitibus ipſis, qui habent, [egeant.] ſcz ⁊ ſapiẽtes, ⁊ Philoſophi, qd̃ probat per dictum Simonidis, ⁊ dicit. [Unde ⁊ illud Simonidis dictum eſt de ſapientibus, ⁊ diuitib⁹ ad vxorem Hieronis interrogantem vtrum melius] ſit [fieri diuitem, an ſapientem,] τοὺς γὰρ σοφοὺς ὁρᾶν ὑνθι ταῖς πλουσίων θύραις ἔφην, ideſt [ſapientes enim eſt videre ad ianuas diuitum dixit.] ⁊ non diuites ad ianuas ſapiẽtũ. g̊ melius eſt fieri diuites q̃ ſapiẽtes.

¶ Et dignos ſe arbitrantur principatu. ea eni habere ſe putant, propter quę dignum eſt cęteris dominari.

¶ Aſſignat tertium locum: ⁊ dicit. [Et] diuites [dignos ſe arbitrantur principatu,] ⁊ aſſignat rationem: ⁊ dicit. [Ea enim habere ſe putant, ꝓpter quę dignum eſt cęteris dominari,] ſcilicet diuitias.

¶ Et vt in ſumma dicam, diuitiarum mores amentis ſimul atqz fęlicis ſunt.

¶ Recolligit id, quod in ſũma eſt de moribus diuituz: ⁊ dicit. [Et vt in ſumma dicaz diuitiaruz mores ſunt] mores [ſimul amentis, atqz fęlicis,] fęlicis quidem propter diuitias: quę a vulgo putantur fęlicitas, amentis vo, quoniaz plerũqz diuites carent prudentia, quę eſt morũ, atqz diuitiarum correctrix.

¶ Sed intereſt inter locupletorum nuꝑ mores, ⁊ eorum, qui ab antiquo poſſiderũt. qm̃ omnia, quę magis, ⁊ peiora mala ſunt, habẽt nuper ditatos. Naz nuper ditatus veluti nõ caſtigatas habet diuitias.

¶ Aſſignat dr̃iam inter nuper ditatos, ⁊ ditatos ab antiquo: ⁊ dicit. [Sed intereſt inter locupletorum nuper mores, ⁊] mores [eorũ, qui ab antiquo poſſiderunt, quoniaz omnia quę magis ⁊ peiora mala ſunt, hñt nuꝑ ditatos,] magis eniz mala oia inſunt nuper ditatis, peioraqz in ipſis inſunt, cuius rõnẽ aſſignat: ⁊ dicit. [Nã nuper ditatus veluti non caſtigatas hz diuitias.] Cum eni nouuz ſit, neſcit illas refrenare, ideo nimis afficiunt, atqz perturbant eorum animum. At olim ditatus, ſcit gubernare, atqz reprimere diuitiarum mores, quoniam diu illas gubernauit. Unde ꝓuerbio dr̃, a ruſtico locuplete de⁹ nos auertat.

¶ Et iniurias non ex malignitate, ſed alias ex contumelia, alias ex incontinentia faciũt. veluti verberationem ⁊ adulterium.

¶ Aſſignat mores cõmunes: ⁊ dicit. [Et iniurias faciunt non ex malignitate,] hoc eſt, vt noceant, ſed [alias ex cõtumelia, veluti verberationem.] Uerberant enim interduz homines ſine cauſa, vt oſtendant ſe excellere. [alias ex incontinentia] faciunt, [veluti ⁊ adulterium,] adulterantur enim vt voluptate afficiantur. Hactenus de moribus diuitum.

¶ DE MORIBVS POTENTVM.

¶ Similiter autẽ ⁊ potẽtię mores pene vt in pluribus, ꝑſpicui ſunt. Nã potẽtia ꝑtiz eoſdẽ

habet,quos diuitię,partiʒ aũt meliores. Potentes eni ambitioſi ſunt,moribus quoq; fortiores diuitibus,qm̃ operatiões eas affectãt, quas ipſis ꝓpter potẽtiã gerere licet.

¶ Nanc de moribus potẽtum:ꝛ dicit.[Similr̃ autẽ ꝛ potentię].ſ.ciuilis[mores pene,vt in plurib⁹ perſpicui ſunt].ſ.q̃les ſint.[naʒ](vt ingt).[potentia].ſ.ciuilis[ꝑtim] mores[eoſdem hʒ,quos] hñt [diuitię] ipſę,[partiʒ meliores,]ꝙ potẽtes habeãt mores/partim meliores,ꝓbat:ꝛ dicit.[Potẽtes eni]quo ad honores[ambitioſi ſunt]ſicuti diuites.[moribus quoq; fortiores diuitibus,]quo ad meliorẽ cõditionem,qua excedunt diuites;cuius rõnẽ affert:ꝛ dicit.[Qm̃]potẽtes[operatiões eas affectant,quas ipſis ꝓpter potẽtiam gerere licet,]ꝛ quę potẽtię ciuili cõueniunt,ga igiᷓ potentes cõueniũt cuʒ diuitibus quo ad diuitias,ſeruãt nõnullos mores, qui ſequũtur diuitias,ga ꝟo excellunt diuites ciuili potentia,ꝑꝑ hũc exceſſum mores hñt meliores,q ſ.conueniunt ciuili potẽtię. Hęc gñatiʒ de morib⁹ potẽtum.

¶ Et diligentiores,nam coacti conſiderare, quę potentię ſunt,in cura ſunt.

¶ Cũ dixiſſet mores potẽtum gñatiʒ eẽ meliores,ga ſic conueniũt potentię gerẽdę,nunc ꝑ ſpẽm exponit quo mõ meliores,ꝛ aſſignat p̃mũ locum,ꝛ dicit.[Et]ſubaudi potẽtes ſunt[diligẽtiores,naʒ coacti cõſiderare,quę potẽtię ſunt,]ꝛ oia pondera,quę ſpectant ad rõnem gubernãdi,ſempꝛ[in cura ſunt,]atq; in diligẽtia,ꝛ ſic reddunᷓ diligẽtiores:atq; curioſiores.cura eni ac ſollicitudo circa rõnẽ gubernãdi,retrahit potẽtes ab ignauia.

¶ Et honeſtiores,atq; grauiores. Facit eni eos dignitas clariores,ga ſeipſos mẽſurãt. Eſt autem honeſtas mollis,atq; compoſita grauitas.

¶ Aſſignat 2ᵐ locũ:ꝛ dicit.[Et].ſ.potẽtes ſunt[honeſtiores,atq; grauiores. Facit enim eos dignitas clariores,]ꝛ ſic honeſtiores ac grauiores:nihil eniʒ eſt aliud eẽ honeſtum,ꝛ grauẽ ꝙ eſſe clarũ. Aſſignat cauſam,ꝛ dicit.[Qꝛ] ꝓpter põdus potẽtię atq; dignitatis,[ſeipſos mẽſurãt.] deinde exponit qd ſit honeſtas,vt intelligaᷓ quid ſit eſſe honeſtiorẽ atq; grauiorẽ:ꝛ dicit.[Eſt autẽ honeſtas mollis,atq; cõpoſita grauitas]ꝛ per mollẽ ſuauẽ intelligit,homines eni honeſti ſuauiter incedũt,cõpoſitoq; mõ grauitatem habẽt. Fabius Maximus cuʒ eẽt laſciuus, atq; multis notis affectus,perueniẽs ad dignitatem ciuilem, euaſit modeſtiſſimus,atq; grauiſſimus.

¶ Et ſi iniuriantur,non in paruis,ſed in magnis iniuriantur.

¶ Aſſignat 3ᵐ locum:ꝛ dicit.[Et ſi]potẽtes[iniuriantur, non in paruis:ſed in magnis iniurianᷓ,]cauſa eſt,ga vilipendũt paruã inferre iniuriaʒ. Eſt etiã alia rõ,quia volunt videri in oĩbus magni. Nã ſi benefaciũt,in magnis benefaciunt. Quare ſi iniurianᷓ,in magnis iniurianᷓ.

¶ DE MORIBVS FORTVNATORVM.

¶ Secũda ꝟo fortuna dictorum moꝝ ſe hʒ, ſm̃ partes. Adhęc eniʒ tendũt,quę videnᷓ eẽ ſecũdę fortunę. Adhuc autẽ ꝛ ad ꝓbam filiorum procreationem,ꝛ ad corporis bona ſecũda fortuna exhibet abundare.

¶ Nũc de moribus fortunatoꝝ agit,ꝛ p̃mo gñatim aſſignat locũ:ꝛ dicit.[Scđa ꝟo fortuna ſm̃ partes dictoruʒ morum ſe hʒ,]naʒ ꝑ parte continet mores diuitiaꝝ,ꝛ ꝑ parte mores nobilitatis,ꝛ ꝑ parte mores potẽtuʒ. Nam hęc tria.vʒ.diuitię/nobilitas/ꝛ potentia/ſunt partes ſcđę fortunę.ꝛ aſſignat cãm:ꝛ dicit.[Ad hęc eni].ſ.tria[tẽdũt quę videnᷓ eſſe]ipſę[ſecũdę fortunę.]ꝛ nõ ſoluʒ ad hęc [ſed adhuc ſecũda fortuna exhibet abũdare ꝛ ad ꝓbaʒ filioꝝ ꝓcreationem,ꝛ ad corporis bona,]qualia ſunt ſanitas/robur/pulchritudo/ꝛ vires.ergo determinare de moribus ſequẽtibus nobilitatẽ/diuitias/potẽtiam/ꝛ cętera quę dicta ſunt,eſt determinare de moribus ſecundę fortunę particulatim,qm̃ ea,quę dicta ſunt:partes ſunt ſcđę fortunę. Reſtat ergo addere mores generatim,q̃ ſequũtur ſecũdam fortunam.

¶ Superbi ergo magis,ꝛ minus rõnales ꝓpter ſcđam fortunam ſunt. Mos tamẽ vnus melior ſecũdaʒ fortunam comitaᷓ. Naʒ ſunt erga deuʒ pij. Afficiũturq; quodãmodo ad ipſum,ꝓpter bona,quę ſibi a fortuna p̃benᷓ, credentes. De moribus igiᷓ ętatum ꝛ fortunę dictuʒ eſt. Contraria eniʒ boruʒ ex cõtrarijs manifeſta ſunt. veluti pauperis,atq; iſortunati,impotentiſq; mores.

¶ Aſſignat nũc mores gñatim,quę ſequũtur ſecũdaʒ fortunam,ꝛ p̃mo aſſignat locũ maluʒ:ꝛ dic̃.[Superbi ergo magis]atq; elati ſunt.[ꝛ minus rõnales,ꝓpter ſcđaʒ fortunã ſunt,]nam vbi plurimũ fortunę eſt,ibi minus rõnis habeᷓ.deinde aſſignat locũ bonuʒ:ꝛ dicit.[Mos tñ vnus melior ſcđam fortunaʒ comitaᷓ,nã ſunt erga deuʒ pij,]atq; religioſi,[afficiũturq; quodã mõ ad ipm]deuʒ [ꝓpter bona,quę ſibi a fortuna p̃bentur,credẽtes.]nam ſcđa fortuna,vt pʒ in libello de bona fortuna a deo eſt. Eſt eniʒ ꝓuidentia ſupra fortunã,ꝛ fatuʒ.ꝛ ita fortunati efficiũtur credẽtes,quę ſibi a fortuna prębentur,ab ipſo deo pręberi,demũ epilogat,ꝛ ſe excuſat:ꝛ dicit.[De moribus igiᷓ ętatuʒ,ꝛ fortunę dictũ eſt,deinde ſe excuſat,ꝛ dicit.[Cõtraria eni hoꝝ ex contrarijs]locis ac cõſiderationibus[manifeſta ſunt,veluti]qui ſint [mores pauperis,atq; infortunati,ac impotẽtis.] Ars ꝟo perſuadendi his oĩbus in duobus cõſiſtit,alterũ eſt,vt, orator quãtuʒ põt ſe reddat ſimileʒ in moribus eis,nã ſilitudo moruʒ mouet ad amorẽ,atq; beniuolẽtiã. Alteꝝ vt ijs locis vtatur,q̃ ꝯtinẽt ea,q̃ placent eis.monebũᷓ.n.ſic ad aſſenſuʒ.

¶ QVÆ OMNIBVS GENERIBVS COMMVNIA SINT.

¶ Quoniam auteʒ ꝓbabilium orationũ vſus ad iudiciuʒ ſpectat:nam quę ſcimus,ac iudicamus,nulla egent amplius oratione.

¶ Uolens Ariſt.nũc agere de perſuaſionibus cõib⁹,naʒ egit de ꝓprijs,p̃mittit neceſſitatẽ dicendoꝝ,ꝛ p̃mo reſumit q̃dam,q̃ iaʒ dicta ſunt,ꝛ textus legẽdus eſt ſuſpẽſiue. deinde colligit id,qđ reſtat dicere,ꝛ terminat ſuſpenſionem,ibi[Reſtat iaʒ,]de p̃ma parte ſumit ad qđ eſt rhetoricarum orationum vſus:ꝛ dicit.[Quoniam autem ꝓbabilium]ideſt rhetoricaruʒ[orationũ vſus ad iudiciũ ſpectat].i.ſpectat ad eos,qui iudicant,ꝓbat.ꝛ dic̃.[Nam quę ſcimus,ꝛ iudicamus].i.nam quę per ſciam demonſtratiuã iudicamus,vt in nãlibus,vel mathematicis,vbi iudicamus per ſciam demõſtratiuaʒ,[nulla egẽt ampli⁹ oratione] ꝓbabili vel rhetorica,ga iudicium in eis eſt ꝑ demõſtrationes.ergo vſus rhetoricarũ orõnuʒ eſt,vt auditor iudicet per eas,qm̃ cum fiãt ad vtrãq; parteʒ,auditor iudicabit ꝓ ea parte,q̃ videbiᷓ ꝓbabilior:ac plurib⁹

probabilibus

probabilibus orationibus probata.per quę dedit dr̃iaꝫ inter ſcientificũ iudiciũ,⁊ iudiciũ ſimpl'r.qm̃ ſcientificũ iudiciũ eſt de inuẽtis per demr̃ones. iudiciuꝫ ſimpl'r eſt de inuentis ꝑ orationes rhetoricas.nam cum orator habeat viã perſuadendi pro vtraqꝫ parte, auditor poteſtatẽ habet iudicandi ſolũ pro altera parte, vt pro illa,quę probabilior ei videtur, pluribus ac fortioribus rationibus probata:hoc eſt primum.

¶ Eſt aũt,⁊ ſi ad vnuꝫ qs oratione vtẽs ſuadeat,vt admonẽtes aut hortantes faciunt,nihilominus ille vnus ꝑfecto iudex. Cui eniꝫ perſuadere opꝫ, hic(vt ſimpl'r dicam)iudex eſt,ſimil'r ſiue ad litigãtes ſiue ad cãm quiſpiam dixerit. vti namqꝫ oratione neceſſe eſt, euertereqꝫ ꝯtraria ad quę tanqꝫ in aduerſarium orationem facit.

¶ Accipit ſcdo,ꝙ licet rhetoricę rõnes fiant ad vnã partem,tñ iudex eſt vnus,qui põt ad vnã,⁊ alteraꝫ partem inclinari. vt ergo ſemꝑ iudex inclinet̃ ad partẽ ꝓpoſitã, debemus vti oibus modis perſuadẽdi,ꝑꝑ qd̃ non ſolũ ꝓprię perſuaſiones vtiles ſunt,ſed cões. debemus eniꝫ ſic ꝑſuadere,ſicqꝫ nos habere ad iudicẽ, ac ſi iudex eſſꝫ aduerſarius.qꝛ ſi eſſet pro nobis, nõ eſſet opus oratiõe. declarat ergo primo iudicẽ eſſe vnũ in genere iudiciali, ⁊ dicit.[Eſt aũt,⁊ ſi ad vnũ quis oratione vtẽs ſuadeat, vt admonentes,aut hortantes faciunt,nihilominus ille vnus ꝑfecto iudex.]quaſi dicat,ſi veruꝫ eſt,vt ſuadens ſemꝑ ad vnũ audiẽteꝫ ſuadeat,ille audiẽs nihilominus ꝑfecto iudex eſt,ẽt in quouis dicendi genere ſuadeat.h̃ ꝓbat,⁊ primo in genere iudiciali:⁊ dicit,[cui eniꝫ ꝑſuadere opꝫ,hic(vt ſimpl'r dicam)iudex eſt, ſil'r ſiue ad litigãtes]i.ad theſim,q̃ cã eſt indefinita,[ſiue] ad hypotheſim.i.[ad cãm]particularem[quiſpiaꝫ dixerit,] vtroqꝫ enim mõ dicit orator,⁊ in cauſis particularibꝰ,ꝯ̃ctis ad locum,ad perſonã,⁊ ad reliqua,⁊ ad qõnẽ indefinitam.[vti nãqꝫ oratione]in vtraqꝫ diſceptatione [neceſſe eſt, euertereqꝫ ꝯ̃ria,q̃]iudex aut dicit,aut dicere poſſet, [ad quę]iudicis dicta tanqꝫ[in aduerſariũ orationeꝫ facit,] opꝫ eniꝫ ſic ſe h̃re ad iudicẽ,ſicuti ſe hꝫ aduerſariũ.nam ſi pro nobis eſſet,nulla opus eſſet orõne.ſic igit̃ pꝫ in iudicialibus eũ,cui ꝑſuadere opꝫ,eſſe vnum iudicem.

¶ Eodem autem modo in demonſtratiuis quoqꝫ, nam ad ſpectatorem quaſi ad iudicẽ oratio componitur.

¶ Scdo declarat eũ, qui audit in demõſtratiuis vtputa ſpectatorẽ,eſſe iudicẽ,⁊ dicit.[Eodẽ aũt modo in demõſtratiuis quoqꝫ,]ſubaudi q̃ audit,eſt iudex vnus. cuius rõnẽ affert,⁊ dicit,[naꝫ ad ſpectatorẽ quaſi ad iudicem oratio cõponit̃,]mõ ſpectator eſt iudex vnus.nã cũ laudamus aliquẽ,ſpectatores ſe hñt, vt iudices attẽdentes vtrũ recte laudamus. ⁊ cũ vituperamꝰ,ſil'r ſpectator, vt iudex ſe hꝫ,qui iudicat vtrum iuſta ſit vituperatio.

¶ Uniuerſaliter auteꝫ ſolus eſt,vt ſimpl'r iudex,qui in ciuilibus certaminibus quęſita iudicat,de quibus nãqꝫ litigãt, ⁊ de quibus cõſultant,quo nã mõ ſe habẽt,inquirunt̃.

¶ Tertio declarat in deliberatiuis eũ, q̃ audit,eſſe vnuꝫ iudicẽ:⁊ dicit.[Ul'r autẽ ſolus]atqꝫ vnus[eſt,vt ſimpl'r iudex,q̃ in ciuilibus certaminibus]i.in ciuilibus cõtionibus atqꝫ deliberationibꝰ[quęſita,] quę ꝓponuntur ⁊ diſputant̃ in ꝯſilijs[iudicat,]cuius rõnem aſſignat,⁊ dicit,[de q̃bus nãqꝫ]ſ.oratores ꝯſiliarij,[⁊ de q̃bus ꝯſultant,quonã mõ ſe hñt,inq̃runt̃,]⁊ diſputant̃.ergo q̃ iudicat in huiuſmodi vnus iudex eſt.⁊ ſic pręfectus in cõſilijs eſt vnus iudex.

¶ De ijs ꝟo moribus,q̃ ſm ciuiles rationes fiunt,dictũ eſt prius in deliberatiuis, vt pro explorato habeat̃ ⁊ quo mõ,⁊ per quę morate orationes ſint faciendę.

¶ Poſt declarationẽ illoꝝ triuꝫ,nunc oſtẽdit dictũ eſſe de ꝓprijs perſuaſionibus,⁊ primo declarat eſſe dictum de ꝓprijs ꝑſuaſionibus,q̃ ſunt ꝓprię ꝑꝑ diuerſas rationes ciuiles.nã pro alia atqꝫ alia ciuili rõne aliter atqꝫ aliter eſt ꝑſuadendũ, ⁊ dicit,[de ijs ꝟo moribus,]ideſt de ijs ꝟo ꝑſuaſionibus moratis,[qui]i.quę[fiunt ſm ciuiles rõnes,]alię quideꝫ atqꝫ alię,prout alię atqꝫ alię ciuiles rõnes ſunt,[dictũ eſt prius in deliberatiuis]i.eo loco,vbi agebat̃ de genere dicẽdi deliberatiuo. dictuꝫ eſt prius dico,[vt pro explorato habeat̃,⁊ quo mõ,⁊ per q̃ moratę orationes ſint faciẽdę,] quantũ ad diuerſas rõnes ciuiles. Ibi eniꝫ expoſitũ eſt,quo mõ in vna rõne ciuili ſit ꝑſuadendũ,⁊ quo mõ in alia.qm̃ nõ eodẽ modo ꝑſuadẽdũ eſt in recta rõne ciuili,⁊ in tyrãnica,nec eodẽ mõ in regno,⁊ in re publica.de his eniꝫ ibi ſatis dcm̃ ẽ.

¶ Et qm̃ alius quidã in vnoquoqꝫ orationis genere finis erat,ac de oibus opiniones ipſe, ꝓpõneſqꝫ ſumptę ſunt,ex quibus deliberantes,⁊ demonſtrantes,⁊ litigãtes fidẽ faciũt.

¶ Scdo declarat eſſe dictũ de ꝓprijs ꝑſuaſionibus ſm diuerſa genera dicendi ciuilia.⁊ dicit.[Et qm̃ alius quidaꝫ in vnoquoqꝫ orationis genere finis erat.] nã in deliberatiuo erat bonũ vtile,in demõſtratiuo bonũ honeſtũ,in iudiciali bonũ iuſtũ,[ac de oibus]his finibꝰ[opiniones ipſe,ꝓpõneſqꝫ ſumpte ſunt,ex quibus deliberãtes,⁊ demõſtrantes,⁊ litigantes fidẽ faciunt,] ⁊ oia hęc ſuſpẽſiue legẽda ſunt:(vt diximus)vſqꝫ ibi[reſtat iaꝫ.]

¶ Adhuc autẽ ⁊ de ijs determinatũ eſt,ex q̃bus moratas orationes contingit facere.

¶ Tertio declarat eſſe dictũ de ꝓprijs ꝑſuaſionibus,ex q̃bus fiũt moratę,atqꝫ affectę, ⁊ accõmodatę oratiões, ⁊ dicit.[Adhuc aũt ⁊ de ijs determinatuꝫ eſt , ex quibus moratas]⁊ ſubaudi ⁊ affectas , ⁊ accõmodatas[orationes ꝯtingit facere]i.tertio eſt dictũ de proprijs ꝑſuaſionibus,q̃ fiũt in generibꝰ ꝑſuadendi ꝑ̃ter rẽ:hic finit̃ ſuſpenſio oiuꝫ eoꝝ,quę,vt ꝓprię ꝑſuaſiones dictę ſunt.

¶ Reſtat iam nobis de cõibus pertrãſire. In oibus eniꝫ orationibus ijs neceſſariũ eſt vti, quę de poſſibili,atqꝫ impoſſibili ſunt:alijſqꝫ qm̃ erit,alijſqꝫ,qm̃ factũ eſt,tẽtare oſtẽdere.

¶ Nũc exponit ea,quę ſunt poſt illa ꝓpria ꝑtractanda, ⁊ dicit.[Reſtat iaꝫ nobis de cõibus]ſ.oibus orõnibus [ꝑtranſire,]quoꝝ primũ eſt ipſuꝫ poſſibile, vel impoſſibile,⁊ id qd̃ poſſibili annectit̃.Qꝛ itaqꝫ poſſibile ⁊ impoſſibile cõia oibus orationibus ſint,ꝓbat,⁊ dicit,[In oibus eniꝫ orõnibus]i.in oibus enim gñibus dicendi, in quibus vtimur orationibus,[ijs neceſſariũ eſt vti , q̃ de poſſibili atqꝫ impoſſibili ſunt,in alijſqꝫ] orationibꝰ neceſſariũ eſt[tẽtare oñdere,qm̃ factũ eſt,]⁊ h̃ eſt vnuꝫ eoꝝ,q̃ annectunt̃ ipſi poſſibili,[alijſqꝫ] orationibꝰ neceſſariũ eſt tẽtare oſtẽdere, [qm̃ erit]factũ,licet nõdum ſit factũ,⁊ eſt alterũ annexoꝝ ipſi poſſibili.vnde annexa ſunt duo,alterũ,qm̃ eſt futurũ,vel nõ futuruꝫ,quo

vtimur in deliberationibus,alterū,qm̄ eſt factū vel nō factū,quo vtimur in iudicialibus, ⁊ demonſtrationib⁹.

¶ Adhuc aūt de magnitudine,quę cōis oib⁹ orōnibus eſt.oēs eni ⁊ deliberātes, qui ſuadent,aut diſſuadēt, ⁊ laudantes, aut vituperantes, ⁊ accuſantes aut defendētes,amplificatione,atqꝫ extenuatione vtuntur.

¶ Nunc declarat ſcđm,qđ reſtat poſt ꝓpria ꝑtractare,⁊ dicit.[Adhuc aūt de magnitudine q̄ cōis oibus orationibus eſt]ſcđo loco reſtat dicere.Qꝛ autē ſit oibus cōis, declarat,⁊ dicit,[oēs eniꝫ ⁊ deliberantes,qui]in genere dicēdi deliberatiuo[ſuadēt,aut diſſuadent,⁊ laudantes aut vituperantes,]q dicūt in gn̄e dicēdi demōſtratiuo, [⁊ accuſantes aut defendētes,]qui dicūt in genere iudiciali,[amplificatione atqꝫ extenuatione vtunt̄,]q̄ cōtinentur ſub magnitudine.ergo de magnitudine ſecundo loco reſtat dicere.

¶ His aūt determinatis, ⁊ de enthymematibus cōmuniter atqꝫ exēplis , conabimur dicere,quatenus reliqua apponētes,qđ a principio propoſitum eſt,conſequamur.

¶ Nunc declarat tertiū,qđ reſtat dicere,⁊ dicit.[His autē determinatis].ſ.q̄ ſunt de poſſibili,⁊ đ magnitudine, [⁊ de enthymematibus cōiter,atqꝫ exēplis]tētabimus, atqꝫ[conabimur dicere: quatenus reliqua opponētes] illis,q̄ ꝓpria ſunt,[reliqua].ſ.cōia,[qđ a principio propoſitū eſt,cōſequemur.]naꝫ in p̊ libro,diſtincta ſunt enthymata,⁊ argumēta,ꝙ alia ſpālia,alia cōia ſint,poſtq̄ ergo de talibus ſpecialibus determinatū eſt, vt habeat̄ ſufficiēter ꝓpoſitū,reſtat dicere de his cōmuniter.

¶ Eſt aūt ex cōibus amplificatio quideꝫ,demōſtratiuis(vt dictū eſt)accōmodatiſſima. factū vo iudicialibus. de his eni eſt iudiciū. poſſibile autē, ⁊ futurum deliberatiuis.

De vſu rerū inſtrorum. ¶ Qm̄ dixit illa quatuor cōia eſſe oibus gn̄ibus dicēdi, nūc oſtēdit quādam drīaꝫ inter hęc,⁊ dicit.[Eſt autē ex cōibus,]quę dicēda ſunt, [amplificatio qdē demōſtratiuis(vt dictū eſt)accōmodatiſſima,factū vo]accōmodatiſſimū[iudicialibus,de his enim eſt iudiciū,] ⁊ p[factum]ēt intelligit enthymata,quibus ꝓbamus factū eē: vel non factū eſſe.[poſſibile aūt ⁊ futurū]accōmodatiſſima[deliberatiuis.]⁊ p poſſibile ⁊ futuꝝ,intelligit etiā exēpla,quibus ꝓbamus poſſibile , atqꝫ futurū.⁊ ſic ceſſat qđ Egidy.nam per naturā cōem amplificatio,⁊ extenuatio,factū vel non factū,poſſibile vel futuruꝫ,enthymema,quo probat̄ factuꝫ,vel non factū , exēplum quo ꝓbamus poſſibile vel futuꝝ,poſſunt oibus generi conuenire.per accōmodationē vo,vel appropriationē,amplificatio , ⁊ extenuatio ſunt generi demōſtratiuo accōmodatiſſime factum vel non factū, ⁊ enthymemata generi iudiciali,poſſibile ⁊ futurum,⁊ exempla generi deliberatiuo appropriatiſſima ſunt.

¶ DE POSSIBILI ET IMPOSSIBILI.

¶ Primū igit̄ de poſſibilibus, ⁊ impoſſibilibus dicamus. Si itaqꝫ ꝯriuꝫ vel eſſe,vel fieri poſſibile ſit,ꝯriuꝫ vtiqꝫ videbit̄ eſſe poſſibile. vt ſi ſanari hominē poſſibile eſt,erit etiā ęgrotare. eadē enim contrariorum potentia eſt,qua contraria.

¶ Proſequit̄ de ꝓpoſitis cōibus,⁊ primo de ipſo poſſibili,⁊ aſſignat loca,qbus poterimus cognoſcere id , qđ eſt poſſibile.quoꝝ primū accipit per cōparationem ad ſuum ꝯrium,⁊ dicit.[Primū igit̄ de poſſibilibus,⁊ impoſſibilibus dicamus]ſubaudi tradēdo loca, ⁊ ꝯſiderationes , quibus poterimus cognoſcere , quę poſſibilia, quęue impoſſibilia ſunt,⁊ aſſignat p̊mū,⁊ dicit,[ſi itaqꝫ ꝯrium vel eſſe,vel fieri poſſibile ſit, ꝯriuꝫ vtiqꝫ videbitur eſſe poſſibile.] vt per exēplum probat,⁊ dicit,[vt ſi ſanari hoiem poſſibile eſt,erit ēt ęgrotare]ſubaudi poſſibile.cuius cām aſſignat,⁊ dicit,[eadē eniꝫ potentia cōtrarioꝝ eſt,qua contraria.]ipſa ſunt,⁊ fiunt.

¶ Et ſi ſimile poſſibile eſt,erit ⁊ diſſimile.

¶ Nunc accipit ſcđm locū per cōparationē ad ſuū diſſimile,⁊ dicit.[Et ſi ſimile eſt poſſibile]eſſe vel fieri,[erit ⁊ diſſimile] poſſibile eſſe vel fieri.vt ſi poſſibile eſt naſci hoieꝫ ſimilem Platoni in moribus,⁊ vita, poſſibile quoqꝫ erit naſci hoiem diſſimilē Platoni in moribus,⁊ vita.Egidius vo aliter ſcripturaꝫ Ariſto. habebat,dicit eniꝫ[⁊ ſi ſimile poſſibile eſt,erit ⁊ ſimile]poſſibile,nam duoꝝ ſimiliū ſi alterum eſt poſſibile,⁊ alterū.ſiquidem de ſimilibus eadē cauſa,vel ſimilis eſſe poteſt.

¶ Et ſi qđ difficilius eſt , poſſibile eſt , ⁊ qđ facilius etiam.

¶ Aſſignat tertiū locū per cōparationē ad ipſuꝫ facili⁹, ⁊ dicit. [Et ſi qđ difficilius eſt,poſſibile eſt , ⁊ qđ facili⁹ ēt]eſt,poſſibile eſt.Cā auteꝫ,qꝛ facile ꝑtāte atqꝫ virtute cōtinet̄ in ipſo difficili.vnde ſi poſſumus vincere regē, poterimus vincere ducem,⁊ ſi ducē,⁊ militem.

¶ Et ſi ſtudioſum aut pulchrum fieri poſſibile eſt,omnino quoqꝫ fieri poſſibile eſt. nā difficilius eſt pulchrā fieri domū,q̄ domū.

¶ Aſſignat quartū locū,⁊ dicit.[Et ſi ſtudioſum aut pulchrū fieri poſſibile eſt,oino quoqꝫ]ideſt ſimpl'r[quoqꝫ fieri poſſibile eſt,]dico auteꝫ ſimpl'r ſine additione pulchri,vel honeſti.[naꝫ difficilius eſt pulchrā fieri domū, q̄ domum].ſ.ſine additione pulchri,vel honeſti.cā auteꝫ quia pulchra domus poteſtate atqꝫ virtute includit domum abſolute ſumptam.

¶ Et cuius principiū fieri poſſibile eſt,huius quoqꝫ finē.nihil enim eoꝝ,quę impoſſibilia ſunt,fit,aut fieri incipit. vt cōmenſurabilem eē diametrū,nec fieri vnq̄ incipit,nec iaꝫ fit.

¶ Aſſignat quintū locū,⁊ dicit. [Et cuius principiū fieri poſſibile eſt,huius quoqꝫ fineꝫ]fieri poſſibile eſt. ⁊ aſſignat cām,⁊ dicit, [nihil eniꝫ eoꝝ,quę impoſ'ia ſunt,fit, aut incipit fieri,]ergo per conuerſionē cōtrapoſitionis qđ fit,vel incipit fieri,eſt poſſibile fieri. quare ſi principiū alicuius eſt poſ'e fieri,finē illius erit poſſibile fieri. ⁊ aſſignat exēplum,⁊ dicit,[vt cōmenſurabileꝫ eſſe diametrū lateri,nec fieri vnquaꝫ incipit, nec iam fit.]cauſa autem quia in ipſo principio virtute ac poteſtate continetur finis quodāmodo.

¶ Et cuius finis,huius ēt principiū eſt poſſibile. cuncta enim ex principio fiunt.

¶ Aſſignat ſextū locum,⁊ dicit. [Et cuius finis]ſubaudi eſt poſ'is,[huius ēt principium eſt poſſibile.] ⁊ aſſignat cāꝫ,qm̄ nihil venire poteſt in finē,quin venerit ad principiū.cuius rationē affert,⁊ dicit,[cuncta eniꝫ ex principio fiunt,] ⁊ ſic finem eſſe ſupponit principium fuiſſe. quare finis poſſibilis ſupponit principiū poſ'e fuiſſe.

¶ Et ſi qđ ſubſtantia poſterius eſt,aut gene-

ratiõe, fieri eſt poſſibile id fieri poſſibile eſt, ⁊ qđ prius. vt ſi fieri poſſibile eſt virum, ⁊ puerũ. hoc nãqꝫ fit prius. ⁊ ſi puerum, ⁊ virum etiam. principium enim illud.

¶ Aſſignat ſeptimũ locũ, ⁊ dicit. [Et ſi qđ ſubſtantia poſterius eſt, ⁊ gñatione] .i. ⁊ ſi qđ ſubiecto, ⁊ generatione poſterius eſt, [fieri poſſibile eſt, ⁊ qđ prius] ẽt poſſibile eſt fieri. aſſignat exẽpluꝫ, ⁊ dicit, [vt ſi poſſibile eſt fieri virũ, ⁊] fieri [puerũ] poſſibile eſt. [hoc naꝫ] .ſ. puer generatione, ac ſubiecto [fit prius.] vir aũt poſterius. deinde aſſignat locũ octauũ cõuerſuꝫ huic, ⁊ dicit, [⁊ ſi pueruꝫ] poſ̃e eſt fieri, [⁊ virũ ẽt,] aſſignat rationẽ, ⁊ dicit, [principiũ eniꝫ illud] .ſ. puer. dictum eſt enim ſi principiũ eſt poſſibile, finem eſſet poſſibilẽ, ⁊ econuerſo.

¶ Et quoꝝ amor aut cupido ſm naturaꝫ eſt, nemo eniꝫ amat impoſſibilia: neqꝫ ea cupit, vtplurimum.

¶ Aſſignat nonũ locũ, ⁊ dicit. [Et] ſubaudi ea ſunt poſſibilia. [quoꝝ amor, aut cupido ſm naturaꝫ eſt,] nobiſcꝫ nãlis. cuius rõnẽ aſſignat per locũ a ꝯrio, ⁊ dicit, [nemo eniꝫ amat impoſ̃ia, neqꝫ ea cupit, vtplurimuꝫ.] dixit, vt plurimum, qꝛ raro nãliter appetimus impoſ̃e. Cõtingit eniꝫ aliqñ nos appetere impoſ̃e, cũ. vꝫ. aliqđ eſt poſſibile, ſed ꝑꝑ impedimentũ reddit̃ ipoſſibile. vel dicit hoc, ꝓpter nãle deſiderium, quo appetimus perpetuos eſſe. tamẽ raro appetitus eſt impoſſibile.

¶ Et quorũ ſcientię ſunt, ⁊ artes, hęc quoqꝫ eſſe atqꝫ fieri poſſibile eſt.

¶ Aſſignat decimũ locuꝫ, ⁊ dicit. [Et quoꝝ ſcientię ſunt, ⁊ artes, hęc quoqꝫ eſſe atqꝫ fieri poſſibile eſt.] nam nec impoſſibiliũ eſt ars, nec ſcia, cum omnis ars, ⁊ ſcia ſit de ente. vnde recte Egidius ait idem eſſe de obiectoꝝ poſſibilitate iudicium, ⁊ habituum.

¶ Et ea, quoꝝ generationis principiuꝫ in ijs eſt, quos nos cogimus vtiqꝫ, ⁊ perſuademus. hi ꝟo ſunt, quib⁹ meliores ſumus, aut domini, aut amici.

¶ Aſſignat 11^m locuꝫ, ⁊ dicit. [Et ea] ſubaudi ſunt poſ̃ia. [quoꝝ generationis ꝓncipiuꝫ in ijs eſt, quos nos cogimus vtiqꝫ, ⁊ ꝑſuademus] .i. quos nos cogere poſſumus, vel perſuadere ad agẽduꝫ. deinde exponit, qui ſunt iſti, ⁊ dicit, [hi autem ſunt, quibus meliores ſumus aut dñi,] nã virtute dominij cogere poſſumus. [aut amici,] nam ratione amicitię perſuadere poſſumus.

¶ Et quoꝝ partes poſſibiles, ⁊ totum poſſibile. ⁊ quoꝝ totũ poſſibile, partes quoqꝫ, vt plurimũ. Si enim pretexta caputiuꝫ, ⁊ tunica fieri poſſunt, indumentuꝫ quoqꝫ fieri poteſt. ⁊ ſi indumentum, pretexta etiam ⁊ caputium, ⁊ tunica.

¶ Aſſignat locũ 12^m, ⁊ dicit. [Et] eoꝝ, [quorum partes] ſunt [poſ̃es, ⁊ totũ eſt poſſibile.] deide aſſignat. 13. huic ꝯuerſum, ⁊ dicit [et] eoꝝ [quoꝝ totum] eſt [poſ̃e, partes quoqꝫ, vtplurimũ] ſunt poſ̃es. aſſignat exẽpla, ⁊ primo aſſignat exẽplũ primi, ⁊ dicit, [ſi eniꝫ ꝑtexta, caputium, ⁊ tunica,] quę partes ſunt totius veſtis, [fieri pñt indumentuꝫ quoqꝫ,] qđ eſt tota veſtis, [fieri põt.] hoc eſt exẽplũ. 12. loci, aſſignat exẽplũ. 13. loci huic conuerſi, ⁊ dicit, [⁊ ſi indumentũ,] qđ eſt tota veſtis, eſt poſ̃e, [etiaꝫ ⁊ ꝑtexta, ⁊ caputiũ, ⁊ tunica,] quę ſunt partes totius indumẽti poſſibiles erunt. poſſet hic videri, ꝑtexta, ⁊ tunica, ⁊ caputiũ quę partes indumẽti ſunt, ſed non eſt ad rem, ſatis eniꝫ eſt, vt Ariſto. ea velit eſſe partes, indumentuꝫ ꝟo totũ. ⁊ cum dixit [vtplurimũ,] reſpexit ad materiã ⁊ formã, quę licet ſimul fieri poſſint, ſeorſum nunquaꝫ.

¶ Et ſi vniuerſum genus eſt ex poſſibilibus fieri, ⁊ ſpẽs. ⁊ ſi ſpẽs, genus etiaꝫ. vt ſi nauẽ fieri poſſibile eſt, triremem etiam, ⁊ ſi triremem, nauem quocꝫ.

¶ Aſſignat 14^m locũ, ⁊ dicit. [Et ſi vniuerſuꝫ genus ẽ ex poſſibilibus fieri, ⁊ ſpẽs] ſubaudi erit ex poſſibilibus fieri, deinde aſſignat 15^m locũ, ⁊ dicit, [⁊ ſi ſpẽs] .ſ. eſt ex poſſibilibus, [genus ẽt] erit ex poſſibilib⁹, aſſignat exẽpla, ⁊ dicit, [vt ſi nauẽ fieri poſ̃e eſt,] quę eſt genus, [triremẽ etiã] fieri poſſibile erit: quę ſpẽs nauis eſt. [⁊ ſi triremẽ] fieri poſſibile eſt, [naueꝫ quoqꝫ] poſ̃e eſt fieri.

¶ Et ſi alteruꝫ eoꝝ, quę nata ſunt ad inuicem referri, ⁊ alterum. vt ſi duplũ, ⁊ dimidium, ⁊ ſi dimidium, duplum quocꝫ.

¶ Nunc aſſignat 16^m locũ, ⁊ dicit. [Et ſi alteruꝫ eoꝝ, quę nata ſunt adinuicẽ referri] .i. ⁊ ſi vnum correlatiuoꝝ eſt poſ̃e, ⁊ alteꝝ, [vt ſi duplũ] eſt poſ̃e, [⁊ dimidiũ] eſt poſſibile. ꝑ exẽplũ ꝟo induit 17^m locũ, ⁊ dicit, [et] .ſ. ecõuerſo, [ſi dimidiũ] eſt poſ̃e, [duplum quoqꝫ] eſt poſ̃e.

¶ Et ſi abſcꝫ arte ac ꝑparatione poſſibile eſt fieri aliqđ, id multo magis arte ac cura fieri poſ̃e eſt. hinc quocꝫ apud Agathonem dictũ eſt. atqui quę vos fortuna facitis, hęc nobis arte neceſſitatecꝫ fiunt.

¶ Aſſignat 18^m locũ, ⁊ dicit. [Et ſi abſqꝫ arte ⁊ ꝑparatione poſ̃e eſt fieri aliqđ, id multo magis arte, ac cura poſ̃e eſt fieri,] nã illud difficilius, hꝫ facili⁹ eſt. verbi cã, ſi poſſibile eſt debellare vrbẽ abſqꝫ arte, ⁊ cura, multo magis poterimus eaꝫ, ⁊ facilius debellare cura ⁊ arte. hoc probat authoritate Agathonis, ⁊ dicit, [hinc quoqꝫ apud Agathonẽ dictum eſt,] και μην, τα μεν γε τη τυχη πρασειν, τα δ᾽ημιν αναγκη και τυχη προσγινεται, ideſt atqui q̃ vos fortuna facitis, hęc nobis arte, neceſſitateqꝫ fiunt. at quę fiũt fortuna, fiunt ſine arte atqꝫ ꝑparatione, ⁊ fiunt, ergo multo facilius eadẽ agere poterimus arte atqꝫ pręparatione.

¶ Et qđ peioribus, aut minorib⁹ aut imprudentioribus poſſibile eſt, id cõtrarijs boruꝫ multo magis, vt Iſocrates dixit, graue eſſe, ſi qđ Euthymus didicit, vt ipſe non poſſit inuenire. de impoſſibilibus autem palã, qm̃ ex contrarijs horum ſunt.

¶ Aſſignat 19^m locũ, ⁊ dicit. [Et qđ peioribus, aut minoribus, aut imprudẽtioribus eſt poſ̃e, id ꝯrijs horum] .ſ. meliorib⁹, aut maiorib⁹, aut prudẽtioribus [multo magis] ſubaudi erit poſ̃e. probat hoc ꝑ dictum Iſocratis, ⁊ dicit, [vt Iſocrates dixit, graue eſſe ſi qđ Euthymus didicit] qui minor eſt, peior, ac imprudẽtior, [vt ipſe] .ſ. q maior, melior, ac prudentior eſt, [nõ poſſit inuenire] ac diſcere. qꝛ ꝟo de impoſ̃ibus loca non poſuit, dicit, [de impoſ̃ibus auteꝫ palam, qm̃ ex] locis [cõtrarijs horum ſunt] ſcilicet cognoſcibilia.

¶ DE FACTO VEL NON FACTO.

¶ Si ꝟo factũ aut non factũ ſit, ex hiſce conſiderandũ. primũ ſi qđ minus fieri aptũ eſt,

factū eſt, ⁊ qđ magis aptū ē, factū erit vtiq;.

¶ Cum dixiſſet de poſſi, ⁊ impoſſi, nunc proponit dicere de facto, vel non facto, ⁊ dicit. [Si vero factum, aut non factuʒ ſit ex hiſce] locis dicēdis [conſiderandum:] quorum primum affert, ⁊ dicit. [primū ſi quod minus fieri aptum eſt, factum eſt, ⁊ qđ magis aptū eſt] fieri, [factuʒ erit vtiq;.] vt ſi homicidiū minus aptuʒ fieri ſit, ⁊ factū eſt, adulteriū, qđ magis aptū eſt fieri, factum erit. ⁊ ſi factis offecit, verbis longe magis offeciſſe videt̃. nam factis officere minus aptum eſt fieri.

¶ Et ſi qđ poſterius fieri ſolet, factum eſt, ⁊ qđ prius eſt, factum eſt: vt ſi oblitus eſt, didicit quoq; aliquando.

¶ Aſſignat ſcđm locum, ⁊ dicit. [Et ſi qđ poſterius fieri ſolet, factū eſt, ⁊ qđ prius eſt, factuʒ erit, vt ſi oblitus eſt, didicit quoq; aliqñ.] non enim obliuiſci aliquis poteſt, niſi quę prius didicerit.

¶ Et ſi volebat, ⁊ poterat, fecit. nā oēs potentes, cū volūt, agūt. Impedimentū eni nullū.

¶ Aſſignat tertiū locuʒ, ⁊ dicit. [Et ſi volebat, ⁊ poterat, fecit,] ⁊ aſſignat cām, ⁊ dicit, [nam oēs potentes, cuʒ volunt, agunt.] dico potētes, qui tollere poſſunt omne impedimētū, ⁊ exterius, ⁊ interius. ꝓpea dicit, [īpedimētuʒ enim nullum] ſubaudi eſt, vbi eſt potentia apta tollere omne impedimentum.

¶ Et ſi volebat, ⁊ eoꝝ, quę extrinſecus ſunt, nihil prohibebat.

¶ Aſſignat locū quartū, ⁊ dicit. [⁊ ſi volebat, ⁊ eoꝝ] .ſ. impedimētoꝝ, [q̄ extrinſecus ſunt, nihil ꝓhibebat.] nā ex eo q: volebat, oē īpedimētū interius tollit̃. Et licet non poſſit tollere oē impedimētū exterius, tñ ſi nullum exterius impedimentū eſt, poteſt, quare ſi volebat, ⁊ eoruʒ, quę exterius ſunt, nihil prohibebat, oīno factum eſt. q: ſic volebat, ⁊ poterat.

¶ Et ſi poterat, ⁊ iratus erat.

¶ Aſſignat locū quintū, ⁊ dicit. [Et ſi poterat] ſic vt tollere poſſit oē impedimētū, [⁊ iratus erat] ꝯtra, ergo factū eſt, q: nullus iraſcit̃ ꝯ aliquē, quin velit ꝯ eum agere ad vltionem. omnis enim iratus vult, non autē contra.

¶ Et ſi poterat, ⁊ cupiebat. nam quę cupiūt, ea, vtplurimū, ſi poſſunt, efficiūt, praui qdeʒ ex incōtinētia, probi vero. q: ꝓba deſiderant.

¶ Aſſignat locuʒ 6m, ⁊ dicit. [Et ſi poterat, ⁊ cupiebat] .ſ. facere. ergo factū eſt, nā ſi poterat, nullū impedimentuʒ obeē poterit. [⁊ ſi cupiebat,] volebat, ergo fecit. ⁊ qm̃ cupere attinet ad appetitū ſenſitiuū, ⁊ velle ad appetitum intellectiuū, iō non ſemꝑ q cupit, vult. ⁊ ꝓpea addit, [nā quę cupiūt, ea, vtplurimū ſi pñt, efficiūt praui quidem] ⁊ improbi [ex incōtinentia, probi vero, q: proba deſiderāt.] dixit aūt [vtplurimū,] qm̃ appetitu ſenſitiuo aliqñ cupimus. ⁊ tñ voluntate nolumus. q: vero plerūq; hoīes ſequunt̃ ſenſualē appetitū, ideo dixit, [vtplurimum.]

¶ Et ſi facturus erat, ⁊ fecit. ꝓbabile eniʒ feciſſe ipſum, quod facturus erat.

¶ Aſſignat locuʒ 7m, ⁊ dicit. [Et ſi facturus erat, ⁊ fecit] igit̃. ſed qm̃ hic locus nō eſt neceſſarius: addit, [ꝓbabile enim feciſſe ipſum, qđ facturus erat.] dico [probabile,] qm̃ non neceſſario qđ quis eſt facturus hinc ad annum, faciet quare non neceſſario quod quis erat facturus, ipſum feciſſe.

¶ Et ſi facta ſunt, quęcūq; apta ſunt ante aliquid fieri, aut illius gratia: vt ſi coruſcauit, ⁊ tonuit. ⁊ ſi attentauit, ⁊ fecit.

¶ Aſſignat locū octauū etiā probabileʒ, ⁊ dicit. [Et ſi facta ſunt, quęcunq; apta ſunt ante aliquid fieri, aut illius gr̃a:] ꝯcludere ꝓbabiliter poterimus id factū eſſe. [vt ſi coruſcauit] qđ aptū eſt fieri ante tonitruuʒ, [et] ergo [tonuit, ⁊ ſi attētauit,] qđ aptū eſt fieri ante factuʒ [et] ergo [fecit.] eſt aūt locus iſte in volūtarijs ꝓbabilis, in nālibus aūt neceſſarius, qm̃ in nālibus, cuʒ adſunt oēs p̃parationes, mox forma fit. In volūtarijs aūt licet oēs pręparationes adhibeantur, tamē nō neceſſario fiet.

¶ Et ſi quęcūq; poſterius apta fuerant fieri, aut id, cuius gr̃a fiunt, factū eſt, prius quoq; ⁊ id, qđ eſt gr̃a huius, ante hoc factuʒ eſt. vt ſi tonuit ⁊ coruſcauit, ⁊ ſi fecit ēt attētauit.

¶ Aſſignauit locū nonuʒ, ⁊ dicit. [Et ſi quęcūq; poſteriꝰ apta fuerant fieri, aut id, cuius gratia fiunt, fcm̃ eſt, ⁊ id quoq; qđ gr̃a huius eſt, prius ante hoc factū eſt, vt ſi tonuit ⁊] ergo antea [coruſcauit, ⁊ ſi fecit, etiaʒ attentauit.] animaduerte in gręcis verbis noſtri codicis repiri verba ſuperflua, tamē in alio correpto codice ita ad verbū legitur, vt trāſtulimus.

¶ Horum autē oīuʒ alia neceſſaria ſunt, alia, vtplurimū ita ſe habēt. ex cōtrarijs aūt iſtorum patet ſi factum non ſit.

¶ Aſſignat drīaʒ inter hęc loca, ⁊ dicit. [horum autem] ſ. locoꝝ [oium alia neceſſaria ſunt] vt viſum eſt, [alia vt plurimum ita ſe hñt,] hoc eſt alia ꝓbabilia. deinde oſtēdit loca eius, qđ nō eſt factū, ⁊ dicit, [ex contrarijs autē iſtorum] locoꝝ [patet ſi factum non ſit.]

¶ DE FVTVRO.

¶ De futuro quoq; manifeſtū ex eiſdeʒ eſt. qđ nāq; in poteſtate, ⁊ volūtate eſt, erit.

¶ Cū aſſignaſſet loca eius, qđ factū eſt, nunc aſſignat loca eius, qđ eſt futuruʒ, ⁊ primo ꝓponit id, qđ intendit, ⁊ dicit. [De futuro quoq; manifeſtū eſt ex eiſdem] locis, quibus manifeſtū eſt id, qđ factuʒ eſt: mutatis tñ de p̃terito in futurū noībus, atq; verbis. deinde affert primū locū, ⁊ dicit, [qđ nāq; in voluntate, ⁊ poteſtate] ſubaudi alicuius eſt, illud [erit.]

¶ Et quod in cupiditate, ⁊ ira, ⁊ cogitatione eſt, ſimul cum poteſtate propter eadem.

¶ Nunc affert ſcđm locū, factū tñ ex pluribus locis eorum, q̄ dicta ſunt de ipſo facto, ⁊ dicit. [Et qđ in cupiditate, ⁊ ira, ⁊ cogitatione eſt, ſimul cū poteſtate,] hoc erit [ꝓpter eadē] .ſ. loca quę dicta ſunt de ipſo facto. verbū autē [cogitatione,] qđ gręce eſt λογισμω, hic addit̃ ad maiorem declarationē, ſuperius tamen non eſt additū: quoniam non erat neceſſarium.

¶ Et qđ eſt in appetitione faciendi vel cura: id erit. nam, vtplurimuʒ fiunt, magis quę curę ſunt, q̄ quę non ſunt.

¶ Aſſignat tertiuʒ locum, quē de ipſo facto non aſſignauit, ⁊ dicit. [Et qđ eſt in appetitione faciendi vel cura,] vt fiat, [id erit,] aſſignat rationeʒ, ⁊ dicit, [nam vtplurimum fiunt magis quę curę ſunt, q̄ quę non ſunt,] per q̄ dedit intelligere locum eſſe probabilem, ⁊ non neceſſariuʒ. conueniunt autē hę tres conſiderationes, quia omnes reſpiciunt cauſam efficientem.

¶ Et ſi iam facta ſunt, q̄ prius fieri apta ſunt.

vt ſi nubes cōdēſent, veriſimile eſt, vt pluat.

¶ Aſſignat quartū locū, ⁊ dicit. [Et ſi iaʒ facta ſunt, ea, quę prius fieri apta ſunt,] nam ita eſt, illud erit. [vt ſi nubes condēſent, veriſimile eſt, vt pluat.] nam nubiuʒ cōdēſatio eſt diſpō pręambula ad pluuiaʒ. differt aūt hęc conſideratio a prioribus, qr hęc reſpicit cauſam diſponētem. priores autem cauſam efficientem.

¶ Et ſi qđ gratia alicuius fit, factū eſt, veriſimile eſt, vt id quoqʒ fiat. vt ſi fundamentuʒ, ⁊ domus.

¶ Aſſignat tertiuʒ locum a cauſa finali, ⁊ dicit. [Et ſi qđ gratia alicuius fit, factū eſt, id] ſubaudi cuius gratia fit, [veriſimile quoqʒ eſt, vt fiat, vt ſi fundamentuʒ] factuʒ eſt, qđ eſt gratia domus, [et domus,] ſubaudi veriſimile eſt, vt fiat.

¶ DE AMPLIFICATIONE ET EXTENVATIONE.

¶ De amplificatione autem ac extenuatione rerū, deqʒ maiore atqʒ minore, omninoqʒ de magnis ⁊ paruis, ex ijs, quę dicta ſunt a nobis, manifeſtū. dictuʒ eſt enim in deliberatiuis ⁊ de bonorū magnitudine, ⁊ de maiore ſimpliciter atqʒ minore.

¶ Nūc de amplificatione atqʒ extenuatione, dicit. [De amplificatione autē ⁊ extenuatione reruʒ, deqʒ maiore atqʒ minore, oīnoqʒ de magnis ⁊ paruis,] qbus fit amplificatio atqʒ extenuatio, [ex ijs, quę dicta ſunt a nobis] libro pmo, [manifeſtum] eſt. [dictū eſt eniʒ in deliberatiuis ⁊ de bonorū magnitudine, ⁊ de maiore ſimpliciter, atqʒ minore:] p q̄ (vt diximus) fiūt amplificatio, ⁊ extenuatio. ergo non oportet vlterius dicere.

¶ Quare cum in vnoquoqʒ dicendi genere bonū ſit finis, vtputa vtile, honeſtū, ac iuſtū, perſpicuū omnibus eſt, horuʒ amplificationes eſſe ſumendas. Querere vo pręter hęc quicquā de magnitudine ſimplr, ac exceſſu, id verba incaſſum effundere eſt. Singularia eniʒ ad vſum pſtantiora vlibus ſunt. Ac de impoſſi quidem ⁊ poſſi, ⁊ factum ne ſit an non, ⁊ erit an non erit, inſuper de amplificatione ⁊ extenuatione reruʒ, hęc dicta ſint.

¶ Videt̄ aſſignare rationē quare ſuperfluū ſit dicere de amplificatione, ⁊ extenuatione, ⁊ dicit. [Quare cum in vnoquoqʒ dicendi genere bonuʒ ſit finis, vtputa vtile] in genere deliberatiuo, [honeſtū] in genere demonſtratiuo, [ac iuſtum] in genere iudiciali, [perſpicuuʒ omnibus eſt, horum] trium bonorū [amplificationes eſſe ſumendas] ſubaudi ⁊ extenuationes, ⁊ ſic non oportet generatim agere de amplificatione ⁊ extenuatio, quia ſpeciatim agere de amplificatione ⁊ extenuatione illorum triuʒ bonorū ſatis eſt. ppterea ſubdit, [quęrere vo pter hęc quicqʒ de magnitudine ſimplr ac exceſſu] i. quęrere vo amplificationē ⁊ extenuationem cōes pter illas applicatas illis tribus bonis, [id verba incaſſum effundere eſt,] cuius cām aſſignat, ⁊ dicit, [ſingularia eniʒ] ideſt extenuationes, ⁊ amplificationes particulares particularibus bonis applicatę [ad vſum] rhetoricorū [pręſtantiora vlibus ſunt.] vlibus dico amplificationibus atqʒ extenuationib⁹ ſm ſe acceptis. Animaduerte tn̄ tu Ariſto. non negāt cōem amplificationē ⁊ extenuationē omnibus generibus dicendi, ſed vult quęcūqʒ dici pnt de cōibus amplificatione, ⁊ extenuatione eſſe dicta, cū dicebat̄ de illis trib⁹ bonis. ⁊ ppea eſſe vanū dicere aſſerit de illis cōibus ſeorſuʒ. nō ſic aūt eſt de alijs cōibus. ſ. de poſſi, ⁊ alijs, qm̄ de eis nō eſt dictū ſufficienter tunc, cuʒ dicebat̄ de tribus generibus dicendi. Egidius vo laborat circa hoc, ſed non mihi placet id, quod dicit.

¶ DE EXEMPLIS.

¶ Reſtat auteʒ de omnibus perſuaſionibus cōmunibus dicere. qm̄ de proprijs iam dictū eſt. ſunt aūt cōmunes perſuaſiones genere duę, exemplū, ⁊ enthymema. nam ſententia pars enthymematis eſt.

¶ Nunc de cōibus pſuaſionibus, ⁊ pmo pponit ſuā intētionē, ⁊ dicit. [Reſtat aūt] ſubaudi poſt hęc [de oibus pſuaſionib⁹ cōibus dicere,] dico de cōibus, [qm̄ de proprijs] vnicuiqʒ generi applicatis p loca ppria [iaʒ dcm̄ eſt,] deinde exponit cōes pſuaſiones, ⁊ dicit, [ſunt autē cōes pſuaſiones genere duę exēplū, ⁊ enthymema.] ſed dices nōne rhetor perſuadet per ſniam: ergo ſnia eſt cōmunis perſuaſio, rn̄det, ⁊ dicit, [naʒ ſnia pars enthymematis eſt,] vt poſtea patebit. Quia igitur ſnia in enthymemate claudit̄, vt pars reſeruat̄ in ſuo toto, ppea ſentētia non facit tertiū genus perſuaſionis aliud ab exemplo, ⁊ enthymemate.

¶ Primū igitur de exēplo dicamus, qm̄ inductioni ſile eſt. Inductio aūt principium.

¶ Propoſita intentione, exequit̄, ⁊ primo de exēplo, de quo dicit. [Primū igit̄ de exēplo dicam⁹, qm̄ inductioni ſile eſt,] inductio aūt eſt pn^m, quo vtit̄ rhetor ad perſuadendū. igit̄ exemplū eſt ſile principio. Quo mō vo exēplū ſit ſile inductioni, ⁊ ſimile principio, dcm̄ eſt primo huius. Inductio eni eſt pn^m, quo inueſtigamus vle, ⁊ cum exēplū ſit inductioni ſimile, erit ēt ſile principio, qm̄ ⁊ ſi per exemplū vle inueſtigari perfecte nō poſſit, tamē aliquo modo vniuerſale inueſtigat̄ per ipſum exēplum. ⁊ ppterea eſt ſimile principio.

¶ Exemplorum vo ſpecies duę ſunt, altera ſi res pręteritas dicis, altera ſi ipſe fingis. ⁊ huius aliud ſimilitudo, aliud apologi, ſicut Aeſopi, ⁊ Libij.

¶ Nūc ſubdiuidit exēplum, ⁊ dicit. [Exemplorū vo ſpecies duę ſunt, altera ſi res pteritas] atqʒ a te vel ab alijs geſtas [dicis,] quatenus ex pteritis, rebuſqʒ geſtis argumentamur p exēplū. [altera ſi ipſe fingis,] vtputa quaʒ p noſmetipſos facimus, cōponimus, ac fingimus. quaʒ ſubdiuidēs dicit, [⁊ huius aliud ſimilitudo,] quę gręce παραβολη parabula dī, [aliud apoligi, ſicut Aeſopi, ⁊ Libij.] ⁊ qr nos cōponimus tam parabulas, qʒ apologos, ideo exēpla a nobis ficta dicunt̄. differt autē fabula ab apologo, nam fabula, quę ad delectationē, ⁊ vtilitatē inuenta eſt, rerū eſt nec verarū, nec veriſimiliuʒ, vt ꝙ daphanę verſa ſit in laurū. Apologus autē nō differt a fabula, ſed tantū addit, vt pter id ꝙ ſit res ficta, ⁊ non veriſimilis, vt fabula, allegorice tamē aliquid cōtineat, qđ ad vitā, ⁊ mores ptineat, vt ſunt Aeſopi, ⁊ Libij fabulę. Aeſopus enim ⁊ Lybius fabularum huiuſmodi actores ſunt. quare perſpicuum eſt apologos, atqʒ fabulas eſſe res fictas, ac ſi eſſent res geſtę.

¶ Exemplū aūt tale qđ eſt, vt ſi quiſpiam dicat oportere apparatū aduerſus regeʒ fieri,

qui faciat ne potiatur ęgypto. naꝫ ſi Darius nō prius traiecerit, ꝙ̄ ęgyptū cęperit, ⁊ cum cępiſſet, traiecit, q̄re ⁊ nūc ſi cęperit, traiciet. non ergo eſt ei permittendum.

¶ Exeqtur nunc de exēplo, vt eſt res geſta, ⁊ dicit. [Exēplum aūt tale quid eſt,] vtputa ſi ſumat̄ pro re geſta, [vt ſi qſpiā dicat oportere apparatuꝫ aduerſus regem,] qui nūc inuadit ęgyptū, [fieri, qui faciat ne potiat̄ ęgypto,] hęc enim eſt ꝯcluſio deliberāda, deinde tāgit argumentū exēplare, quo ꝓbat̄, ⁊ dicit, [nam ſi Darius nō prius traiecit] ad nos [ꝙ̄ ęgyptuꝫ cęperit, ⁊ cum cępiſſet, traiecit. non ergo eſt ei permittendū,] vt. ſ. inuadat ęgyptum, ⁊ capiat, nam ſtatim ad nos traiciet. ¶ Quo vo ad verba attinet, licet exēplum ſit triplex. vꝫ. res geſta, parabula, ⁊ apologus, tñ per excellentiā res geſta dr̄ exempluꝫ. nam apologus ⁊ parabula non habēt rōneꝫ exēpli, niſi vt res geſtas ficte rep̄ſentat. ꝓpea cuꝫ phs loquit̄ de exēplis ſine additione, de rebus geſtis itelligit. ¶ Quo vo ad exēpla attinet, in veteribus trāſlationibus eſt aliud exēplum Xerſis, qđ eſt, [⁊ iterū Xerſes non prius traiecit ꝙ̄ caperet, cum aūt cępiſſet, traiecit. quare ſi cęperit, traiciet quoqꝫ. non ergo ꝑmittendū.] hoc autem exemplum in nullo codice gręco ex noſtris legimus, tamē ſi legatur, non erit inutile.

DE PARABVLA: SIVE SIMILITVDINE.

¶ Similitudo vo, ⁊ Socratica eſt, vt ſi qs dixerit non oportere magiſtratus ſorte eligere. Simile enim eſt, ac ſi qs athletas ſorte conſtituat nō eos, qui certare poſſint, ſed qui ſorte euenerint. aut ex nautis eum, qui debet gubernare, oportere ſorte fieri: q̄ſi itaqꝫ non oporteat ſorte ſed ſcientia conſtituere.

¶ Nunc de ſimilitudine, q̄ gręce parabula dr̄, dicit. [Similitudo vo ⁊ Socratica eſt,] ideſt q̄ ſimilitudo ē Socratis, interrogatus eniꝫ Socrates ab Athenienſibꝰ ſintne magiſtratus ſorte, an ſcīa eligēdi, rn̄dit eos eſſe eligēdos ſcīa, ꝓponit tñ ꝯcluſionē, ⁊ dicit, [vt ſi quis dixerit nō oportere magiſtratus ſorte eligere,] ſubaudi rn̄dendum eſt ꝙ ñon, ꝓbat per parabulā, ⁊ dicit, [ſimile eniꝫ eſt] eligere magiſtratus ſorte, [ac ſi quis Athletas ſorte cōſtituat, non eos, qui certare poſſint, ſed qui ſorte euenerint,] aſſignat ſecundā parabulam Socratis, ⁊ dicit, [aut] ſubaudi ſimile eſt ac ſi quis dixerit [ex nautis euꝫ oportere ſorte fieri, qui debet gubernare] concludit id, qđ habet̄ ex his parabulis, ⁊ dicit, [quaſi itaqꝫ] Socrates velit dicere [vt nō oporteat ſorte, ſed ſciētia] ſubaudi magiſtratus [ꝯſtituere.] nam ſicuti non opꝫ athletas vel nautas ſorte eligere, ſed ꝯſilio, ⁊ ſcientia, ſic nō oportet magiſtratus eligere ad gubernandū ſorte, ſed ſciētia. ¶ Quo vo ad verba attinet, illa verba [quaſi itaqꝫ non oporteat ſorte, ſed ſcientia cōſtituere,] in antiquo codice, (quem habebat antiquus tranſlator,) ſic leguntur: ως δη τον λαχοντα, αλλα μη τον επισαμενον. ideſt quaſi itaqꝫ ſorte aſſequenteꝫ, non aūt ſcientē, ⁊ tūc intellige quaſi itaqꝫ oporteat magiſtratum ſorte factuꝫ eſſe, non aūt ſcientē eſſe, qđ ſubaudi tanꝙ̄ falſum eſt putandum. prima tamen ſcriptura clarior eſt.

DE APOLOGO SEV FABVLA.

¶ Apologus vo, vt qui Steſixori ad Phalarim, ⁊ Aeſopi de Demegoro. Nam Steſixorus quidē, cuꝫ Imerei Phalariꝫ Imperatorē, (qui eſſet exercitus dux,) ꝯſtituiſſent, cuſtodeſqꝫ corporis daturi eēnt, poſtꝙ̄ alia diſſeruiſſet, apologū eis dixit, quo mō equus ſolus prata obtinebat, quorꝫ (cuꝫ ceruus adueniens paſcua deuaſtaſſet,) volens ceruuꝫ punire, hoīem interrogauit, ſi poſſet cum ipſo ceruū punire. Ille aūt ait, ſi acceperis frenuꝫ: ipſeqꝫ aſcenderim in te, haſtam tenens. Cū vo conſenſiſſet, aſcendiſſetqꝫ vlciſcēdi cā, ipſe iam homini ſeruiuit, ita aūt ⁊ vos videte inquit, ne volētes hoſtes vlciſci, ⁊ eadē patiamini cū equo. nam frenuꝫ quidem iam habetis, qui elegiſtis Imperatorem, vt dux exercitus eſſet. Si autem cuſtodiam quoqꝫ dederitis, aſcendereqꝫ permiſeritis, ſeruietis iam Phalaridi.

¶ Nunc agit de apologo, ⁊ dicit. [Apologus vo] ſubaudi eſt, [vt] ille [qui] fuit [Steſixori ad Phalarim] ideſt contra Phalarim: quo Imereis perſuaſit non eſſe concedēdos cuſtodes corporis Phalaridi. [et] vt fuit Apologus [Aeſopi de Demegoro,] quo perſuaſit Samis, vt non occiderent Demegoruꝫ ducem. deinde exponit Apologum Steſixori, ⁊ dicit, [nam Steſixorus quidē, cum Imerei Phalariꝫ Imperatorē (qui eſſet dux exercitus) cōſtituiſſent, cuſtodeſqꝫ corporis daturi eſſent,] per quos ſeruaretur, [poſtꝙ̄ alia] ꝙ̄ pluraliſſima [diſſeruiſſet, apolagum eis dixit, quo modo equus ſolus prata obtinebat, quorꝫ (cuꝫ ceruus adueniens paſcua deuaſtaſſet) volens ceruum punire] atqꝫ vlciſci, [hominē interrogauit] atqꝫ [conſuluit, ſi poſſet cū ipſo] .ſ. homine, atqꝫ fauore hominis [ceruum punire] atqꝫ vlciſci. [Ille autē] .ſ. homo [ait] poſſes ſubaudi [ſi acceperis frenum, ipſeqꝫ in te aſcenderim haſtaꝫ tenens] manu [cum vo] equus [conſenſiſſet, aſcendiſſetqꝫ] ſupra equum [vlciſcēdi cauſa] .ſ. vt puniret ceruū, [ipſe] .ſ. equus [iam homini ſeruiuit.] deinde apologium accōmodat ad ꝓpoſitū, ⁊ dicit, [ita autē ⁊ vos videte inquit, ne volētes hoſtes vlciſci eadem patiamini cuꝫ equo] ideſt ne ea patiamini, q̄ paſſus eſt equus. ſ. vt ſeruiatis Phalaridi, vt equus ſeruiuit homini. cuius rationē affert, ⁊ dicit, [naꝫ frenū quidem iam habetis, qui elegiſtis imperatorem, vt dux exercitus eſſet,] nam Imperator eſt frenum ciuium. [ſi autē cuſtodiaꝫ quoqꝫ dederitis,] ⁊ milites, quibus ſeruetur, [aſcendereqꝫ] ſupra vos [permiſeritis.] dare enim cuſtodes eſt permittere vt Phalaris aſcēdat, [ſeruietis Phalaridi.] nam ille erit plenarius dominus, vos autē plenarij ſubditi. In hunc ergo modum Steſixorus argumento ſumpto ab apologo equi dicitur perſuaſiſſe Imereis ne permitterent Phalaridi cuſtodes. Hoc eſt primum exemplum.

¶ Aeſopus vo cū in Samo populi ductorē ad mortē iudicatū patrocinaretur, dixit. vulpem cū fluuiū tranſiret, in foueaꝫ decidiſſe, cum aūt multo tēpore exire non poſſet, conflictari muſcaſqꝫ caninas plurimas ei iſediſſe Errinaceus aūt erranteꝫ cum eam inſpexiſſet, miſertum eſſe, atqꝫ rogaſſe, ſi vellet, vt

ab ea

ab ea caninas muſcas euelleret. cūqꝫ ipſa ne gaſſet, cām miratus q̄rebat. tunc illa iam inquit, hę de me ſaturatę parum ſanguinis trahunt. ꝙ ſi has tu excuties, fameſcentes venient alię, quę qđ mihi ſanguinis reſtat, totū ebibēt. ita igitur nobis quoqꝫ o viri Samij, iſte quidē nihil amplius nocebit, cū diues ſit, ſi autem interimetis, pauperes alij locum eius occupabunt, qui vos abſorbebunt communia furando.

⁋ Cum induxiſſet Steſixori apologum ad Imereos, nūc inducit apologū Aeſopi ad Samios, ⁊ primo ꝓponit caſum, pro quo apologū inducit, ⁊ dicit. ⌊Aeſopus ꝟo, cum in Samo populi ductorem ad mortem iudicatum patrocinaret̄, dixit.⌋ ⁊ concionatus eſt eum nō eſſe interimendum adducēs ad propoſitū oſtendēdū apologū, deinde Aeſopi apologum deſcribit, atqꝫ narrat, ⁊ dicit, ⌊vulpem cum fluuium tranſiret, in foueam decidiſſe,⌋ ſiue in lacunā quandā, ⌊cum autē multo tēpore exire non poſſet⌋ ab ea fouea, ibi ⌊cōflictari,⌋ atqꝫ dolere, ⌊muſcaſqꝫ caninas plurimas ei īſediſſe.⌋ ¶ Quo ꝟo ad verba attinet verbū muſcas caninas gręce eſt κυνοραίσας, quas Egidius vult eſſe arundines, quoniam in lacunis arundines ſunt. rei veritas tamē eſt cynorę ſtas eſſe muſcas caninas, quę ſanguinē ab animalibus exugunt. ⌊Erynaceum autē errantē⌋ dixit ⌊cum eam inſpexiſſet miſertum eſſe⌋ vulpi, ⌊atqꝫ rogaſſe⌋ .ſ. vulpem, ⌊ſi vellet, vt ab ea caninas muſcas euelleret, cūqꝫ⌋ vulpes ⌊negaſſet, cauſam miratus quęrebat⌋ .ſ. Erinaceus, ⌊tūc illa iam inquit, hę de me ſaturatę parum ſanguinis trahunt, ꝙ ſi has tu excuties, fameſcentes venient alię, quę quod mihi ſanguis reſtat, totum ebibent.⌋ Hęc eſt fabula. deinde apologū hunc adaptat ad propoſitū, ⁊ dicit, ⌊ita igitur nobis quoqꝫ o viri Samij⌋ accidet ſubaudi ſi hunc occideritis, ⌊iſte quidē nihil amplius nocebit, cum diues ſit, ſi aūt⌋ hunc ⌊interimetis, pauperes alij locum eius occupabunt, qui vos abſorbebunt, cōmunia⌋ .ſ. bona, atqꝫ publicas ciuitatis diuitias ⌊furando.⌋ Sic igitur per apologū Aeſopus Samijs perſuaſit, ne populi rectorem interimerent.

⁋ Huiuſmodi ꝟo apologi ad populū maxime accōmodati ſunt, habētqꝫ hanc pręſtantiam. nam cū difficile ſit res p̄teritas ſimiles inuenire, apologos facillimum eſt. Fingere nāqꝫ opus eſt, vt ⁊ ſimilitudines, modo poſſis ipſum ſimile perſpicere, qđ quidem philoſophia facile pręſtat.

⁋ Cum expoſuiſſet apologos per exempla, nunc cōparat hęc adinuicē, ⁊ primo apologū ⁊ ſimilitudinē, ⁊ dicit. ⌊Huiuſmodi ꝟo apologi ad populū maxime accōmodati ſunt,⌋ queādmodū ſubaudi ipſę ſimilitudines. deinde exponit pręſtantiam quā habent apologi, ⁊ ipſę ſimilitudines, ⁊ dicit, ⌊habētqꝫ⌋ .ſ. apologi ipſi ⌊hāc pręſtantiā, nam cum difficile ſit res p̄teritas ſimiles inuenire,⌋ ex quibus .ſ. exempla cōſtant: ⌊apologos facillimū eſt⌋ inuenire. ⌊Fingere enī opus eſt⌋ ad conficiendum apologos, qđ ⌊facillimū eſt.⌋ dico facillimū eſſe apologos inuenire, ⌊vt ⁊ ſimilitudines, mō poſſis⌋ .ſ. ex philoſophia ⌊ipſū ſimile perſpicere,⌋ per qđ fit ſimilitudo. ideo addit, ⌊qđ quidē philoſophia facile pręſtat.⌋ per philoſophiam enim poſſumus inuenire ſimilia, quibus fiunt ſimilitudines, ⁊ res, quibus fiūt apologi. Hoc aūt ita eſſe Ariſto. teſtatur primo metaphyſice, cum diceret fabularū amatorē eſſe quodāmodo philoſophum. Erunt igitur inter apologū ⁊ ſimilitudinē hę cōparationis, prima quidē ꝙ vtraqꝫ ſit ad populū maxime accōmodata, ſecūda ꝟo ꝙ vtrāqꝫ ſit inuenire facillimum, cum ſit in poteſtate noſtra philoſophica ea facere, atqꝫ fingere. Exempla ꝟo non ſic.

⁋ Facilius igit̄ eſt inuenire ea, quę ſunt per apologos, ad conſultandū aūt res geſtę multo vtiliores ſunt. quippe cum, vtplurimum futura pręteritis ſimilia ſint.

⁋ Secūdo comparat apologos, ⁊ ſimilitudines ad exēpla, ⁊ dicit. ⌊Facilius igit̄ eſt inuenire ea, quę ſunt ꝑ apologos⌋ ſubaudi ⁊ per ſimilitudines, vt dcm̄ eſt, q̄r ea inuenire eſt in noſtra poteſtate, ⌊ad cōſultandū autē res geſtę,⌋ q̄ ſūt exēpla, ⌊vtiliores ſunt.⌋ cuius rōnē affert, ⁊ dicit, ⌊quippe cum, vtplurimum futura p̄teritis ſimilia ſint.⌋ cum, vtplurimū omnia circulo redeant. eſt igit̄ cōparatio ꝙ apologi, ⁊ ſimilitudines ſint exēplis inuentu faciliores. exempla aūt ad conſultandū vtiliora.

⁋ Exemplis ꝟo quaſi demōſtrationibus eū vti oportet, qui enthymemata non habet. ei ꝟo qui habet, quaſi teſtimonijs poſt enthymemata, vtendum.

⁋ Nunc cōparat tertio exempla ad enthymemata, ⁊ dicit. ⌊Exēplis ꝟo quaſi demr̄onibus⌋ .i. ꝓbationibꝰ ⌊eū vti opꝫ, qui enthymemata non hꝫ,⌋ nā in oī gn̄e dicēdi, cū orator non hꝫ enthymemata, vtet̄ exēplis quaſi demōſtrationibꝰ, atqꝫ ꝓbationibus ⌊ei ꝟo⌋ .ſ. oratori ⌊qui hꝫ⌋ .ſ. enthymemata ad perſuadendū, ⌊vtendū eſt exemplis poſt enthymemata⌋ a ſe facta, ⌊quaſi teſtimonijs.⌋ Qđ faciunt legū doctores, naꝫ confirmāt ſuas ꝓbōnes per ſilīa, q̄ olim in ſimilibus caſibus ſunt determinata.

⁋ Cum enim proponūtur, ſimilia inductionibus ſunt. Inductio aūt orationibus oratorijs p̄terqꝫ in paucis non eſt idonea.

⁋ Cū dixiſſet exēpla nō eſſe ꝑponēda enthymematibꝰ, cū orator hēat enthymemata, nūc illđ ꝓbat, ⁊ dicit. ⌊Cū enī⌋ exēpla ſubaudi enthymematibꝰ ⌊ꝓponunt̄,⌋ ſilīa iductionibꝰ ſunt, nā vt inductio ꝓponit̄ ſyll'o ad ꝓbādū aliquā ꝓpōnē ſyll'i, ſic eēt exēplū, cū ꝓponeret̄ enthymemati in orōne, ꝓponeret̄ enī ad ꝓbandū aliq̄d aſſumptū in enthymemate. deſtruit q̄ſi ꝯn̄s, ⁊ dicit, ⌊inductio aūt⌋ .i. exēplū ꝓpoſitū enthymemati, veluti ꝓponit̄ inductio ſyll'o, ⌊orōnibꝰ oratorijs p̄terqꝫ in paucis nō eſt idonea,⌋ ſolū enī exēplū eēt ꝓponēdū (vt inductiio) ante enthymema, cū audientes eſſent ineruditiſſimi, maxīe inepti ad intelligēdū. ḡ exēpla nō ſunt enthymematibus ꝓponēda ab eo, qui hꝫ enthymemata.

⁋ Poſtpoſita ꝟo teſtimonijs. teſtis autē ad fidē vbiqꝫ vtilis. quaꝓꝑ pręponēti multa dicere neceſſe eſt. poſtponēti aūt vnum etiam ſufficit. naꝫ teſtis probus vel vnus ſatiſſacit. quot igit̄ ſpēs exemplorū ſint, ⁊ quo pacto, ⁊ quādo ipſis vtendum, dictum eſt.

⁋ Nunc oſtēdit eū, q̄ enthymemata hꝫ, oportere exempla poſtponere: ⁊ dicit. ⌊Poſtpoſita ꝟo⌋ .ſ. exēpla ipſis enthymematibꝰ, ſimilia ſunt ⌊teſtimonijs,⌋ q̄ adduci ſolēt poſt ꝓbationes. ⌊teſtis aūt ad fidē vbiqꝫ vtilis eſt,⌋

⁊ ſic ſi in fine ponit̃ exẽplum, nõ erit inutile. ⁊ qꝛ (vt dictũ eſt) aliqñ exẽpla poni pñt ante enthymemata, vt patuit in caſu ſupius expoſito, ideo aſſignat dr̃iã inter exẽpla cum ꝓponunt̃, ⁊ cum poſtponuntur, ⁊ dicit, ⌊quapp ꝓponenti⌋.ſ. exẽpla enthymematibꝰ, ⌊multa dicere neceſſe eſt, ⌋eo qꝛ tũc tenẽt locũ inductionis, quę fit in multis. ⌊poſtponẽti aũt⌋.ſ. exẽpla enthymematibus ⌊vnum ẽt⌋.ſ. exẽplũ inducere ⌊ſufficit, naȝ teſtis ꝓbus vel vnus ſatiſfacit.⌋ ⁊ qꝛ exẽplũ in fine poſituȝ ſe hȝ, vt teſtis probus, ideo vnum ſufficit, atqȝ ſatiſfacit. nihil enim aliud videt̃, cum inducit̃ exẽplum poſt enthymemata, q̃ȝ cõfirmare id, quod dictuȝ eſt, per teſtem probum, at teſtis ꝓbus ẽt ſi ſit vnus, facit fidem. ⁊ ſic pȝ dr̃ia inter exẽpla ꝓpoſita, ⁊ poſtpoſita. hęc autẽ, (quę Ariſto. hic dixit) potiſſimũ habẽt locũ in genere iudiciali, naȝ in genere deliberatiuo exẽplum vbiqȝ collocatũ ſemper eandẽ viȝ hȝ. in genere v̾o demõſtratiuo exemplo raro vtimur, ⁊ cũ vtimur, omni loco (vbi fieri cõtingit ꝓbationeȝ per ipſum) vti poſſumus conuenienter.

¶ DE SENTENTIA.

¶ De ſententiaꝝ aũt ſermone, ſi quid ſententia ſit, dixerimus, facile patebit quibus de rebus, ⁊ quãdo, ⁊ a quibus idoneum ſit in orationibus ſententijs vti.

¶ Dicit Egidius hic Ariſt. determinare de enthymematibus quo ad ſuas partes. qm̃ determinare de ſententijs eſt determinare de enthymematibꝰ quo ad ſuas partes. Sed hoc non vr̃ bene dictũ, qm̃ ſi ita eſſet, enthymema nõ poſſet cõſtare, niſi ex ſentẽtijs, qd̃ falſum eſt, naȝ enthymema interdũ ꝯſtare põt ex ꝓpõnibus, quę nõ ſunt ſnię. licet eniȝ ſnia eſſe non poſſit, niſi ſit pars enthymematis, vt ſupius dictũ eſt, tñ pars enthymematis eẽ poteſt, quę nõ eſt ſnia. Melius ergo dicamus, Ariſto. nũc agere de ſentẽtijs, qm̃ ſentẽtia eſt vnũ de principalibus intentis ab ipſis rhetoricis. nam licet ſnia ſit pars enthymematis, tñ rhetor vtitur ſnia in orationibus, vt ꝓprio inſtrumẽto ꝑſuadendi. ideo ꝓponit intẽtionẽ ſuaȝ, ⁊ dicit. ⌊De ſentẽtiaꝝ aũt ſermone, ⌋atqȝ narratione, ſubaudi diſſerẽdo, ⌊ſi qd ſentẽtia ſit, dixerimus, facile patebit quibus de rebus ⌋eſt ſnia, ⌊⁊ qñ ⌋vti debemus ſententia in orationibus, ⌊⁊ a quibus ⌋authoribus ⌊idoneũ ſit ſententijs vti. ⌋in orationibus. ergo proponit tria dicere de ſententijs ⁊ de quibus rebus ſint, ⁊ qñ debemus in oratione ſentẽtijs vti, ⁊ ad quos attineat vti ſententijs. hęc autẽ tria non exeqtur, niſi poſtq̃ȝ dixerit qd ſentẽtia ſit.

¶ Sententia igit̃ eſt enuntiatio quidẽ, non tñ de ſingularibus, vt qualis quidaȝ Iſphicrates ſit, ſed de vl̾ibus, nec de omnibus vl̾ibꝰ, vt eſt, qm̃ rectuȝ curuo contrariũ eſt, ſed de quibuſcũqȝ actiones ſunt, quęqȝ ad agendũ eligenda, vel fugienda ſunt.

¶ Nunc ꝓſequit̃, ⁊ primo definit ſentẽtiã, veruȝ anteq̃ȝ ea, quę Ariſto. dicit, ꝓſequamur, de nomine ſnię diſſerẽduȝ eſt: ⁊ dicẽdũ ſentẽtiã apud authores multis modis accipi, interdũ eniȝ pro eo, qd̃ animus ſentit, iuxta illud Saluſtij, nemo eſt in ciuitate, cui non liceat libere ſniaȝ ſuã dicere: hoc eſt ꝓnuntiare, qd̃ hȝ in animo. vñ Quintilianus libᵒ 8ᵒ ſcribit ſniaȝ veteres qd̃ aĩo ſenſiſſent, vocaſſe. Sic eniȝ ⁊ iuraturi ex animi noſtri ſnia, ⁊ gratulãtes ex ſnia dicimus. Aliqñ accipit̃ pro iudicato ex lege, vt Marcus Portius Cato ſumpſit. Quintilianus etiaȝ libᵒ 10ᵒ, ſcribit ſniaȝ eſſe decretũ quoddã qd̃ de iudicio rei quęri ſolet. nõnunq̃ȝ pro eo, qd̃ verba ſonãt, vñ dicere ſolemus, hic ẽt obſcure loqtur, vt ex verbis eius ſentẽtia colligi poſſit. Ariſto. aũt hic ſentẽtias orationis lumina appellat, ꝑſertiȝ quę in clauſulis ſunt breuiter collecta, vt obſequiuȝ amicos, veritatis odium parit. vnde ꝓprie ſnia eſt verbũ graue grauiter ꝓlatũ a ſapiente, vt illa Biantis, magiſtratus viruȝ oſtendit. Et illa Enchili optimuȝ eſt menſura. qua rõne fit, vt ſentẽtia in ijs, quę agimus ita ſe habeat, quẽadmoduȝ definitio in ijs, quę contẽplamur. nam ſicuti definitio terminat rem, quã cõtẽplamur, ſic ſentẽtia terminat rem ipſam, quã agimus. Signo autẽ nobis eſt, quoniã dicere ſolemus ſentẽtiatuȝ definitũ eſſe. nam ſentẽtia quędã definitio videtur. hanc quoqȝ ob cãm, qui alioꝝ facta diſponunt, ac ſentẽtiant.ſ. qd fieri debeant, definitores appellant̃. quia v̾o (vt dictũ eſt) ita ſe hȝ ſnia in ijs, quę agimus, ſicuti definitio in hijs, quę contẽplamur, ⁊ qꝛ cõtẽplando vtimur ſyllogiſmo, agendo vel determinãdo quid agere debemus, vtimur enthymemate, fit, vt eo mõ ſe habeat ſnia ad enthymema, vt definitio ad ſyll̾m demonſtratiuuȝ, eſt aũt definitio triplex, vna principiũ ſyll̾i demonſtratiui, quã formalẽ logici dicunt, altera eſt ſyll̾i cõcluſio, quã materialẽ vocant, tertia eſt totus ſyll̾s demonſtratiuus, non differẽs ab ipſa demõſtratione, niſi ſola poſitione, qualis eſt definitio cõplectẽs vtrũqȝ, quare ⁊ ſentẽtia triplex erit, vna enthymematis ꝑncipiũ, altera v̾o cõcluſio, tertia deniqȝ totũ ipſum enthymema ſola poſitione differẽs. Sentẽtia quidẽ, quę dubia exiſtens hȝ cãm enthymematis cõcl̾o eſt. Snia v̾o quę eius cã eſt, enthymematis ꝑncipiũ eſt, cuȝ v̾o ambę hę ſine ordine enthymematico ponuntur, ⁊ fiat vna ſnia, vtrãqȝ continẽs, hęc erit totũ enthymema põne differẽs, qm̃ vniuerſa enthymematis virtus i huiuſmodi enthymemate ſeruat̃: quę tñ differt ab enthymemate, quatenus nõ eſt ordinata ad modũ enthymematis. Ariſto. tñ ſniaȝ hoc pacto intellectã definit, ⁊ dicit. ⌊Snia igitur eſt enuntiatio quidẽ non tamẽ de ſingularibus, vt qualis quidã Iſphicrates ſit, ſed de vl̾ibus, ⌋deinde exponit de quibus vl̾ibus, ⁊ dicit, ⌊nec de oĩbus vl̾ibus, ⌋qꝛ non de vl̾ibus, q̃ ſpectant ad ſciaȝ, ⌊vt eſt ⌋hęc ꝓpõ vl̾is ⌊qm̃ rectũ curuo eſt ꝯriũ. ſed de ⌋vl̾ibus ⌊qbuſcũqȝ actiones ſunt ⌋.i. ſȝ de vl̾ibꝰ, ⌊quęqȝ ad agẽdũ eligẽda vel fugiẽda ſunt. ⌋ergo ſnia eſt enũtiatio vl̾is vtilis ad eligẽda, vel fugiẽda ea, quę in vita cõtingũt: vel ſunt neceſſaria. dr̃ ⌊enuntiatio⌋ loco generis, qm̃ oĩs ſentẽtia eſt enũtiatio, ⁊ nõ ecõtrario, dr̃ ⌊vl̾is, ⌋non quidẽ ſigno vl̾i determinata, ſed indefinita, vt hęc difficile eſt ꝑmũ virtutes reuereri, qui ſemper ſcđa fortuna ſit vſus. ⁊ illa liber is eſt exiſtimãdus, qui nulli turpitudini ſeruit, ⁊ cętere id genus. omnes enĩ hmõi ſentẽtię enũtiationes ſunt vniuerſales infinitudine, non autẽ ſigno. dicit̃ ⌊vtilis ad ea, que eligere, vel fugere debemus in vita ⌋ad differentiã enuntiationũ, quę fiunt in ijs, quę ſcimus, atqȝ ſpeculamur. ꝓpter hãc cauſam, vt Cicero inquit libᵒ 4ᵒ rhetorices ad Herẽnium, ſentẽtia eſt oratio ſumpta de vita, quę aut qd ſit, aut qd eſſe oporteat in vita, breuiter oſtẽdit, vt egens ęque eſt is, qui non ſatis hȝ, ⁊ is, cui nihil ſatis põt eſſe. pp hanc cãm Hermogene ait, ſentẽtia eſt oratio generalẽ pronũtiationẽ habẽs hortans aliquã rem, vel dehortans, vel demonſtrãs, quale ſit aliquid. verũ oẽs hę definitiones vidẽtur diminutę, qm̃ tunc hęc eſſet ſentẽtia, amicis eſt bñfaciendũ, qm̃ eſt enũtiatio vl̾is, vtilis ad ea, quę in vita eligere vel fugere debemus. Sed hoc falſum vr̃. non eniȝ illa ſnia vr̃, cũ non ſit enũtiatio grauis, ꝓpea definitionibus ſupplẽdũ eſt, vt ſit ſnia enũtiatio grauis, atqȝ

ponderoſa.

ponderoſa, vl'is, atq; vtilis ad ea, quę ſunt eligenda vel fugienda in vita, per illam eniʒ particulam [grauis, atq; pōderoſa] differt ſentētia a cęteris enūtiationibus, quę licet demonſtrēt quid ſit agendū vel fugienduʒ in vita, tamen non ſunt graues, atq; ponderoſę, grauiter ꝓlatę a ſapiente.

¶ Quare cum enthymemata ſyllogiſmi ſint de iſtis, tam concluſiones enthymematū q; principia (ſyll'o ſemoto) ſententię fere ſunt.

¶ Ex his, quę dixit, cōcludit diuiſionē ſententiaꝝ, ⁊ aſſerit ſentētiā eſſe alterā, quę eſt enthymematis principiū, alterā vo, quę eſt enthymematis ꝯcluſio, ⁊ dicit. [Quare cū enthymemata ſyllogiſmi ſint de iſtis] ideſt de ijs, quę ſpectāt ad actiones, ⁊ ad mores a nobis eligendos, vel fugiēdos, dixit enthymemata eſſe ſyll'os, ⁊ tu intellige cōparatiue, q2 tantuʒ valet enthymema apud rhetores, quantū ſyll's apud phos. tunc cōcludit ⁊ dicit, [tam ꝯcluſiones enthymematuʒ q; pncipia ſentētię fere ſunt ſyll'o ſemoto,] nam licet ſnię ſint cōcluſiones, vel principia enthymematū, q2 tñ non eſt in enthymemate ſyllogiſticꝰ ordo, ideo dixit [ſemoto ſyll'o.] ⁊ dixit [fere,] qm̄ non ōis ſentētia eſt principium vel cōcluſio enthymematis, q2 non illa, quę eſt totū enthymema pōne differens. vel q2 nō illa, quę virtute ingredit̄ enthymema. quę enim virtute enthymema ingredit̄, nō eſt ꝑs enthymematis ſm ſubſtātiā, ſed ſm virtutē: hęc eſt diuiſio.

¶ Ut illud, oportet virum, qui omni ex parte prudens eſt, non nimiuʒ in ſapientia liberos erudire. Hęc igitur eſt ſentētia, appoſita aūt cauſa, quaʒ ob rem, erit enthymema totum, nam ad ocium (qḋ pter aliud habent) pernicioſam ēt ſibi hominum inuidiam trahunt.

¶ Nunc aſſignat exēpla ſentētię, quę eſt principiū, ⁊ ſentētię, quę eſt ꝯcluſio, ⁊ ſentētię, quę eſt totū enthymema pōne differens: ⁊ dicit. [Ut illud, oportet virū, qui oī ex parte prudens eſt, nō nimiū in ſapientia liberos erudire. Hęc igit̄ eſt ſentētia,] quaſi cōcluſio. deinde oſtēdit qm̄ ſentētia eſt enthymema totū, ⁊ induit ſentētiam, quę eſt quaſi cōcluſio, ⁊ dicit, [appoſita auteʒ cauſa quā ob rem] eius ſentētię, quę dicta eſt, ⁊ ſimul cum ea copulata, [erit enthymema totū,] deinde affert cām apponendam, ⁊ dicit, [nam ad otium qḋ] ſeorſum [pręter aliud] agendū [habēt, pernitioſam ēt ſibi hominū inuidiā trahunt,] ⁊ ſic habēt duo. ſ. otium, quo vacant ab agendis, ⁊ inuidiā, quā ſibi comparant maximā. quare prudens vir non dʒ nimium in ſapientia liberos erudire: qḋ etiā Plato ꝓbauit in Gorgia. Si igit̄ dicatur non opʒ virū prudentem liberos nimiū in ſapientia erudire, quia reddūtur ꝓpter otiū inepti actionibus, ⁊ q2 inuidiā ſibi cōparant, habetur totū enthymema, ⁊ duplex ipſa ſententia etiam induitur.

¶ Et illud, nō eſt vir aliquis, qui oībus in rebus felix ſit. Et nullus hominuʒ liber eſt, nā aut pecunijs, aut fortunę ſeruit.

¶ Aſſignat ſcōm exemplū, ⁊ dicit. [Et illud] ſubaudi ſententia eſt, quę eſt cōcluſio. vʒ. [non eſt vir aliqs, qui omnibus in rebus fęlix ſit,] cui cōcordat illud, nemo ex oī parte beatus. deinde addit ſniam ſecundā, quę eſt cōcluſio etiā, ⁊ dicit, [⁊ nullus hominū liber eſt.] deinde aſſignat ſentētiam, quę eſt cauſa, ⁊ dicit, [nam aut pecunijs ſeruit,] ſi ſubaudi fuerit diues, [vel ſeruit fortunę,] ſi fuerit infortunatus, ⁊ pauper, ſi ergo hęc omnia coniungant̄, dicet̄, nullus hō liber eſt, ⁊ nullus hō fęlix eſt, q2 vel pecunię, vel fortunę ſeruit. ⁊ hoc pacto erit totū enthymema pōne differens: in quo habent̄ duę ſentētię q̄ ſunt concluſio, ⁊ alia ſententia, quę eſt cauſa.

¶ Si itaq; ſententia eſt id, qḋ dictuʒ eſt, quatuor ſententię ſpecies eſſe, neceſſe eſt.

¶ Cum Ariſto. aſſignaſſet definitionē ſentētię, ⁊ vnam eius diuiſionē, nūc rurſus ſentētię diuiſioneʒ aſſignat, ⁊ reducit diuiſionē ad ordinē diuidēdo ⁊ ſubdiuidēdo, ⁊ oſtendēdo diuiſionē ſuperius aſſignatā eſſe ſubdiuiſionē, ⁊ reducēdo diuiſionē ad bimēbrem, vt eſt natura diuiſionis, ⁊ primo accipit ſpēs ſnię eſſe quatuor, cuʒ non accipit̄ diuiſio per ordinē, ⁊ dicit. [Si itaq; ſnia eſt id, qḋ dictuʒ eſt,] ideſt vl'is enuntiatio grauis vtilis ad ea, quę agimus in vita, [quatuor ſentētię ſpecies eſſe neceſſe eſt,] vt patebit.

¶ Nam aut cum epilogo erit, aut ſine epilogo. Quęcūq; quidē cuʒ epilogo ſunt, demōſtratione egent. Quęcūq; vo nihil admirabilis habent, ſine epilogo ſunt.

¶ Cum accepiſſet intentionē, nunc per diuiſionē, ⁊ ſubdiuiſionē ꝓcedendo ſm naturā diuiſionis per bimembrē ſectionē dicit. [Nā] ſnia quę definita eſt, [aut cū epilogo erit] .i. cū rōne poſterius aſſignabili, [aut ſine epilogo] .i. aut ſine rōne. eſt aūt hęc diuiſio ęqualis huic, ꝙ oīs ſnia ſit aut manifeſta non egens ratione, aut erit dubia vel obſcura egens rōne. Hęc diuiſio ꝓbari pōt ꝑ rationē generis, q2 oīs enūtiatio eſt aut manifeſta ſimpl'r, aut ſimpl'r dubia. enūtiatio quidē ſimpl'r manifeſta, nō eget epilogo, hoc eſt rōne. enuntiatio vo ſimpl'r obſcura, ac dubia eget epilogo ac rōne. ſed ſnia eſt enūtiatio. igit̄ ſnia erit aut egens rōne, aut ſine rōne. deinde exponit mēbra, ⁊ dicit, [q̄cunq; quidē] ſnię [cū epilogo ſunt, demr̄one egent,] vt ſunt, quę ſimpl'r dubię ſunt. [quęcūq; vo nihil admirabilis habent,] nihilq; dubij, [ſine epilogo ſunt:] atq; ſimpliciter manifeſte. ¶ Quo vo ad verba attinet, epilogus, eſt ratio, quę ſiue ante, ſiue poſt aſſignetur de ſententia, ſemper intelligit̄ quo ad intellectū poſt. qm̄ ſemper prius eſt enūtiatio, poſt ſcōm intellectū eſt illius rō. ꝓpea rōnem appellauit epilogum.

¶ Harū aūt, neceſſe eſt alias quidē qm̄ pręcognitę ſunt, nullo egere epilogo: vt illud, bene ualere pręſtātiſſimum hoībus eſt, naʒ id, vt nobis videt̄, ita iaʒ multis vī. Alię (ſimul cū dicunt̄) patent ꝑſpicientibus, vt illud, nemo amator eſt, qui non ſemper amet.

¶ Nun: ſubdiuidit ſententiam, quę non eget epilogo, ꝙ ſit altera nota omnibus hominibus tam ſapientibus, q; inſapientibus. altera vo, nota tantū ſapientibus, qui ex terminis poſſunt perſpicere veritateʒ ſententię: ⁊ dicit. [Harum autē] .ſ. ſententiarum, quę non egent epilogo, [neceſſe eſt alias quidē (quoniaʒ pręcognitę ſunt)] ac ꝑ ſe notę, [nullo egere epilogo, vt illud, benevalere pręſtātiſſimum hominibus eſt, nam id vt nobis] .ſ. ſapiētibus [vī, ita iam multis] ideſt inſapiētibus [vī.] ergo ſententia, quę non eget epilogo, alia eſt, quę omnibus nota eſt ſ. nobis ſapientibus, ⁊ multis ideſt vulgaribus, qui ſunt inſapientes: deinde aſſignat aliud mēbrum, ⁊ dicit, [alię (ſimul cum dicūtur)] atq; pronuntiant̄, [patent perſpicientibus] ideſt ſapientibus, qui ꝑſpiciūt vim terminorū, [vt illud, nemo amator eſt, q nō ſemꝑ amet.] verbuʒ eni amator gręce eſt, ερασ_της, qui ſonat ſemper amantē.

qui eniꝫ nunq̃ vacat ab amore, hic grece dicit̃ ἐραστής, ideſt amator. recte igit̃ dicit Ariſto. alie aũt ſimul cuꝫ ꝓferunt̃ ⁊ termini perſpicuunt̃, atqꝫ cõſiderantur patent ꝑſpicientib⁹ terminos, atqꝫ terminoruꝫ vires. ⌊vt illud, nemo amator eſt, qui nõ ſemper amet, ⌋ naꝫ ex vi illius termini amator, pꝫ neminem amatorẽ eſſe, qui non ſemper amet. ſed qm̃ vulgares non perſpiciunt vires terminoꝝ, hac ratione tales ſentẽtie non ſunt eis note.

Earuꝫ vo q̃ cũ epilogo ſunt, alie pars enthymematis ſunt, vt nunq̃ decet natura prudentẽ virũ eſſe. alie vo enthymematice quidem ſunt, enthymematis autem pares non ſunt: que quoqꝫ maxime probantur.

Nunc ſubdiuidit ſñias, que ſunt cum epilogo, ⁊ dicit. ⌊Earũ vo, que cuꝫ epilogo ſunt, alie pars enthymematis ſunt, ⌋ cuius exẽplũ affert, ⁊ dicit, ⌊vt nunq̃ decet natura prudentẽ virũ eſſe, ⌋ hec eniꝫ q̃ cũ epilogo eſt, ⁊ nõ eſt totũ enthymema, pars enthymematis eſt. Qr aũt hec ſit cũ epilogo, pꝫ, q̃ vir prudens eſt habitu, exercitatione, ⁊ experientia prudẽs, non aũt natura. nã lꝫ aliqs oriri poſſit cum quadaꝫ maiore, vel minore aptitudine ad prudentiã, nullus tñ dr̃ ex natura prudens, ſed habitu, exercitatione, atqꝫ experientia. aſſignat aliud mẽbrum, ⁊ dicit, ⌊alie vo enthymematice quidẽ ſunt ⌋ .i. ipſuꝫ enthymema, ⌊enthymematis aũt pars nõ ſunt, ⌋ q̃ ſunt totum ipſum enthymema, ⌊que quoqꝫ ⌋ (vt Ariſt. inquit) ⌊maxime probant̃. ⌋ nam continẽt ſñiaꝫ cum ſua rõne.

Huiuſmodi aũt ſunt in quibus cauſa explicatur eius, qδ dicit̃. vt in illo, iram ĩmortalẽ ne ſerues, mortalis cum ſis. nam dicere non oportere quidẽ ſeruare iram ſemper, ſententia eſt. adiectuꝫ vo, cum ſis mortalis, quam ob rem dicit.

Nunc aſſignat exẽpla eaꝝ ſñiaꝝ, que cũ epilogo totũ enthymema ſunt, ⁊ dicit. ⌊Huiuſmodi autẽ ⌋ .ſ. ſñie, q̃ totum enthymema ſunt, ⌊ſunt in quibus cã explicatur. vt illo ⌋ exẽplo, qδ dicitur, ⌊iram ĩmortalẽ ne ſeruies, mortalis cum ſis. ⌋ tũc exponit hanc enthymematicã ſñiaꝫ, ⁊ dicit, ⌊nam dicere nõ oportere quidẽ ſeruare iram ſemper, ⌋ ſentẽtia eſt, que eſt enthymematis concluſio. ⌊adiectũ vo, cũ ſis mortalis, quaꝫ ob rem dicit, ⌋ qδ eſt enthymematis principiũ, que ſi ſimul cõiungant̃, erit totũ enthymema ordine differens. hec de primo exemplo.

Cui ſimile eſt, mortalia mortalẽ, non ĩmortalia mortalẽ curare oportet, perſpicuũ igit̃ eſt quot ſint ſententie ſpecies, ⁊ quibus vnaqueqꝫ rebus accõmodetur.

Aſſignat ſcδꝫ exẽplũ, ⁊ dicit. ⌊Cui ⌋ exẽplo ſupius aſſignato ⌊ſimile eſt ⌋ illud, ⌊mortalia mortaleꝫ opꝫ curare, nõ ⌋ auteꝫ ⌊ĩmortalia mortalẽ opꝫ curare. ⌋ Huic equale eſt illud Socratis, que ſupra nos, nihil ad nos. Id vo ⌊mortalia mortalẽ opꝫ curare, ⌋ eſt ſententia, que eſt enthymematis cõcluſio. ſed id, ⌊non ĩmortalia mortalem opꝫ curare, ⌋ eſt ſentẽtia, que eſt enthymematis principium. tunc epilogat, ⁊ dicit, ⌊perſpicuuꝫ igitur eſt, quot ſint ſentẽtie ſpecies, ⁊ quibus rebus vnaqueqꝫ accõmodetur. ⌋ Hactenus de ſententijs apertis.

Nam de dubijs quidẽ, aut admirabilibus non ſine epilogo. Sed aut ꝓpoſito epilogo ſñia vtemur, vt cõductione, vt ſi qs dixerit, ego igit̃, (qm̃ nec inuidiã pati opꝫ, neqꝫ ocioſuꝫ eſſe, cõducit,) non oportere erudiri aſſero. Aut hoc ꝓpoſito, reliqua poſtponem⁹.

Cum dixiſſet de ſentẽtijs claris, nũc dicit de ſentẽtijs obſcuris, ⁊ p̃mo dicit de ſentẽtijs dubijs, ⁊ admirabilibus, q̃ ſunt obſcure ex parte rei. deinde dicit δ ſentẽtijs obſcuris ex p̃te ſermonis, q obſcure ꝓfert̃. de p̃ma parte dicit, ſit de ſentẽtijs claris ſic dictũ. ⌊nã de dubijs qdẽ aut admirabilib⁹ non ſine epilogo, ⌋ dici põt. deinde exponit locũ epilogi in ipſo enthymemate, aſſerẽs epilogũ .i. rõnẽ poſſe ꝓponi, ⁊ poſtponi in ſentẽtijs obſcuris ex p̃te rei, ⁊ dicit, ⌊ſed aut ꝓpoſito epilogo ſñia vtemur, vt ꝯcluſione. ⌋ ita vt epilogus ſit p̃mo loco poſitus, ſñia vo ſit, vt ꝯclõ ſcδo loco poſita. ⁊ dat exẽplũ, ⁊ dicit, ⌊vt ſi qs dixerit ⌋ pro exẽplo ⌊ego igit̃, (qm̃ nec inuidiã pati opꝫ, neqꝫ ocioſuꝫ ee ꝯducit,) ⌋ hec eſt epilogus .i. rõ ſentẽtie, ⌊nõ oportere erudiri aſſero. ⌋ Hec eſt ſñia pro concluſione, vbi pꝫ epilogũ p̃cedere. ſñiaꝫ vo ſequi. ¶ Quo vo ad exemplũ attinet, vt ſuperius diximus, ſapientes patiunt̃ inuidiam, qm̃ vñr excellere ceteros hoies, qua hoies ſunt, ſapere eniꝫ hois eſt, quare qui excedit hoieꝫ in ſapiẽtia, cum excedat hoieꝫ in rõne hois, vĩ pati inuidiã, naꝫ qui velit (vt Martialis inquit) ingenio cedere, rarus erit. ẽt q̃ ſunt ocioſi in vmbraculis ſemper phie vacantes: ⁊ ſic ſunt inutiles. deinde oſtẽdit ecõuerſo poſſe poni epiloguꝫ: ⁊ dicit, ⌊aut h̊ ⌋ .ſ. ſñia, ⌊ꝓpoſito, reliq̃ ⌋ .ſ. epilogũ ⌊poſtponemus ⌋ hoc pacto, Ego igit̃ aſſero nõ oportere nimiuꝫ erudiri, qm̃ nec inuidiam pati opꝫ, nec ocioſum eſſe ꝯducit. Quare in obſcuris ſentẽtijs obſcuritate ſe tenẽte ex parte rei, epilogus põt ſentẽtie p̃poni, ⁊ poſtponi. qm̃ non refert quouis modo ponatur.

Que vo non admirabiles, ſed immanifeſte ſunt, he ſunt rotũdiſſime, ſi quam ob rem poſtpoſueris.

Deinde exponit ſñias obſcuras ex parte ſermonis, ⁊ dicit. ⌊Que vo nõ admirabiles ⌋ .ſ. ex parte rei obſcure ſunt, ⌊ſꝫ ſunt imanifeſte ⌋ ex p̃te ſermonis, ꝑꝑ obſcuritatẽ Xboꝝ, ⌊he ſunt rotũdiſſime ⌋ .i. dilucidiſſime, ⌊ſi quã ob rẽ poſtpoſueris, ⌋ ⁊ ſñiaꝫ ꝓ ꝯclõne ꝓpoſueris. nã facilior ẽ declaratio ꝑ poſtpoſitionẽ cãe, q̃ ꝑ p̃poſitionẽ.

Accõmodantur autẽ his laconica dicta, ⁊ enigmata, vt ſi quis dicat, quod Steſicorus apud locros dixit, non oportere cõtumeliatores eſſe, ne cicade humo cantent.

Nũc oſtẽdit ea, q̃ hmõi ſentẽtijs accõmodant̃, ⁊ dicit. ⌊Accõmodant̃ autẽ his ⌋ .ſ. ſentẽtijs, in qbus poſtponit̃ epilogus, ⌊laconica dicta, ⁊ enigmata: ⌋ ſunt autẽ laconica dicta, q̃ breuib⁹ atqꝫ ſentẽtioſis verbis dicunt̃, quorũ ꝯria ſunt attica dicta, q̃ multis atq̃ grauib⁹ verbis dicũtur. Ænigmata vo ſunt obſcure allegorie q̃ nõ niſi verbis pluribus explicari poſſunt. ⁊ exponit ꝑ exẽplũ, ⁊ dicit, ⌊vt ſi qs dicat, qδ Steſicorus apud locros dixit, non oportere ⌋ vos locri, q gubernatis, ⌊ꝯtumeliatores eſſe ⌋ populariũ ſubditoꝝ, ⌊ne cicade humo cantent. ⌋ prima pars huius eſt ſñia, ſcδa pars eſt enigma, ſed cã ſñie. per cicadas eniꝫ ſubditos intelligit, ⁊ ꝑ cãtare humo .i. in terra murmurare, quaſi dicat vos dñi locrenſes, qui gubernatis, non debetis eſſe contumeliatores ſubditoruꝫ, ne ſubditi murmurent.

Sententias aũt dicere etate prouectis maxime idoneũ eſt. ⁊ qdẽ de rebus, quarũ quis experientiam habet. nam qui tantus non eſt,

cum

eum decet ſententias dicere, ſicuti fabulas. qui aũt de ijs, quoꝝ vſum non hʒ, ineptus, atqʒ indoctus eſt.

Nunc docet perſonã, quę idonea eſt vti ſentẽtia, ꝛ dicit. [Snias aũt dicere ętate prouectis maxime idoneuʒ eſt.] nõ eniʒ quęuis perſona vti põt ſnia, quis eniʒ ferat puerũ, aut adoleſcentẽ, aut ẽt ignobilẽ dicere ſnias. quare ſnias ꝓnũciandas eſſe arbitrat̃ Ariſt. nõ niſi a viris, in qbus ꝛ authoritas, ꝛ experiẽtia eſt, vt rei pondus etiã ꝑſona cõfirmet. ideo ſubſcribit, [ꝛ quidẽ de rebus, quarũ qs experientiã hʒ, nã q tãtus non eſt] ſʒ paulo minoris authoritatis vir, [eũ decet ſentẽtias dicere,] quę ſunt ſubaudi [ſicuti] eſt dicere [fabulas.] hic eniʒ qꝛ minoꝛ ẽ, dicere põt ſnias fabuloſas, atqꝫ apologicas. [qui autem de ijs] .ſ. ſententijs, [quoꝝ vſum non hʒ] ſubaudi dicit, [ineptus atqʒ indoctus eſt,] ꝛ temerarius.

Signum aũt, qm̃ moroſi maxime ſentẽtiarum fictores ſunt, facileqꝫ enunciant.

Qꝛ aũt viri graues debeãt ſnias enunciare, probat a ſigno, ꝛ dicit. [Signũ aũt] ſubaudi ꝙ viri graues ſint ſentẽtiaꝝ ꝓnũciatores, eſt, [qm̃ ἀρχαῖοι, ideſt moroſi maxime ſentẽtiarum fictores ſunt, facileqʒ] ſentẽtias ipſas [enũciant.] ſunt autẽ ἀρχαῖοι moroſi, qui nimis exacte oĩa fieri expoſcũt, vnde actore Seneca, ſenectus moroſa eſt, qꝛ multoꝝ morũ intra ſe diuoꝝ experiẽtiã hʒ.

Vniuerſal'r aũt dicere, qð vl'e non eſt, conquęſtioni cõuenit, atqꝫ aduerſitati, ꝛ his, aut cum inceperit, aut cum demonſtrauerit.

Nunc aſſignat tẽpus, qñ vtile eſt vti ſentẽtijs, ꝛ dicit. [Vl'r autẽ] id generaliter aũt, ꝛ quaſi pro maiore parte [dicere, qð vl'e non.] ideſt dicere ſniaʒ, quę nõ eſt vl'is, ſed indefinita, [cõqueſtioni] .i. lamẽtationi, [atqʒ aduerſitati cõuenit,] in hoꝝ enim tꝑe maxime ſolẽt dici ſnię. nã hoĩes grauati tũc ꝑꝑ aduerſitates, nõ niſi breuia ꝑcipiunt: [ꝛ his] cõuenit dicere ſnias, [aut cuʒ inceperit] .ſ. ꝑponendo ſniaʒ, ꝛ poſtea addẽdo epilogum, [aut] e conuerſo [cuʒ demonſtrauerit] .ſ. pręponendo epilogum, ꝛ poſtponẽdo ſentẽtiam. vtroqʒ eniʒ modo ſolent oratores vti ſententijs in illis caſibus.

Verum ꝑuulgatis ẽt ſentẽtijs, atqꝫ cõibus vti oportet, ſi vtiles ſunt. nam (cuʒ cões ſint) quaſi oẽs confiteant̃, recte ſe habere vident̃.

Deinde exponit quibus ſentẽtijs vti dʒ rhetoꝛ in his caſibus, ſi debeant eſſe vtiles, ꝛ dicit. [Veruʒ ꝑuulgatis ẽt ſentẽtijs, atqʒ cõibus,] quę. vʒ. cõſueuerũt cõiter dici, [vti oportet, ſi vtiles ſunt] in his caſibus. cuius cãm aſſignat, ꝛ dicit, [nam cũ cões ſint] atqʒ apud oẽs diuulgate, [quaſi oẽs] eas [confiteant̃, recte ſe hr̃e vident̃,] ꝛ ſic ꝑſuadẽt. eſt ẽt alia ratio, qꝛ hoĩes grauati non niſi diuulgata percipiunt: ꝛ quę cõiter ab omnibus dicuntur.

Vt hortanti ad ſubeũda pericula eos, qui non ſacrificarũt, vna eſt auis optima, pugnare pro patria.

Aſſignat exẽpla ſniaꝝ, quę cõiter atqʒ diuulgate dicũtur, ꝛ dicit. [Vt hortãti ad ſubeũda pericula eos, qui nõ ſacrificauerunt] .i. eos, qui nullum auſpiciuʒ habent bonum, quo audeant aggredi pugnã, hęc [eſt vna] ſentẽtia hortãti conueniẽs, quaʒ Homerus in Iliade ſcribit, εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. ideſt [optima auis eſt pro patria pugnare.] non ergo oportet expectare auguriũ, cũ pro patria eſt pugnandũ, qm̃ optimuʒ auguriũ eſt pro patria pugnare. Hęc aũt ſentẽtia eſt cõmuniter dicta, pugna pro patria: atqʒ diuulgata.

Et ad eos, qui pauciores ſunt, cõis mars.

Aſſignat ſcðm exẽplũ, ꝛ dicit. [Et ad] milites [eos, qui pauciores ſunt,] ꝛ debẽt pugnare cuʒ pluribus militib⁹, ad hortandũ eos, vt audacter pugnẽt, hęc ſnia eſt, [cõis mars] eſt, qui põt ita fauere paucis ſicuti fauet plurib⁹. non ergo eſt de victoria deſperandum.

Et ad euʒ qui inimicoꝝ liberos occidit, nõ iniuriantem, ſtolidus, qui cum patrem occiderit, liberis pepercit.

Aſſignat tertiũ exẽplũ de ea ſnia, quę dici ſolet ad eos qui occidunt filios ſuoꝝ inimicoꝝ, vt putent ſe non facere iniuriã illos occidendo: ꝛ dicit. [Et ad eum, qui inimicoꝝ liberos occidit, non iniuriantẽ,] ideſt, vt putet ſe nõ facere illis iniuriaʒ, hęc ſentẽtia cõmunis atqʒ diuulgata eſt, [ſtolidus, qui cũ p̃reʒ occiderit, liberis pepcit.]

Pręterea prouerbioꝝ nõnullę ſnię quoqꝫ ſunt quaſi teſtimonia. Atticus aduena.

Nunc Ariſto. narrat nõnulla prouerbia eſſe ab antiquis ſumpta pro ſententijs, ꝛ dicit. [Pręterea prouerbioꝝ nõnullę ſentẽtię quoqʒ ſunt, quaſi teſtimonia,] ꝛ fide digna. vt illud, [Atticus aduena] gręce eſt, ἀττικὸς πάροικος: qð dici ſolet in eos, qui violenti ſunt ꝛ feroces in vicinos, duris ex atticorũ moribus apud Zenodotũ natum, ꝙ oliʒ finitimos ex ſedibus ſuis eijcere cõſueuerint. Craterus inde manaſſe putat ꝙ Athenienſes, qui Samum miſſi fuerant, indigenas expulerint. ꝓprię autẽ quadrabit in eos, qui ita nuper in munus aliquod aſciti ſunt, vt ſuperiores eijciant.

Opʒ aũt ſententias dicere, tunc p̃teruulgatas, (ꝑuulgata ꝟo dico, vt cognoſce te ipſuʒ, ꝛ nihil nimis.) cũ vel melioꝛ mos videri debeat, vel ex ꝑturbatione dĩ. ex perturbatione quidẽ, vt ſi quis etiã iratus dixerit falſuʒ eſſe ꝙ oporteat ſeipſuʒ cognoſcere. naʒ hic ſi ſeipſum cognoſceret, nunq̃ꝫ magiſtratũ peteret. mos ꝟo melioꝛ, qm̃ nõ opʒ (vt fertur) ſic amare, quaſi oſurus ſis. ſed potius odiſſe quaſi amaturus.

Cum declaraſſet quando ſententias vulgatas dicere debemus, nunc oſtendit, quando debemus dicere ſentẽtias pręteruulgatas, ꝛ dicit. [Oportet autẽ ſententias dicere tunc p̃teruulgatas, (peruulgata ꝟo dico, vt cognoſce te ipſum, ꝛ nihil nimis) cum vel melioꝛ mos videri debeat,] q̃ꝫ ſubaudi ſit mos contentus in ipſa ſententia. [vel ex perturbatione dicit̃.] ideſt cum homo non libere loquitur, ſed ex paſſione. vel cuʒ ſententia dicitur ad eos, qui turbati ſunt. deinde exponit hęc membra, ꝛ primo aſſignat exempluʒ ſentẽtię quando dirigitur in eũ, qui turbatus eſt, ꝛ dicit, [ex perturbatione quidẽ,] ideſt non bene dicit̃ ſententia vulgata ad eum, qui turbatus eſt. verbi cauſa, [vt ſi quis etiã iratus dixerit falſuʒ eſſe ꝙ oporteat ſeipſum cognoſcere:] ad hunc ſic dicentem, non bene dicitur cognoſce te ipſum. [nam hic] ꝑꝑ iram refutabit ſniam, dicendo [ſi hic ſeipſuʒ cognoſceret, nũquã magiſtratũ poterit,] qm̃ diceret ſe eſſe indignũ magiſtratu, ꝛ qꝛ vnuſqs petit magiſtratũ, ideo illa ſentẽtia falſa eſt, cognoſce te ipſum. deinde oſtendit non eſſe dicendã ſententiã, quãdo melioꝛ mos videt̃ q̃ꝫ q cõtinet̃ in ſententia, ꝛ dicit, [mos ꝟo melioꝛ] .ſ. videtur, q̃ꝫ qui

continet̃ in ſnia,[qm̃]contra illud ne quid nimis,[non opz(vt fertur)ſic amare,quaſi oſurus ſis,]ſed amare nimis:adeo vt odiſſe non poſſis. ꝛ ſic de amore ſententia illa ne quid nimis,falſa eſt.[Sed potius] opz[odiſſe, quaſi]ſis[amaturus.]ꝛ ſic de odio vera eſt ſnia ne quid nimis.qꝛ igit̃ melior mos eſt,ꝙ̃ qui continet̃ in ſnia,ſaltem de amore: ideo ſnia ex oi parte non eſt vera.pz igit̃ in duobus caſibus ſentẽtias ꝑteruulgatas eſſe dicẽdas, primo qñ illi,ad quos dicunt̃,ſunt turbati,deinde quãdo melior mos videt̃,ꝙ̃ qui continet̃ in ſententijs.

¶ Oportet autẽ dictione voluntatez manifeſtare.ſi aũt non,cãz poſt dicere.vt aut ſic dicentem,qm̃ oportet amare(non vt ferunt)ſz quaſi ſemper amaturum.(Inſidia enim alterum eſt)aut ſic,non ſufficit mihi qđ dr̃, nam opz verum amicũ amare,quaſi ſemper amaturus ſit.Sed neqz illud,ne quid nimis, cuz oporteat nimis odiſſe ſaltem improbos.

¶ Cum dixiſſet,qñ vulgatę ſentẽtię non hñt locuz,nunc declarat qua modeſtia debem⁹ reprobare vulgatas ſentẽtias:ꝛ dicit.[Oportet aũt dictione,]ꝛ verbis dilucidis [voluntatez](qua volumus ſnias vulgatas eſſe falſas) [manifeſtare.ſi autẽ nõ] poterim⁹ hr̃e ꝟba dilucida ad manifeſtandũ falſas eſſe ſnias hmõi,opz dicere oppoſituz ſnię primo,ꝛ[poſt cãm dicere.]ꝛ qꝛ cã dici põt poſt duplr̃,iõ dicit,[vt aut ſic dicentẽ]opz cãm dicere,[qm̃ opz amare non(vt ferũt)].ſ.non nimis,[ſed quaſi ſemper amaturũ,]hoc eſt oppoſitũ ſentẽtię.deinde aſſignat cãm,ꝛ dicit,[inſidia enim]ꝛ fraus[eſt alterũ].ſ.amare, ꝛ non ſemꝑ.Qui enim amat interdũ,ꝛ non ſemꝑ,vr̃ inſidiari rei amatę.hic eſt vnus modus aſſignãdi cauſaz, deinde dat aliuz modũ,ꝛ dicit,[aut ſic].ſ.opz aſſignare cãm dicendo,[non ſufficit mihi qđ dicit̃].ſ.ne quid nimis,[nam opz verũ amicũ amare,quaſi ſemper ſit amaturus.]ꝛ ſic aſſignat̃ ſcđs modus.cum oſtẽdiſſet ſententiam falſam eſſe de amore , oſtẽdit etiam falſam eſſe de odio,[ſed neqz illud,ne qđ nimis]verũ eſt de odio,[cũ oporteat nimis odiſſe ſaltẽ improbos.]ꝛ ſic pz,quo mõ dr̃ cã ſcđo loco tam in amore,ꝙ̃ in odio.

¶ Affertur autez orationibus ipſis auxilium magnũ,vnũ quidẽ iam ob audientiũ imperitiam.Gaudẽt enim ſi quid vlr̃ dicens,in eas opiniones forte deueniat, quas illi particulariter hñt. Qđ aũt dico,hinc erit perſpicuuz, ſimul atqz quo pacto ipſas venari deceat.

¶ Nunc vult declarare vnde auxiliũ accidat ſententijs ipſis:ꝛ ꝑmo ꝓponit illud,ꝛ dicit,[Affertur autẽ orationibus].i.ſentẽtijs [ipſis,auxiliũ magnũ vnũ,]atqz pręcipuũ,ac ſingulare[quidẽ iam ob audientiũ imperitiaz. gaudent eniz].ſ.imperiti,[ſi quid vlr̃ dicens in eas opiniones,]ac ſentẽtias[deueniat,]ac icidat,[quas illi particulariter hñt.]nam non diſcernẽtes inter vl̃e,ꝛ particulare,qđ ipſi habẽt,putant ſniam vlr̃ veram eſſe: tunc ordinat ſe ad dicenda,ꝛ dicit.[Qđ aũt dico,hinc erit ꝑſpicuũ,]ꝛ cuz hoc,[ſimul]erit perſpicuũ,[quo pacto ipſas]ſententias[venari]deceat,hęc de intentione.

¶ Nã ſententia(vt dictũ eſt)vl̃is enunciatio eſt.gaudent aũt,cũ id vlr̃ dicitur, qđ particulariter ipſi opinant̃,vt ſi quis vicinos , aut liberos prauos habeat , gratuz profecto illud ſibi videbit̃,nihil vicino moleſtius, vel nihil procreatione liberorum ſtultius.

¶ Cũ ꝓpoſuiſſet primũ auxilium , illud declarat ꝛ dicit.[Nam ſnia(vt dictũ eſt)vl̃is enũciatio eſt,gaudẽt autẽ, cum id vlr̃ dr̃,qđ particulariter ipſi opinant̃,] quoniaz non diſcernunt ꝓpter imperitiã inter vl̃e,ꝛ particulare. ꝛ per exempla hoc exponit , ꝛ dicit,[vt ſi quis vicinos, aut liberos prauos habeat,gratũ ꝑfecto illud ſibi videbit̃ nihil moleſtius vicino,vel nihil ꝓcreatione liberoruz ſtultius.]naz eoꝝ opinio eſt particularis de ꝓprijs filijs,atqz proprijs vicinis,tñ grata ſibi eſt illa vl̃is nihil moleſtius vicino,ꝛ nihil ꝓcreatione liberorum ſtultius.qđ pro tãto eſt,qꝛ cõuenit ſuę particulari opinioni.

¶ Quare cõiecturari oportet,quę pręopinẽtur.deinde vniuerſaliter ſic de ipſis dicẽdũ. hunc ergo vnum habere oportet vſuz eius, qđ in ſententijs dicitur.

¶ Nunc docet ſnias venari,ꝛ ex ipſis facere orationem affectã,ꝛ dicit.[Quare ꝯiecturari opz] primo,[quę pręopinent̃]auditores,deinde vlr̃ ſic de ipſis dicenduz,vt ipſi particulariter opinant̃,nã ſic ꝑſuaſio erit affecta,cũ eni viderimus auditores affectos ad aliqua ꝑticularia, ita debemus de illis vlr̃ dicere,fiet eniz ꝑſuaſio affecta. deinde epilogat,ꝛ dicit,[hũc ergo vnum opz hr̃e vſum eius,qđ in ſententijs dicit̃,]hęc de primo auxilio.

¶ Et alterũ meliorem , qm̃ moratas facit orationes.ſunt autem moratę orationes,in quibuſcũqz apparet electio:qđ ſnię oẽs ideo faciunt,qm̃ ille qui ſniam dicit,vlr̃ de eligibilibus enũciat:quare ſi ſentẽtię probę ſunt , faciunt,vt qui dicit proboꝝ morum videatur. verũ de ſententia ꝛ quid eſt, ꝛ quot eius ſpecies, ꝛ quãdo ijs vtendum , quãqz vtilitatez afferat,hęc dicta ſunt.

¶ Deinde declarat quo mõ ſnię faciũt perſuaſionẽ moratã, ꝛ dicit.[Et]hñt vſum[alterũ]perſuadẽdi ſnię ipſę [meliorẽ,]cuius cãm dicit,[qm̃]iſte alter modus[moratas facit orationes].i.ꝑſuaſiones:qui modus melior ẽ eo,qui facit ꝑſuaſionẽ affectã,de quo dictũ eſt.deinde q̃ ſint moratę orationes,exponit,ꝛ dicit,[ſunt aũt moratę orationes]ſiue ſnię moratę,[in quibuſcũqz apparet electio].i.virtus,q̃ ꝑ electionẽ acqrit̃,[quod].i.quaz virtutis apparentiã[ſentẽtię oẽs ideo faciunt,qm̃ ille].ſ.orator[qui ſententiaz dicit , vlr̃ de eligibilibus]virtutibus [enũciat.]tũc dat ꝯcluſionẽ ꝛ dicit,[quare ſi ſnię probę ſunt,faciunt,vt qui dicit proboꝝ morum videat̃.]bene ergo dictũ eſt,ſnias ꝓbas facere eũ qui dicit videri probum.cõtra quoqz,ſnię improbę faciunt dicentẽ videri improbũ.ſunt igit̃ duo modi dicendi ſnias,alter q̊ facimus ſniam affectã,q̃.vz.ꝯuenit opinioni audiẽtis,alter, quo facimus ſniaz moratã:vtputa cũ dr̃ ſnia,in q̃ appareт eũ,qui dicit eſſe moratũ.tũc epilogat,ꝛ dicit,[verum de ſnia,ꝛ qđ eſt,ꝛ quot eius ſpẽs]ſunt,[ꝛ qñ ijs vtẽdũ,] ꝛ ſubaudi ꝛ qui vti debẽt, quãquã vtilitatẽ afferat, hęc dicta ſunt.]Quintilianus de ſentẽtijs loquẽs dicit , ſentẽtię vt lumia ponẽdę ſunt in clauſulis q̃ſi ꝑ ſe ſtantis. nã ois ſnia q̃ſi finis ſubſiſtit.iõ ſemꝑ poſt eam aliud eſt initiũ.ꝛ nõ crebrę.debẽt eni velut lumina inflãmis , aut ſcintillę inter fumũ emicantes lucere. Pręterea eaꝝ dẽſitas obſtat inuicẽ in ſatis oibus,fructibuſqz aruoꝝ. nõ eni creſcẽ poterũt,niſi iteruallis ꝯſtituta ſint. Inſuꝑ nec

admiratione

admirationem ꝯſequũtur,eminẽtium vt planoꝝ gratiã perdunt. Nõ eniꝫ põt eſſe delectus:vbi numero laboratur.accidit quoqꝫ ꝙ ſolas captanti ſnias,multas neceſſe ſit dicere leues,frigidas,ꝛ ineptas. Hęc de vſu,atqꝫ diſpoſitione ſententiarum in oratione.

¶ DE ENTHYMEMATE.

¶ De enthymematibus ṽo vl'iter etiaꝫ dicamus,quonaꝫ pacto oportet ingrere. ꝛ poſt hęc locos. Alia eni vtriuſqꝫ hoꝝ ſpẽs eſt.

¶ Nũc de enthymematibus,de qbus duo ꝓponit:ꝛ dic. [De enthymematibus ṽo vl'iter etiaꝫ dicamus, quonã pacto oporteat ingrere] de ipſis,[ꝛ poſt hęc,] quę dicemus de enthymematibus,exponemus[locos] enthymematum. Cuius rationem affert:ꝛ dicit.[Alia eni vtriuſqꝫ hoꝝ ſpẽs eſt,] q̃re de his ſeorſum dicendum eſt.

¶ Or igitur enthymema ſyll'us ſit qdã,ꝛ quo modo ſyll'us,ꝛ in quo a dialectcicis differat dictuꝫ eſt prius. Nõ eniꝫ de lõge,nec oia ſumentem opꝫ concludere. Nam illud ꝑꝑ diſtantiam obſcurum eſt, hoc ṽo(quoniã manifeſta dicuntur)eſt nugatorium.

¶ Nunc ꝓſequendo enumerat nõnulla,quę p̃mo lib⁹ dicta ſunt de enthymemate:ꝛ dicit.[Or igitur enthymema ſyll'us ſit quidã,] dico[qdam,] qa diminutus,eſt eniꝫ ex vno aſſumpto,ſyll'us autem adminus ex duob⁹.[ꝛ quo mõ ſyll'us,] nam eſt dictũ ita ſe hr̃e enthymema,vimqꝫ tãtam habere apud rhetorẽ,ſicuti ſe hꝫ ſyll'us apõ Phꝫ.[ꝛ in quo differat a] ſyll'is[dialecticis:dictuꝫ eſt prius,] qm̃ dictum eſt differre,qm̃ enthymema eſt ex ꝑſuaſibilibus,dialecticus ſyll'us ex ꝓbabilibus.quo ṽo mõ ꝓbabile,ꝛ perſuaſibile differãt,p̃mo libro etiaꝫ dictum eſt. Deinde explicat differẽtiam inter ſyll'uꝫ ꝛ enthymema ex ꝑte numeri aſſumptoꝝ ꝛ qualitatis:ꝛ dicit.[Nõ eniꝫ de longe opꝫ cõcludere,] qa non opꝫ accipere ꝓpõnem ꝓſyllogiſticam in enthymemate ꝓ antecedente,qm̃ illa eſt ꝓcul,ꝛ ꝓbatio ꝓbationis,[nec opꝫ oia ſumẽtẽ] in enthymemate[cõcludere] .ſ.maiorẽ,ꝛ minorẽ,ꝛ illaruꝫ ꝓbationes:ſed alterã tm̃,ex qua apparet ſequi intentum. Deinde aſſignat cãm:ꝛ dicit.[Nã illud] .ſ.accipere ꝓpoſitionẽ ꝓſyllogiſticã[ꝓpter diſtantiaꝫ,] quã hꝫ ad id,qõ infertur,[obſcurũ eſt,hoc ṽo] .ſ.aſſumere oẽs ꝓpoſitiones,quę poſſent facere ad ꝓpoſitum,[qm̃ manifeſta dicũtur] in enthymemate ipſo,[eſt nugatoriũ] .i.ſuꝑfluuꝫ accipere. Quare enthymema eſt argumentuꝫ,in quo ex vno,qõ magis videt̃ ad ꝓpoſituꝫ,infert̃ illud,qõ quęrimus:hoc pacto,mulier hęc hꝫ lac in vberibus.ergo peperit. Altera ṽo quę clara eſt,videlicet ois mulier hñs lac in mãmillis,peperit,ſeruata eſt in mente.

¶ Et hęc cauſa eſt,vt apud vulgus ꝓbabiliores idocti ſint q̃ꝫ docti:veluti poetę aiũt. Cõcinius rudes in vulgo dicere. Cõmunia eni afferunt,atqꝫ vniuerſalia, illi ṽo ex quibus ſciunt,ꝛ proxima.

¶ Ex his,quę nũc dixit de enthymematib⁹,aſſignat cauſam quare indocti ꝓbabiliores ſint apud vulgus q̃ꝫ docti,ꝛ dicit.[Et hęc eſt cauſa,vt apud vulgus probabiliores indocti ſint q̃ꝫ docti,] qõ etiaꝫ poetas dicere ſumit:ꝛ dicit.[Veluti poetę aiunt] τοὺς ἀπαιδεύτους παρὰ ὄχλῳ μουσικωτέρον λέγειν.i.[concinnius rudes in vulgo dicere.] Deinde aſſignat cauſaꝫ:ꝛ dicit.[Communia eni] rudes ipſi[afferũt,atqꝫ vl'ia,] ꝛ nõ ꝓpria,atqꝫ eſſentialia:quę vulgus magis capit.[illi ṽo] .ſ.docti,atqꝫ eruditi,afferũt ea,[ex quibus ſciunt] .ſ.eẽntialia,[ꝛ ꝓxima,] quę ſunt magis ꝓpria. Dicit auteꝫ recte Egidi⁹ hanc cãꝫ habere ortuꝫ ex ÿs,quę dicta ſunt,qa volẽtes perſuadere nõ debent ſyllogiçare ex ꝓprÿs generi,in q̊ perſuadet,qa cõtingeret eos nimis obſcure loqui.ſꝫ ex cõibus,atqꝫ ſuperficialibus. ¶ Pręceptor noſter,lꝫ ſit iperitus rhetoricę,cum agere volebat rem aliquam cuꝫ ruſticis,interponebat ad ꝑſuadẽdum alterũ ruſticũ. nõ quidem hãc ob cãm,quã hic Ariſt.aſſignauit,ſed ex eo quia pares cuꝫ paribus veteri prouerbio facile congregantur,atqꝫ ſibi mutuo conſentiunt. Obſeruatio ꝑceptoris.

¶ Quare non ex oibus,quę videtur,dicẽdũ, ſed ex certis,aut ipſis iudicib⁹,aut ÿs, quos multifaciunt. Idqꝫ eſt,quoniã ſic,aut omnibus,aut plurimis perſpicuuꝫ eſſe videt̃,nec ſolum ex neceſſarÿs concludẽdum,ſed etiaꝫ ex ÿs,quę vtplurimum ſunt.

¶ Ex his/quę dixit,affert ꝑceptũ in rhetorica,per qõ exponit ea,ex qbus eſt ꝑſuadendũ,atqꝫ enthymemata cõficiendũ:ꝛ dicit.[Quare non ex oibus quę vident̃] .i.ex oibus ꝓbabilibus[dicẽduꝫ] .i.rhetor dꝫ dicere,atqꝫ enthymemata ipſa cõficere,[ſed ex certis,aut ipſis iudicibus,aut ÿs,quos] iudices ipſi[multifaciũt.] ſufficit eniꝫ interdũ illis perſuadere,quoꝝ ꝯſilio reſpublica,vel p̃nceps regit̃,cuius rõnẽ aſſignat:ꝛ dicit.[Idqꝫ eſt,qm̃ ſic] argumẽtando per ea,quę ſunt certa iudicib⁹, vel ÿs,q̊s multifaciũt iudices,[aut oibus iudicibus,aut plurib⁹ ꝑſpicuũ eſſe videt̃] .Sed dices hęc,quę ſunt certa iudicibus,vel ÿs,quos affectant iudices,debent eẽ neceſſaria, vel quę:q̃ſi reſpõdens:dicit.[Nec ſolum ex neceſſarÿs cõcludenduꝫ,] atqꝫ enthymema cõficiendũ,[ſed etiam ex ÿs,quę vtplurimum ſunt,] quoniam rhetor non demonſtrat,ſed perſuadet.

¶ Primũ ergo id nos ſumere oportet,ꝙ de quo dicere,atqꝫ rõcinari opꝫ,ſiue ſyll'o ciuili,ſiue quouis alio,neceſſarium ſit,quę in eo ſunt,vel cũcta,vel ſaltem aliqua hr̃e. Nam ſi nihil hꝫ,vnde cõcludat vtiqꝫ nõ habebit.

¶ Cum aſſignaſſet ꝑceptuꝫ nũc docet cõficere enthymemata:ꝛ dicit.[Primũ ergo id ſumere opꝫ] ſubaudi ꝓ cõficiendis enthymematibus[ꝙ de quo] vl' genere,vel re[dicere opꝫ,atqꝫ rõcinari, ſiue ſyll'o ciuili, ſiue quouis alio] ſyll'o populari,[neceſſarium ſit quę in eo ſunt,vel cũcta,vel ſalteꝫ aliq̃ habere,] per quę poſſit ſyllogiçare orator,cuius rõnẽ aſſignat:ꝛ dicit.[Nã ſi nihil habꝫ] ex eis,quę ſunt in re,de qua dicimus,[vnde ꝯcludat vtiqꝫ non habebit.] Eſt igit̃ ars hęc,vt enthymema oẽ ex ÿs,fiat,quę inſunt rebus,de qb⁹ volumus enthymema cõficere,ita vt cũ plura hoꝝ habuerimus,magis abundabimus enthymematibus. Cũ ṽo nihil habuerimus ex ÿs, nullum facere enthymema vel ſyll'm poterimus.

¶ Dico autẽ,vt quo pacto bellandum ne ſit, an nõ bellandũ Atheniẽſibus conſulere poterimus:niſi quę ſint ipſoruꝫ copię habuerimus,vtruꝫ nauales,an pedeſtres,an vtrũqꝫ, ꝛ quantę:vectigalia etiã quę ſint,aut ſocÿ,ꝛ hoſtes:cęteraqꝫ huiuſmodi.

¶ Exponit qõ dixerat,ꝛ primo in genere deliberatiuo:ꝛ dicit.[Dico autẽ] atqꝫ expono[vt quo pacto bellanduꝫ

ne ſit,an nõ bellandũ Atheniẽſibus cõſulere poterim⁹, niſi quę ſint ipſoꝝ copię habuerimus, vtrũ nauales,an pedeſtres,an vtrũqꝫ,⁊ q̃tę [ſint[vectigalia etiã q̃ ſint] ⁊ in quibus cõſiſtunt:[aut ſocij]qui ſint,quiue confe de rati,[⁊ hoſtes]qui qualeſue.[cęteraqꝫ hꝰ:]quę ſi neſciuerimus,nullum conſilium dare poterimus.

¶ Et laudare,niſi habuerimus naualem pugnã apud Salamina,⁊ preliuꝫ apud Marathona,vel quę ꝑ Herculis nepotibus geſta ſunt,aut aliqua alia hmõi. Omnes enĩ ex ijs bonis,q̃ alicui adſunt,vel adeẽ vr̃r,laudãt.

¶ Nunc exponit idẽ in genere demõſtratiuo,⁊ ꝑmo in laudatione:⁊ dicit.[Et laudare]ſubaudi quomõ poterimus,Atheniẽſes,[niſi]de Atheniẽſib⁹[habuerimus naualem pugnã,apud Salamina,⁊ ꝑliũ apud Marathona,vel quę ꝑ Herculis nepotibus geſta ſunt,aut aliqua alia hꝰ.]Et aſſignat cãm:⁊ dicit.[Omnes eni ex ÿs bonis,quę alicui adſunt,vel adeẽ videnť laudant.]

¶ Similr etiã vituperant ex cõtrarijs, perſpicientes ſi quid tale in ipſis eſt,aut eẽ videať, vtputa:qm̃ gręcos in ſeruitutẽ redegerunt. ⁊ Egenitas,⁊ potideetas,qui cũ eis aduerſus barbarum pugnauerunt,p̃clareqꝫ geſſerunt,ſibi ſubiecerunt, ⁊ ſi quid huiuſmodi erratum in ipſis eſt.

¶ Idem exponit in genere demõſtratiuo,cũ volum⁹ vituperare:⁊ dicit. Similr ẽt vituperãt ex cõtrarÿs,pſpicientes ſi gd tale in ipſis eſt,aut eſſe videať:vtputa, qm̃ gręcos in ſeruitutẽ redegerunt,]hęc eſt vna vituperatio Atheniẽſium.[⁊ Egenitas,⁊ potideetas,qui cũ eis]confederatos[aduerſus barbarũ].ſ.Artaxerſem[pugnauerunt,]et hęc eſt alia vituperatio.[⁊ ſi gd erratum hꝰ in ipſis eſt]adducendum eſt pro vituperatione.

¶ Eodem autẽ modo,⁊ accuſantes,⁊ defendentes ex ÿs,quę inſunt perſpicientes, accuſant,⁊ defendunt.

¶ Idem oſtendit in genere iudiciali:⁊ dicit.[Eodẽ autẽ modo,⁊ accuſantes,⁊ defendẽtes ex ijs,quę inſunt,perſpicientes,accuſant,⁊ defendũt.]Pꝫ igitur enthymemata eſſe conficienda ex ÿs,quę inſunt rebus,de quib⁹ dicimus:non autem ex extraneis.

¶ Nihil autez differt de Athenienſibus,aut Lacedęmonÿs,aut de hoie,aut deo, id ipm agere. Nam eum quoqꝫ qui conſulit Achilli,⁊ laudat,⁊ vituperat,⁊ ipſum accuſat,ac defendit,ea quę inſunt,aut putantur ineẽ,accipere oportet.

¶ Cuꝫ demõſtraſſet in omni genere dicẽdi eſſe argumẽtandũ ex ÿs,quę inſunt,⁊ nõ per extranea,nũc hoc eſſe vl̃iter intelligẽdũ accipit:⁊ dicit.[Nihil autẽ differt de Atheniẽſibus,aut Lacedęmonÿs,aut de hoie, aut deo id ipm agere,qđ dictuꝫ eſt].ſ.eſſe argumentãdũ ex ijs,q̃ inſunt,⁊ nõ per extranea.ergo in oĩbus,⁊ ſingulis eſt argumentãdũ per ꝓpria rei. Hoc aũt exponit:⁊ dicit.[Nã eum quoqꝫ qui cõſulit Achilli,]quo ad genus deliberatiuum,[⁊ laudat,⁊ vituperat]Achillem,quo ad gen⁹ demõſtratiuum,[⁊ ipm].ſ.Achillem[accuſat,ac defendit] quo ad genus iudiciale,[ea quę inſunt Achilli]vel alteri rei,de qua dicimus,[accipere opꝫ,]⁊ non ꝓcedere ad perſuadẽdũ per extranea.ergo vl̃iter in oĩbus,⁊ ſingulis nõ per extranea,ſed per ꝓpria argumẽtãdũ eſt.

¶ Ex ÿs ergo dicamus laudantes,aut vituperantes,ſi gd honeſti vel turpis inerit. Accuſantes ꝟo aut defendentes,ſi gd iuſti,vel iniuſti,deliberãtes aũt,ſi gd vtilis,vel noxÿ.

¶ Nunc exponit media,per quę dicimus ex ꝓprÿs rei, de qua dicimus:⁊ dicit.[Ex ÿs]ergo quę ꝓpria ſunt rei, de qua dicimus,[dicamus,laudãtes]gdem[aut vituperantes,ſi gd honeſti,vel turpis inerit.]Naꝫ dicendo in genere demõſtratiuo ex ꝓprÿs, accipimus argumẽtum ab honeſto,vel turpi [accuſantes ꝟo aut defendentes] ex ꝓprÿs dicẽdo in genere iudiciali,dicimus de re aliq̃ [ſi gd iuſti,vel iniuſti]inerit rei,ergo dicimus argumento ſumpto a iuſto vel iniuſto.[deliberãtes autẽ]dicim⁹ [ſi quid vtilis vel noxij]inerit rei.ergo argumẽto ſumpto ab vtili vel noxio:de his dictũ eſt ꝑmo libro.

¶ Similr aũt ÿs de quauis re:vt de iuſtitia: vtruꝫ bonũ an non:ex ÿs,quę iuſtitię ĩſunt, aut bono. Nã oẽs ſic demonſtrare vr̃r,ſiue certius,ſiue incertius ſyllogizent.

¶ Nunc id qđ dixerat,quaſi generatim in omni dicẽdi genere demõſtrat eſſe intelligendũ in generibus ſciẽtificis:⁊ dicit.[Similr autẽ ijs,]quę diximus de Atheniẽſibus,vel Lacedęmonÿs,vel alÿs.ſ.ꝙ ſic ꝓcedendũ ex ÿs,quę inſunt,itelligẽduꝫ eſt vl̃iter[de quauis]alia[re] in ſcientÿs,⁊ ꝓblematibus topicis,[vt de iuſtitia,]cum quęritur[vtruꝫ]ſit[bonuꝫ an non:]ꝓcedere debemus [ex ijs,quę inſunt iuſtitię,aut bono,]qđ eſt p̃dicatuꝫ q̃ſiti.cuius rõnem repetit:⁊ dicit.[Nã oẽs ſic demõſtrare videntur].ſ.ex ÿs,quę inſunt:[ſiue certius]⁊ ſcientifice, [ſiue incertius,]⁊ ꝓbabiliter[ſyllogiçẽt.]g̃ vl̃iter pſpicuũ eſt eẽ ꝓcedendũ ex ÿs,quę ĩſunt rei,de q̃ dicim⁹.

¶ Non eni ex oĩbus,ſed ex ÿs ſumũt, quę in vnoquoqꝫ ſunt. Et rõne quidẽ perſpicuuꝫ, qa impoſle eſt aliter demõſtrare. Naꝫ (vt in topicis)neceſſe eſt ex poſſibilib⁹,atqꝫ opportuniſſimis circa vnũquodqꝫ habere electa.

¶ Qđ dixerat in doctrinis iterum repetit,⁊ ꝓbat:⁊ dicit. [Nõ eni ex oĩbus,ſed ex ÿs ſumunt].ſ.argumẽta,[quę in vnoquoqꝫ].ſ.genere[ſunt]nõ extranea:ſꝫ ꝓpria.Deinde repetit rõnem:⁊ dicit.[Et rõne gdem pſpicuuꝫ,qa impoſle eſt aliter demõſtrare]q̃ſi ſubaudi ex ijs,quę inſunt rei:qđ demonſtrat ex ÿs,quę dicta ſunt 8°topicoꝝ. ⁊ dicit,nam([vt in topicis]dictũ eſt)[neceſſe eſt]ex medÿs,[poſſibilibus atqꝫ]ad noſtrũ ꝓpoſitum opportuniſſimis habere]loca electa ac ꝓpria[circa vnũqđqꝫ].ꝓblema,de quo fit ſermo.Sic igiť perſpicuũ id oẽ,quod dictum eſt,ex ÿs,quę dicta ſunt.8.topicoꝝ.vbi exploratum eſt ad hoc,vt diſceptationibus abundemus,eẽ neceſſarium habere elementa ꝓpria vnicuiqꝫ rei.

¶ De ijs autez,quę ex tẽpore fiunt,q̃rere eodem pacto,reſpicientem nõ ad infinita,ſꝫ ad ea,quę illis inſunt,de qbus eſt oratio. Et circũſcribẽtem plurima,ac ꝓxima rei. Nã quãto plura eoꝝ,quę in re ſunt,habenť,tanto facilius eſt oſtendere, ⁊ quanto ꝓpinquiora, tanto ꝓpria magis,ac minus cõmunia.

¶ Redit nũc ad rhetoricam:⁊ dicit.[De ijs autẽ quę ex tẽpore fiũt,]qualia ſunt de qb⁹ rhetores ſe intromittũt,

opꝫ ſubaudi[quęrere eodē pacto]ex ijs,quę inſunt,[reſpiciētem nō ad infinita,ſed ad ea,quę illis inſunt,de ꝗbus eſt oratio,ꝛ circūſcribētē]opꝫ quęrere[plurima,ac ꝓxima rei,]taꝫ eni ille,qui reſpicit,ꝙ ille,ꝗ circūſcribit:ꝛ dicit.opꝫ quęrere plurima ac ꝓxima rei,cuius rationē affert:ꝛ dicit.[Nā quāto plura eoꝝ,quę inſunt in re,habētur,tanto facilius eſt oſtēdere]propoſituꝫ,[ꝛ quanto propinquiora].ſ.ſumpſerit rhetor,[tanto ꝓpria magis, ac minus cōmunia]tāget,ꝛ ſic melius perſuadebit.

¶ Cōmunia ꝟo dicimus,vt ſi Achillez quis laudauerit,qm̄ homo,ꝛ qm̄ ſemideꝰ,ꝛ qm̄ in Troia militauit. Nā hęc quoqꝫ alijs multis inſunt. Quare talis nō magis Achillem ꝙ Diomedem laudabit.

¶ Nunc exponit,quę dixerat,ꝛ p̄mo cōia:ꝛ dicit.[Cōia ꝟo dicimus,vt ſi]gratia exēpli[Achillē qs laudauerit, qm̄ homo,ꝛ qm̄ ſemideꝰ,ꝛ qm̄ in Troia militauit,]laꝰ eniꝫ hęc per cōia videt̄.[naꝫ hęc,]ꝑ quę laudat̄ Achilles,[alijs quoqꝫ multis inſunt,] ꝓpterea concludit,[q̄re talis].ſ.orator ſic laudās[nō magis Achillē ꝙ Diomedem laudabit.]nā ēt Diomedij hęc inſunt.

¶ Propria ꝟo,quę alteri nemini ꝙ Achilli cōtingerunt,vt qm̄ Hectorez Troianoꝝ fortiſſimū interfecit,ꝛ Cycnuꝫ,(qui cū eſſet inuulnerabilis,)oēs ne deſcenderēt,inhibebat. Et qm̄ valde adoleſcens,nec iureiurādo cōpulſus militauit,ꝛ cętera hmōi. Unus igit̄ eligēdi modus,atqꝫ primus hic locus eſt.

¶ Nunc exponit ꝓpria:ꝛ dicit.[Propria ꝟo quę alteri nemini ꝙ Achilli ꝯtingerūt,]ꝛ affert exēplū:ꝛ dic̄.[Ut qm̄].ſ.Achilles[Hectorē Troianoꝝ fortiſſimū interfecit,ꝛ]quoniā interfecit[Cycnuꝫ,(qui cū eſſet inuulnerabilis)omnes]gręcos[ne deſcēderent]cōtra Troianos,[inhibebat,ꝛ qm̄ valde adoleſcens,nec iureiurando cōpulſus,militauit,ꝛ]qm̄[cętera hꝰ] ꝓpria egit. Tunc epilogat:ꝛ dicit.[Unus igit̄ eligendi modus,atqꝫ primus hic locus eſt].ſ.procedere per propria,quę rei inſunnt,ꝛ non per communia.

¶ Elementa ꝟo enthymematuꝫ dicamꝰ,elementuꝫ autez enthymematuꝫ,atqꝫ locū idē dico. Sed prius de ijs dicamus,de quibꝰ neceſſe eſt prius dicere.

¶ Uolens Ariſt.nūc loca enthymematuꝫ cōia oībus generibus dicēdi,ꝛ propria,p̄mo p̄mittit proęmiuꝫ,deinde exequit̄,ꝛ p̄mittendo proęmiuꝫ dicit.[Elemēta ꝟo enthymematuꝫ dicamus].ſ.poſt hęc,quę diximus generatim de enthymematibꝰ. Exponit autē quid ipſe velit intelligere per elemētuꝫ,ꝛ dicit.[Elemētuꝫ autē enthymematū,atqꝫ locum idē dico,]quid ꝟo locus ſit,lꝫ in topicis dictuꝫ ſit,tn̄ p̄mo huius eſt reſumptū:ideo ſupponatur.deinde ordinat ſe ad dicenda,ꝛ dicit.[Sꝫ prius].ſ.ꝙ de locis exequamur,[de ijs dicamus,de ꝗbus neceſſe eſt prius dicere].ſ.de diuiſiōe enthymematis,ꝛ de expoſitione membrorum diuiſionis.

¶ Sunt eni enthymematuꝫ ſpēs duę,naꝫ q̄dam ꝙ ſit vel non ſit,oſtēdunt,quędam ꝟo quę redarguūt:differūtqꝫ ſicut in dialecticis elenchus,ꝛ ſyllꝰs. Eſt autē oſtenſiuuꝫ qdē enthymema,qđ ex conceſſis concludit. Elēcticum ꝟo,quod repugnantia colligit.

¶ Cum ꝓpoſuiſſet dicere ea,quę neceſſe eſt prius dicere, nunc exeqtur:ꝛ dicit.[Sunt eniꝫ enthymematū ſpecies duę,]ꝛ eas exponit:ꝛ dicit.[Naꝫ q̄dam ꝙ ſit,vel nō ſit, oſtendūt,]quę gręce dicunt̄ δεικτικα.i.oſtēſiua:ex eo ꝗa oſtendūt aliꝗd eſſe affirmatiue,vel nō eſſe negatiue,[q̄dam ꝟo quę redarguūt,]quę gręce dicunt̄ ελεγκτικα, elentica.i.redarguitiua:ꝗa hꝰ enthymemata contradictionis dicunt̄:ꝗa(vt in elēchis dictum eſt)duplr̄ aliquid ꝓbatur:aut oſtēſiue ex datis cōceſſiſqꝫ:aut ex conceſſis datiſqꝫ ducendo ad aliquid repugnās:quoꝝ differentiaꝫ ſubſcribit:ꝛ dicit.[Differūtqꝫ ſicut in dialecticis elenchis ꝛ ſyllꝰs,]nam ſicut apud dialecticos differunt ſyllꝰs,ꝛ elēchus,ſic apud rhetores differūt enthymema oſtenſiuū,ꝛ elenticuꝫ:quā.vꝫ.differētiā mox ſcribit:ꝛ dicit.[Eſt autē oſtēſiuuꝫ ꝗdem enthymema,qđ ex conceſſis cōcludit]ꝓpoſitum,naꝫ accipit ea,quę vident̄ oībꝰ, vel pluribus,ꝛ cōcludit ꝓpoſitum,ꝛ ſic per cōceſſa,non data ab aduerſarijs,ſed ſimplr̄ ꝓbabilia Ariſt.itelligit, quę oībus,vel pluribus vident̄.[Elenticū ꝟo,qđ]ex datis ꝯceſſiſqꝫ ab aduerſarijs,[repugnātia]atqꝫ improbabilia[colligit.]repugnantia autē,atqꝫ iprobabilia dico, quę ſunt cōtra aduerſarioꝝ opinionem. Eſt eni triplex ſyllꝰs,triplex quoqꝫ enthymema,nō oſtēſiuum:conuerſiuus,ducēs ad impoſſe,ꝛ elenticus. Syllꝰs cōuerſiuus ꝗdem eſt ſupponēs vnuꝫ ſyllm̄,per quē cōcludit̄,aliꝗd ex cuius oppoſito cuꝫ altera ꝓpōnum cōcludit̄ oppoſitum alterius. Ducēs autez ad impoſſe,eſt qui non ſupponens aliquē ſyllm̄,accipit oppoſitū eius,qđ vult ꝓbare, ꝛ cum illo,ꝛ ꝓpōne alia coaſſumpta cōcludit manifeſte falſum,ꝓpter qđ argumētans dicit oppoſitū ꝓpōnis ꝓbandę,(ex quo ſeqtur illud manifeſte falſuꝫ,)eē falſuꝫ, ex quo infert ꝓpōnē ꝓbandā eſſe verā. elenticus ꝟo eſt, qui ex datis,atqꝫ cōceſſis ab aduerſarijs concludit aliquid negatū ab eis. hac rōne dicit̄ ſyllꝰs ꝯdictionis,vel. ꝗa per ipm̄ concludit̄ vtraqꝫ pars ꝯdictiōis,vel altera, quā aduerſarius negauit. Ariſt.ergo ꝑ enthymema elēticum,nō ꝯuerſiuuꝫ,nec ducēs ad impoſſe intelligit,ſed enthymema,per qđ ex ꝯceſſis ab aduerſario infert̄ altera ꝯdictionis pars,quę negabat̄ ab eo. Quid ꝟo ꝑ oſtēſiuum,patuit. Eſt enim enthymema oſtēſiuuꝫ,per quod ex ſimplr̄ probabilibus concluditur propoſitum.

¶ Fere igit̄ loci habiti ſunt a nobis in ſingulis ſpēbus vtilibus,atqꝫ neceſſarijs,vtputa quibus ex locis enthymemata eliciēda ſunt de bono/aut malo,honeſto aut turpi , iuſto aut iniuſto,de ꝓprijs etiā affectibus eodem mō ſumpti ſunt nobis iaꝫ prius loci ex ꝗbꝰ. Ueruꝫ nunc alio mō de oībus cōiter ſumamus,atqꝫ dicamus,qui oſtēſiui,quiqꝫ elentici ſunt:annotantes eos, qui ſunt apparētiū enthymematuꝫ,quę tamē nō ſunt enthymemata,quoniaꝫ nec ſyllogiſmi. quibus explicatis,de obiectionibus ſolutionibuſqꝫ dicemus,vnde enthymemata eliciēda ſunt.

¶ Uolens tādem eligere intētionez,quā ꝓſecuturus eſt, repetit oia,quę egit,ꝛ dicit.[Fere in ſingulis ſpēbus].i. generibus dicēdi[vtilibus atqꝫ neceſſarijs] rhetoribus [loci habiti ſunt a nobis].ſ.libro p̄,vbi ꝓprij loci cuiqꝫ generi proprij ſunt aſſignatii,[vtputa ꝗbus ex locis enthymemata eliciēda ſunt de bono,aut malo,]quo ad ge

nus deliberatiuū,[honeſto aut turpi]quo ad genus demōſtratiuū,[iuſto aut iniuſto,]quo ad genus iudiciale.ꝛ hęc oīa primo libro.[de proprijs etiā affectibus eodē modo ſumpti ſunt nobis iam prius loci ex qbꝰ]ſubaudi mouere poſſumus iudices ad affectus:ꝛ hęc libro ſcdo.Deinde proponit ea,quę reſtāt:ꝛ dicit.[Uerū nūc alio mō de oībus cōiter ſumamus atq; dicamus,q oſtēſiui,quiq; elentici]loci:[annotātes eos].ſ.locos,[q ſunt apparentium enthymematū,quę tñ].ſ.reuera[nō ſunt enthymemata.qm̄ nec ſylli].ſ.ſunt diminuti.[qbus explicatis,de obiectionibus ſolutionibuſq; dicemus, vñ enthymemata elicienda ſunt:]ideſt propter quę facimꝰ enthymemata ipſa.Hęc de proœmio.

¶ DE LOCIS ENTHYMEMATVM.

Locus pmꝰ ¶ Unus igit̄ locus ex oſtēſiuis eſt ex contrarijs. Naz cōſiderare opz ſi contrario ꝯtrium conſtruēti quidez ſi ineſt,deſtruēti vero ſi nō ineſt,vt qm̄ temperantia bonuz eſt,intemperantia pfecto malum erit: quēadmodum in meſeniaco. Nam ſi bellum p̄ſentium malorū cauſa eſt,per pacem emēdare oportet.

¶ Cum pposuiſſet agere de locis cōibus,ex quibus fiūt oſtenſiua enthymemata,nunc pſequtur,ꝛ p̄mo aſſignat loca,quę magis accōmodari poſſunt generi deliberatiuo. Naz lz loca,quę tradit,accōmodari poſſint ſingulis generibus dicēdi,tñ p̄mo aſſignat loca,quę magis accōmodari poſſunt generi dicendi deliberatiuo,ꝛ aſſignādo loca,quę magis accōmodari poſſunt generi dicendi deliberatiuo,p̄mo accipit loca,quę ſunt a cōtrarijs:ꝛ dicit.[Unus igit̄ locus ex oſtēſiuis].i.qui eſt de numero oſtēſiuoꝝ,[eſt ex cōtrarijs,]cuius expōnez ſubdit,ꝛ dicit.[Nā conſiderare opz ſi contrario cōtrariuz, cōſtruenti qdez,ſi ineſt].ſ.p̄dicatuz ſubiecto,vt cū pblema fuerit affirmatiuū.[Deſtruenti vero].ſ.cuz pblema fuerit negatiuum,[ſi nō ineſt]p̄dicatuz ſubiecto,nam locus affirmatiuus eſt,ſi ꝯtrium eſt in cōtrario,alterū ꝯtrium inerit alteri cōtrario.negatiuus autē erit,ſi vnū cōtrarium nō fuerit in altero,nec alteꝝ erit in altero. Deinde aſſignat exēplum in affirmatiuo:ꝛ dicit.[Ut qm̄ temperātia bonum eſt,intēperantia pfecto malum erit.]tēperātia vero ꝛ intēperantia contraria,ꝛ bonū ꝛ malū etiā contraria. deinde aſſignat aliud exēpluz:ꝛ dicit.[Quēadmoduz in meſenaico,nam ſi bellum,]qđ ibi erat,[pręſentiuz malorum cauſa eſt,per pacem emendare oportet,]ꝛ inferre pacem eſſe cauſam bonorum.

¶ Et ſi ijs,qui inuite obfuerūt,non iraſci par eſt:nec ijs,qui coacte pfuerunt,gratia eſt habēda. Pręterea ſi mortalibus ex falſis cōcionari eſt pbabile,putare decet etiā cōtrariuz, incredibilia vero multa accidere mortalibꝰ.

¶ Nūc aſſignat exēplum in negatiuis:ꝛ dicit.[Et ſi ijs,q inuite obfuerūt,non iraſci par eſt].i.ſi non eſt iuſtū iraſci ijs,qui obfuerūt inuolūtarie,[nec eſt gratia habēda ijs,qui coacte]ac inuolūtarie[pfuerunt,]iraſci autē ꝛ habere gratiā contraria,ꝛ pdeſſe ꝛ obeſſe ſimilr. Quare ſi vnuz cōtrarium non ineſt alteri,nec alteruz alteri inerit. deinde aſſignat 2m exēplum:ꝛ dicit.[Pręterea ſi]hominibus[mortalibus,ex falſis concionari eſt pbabile].i.ſi hoībus mortalibꝰ falſa ſunt pbabilia,adeo vt ex eis cōcionet̄,[putare decet etiā cōtrarium.]vz.[multa vera incredibilia]atq; improbabilia[accidere mortalibꝰ.]falſum autem ꝛ verum ſunt oppoſita, ꝛ probabile ꝛ improbabile ſimiliter.

¶ Alius ex ſilibus caſibꝰ.qppe cū ſimilr eſſe, ꝛ non eſſe oporteat. Ut iuſtū non oē bonuz eſt,quicqd nāq; eſſet iuſte,id bene eēt. Nūc vero iuſte mori non eſt eligibile. Locus 2ꝰ.

¶ Nūc aſſignat loca a ſilibus,ꝛ p̄mo a caſibus,ꝛ accipit caſum p inflexione noīs in aduerbiuz,quaſi a cadendo, quicqd eniz deriuat̄ ab aliquo,cadit quodāmō ab illo, qa ergo aduerbia cadunt, atq; deriuant̄ ab adiectiuis, ꝛ adiectiua a ſubſtātiuis,ꝛ cętera talia,hęc caſus dicūt̄: ideo dicit.[Alius]locus eſt[ex ſilibus caſibꝰ,]duos locos,aſſignat a ſimilibus,p̄mum qdem a caſibus.2m a ſimilibus habitudinibus agētis ad patiēs:ideo dic̄.[Aliꝰ ex ſilibus caſibus,]ꝛ aſſignat rōnē,ꝛ dicit.[Quippe cū]ſubaudi in ſilibus caſibus[eē ꝛ non eē oporteat].i.argumentari poſſumꝰ affirmatiue,ꝛ negatiue.Et aſſignat exēplum in negatiuis:ꝛ dicit. Ut]ſubaudi ſi pbare volueris,hoc pblema.vz.[iuſtū non omne bonū eſt.]pbabis pfecto,[nāq; quicqd eēt iuſte,id bene eēt,nūc vero]hoc falſum eſſet,qm̄[iuſte mori nō eſt eligibile,]ꝛ ſic nō eſt bñ iuſte mori.q̄re nec oē iuſtū bonuz ē.Tu vero intellige iuſte mori nō eſſe bñ ei,q morit̄. Nā reipublicę pōt bñ eſſe.In affirmatiuis aūt tacuit exempla,quia patent.

¶ Alius ex ijs,quę adinuicē.nam ſi alteri bñ, ac iuſte agere ineſt,alteri pati inerit. ꝛ ſi imperaſſe,etiam feciſſe. Ubi gr̄a,vt publicanus Diomedon de publicanis,nā ſi vobis vendere turpe nō eſt,nec nobis emere. Si enim qui paſſus eſt,iuſte,ac bñ paſſus eſt, ꝛ q fecit. ꝛ ſi qui fecit, ꝛ qui paſſus eſt. Locus 3ꝰ.

vendere πωλειν locare. emere ωνεισθαι conducere.

¶ Nunc aſſignat 2m locuz ex ſilibus habitudinibꝰ agentis ad patiēs:ꝛ dicit.[Alius ex ijs].ſ.habitudinibꝰ[quę]ſunt[adinuicē].ſ.agentia ꝛ patientia.ꝛ explicat locū dicens:[naz ſi alteri bene,ac iuſte agere ineſt,alteri].ſ.patienti,qđ refert̄ ad illud agēs,bene ac iuſte[pati inerit.] deinde aſſignat 2m exēplum:ꝛ dicit.[Et ſi]bene ac iuſte alteri ineſt[imperaſſe,etiā feciſſe]bene,ac iuſte inerit alteri.ſ.ſubdito.deinde aſſignat 3m exempluz:ꝛ dicit.[Ubi gratia.vt Diomedon publicanꝰ de publicanis]loquens argumētatur,[nam ſi vobis vendere turpe non eſt,nec nobis emere]turpe erit,ꝛ cōuertit̄,ꝛ pbat exēplo:ꝛ dic̄. [Si eni qui paſſus eſt,iuſte,ac bene paſſus eſt,ꝛ qui fecit]etiam iuſte fecit.[ꝛ ſi qui fecit]ſubaudi iuſte fecit,[ꝛ qui paſſus eſt,]etiā iuſte paſſus eſt.quare conuertit̄ locus.¶ Quo vero ad verba attinet,publicanus gręce dicit̄ τελωνης, eſt autē publicanus(vt Ulpianus ſcribit)qui publico fruitur,nā inde nomē hz.oēs quoq; qui a fiſco conducūt,recte vocātur publicani.ideo Diomedon publicanus loquēs ijs,qui fiſcū ſeruant,dicit.Si vobis vēdere,ac locare res fiſci nō eſt turpe,nec nobis erit turpe illas conducere,ac emere.Hinc publicanos appellarūt maiores eos,q vectigalia,ꝛ alios populi Romani redditus exigendos certo,conſtitutoq; p̄cio redimebant,q hodie vulgo daciarij dicunt̄.Hactenꝰ de exēplo.

¶ Sed in hoc ꝯtingit decipi.naz ſi iuſte occiſus eſt,iuſte paſſus eſt, ſed forte non abs te. Quare ſeorſuz pſpiciendum,ſi pati dignus fuit,qui paſſus eſt, ꝛ facere,qui fecit. Deinde vtendum modo quo congruit. Nam interdum diſſonat,nihilq; prohibet.

¶ Sed contra hũc locum fieri pōt cauilus talis,ſi Plato iuſte occiſus eſt,ſupponēdo ipm̃ eſſe reuꝫ mortis,iuſte paſſus eſt,ſi iuſte paſſus eſt,iuſte eũ Socrates interfecit. Hoc autē falſum eſt,nullus eni niſi princeps,q rei publicę p̄eſt,iuſte aliqueꝫ interficere pōt.dicit.⌊Sed in hoc⌋.ſ.loco⌊cōtingit decipi,⌋atqꝫ fieri enthymema paralogiſticuꝫ,deinde tangit cauillum:⁊ dicit.⌊Nam ſi iuſte⌋ſubaudi Plato vel aliqs alius⌊occiſus eſt,iuſte paſſus eſt,⌋complens cauillũ,iuſte paſſus eſt Plato,ergo q cũqꝫ Platoneꝫ occidit,iuſte occidit,hoc autē falſuꝫ eſt,qm̃ ſolus qui reipublicę p̄eſt,iuſte poteſt occidere reos mortis,reſpōdet.⁊ dicit.⌊Sed forte⌋Plato⌊nō abs re⌋,ſcꝫ Socrate occiſus eſt iuſte,ꝓpterea cōcludit quo mō oporteat locum intelligere:⁊ dicit.⌊Quare ſeorſuꝫ perſpiciēduꝫ⌋,tam qui patiꝫ,ꝙ qui agit,p̄mo qdem,⌊ſi qui paſſus eſt,pati dignus fuit,⌋deinde ſeorſum⌊ſi q fecit,⌋⁊ occidit,dignus⌊quoqꝫ eſt facere⌋.i.poteſtatem habeat faciendi,⌊deinde vtendũ eſt⌋loco,eo⌊mō quo ꝯgruit.⌋ Sic eni referēdo dignũ pati ad dignuꝫ agere locus vtilis eſt,⌊nā interdũ⌋.ſ.cum non ſic referuntur,⌊diſſonat⌋ locus,⌊⁊ nihil prohibet⌋ipſum eſſe inutilem.

¶ Veluti Alcmeoni apud Theodectũ:matrem autē tuam nemo mortaliũ oderat:reſpondēs autē inqt,ſed diſtinguētem cōſiderare opꝫ. Interrogāte aũt Amphesibia, cur illam qdem morte dignaꝫ iudicarũt,me ꝟo iniuria interfeciſſe:⁊ veluti iudiciũ de Demoſthene ⁊ ijs,qui Nicanora interemerũt. Naꝫ cũ iure interfeciſſe iudicati ſint,iure cęſus iudicatus eſt.⁊ vt de iterfecto apō Thebeꝫ,de quo iudiciũ fieri volebat,ſi occidi dignus erat,quaſi non ſit contra ius eum occidere,qui iure moriturus eſt.

¶ Cum aſſignaſſet ſenſum,quo intelligi debꝫ locus,nũc aſſignat exēpla iuxta illũ ſenſum:⁊ dic̃.⌊Veluti Alcmeoni⌋euenit⌊apō Theodectũ,⌋cũ interrogaret,⌊Mr̃eꝫ aũt tuam nemo mortaliũ oderat,⌋cur ſubaudi iudicata eſt morti,⌊reſpōdens aũt inqt,ſed diſtinguētem⌋.i.iudicem,qui cauſas diſtinguit,⁊ enucleat,⌊conſiderare opꝫ,⌋ qa igitur iudex cōſiderauit eam mortis reaꝫ,iuſte eā interfeci t.deinde aſſignat 2ᵐ exēpluꝫ:⁊ dicit.⌊Interrogāte autē Amphesibia,cur illam qdem morte dignam iudicauerũt,me ꝟo,⌋qui eaꝫ interfeci,iudicauerunt⌊iniuria interfeciſſe:⌋q.d.qa non eſt mihi poteſtas interficiēdi,deinde aſſignat 3ᵐ exēpluꝫ:⁊ dicit.⌊Et veluti⌋fuit iudiciũ⌊de Demoſthene,⁊ de ijs,qui Nicanora interemerunt⌋.(erant eni iꝫ iudices.)⁊ ꝓpter iudiciũ fuit iuſtum.⌊Nā cum iure interfeciſſe iudicati ſint.⌋erant eniꝫ iudices,⌊iure cęſus indicatus eſt⌋ille,quem interfecerũt.deinde aſſignat 4ᵐ exēplum:⁊ dicit.⌊Ut de iterfecto apō Thebem de quo iudiciũ fieri volebat,ſi occidi dignus erat⌋id vtruꝫ eſt dignus morte.Nā ſi erat morte dignꝰ, volebat cōcludere ſe nō eſſe puniēdum,ſi euꝫ interfecerat,⌊q̃ſi⌋(vt inqt).⌊nō ſit cōtra ius euꝫ occidere,qui iure moriturus eſt,⌋per quę exempla vult habere paſſiuũ ad proprium actiuum,⁊ actiuum ad proprium paſſiuũ eſſe referendum ſemper in huiuſmodi loco.

Locus 4ꝰ. ¶ Alius ex eo,quod eſt magis ⁊ minus: vt ſi nec dij quidem oēs ſciunt,quonaꝫ pacto homines. Id eniꝫ eſt ſi cui magis ineē deberet, nō ineſt,perſpicuũ,qm̃ nec cui minus.

¶ Cum aſſignaſſet locũ a ſimilibus,aſſignat loca a differētibus:⁊ p̄mo aſſignat locũ ſumptuꝫ ſm̃ differētiā maioris ⁊ minoris:⁊ dicit.⌊Alius⌋ſcꝫ locus ab ijs,qui dicti ſunt,⌊eſt ex eo,qō eſt magis,⁊ minus.⌋⁊ primo aſſignat exempluꝫ a maiore:⁊ dicit.⌊Ut ſi nec dij qdem omnes ſciunt,quonā pacto hoies⌋ſubaudi omnes ſciũt.deinde aſſignat maximam:⁊ dicit.⌊Id eniꝫ eſt,ſi cui magis ineſſe deberet,non ineſt,perſpicuum,quoniaꝫ nec cui minus⌋ineſſe deberet,inerit.

¶ Illud ꝟo vicinos ab eo ꝟberari,a quo vel pater ipſe,ex eo,quoniaꝫ ſi minus eſt,maius quoqꝫ eſt. Veruꝫ vtroqꝫ mō oportet oſtendere,ſiue quoniam eſt,ſiue quoniaꝫ non eſt. Adhuc ſi neqꝫ magis,neqꝫ minus.

¶ Nũc aſſignat exēplum a minore:⁊ dicit.⌊Illud ꝟo⌋.ſ.argumētum,per qō argumētamur,⌊vicinos ab eo verberari,a quo vel pater ipſe⌋.ſ.verberatuƀ eſt,⌊ex eo⌋ſcꝫ loco,vel maxima ſeqtur,⌊qm̃ ſi minus eſt,maius quoqꝫ eſt,⌋addit tamē,⌊verũ vtroqꝫ modo⌋argumētādo⌊opꝫ oſtendere⌋antecedēs eſſe verũ,⌊ſiue qm̃ eſt⌋.i.argumētemur affirmatiue,⌊ſiue qm̃ non eſt⌋.i.argumētemur negatiue.⌊Adhuc autē⌋.(vt inqt).⌊Si neqꝫ magis⌋ideſt ſi neqꝫ illud eſt,qō deberet eē magis,igiꝫ⌊neqꝫ⌋illud erit, qō debet eſſe⌊minus.⌋eſt igitur locus vtilis.¶ Quo ꝟo ad verba attinet,illa verba⌊Adhuc auteꝫ ſi neqꝫ magis, neqꝫ minus,⌋non reperiuntur in codice gręco antiquo. ideo tranſlatio vetus ea non habet.

¶ Unde dictum eſt,⁊ tuus pater,qui liberos amiſit,miſer eſt,Aeneus ꝟo non,qui perdidit filium in gręcia p̄clariſſimum.

¶ Aſſignat exempla,⁊ p̄mo a minore:⁊ dicit,⌊Unde dictũ eſt⌋via.ſ.argumenti,⁊ tuus pater,qui liberos amiſit,miſer eſt,Aeneus ꝟo non⌋.i.Aeneus ꝟo cur nō erit miſer,⌊qui perdidit filiũ in⌋tota gręcia pręclariſſimũ,⌋ quaſi dicat/oportet eum eſſe miſerum.

¶ Et qm̃ ſi Theſeus non eſt iniuriatus,neqꝫ Alexāder. Et ſi cęteri artifices praui nō ſũt, nec Phi. Et ſi duces praui non ſunt,qa ſępe ſuperantur,nec ſophiſtę. Et ſi opꝫ idiotā de noſtra opinione curam habere, ⁊ nos de ea,quę grecorum eſt.

¶ Cum aſſignaſſet p̄mum exēplum a minore ad magis, nũc aſſignat 2ᵐ,⁊ dicit.⌊Et qm̃ ſi Theſeus non eſt iniuriatus,⌋nec alicui iniuriā fecit,⌊nec Alexander⌋.i. Hercules alicui fecit iniuriā,qui eſt maior Theſeo. In veteribus trāſlationibus legũtur hęc ꝟba.⌊⁊ ſi nec Tindaridę,nec Alexāder,⁊ Patrocluꝫ Hector,⁊ Achillē Alexander.⌊⁊ intelligit,⁊ ſi nec Tindaridę iniuriā fecit alicui,⌊nec Alexander,⌋q rex eſt,⁊ maior,alicui fecit iniuriam.⌊⁊ ſi Patrocluꝫ Hector⌋.ſ.interemit,⌊⁊ Achillem Alexander⌋ſubaudi interimere potuit,qui maior oibꝰ erat:quę ꝟba in gręcis codicibus non habemus. deinde aſſignat 2ᵐ exempluꝫ:⁊ dic̃.⌊Et ſi cęteri artifices praui nō ſunt,⌋qui ſunt minores,⌊nec Phi⌋praui erunt,q ſunt maiores. Aſſignat 3ᵐ:⁊ dicit:⌊⁊ ſi duces⌋.ſ. militum ⌊praui non ſunt,qa ſępe ſuperanꝫ,⌋⁊ vincunꝫ in bellis, ⌊nec ſophiſtę⌋.i.oratores,qui ducibꝰ maiores ſunt,erũt praui,lꝫ vincanꝫ aliquādo in cauſis, aſſignat 4ᵐ:⁊ dic̃. ⌊Et ſi opꝫ idiotaꝫ,⌋qui indoctus eſt,atqꝫ illiteratus,⌊de noſtra opinione curā hr̃e⌋vt intelligat quid de eo ſentimus,⁊ hoc ꝓ fama habēda,⌊⁊ nos⌋quoqꝫ doctos, atqꝫ

literatos,opꝫ habere curaꝫ[de ea]opinione,[que greco ruꝫ eſt]vt intelligamus qd de nobis ſentiant,⁊ hoc pro gloria,famaqꝫ noſtra habenda.Sumus autem nos ma iores idiotis,atqꝫ indoctis.

Locus 5ᵘˢ. ¶ Alius a tẽporis cõſideratione, vt Iphicrates ꝓ Harmodio,⁊ ſi ſtatuaꝫ petenti faciet, vel anteq̃ faciet,dediſſetis,nũc cum fecerit, non dabitis?num igitur accepturi qdẽ polliceminí?cum xᵒ acceperitis,tũc auferetis.

¶ Aſſignat locũ a differẽtia tẽporis,qui talis eſt,ſi antecedẽs ad aliquã rem nõ antecedit rẽ illã:rhetorice argumentari poſſumus rẽ illaꝫ nõ ſequi,vt ſi ꝓmittere non antecedit ipm dare,rhetorice ſeqtur euꝫ,qui non ꝓmittit,nolle dare,⁊ etiã ſi antecedẽs añcedit,etiã res ſeqtur, dicit autẽ locus a cõſideratione tẽporis,qm̃ cõſiderat antecedẽs,qᵭ tẽpore p̃cedit ꝯñs:dic̃[Alius].ſ.locus accipitur[a tẽporis cõſideratione,]⁊ aſſignat exẽpluꝫ,qᵭ accipit ab ea orõne,quã fecit Iphicrates ꝓ Hermodio ⁊ p̃mo cuꝫ ipm antecedẽs anteceſſerit:⁊ dicit.[Et ſi ſtatuã petenti]Hermodio[faciet]victoriam cõtra hoſtes Atheniẽſium,[vel añq̃ faciet].ſ.illud qᵭ fecit cõtra hoſtes,[dediſſetis]ſtatuã,[nũc cuꝫ fecerit,nõ]ne[dabitis?] certum eſt ꝙ ſic,naꝫ ſi añcedẽs rem eſt,res ipſa eſt.Statuã eni petere,⁊ dare ſtatuã,ſequunt̃ ipm facere.ergo ſi faciet,argumẽtari poſſumus dãdam eẽ ſtatuã.Deide aſſignat 2ᵐ exẽplum ab ablatione eius,qᵭ antecedit:⁊ dicit.[Nuꝫ igit̃ accepturi]ab Hermodio ſubaudi beneficium ꝓ patria,[pollicemini]dare ſtatuã:ſubaudi ſi non pollicemini,[cum xᵒ accepitis].ſ.beneficium ꝓ patria, [tunc auferetis] ſtatuã,qa non p̃ceſſit ꝓmiſſio,⁊ ſic nõ dabitis.ergo locus eſt,ſi añcedẽs nõ anteceſſit,nec ꝯſequẽs ſequet̃,⁊ ſi antecedẽs añceſſit,res ipſa ſequet̃. Eſt autẽ hic locus rhetoricus,nõ autẽ analyticus.Analytice eni nõ ſequitur a deſtructione antecedẽtis deſtructio cõſequentis.Sed bene a cõſtructione conſtructio.

¶ Et rurſus ad illud,an Thebani Philippũ in Atticam patientur pertrãſire? Si eni anteq̃ auxilium eis aduerſus Phocenſes tulerit,petiſſet,policiti vtiq̄ eſſent abſurdum vtiq̄,ſi ꝓceſſit,⁊ credidit ⁊ vt tranſitum ſint negaturi.

¶ Aſſignat aliud exẽplum a poſitione rei antecedẽtis.⁊ dicit.[Et rurſus ad illud,an Thebani Philippũ cum] apparatu ſuo cõtra Atticã,[in Atticã patient̃ ꝑtrãſire,] Argumẽtuꝫ eſt ꝙ ſic, ſi eni]Alexãdro,[anteq̃ auxiliũ tulerit eis].ſ.Thebanis[aduerſus Phocẽſes , petiſſet] trãſitũ,[polliciti vtiq̄ eẽnt]tranſitũ:[abſurdũ vtiq̄]eſt [vt ſint negaturi]tranſitum,[ſi ꝓceſſit].i.poſtq̃ ꝓceſſit ad auxilium Thebanoꝝ contra Phocẽſes,[⁊ credidit] habere tranſitum propter auxilium datum Thebanis. Quare tacite preceſſit promiſſio tranſitus,⁊ ſic ſequit̃, vt concedant tranſitum.

Locus 6ᵘˢ. ¶ Alius ex dictis reflexis ſ̃m ſe ad dicentem. Sꝫ modus differt. vt Iphicrates in teucro aduerſus Ariſtophõta vſus eſt, interrogãs num ꝓderet naues pecuniis,dicẽte autẽ nõ. dixit deinde,tu qui es Ariſtophon non prodiiſſes.ego autem qui ſum Iphicrates?

¶ Aſſignat alium locuꝫ:⁊ dicit.[Alius ex dictis reflexis ſ̃m ſe ad dicẽtem]ſubaudi accipitur,aſſignat tñ differentiam: ⁊ dicit.[Sed modus]huius loci differt a mõ prioris loci,qm̃ in priore loco conſiderat̃ differẽtia tẽporis, ſꝫ in hoc ꝯſideratur differẽtia ꝑſonarũ:⁊ dicit.[Ut Iphicrates in teucro aduerſus Ariſtophõta vſus eſt,iterrogãs] Ariſtophonta[num ꝓderet naues pecuniis,]atq̄ ſubornationibus,[dicente autẽ]Ariſtophonte ꝙ[nõ] ꝓdiiſſet,[dixit deĩde]Iphicrates,[tu qui es Ariſtophon non prodiiſſes,ego autẽ qui ſum Iphicrates?]ſubaudi ꝓdirem,quaſi dicam nõ.Sum eni multo maior,ac fide dignior te.Ex differẽtia igitur perſonarum locus eſt.

¶ Opꝫ autẽ,vt ille magis iniurias facere videat̃.alioquin ridiculuꝫ videbit̃.vt ſi aduerſus Ariſtidem accuſanteꝫ id quiſpiam dixerit,naꝫ ad detrahenduꝫ accuſatori fideꝫ eſt. Quippe cum accuſator defenſore melior eẽ velit.id igitur argumentari eſt.

¶ Oſtendit vtilitatẽ huius loci,⁊ p̃mo demõſtrat quando locus efficaciaꝫ habet:⁊ dicit.[Opꝫ auteꝫ,vt ille magis iniurias facere videatur,]ille.ſ.accuſator,q̃ ſubaudi accuſatus:ſi vti voluerit rhetor hoc loco cõtra accuſatorem,[alioquin ridiculũ videbitur,vt ſi aduerſus Ariſtidem]iuſtiſſimuꝫ[accuſanteꝫ id qſpiaꝫ dixerit:]nõ eniꝫ valeret locus hic aduerſus Ariſtidẽ accuſantẽ[nam]locus iſte[eſt]ordinatus[ad detrahẽduꝫ accuſatori fidẽ,] ergo ſi accuſatio dꝫ valere,accuſator dꝫ eſſe fide dignꝰ, [quippe cũ accuſator defenſore melior eſſe velit.]Quare locus,q accipit̃ a differẽtia ꝑſonaruꝫ vtilis eſt in genere dicendi iudiciali.Poſſumus enim argumẽtari,dic mihi accuſator,hec que me feciſſe accuſas, faceres tu,dicente nõ,cõcludemus ergo nec ego,qui ſum melior te.g̊ ſi accuſatio debet valere,dꝫ accuſator melior eſſe defenſore.ideo concludit,[id igitur argumentari eſt]ſubaudi quando accuſator melior eſt defenſore.

¶ Aliter igitur is locus eſt,quãdo quis aliũ vituperat in iis,que ipſe nõ facit ,vel non faceret vtiq̄.aut facere hortatur que non facit ipſe,vel non faceret vtiq̄.

¶ Nunc demõſtrat eum locũ eſſe vtileꝫ aliis generibus dicẽdi,⁊ p̃mo in demõſtratiuo:⁊ dicit.[Aliter igitur is locus eſt]ſubaudi vtilis,[quãdo qs alium vituperat in iis,que ipe nõ facit,vel nõ faceret vtiq̄.]Poſſumus eni argumẽtari,hec mala nos nõ facimus,nec faceremus.g̊ tu,qui non es minor me,facere non debes.Hec quo ad genus dicẽdi demõſtratiuum,quo xᵒ ad genus dicẽdi deliberatiuũ:dicit.[aut facere hortatur,que ipſe non facit,vel nõ faciet vtiq̄]ſic argumẽtãdo,tu es maior me, ergo debes facere,que ego nõ facio,vel neq̄ facereꝫ,ꝓpter magnitudineꝫ rerũ.Quare hic locus in omni dicẽdi genere vtilis eſt,lꝫ facilius generi deliberatiuo accõmodetur,vt viſum eſt.

¶ Alius ex definitione,vt qm̃ demoniuꝫ nihil eſt,ſed aut deus,aut dei opus,atqui ſi qs hoc putat dei opus eẽ,neceſſe eſt putare deos quoq̄ eſſe. Locus 7ᵘˢ.

¶ Aſſignat nũc aliũ locum ex definitione:⁊ dicit.[Aliꝰ] ſcꝫ locus eſt[ex definitione,]⁊ aſſignat exẽpla,quorum primum affert:⁊ dicit.[Ut quoniã demoniũ nihil eſt,ſꝫ aut deus,aut dei opus,]tũc argumẽtatur,[atqui ſi qs putet hoc].ſ.demoniuꝫ[dei opus eſſe,neceſſe eſt]eum putare deos quoq̄ eẽ.]Sed videt̃ hoc argumẽtum nõ eẽ a definitione ad definituꝫ:ſed magis ab effectu ad cauſam.

ſam, dõm Ariſto. accepiſſe hic definitionẽ, ꝓ omni eo, qđ cãm notificat, ⁊ qꝛ opus ducit in notitiam agentis, ideo dęmonium poteſt dici definitio dei.

¶ Et ſicut Jphicrates, quoniam generoſiſſimus eſt, qui optimus eſt. Nihil enim Harmodio ⁊ Ariſtogitoni generoſuꝫ erat, anteꝗ̃ generoſi quicꝗ̃ geſſiſſent.

¶ Aſſignat 2^m exemplũ: ⁊ dicit. [Et ſicut Jphicrates] definit generoſiſſimũ, dicens, [qm̃ generoſiſſimus eſt, qui optimus eſt] .i. qui optima opera fecit: quod ꝓbat: ⁊ dicit. [Nihil eni Harmodio ⁊ Ariſtogitoni generoſum erat, anteꝗ̃ generoſi qcꝗ̃ egiſſent,] ḡ generoſiſſim⁹ eſt, q optima opera geſſit: ꝑ quę vult hr̃e eũ, q per optima opa, generoſitatẽ argumẽtatᷣ, argumẽtari ab definitiõe ad definitũ, qm̃ generoſiſſimũ definitᷣ ex eo, qꝛ optima geſſit.

¶ Et qm̃ pꝛopinquioꝛ ipſe. Nam geſta mea pꝛopinquioꝛa ſunt eis, quę fuerunt Harmodij contra Ariſtogitonem, ꝗ̃ tua.

¶ Aſſignat 3^m exẽplum: ⁊ dicit. [Et qm̃ ꝓpinquioꝛ ipſe] ſubaudi ſum Harmodio ꝗ̃ ſis tu, cuius cauſaꝫ aſſignat, ⁊ argumẽtum a definitiõe: ⁊ dicit. [Nam geſta mea ꝓpinquioꝛa ſunt eis] geſtis, [q̃ fuerũt Harmodij ꝯtra Ariſtogitonem ꝗ̃ tua.] Hoc argumẽtũ eſt a definitione, qm̃ ſicuti generoſum innoteſcit per opera generoſa, ſic ꝓpinquitas ad generoſum ꝑꝫ per opera ꝓpinqoꝛa gñoſo.

¶ Et vt in Alexandro, qm̃ omnes cõfiterentᷣ vticꝫ inoꝛnatos eſſe, qui coꝛpus non diligũt ad fruitionẽ. Et ꝓpterea Socrates dixit nõ eſſe eunduꝫ ad Archelaum, qm̃ turpe ſimilr̃ aiebat eſſe, ſi beneficio affectus nõ poſſis referre, quemadmodum ſi maleficio. Omnes enim iſti determinantes atcꝫ accipientes pꝛimum quid eſt, ſyllogizat de qbus dicunt.

¶ Aſſignat 4^m exemplum: ⁊ dicit. [Et vt in Alexandro] ſubaudi dicitur, [qm̃ omnes confitentᷣ vticꝫ inoꝛnatos eẽ, q coꝛpus nõ diligũt ad fruitionem.] vnde ſi fieret hↄ argumentum, Plato non diligit coꝛpus ad fruitioneꝫ, ḡ Plato nõ eſt oꝛnatus. hoc eni argumẽtũ eſt a definitione, qm̃ non diligere coꝛpus ad fruitionẽ, eſt notius eo, quod eſt inoꝛnatuꝫ. Ex hoc infert argumentum eius, qđ Socrates dixit: ⁊ dicit. [Et ꝓpterea] qꝛ coꝛpus non eſt diligendum ad fruitionem, Socrates dixit non eẽ eũdum ad Archelaum] regem: qui eniꝫ vadit ad regeꝫ, nõ vadit, niſi beneficia accipiat, ⁊ ſi bñficia acceperit, opoꝛtet referre grãs, ſicuti qui recipit maleficiũ, opꝫ repẽdere malũ ꝓ malo, hↄ aũt facere eſt coꝛpus diligere ad fruitionẽ, ⁊ qm̃ nullus vadit ad regeꝫ. niſi vt beneficia accipiat, ideo opꝫ grãs referre, [nã] (vt dic̃) [turpe] Socrates [aiebat eẽ, ſi beneficia affect⁹, nõ poſſis] bñficia [referre, quemadmodũ] ſi eſſes affectus [maleficio] maleficiũ nõ poſſis referre. Hęc aũt facere eſt coꝛpus diligere ad fruitionem. ergo non eſt eundum ad Archelaũ. dicit Ariſt. nunc. [omnes eni iſti determinantes atcꝫ accipiẽtes pꝛimum quid eſt ſyllogiçat, de quibus dicunt,] pꝛocedendo. ſ. a definitione ad definitum.

Locus 8°. **¶ Alius ex eo, quod multipliciter, vt in topicis de eo, quod recte.**

¶ Egidius exponit duplr̃ hũc locũ vno mõ itelligẽdo ꝑ id, qđ eſt multiplr̃, ipꝫ đfinitum, qđ ideo dr̃ multiplr̃, qꝛ multiplr̃ notificari põt, in ſe tñ eſt vnũ, vno mõ ſe hñs: ⁊ dicit. [Alius] locus eſt [ex eo, qđ multiplr̃] eſt. i. ex definito ad definitionẽ, [vt in topicis] dictũ ẽ [de eo qđ recte] ſe hꝫ. i. vt in topicis eſt dictũ de ipſo recto. Ibi eniꝫ dictũ ẽ valere, hↄ ẽ rectũ. ḡ ẽ id, cui⁹ mediuꝫ nõ diſcrepat ab extremis vbi pꝫ argumẽtũ eẽ a đfinito ad đfinitiõeꝫ aliter exponit, ſꝫ qꝛ expõ nõ placet, ideo ꝑtermiſim⁹.

¶ Alius ex diuiſione, vt ſi omnes triuꝫ gratia iniuriantur, qm̃ aut huius, aut huius, aut huius gratia, ⁊ ꝓpter hęc duo qdeꝫ impoſſe: ꝓpter tertiũ autem nec ipſi dicunt. Locus 9°.

¶ Aſſignat aliuꝫ locũ ex diuiſiõe: ⁊ dicit. [Ali⁹] locus eſt [ex diuiſiõe,] ⁊ aſſignat argumẽtuꝫ, vbi vellem⁹ oſtẽdere Socratem nõ iniuriatũ eẽ: ⁊ dicit. [Ut ſi oẽs triũ gratia iniuriantᷣ, qm̃ aut huius] . ſ. grã odij, [aut hui⁹] . ſ. grã lucri, [aut huius grã] voluptatis. oẽs eni grã hoꝝ triuꝫ iniuriantᷣ, vt dictuꝫ eſt ꝑmo hui⁹. [⁊ ꝑꝑ hęc duo qdẽ impoſſe] eſt Socrateꝫ iniuriatũ eẽ. ſ. grã voluptatis, vel lucri [ꝑꝑ tertiũ aũt] . ſ. ꝑꝑ odiũ nec ipſi dicũt.] ḡ Socrates nõ eſt iniuriatus, cum ꝓpter nullum hoꝛum triũ ſit iniuriatus. Argumentum ergo iſtud eſt ex diuiſione.

¶ Alius ex iductiõe, vt ex peparethia, qm̃ de filijs mulieres vbicꝫ veruꝫ determinãt. Nã Athenis Mãtię oꝛatoꝛi ambigenti de filio, mr̃ id aſſeruit. Et Thebis Jſmanio, ⁊ Stilbone ambigentibus, Dodonis eum filiũ eẽ Jſmanij cõfirmauit. ac iccirco Thettaliſcũ Jſmanij filium putabant. Locus 10°. peparethia πεπαρηθιας manifeſtatiõe

¶ Aſſignat aliũ locũ ex inductiõe: ⁊ dicit. [Ali⁹] . ſ. loc⁹ eſt [ex inductione, vt] habetur [ex parethia] iureconſulto dicẽte, [qm̃ de filijs mulieres vbicꝫ veꝝ determinãt,] cuꝫ eni ambigitᷣ de filio, an ſit tuus, vel meus, mater diſcernit. Eſt ergo ꝓpoſitio, quę pꝛobatur ex inductione, hęc, mater de filijs verum determinat. ſunt, qui v̾bum illud [ex parethia] expoſuerũt ex manifeſtatiõe, ⁊ ꝑꝑea Egidius expoſuit Ariſt. ꝑ iductionẽ velle ꝓbare matreꝫ hr̃e ſpãlem curã de filijs, qm̃ in aſſertiõe viri, ſemper iurat per filios. Oꝫ autem in aſſertione viri ois mater iuret ꝑ filium, hoc Egidius credit Ariſto. pꝛobare per iductionem. Sed hęc expoſitio nullo pacto ꝯuenit gręcis verbis, ſicuti plures alię, ꝑꝑea dicamus Ariſt. velle ꝓbare ꝑ inductionem, ꝙ mater de filijs verum determinet. ⁊ adhuc inducit membꝛa, ⁊ dicit. [Nam Athenis Mantię oꝛatoꝛi ambigenti de filio] ſuo, vtruꝫ ſuus eſſet, [mater id aſſeruit. Et Thebis Jſmanio, ⁊ Stilbone ambigentibus] de Thettaliſco, cui⁹ eẽt filius, [Dodonis] mr̃ [eũ filiũ eſſe Jſmanij ꝯfirmauit. Et iccirco] Thebani [Thettaliſcum Jſmanij filiuꝫ putabant]. Patet ex hiſce expoſitionem Egidij gręcis verbis non conuenire: lꝫ foꝛtaſſe conueniat verbis perperam tranſlatis.

¶ Jteruꝫ etiã ex Theodecti lege, qm̃ ijs, qui de alienis equis paruam curam habuerunt, ſuos non tradunt. Necꝫ ijs, qui naues alienas euerterunt, ſi igitur ſimilr̃ id de oib⁹ eſt, ijs etiam qui alioꝛum ſalutem neglexerũt, in cuſtodiam ſui vtendum non eſt.

¶ Nũc aſſignat 2^m exemplum ex ijs, quę dicuntur in lege Theodecti, ꝓpoſitio v̾o q̃ ꝓbatᷣ iductiõe, eſt, q alioꝛũ ſalutẽ neglexerũt, in cuſtodiã ſui vtẽduꝫ nõ eſt, ⁊ dic̃. [Jteruꝫ etiã ex Theodecti lege] fit inductio hoc pacto, [quoniaꝫ ijs, qui de alienis equis paruã curã habuerũt,

ſuos] ꝓprios equos hoies[non tradūt]in curaȝ,[neqꝫ hȳs,qui naues alienas euerterunt,]aliquis tradit ſuaȝ in curaȝ,[ſi igit̄ ſimil'r id de oibus]reb⁹ vt de agris,de pe coribus,ꝛ cęteris oibus:[ijs etiā ꝗ aliorum ſalutē negle xerunt,in cuſtodiam ſui vtendum non eſt.] Nam ſicuti alienam ſalutem neglexerunt,ita propriam ꝛ negligent. non ergo ſunt eligendi cuſtodes tyranni.

¶ Et vt Alcidamas,qm̄ omnes in quauis re ſapientes honorant. Nam Parij Archilocum(ꝛ ſi eos vituperaſſet) honorarunt. Et Chȳj Homeruȝ,lȝ ciuis ſuus non eēt. ꝛ Mitylenęi Sappho,q̄ꝫuis fęmina fuerit. Et Lacedęmonȳj q̄ꝫq̄ꝫ minime philoſophoruȝ ſtudioſi ſunt,Chilonem tamē ex ſenioribus fecerunt. Itali quoqꝫ Pythagoram, ꝛ lapſacem Anaxagoram, ꝛ ſi peregrinus eſſet,magnifice tamē ſepelierunt, ꝛ ad hunc vſqꝫ diē venerantur. Athenienſes etiaȝ quouſqꝫ Solonis legibus vſi ſunt,beati fuerunt, ꝛ Lacedęmonȳj Ligurgi. Thebis quoqꝫ qui pręfuerunt,ſimul Philoſophi erant, ꝛ ciuitas erat in fęlicitate.

¶ Aſſignat 3m exēplum per quod vult habere,ꝙ oēs honorēt ſapientes in quauis re:ꝛ dicit.[Et vt Alcidamas] ꝓbat,[qm̄ oēs in quauis re ſapientes]ſiue in phia,ſiue in poetica,ſiue in legib⁹,[honorāt.]deinde adducit inductionem:ꝛ dicit.[Nā Parij honorarunt Archilocuȝ ꝛ ſi] Archilocus [eos].ſ.parios[vituperaſſet. Et Chȳj] honorarunt[Homerum,lȝ ciuis ſuus non eſſet.ꝛ Mitylenęi Sappho]honorarūt,[q̄ꝫuis fęmina fuerit,]fuit tamen ſapiens in poetica.[Et Lacedęmonȳ q̄ꝫq̄ꝫ minime Phorum ſtudioſi ſunt,Chilonem tamen ex ſenioribus fecerūt:]qui vna cum ſex alȳs ciuitati p̄fuit. Itali quoqꝫ Pythagoram]honorarunt,[ꝛ lapſaceni Anaxagoram,ꝛ ſi peregrinus eēt,]erat eni Claȝomeni⁹.[Magnifice tn̄ ſepelierūt,ꝛ ad hunc vſqȝ diē venerant, Athenienſes etiā]honorarūt Solonē[nā q̊uſqꝫ Solonis legib⁹ vſi ſunt,beati fuerūt:ꝛ Lacedęmonȳ Ligurgi].i.q̊uſqꝫ Ligurgi legib⁹ vſi ſūt,fuerūt fęlices,[Thebis q̊ȝ q p̄fuerūt,ſimul Phi erāt,ꝛ ciuitas erat in fęlicitate.]Sil'r Tarento pręfuit Archita,ꝛ ciuitas fuit eo tempore fęliciſſima.vnde in prouerbȳs Platonis dicitur.fęlices forent reſpublicę,ſi aut Philoſophi gubernarent,aut qui gubernāt diuina ſorte philoſopharentur.

Phi p̄ſides

Locus xi°. ¶ Alius ex iudicio,aut de eodē,aut ſimili,aut contrario,p̄ſertim ſi omnes, ꝛ ſemper,aut ſi ſaltem plurimi,aut ſapientes, ꝛ hi vel oēs, vel plurimi,vel clariores,aut etiaȝ ſi ipſi iudices,aut qui iudicibus ipſis grati ſunt. Vel ȳj ſint,aduerſus quos iudicare non poſſunt, vt domini,vel aduerſus quos iudicare turpe ſit,vt dȳ,aut pater,aut doctor.

¶ Aſſignat aliū locū ex iudicio:ꝛ dicit.[Ali⁹].ſ.locus eſt [ex iudicio,]qd̄ fieri ſolet[aut de eodē,aut ſil'i,]cū.vȝ.itendimus eligere:[aut]fit de[ꝯtrario,]cū intēdimus fugere.Deinde exponit q̄le dȝ eē iudicium,ſi dȝ eē fide dignū:ꝛ dicit.[Pręſertiȝ ſi oēs,ꝛ ſemꝑ]iudicent eē eligendū,illud eſt eligibile,vel fugiēdū,illd̄ eſt fugiendū,[aut ſi nō oēs,ſaltē plurimi,]qm̄ eni plurimi iudicāt eē eligēdum,id debemus eligere,ꝛ ſi eē fugiendū,debem⁹ fugere,ꝛ ſi nō plurimi,[aut]ſaltē[ſapiētes,ꝛ hi]ſapiētes[vl' oēs,vel plurimi,vel clariores,]nā eſt eligēdū,vel fugiēdū,qd̄ oēs ſapiētes,vel plurimi,vel clariores iudicāt eē fugiēdū,vel ꝓſequēduȝ,[aut ēt ſi ipſi iudices]iudicēt eē fugiēdū,vel ꝓſequēdū dbem⁹ fugere vel eligere,[aut ſi ꝗ iudicib⁹ ipſis grati ſūt,]iudicāt eē fugiēdū vel ꝓſequēduȝ,debem⁹ fugere vel ꝓſeq.[vel ȳj ſint,aduerſus quos iudicare nō pn̄t vt dn̄i.]Cū eni dn̄i iudicēt eē eligēdum vel fugiēdum,ſic eſt agēdū.[vel]ȳ ſint,[aduerſus quos iudicare turpe ſit,vt dȳ,aut pater,aut doctor,] ſiue pręceptor,cum eni dȳ,aut pater,aut doctor iudicet aliquid eſſe eligendum,vel fugiendum,ita debemus agere.

¶ Veluti Autocles dixit in Mixidemidem, ſi venerādis deabus ſatis ſe habuit in Ariopago pęnā dare,Mixidemidę ꝰo minime.

¶ Aſſignat exēpla,ꝛ primo p̊muȝ,ꝛ dicit.[Veluti Autocles dixit in Mixidemidē,ſi venerādis deab⁹].ſ.furijs,quę deę ſunt,[ſatis ſe habuit in Ariopago pęnam dare, Maxidemidę ꝰo minime].i.cur Maxidemidę nō licet.Argumentum eſt a iudicio deorum.

¶ Aut ſicuti Sappho,qm̄ malū eſt mori.dȳ eni ſic iudicarūt,alioquin eſſent mortui.

¶ Aſſignat 2m exemplum:ꝛ dicit.[Aut ſicuti Sappho] ꝓbauit,[qm̄ malum eſt mori:dȳ eni ſic iudicauerūt].ſ. malum eſſe mori,[alioquin]eſſent mortui.]

¶ Aut ſicut Ariſtippus ad Platoneȝ magis promiſſiuum,vt putabat, atqui ſodalis noſter inquit nihil tale,de Socrate dicens.

¶ Aſſignat 3m exemplū:ꝛ dicit.[Aut ſicut Ariſtippus ad Platonem] .i.contra Platonem dixit id quod putabat promiſſiuum Plato,eſſet[magis promiſſiuum,] q̄ꝫ[vt putabat Plato]addit Ariſtippus lȝ ſic cēſuerit Plato,[At qui ſodalis noſter nihil tale] dixit, quod Plato dixit,[dicens]ac dans intelligere[Socrateȝ,]quia igitur Socrates nihil tale dixit,a iudicio ſapiētis,patet id,qd̄ Plato dixit,eſſe dubium.

¶ Et Egiſippus in Delphis cum eſſet indigens,interrogauit deum prius ad olympia, ſi quę patri,eadem quoqȝ ipſi viderent̄: q̄ſi turpe ſit contraria dicere.

¶ Aſſignat 4m exempluȝ:ꝛ dicit.[Et Egeſippus in Delphis,cū eēt indigēs iterrogauit [p̊us deū ad olympia,] vbi erat iuppiter,[ſi q̄ patri,eadē quoqꝫ ipſi]deo[viderentur,quaſi turpe ſit cōtraria]patri[dicere,]niſi authoritate dei:qui eſt maioris iudicȳ.

¶ Et de Helena ꝙ ſit ſtudioſa,qm̄ (vt ſcribit Iſocrates) Theſeus iudicauit. ꝛ de Alexādro,nam dȳ p̄iudicarunt. ꝛ de Euagora(vt Iſocrates inquit)ꝙ ſit ſtudioſus,naȝ Conō cum in calamitateȝ incidiſſet,relictis cęteris omnibus Euagoram petȳt.

¶ Aſſignat quintum exemplum:ꝛ dicit.[Et de Helena ꝙ ſit ſtudioſa]probatur,[quoniam (vt ſcribit Iſocrates) Theſeus]ſic[indicauit.]Et aſſignat ſextum exemplum:ꝛ dicit.[Et de Alexandro]ꝙ ſit ſtudioſus, etiam probatur,[nam dȳ]anteq̄ꝫ naſceretur ſic[pręiudicauerunt.] Deinde aſſignat ſeptimum exemplum: ꝛ dicit. [Et de Euagora(vt inquit Iſocrates) ꝙ ſit ſtudioſus] etiam probatur,[nam Conon]vir magnus[cum in calamitatem

lamitatem incidiſſet,relictis cęteris oib⁹,Euagoram petijt,⌋qđ nõ feciſſet,niſi crediđiſſet Euagorã eẽ ſapiẽtiſſimũ,ac oĩ virtute clariſſimũ.Egidi⁹laborat đclarare oẽs locos,quos dixit Ariſ.vtiles eẽ oĩ dicẽdi gñi,potiſſimũ tñ đliberatiuo.Et p̊ h̃ oñdere poſſum⁹in loco a ꝯ̃rio,nã ſi demr̃auerim⁹ vnũ ꝯ̃rioꝝ eẽ eligibile,ꝯcludem⁹alterũ eſſe fugibile,cõtra etiaꝫ fieri põt.ꝛ per locũ a caſibus,ſi iuſtum eſt bonum,argumẽtabimur iuſte agere eſſe bene agere:contra ꝟo ſi iniuſtum eſt malum.Et per locuꝫ ab actiuis ad paſſiua,rhetorice argumentabimur,inimici noſtri iuſte patiũtur.ergo iuſte eos lędimus, ꝛ per locum a maiore vel minore,argumẽtabimur maiores noſtri non poterunt id agere,igitur nos nũq̃ꝫ faciemus, ꝛ a minore,minores noſtri id fecerunt,ergo nos, qui ſumus maiores.Sic inſuper argumentari poſſumus a cõſideratione tẽporis,ꝛ a differentia perſonarũ,ꝛ ab alijs locis ſĩlr ſuperius aſſignatis,in cõtionibus, atqꝫ vl̃iter in genere dicẽdi deliberatiuo.Sũt igit̃ loca hęc.11.q̃ lꝫ poſſint indifferenter accõmodari omnibus gñibus dicẽdi,tñ aptius accõmodant̃ generi dicẽdi deliberatiuo.

Locus 12°. ¶ Alius ex partib⁹,ſicut in topicis,qui mot⁹ aĩa,nam aut hic,aut hic. Exemplum ex Socrate Theodecti ſit,in quale tẽplũ ipie egit, quos deos nõ honorauit,q̊s ciuitas reputat.

¶ Scđm Egidiuꝫ Ariſt.aſſignat nunc loca,quę ſunt magis apta accõmodari generi demonſtratiuo,nos ꝟo ſequẽdo ordinẽ nr̃m,dicim⁹ Ariſt.aſſignare hic nũc 12ᵐ locũ:ꝛ dic̃.⌊Alius⌋.ſ.loc⁹ 12⁹eſt⌊ex ꝑtib⁹,⌋quẽ iure conſulti vocãt a ſufficiẽti ꝑtiũ enumeratione,⌊ſicut in topicis⌋eſt dictũ,Plato dixit aĩam eẽ motũ corporis,ꝯ̃ per hũc locuꝫ argumẽtari poſſum⁹,ſi aĩa eſt mot⁹ corporis,⌊q mot⁹ aĩa⌋eſt,⌊nã aut hic⌋.ſ.localis,⌊aut hic⌋.ſ.alteratio,aut auctio erit,ſꝫ nullus hoꝝ motuũ eſt aĩa.igit̃ aĩa nõ eſt mot⁹.Deide aſſignat aliđ exẽplũ,ꝛ dic̃.⌊Sit⌋ſubaudi ẽt aliđ⌊exẽplũ Theodecti ex Socrate,⌋vl' de Socrate,naꝫ cũ Socrates eẽt accuſatus de ipietate Theodect⁹ defendẽs,dixit,⌊in q̃le tẽplũ ipie egit⌋Socrates, ſubaudi,nec in hoc,nec in illud,ergo in nullum.p̃terea ⌊quos deos non honorauit,quos ciuitas reputat⌋deos, nec hos,nec illos,igit̃ nullos.Male g̊ Socrates accuſatus eſt de ipietate,hũc locũ nõ bñ intellexit Egidi⁹,qa ſua trãſlatio nullo pacto erat fidelis.Georgius ꝟo errauit,qa gręcus ſuus codex erat corruptus.Ipſe eni habebat ποια η ψυχη,ideſt quę anima,in codice ꝟo correcto ſic legitur. ποια κεινησις η ψυχη,ideſt qui motus anima.Hoc enim pacto verba clara ſunt.

Locus 13°. ¶ Alius qui in pluribus accidit,vt qm̃ boni q̃cquã,aut mali inde ſeq̃tur,a ꝯſequẽtib⁹ſuadere cõtingit,vel diſſuadere,accuſare vel defendere,laudare,vel vituperare. Ut qm̃ eruditionẽ inuidia malũ ſeq̃tur,ſapiẽtia bonuꝫ, ideo non opꝫ erudiri,non enĩ opꝫ inuidiam pati. ꝛ oportet erudiri,ſapientem enĩ eẽ opꝫ. ratio hęc eſt Calippi ars,ꝛ poſſibile,ꝛ alia (vt dictum eſt)aſſumens.

¶ Aſſignat locum 13ᵐ.ꝛ eſt locus ex conſequẽtibus,qui valet in omni genere dicendi:ꝛ dicit.⌊Alius⌋.ſ.loc⁹ 13⁹. ⌊qui in pluribus accidit,⌋eſt ſubaudi ex conſequentib⁹ ⌊vt quoniam boni quicquã,aut mali inde ſequitur,a cõſequentibus ſuadere contingit,vel diſſuadere,⌋ꝛ h̃ quo ad genus deliberatiuum,⌊accuſare vel defendere,⌋ꝛ h̃ quo ad genus iudiciale,⌊laudare vel vituperare⌋ quãtũ ad genus demõſtratiuum,deinde aſſignat exemplum:ꝛ dicit.⌊Ut quoniaꝫ eruditionem inuidia⌋(quę⌊malum⌋ eſt)⌊ſeq̃tur,ſapiẽtia bonũ,ideo⌋argumẽto ſumpto ab inuidia⌊non opꝫ erudiri:non enĩ opꝫ inuidiam pati:ꝛ⌋.ſ. argumento ſumpto a ſapientia⌊oportet erudiri,ſapiẽtẽ enim eſſe opꝫ.⌋addit,⌊rõ hęc eſt Calippi ars aſſumẽs⌋.i. mõ aſſumas⌊ꝛ poſſibile⌋.ſ.qđ ſit locus poſſibilis.i.accidens in pluribus,⌊ꝛ alia(vt dictũ eſt⌋)nã ſi poſ'e,ꝛ alia vt dictum eſt aſſumpſeris,locus eſt rhetoricus.

¶ Alius quando de duobus quoq̃ꝫ oppoſitis ſuadere,aut diſſuadere opꝫ.Et prius dicto mõ in ambobus vti.Differt aũt,qm̃ ibi q̃ forte oblata ſunt,opponunt̃,hic ꝟo ꝯ̃ria. Locus 14°.

¶ Aſſignat locum 14ᵐ.qui etiaꝫ eſt ex ꝯñtib⁹,differt tñ a priore,qa ꝑ illũ adducunt̃ oppoſita vel diſꝑata,ꝑ hũc aũt deducunt̃ ꝯ̃ria.vñ dicit.⌊Alius⌋.ſ.locus 14⁹ eſt⌊qñ de duob⁹ quoqꝫ oppoſitis ſuadere,aut diſſuadere opꝫ, ꝛ⌋eſt quando⌊modo prius dicto⌋.ſ.loco 13° opꝫ⌊vti in ambobus,⌋oppoſitis.ergo hic locus eſt ex ꝯñtibus,cuꝫ voluerimus ꝑ illa ſuadere,aut diſſuadere oppoſita,aſſignat tñ dr̃iaꝫ inter hũc locũ,ꝛ locũ priorẽ:ꝛ dic̃.⌊Differt autem⌋ſubaudi hic loc⁹ a priore,⌊qm̃ ibi q̃ forte oblata ſunt,⌋ꝛ deducta⌊opponunt̃⌋.ſ.ſũt diſꝑata,⌊hic ꝟo⌋ea,q̃ inferunt̃,ſunt⌊ꝯ̃ria.⌋q̃re vterq̃ꝫ locus eſt ex ꝯñtib⁹,veꝝ per illum deducimus diſperata,per hunc autem perſuademus,aut diſſuademus contraria.

¶ Ut ſacerdos q̃dam vetabat filiũ ad populum orationẽ habere. Nam ſi iniuſta ſuadebis,dij inquit odio te habebũt. Si ꝟo iuſta, hoies. Immo opꝫ ad populũ orationeꝫ habere. Nam ſi iniuſta,hoies,ſi ꝟo iuſta dixero,dij me amabũt.Hoc autem idem eſt illi ꝓuerbio,quo fertur oleũ ꝛ ſalem emi oportere.Et cõmutatio hęc eſt,cũ ad vtrũq̃ꝫ duoruꝫ contrarioꝝ bonum ac maluꝫ cõſequunt̃, contraria vtraq̃ꝫ ſequentur. cõmutatio bleſio ελαισωσις claudatio.

¶ Aſſignat exẽplũ,ꝛ quęritur/vtrũ ſit habẽda oratio ad populũ,vel non habenda,ꝛ p̊mo exemplo cuiuſdaꝫ ſacerdotis demõſtrat non eẽ contionãdũ,ꝛ hoc ꝑ locum ſumptum a ꝯſequentibus:ꝛ dicit.⌊Ut ſacerdos quędaꝫ vetabat filium ad populũ orõnem hr̃e,⌋hoc mõ a cõſequẽtibus,⌊nã ſi iniuſta ſuadebis,dij inq̃t odio te habebũt,ſi ꝟo⌋ſudes iuſta⌊hoies⌋odio te habebũt.g̊ nõ eſt hñda orõ ad populũ.ſꝫ filius reflectebat argumẽtũ contra mr̃eꝫ:ꝛ dicebat,⌊imo opꝫ ad populũ orõnẽ hr̃e,naꝫ ſi iniuſta⌋ſuaſero hoies me amabunt,⌊ſi ꝟo iuſta dixero,dij me amabũt.⌋igit̃ habẽda eſt oratio ad populũ:ꝛ volẽs innuere alia exempla,dicit.⌊Hoc autem ideꝫ eſt illi ꝓuerbio,quo fert̃ oleum ꝛ ſalem emi oportere.⌋nã pro vtraq̃ꝫ parte eſt argumẽtum,p̊mo ꝙ oleum non ſit emẽdum,quia ſi emit̃,ꝛ non exhibet̃ luminaribus deorum,dij odio te habebũt.Si aũt luminarib⁹deoꝝ dat̃, pauper eris,cũ illđ nõ poſſis reuẽdere,ꝛ lucrari.Qꝫ aũt ſit emẽdũ,ꝓbat̃.nã ſi luminarib⁹deoꝝ dat̃,dij te amabũt,ſi aũt nõ datur,ꝛ reuẽdes maiore ꝑcio,eris diues.g̊ oleũ eſt emẽdũ.Iteꝝ de ſale ꝙ nõ ſit emẽdũ,qa ſi emit̃ ꝛ non diſtribuitur vicinis,vicini odio te habebunt,ſi diſtribuitur,fies pauper.Qꝫ ꝟo ſit emẽdum.ꝓbatur,qa ſi emitur,ꝛ diſtribuit̃ vicinis,vicini te amabunt,ſi autem emis, ꝛ reuendes,fies diues.ergo emenduꝫ.¶ Quo ꝟo

ad verba attinet,annotatiõe dignũ veteres trãſlatiões
habere loco olei vlcus,ꝛ hoc,qa in codice greco corru/
pto legebat̃ ἐλεκος, verum ſtare non poteſt, ſed debet
legi ἐλαιον, vt in codice emẽdatiore legimus.Deinde
Ariſt.exponit qualis eſt modus argumentandi hꝰ:ꝛ di
cit.[Et hec].ſ.via argumẽtandi[cõmutatio eſt]que gre
ce dicitur βλαισωσις, ꝛ eſt[cum ad vtrũqꝫ duorũ con
trariorum bonum ꝛ malum conſequũtur:]vt ad cõtio/
nandum bonum ꝛ malum,ꝛ ad non contionandũ ſilr
bonuꝫ ꝛ malum conſequũtur,[tunc vtraqꝫ contraria.]
ideſt tam contionari qꝫ non contionari[vtraqꝫ]contra/
ria[ſequuntur,]ꝛ ſic ſequitur eſſe ꝛ non eẽ contionãdũ,
ꝛ ppterea hec argumẽtãdi via dr̃ βλαισωσις.i.balbutio,
inquãtũ nõ infertur alterũ oppoſitoꝝ,quin inuat̃ illa/
tio alterius,vt vr̃ in balbutiẽte fieri,cũ loquitur.

Locus 15ꝰ. ¶ Alius,quoniam non eadem occulte ,atqꝫ
aperte laudant,ſed aperte quidem que iuſta
atqꝫ honeſta ſunt,laudant maxime , occulte
autem vtilia magis volunt,vt ex his tentent
concludere alterum. Nam hic locus eoruꝫ,
que p̃ter opinionẽ ſunt, pricipaliſſimus eſt.

occulte ἰδία priuate ſeorſum

¶ Aſſignat locuꝫ 15m.qui accipitur ab aliquo,quod vno
modo eligibile eſt,alio mõ non eligibile:ꝛ dic̃.[Alius]
ſcilicet 15ꝰ locus eſt,[quoniam non eadem occulte,atqꝫ
aperte laudant.]ergo 15ꝰ locus eſt ex illis,que vno mo
do ſunt eligibilia,vt que occulte homines volunt, alio
modo vituperabilia,quia ſunt iniuſta,vel inhoneſta.p
pterea dicit.[Sed aperte quidem,que iuſta,atqꝫ hone.
ſta ſunt,laudant maxime,occulte autem magis volunt
vtilia].Sument eni rhetores talia media,que vno mo
do ſunt eligibilia,alio modo non eligibilia,[vt ex ijs tẽ
tent concludere alterum].ſ.oppoſitorum, nam quouis
oppoſitorum conceſſo,poſſumus cõcludere oppoſitũ,
vt ſi queſitum ſit,vtrum ſit ferẽda iniuria,ex eo,qa iniu
riã pati eſt turpe,concludemus non eſſe ferendã.Ex eo
fortaſſe,quia eſt vtile,eſt ferenda.ppterea ſubdit.[Naꝫ
hic locus eorum,que p̃ter opinionem ſunt,principaliſſi
mus eſt,]quoniaꝫ ſemper per hunc poſſumus alios ar/
guere,ꝛ vituperare,ducereqꝫ eos ad inopinabilia falteꝫ
occulte,via eniꝫ honeſti ac iuſti ducemus homines ad
inopinabilia.qm̃ hoies occulte ſequũt̃ voluptates,q̃ ſt
contra id,qđ cõmuniter predicant.Dicũt eni iuſtiſſima,
ꝛ honeſtiſſima,volũt ꝛ faciunt contraria.Quare cuꝫ ac/
ceperimus mediũ a iuſto,ducemus ad aliquid p̃ter opi/
nionem.ergo hic locus principaliſſimus eſt eorum,qui
ducunt ad aliquid p̃ter opinionem.

Locus 16ꝰ. ¶ Alius ex conuenienti pportione, vt Iphi/
crates filium ſuum pueꝝ adhuc etate,(quo
niam ſtatura longum erat) ciuitatis onera
ferre cogẽtibꝰ dixit,ſi longos ex pueris viros
putabitis,breues ex viris pueros eẽ cẽſebitĩ.

¶ Aſſignat locum 16m.ꝛ dicit.[Alius]autem.ſ. locus[ex
cõuenienti proportione]accipitur,ꝛ per exemplũ expo/
nit quid ipſe velit:ꝛ dicit.[Ut Iphicrates]cenſoribꝰ[ci
uitatis filium ſuum puerum adhuc etate,(quoniam ſta
tura longus erat)onera ferre cogentibus,] quod attine/
bat ad viros,[dixit,ſi lõgos ex pueris viros putabitĩ,]
cur[breues ex viris]non[pueros eſſe cẽſebitis:]ea eni
proportio eſt longoruꝫ ad viros,que eſt breuiũ ad pue
ros.¶ Quo v̾o ad v̾ba attinet,annotatione dignũ Ari/
ſtotelem eſſe locutum in greco in tertia perſona,nos v̾o
in ſecunda,quoniam non refert.

¶ Et Theodectes in lege,cum ciues mercẽ/
narios facitis Strabacam,ꝛ Charidemum
propter probitatem,profugos non facitis
eos,qui inter mercennarios nefanda com/
miſerunt.

¶ Aſſignat 2m exemplum,ꝛ dicit.[Et Theodectes in le/
ge]argumentat̃ rectoribꝰ ciuitatis,[cũ facitis mercẽna/
rios ciues Strabacã,ꝛ Charidemũ pp pbitatẽ,]cur ſub
audi[nõ facitis pfugos eos,q iter mercẽnarios nefanda
cõmiſerũt].Eſt eni pportio pbi ad ciueꝫ q̃lis eſt impro
bi ad profugum.ergo ſi probus ſit ciuis,improbus e ci
uitate profugus fieri debet.

¶ Alius a conſequenti, ſi idem ſit, quoniam Locus 17ꝰ.
ea etiam a quibus conſequitur,eadem ſunt,
vt Xenophanes dicebat ſimiliter impie age
re,qui deos aſſerant factos, quemadmoduꝫ
qui morituros affirmant.Cum vtroqꝫ mo/
do accidat deos aliquando non eſſe.

¶ Aſſignat locũ 17m.a cõñti,ſi idẽ ſit:ꝛ dic̃.[Alius a cõñti
ſi idẽ ſit:qm̃]ſi cõñs idẽ ſit,[ea ẽt a qbꝰ cõſequitur, eadem
erũt].ſ.erũt eadẽ quãtũ ad abſurditatẽ,ꝛ aſſignat exem/
pluꝫ:ꝛ dicit.[Ut Xenophanes dicebat ſilr ipie agere,q
deos aſſerãt factos,quẽadmodũ q morituros affirmãt,
cũ vtroqꝫ mõ accidat deos aliqñ nõ eẽ.]Quare cuꝫ hoc
abſurdum ſit,illa eadem ſunt quo ad abſurditateꝫ:ex q/
bus hoc abſurdum ſequitur.

¶ Omnino autem qđ ex vtroqꝫ accidit,qua/
ſi ſemper idem capitur. Ideo debetis iudi/
care non de Socrate, ſed de profeſſione an
philoſophandum ſit. Et quoniam dare ter/
ram,ꝛ aquam ſeruire eſt, ꝛ participare cõ/
muni pace eſt iuſſa facere,ſumenduꝫ quod/
cũqꝫ fuerit vtile.

¶ Nũc vult aſſignare cãꝫ q̃re potius eſt reſpiciẽdũ cõñs,
quã id,qđ ãñcedit:cũ volumus iudicare aliqd.Et p̊ acci
pit quãdã q̃ſi ſuppõnẽ:ꝛ dic̃.[Oino aũt qđ ex vtroqꝫ].ſ.
aſſumptoꝝ[accidit,q̃ſi ſemp idẽ]ſequi[capit̃,]vñ quia
deos aliqñ nõ eẽ ſeqtur,tã ad eos , q dicũt deos factos,
qꝫ ad eos,q dicũt deos morituros,ideo deos nõ eẽ q̃ſi
ſemp ſeqtur,dico q̃ſi ſemp,qa nõ ſeqtur ad eos,qui di/
cũt deos eẽ ſubas icorporeas.Tunc ex hac ſuppõne af/
fert p̃ceptũ:ꝛ dic̃.[Ideo debetis iudicare nõ de Socra/
te,]q eſt q̃ſi añs,cuꝫ laudare,vel vituperare volueritis.
[ſed de pfeſſiõe an phandũ ſit.]põt eni Socrates ma/
lus eẽ,ſed pfeſſio bona.g̊ attendẽduꝫ eſt ad cõñs.[et]nec
debetis conſiderare qd ſit dare aquã ꝛ terrã,cum volue
ritis conſiderare an ſit bonum dare terram ꝛ aquam,ſꝫ
[quoniaꝫ dare terraꝫ ꝛ aquã ſeruire eſt,]qđ eſt cõſequẽs.
vnde qa dare terrã ꝛ aquã eſt ſeruire,ꝛ ſeruire eſt malũ,
etiã dare terrã ꝛ aquam eſt malum.[et]ſimililr ſi vultis
ſcire an participare cõi pace ſit bonũ,opꝫ cõſiderare qđ
ſeqtur ad participare cõi pace.[et]qm̃[pticipare cõi pa
ce eſt iuſſa facere,]qđ eſt malũ,ideo pticipare cõi pace ẽ
malũ,ppea ſubdit.[Sumẽdũ]eẽ cõñs[quodcũqꝫ fuerit
vtile]ad tuũ ppoſitũ,nã ſi eſt bonũ,vel malum,de ãñte
eſt ſimiliter iudicandum.Hec de precepto.

¶ Alius ex eo,quia non idem ab eiſdeꝫ ſem/ Locus 18ꝰ.
per eligitur prius aut poſteri us, ſed oppo/
ſitum veluti hoc enthymema : ſi exulantes

pugnabamus

pugnabamus,vt reduceremur,reducti exu-
labimus,ne pugnemus.aliquando enim pu
gnare,vt domi eſſent,eligebant,aliquãdo nõ
eſſe domi,ne pugnarent.

¶ Aſſignat locum 18m.ꝛ accipitur ex diuerſitate eligen-
di nũc ꝛ prius:ꝛ dicit.[Alius].ſ.locus 18ꝰ accipit̃[ex eo
ꝗa non idẽ ab eiſdez ſemꝑ eligit̃,ſed oppoſitũ ꝑus aut
poſteriꝰ.] Nã poſterius eligũt oppoſitũ eiꝰ, qđ ꝑus ele
gerũt:vel ꝑus elegerũt oppoſitũ eiꝰ,qđ elegerunt poſte-
riꝰ.ꝛ ſic eos poterimꝰ laudare ꝛ vituperare,ex priore qdẽ
electõe laudare,ex poſteriore aũt vituperare,vel econuer
ſo.Et aſſignat exẽplũ:ꝛ dic̃.[Ueluti hoc enthymema,ſi
exulantes pugnabamus,vt reduceremur] domum.[re
ducti exulabimus,ne pugnemus].aſſignat cãm q̃re va
let argumẽtum:ꝛ dicit.[Aliqñ eni pugnare eligebãt,vt
domi eẽnt,]ꝛ ſic eligebãt eẽ domi,[aliqñ nõ eſſe domi]
eligebãt,[ne pugnarẽt,]ꝛ ſic eligebãt eẽ domi,ꝛ nõ eſſe
domi,ꝛ pugnare,ꝛ nõ pugnare.ꝛ ſic ꝑ hũc locum poſſu
mus laudare ꝛ vituperare,ꝛ ſuadere ꝛ diſſuadere, ꝛ accu-
ſare ꝛ dẽfender̃ eos,ꝗ ſic diuerſa eligũt ꝑus aut poſteriꝰ.

Locus 19ꝰ, ¶ Alius ſi cuius grã id factũ nõ ſit,huius grã
eſſe,aut factuz eẽ dicit̃. vt ſi qs afferat cuipiã
aliqđ,vt cuz abſtulerit,doleat,vnde illud di-
ctũ eſt etiã deus multis non ex beniuolentia
ductus ingentes ꝑſtat proſperitates,ſ; vt ca
lamitates recipiant inſigniores.

¶ Aſſignat locum 19m.ex apparente fine,non aũt vero,
ꝛ dicit.[Alius,ſi cuius grã id factũ nõ ſit,huius grã eſſe,
aut factũ eſſe dicit̃.] Ubi cã[vt ſi qs afferat cuipiam ali-
quid,vt cum abſtulerit doleat,] dolere enim ꝓpter abla
tionẽ non eſt finis,ſed apparet finis,donationis,demõ-
ſtrat hunc locum per ꝓuerbium:ꝛ dicit.[Unde illud di
ctũ eſt etiã deꝰ multis nõ ex beniuolẽtia ductꝰ, igẽtes ꝓ-
ſtat ꝓſperitates,ſ; vt calamitates recipiãt inſigniores:]ꝛ
maiore lapſu ruãt.vñ dĩ.Extollit quoties voluit fortuna
iocari.Cũ ḡ volumꝰ ꝑſuadere mouẽdũ eẽ bellum ꝯ ali-
quẽ Regẽ fęliciſſimũ,poſſumꝰ dicere eũ nõ eẽ firmum.
Nã deꝰ quę ei cõceſſit,dedit,vt maiore lapſu ruat.ſicuti
de Creſo,ꝛ Polyclete hiſtorię narrant.

¶ Et illud Antiphontis ex Meleagro,nõ vt
feram occiderent,ſed vt teſtes de virtute fie-
rent Meleagro ad gręciam.

¶ Nũc demõſtrat ꝑ particularia geſta,quo aliqs faciat
aliqñ malũ,nõ vt noceat,ꝛ aliqñ bonuz,non(vt proſit)
ꝛ hoc vt innuat deum aliquando dare proſperitates nõ
ꝓpter beniuolentiam:ꝛ dicit.[Et illud Antiphontis ex
Meleagro:] Meleagrus cum ſuis aſſeclis occidit ferã,
dicit modo Antiphon de Meleagro,Meleagrus ꝛ ſe-
quaces[non]occiderũt feram[vt feram occiderẽt:ſ; vt
ad] vniuerſam[gręciã,fierent teſtes Meleagro]de[ſua
virtute.]ꝛ ſic illi fecerunt aliquid non ꝓpter illud,ꝛ ma
lum,non vt noceant.

¶ Et illud Theodecti ex Aiace,ꝙ Diome-
des non(vt honoraret)elegerit Uliſſem,ſed
vt minor eſſet,qui ſequitur. Poſſibile enim
eſt huius gratia feciſſe.

¶ Nunc per exemplum oſtẽdit quomodo aliquis faciat
bonũ,nõ vt proſit:ꝛ dicit.[Et illud Theodecti ex Aia-
ce,ꝙ Diomedes non(vt honoraret)elegerit Uliſſem.]
ſcz ſedere poſt ſe,[ſed vt minor eẽt qui ſequitur.] Rex
enim ponit aliquem iuxta ſe,non quia euz diligat,ſed ne
ſtet iuxta ſe ille,quez odio hz.Quare ſicuti Meleagrus
fecit malum,non vt noceret,ſic Diomedes fecit bonuz,
non vt prodeſſet.ꝛ quia interꝑ̃tatio hęc verbi Theode
cti videt̃ difficilis:ideo dicit.[Poſſibile eni eſt]Diome
dez [huius gratia feciſſe.] ꝗ̊ hęc expõ ſaltem eſt poſ̃is:ꝛ
ꝗa eſt poſſibilis,ꝓ vera grã exẽpli accipiat̃.Annotatio
ne dignũ in noibus ꝓprijs hoꝝ exẽploꝝ Egidiũ valde
errare.cauſa eſt,ꝗa ſuę trãſlationes erãt corruptę.Et ꝓ-
pterea id fuit ei cã,vt erraret etiã in ſententijs.

¶ Alius ꝛ litigãtibus,ꝛ conſulentibus cõis, Locus 20ꝰ.
eſt conſiderare ſuaſoria ꝛ diſſuaſoria, ꝛ ea,
quoꝝ gratia agũt aut fugiũt.Hęc eni ſunt,q̃
ſi fuerint qdem,opz agere,vtputa ſi poſſibi-
le,ſi facile.Et vtile ſit ſibi,aut amicis aut no
cuum,dãniq; illatiuum inimicis.aut ſi iactu
ra minor ſit ꝙ̃ emolumentum.Ex his enim
ſuadent,ex contrarijs ꝟo diſſuadent.Ex his
etiam ipſis ꝛ accuſant,ꝛ defendunt.Defen-
dunt quidem ex diſſuaſorijs,accuſant ꝟo ex
ſuaſorijs.Eſt aũt hic locus Pamphili atq;
Calippi ars vniuerſa.

¶ Aſſignat locũ 20m.ꝛ dicit.[Alius]locus 20ꝰ[ꝛ litigan
tibus,ꝛ cõſulẽtibꝰ cõis,eſt ꝯſiderare ſuaſoria ꝛ diſſuaſo
ria,ꝛ ea,quoꝝ grã]hoies[agũt,aut fugiũt.] Deide expo-
nit quę ſunt ſuaſoria,ꝛ diſſuaſoria:ꝛ dicit.[Hęc eni ſũt]
ſcz ſuaſoria,[q̃ ſi fuerint qdez,opz]hoies[agere,vtputa
ſi poſ̃e,ſi facile,]deinde exponit ea,quoꝝ gratia hoies
agũt,aut fugiũt,ꝛ dicit.[Et vtile].i.ꝛ ſi vtile ſit ſibi,[aut
amicis,aut nocuum dãniq; illatiuũ inimicis:aut ſi iactu
ra minor ſit ꝙ̃ emolumentum.]vtile enim ſibi,aut ami
cis,ꝛ nocuum atq; damnoſum inimicis,ꝛ iactura minor
ꝙ̃ emolumentum ſunt ea,quorum gratia agunt homi-
nes,contraria ꝟo his ſunt ea,quoruz gratia homines fu
giunt.Et aſſignat rationem:ꝛ dicit.[Ex his eniz ſuadẽt,
ex contrarijs ꝟo diſſuadent.]cum demõſtrauit quomõ
ex his ſuadent,ꝛ ex contrarijs diſſuadent,declarat quo
modo ex his accuſant,ꝛ ex contrarijs defendunt: ꝛ di-
cit.[Ex his etiam ipſis ꝛ accuſant,ꝛ defendunt,]ꝛ expo
nit quo modo:ꝛ dicit.[Defendunt quidẽ]accuſatos [ex
diſſuaſorijs,]dicendo,quia impoſſibile,vel quia diffici
le,vel quia ſibi ꝛ amicis dãnoſuz.[accuſant ꝟo ex ſua-
ſorijs,]dicẽdo ꝗa poſ̃e,ꝗa facile,ꝗa vtile ſibi,ꝛ amicis.
ergo hic locus cõis eſt conſulẽtibus,ꝛ litigantibꝰ. Dein
de exponit authores huius loci:ꝛ dicit.[Eſt autem hic
locus Pamphili atq; Calippi ars vniuerſa,quoniaz ni-
hil ex] arte dicere ſciebant,niſi ex hoc loco.

¶ Alius ex ijs,quę fieri qdez vident̃,incredi- Locus 21ꝰ.
bilia tñ ſunt,qm̃ nõ credent̃,niſi eſſent,aut ꝓ-
pe eſſent,ꝛ ꝙ̃ maxime. Naz aut q̃ ſunt,aut q̃
ꝓbabilia ſunt,credũt.Si ergo incredibile,ꝛ
improbabile,veruz vtiq; erit. Nõ enim qm̃
probabile,ꝛ credibile eſt,ſic videtur.

¶ Aſſignat locum 21m,ꝛ primo aſſignat locũ terminuz,
ꝗ ẽt dĩ locꝰ ꝑceptiuus apđ Alexãdrũ,ꝛ dic̃.[Aliꝰ].ſ.locꝰ
21ꝰ ẽ,[ex ijs,q̃ fieri qdẽ vñr,icredibilia tñ ſunt].i.aliꝰ lo
cus ẽ ex icredibilibꝰ,q̃tenꝰ fieri apparẽt,qm̃ vt ſic appa
rẽt credibilia.Ꝙ aũt q̃ apparẽt credibilia, appeãt fieri,
ꝓbat ex eo,ꝗa ſic̃ vere credibile ad fieri,ſi c apparẽs cre
dibile ad apparens fieri,ponit añs:ꝛ dic̃.[Qm̃ non cre-

deń].ſ.vere,[niſi eēnt,aut ꝓpe eſſent,aut ꝙ maxīe ꝓpe eēnt.]igiť nō appebūt credibilia,niſi apparebūt eē,vel ꝓpe eſſe,ꝛ ꝙ maxime ꝓpe.ergo quę apparēt credibilia, apparent fieri vel eē.Or autē nō credātur vere,niſi ſint, aut ꝓpe ſint,probat:ꝛ dicit.[Nā aut quę ſunt,aut q̄ probabilia ſunt].i.aut quę ꝓpe ſunt,hoīes[credunt.]Ex his cōcludit:ꝛ dicit.[Si ergo incredibile ꝛ iprobabile]eſt, longe[vtiqʒ]magis[verū erit].i.lōge magis verū credibile erit.q.d.ſi apparēs credibile poniť in eſſe credibile vere etiā poneť in eē.deinde h̄ probat per locū a cōtrario:ꝛ dicit.[Nō eni qm̄ probabile ꝛ credibile eſt,ſic videť]eſſe,ergo nō qa ſic videť,erit credibile ꝛ probabile vere.Sʒ qa eſt,vel fit,eſt credibile,ꝛ qa apparet eſſe vel fieri,apparet credibile.eſt locus igiť ab incredibilibꝰ, quatenus apparēt fieri,qa ſic apparēt credibilia,fuit autem mihi hic locus perdifficilis,quoniam Ariſt. proceſſit analytice,cōtra ſuum morem in rhetoricis.

¶ Ut Androcles Piteus dixit accuſans leges,qm̄ turbabantur ꝯtra ipſuʒ,qui dixerat leges egere lege,q̄ ipſas corrigat. Nam ꝛ ſale piſces,ꝛ tamē neqꝫ ꝓbabile,neqꝫ credibile videť in mari enutritos ſale indigere. Et oliuacea oleo,ꝗuis nō credibile ea oleo egere,ex quibus oleum gignitur.

¶ Cū aſſignaſſet locū terminū,nunc aſſignat locuʒ ꝓpōnem in exemplo,vbi annotatione dignum nōnūꝗ aliquē accuſatum de maleficio incredibili,defendi ex eo, qa ab ipſo fieri tale maleficiū eſt incredibile,ideo docet Ariſt.per hūc locū obyci,dicēdo multa vera eē,quę nō ſunt credibilia.Androcles ꝟo Piteus accuſatus eſt,ꝙ dixerit leges egere lege,q̄ ipſas corrigat,ꝓpterea ſe defendēs oſtēdit ꝙ lʒ videať incredibile leges egere lege, quę ipſas corrigat,tamē multa icredibilia ſunt vera,naʒ incredibile eſt piſces,cū comedūtur,egere ſale,cū nutriantur in mari ſalſo,ꝛ tn̄ eſt verum,ꝛ incredibile eſt oliuacea,(quę ſunt fercula quędaʒ ex oliuis ꝛ oleo ꝯfecta) egere oleo,ꝛ tamē egent oleo,igiť non erit abſurduʒ leges,(quę nos corrigunt)egere lege,qua corrigantur,ſic eni Androcles ſe defendit per hūc locū.Dicit igiť Ariſ. vt[Androcles Piteus dixit accuſans,(qm̄]Athenieſes [turbabātur cōtra ipm̄,qui dixerat leges egere lege,quę ipſas corrigat)]dixerat ſe defendēdo nō eē irrationabile,[nam ꝛ piſces](cū comedūtur)indigēt[ſale,ꝛ tamen neqʒ ꝓbabile,neqʒ credibile videť in mari]ſalſo [enutritos ſale egere,ꝛ oliuacea]quę fercula ſunt ex oliuis, ꝛ oleo confecta,egere,[oleo,ꝗuis nō credbile ſit ea oleo egere,ex quibus oleum gignitur.]

Locus 22ꝰ. ¶ Alius elēticus,quo repugnātia ꝯſiderātur, partim qdem in aduerſario,ſi nō ex oībus ꝛ tēporibus,ꝛ factis,ꝛ ꝟbis ꝯſentaneuʒ ſit,vt ꝛ ait qdeʒ vos amare,qui tn̄ cuʒ triginta cōiurauit,partim ꝟo in ſeipſo,ꝛ ait me quideʒ litigoſum eſſe,litem ꝟo nullaʒ pōt oſtendere vnꝗ ſuſcepiſſe,partim autem in ſeipſo,ꝛ aduerſario,vt iſte quideʒ nihil vnꝗ mutuo dedit.Ego aūt ꝓ multis ēt veſtris ſolui.

¶ Aſſignat locū 22ᵐ.ꝛ dicit.[Alius].ſ.locus 22ꝰ eſt [elēticus,quo repugnātia cōſiderantur,]vel in aduerſario, vel ſeipſo,vel in vtroqʒ,repugnātia dico ex oībus ꝛ tēporibus,ꝛ factis,ꝛ ꝟbis,ex tēporibus quādo dicta vno tempore,non cōcordant cū dictis alio tēpore,vel cū facta vno tēpore non ꝯcordant factis alio tēpore,ꝛ exponit locum:ꝛ dicit.[Partim qdem in aduerſario]cōſideranť repugnantia,[ſi nō ex oībus ꝛ tēporibus,ꝛ factis ꝛ ꝟbis cōſentaneū ſit]ſubaudi qd̄ dicit vel facit,vľ qd̄ dicit:ꝛ facit,cuius exēplum affert in aduerſario,[ꝛ ait] qui.ſ.aduerſarius veſter ait[vos amare,qui tn̄]in facto poſtea[cuʒ triginta]viris[coniurauit].ſ.ꝯtra vos.Ubi pʒ ꝟba non cōſonare factis.Deinde exponit,quādo in ſeipſo diſſonat:ꝛ dicit.[Partim ꝟo in ſeipſo,]ꝛ exemplo oſtēdit quo mō,ꝛ dicit.[Et ait me qdem litigoſum eē,litem ꝟo nullaʒ pōt oſtēdere me ſuſcepiſſe.]ꝛ ſic aduerſarius mētitur,qa dicit ꝟbis,qd̄ nūꝗ factis reperiť. Demū oſtendit,quādo in ſeipſo,ꝛ aduerſario diſſonat, ꝛ dicit.[partim aūt in ſeipſo,ꝛ aduerſario].ſ.habeť diſſonum,[vt]ſi aduerſarius diceret[iſte qdem nihil vnꝗ mutuo dedit,]ꝛ ita male petit mutuuʒ,[ego autem pro multis etiam veſtris ſolui]ꝛ dedi mutuum,ꝛ ſic quod dicit aduerſarius,diſſonat.

¶ Alius cū res,aut hoīes ſuſpecti ſint,vel videanť,eius qd̄ ſuſpitionē facit,cauſam dicere.Eſt eni aliqd ꝓpter quid videť:vt cū eēt infamata q̄dam de ſuo filio,vt qm̄ amplectebatur puerū,videbať cū eo vti venere,cauſa dicta,ſoluit ſuſpitioneʒ.Et vt in Aiace apd̄ Theodecteʒ aduerſus Aiacem Uliſſes,qm̄ fortior eſt Aiace,non videtur. Locus 23ꝰ.

¶ Aſſignat locū 23ᵐ.ꝛ accipiť ab aſſignatiōe cauſę:ꝛ dicit.[Alius cū res,aut hoīes ſuſpecti ſint,vel videanť]ſuſpecti,q locꝰ eſt[cauſaʒ dicere eiꝰ:quod ſuſpitionē facit, eſt eni].i.quę cauſa eſt[aliqd]ſubaudi dicere[ꝓpter qd̄ videť.]ꝛ aſſignat exēpla,quoꝝ p̄mum affert:ꝛ dic̄.[Ut cum eſſet infamata q̄dam]mulier[de ſuo filio,vt quoniaʒ amplectebať puerum,videbať cuʒ eo vti venere, cauſa dicta].ſ.qa hoc faciebat amore filiali,[ſoluit ſuſpitionem.]Deinde aſſignat 2ᵐ exēplum:ꝛ dicit.[Et vt in Aiace apud Theodecteʒ aduerſus Aiacem Uliſſes]dicebat Aiacem in bello viliter ſe geſſiſſe,[quoniā] Uliſſes[fortior eſt Aiace,]reſpōdit,[nō videť,]quaſi dicat. non ita apparuit in facto,ſcilicet Uliſſes fortior Aiace: ꝛ ſic ſoluit obiectionem.

¶ Alius a cauſa,ſi eſt,ꝙ ſit,ſi nō eſt,ꝙ non ſit. Locꝰ 24ꝰ. Simul enī cauſa,ꝛ cuius cauſa,ꝛ abſqꝫ cauſa nihil eſt.vt Leodamas ſe defendēs (accuſante Traſibulo)dixit,qm̄ erat notatus infamia,cōſtitutus eſt in arce,ſed erūpere in triginta non contingere dixit.Sibi eniʒ magis propter odium in plebem ſuſceptum triginta credere.

¶ Aſſignat locū 24ᵐ a cauſa,qui locus differt a ꝓximo, nam locus ꝓximus eſt a cauſa ſuſpitionis,hic locus eſt a cauſa facti:ꝛ dicit.[Alius].ſ.locus 24ꝰ eſt[a cā ſi eſt:] ſcʒ factum,[ꝙ ſit]per affirmationē, ſi nō eſt]cauſa,[ꝙ non ſit]factū per negationē,ꝛ affert rōnem:ꝛ dicit.[Simul eni cauſa,ꝛ cuius cauſa,ꝛ abſqʒ cauſa nihil eſt,]deinde aſſignat exēplum:ꝛ dicit.[vt Leodamas ſe defendens(accuſante Traſibulo])ꝙ ſe conſtruerat in arce,ꝛ nō eruperit in triginta viros,[dixit, quoniā]erat notatus infamia,cōſtitutus eſt in arce,ſed dixit non contingere ſe erumpere in triginta]viros,[quia]dixit [magis ſibi triginta viros credere].ſ.plebi ꝑꝑ odiū ſuſceptuʒ in plebem.]ergo Leodamas excuſauit ſe a duobus,p̄mo

cur ſe receperit in arcem, rñdit, vt fugeret infamiã. dein de cur non eruperit in. 30. viros, rñdit pp duo tum quia nõ ꝯtingit, nec occaſio euenerat, tuꝫ ẽt pp odiũ ſuſceptũ in plebẽ, voluit credere plebi. 30. illos viros, ⁊ eos non inuadere. Egidius aũt pp errorẽ tranſlationũ incidit in ea, quę nunꝗ̃ Ariſto. ſomniauit. bene tñ volo hęc exempla eſſe monſtra, qm̃ Ariſto. ex authoribus hęc accipit, ⁊ non dicit oia, nec introducit quo mõ dicanť: ideo hęc non poſſumus interp̃tari, niſi per ſomnia, potiſſimum cum libri authoruꝫ longinquitate tẽporum p̱o magna parte, ſint aboleti: ex quibus hęc Ariſto. accepit.

Locus 25ᵘˢ. ¶ Alius cõſiderare ſi poſſibile erat, aut ẽ melius ijs, quę cõſulit, aut facit aut fecit. perſpicuum nãqꝫ ſic ſe hꝫ qm̃ non fecit. cuꝫ nemo volens ac ſciens eligat mala.

¶ Aſſignat locũ 25ᵐ, ⁊ eſt, quo quis poteſt ſe defendere, ac excuſare a crimine ſibi, impoſito, ⁊ dicit. [Alius] .ſ. locus. 25. eſt [cõſiderare, ſi poſſe erat, aut eſt melius ijs] .ſ. ſibi impoſitis, [quę conſulit,] ⁊ h̃ quo ad cõplices, [aut facit, aut fecit,] ⁊ hoc quo ad reum. i. conſiderare opꝫ, ſi erat, vel eſt ſibi melius non facere q̃ꝫ facere. [perſpicuũ nãqꝫ ſic ſe hꝫ, qm̃ non fecit,] ſubaudi ſi fuiſſet accuſato melius non facere q̃ꝫ facere. [cũ nemo volens, ac ſciens eligat mala,] vel eligat deterius, ⁊ relinquat melius. naꝫ inuitus, vel per ignorantiã põt eligere ſibi peius. nõ aũt per ſcientiam ac voluntatem.

¶ Sed hoc eſt nõnunꝗ̃ falſum. quippe cum ſępe id manifeſtetur poſtea quo mõ melius erat egiſſe, qđ prius non erat manifeſtum.

¶ Obijcit contra locũ, qm̃ non ſemper hõ eligit, qđ melius eſt, ⁊ dicit. [Sed hoc] .ſ. ꝙ hõ eligat, qđ melius eſt, [nonnunꝗ̃ falſum eſt. quippe cuꝫ ſępe id manifeſtetur poſtea quo mõ melius erat egiſſe, qđ nõ erat prius manifeſtuꝫ.] vna ergo cã, quare aliqs prius, qđ melius eſt, ſinit, eſt, qm̃ melius illud nõ p̃cognoſcebať a p̃ncipio.

Locus 26ᵘˢ. ¶ Alius conſiderare, qñ aliquid factis cõtrariũ facere debꝫ, vt Xenophanes rogantibus Eleatis, an Matutę ſacrificarẽt, ⁊ lugerẽt: conſuluit, ſi deaꝫ ſuſpicarenť, ne lugerent, ſin autem hominem, ne ei ſacrificarent.

¶ Aſſignat locũ 26ᵐ, ⁊ dicit. [Alius] .ſ. locus 26ᵘˢ eſt. [Cõſiderare, qñ facere dꝫ aliquid ꝯ̃rium factis,] nam tũc excuſať a crimine ſibi impoſito. q̃ꝫ primũ enim accuſatio implicat ꝯ̃ria, reddit accuſatũ excuſabilẽ. deinde demõſtrat per exẽplum quid eſt aliquid agere ꝯ̃riuꝫ ei, quod eſt facturus, ⁊ dicit, [vt Xenophanes rogantibus Eleatis, an Matutę ſacrificarent,] ⁊ ſacrificãdo corã ea [lugerent: conſuluit] .i. rñdit Xenophanes conſulendo, [ſi deam] eſſe Matutã Eleates [ſuſpicarenť, ne lugerent,] non enim erat cõſuetũ apud Gẽtiles in ſacrificijs deoꝝ lugere, ſed hilareſcere, atqꝫ gaudere. in aliqbꝰ tñ orationibus lugere licebat, ſic igiť rñdit, ſi Matutã ſuſpicarẽtur Eleates deam, vt ne lugerent, qꝛ ſic non fuiſſet dea. [ſin aũt] ſuſpicarenť Matutã eſſe [hoiẽꝫ, ne ei ſacrificarent,] ſoli eniꝫ deo ſacrificãdũ eſt, hõ eniꝫ cui ſacrificiũ fieret, non eſſet hõ. patet igiť pro huiuſmodi exẽplũ qđ ſit aliqđ agere ꝯ̃riũ ei, qđ qs eſt facturus. ¶ Quo v̾o ad

Matuta leucothea aurora alba dea marina.

verba attinet, Matuta gręce dĩ λευκοθέα, leocothea, a noſtris Aurora dĩ, hoc ẽ alba dea marina, dicta ꝙ matutino tempori prę̃ſit. Hęc fuit filia Cadmi Athamãtis vxor, hinc tẽpus, qđ mane fit, matutinum dicitur.

Locus 27ᵘˢ. ¶ Alius locus ex ijs, quę delicta ſunt, accuſare aut defendere. vt in Medea Carcini, hi quidẽ accuſant, ꝙ filios Medea iteremerit, qm̃ non apparent, errauit enim Medea miſſione filioꝝ. Hęc autẽ rñdit, ꝙ non filios, ſed Jaſonẽ interfęcerit. id nãqꝫ niſi feciſſet, peccaſſet, ſiquidẽ ⁊ alterum feciſſet, eſt autẽ hic locus enthymematis ſpecies, Theodoriqꝫ tota prior ars.

¶ Aſſignat locũ 27ᵐ, ⁊ eſt per vnũ delictuꝫ accuſare aut defendere, alterũ, ⁊ dicit. [Alius locus] .ſ. 27ᵘˢ eſt [accuſare aut defendere ex ijs, quę delicta ſunt,] ergo locus 27ᵘˢ eſt accuſare aut defendere vnũ delictũ per alterũ, ⁊ aſſignat exẽpluꝫ, ⁊ dicit, vt in Medea Carcini, [hi quidem accuſant ꝙ filios Medea interemerit, qm̃ nõ apparẽt, errauit eni Medea miſſione filioꝝ] .ſ. ꝙ filios miſerit morti p̱ modũ, quę dicemus. deinde oſtẽdit quo modo Medea excuſauit ſe ab hoc delicto per alteruꝫ, ⁊ dicit, [hęc autẽ] .ſ. Medea [rñdit] ſe defendendo, [ꝙ non filios] ſuos, [ſed Jaſonẽ interfecerit,] qui erat vir ſuus. ⁊ aſſignat cãm, ⁊ dicit [id nã] .ſ. interimere Jaſonẽ, [niſi feciſſet peccaſſet, ſi quidẽ ⁊ alteruꝫ feciſſet,] ⁊ iam fecit, ſicuti iterimere filios. deinde exponit quo mõ locus iſtę ſit ars Theodori, ⁊ dicit, [eſt aũt hic locus enthymematis ſpẽs, Theodoriqꝫ tota prior ars.] ¶ Quo v̾o ad hiſtoriã attinet Medea nomẽ eſt Colchoꝝ reginę crudelitate inſignis Oetę regis filię, ⁊ Jaſonis vxoris, ſꝫ quo mõ ſuos filios interemerit, ⁊ cur non eſt claꝝ. Ouidius Medeã filios ex Jaſone ſuſceptos mẽbratiꝫ diſcerpſiſſe ſcribit in Jbin, Et tua ſic latos ſpargant membra per agros, Tanꝗ̃ quę p̃rias detinuere vias. Alij tradũt Jaſonẽ cũ Medea apud Corinthũ annos decem coluiſſe, vbi intra illud tẽpus Medea ex Jaſone plures liberos peperit, cũ poſtea v̾o Medea pp ętateꝫ cępiſſet aliquo modo deturpeſcere, Jaſon a Medea quęſito diuortio, Glaucã Creontis regis filiã vxorẽ accepit, hanc ob rem excandeſcẽs Medea filios ſuos miſit Jaſoni in domũ Creõtis, quã mutata forma ipſa ꝓpria arte exhuſſit, nõ ob aliud niſi, vt vreret Jaſonem. ⁊ huic videť adherere Ariſto. qꝛ dicit, [hi quidẽ accuſant, ꝙ filios Medea interemerit, qm̃ nõ apparẽt, errauit enim Medea miſſione filioꝝ,] qm̃ miſit eos eam domũ, quã cõburere intẽdebat, [hęc aũt rñdit ꝙ non filios, ſed Jaſonẽ interfecerit,] ⁊ tamẽ non interfecit, qꝛ euaſit, filij autẽ non euaſerunt. [id nãqꝫ] .ſ. interimere Jaſonẽ [niſi feciſſet peccaſſet, ſi quidẽ ⁊] Jaſon [alterũ feciſſet] .ſ. diuortium, vbi fidem dataꝫ Medeę penitus eliminauit. patet igitur quo Ariſto. hęret ſecũdę opinioni de filijs Medeę.

¶ Alius a nomine, vtputa Sophocles apte σιδήρω, ſidero, nomẽqꝫ ipſum ferens. ⁊ vt in deoꝝ cõſueuerunt laudibus dicere, ⁊ vt Conon Traſobulũ, Traſibulum appellabat. ⁊ Erodicus in Traſymachũ, ſemper tu Traſymachus es. ⁊ in Polũ, ſemp̱ tu Polus es. Et de dracone legũ latore, ꝙ leges illę nõ hominis, ſed draconis eſſet. erant eniꝫ durę. ⁊ vt apud Euripidem Hecuba in aphroditen, nomen quoqꝫ tibi recte inditum. Amentię enim p̃fecta dea es. ⁊ vt Cheremon Pẽtheus a futura calamitate appellatus. Locus 28ᵘˢ.

¶ Aſſignat locuꝫ 28ᵐ, ⁊ dicit. [Alius] .ſ. locus ẽ [a noie.]

⁊ valet ad defendẽdũ, ⁊ accuſandũ. videntᷣ eniꝫ aliquẽ ꝑꝑ ea, quę geſſit ſortiri aliqđ nomẽ, qđ ſi ſit maluꝫ, vtile eſt ad accuſandũ, ſi ſit bonũ, vtile eſt ad defendendum. deĩde aſſignat exẽpla, ⁊ dicit, [vtputa Sophocles aper te, σιδηρω, ſidero] interꝑtationẽ affert quaſi [⁊ nomen ipſum ferens,] qꝛ eſt veluti ferrũ duruꝫ, ac forte. deinde aſſignat exẽplũ ſcđm, ⁊ dicit, [⁊ vt in deoꝝ cõſueuerunt laudibus dicere,] vbi qꝛ dij optima agunt, optima noia cantãt in eoꝝ laudibus. [⁊ vt Conon Craſobulũ, Craſybolũ appellabat,] qm̃ erat audacis cõſilij. aſſignat tertiũ ⁊ quartũ exẽplum, ⁊ dicit, [⁊ Erodicus in Craſymachum ſemper tu Craſymachus es,] qꝛ erat audacis pugnę. [⁊ in polũ, ſemper tu polus es,] qm̃ erat hõ diuinᷓ, atq̃ cęleſtis. aſſignat quintũ exemplũ, ⁊ dicit, [⁊ õ dracone legum latore, ꝙ leges illę non hoĩs, ſed draconis eſſent, erãt eñi durę] aſſignat 6ᵐ exẽplũ, ⁊ dicit [⁊ vt apud Euripidẽ Hecuba in aphroditen,] quę apud nos Uenus dĩ, [nomẽ quoq̃] inquit Hecuba [recte tibi inditũ eſt, amentię enim pręfecta dea es] nam aphroſynes ſine ſapientia interꝑtatur. aſſignat vltimũ exempluꝫ, ⁊ dicit, [⁊ vt Chęremon Panteus a futura calamitate appellatus,] Ex oĩbus ergo his noĩbus, ſi ſonant in bonuꝫ poſſumus loca ſumere ad defendendũ. ſi aũt ſonant in malum, ad accuſandum.

❡ Laudantᷣ aũt ex enthymematibus elentica magis q̃ꝫ oſtenſiua. nam breuis ꝯrioꝝ collectio eſt enthymema elenticum, auditori aũt, (quę inter ſe conferuntᷣ) lucidiora ſunt.

❡ Comparat nunc enthymemata elentica ad oſtenſiua, ⁊ dicit. [Laudantᷣ aũt ex enthymematibus elentica magis q̃ꝫ oſtenſiua] .ſ. quo ad efficaciaꝫ, [nam enthymema elenticũ eſt breuis collectio contrarioꝝ,] quare cum ſit ex datis ab aduerſarijs, videtᷣ efficacius, [auditori aũt, quę inter ſe cõferuntᷣ] .ſ. oſtẽſiua, [lucidiora ſunt.] ergo illa quo ad efficaciã, hęc aũt quo ad luciditatẽ ꝑferuntᷣ.

❡ Ex oĩbus ꝟo enthymematicuꝫ taꝫ ad oſtẽdendũ q̃ꝫ ad redarguendũ accõmodatis, ijs maxime plaudunt, quę ſtatim cuꝫ incęperis percipiunt, qm̃ non ſuꝑficietenus ſunt. Ipſi enim ſimul ⁊ ſecũ gaudent ꝙ pręuiderint, ⁊ quęcunq̃ tantum tardant vt ſimul cum dictis, cognoſcantur.

❡ Demuꝫ docet eligere enthymemata ex oĩbus generibus, ⁊ dicit. [Ex oĩbus ꝟo enthymematibus taꝫ ad oſtẽdendũ q̃ꝫ ad redarguendũ accõmodatis ijs maxĩe plaudunt] iudices, atq̃ auditores, [quę ſtatiꝫ cum incęperis percipiunt, qm̃ non ſuꝑficietenus ſunt,] ſed acuta .i. qm̃ cũ incęperis, percipiunt, ⁊ qm̃ ſunt acuta. ⁊ aſſignat cãꝫ, ⁊ dicit, [ſimul enim ⁊ ipſi ſecũ gaudẽt] .ſ. iudices [ꝙ pręuiderint,] ⁊ ſupple ẽt ꝙ [quęcũq̃ꝫ tantũ tardãt, vt ſimul cuꝫ dictis cognoſcantᷣ] ſubaudiendũ eſt ẽt pręuiderint, cum enim ſtatim audita cognoſcũt, ⁊ in principio ſciũt, quęcũq̃ꝫ in fine ſunt cõcludenda, tunc maxime gaudẽt iudices. Hęc duo faciunt enthymemata facilia, ⁊ acuta. Hactenus de locis cõibus, non enim oportet vlterius progredi, vt fecit Egidius.

❡ DE LOCIS SOPHISTICIS IN DICTIONE.

❡ Quoniam aũt contingit aliũm eſſe ſyll'm, aliũ non eſſe, ſed videri, neceſſe eſt, vt enthymema aliud ſit, aliud non ſit, ſed videatᷣ. Si quideꝫ enthymema ſyllogiſmus quidã eſt.

❡ Nunc Ariſto. determinat de locis ſophiſticis ſophiſticoꝝ enthymematũ, ⁊ primo ꝓponit diuiſionem enthymematũ, ⁊ dicit. [Qm̃ aũt cõtingit] in dialectica [alium eſſe ſyll'm, aliũ non eſſe, ſed videri,] ſic in rhetorica [neceſſe eſt, vt enthymema aliud ſit, aliud non ſit, ſꝫ videatur.] cuius rõnẽ aſſignat, ⁊ dicit, ſi quidẽ enthymema ſyllogiſmus quidã eſt,] ⁊ rhetorica dialectica quędã. rõnabile enim eſt, ꝙ ſicuti in dialectica diſtinguimus ſyllogiſmũ in verũ ⁊ apparentẽ, ſic quoq̃ꝫ in rhetorica enthymema in verũ ⁊ apparẽs. eſt enim duplex rhetorica ſophiſtica ⁊ vera ſicuti duplex dialectica ſophiſtica ⁊ vera. Plato docet ſophiſtas eſſe rhetores, qui veluti venatores parati ſunt ad capiendũ iuuenum animos. De huiuſmodi ſophiſtis ſatis diximus in elenchis.

❡ DE LOCO FIGVRÆ DICTIONIS.

❡ Loci aũt enthymematũ, quę non ſunt, ſed videtur, hi ſunt, quoꝝ vnus quidẽ eſt pęnes dictionẽ. ⁊ huius vna pars quidẽ, vt in dialecticis, eſt cum non ratiocinatus cõcluſionẽ tandẽ dicere. vt non eſt hoc ⁊ hoc. ergo neceſſe eſt eſſe hoc.

❡ Nunc aſſignat loca, ⁊ per loca intelligit fallacias, naꝫ vt in veris enthymematibus aſſignamus locuꝫ a maiore, ⁊ a minore, ⁊ alia, per quę, ⁊ in quibus ſedẽt argumẽta, ita aſſignamus loca ſophiſtica ſophiſticoꝝ enthymematũ, in quibus ſedẽt ſophiſtica enthymemata. ⁊ hmõi loca ſunt fallacię. nam ſicuti enthymema nõ eſt ipſe locus, ſed accipit originẽ, atq̃ fundamentuꝫ ab ipſo loco, ſic ſophiſticũ ipſum enthymema nõ eſt ipſa fallacia, ſed accipit originẽ ab ipſa fallacia. Fallacię ꝟo, quę ſunt ſophiſticoꝝ enthymematũ loca, alię ſunt in dictione, vt q̄ decipiũt vi vocũ, alię ꝑter dictionẽ, quatenus deceptio ex ipſis rebus euenire põt. Ariſt. ergo primo agit de fallacijs in dictione, ⁊ primo de fallacia figurę dictionis: ⁊ dicit, [Loci aũt enthymematũ, quę nõ ſunt, ſꝫ videtur, hi ſunt, quoꝝ vnus qdeꝫ eſt pęnes dictionẽ] ideſt pęnes figurã dictionis, [⁊ huius vna pars] ideſt vnus modus [vt in dialecticis] .ſ. dixit, [eſt cũ nõ rõcinatᷓ ꝯcluſionẽ tandẽ dicere.] hoc pacto peccãt oẽs ſyll'i in ſcđa figura ex puris affirmatiuis, ⁊ oẽs ſyll'i ex particularibᷓ, ⁊ oẽs ſyll'i ex negatiuis, ⁊ aſſignat exẽpluꝫ qñ enthymema eſt ex negatiuis, ⁊ dicit, [vt] Socrates [non eſt hoc] .ſ. grãmaticus, [et] neq̃ [hoc] .ſ. muſicus, [ergo eſt hoc] .ſ. phs, hoc enthymema peccat per fallaciã figurę dictiõis, qm̃ ex negatiuis nihil cõcluditᷣ. De hoc primo modo fallacię figurę dictionis diximus ſatis ꝑmo, ⁊ ſcđo elenchorũ. ⁊ Egidius non bene expoſuit exẽpluꝫ, cã eſt error in ſuis tranſlationibus. Dimiſit Ariſto. alia exempla, quoniam hic loquitur breuiter.

❡ Et in enthymematibus qđ conuolutim ⁊ ꝑ oppoſita dicitᷣ, vĩ enthymema. Dictio eñi hmõi locus enthymematis eſt, videturq̃ꝫ id eſſe pęnes figuram dictionis.

❡ Scđs ꝟo modus huius fallacię eſt, cum variatᷣ prędicamentũ, vt ſi argumẽtaremur ſecare eſt agere, ergo videre ẽ agere, tenet enthymema, qꝛ videre ⁊ ſecare ſignificantᷣ per verba actiua. eſt eniꝫ videre verbũ actiuũ, ſicuti ſecare. Tertius ꝟo modus huius fallacię eſt, cum aliqua ſunt oppoſita, ⁊ accipiuntᷣ, vt ſimilia. vt ſi argumentaremur muſa eſt generis fęminini. igitur Cathelina. tenet argumentũ qꝛ muſa ⁊ Cathelina ſimiliter deſinunt.

hos ergo duos modos tāgit,ꝛ dicit.[Et in enthymemātibus,qđ conuolutiꝫ].ſ.cum variaꝉ prędicamentū,[ꝛ ꝑ oppoſita dr̄].ſ.cuꝫ variaꝉ ſexus,[vr̄ enthymema,]non tn̄ eſt enthymema.ꝛ aſſignat cāꝫ,ꝛ dicit,[dictio eniꝫ huiuſmodi] in quo variaꝉ prędicamētū, vel ſexus,[locus enthymematis eſt,videturqꝫ id eſſe pęnes figurā dictionis,]qm̄ eſt ſcđs,ꝛ tertius modus illius fallacię.

CLOCVS AB AMPHIBOLIA.

Eſt aūt vtile ad dicendū per dictionē ſyllogiſtice multoꝝ ſyllˈoꝝ capita dicere hoc pacto,qui illos ſeruauit,qui noſtros vltus eſt, qui grecos liberauit: quorum vnūqđqꝫ ex alijs demonſtratuꝫ eſt,ſed ſimul collecta aliquid facere videntur.

Nunc aſſignat fallaciam amphibolię,ꝛ aſſignat vnuꝫ modū,ꝛ eſt cum diuiſim quędā patent,coniuncta ꝟo videntur facere ſophiſticū enthymema,ꝛ dicit.[Eſt auteꝫ vtile ad dicēdū per dictionē].i. per fallaciā in dictione, quę diciꝉ amphibolia[ſyllogiſtice multoꝝ ſyllˈoꝝ capita dicere].i.dicere ſummatim multas ꝓpōnes, quę pn̄t eſſe capita,ꝛ principia multoꝝ ſyllˈoꝝ,[hoc pacto, qui illos ſeruauit,q noſtros vltus eſt,qui grecos liberauit, quoꝝ vnūquodqꝫ].i. quaꝝ ꝓpoſitionuꝫ vnaquęqꝫ[ex alijs]ſeorſum per ꝓpria geſta,[demonſtratū eſt,]ideſt oſtēſa eſt,[ſed ſimul collecta aliqđ facere videnꝉ].ſ.enthymema ſophiſticum.qm̄ ſumus in amphibloia,non enim ſcimus qui liberati,q ſeruati,vtrum greci,vel alij. Sic igitur vnaquęqꝫ propoſitio ex alijs atqꝫ alijs operibus Achillis vel Alexandriꝰ vel alterius perſpicua eſt, qꝛ ꝑ alia opera pꝫ Achilleꝫ ſeruaſſe hos,per alia vltum eſſe illos,ꝛ per alia liberaſſe grecos,ſed ſi hęc cōponantur,ſophiſticuꝫ enthymema faciunt, qđ in amphibolia habet ſedem.

CLOCVS AB ÆQVIVOCATIONE.

Et in eo, qđ eſt pęnes ęquiuocationem vt dicere ſtudioſum eſſe initium a quo eſt honoratiſſima omniū feſtiuitas,nam initiuꝫ eſt omnium honoratiſſimum myſterium.

initium
τελετη
feſtiuitas
ritus
myſterium

Nunc de fallacia ęquiuocationis, quoꝝ primus modus eſt,quoties vnū nomē ſignificat plura vnuꝫ principaliter,alterū ſecūdarie,vt hoc nomē initium,qđ ſignat ꝑncipaliter principiū alicuius rei, ex ꝯn̄ti vero feſtiuitatē,quę eſt myſterium,ſiue ſacrificium,equo initiati.i. ſacris imbuti dicunꝉ.ꝛ dicit,[ꝛ in eo,qđ eſt pęnes ęquiuocationē]ſubaudi enthymema apparēs eſſe poteſt,ꝛ aſſignat exēplū primi modi huius fallacię,ꝛ dicit,[vt dicere ſtudioſum eſſe initiuꝫ,a quo eſt honoratiſſima oīum feſtiuitas,naꝫ initiū]ſignat duo alteꝝ qđ eſt cuiuſqꝫ rei prinm,alterū qđ[eſt oīuꝫ honoratiſſimū myſteriū.]ꝛ ſic ſupra verbo initiū fieri poſſet apparēs enthymema.

Aut ſi quis canem laudauerit,euꝫ qui in celo eſt,deſcribat,aut ipſum pana. qm̄ Pindarus ait,o felix,quem manum dei canem atqꝫ varium celeſtes appellant.

varium
παντοδαπον
ex oī parte
celeſtes
ὀλυμπιοι
olympij,

Scđs modus ęquiuocationis ē, cū aliqua dictio ſignat plura ꝑncipalr̄,vt hęc dictio canis,ꝛ dicit.[Aut]ſubaudi pōt eſſe ęquiuocatio,ſi qs caneꝫ laudauerit, eum q in cęlo eſt deſcribat,aut ip̄m pana,qm̄ Pindarus]commendās caneꝫ[ait o felix,quē magnum dei canē atqꝫ variū cęleſtes appellant.]ꝛ ſic laudat cęleſteꝫ pro latrabili cōmittēs fallaciā ſecūdi modi ęquiuocationis.¶ Quo ꝟo ad verba attinet,verbū pana grece eſt πανα,Pan autē eſt deus paſtoruꝫ,ꝛ qm̄ canis eſt aīaliū valde cuſtoditiuus,ēt canis pōt ſignificare pana,qꝛ canis eſt maximꝰ paſtoꝝ,tn̄ in codice Georgij legiꝉ τον κυνα,ideſt ip̄m canē.ꝛ tunc legit ſic,[aut ſi quis canē laudauerit,de cęleſti ſimul dicat,aut de cane].ſ.qđ eſt nomē plura ſignificans principaliter.

Aut ſi nullum eſſe caneꝫ dedecori eſt,canē eſſe profecto decori eſt.

Aſſignat ſcđm exēplū ſcđꝫ primū modū ęquiuocationis,ꝛ dicit.[Aut ſi nullū eē canē dedecori eſt,caneꝫ eſſe ꝓfecto decori eſt,]vbi pꝫ eſſe ęquiuocationē,naꝫ in antecedēte canē ſumpſit pro aīali latrabili,in ꝯn̄te ꝟo pro cęleſti cane.nam cęleſtē caneꝫ eſſe decori eſt:atqꝫ totius mūdi ornamento.Egidius aūt non intellexit hoc exemplum,qꝛ vſus eſt corrupta tranſlatione.

Et cōmunicatiuū dicere Mercuriū maxime deorum,quoniam ſolus cōmunis Mercurius vocatur.

Tertius modus ęquiuocationis eſt, cuꝫ aliqua dictio plura ſignificat,alterū ꝓprie, alteruꝫ trāſumptiue:cuius aſſignat exēplum,ꝛ dicit.[Et cōmunicatiuū dicēt Mercuriū maxime deoruꝫ,qm̄ ſolus cōis Mercurius vocatur.]vbi pꝫ ęquiuocatio.nam cōis ꝓprie ſignat aliquid vtroqꝫ modo ſe hn̄s.ꝛ ſic eſt Mercurius ꝓprie cōis,qꝛ cuꝫ dijs bonis miſtus eſt bonus,cum malis ꝟo malus, qđ ēt aſtronomi ſentiunt,cum dicāt Mercuriū mixtuꝫ cum ſtellis beneficis eſſe bonuꝫ,cum maleficis ꝟo eſſe malū.ſic igiꝉ cōis proprie ſignat hīe de naturis pluriū. tranſumptiue ꝟo ſignat cōmunicatiuū ideſt liberalem. quare ibi eſt fallacia tertij modi ęquiuocationis.

Et exiſtimationē optimuꝫ eſſe,qꝛ viri probi nō pecunijs,ſed exiſtimatione digni ſunt. nam exiſtimatione dignum non ſimplr̄ dr̄.

Aſſignat ſcđm exēpluꝫ huius tertij modi,ꝛ dicit.[Et] ſubaudi ſi qs dixerit,[exiſtimationē optimū eſſe,qꝛ viri probi non pecunijs, ſed exiſtimatione digni ſunt,] ſubaudi cōmittit fallaciā ęquiuocationis pęnes tertiuꝫ modū,cuius cām dicit,[nam exiſtimatione dignum nō ſimplr̄ dr̄].ſ.optimū,ſed tranſumptiue:quatenus exiſtimatio eſt ſignū virtutis,non autē ipſa virtus. ꝓpter qđ trāſumptiue poteſt dici ꝛ ſcđm quid optimum.

CLOCVS A DIVISIONE, LOCVS A COMPOSITIONE.

Alius,ſi quę ſeiuncta ſunt,coniunctim,aut quę coniuncta,ſeiunctim dixeris. nā quoniā idem eſſe videtur,cum ſępe idem non fit, eſt nam id vtilius:

Nunc aſſignat aliū locū ſophiſticoꝝ enthymematuꝫ,ꝛ duos affert ꝛ dicit.[Alius,ſi quę ſeiuncta ſunt,coniunctim dixeris,aut quę coniuncta,ſeiunctiꝫ].i. alius locus eſt,cum aliqua ſunt vera diuiſim,ꝛ tu infers ea coniunctim,ꝛ ſic tangit fallaciā ꝯpoſitionis,que eſt argumētari a diuiſis ad coniunctū.aut cū argumentamur a coniūctis ad diuiſa.ꝛ ſic tangit fallaciā diuiſionis:quę eſt ꝓcedere a cōiunctis ad diuiſa.ꝛ aſſignat cām,ꝛ dicit,[nam qm̄]coniunctū diuiſo,ꝛ diuiſum cōiuncto[ideꝫ eſſe vr̄, cum ſępe idem non fit,eſt nam id]ideſt ille locus,[vtilius:]quaſi dicat eſt, qm̄ locus ille eſt vtilis ad enthymemata ſophiſtica conficienda.

Eſt autem id Euthydemi preceptio. vt ſci

re,quoniam tryremis in pyreo eſt, ſi quidez vnũquodqz nouit.

Adducit plura ſophiſtica enthymemata, quę apparẽt ꝯcludere ex his locis,quoꝝ primũ eſt tale,tu noſti triremem ⁊ pyreum portum.igitur noſti triremez eſſe in pyreo.Hic fallacia compoſitionis eſt, quia aliquis poteſt ſcire ſeiunctim triremem ⁊ pyreum, quę neſcit cõiuncta illo modo:dicit.[Eſt autez id Euthydemi pręceptio,vt ſcire, qm̃ triremis in pyreo eſt, ſi quidẽ vnũqdqz].ſ. diuiſim [nouit].ſ.triremem ⁊ pyreum.

Et quoniã qui elemẽta ſcit,carmen quoqz ſcit.Idem enim eſt.

Scdm̃ enthymema eſt,tu ſcis elementa, ergo ſcis carmen.tenet argumentũ,qm̃ carmẽ ⁊ elemẽta idem eſt.dicit.[Et qm̃ qui elemẽta ſcit,carmẽ quoqꝫ ſcit,]cuius rõnem aſſignat , ⁊ dicit,carmen[eniz idẽ eſt] cũ elemẽtis.

Et qm̃ ſi duplũ tm̃ eſt morbidum,nec ſimplex erit ſalubre.nam abſurduz eſt, vt ſi duo ſint bona,alterũ ſit malũ. Quod igitur ita dictum eſt,elenticũ eſt.ſic ꝟo oſtenſiuuz. non enim eſt vnũ bonũ,ſi fuerint duo mala. veꝝ vniuerſus locus cauillatorius eſt.

Fortaſſe hoc exemplũ eſt diuiſionis,qꝛ miſcuit exempla,non enim ſicuti Egidius dicit, Ariſto. primo ponit exẽpla cõpoſitionis,⁊ poſtea diuiſionis,ſed permiſcuit exẽpla,quare vꝫ mihi ꝙ nũc aſſignet exẽplũ diuiſionis, ⁊ dicat.[Et qm̃ ſi duplũ tm̃ eſt morbidũ,]ergo[nec ſimplex erit ſalubre.] pbat per locũ a ꝯrio,⁊ dicit, [naz abſurdũ eſt,vt ſi duo ſint bona,alteꝝ ſit malũ] ergo abſurdum erit,vt duplũ ſit morbidũ,⁊ alterũ ſit ſalubre. quare ſequit̃ duplũ eſt morbidũ,ergo ſimplex non erit ſalubre.re tñ vera nõ ſequit̃,qꝛ vinũ pharmacũ pſepe morbidum eſt,⁊ tñ ſimplex pharmacuz ſalubre eſt.⁊ qꝛ hoc enthymema poteſt eſſe elenticũ,⁊ oſtenſiuũ , ideo dicit, [qd̃ igitur ita dictum eſt].ſ.vt antecedẽs ſit acceptuz,vt cõceſſum ab aduerſario[elenticũ eſt,] nam ex eo ſequit̃ oppoſitũ ꝯceſſi,[ſic ꝟo oſtẽſiuũ].ſ. ſi antecedẽs accipitur,vt probabile ſimplr̃ apparẽs,[non eniz eſt vnũ bonuz ſi fuerint duo mala,]⁊ ſic ſi accipit̃ illa propoſitio, dupluz eſt morbidũ,ſequit̃ oſtẽſiue, vt ſimplex non ſit ſalubre.Addit[verum vniuerſus locus] quouis modo ſumptus cauillatorius eſt.]

Rurſum quod Polycrates in Traſybulum. quoniam triginta tyrannos depoſuit. coniungebat enim.

Hoc exẽplũ eſt cõpoſitionis,⁊ dicit. [Rurſuz qd̃ Polycrates in Traſybulũ]dixit,ẽt peccat ſm̃ cõpoſitionẽ, argumẽtabat̃ enim[qm̃ triginta tyrãnos depoſuit,]naz depoſuit triginta,⁊ depoſuit tyrãnos.ergo depoſuit triginta tyrãnos,hic peccabat, [coniungebat enim]quare peccabat per compoſitionem.

Aut qd̃ in Horeſte Theodecti eſt,ex ſeiũctione. Juſtum eam,quę marituz occiderit, mori, ⁊ patris vltionez a filio fieri. ergo hęc facta ſunt,quę ſi coniunxeris , non forte amplius iuſtũ.ſi quidẽ id ex defectu eſſe poteſt, non enim dixit a quo.

Iterum aſſignat exemplu3 cõpoſitionis,⁊ dicit.[Aut] enthymema,[qd̃ in Horeſte Theodecti eſt] ſubaudi ẽt peccat per ꝯpoſitionẽ:⁊ aſſignat illud, ⁊ dicit,[iuſtũ eã, quę maritũ occiderit,mori, ⁊ patris vltionem fieri a filio]ẽt eſt iuſtũ.[ergo hęc facta ſunt,]⁊ pñt eẽ iuſte, ⁊ iniuſte facta.ppea dicit,[quę ſi coniunxeris,non amplius forte,eſt iuſtũ,]qm̃ ſi nõ addit̃ a quo,põt eſſe iuſtum,⁊ ſic ſeiunctiz cõcedit̃,cum ꝟo addit̃,a quo,põt fieri iniuſtum.filius enim põt facere vltionẽ patris per brachiuz principis,⁊ põt aliquis interimere eã , quę occidit virũ, ſi ipſe habuerit poteſtatẽ.ſed nec filius nec aliqs ꝓpria authoritate aliqd̃ eoꝝ facere põt.ppea dicit,[ſi quidem id ex defectu eſſe poteſt].ſ. ſi non additur a quo,[non enim]in aliquo eoꝝ[dixit a quo,]⁊ ppea põt eſſe iuſtũ, at ſi addit̃ a quo,effici poteſt iniuſtum.

LOCVS AB ACCENTV.

Alius locus eſt grauitate ꝯfirmare, aut refutare.hoc aũt eſt,cum non oſtendens ꝙ fecerit,amplificauerit rẽ.efficit enim vt videatur vel ꝙ non fecerit,qñ qui cãz dicit,amplificauerit , vel ꝙ fecerit , qñ accuſator iraſcit̃. non igit̃ eſt enthymema. Decipitur eniz auditor , cum non oſtenſum fuerit factum vel non factum eſſe.

Nunc de loco ab accentu,verũ aliter hic accipit̃ accẽtus,⁊ in libro elenchoꝝ,ibi enim accẽtus accipit̃ prout vna ſyllaba eſt longa vel breuis,vel ꝓut alio ſigno vel alio,vno vel pluribus accẽtuat̃ , ⁊ ſic nõ accipit̃ hic accẽtus.qm̃ raro in voce cadit,quã pro maiore parte vtit̃ rhetor.Alio mõ accipit̃ accẽtus pro quodãmõ loquendi,nam verba prolata ſm̃ vnũ modũ loquẽdi indicant vnũ,ſm̃ aliũ modũ,indicant aliud.ſicuti prolata Ironice,⁊ plane aliud atqz aliud ſignificãt. dicit, [alius locus eſt grauitate ꝯfirmare,]aut refutare,deide exponit quo modo,⁊ dicit,[hoc aũt eſt,cuz]aliqs accuſatus[nõ oſtẽdens ꝙ fecerit].i.cum non oſtẽdens ſe feciſſe,vel nõ feciſſe,[amplificauerit rem]vt ſi fuerit accuſatus de homicidio, amplificauerit delictuz.nã ſic oſtendens ⁊ amplificans efficit ꝙ videat̃ feciſſe vel non feciſſe. [efficit eniz vt videat̃,vel ꝙ nõ fecerit,qñ qui cãm dicit].ſ. accuſatus[amplificauerit].ſ.homicidiũ.naz oſtendẽs,qm̃ illud eſt malũ,reꝑhẽſibile,extraneũ viro bono , ex hoc modo loquẽdi facit apparere ſe nõ feciſſe. [vel] efficit, vt videat̃[ꝙ fecerit,qñ accuſator]audiẽs illã amplificationẽ,[iraſcit̃,]⁊ ſic ex illo modo loquẽdi facit apparere ꝙ fecerit.qm̃ nemo iraſcit̃,niſi de eo,qd̃ tangit ipſuz. tunc cõcludit,[non igit̃ eſt enthymema] hoc,qd̃ ex huiuſmodi modo loquẽdi emergit.[decipitur enim] ſemper[auditor cum non oſtenſum fuerit]reuera, [factum vel non factum eſſe.]⁊ quia per iſtud enthymema oſtẽſum eſt factum eſſe,vel non factũ ex ipſo loquendi modo,non autẽ ex ipſa re:propterea eſt apparens ex fallacia accentus:non autem verum.

DE LOCO AB IGNORANTIA ELENCHI.

Alius ex ſigno,naz ⁊ id nihil ſyllogizat. vt ſi qs dixerit amores ciuitatibus conducere. Nam Harmodij ⁊ Ariſtogitonis amores Hyppanchum tyrãnuz interemerunt. aut ſi quis dixerit:fur eſt Dionyſius.prauus eniz eſt.hoc eniz nihil ſyllogizat : cuz non omnis prauus ſit fur,ſed omnis fur prauus.

Nunc de locis , ex quibus fiunt ſophiſtica enthymemata pter dictionem,⁊ primo agit de loco ab ignoran-

tia elenchi, vbi illud aīaduertenduꝫ ſyllogiſmos peccare poſſe cõtra ignorantiaꝫ elenchi, (vt diximus in elenchis) bifariam. eſt enim elenchus ſyllogiſmus contradictionis. Et ideo vno modo peccatur contra elenchum, quatenus peccat̃ contra ratione͂ ſyllogiſmi, vtputa cuꝫ aliquid videtur eſſe ſyllogiſmus, ⁊ non eſt ſyllogiſmus, quoniã vel non ſeruat modum, vel non ſeruat figuraꝫ. Alio modo cum peccat̃ contra cõtradictionem, vtputa cum non fit cõtradictio eiuſdem ad idem, vel ſi fit eiuſdem ad idem, non fit ſm idem, ⁊ ſi fit eiuſdem ad idem ⁊ ſm ide͂, non fit ſimiliter. ⁊ ſi ſimiliter, non tame͂ codeꝫ te͂pore. q͛ igitur Ariſto. loquit̃ breuiter, ſolũ enumerat enthymemata, que͛ peccant ꝓpter ignorantiaꝫ rationis ſyllogiſmi. ſ. ea, que͛ nihil ſyllogizant. dicit, ⌊alius⌋ locus enthymematũ ſophiſticoꝝ eſt ⌊ex ſigno,⌋ eſt aute͂ ſignũ enthymema in ſecũda figura ex affirmatiuis, vel ſyllogiſmus in quauis figura ex particularibus, vel ex puris negatiuis. vel eſt ſyllogiſmus in nulla figura, vt primo huius patet. ⁊ ſic peccat contra ratione͂ ſyllogiſmi. ꝑꝑea dicit, ⌊⁊ id nihil ſyllogizat.⌋ ergo peccat contra rationeꝫ ſyllogiſmi. deinde aſſignat exe͂pla, quoꝝ primũ affert, ⁊ dicit, ⌊vt ſi quis dixerit amores ciuitatibus conducere. Nam Harmody ⁊ Ariſtogitonis amores Hyppanchũ tyrãnũ interemerũt.⌋ eſt ergo enthymema amores Harmody ⁊ Ariſtogitonis interimerunt Hyppanchum tyrãnum. ergo amores cõferunt ciuitatibus. hoc enthymema nullius figure͛ nulliuſq; modi ſeruat rõne͂, vt conſideranti patet, igit̃ peccat cõtra ratione͂ ſyllogiſmi. deinde aſſignat ſcdm exe͂pluꝫ, ⁊ dicit, ⌊aut ſi quis dixerit fur eſt Dionyſius, prauus eniꝫ eſt,⌋ vt ſit enthymema, Dionyſius eſt prauus, ergo eſt fur. oporteret enim vt omnis prauus ſit fur, ⁊ vt Dionyſius eſſet prauus. At falſuꝫ eſt, ꝑꝑea ⌊nihil ſyllogizat, cum non omnis prauus ſit fur, ſꝫ omnis fur eſt prauus.⌋ quare cuꝫ hoc enthymema ſit ex puris particularibus, peccat contra rõne͂ ſyllogiſmi.

DE LOCO AB ACCIDENTE.

Alius per accidens, ſicuti Polycrates de muribꝰ dicit, ꝙ auxiliũ tuliſſent arcuuꝫ chordas rodentes. Aut ſi qs dixerit optimuꝫ eſſe in cenã vocari. nam Achilles (cũ apud Tenedum ad cenam vocatus non eſſet,) iratus eſt Achiuis. conſtat aũt illũ quaſi neglectuꝫ concitatuꝫ eſſe: quod inde accidit, quoniam vocatus non eſt.

Nunc de enthymematibus, que͛ peccant per locuꝫ ab accide͂te, ⁊ dicit. ⌊Alius⌋ .ſ. locus, quo peccant enthymemata, eſt ⌊per accidens,⌋ cuius exempla affert, ⁊ dicit. ⌊ſicuti Policrates de muribus dicit, ꝙ auxiliũ tuliſſent arcuũ chordas rodde͂tes,⌋ ⁊ ſic enthymema eſt, mures roderũt chordas arcuũ inimicoꝝ, ergo auxiliati ſũt. patet hoc enthymema peccare per fallaciã accide͂tis, quatenus accidit ex corroſione auxilium. non enim inte͂debãt mures auxiliari Polycrati, ſed ex corroſione cibari. deinde aſſignat aliud exemplũ, ⁊ dicit, ⌊aut ſi qs dixerit optimũ eſſe in cenã vocari, nam Achilles (cum apud tenedũ ad cenam vocatus nõ eſſet) iratus eſt achiuis.⌋ eſt ergo enthymema, Achilles nõ vocatus apud Tenedũ ad cenã iratus eſt Achiuis. igitur vocari ad cenã eſt optimũ. quaſi rñdens dicit, ⌊conſtat aũt illum quaſi neglectũ concitatum eſſe, qđ inde accidit, qm̃ vocatus nõ eſt,⌋ ⁊ ſic peccat ꝑ fallaciã accide͂tis, accidit eniꝫ q͛ non vocatus eſt, iraſci, q͛ ꝑ ſe iratus eſt, quia eſt neglectus, ⁊ non quia non eſt vocatus.

DE LOCO A CONSEQVENTE.

Alius pe͛nes conſeque͂s hoc pacto, Alexãder magnanimus fuit, deſpexit eniꝫ multoꝝ cõſuetudinem, ⁊ apud Idam ſecũ verſabatur. nam quia tales magnanimi ſunt, magnanimus etiam is videbitur.

Nũc de enthymematibus, que͛ peccãt per locũ a cõſeque͂te, peccat̃ eniꝫ ꝑ hũc modũ, ⁊ cũ argume͂tamur a deſtructione añtis, ⁊ argume͂tamur a ꝯſtructione ꝯñtis, vt patuit in ele͂chis, hic tñ itelligit cũ ex añte aſſumpto nõ ſeqtur ꝯñs, deinde aſſignat exe͂plũ, ⁊ dicit. ⌊Hoc pacto, Alexãder magnanimus fuit,⌋ hoc eſt cõſeque͂s, aſſignat antecede͂s, ⁊ dicit, ⌊deſpexit eniꝫ multoꝝ ꝯſuetudineꝫ, ⁊ apud idam ſecuꝫ verſabat̃.⌋ eſt igit̃ enthymema, Alexãder viuebat ſolus. igit̃ erat magnanimus, tꝫ argume͂tũ, ⌊nã q͛ tales⌋ .ſ. ꝗ viuũt ſoli, ⌊magnanimi ſunt, magnanimus e͂t is⌋ .ſ. Alexãder ⌊videbit̃.⌋ ſed fallit, q͛ lꝫ ois magnanimus viuat ſolus, nõ tñ ois viue͂s ſolus eſt magnanimus. ⁊ ſic eſt fallacia ꝯñtis, cuꝫ ex illo nõ ſequat̃ ꝯñs.

Et qm̃ comptus eſt, atq; noctu vagatur, ergo huiuſmodi adulter eſt.

Aſſignat ſcðꝫ exe͂plũ, ⁊ dicit. ⌊Et qm̃⌋ ſubaudi Socrates ⌊cõptus eſt atq; noctu vagat̃, ergo hmõi⌋ .ſ. Socrates ⌊adulter e͂.⌋ hoc enthymema peccat ꝑ fallaciã ꝯñtis, qm̃ lꝫ ois adulter cõptus ſit, noctuq; vaget̃, non tñ contra quicũq; cõptus eſt, atq; noctu vagans eſt adulter. ⁊ ſic non ſequitur ex illo aſſumpto conſequens.

Simile aũt, ⁊ qm̃ in templis inopes ⁊ cantant, ⁊ ſaliunt, ⁊ qm̃ vagis licet vbicũq; volũt habitare. naꝫ ijs, qui vbiq; fe͛lices eſſe vide͂tur, he͛c inſint, ⁊ quibus he͛c inerũt, fe͛lices putabunt̃. ſed in modo differũt. quapropter etiam in defectum incidunt.

Aſſignat tertiũ, ⁊ quartũ exe͂plũ ſimul, ⁊ dicit. ⌊Simile aũt⌋ immo ideꝫ ys, que͛ dicta ſunt, eſt. ⌊et qm̃ in te͂plis inopes, ⁊ cantant, ⁊ ſaliunt,⌋ ergo ſunt fe͛lices. ⌊⁊ qm̃ vagis licet vbicũq;⌋ volunt ⌊habitare,⌋ ergo vagi ſunt fe͛lices. probat vtrũq; enthymema, ⁊ dicit, ⌊nam ys, qui fe͛lices eſſe vident̃, he͛c inſunt⌋ .ſ. cantare in te͂plis, ⁊ vbiq; habitare, ⌊et⌋ contra e͂t ſequit̃ ⌊quibus he͛c inerunt, fe͛lices putabunt̃.⌋ deinde rñdet, ⁊ dicit ⌊ſed in modo differunt,⌋ qm̃ non cõuertunt̃. nam licet fe͛lices vbiq; habitare poſſint, ⁊ cantent, in te͂plis, nõ tñ oe͂s, qui vbiq; habitant, ⁊ in te͂plis cãtant, ſunt fe͛lices. ⁊ ſic in dictis enthymematibus cõſeque͂tie͛ non ſunt neceſſarie͛: ſed apparentes. ꝑꝑea dicit, ⌊quapropter etiam in defectũ incidunt⌋ ideſt eum, qui eſt ſecundum conſequens.

DE LOCO A NON CAVSA VT CAVSA.

Alius pe͛nes non cauſam, vt cãm. hoc pacto, qm̃ ſimul, aut poſt hoc factũ eſt. Capiũt eniꝫ poſt hoc, quaſi propter hoc: ⁊ maxime in rebus publicis. Hoc mõ Demades Demoſthenis rempublicam omniũ maloꝝ cãꝫ dixit, qm̃ poſt illam bellum euenerit.

Nunc aſſignat enthymemata, que͛ peccant ꝑ locum a nõ cauſa, vt cauſa: ⁊ dicit. ⌊Alius pe͛nes non cãm, vt cauſam, hoc pacto, qm̃ ſimul, aut poſt hoc factuꝫ eſt,⌋ ergo igit̃ eſt cauſatũ ab eo. deinde aſſignat cãm deceptionis, ⁊ dicit, ⌊capiunt enim poſt hoc, quaſi ꝓꝑ hoc, ⁊ maxime in rebus publicis⌋ accipiunt poſt hoc pro eo, qđ eſt ꝓꝑ

hoc,qꝛ in eis maxime id apparet.deinde aſſignat exemplum,ꝛ dicit,[hoc modo Demades Demoſthenis rem publicã omniũ maloꝝ cãm eſſe dixit,qm̃ poſt illaʒ bellum euenerit,]ꝛ alia innumera mala. Ariſto.in elenchis dixit non rem publicam eſſe cãm maloꝝ,ſed malos homines,qui rem publicã habitant.ꝛ ſic ibi eſt locus non cauſę,vt cauſa.

¶DE LOCO PLVRIVM INTERROGATIONVM,CVM SVMVNTVR VT VNA.

¶Alius pęnes defectũ eius, qđ eſt quãdo ꝛ quo mõ,hoc pacto,nõ iniuriã Helenam abſtulit Alexander,cũ electio ipſi data ſit a patre.nõ enim ſemꝑ,ſed primo fortaſſe.ad hoc enim vſqꝫ in patris poteſtate erat.aut ſi quiſ dixerit liberos pulſare,contumeliã eſſe. non enim omnino,ſed cũ dñeť manibꝰ iniuſtis.

¶Nunc aſſignat enthymemata,quę peccãt per fallaciaʒ pluriũ interrogationum,cum accipiunť,vt vna.ꝛ dicit.[Alius]locus ẽ,quo peccare enthymemata,[pęnes defectũ eius,qđ eſt qñ,ꝛ quo mõ.] Cuʒ eniʒ defecit aliqua circũſtantia,quę eſt quãdo,ꝛ quo mõ,fieri ſolent enthymemata,quę peccant per huiuſmodi fallaciã.deinde aſſignat exẽplũ,ꝛ dicit,[hoc pacto non iniuria Helenam abſtulit Alexander,cum electio ipſi].ſ.Helenę[data ſit a patre.]cum ergo quęriť vtrum Helena potuerit Alexandrũ accipere in virum,non eſt danda vna reſpõſio,ꝑꝑea dicit,[non enim ſemper]ſubaudi Helena potuit accipere Alexãdrũ in virum,[ſed primo fortaſſe,] cum ſ.mortuus fuerit ſuus vir.ꝙ primũ enim mortuus eſſet vir ſuus,potuiſſet accipere Alexandrũ in viruʒ. aut aliter,[non enim ſemper] Helena potuit accipere Alexandrũ in virum,[ſed primo fortaſſe] anteꝙ primo nuberet,nõ licebat per ſe accipere Alexandrũ,vel aliuʒ virũ.[ad hoc enim vſqꝫ]ideſt nam vſqꝫ ad illud tẽpus [erat in poteſtate patris.]ꝛ ſic non licebat Helenę accipꝑe Alexãdrũ,vel alium in ſuum virũ. non enim erat in ſui poteſtate.poſt tñ mortẽ primi viri licebat accipere Alexãdrum, vel alium virũ quẽ vis , quare Alexãder non iniuſte abſtulit Helenã.cũ ergo quęriť vtrum Helena potuerit accipere Alexãdrũ in virũ,non eſt danda vna reſpõſio.Sed dicendũ nõ potuiſſe,dum erat in poteſtate patris,mortuo autẽ primo viro,cum tunc non fuerit in poteſtate patris,potuit accipere Alexandruʒ in virum. deinde dat ſcđm exemplum,ꝛ dicit,[aut ſi qs dixerit liberos pulſare cõtumeliã eſſe,non enim omnino] ſic reſpondẽs bene dicit,[ſed cũ]pater[dominetur,]ꝛ verberabit ſuos liberos[manibus iniuſtis] eſt cõtumelia. cum ergo quęriť vtrũ patri ſit cõtumelia verberare liberos, dicendũ liberos verberare ſpe correptionis,non eſſe cõtumeliã,at verberare liberos manibus iniuſtis,eſt contumelia.Quare ſi ad eam interrogationẽ,dareť vna reſponſio,eſſet deceptio.qm̃ illa interrogatio nõ vna eſt, ſed quodãmodo plures.

¶DE LOCO SIMPLICITER ET SECVNDVM QVID.

¶Ad hęc ſicut in contentioſis pęnes ſimpľr, ꝛ non ſimpľr,ſed quoddaʒ,ſit apparens ſyllogiſmus. vt in dialecticis quidẽ,qm̃ eſt non ens. Ens eni eſt non ens,non ens ens. ꝛ qm̃ ſcitum ignotuʒ,eſt enim ſcituʒ,ꝙ ſit ignotũ: ſic etiam in rhetoricis apparẽs enthymema eſt pęnes probabile nõ ſimpliciter , ſed probabile quoddam.

¶Nunc aſſignat enthymemata , quę peccãt per fallaciã ſcđm quid,ꝛ ſimpľr,ꝛ probat taleʒ fallaciam eſſe in rhetoricis,ꝛ pęnes quid eſt,ꝛ dicit.[Ad hęc ſicuti in contentioſis pęnes ſimpľr,ꝛ non ſimpľr,ſed quoddã, ſit apparens ſylľs,vt dialecticis quideʒ]ſubaudi probať, [qm̃] ſubaudi[ens eſt non ens.nam ens]ſubaudi ſimpľr [eſt non ens].ſ.ſm quid,nã ſubſtantia,(quę eſt ens ſimpľr) eſt nõ accidẽs,qđ eſt ens ſm quid.iterum probať[non ens ſimpľr]puta accidens eſſe[ens].ſ.ſm qd. tertio[et] in dialecticis ꝓbať [qm̃ ignotũ]eſt[ſcitũ,eſt enim ignotum ſcitũ ꝙ ſit ignotũ.]ſcimus eniʒ de ignoto hoc pręcdicatũ ignotũ.quare ignotũ eſt ſcitũ ſalteʒ ꝙ ſit ignotũ. tunc cõplens ſimilitudinẽ,dicit,[ſic ẽt in rhetoricis apparẽs enthymema eſt pęnes probabile non ſimpľr, ſed ꝓbabile quoddã.]cum enim argumẽtatur rhetor malũ eſt aduenis ſcandere muros ciuitatis tẽpore belli.igitur malũ eſt aduenis ſcandere muros ciuitatis , ſophiſticuʒ enthymema eſt,qꝛ procedit a malo ſm certuʒ tẽpus ad malum ſimpľr.item non valet iuſtum eſt interimere patres apud triualos. ergo iuſtum eſt interimere patres. peccat enim eodem modo.

¶Id ꝟo eſt nõ vľr, vt Agathon quoqꝫ dicit, forte quis illud probabile putat multa mortalibus non probabilia eſſe ſit enim p̃ter ꝓbabile,quare probabile quoqꝫ erit p̃ter ꝓbabile.ſi ꝟo h̃ erit,non probabile erit ꝓbabile.

¶Cum dixiſſet id qđ eſt ſm quid,non eſſe ſimpľr , confirmat illud authoritate Agathonis , ꝛ dicit.[Id ꝟo eſt nõ vľr].i.qđ eſt tale ſm quid,non eſt vľr ꝛ ſimpľr tale. vt Agathon quoqꝫ dicit. deinde hoc probat per dictuʒ Agathonis,ꝛ dicit,[forte quis illud ꝓbabile putat multa mortalibus non probabilia eſſe.] eſt igiť hęc ꝓpoſitio probabilis , mortalibus multa non probabilia ſunt ꝓbabilia ſubaudiendũ[ſit enim p̃ter ꝓbabile,]ideſt nã p̃ter ꝓbabile ſit mortalibus ꝓbabile, vt dictũ eſt,[quare probabile quoqꝫ erit p̃ter probabile].i. quare pręter ꝓbabile erit probabile,[ſi ꝟo hoc erit].ſ. p̃ter ꝓbabile ꝓbabile,non probabile erit probabile.eſt enim nõ ꝓbabile p̃ter probabile.Quia igitur Agathon dicebat multa non probabilia eſſe mortalibus ꝓbabilia.ꝛ cãm dicebat,qꝛ p̃ter probabile ſit ſubaudi mortalibus ꝓbabile, vt pꝫ diſcurrẽdo in multis,ex hoc qđ dixit Agathon,cõcludit Ariſto.[quare p̃ter probabile quoqꝫ erit probabile,]tunc vltra dicit,[ſi ꝟo hoc erit].ſ. pręter ꝓbabile ꝓbabile,non probabile erit probabile, quippe cuʒ pręter ꝓbabile ſit non probabile. Sed quęres cur Ariſto. adduxit ad hoc abſurdũ.ſ. ꝙ non probabile ſit ꝓbabile,dicendũ,vt oſtẽdat qđ eſt ſm quid tale, non eſſe ſimpliciter tale.hoc aũt oſtẽdit in ſequenti textu.

¶Sed non ſimpľr.ſed quẽadmoduʒ in contẽtioſis quoqꝫ ſm quid , aut ad aliquid , aut quo mõ non additũ deceptionẽ facit,ita hic qm̃ probabile eſt non ſimpliciter, ſed quoddam probabile.

¶Cum deduxiſſet,non probabile eſſe probabile ex ꝫs, quę dixit Agathon,nunc exponit quo mõ non probabile eſt probabile,ꝛ dicit. [Sed non ſimpľr,]non eniʒ ſequiť non probabile mortalibus eſt probabile, ergo eſt probabile.

probabile.multa eniꝫ non probabilia ſunt mortalibus ꝓbabilia,quę ſimpľr nõ ſunt probabilia.[Sed]vt dicit,[quẽadmodũ in cõtentioſis quoqꝫ]dialecticis,[ſm qd,aut ad aliquid,aut quo mõ,]aut vbi,aut quãdo,aut aliqua talis circũſtantia[non additũ deceptioneꝫ facit]eam,quę eſt a ſm quid ad ſimpľr,[ita hic]in rhetoricis facit deceptionẽ,[qm̃ probabile eſt non ſimpľr,ſed qõdam probabile.]nam ſicuti in dialecticis argumentuꝫ a ſꝫ quid ad ſimpľr facit deceptionẽ dialecticã,ita enthymema a ſm qd ad ſimpľr facit deceptionẽ rhetoricam.

ſuſpectus ἔνοχος reus

¶Quo ex loco ars Coracis cõpoſita eſt. naꝫ ſiue in accuſatione ſuſpectus nõ ſit, vt ſi pulſationis imbellis hõ accuſeť,non eniꝫ id ꝓbabile eſt,ſiue ſuſpectus, qm̃ robuſtus eſt,nec enim id probabile:quoniaꝫ probabile videri poterat. Similiter autem in aliis.

¶Ex iis,q̃ dixerat,reprobat artẽ Coracis,ꝑ quaꝫ defendebat accuſatos,vel accuſabat,ꝛ dič.[Quo ex loco ars Coracis ꝯpoſita eſt]per quã enitebať defendere accuſatos.cũ enim pulſationis accuſareť aliqs ibellis hõ,dicebat Corax defendẽdo eũ eẽ liberãdũ,qꝛ nõ eſt ꝓbabile ibellẽ pulſaſſe.Cõtra obiicit Ariſto.ꝑ expõneꝫ ſupioris loci,ꝛ dicit,[nã ſiue in accuſatione ſuſpect⁹ non ſit,vt ſi pulſatiõis ibellis hõ accuſareť,]nõ tñ ſeqtur, vt ſimpľr nõ ſit ꝓbabile,[non eniꝫ id]ſimpľr[ꝓbabile eſt,]licet ſit ꝓbabile ſm qd.ſ.habito reſpectu ad qualitateꝫ hõis.quare defenſio Coracis cõmittit fallaciam a ſm qd ad ſimpľr,deinde reprobat arteꝫ Coracis de accuſatione,nã cũ pulſationis accuſareť robuſtus,nõ valet dicere illud eẽ ſimpľr ꝓbabile,qm̃ robuſtus.vt argumẽtabatur Corax.ꝛ iõ dicit,[ſiue ſuſpect⁹,qm̃ robuſtus.]nõ enim valet.[nec eni id ꝓbabile]ſimpľr eſt,[qm̃ ꝓbabile videri poterat,]q eni argumẽtať h̃ vĩ ꝓbabile,igiť eſt ꝓbabile,cõmittit fallaciã a ſm qd ad ſimpľr.[Siľr aũt]dici põt[in aliis]criminib⁹.nã ſemꝑ defenſio,vel accuſatio Coracis,eſt deficiens ſm huiuſmodi fallaciam.

¶Nam ſiue ſuſpectus ſiue in accuſatione nõ ſuſpectus ſit,vtraqꝫ ꝓfecto ꝓbabilia videntur.verũ alterũ probabile eſt,alterũ non ſimpliciter,ſed vt dictum eſt.

¶Cũ dixiſſet Coracẽ tã defendẽdo q̃ꝫ accuſando cõmittere hmõi fallaciã,aſſignat cãm ꝛ dicit.[Nã]accuſatus[ſiue ſuſpectus ſit in accuſatiõe,ſiue nõ ſuſpect⁹, vtraqꝫ ꝓbabilia ꝓfecto vĩr,]cũ vtraqꝫ eſſe poſſint.[verũ alterũ ꝓbabile eſt].ſ.ſimpľr.ſ.accuſatũ pulſaſſe,[alteꝝ non ſimpľr]ꝓbabile eſt,[ſed vt dictũ eſt]ſm quid.ſ.accuſatuꝫ non pulſaſſe.quare in vtroqꝫ peccať.In ipſo imbelli quidẽ,qꝛ nõ ſequiť,eſt imbellis,ergo non pulſauit,qꝛ argumentũ eſt a non ꝓbabili ſm quid ad non probabile ſimpľr.In ipſo v̄o robuſto,qꝛ nõ ſequitur, eſt robuſtus,ergo pulſauit,qꝛ ſimiliter cõmittitur fallacia:a ſm quid probabili ad ſimpliciter probabile.

¶Minorem quoqꝫ rationem maiorem facere hoc eſt.

¶Egidius credit Ariſto.hic cõparare accuſatuꝫ ad accuſantẽ,ꝛ iuxta hãc expoſitionẽ Ariſto.dicit.[Minorem quoqꝫ rõnẽ,]quę.ſ.eſt accuſati,qꝛ ſemꝑ accuſatus in cã vĩ habere quaſi minorẽ rõneꝫ,[maiorẽ facere hoc eſt]ideſt efficatiorẽ credere debemus,qõ ideo dicit,qꝛ iudices ꝓniores eſſe debẽt ad aſſoluẽdũ, q̃ꝫ ad cõdẽnandũ.Melius autẽ exponiť,vt ſit ſcõa rõ,q̃re errauit Corax,ꝛ dixit,[quoqꝫ]ꝛ ẽt errauit Corax in defendẽdo ꝛ accuſando,qꝛ argumẽtari a ſm quid ad ſimpľr,[eſt h̃ facere minorẽ rationẽ maiorẽ,]ꝛ inferiorem ſuperiorem.

¶Hinc iure hõies Prothagorę profeſſionẽ non ferebant.nã falſum,ꝛ nõ verũ,ſed apparens ꝓbabile,ꝛ in nulla arte,niſi in rhetorica litigioſa,ſed de enthymematibus taꝫ de iis, quę ſunt,q̃ꝫ de apparentibus dictum eſt.

profeſſioneꝫ ἐπάγγελμα promiſſionẽ ſponſionem

¶Qm̃ Prothagoras vtebať arte Coracis,ꝓpea ꝯ̃ Prothagorã nunc obiicit,ꝛ dicit.[Hinc iure hõies Prothagorę ꝓfeſſionẽ nõ ferebant,]qm̃ Prothagorę ꝓfeſſio erat eadẽ cũ illa Coracis.[nã](vt inqt)[falſum ꝛ nõ verũ,ſed apparens ꝓbabile]ſubaudi erat id, qõ Prothagoras ꝓfitebať in defendẽdo,ꝛ accuſando.[ꝛ in nulla arte]cõceſſum,[niſi in rhetorica litigioſa.]In rhetorica eniꝫ litigioſa argumẽta fieri ſolẽt ꝑ fallaciã a ſm qd ad ſimpľr,ꝛ per alias fallacias.demũ epilogat,ꝛ dicit,[ſed de enthymematibus,taꝫ de iis, quę ſunt]enthymemata[q̃ꝫ de apparẽtib⁹,dictũ eſt.]ꝛ de locis amboꝝ.Egidius aũt putat Ariſto.reprobare Prothagorę monitioneꝫ,q̃ erat,vt pars accuſantis magis ſit agẽda q̃ꝫ accuſati,ꝛ certe errauit,vt pꝫ ꝑ gręca ipſa verba:quę ſonant Prothagorę ꝓfeſſionẽ eſſe falſam,qm̃ eadẽ eſt cũ illa Coracis.Prętermiſit aũt Ariſto.fallaciã petitionis p̃ncipii,qꝛ licet illa ipediat ꝓbationẽ,nõ tñ impedit rhetoricã ꝑſuaſionem,quę poteſt cõſiſtere in ipſa illatione ſola.

¶DE SOLVTIONIBVS GENERATIM.

¶De ſolutionibus autẽ cõſequẽs ad ea, quę dicta ſunt,eſt dicere.eſt autẽ ſoluere,aut contra ſyllogiꝫando,aut inſtantiam ferendo.

¶Cũ Ari. determinaſſet de locis ſophiſticis,ex qb⁹ fiũt enthymemata ſophiſtica,nũc docet ſoluere, ꝛ p̊ gñatiꝫ, ꝛ dicit.[De ſolutionib⁹ aũt ꝯñs ad ea,q̃ dicta ſunt,eſt dicere]nunc.ꝛ exponit quot modis cõtingit ſoluere, ꝛ dicit,[eſt aũt ſoluere]dupľr,[aut contra ſyllogiçando].i.aut enthymema ad oppoſitum faciendo,[aut inſtantiã ferendo,]Hęc generatim de ſolutionibus.

¶Contra ſyllogiꝫando quidem, patet qm̃ ex eiſdem locis poſſumus dicere. naꝫ ſyllogiſmi ſunt ex probabilibus,probabilia v̄o multa inter ſe contraria videntur.

¶Cũ aſſignaſſet modos ſoluẽdi,nũc exponit,illos ꝑ ordinẽ,ꝛ p̊ primũ,ꝛ dicit.[Cõtra ſyllogiçãdo quidẽ, pꝫ,]ſi acceperimus ꝓbabilia ꝯ̃ria illis, ex quibus facti ſunt ſylľi ꝓpoſiti:ꝛ fecerimus ſylľꝫ ꝯ̃riũ.nec hoc eſt alienum a veritate,[qm̃ ex eiſdẽ locis poſſum⁹ dicere] pro vtraqꝫ parte,dico ex eiſdẽ locis ſꝫ genus,qm̃ ex ꝓbabilib⁹ poſſumus dicere pro vtraqꝫ parte,[nam ſylľi].i.enthymemata[ſunt ex ꝓbabilibus,ꝓbabilia aũt multa inter ſe ꝯ̃ria ſunt,]quare ex ꝓbabilibus poſſumus argumẽtari ꝯ̃ ſylľm qm̃ ꝓpoſitus ſylľs,ꝛ oppoſitus cõueniunt in ipſis ꝓbabilibus.Quare quoties acceperimus contraria probabilia,poſſumus opponere ſylľo ꝓpoſito.

¶Inſtantię aũt feruntur (quẽadmoduꝫ etiã in topicis dictũ eſt)quadrupliciter.nam aut ex eodem,aut ex ſimili, aut ex contrario, aut ex iudicatis.

¶Nunc exponit ſcõm modũ ſoluẽdi, ꝛ dicit.[Inſtãtię aũt feruntur,(quẽadmodũ ẽt in topicis dictũ eſt)quadrupliciter,qꝛ aut]inſtamus[ex eodeꝫ,aut ex ſimili, aut ex contrario,aut ex iudicatis.]vt patebit cum per ordinẽ hęc omnia declarauerimus.

¶ Ex eodē quidē dico, vt ſi enthymema eſſet de amore, qm̄ bonus, inſtantia duplex eſt, nā vel vl'r dices oēm indigentiā maluꝫ eſſe, vel ſm̄ partē, ꝙ neqꝫ optimi, neqꝫ peſſimi amores dicerent, niſi ēt mali eſſent amores.

¶ Nunc exponit inſtātias, ⁊ primo quādo fit de eodeꝫ, ⁊ dicit. [Ex eodē quidē dico, vt ſi enthymema eēt] ſubaudi ꝯcludēs [de amore, qm̄ bonus, iſtātia duplex eſt.] ⁊ exponit illas, ⁊ dicit, [nā vel vl'r dices oēm intelligentiam malā eſſe,] ⁊ cū amor ſit indigētia, ſeqtur, vt amor malus ſit, [vel] inſtātia fieri pōt [ſm̄ partē] .ſ. obyciēdo ꝑticulariter de aliquo amore ꝙ ſit malus, [ꝙ neqꝫ optimi, neqꝫ peſſimi amores dicerent,] niſi aliqui [amores ēt mali eſſent.] ergo aliqs amor eſt malus, prima inſtantia eſt vl'is, qm̄ probat oēm amorē eſſe malū, vel nullū amorē eſſe bonū. ſcd̄a eſt particularis, qm̄ ꝓbat aliqueꝫ amorē eſſe malū, vel aliquē amorē non eſſe bonū. Quare ad vl'e duplex eſt inſtantia de eodem. vel per contrariam ꝓpoſitionem, vel per contradictoriam.

¶ Ex cōtrario aūt inſtantia ducit. vt ſi enthymema ſit ꝙ probus vir omnibus amicis benefaciat. ſed neqꝫ qui improbus, male.

¶ Nunc exponit inſtantiā, quādo fit per contrariū, ⁊ dicit. [Ex ꝯtrio autē inſtantia ducit, vt ſi enthymema ſit ꝙ ꝓbus vir oibus amicis benefaciat,] rñderes inſtando [ſed neqꝫ qui improbus] eſt [male] oibus facit amicis. ſi enim malus nō malefacit oibus amicis, bonus nō benefaciet oib' amicis. malus eniꝫ bono, ⁊ malefacere ipſi bñfacere ꝯtriū eſt. Preterea ſi diceret, ois albedo diſgregat viſum, poſſumus huic inſtare, non ois nigredo congregat viſum, ergo non omnis albedo diſgregat viſum. Eſt enim hec inſtantia a contrario.

¶ Ex ſimili ꝟo, vt ſi enthymema ſit, maleficio affecti ſemper oderunt, qm̄ beneficio affecti non ſemper amant.

¶ Nunc exponit inſtantiā, quādo fit per ſimile, ⁊ dicit. [Ex ſimili ꝟo] fit inſtantia [vt ſi enthymema ſit, maleficio affecti ſemꝑ oderunt] .ſ. eos, a quibus maleficiū acceperūt. cōtra poſſumus obycere in ſimili, [qui beneficio affecti nō ſemꝑ amant] eos, a quibus beneficio afficiuntur, ſunt eniꝫ nōnulli ingrati. Preterea ſi diceret omnis grāmaticus recte ſcribēs eſt bonus grāmaticus, contra in ſimili, non omnis medicus recte curās, eſt bonus medicus, qꝛ bonus medicus eſt, qui plures ſanat, ergo non omnis grāmaticus recte ſcribēs eſt bonus grāmaticus. eſt eniꝫ inſtantia in ſimili.

¶ Judicata ꝟo ea ſunt, que clariſſimoruꝫ virorum iudicio probata ſunt. vt ſi aliquis enthymema dixerit, quoniam ebriis ignoſcere oportet, cum ignorantes peccent. Inſtantia, non ergo Pittacus laude dignus eſſet, qui maiores penas in legibus ſtatuit ei, qui ebrius peccat.

¶ Nunc exponit inſtantiaꝫ, que fit per iudicata, ⁊ dicit. [Judicata ꝟo ea ſunt, que clariſſimoruꝫ viroꝝ iudicio ꝓbata ſunt.] deinde aſſignat exēpluꝫ, ⁊ dicit, [vt ſi aliqs enthymema dixerit, qm̄ ebrys ignoſcere opꝫ, cum ignorantes peccent.] deinde aſſignat inſtantiā, ⁊ dicit [inſtātia] cōtra illud erit, per id, qđ iudicatuꝫ eſt in lege a Pittaco, quā aſſignat, ⁊ dicit, [non ergo Pittacus laude dignus eſſet, qui maiores penas ſtatuit ei, qui ebrius peccat.] Ebrio eniꝫ duplex increpatio debet, ⁊ qꝛ inebriat, ⁊ qꝛ inebriatus poſtea peccauerit. Eſt igit inſtantia ꝑ iudicatū Pittaci, qui ꝯtrium in lege ſtatuit. ¶ Sed dubitares qm̄ nō ſoluit, qui cōtra ſyllogiçat, neqꝫ qui adducit inſtantiā. dicendū ꝙ ſoluat rhetorice quia loquit rhetor iudicibus, qui nō curāt de ſolutione ꝓpria, ſed de efficatia argumentorum. Judex eniꝫ ſemꝑ iudicat pro ea parte, cuius argumenta ſunt fortiora, ſiue ſoluātur ſiue non ſoluantur formaliter argumenta aduerſary.

¶ DE SOLVTIONE PER SPECIES.

¶ Qm̄ aūt enthymemata ex q̄tuor dicuntur. vꝫ. icote, exemplo, tecmerio, ⁊ ſigno. Sūtqꝫ ex icotibus quidē, enthymemata, que cōcludunt ex ꝗs, que vtplurimū, aut ſunt, aut eſſe vident. ab exemplo ꝟo, que per inductionē ex vno, vel pluribus ſimilibus, cum poſtq̄ꝫ vl'e ceperis, particularia deinceps concluſeris. Ex tecmerio aūt ſunt, que ex ꝗs inferuntur, q̄ neceſſario inditio ſunt. Ex ſignis ꝟo, q̄ per vl'e, aut ſingulare ſiue ſit, ſiue non ſit, concluſeris. Jcos autē non ſemper, ſed vtplurimum eſt: perſpicuuꝫ, qm̄ huiuſmodi enthymemata eſt ſoluere ferendo inſtantiam.

¶ Nūc docet ſoluere ſpeciatim accōmodando vnicuiqꝫ enthymemati ꝓpriā ſolutionē. ⁊ duo facit in hoc textu, qꝛ ꝑ ꝑmittit quedā, deinde ibi. [Perſpicuuꝫ, qm̄,] docet ſoluere, eſt aūt legēda dictio ſuſpenſiue vſqꝫ ibi [perſpicuuꝫ qm̄,] de ꝑma parte accipit ꝑ enthymemata fieri ex quatuor, ⁊ dicit. [Qm̄ aūt enthymemata ex q̄tuor dicuntur. vꝫ. icote] .i. ꝓpōne ꝓbabili plerūqꝫ, [exēplo] .i. ex q̄dā ſiḿi vno vel pluribus, [tecmerio] .i. ex ꝓpōne vera, ⁊ neccia, [⁊ ſigno] .i. ex ꝓpōne ꝓbabili aliqbus aut raro, deinde ſuſpēſiue legēdo exponit vnūqđqꝫ hoꝝ, ⁊ dicit. [Sūtqꝫ ex icotib' quidē enthymemata q̄ cōcludunt ex ys, que vtplurimū aut ſunt, aut eſſe vñr] .i. que cōcludūtur ex ys, que ſunt probabilia ſimpl'r, vl' vñr ſimpl'r ꝓbabilia. [ab exēplo ꝟo] .i. enthymemata ꝟo, q̄ ſunt ab exēplo, [ſunt, q̄ ꝑ inductionē ex vno, vel pluribus ſimilibus, cū poſtq̄ꝫ vl'e acceperis, particularia deinceps cōcluſeris.] hec eniꝫ enthymemata ſic per exēplū fieri debēt, vt accepto vno, vel pluribus ſiḿibus, primo accipiamus vl'e, deinde cōcludamus particulare ꝑ illud vl'e. ꝑ eniꝫ accipimus, qm̄ ois petēs cuſtodes vult dñari, inducendo in multis, vel vno ſiḿi deinde, qm̄ Dionyſius petēs cuſtodes vult dñari, cōcludimus. [Ex tecmerio aūt ſūt] .i. enthymemata, que ſunt ex tecmerio, [ſunt, que ex ys inferūtur, que neceſſario inditio ſunt,] ideſt, que inferuntur per inditia vera, ⁊ neceſſaria. vt hec habet lac in mām̄is, ergo peperit. hec enim habere lac in mām̄is eſt inditiū verū, ⁊ neceſſarium, ⁊ ſenſui per ſe notū. [ex ſignis ꝟo] .i. enthymemata ꝟo, que fiūt ex ſignis, [que per vniuerſale, aut] per [ſingulare ſiue ſit] .ſ. vere probabile, [ſiue non ſit] vere probabile, ſed apparens, [cōcluſeris.] ergo per ſigna intelligit propoſitiones probabiles aliquibus aut vere, aut apparenter. ⁊ quia aliquis poſſet credere nō eſſe differentiaꝫ inter ſignum ⁊ icos, ideo dicit, [icos autem nō ſemper] tale eſt, [ſed vtplurimum.] per hoc enim qđ dicit [non ſemper,] icos differt a tecmerio, per hoc ꝟo qđ dicit [ſed vtplurimum,] differt a ſigno, qđ eſt raro. ergo enthymemata quadrifariā

ſunt

ſunt,aut ex icote,aut ex exẽplo, aut ex tecmerio , aut ex ſigno.ꝛ ſi diceres enthymemata fieri trifariã aut ex icotibus,aut ex tecmeryͣs,aut ex ſignis, vt patet primo huius,poteris dicere Ariſto.hic fuſius accepiſſe enthymema ꝙ̃ primo huius,qm̃ hic extendit nomen enthymema etiã ad argumẽtũ,qȯ fit a ſimili,vel ſimilibus. Pręterea primo huius icos,ſignũ,ꝛ tecmeriũ accepit pro argumẽtis,quibus vtimur ad perſuadendum,hic ꝯo pro ꝑpoſitionibus,ex quibus fiunt enthymemata quadrifariã.Sed de his diligẽtiſſime primo huius.deinde terminãs ſuſpẽſionẽ,dicit,⌊perſpicuum , qm̃ hmõi enthymemata eſt ſoluere ferẽdo inſtãtiam,⌋nam ſi acceperis hęc hꝫ lac,poteris obycere illud non eſſe verũ,nõ enim eſt lac,ſed liquoꝛ ſanguineus.ꝛ ſi acceperis ſignum , vel icos,vel exemplũ,etiam poteris ferre inſtantiam,ſigno quidẽ,qꝛ non eſt verum,niſi raro,icoti ꝯo,qꝛ nõ eſt verũ,niſi,vt in pluribus,ꝛ non ſemper. exemplo deniqꝫ, qꝛ ex vno,vel pluribus nõ ſequit̃ vniuerſale in oibus. quare oia enthymemata ſolui pñt per inſtantiam.

Verũ hęc ſolutio non ſemper vera,ſed apparẽs eſt.nã qui inſtat,ipſum pꝛobabile non diſſoluit,ſed non eſſe neceſſariũ ꝓbat.Quare ſemper etiã contingit defendenteꝫ magis ꝙ̃ accuſantẽ ea decipiendi ratione abũdare.

Deinde oſtẽdit qualis ſolutio eſt hęc, quę dat̃ ꝑ inſtãtiam,ꝛ dicit.⌊Verũ hęc ſolutio ⌋.ſ.quę dat̃ per inſtãtiã, ⌊non ſemꝑ vera eſt,ſed apparens,⌋ cuius cãꝫ aſſignat,ꝛ dicit,⌊nam qui inſtat,ipſum ꝓbabile⌋contra qȯ inſtat, ⌊non diſſoluit,⌋non eniꝫ oſtẽdit illud nõ eſſe ꝓbabile, ⌊ſed pꝛobat⌋illud⌊nõ eſſe neceſſariũ⌋in oibus,qȯ cõcederet aduerſarius.quare qui recte ſoluit,opꝫ demõſtrare illud,qȯ eſt acceptũ,vt icos,ſiue vt pꝛobabile,nõ eſſe vere pꝛobabile.qꝛ igit̃ ita eſt,cõcludit,⌊quare ſemꝑ etiã cõtingit defendẽteꝫ⌋qui.vꝫ.accuſatus eſt, ⌊magis ꝙ̃ accuſantẽ ea decipiẽdi rõne,⌋quę eſt ſolutio per inſtãtiã, ⌊abũdare,⌋nam defendẽs pꝛopꝛie dꝫ inſtare:atq̃ ꝑ inſtantiã ſoluere,cum defendens in cauſa ſe habeat,vt reſpondens,ꝛ accuſans vt opponẽs.igit̃ ille modus ſoluẽdi dꝫ eſſe abundans in accuſato,q̱ ſe defendit longe magis ꝙ̃ in accuſante,qui opponit.

Nam cuꝫ accuſatoꝛ per icota pꝛobet , ſitq̃ non idem ſoluere aut qm̃ nõ icos,aut qm̃ nõ neceſſariũ,ſiquidẽ ſemper inſtantiam hꝫ,qȯ eſt,vtplurimũ,non enim vtiq̃ eſſet icos,ſed ſemper ac neceſſariũ:iudex ſtatim deceptus putat ſi ita ſolutum eſt,aut non icos eſſe,aut ſibi non iudicandũ:vt dicebamus. nõ enim ex neceſſaryͣs tantuꝫ opꝫ ipſum iudicare,verũ etiam ex icotibus.id enim eſt optima ſententia iudicare.

Cum dixiſſet ꝙ ſolutio per inſtantiã,non ſit vera,ſed apparẽs ſolutio,in parte ſſta demõſtrat ex yͣs,quę dicta ſunt,quo mõ iudex ſoluere debeat,ꝛ ꝓpter hoc errauit Georgius,qui lectionẽ fecit ſuſpẽſiuaꝫ vſq̃ ibi, ⌊ nõ eſt eadẽ ſolutio,⌋Egidius etiã non intellexit verba hęc,cũ putauerit hic Ariſto.aſſignare cauſam eius,qȯ dixerat, ſcilicet ꝙ ſoluere per inſtantiã non ſit ſoluere. Melius igit̃ videt̃ Ariſto.velle declarare quomõ iudex ſoluere debeat,ꝛ ideo lectio eſt ſuſpenſiua vſq̃ ibi ⌊ iudex ſtatim,⌋ ꝓcedit ergo Ariſto.ſumẽdo quędã, quoꝝ pꝛimuꝫ eſt,ꝙ accuſatoꝛ per icota pꝛobet factũ,ꝛ hoc dicit, ⌊naꝫ cũ accuſatoꝛ per icota pꝛobet⌋.ſ.factũ,verbi cã,qꝛ inuẽtus eſt nudus cũ nuda,ſolus cuꝫ ſola,tẽpoꝛibꝰ ſuſpectis, ꝛ per cętera talia q̃ nõ ſunt neceſſaria,ſed pꝛobabilia , q̃ icota dicunt̃,pꝛobat accuſatoꝛ factũ hoc eſt pꝛimũ , deinde accipit qȯ ſuperius ꝓbauerat, ꝛ dicit,⌊ſitq̃ nõ idẽ ſoluere,aut qm̃ non icos,aut qm̃ non neceſſariũ.⌋cuius rõneꝫ repetit,ꝛ dicit,⌊ſi quidẽ⌋ſubaudi icos,⌊qȯ eſt, vt plurimũ,ſemper inſtantiã hꝫ,non eniꝫ⌋.i.alioquin ⌊nõ eſſet icos,ſed⌋ tecmeriũ qȯ eſt ⌊ ſemper ac neceſſariuꝫ.⌋ eſt igit̃ ſcõm qȯ accipit,non eſſe idẽ ſoluere,cuꝫ accuſatus dixerit non eſſe icos , qȯ inducit̃ ab accuſatoꝛe,vel nõ eſſe neceſſariũ.nam ſcõm eſt verũ, pꝛimũ aũt falſuꝫ. Ex his quo mõ iudex iudicare debeat,cõcludit,ꝛ terminat ſuſpẽſionẽ,ꝛ dicit⌊iudex ſtatiꝫ deceptus putat,ſi ita ſolutũ eſt⌋.ſ.ꝙ non ſit neceſſariũ⌊aut non icos eſſe,⌋ qȯ eſt falſum,⌊aut ſibi non iudicandũ⌋.i.aut ad ſe non attinere iudiciũ:qȯ ẽt eſt falſuꝫ. Falſuꝫ enim eſt dicere non eſſe id icos,qȯ hꝫ inſtantiã,ꝛ falſum eſt,qꝛ hꝫ icos inſtãtiaꝫ,nõ eſſe a iudice iudicandũ.cuius cãm aſſignat,ꝛ dicit,⌊non enim ex neceſſaryͣs tantũ opoꝛtet ipſuꝫ⌋.ſ.iudicem⌊iudicare,verũ ẽt ex icotibus⌋.i. ex pꝛobabilibus. ⌊id enim⌋ſcilicet ex pꝛobabilibus eſt iudicare ẜm⌊optimam ſniaꝫ.⌋ Patet igit̃ pꝛimo quo mõ iudex deceptus iudicet,qui eniꝫ iudicat ex eo qꝛ icos hꝫ inſtãtiaꝫ,vel ex eo,qꝛ cũ icos hꝫ inſtantiã,nõ attinet,ad ſe iudicare , deceptus iudicat,qui ꝯo iudicat aliqñ per neceſſaria , aliquãdo per pꝛobabilia,iudex non deceptus iudicat. hęc eſt vera expoſitio huius loci.

Quare non ſufficit,ſi ſoluat non eſſe neceſſariũ,ſed ſoluere opoꝛtet non eſſe icos quod eueniet,ſi inſtantia vtplurimũ magis eſt. dupliciter aũt poteſt huiuſmodi eſſe, aut tẽpore,aut rebꝰ ipſis. Firmiſſima aũt , ſi vtriſq̃. nam quod ſępius ſic,id magis icos.

Cum dixiſſet quo mõ iudex deceptus, ꝛ quo mõ non deceptus iudicet,nũc cõcludit quo mõ ꝓpꝛie ſunt ſoluẽda enthymemata,q̃ ſunt ex icotibus,ꝛ dicit. ⌊Quare nõ ſufficit ſi⌋accuſatus⌊ſoluat,⌋ꝛ dicat,ꝛ ꝓbet icos,ex quo fit enthymema de adulterio,⌊nõ eſſe neceſſariuꝫ,⌋non eniꝫ ꝑꝑ h̄ abſoluet̃ a iudice,cuꝫ iudex ſciat icos nõ eſſe neceſſariuꝫ.⌊ſed ſoluere opꝫ,⌋ ꝛ dicere,ac ꝓbare⌊icos⌋ aſſumptuꝫ⌊non eſſe⌋icos.ꝛ ſic opꝫ dicere,ꝛ pꝛobare id, qȯ accipit̃ pꝛo icote,non eſſe icos.verbi cã,ſi icos eſſet, nudus cũ nuda reꝑtus adulterat̃,opꝫ ꝓbare hoc nõ eẽ icos.deinde exponit,quo mõ ꝓbat̃ id nõ eſſe icos,ꝛ dicit,⌊qȯ eueniet ſi inſtãtia,⌋quã pꝛo ſui defenſione affert accuſatus,⌊ vtplurimuꝫ magis eſt, ⌋ꝙ̃ ſit inductuꝫ icos. Icos enim vtplurimũ eſt,ꝛ inſtantia , vtplurimum,ſed cum inſtantia fuerit,vtplurimũ magis ꝙ̃ icos , icos ipſuꝫ deſtruetur.Quo mõ ꝯo inſtantia magis vtplurimũ ſit ꝙ̃ icos,exponit,ꝛ dicit,⌊ dupliciter autẽ poteſt⌋ inſtãtia ⌊ huiuſmodi eſſe⌋ideſt,vtplurimum magis ꝙ̃ icos, ⌊aut tempoꝛe⌋vtputa cũ pluribus tẽpoꝛibus nudus cuꝫ nuda ſola repertus non adulteratus eſt:ꝙ̃ ſit adulteratus.Hoc eniꝫ accuſatũ pꝛo ſui defenſione pꝛobare opꝫ, reddet enim inſtantiã ex parte tẽpoꝝ ꝓbabilioꝛẽ icote: ꝛ ſic abſoluet̃.⌊aut⌋ſcȯo⌊rebꝰ ipſis,⌋vtputa,cuꝫ plures nudi ſoli cũ pluribꝰ mulieribꝰ nudis ſolis reꝑti nõ adulterati ſunt,ꝙ̃ adulterati,hoc eniꝫ ẽt accuſatũ pꝛo ſui defenſione ꝓbare opꝫ,vt de p̃mo fecit.naꝫ ſic inſtãtiã reddet ex parte ꝑſonaꝝ ꝓbabilioꝛẽ icote,quare abſoluet̃. deinde exponit,q̃ ſit firmiſſima inſtãtia,ꝛ dicit, ⌊firmiſſima autem⌋inſtãtia,⌊ſi vtriſq̃⌋.ſ.tẽpoꝛibus,ꝛ perſonis

fuerit vtplurimũ magis ꝙ̃ icos.cuius cāz affert, ⁊ dicit, [nam qđ ſępius]ex parte tēpoꝝ,[ſic,]⁊ ex parte perſonaꝝ pluries ꝙ̃ icos eſt,[id magis icos].i.id magis ꝓbabile eſt ꝙ̃ icos contra accuſatũ aſſumptũ.erit enim icos adductũ in defenſionē magis icos ꝙ̃ adductũ in accuſationē.quare per hũc modum de certo abſoluetur.

¶Soluũtur autē ⁊ ſignat, ⁊ enthymemata, quę dicunt̃ per ſigna,etiaʒ ſi vera fuerint,vt prius dictũ eſt.nullum eniʒ ſignũ ſyll'o colligitur,vt nobis ex analyticis patuit.

¶Nũc docet ſoluere enthymemata,quę ſunt ex ſignis, quale eſt,Pittacus eſt ſapiēs,Pittacus eſt ſtudioſus.igitur ſtudioſuʒ eſt ſapiēs.vel qđcũq; aliud fuerit in tertia figura ex puris particularib⁹, vel in ſcđa ex duabus affirmatiuis,vel in quauis ex puris negatiuis.docet igit̃ ſoluere hęc,⁊ dicit.[Soluuntur aũt ⁊ ſigna,⁊ enthymemata,q̃ dicunt̃ ꝑ ſigna,ēt ſi vera fuerint,vt p̄us].ſ.libro Prioꝝ 2°[dictũ eſt,nullũ eniʒ ſignũ]ex ħs, q̃ diximus, [ſyll'o colligit̃ ,vt nobis ex analyticis].ſ.lib° 2° Prioꝝ [patuit.]Solutio ergo oiuʒ ſignoꝝ eſt,ꝙ nō ſint ſyll'i, ⁊ ſic nec enthymemata,qm̄ ois ſyll's eſt enthymema altera ꝓpoſitione,quę patet,in mente ſeruata.

¶Contra exempla ꝟo eadeʒ,quę cōtra icota ſolutio eſt.nam ſi qđ habemus,(nec ſic ſolutũ eſt,)ſed ꝙ non ſit neceſſariũ. ⁊ aut plura, aut ſępius aliter, ſi ꝟo ⁊ plura, ⁊ ſępius , ſic pugnandũ,aut non eſſe ſimile id,de quo agitur,aut non ſimiliter,quandāq; ineſſe dr̃iaʒ.

¶Nunc docet ſoluere enthymemata,quę fiũt ex exemplis,ſiue ex ſimilibus,⁊ vult exēpla eſſe ſoluēda , vel qꝛ pro parte accuſati ſunt exēpla pluries,⁊ in pluribus ꝙ̃ pro parte accuſantis. vel qꝛ exēpla non ſunt ad ꝓpoſitum,cũ ſimilitudo non currat quatuoꝛ pedibus:⁊ dicit. [Contra exēpla ꝟo eadē(quę cōtra icota)ſolutio eſt.nā ſi quid habemus]ad oppoſitũ,[nō ſic ſolutũ eſt]enthymema,qđ eſt ab exemplo,non enim ſi habemus Sylla petens cuſtodes,nō dominatus eſt , ꝑꝑ hoc tollit̃ illud, petens cuſtodes dñari vult. [ſed]habemus tantum [ꝙ nō ſit neceſſariũ,]qđ iudex nouit. Sed opʒ oſtēdere ꝙ pro parte accuſati[⁊ aut plura ſint].ſ.quo ad perſonas, [aut ſępius aliter,]quo ad tēpoꝛa, nam ſic deſtruet̃ exēplum. Hęc de primo mō ſoluēdi , deinde aſſignat ſcđm modũ ſoluēdi,⁊ dicit.[Si ꝟo ⁊ plura ⁊ ſępius] pro ꝑte accuſantis reperta fuerint ſimilia, [ſic pugnandũ eſt,]⁊ dicendũ[aut non eſſe ſimile id,de quo agit̃ ,aut]ſi eſt ſimile,eſt dicēdũ[nō eſſe ſimiliter , quādāq; dr̃iā ineſſe.] quaſi dicat,qꝛ lʒ ſimile ſit quantũ ad reʒ, non tñ eſt ſimile quantũ ad circũſtantiaʒ,qm̄ in circũſtantia eſt aliqua differentia:⁊ ſic omnino tolletur exemplum.

¶Tecmeria aũt tecmericaq; enthymemata non poſſunt ſolui ꝙ ſyll'o non colligant̃ : qđ etiā nobis ex analyticis perſpicuũ eſt, quare reſtat oſtēdere qđ dicit̃ ,non eſſe. Qꝛ ſi pʒ id eſſe, ⁊ tecmeriũ eſſe,inſolubile iaʒ id reddit̃ , cum omnia demrone iam pateant.

¶Nunc docet ſoluere tecmeria,⁊ dicit.[Tecmeria autem,tecmericaq; enthymemata non poſſunt ſolui] dicēdo[ꝙ ſyllogiſmo non colligantur,] ideſt non poſſunt ſolui ꝙ peccent in ratione ſyllogiſmi, [qđ etiā nobis ex analyticis perſpicuum eſt].ſ. in 2° prioꝝ:vbi dictuʒ eſt tecmeriũ eſt ſyll'm in prima figura,⁊ ſic non peccare in ratione ſyll'i.[Quare reſtat oſtēdere,]⁊ probare[qđ dicit̃ ,]id eſt aſſumptũ,qđ accipitur pro antecedēte, [non eſſe]veruʒ:ſed ꝙ peccet in materia.deinde declarat,qm̄ eſt inſolubile,⁊ dicit[ꝙ ſi patet id eſſe]qđ aſſumitur,[⁊ tecmeriuʒ eſſe].ſ.non peccans in rōne ſyll'i, [inſolubile iam id reddit̃ ,cum oia].ſ.aſſumpta,⁊ ratio ſyll'i [iaʒ pateāt] vera,⁊ bona eſſe.quare erit inſolubile.Tecmeriuʒ igitur non poteſt ſolui,niſi probādo id, qđ aſſumit,eſſe falſum.hęc de ſolutione pro ſpecies.

¶DE AMPLIFICATIONE, ET EXTENVATIONE.

¶Amplificatio aũt, ⁊ extenuatio non eſt enthymematis elemētum,idem enim elemētũ dico, ⁊ locũ. Nam elementũ ac locus eſt , in quē multa incidũt enthymemata inſuꝑ amplificatio ⁊ extenuatio enthymemata ſunt ad oſtendendũ magnũ eſſe, vel paruuʒ,quēadmodũ bonũ quoq; ac maluʒ,iuſtum atq; iniuſtum ⁊ alioꝛũ quodlibet. Pręterea hęc ſunt oia,de quibus ſyll'i, atq; enthymemata ſunt. Quare ſi nihil hoꝛum locus enthymematis eſt,nec amplificatio,nec extennatio.

¶Nũc agit de amplificatione,⁊ extenuatione , quę licet omnibus generibus dicendi cōes ſunt , accōmodantur magis generi demōſtratiuo. ⁊ primo dicit , quid nō eſt, ⁊ dicit.[Amplificatio autē , ⁊ extenuatio non eſt enthymematis elemētũ,]probat,qꝛ nō eſt locus enthymematis,elemētum eſt locus,ergo amplificatio, ⁊ extenuatio non eſt elementũ.de ratione aſſignat minoꝛem, ⁊ dicit, [idem enim elemētum dico ⁊ locum.]Qꝛ autē amplificatio ⁊ extenuatio non ſit locus,probat,⁊ dicit,[naʒ elementum ⁊ locus eſt,in quem multa incidunt enthymemata,]ſubaudi,ſed amplificatio ⁊ extenuatio non ſunt, in quę incidunt multa enthymemata , vt conſiderantibus patet.ergo amplificatio , ⁊ extenuatio non ſunt locus.Quo mō ꝟo locus ſit,in quem incidunt multa enthymemata,dictum eſt primo huius.Ibi enim dictũ eſt locũ eſſe quaſi enthymematis principiũ exterius,ceu dignitas demronis,quare ſicuti vna dignitas pōt eſſe multarũ demonſtrationũ,ſic vnus locus pōt eſſe multoꝛuʒ enthymematũ.deinde probat ꝑ ſecundā rationē ideʒ , ⁊ dicit,[inſuper amplificatio ⁊ extenuatio enthymemata ſunt ad oſtendendũ magnũ eſſe,vel paruum,quēadmodũ]ad oſtendendũ[bonũ quoqʒ ac maluʒ , iuſtum atqʒ iniuſtum,⁊ alioꝝ quodlibet].ſ.honeſtuʒ ac turpe.enthymema non eſt locus,ergo extenuatio, ⁊ amplificatio nō eſt locus.Tertio idē probat,⁊ dicit. [Pręterea hęc ſunt oia,de quibus enthymemata ⁊ ſyll'i ſunt,]⁊ per [hęc,] intelligit bonũ ⁊ malum,iuſtũ ⁊ iniuſtum, vtile ⁊ dānoſum:de his enim ſunt oēs ſyll'i rhetoꝛici,⁊ enthymemata.tunc concludit,[quare ſi nihil hoꝝ].ſ.bonuʒ,⁊ malũ, iuſtum ⁊ iniuſtum, vtile ⁊ dānoſum[eſt locus enthymematis,]nec enthymema ē locus,[nec amplificatio , nec extenuatio erit]locus.pʒ igit̃ pluribus rōnib⁹,ꝙ amplificatio,⁊ extenuatio non ſit locus,ꝙ ſi nō eſt locus, nec erit elementum : ⁊ perſpicuum quid non eſt amplificatio,⁊ extenuatio.

¶Nec refutatiua enthymemata eſt quędam alia ſpēs,ꝙ̃ affirmatiua. manifeſtum enim, quoniam qui ſoluit quideʒ,aut oſtendit, aut inſtantiam affert.

¶Sed

℃ Sꝫ q̃res vtrū enthymema, quo refutamus illđ, qđ nobis obycit̃, ſit aliđ, q̃ꝫ ſit enthymema affirmatiuū, ⁊ rñdet ꝙ nõ: ⁊ dič. ⌊ Nec refutatiua enthymemata, ⌋ qb⁹ refutamus ea, q̃ nobis obijciunt̃, ⌊ eſt q̄daꝫ alia ſpēs q̃ꝫ affirmatiua, ⌋ ꝓbat ⁊ dič. ⌊ Manifeſtū eniꝫ qm̃ q ſoluit q̄dē, aut oſtēdit ⌋ .ſ. oppoſitū eius, qđ ſibi obyciebat̃, ⌊ aut inſtantiaꝫ affert ⌋ contra id, quod obijciebatur, ⁊ vtroqꝫ modo eſt enthymema affirmatiuum. Quare refutatiua enthymemata ſunt affirmatiua.

℃ Probant autē, quod oppoſitum eſt. Ut ſi vnus factuꝫ eſſe oſtenderit, alter factum non eſſe, ꝙ ſi non factum eſſe ille, hic factum eſſe oſtendet. Quare non erit hęc differentia, cū eiſdem vtriqꝫ vtantur. Nam enthymemata ferunt, ꝙ ſit, aut non ſit.

℃ Cū accepiſſet refutatiuū enthymema eē affirmatiuuꝫ, nūc oſtendit ita eē: ⁊ dicit. ⌊ Probāt aūt ⌋ q refutāt id ⌊ qđ oppoſitū eſt, vt ſi vnus ⌋ .ſ. accuſans ⌊ factū eē oſtēderit, ⌋ ſcꝫ adulteratū eē, ⌊ alter ⌋ .ſ. accuſatus ⌊ oſtēdit nõ eē. ⌋ ſed cum caſtitate cõuerſatuꝫ eē, ⌊ ꝙ ſi nõ factū eē ille ⌋ .ſ. accuſatus. ⌊ hic ⌋ .ſ. accuſans ⌊ factuꝫ eſſe oſtēdet. ⌋ vterqꝫ tñ affirmat accuſatus q̄dem ꝙ caſte cõuerſatus ſit cū muliere, accuſans ꝙ adulteratus ſit. g̃ vterqꝫ affirmat. ꝓpea cõcludit. ⌊ Quare nõ erit hęc differētia, cū eiſdē ⌋ .ſ. affirmatiuis enthymematibus ⌊ vtriqꝫ vtant̃. naꝫ enthymemata ferūt ꝙ ſit, aut nõ ſit ⌋ factum, ⁊ vtroqꝫ mõ affirmāt, qui eni ꝓbat ꝙ non ſit, vtitur affirmatiuo enthymemate, ſcꝫ q̄a caſte cuꝫ muliere egerit, qui xo ꝓbat ꝙ ſit, enthymemate vtit̃ affirmatiuo, q̄a adulteratus eſt. ergo differentia inter refutatiuū, ⁊ ꝓbatiuū enthymema nõ eſt ꝙ alterum ſit affirmatiuum, altero xo negatiuum.

℃ Inſtātia etiā non eſt enthymema, ſed ſicut in topicis opinionem quādam dicere, vnde perſpicuum fiat, vel qm̃ non ſyllogizatū eſt, vel quoniaꝫ falſum qđdam aſſumpſit. Qm̃ tria ſunt circa oꝛonem, de q̄bus oportet agere, de exemplis q̄dem, ⁊ ſentētijs, ⁊ enthymematibus, ⁊ oīno de rebus, quę circa oꝛoneꝫ ſunt, vnde inuenimus, ⁊ quo mõ inuētas ſoluemus, hęc nobis dicta ſint. Reliquū erit ꝑtrāſire de elocutione, ⁊ ſtructura.

℃ Cū demõſtraſſet refutatiuū enthymema nõ differre a ꝓbatiuo, quātū ad affirmationem, vel negationem, nūc oſtēdit inſtātiā nõ eē enthymema: ⁊ dicit. ⌊ Inſtātia etiā nõ eſt enthymema, ſed ſicut in topicis ⌋ pꝫ, iſtātia ē ⌊ opinionē quādā dicere, vñ ꝑſpicuū fiat, vel qm̃ nõ ſyllogiꝫatū eſt, ⌋ quo ad peccatū in foꝛma ſyllogiſtica, ⌊ vel qm̃ falſum qđdam aſſumpſit, ⌋ quo ad peccatū in mā, ꝑ quę dedit itelligere dupl'r fieri inſtātiā, aut demõſtrādo rõnē factā ꝑ rõnē ſyll'i peccare, aut peccare in materia. Deinde epilogat: ⁊ dič. ⌊ Quia tria ſunt circa oꝛoneꝫ, de qb⁹ opꝫ agere, ⌋ p̄mū ꝑſuaſiõib⁹. 2ᵐ de locis, ⁊ 3ᵐ de ſol'onibus: ideo dicit. ⌊ De exēplis q̄deꝫ, ⁊ ſentētijs, ⁊ enthymematib⁹ ⌋ quātū ad ꝑſuaſiões, ⌊ ⁊ oīno de reb⁹, q̃ circa oꝛonē ſunt, ⌋ quātū ad loca, ⌊ vñ iuenimus, ⁊ quo mõ iuētas ſoluemus ⌋ quātū ad ſol'ones, ⌊ hęc nobis dicta ſint, ⌋ deiñde faciens initiū ad 3ᵐ librū, dicit. ⌊ Reliquū erit ꝑtranſire de elocutione, ⁊ de ſtructura ⌋ oꝛatiõis, de quibus in tertio ſequēti libꝛo determinabit̃. Hęc de 2° libꝛo.

℃ Finis Libꝛi Secundi.

℃ ARISTOTELIS ARTIS RHETORICE LIBER TERTIVS CVM EIVSDEM AVGVSTINI NIPHI MEDICIS EXPOSITIONE, AD ANTONIVM GARLONIVM ALLIFANORVM PRINCIPEM.

Quoniā xo tria ſunt, q̃ in oꝛatione ꝑtractare opꝫ. Unū q̄dē, ex q̄bus perſuaſiones erunt. Scđm xo de elocutione. Tertiū deniqꝫ quo nā modo opoꝛteat oꝛonis partes ſtruere: ac de ꝑſuaſionibus iaꝫ dictuꝫ eſt ⁊ ex quot, qm̃ ex tribus, ⁊ cur tot ſolū, nā aut q꜡ ipſi qui iudicāt, quodāmodo affecti ſunt, aut q꜡ quales quoſdā eos, q dicūt, arbitrant̃, aut q꜡ demonſtratū eſt oibus, perſuaſio fit. Dictum eſt ēt vnde opꝫ enthymemata inuenire. Sunt eniꝫ alia quidē ſpecies, alia xo loca enthymematum: de elocutione conſequens eſt dicere.

de elocutiõe περι την λέξιν de dictione

elocutione λέξεως dictione

Volens Ariſto. ꝓponere intentioneꝫ tertij libꝛi artis rhetoꝛicę, pꝛimo enumerat bꝛeuibus oīa, quę egit, ſcđa ibi ⌊ de elocutione ꝯſequēs, ⌋ cõcludit intentionē tertij, ⁊ ꝓpterea lectio ſuſpēſiue legēda eſt vſqꝫ ad ſecūdaꝫ ꝑtē. dicit. ⌊ Qm̃ xo tria ſunt, q̃ in oꝛone pertractare opꝫ, ⌋ ⁊ ꝑ oꝛonē, nõ eaꝫ, qua deuꝫ p̄camur, intelligit hic Ariſto. nec clauſulā, q̃ ꝯſtat articulis, vt poſtea dicem⁹, ſed vniuerſaꝫ dictionē, qua oꝛatoꝛ dicit ad ꝑſuadēduꝫ in aliq̊ dicēdi gñe. ſ. aut demõſtratiuo, aut iudiciali, aut deliberatiuo: i qua. vꝫ. explicat oia ea, quibus põt in auditoꝛibus fidē inducere. deinde exponit, q̃ ſunt illa tria, ⁊ dicit, ⌊ vnū quidē ex quib⁹ ꝑſuaſiones erunt, ⌋ quantū ad pꝛimū libꝛū, vbi egit de ꝑſuaſionib⁹ ad rē, ⁊ quantū ad ſcđꝫ, in quo egit de ꝑſuaſionib⁹ p̄ter rē. ⌊ Scđm xo de elocutione, ⌋ quātū ad oꝛonis foꝛmationē. ¶ Quo xo ad verba attinet, verbū elocutiõe περι την λέξιν .i. de dictione qđ mihi magis placet, nā elocutio gręce dī φράσις, eſt aūt phꝛaſis ꝑs dictionis. nā elocutionis ꝑtes, vt lib° de oꝛatoꝛe 2° ſcribit Cicero, ſunt tres elegātia, ꝯpõ, ⁊ dignitas. cā autē, q꜡ elocutio eſt xboꝝ idoneoꝝ, ac ſniaꝝ ad inuētionē accõmodatio. g̃ elocutio ꝑs eſt, vel aliq̄d dictionis. deinde explicat tertiū, ⁊ dicit, ⌊ Tertiū deniqꝫ, quo nā mõ opoꝛteat oꝛonis ꝑtes ſtruere. ⌋ vt de ꝓẋio, ⁊ de narratione, ⁊ de alijs ꝑtibus, de qb⁹ ſuo loco dicet̃. deinde oñdit, q̃ fcā ⁊ q̃ faciēda ſunt, ⁊ dicit, ⌊ ac de ꝑſuaſiõib⁹ iaꝫ dictū ē, ⁊ ex q̊t, qm̃ ex trib⁹ ⁊ cur tot ⌋ .i. ⁊ cur tria ⌊ ſolū, ⌋ ⁊ explicat cur tria ſolū, ⁊ dicit, ⌊ aut q꜡ ipſi, qui iudicāt, q̊dā mõ affecti ſūt, ⌋ ⁊ h̊ ꝑſuadēdi gen⁹ eſt ex ꝑte audiētis, ⌊ aut q꜡ q̃les q̊ſdaꝫ ⌋ .ſ. bonos ⌊ eos, qui dicūt, ⌋ auditoꝛes ⌊ arbitrant̃, ⌋ ⁊ h̊ perſuadēdi gen⁹ eſt ex parte dicētis. ⌊ aut q꜡ demõſtratū eſt oib⁹ ⌋ ꝑ argumēta ad rē ⌊ fit ꝑſuaſio, ⌋ ⁊ h̊ ꝑſuadēdi gen⁹ eſt ad rē ipſaꝫ. deinde tāgit quartū, ⁊ dicit, ⌊ dictū eſt etiā vnde ⌋ i. loca ex quibus ⌊ opꝫ enthymemata inuenire, ⌋ ⁊ cõia, ⁊ ꝑ ſpecies. ⁊ ne tu crederes loca eē enthymemata, addit, ⌊ ſunt eniꝫ alia q̄dē ſpēs ⌋ enthymematū, ⌊ alia xo loca ⌋ enthymematū, ⁊ ſic nõ eſt idē enthymema ⁊ locus enthymematis. deinde terminat ſuſpenſionē, ⁊ aſſignat intētionē libꝛi tertij, ⁊ dicit, ⌊ de elocutione ꝯñs eſt dicere, ⌋ ſic eniꝫ trāſtulit. Geoꝛgius verbū λέξις, meli⁹ (vt di

primus)eſt dicere, vt ſit ꝯñs pertractare ð dictione, q̄ eſt tota oratio finē habēs in aliquo dicēdi genere. vltimo pertractabit tertiū, qđ eſt de dictionis ſtructura. ¶ Quo vero ad diuiſionē eoꝝ, quę pertractauit in his libris, Ariſto. diſſecuit oīa, quę tractant̄ in tribus libris rhetoricę huius, in tria prima genera, quorum primū eſt de ijs, ex quibus perſuaſiones fiunt. ⁊ hęc pertractauit in primo ⁊ ſcđo lib°. Scđm vero eſt de dictione. Tertiū de ſtructura orationis, ⁊ hęc duo egit in tertio libro. ea quidem ex quibus perſuaſiones fiunt, pertractant̄ partim primo, partim ſcđo libro. In 2° libro egit de ꝑſuaſionib⁹ ꝑter rem, qa docuit afficere auditores, Tum ex ꝑte auditorū, illos ad affectus mouendo, qbus impediant̄ videre verum, Tum ex ꝑte dicētis, dādo artē, vt dicēs habeat̄ fide dignus, ⁊ ēt beneuolus. In p̄mo libro docuit loca, ex q̄bus enthymemata fiūt, ⁊ exēpla, ⁊ alia argumentoꝝ genera. ¶ Quo vero ad materiam libri ſcđi attinet, ex ꝑte dicētis tria eſſe tradit Ariſto. quę vtilia ſunt ad ꝑſuadēdū, vt probitas dicētis, ſapiētia ⁊ beniuolētia dicentis erga eos, qbus ꝑſuadet. Quintilianus vero libro 2°. titulo qđ ſit rhetoricę, ⁊ qđ eius finis, addit grām, authoritatem ⁊ dignitatem dicentis. Inſuꝑ, qm̄ orator (vt Quintiliano placet libro 3°. titulo qbus contineat̄ oīs dicēdi rō) debet docere/mouere/⁊ delectare. Ideo Ariſt. libro primo docet argumēta, ⁊ argumētoꝝ loca, qbus rhetor rōcinari poteſt ad ꝑſuadendū. Scđo libro tradit artem afficiendi, qua moueamus auditorem. Tertio libro agit de dictione, vt de elocutiōe, ⁊ ſtructura orōnis, qb⁹ delectet. ⁊ conſiderando hoc pacto ea, quę faciūt ad ꝑſuadendum Ariſt. vniuerſam artē rhetoricę diuiſit in treis libros.

¶ Nō eni ſufficit habere, quę ſint dicēda, ſed neceſſe eſt ea dicere etiam, vt opꝫ. Et confert plurimum, vt oratio qualis q̄dam videat̄.

¶ Cum ꝓpoſuiſſet intētionē p̄ſentis libri, dixiſſetq; eſſe dicendū de dictione, ⁊ quo ad elocutionē, ⁊ quo ad orationis ſtructurā, nūc aſſignat rōnē, ⁊ dicit, Nō eni ſufficit habere, quę ſunt dicēda, vt loca enthymematū, ⁊ loca afficiendi, ſed neceſſe eſt ea dicere ēt, vt opꝫ. i. bene ⁊ appoſite, qđ ſpectat ad elocutionem. et. i. qm̄, cōfert plurimum, vt oratio qualis quędā videat̄. i. perſuaſiua, vel verbum et qđ gręce eſt καὶ, poteſt exponi qđ hꝰ pacto, quod confert plurimum, vt oratio qualis q̄dam videatur. ideſt perſuaſiua ſit.

¶ Primū igitur, qđ aptum eſt ſm naturā eſſe primū, vnde res ipſę credibilitatem habeant. Deinde quo pacto in dictione diſponendę. Tertiū vero hoꝝ, qđ vires q̄dem hꝫ ingētes, ſed nōdum explicatum, quomō ꝓnuntiādum. Nam ⁊ in tragędiam. ⁊ in comędiam tarde acceſſit. Pronuntiarunt enim ipſi poetę tragędias primum.

De pronunciatione.

¶ Propoſita intētione, nūc adhuc ſpālius tāgit aliā itētionē, de qua aliqđ dicit, non aūt oīa, q dici pñt, ⁊ vt videat̄ ordo, quē habet hęc ſpālis intentio ad alia q̄ ꝑtractantur in his libris, dicit. Primum igitur, qđ ſm naturam eſt aptum eſſe primū, eſt, vnde res ipſę, quę. ſ. dicūtur in orationibus, credibilitatem habeāt, ⁊ hoc ꝑtractauit p̄mo ⁊ ſcđo libro, p̄mo quidem tradendo loca, vnde argumēta habent̄. 2° vero, tradendo loca, qbus auditores afficiantur. Et hoc dicit̄ primū ſm naturam, qa eſt eſſentiale orationibus. Deinde quo pacto in dictione diſponende ſunt res ipſę. i. 2m vero (vt verbum verbo reddam,) eſt locutione hęc diſponi: qđ pertractat in prima parte huius libri. Non enim ſufficit habere loca, vnde argumēta, ⁊ affectus concitētur, ſed opꝫ hęc in dictione diſponere. 3m vero horum qđ vires quidem hꝫ ingentes. ſ. ad ꝑſuadendū, ſed nōdum ab alijs explicatum eſt, eſt quo mō ꝓnuntiandum. i. (vt verbū verbo reddam) ſunt quę circa hypocriſim. i. ſunt illa quę ſpectāt ad ſimulationem. ὑποκρισις eni gręce/latine eſt, Tum ſimulatio, Tum ꝓnuntiatio. Or vero ꝓnuntiatio vires habeat ingētes ad ꝑſuadendum. Cicero libro 3° rhetorices ad. C. Herēniū teſtat̄, aſſerens, ꝙ ſicut ſola ꝓnuntiatio ſine cęteris orationis partibus nihil confert ad ꝑſuadēdū, ita ſine ꝓnūtiatione cęterę partes minus valent. Sed qđ ſit ꝓnuntiatio, exponit idē Cicero libro veteris rhetoricę titulo 5° de partibus orōnis: cum dicit. Pronuntiatio eſt ex rerū, ⁊ verboꝝ dignitate, vocis, ⁊ corporis moderatio, per quę dat intelligere ꝓnūtiationē conſiſtere in duobus in voce, ⁊ in corpore, de qbus poſtea. proponit ergo nūc dicere de pronūtiatione, de qua nō omnia, quę dici poſſent, tāgit, ſed nō nulla. Et cum dixiſſet de ꝓnūtiatione nō eſſe explicatū a prioribus in orationibus, aſſignat cām, ⁊ dicit, nam ⁊ in tragędias, ⁊ in comędias tarde acceſſit ꝓnuntiatio ipſa, ⁊ anteq̄ in orationibus rhetores vterent̄. comędias gręce eſt ῥαψῳδίας, ⁊ legi pōt heroicū carmē. Sed quouis mō legat̄, ſignificauit ꝓnūtiationē prius in poematibus eſſe inuētam, poſtea ad orationes eſſe trāſlatam. ⁊ qm̄ ꝓnuntiatio prius eſt habita in poematibus, explicat in quibus poematib⁹ prius, ⁊ dicit, ꝓnūtiarūt enim ipſi poetę tragędias primū, ⁊ poſtea trāſtulerunt eam in comędias, demum in rhetoricas orationes.

De ꝓnuntiatione tit° 4°.

¶ Quare manifeſtum eſt id ēt in rhetorica ita eſſe quēadmodū in re poetica, qđ ⁊ alij quidem tractauerūt, ⁊ Glaucon Teius.

¶ Ex ijs, quę dixit, ꝯcludit, ꝓnūtiationē ꝑtinere ad orationē rhetoricā, ⁊ dicit. Quare manifeſtū eſt id etiam. ſ. ipſam ꝓnūtiationē in rhetorica ita eē, quemadmodū in re poetica, licet non vno eodēq; tempore: quod ⁊ alij quidē tractauerūt, ⁊ Glaucon Teius rhetor egregius.

¶ Eſt autē hęc in voce, quo pacto ipſa in ſingulis affectibus vtendum ſit, veluti quando magna, quando parua, quando mediocri. ⁊ accentibus quomodo, ſicut acuto, ⁊ graui, ⁊ mediocri, ⁊ numeris quibus in vno quoq;, tria enim ſunt, quę conſiderant, magnitudo, harmonia, ⁊ numerus.

¶ Exponit nūc Ariſt. in quibus cōſiſtit ꝓnūtiatio, ⁊ dicit. Eſt aūt hęc. ſ. ꝓnūtiatio in voce, quo pacto. ſ. in ſingulis affectib⁹ inducēdis in auditorib⁹ vtēdum ipſa ſit. orator eni alia voce vtit̄, cū mouet ad irā, alia autem cū mouet ad cōmiſerationem, ⁊ alijs ad alios. veluti qñ magna, qñ parua, qñ mediocri. ⁊ ſubaudi etiā ꝓnuntiatio eſt in tonis ideſt accentibus: τονος enim gręce latine accentus eſt. eſt ꝓnuntiatio in accentibus quomō ſubaudi vtendum ipſa eſt. ſicut acuto, aliqñ, ⁊ graui aliqñ, ⁊ mediocri aliqñ. et eſt ſubaudi ꝓnuntiatio ēt in numeris, quibus in vno quoq;. ſ. affectu vtendum ſit. non enim numeris vtimur eiſdē in oī affectu inducendo. ⁊ aſſignat cauſam, ⁊ dicit, tria enim ſunt, quę conſiderant oratores, ⁊ poetę. vz. magnitudo, quę attinet ad vocē, harmonia quę attinet ad accentum, ⁊ numerus. qui attinet ad ſyllabas, ⁊ ad pedes. Cicero, vt diximus

mus,addit corpus,nam pronuntiatio etiam conſiſtit in motibus,⁊ geſtibus corporis,de quibus fortaſſe poſtea dicemus,ſi opus erit.

¶ Præmia igitur ex certaminibus fere hi reportant.Et queadmoduz ibi magis ꝙ poetę poſſunt,qui pronuntiant,ita quoqꝫ in ciuilibus certaminibus,ꝓpter rerum publicarũ deprauationem.

¶ Ex ijs infert vnũ,⁊ ſimul oſtẽdit vim ꝓnũtiationis,⁊ quanta ſit,⁊ quantum valeat in orõnibus:⁊ dicit.[Pręmia igit̃,]quę grece ἆθλα /latine triũphos,[ex certaminibus].ſ.poeticis,quę fiunt in comędijs,⁊ tragędijs[fere hi].i.ꝓnuntiatores[reportãt.]laudãtur eni magis,ꝗ melius ꝓnũtiant,ꝙ qui poemata ſcribũt.Et ꝓpterea dicit.[Et queadmodum ibi].i.in poeticis certaminib⁹,[ꝗ pronũtiant poſſunt magis].ſ.mouere[ꝙ poetę,]ꝗ poemata ſcribunt:[ita quoqꝫ in ciuilibus certaminib⁹]quę fiũt in orõnibus rhetoricis ſubaudi magis ꝑſuadent ꝗ pronũtiant,quã qui dicunt:non ꝑ ſe,[ſꝫ ꝓpter deprauationem rerũ publicarũ].Si eni reſpublicę eſſent recte iſtitutę,pronũtiatores eſſent ꝓhibiti,quoniã ad nihil eſſent vtiles:quemadmodum apud Ariopagitas.

ipſa αὐτὸν ipſis

¶ Uerum de ipſa nonduz ars compoſita eſt, quoniaz ⁊ in dictionem ipſam tarde proceſſit,⁊ videtur oneroſum, ſi bñ ꝯſideraueris.

¶ Cum pauca dixiſſet de ꝓnuntiatione,q̃ſi ſe excuſans inqt.[Ueruz de ipſa].ſ.ꝓnũtiatione,vel de ipſis ꝓnuntiationibus,vel de ipſis,quę attinet ad ꝓnũtiationẽ[nõdum ars cõpoſita eſt,]ſed oratores vtũtur ipſa q̃ſi natura docente,⁊ aſſignat duas rõnes,⁊ affert p̃mam,⁊ dic̃.[Qm̃ ⁊ in dictionẽ ipſam tarde ꝓceſſit.]ideo nõduz de ea ars aſſignata eſt.Deinde affert 2ᵃᵐ:⁊ dicit.[Et videt̃ oneroſum.]atqꝫ ꝑdifficile aſſignare artem de ꝓnũtiatione,[ſi bene conſideraueris,]⁊ ꝗa difficile eſt tradere artem,nõdum compoſita eſt.

¶ Sed cuz ea res,quę circa rhetoricã eſt,oĩs ſit ad gloriam,non vt recte ſe habens, ſed vt neceſſaria eſt pertractanda.

¶ Cum Ariſt.demõſtraſſet ꝓnũtiationẽ attinere ad rhetoricam,nũc oſtendit quo mõ ad rhetoricã attineat,⁊ aſſerit de ꝓnuntiatione eẽ agẽdum in rhetorica,nõ ꝗdez tãꝙ de re,quę eſt eſſentialis rhetoribus,ſed ꝓpter prauitatem auditoris:dicit.[Sꝫ cũ ea res].ſ.ꝓnũtiatio,[quę circa rhetoricã eſt,oĩs ſit ad gloriã]eius oratoris,qui dicit.[Nõ eſt ꝑtractãda,vt recte ſe habẽs]hoc eſt tãꝙ res eſſentialis oratorib⁹,[ſed]eſt ꝑtractãda,[vt neceſſaria]ſcꝫ ꝓpter prauitatẽ auditoris.Si eniꝫ auditor eſſet recte ſe habens,non opus eſſet oratori pronuntiatione , quia ſua bonitate poſſet diſcernere ꝗd decernẽdũ in q̃õnib⁹.

¶ Qm̃ iuſtum eſt nihil plus in oratione q̃rere,ꝙ ne aut dolore , aut voluptate afficiat. (Par eni eſt rebus ipſis certare)fit,vt cetera pręter demonſtrationes ſuꝑuacanea ſint. Tamen nimium poſſunt(vt dictum eſt)ꝓpter auditorum prauitatem.

¶ Aſſignat rõnem eius qꝺ dixerat,aſſerẽs nihil plus eẽ eſſentiale orõni,ꝙ certare reb⁹ quare cętera oĩa p̃ter demõſtrationes ſunt ſuꝑflua.dicit.[Qm̃ iuſtum eſt nihil plus in oratione q̃rere,ꝙ ne aut dolore, aut voluptate afficiat].i.ꝑſuadeat,ſed reb⁹ ipſis,⁊ ꝑ argumẽta,q̃ ſunt per res ipſas,cuius rõnẽ affert:⁊ dicit.[Par enim eſt].ſ.oratori rebus ipſis certare.i.locis,⁊ ꝓpõnibus,quę ſunt ad rem,tũc cõcludit,[fit,vt cętera p̃ter demõſtratiões,]ideſt vt mouere ad affectũ,⁊ delectare ꝑ elocutionẽ,⁊ ꝓnũtiationẽ,q̃ ſunt p̃ter argumẽta accepta a reb⁹,[ſuperuacanea ſint,]⁊ nõ eſſentialia,tamẽ hęc ipſa[nimiũ poſſunt].ſ.ad ꝑſuadendũ(vt dictũ eſt)ꝓpter prauitatem auditoꝝ,]q̃re ꝑſuaſiones,q̃ ſunt p̃ter rẽ,ꝑmittunt̃ in reb⁹ publicis recte inſtitutis,nõ per ſe,ſed per accidens.ſ.ꝓpter prauitatem auditorum:quos oportet omni ratiõe,⁊ via,vt recte iudicent,afficere.

¶ Id igitur dictionis non nihil neceſſitatis in vniuerſa ipſa doctrina obtinet. Non eniꝫ parum refert ad ſignificandum ſic,aut ſic dicere.quãuis non tantum,omnia tamen hęc ad apparẽtiaꝫ,⁊ ad auditorẽ ſunt,quapꝑ nemo geometriaꝫ ſic docet,naꝫ cũ acceſſerit,idẽ faciet,quod pronuntiatio.

nam μὲν οὖν ꝗdẽ igitur

¶ Tũc cõcludit totũ,qꝺ diſputauit:⁊ dicit.[Id igitur dictionis].i.ꝓnũtiatio igit̃,quę eſt aliꝗd dictiõis,[non nihil neceſſitatis in vniuerſa doctrina].ſ.in tota arte rhetorice[obtinet,]cuius rõnẽ repetit:⁊ dicit.[Nõ eni parũ refert ad ſignificãdũ]h̃ eſt ad ꝑſuadendũ[ſic].ſ.cum ꝓnũtiatione,[aut ſic].ſ.ſine ꝓnuntiatione[dicere, ꝙuis nõ tm̃].i.ꝙuis non multũ,ſubdit tñ cauſaꝫ vtilitatis talium:⁊ dicit.[Oĩa tamẽ hęc ad apparentiã,⁊ ad auditorez ſunt,]⁊ nõ ad demõſtrandũ rẽ ipſam,cui⁹ ſignuꝫ affert:⁊ dicit.[Quapꝑ nemo geometriã,]vel aliã verã ſcientiã[ſic].ſ.cum ꝓnũtiatiõe[docet,nam cum acceſſerit]ſubaudi demõſtratio in geometria vel in alia ſcia,[idẽ faciet,qꝺ permutatio].i.idem faciet in demõſtrãdo cũ ꝓnũtiatione,⁊ ſine ꝓnũtiatione.Quo fit,vt lꝫ pronuntiatio ad perſuadendum ſit vtilis,tamen ad demõſtrãdum eſt omnino inutilis.

¶ Ceperunt autẽ parum de ipſa dicere ꝗdã, vt Thraſymachus in ipſis cõmiſeratiõib⁹. Et eſt i natura ꝓnuntiatiuuꝫ eẽ,⁊ inartificiale,⁊ eſt in dictione artificiale.quocirca qui id facere poſſunt rhetores,ijs quoqꝫ ſicut ⁊ ꝓnũtiantibus pręmia poſita ſunt. Quippe cũ orationes,quę ſcribuntur,magis poſſint ob dictionem,ꝙ ob ſententiam.

cõmiſeratio‐nibus ἐλέοις

ſententiam διάνοιαν intellectum argumentuꝫ rõcinationẽ.

¶ Cũ epilogaſſet quaſi oĩa,quę dixerat de ꝓnũtiatione, nũc eos narrat,qui p̃mo cęperũt de ꝓnũtiatiõe aliquid dicere,⁊ exponit illud parũ,qꝺ de ꝓnuntiatiõe dixerũt,⁊ dicit.[Cęperũt autẽ parũ de ipſa].ſ.ꝓnũtiatione[dicere ꝗdam,vt Thraſymachus in ipſis cõmiſerationib⁹,]non aũt in cęteris affectib⁹,deinde exponit illud parũ,qꝺ de ꝓnũtiatione dixerat:⁊ dicit.[Et ꝓnũtiatiuũ eſſe]eſt duplex alteꝝ[in natura ⁊ inartificiale,]oriunt̃ enim hoĩes nõnulli,qui aptã habẽt ꝓnũtiationẽ ad mouẽdũ ad aliquem affectũ,aliqui ꝟo ad alium,nec ob aliã cauſam,niſi ex ipſius naturę inſtituto.Alterũ ꝟo[eſt ⁊ in dictione artificiale,]naꝫ ex arte id agũt.hoc igit̃ eſt,qꝺ ex Thraſymacho accepit Ariſt.Qꝛ ꝟo ꝓnũtiatio ſit in dictione quid artificiale,monſtrat ex p̃miſſis:⁊ dicit.[Quocirca qui facere poſſunt rhetores,ijs quoqꝫ ſicut ⁊ ꝓnũtiantib⁹ p̃mia poſita ſunt,]cuius rationeꝫ affert,⁊ dicit.[Quippe cũ orõnes quę ſcribũtur magis poſſint].ſ.perſuadere[ob dictionẽ].i.ob elocutionẽ,[ꝙ ob ſniam].i.ꝙ ob enthymemata,⁊ argumẽta:verbũ eni ſniam grece

eſt διανοία, qđ ſonąt rõcinationẽ, ⁊ argumẽtũ. Or ſi orõnes ſcribũtur, ꝓpter elocutionez magis ꝙ̃ ꝓpter argumẽta ꝑſuadere, orõnes, quę ꝓferũtur, ꝓpter ꝓnuntiationẽ magis ꝙ̃ ꝓpter cętera ꝑſuadebũt, ⁊ ſic nõ eẽt orator pręmio dignus, niſi ex arte pronuntiaſſet. eſt igiẽ ꝓnuntiatio aliqua ex arte.

¶ Cęperunt igitur (ſicuti natura poſtulat) id primo poetę mouere. Nam ipſa noĩa imitationes ſunt. Siqdez ⁊ vox nobis eſt ad imitandum oĩum particularũ aptiſſima. Quapropter ⁊ artes conſtitutę ſunt, comicę, ⁊ ꝓnuntiatiuę, ⁊ alię.

rhapſodia ραψοδία ꝓnũtiatiue ἐποκριται hiſtrionões,

¶ Cum dixiſſet de ꝓnũtiatione, nũc quo mõ ĩuenta eſt, exponit: ⁊ dicit. [Cęperũt igiẽ (ſicuti natura poſtulat) id ṗmo poetę mouere] .i. imitari, ṗmi enĩ qui vſi ſunt imitationibus, in qbus cõſiſtit ꝓnũtiatio, poetę fuerunt: vt ⁊ nomẽ ipm̃ poeta indicat, cuius rõnez affert: ⁊ dič. [Nã ipſa noĩa,] in qbus tota poeſis verſaẽ. [imitatiões ſunt] cuius ſyllm̃ tangit: ⁊ dicit. [Siqdez ⁊ vox oĩum ꝑticularũ,] quę [nobis] inſunt, [ad imitandum aptiſſima eſt,] voce enĩ facilius imitamur ꝙ̃ inceſſu, qui fit ꝑ pedes, ꝙ̃ manibus, vel alijs ꝑtibus. Tũc addas, ſed noĩa ſunt voces, igiẽ noĩbus facilius ꝙ̃ ꝑ cętera imitamur. Sed cum vniuerſa poetica verſeẽ in noĩbus. fit, vt poetica ṗmo inter artes vſa ſit imitationib⁹, in qbus cõſiſtit ꝓnũtiatio. ideo cõcludit: [quapꝑ ⁊ artes conſtitutę ſunt] ṗmo ante rhetoricam, [comicę, ⁊ ꝓnuntiatiuę, ⁊ alię,] in quib⁹ pronuntiatio, ⁊ imitatio locum habent: ⁊ prius ꝙ̃ in rhetoricis oratores vſi fuerint.

De dictione. ¶ Qm̃ autez poetę res friuolas dicentes ꝑꝑ dictionẽ videbãtur gloriaz hanc cõſequi, iccirco poetica primo ſuſcepta eſt dictio, q̃lis eſt Gorgię, ⁊ ad p̃ſens vſq̧ multi minus docti hos optime dicere arbitranẽ. Sed id ita non eſt, quoniam alia orationis, alia poeſis dictio eſt.

qm̃ δὲ

¶ Cum dixiſſet de ꝓnũtiatione, nũc trãſit ad dicẽdũ de dictione: de qua ꝓpoſuit dicere, ⁊ ṗmo declarat nõ eſſe eãdem dictionẽ, quę ſpectat ad poetas, ⁊ quę ſpectat ad oratores. ⁊ ṗmo narrat opinionẽ eoꝝ, qui nullam inter hꝯ dictiones fecerũt dr̃iam: ⁊ dicit. [Qm̃ autẽ poetę res friuolas dicẽtes, ꝓpter dictionẽ videbanẽ gloriã hãc:] ſcʒ quã dximus, [cõſequi, iccirco] apud rhetores ſubaudi [poetica ṗmo ſuſcepta eſt dictio, qualis eſt] dictio [Gorgię,] ſcʒ qua ip̃e vtebaẽ in dicẽdo. Deinde exponit eos, qui vſq̧ ad ſua tẽpora ſectati ſunt hãc opionẽ: ⁊ dicit. [Et ad p̃ſens vſq̧ multi minus docti hos optime dicere arbitranẽ.] Deinde incipit refutare hãc opinionẽ, ⁊ ṗmo ꝓponit errorẽ eoꝝ, ⁊ dicit. [Sʒ id ita nõ eſt, qm̃ alia orõnis, alia poeſis dictio eſt,] eſt igiẽ error ꝙ nõ ſit dictio rhetorica eadẽ cum dictione poetica. Nã vt videbiẽ poetę ꝓpter dictionẽ q̃runt magis oblectare, atq̧ auribus placere, oratores ꝟo ꝑꝑ grauitatẽ rei q̃rũt ꝑſuadere. Non ergo eadem dictio eſt eorũdam.

¶ Oſtẽdit autẽ iſtud, id qđ inde euenit. Naz nec ipſi, qui tragędias faciũt, illo mõ ampli⁹ vtũtur, ſed ſicut ⁊ ex tetrametris ad iãbicuz trãſgreſſi ſunt, (qm̃ alioꝝ metrorũ oĩum id orationi ſimillimũ eſt,) ſic q̃cũq̧ nominum p̃ter conſuetudinẽ ſunt, ea neglexerũt, ⁊ qb⁹ priſci ornabant, ⁊ in p̃ſentia etiã, qui exametra cõponunt, p̃termiſerunt. Quã obrez riſu dignum eſt eos imitari, qui non amplius illo modo vtuntur.

¶ Nunc demõſtrat illud eẽ errorem, nam cũ ꝓpoſuiſſet errorẽ, rectũ eſt demõſtrare cauſaz, q̃re errauerũt: ⁊ dič. [Oſtẽdit autẽ iſtud] .ſ. eſſe errorem [id, qđ] inter poetas [inde euenit,] qđ ꝟo euenerit, exponit: ⁊ dicit. [Nã nec ipſi] poetę, [qui tragędias faciũt, illo modo] .ſ. dictionis [amplius vtũtur,] quo vtebãtur prius: ſed trãſierũt de altera dictione in alterã. Et ꝓpterea inqt. [Sʒ ſicut ⁊ ex tetrametris] carminib⁹ [ad iãbicuz trãſgreſſi ſunt,] ⁊ interponit cauſam: ⁊ dicit. [qm̃ aliorum metroꝝ oĩum id orationi] rhetoricę [ſimillimuz eſt]. Eſt enĩ carmẽ iãbicuz valde ſimile ſolutę orõni, qua vtũtur rhetores, [ſic] (vt inqt), [q̃cũq̧ nominũ p̃ter cõſuetudinẽ ſunt] .ſ. p̃ſentem, [ea neglexerũt, ⁊ qbus] .ſ. noĩbus [priſci ornabant] ſuas tragędias, [⁊ in p̃ñtia etiã, qui exametra cõponũt, p̃termiſerũt:] ſunt igiẽ poetę mutabiles tã in dictionib⁹ ꝙ̃ in noĩbus, vt ex hiſce demõſtrauit, ꝓpterea cõcludit. [quã obrẽ riſu dignuz eſt eos imitari, qui nõ amplius illo mõ] dicendi [vtunẽ,] per quę pʒ non eſſe eandez rhetoricam, ⁊ poeticam dictionem.

¶ Quare perſpicuuz eſt nõ omnia, quę de dictione dici poſſunt examinanda eſſe a nobis, ſed q̃cũq̧ de ea. qua dicimus. De ila ꝟo dictum eſt in ijs, quę de arte poetica tractauimus, ibi itaq̧ perſpiciatur.

De elocutione laudabili

¶ Tũc cõcludit qđ dicẽdum de dictione, ⁊ qđ nõ: ⁊ dič. [Quare perſpicuuz eſt, nõ oĩa eſſe examinãda a nobis, quę de dictione dici poſſunt, ſed q̃cũq̧] dici poſſunt [de ea] dictione, [qua dicimus] in cauſis rhetoricis. [de illa ꝟo] .ſ. dictione poetica [dictũ eſt in ijs, quę de arte poetica tractauimus, ibi itaq̧ perſpiciaẽ.] eſt igiẽ intẽtio dicere de dictione rhetorica, quę (vt diximus) alia eſt a dictione poetica. ¶ Circa ea ꝟo, quę Ariſt. dixit de ꝓnuntiatione, cõſiderandũ de ꝓnũtiatione Ariſt. nullã oĩno tradidiſſe artẽ, paucaq̧ valde dixiſſe, qm̃ nõ inuenit aliquid a priorib⁹ de ea eẽ dictũ, niſi a Thraſymacho, q ſolum docuit ꝓnũtiationez in cõmiſerationib⁹. Ariſt. ꝟo de ꝓnuntiatiõe dicit ṗmo ꝓnũtiationẽ ṗmitus receptaz eſſe in poematibus, ⁊ a poematib⁹ tranſlatam eẽ in rhetoricã. Scđo ait tria eẽ cõſideranda in ꝓnũtiatione, magnitudinẽ quę attinet ad vocem. harmoniã, quę attinet ad accẽtum, ⁊ numerũ qui attinet ad ſcantionẽ: quę oĩa, ſi recte cõſideraueris, in voce hñtur ſolum. Quãti ꝟo ꝓnuntiatio facienda ſit. Ariſt. demõſtrauit ex ṗmijs, quę ꝯferũtur ꝓnũtiantibus, ⁊ Demoſthenes declarauit, qui interrogatus qđ in toto opere dicẽdi. ṗmum eẽt ꝓnũtiationi palmã dedit. Iterũ ac tertio interrogatus, ꝓnũtiatio reſpõdit. idez adhuc vlterius reſpõſurus, ſi quęri deſitum nõ fuiſſet, ex quo nõ p̃cipuam, ſed ſolaz indicaſſe videẽ. Ariſt. itaq̧ ꝓbauit ꝓnũtiationem eſſe magni momenti, ſed artem ꝓnũtiandi nullã oĩno abſtulit, dixitq̧ ſolum in voce cõſiſtere. Sed vnde ꝓnũtiatio dicaẽ, quę gręce diciẽ hypocriſis, qdam: vt Quintilianus ſcribit libro 11°. aſſeruerũt ꝓnũtiationẽ actionez dici. Sed (vt inqnit) ꝓnũtiatio a voce, actio a geſtu videẽ accipi. Cicero actionẽ interduz quaſi ſermonẽ, interdũ eloquẽtiam quãdam corporis vocat. Et ꝓpterea aſſerit eam cõſiſtere in voce, ⁊ corpore, hoc eſt in vultu ⁊ geſtu, quę attinẽt ad corpus, in magnitudine, accẽtu, ⁊ numero, quę ꝑtinẽt

De ꝓnũtiatione hypocriſi.

De mediocri ...

Titulo de ꝓnũtiatione.

ad vocē. Naz pro qualitate negotij mō remiſſa, mō intenſa vox facienda eſt, vt rem triſtez, triſti, lętam lęto recitemus: ⁊ cū crimina exageramus, iracūdo, ac turbato vultu agamus. Nam (vt Horatius inqt) Triſtia moue ⁊ reliqua: ita vt alio geſtu, qui ad motum ſpectat mēbroꝝ capitis, manuū, pedū, leuem ⁊ ſedatā orationē efferamus, alio minacem, ⁊ ꝑturbatā concitatori. ſ. cū venuſtate, vt materię cōgruant geſtibus ⁊ ꝟbis. Dico cū venuſtate, ⁊ moderatione, vt ab hiſtrionibus differāt oratores, naz hiſtriones etiā actione vtūtur, ſed citra venuſtatē: quod vitium in hortēſio notatuz fuit. Sz lz hęc, quę Cicero, ⁊ Quintilianus dixerūt, nō ſint temere dicta, tamē ꝑ hęc non habet̄ ars ꝓnūtiandi ꝑfecta. Pręterea corpus non videt̄ ad ꝓnuntiationē attinere, qm̄ ꝓnuntiatio a voce deducta eſt, attinēt eni mot⁹ corporis ad ea, quę ſunt dicta 2° libro, cū dixiſſet de ijs, quę dicūtur p̄oculis, ⁊ alibi. Et ꝓpterea Ariſt. in tribus cōſiſtere dixit, in magnitudine, accentu, ⁊ numero, quę oia ſunt in voce. Hęc de ꝓnūtiatione. Poſtea Ariſt. cępit dicere de dictiōe, non qdem quacūq3, qm̄ nec de philoſophica, quę humilis eſt, neqz de excelſa, quę eſt poetica, ⁊ variabilis ſm̄ tempora. Sed de rhetorica: quę inter has eſt media, aurib⁹ audientium accommodata.

De o͞rone dilucida.

Et dictionis virtus diluciditate definiatur, qd̄ ita eſſe illud ſigni eſt, qm̄, niſi oratio ſignificauerit, opus ſuum non efficiet.

Cum ꝓpoſuiſſet eē dicendū de dictione, nūc exeqtur: ⁊ p̄mo de virtute dictionis, ⁊ dicit. [Et dictionis] i. orationis rhetoricę [virtus diluciditate definiatur,] ita vt o͞ro rhetorica nulla ſit habēda, quę non ſit ꝑſpicua, atq3 dilucida, qd̄ ꝓbat: ⁊ dicit. [Qd̄ ita eſſe, illud ſigni eſt, quoniaz niſi oratio] rhetorica audiētib⁹ [ſignificauerit] ſ. in aperto ea, quę cōtinent̄ in ipſa, [opus ſuuz] i. finē ſuuz, qui eſt ꝑſuaſio, [nō efficiet,] ⁊ ſic erit fruſtra. igit̄ op3 vt ſit dilucida, ac ꝑſpicua, aptaq3 intelligi ab audientibus. Quā rem Quintilianus etiā aſſerit libro 8°. titulo de ꝑſpicuitate his ꝟbis. ego ocioſum ſermonē dixeriz, quez auditor ſuo ingenio nō intelligit. Propter hęc p3 error eoꝝ, qui apud oēs vtūtur Ciceronianis o͞ronibus. Hoc eniz eſſet benefactuz, ſi qui audiunt, omnes eſſent Cicerones, vel Salluſtij.

De mediocritate,

Nec quoq3 ꝙ ſit humidis, neq3 ſupra dignitatez, ſed accōmodata. Poetica eni fortaſſe nō humidis, ſed o͞roni ꝯueniēs nō eſt.

Cum expoſuiſſet p̄mā rhetoricę o͞ronis q̄litatez, dixiſſetq3 eam debere eſſe dilucidam, nūc de illius mediocritate, quę eſt 2ª rhetoricę oratiōis qualitas: dicit. [Neq3 quoq3] definiatur ſubaudi dictio rhetorica. [ꝙ ſit humilis,] hoc eſt deiecta ex noibus, ac verbis maternis, ꝟnaculiſq3, ac nimis triuialibus, q̄lis eſt oratio philoſophica. [neq3] ſubaudi definiat̄ ꝙ ſit [ſupra dignitatez] ſ. rerum populariū, de qbus diſquirit rhetor, hoc eſt ex verbis nimis ampuloſis, excelſiſq3, ex qbus fit oratio poetica. [ſed] ſubaudi definiat̄ ꝙ ſit media inter haſce, atq3 [accōmodata] Tuz rebus popularibus, circa quas ꝟſat̄ rhetor, Tuz aurib⁹ audiētiū, apud quos orator cām dic̄. Sed dices cū poetica oratio nō ſit humilis, videt̄ eē cōueniēs rhetoricę o͞roni, q̄ſi reſpōdēs inqt. [Poetica eni fortaſſe nō humilis] eſt, [ſed o͞roni] ſ. rhetoricę [ꝯueniens non eſt] qm̄ (vt dixit) rhetorica o͞ro verſat̄ circa res populares, ſupra quaꝝ dignitatez eſt poetica dictio. Et dixit fortaſſe, qm̄ non ois poetica eſt excelſa, ſed ſolum heroica, vel tragica. Comica eni nō multum diſcrepat a dictione rhetorica. ergo dictio rhetorica eſt media iter deiectā, quę philoſophica eſt, ⁊ excelſaz, quę eſt poetica. De hᷓ mediocritate multa diximus in rhetoricis ludicris. Ideo eo loco ꝑſpiciant̄, nolo te ignorare Ciceronē in libro 4° nouę rhetoricę/titulo 2° ōdiſſe oratorię orationi oēs dicēdi figuras, grauez, mediocrem, ⁊ attenuatā, verū has tres figuras nō intellexit, niſi quę intra latitudinē mediam inter poeticam, ⁊ rhetoricam.

De noibus e ꝟbis ex qb⁹ fit dictio dilucida.

Dilucidā aūt reddunt orationē quę ꝓpria ſunt, ſiue noia, ſiue verba. Nō humilē autez, ſed ornataz reliqua nomina, de quibus in arte poetica dictum eſt.

Cum dixiſſet duas o͞ronis rhetoricę q̄litates, nunc de noibus, ⁊ ꝟbis, dictionē rhetoricā reddūt dilucidā diſquirit, ⁊ p̄mo de ꝓprijs, ſiue noibus, ſiue verbis: ⁊ dicit. [Dilucidā autē reddūt o͞ronez] ſ. rhetoricā, [quę ꝓpria ſunt, ſiue noia, ſiue ꝟba.] ⁊ non, quę ſunt inuſitata apud eos, qui o͞rones audiunt. Qui eni vellet in cauſis popularibus Apuleianis, Plautinis, aut Plinianis ꝟbis vti in orationib⁹, derideret̄. Leguleī eni noſtroꝝ tēporum verbis vtunt̄ fere vernaculis, nō aūt Ciceronianis: quę vt Tacitus refert, tēpore Ciceronis humilia erant. Noſtris ꝟo tēporibus excelſa. De re hac Cicero in libro nouę rhetoricę idē aſſerit de narratione dilucida. [non humilez autē] dictionē [ſed ornatā] hoc eſt excelſaz reddūt [reliqua noia,] quę. v3. nō ſunt valde vſitata, [de qb⁹ in arte poetica dictū eſt.] Poetę eni vtūtur noibus, ac verbis excelſis, q̄ ſunt p̄ter cōem vſuz. Qua rōne fit, vt oratoria o͞ro ex ijs, ſiue noibus, ſiue ꝟbis cōſtare d3, q̄ ſunt vſitata apud eos, apd̄ quos o͞rones dicunt̄. Aliogn oratio eēt obſcura eis, ⁊ ita non ꝑſuaderet, cū nō intelligeret̄. Quintilianus ꝟo ꝓpria noia vel ꝟba. i. ꝓpria vocabula. libro p̄mo. cap̄. de grāmatica oſtēdit his ꝟbis. propria ſunt ꝟba. i. vocabula, cum id ſignificant: in qd̄ p̄ denoiata ſunt, vbi ēt inqt vſitatis tuti⁹ eē vtendum.

grauiorem σεμνότερον mirabiliorē ꝙ aduenas ξένους peregrinos extraneos inuſitatos.

Per inuſitata eni dicere apparere facit grauiorem o͞ronez. Sicuti eni aduenas, ⁊ ad ciues, hoies idem ⁊ ad dictionē ſuſtinent, quo circa inuſitatiorem dictionem opus eſt efficere. Eſt eniz omniuz admirabilis, mirabile autem iucundum.

Cū dixiſſet attinere ad poetas vti noibus ⁊ ꝟbis, quę ſunt p̄ter cōem vſum, h ꝓbat: ⁊ dicit. [Per inſueta enim dicere apparere facit grauiorē] ⁊ admirabiliorē o͞ronē. hoc autē ꝓbat per ſile: ⁊ dicit. [Sicuti eni hoies] ad aduenas, ſiue extraneos, vel peregrinos, vel iſuetos, [⁊ ad ciues] ſe habēt. ſup. [idē ⁊ ad dictionē ſuſtinent] i. eodē modo ſe hn̄t ad dictionē. mō extranei: ꝓpterea qa ſunt nobis inuſitati, ſunt nobis admirabiles, ⁊ venerabiles, ciues ꝟo, qa ſunt nobis vſitati, ſunt nobis cōtentibiles. igit̄ dictiones nobis vſitatę non ſunt nobis admirabiles, ſed nobis admirabiles, atq3 graues ſunt inuſitatę. ꝓpterea cōcludit [quo circa] ſubaudi in poeticis [opus ē efficere inuſitatiorē dictionē,] vt poemata videant̄ admirabilia: atq3 grauia. Tūc ſubdit q̄ſi minorem, ⁊ dicit. [Eſt eni] dictio per noia extranea [oiuz admirabilis. mirabile autē iucūduz.] igit̄ oratio poetica d3 eſſe ex vocabulis inuſitatis. vn̄ ſyll'us eſt, iucūdum ⁊ delectabile eſt poeticū, eteni poetę ⁊ prodeſſe volūt, ⁊ delectare. oratio quę fit ex vocabulis inuſitatis, eſt iucūda ⁊ d̄lectabilis. igit̄ poetica. Minor ꝓbata eſt, qa mirabile oē delectabile. o͞ro q̄ cōſtat ex vocabulis inuſitatis, eſt admirabi-

lis.igit̃ delectabilis.poetica igit̃.¶ Quo vo ad vba attinet, verbũ illud p inſueta dicere grçce eſt, ἐξαλλάξαι, ſed in qbuſdam codicibus legit̃ ἐξαλαπάξαι.i.depopulari, ἐξαλαπάξω eniz eſt, tuz diripio, tuz euacuo, vl̃ depopulor, ſumpta trãſlatione a lapatho.i.rumice qlui ſubductiua. Alludit autez ad Achillis orationẽ ad Agamenonẽ p̃ma Iliad. Quç vo ſint inuſitata vocabula, Cicero ꝛ Quintilianus ea eẽ tradũt, quç aut quõdã fuerũt in vſu, poſt exoluerunt, vt fuſius valeſius, pfurius Ualerius, aut q̃ vocabula ſunt alienigena, vt gaça canthus. Uerũ (vt puto) Ariſt. per inuſitata vocabula ea intelligit, quç ſunt nõ p̃ter linguam, in qua poetica oõ conſtituit̃, ſed p̃ter cõem vſum, hoc eſt excelſa, atq; ampulloſa. Hçc eni vocabula poeticis cõueniunt, qa oõnem faciunt admirabilez, nõ autẽ rhetoricis, quç debẽt eẽ dilucidç, ꝛ accõmodatç, Tuz materiç populari, Tuz aurib9 audientiũ. Qui eni in iudicijs vteret̃ vocabulis inuſitatis auribus iudicũ, videret̃ delirare. In poeticis vo orationibus q̃rũtur vocabula altiſona, quç ſunt p̃ter cõem vſum. Ideo q rhitimis vulgaribus ſtudẽt, elaborãt loq etruſcis vocabulis, ꝛ alienigenis, modo non ſint pręter linguam: vt videantur, Tum venerabilia, Tuz admirabilia carmina.

¶ In metris igit̃ multa id faciũt. conuenitq; ibi. Nam ꝛ res, ꝛ illi, de qbus oratio eſt, excellentiores habẽtur. In orationibus vo ſolutis, cum materia minor ſit, multo paucioribus vtendum.

ſolutis
ψιλοῖς
nudis.
materia
ὑποθέσις
cauſa
hypotheſis,

¶ Ex ijs quç dixit, cõcludit ppoſituz: ꝛ dicit. [In metris igitur] .i. in poeticis oõnibus [multa] .ſ. vocabula inſueta ſunt, quç [faciũt id] .i. admirationẽ, [cõuenitq; ibi] .i. in poematibus facere admirationẽ, qm̃ ꝛ pdeſſe volũt, ꝛ delectare poetç ppter admirationẽ, quç in poematib9 cernitur. Et repetit cãm. ꝛ dicit. [Naz res] .ſ. de qbus dicunt poetç, [ꝛ illi] .i. perſonç, [de qbus oratio eſt, excellentiores ſunt,] vt in tragicis, ꝛ heroicis pſpicuũ eſt [. In oõnibus vo ſolutis,] quç rhetoricç ſunt, [cũ mã minor ſit,] quoniã popularis, vocabulis ampulloſis, ꝛ excelſis [multo paucioribus,] ꝛ raro, vel fortaſſe nũq; [vtenduz.] Rhetorica eni oratio nõ admirationẽ, vel grauitatẽ efficere debet, ſed perſuaſionem, quç potius inuſitatis, q; in peregrinis vocabulis relucet.

¶ Qua rõne fit, vt ſi ꝛ ibi ſeruus vel valde iuuenis cõptior fiat, idecẽti9 ſit q; de puis. Sz in ijs etiã iminutio ꝛ auctio eſt decens.

¶ Obſcurus ſermo eſt hic Ariſ. eũq; Egidius intellexit, ꝙ Ariſt. voluerit dicere in poeticis res deſcribi poſſe, citra, ꝛ vltra ſuum ſtatũ. In rhetoricis vo non niſi medio mõ, vt cõuenit. Nam cũ oratio rhetorica ſit nuda reſpectu poeticç, ſi in ea ſeruus deſcriberet̃ valde comptus, aut valde iuuenis, aut valde paruus, indecẽs eẽt, qm̃ de valde paruis, neq; ſubaudi de valde elegantibus dz eſſe ſeruus. Sz put decet de medijs. In poeticis vo ſuſtinet̃ rem deſcribi citra ꝛ vltra, ſupra ꝛ infra ſuũ ſtatũ, qm̃ in poematibus nõ q̃ritur perſuaſibile, ſz delectabile. Melius aũt dõm Ariſto. velle, ꝙ ſicuti indecorus ſeruus ſit, aut adoleſcens, qui ornatiora diceret, ita indecora rhetorica oratio eẽt, quç inuſitatioribus vocabulis cõſtiterit q; ſuç naturç cõueniat. Eſt eni oratio rhetorica ſicuti ſerua reſpectu poeticç, dicit. [Qua rõne fit, vt ſi ꝛ ibi] .ſ. in oõnibus rhetoricis [ſeruus, vl̃ valde iuuenis cõptior fiat] .i. ornatius loquens introducat̃, [idecẽtius] ſit, [q;] ſubaudi ſi [de paruis] introducant̃ loqui. Naz ſeruis, ꝛ iuuenibus cõuenit loqui de paruis. Sed dices in oõnibus rhetoricis extenuamus, ꝛ amplificamus, igit̃ debemus vti vocabulis ampulloſis in amplificationibus, ꝛ humilibus, in extenuationib9, q̃ſi rñdens. [ſed in ijs ẽt] ſcz rhetoricis oõnib9. inqt. [Imminutio] .i. extenuatio, [ꝛ auctio] .i. amplificatio [decens eſt,] nõ tñ per vocabula ampulloſa, vel humilia, ſz p ſua loca, q̃ cõueniũt amplificationi, ꝛ extenuationi, de qb9 p̃ ꝛ 2° lib° ſatis.

¶ Quapp facientes latere opz, ne ficte dicere videant̃. Sed inate. Hoc eni pſuaſiuũ. Illõ aũt cõtrarium. Naz tãq; inſidiantia vituperantur, quemadmodum ꝛ vina miſta.

¶ Cũ declaraſſet oõnez rhetoricã non eẽ ꝯſtituendã ex vocabulis inuſitatis, nũc ꝙ nõ ſit conſtituenda ex fictis oſtendit: ꝛ dicit. [Quapp facientes] .ſ. dictiones rhetoricas [latere opz,] imo euitare opz ficta vocabula, [ne ficte dicere videant̃, ſed inate,] cuius rõnez affert, ꝛ dicit. [Hoc enim] .ſ. dicere per inata vocabula [perſuaſiuum eſt,] ꝛ oõnẽ facit veriſimilẽ. [Illud autez] .ſ. dicere p ficta vocabula, [eſt ꝯ̃rium:] qa diſſuaſiuũ. Qd̃ per ſilẽ declarat: ꝛ dicit. [Naz] vocabula ficta, ꝛ oõnes quç cõſtãt ex fictis vocabulis [tãq; inſidiãtia,] ꝛ fraudulẽta [vituperant̃ queãdmodũ ꝛ vina miſta,] doloſa exiſtimant̃. ꝛ ſic qui per hçc vocabula dicit, nõ facit fidem. aſſimilat̃ eni inſidiatori, vinoq; fraudulẽto. Sed qd̃ per vocabula ficta intelligẽdũ ſit. Quintilianus libro p̊. titu. de grãmatica, dicit ficta verba, ac vocabula nõ eſſe ea, q̃ alienigena dicũtur, vt ſunt Romanis grçca, ꝛ grçcis Romana: qa tũc ficta ꝛ inuſitata eſſent eadez, ſed ficta ſunt aut trãſlata, aut noua, aut trãſmutata, ꝛ impropriata a ſuo ſignificato, vt ciuitas grauida, ꝛ herba cana, quãdo pruina obtegit̃. Hçc eni ꝓprie vocabula fictitia ſunt, q̃ ideo fictitia dicũtur, qm̃ nõ ſunt dicenti inata, ſed de nouo ficta. Ariſt. vo fictitiũ diſtinguit cõtra inatum, vt ſint vocabula ficta quçcũq; non ſunt nobis innata, vt textu pximo melius patebit.

¶ Qd̃ ꝛ Theodori vox ad eam, quç cçterorũ hyſtrionuz eſt, ſuſtinet. Illa eni eius ipſius, qui dicit, eſſe videt̃, hç autez alienç. Latet autẽ facile ſiqs ex conſueta lingua eligens componat: quod Euripides facit, ꝛ primus monſtrauit.

¶ Nunc q̃ſi per exẽpla id quod dixerat, oſtẽdit: ꝛ dicit. [Quod] .ſ. dicere p vocabula inata, [ꝛ Theodori vox.] ideſt ſtilus [ad eã] vocez .i. ſtilum, [quç cçteroꝝ hyſtrionum eſt] .i. quç eſt cçteroꝝ pnuntiatoruz, [ſuſtinet.] Qd̃ exponit dicens. [Illa eni] .ſ. Theodori vox [eius ipſi9, qui dicit, eẽ videt̃. Hç autẽ] voces cçteroꝝ hyſtrionum [alienç] ſunt. per quç pz Ariſt. intellexiſſe per vba innata, q̃ nobiſcũ ex patria, vel gente naſcunt̃, vt Romanis Romana, ꝛ grçcis grçca. Quare cũ ficta dicant̃, quç nõ ſunt inata apud Ari. ficta erũt Romanis vocabula grçca, ꝛ grçcis Romanis. Orationes igit̃ rhetoricç conſtare debẽt ex vocabulis, q̃ ſunt linguç dicentis ꝓpria. Sic enim oratio videbit̃ ex iprouiſo exorta, ꝛ nõ ex ſtudio ſimulata: nã ſi ſimulata iudicaret̃ ab audiẽtibus, potius in fraudẽ, q; in perſuaſionẽ cenſeret̃. Cuz vo dicebatur tũc ficta ꝛ inuſitata eſſe eadẽ. Hoc non putarẽ abſurdũ alia atq; alia rõne. Ficta eni quatenus nõ cõueniunt linguç ꝓpriç dicentis, poſſunt dici inuſitata, ficta autem dicũtur, quatenus per eã fictaz, ꝛ nõ ꝓpriã orationez facimus. Deinde ponit vtilitatẽ eoꝝ, qui per vocabula pro-

ꝓpria loquunť:⁊ dicit.[Latet autē facile,ſiqs ex conſueta lingua eligens].i.vocabula[cōponat].ſ.oratiōes, naꝫ ſic videbitur in ſua puritate loqui abſqꝫ inſidijs,[quod Euripides facit,⁊ primus monſtrauit].

¶Cum itaqꝫ noīa ⁊ ꝟba ſint,ex qbus oratio conſtat,ſintqꝫ noīum genera tot,quot in arte poetica cōſiderata ſunt,eoꝝ qdeꝫ in linguis, noīb⁹ quoqꝫ duplis vtēduꝫ,⁊ ꝑraro fictitijs, paucisqꝫ in locis. Sed vbi,dicemus poſtea. Cauſa ꝟo dicta eſt.ad maius eni ꝙ deceat, extollūt.ꝓpria ꝟo ⁊ congrua ſunt.

¶Nunc ꝯcludit qbus noībus ſit vtēduꝫ in orōnib⁹ rhetoricis,⁊ vult in orōnibus rhetoricis nobis eē vtēduꝫ ꝑ maiore parte noībus ꝓprijs,⁊ verbis proprijs,per raro ⁊ in paucis locis noībus ⁊ verbis fictitijs:⁊ dicit.[Cum itaqꝫ noīa,⁊ verba ſint,ex qbus oratio].ſ.rhetorica [cōſtat,ſintqꝫ noīum genera tot,quot in arte poetica cōſiderata ſunt,]qm̄ ſunt ꝓpria,ficta,innata,inuſitata,ęquiuoca,ſynonyma,⁊ alia in poetica enumerata,[eoꝝ qdem] noīum.ſ.⁊ verboꝝ,quę in poetica ſunt numerata,[in linguis].i.in orationibus,quę fiūt ſm̄ diuerſas liguas,[nominibus quoqꝫ duplis].ſ.ꝓprijs,⁊ fictitijs[vtēdū,]non tn̄ eodē modo,ſed[⁊ ꝑ raro,paucisqꝫ in locis]vtēdū[fictitijs,ſed vbi,]⁊ quādo fictitijs vtēdum,[dicemus poſtea,cauſa ꝟo]quare nō ſit vtēduꝫ fictitijs,niſi raro,[dicta eſt,]quā explicat:⁊ dicit.[Ad maius eni ꝙ deceat,] atqꝫ populari materię cōgruat,[extollūt]orationē rhetoricā,nam reddūt orōneꝫ excelſam,q̄lis eſt poetica. ꝓpria ꝟo].ſ.noīa ⁊ verba[⁊ cōgrua ſunt,]⁊ apud frequētem vſuꝫ ꝯueniētia.¶Ex ijs pꝫ error eoꝝ,qui hodie dicūt. Nam dicētes ad populū imperituꝫ,⁊ ad iudices,pene rudes volūt vti Ciceronianis orōnibus,ꝟbis quoqꝫ Apuleianis/Plautinis,⁊ alijs ꝑter cōem vſum. Cū eniꝫ intēdant ꝑſuadere,⁊ eoꝝ,qui nō intelligūt,nulla ſit perſuaſio,qui ſic dicūt,nō obtinēt finē ſuū,⁊ ita fruſtra dicunt,qm̄ dicentes per nō intelligibilia,nō poterūt ꝑſuadere,ob hāc cām puto benefaciū eē a cōtionatoribus,q hodie ꝑdicatores dicūtur,vt dicāt vulgari ipſa ligua:ſic eni obtinere poterūt opus ſuū:qꝺ eſt perſuaſio.Deteri⁹ etiā faciunt,q ſunt Romani,⁊ in dicēdo vtuntur gręca ipſa lingua,vel alia,quę nō eſt ſibi ꝓpria. Naꝫ ſic plane iudicabūtur ab audientibus inſidiatores,qm̄ ꝑ ficta vocabula videnť loqui,⁊ non in ſua puritate. Fictū eni dixit Ariſt.oē vocabulū,qꝺ non eſt ꝓpriū,ſiue inatum,ſiue eni ſit nouuꝫ,ſiue alienigenū,⁊ inuſitatū,ſiue tranſlatum,omne tale Ariſt.vocat fictū:cuius ꝯriuꝫ eſt inatuꝫ, ⁊ ꝓpriuꝫ dicenti,⁊ audiēti.¶Sꝫ dubitaueris ſit orator Romanus,auditores ꝟo gręci,vel galli,quęriť qua lingua orator vti debeať.Iā ſol'o ex vſu ꝑſpicua eſt:debet eni vti gręca,nā orator perſuadere intēdit,ꝑſuadere autem nō pōt,niſi intelligať oratio,q̄re ſi audiētes fuerint gręci,nec Romanā linguā intellexerint,gręca orōne ad eos eſt vtēdū:⁊ ijs vocabulis in orōne gręcis,q̄ ſunt audientibus ꝓpria,ac inata.Sic eni dicēs videbiť ſeruare ſuam puritatem,⁊ non decipere. Hoc ſeruauit Cicero, qui cum dixiſſet apud gręcos,oratione functus eſt gręca,⁊ non Romana.

Error eoꝝ q hodie dicūt.

¶Et metaphorę ſolę vtiles ſunt ad ſolutarū orationum dictionem.

¶Uerba hęc legi pn̄t copulatim cū pximis verbis,hoc pacto,[ꝓprium autē,⁊ congruuꝫ,⁊ metaphora ſolę vtiles ſunt ad ſolutarū orōnuꝫ dictionem:]⁊ tūc cum abiecíſſet a rhetoricis orationibus noīa fictitia,nūc explicat noīa quę cōueniūt:⁊ dicit.[Propriū autē].ſ.vocabulū, [⁊ congruū].i.inatum[⁊ metaphora].i.⁊ tranſlatio,ſiue trāſlatitiuꝫ vocabuluꝫ[ſolę vtiles ſunt ad ſolutaꝝ orōnum dictioneꝫ,]⁊ ſic excludit fictitia vocabula ab orōnibus rhetoricis.In qbuſdā ꝟo gręcis codicib⁹ legitur μεταφοραι in numero plurali,⁊ tūc legaņť verba abiunctim h̄ pacto,[⁊ metaphorę ſolę].ſ.de vocabulis extraneis[vtiles ſunt ad ſolutarū orationū dictionē:]⁊ ſic legať in veteribus trāſlationibus.Sꝫ quo mō,⁊ quādo tranſlatitia conueniant,poſtea diſſerendum.

¶Signuꝫ auteꝫ,qm̄ his ſolis omnes vtunť. Omnes enim metaphoris,⁊ congruis,⁊ ꝓprijs differunt.

¶Cum dixiſſet orōnes rhetoricas cōſtare ex vocabulis metaphoricis,⁊ ex vocabulis cōgruis,⁊ ꝓprijs,nūc per ſignū/h̄ demōſtrat:⁊ dicit.[Signū autē,qm̄ his ſolis,] ſcꝫ vocabulis trāſlatitijs,⁊ vocabulis cōgruis,⁊ ꝓprijs [vtunť,oēs eni].ſ.rhetorici[metaphoris].i.metaphoricis vocabulis,⁊ vocabulis[cōgruis, ⁊ proprijs]linguę dicentis,⁊ audientis[differunt]in orationibus.

¶Quare palam,qm̄ ſi quis recte confecerit, oratio peregrina erit,quę latere poterit,⁊ ꝑſpicua,q̄ res rhetoricę orōnis virtus erat.

¶Tūc cōcludit qualis erit oratio ex talibus vocabulis cōtexta,⁊ dicit.[Quare palā]ſubaudi ex ijs rōnib⁹[qm̄ ſiqs recte]orōnem rhetoricā[confecerit] ex vocabulis cōgruis,ꝓprijs,ac tranſlatitijs,[oratio peregrina erit,q̄ latere poterit,]cū non ſit nimis triuialis,[et] erit etiam [perſpicua,]⁊ ab audiētibus intelligibilis,[quę res] vt ſuperius dictū eſt,[rhetoricę oratiōis virtus erat.]Orōeni quę nimis clara eſt,nō facit attentos,quę ꝟo nimis obſcura,cū non intelligať,non obtinet finē ſuū. Opꝫ ğ orationē eſſe mediā inter obſcurā ⁊ perſpicuam, ⁊ talis eſt oratio rhetorica,quę cōſtat ex vocabulis trāſlatitijs ⁊ ꝓprijs,nam quatenus cōſtat ex tranſlatitijs,aliq̄ rōne obſcura eſt,⁊ peregrina,quatenus ꝟo ex proprijs, congruiſqꝫ,erit perſpicua,⁊ intelligibilis.

¶Noīum aūt,ſophiſtę qdeꝫ, ęquocationes vtiles ſunt,per ęquocationes eni fraudeꝫ parat. Poetę ꝟo ſynonymię. Dico aūt ꝓpria, quę ⁊ ſynonyma ſunt,vt progredi, ⁊ ambulare. Hęc enim ambo ⁊ propria, ⁊ ſynonyma inuicem ſunt.

¶Nunc excludit ęquoca vocabula a rhetoricis orationibus,qm̄ eis vtiť ſophiſta,⁊ rhetor ipſe non eſt ſophiſta:⁊ dicit.[Noīuꝫ aūt,ſophiſtę quidē,ęquocatiōes vtiles ſunt:per ęquocationes eni fraudē]⁊ cauillos[parat] ſophiſta ipſe.Et cū rhetor non ſit ſophiſta,igiť talibus vocabulis non dꝫ vti.Ęquoca ꝟo ſunt,quę gręci homonyma dicūt.Martianus ꝟo pluriuoca,eſt aūt ęquocuꝫ nomē vel verbū,quādo pluribus rebus eadē eſt appellatio,vt ſyderi/latrabili,⁊ piſci canis appellatio eſt.orō igiť dilucida ęquocis noībus,aut ꝟbis cōſtare non debet,ſiqdem rhetorica oratio reddereť ambigua, obſcura,atqꝫ multiplex.Deinde excludit ſynonyma:⁊ dicit. [Poetę ꝟo]vtiles ſunt[ſynonymię.]ſed cū rhetor non ſit poeta,rhetori non erunt vtiles ſynonymię.Deīde exponit qꝺ per ſynonyma velit:⁊ dicit.[Dico aūt ꝓpria] noīa[quę ⁊ ſynonyma ſunt].i.voco ſynonyma,q̄ cū ſint ꝓpria dicenti,ſub diuerſis vocibus idē ſignificāt,[vt ꝓgredi,⁊ ambulare;hęc eni ambo ⁊ ꝓpria].ſ.linguę dicē-

tis,[⁊ ſynonyma ſunt inuicē.] Inſup ⁊ enſiſmucro,gladius,eadē quoqȝ dicūtur polyonyma,q̄ Boetius multiuoca appellat. Hęc Ariſto.a rhetoricis orōnibus explodit,tāq̄ poetis ꝓpria,verū vt poſtea dicemus,hoc dicēdi genere,qđ fit per ſynonyma,inter in orationib⁹ vtimur,quoties vno vocabulo nō ſatis videmur dignitatem,aut magnitudinē rei demōſtrare,ideo in eādē ſignificationē plura cōferuntur,vt ſi dixerimus ꝓſtrauit,afflixit,perculit,cū autē vno vocabulo idez dicere poſſumus,ſynonyma ſemꝑ in orōne vitanda ſunt,tāq̄ poetica potius. Dico in eadem clauſula,qm̄ in diuerſis ⁊ vti poſſumus,⁊ orationis decus eſt illis vti.

De metaphoris.

¶ Quid igitur horuȝ vnūquodq̄ ſit, ⁊ quot ſint metaphorę genera, ⁊ ꝙ plurimum poſſint tam in re poetica,q̄ in orōnib⁹ metaphorę,in arte poetica(vt diximus)dictum eſt.

¶ Volēs agere de metaphoris,p̄mittit ſuam excuſationem,⁊ remittit ſe de ijs,q̄ non dixit,ad artē poeticam:⁊ dicit.[Quid igit̄ horꝝ] .ſ. vocabuloꝝ proprioꝝ,⁊ ſynonymoꝝ[vnūquodq̄ ſit,⁊ quot ſint metaphorę genera, ⁊ ꝙ metaphorę plurimum poſſint tā in re poetica,q̄ in orōnib⁹] .ſ. rhetoricis,[i arte poetica,vt dixim⁹ dcm̄ ē.]

¶ Tanto autē in orōne opȝ magis elaborare de ipſis,quāto pauciora pręſidia ſoluta orō habeat q̄ metrica.

¶ Scđo p̄mittit ꝙ ſit difficile vti debitis metaphoris in orōnibus,cauſa eſt,qm̄ in poeticis.cuȝ nō vtimur debitꝫ metaphoris,ſtatim habemus excuſationem,ꝙ factuȝ ſit metri cā in ſolutis orōnibus hāc excuſationē non habemus,etiā in poeticis dicere poſſumus eē factuȝ ad delectandū,qđ nō valet dicere in rhetoricis:dicit.[Tāto aūt in oratione]rhetorica[opȝ magis elaborare de ipſis] .ſ. metaphoris,[quāto pauciora p̄ſidia ſoluta orō habeat q̄ metrica].Orator eni pauciores excuſatiōes hȝ,cū nō vtit̄ debitis metaphoris,q̄ poeta.g̊ vſus metaphorarū oratorib⁹ eſt difficilior q̄ poetis ꝑꝑ excuſationē inopiā.

¶ Verum ⁊ diluciditatem, ⁊ iucūditatem, ⁊ externitatem habet potiſſimum metaphora, ⁊ non eſt ab alio accipienda.

¶ Nūc de metaphoris ꝓſequit̄:⁊ p̄mo narrat ꝯditiōes, quas dȝ habere metaphora debita:⁊ dicit.[Verꝫ ⁊ metaphora,]quę ſubaudi đbita,ac ꝯgrua eſt rhetoricis,[hȝ] ideſt habere dȝ[potiſſimū,⁊ diluciditatē,⁊ iucūditatez, ⁊ externitatē,]ħ eſt,metaphora rhetorica eſt,q̄ eſt dilucida,iucūda,⁊ peregrina,ſiue priſca,ita vt nō ſit oīno triuialis. Tūc de metaphoris aſſignat p̄muȝ locum:⁊ dicit. [Et nō eſt ab alio] .ſ. remoto parū ꝯueniēti[accipiēda.] debet enim accipi ab aliquo non omnino extraneo : vt ſtatim declarabit. Hic eſt primus locus.

¶ Opȝ eni epitheta, ⁊ metaphoras, quę congruunt,dicere:hoc autez fit ex ꝓportionali, aliter indecorꝫ videbit̄. Nam cōtraria ſimul collata maxime apparēt. Sȝ opȝ intendere, vt ſi iuueni punicea,ſic ſeni quępiā. Nō eni eadem vtriſq̄ decora eſt veſtis.

¶ Qr autem metaphora nō ſit accipiēda ex valde remoto,ꝓbat tam de epithetis,q̄ de metaphoris,⁊ ſic patebit p̄mus locus:⁊ dicit.[Opȝ eniȝ epitheta]q̄ adiectiua latini dicūt,[⁊ metaphoras] .i. ⁊ vocabula trāſlatitia,[q̄ cōgruunt dicere,]⁊ nō a remotis accipere,[hoc autē fit ex ꝓportionali.aliter videbit̄ indecorꝫ]in orōnib⁹ rhetoricis. Si eni acciperet̄ trāſlatio non a ꝓportionali,ſȝ a ꝯ̄rio,ſtatim appareret ꝯ̄riuȝ,vn̄ acciperet̄,[nā ꝯ̄ria ſimul collata]atq̄ iuxta poſita[maxime apparēt,]atq̄ eluceſcunt. Et ſic nō eſſet trāſlatio,ſed magis oppoſitio,oportet igit̄ adiectiua,⁊ trāſlationes accipere a ꝓportionali, ⁊ cōuenienti,ꝓpterea ſubdit.[Sȝ opȝ itēdere,]in trāſlationibus,⁊ epithetis,[vt ſi iuueni]ꝯueniat veſtis[punicea] .i. purpurea,[ſic ſeni quępiam]alia ei ꝓportionata, [nō eniȝ eadē vtriſq̄ decora eſt veſtis,]g̊ trāſlatiōes,⁊ epitheta a ꝓportionalibus ſunt accipienda.

¶ Ad hęc,cuȝ laudare volueris,a meliorib⁹, cum autem vituperare,a peioribus eoꝝ,quę in genere ſunt,ducēda metaphora eſt.

¶ Hic aſſignat 2^m^ locuȝ:⁊ dicit.[Ad hęc,cū laudare volueris,a melioribus,cū autē vituperare,a peioribus eorum] .ſ. epithetoꝝ,vel trāſlatitioꝝ,[q̄ in gn̄e ſunt,ducēda metaphora eſt]. Sic eni efficacior erit oratio.

¶ Dico autē,vt qm̄ contraria ſunt in eodem genere,dicere erit hūc qdem orātem mendicare,eūdē ꝟo mendicantē orare. Nā cū petitiōes ambo ſint, ⁊ ħ qđ dictū eſt, erit facere.

¶ Qr dixerat nunc ꝓbat exemplis,vbi debes annotare, ꝙ tā qui orat,q̄ qui mēdicat,orat. Qui enim mendicat, orat,vt ſuę neceſſitati ſubueniat̄,ſi igit̄ de aliquo mēdicante,q mendicat,dixeris euȝ orare,de hoc modeſte dices,ſed ſi dixeris,ꝙ mēdicat,turpiter ꝓfers:tn̄ vnum ⁊ idē eſt:dicit.[Dico aūt,vt qm̄ ꝯ̄ria ſunt in eodē genere] vt turpe,⁊ honeſtū:[erit dicere hūc qdem] .ſ. Socratem medicū[orātem mēdicare] .ſ. ꝙ mendicet,vt ſubueniat̄ in neceſſitatibus,⁊ ſic erit turpis ꝓlatio,dicēdo eū mendicare.[eūdez ꝟo mendicantem]erit dicere[orare] .i. ꝙ oret,vt ſubueniat̄,⁊ ſic erit modeſta ꝓlatio.[nā](vt inquit)[cū petitiones ambo ſint,]nā ⁊ qui mēdicat,⁊ qui orat,petit,[⁊ hoc qđ dictū eſt] .ſ. modeſte,⁊ turpiter proferri[erit facere,]ipſis rhetoribus. Si igit̄ volueris vituperare Socratē,cuȝ poſſis dicere de eo vtrūq̄,dicas eum mēdicare,qm̄ hoc turpius eſt q̄ orare.

¶ Quo mō Iphicrates calliam μιτραγύρτην, ideſt mitrarū collectorem,nō aūt δαδοῦχον. ideſt lampadiferū. Innuit autez ip̄m nō initiatum eſſe,nō enim vtiq̄ μιτραγυρτην. ideſt mitrarū collectorē appellaſſȝ,ſȝ δαδοῦχον .i. lampadiferū. Nā cū ambo in diuinis ſint,alterū laudabile,alterum illaudabile eſt.

¶ Aſſignat 2^m^ exēpluȝ,qđ accipit ab ijs,quę dixit Iphicrates,qui volēs vituperare calliā nōdum initiatū in ſacris,appellauit mitragyrtem .i. collectorē mitraruȝ,has eni colligere nō licebat,niſi eis,qui erāt ſacris imbutis. Et ideo qui has colligeret,ſine initiatiōe videbat̄,quaſi ſacrilegus:dicit.[Quo mō Iphicrates calliaȝ] .ſ. vituperās[mitragyrtē] .i. mitrarū[collectorez]⁊ furem ſubaudi appellauit,[nō autē daduchū] .i. lampadiferū,qa ſic non vituperaſſet,qa qlibet poterat ferre lāpades. Deinde exponit ꝟba Iphicratis:⁊ dicit.[Innuit autē]ꝑ hęc verba[ip̄m]calliam[nō initiatū eſſe] .i. non eē ſacris imbutū,vel cōſecratū.[Nō eniȝ vtiq̄ mitragyrtē] .i. mitrarum collectorē[appellaſſet]. Si eni fuiſſet ſacratus,colligendo mitras deoꝝ,nō vituperat⁹ eēt,vt raptor.[Sȝ] appellaſſet[daduchū] .i. lampadiferū,[naȝ]hęc[ambo in diuinis ſint,alterū laudabile]eſt initiatis.vȝ.colligere mitras,[alteruȝ illaudabile eſt] .ſ. ferre lampades,qđ

non ꝯuenit

non cõuenit ſacratis,ſed eis,qui nondum ſunt initiatis. Aiaduerte hęc exẽpla eẽ difficillima,qm̃ pauca legũtur in fonte,ſ3 accipiunt mutilata,q̃ſi mõſtra,q̃ me terrẽt, ⁊ ideo plurima ſunt trãſeũda:⁊ legẽda ſupficietenus.

¶ Et q Dionyſij adulatores,ipſi ſeipſos magiſtros vocabant,q̃ ambo metaphorę ſunt, quarũ altera ſordida,altera ꝯrium eſt.

¶ Aſſignat 3^m exẽplũ:⁊ dicit.[Et qui Dionyſij adulatores]erãt,honeſto vocabulo[ipſi ſeipſos magiſtros vocabãt,]nã adulatio non ſine arte fit,vt patet eo libello, quem de re aulica ad phauſinã ſcripſimus,[q̃ ambo]ſ. hęc.v3.adulator,⁊ magiſter[metaphorę ſũt]i.epitheta metaphorica ſunt,[quaꝝ altera ſordida,]⁊ illaudabilis [eſt].v3.adulator,[altera contrarium,]ſcilicet laudabilis eſt.v3.magiſter.

acqſitores ληϊςὰς expugnatores datores.

¶ Et p̃dones quidem acqſitores ipſi ſeipſos nunc vocant,quapp licebit dicere iniuriatu3 erraſſe,⁊ errantem iniuriari,furatu3 quoq3 ⁊ accepiſſe,⁊ rapuiſſe.

¶ Aſſignat 4^m exemplu3:⁊ dicit.[Et p̃dones quide3 acquiſitores ipſi ſeipſos nũc vocãt,]vt epitheto honeſtiore ſe nũcupent,quo in modo Hiſpani omnium furaciſſimi,cum prędantur,ſe verbo Hiſpano buſcare dicunt. Et cum ciuitates,quas gubernant,tyrãniçant,dicũt verbo Hiſpano ſe puecbiare:ideo concludit.[Quapp licebit dicere iniuriatũ erraſſe,]qui eni iniuriam facit,errat contra leges,[⁊ errãte3 iniuriari,]qa qui errat contra leges,iniuriat.[furatu3 quoq3 ⁊ accepiſſe,⁊ rapuiſſe,]verum alterum eſt minus malũ,minuſq3 turpe dicere.Eſt enim iniuriari minus turpe,cum fortes hoies quãdoq3 iniurient.errare vo turpius:cum nemo dicet ſe errare, iniuriari vo,ita.Pręterea accipere non eſt turpe,rapere ⁊ furari turpe eſt.

capulos κώπας gladiatores gladioꝝ capientes.

¶ Qđ vo Telephus apud Euripidem dicit,regnare capulos,⁊ in Myſiam delatus, indecoru3 eſt,quia maius eſt id,quod eſt regnare q3 ſm dignitatẽ,nõ igit occultius eſt.

¶ Ultimo rep̃hendit metaphorã Telephi:⁊ dicit.[Qđ vo Telephus apud Euripidẽ dicit,⁊ in Myſia3 delatus]i.tũc cũ deferet in Myſiã,[regnare capulos indecorum eſt,]⁊ metaphora eſt nimis remota,[qa mai⁹ eſt id,quod eſt regnare,q3 ſit ſm dignitatem]capuloꝝ,nõ [igit]ſic dicere[eſt occultius,]quia tranſlatio eſt manifeſte diſſona.Unde hic annotari poteſt primus loc⁹ deſtructiuus metaphorę,vt dicamus metaphoram nõ eẽ decentem,quę accipitur ab eo,quod eſt ſupra dignitatẽ rei.Hoc pacto oium hominum furaciſſimu3 non recte diceremus regem latronum,quonia3 regnare excedit ipſum furari in dignitate,⁊ pręſtantia.

¶ Fit autem in ſyllabis quoq3 error,cu3 ſuauis vocis ſigna non fuerint,veluti Dionyſi⁹ chalcęus in elegijs poeſim clamore3 calliopes appellat.Nam vtraq3 voces ſunt.

¶ Hic eſt ſcđs locus deſtructiuus metaphorę,q talis eſt, cum metaphora accipit ab aliquo,in quo conueniũt nimis tenuiter,non eſt rhetorica,neq3 conueniens rhetoricis orõnibus.S3 cur hũc locum appellat errorem in ſyllabis,dici põt hunc locũ fieri errore ſyllabaru3,quia ſyllabę,ex qbus cõſtat vox,in qua cõueniunt,non ſunt ſigna ſuauis vocis in ſignificando,quoniam ſola voce ꝯueniunt cõparata,⁊ nullo alio.vñ dicit.[Fit aũt in ſyllabis quoq3 error,]ex qb⁹ vox fit,[cũ ſyllabę nõ fuerit ſigna,]ſiue ptes[vocis ſuauis]in ſig̃ndo.Uox enim dr̃ ſuauis in ſig̃ndo,q̃ties ſig̃t aliqđ cõe,in q̊ cõparata recte aſſiĺari pñt.vñ dicere poſſum⁹ locũ hũc accipi ab iſuauitate vocis in ſig̃ndo,⁊ tũc erit talis,cũ cõparata in nullo alio ꝯuentũt,niſi i ſyllabis vocis,metaphora nõ erit ꝯueniẽs,⁊ ponit exẽplũ:⁊ dic̃.[Ueluti Dionyſi⁹ chalcę⁹ i]ſuis[elegijs,poeſi3 appellat clamorẽ]ipſi⁹[calliopes] ſic eni fragor arboꝝ dici poſſet poeſis,qa ẽ,clamor.Deinde reddit rõnẽ:⁊ dicit.[Nã vtraq3 voces,]tã clamor, q3 poeſis calliopes ſunt.Clamor enim eſt vox hominũ, ⁊ poeſis eſt vox calliopes.

¶ Et quę non per ſignificantes voces fit,friuola eſt.

¶ Hic ẽ 3⁹ loc⁹ đſtructiuus,q talis ẽ,metaphora,q̃ fit p voces nõ ſig̃ntes,friuola ẽ rhetoricis,vt q̃ dr̃ đ hoie pęnit⁹ inutili,ac oino inualido,ꝙ ſit buf/vł baf/h.n.friuola metaphora ẽ,qm̃ buf/⁊ baf/ voces ſunt nõ ſigñantes.

¶ Pręterea non longe,ſed ex propinquis,⁊ his,quę eiuſdem generis ſunt,inominata nominare per tranſlationem oportet,quod pnuntiatũ patet,qm̃ propinquum eſt.

¶ Hic ẽ 4⁹loc⁹,⁊ põt legi affir^ue,deſtru^ue vo talis ẽ,trãſlatio,q̃ p remota colligit,rhetoricis nõ ꝯuenit.dic̃.[P̃. nõ lõge,ſ3 ex ppinqs,⁊ his,q̃ eiuſdẽ gñis ſũt,inoiata nominare p trãſlatiõe3 op3,qđ pnũtiatũ,]cũ ſic p ppiqua trãſfert,[p3,qm̃ ppinquũ ẽ,]⁊ ex ppinqs accepıu3.

¶ Ut in illo comprobato ęnigmate,viru3 vidi Pyrichalcum viro conglutinatum.Innominata eni3 affectio eſt,ſed ambo additio quędam ſunt,κολλυσιν/igitur colleſim/ ideſt ꝯglutinationẽ dixit cucurbitulę adhęſiõe3.

¶ Qđ dixerat đcłat p exẽplũ cuiuſdã ęnigmati:đcłat eni trãſlationẽ,q̃ accipit ab aliq̊ eiuſdẽ gñis,eẽ ꝯgruã.Ubi ãnotatiõe dignũ,fuiſſe nomẽ cuiuſdã viri ab igne ⁊ ęre, q dicebat Pyrichalc⁹,q i q̊dã ęnigmate p cucurbitula accipit.enigma erat,ανδρεῖ ιδον πυριχαλκον επανερι κολλησαντα.i.virũ vidi Pyrichalcũ viro ꝯglutinatũ:pyrichalcũ.n.qđ erat nomẽ viri cuiuſdã,p cucurbitula trãſfert,⁊ ſic de vtroq3 veꝝ ẽ,qm̃ ſiue pyrichalc⁹ p viro,ſiue p cucurbitula accipiat,ſemp applicari dr̃ viro.vñ dic̃.[Ut i illo cõprobato ęnigmate]qđ ſubdit dicẽs,[viꝝ vidi pyrichalcũ,viro ꝯglutinatũ,affectio eni] cõmunis viro ⁊ cucurbitulę[innominata eſt,ſ3 ambo.] ſc3 ta3 applicatio pyrichalci ad viru3,q3 amplicatio cucurbitulę ad virum[additio quędam ſunt,]ergo de cucurbitula,⁊ de pyrichalco dici poteſt,ꝙ ſit applicat⁹ viro,ppterea ſubdit.[Colleſim igitur]in ęnigmate.ideſt conglutinationem,[dixit]per metaphoram[cucurbitulę adhęſionem.]Hęc igitur eſt bona tranſlatio,quoniã non eſt a nimis remota comparatione.Nam applicatio pyrichalci,cum accipitur pro viro,⁊ cum accipitur pro cucurbitula,eiuſdem generis eſt.

¶ Et oino ex comprobatis ęnigmatibus metaphoram congruenter accipere poſſumus. Metaphorę eni3 obſcurę ſunt.quare palã, qm̃ bene tranſlatę ⁊ a pulchris.Pulchritudo autem nominis,hęc quidem ſicut lycymnius dicit,in ſonis,aut ſignificato eſt,turpitudo quoq3 ſimiliter.

¶ Nūc aſſignat locū affirmatiuū quaſi vlem ex ęnigmatibus, ⁊ poteſt aſſignari tertius ſi conſiderentur oīa loca priora, ⁊ pōt aſſignari ſcđs, ſi cōſideret̄ locus p̄xim⁹. ⁊ dicit. [Et oīno ex comprobatis ęnigmatib⁹ metaphorā cōgruēter accipe poſſumus.] Eſt igit̄ ſcđs locus affirmatiuus, metaphora, q̄ accipit̄ ex cōprobatis enigmatibus, eſt cōgrua rhetoricis. p̄bat h̄: ⁊ dicit. [Enigmata. n. metaphorę obſcurę ſunt.] igit̄ metaphorę, q̄ accipiūtur ab approbatis ęnigmatib⁹, ſunt rhetoricis cōgruę. Tūc cōcludit. [q̄re palā, qm̄] metaphorę, q̄ accipiunt̄ ab approbatis ęnigmatib⁹ [ſunt bn̄ trāſlatę, ⁊ a pulchris.] qn̄ volumus laudare, qn̄ v̄o volum⁹ vitupare transferunt̄ a turpib⁹. Deinde exponit, in q̄bus reb⁹ eſt nois pulchritudo, ⁊ dicit. [Pulchritudo autē nois hęc q̄dē ſic̄ lycimnius dicit, in ſonis eſt] .i. in ſonoritate vocū. Hoc eni nomen phauſina, quo ad ſonoritatem vocis pulchrius eſt, q̄ꝫ phęba, [aut ſignificato.] Hoc enim nomen phauſina quo ad ſignificatuꝫ eſt minus pulchrius q̄ꝫ phęba, q̄a ſignāt aurorā, phęba v̄o ſignificat Dianaꝫ, quę eſt Iouis ⁊ Latonę filia eodē partu cum Apolline genita. Addit. [Turpitudo quoqꝫ] .ſ. nois [ſimil'r] eſt in ſonoritate, ⁊ ſignificato. Ex ijs pꝫ locus. vꝫ. ꝙ metaphora, quę accipit̄ ex probato ęnigmate, congrua eſt rhetoricis.

Phauſina phęba.

¶ Adhuc auteꝫ tertium qđ ſoluit ſophiſticā rationeꝫ. Nō eniꝫ (vt inq̄t Bryſon) neminē eſt turpiter loqui, ſiquidē idem ſignāt ⁊ hocce pro hoccedicere: hoc enim eſt falſuꝫ. Eſt eniꝫ id falſum, cum aliud alio magis p̄prius ſit, ⁊ aptius, vt faciat rem ante oculos.

¶ Aſſignat tertium locum, ꝙ metaphora debet eē ex claris, ⁊ hoc dicit. [Adhuc autem tertiuꝫ,] vt metaphora ſit id, [quod] ſua perſpicuitate [ſoluat rationē ſophiſticā.] Cum enim aliquis non intelligit, facile capit̄ per ſyll'm ſophiſticum. ergo metaphora debꝫ eſſe perſpicua. Ex h̄ rep̄hendit cauillum Bryſonis, quo probabat nemineꝫ eſſe, qui turpiter loquitur, ideo dicit. [Non enim, vt inquit Bryſon, neminem eſt turpiter loqui,] etiam [ſi] ſupponatur ꝙ [ideꝫ ſignificet] τοδ'ε ideſt hocce pro τοδ'ε ειπειν. ideſt p̄ hocce dicere. Argumentabatur eni Bryſon qui dicit τοδ'ε, non turpiter dicit, quia τοδ'ε. ideſt hocce poteſt eſſe cōmune ad turpiter ⁊ ad pulchre dicendum. Utrūqꝫ eniꝫ illud pronomen τοδ'ε demonſtrare poteſt, ſed turpiter loqui idem eſt cum τοδ'ε. ideſt cum hocce, nam hocce poteſt illud demonſtrare, ⁊ ſic concludebat neminem turpiter loqui. Contra qđ dicit Ariſto. Hoc eni eſt falſum, vt idem ſignificet hocce, ⁊ hocce dicere, cuius rationeꝫ aſſignat. [Eſt eniꝫ id falſuꝫ, cū aliud alio magis p̄prium ſit, ⁊ aptius, vt faciat rem ante oculos] apertā ac perſpicuā, ⁊ ſic hocce dicere p̄pinquius eſt ad ſignificandum turpiter loqui q̄ꝫ hocce ſolum. Naꝫ h̄ pronomen τοδ'ε. ideſt hocce poteſt referre ⁊ dicere, ⁊ alia infinita, at hocce dicere, non eſt cōmune niſi ad ipꝫ loqui. Quare metaphora, quę ſumeretur ab tali obſcuritate, non congrueret rhetoricis orationibus p̄nimia ſui obſcuritate ac remotione. Ex ijs quę dixit perſpicuū eſt metaphoras, quę rhetoricis orationibus cōueniūt oportere eſſe ex p̄pinquis, deinde ex cōgruis, ⁊ demū ex manifeſtis, eiſqꝫ quę faciunt rem ante oculos.

¶ Pręterea non ſil'r ſe habens ſignāt hocce ⁊ hocce, qm̄ ſic etiam aliud alio pulchrius, ⁊ turpius exiſtimandum. Utraqꝫ enim honeſtum, ⁊ turpe ſignificant, ſed non inquātū honeſtum, aut inquantuꝫ turpe, aut hęc quidem ſic, ſꝫ magis ⁊ minus. Metaphorę v̄o hic a pulchris transferendę, aut a voce, aut a poteſtate, aut a viſu, aut ab alio quodā ſenſu.

¶ Neſcio quę velit Egidius, vt Ariſto. hic docet augere metaphoras, cum Ariſtoteles continuet demōſtrare obſcuritatem cauilli Bryſonis: dicit enim. [Pręterea non ſimiliter ſe habens ſignāt hocce, ⁊ hocce] nam primum hocce poteſt vnum ſignificare. ſcđm v̄o hocce poteſt ſignificare aliud, igitur cum ſit hocce valde ęquiuocum, ab eo non poteſt accipi metaphora. Or autem non ideꝫ ſignificent hocce, ⁊ hocce, probat. ⁊ dicit. [quoniam ſic etiam aliud alio pulchrius ⁊ turpius eſt exiſtimandum. [Utraqꝫ eni] illa. vꝫ. hocce ⁊ hocce [honeſtuꝫ ⁊ turpe ſignificāt,] aut accipi poſſunt ſignificare, [ſed] ſubaudi ēt accipi poſſunt, [non inquantum] ſignificāt [honeſtum, aut inquātuꝫ turpe, aut hęc quidē] ſic, aut dato ꝙ accipiantur ſignificare hęc ſic, [ſed magis ⁊ minus] ſignificare accipi poſſunt, ergo vt Bryſon ſyllogiçabat neminē turpiter loqui, poterimus exiſtimare, vt ꝯcludat aliquē alio loqui ⁊ turpius ⁊ pulchrius, quoniā hocce, ⁊ hocce poſſunt illa ſignificare q̄a ſup̄i⁹ dixit metaphoras aliqn̄ accipi a pulchris, aliqn̄ a turpib⁹, dic̄. [Metaphorę aūt a pulchris hic trāſferēdę,] ſubaudi trāſferunt̄ [aut a voce pulchra] .i. aut a pulchro ſm̄ voceꝫ, [aut poteſtate] .i. aut a pulchro ſm̄ v̄tutē, ⁊ poteſtatē, [aut a viſu] .i. aut ab eo, qđ eſt pulchrū ſm̄ viſuꝫ [aut ab alio quodā ſenſu] .i. aut a pulchro, quod eſt ſm̄ alium ſenſum.

¶ Quippe cū differat dicere, vt phauſinā roſeis digitis, magis q̄ꝫ phęniceis, ⁊ q̄ꝫ adhuc ineptius rubeis digitis.

De phauſina. phauſina ἠὼς aurora.

¶ Cū dixiſſet metaphoras, q̄ trāſferunt̄ a pulchris, trāſferri aliqn̄ a pulchris ſm̄ voceꝫ, aliqn̄ a pulchris ſm̄ viſum, aſſignat exēplū, qn̄ trāſferunt̄ a pulchris ſm̄ viſū, ⁊ exēplificat de phauſina nr̄a puella, quā p̄p̄ ai corpiſqꝫ pulchritudinē depimus. de q̄ diximus lib° de re aulica: hic ab Ariſt. ἠὼς nūcupat̄, q̄ alio gręco v̄bo phauſina dicatur, latine v̄o aurora. p̄p̄ea dicit. [Quippe cū differat dicere] vno mō pulchrū, ⁊ alio mō. [vt phauſinam magis] pulchre dicim⁹ ſi dixerim⁹ eā eē [roſeis digit] q̄ꝫ phęniceis, ⁊ q̄ꝫ adhuc inepti⁹] eā dicim⁹ eē [rubeis digitis,] oīa eni idē ſignāt, tn̄ cū voluerim⁹ laudare phauſinā a digitis, trāſferem⁹ colorē digitoꝝ a roſeo colore magis q̄ꝫ a phęniceo, vel rubeo. Dr̄ eni a gręcis ἠὼς ῥοδοδάκτυλος. i. phauſina roſeis digit, ⁊ φοινικοδάκτυλος. i. phęniceis digitis, ⁊ ἐρυθροδάκτυλος. ideſt rubeis digitis, ſed pulchrius dicetur phauſina, cum dixerimus, eaꝫ eſſe roſeis digitis.

¶ In epithetis etiam adiectiones tam a malo vel turpi facere poſſum⁹ vt matricida, q̄ꝫ a meliore, vt patris vltor.

¶ Ea q̄ dixit in metaphoris, ꝙ. vꝫ. poſſint trāſferri a meliore, ⁊ a peiore, idē exponit in epithetis: ⁊ dic̄. [In epithetis ēt, adiectiōes tā a malo, vel turpi facere poſſum⁹.] vt matricida] dicat̄ q̄ matreꝫ iteremit, [q̄ꝫ a meliore, vt] dicat̄ [p̄ris vltor.] idē h̄ ſignt, ſꝫ ſi dixerim⁹ eū, q̄ mr̄em interemit, matricidam turpem adiectionem facim⁹. Si autem vltorem patris, honeſtā appellationē dicemus.

¶ Et Simonides, cum ſibi nō multum mercedis afferebat, qui mulab⁹ vicerat, nolebat, carmen componere, quaſi contēnens in laudem

dem

dez ſemiaſinoꝝ id facere. Cum vo multum afferebat, componebat, ſaluete equorum pedibus expeditorum filię, lz etiam aſinoruz filię eſſent.

Aſſignat exemplum Simonidis: ⁊ dicit. [Et Simonides, cum ſibi non multum mercedis afferebat, qua mulabus vicerat] in ludis, qui fiebant per mulas, [nolebat carmen componere] de laudibus mularum, [quaſi contēnens in laudem ſemiaſinorum id facere]. Eſt eniz mula ſemiaſinus, quia generatur ex aſino, ⁊ equo. [Cuz vo multum] mercedis [afferebat, componebat] carmen in laudem mularum, ⁊ dicebat, χαίρετε ἀελλοπόδων θυγατέρες ἵππων. ideſt ſaluete equorum expeditorum pedibus filię, lz aſinorum etiam filię eſſent.

Ad hęc idipſum diminuere. Eſt autez diminutio, quę tam bonum ꝙ malum minus oſtendit, vt in babylonijs Ariſtophanes irridens dicit pro auro aurulum, pro veſte veſticulam, pro conuitio cōuitioluz, pro ęgrotatione ęgrotatiūculam. Cautū autē eē opz, ⁊ in vtriſqz ſeruare mediocritatem.

Cum docuiſſet laudare, ⁊ vituperare per metaphoras ⁊ epitheta, nunc docet diminuere laudes, ⁊ vituperationes, per hęc eadem: ⁊ dicit. [Ad hęc idipſuz,] ſcilicet laudare, ⁊ vituperare [diminuere poſſumus,] ⁊ ne ignores quid ipſa diminutio ſit, dicit. [Eſt autez diminutio, quę tam bonum, ꝙ malum minus oſtendit,] hanc ſuperius appellauit extenuationem, vt etiaz Cicero vocauit, quā per exemplum exponit: ⁊ dicit. Ut in babylonijs Ariſtophanes irridēs dicit pro auro, χρυσίδαριον. ideſt [aurulū, pro veſte] ἱματίδαριον. ideſt [veſticulam, ꝓ conuitio] λοιδορημάτιον. ideſt [conuitiolum, ꝓ ęgrotatione] νοσημάτιον. ideſt ęgrotatiunculam,] tunc affert pręceptum tam in amplificationibus ꝙ in extenuationibus: ⁊ dicit. [Cautum autem eſſe oportet, ⁊ in vtriſqz] .ſ. tam in amplificatione, ꝙ in extenuatione [ſeruare mediocritatem.] Nā ſeruare mediocritatem fere in oībus rebus laudatur: neqz enim nimia additio cōſonat,

De metaphora.

neqz nimia diminutio delectat. Sed quid metaphora ſit, ⁊ quot modis dicatur, in ludicris dilucide expoſuimus. tamen breuibus repetamus. Eſt enim metaphora verbum gręcum, latine autem tranſlatio: ⁊ (vt Cicero inquit) metaphora eſt, quę a propria ſignificatione ad nō propriaz, aut ſimilitudinis, aut decoris, aut neceſſitatis, aut cultus, aut emphaſeos gratia, tranſlatio fit, vt cū de Achille leonem dixero. Fit autem multifariā, vt Quintilianus inquit, aut in rebus animalibus, vt cum aliud ꝑ alio ponitur, veluti in illa clauſula, cum veniet leo, oēs beluas fugabit. Leo quidem ad regem, beluę ad tyrannos transferūtur. Scdo fit cū tranſlatio fit de inanimata ad inanimatam, vt e fontibus eoruz apud Ciceronē. libro pmo officioruz .i. abundante ſcientia. Tertio cū ex inanimatis ad animata, vt torrens eloquētię latinę .i. Cicero. Quarto cum damus actum ⁊ ſenſum inſenſatis, vt dolent montes. Cętera vo quęras in ludicris. Hęc de metaphoris.

De frigidis ſcurrilibus. ψυχρα frigida.

Frigida vo in dictione fiunt quadruplr ⁊ in noibus compoſitis, vt Lycophron multifacies cęlos, magniuerticis terrę, littus anguſtiuaduz, ⁊ vt Gorgias appellabat, Ptochomuſus adulator, ⁊ deierantes, debeneierantes, ⁊ vt Alcidamas refertus quidez animum repletum, ignicolorem viſum factuz, ⁊ finiferam putauit prōptitudinem ipſoruz fore, ⁊ finiferam perſuaſibilitatem orationū ſtatuit. Et purpuro color Thettali domus. Hęc eni oia ꝑpter cōpoſitionem poetica videntur, hęc quidem vna cauſa eſt.

Cum locutus eſſet de metaphoris, in pręſenti capite vult docere quonam modo frigiditas in dictione ipſa euitari poſſit per quę vult habere, quonaz modo ſcurrilia ſunt euitanda. Nam frigida ſcurrilia ſunt, vt libro de re aulica dictū eſt. Et primo declarat quot modis frigiditas in dictione ipſa contingere poſſit, ſed quid ſit frigiditas in dictione, non planum eſt. Ariſtoteles enim ψυχρα. ideſt frigida in dictione quatuor modis fieri autumat, ſed vnde frigida dicantur, non expoſuit, eſt itaqz dictionis frigiditas, quam barbari inſipiditatem alij abuſionem vocant, cum aliquo nimis licenter vtimur, vt fit, cum aliqua re vtimur contra id, ad quod eſt inſtituta, vt ſi in templo ciuilia negotia tractaremus, tēplo diceremur abuti. Hinc abuſiuum idem ei eſt, quod contra naturam, ac peculiarem vſum fit. Ariſtoteles autem frigidum hic non accipit pro eo, quod frigus habet: ſed pro eo, quod naturę noſtrę non conſonat, quomodo dicitur a Uirgilio frigidus, o pueri fugite hinc, latet anguis in herba. Dicitur igitur dictio frigida, quoties conſtat ex ijs nominibus, ac verbis, quę non conueniunt proprię ac peculiari ſuę naturę, qua eſt. Ariſtoteles igitur hanc, ſiue abuſionem, ſiue inſipiditatem, ſiue frigiditatem quatuor modis in dictione accidere autumat, qm̄ quatuor modis naturę rhetoricę dictiōis nō ꝯueniūt: vñ dicit. [Frigida vo in dictiōe] .i. i orone, rhetorica [fiūt q̄druplr] quorū primū modū aſſignat: ⁊ dicit. [Et] ſcilicet primo [in nominibus compoſitis,] ideſt primo modo nominuz compoſitione: quę circūlocutio dicit: [vt Lycophron,] qui dicit, πολυπρόσωπον οὐρανὸν μεγαλοκορύφου γῆς ἀκτὴν στενόπορον. ideſt [multifacies cęlos, magniuerticis,] ſiue magniceruicis [terrę] arctiuadum in quibus verbis eſt triplex frigiditas, altera, cum nominando cęlos, dixit multifacies, altera, cum appellando terram dixit magniuerticē, vel magniceruicem. Tertia cum nominando mare ſiue littus dixit [arctiuadum,] ſiue anguſtiuaduz. Deinde aſſignat alia eiuſmodi ex Gorgia, ⁊ dicit, vt Gorgias appellabat πτωχομούσος, ideſt pauperſciꝰ adulator. Ptochomuſus enim ad verbuz latine pauperſcius dicitur. [Et] κατευορκισαντας quaſi [debeneierantes.] Deinde aſſignat alia eiuſmodi ex Alcidamas, qui [refertus quidē] ipſos vocabat χυμον πλησουμενην. ideſt [animum repletum, ignicolorem viſum factum. et] τελεσφορον ideſt [finiferam putauit prōptitudinem ipſorū fore.] prōptitudo eni oratoꝝ finifera eſt, [⁊ ſtatuit] ēt [ꝑſuaſibilitatē orōnū] τελεσφορον .i. finiferā, ⁊ κυανοχρων της θετταλου .i. [⁊ purpurocolor Thettali domꝰ, hęc enim oia ꝑꝑ compoſitionem poetica videntur]. Tunc epilogat hūc modum, ⁊ dicit. [Hęc quidez vna cauſa eſt.] ſcilicet frigiditatis in dictione rhetorica: quę (vt dixi) eſt compoſitio nominum.

Altera aūt priſcis vti, vt Lycophron Xerſem Pelorium viruz, ⁊ Sciron ſinnis vir, ⁊ Alcidamas, athyrma poeſi, ⁊ naturę ataſthaliā, ⁊ acrator mentis, ⁊ ira tethegmenō.

priſcis γλωτταις linguis.

¶ Hic aſſignat 2^{m} modum,quo accidit in orone frigiditas,⁊ eſt ob vſuȝ priſcoꝝ noium nimiū:⁊ dicit.[Altera] autē ſubaudi cauſa frigiditatis[eſt vti priſcis,]verbum priſcis grece eſt γλωτταις,latine vo linguis,nā nimio vſu linguaruȝ priſcarū accidit in orone frigiditas.⁊ ponit exempla,q̄ grece retuli,qm̄ apud latinos non valēt, ea eni que priſca ſunt apud grecos,in eadē ſignatiōe nō ſunt priſca apō latinos,pmū exēplū ſunt verba,que de Xerſe dixit lycophron,cum inquit.[Ut lycophron]appellādo Xerſeȝ]dixit πελωριον ανδρα.i.[igētē viꝝ] verū apud grecos peloriū eſt priſcū vocabulū, apō vo nos vbū igētem nō eſt priſcū.[et]alibi dixit hec verba σκιρων σιννις ανηρ, ſciron ſinnis vir,nominādo eni ſcironem dixit,ꝙ ſit ſinnis vir,modo apud grecos ſinnis vocabulum priſcum eſt,apud nos latio,vel nocuus non eſt vocabulum priſcum.Aliud exempluȝ ſunt verba Alcidame qui in quodaȝ loco dixit, αθυρμα τῆ ποιησει,hoc eni verbuȝ athyrma,qō apud latinos eſt ludus poeſi priſcuȝ eſt,ludus auteȝ apud nos non eſt priſcum.Alibi vo dixit[et] την της φυσεως ατασθαλιαν,[⁊ nature ataſthaliaȝ].i.ſupbiā vel ɔtumaciā,mō ataſthalia priſcū verbum eſt apud grecos,apud latinos aūt ſuperbia vel contumacia non eſt priſcum.[et]alibi dixit, ακρατωρ της διανοιας.ideſt impotens mētis, vbi patet acrator verbum apud grecos eſſe priſcum, impotens vo non apud nos.[et]alibi dicit, [ορρη τεθηγμενον.]ideſt ira exacerbatum , vbi te thegmenon verbum priſcum eſt apud grecos,exacerbatum vo nō eſt apud nos priſcum.ꝓpter hec perſpicuuȝ eſt hec exēpla non conſonare lingue noſtre,cum transferuntur in latinū.Poteris tamē apō latinos priſca his ſimilia plurima inuenire,que inuenias,ſi placet.

¶ Tertium autem in epithetis,cū aut lūgis,
impoꝛtunis ακαιροις alienis. aut inoppoꝛtunis,aut frequētioribꝰ vtimur.

¶ Nunc aſſignat 3^{m} moduȝ frigiditatis,⁊ hec fit epithetorum abuſu:⁊ dicit.[Tertium autē in epithetis.]ideſt tertia cauſa frigiditatis eſt epithetorum abuſu,quaȝ tripliciter accidere arbitratur,cum inquit.[Cuȝ aut lōgis, aut]ακαιροις.ideſt[inoppoꝛtunis,[ſed Georgius alienis expoſuit,[aut frequētioribus vtimur,]quid epithetum ſit,latini exponunt impoſitum.
De epithetis
Quod eniȝ greci dicunt επιθετον,nos adiectiuum,ſiue impoſitum appellamus.Imponit̄ autem,aut p̄teritis,aut a p̄ſentibꝰ accidētibus,nōnūq̄ etiaȝ a futuris Uirgil.Infelix Dido peſti deuota future.⁊ nūq̄ ponit̄ ſine ſubſtatiuo, in quo differt ab antonomaſia,vt ſaturnia.i.Dido.Sic igit̄ 3^{a} cauſa frigiditatis eſt vitium epithetorum.

¶ In poeſi eniȝ decet album lac dicere,in oratione enim,nonnulla quidem indecora ſunt, nōnulla autem,ſi ſint abūde,arguunt,ac patefaciunt poeſim eſſe.

¶ Exponit que dixerat,⁊ primo de epithetis inoppoꝛtunis,ideſt nō neceſſario addendis,⁊ dicit.[In poeſi eniȝ decet albū lac dicere,]vbi albū eſt inoppoꝛtunū epithetū,qm̄ nō nec̄io addit̄ lacti,ꝑꝑea dici pōt alienuȝ,qa albū nō eſt epithetū lactis,ſed eoꝝ,q̄ in ſui rōne non icludūt albedinē.Ego tn̄ ακαιρα,nō aliena,ſed inoppoꝛtuna rectius dicerē.Nā aliena epitheta apud grāmaticos ſūt q̄ ſubſtātiuo,cui adiūgūt̄,nō ɔueniūt,vt cū dr̄ dulce mare,frigidus ignis,⁊ id genus.Deide aſſignās cāȝ huius,⁊ alioꝝ dic̄.[In orone eni nōnulla qdē idecora ſūt] ſcȝ que ſunt inoppoꝛtuna,aut lōga:[nōnulla aūt,ſi ſint abūde].i.frequēter poſita,[arguūt/ac patefaciūt poeſim eſſe.]frequētia epitheta ſunt,aut cū eidē ſubſtātiuo plura ſynonyma addūtur:vt cū dicimus lignū albū,candiduȝ,niueum,⁊ id genus,aut foꝛtaſſe melius frequētioꝛa epitheta dici poſſunt,q̄ in orone ſunt crebꝛa,ſi ſingulis ſubſtātiuis ſuum daret̄ adiectiuum.

¶ Et qm̄ opȝ vti ipſa,(cum mutet moꝛeȝ) dictionem quoq̄ efficit externam.
externam ξενικην hoſpitalem

¶ Oſtēdit hic q̄lem dictionē faciat poeſis,qm̄ opȝ ea vti in ſoluta orone:⁊ dic̄.[Et qm̄]nōnūq̄ in ſolutis oronibus[opȝ vti ipſa].ſ.poeſi,[cū]talis poeſis in rhetoꝛicis oronibꝰ[mutet moꝛē,]qa ꝑuertit qō vſitatiſſimuȝ eſt in rhetoꝛicis oronibꝰ,ideo ɔcludit,[dictionē quoq̄]rhetoricā[efficit]ξενικην.i.[externā]⁊ hoſpitalē,q̄ nō ꝓpe ē rhetoꝛica.poeſis ḡ q̄ vtimur in rhetoꝛicis cū opꝰ fuerit, facit orone,in q̄ ipſa ponit̄ hoſpitalē,⁊ aduētitiam.

¶ Sed opoꝛtet mediocritatem ſeruare. qm̄ peius efficit q̄ȝ ſit temere dicere.quippe cuȝ partim non bene,partim male ſe habeat.
temere εικη foꝛtuito.

¶ Cū dixiſſet opoꝛtere aliqn̄ vti poeſi in ipſis oronibus rhetoꝛicis,ſaltē coacte,nūc dic̄ in tali poeſi.[Sȝ opȝ mediocritatē ſeruare qm̄]vti poeſi in extremo[peiꝰ efficit] ideſt rhetoꝛicā oronē peioꝛē facit,[q̄ȝ ſit]ipȝ[temere dicere,ꝙppe cū]ſubaudi ipȝ temere dicere,[ꝑtiȝ nō bene, ꝑtiȝ male ſe hēat.]at dicere oino poetice in extremo eſt ſemp maledicere.igitur poetice extremaliter dicere eſt peius dicere q̄ȝ dicere temere,cuȝ dicere temere aliquādo ſit non bene.

¶ Jccirco ea que Alcidamantis ſunt,frigida videntur. Nō eni vt bellarijs,ſed vt cibarijs vtitur epithetis valde crebꝛis.

¶ Nūc per viam cōſequentie oſtendit frigiditatē,q̄ accidit ꝑꝑ crebꝛi epitheta:⁊ dicit.[Jccirco ea,q̄ Alcidamantis]epitheta[ſūt,frigida vn̄r,]ſubaudi ꝑꝑ crebꝛitatē,cuius rōnē aſſignat:⁊ dicit.[Nō eni vt]υδισμασι.i.condimētis,ſiue[bellarijs,ſed vt cibarijs vtit̄ epithetis valde crebꝛis].¶ Quo vo ad rem attinet,bellaria ſunt cibi ſcōe mēſe,q̄ ad irritādā gulā iuēta ſunt,⁊ ꝑ metaphoꝛā epitheta cōparant̄ bellarijs, ſubſtātiua vo cibarijs,vel foꝛtaſſe loco bellarioꝝ meliꝰ dicerēmꝰ ɔdimēta,vl̄ ſapoꝛes,qm̄ epitheta addūt̄ ſubſtātiuis vt ſapoꝛes,q̄tenꝰ ſubſtātiuū reddūt iucūdius,qa igit̄ Alcidamas crebꝛis epithetis vtebat̄,videbat̄ eis vti non vt condimentis, ſed vt cibarijs ipſis,ideo erant frigida.

¶ Et maioꝛibus ⁊ patentibus.vt non ſudoꝛem,ſed humidum ſudoꝛem,nec in iſthmia, ſed in iſthmiarum ſolēnitateȝ,nec leges, ſed ciuitatum reges leges,nec veloci,ſed veloci anime impetu,nec ſcium,ſed nature captans ſcium,⁊ triſtem ſollicitudinē animi,nec gratie,ſed plebeie conditoꝛ,⁊ gubernatoꝛ audientium voluptatis,nec ramis, ſed ſylue ramis oculuit:nec coꝛpus tegebat, ſed coꝛpoꝛis pudoꝛē, ⁊ contra effingēs aī cupiditatē.
ꝫ effingens αντιμιμων

¶ Nūc loqt̄ de crebꝛis epithetꝭ,ſȝ patētibꝰ,ſunt eni q̄dā epitheta crebꝛa,q̄ nō ita patēt de ſuis ſubſtātiuis,h̄ autē crebꝛa patētia,cū h̄ qō ſūt crebꝛa patētia,ſūt ēt inoppoꝛtuna,ſiue aliena,iō loqt̄ de crebꝛis patētibꝰ,q̄ qa ſunt d̄ ſuis ſubſtātiuis patētia,ſūt inoppoꝛtūa:⁊ dic̄.[Et]q̄ ſubaudi ſūt Alcidamātꝭ,[maioꝛibꝰ].i.crebꝛioꝛibꝰ[⁊ patētibꝰ]⁊ ſbaudi alienis epithetꝭ,ſt̄ frigida,⁊ poetica,⁊ aſſigt̄
alr τιμιον honoꝛabilē.
exempla

exẽpla ex his ꝙ̃ dixit alcidamas:⁊ dic̃.[Ut nõ]ἰδ͂ρόντα .i.[ſudorẽ,ſꝫ]τον υγρον ιδ͂ροντα,[hũidũ ſudoreꝫ]in ꝗdã loco dic̃,vbi epitɯetũ illõ hũidũ,inopportunũ ẽ,⁊ patẽs de ſudore[Et]alibi cũ voluiſſet dicere i iſthmia.i. feſta,[nõ in iſthmia,]ſꝫ in την των ισθμινις πανγυριν.i.in feſtoꝝ ſollẽnitatẽ dixit,mõ in illo v̾bo ſõle nitatẽ itelligit̃ feſtoꝝ.Et cũ voluiſſet dicere leges,[nec] dixit[leges,ſꝫ ciuitatũ reges leges,]vbi inopportunum eſt addere ciuitatũ,qm̃ leges ſemper ciuitatum ſunt,⁊ in opportunũ eſt addere reges,qm̃ ſemper leges regũt.Et cum voluiſſet dicere veloci,[nec veloci]dixit,ſed dixit [veloci impetu aiẽ,]mõ in v̾bo veloci itelligit̃ ipetu,⁊ cum voluiſſet dicere ſciuꝫ,[nec ſciuꝫ]dixit:[ſed naturẽ captãs ſcium,]mõ in verbo ſciuꝫ intelligitur naturẽ ca ptans:[et]alibi dicẽs triſtẽ,dixit.[triſtẽ ſollicitudinem animi:]mõ in verbo triſtẽ itelligit̃ ollicitudo animi.ſꝫ cũ voluiſſet dicere[grẽ,]nec grẽ dixit,[ſꝫ]dixit[ꝯditoꝝ, ⁊ gubernatoꝝ plebeiẽ voluptatis audiẽtiũ,]mõ vel ꝯdi toꝝ vel gubernatoꝝ ſupfluit.⁊ in v̾bo grã itelligit̃ volu ptas,⁊ cum voluiſſet dicere ramis oculuit,[nec ramis] oculuit dixit:[ſꝫ ſylue ramis oculuit.]⁊ alibi,[nec corpꝰ tegebat]dixit[ſed corporis pudorem].i.pudẽda,[⁊ con tra effingẽs animi cupiditatẽ]mõ in occultatiõe corpis etiam pudendoꝝ erat occultatio,⁊ aduerſatio cupidita tis.igit̃ hẽc epitheta ſũt,tũ crebra patẽtia,tũ iopportũa.

¶ Idem autẽ ſimul ⁊ compoſituꝫ,⁊ epithe tum eſt,quare poema fit,⁊ ſic inuenerũt pra uitatis exceſſum. Quapꝑ poetice dicentes ob indecoruꝫ ridicula ⁊ frigida,confingunt, ⁊ obſcura componunt propter nugationeꝫ. Cum enim cognoſcenti ꝓponuntur,diluci ditatem obſcuritate diſſoluunt.

¶ Erga tu poſſes dicere hẽc epitheta eſſe inopportuna, ⁊ oblõga,ſtatim rñdens.[idem autẽ]ingt[ſimul]⁊ com poſituꝫ.i.longũ, ⁊ epithetum eſt.]Quid v̾o ſit longum epithetũ,in ſequẽti textu patebit.ꝓpterea concludit,[ꝗ re poema fit,]⁊ ſic tales oratores[inuenerunt prauita tis]ideſt frigiditatis[exceſſuꝫ,]tũc ꝗlia fecerint,ſubſcri bit.[Quapꝑ poetice dicẽtes ob idecoꝝ,ridicula ⁊ frigi da cõfingũt,⁊ obſcura cõponũt ꝑꝑ nugationẽ].i.ꝑꝑ in utilẽ eiuſdẽ repetitionẽ,cuius rõnẽ affert:⁊ dic̃.[Cũ eniꝫ cognoſcẽti]hẽc[ꝓponunt̃,diluciditatẽ obſcuritate]nu gatoria[diſſoluũt.]Quare hẽc euitanda ſunt in rhetori cis oꝛonibꝰ.Nã ſi hẽc cognoſcẽti obſcura ſunt ꝑꝑ nuga tionẽ,⁊ lõgoꝝ epithetoꝝ ꝯfuſionẽ,lõge magis ignoran tibꝰ erũt obſcura ⁊ inutilia:ꝙ̃ rõne fit,vt non ſint rheto rica,qm̃ rhetoricẽ orationes debent eſſe dilucidẽ.

¶ Utũtur auteꝫ homines cõpoſitis,cuꝫ ⁊ res innominata,⁊ dictio ad compoſitioneꝫ apta fuerit.vt χρονοτριβεῖν chronotribin,quod ſi crebrius fiat,omnino poeticum eſt.

¶ Nũc de lõgis epithetis ingt.[Utũtur aũt hoies cõpo ſitis].i.lõgis epithetis,in duplici caſu,[cũ ⁊ res inoiata fuerit,⁊ cum dictio].i.nomẽ vel verbũ aad alterum no men,vel verbũ,[ad cõpõneꝫ apta fuerit,vt]apõ grẽcos eſt hoc verbũ χρõνοτριβεῖν,qõ latine imorari,ſiue tẽ pus terere.Hoc eni cõponit̃ ex chrono/⁊ tribin.ideſt ex tẽpore ⁊ terere,⁊ addit,[qõ ſi crebrius fiat, oĩno poeti cũ eſt,]qm̃ erit duplex frigiditas ⁊ rõne lõgitudinis ſi ue cõpõnis,⁊ rõne crebritatis.Dicunt̃ autẽ lõga epithe ta cõpõne pluriũ,vt duripilũ,caprigenũ,candi rubrum vitiginũ:hẽc eni lõga ſunt,⁊ cõpoſita:grãmatici longin

qua,quẽ ⁊ nimis remota ſunt,dicunt,vt dirceus oedipꝰ. ideſt Thebanus a dirce fonte,vel ſerpenti genus a ſer pẽtis filiјs Thebaꝝ ꝯditoribꝰ.Lõgũ eſt etiã illud Uir gilij in 6°.Quem cõtra breuiter fata eſt amphiſia vates. lege Seruiũ ſuper verbo amphriſia.i.apollonia.

¶ Quapꝑ compoſita dictio ijs maxime vti lis eſt,qui dityrãbos conficiũt. Inflati nãqꝫ iſti ſunt. Priſca vera heroicis:dignitatẽ eni ⁊ magnitudineꝫ affert,metaphora aũt,iãbi cis,qbus(vt dictum eſt)nunc vtuntur. — *magnitudiez αυθαδ͂ες ſuperbum.*

¶ Cum dixiſſet hẽc de dictionibus,nunc qbꝰ vtiles ſint, demõſtrat:⁊ dicit.[Quapꝑ cõpoſita dictio].i.epitheuꝫ cõpoſitum ac lõgum,[ijs maxime vtilis eſt,]qui dityrã bos conficiunt,]⁊ aſſignat cãm:⁊ dicit.[Inflati namqꝫ iſti ſunt,]⁊ inflatis epithetum cõpoſitum eſt idoneum. [Priſca v̾o] ſ.dictio quẽ grẽce γλωτται dicunt̃,ἐπο ποιοις.ideſt heroicis idonea eſt,⁊ aſſignat rõnem:⁊ di cit.[Dignitatẽ eni ⁊ magnitudinem affert]priſca ipſa di ctio,quẽ heroicis idonea eſt.[Metaphora auteꝫ.]ideſt epithetum tranſlatitium competit[iambicis, quibꝰ(vt dictum eſt)nunc vtũtur.] — *De vtilitate epithetoꝝ a pud poetas.*

¶ Inſuper etiã quarta frigiditas in metapho ris fit,cum ⁊ ipſe non conueniunt,aut qm̃ ri diculẽ,quibus comici vtuntur,aut quoniaꝫ inflatẽ nimis,ac tragicẽ,aut quoniam obſcu rẽ,quia remotiores.

¶ Aſſignat quartaꝫ cãm frigiditatis:⁊ dicit.[Inſup etiã quarta frigiditas in metaphoris fit,cum ⁊ ipſẽ non con ueniunt,]quas non conuenire multifariam exponit, ⁊ dicit.[Aut quoniam ridiculẽ,quibus comici vtunt̃, aut quoniaꝫ inflatẽ nimis,ac tragicẽ,aut]tertio[qm̃ obſcu rẽ,qa remotiores,]⁊ a remotioribus deriuatẽ. — *De vſu meta phoraꝝ a po etis.*

¶ Ut Gorgias virides,⁊ ſanguineas res,tu autem hẽc turpiter ſeminaſti,⁊ male meſſui ſti. Poeticum enim nimis eſt.

¶ Ponit exemplũ de obſcuris metaphoris,quẽ a remo tioribus accipiuntur:⁊ dicit[Ut Gorgias,χλωρα και ἐναίματα πραγματα,συ δ͂ε ταυτα ανσχρωσ μεν εσπειρας,κακως δ͂ε εθεριας,ideſt virides res, atqꝫ ſanguineas,quas turpiter ſeminaſti,perperã quoqꝫ meſſuiſti.vel facula incidiſti,hoc enim(vt Ariſt.inquit) valde poeticum eſt:appellare enim ſemina virides res, ⁊ ſanguineas,valde poeticum eſſe videtur.

¶ Et Alcidamas phĩam propugnaculuꝫ le gum,⁊ odyſſeam pulcherrimũ humanẽ vi tẽ ſpeculum,⁊ nihil tale ludicrum poeſi af ferens. Cuncta eni hẽc parũ credibilia ſunt, propter ea,quẽ dicta ſunt. — *ꝓpugnaculũ επιτειχι σμα vallum. ſpeculum κατοπ τρον ludicrum αθυρμα*

¶ Deinde aſſignat alia exempla ex alijs metaphoris ob ſcuris:⁊ dicit.[Et Alcidamas]appellauit[phĩam].ſ.mo ralem ἐπιτειχισμα.ideſt[propugnaculuꝫ]vel vallũ [legum,⁊ odyſſeam appellauit pulcherrimum humanẽ vitẽ]κατοπτρον.ideſt[ſpeculũ,⁊ nihil tale ludicrũ affe rẽs,]qõ ſpeculum non eſt afferens ludicrum,ſed mode ſtiam,de quibus Ariſt.inquit.[Cũcta eni hẽc parũ credi bilia ſunt,ꝓpterea quẽ dicta ſunt].ſ.qa nimis poetica.

¶ Illud auteꝫ Gorgiẽ in irundinem cum ſu per eũ volãs ſtercus emiſerit,optime,ac tra gice dictũ eſt,dixit eni aui qdẽ o philomela,

ſi id fecerit,turpe non eſt,virgini aũt turpiſſimum. Recte igitur obiurgauit,quoniam nõ quod eſt,dixit,ſed quod fuit.

¶ Aſſignat vltimũ exemplũ ex Gorgia,ꝛ dicit.[Illõ aũt Gorgię in irũdinem,cũ ſuper euꝫ volans ſtercus emiſerit,optime,ac tragice dictũ eſt.Dixit eniꝫ]loquẽs Philomelę ſorori Irũdinis.αἰσχρον τε ω φιλομηλα ὀρνιδι μεν γαρ ει εποιησεν ουκ αισχρον,παρθενω,[aut quidem o philomela ſi id fecerit,turpe nõ eſt,virgini autẽ turpiſſimum,]dicit Ariſto.[recte igit̃ obiurgauit,]cõtra irũdineꝫ,[qm̃ non qõ eſt,dixit,]nõ enim eſt virgo,cũ ſtercus emiſit,[ſed qõ fuit].ſ.virgo. Hęc metaphora eſt obſcura,quoniam obſcure per auem intelligimus deuirginatam,ꝛ per virginem irũdinem.

De imagine εἴκως imago ſilitudo.

¶ Imago autẽ ꝛ metaphora eſt,paruꝫ enim differt. Nam cũ Achillem vt leonẽ irruiſſe dicit,imago eſt,cuꝫ vo leoneꝫ irruiſſe,metaphora. Cũ eniꝫ vterqꝫ virib⁹ excellat Achillem in leonem transferendo appellauit.

¶ Nũc de rhetorica imagine,q̃ gręce εικως dicit̃, latine ſimilitudo,a quibuſdã vo dicit̃ aſſimilatio, a Quintiliano vo lib° 8°.ſimilitudo atqꝫ cõparatio dicit̃:q̃(vt Ari. ꝛ Quintilianus aſſerũt)a metaphora differt ꝙ ſil'itudo comparet̃ rei,quã volumus exprimere: metaphora vo pro re ipſa dicit̃ .Uñ fit,vt in imaginibus vtamur notis aſſimilatiuis,nõ autẽ in metaphoris.Cõparatio eniꝫ eſt,cum dico feciſſe qd hoieꝫ vt hoieꝫ.Metaphora vo cum dico de hoie leo eſt.vñ Ariſt.dicit.[Imago auteꝫ ꝛ metaphora eſt].ſ.ſm rem.[Parũ enim]imago a metaphora[differt. Nã Achillẽ]ωσ δε λεον επωρουσεν.i.[vt leonẽ irruiſſe]poeta[dicit,imago eſt,cũ vo]dic̃[leonem irruiſſe,]eſt[metaphora,cũ eniꝫ vterqꝫ].ſ.Achilles ꝛ leo[viribus excellat,Achillem appellauit in leonem trãſferendo.]ergo metaphora ꝛ imago idẽ ſunt,nõ differẽtes niſi additiõe notę ſil'itudinis:ꝛ cõparationis.

¶ Utilis auteꝫ eſt imago etiaꝫ in oratione,ſꝫ raro. Poeticuꝫ eñi eſt,ferendę tamẽ ſunt ſicut metaphorę. Metaphorę eniꝫ ſunt,differentes eo,quod dictum eſt.

¶ De vſu imaginis pauca dicit Ariſt.ait eñi.[Utilis aũt eſt imago etiã in orõne ſoluta,ſed raro.poeticũ eñi eſt] frequens ſubaudi earũ vſus.[ferendę tñ].i.pmittẽdę tñ [ſunt]in rhetoricis orõnibus[ſicut metaphorę.]modicus eñi earuꝫ vſus,ꝛ opportunus illuſtrat orõnem,frequẽs vo obſcurat,ꝛ tedio cõplet.Continuus aũt in allegoriaꝫ ꝛ ęnigmata exit,vt de metaphoris dictũ eſt,imagines[eñi metaphorę ſunt differẽtes]a metaphoris[eo, qõ dictũ eſt].i.additione notę ſil'itudinis.Ex his pꝫ ꝙ q̃cũqꝫ in metaphoris dicta pbant̃,oia etiaꝫ in imaginib⁹ ſeruãda ſint,qm̃ imagines ſunt ipſę metaphorę nota cõparationis ſolũ addita,vt dictũ eſt.Et ideo,vt metaphora tũc fit,cũ ad vtrãqꝫ partẽ,cum ex ppoꝛtiõe,ꝛ ex ys,q̃ ſunt einſdem generis ſaltẽ analogici dicit̃,ſic imago fieri videtur.Eſt enim hęc vniuerſalis quaſi dignitas,ꝙ vꝫ.imago ſumatur in vtraqꝫ parte comparationis ex pportionalibus,ac ſimilibus.

¶ Sunt auteꝫ imagines, vt inqt Androtion ꝛ Idrieaꝫ,ꝙ ſimilis eẽt his,qui ex vinculis catulis. Illi eniꝫ irruẽteꝫ mordent, ꝛ Idrieã ex vinculis ſolutum infeſtum eſſe.

¶ De imaginibus exẽpla multa afferens Ariſt.illud Androtiontis pmuꝫ affert,qõ in Idrieã intulit:ꝛ dic̃.[Sũt autẽ imagines,]plurimę,quaꝝ pma eſt,[vt inquit Androtion in Idrieꝫ,ꝙ ſimilis eẽt ys catulis,qui ex vinculis]ſubaudi ſoluunt̃.[Illi eñi].ſ.canes προσπιπτοντα,vt nõnulli exponũt,cuꝫ[mordent,qui incidit].ſ.vincula,qbus ligãtur.[ꝛ Idrieã ſolutum infeſtuꝫ eẽ].ſ.ei,q ipſum ſoluit. Proſpiptonta eñi incidẽteꝫ exponũt.Sed ad verbũ irruẽteꝫ ſonat.tũc ſenſus eſt.[Illi enim].ſ.canes[mordẽt irruẽteꝫ]in ipſos,[ꝛ Idrieã ſolutũ infeſtuꝫ eſſe].ſ.irruẽti in ipm.Uerũ exempla hęc nõ facile exponũtur,qm̃ ſunt mutilata,q̃ intelligi nõ pñt,niſi ea vba intelligant̃,cũ qbus faciunt corpus,mõ illa nõ habemus. Imago tamẽ eſt canum ad Idrieã,vel contra.

¶ Et vt Theodamas aſſimilabat Archidamuꝫ Euxeno geometriam neſcienti,ꝛ ex pportionali,erit enim Euxenus, ꝛ Archidamus geometricus.

¶ Aſſignat 2m exẽplum:ꝛ dicit.[Et vt Theodamas aſſimilabat Archidamũ Euxeno geometriã neſciẽti,ꝛ ex pportionali]ita ad verbũ dicẽs, εστι γαρ και ο ευξενος αρχιδαμος γεομετρικος.ideſt[eſt enim Euxenus,et Archidamus geometricus].

¶ Et in republica Platonis,q mortuos ſpoliant,eos canibus ſimiles eſſe,q lapides mordent, ꝛ proijcientes non tangunt.

¶ Aſſignat 3m exẽplum:ꝛ dicit.[Et in republica Platonis,eos qui mortuos]expoliant dicit[canib⁹ ſimiles eẽ, qui lapides mordent,ꝛ pijcientes nõ tangũt.]Sic enim pãnos ꝛ cętera mortuorum accipiunt,ꝛ mortuos nõ tãgunt,neqꝫ accipiunt.

¶ Et vt Demoſthenes in blebem,ꝙ eẽt ſil'is nanclero robuſto qdem,ſed ſurdaſtro.

¶ Aſſignat 4m exempluꝫ ex Demoſthene:ꝛ dicit.[Et vt Demoſthenes in plebẽ ꝙ eſſet]inqt plebs[ſimilis nanclero robuſto qdeꝫ,]q̃tenus plebs eſt magnę potentię, vt nanclerus robuſtus,[ſed ſurdaſtro,]quatenus nõ eſt capax diſciplinę.Errauit autẽ Georgius,q trãſtulit ſubcuruo,qm̃ gręcus textus,quem habebat falſus eſt.Dicebat eñi ὑποκοφω,ſꝫ correctior hꝫ κυφω.i.muto,vel ſurdaſtro:qõ mihi conſonũ eſt,qm̃ ſic hꝫ vetus trãſlatio.

¶ Et illõ in carmina poetaꝝ, formoſis abſqꝫ pulchritudine ſimilia eſſe. Nam ꝛ illi,cũ defloruerint, ꝛ hęc ſoluto numero lõge alia,q̃ꝫ fuerint eſſe videntur.

¶ Aſſignat 4m exemplũ,ꝛ vt puto ex Demoſthene ẽt:ꝛ dicit.[Et illud in carmina poetarũ,]cuꝫ dixit.[Formoſis abſqꝫ pulchritudine ſimilia eſſe,nã ꝛ illi].ſ.formoſi, qui ſunt ſine pulchritudine,[cũ defloruerint].ſ.depoſitis ornamẽtis,[ꝛ hęc].ſ.carmina[ſoluto numero,]q eſt vt carminũ ornamẽtũ,[lõge alia q̃ꝫ fuerint,eẽ vident̃.]

¶ Et illud periclis in ſamios,aſſimilari ipos pueris,qui panẽ accipiũt,ſed plorãtes.

¶ Aſſignat 5m exemplum:ꝛ dicit.[Et illud periclis in ſamios,]qui dicit[aſſimilari ipſos pueris,qui panem accipiunt,ſed plorantes,]quod eſſe poterat,ex eo quia de benefactoribus murmurabant.

¶ Et in Boetos,ꝙ ilicib⁹ ſimiles eſſent. Nã ilices ſeipſas frangunt:Boeti autem aduerſus ſeipſos pugnant.

¶ Aſſignat 6m exẽplũ:ꝛ dicit.[Et]illud periclis[in Boetos,]

toſ,⌉dixit eniʒ⌊ꝙ ilicibus ſimiles eſſent,nam ilices,⌉arboꝛes altę ſunt,quę vento concuſſę⌊ſeipſas frangunt,⌉atq; deyciunt.⌊Boeti aũt⌉ſuperbia elati⌊aduerſus ſeipſos pugnãt,⌉atq; certant.Ilices Ariſto.grçco verbo appellat πρινους,ſed vtrum pꝛimus ſit ilex, in libello de ſignis tẽpoꝝ dictum eſt. Ibi enim diximus pꝛimuʒ eſſe aut ilicem,aut de genere ilicis.

¶Et iterũ Demoſthenes in plebem,ꝙ ſimilis eſſet ijs,qui nauſea laboꝛant.

¶Aſſignat 7m ex Demoſthene, ⁊ dicit.⌊Et iterum Demoſthenes in plebẽ,⌉dicebat⌊ꝙ⌉plebs⌊ſimilis eſſʒ ys, qui nauſea laboꝛant⌉qđ eſſe potuit, qꝛ ſicut qui nauſea laboꝛant,ſunt ingeti,ſic plebs illa ingeta erat,appetens ſemper euomere,qđ intra habebat.

¶Et vt Democrates oꝛatoꝛes nutricibus aſſimilabat,quę deglutientes cibuʒ,ſaliua pueros inungunt.

¶Aſſignat 8m exẽpluʒ,⁊ dicit.⌊Et vt Democrates,⌉qui⌊oꝛatoꝛes nutricibus aſſimilabat,quę deglutiẽtes cibũ, ſaliua pueros inungunt,⌉nam vt nutrices maioꝛeʒ cibi partẽ deglutiũt,⁊ de reſiduo,qđ eſt quaſi ſaliua,pueros inungunt,⁊ mitigant,ſic oꝛatoꝛes pecunias litigantium accipiunt,⁊ verbis eos leniunt.

¶Et vt Antiſthenes Cephiſodotum tenuẽ, Thuri aſſimilauit,ꝙ peremptus delectet.

¶Aſſignat 9m exẽplũ,⁊ dicit.⌊Et vt Antiſthenes,cephiſodotuʒ tenueʒ⌉coꝛpoꝛe,⌊Thuri aſſimilauit, ꝙ peremptus delectet,⌉ſicut Thus cõtritũ lętificat, Cephiſodotus enim moꝛtuus placebat populo.erat eniʒ tyrãnus.

¶Naʒ hęc oĩa ⁊ vt imagines,⁊ vt metaphoꝛas dicere licet.quare quęcũq;,vt metaphoꝛę dicta pꝛobantur,perſpicuũ,qm̃ etiaʒ ipſa imagines erunt, ⁊ imagines metaphoꝛę ratione indigentes.

¶Cum dixiſſet exẽpla imaginũ,pꝛobat illa eſſe bene dicta,⁊ dicit.⌊Nam hęc oĩa⌉exempla,quę ex authoꝛibus retulim⁹,⌊⁊ vt imagines,⁊ vt metaphoꝛas dicere licet,⌉igiť ſunt bene dicta, tunc cõcludit regulã vl̃em de imaginibus,⁊ dicit,⌊quare quęcũq;,vt metaphoꝛę dicta ꝓbanť,ꝑſpicuũ,qm̃ ẽt ipſa imagines erunt,⁊⌉econuerſo⌊imagines⌉erũt⌊metaphoꝛę rõne⌉ideſt nota ꝯparationis⌊indigentes,⌉addit enim imago ipſi metaphoꝛę notam cõparationis.naʒ metaphoꝛa accipiť cum aliqs introduciť ſub ſpecie alterius,vt ſi ſub ſpecie leonis intelligať imperatoꝛ.ſemper eniʒ in metaphoꝛa pꝛo vno alteꝝ exponitur,ſed imago(vt dictũ eſt)fit,cũ aliquid cõparatur ad aliud.vt ſi dicereʒ,leo eſt timendus,⁊ ꝑ leonem intelligerẽ Achillẽ,eſſet ibi metaphoꝛa. Sed ſi dicerẽ,Achilles, vt leo eſt timẽdus,eſſet imago. ergo omnis metaphoꝛa eſt imago,⁊ econuerſo. Sola differentia eſt additione notę aſſimilationis.

¶Veruʒ opoꝛtet metaphoꝛã,quę ex pꝛopoꝛtione ducitur, ⁊ ad vtrãq; partem, ⁊ in ijs,q̃ ſunt eiuſdem generis reddere: vt ſi phiala liberi patris ſcutum eſt, cõmode quoq; ſcutũ ipſum martis phiala dicetur. Oꝛatio igitur ex his componitur.

¶Vltimo exponit qualis eſt metaphoꝛa, quę ex ꝓpoꝛtione duciť,⁊ dicit.⌊Verũ opʒ metaphoꝛã,quę ex ꝓpoꝛtione duciť,⌉verbũ⌊quę ex pꝛopoꝛtione duciť,⌉nõ additur dr̃ię cauſa,qm̃ oĩs metaphoꝛa ex ꝓpoꝛtione ducitur.Sed potius addiť,vt definitio metaphoꝛę.dicit igitur talẽ metaphoꝛã opoꝛtere⌊⁊ ad vtrãq; partẽ,⁊ in ys, quę ſunt eiuſdeʒ generis reddere,⌉qđ exponit exẽplo,⁊ dicit,⌊vt ſi phiala liberi patris.ſ.bachi ſcutuʒ eſt,cõmode quoq; ſcutũ ipſum martis phiala diceť.⌉vt eniʒ phiala eſt ſcutũ bibentiũ,ſic ſcutũ eſt phiala bellantiuʒ,tunc epilogat,⁊ dicit,⌊oꝛatio igiť ex his cõponitur,⌉vt diximus,naʒ de imaginibus ea pręcepta ſeruanda ſunt,quę in ipſis metaphoꝛis ſeruãda eſſe notauit Ariſt. ex ys pʒ qualis eſſe debeat ſermo ſcurrilis,qui riſuʒ aptus eſt ꝓuocare.nã Ariſt.ſub ſermone frigido ſcurrilẽ contineri vult. Fit igiť pꝛimo ſcurrilis ſermo nominũ cõpoſitione,quę poetis cõuenit.Scđo fit vſu vocabuloꝝ pꝛiſcorum, vel aliaꝝ gentiũ,vel ſuperficialiũ atq; triuialium. Tertio fit ab vſu epithetoꝛum,vt cuʒ aut longis,aut inopoꝛtunis,aut crebꝛis ſcurra vtiť.Quarto ab vſu metaphoꝛaꝝ,vt cũ ſcurra vtiť metaphoꝛis,quę rei,de qua dicit,non ꝯuenerint,vel cũ vtiť metaphoꝛis ridiculis,aut nimis inflatis,aut obſcuris, ſimili modo abuſa imaginũ ſermo ſcurrilis fieri poteſt,cum imago nõ differat a metaphoꝛa:nec opʒ vt ſermo ſcurrilis oĩa hęc ſimul habeat,ſed vel omnia,vel plura, vel tot per quot poterit riſum pꝛouocare.

¶Initiuʒ autẽ dictionis latina lingua vti eſt, quod in quinq; continetur. De latinitate vel congruitate.

¶Geoꝛgius vtraq; lingua diſertiſſimus caput hoc eẽ autumat de latinitate,naʒ Ariſto.dicit.⌊Initiũ aũt dictionis,ελληνιζειν eſt,⌉mõ ελληνιζειν gręciçare ſiue gręca⌊lingua vti⌉latine ſonat.⁊ qꝛ nos ſumus latini,quod apud gręcos vti gręca lingua eſt initiuʒ.dictionis,apud nos erit vti latina lingua, Egidius vo non imperite caput vult eſſe de cõgruitate,nam cũ Ariſto.mõſtraſſet dictionẽ opoꝛtere eſſe pꝛopꝛiã,⁊ non frigidã,reſtat,vt demonſtret,opoꝛtere oꝛationẽ eſſe cõgruam, cõſonat aũt hęc expoſitio verbis Ariſto. quę vltimo loco ponẽtur. ſed vtcũq; caput inſcribať,reducendo oĩa,quę Ariſt. dicit ad noꝛmã,dicamus congruã,vel incõgruã dictioneʒ eſſe poſſe,aut ab ys,q̃ extrinſecus dictioni ipſi accidũt, vt cum male,vel bene clauſulę diſtinguanť,aut ab ys q̃ intrinſecus dictioni cõpetunt. Inſunt auteʒ intrinſecus ipſi dictioni clauſulę,⁊ clauſularum partes,quę ſunt nomẽ,⁊ verbuʒ,⁊ cętera oĩa,quę grãmatici appellant oꝛationis partes.Clauſularuʒ partes logici ſubdiuiſerunt, quatenus alias determinationes, alias determinabilia vocant.Determinabilia vo ꝓpꝛie tria eſſe autumãt nomẽ,verbũ,⁊ participiũ. Determinationes vo dicũt eſſe cęteras oꝛationis partes.Determinabilia quideʒ illa dicunť,qꝛ participium,atq; nomẽ pꝛo noĩe vel epitheto, aut ꝑpoſitione determinanť,verbũ aũt aduerbio. Coniunctiones vo coniungunt interdũ noĩa,verbaq;, atq; ꝑticipia,non nũq; clauſulas. ꝑpoſitiones autẽ caſus determinãt. Interiectiones deniq; ſigna ſunt affectiones erũpentis animi vocẽ.Significant eniʒ aut lętitiam,vt euax,aut amaritudinẽ,vt heu,vnde quot ſunt perturbati animi motus,tot voces reddunt.dictę quoq; interiectiones,ꝙ oꝛationẽ ipſaʒ interrũpant,vel ꝙ interiaciãtur,aut interponanť in oꝛatione. pʒ itaq; oꝛationis partes alias eſſe determinationes,alias eſſe quę determinãtur.⁊ licet de his ſpectet ad grãmaticos,quę tñ tãtus vir in doctrina non ſpꝛeuit, bꝛeuibus attingamus. Illud tñ attendẽdũ Ariſt.determinationes oẽs, quę ſunt pręter nomẽ,verbũ,⁊ participiũ,vocaſſe cõiunctiones,ꝙ eaꝝ officiũ in cõiunctione vel cõiungendo ꝯſiſtat. Vñ pꝛę-

mittens ſuaȝ intentionē dicit.[Initiū aūt] ⁊ potiſſimuȝ fundamētū, αρχη enim pro principali fundamēto accepit,[eſt vti latina lingua,]ideſt latinitate, vel cōgruitate:[qđ in quinqȝ] inſtructionibus vel locis [continetur,]vel in quinqȝ capitibus habetur.

⸿ Primū quidē in coniunctionibus ipſis, ſi aſſignauerit quis eas, vt aptę fieri ad inuiceȝ ſunt priores poſterioreſve: vt nōnulla efflagitant, quēadmodum ad ipſum quidem, ipſum autē, vel vero conſequitur.

⸿ Nunc Ariſto. exequit̄, ⁊ circa determinationes, quas hic Ariſt. ꝯiunctiones vocat, duo loca incōgruitatis notat, primū quidē circa ordinē coniunctionū, cum. vȝ. nō eo ordine in clauſulis collocant̄, vt pręcipit elegantia, ideo dicit.[Primū quidē].i. prima quidē incongruitas ſiue prim⁹ locus incōgruitatis a ꝑuerſo ordine ꝯiunctionuȝ[in cōiunctionibus ipſis eſt]cōiunctiones enim determinationes vocat oēs, quę ſunt ꝑter nomē, ⁊ verbū, ⁊ participiū. ⁊ exponit oppoſitū ꝑ ſuū oppoſituȝ. vȝ. incōgruitatē ꝑ cōgruitatē, ⁊ dicit.[ſi aſſignauerit qs eas,] vt[aptę fieri adinuicē ſunt priores, poſterioreſve vt nōnulla].i. vt nōnullę elegantię[efflagitant.] Id enim qđ in his expoſcit elegantia, in dictione ipſa ſtatuendū eſt. [vt qm̄ ad ipſum quidē, ipſum aūt, vel vero conſequit̄] ideſt elegantia efflagitat vt ſequat̄ ipſum aūt, vel ipſuȝ vero, ideo in clauſulis hic ordo eſt ſeruandus. Hęc enim dictio incōgrua eſt, aialium aliud vero irrationale, aliud quidē rationale, qm̄ ipſum quidē non primo loco acceptum eſt, hęc vero cōgrua aialium aliud quidē irrationale, aliud vero rōnale. Coniunctiones igit̄ eadē ratione, ⁊ prępoſitiones, ⁊ epitheta, ⁊ ꝓnomina, ⁊ aduerbia, ⁊ interiectiones cū nominibus, ⁊ verbis, ⁊ participijs, ⁊ cuȝ clauſulis ita ſtatuēda ſunt, vt elegantia pręcipit. Ariſto. eniȝ ꝑceptū, qđ de coniūctionibus ipſis tradit intelligēdū eſſe cēſet in oibus alijs ſm elegantię vſum. arbitror ēt ita de verbo, ⁊ noie eſſe ſubaudiendū. nam elegantia flagitat, vt verbū vltimo loco clauſulę cōſtituat̄, aliqn̄ poſt multas interpoſitas clauſulas, verū de his ad grāmaticos, ſatis ſit aūt nobis Ariſto. pręceptū expoſuiſſe. hęc de pma incōgruitate, cōgruitate ſatis. ⸿ Circa hoc primū pręceptū ſiue locū incōgruitatis multa dici pn̄t, vt ēt grāmatici dicūt, tn̄ quędā non ſunt ſub ſilētio prętereūda. quare dicamus tunc cōgruitatē fieri ab ijs, quę intrinſecus inſunt orationi, qn̄ fit ꝑꝑ dictiones, quibus, vt partibus materialibus oratio cōponit̄. Fit autē congruitas ab ijs, quę extrinſecus adueniūt, nō ſolū ex ijs, quę diximus, ſed ēt, qn̄ bene ſcribit̄, vt dictio ſit legibilis, ⁊ ad hoc ortographia ꝓdeſt, ac ēt bene proferat̄, ad qđ ꝓdeſt peritia accētuū vltra ea pręcepta, quę aſſignat Ariſto. ⁊ qr ſcriptura, ⁊ ꝓlatio ſunt accidētia, quę extrinſecus orationi accidūt, ideo fortaſſe hęc vocat Ariſto. q̄ extrinſecus ꝯpetunt orationi. Iterū dicamus apud Ariſto. eo tēpore tres partes orationis fuiſſe vſui nomē. vȝ. verbū, ⁊ coniūctionē, qm̄ cęterę ea ętate non erant repertę, qđ ex Quintiliano lib° p̊ titulo de grāmatica patet. quare de cōiunctionib⁹ Ariſto. loqui intelligere potes, non de determinationibus omnibus, quod ēt interpretatio Frācıſci philelphi etiā ſentit. Hęc de primo incongruitatis loco, dicta ſatis. ¶ Quo vero ad verba attinet in codice noſtro legunt̄ hęc verba και ο ετω, in alijs codicibus loco του ετω, legitur γαρ, ſed in codicib⁹ correctoribus nullum horuȝ habetur. ⁊ ſic tranſtulit Georgius, ⁊ mihi placet.

⸿ Oportet autem ita eas collocare, vt facile memoria teneātur, ⁊ neqȝ longo interuallo redire, neqȝ coniunctionē aliam prius q̄ꝫ neceſſariam reddere.

⸿ Aſſignat ſcōm locū incōgruitatis, qui ēt accipit̄ ab ipſis cōiunctionibus, quo ad ipſuȝ interuallū atqȝ multitudinē, ⁊ dicit.[Opȝ aūt ita eas].ſ. cōiunctiones [collocare; vt facile memoria teneant̄,]hoc autē vt inquit fit, cum[⁊ neqȝ interuallo longo redire]eſt, ideſt cuȝ neqȝ longo interuallo redimus.[neqȝ coniunctionē aliā]interponimus[prius q̄ꝫ neceſſariā]ſit[reddere,] cū enim inter principale verbū, ⁊ eius ſuppoſitū nomen, multę interponūtur coniunctiones cū difficultate redimus cōiungētes ſuppoſitū cū ſuo verbo. Pręterea cuȝ interponimus aliquā coniunctionē prius q̄ꝫ neceſſariaȝ reddamus, ēt cum difficultate redimus. Hinc grāmatici bene pręcipiūt non eſſe longam parentheſim interponēdaȝ, ⁊ ſententiam vno ſpiritu debere comprehendi.

⸿ Quod tamen quāuis rarius, commode fit hoc pacto, Ego vero poſtq̄ꝫ mihi nūtiatum eſt (venit eniȝ Cleon ⁊ rogans, atqȝ orans) profectus ſum, eos mecū accipiens. Nā hic multę ante redditioneȝ verbi interiectę ſunt coniunctiones, ꝙ ſi longior interpoſitio fiat ab eo verbo, quod eſt profectus ſum, obſcura erit oratio. Vnuȝ itaqȝ eſt, vt coniunctiones bene diſponantur.

⸿ Nūc ea, quę dixerat, exponit per exēplū, ⁊ dicit. [Qđ tn̄ quāuis rarius, cōmode fit hoc pacto, Ego vero poſtq̄ꝫ mihi nuntiatum eſt, (venit enim Cleon, ⁊ rogans, atqȝ orans) ꝓfectus ſum eos mecū accipiens.]hęc eſt clauſula, đ qua dicit,[nā hic].i. in hac clauſula[multę ante reddītionē verbi] ꝓfectus ſum,[interiectę ſunt cōiunctiones,]ideo vult hr̄e hanc eſſe obſcurā, ⁊ addit, [ꝙ ſi longior interpoſitio fiat ab eo verbo, qđ eſt ꝓfectus ſum,] oratio erit obſcura immo obſcurior. Tum epilogat primū locuȝ, qui accipiebatur ab interiectionibus, ⁊ dicit, [vnū itaqȝ eſt].ſ. locus,[vt cōiunctiones bene diſponātur.] Secabat̄ auteȝ hic locus, adhuc in duo particularia loca, de quibus hactenus.

⸿ Scōm vero cum per propria, ⁊ nō per ambientia vocabula dicimus.

⸿ Cum aſſignaſſet primū locū ab ipſis cōiunctionibus, nūc aſſignat ſcōm locū a ꝓprietate vocabuloꝝ, ⁊ dicit. [Scōm vero, cuȝ per ꝓpria, ⁊ non per ambientia].i. cōia [vocabula dicimus,]ꝓpria vocabula ſunt, quę rei ipſi accōmodata ſunt, ambientia vero, quę pluribus rebus ſunt cōmunia, non eniȝ ſi vellemus dicere hoīeȝ, cōmode diceremus aial, eſt enim aial cōe vocabulum, neqȝ ſi togam dicere vellemus, veſtē cōmode diceremus, verū cū latinitas vocabulū nō hȝ, per circuitionē orator deſcribere dȝ, vt de multis Cicero fecit.

⸿ Tertium non per ambigua niſi cōſulto ita quiſpiam faciat. qđ faciunt qui, cum nihil habent dicere, aliquid tamē ſe dicere ſimulant: vt in poeſi dicunt.

⸿ Nunc aſſignat tertiū locū ab ambiguitate vocabulorum, ⁊ dicit.[Tertiū]quo euitatur incōgruitas, eſt cum [nō per ambigua]dicimus, ambigua vocabula ſunt, q̄ in multiplicē ſignificationē trahi poſſunt, clauſulę etiā

ambiguę ſunt ſimil'r,quę in plures ſenſus referũtur, vt illud,ibis redibis non morieris in bello, ⁊ illud,aio te eiacida Romanos vincere poſſe.addit Ꝯo,[niſi cõſulto ita quiſpiã faciat,qȯ faciũt,qui cũ nihil hñt dicere].ſ. certi,[aliqd tñ ſe dicere ſimulãt,]vt videanť non deficere quęſitis.[vt in poeſi dicunt,]poetę enim ſępe ſcribunt,q̃ ignorant:tñ ex vbertate linguę dicũt, q̃ neſciũt.

¶ Ut Empedocles, decipit enim per circuitionem,cum ſit crebra.

¶ Nunc ponit exẽpla eoꝝ,qui vſi ſunt hac obſcuritate, ⁊ dicit,[vt Empedocles]vius eſt in ſua poeſi, ⁊ reddit rationẽ,⁊ dicit,[decipit enim] empedocles ipſe[per circuitionem]loquens,[cum]circuitio qua vtitur, [ſit crebra,]⁊ obſcura.

¶ Et vt patiunť auditores, qȯ multi ex diuinatoribus, annuunt, cum dicunt ambigua, Creſus cum Alym traiecerit, magnũ principatum delebit.

¶ Nunc ponit exẽplum ex ijs,qui oraculoꝝ reſpõſa audiunt,⁊ dicit.[Et vt]etiã hunc modũ obſcuritatis[patiunť auditores].ſ.rñſoꝝ,quę dant oracula,hi eniʒ pręʒdicũt ambigua,⁊ obſcura:⁊ addit hoc ẽt annuere augures,⁊ dicit,[qȯ]ideſt quaʒ obſcuritatẽ[annuũt multi ex diuinatorib⁹]p auguria, vel p alias vias,[cuʒ] prędicẽdo[dicũt ambigua,] hoc pacto, [Creſus cum Alym traiecerit,magnum principatum delebit.]

De arte diuinandi.

¶ Et omnino qm̃ minor cõmittiť error,diuinatores p rei obliqua dicũt,itaqʒ cõtinget aliquem in ludis paria, vel imparia dicere magis,q̃ʒ quot hʒ, ⁊ qm̃ erit, magis q̃ʒ qñ erit. quocirca aruſpices non determinant quando. Hęc igitur omnia,hiſqʒ ſimilia fugiẽda, niſi quis ſtudio faciat.

¶ Tunc quaſi exponit modũ, quo vtunť diuinatores,⁊ dicit.[Et oĩo,qm̃ minor cõmittiť error]dicere nõ per res ipſas in ſe,ſed per ea,quę circuũt rem,ideo [diuinatores per]των λοξων του πραγματ᾽,ideſt[p rei obliqua dicũt].ſ.prędicẽdo,⁊ per rei obliqua intelligit ea, quę non tangunt rem in ſe,ſed a lateribus, ppea concludit de ijs,qui per numeros ludũt, ⁊ de ipſis diuinatoribus,[itaqʒ cõtinget aliquẽ in ludis,]qui fiũt per numeros,[paria, vel imparia dicere magis , q̃ʒ quot hʒ] .ſ. in manu, vel in aliquo loco abſconſo.[Et]ẽt cõtinget dicere diuinatoribus[qm̃ erit,magis q̃ʒ qñ erit,]tunc dat artẽ,qua vtunť aruſpices,⁊ dicit,[quo circa aruſpices nõ determinãt qñ].ſ.hoc vel illud venturũ eſt, tunc concludit ppoſitum,⁊ dicit,[hęc igiť oĩa,hiſqʒ ſimilia] in rhetoricis orationibus[fugienda]ſunt,[niſi quis ſtudio faciat,]vt in re diuinaria. Ex his pʒ hęc tria loca pertinere ad dictionis pſpicuitatẽ.Dictio enim pſpicua eſt,cuʒ in ea cõiunctiones bene cõſtituenť, ⁊ cum proprijs vocabulis erit conſtituta, ⁊ cum non ambiguis erit affecta vocabulis.

aruſpices
χρησμολογοι
fatidici

¶ Quartũ, vt Protagoras nomina generuʒ diſtribuebat,maſculina, ⁊ fęminina, ⁊ vaſcula, naʒ hęc quoqʒ recte opʒ reddere. hęc Ꝯo progreſſa,allocutaqʒ receſſit.

vaſcula
σκεῦη
inſtrũalia

¶ Cum aſſignaſſet tria loca,quę attinẽt ad perſpicuitatẽ dictionis,nũc aſſignat quartũ ⁊ quintuʒ,qui ſunt latinitatis circa ſolęciſmũ fugiendũ:⁊ ita aſſignat quartũ,⁊ dicit.[Quartum].i.quartus locus eſt,[vt] ſubaudi orator [noĩa,]⁊ epith ta[generum]diſtribuat,mõ quo[diſtribuebat Protagoras,]vʒ. [maſculina]cum maſculinis, [⁊ fęminine]cũ fęmininis.[⁊ vaſcula] ideſt neutra cum neutris,neutra enim σκευη ideſt vaſcula vocat,qꝛ neutra cõcipiunť indifferẽter ab omni genere , cuius rationem affert,⁊ dicit,[nam hęc quoqʒ recte opʒ reddere,] alioquin eſſet,ſolęciſmus,⁊ aſſignat exemplum,⁊ dicit, [hęc Ꝯo]loquens.vʒ.de muliere,quę eſt fęminini generis,[progreſſa,allocutaqʒ receſſit,] In hac eniʒ locutione ſeruata eſt concordantia in genere.

¶ Quintum, vt multa, ⁊ pauca, ⁊ vnuʒ recte dicanť. Cũ aũt adueniſſent, verberarũt me.

¶ Hic aſſignat qntũ locũ, qui attinet ad latinitatẽ, circa ſolęciſmũ fugiendũ quantũ ad cõcordantiã in numero, ⁊ dicit.[Quintũ].i.qntus locus cõgruitatis eſt,[vt multa,⁊ pauca,⁊ vnũ recte dicanť.]multa quidẽ cuʒ epitheto participio, vel verbo plurali,pauca.i.duo cuʒ epitheto participio, vel verbo duali, vt eſt mos apud gręcos, vnũ deniqʒ.ſ.ſingulare cuʒ epitheto,participio, vel verbo ſingulari, vt in illo exẽplo,[cũ autẽ adueniſſent, verberarũt me,]vbi pʒ cõcordantia in numero. ex Quintiliano ẽt lib° p̃ titulo de grãmatica habes ẽt priſcos latinos vſos eſſe numero duali in his vocib⁹ amauere,ſcripſere,nã amauerũt,⁊ ſcripſerũt pro numero plurali vſi ſunt.quibus tñ vocibus nũc indifferẽter ponimus duo vel plura ſignificãtes.¶ Quo Ꝯo ad hęc duo vltima loca attinet,attendendũ,naʒ Frãciſcus philelphus vir nõ imperitus velle vꝛ in quarto loco p nomina generũ,generalia noĩa,naʒ hęc ſiue maſculina,ſiue fęminina , ſiue neutra,diſtribuere opʒ,ac determinare , ne obſcura ſit dictio. vt ſi dixero placet mihi aial,obſcura erit oratio, niſi addidero rõnale,ſimili modo ſi dixero placet mihi planta,niſi dixero ficulna,oratio obſcura erit,hęc expoſitio placeret,niſi exẽplum Ariſto.eſſet ad aliã expõneʒ accõmodatũ.Simili modo nõ recte Frãciſcus quintuʒ locũ intellexit,cum voluerit Ariſto. non de concordantia in numero eſſe locutũ,cuʒ hęc cõſideratio nõ oratorum ſit,ſed grãmaticoꝝ:ſed de recto ordine partiũ eſſe locutũ,verũ hęc expoſitio eſt ꝯtra exemplũ, qȯ Ariſto. affert in textu:vt diximus.⁊ ſic ad oratorẽ ẽt ſpectãt ea, quę dicunť in grãmatica,qȯ Quintilianus inuit,qui de grãmatica egit. Quare in hoc quinto loco itelligẽda eſt alia cõgruitas,quę fit ex parte caſuum , vt ea,quę fit ex parte regiminis,nam ſi verbũ requireret poſt ſe accuſatiuũ,⁊ addereť alius caſus,dictio eſſet incongrua.

¶ Uniuerſaliter aũt oportet facile lectu, atqʒ dictu eſſe,quod dicitur.

facile lectu
εὐανάγνωστον
facile legibile
facile dictu
εὔφραστον
facile edifferi

¶ Cuʒ dixiſſet de ijs,quę intrinſecus congruã orationẽ reddũt,nunc de ijs dicit,quę extrinſecus ꝯgruã orationẽ, vel incõgruã faciunt,quę oĩa vno loco cõplectitur, ⁊ dicit,[vl'r auteʒ opʒ facile lectu]eſſe, qȯ diciť,] ideſt orationẽ rhetoricaʒ , ſi ſcribiť,[atqʒ facile dictu eſſe,]ſi voce viua proferť.opʒ itaqʒ ſi oratio ipſa rhetorica ſcribiť, vt facile legatur,ſin autẽ voce proferať, vt ſit dictu, prolationeqʒ facilis , hic ergo locus generatim omnia, quę extrinſecus orationem reddunt congruam , vel incongruam,complectitur.

¶ Id autẽ multę coniunctiones non habẽt.

¶ Cum vno loco cõplexus ſit oĩa , quę extrinſecus orationẽ reddunt cõgruã vel incõgruam,nũc ſpeciatim tãgit illa,aſſignans primũ locũ a multitudine coniunctionũ,⁊ dicit.[Id aũt].ſ.facile lectu,atqʒ facile dictu[mul

tę coniunctiones non habēt,]cuȝ in rhetorica oratione ponunt̃. Si enim oratio multas tales habeat,nec legi, neqȝ proferri facile pōt.ergo ab opposito, q̃ caret tanta ꝯiunctionū multitudine lectu,atqȝ ꝓlatione facilis erit.

¶ Neqȝ ea,q̃ non facile pūctis diſtincta ſunt.

¶ Nunc aſſignat ſcđm locū a facili,difficiliqȝ partiū diſtinctione,ꝛ dicit.[Neqȝ ea,q̃ non facile punctis diſtincta ſunt,]hñt,vt facile legant̃,vel proferant̃, per q̃ dat intelligere facile orationē legi,aut ꝓferri cum clauſulę, quas hȝ,bene facileqȝ diſtinguant̃.vȝ.ſuis pūctis,ſuis lineis,ſuis comis,ſuis ſuſpēſiuis,ſuis interrogationibus, ſuis periodis,ſua parentheſi,ſuiſqȝ alijs huius generis, vt pręcipit elegantia ipſa.

¶ Veluti quę Heracliti.ea eniȝ quę Heracliti ſunt,pūctis diſtinguere arduū eſt,qm̄ non patet vtri adiaceant priori ne an poſteriori, veluti ſtatim in ipſius libri initio.ait enim rationis decētis ſemꝑ iprudentes hoies fiunt. dubiū eni eſt ip̄m ſemꝑ cū quo attribuēdū.

decentis δεοντος opportune.

¶ Nunc affert exēpluȝ ex his,quę Heraclitus dicit,quę obſcura ſunt ob malā pūctuationē,ꝛ dicit.[Veluti quę Heracliti]ſunt,obſcura ſunt, [ea eniȝ q̃ Heracliti ſunt, punctis diſtinguere arduum eſt,]ꝛ ob id ſunt obſcura. [qm̄ nō patet vtri adiaceāt]verba,q̃ ipſe dicit, [priori] ſ.verbo,[an poſteriori:veluti ſtatim in ipſius libri initio,]habet̃ hęc obſcuritas, [ait enim]του λογου του δεοντος αει αξυνετοι ανθρωποι γιγνονται ideſt rationis dicētis ſemꝑ imprudētes hoies fiunt, [dubiuȝ eniȝ eſt]in hac clauſula[ip̄ȝ ſemꝑ cū quo attribuendū,] vtrū cū verbo[decentis,]an cuȝ verbo[imprudentes.] Igit̃ hęc Heracliti clauſula eſt obſcura.

¶ Adhuc aūt ipſum nō reddere/ſolęciſmum efficit,niſi cōiunxeris vtriqȝ qđ congruit. vt aut ſonū aut colorē,hunc quidē videns,non cōmune eſt,illū autē ſentiens cōmune eſt.

¶ Nunc aſſignat tertiū locū,ꝛ dicit.[Adhuc autē ipſum nō reddere]ꝓprie,ꝛ diſtincte partes partibus[efficit ſolęciſmū]hoc eſt orationē nec lectu,neqȝ prolatione facilem.[niſi cōiunxeris vtriqȝ qđ cōgruit.vt]in illa clauſula,oē aial iudicat[aut ſonum,aut colorē,hunc quidē videns,non cōe eſt,]ſed colori accōmodatū,[illum autē] ſ.ſonū[ſentiens,cōe eſt.]In hac enim clauſula ſonum ꝛ colorē oratio non bene cōiungit.nam nec videre, neqȝ audire cōe eſt oibus ſenſibꝰ, ſentire vo eſt cōe,ideo dȝ hoc pacto legi,oē aial iudicat ſonum ꝛ colorē,hūc qdeȝ videns,illū vo audiens. Hoc enim pacto oratio vtriqȝ ſua congruentia coniungit.

¶ Obſcurū ēt eſt,cum dicis non apponēdo, ſed multa interſerendo hoc pacto,debebam enim cū diſputaſſem cū illo,hęc atqȝ hęc, ꝛ ſic,progredi. Sed non hoc pacto,debebam enim progredi cū diſputaſſeȝ ſic hęc, ꝛ hęc, ꝛ hoc modo factum eſt.

¶ Nunc aſſignat quartū locum,ꝛ dicit.[Obſcurū etiam eſt]dictu,atqȝ lectu,qđ dī ab oratore[cū dicis nō apponēdo,]qđ debes ſtatiȝ apponere.[ſed multa interſerendo hoc pacto,debebā eniȝ cū diſputaſſem cum illo hęc, atqȝ hęc ꝛ ſic,progredi,]hoc enim mō hęc clauſula eſt obſcura,qꝛ illud verbū progredi non ſtatim addit̃ illi verbo debebā,[ſed non hoc pacto]erit clauſula obſcura,[debebā eniȝ progredi,cū diſputaſſem ſic,hęc ꝛ hęc, ꝛ hoc modo factuȝ eſt,ꝛ]ſic clauſula perſpicua eſt,quia in ea copulatur qđ debet copulari: ꝛ modo quo dȝ copulari. Hęc de congruitate.

¶ Dictionis vo longitudinem faciunt hęc,ſi oratione loco nois vtaris,veluti ſi non circulū,ſed ſuperficiē dicas,in qua mediuȝ ab extremis ęqualiter vndiqȝ diſtat:cuius cōtrariū breuitatē efficit,ſi pro oratione nomen.

De lōgitudine ꝛ breuitate dictionis.

¶ Egidius de dictionis ornatu nūc Ariſto.agere aſſerit, cuius partes tres eſſe autumat,dictionis lōgitudinē vel breuitatē,dictionis decoꝝ,atqȝ tertio dictiōis numeꝝ, vel harmoniā.q̃ Ariſto.putat de dictionis dimēſione,q̃ in ornatu obtinet primū locū,vocat aūt Ari.ογκον της λεξεως,qđ verbū amplitudinē dictionis trāſtulit Georgius,ꝛ mihi nō placet,naȝ amplitudo apud oratores ſignificat dignitatē,authoritatē,ꝛ maieſtateȝ,q̄re melius longitudinē aut ꝓlixitatē dicerē,cuius ꝯ̄rium eſt breuitas,hanc longitudinē vel ꝓlixitateȝ Ariſto. locis tot in dictione accidere arbitrat̃,totidēqȝ breuitatē, quoꝝ locorū primū aſſignat,ꝛ dicit,[Dictionis āt].i.orōnis rhetoricę[longitudinē faciunt hęc]quatuor,quoꝝ primuȝ aſſignat,ꝛ dicit,[ſi oratione loco nois vtaris,]ꝛ per orationē deſcriptionē,vel definitionē nois intelligit,[veluti ſi nō circulū,ſed ſuperficiē dicas,in qua mediuȝ ab extremis ęqualiter vndiqȝ diſtat,cuius ꝯ̄rium].ſ. nomē pro oratione ſi accipit̃,[breuitatem efficit,]vt ſi pro deſcriptione circuli vtamur circulo.hęc de primo loco.

¶ Et ſi turpe,aut indecoꝝ.naȝ ſi orationi turpitudo ineſt,nomen. Si vo nomini,orationem dices.

¶ Aſſignat ſcđȝ locū ab ipſa locutione turpiū,ꝛ dicit,[ꝛ ſi turpe,aut indecorū,]ſubaudi ſit in rhetorica diſceptatione,conſiderāduȝ ſit ne turpitudo nomini, an deſcriptioni,[nam ſi orationi,] ſiue deſcriptioni [turpitudo ineſt,nomē]loco orationis[dices,ſi vo] turpitudo inerit[nomini orationē dices]loco nois.ꝛ ſic facies lōgā, vel breuē dictionē.verbi cā,qm̄ in noie penis eſt turpitudo,loco penis dicimus mēbrū genitale,qđ eſt oratio, ſilr̃ qꝛ in hac oratio Socrates ſuppoſuit penem in vteruȝ Santhippes,eſt turbitudo,dicemus loco illius orationis ſuppoſuit penem in vterum,cognouit, quod eſt vnum ſimplex verbum.

¶ Et ſi metaphoris,vel epithetis manifeſtaueris cauendo id,qđ eſt poeticum.

¶ Tertius vo locus,quo dictionē efficies lōgā,eſt.[Et ſi metaphoris,vel epithetis]nomē rei ipſius[manifeſtaueris.canēdo]tñ[id,qđ eſt poeticū,]vtputa vtendo obſcuris,vel ampulloſis metaphoris.Simili mō fit ꝑ epitheta,cōtra autem dictio fit breuis.

¶ Et ſi multa feceris, vt poetę effecerunt,qui cum vnus ſit portus,tamē dicunt portus in achęicos, ꝛ tabulatę multę ianuę plicatę.

¶ Quartus locus,quo dictionē efficies longaȝ eſt.[Et ſi multa feceris,]ꝛ in plurali loquaris de rebus, dictio videbit̃ lōga,[vt poetę effecerūt,qui cuȝ vnus ſit portus, tamē]in numero plurali[dicunt portus in achęicos,ꝛ] cum vna ſit ianua,dicunt,[tabulatę multę ianuę plicatę,]quę verba gręce ſunt, και δελτουμεναι δε πολυθυροι διαπτυχαι,ſic igitur per numerum pluralē dictio fit longa,per ſingularem vo breuis.

¶ Et ſi non connectendo, ſed vtrilibet vtrūſ

bet dices,vxoris noſtrę,⁊ vxoris tuę,contra vo,ſi breuiter noſtrę tuęqꝫ vxoris.

¶ Quintus locus eſt a cōnexione,nā amplitudinē ⁊ ꝓli xitatē facies,ſi non cōnectēdo dices vxoris nr̄ę, ⁊ vxoris tuę,vnde dicit.⌊ Et]ēt faciē longitudineꝫ,⌊ ſi non cō nectendo,ſed vtrilibet vtrūlibet dices, vxoris noſtrę,⁊ vxoris tuę,]nā duobus pronominibus coniūxiſti duo noīa⌊ contra vo,ſi breuiter]diceres⌊ noſtrę tuęqꝫ vxoris,]qꝛ duo ꝓnomina vni nomini connexa ſunt.

¶ Et ſi cum coniunctione dicis,ſi autē breuiter,abſqꝫ cōiunctione,ſed non incōnexa,hoc pacto profectus,⁊ allocutus ſum,profectus allocutus ſum.

¶ Sextus locus accipit̄ a copulatione,⁊ dicit.⌊ Et ſi cuꝫ ꝯiunctione].i.cuꝫ nota copulationis⌊ dicis,]in dictione erit prolixitas,⌊ ſi aūt]in dictione volueris dicere⌊ breuiter,]dicas⌊ abſqꝫ ꝯiunctione].i.abſqꝫ nota copulationis.⌊ ſed nō incōnexa].i.ſed nō ea dicas,q̄ nō ſunt apta cōnecti,ſunt enim q̄dā noīa,vel epitheta,vel clauſulę,q̄ nō ſunt aptę cōnecti,naꝫ ſi dixero Socrates laborauit, ⁊ Plato diſputauit,hęc ad vnum cōnecti non pn̄t.⁊ dat exempluꝫ ⁊ dicit,⌊ hoc pacto] in dictione erit ꝓlixitas, ⌊ ꝓfectus,⁊ allocutus ſuꝫ,]nā eſt in dictione nota copulationis,ſi vo dixero⌊ profectus allocutus ſuꝫ.] breuis ero,qꝛ in dictione non eſt copulationis nota.

¶ Et illud Antimachi vtile,ſi quę nō ſunt,ea dicis,quod ille facit ꝺ Teumeſſo, modicus quidā ventoſus collis. Creſcit eniꝫ ſic in infinituꝫ taꝫ in bonis,q̄ꝫ in malis,ſi vtroqꝫ mō ſit vtile/quo mō non ſe habet.

collis λοφος vertex altus locus

¶ Septimus locus a mō loquēdi per ꝯtrium, quē ſic dicit.⌊ Et illud Antimachi vtile]ſubaudi eſt ad breuitatē, ⌊ ſi quę non ſunt].i.ſi ea,q̄ dici pn̄t per negationē,⌊ ea dicis].i.dicis per affirmationem.⌊ qȯ ille].ſ. Antimachus, ⌊ facit de teumeſſo].ſ.monte,quē cum deſcriberet,dicit, ⌊ collis q̄daꝫ modicus vētoſus,]hęc locutio breuis eſt. Contra aūt ſi hęc per negationē dicis,prolixitas erit,vt ſi ſic dixero , collis q̄dā non imodicus,neqꝫ invētoſus. ⌊ Creſcit enim ſic in infinitū,tam in bonis, q̄ꝫ in malis.] ſi loqmur,qm̄ in infinitū poſſumus ꝓlongare ſermonē deſcribēdo aliq̄d negatiue.quippe cum infinita poſſint remoueri ab eodē.Addit hoc argumentuꝫ fieri poſſe⌊ ſi quo mō ſe habet,vtroqꝫ modo ſit vtile]ideſt ſi i vtroqꝫ ſenſu idē ſignificet̄.Non ignorabam enim ⁊ ſciebā pro eodē accipit̄.ſimiliter nō imperitus,⁊ peritus idē ſignificant.Quādo ergo qȯ negat̄,idem ſignificat cū eo , qȯ affirmatur,tunc vtilis eſt hic locus vel ad prolixitateꝫ, vel breuitatem.

¶ Qua ex re ⁊ nomina poetę deducunt,vt illud harmoniam infidē, ⁊ alyrā. Priuatiua eniꝫ inferūt,qȯ maxime in metaphoris,quę ex ꝓportione ſumunt̄, probari ſolet,vt ſi q̄s tubam eſſe dicat cantum infidem.

infidem αλυρον ſine lyra ſine cordis

¶ Ex ys quę dixit,quaſi inferēdo dicit.⌊ Qua ex re ⁊ nomina poetę deducūt].ſ.priuatiua,vt facere poſſint locutionē breuē,⁊ longā,⌊ vt illud] poetaꝝ cū dicūt⌊ harmoniam infidem].i.ſine cordis, ⌊ et] harmoniaꝫ⌊ alyram,] ideſt ſine lyra ⁊ dicit rationē.⌊ Priuatiua eniꝫ inferunt] hęc nomina,non autē negatiua.⁊ exponit in quibus potiſſimū hęc locū habēt,⁊ dicit,⌊ qȯ maxime in metaphoris,quę ex ꝓportione ſumunt̄,ꝓbari ſolet,]⁊ affert exēplum,⁊ dicit⌊ vt ſi q̄s tubā dicat cantuꝫ infidem,] ⁊ ſine cordis.igitur nomina ſunt multiplicia,qm̄ ſunt affirmatiua,⁊ negatiua,⁊ priuatiua,affirmatiua,vt lyratus,priuatiua,vt alyra,vel inlyratus,negatiua,vt non lyratus. His enim omnibus vtimur,affirmatiuis quidē, cū breues eſſe volumus,priuatiuis per modū negationis, cuꝫ ꝓlixiores ſumus,dicimus eniꝫ cantū non inlyratū,⁊ eſt prolixus ſermo,⁊ dicimus cantū lyratū, ⁊ eſt ſermo breuis.ſimiliter de negationibus dicere poſſumus.

¶ Decoruꝫ aūt habebit dictio ſi ⁊ affecta ſit, ⁊ morata,⁊ rebus accōmodata.

De decoro. affecta παθηκη paſſionis illatiua.

¶ Nunc de dictionis decoro,vbi id repetendū,qȯ ſuperius diximus,tria debere oratore pręſtare,docere qȯ dilucide dicēdo ꝯſequit̄,mouere,qȯ per orationē affectā perficit,⁊ delectare,qȯ per orationē moratā,ac accōmodatā ſibi cōparat.oratio igitur ſit dilucida,vt doceat,ſit affecta,vt moueat,ſit morata,ac accommodata vt delectet,hęc Quintilianus lib° 3° titulo quibus contineatur omnis rō dicendi,vbi eſſet inquit,ꝙ cuꝫ oratio conſtet ex ys,quę ſignificant̄,ideſt ex rebus,⁊ ex ys,quę ſignificant,ideſt verbis, oratio tunc erit accōmodata,cuꝫ pro rerum qualitate verba accōmodant̄,nec putes affectus vbiqꝫ locū habere,vt 2° lib° diximus,ſed quocūqꝫ irrūpunt,plurimum valēt,nam vt Quintilianus inquit lib° quinto titulo de ꝓbatione artificiali,per affectus laudamus,incuſamus,augemus,minuimus, deſcribimus,deterremus,quęrimur,conſolamur,hortamur. Dicit itaqꝫ Ariſto.⌊ decoꝝ aūt habebit dictio,ſi ⁊ affecta ſit,⁊ morata,⁊ rebus accōmodata,]decoꝝ Ariſt. vocat πρεπον, qȯ antiquus interpres decentiā exponit,verbuꝫ affecta παθητικη eſt , qȯ paſſionis illatiua exponit antiquus interpres,morata gręce dicitur ηθικη , accōmodata vo αναλογον dicitur.Cauſa aūt,qm̄ dictio poteſt conſiderari ex parte auditoris,⁊ ſic opus eſt , vt ſit affecta, ⁊ ex parte dicentis,⁊ ſic opꝫ eſſe moratam , ⁊ ex parte reruꝫ, de quibus eſt,⁊ ſic opꝫ eſſe accōmodatam rebus.

¶ Accōmodata quidem,ſi non ſit humilis in rebus magnis,nec in paruis ampla , neqꝫ in vilibus verbis ornata.

¶ Qm̄ tribus locis decoꝝ orationis deſcripſit, nunc de primo loco inquit.⌊ Accōmodata quidē ſi non ſit humilis in rebus magnis,] arduiſqꝫ,⌊ nec in paruis ampla,] atqꝫ excelſa,⌊ neqꝫ]ſit⌊ ornata in verbis vilibus,] ſic eni accōmodata erit rebus,de quibus eſt.

¶ Alioquin comędia videret̄,vt apud Cleophonē,dixit enim nōnulla ſimiliter,ac ſi diceret,venerabilis ficus.

¶ Cuꝫ dixiſſet verbis vilibus non eſſe ornandā dictionem,ꝓbat,⁊ dicit.⌊ Alioquin comędia videret̄,]quę ſolet verbis vilibus ornata eſſe. ⌊ vt apud Cleophonem, dixit enim]Cleophon⌊ nōnulla]verba vilia,vt ornaret ſuam orationē comicam⌊ ſimiliter ac ſi diceret, venerabilis ficus,]vbi intelligas gręcum textū,queꝫ tranſtulit Georgius,eſſe corruptum.legebatur enim συ, pro tu,⁊ debet legi συκη pro ficu,⁊ ſic hꝫ vetus tranſlatio.

¶ Affecta vo,nam ſi cōtumelia ſit,iratoꝝ dictio,ſi impia , ac turpia,moleſte ferendo , ac caute dicēdo.ſi laudabilia,cū admiratione,ſi miſerabilia,humiliter: ⁊ in alijs ſimiliter.

¶ Hic eſt locus decori ſecūdus,quem ſic dicit. ⌊ Affecta vo]dictio erit,⌊ nam ſi contumelia ſit,]de qua ſubaudi cōqueritur orator, ⌊ iratorum dictio]eſt ab eo habēda,

⌊ſi impia,⁊ turpia]ſint ea,de quibus oratoꝛ conqueriť, ⌊moleſte ferendo,ac caute dicendo]dictio ab eo babea tur.⌊ſi laudabilia]ſunt,de quibus dicit,⌊cū admiratio/ne]ſit dictio.⌊ſi miſerabilia] ſint,de quibus dicit,⌊bu/militer]dictio babēda eſt,⌊⁊ in alijs ſimiliter,]quoniaꝫ ſemper ex modo loquēdi oratoꝛ dꝫ ſe confoꝛmare affe/ctibus,ad quos mouet auditoꝛes.⁊ ꝓpterea vt Quinti/lianus inquit lib° 4° titulo de narratione affect⁹ in nar ratione,⁊ maxime in peroꝛatione mouebimus.Oꝛ autē ex mō loquēdi moueanť auditoꝛes,lectio tragica oſten dit,quę moꝛtua mouet auditoꝛes, quanto magis lectio oꝛatoꝛuꝫ viua mouebit:cuꝫ qua ſolent coꝛpoꝛis motus admouendum accōmodari.

⸿ Accōmodata aūt dictio rem quoqꝫ ipſam reddit veriſimileꝫ. qm̄ decipitur aīa,tanꝙ a vere dicente,quippe cum in talibus ſic ſe ba beant,vt putent ita ſe babere,quo mō qui di cunt etiam ſi res non ita ſe baberent.

⸿ Declarat qꝺ dixerat,⁊ dicit. ⌊ Accōmodata aūt dictio rem quoqꝫ ipſaꝫ reddit veriſimilē, qm̄ decipiť anima] audientiū ab oꝛatoꝛe,⌊tanꝙ a vere dicente,]qui tm̄ non vere,ſed ſimulate dicit,cuius rōnē affert,⁊ dicit, ⌊quip/pe cuꝫ]audiētes ipſi⌊in talibus] dictionibus ſimulatis ⌊ſic ſe babeāt].i.ſic illis ſimulatis dictionibus diſponā/tur,⌊vt putent ita ſe babere].ſ.res,de quibus dicūt oꝛa/toꝛes,⌊quo mō qui dicunt]affirmant eſſe.⌊ēt ſi res,] de quibus dicūt,⌊nō ita ſe baberēt.]quare verba illa affe/cta tantam vim babent,vt cogant auditoꝛes credere,vt oꝛatoꝛ perſuadet.

⸿ Simul quoqꝫ cōpatitur, qui audit ei ſem/per,qui affecte loquitur,etiam ſi nibil dicat, quapꝛopter multi clamantes terrent.

⸿ Scꝺo idem declarat ex re ipſa in effectu,⁊ dicit.⌊Si/mul quoqꝫ cōpatiť qui audit ei ſemꝑ,qui affecte loqui/tur,]boc enim ex experientia ipſa pꝫ,experientia enim docet audienteꝫ ſemper cōpati ei,qui affecte dicit, ⌊ēt ſi nibil dicat,]ideſt ēt ſi neſciat ꝑſuadere. cuius ſignuꝫ af/fert ⁊ dicit,⌊quapꝛopter multi clamantes terrent] ideſt mouent auditoꝛes ad terroꝛeꝫ.ergo ex affecta dictione mouetur auditoꝛ.

⸿ Et moꝛata etiaꝫ bęc,quę ex ſignis oſtenſio eſt. Sequitur eniꝫ ſi accōmodata eſt,genera ſingula,atqꝫ babitus.

⸿ Tertiū locū affert decoꝛi ex moꝛata perſuaſione,⁊ di cit.⌊Et moꝛata etiā bęc quę ex ſignis oſtenſio eſt,] per/ſuadet vi ſumpta ex parte dicentis.Quę ꝟo ſit moꝛata, Ariſto.dixit lib° 2°,tm̄ bic repetens dicit,eaꝫ eſſe,quę ex ſignis oſtēſio eſt.qꝺ fit,cum dicēs moꝛatuꝫ ſe pręſefert, manifeſtis(vt ait)ſignis,⌊ſi eniꝫ accōmodata fuerit]ba bitui vel generi ⌊ ſequeť ſingula genera atqꝫ babitus,] vnicuiqꝫ enim generi, ⁊ vnicuiqꝫ babitui cōgruūt que/dam ſigna,per quę dicēs pōt oſtendere ſe eſſe illius ge/neris,⁊ illius moꝛis,⁊ illius babitus, eſt auteꝫ bic locus vtilis,qm̄ non ſufficit auditoꝛeꝫ afficere,ſermonēqꝫ re/bus accōmodare,ſed opus adbuc eſt,vt dicens oſtēdat ſe per ſigna,ꝙ ſit boni moꝛis,boniqꝫ babitus,aut ſalteꝫ eius moꝛis vel babitus ſit, cuius auditoꝛ eſt,qꝛ ſimiles moꝛibus,atqꝫ babitibus facile congregant̃, ⁊ in vnum votū ſe colligunt.quare ſi dicens per ſigna demōſtraue rint ſe moꝛatū eſſe,fidem faciet audientibus qua vir bo nus crediť.Si autē per ſigna demōſtrauerit ſe eius mo ris vel babitus eſſe,cuius eſt auditoꝛ, fidem faciet,qua ſimilis eſt,atqꝫ cōfoꝛmis audienti,pares ſi quidē cū pa/ribus facile ꝯgregant̃.Diximus enim bifariā vtile eſſe cognoſcere babitū vel moꝛē,vel genus audiētis, aut vt eligamus media,quę illis ꝯfoꝛmia ſunt ad ꝑſuadendū, aut,vt per ſigna quędā demonſtremus nos eſſe audien tibus confoꝛmes.vterqꝫ enim modus ꝑſuaſiuus eſt.

⸿ Dico genus,ętate quideꝫ, vt eſt puer,vir, ſenex,ſexu ꝟo,vt eſt mulier,⁊ vir.natione au teꝫ,vt Lacedęmonius, ⁊ Theſſalus. Babi tū auteꝫ ſm quē qualis quidam in viuendo eſt.non enim ſm omnē vitę babituꝫ,quales quidam ſunt.ſi ergo verba babitui accōmo/dabit,moꝛatū dicendi genus faciet. non eniꝫ eadē nec eodē mō indoctus,⁊ doctus dicet.

⸿ Nunc exponit terminos,⁊ pꝛimo quid intelligit ꝑ ge/nus,⁊ dicit.⌊Dico genus,ętate quidē vt eſt puer, vir,ſe/nex,ſexu ꝟo,vt eſt mulier,⁊ vir,natione āt,vt]eſt ⌊La/cedęmonius,⁊ Theſſalus,]deinde exponit babitū,⁊ di cit,⌊babitū autē]dico⌊ſm quē qualis quidam in viuen do eſt,non eniꝫ ſm oēm vitę babitū,quales quidam,]⁊ eodē mō ſunt oēs.nam alij ſm babitū ſunt fures, alij li berales,alij alio babitu inſtituti. Tunc colligit quid ſit genus dicēdi moꝛatū,⁊ dicit,⌊ſi ergo babitui verba ac/cōmodabit,]moꝛatū ideſt accōmodatū⌊dicendi genus faciet,]non eniꝫ accepit moꝛatū,vt accipitur ex parte di centis,ſed pꝛo accōmodata,qꝺ accipitur ex parte babi/tus audiētis,pꝛobat qꝺ dixerat,⁊ dicit, ⌊non eniꝫ eadē, nec eodē modo indoctus].ſ.oꝛatoꝛ,⌊⁊ doctus dicet,]nā doctus dicet verba accōmodata babitui, idoctus dicet verba,vt occurrūt.ergo vtile eſt oꝛatoꝛibus dicere ver/ba accōmodata babitui audientiuꝫ ꝑꝑ duo(vt diximꝰ) aut vt cōſimilitudine moꝛū,animuꝫ audiētis lucreť,aut media offerat,quę vtilia ſunt ad perſuadendum.

⸿ Afficiūtur auteꝫ aliqua ex parte auditoꝛes ea quoqꝫ re,qua ſermonū ſcriptoꝛes nimiuꝫ vtunť,ſꝫ quis neſcit,quę nemo ignoꝛat:' Cō fitebitur enim erubeſcendo audiēs,ꝙ parti/cipet eo quidem,quo ⁊ cęteri omnes.

⸿ Cuꝫ dixiſſet Ariſto.auditoꝛes affici quaſi ſemꝑ ac ille, qui affectus dicit, ēt ſi non vera dicat,⁊ pꝛobauit argu/mēto ſumpto a clamoꝛe,nunc pꝛobat idem argumento ſumpto a mō ſcribēdi,quo vtunť ſcriptoꝛes:⁊ dicit.⌊Af ficiunť aūt aliqua ex parte auditoꝛes ea quoqꝫ re,q̄ ſer/monum ſcriptoꝛes].ſ.poetę,vel oꝛatoꝛes in diſputādo ⌊nimiū vtunť,]vtputa cū ex admiratione loquentes di cūt,⌊ſed quis neſcit]ea perſpicua ⌊quę nemo ignoꝛat:'] quaſi dicat nullus.Cū eni oꝛatoꝛ ſic dicit,quaſi verēdo, erubeſcendoqꝫ⌊audiens]ipſe⌊confitebiť ꝙ participet] in ſcientia⌊eo quidē,quo ⁊ cęteri oēs.] ſciunt. Verebiť eniꝫ ne ſolus ignarus eius rei ſit,quam oēs ſcire oꝛatoꝛ pꝛopoſuit,igitur ex mō loquēdi ēt auditoꝛ afficitur.

⸿ Oppoꝛtune auteꝫ,aut inoppoꝛtune ijs vti oīum generꝫ cōe eſt verū cum id in oī exceſ/ſu ſit ꝓtritū remediū,eſt, vt quiſqꝫ ſeipſum caſtiget,ſic enim fit,vt qꝺ diciť,veruꝫ eſſe vi deať,non enim latebit dicentem qꝺ facit.

⸿ Cum dixiſſet oꝛatoꝛem debere vti clamoꝛe vt tereat auditoꝛes,⁊ modo loquēdi cū admiratione,vt cōducat auditoꝛes cuꝫ ruboꝛe ad confitēdū,nunc addit bęc eſſe facienda cum moderatione,⁊ dicit.⌊Oppoꝛtune auteꝫ]

ideſt

ideſt moderate,⌊aut inopportune⌋.i.aut imoderate⌊ijs vti oium⌋orationuȝ⌊ generū cōe eſt,⌋⁊ licet moderate, vel imoderate ijs vti ſit cōe oibus orationū generibus, ſubaudiēdū eſt,tñ moderate illis vtendū eſt. ⁊ qꝛ interdū id fit cū exceſſu,naȝ multi valde clamant,⁊ valde loquūtur cū admiratione,dicit,⌊veꝝ cum id in oi exceſſu fit,⌋quo fieri pōt,⌊ꝑtritum remediū eſt,⌋qđ vulgo fertur,⌊vt quiſqȝ⌋.ſ.dicēs⌊ſeipſuȝ caſtiget,⌋⁊ corrigat,⌊ſic enim fit,vt qđ dr̄ verū eſſe videat̄⌋.ſ.audiētib⁹,qꝛ cum dicēs ſic ſe corripiet,⌊nō latebit⌋ipȝ⌊ dicentē qđ facit,⌋ pſuadet eniȝ ꝗ ipſe dicēs facit,ꝗ non faceret, niſi noſceret bona eſſe,qui aūt ſcit,⁊ ꝗ pſuadet,facit,ſemꝑ fidē facit in audiētibus.cum eniȝ dicēs cenſet̄ bonus,⁊ ſciēs,ꝗ perſuadet,facit,vt verum eſſe credat̄,qđ perſuadet.

¶ Prętereа oibus ſimul cōgruentib⁹ vtaris, nā ſic auditorē arripies, dico autem veluti ſi aſpera verba ſint, voce ac vultu,cęteriſqȝ ſic vtēdū,vt ꝯgruūt.alioqn vnūqdqȝ quale ſit, nō appareret, ſed ſi alteꝝ vno mō,alteꝝ autē alio mō,ſic faciēdo arripies eundē. Si ergo lenia aſpere, ⁊ aſpera leniter dicuntur, nullā habebūt veriſimilitudinem.

¶ Hic textus repit̄ valde corruptus in codicib⁹ gręcis ꝗ cōiter habētur,veꝝ in emēdatiorib⁹ ſic repies vt tranſtuli,Ariſto.inqt cuȝ docuerit pſuadere ꝑ affectā,⁊ moratā orationē,nūc docet aggregare oēs modos pſuadēdi:⁊ dicit.⌊Prętereа oib⁹ ſimul ꝯgruētib⁹⌋.ſ.ꝗ fieri pñt ꝓter rē ad pſuadēdū,⌊vtaris⌋ad pſuadēdū,⌊nā ſic auditorē arripies⌋ad tuū votū,⁊ exponit ea quo ad aliq̄ gr̄a exēpli,⁊ dicit,⌊dico autē veluti ſi aſpera verba ſint⌋.i.ſi res,ꝗ ꝑ verba ſignificātur, ſint aſperę,⌊voce⌋.ſ.aſpera, ⌊ac vultu⌋.ſ.aſpero,⌊cęteriſqȝ⌋geſtib⁹,ac modis loquēdi aſperis,⌊ſic vtendū,vt ꝯgruūt⌋reb⁹ de qb⁹ eſt dictio. ⌊alioqn vnūqdqȝ⌋de quo dicit orator,⌊quale ſit⌋ in re, ⌊nō appareret⌋in verbis pſuaſiuis.⌊ſed,⌋vt inquit⌊ſi alterū⌋.ſ.aſperū⌊vno modo⌋.ſ.aſpere,⌊ alterū aūt⌋.ſ.lene ⌊alio mō⌋.ſ.leniter,pnūcietur,⌊ſic faciēdo arripies eundē⌋auditorem ad tuū votuȝ.ꝑpea quaſi epilogando dicit.⌊Si ergo lenia aſperę,⁊ aſpera leniter dicunt̄, nullā habebūt veriſimilitudineȝ,⌋⁊ ſic non pſuadebit orator. igitur modus proferendi, ⁊ geſtus congruentis rebus, multum conferunt ad perſuadendum.

¶ Verba autem adiectiua, ⁊ cōpoſita,plura, atqȝ inuſitata, ex affectu dicenti congruunt. Ignoſcitur enim irato ſi maluȝ cęlum attingēs,atqȝ excelſum dixerit. ⁊ tunc cū iam cōmouerit,feceritqȝ furere auditores aut laudibus,aut vituꝑationibus,aut odio, aut amore,qđ Iſocrates fecit in panagyrico circa finē,fama ꝟo atqȝ ſentētia,⁊ ſi qui paſſi ſunt. Dicūt etenim ſimilia omnes cōmoti. quare ſimiliter diſpoſiti hęc libenter audiunt.

¶ Cum ſuperius declarauerit verba compoſita non cōgruere rhetoricis orationibus,nunc exponit,quādo cōgruunt:⁊ dicit.⌊Verba autē⌋ſiue vocabula⌊adiectiua ⁊ cōpoſita,⌋quę ſuperius cōpoſitione pluriuȝ appellauit longa,⌊plura,atqȝ inſueta,ex affectu dicenti congruūt, ex affectu dicenti⌋ideſt volenti afficere, aut⌊ex affectu dicenti⌋ideſt,qui dicit,⁊ in affectu eſt,huic enim epitheta longa ⁊ plura,⁊ inſueta ꝯgruunt,alijs auteȝ nequaq̄,⁊ ꝙ ei,qui in affectu eſt congruat dicere ꝑ longa,⁊ inuſitata epitheta,ꝓbat ⁊ dicit,⌊ignoſcitur enim irato,ſi malum⌋οὐρανομήκες ἢ πελώριον⌊dixerit⌋modo οὐρανομήκες, quod latine dici poteſt cęlum attingens,⁊ πελώριον,quod latine dicit̄ excelſum,vel ingens,adiectiua ſunt cōpoſita.⌊⁊ tunc⌋ſubaudi maxime,ſcilicet ignoſcitur dicenti,qui in affectu eſt,dicere per talia,⌊cuȝ iaȝ commouerit,feceritqȝ furere auditores, aut laudibus,⌋ quas eis attribuit,⌊aut vituperationibus, aut odio⌋vel amore,ad quę eos cōmouit, deinde quis hac arte vſus fuerit,exponit,⁊ dicit,⌊ qđ Iſocrates fecit in panagyrico circa finem⌋in verbis illis, φήμη δὲ καὶ γνώμη καὶ οἵτινες ἔτλησαν,ideſt⌊fama ꝟo,atqȝ ſententia, ⁊ ſi qui paſſi ſunt,⌋eo igitur paragrapho,qui ſic incipit, Iſocrates vſus eſt hac arte.ꝑpterea cōcludit,⌊quare ſimiliter diſpoſiti⌋.ſ.auditores⌊hęc libenter audiūt,⌋ irati eniȝ iraſcibilia,⁊ mites manſueta,⁊ amātes amabilia perlibenter audiunt,⁊ conſentiunt dicentibus ipſa.

¶ Quapropter poeſi quoqȝ congruūt,numine enim afflata eſt poeſis. aut ergo ſic oportet,aut per ironiam, ſicut Gorgias faciebat, ⁊ ea,quę in phędro.

¶ Cum dixiſſet in quo caſu competūt rhetoricis epitheta compoſita,⁊ plura,⁊ inſueta,nunc declarat hęc poeſi congruere nulla habita ratione ad affectum dicentis, ⁊ dicit.⌊ Quapropter poeſi quoqȝ congruunt⌋talia adiectiua cōpoſita,⁊ inſueta,cuius rationē affert,⁊ dicit.⌊numine enim afflata eſt poeſis,⌋ideſt furore ꝑcita. ἔνθεον enim latine furore ꝑcitum etiam ſonat. ⁊ quoniā poeta loquitur percitus furore diuino,ideo congruit ei loqui per epitheta obſcura,⁊ excelſa,qualia ſunt epitheta cōpoſita,plura,⁊ inſueta.ꝑpterea ꝯcludit quis modus loquēdi idoneus ſit poetis,⁊ dicit,⌊ aut ergo ſic oportet⌋ poetas loqui per epitheta compoſita,plura, ⁊ inſueta, ⌊aut⌋oportet poetas loqui⌊per ironiam.⌋Eſt auteȝ ironia figura,ſiue illuſio,cum aliquid per contrariuȝ dicitur:poetis igit̄,qui ex furore poetico loquunt̄, cōuenit dicere aut per epitheta cōpoſita plura,⁊ inuſitata, aut ꝑ verba ironica. non quidē ſemper,ſed cum opus fuerit. Oratoribus ꝟo dicere per epitheta compoſita plura,⁊ inuſitata,non cōgruit,niſi cū in effectu exiſtens loqtur. Tunc enim ignoſcitur ei,ſi hoc modo loquatur. habet enim qui in affectu eſt,licentioſam dicendi rationē.ſubſcribit authores,qui hac arte vſi ſunt,⁊ dicit,⌊ſicut Gorgias faciebat,⁊ ſicut ea,quę in phędro.⌋ dicuntur,ſe habent. Hactenus de decoro.

De ſchemate dictionis.

¶ Schema ꝟo dictionis oportet nec metricum eſſe,neqȝ ſine rhythmo,alterū enim nō veriſimile ſit,cum fictum eſſe videatur.

¶ Nunc de ſchemate dictionis pertractat Ariſtote. ſchema autē gręce latine figura,ſeu cultus exponitur,eſt autem figura, vt grāmatici definiere,ratio dicendi aliquo artificio mutata.Eſt autem figura ſiue ſchema compoſitionis,quam Ariſtote. σχῆμα τῆς λέξεως vocat, ideſt figuram dictionis,⁊ per dictionem orationeȝ,quā orator dicit,intelligit.ergo ſchema alterum eſt orationis,alterū ꝟo dictionis ſimplicis,vocabuliqȝ, Ariſtote.ergo de ſchemate loquitur orationis,de ſchemate ꝟo ſimplicis dictionis loquūtur grāmatici,ſchema cōpoſitionis ſeu orationis, Cicero vocat formam orationis libello de claris oratoribus,⁊ ſi vis plura de ſchemate ſcire,lege Quintilianus libro nono titulo de figuris ſententiarum,⁊ titulo de figuris verboꝝ, dicitur autem ſchema

orationis figura, quatenus p illam ↄſonat oratio. ↄſiſtit aūt orōnis ſchema, vt Ariſt. inqt, in duob⁹, vt nō ſit metrica, ꝛ vt nō ſit ſine rhythmo, differūt enim hęc, nā metrū eſt pedū iūctura, numero modoq; finita. Rhythm⁹ vero, pedum temporūq; iunctura ſine mō dicit, [ſchema vero dictionis opꝫ nec metricū eſſe, neq; ſine rhythmo,] ꝙ vero ſchema orationis nō debeat eſſe metricū probat primo, qꝛ eſſet tūc poema, ꝛ ita videbit̄ fictū, qđ a rhetorica rōne alienū eſt, vnde dicit, [alterū enim nō veriſile fit,] ſcilicet, vt ſit metricum, [cum videat̄ eſſe fictum.]

¶ Et ſimul ēt diſtrabit, cum attendere faciat, quando rurſus ſimile dicetur.

¶ Scđo idem ꝓbat, ꝛ dicit. [Et ſimul ēt] cū hoc qđ non eſt pſuaſiua, [diſtrahit] .i. diuertit auditorē a verborum ſnia, [cū attendere faciat] ad cōſonantiā, [qñ rurſus ſile dicetur,] ꝛ intelligit Ariſto. cum dicit, [quādo rurſus ſimile dicet̄,] de carminibus, quę leonina vocant, quale fortaſſe illud Uirgilij, Atq; rotis ſumas leuibus perlabitur vndas. In talibus enim finis ſimilis eſt alicui dictioni, quę eſt circa medium.

¶ Etiam ſicut pręcones pueri pręueniunt, ꝛ illum pręoccupant, quem procuratorem eligit, qui Cleonem manumittit.

¶ Tertio idē probat per ſimile, vbi fortaſſe annotatiōe dignū pręconia, q̄ Athenis fiebāt, fieri metricis cōſonātijs, iđ dicit. [Etiā ſicut pueri p̄ueniunt p̄cones,] cum audiūt eos publice p̄conizare ꝑpꝛa qꝛ metrice p̄conizant, p̄ueniūt dico vociferādo ꝛ aīaduertendo cōcordantias carminū, qbus pręcones p̄conizāt, [et] ſuis vocibus [p̄occupāt] .i. non permittūt intelligi [illū, quē ꝓcuratorē] ſ. bonoꝝ publicorūꝫ [eligit] ſubaudi princeps, [q Cleonē] (qui antea erat publicus ꝓcurator) [manumittit,] ꝛ abſoluit: ſic ſupple auditores audiendo orationē metricā ſeipſos p̄occupabūt, ꝑpꝛea qꝛ ad cōſonantiā ꝛ non ad res attēdunt. pueri igit̄ audientes p̄cones murmurādo circa conſonantias, faciunt ne pręconiuꝫ ab alijs audiatur, ꝛ auditores attēdentes ad cōcordātias metricas ſe occupant circa res, ꝛ illas non aīaduertunt. ergo ſchema orationis non debet eſſe omnino metricum.

¶ Alteꝝ vo, qđ ſine rhythmo eſt, interminatum eſt, (Oꝛ ſi oporteat eſſe terminatū, tñ nō metro.) Inſuaue eni ꝛ ignotū, qđ ifinituꝫ ē.

¶ Oꝛ aūt orationis ſchema abſq; rhythmo eſſe non debeat, Ariſt. probat, ꝛ dicit. [Alterū vo qđ ſine rhythmo eſt, interminatū eſt,] ideſt ſine curſu, rhythmus eniꝫ curſus eſt, ſed cum oratio rhetorica debeat habere curſum aliquē, ſic eni dr̄ terminata, fit vt nō ſit abſq; rhythmo, cuius rōnē affert, ꝛ dicit, [Inſuaue eniꝫ ꝛ ignotū, qđ infinitū eſt,] ꝛ ſic oratio rhetorica erit non ſine rhythmo, [ꝙ ſi] ſchema orationis [oporteat eſſe terminatum, tamen non metro.] oportet eſſe terminatū, ſed rhythmo: ideſt curſu aliquo ſyllabico.

¶ Pręterea cuncta numero terminantur.

¶ Secundo idem probat, ex eo qꝛ oīa terminant̄ numero, ꝛ mēſura, tunc adde, ſed orationis ſchema eſt de numero oīum, ergo orōnis ſchema terminat̄ numero. Qđ Craſſus lib° p̄mo de oratore etiaꝫ his verbis oſtēdit, eſt eniꝫ finitimus oratori poeta, numerus aſtrictior paulo.

¶ Numer⁹ āt ſchematis dictionis rhythm⁹ eſt, cuius menſurę deciſiones ſunt. Quare rhythmū quidē habebit oratio, metrum vo non habebit. poema enim eſſet. Rhythmuꝫ autem non omnino exquiſitum, qđ erit, ſi ad aliquid vſq; inerit.

¶ Cum ↄcluſiſſet orationē rhetoricā hr̄e numerū, nunc ſubaccipiēdo ſub ↄcl'one dicit. [Numerus autē ſchematis dictionis eſt rhythmus, cuius mēſurę deciſiones] .i. ſyllabę [ſunt,] tūc ↄcludit [quare orō rhythmū qdē habebit, metrū vo non habebit. poema eniꝫ eſſet,] ꝛ non oratio rhetorica. Sed qm̄ metrū ꝛ rhythmus qñq; pro eodē accipiunt̄, addit, [rhythmū aūt] .ſ. oratio habebit [nō oīno exquiſitū] .ſ. pedaicū, [qđ erit] .ſ. exquiſitū, [ſi ad aliqd vſq; inerit] .ſ. pedib⁹ menſuratus. Rhythmus eniꝫ plerūq; nō pedibus, ſꝫ ſyllabis mēſurat̄. vñ Quintilianus lib° 9° ſunt numeri rhythmi, qui neq; finē hñt certū, neq; vllā in contextu varietatē, ſed qua cęperunt ſublatione, ad poſitionem vſq; decurrunt.

¶ Rhythmorū autē, qui quidē heroicus eſt, amplus, ꝛ elegans, ꝛ harmonię egens eſt. Qui autē iambicus, ipſa dictio multoꝝ eſt. Iccirco ex omnibus metris iambica ex tempore maxime dicunt. Sed opus eſt ampliorem facere, eſſeq; a vulgo alienam. Qui vo trochaicus tripudijs aptior eſt, quod ita eē, tetrametra oſtendunt. Tetrametra eniꝫ trochaicus rhythmus ſunt.

eſſeq; a vulgo alienam ἐκζηκσαι exiſſe.

¶ Oꝛ aūt dictio rhetorica nō hēat metrū, probat p inductionē: ꝛ dicit. [Rhythmoꝝ aūt qui qdeꝫ heroicus eſt, amplus ꝛ elegās, ꝛ harmonię egens eſt,] hoc pacto rhetorica dictio nō eſt. ḡ rhythmus rhetoricus nō eſt heroicus. deinde ꝓbat ꝙ nō ſit iambicus, ꝛ dicit, [qui auteꝫ] rhythmus [eſt iambicus, ipſa dictio multoꝝ] .ſ. poetaꝝ [eſt,] nā poetę multi ea vtunt̄, cuius ſignū affert, ꝛ dicit [Iccirco ex oībus metris iambica ex tpe maxie dicūt, ſꝫ opus eſt ampliorē facere,] cultū q̄ꝫ orōni rhetoricę conueniat, [eſſeq;] talē cultuꝫ, atq; dictionē iambicā [a vulgo alienā,] cui dꝫ oratio rhetorica eſſe apta. ergo dictioni rhetoricę nō cōpetit rhythmus iambicus. deinde ꝓbat, ꝙ rhetoricus rhythmus non ſit trochaicus, ꝛ dicit, [qui vo trochaicus] rhythmus eſt, [tripudijs] .i. ſaltib⁹ [aptior eſt, ꝙ ita eē tetrametra] .i. carmina quatuor pedum [oſtendunt, tetrametra eniꝫ trochaicus rhythmus ſunt,] ꝛ cum tetrametra non competant rhetoricis orationibus, ergo neq; trochaicus rhythmus.

¶ Reſtat itaq; pęan, quo quaſi in occulto incipientes a thraſymaco vtebantur.

¶ Nūc q̄ſi a loco p ſufficiētē ꝑtiū enumeratōeꝫ ↄcludit. [Reſtat itaq; pęan,] vt ſit idone⁹ orōni rhetoricę, [quo q̄ſi in occulto,] ne vulgus credat ſe decipi [incipiētes a thraſymaco vtebant̄,] nā p̄m⁹ fuit thraſymacus, a q̄ alij poſtea ſecuti ſunt vti eo. Nullū eni metrū eſt taꝫ ſile ſolutę orōni, ſicut ē pęan. naꝫ pęan numer⁹ q̄tuor ſyllabis vna longa, ꝛ trib⁹ breuib⁹ eſt ↄſtās, ideo pęan ſumēdus, in quo ſolo numer⁹ metricus maxīe latet. ¶ Quo vo ad argᵐ Ari. attinet, aīaduerte plura eē gña metroꝝ, q̄ꝫ ea, q̄ Ari. enumerat, vt pꝫ p eos, q de gñib⁹ metroꝝ ſcripſere Diomedē Quintilianū, ꝛ alios, iđ argᵐ Ari. ſic dꝫ intelligi ꝙ ſi qđ metrū ↄueniret rhetoricę dictiōi, nullū ↄgruēti⁹ q̄ꝫ aut heroicū, aut iambicū, aut trochaicū, aut pęanicū, ſꝫ nullū illoꝝ triū, vt ꝓbatū eſt, igit̄ pęanicū vr̄ cōuenire, ſi qd ↄuenit: h̄ pacto argᵐ Ari. validū eſſe videt̄.

¶ Non poterant autē dicere quis eſſet. Sed

pęan

pean quartus eſt, qui quoqʒ ex dictis relinquit. Eſt aūt ratio triū ad duo, quippe cum alterū illoꝝ vnius ad vnum ſit, alterū duoꝝ ad vnū. His igitur ꝓportionibus ſexquitertia conſtat, ꝛ hęc eſt pean.

¶ Oſtēdit quid pęan ſit, ꝛ primo declarat eos q a Thraſymaco ipſo vſi ſunt, eū ignoraſſe, deinde exponit quid pęan eſt, dicit. [Nō poterāt aūt dicere] ſectatores Thraſymaci [qs eſſet] pęan, qm̄ loquebant ex imitatiōe. ipſe tn̄ exponit, ꝛ dicit, [ſed pęan quartus] numerus metri/cus [eſt,] q2 nō eſt heroic⁹, neqʒ iambicus, neqʒ trochaicus, ſed quartus, [qui quoqʒ ex dictis] q̄tuor conſutatis [relinqtur.] qm̄ ſi nullus eoꝝ eſt, igit numerus ꝯueniēs orōni rhetoricę pęan eſt. ſʒ qd ſic exponit, ꝛ dicit [eſt au tē] pęan [rō triū ad duo,] q2 pęan qnqʒ tempora ꝯtinet, cōſtat eniʒ q̄tuor ſyllabis, trib⁹ breuibus, q̄ ſunt tria tēpora. ſyllaba eniʒ breuis vnū tp̄s cōtinet, [ꝛ quarta longa,] q̄ eſt duo tēpora, nā ſyllaba lōga duobus tēporib⁹ cōſtat. ergo pęan eſt numerus quinqʒ tēpoꝝ, ſed numerus qnarius rō eſt triū ad duo, nā quinqʒ cōtinet tria, ꝛ duo. ꝙ autē pęan ſit numerus quinarius tēpoꝝ, ꝓbat, ꝛ dicit, [quippe cū alterū illoꝝ] i. quippe cuʒ vnūqōqʒ illoꝝ triū. ſ. ſyllabaꝝ breuiū, ꝓportio ſit equalitatis [vni⁹ ad vnū] tēpus, qm̄ vnaqueqʒ eaꝝ triū ſyllabaꝝ breuiū, eſt vnū tēpus, [alteꝝ] idest ſed quarta ſyllaba longa eſt ꝓportio [duoꝝ ad vnū,] q2 quarta longa cōſtat duob⁹ tēporibus, ſed vnaqueqʒ breuiū ꝯſtat vno tēpore. tunc cōcludit quid pęan ſit, ꝛ dicit. [his igit ꝓportionibus] ꝓportio [ſexquialtera] ꝯſtat, [que eſt in quinario numero, [ꝛ hęc eſt pęan.] ergo pęan, quo vtunt rhetores, cōſtat quatuor ſyllabis, ꝛ quinqʒ temporibus. quare pęan eſt ratio ſexquialtera ſaltē ratione temporum.

¶ Reliqui igit ꝛ ob ea, quę dicta ſunt, ꝛ qm̄ metrici, omittēdi ſunt. pęan ꝟo ſumēdus, in q̄ ſolo ex dictis numeris metruʒ maxie latet.

¶ Nunc quaſi epilogat: ꝛ dicit. [Reliqui igit, ꝛ ob ea, q̄ dicta ſunt, ꝛ qm̄] patēter [metrici] ſunt, [omittēda ſunt, pęan ꝟo ſumēdus, i quo ſolo ex dictis numeris metruʒ maxime latet.] in heroico, iambico, ꝛ throcaico rō metri maxime patet, in ſolo autem pęane latet.

¶ In preſentiaꝝ itaqʒ vno pęane incipientes ēt vtunt, ſed opʒ exituʒ a principio differre. nam cū ſint duo inter ſe oppoſita pęanis genera, vnuʒ in quo prima producta eſt, quam tres breues ſecunt, principijs cōgruit, ſicut ꝛ vtunt, delogena ſi licie, ꝛ auricome Apollo puer Jouis, alterum econtrario, in quo tres pręcedunt breues, vltima ꝟo producit, poſt aūt terram: ꝛ aquas oceanū rapit nox. is aūt finē facit. nam breuis, cum imperfecta ſit, mancū facit, ſed opʒ per longā terminari, vt finis pſpicuus ſit non pp ſcriptoreʒ, neqʒ pp cōpoſitionē, ſed ꝓpter numeruʒ. Or igit nō ſine numero, ſed numeroſam oportea eē orationē, ꝛ qui rhythmi ſonoꝝ numeruʒ faciunt, ꝛ quo pacto diſpoſiti, dictum eſt.

allogena
αλλογέ/
νες
delogena
δηλογέ/
νες,

¶ Cū dixiſſet orōneʒ ꝯſtare pęane, nec dixiſſet quo mō, nūc refellit quorūdā errorē, deīde declarat quo mō orō ꝯſtat pęane: ꝛ dic. [In pn̄tiaꝝ itaqʒ,] ꝛ nr̄is tpib⁹ [vno] eodēqʒ [pęane incipiētes] i. in orationum pncipijs, ꝛ in orōnū finib⁹ vtunt, nullā faciētes drīaʒ inter pncipiū ꝛ finē, qm̄ indifferēter pęane eodē vtunt in pncipio, ꝛ fine. Cōtra obijcit Ariſt. ꝛ dicit, [ſed opʒ exitū] orōnis [a pncipio] orōnis [differre] quo ad ipʒ pęanē. ꝛ ſic nō eo dē pęanis gn̄e in vtroqʒ loco vti debem⁹. deinde magis exponit errorē eoꝝ, ꝛ dicit, [nā cū ſint duo oppoſita inter ſe pęanis gn̄a,] q̄. vʒ. ꝯtinētur ſub vno cōi pęanū genere, ꝛ exponit illa, ꝛ dicit, [vnū, in quo pma ꝓducta ē, quā tres breues ſecunt, ꝓncipijs] orōnū [cōgruit, ſicut ꝛ vtunt] i. ſ. nūc meo tpe. In illa orone, q̄ incipit, αλλογε νες ει λιχιε και χρυσεοκομα εκατε παι διος. i. [allogenes ſi licie, ꝛ auricome Appollo puer iouis.] vbi in gręco dictio illa allogenes eſt quadriſyllaba, cuius pma eſt longa, ꝛ in orōnis pn⁹ collocata. [alteꝝ gen⁹] pęanū [ecōtrario in quo tres pcedūt breues, vltia ꝟo ꝓducit] vt dr̄ in illa orone, cuius finis eſt, μετα δε γαν υδατα τ' ὠκεανον η φανισε νυξ. i. poſt aūt terraʒ ꝛ aquas oceanū rapit nox, ꝯſtat vltimā partē φανισε νυξ ꝯſtare q̄tuor ſyllabis, trib⁹ pmis breuib⁹, vltia ꝟo lōga. ꝓpterea ſubdit [is aūt] numer⁹ pęanicus [finē] i. ſ. orōnis [facit,] ſiniqʒ cōſonus eſt. [nā breuis] ſyllaba cū imperfecta ſit, [mācū] ꝛ nō ſonoꝝ [facit, ſed opʒ p lōgā] i. ſ. ſyllabā [terminari, vt finis pſpicuus ſit,] atqʒ ſonorus, [non pp ſcriptorē] i. ſ. q2 clari⁹ ſcribit eā, [neqʒ pp ꝯpoſitionē] ſ. dictionū cū dictionib⁹, [ſʒ pp numeꝝ,] q2 ſubaudi eſt lōga ꝯſtās duob⁹ tēporib⁹. Sed aiaduerte Ariſt. poſuiſſe duo pęanis gn̄a, ſʒ Quintilianū Diomedē, ꝛ alios genera pęanū quatuor aſſignaſſe, de qb⁹ ſuis libris pʒ. Ariſto. aūt accepit duo, tanꝙ ea, q̄ vtilia ſunt ad ꝓpoſitum. Ex ijs, q̄ Ariſt. dicit, nō habem⁹ niſi finē ꝛ principiū orationis debere eē pęanica, ſed quo nā pacto media vocabula, mediqʒ clauſulę ſint pedibus ꝯſtituēde, nō habemus exploratuʒ ab Ariſto. in ludicris rhetoricis multa diſſeruimus, tādē diximꝰ eos, q hodie dicūt, ad hos numeros nullo pacto reſpexiſſe, ꝛ fortaſſe nec eos, q ante nr̄a tēpora dixerūt. oēs eni ſtudēt dicere ſonoris dictionibus, beneqʒ (vt ita dicā) ſyllabatis, modo, quo aurib⁹ meli⁹ cōſonare viā: de numeris ꝟo nihil curātes. demū epilogat, ꝛ dicit, [ꝙ igit nō ſine numero, ſʒ numeroſam oporteat eē orationē, ꝛ qui rhythmi ſonoꝝ numeruʒ faciūt, ꝛ quo pacto diſpoſiti, dictum eſt.] Dixit itaqʒ de dictione per cōparationē ad tria, vt p cōparationē ad vocabula, ꝛ ſic dixit ꝙ dʒ eſſe ꝓpria, nō frigida, ꝛ ꝯgrua. dixit ēt de dictione p cōparationē ad ornatū, ꝛ ſic declarauit longitudinē orōnis, decoꝝ, ꝛ rhythmū, ſiue ſchema. iō reſtat nunc loqui de oratione p cōparationē ad intellectū, ꝛ ſic de pēdente, ꝛ explicata oratione p̄ differēdū.

vel ālogenes

¶ Neceſſe eſt aūt vel pēdentē eſſe dictioneʒ, ipſaqʒ cōiunctione vnaʒ, vt q in dityrambis ambitus ſunt. vel explicatā, ꝛ priſcoꝝ poetarum antiſtrophis ſimilem.

De pēdēte ꝛ explicata oratione,

¶ Quoniā nunc dicendū eſt de orōne p cōparationē ad intellectū, ꝛ duo ſunt, quę intellectū audiētiuʒ impedire vidētur, pēdētia, quę pp coniūctiones orit, coniunctiones eniʒ nō ſinunt intellectū intelligere orationē, cū plurimę, vel infinitę fuerint. ꝛ metaphora, quę intellectum etiam incertat. Primo igitur Ariſto. determinat de pendente oratione, quę ꝓpter ꝯiunctiones emergit, poſtea iteruʒ de metaphoris. de primo diſtinguēdo dicit. [Neceſſe eſt aūt vel ειρομενην eſſe dictionē.] ειρομενην antiquus interpres trāſtulit ſuſpēſaʒ, Georgius ꝟo pēdentem: [quę eſt coniunctione vna.] Quid ꝟo ſit pendens oratio, poſtea patebit, tamen exēplo eam oſtendit, ꝛ di/

eſt, [vt qui in dityrambis] ἀναβολάι vt Georgius ideſt [ambitus ſunt,] aut vt antiquus interpres, ideſt ſuſpẽſiones vel more ſunt, deinde ponit aliud membrum [vel κατεστραμμένην] Georgius exponit.i. vel conuolutam, antiquus.i. deciſionalẽ, ego vero explicatã dico, q̃ abſq; ſuſpẽſionib⁹ afferẽ, ⁊ quę ſimilis eſt priſcoꝝ poetaruz antiſtrophis, vt antiquus interpres.i. viciſſitudinibus, expoſuit. Eſt enim antiſtrophus reditus ad correſpõdẽs verbũ ſine ſuſpẽſione. vt cũ dr̃, auribus ſonos, oculis colores pſenſit. daẽ eniz cuiq; ſuũ correſpõdens abſq; ſuſpẽſione. Et vt breuiter dicam⁹ pendens dictio eſt, quę vel pluribus vel oĩb⁹ clauſulis conſtat ſuſpenſiuis, explicata vero, quę conſtat clauſulis explicatis, nulla ſuſpenſione affectis.

¶ Pendens igitur dictio priſca eſt Herodoti thurij, ⁊ quę eſt recitatio hiſtorię Herodoti, qua priores quidẽ oẽs, nunc vero nõ multi vtunẽ. dico aũt pendentẽ, quę nullum per ſe hz finẽ, niſi res quę dicit̃, finiatur, quę inſuauis eſt, qm̃ infinita. omnes enim finẽ conſpicere volunt. quocirca ⁊ in calce expirãt, atq; reſoluũtur. non enim fatigantur, cum calcez prius proſpexerint. pendẽs igitur huiuſmodi dictio eſt.

¶ Nũc exponit mẽbra, ⁊ p̊ qd ſit pẽdẽs dictio, exponit, deinde qd ſit explicata, ⁊ exponẽdo qd ſit pẽdẽs, p̊ per exẽpla exponit, deinde p definitionẽ, dicit. [Pẽdẽs igitur dictio priſca eſt, Herodoti thurij, ⁊ q̃ eſt recitatio hiſtorię Herodoti, qua p̊ores quidẽ oẽs, nũc vero nõ multi vtunẽ.] Herodot⁹ eniz thurius, ⁊ Herodotus.ſ. Siculus vtebanẽ clauſulis ſuſpẽſiuis crebris in ſuis dictionibus. Immo clauſulę fere oẽs vł plurimę ſuſpẽſiuę erãt: qbus in dictionibus vtebanẽ. deinde exponit qd ſit pẽdẽs p definitionẽ, ⁊ dicit, [dico aũt pendentẽ] dictionẽ, [q̃ nullũ p ſe hz finẽ, niſi res, quę dr̃, finiaẽ] .i. dico autẽ pendẽtẽ, q̃ cõſtat clauſulis ſuſpẽſiuis, quę vi verboꝝ finẽ non hñt, qꝛ verba cũ ſuſpẽſione leguntẽ, ſed vi rerũ, q̃ ſunt finitę, de qbus clauſulę pferunẽ, finem hñt. ergo pẽdens dictio eſt, q̃ ꝯſtat clauſulis ſuſpenſiuis, q̃ vi verboꝝ non hñt finẽ, ſed vi reꝝ, de qbus ſunt ipſę clauſulę. finem hñt. Tũc qualis ſit dictio, q̃ conſtat hmõi clauſulis, exponit, ⁊ dicit, [quę inſuauis eſt, qm̃ infinita] .i. qm̃ cõſtat clauſulis ſuſpẽſiuis, q̃ p ſe finẽ non hñt. [oẽs eniz finẽ ꝯſpicere volũt,] ⁊ in eo delectanẽ. cuius ſignũ affert, ⁊ dicit, [quo circa ⁊ in calce] audientes ipſi [ſuſpirãt ac reſoluũtur] qꝛ pp attentionẽ in medio non recordabanẽ ſpirare, ⁊ ſic in fine ſuſpirãt, vt recõpenſent refrigerationẽ p̃cordioꝝ p̃termiſſam ob attẽtionez. [non enim cũ calcẽ prius pſpexerint] abſq; ſuſpẽſione, [fatiganẽ,] tũc ꝯcludit, ⁊ dicit, [pendẽs igiẽ hmõi dictio eſt] ſ. quę.ſ. clauſulis oibus, vel pluribus cõſtat ſuſpẽſiuis. ſunt qui volũt intelligere pendẽtem dictionẽ, quę eſt nimis prolixa, ac adeo longa, vt vix finẽ habeat, niſi quia res, de qua agiẽ, finẽ habeat. hęc prolixa dictio, pẽdens dr̃, qm̃ animũ in ſublimi quaſi ſuſpenſum tenet, vel qm̃ animũ nimio deſiderio intentũ efficit, vel qm̃ animum dubitare cõpellit, quaſi ad diuerſa trahaẽ. nam cũ in ea finis non cõſpiciaẽ, ſuſpenſum atq; dubiũ, ⁊ cuz deſiderio animũ efficit. Hęc eniz (vt Ariſt. inquit) ſui imenſitate nullũ per ſe hz exitum, niſi res, quę dicit̃, in exituz, ac finẽ pueneriẽ. vituperat hanc Ariſto. q̧ ſit inſuauis, qm̃ eſt infinita.i. indeterminati finis, ergo dictio pendẽs repellẽda eſt, ſiue p̊, ſiue ſcđo mõ intelligaẽ. puto aũt Ari. p̊ mõ intellexiſſe, vt p exẽpla, q̃ adduxit, pſpicuũ eſt. priſci eni authores p crebras ſuſpẽſiuas clauſulas plerũq; loquebanẽ, ⁊ mos iſte vſq; ad Ariſto. tẽpora pdurauit,

¶ Explicata vero, q̃ periodis effertur, periodũ autem appello dictionem, quę ipſa per ſeipſam principium habet, ⁊ finem, magnitudinemq; mediocrem.

mediocrem εὐσύνοπτον

¶ Cũ expoſuiſſet orationẽ pendẽtẽ, nũc quaſi a ꝯrio ſenſu declarat explicatã, ſiue ꝯuolutã, q̃ gręce κατεστραμμένη dr̃, ⁊ dicit. [Explicata vero] eſt, [q̃ periodis efferẽ,] verbũ periodis, Georgius circuitib⁹ expoſuit, antiquus vero expoſuit.i. clauſulis: ⁊ eſt, vt mihi vr̃, melius. deinde exponit clauſulã, ⁊ dicit, [periodũ aũt] .i. clauſulam [appello dictionẽ] .i. partẽ orationis rhetoricę, [quę ipſa p ſeipſam principiũ hz, ⁊ finez] .i. quę non ſuſpenſiua eſt, ſed curſiua, [magnitudinẽq; mediocrẽ,] nã ſi fuerit breuiſſima, videbiẽ vt quaſi vnũ verbũ, ſi vero longa, videbiẽ pendens. ergo dictio explicata eſt oratio rhetorica, quę conſtat periodis ideſt clauſulis curſiuis, non ſuſpẽſiuis, ⁊ mediocribus.

¶ Hęc autez ſuauis eſt, atq; dilucida, ſuauis quidem, tum qꝛ interminato cõtraria eſt, tuz etiã quoniaz ſemp aliquid habere exiſtimat auditor, cum ſemper ſibi aliquid terminatũ ſit. Contra aũt oratio, in qua nihil pręuideẽ, nihilq; expeditur, iniocunda eſt.

¶ Nunc qualis ſit oĩo rhetorica explicata, exponit, ⁊ dicit. [Hęc aũt] .ſ. rhetorica oĩo, q̃ clauſulis hmõi conſtat, [ſuauis ẽ, atq; dilucida,] ⁊ p̊ exponit, quare ſuauis, ⁊ dicit, [ſuauis quidẽ, tũ qꝛ interminatio ꝯria eſt,] nã hęc cõſtat clauſulis curſiuis, ⁊ nõ ſuſpenſiuis, tuz ẽt qm̃ ſemp aliqd habere exiſtimat auditor, [cũ ſemp ſibi aliqd] .i. aliqua clauſula orationis [terminata ſit,] ⁊ ita ex ea ſemper aliquid certi habet. [Contra aũt oratio] pẽdens [in qua nihil pręuideẽ, nihilq; expediẽ,] cũ ois clauſula ſit ſuſpẽſiua, [iniocũda eſt.] ſemp eni anim⁹ in ea pendet.

¶ Dilucida vero, qm̃ memoria facile tenetur. qđ enim numerũ hz, qui in clauſulis eſt, omnium aptiſſimum eſt, vt facile memoria teneaẽ. quapropter carmia omnes melius recordanẽ, q̃z ſolutã orationẽ. numerũ eniz hẽt, quo mẽſuranẽ. oportet itaq; periodo ⁊ ſnia finiri, nec incidi, ſicut Sophoclis iambica, Calydon qdẽ, ⁊ terra pelopõneſiace regionis. Contrariũ eniz ei, qđ eſt incidi, ſuſpicari: quemadmoduz ⁊ in eo, qđ dictum eſt, Calydonem eſſe in peloponneſſo.

¶ Cũ declaraſſet orationẽ, quę cõſtat ex clauſulis curſiuis certoq; numero ꝯſtitutis eſſe ſuauẽ, nunc q̧ ſit dilucida, exponit: ⁊ dicit. [Dilucida vero] ſubaudi oĩo rhetorica eſt, q̃ ꝯſtat ex curſiuis ptib⁹, certoq; numero ꝯſtitutis, [qm̃ memoria facile teneẽ,] nõ eni clauſulę, qb⁹ conſtat, ſunt infinitę, ſed certo numero ꝯſtitutę, iđ dicit, [qđ eniz numeruz hz, q in clauſulis eſt] .i. ea oĩo, q̃ hz clauſulas certo numero ꝯſtitutas, [oĩuz aptiſſima eſt, vt facile memoria teneaẽ,] ⁊ affert exẽplũ, ⁊ dič. [quapp carmia oẽs meli⁹ recordanẽ, q̃z ſolutã oĩonẽ, numerũ eniz hñt] ſ. pedũ, ⁊ piodoꝝ, q̃ [mẽſuranẽ,] tũc ꝯcludit, [opz itaq;]

orationẽ

orationez rhetoricã[ſentẽtia,ꝛ periodo].i. clauſulis nõ ſuſpenſiuis[finiri, nec incidi]per ſuſpẽſiuas clauſulas, nã ſic erit orõ rhetorica doctrina facilis.ꝛ ponit exẽplũ eius orationis, quę cõſtat clauſulis ſuſpenſiuis,ꝛ dicit, [ſicut Sophoclis iambica,]vz.ibi καλυδων μεν ηδε γαια πελοπειας χθονος,latine eſt Calydon quidez ꝛ terra pelopię regio. vbi patet clauſulã eſſe ſuſpẽſiuaz, nec periodo,neqz ſenſu perfectã:ꝛ ideo nõ eſt dilucida. cũm dixiſſet dilucidũ debere eſſe periodo,ꝛ ſnia perfectũ,aſſignat rõnẽ,ꝛ dicit,[Briũ enim ei,qđ eſt incidi,]ꝛ ſuſpenſiue dici ipſum dilucidũ[ſuſpicari eſt.]Dilucidũ enim 9riuz eſt ei,qđ eſt ſuſpẽſiuũ,atqꝫ pendẽs. ergo oratio rhetorica dilucida non dꝫ conſtare clauſulis pendẽtibus.[quẽadmodum in eo qđ dictum eſt] ſuſpẽſio eſt, [Calydonẽ eſſe in Peloponneſſo,]ꝛ reliqua.

De clauſularũ diuiſione prima,

¶ Clauſula aũt,alia in membris eſt, alia ſimplex. Eſt aũt in mẽbris quidẽ,dictio q̃ perfecta, ꝛ diſtincta,faciliſqꝫ reſpirationis eſt , nõ in ipſa ſuſpenſione, vt quę modo dicta eſt, clauſula,ſed tota.

¶ Et cum dixiſſet de clauſulas,quas periodos vocauit, nũc diſtinguit clauſulas:ꝛ dicit. [Clauſula aũt,]q̃ grẹce dr̃ periodus,[alia in mẽbris eſt].ſ.ꝯſiſtẽs:quę cõpoſita dr̃.hanc aſſerit eẽ εν κωλοις,nã κωλον grẹce/mẽbrũ eſt latine.[alia]αφελης.i.[ſimplex,]quę a Georgio ſuſpina dr̃.vnde põt diſtinctio ſic hr̃i, vt ſit clauſula alia plurimẽbris,alia aũt vnimẽbris. deinde exponit mẽbra diuiſionis,ꝛ dicit,[eſt autẽ q̃ in mẽbris quidẽ].i.plurimẽbris quidẽ eſt[dictio,q̃ ꝑfecta,ꝛ diſtincta].vz. pluribus mẽbris[facilis reſpirationis eſt,] qꝛ ꝓferri põt vna reſpiratione,nõnulli eniz eius lõgitudinẽ anhelitu mẽſurãt,nam tantã eſſe maximaz dicũt, quãta vno anhelitu explicari põt,ꝛ quidẽ facile [non in ipſa ſuſpẽſione].ſ. collocata,[vt quę]Sophoclis clauſula[mõ dicta eſt,ſz tota].ſ.ſimul abſqz ſuſpenſione.Si enim eſſet ſuſpenſiua,non diceretur periodus,ſed pendens oratio.

¶ Mẽbrũ aũt eſt altera eius particula. Simplicẽ ꝟo dico,quę vno membro conſtat.

¶ Antequã declarat,qđ ſit ſimplex clauſula,exponit qđ intelligat ꝑ mẽbrũ:ꝛ dicit.[Mẽbruz aũt eſt altera eius particula,]exẽpli grã,ꝛ bonos amaſti ſemper,ꝛ improbos odiſti,prior particula,q̃ eſt bonos amaſti ſemꝑ,eſt vnũ mẽbrum.at altera particula,q̃ eſt improbos odiſti, dr̃ alterꝫ mẽbrũ,ꝛ talis oratio ex mẽbris cõſtans,cõmodiſſima fit,cũ tribus mẽbris ꝯſtat,de quo Cicero in noua rhetorica lib° 4° titulo 20°.ꝛ ſicut mẽbrũ remotum a cẹteris viz non hꝫ,ſic illa oratio ꝛ bonos amaſti ſemper,remota ab altera,nõ facit ſuum effectuz.ergo metaphorice dicit̃ mẽbrũ,oĩs ꝓpoſitio ſimplex,quę nõ conſtat pluribꝫ ꝓpõnibus. Clauſula ꝟo plurimẽbris dicit̃ cõpoſita ꝓpoſitio.Tũc exponit ſimplicẽ clauſulã,ꝛ dicit,[ſimplicẽ ꝟo dico , quę vno mẽbro cõſtat,]quę vnimẽbris dici põt,ꝙ vno tantũ membro conſtet. Cur ꝟo hẹc dicatur ẽt ſupina,in ludicris expoſuimus.

¶ Opus eſt autẽ mẽbra, ꝛ clauſulis,nec breues eſſe,neqꝫ ꝓlixas. Nã paruũ quidẽ ceſpitare auditorẽ ſẹpe facit , neceſſe eniz eſt,(cuz adhuc tendẽs in id,qđ longe eſt, ꝛ in menſurã,cuius hꝫ in ſe terminũ) retrahi cenſando, ac ſi fiat ceſpitatio ob repulſionem.

¶ Nũc exponit quãtę eẽ debẽt clauſulę quo ad longitudinẽ:ꝛ dicit.[Opus eſt aũt mẽbra].i. vnimẽbras clauſulas,[ꝛ clauſulas]ipſas plurimẽbras,ꝑ mẽbra enim vnimẽbras clauſulas,ꝛ ꝑ clauſulas plurimẽbras intelligit. [nec breues eẽ,neqz ꝓlixas,]ꝛ p̊ ꝙ nõ ſint breues,oſtẽdit,ꝛ dicit,[Nã paruũ quidẽ].i. nã parua quidez clauſula[ceſpitare auditorẽ ſẹpe facit,] cuius rõnẽ affert,ꝛ dicit,[neceſſe eniz eſt,auditorẽ retrahi cẽſando].i.ceſpitare,[cuz]ipſe[adhuc tẽdens in id,qđ longe eſt,ꝛ in mẽſurã,cuius terminũ]lõgiorẽ[in ſe]ſuaqz mẽte [hꝫ.] Cum eniz auditor ſua mẽte expectabat terminũ longiorẽ,cuz ante terminũ,quẽ ſua mẽte ꝑfixerat,clauſula finit̃, vr̃ ceſpitare,[ac ſi fiat ceſpitatio ob repulſionem]ab aliquo obſtaculo factam.ſic metaphorice dicitur ceſpitare auditor,ac ſi inuenerit obſtaculum.

¶ Prolixiora ꝟo auditor derelinquit , ſicut exteriores deflectẽtes a meta. deſerunt enim ꝛ hi eos,qui ſecum ambulant.

¶ Nunc probat ꝙ clauſulę nõ debẽt eſſe lõgiores:ꝛ dicit,[Prolixiora ꝟo]ideſt prolixiores clauſulas prẹ nimia lõgitudine[auditor d̃relinqt,ſicut exteriores]ideſt ꝓcul exiſtẽtes[a meta]ad quã erant peruẽturi ſubaudi metã deſerunt,[deſerũt eniz ꝛ hi]nõ mõ metam prẹ nimia itineris lõgitudine.ſz ẽt[eos,qui ſecũ ambulabãt,] qñ.vz.ſecum ambulãtes voluerint oĩno vltra ꝓcedere. ſic audientes prolixas clauſulas,derelinquunt eos,q ſecũ illas audierint,ꝛ ipſas clauſulas:q̃s ſimul audierint.

¶ Similiter aũt ꝛ clauſulę quę prolixę ſunt, oratio fiũt,quę ſimilis quoqꝫ eſt,ſuſpẽſioni.

¶ Aſſignat ſecũdam rationem,quare euitari dꝫ clauſula lõga:ꝛ dicit.[Similiter aũt ꝛ clauſulę quę prolixę ſunt, oratio fiũt,q̃ ſimilis quoqz eſt ſuſpẽſioni] ideſt orationi pendenti,quare erit obſcura,ꝛ inſuauis.

¶ Quare illud fit,quod irriſit Democritus chius in Melanippidẽ, qui poeſiz ſcribẽdo fecerat pro antiſtrophis ſuſpẽſionem,is vir malum alij ſtruens ſibi ipſi malum fabricatus eſt. Lõga enim ſuſpenſio ei , qui poeſim facit peſſima eſt.

¶ Tunc concludit quid fit,qñ clauſula prolixa eſt,ꝛ dicit.[Quare illud fit]ſubaudi , cum clauſula prolixa fit, [qđ irriſit Democritus chius in Melanippidez q poeſim ſcribẽdo fecerat ſuſpẽſionẽ]ideſt orationẽ pendentem[pro antiſtrophis]ideſt pro oratione explicata vel cõuoluta,dixit enim in Melanippidẽ[is vir].ſ. Melanippis[malum alij ſtruens,]ꝛ prohibẽs facere ſuſpenſionẽ,[ſibi ipſi malũ fabricatus eſt,]naz qđ ꝓhibuerat, in errorẽ illuz inciderat.[Longa enim ſuſpenſio ei,qui poeſim facit,peſſima eſt.] hanc enim Melanippis ꝓhibuit,ꝛ hanc ipſe fecit.

¶ Cõgruit eniz hoc tale in lõgimẽbra dicere, quę ꝟo breuimẽbra nimiũ ſunt , clauſulę nõ ſunt. prẹcipitem enim agunt auditorem.

¶ Nunc oſtẽdit ea,quę dixit Democritus chius in Melanippidem congruere dicere in oratores, qui prolixis clauſulis vtunt̃.ꝛ dicit.[Congruit enim hoc tale].ſ.qđ dixit Democritus in Melanippidem, [dicere in longimẽbra]ideſt in oratores,qui clauſulis longimẽbris vtũtur.non autez congruit dicere in breuimẽbra nimium, quoniã[breuimẽbra nimium non ſunt clauſulę,]ſubaudi rhetoricę,cuius rationẽ repetit,ꝛ dicit, [prẹcipitẽ eni agunt auditorez,]ergo non ſunt clauſulę rhetoricę. Fortaſſe ſunt clauſule philoſophicę,phi enim breuioribus

quibus poſſunt, ſuas res pertractant, nō eſt enim ꝓboꝝ delectare verbis, ſed rerū, ⁊ traditionuꝫ excellētia. ꝓpea ꝟtunť ⁊ breuibus, ⁊ prolixis, prout vrget neceſſitas exponēdi res, de quibus eſt. Pꝫ aūt ex his clauſulā rhetoricā debere eſſe tantā, quā tam explicare pōt rhetor detentione vnius anhelitus. breuior enim auditorē p̄cipitem facit, longior ꝟo, repellit: ac cogit, vt audire deſerat. Hęc de prolixitate clauſularum.

De ſcd̄a clauſularum diuiſione. ¶ Dictionis aūt quę in mēbro eſt, alia diuiſa eſt, alia cōtrapoſita. diuiſa quidē, hoc pacto, ſępenumero eos miratus ſum, ꝗ feſtos dies celebrant, ⁊ agones gymnicos inſtituerunt.

¶ Cum aſſignaſſet primā diuiſionē clauſulaꝝ, ꝙ ſit alia vnimēbris, alia plurimēbris, nūc plurimēbrē clauſulaꝫ ſubdiuidit, ⁊ dicit. [Dictionis autē, quę in mēbro eſt] .i. dictionis autē plurimembris, [alia diuiſa eſt,] quę alio verbo dici pōt oſtēſiua, in cuius. vꝫ. mēbris nulla oppoſitio reperiť, [alia contrapoſita,] in cuius. vꝫ. mēbris oppoſitio aliqua reperiť, atqꝫ cōtrarietas. deinde exponit diuiſam per exēplum, ⁊ dicit, diuiſa quidem hoc pacto, ſępe numero eos miratus ſum, qui feſtos dies celebrāt, ⁊ agones gymnicos inſtituerunt.] Hęc enim diuiſa, ac oſtenſiua, non cōtrapoſita eſt, cum huius membra contraria non ſint inuicem.

¶ Cōtrapoſita aūt cum in vtroqꝫ mēbro, aut qm̄ contrariū ad contrariuꝫ referť. aut quia idē cōtrarijs adiungiť, hoc pacto, vtriſqꝫ vtilitatē attulerūt, ⁊ ijs, qui remanſerunt, ⁊ ijs, qui ſecuti ſunt. naꝫ illis plura ꝙ̄ domi habebant, cōquiſierunt. His ꝟo ea, quę domi ſufficerent reliquerunt. Cōtraria ꝟo eſt remanſio ſecutioni, ⁊ ſufficienti plus. Et vt pecunia acquirentibus, ⁊ frui volentibus. fruitio acquiſitioni opponitur.

¶ Nunc de ꝯtrapoſita clauſula dicit. [Cōtrapoſita aūt] clauſula eſt, [cū in vtroqꝫ mēbro] eius ſubaudi aſſignatur ꝯriū, qꝺ dupľr accidere pōt, [aut qm̄ ꝯrium ad ꝯriū referť,] vt illa, de qua poſtea, accidit enim ſępius, vt ſtolidi fęliciter, prudētes infęliciter agāt, inter mēbra enim eſt oppoſitio, inter ſuppoſita quidē, qm̄ prudētes, ⁊ ſtolidi opponi videnť. Inter appoſita ꝟo, qm̄ fęliciter agere, ⁊ infęliciter agere oppoſita ſunt. [aut q꞉ idē ꝯrijs adiungiť,] deinde Ariſto. affert exēpla, primo affert exemplum primę clauſulę, in qua ꝯrium ad ꝯrium refertur: ⁊ dicit, hoc pacto, [vtriſqꝫ vtilitatē attulerūt, ⁊ ijs, qui remāſerunt, ⁊ ijs, qui ſecuti ſunt, nā illis] .ſ. qui remāſerūt, [plura ꝙ̄ domi habebāt, conquiſierunt, His ꝟo] .ſ. qui ſecuti ſunt, [ea, quę domi ſufficerēt, reliquerūt.] deinde exponit quo mō ꝯriuꝫ ad ꝯriū refertur, ⁊ dicit, ꝯria ꝟo eſt remāſio ſecutioni,] q꞉ remanere ⁊ ſequi, quę erāt q̄ſi ſuppoſita, ꝯria ſunt, [⁊ ſufficienti,] qꝺ eſt attributuꝫ ijs, qui ſecuti ſunt, ꝯrium eſt [plus] qꝺ eſt attributū illis, qui remāſerūt. ergo in hmōi clauſula ꝯrium ad ꝯriū referť. deinde aſſignat exēplū ſecūdę clauſulę, in qua ideꝫ contrarijs copulatur, ⁊ dicit, [⁊ vt pecunia acquirentibus, ⁊ frui volētibus] attribuiť. acquirentibus quidē, vt finis, frui volentibus ꝟo, vt inſtr̄o vtendi, [mō fruitio, ⁊ acquiſitio opponunť,] naꝫ acquirētes, ⁊ fruentes, ⁊ frui, ⁊ acquirere ꝯria ſunt. igiť idē. ſ. pecunia ꝯrijs attribuitur.

¶ Et ēt accidit ſępius in his, vt ⁊ ſtolidi fęliciter, prudentes infęliciter agant. Si quideꝫ p̄ęmijs moꝝ ſunt honeſtati, nō multo auteꝫ poſt maris principatum acceperunt.

¶ Proſequiť exēpla, ⁊ q̄dē in ea clauſula, in qua ꝯriū refert ad ꝯriū: ⁊ dicit. [Et ēt accidit ſępius in his] .ſ. clauſulis, in q̄bus ꝯriū referť ad ꝯriū, [vt] dicať [et] ab authorib⁹, [ſtolidi fęliciter, prudētes infęliciter agūt,] Qꝛ aūt ſtolidi fęliciter agāt, ꝓbat, ⁊ dicit, [ſi quidē] ſtolidi [p̄ęmijs moꝝ ſunt honeſtati, nō multo aūt poſt maris principatū acceperūt,] g̊ ſtolidi fęliciter agunt. non ſic auteꝫ ſūt honeſtati prudētes, neqꝫ maris p̄ncipatū acceperūt.

¶ Nauigauit ꝑ terras, ⁊ ambulauit ꝑ maria.

¶ Scd̄o exēplū ꝓſequiť in eadē clauſula: ⁊ dicit. [Nauigauit ꝑ terras, ⁊ ambulauit] ſubaudi pedib⁹ [ꝑ maria,] vbi pꝫ ꝯriū referri ad ꝯriū, licet talis oppoſitio ſit iṗoſſibilis. nā exēploꝝ req̄riť manifeſtatio, ⁊ non veritas.

¶ Et heleſpontum coniunxit, ⁊ athon montem effodit.

¶ Tertiū exēplū affert in eiſdē clauſulis: ⁊ dicit. [Heleſpontū] .ſ. mare [cōiunxit] .i. ꝯtinuauit in vnū corpus ſolidū, [⁊ athon mōtē effodit,] atqꝫ diuiſit. vbi pꝫ ꝯriū referri ad ꝯriuꝫ, licet etiā talis oppoſitio ſit impoſſibilis, quoniam exēplum eſt, ⁊ non veritas.

¶ Et nā ciues lege ciuitate priuanť, nā ipſoꝝ alij miſere periērūt, alij turpiter ſeruati ſunt.

¶ Aſſignat quartū exemplū in eadē clauſula: ⁊ dicit. [Et natura ciues] .vꝫ. qui nec externi, neqꝫ inq̄lini ſunt, [priuanť ciuitate] in qua natura ciues ſunt, [lege,] ⁊ aſſignat cāꝫ, quā vult, vt ſit exēplū noſtrū, ⁊ dicit, [nā ipſoruꝫ] .ſ. natura ciuiū, [alij miſere perierūt] .ſ. in bello, q꞉ fortiter pugnarunt, [alij turpiter ſeruati ſunt,] q꞉ fugierunt. mō in hac clauſula, miſere ⁊ turpiter opponunť, ⁊ ſeruari ⁊ perire etiā opponuntur. igiť in hac ꝯriū ad ꝯriū referť.

¶ Et priuatim quidē barbaris miniſtris vti, publice ꝟo eoruꝫ multos, qui ſeruierunt, ſimul, vt ſocios circūſpicere.

¶ Aſſignat quintū exēplū in eadeꝫ clauſula: ⁊ dicit. [Et] ſubaudi turpe eſt [priuatim quidem barbaris miniſtris vti, publice ꝟo eoꝝ multos qui ſeruierunt, ſimul, vt ſocios circūſpicere.] In qua clauſula ꝓuatiꝫ ⁊ publice oppoſita ſunt. ⁊ ēt oppoſita ſunt miniſtri ⁊ ſocij. Et tu intelligas per oppoſita non ſimpľr, ſed ſm̄ aliquaꝫ rationē. Sic enim intelligere pro exemplis ſufficit.

¶ Et aut viuos exaltare, vel mortuos derelinquere.

¶ Aſſignat ſextum exēplum: ⁊ dicit. [Et aut viuos exaltare, vel mortuos derelinquere,] modo in hac clauſula viui, ⁊ mortui opponunť, ⁊ exaltare ⁊ derelinquere ſiľr.

¶ Et qꝺ in Pitholaum, ⁊ in Lycophroneꝫ quidā dixit in p̄terio. Iſti autē domi quideꝫ exiſtētes vos vendebāt. poſteaꝙ̄ aūt abeūt q̄ſi vos emūt. oīa eni hęc faciūt qꝺ dcm̄ eſt.

¶ Aſſignat ſeptimū exemplum: ⁊ dicit. [Et qꝺ in Pitholaū, ⁊ in Lycophronē quidā dixit in p̄terio] etiam clauſula eſt, in qua oppoſitū refertur ad oppoſitum. deinde ponit dictum: ⁊ dicit. [Iſti autē domi quidē exiſtentes, vos vendebant] ſiue vendunt, [poſteaꝙ̄ autem abeūt, vos quaſi emūt, omnia enim hęc faciunt, qꝺ dictuꝫ eſt,] nam ſunt clauſulę in quibus contrariū refertur ad contrarium. vnde in hac domi quidem exiſtere, ⁊ a domo abeſſe, contraria ſunt, ſimiliter contraria ſunt vendere vos, ⁊ emere vos.

¶ Suauis autez eſt hmõi dictio vel qm̃ ꝯtraria notiſſima ſunt, vel quia iuxtapoſita notiora, vel q̃a ſil'is ſyll'o videt̃. Elẽchus eni oppoſitoꝝ collectio eſt. Oppõ igit̃ ꝗppiã tale eſt.

¶ Cum dixiſſet de ea clauſula, quę dĩ cõtrapoſita, nũc q̃lis illa ſit, exponit: ⁊ dicit. Suauis aũt eſt hꝰ dictio, in qua. vz. alteruz ꝯtrarium refert̃ ad alterũ, ⁊ aſſignat tres rõnes, ⁊ dicit. Uel qm̃ ꝯtraria notiſſima ſunt, ⁊ lõge magis notiora, q̃ꝫ ea, q̃ nõ ſunt cõtraria. vel ſcdõ q̃a contraria iuxtapoſita notiora ſunt nõ iuxtapoſitis, nã contraria iuxtapoſita magis elucẽſcũt. vel 3° quia hmõi clauſula ſil'is ſyll'o videt̃ elẽcho, elẽchus eni ſyll's oppoſitoꝝ collectio eſt, ⁊ cęteris ſyll'is aptior. Tũc epilogat: ⁊ dicit. oppõ igit̃ .i. clauſula igitur, q̃ dĩ oppõ, vel ꝯpoſita, ꝗppiã tale eſt .ſ. in qua oppoſitũ refert̃ ad oppoſitũ. De ea ꝟo clauſula, q̃ dicit̃ diuiſio, ſupius epilogauit. ¶ Quo ꝟo ad ꝟba attinet Georgius ꝟbũ ἀντίθεσις, expoſuit .i. cõtentio, ⁊ ſic vult Ariſt. dixiſſe de cõtentione. Cicero tñ libro 4° nouę rhetoricę. tit. 19°. vĩ facere dĩiam inter ꝯtrarium ⁊ cõtẽtiões. Uerũ mihi videt̃ nullam eẽ dĩiam, nã cõtentio nihil aliud eſt q̃ꝫ oĩo ex cõtrarys iuicẽ relatis cõpoſita, vt nocte vigilas, die dormis, vel in pace bellũ quęritas, in bello pacem deſideras. de hac lege Ciceronẽ 4° nouę rhetoricę. tit. 14°. 24. ⁊. 25. non igitur videt̃ dĩia inter oppõnem, ⁊ contẽtionem. illud ꝟo quod dicitur 4° nouę rhetoricę. titu. 19°. non eſt Ciceronis, ſed expoſitoꝝ. Hactenus de oppõne.

¶ Compar ꝟo, cum mẽbra ęqualia ſunt.

¶ Quid ꝟo ſit clauſula, quę dicit̃ παρίσωσις / latine cõpar, vel vt in veteribus trãſlationibus ſcribit̃, adęq̃tio, nunc exponit: ⁊ dicit. Cõpar ꝟo clauſula eſt, cuz eius mẽbra ęq̃lia ſunt .ſ. quo ad numeꝝ ſyllabaꝝ. Eſt eniz cõpar apud Ciceronem, cum membra ꝯſtãt ex pari fere numero ſyllabarum, vt ſapientia patriam ſeruas, fortitudine hoſtes fugas.

¶ Aſſimilatio autez eſt, cuz vltima vtroꝝ̃qꝫ membrorum ſimilia ſunt.

¶ Quid inſup ſit clauſula, q̃ gręce dĩ παρομοίωσις / latine aſſimilatio, vel vt in veteribꝰ trãſlationibꝰ ſcribit̃, cõſonãtia, nũc exponit: ⁊ dicit. Aſſil'atio aũt eſt, cũ vltima vtroꝝ̃qꝫ imo ſinguloꝝ membroꝝ ſimilia ſunt.

¶ Id autẽ neceſſario vel incipiendo, vel deſinendo habet̃. Et incipiendo q̃dem, in nominibus ſemper. Deſinendo ꝟo, in vltimis ſyllabis, vel verbi, vel nominis, aut etiam in integra dictione.

¶ Cum dixiſſet aſſimilationẽ eſſe, cum vltima vtroꝝ̃qꝫ mẽbroꝝ ſimilia ſunt, nũc exponit quid ꝑ vltima intelligendũ ſit: ⁊ dicit. Id aũt .ſ. ſimilia fieri neceſſario habet̃ vel incipiẽdo, vel deſinẽdo .i. hęc aſſimilatio vel ẽ ſm̃ extrema in pͥnᵒ, vel ſm̃ extrema in fine. Deide exponit, qñ hęc aſſimilatio fit ſm̃ extrema in pͥncipio, in q̃bꝰ fit: ⁊ dicit. Et incipiendo q̃dẽ ſemꝑ fit in noibꝰ, Grãmatici, qui Ciceronẽ exponũt, aſſerũt hanc nõ ſolũ fieri in noibus, ſed in quauis oĩonis parte, q̃ caſuz hꝫ, vt in ꝓnoĩe, in ꝑticipio. Et ſi ꝓhus noiuz tãtũ meminerit, hoc fecit fortaſſe, q̃a (vt Quintilianus inq̃t) ſua ętate nomẽ / ꝟbũ / ⁊ ꝯiũctio / tm̃ erant in vſu, cęterę partes poſtea fuerũt inuentę. Deinde exponit, qñ fit ſm̃ extrema in fine, in quibus fit: ⁊ dicit. Deſinẽdo ꝟo in vltimis ſyllabis, vel fit in vltimis ſyllabis ꝟbi, vel nois, vel etiã in integra dictione. aſſimilatio, quę fit ſm̃ extrema in principys, dicit̃ ſil'r cadẽtia, q̃ ꝟo fit ſm̃ extrema in finibꝰ, dĩ ſimil'r deſinẽtia, ⁊ interdũ cõfundunt̃ hęc vocabula.

¶ Incipiendo quidem ſic ἀγρὸν ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ, δωρητοί τ' ἐπέλοντο παράρρητοί τ' ἐπέεσσιν.

¶ Nũc exponit, qñ incipiẽdo ſm̃ extrema in principys ſit aſſimilatio, quę dĩ ſil'r cadentia: ⁊ dicit. Incipiẽdo q̃dez ſic, ⁊ ego exẽplũ poſui gręcũ, q̃a apð nos nõ cõſonat, nõ eni ſi trãſferat̃, erit ſimil'r cadentia, dicit. ἀγρὸν, ἔλαβεν, ἀργὸν παρ' αὐτοῦ, vbi pꝫ aſſimilatio in pͥncipys, q̃a agron, ⁊ argon ſimil'r cadũt, latinus tñ ſenſus ẽ, agrũ accepit, argũ .i. ab ipſo Deinde aſſignat 2ᵐ exẽplũ: ⁊ dic̃. δωρητοί τ' ἐπέλοντο παράρρητοί τ' ἐπέεσσιν modo doreti, ⁊ pararreti, ſil'r cadunt, latinus tñ ſenſus eſt ⁊ donati fuerãt, ⁊ rogati verbis. vbi ſm̃ trãſlationem latinam põt eſſe etiã aſſimilatio ſm̃ principia, q̃ dicit̃ ſimil'r cadentia, nam donati, ⁊ rogati aſſimilant̃. melius tamen legitur in verbis gręcis.

¶ Deſinendo ꝟo ſic, οὐκ ᾤηθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' αὐτὸν αἴτιον γεγονέναι. ideſt non putauerunt ipſum puerum genuiſſe, ſꝫ cauſaz fuiſſe, ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι, καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι .i. in plurimis ꝟo curis, ⁊ in minimis coniecturis.

¶ Nũc exponit per exẽpla qñ incipiẽdo ſm̃ extrema in finibus ſit aſſil'atio ſimil'r deſinẽtia, ⁊ exẽpla poſui latina ⁊ gręca, q̃a vtroqꝫ mõ cõſonare pñt: dicit. Deſinendo ꝟo ſic οὐκ ᾤηθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' αὐτὸν αἴτιον γεγονέναι, modo tetocenę ⁊ gegonenę ſil'r deſinũt, latine ẽt ſil'r deſinũt, eſt eni ſenſus, nõ putauerũt ip̃m pueꝝ genuiſſe, ſed cãm fuiſſe, vbi genuiſſe, ⁊ fuiſſe ſil'r deſinũt. Deinde aſſignat aliud exẽplum, ⁊ gręce dicit, ἐν πλείσταις δὲ φροντίσι, καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι, vbi phrontiſi, ⁊ elpiſi ſil'r deſinũt, latine etiaz ſimil'r deſinere poſſunt, ſi tranſferant̃ ſic, in plurimis ꝟo curis, ⁊ in minimis coniecturis. modo curis, ⁊ coniecturis ſimiliter deſinunt.

¶ Caſus autem eiuſdẽ, vt dignus aũt ſtatua ex ęre, qui ne dignus quidem eſt ęre.

¶ Nũc demõſtrat, qñ eſt aſſimilatio ſm̃ caſum, ⁊ gręce ſic dic̃, ἄξιος δὲ σταθῆναι χαλκοῦ, οὐκ ἄξιος ὢν χαλκοῦ. vbi calcu, ⁊ calcu ſimilia caſu ſunt, ⁊ latine etiaz dici põt .ſ. verba ſic trãſferant̃. dignus autem ſtatua ex ęre, q̃ ne dignus quidem eſt ęre.

¶ Idem autem nomen, tu autez in ip̃m ẽt viuentẽ dicebas male, ⁊ nũc ſcribis male.

¶ Nũc demõſtrat exẽpluz aſſimilatiõis in noĩe, ⁊ ħ proponit: ⁊ dicit. Idẽ aũt nomẽ .ſ. põt eſſe in aſſimilatiõe, vt in ħ exẽplo, qð gręce ſic ſcribit̃, σὺ δὲ αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς, καὶ νῦν γράφεις κακῶς. vbi aſſimilatio cadit in noĩe cacos, latine etiã dici põt, tu autẽ in ipſum etiam viuẽtem dicebas male, ⁊ nunc .ſ. in mortuum ſcribis male. Ubi aſſimilatio eſt in verbo male, quod Ariſtoteles vocat nomen.

¶ A ſyllaba ꝟo, quid vtiqꝫ pateris dirum, ſi videris otioſum virum.

¶ Nũc demõſtrat exẽpluz aſſimilatiõis in ſyllaba: ⁊ dicit. A ſyllaba ꝟo ſubaudi fit aſſimilatio hoc pacto, τί ἂν ἔπαθες δεινὸν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν, vbi pꝫ dinon ⁊ argon ſil'ia eſſe in vltima ſyllaba. vz. on / latine dicunt, q̃d vtiqꝫ pateris diꝝ, ſi videris ocioſũ viꝝ, vbi pꝫ nõ in ſyllaba, ſed in nomine eſſe aſſimilationẽ, quoniam dĩ

rum,⁊ virum nomina integra ſunt,quare melius exemplum valet,cum grece legitur.

¶ Concurrũt aũt in idem nõnũꝙ̃,⁊ oppoſitio,⁊ compar,⁊ ſimilr cadentia. Verũ principia clauſularum in Theodecticis enumerata fere ſunt.

¶ Cum dixiſſet ſeorſuʒ de ſingulis aſſimilationibus nũc dicit.[Cõcurrũt autẽ in idẽ].i.in eãdẽ clauſulã nõnunꝙ̃ [⁊ oppõ,⁊ cõpar,⁊ ſilr cadẽtia,]vt in hanc ſi amicis eſt benefaciendũ,inimicis eſt malefaciẽdũ.Sʒ qa lõge plura de aſſimilationibꝰ,q̃ fiunt ſm pncipia clauſularũ dici poſſunt,ideo mittit nos ad puaʒ rhetoricã,⁊ dicit.[Verum pnª clauſulaꝝ in Theodecticis fere enũerata ſũt,] ex ijs ꝟbis pʒ error eoꝝ,q hunc librũ dicunt dicatũ eſſe Theodecti.Non eni in hoc libro citaſſet Theodectica, niſi alius liber eſſet Theodecti dicatus. Sʒ per Theodectica intelligit paruaʒ rhetoricã,vbi locutus eſt de aſſimilationibus,que fiunt ſm principia.

¶ Inueniuntur quoꝗ oppoſitiones falſe,vt apud Epicarmũ,Tuʒ qdeʒ in domo illorũ ego eram,Tuʒ ꝟo apud illos ego.

¶ Demũ nũc oſtẽdit aliqñ apud oratores reperiri oppoſitiones falſas,⁊ hoc dicit.[Inueniunt̃ quoꝗ oppões falſe,]apud oratores,[vt apud Epicarmũ,]hoc pacto,[Tuʒ qdem in domo illoꝝ ego eram,Tuʒ ꝟo apud illos ego.]que oppõ falſa eſt,qm̃ me eẽ in domo illoꝝ,⁊ me eẽ apud illos idẽ eſt.igit̃ non eſt ibi oppoſitio.

De vrbanis aulicis. vrbana ἀστεῖα facceta.

¶ Sed cum de ijs ſit definitum,nũc vnde vrbana dicantur,que.vʒ.ꝓbata ſunt,dicenduʒ eſt. Nã lʒ poſſe facete dicere,aut igenioſi ſit, aut exercitati,docere tñ doctrine huius eſt.

¶ Nunc de vrbanis clauſulis,⁊ dictionibus vult loq,⁊ pmo ꝓponit intẽtionẽ ſuã,⁊ dicit.[Sed cũ de ijs].ſ.oppoſitionibus,cõparibus,⁊ aſſimilationibus [ſit definituʒ],primo capite,[nũc vnde vrbana].ſ.clauſule,⁊ orationes[dicãtur,que.vʒ.ꝓbata ſunt,]⁊ ab oibꝰ laudata,[dicẽduʒ eſt.]cuius rõnẽ dicit.[nam lʒ poſſe facete dicere]ac vrbane,[aut ingenioſi ſit,aut exercitati docere tamẽ].ſ.facete ⁊ vrbane dicere[doctrine huius eſt].ſ.rhetorice.ergo ad rhetoricaʒ ſpectat docere facete,ac vrbane dicere.Sʒ ad naturã attinet facere hoiem,vel mulierem aptã ad dicẽdũ vrbane,atꝗ facete. Quo ad capitis inſcriptionẽ attinet,annotatiõe dignũ vrbanitatem eſſe vnã de virtutibus aulicis.Due eniʒ ſunt aulice virtutes vt in libro de re aulica ad phauſinã diximus,quaꝝ altera dr̃ affabilitas,cuius extrema ſunt adulator,ſiue aſſentator,vel placitus,⁊ ruſticus,medius ꝟo eſt affabilis.altera ꝟo dr̃ vrbanitas,ſiue comitas, cuius extrema ſunt ſcurra,ſiue hiſtrio,⁊ agreſtis.De affabilibꝰ ſermonibꝰ,⁊ placitꝭ,⁊ adulatorijs diximꝰ libello de re aulica ad phauſinã,⁊ dedimus arteʒ cõficiendi ſermones illos.De ſermonibus ꝟo vrbanis,facetis,⁊ de frigidis.i.ſcurrilibꝰ. Ariſto.artẽ aſſignat hic,⁊ nos quoꝗ eo libello.Sermones ꝟo vrbani in multiplici differẽtia ſunt, nã alij ſunt clauſule vnimẽbres,alij dictiones plurimẽbres,⁊ q̃ plurimẽbres ſunt,alie ſunt facetie,alie ludibria, alie dicteria.De ludibrijs in eo libello ſatis dictũ eſt.Ariſt.auteʒ hic docet dicere facete,⁊ fortaſſe cõficere dicteria,nã facetia ⁊ dicteriũ nõ differunt,niſi qa facetia eſt ſermo ex pluribus mẽbris cõſtatis,dicteriũ ꝟo ex paucis admodũ.Quid ꝟo ſit ſcurrilis ſermo,docuit,cũ expoſuit frigida,nã per frigida ſcurrilia itelligit,vtrũ ꝟo ars tradi põt,q̃ doceat aulice,ac facete dicere,lõgo ſmone diſputauimus libello illo.Vbi tãdẽ diximus artem aſſignari poſſe,q̃ cõſtat ex locis ꝑ gña cõſtitutis.nõ aũt ex locis ꝑ ſpẽm definitis,⁊ cãm diximus,qm̃ loca q̃ per ſpẽʒ accipiunt̃,ſunt infinita,quoꝝ ars nulla eẽ põt.Cꝛ ꝟo ſint infinita,nemo dubitare dʒ,nã ridiculuʒ,qd̃ vrbanus, vel ſcurra inducit,ꝯſiſtit in quodã receſſu ab ipſo recto cuʒ indolẽtia eius,in quo riſus ꝓuocatur.delinq̃re aũt a recto,infinitis modis fit,vt Ariſt.ꝓbauit,ſicut delinquere a medio.Cõtingit eni ad mediũ accedere vno mõ,recedere ꝟo infinitis.Quare cũ delinq̃re a recto ſit infinitis modis,h̃ docere nõ artis erit,nec ſcribendo,neꝗ dicẽdo,per gña autẽ loca colligi poſſe nemo dubitare dʒ. Nã loca,q̃ per genera colligunt̃,finita ſunt,⁊ arteʒ hoc pacto Ariſt.tradit.Dat igit̃ Ariſt.artẽ cõficiendi ſermones facetos,ac vrbanos,vt facetias,⁊ dicteria, ludibria ꝟo,que illuſiões ſimulate ſunt. Ariſt.dereliqt,qa magis geſtibꝰ,⁊ corporis motiõibꝰ initunt̃. Hec de iſcriptiõe capitis.Veꝝ de oibꝰ ijs latius in eo libello dictũ eſt.

¶ Dicamus igit̃,⁊ enumeremus ſumẽtes id initiuʒ,ꝙ facile diſcere oibꝰ natura ſit ſuaue, verbaꝗ aliqd ſignificent.Quare q̃cunꝗ ex verbis facile nobis ingerũt diſciplinam,hec ſuauiſſima ſunt.Priſca igit̃,⁊ que aliarũ gẽtiuʒ ſunt,non intelliguntur. Propria ꝟo,ac noſtratia ſcimus.

¶ Propoſita intẽtione,nũc ꝓſequit̃,⁊ pmo exponit,que ſint vocabula vrbana,⁊ faceta,⁊ vult vocabula vrbana eẽ,q̃ nec priſca,neꝗ aliaꝝ gentiũ,neqʒ noſtratia ſunt.ꝓ declaratiõe huius ſumit ſuppões:⁊ dicit.[Dicamꝰ igit̃ ⁊ enumeremus ſumẽtes id initiũ,ꝙ facile diſcere oibus natura ſit ſuaue,]dixit[diſcere,]qm̃ diſcimus,q̃ ignorabamus,ergo diſcere nũꝙ̃ eſt abſqʒ difficultate,tñ illud diſcere,qd̃ eſt inter alia facile,oibus natura ſuaue ẽ.Fugiũt eni multi diſciplinã,ꝓpter difficultatẽ.igit̃ cũ ipm diſcere facile fuerit,ſuaue erit,⁊ iocũdũ.Accipit ſcdo ꝙ [verba].i.vocabula[aliqd ſignificẽt,]qm̃ vel ex inſtitutione,vel ex natura noia ⁊ ꝟba ſignãt.Ex ijs duabꝰ ſuppõnibus infert pmo.[Quare q̃cũqʒ ex ꝟbis].i.vocabulis[facile nobis ingerũt diſciplinã,hec ſuauiſſima ſunt] ⁊ dixit[diſciplinã,]qm̃ eſt eoꝝ,q̃ ignorabamus,mõ cuʒ diſcimus,que ignorabamꝰ,cũ aliq̃ difficultate diſcimꝰ, ſed vocabula ſunt ſuauia,q̃ diſcere faciunt facile, nõ ꝙ diſcere ipm ſit oino abſqʒ difficultate,ex ijs cõcludit q̃lia vocabula ſunt vrbana:⁊ dic̃.[Priſca igit̃,⁊ q̃ aliaruʒ gẽtium ſunt,]nõ ſunt vrbana,qm̃[nõ intelligunt̃].Vrbani eni cũ facete loqui volũt ad inducẽdũ riſum,non loquunt̃ ꝑ vocabula antiq̃,que prioribꝰ ſeculis vſitata erãt:neqʒ ꝑ vocabula aliaꝝ gentiũ,vt ꝑ Germanica,vel Gallica,vel Hiſpanica,neꝗ per vocabula ꝓpria,⁊ nr̃atia,qm̃[ꝓpria,⁊ noſtratia ſcimus.]⁊ ſic nihil diſcipline habẽt,cũ ſint iã nota,ac manifeſta.ſed qualia eẽ debeãt, Ariſt.non explicauit.Nos aũt in libello de re aulica explicauimus,⁊ diximꝰ verba vrbana,q̃ ꝓbant̃,nec debere eẽ ſuꝑficialia,que oibꝰ pateant,qa ſic nihil discipline ingerunt,neꝗ debere eẽ obſcura priſca,alienigena,in q̃bus habet̃ obſcuritas,vel aliqd q̃ſtione dignũ,vel ignorantia ſignificationũ.Sʒ ea ꝟba ꝓbãtur eẽ vrbana,q̃rũ cognitio,vel ſimul cũ dicunt̃,fit,etiã ſi prius nõ erat,vl̃ nõ multo poſt mens eam ꝯſeqtur.Sic eni diſciplina fit. vnde qcqd facile eſt diſcere,aliqua ratiõe eſt facile,qua vʒ.facile ſit cognoſcere,aliqua ꝟo difficile,qua ſit diſcere.ergo vrbana ꝟba nec noſtratia eẽ debent,cũ nihil di

ſciplinç habeāt, neq̄ priſca, vel extranea, q̄ oīno nō intelligūtur, ſed debēt eſſe accōmodata aurib⁹ eoꝝ, apud quos vrbane, ac facete loq̄mur. ¶ Vñ ⁊ aulicus ſermo erit ſm cōem morem eius aulç, in qua aulicus viuit, mō non ſit ꝑ vocabula triuialia, neq̄ obſcura eius aulç, in q̄ aulicus viuit. Sic eni habebit nō nihil diſciplinç, quare fatuos eē aulicos puto, q̄ vt loquātur eleganter, apō oēs ꝑncipes cū loquūtur vrbanç, etruſcis verbis, ac tuſcanis ſemꝑ vti volunt. Hi eni putant aulicā linguā nō eē, niſi etruſcam. Tu ꝟo vides, ex hꝫs, quç Ariſt. dixit, hos eē deridendos: ſed de hꝫs in libello de re aulica ſatis ſit dictū. Et poſterius aliquid dicemus.

De ſermone aulico.

¶ Metaphora autē id maxime facit, nam cū ſenectutem quis paleam dixerit, diſciplinam ⁊ cognitionem ꝓpter genus fecit, quoniam vtraq̄ defloruerunt.

paleam καλαμην ſtipulam calamum.

¶ Cum accepiſſet, ⁊ declaraſſet ea, q̄ faciūt diſciplinam ⁊ notitiam eē vrbana, nūc quaſi accipit minorem: ⁊ dicit. [Metaphora autē] i. ꝟba metaphorica [id maxime faciunt] i. maxime faciūt cognitionē ⁊ diſciplinā. q̊ ſubaudi verba metaphorica ſunt maxime vrbana. Qr aūt verba metaphorica maxīe faciāt cognitionē: ⁊ diſciplinā. ꝓbat: ⁊ dicit. [Nā cum ſenectutē quis] ꝑ metaphorā [dixerit paleam,] vel ſtipulā, [ꝓpter genus] i. ꝓpter cōueniētiam, quā in genere hñt palea, ⁊ ſenectus: [qm̄ vtraq̄ defloruerūt] i. qm̄ vtraq̄ conueniunt in deflorētia, hçc metaphora [fecit diſciplinā ⁊ cognitionē:] cognitionem q̄dem fecit, q̄ fecit diſciplinā: nō eni facere pōt diſciplinam, quin cognitionē fecerit, diſciplinā ꝟo, q̄ cū aliq̄ difficultate fecit, vt itelligeremus ſenectutē eſſe amiſſionem floris: ſtipula eni amiſit florē. igit̄ verba metaphorica maxime vrbana ꝓbant̄, ⁊ ꝓpterea maxime idonea ſunt aulicis, ex ea pte, qua aulici ſunt vrbani. vñ ꝟo trāſlatio fuerit inuēta. dicamus, nā cū metaphora ſit trāſlatio facta vel a re, in qua eſt ꝓpriū verbum, ad rē, in qua deeſt ſuū vocabulum: vel ad rē in qua nō eſt verbū ornatum: vt Quintiliano placet. lib° 8° eſt, tum clara, tum ſuauis: qm̄ ⁊ ob neceſſitatē, ⁊ ob decorem fuit inuenta, qđ ⁊ Cicero affirmat: ⁊ Quintilianus lib° 8°. titu. de tropis. Sic igit̄ ⁊ ob neceſſitatem, ⁊ ob decorē metaphora inuenta eſt. Et q̄ metaphora nō differt ab imagine, niſi q̄ imago addit ſil'itudinis ſignū: vt diximus. dicere poſſumus imagines etiā ac ſil'itudines vrbanā facere orōnem, de quo habes apud Quintilianū multa lib° 5°. cap̄. de exemplis. ⁊ libro octauo. capite de ornatu. ⁊ apud Ciceronem in topicis. Verū de hꝫs ſtatim Ariſt. ſubſcribit.

¶ Poetarū quoq̄ imagines idipſū faciūt, ⁊ hanc ob rē illis vti vrbanū eē videt̄, cum ſit imago, vt iam dictū eſt, metaphora additione differēs. Verū minus ſuauis eſt, quoniā longior, ⁊ non dicit, vt hoc ſit illud, quo fit, vt nec animus id quçrat.

¶ Nūc vult ēt ꝯcludere vti imaginib⁹ attinere ad vrbanos: ⁊ dicit. [Poetarū quoq̄ imagines idipm] ſ. diſciplinā, ⁊ cognitionē [faciunt]. Tūc dat ꝯcluſionē: ⁊ dicit. [Et hanc ob rē illis vti vrbanum eſſe videt̄.] q̊ ad vrbanos ſpectat vti imaginibus, ⁊ repetit rōnē ſuperi⁹ dictā: ⁊ dicit. [Cum ſit imago, vt iā dictū eſt, metaphora additiōe differēs.] addit eni imago metaphorç ſignū ſil'itudinis. Cū igit̄ metaphora ſpectat ad vrbanos, etiā imago ad eūdem ſpectabit. addit tñ differētiā: ⁊ dicit. [Verū metaphora minus ſuauis eſt, qm̄ longior] a re, cui⁹ eſt metaphora, ſil'itudo eſt, [⁊ non dicit] metaphora [vt hoc ſit illud,] ſed abſq̄ ſil'itudinis ſigno dicit hoc eē illud, [quo fit, vt nec animus id,] hoc eſt metaphorā [q̄rat,] ſed potius ſimilitudinem, igitur ſimilitudo magis q̄ metaphora ſpectat ad vrbanum. quam rem (vt diximus) Quintilianus, ⁊ Cicero probarunt.

¶ Neceſſe igit̄ eſt tam dictionē, q̄ enthymemata ea vrbana eē, quç celerem nobis diſciplinam faciūt. Iccirco nec quç ſuperficialia ſunt ex enthymematibus cōprobātur. Dicimus eni ſupꝰficialia, quç cuilibet patent, nec q̄cq̄ hñt, quod in eis q̄rere oporteat. Neq̄ quçcūq̄ dicta ignorātur. Sed quorūcunq̄ cognitio, vel ſimul cū dicunt̄ fit, etiā ſi prius non erat, vel nō multo poſt ea conſequitur. Sic eni quaſi diſciplinatio fit. Illo aūt modo neutrum. Enthymemata igit̄ ob ſentētiā eius qđ dicitur, talia ſunt, quç probantur.

¶ Qm̄ hucuſq̄ vrbana ipſa expoſuit per negationē, q̄ declarauit q̄d nō ſunt, nūc exponit per affirmationē, ⁊ declarat, q̄d ſunt: ⁊ dicit. [Neceſſe igit̄ eſt, tam dictionē] ideſt ſermonē [q̄ enthymemata] i. ꝓbationes [ea vrbana eſſe, quç celerem nobis diſciplinā faciūt:] hoc fuit ſuperius expoſitū, q̄ tales ſermones ſuaues oibus natura ſunt. ꝓpterea repetit ꝑ viā ꝯſequētiç. q̄d vrbana nō ſunt: ⁊ dicit. [Iccirco, nec quç ſupꝰficialia ſunt ex enthymematibus cōprobant̄:] nō eni faciūt nos diſcere, qm̄ non ſunt difficilia cū facilitate, neq̄ facilia cū difficultate. [dicimus eni ſuperficialia, q̄ cuilibet patēt, nec q̄cq̄ habēt qđ in eis q̄rere oporteat] i. nec difficultatē aliquā habēt. Iterū 2° oſtendit q̄d vrbana nō ſunt: ⁊ dic̄. [Neq̄] vrbana ſunt [quçcūq̄ cū dicūtur, ignorant̄,] vt priſca, ⁊ verba, quç ſunt aliarū gentiū. Tūc dicit quç vrbana ſunt: ⁊ dicit. [Sꝫ] vrbana ſunt verba [quorūcūq̄ cognitio, vel ſimul cū dicūtur, fit, etiā ſi] cognitio [ꝑus nō erat, vel non multo poſt ea] ſ. verba ꝓlata [fit] talis cognitio: [ſic eni] (vt inq̄t). [quaſi diſciplinatio fit:] notitia enim facilis cū difficultate, vel difficilis cū facilitate diſciplina (vt dixit ſuperius) ſuauis eſt. [Illo aūt modo neutrū] ſ. vel ſuperficiale, vel obſcurū [neutrū] eſt quia nec vrbana dictio, neq̄ vrbanū enthymema. Tūc ꝯcludit, [enthymemata igit̄,] ⁊ ſermones [ob ſñiam ei⁹, qđ dicit̄] ſ. facilem cū difficultate, vel difficilem cū facilitate [talia] ſ. vrbana [ſunt, quç ꝓbant̄]. Quare recte (vt diximus) fatuos eſt putare eos aulicos, qui vrbane volentes loqui, non niſi etruſco ſermone loqui enitunt̄. q̄ppe cū in omni lingua poſſimus loqui aulice, ac vrbane, modo non per ignota: neq̄ per nimis triuialia loq̄mur. In omni eni lingua ſunt ⁊ triuialia, ⁊ priſca verba, ⁊ extranea, imo in omni aula, quare aulicus eis vocabulis vti debet in vrbanis aulicisq̄ ſermonibus, quç nec linguç aulç, in qua viuit, ſunt nimis triuialia, neq̄ obſcura vt priſca, ruſtica, vel extranea. nā cum (vt diximus ſupꝰi⁹) verba accōmodata eē debeāt auribus eoꝝ, qui ſecū in eadem aula viuunt, ea verba eligere dꝫ, q̄ ſuç aulç ſunt, ⁊ non oīa, ſed quç nec ſunt ſuç aulç nimis triuialia, ac ſuperficialia, neq̄ obſcura, vt priſca, vel ruſtica, aut extranea, ſed ea, quç cū ad ſuā aulā attineant diſciplinam faciant, modo quo diximus, facilem cum difficultate, vel difficilem cum facilitate. Sic enim qui audiunt, attenti erunt. Hactenus de aulicorū lingua, lꝫ plura eo libello dixerimus.

De ligua aulicorum.

¶ Scd̄m dictionē autē, figura qdem, ſi ꝑ oppoſitionē dicātur, hoc mō, ⁊ alijs cum cōeʒ pacem reputabat, ſuis belluʒ. Opponiť eniʒ bellum paci. Verbis ꝟo, ſi metaphoraʒ habeant, nec alienā. Difficile eniʒ cōſpicere, neq̄ʒ ſupficialem: nō eniʒ attētuʒ efficiet. Pręterea ſi pręoculis rem ponit, quaſi agať. Cernere eniʒ magis poſſumus, quę aguntur, q̄ʒ futura. Ergo hęc tria conſideranda ſunt, metaphora, oppoſitio, ⁊ efficatia.

efficatia ἐνάργεια enargia principium pręoculis.

¶ Cum declaraſſet ea quę faciūt ſermonē vrbanum ſm verba atq̄ʒ vocabula, nūc declarat, quę faciūt ſermonē vrbanum ſm dictionē: ⁊ dicit. ⌊ Scd̄m dictionē aūt ⌋ vrbanus ſermo fit, p̄mo ⌊ qdem figura, ſi ⌋ ſermones vrbani ⌊ dicanť per oppōnē, ⌋ ⁊ aſſignat exempluʒ: ⁊ dicit. ⌊ Et alijs cū cōem pacem reputabat ſuis ⌋ .ſ. ciuib⁹ reputabat ⌊ bellū, ⌋ hęc dictio per oppōnē eſt, ⌊ opponiť eni belluʒ paci. ⌋ Deinde ponit 2m, quo vrban⁹ ſermo fit ſm dictionem: ⁊ dicit. ⌊ Verbis ꝟo ⌋ .ſ. ſermo vrbanus fit, multifariā, ⁊ accipit ſoluʒ vnū moduʒ ex ijs, qui ſuperius dicti ſunt: ⁊ dicit. ⌊ Si ⌋ ſermones ⌊ metaphorā habeāt, nec alienaʒ, ⌋ atq̄ʒ pęnitus extraneā, ⌊ difficile eni ꝯſpicere, ⌋ cuʒ fuerit metaphora extranea. ⌊ neqʒ ſupficialē, nō eni ⌋ metaphora ſupficialis attētuʒ efficit. Deinde aſſignat 3m: ⁊ dicit. ⌊ Pręterea ⌋ ſermo vrbanus fit, ⌊ ſi p̄oculis rem ponit, quaſi ⌋ nūc ⌊ agatur, ⌋ vel fieri cernať, ⁊ reddit cām: ⁊ dicit. ⌊ Cernere eni magis poſſum⁹ quę aguntur ⌋ de p̄ſenti, ⌊ q̄ʒ futura, ergo ⌋ in ſermonibus vrbanis ⌊ hęc tria conſiderāda ſunt, metaphora: ⌋ vt ſit cōgrua, ⌊ oppoſitio, ⌋ vt ſit dilucida: ⌊ et ⌋ ἐνάργια .i. efficatia: ſiue p̄ncipiū oculare qd̄ diciť p̄oculis: vt ſit efficax: ⁊ tu intellige ex parte dictiōis. Naʒ ex pte vocabuloꝝ oportet, vt vocabula nec ſint ſupficialia, neqʒ obſcura, ſed quę diſciplinā faciant aliquo mō, vt diximus. hoꝝ q̄tuor duo qdem ſemꝑ ſermo vrbanus hr̄e dʒ, efficatiaʒ ⁊ vocabula, quę ⁊ diſciplinaʒ faciāt: oppōneʒ ꝟo, ⁊ metaphorā habere dʒ ꝓ delectu: vtputa qn̄ opʒ, ⁊ vbi opʒ, vel alijs rōnibus, qb⁹ opʒ.

De ſermone vrbano.

¶ Simili mō aulicus ſermo hęc duo potiſſimū habere dʒ. vʒ. diſciplinam qdem, ſm vocabula, ſm dictionē ꝟo, efficatiā. Cętera ꝟo duo pro neceſſitate locoꝝ, ⁊ tēpoꝝ, ⁊ pſonarum. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet. verbum ἐνάργια latine ſonat efficatiā vel viuacitatē, quā ſuperius alio noīe appellauit p̄oculis. Hanc eni viuacitatem ſiue efficatiā ꝓnuntiatio magis q̄ʒ ſcriptura hʒ. Habʒ.n. vox viua neſcio qd latentis energię, qua imprimiť magis audiētibus, q̄ʒ ſi ſcripta legať. ⁊ qua facili⁹ diſciť, q̄ʒ ſi legať, ⁊ qua facilius cōmemorať q̄ʒ ſi legať. ergo viua vox energiā hʒ. Hęc de ſermone aulico, ſed de ſermone ſcurrili ſupius diximus: vrbanus eni ſermo riſum ꝓuocat ſeruata grauitate, ſcurrilis ꝟo vſu turpium turpiter, ideo ſermo ſcurrilis frigidus eſt, q fit p̄mo vocabuloꝝ cōpōne, quę poetaruʒ eſt. Scd̄o fit vſu vocabuloꝝ priſcoꝝ, vel aliaꝝ gentiū, vel ſupficialiū nullam oīno hn̄tium difficultatē. Tertio fit ab vſu epithetoꝝ, vt cū aut longis, aut inopportunis, aut crebris ſcurra vtiť. Quarto ab vſu metaphoraꝝ atqʒ imaginū: vt cū metaphoris vel imaginibus ſcurra vtiť, quę rei, de qua dicit, nō cōuenerint, vel cū vtitur metaphoris imaginibuſqʒ ridiculis, aut nimis inflatis, aut obſcuris: nec opʒ vt ſcurrilis ipſe ſermo oīa hęc ſimul hēat, ſed vel oīa, vel plura, vel tot, ꝑ quot poterit riſuʒ ꝓuocare. De ijs ſupi⁹ ſatis dictū eſt, cū de frigidis loq̄bamur, ⁊ in libello de re aulica.

De aulico ſermone.

De ſcurrili ſermone.

¶ Sed cuʒ quatuor ſint metaphorę, maxie q̄ ſm analogiam ſunt, probantur.

De metaphoris.

¶ Cum dixiſſet vrbanū ſermonem cōſtare metaphoris, nūc rurſus de metaphoris repetit, vt eligat metaphoras quę ꝓprie ſunt vrbanę, atqʒ facetę aulicęqʒ. Nec videri dʒ abſurdum, vt ſupius, ⁊ hic egerit de metaphoris, naʒ ſuperius de metaphoris egit: q̄tenus cōparanť ad ꝓprietatē dictionis, hic aūt q̄tenus cōparanť ad intelligētiaʒ. Pręterea hic repetit, vt eligat vrbanas. dicit. ⌊ Sʒ cū q̄tuor ſint metaphorę ⌋ .i. gn̄a metaphoraꝝ, quoꝝ aliđ eſt analogicaꝝ, aliud vrbanaꝝ, aliud ꝓuerbialiū, hyperbolicarū aliud, ⌊ maxime ⌋ metaphorę, ⌊ quę ſm analogiam ſunt ꝓbāť. ⌋ ⁊ ſilr̄ mō imago, q̄ analogica ē, maxie ꝓbať.

¶ Vt pericles de iuuenibus, qui in bello perierūt, dixit ſic iuuētutem e ciuitate amiſſaʒ, veluti ſi quis ver tollat ex anno.

¶ Aſſignat exēplum de metaphora vel imagine analogicę ex periclis: ⁊ dicit. ⌊ Vt pericles de iuuenib⁹, qui in bello perierūt, dixit ſic iuuētutē e ciuitate amiſſam, veluti ſi qs ver tollat ex anno ⌋. Hęc eni metaphora dicta eſt analogica, hoc eſt ex ꝓportione: vt Ariſt. inq̄t: qm̄ vt iuuētus ſe hʒ ad ciuitatem, ita ver ſe hʒ ad annū. ⁊ lʒ exemplum ſit imaginis analogicę, idem aptari poteſt metaphorę dempto ſigno ſimilitudinis.

¶ Et leptines de Lacedęmonijs, non ꝑmiſſuros vt gręcia luſca fiat.

¶ In hūc ſenſum adducit illud leptinis, ⁊ dicit. ⌊ Et leptines de Lacedęmonijs ⌋ dixit eos ⌊ nō ⌋ eē permiſſuros, vt gręcia luſca fiat, ⌋ qd̄ pro tāto veruʒ eſt, qa ꝑmittebāt mulieres videre oēs: (erāt eni mulieres oībus quaſi cōmunes, quę viros oēs ciuitatis videre poterāt,) ſicuti ⁊ viri oēs mulieres, qꝛ ſi Lacedęmonij viros mulieres videre ꝑmiſiſſent: mulieres autē non viros, fuiſſet gręcię regio eoꝝ cęca ſm alterū oculum, qm̄ ſm mulieres, quę ſunt altera ꝑs gręcię, fuiſſet ipedita videre. ergo luſca, quare ne gręcia eſſet luſca, vno. vʒ. oculo cęca, permittebant Lacedęmonij mulieres videre oēs, quos vellēt.

¶ Et Cephiſodotus (cum Chares olynthiaci belli rōnem redere feſtinaret) grauiter ferendo dixit, in laqueo plebem teneri ab eo, cui ratio redenda eſt.

¶ Nunc exēpla ponit metaphoraꝝ ꝓuerbialiuʒ, dicitur autē ꝓuerbialis grece parę miaca, ⁊ addit ꝓuerbialis metaphora ſupra analogicam cōem vſuʒ. Prouerbia enim ſemꝑ originē ſumūt ex aliqua re, quę notabiliter aut dicitur, aut facta eſt. vt qm̄ anicula q̄dam viruʒ cū accepiſſet in ſuis nuptijs, cantilenas voluit, inde ꝓuerbio dictū eſt, nō ſufficit aniculę nuptijs tradi, quare quoties vltra metaphorā additť cōis quidā vſus, hęc metaphora parę miaca, hoc eſt ꝓuerbialis diciť, veluti Carpathius de q̄daʒ dixit leporē: ſolet eni hoc dici de eo, qui vt boni aliquid ꝯſequatur, id adducit: vnde dānuʒ ſibi inferť: hoc eniʒ facit lepus, q fugiens canes veſtigiarios, incidit in canes leporarios, diciť etiā de hoīe, qui ſibi maluʒ facit, turdus ſibi malū cacat. i. viſcū quo capiť. Inſuper diciť ſus mineruā vult docere, ⁊ etiā muli ſe ſcalpūt, ⁊ ſexcēta talia. Ariſto. tamē dicit. ⌊ Et Cephiſodotus, cum Chares olynthiaci velli rōnem reddere feſtinaret, ⌋ ſubaudi ſuę plebi, ⌊ grauiter ferēdo dixit, in laqueo plebeʒ teneri ab eo, cui rō reddenda eſt: ⌋ qm̄ plebi non ſufficit rō, vt aliquid agat, ſed dʒ laqueo teneri plebs ab eo: ⌊ cui ⌋ officiū eſt reddere rōnem plebi. Eſt enim ꝓuerbialis metapho

ra,vel fortaſſe textus in greco clari⁹ legit̃ ſic,in laqueo plebem teneri ab eo,qui tentat plebi rõnem reddere.nã niſi tenuerit plebem laqueo,rõnes nullę ſunt plebi.

¶ Et in Eubęaʒ Atbenieñſes exbortans frumẽtũ parantes,ait oportere Milciadis ſententiam exire.

¶ Nũc adducit 2ᵐ exẽplum eiuſdeʒ etiaʒ de metapbora ꝓuerbiali:⁊ dicit.⌊Et exortans Atbenieñſes parãtes frumẽtuʒ in Eubęaʒ⌋ nõ ſine moleſtia ⁊ dolore,boc pacto Atbenieñſibus ait.⌊oportere Milciadis ſniam exire.⌋q̃ fortaſſe erat depdantes opʒ depdari.Non ergo debent Atbenieñſes moleſte ferre parare vi frumẽtuʒ in Eubęã: qm̃ quãdoqʒ ipſi depredati ſunt alios populos.

¶ Et Ipbicrates cum inducias Atbenieñſes feciſſent cum Epidamno,⁊ maritima moleſte ferens dixit,neruos belli ipſos incidiſſe.

¶ Nunc adducit 3ᵐ exẽplum:⁊ dicit.⌊Et Ipbicrates cũ Atbenienſes feciſſent inducias cuʒ Epidãno,⁊⌋paralia. ideſt⌊maritima⌋regione,⌊moleſte ferẽs dixit,⌋α ϖτους του ϖαλεμου τα φοδια ϖαρηρηϑαι.i.dixit⌊ipſos.⌋ ſcʒ Atbenieñſes⌊belli⌋viatica vel⌊neruos incidiſſe,⌋quoniam tãdiu erant neruoſi in bello,q̃diu belluʒ gererẽt cum Epidãno ſenſibus,⁊ maritimis regionibus.

¶ Et Pitalaus,triremem medi.Streſtũ autem prędam pirei.

¶ Nunc aſſignat exẽpla metapborę vrbanę quã aſtiam vocãt.Eſt eniʒ aſtiſſimus quicq̃d ſimplicitate ruſtica vacat,bñs nõ nibil ioci,atqʒ ridiculi.Differt autem bęc ab analogica,q illa ſimplex ſit ſolam ꝓportionẽ dicens,at vrbana ſupra analogicã addit,Tuʒ diſciplinatiõis,Cũ ridiculi iociqʒ nõ nibil,⁊ bac rõne dicit̃ attica,vt illa cõtra vẽtricoſum geſtantẽ vẽtreʒ ſexquipedalẽ iſte geſtat naticas ante,qui reſpõdit per medios lupos incedẽti bene cuſtodiũtur oues ante ꝯſpectuʒ.Adducit igit̃ primũ exẽplum,⁊ dicit.⌊Et Pitbalaus⌋quendam furem dixit ⌊triremeʒ medi:⌋nam triremis pyratica erat.⌊Streſtum autem⌋dixit⌊prędam pirei.⌋Hę enim ꝓuerbiales ſunt, ⁊ tranſlatitię.

¶ Et pericles Eginam dixit tollendam eẽ pirei peſtem.

¶ Aſſignat 2ᵐ exempluʒ metapborę vrbanę:⁊ dicit.⌊Et pericles dixit Eginaʒ tollẽdam eſſe pirei peſtẽ.⌋Eſt eni bęc metapbora prouerbialis,nam omnis res fęda, prauaqʒ dicitur peſtis,vt erat Egina pireo.

¶ Et Morocles non inquit malignum eſſe, cum nominaſſet quẽdam probum viruʒ. Illum enim in tertijs partubus malignari,bũc autem in decimis.

¶ Aſſignat 3ᵐ exempluʒ:⁊ dicit.⌊Et Morocles nõ inq̃t malignũ eſſe cũ noiaſſet quẽdam ꝓbum viruʒ,⌋Morocles igit̃ noiando quẽdam ꝓbatũ viruʒ,dixit eũ nõ eſſe malignũ,nec malum,⁊ dabat cauſaʒ dicẽs.⌊Illuʒ eniʒ,⌋ ſcʒ demõſtrando quẽdaʒ aliũ,dicebat in⌊tertijs ꝑtub⁹.⌋ ideſt in tertijs fęturis⌊malignari:bũc autẽ⌋quẽ demonſtrauerat,dicebat malignari⌊in decimis⌋partubus, ⁊ ꝓpterea eũ dicebat nõ eſſe malignum,cum non ita celeriter malignebat̃ in fęturis,ſicut alius.

¶ Et Alexandri Jambicum, pro filiabus in nuptijs morantibus,procraſtinãtes nuptias mibi virgines.

¶ Aſſignat 4ᵐ exẽpluʒ:⁊ dicit.⌊Et Alexãdri Jãbicum, pro filiabus in nuptijs morantibus,⌋ſic dicit.⌊Procraſtinãtes nuptias mibi virgines⌋.ſ.ſunt,qḋ ideo verũ eſt, q̃a virgines illę lõgo tẽpore morabant̃ in nuptijs.

¶ Et illud Polyeucti ad apoplecticũ quendam Speuſippũ,non poſſe trãquillã vitam ducere ſub fortuna,q̃ q̃nque fiſtulis illigat̃.

¶ Aſſignat 5ᵐ exempluʒ,⁊ dicit.⌊Et illud Polyeucti ad apoplecticum quendam,Speuſippum⌋nũcupatum,dicetis,⌊nõ poſſe trãquillam vitã ducere ſub fortuna,qui fiſtulis⌋.i.meatib⁹⌊quinque,⌋q̃ in cerebro ipſo ſunt,rõne cuius oritur appoplexia⌊illigatur⌋.

¶ Et Cepbiſodot⁹ triremes appellabat molẽdina varia.Et canis tabernas atticas,amicabilia.Et Eſion q in Siciliam ciuitatem effuderint. molendina μυλωνας piſtrina.

¶ Nũc ponit exẽpla metapborę byperbolicę,quę dicta eſt byperbolica,vel ait Cicero a ſuperlatione,vel vt ait Quintilianus a ſuperiectiõe,vel vt alij ab exceſſu. Addit eni byperbolica metapbora ipſi analogicę exceſſuʒ, vel diminutionẽ.Nã duplex eſt:cũ enim dictio augẽdi ponit̃,byperbolica additiua eſt,cũ dictio diminuendi, diminutiua eſt,additiua eſt,vt luce clarius,carbone nigrior,diminutiua ꝟo,⁊ vix oſſibus bęrent,vel tardior teſtudine.Simili rõne bę ſunt bypꝰbolicę,tu es noctua in ſole,⁊ ſybillę arenas ſuperauit Neſtor,⁊ tu es in ſermone pica,⁊ glis in ſõno.Dicit igit̃,⌊Et Cepbiſodotus triremes appellabat μυλωνας⌋.i.⌊molẽdina vel piſtrina varia,⌋qm̃ in piſtrino vnus trabit, in trireme ꝑles. ⌊Et canis⌋quidam auctor appellabat⌊tabernas atticas, amicabilia.⌋⁊ forte canis erat Diogenes canicus, q̃ vocabat atticas cauponas φιλιτια.i.conuiuia voluptatibus adẽptos babẽtia labores:⁊ bęc expoſitio plana eſt, ⁊ ꝓpria cinico.⌊Et Eſion⌋ali⁹ auctor dicebat,⌊q in Siciliam ciuitatẽ effuderint,⌋nã circũcirca mari circũdat̃, veluti domus muris.Oẽs eniʒ iſtę metapborę bñt non nibil exceſſus,vt patet.

¶ Pręterea ⁊ id metapbora eſt, ⁊ pręoculis, vt gręcia clamat,nam ⁊ id modo quodaʒ ꝑoculis metapbora eſt.

¶ Nũc vult aſſignare exẽpla earũ metapborarũ,quę dicũtur ꝑoculis,quas alij pręoculares appellãt, imitatiõe gręcorũ,qui bas byperoptbalmicas vocãt.Eſt autẽ pręocularis metapbora,cũ ſm̃ trãſlationeʒ aliq̃d accipitur agere,aut pati q̃ cõqʒ,qḋ illud facere,vel feciſſe,aut pati, aut paſſum intelligat̃ ꝓ quo accipit̃,vt cũ dicimus leo fremit,accipit̃ eni leo pro Acbille,per metapboram,de quo dicit̃ fremere,nã ſicut leo fremit,ſic Acbilles murmurãs certat.Hyperoptbalmica itaqʒ trãſlatio ſimplici metapborę addit apparẽtem,⁊ aptam acceptionẽ,apparens aũt ⁊ apta acceptio fit,inquãtum ab operatione trãſmittit̃,quę eſt nobis nota,⁊ bac de cauſa ꝑocularis dicit̃.Ob eãdem cãm vocat Ariſto.eaʒ energiã, boc eſt efficatiaʒ,q̃tenus efficaciter imprimit:vel q̃tenus facit,vt ſermo efficaciter imprimat̃.Aſſignat igit̃ exẽpla primo de ꝑocularibus metapboris,quo ad ꝓuerbia,quorũ primuʒ affert:⁊ dicit.⌊Pręterea ⁊ id metapbora eſt,⁊ ꝑoculis.⌋⁊ ſubaudi prouerbialis,⌊vt gręcia clamat,nam ⁊ id modo quodaʒ pręoculis metapbora eſt,⌋cum accipiat̃ ab ꝑatione,quę eſt nobis nota,ꝓpinqua,atqʒ apta.

¶ Et vt Cepbiſodotus canendum eſſe ꝑcepit,ne cõtiones cõuenticulas plures faciãt.

¶ Aſſignat 2^m exemplũ: ⁊ dicit. [Et vt Cephiſodot⁹ cauendum eſſe p̃cepit] μη πολλας ποιησωσι τας συνδρομας εκκλησιας. i. [ne cõtiones conuenticulas plures faciãt,] tyrãni eñi priſci contiones in q̃bus hominũ multitudo cõcurreret, ptimebant, ne conuẽticulę euaderent cõtra eos. ideo puerbiũ indoleuit cõtio timẽda.

¶ Et Iſocrates incõcurrẽtes, in ſolẽnitatib⁹.

¶ Aſſignat tertiũ exẽplum, ⁊ dicit. [Et Iſocrates in concurrentes in ſollẽnitatibus,] in diebuſq; feſtiuis etiã dixit canendũ eſſe, ne conuenticulę fierent.

¶ Et vt in epitaphio ꝙ dignũ eſſet in ſepultura eoꝝ, qui apud Salaminam mortui fuerant, gręciã ſibi crines tondere, qm̄ vna cũ virtute ipſoꝝ libertas quoq; ſepulta eſt. Nã ſi dixiſſet ꝙ dignũ eẽt plorare cõſepulta virtute, metaphora fuiſſet, ⁊ preoculis. Sꝫ qm̄ vna cum virtute libertatẽ dixit, oppõnem hꝫ quãdaꝫ. Quippe cũ hoc verbũ virtute huic verbo libertate oppoſitionem habeat.

¶ Hic text⁹ in codice noſtro, ⁊ in codice Georgij corruptus eſt, in emẽdatioribus xᵒ verba legunt̃ mõ, quo h̃ trãſlata inuenis. Aſſignat igit̃ 4^m exẽplũ: ⁊ dicit. [Et in epitaphio] vbi legebat̃ [ꝙ dignũ eẽt in ſepultura eoꝝ, qui apud Salaminã mortui fuerãt, gręciã ſibi crines tõdere, qm̄ vna cum virtute ipſoꝝ libertas quoq; ſepulta eſt,] totũ hoc erat metaphora ⁊ epitaphiũ. Tũc exponit qualis ſit hęc metaphora: ⁊ dicit. [Nam ſi dixiſſet ꝙ dignum eſſet plorare ꝯſepulta virtute,] ⁊ nihil plus, metaphora fuiſſet, ⁊ preoculis, metaphora q̃dẽ, q̃a metaphorice dicit̃ ſepeliri gręcię virtutẽ, mortuis viris, cũ ſepultura ſit viroꝝ, ⁊ nõ virtutis. preoculis xᵒ, qm̄ appet de ſinere virtutẽ, ⁊ valorẽ regionis, vel ciuitatis, cũ pereũt viri illius loci. ⁊ ſic ſi nihil plus dixiſſet, metaphora fuiſſet, ⁊ preocularis. [Sed qm̄ vna cũ virtute libertatẽ] ſepeliri [dixit,] hęc metaphora [oppõnẽ hꝫ quãdaꝫ,] q̃ppe [cum hoc verbũ virtute huic verbo libertate oppoſitionem habeat,] nam virtus dicit paſſionẽ, libertas xᵒ actionem. Ergo hęc metaphora eſt preocularis prouerbialis ⁊ oppoſitionalis.

¶ Et Iphicrates dixit, via mihi ſermonũ p̱ mediũ eoꝝ eſt, quę a Charete geſta ſunt, metaphora eſt ẜm analogiam, ⁊ verbũ illud p̱ medium preoculis facit.

¶ Nũc aſſignat exempla metaphoraꝝ p̃oculariũ, quę ſunt ẜm ꝓportionẽ, vel aſſimilationẽ: ⁊ dicit. [Et Iphicrates dixit, via mihi ſermonũ] .i. dicẽdi atq; loquendi [per mediũ eoꝝ eſt, quę a Charete geſta ſunt,] hęc [metaphora eſt ẜm analogiã] ⁊ ſilitudinem, qm̄ ſermones de rebus geſtis metaphorice dicunt̃ geſta. [⁊ verbum illud per medium preoculis] metaphoram [facit,] q̃a facit eam manifeſtam.

¶ Et dicere ſubuenturos aduocare pericula periculis: preoculis metaphora eſt.

¶ Aſſignat 2^m exẽplum, ⁊ dicit. [Et dicere ſubuẽturos.] ideſt eos, qui nobis ſubueniũt, [pericula aduocare] .i. a periculis nos liberare [periculis, preoculis metaphora eſt,] q̃a patet ad ſenſũ. Eſt tamẽ ẜm ſilitudinem, qm̄ ſicut bono prouocatur bonum, ſic periculũ periculo tollitur: Dicitur autem hęc metaphora ẜm ſimilitudinem, quoniam ſupra p̃ocularem, ⁊ manifeſtam metaphoram addit ſimilitudinem.

¶ Et Lycoleon pro Chabrio non ſupplicationẽ erubeſcatis eſſe ipſius ęream imaginẽ. Metaphora eñi eſt, quę in p̃ſenti. ſꝫ nõ ſemper: ſed p̃oculis, periclitãtibus eñi ipſis ſupplicat imago inanimatũ quaſi animatum.

¶ Nunc aſſignat exẽpla metaphoraꝝ p̃oculariũ, quę accipiũtur per trãſumptionẽ. Diximus enim metaphoras eſſe p̃oculares, q̃cũq; ſignificanter ex op̱ationibus, quę nobis apparent, oſtẽduntur, quę bifariã ſunt, vel quę p̱ trãſumptionẽ ponunt aĩata aliquid gerere, vel quę per trãſumptionẽ ponũt inanimata ſignificãter aliq̃d facere, p̃mo igitur ponit p̃mũ exẽplum, qđ accipitur ex imitatione: ⁊ dicit. [Et Lycoleon p̱ Chabrio,] dixit [nõ erubeſcatis] ſubaudi dicere [ſupplicationẽ ipſi⁹] .ſ. chabrij [eſſe] ipſius [ęreaꝫ imaginationem,] q̃a ſupplicatio ſupplicantis videt̃ imago ſupplicãtis. dicit mõ, [metaphora eñi eſt] .ſ. p̃ocularis dicere ſupplicationem eſſe imaginẽ, [quę in p̃ſenti,] qm̄ eſt ſignificanter accepta ex operatione, q̃ nobis apparet in p̃ſenti, [ſed nõ ſemp̱,] q̃a nõ ſemp̱ eſt ſupplicatio [ſed] ſemp̱ eſt [preoculis] metaphora, qm̄ ſemp̱ accipit̃ ſignificanter ex op̱atione, q̃ nobis apparet in p̃ſenti. Oꝛ xᵒ ſit trãſumptiua ꝓbat. [q̃a periclitantibus ipſis ſupplicat imago] .i. ſupplicat ſupplicatio, q̃ trãſumptiue accipit̃ pro imagine, q̃ eſt quid [inanimatũ q̃ſi animatũ.] Sic igit̃ hęc metaphora preocularis eſt, qm̄ ſumit̃ ab operatione nobis manifeſta, quę eſt ſupplicatio ipſa, trãſumptiua xᵒ, quia vtit̃ inanimato p̱ animato, q̃a vtitur ſupplicatiõe, quę eſt res ipſa animata, p̱ imagine ęrea inaĩata per imitationem deniq;, qm̄ ſupplicatio per imitationẽ videt̃ ſupplicans.

¶ Et memoratio operum ciuitatum.

¶ Nũc aſſignat 2^m exẽplum metaphorarũ p̃ocularium trãſumptiuaꝝ ob cauſalitatẽ: ⁊ diç. [Et memoratio operũ ciuitatum] ſubaudi eſt laudatio ciuitatũ, nã opera trãſumptiue accipiũtur pro ipſis ciuitatibus, eſtq; metaphora preocularis, quia accipitur ab operibus nobis manifeſtis. Etiã eſt ob cauſalitatem, naꝫ opera ſunt cauſę laudis vel vituperationis eoꝝ, quoꝝ ſunt opera.

¶ Et omni modo paruũ ſapere curãtes. Curare enim augere aliquid eſt.

¶ Nunc aſſignat exẽplum metaphoraꝝ p̃oculariũ trãſumptiuarũ ob excellẽtiaꝫ quãdã, vt eſt illud. [Et omnĩ mõ paruũ ſapere curantes.] verbũ enim curãtes p̱ tranſumptionem dicit auctionẽ. [nam curare eſt augere aliq̃d,] nemo eniꝫ curat, niſi vt augeat. ergo accipere curare p̱ augere metaphora eſt per trãſumptionẽ, ⁊ p̃ocularis, q̃a accipitur ab operatione nobis manifeſta, ⁊ p̱ excellentiã, q̃a ſapere in nobis excelſum q̃ppiam eſt.

¶ Et qm̄ menteꝫ deus lumen accẽdit in anima. Ambo enim ſignificant aliquid.

¶ Egidius putat hęc exẽpla, quę Ariſto. nunc ponit eſſe exẽpla preoculariũ metaphorarũ vrbanarum, qđ ego non video. Nã omnis metaphora vrbana, ſiue ſit p̃ocularis, ⁊ efficax, ſiue quouis mõ, ſemper addit ſupra metaphorã nõ nihil ridiculi, qm̄ vrbanus ⁊ ſcurra ſemp̱ ꝓuocant riſum, vrbanus q̃dem per turpia non turpiter, ſcurra autem per turpia turpiter: vt libello de re aulica diximus ad phauſinaꝫ. Quare hęc exẽpla adaptari poſſunt ad p̃oculares trãſumptiuas. dicit. [Et qm̄ mentem deus lumen accẽdit in aĩa,] ꝙ autem ſit trãſumptiua, ꝓbat. ⁊ dicit. [Ambo eñi] ſcꝫ ⁊ mens, ⁊ lumen [ſignãt aliq̃d] idẽ metaphorice. Nã intellectus dicit aliq̃d manifeſtatiuũ,

⁊ lumen

⁊ lumen ſimiliter, veruꝫ lumen proprie accendit, mens autem metaphorice.

¶ Et nec bella diſſoluimus, ſed diſtulimus. Ambo eni ſunt futura ⁊ dilatio, ⁊ pax eiuſmodi.

¶ Aſſignat etiā exēplū ꝑopularium trāſumptiuaꝝ, cū qdā dux eēt interrogatus ſi feciſſet pacem, ꝑ hec v̄ba dixit ſe feciſſe pacē: ⁊ dicit. [Et nec bella diſſoluimus,] donec.n. ſunt hoies, ſemꝑ bella ſunt, [ſꝫ diſtulim⁹,] ⁊ ꝑ diſtulim⁹ intellexit feciſſe pacē, qm̄ trāſumptiue differre bellū eſt facere pacē. [Ambo eniꝫ ſunt futura] .ſ. [⁊ dilatio, ⁊ pax eiuſmodi.] Verum per trāſumptioneꝫ differre bellum poteſt intelligi pro pace.

¶ Et pacta dicere tropheum eſſe multo pulchrius q̄ꝫ ea, que in bellis fiunt. Cuꝫ illa pro vno paruo, ⁊ vna fortuna. Hec pro toto bello. vtraqꝫ eniꝫ victorie ſigna ſunt.

¶ Aſſignat inſuꝑ aliud exēplū ēt ꝑopulariū trāſumptiuarū: ⁊ dicit. [Et pacta dicere tropheū eē multo pulchri⁹ ē, q̄ꝫ ea] .i. q̄ꝫ illi trophei, [que in bellis fiunt.] ideſt reportant. Et reddit rōnē: ⁊ dicit. [Cū illa] pacta, q̄ fiunt non cōpleto bello, fiunt [ꝑ vno paruo] .ſ. ꝑlio, [et] pro [vna fortuna,] nam cum in vno ꝑlio dux ſuperat fauēte fortuna, ⁊ pacta ex illa victoria fiunt, h̄ pacta ſunt pulchriores trophei, q̄ꝫ qui reportant ex victoria toti⁹ belli: vbi pꝫ pacta per tranſumptionem accipi ꝑ tropheis. Sunt eni pacta ex victoria vni⁹ ꝑlij pulchriora tropheis, [cuꝫ illa pro vno paruo] .ſ. ꝑlio, [⁊ vna] fortūa habeant [h̄] ſcꝫ trophei, reportantur [pro toto bello] .i. ex toto bello. Qr autē pactū dicat tropheus, ꝑbat: ⁊ dicit. [Utraqꝫ enim] .ſ. ⁊ pactum, ⁊ tropheus [victorie ſigna ſunt,] igit poteſt pactum tranſumptiue accipi pro tropheo.

¶ Et quoniaꝫ magnas vituperatione hoiuꝫ penas dant ciuitates. Pena eniꝫ iuſtuꝫ qđdam dānum eſt. Dictum igitur eſt vrbanitates ex metaphora per proportioneꝫ duci, cū ante oculos ponant.

¶ Ultimum exemplum habet ex illis verbis [⁊ qm̄ magnas vituperatiōe hoium penas dant ciuitates,] vbi pꝫ accepiſſe penas ꝑ cōdēdationib⁹ iure factis, q̄ aūt pena poſſit dici ꝯdēdatio tranſumptiue, ꝑbat: ⁊ dicit. [Pena eni iuſtū dānū eſt,] ⁊ iuſtū dānū eſt condēdatio. Quare metaphora ꝑopularis ex trāſumptione collecta eſt. Deinde epilogat, ⁊ dič. [Dictū igit̄ eſt, vrbanitates ex metaphora] .i. metaphoricas [ꝑ ꝓportionē duci, cum] vrbani [ante oculos ponunt] ex operationibus colligendo.

De ꝓoculis.

¶ Sed dicenduꝫ eſt, quid dicimus ante oculos, ⁊ quid facientibus id emergat.

¶ Cū aſſignaſſet exēpla ei⁹, qđ eſt ān oculos ponere, hic vult declarare duo qd ſit ponere res ān oculos, ⁊ ex quibus per metaphoram ponantur res ante oculos, ⁊ hec ꝑ ponit: ⁊ dicit. [Sed dicēduꝫ eſt quid dicimus] eſſe [ante oculos,] hoc eſt ꝑmum, [⁊ qd facientib⁹ id] .i. ip̄m ante oculos, [emergat] ideſt ⁊ ex quibus per metaphorā ponantur res ante oculos, ⁊ hoc eſt ſcđm.

¶ Dico itaqꝫ ante oculos hec facere, q̄cunqꝫ ſignificāter gerere aliquid oſtendūt. vt ſi qs bonum virum quadratuꝫ dicat, metaphora vſus eſt. Utrūqꝫ enim perfectum eſt, ſed nihil gerere ſignat. Sed hoc florentem habētem ſtatum efficatia eſt.

efficatia ἐνέργεια energia ān oculos parere.

¶ Nunc exponit que ponant per metaphoram rem ante oculos, ⁊ vult ea ponere rem ante oculos per metaphoram, quecunqꝫ oſtendunt rem ſignificanter per metaphoram aliquid gerere, vt agere, vel facere, vel operari: dicit. [Dico itaqꝫ ante oculos] rem aliquam [hec facere,] aut ponere, ſcilicet per metaphoram, [quecunqꝫ] ſcilicet per metaphoram [ſignificanter,] ⁊ in aperto rē ipſam [gerere aliquid.] ideſt facere, aut agere, aut operari aliquid [oſtendunt.] ⁊ primo oſtendit hoc per exemplum a negatione, ⁊ dicit. [Ut ſi quis bonum virum] nominando eum per metaphoram [quadratum] viruꝫ [dicat,] metaphora vſus. [Utrūqꝫ enim perfectuꝫ eſt,] ſed non ponit bonum virum ante oculos, quia verbū illud quadratum bonum virum ipſum [nihil gerere ſignat,] igitur tunc vocabulum per metaphoram ponit rem, cui additur, ante oculos, quando ſignat rem illam aliquid gerere, ⁊ hoc dicit. [Sed hoc efficatia eſt] ideſt ſed hoc ponere eſt rem ante oculos, ſi quis dixerit de probo viro [florentem habētē ſtatū,] naꝫ nemo florētē hꝫ ſtatū, qui non gerit aliquid preclari. ergo verbum illud ponit rem ante oculos. Uocabulum igitur, quod ꝑ metaphorā alicui attribuitur, ponit illud ante oculos, ſi ip̄m ponit in operatione, vel actione aliqua.

¶ Et id, te autem velut dimittendum efficatia eſt.

¶ Aſſignat ſcđm exemplum cum perſuaderemus alicui per metaphoram eum debere aliquid dimittere, ⁊ aliquid proſequi: ⁊ hoc dicit. [Et id efficatia eſt] ideſt ante oculos ponere, [te autem velut dimittendum] vnuꝫ, ⁊ proſequendum eſſe aliud perſuadere oportet, mō dimittere, ⁊ ꝓſequi ſignificant aliquid agere.

¶ Et illud, greci autem pedibus liberi concitati ſunt, hoc verbuꝫ concitati efficatia eſt, ⁊ metaphora. Celeriter enim dicit.

concitati ἀΐξαντες irruerunt.

¶ Aſſignat tertium exemplum: ⁊ dicit. [Et illud, greci autem pedibus liberi concitati ſunt,] ideſt irruerunt, [hoc verbum concitati] vel irruerunt [efficatia eſt:] ideſt reꝫ ponit ante oculos, [⁊ metaphora] eſt, quoniam irruere eſt edificiorum. [Celeriter enim dicit,] ideſt ponit rem ante oculos.

¶ Et veluti Homerus in multis vſus eſt, dū inanimata animata dicit per metaphorā. In cunctis enim efficax facere probatur.

¶ Uolens aſſignare exempla eorum, que ponunt rē ante oculos per inanimata animata ſignificādo, primo p̄mittit intentionem ſuaꝫ, ⁊ dicit. [Et veluti Homerus in multis vſus eſt, dum inanimata animata dicit per metaphoram, in cunctis enim efficax facere,] ideſt ante oculos rem ponere [probatur.]

¶ Ut in iſtis, illic autem in campis ferebat lapis imprudens.

¶ Propoſita intētione, nūc aſſignat exēpla: ⁊ dicit. [Ut in iſtis] αὖθις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής, ideſt [illic aūt in cāpis ferebat lapis iprudēs.

¶ Et haſta volabat, ⁊ volare ardebat.

¶ Et alia exempla Homeri καὶ ἔπτατ' ὀϊστός, ideſt [Et haſta volabat,] ⁊ aliud, καὶ ἐπιπτάσθαι μενεαίνων, ideſt [⁊ volare ardebat].

¶ Et in terra inſtabant, cupientes corpore ſaturari.

¶ Hoc eſt aliud exemplum, ἐν γαίῃ ἱϛᾶντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι.i.[Et in terra iſtabãt,]vel fixe erant, [corpoꝛe ſaturari cupientes.]hec enim per metaphoꝛaꝫ dicunt,que ponit rem ante oculos.

¶ Et mucro ꝑ pectus volãs ꝑtrãſibat. Nam in his oĩbus quaſi aĩata gerere aliqd videt̃. Impꝛudẽtia eniꝫ ꝛ volare,ꝛ cetera,efficatia ſunt,q̃ oĩa ꝑ metaphoꝛã,q̃ eſt ſm̃ ꝓpoꝛtionẽ, ꝯiunxit. Sicut eni lapis ſe hꝫ ad ſiſyphũ: ita impudẽs ad eũ,qui facile verecũdatur.

¶ Aſſignat 5m exemplũ ex Homero,ꝛ dicit. αἰχμὴ δὲ ϛέρνοιο διέσσυτο μαιμώωσα,[Et mucro].ſ.cuſpis haſte[ꝑ pect᷒ volãs ꝑtrãſibat]ẽt hec metaphoꝛa ẽ ponẽs rẽ añ oculos.Dicit mõ Ariſt.oĩa hec metaphoꝛas eẽ hꝰ. [Nã in his oĩb᷒ q̃ſi aĩata gerere aliqd vñr,]ꝛ aſſigñt cãꝫ, ꝛ dic̃.[Impꝛudentia eni ꝛ volare ꝛ cetera]alia[efficatia ſunt,]q̃ ponũt inaĩata añ oculos.[ꝛ q̃ oĩa ꝑ metaphoꝛã, q̃ eſt ſm̃ ꝓpoꝛtionẽ Homerus ꝯiunxit,]cui᷒ rõnẽ affert eius,qđ de lapide dixit Homerus,qui dixit lapideꝫ manere imotuꝫ:ꝛ dicit.[Sicut eniꝫ lapis ſe hꝫ ad ſiſyphus, ita impudens ad eum,qui facile verecũdatur.]Eſt auteꝫ Siſyphus Atoli filius,qui ob latrocinia,a Theſeo fert̃ occiſus,ꝛ hac pena apud inferos affici,vt grande ſaxuꝫ ſupꝛa montẽ poꝛtare coactus,cum ad picem deduxerit, continuo ad ima relaxet̃.vnde Ouidius libꝛo 13° metamoꝛphoſeos. Aut petis,aut vꝛges redituꝝ ſiſyphe ſaxũ, q̃a igit̃ lapis eſt imobilis,comparat̃ ad ſiſyphũ mobilẽ in verecũdijs,[ſicut impudẽs,]ꝛ inuerecundus qui eſt imobilis in facie ꝛ vultu[ad euꝫ,qui facile verecundat̃] ꝛ mouetur in vultu ꝛ facie.

¶ Et in pꝛobatis etiã imaginibus de inaĩatis eadem facit. Gibboſa,ſpumantia ante quidẽ alia,poſtea ꝟo alia. Mota eni ꝛ viuẽtia facit omnia. Efficatia autem imitatio eſt.

¶ Amplificat ſermonẽ ad imagĩes:ꝛ dic̃.[Et in ꝓlatis ẽt imagib᷒ de inaĩatis eadẽ facit,]q̃' de metaphoꝛis: dic̃.n. κυρτὰ φαληριόωντα πρὸ μέν τ' ἄλλα αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα,ideſt[gibboſa,ſpumantia alia q̃dẽ añ,alia ꝟo poſt,mota eni ꝛ viuẽtia facit oĩa]q̃tenus ea facit gibboſa,ꝛ ſpumantia.[Sed]addit ꝙ[efficatia]ꝛ ante oculos ponere[eſt imitatio,]ꝛ ſimilitudo hec.Quare de imaginibus idem facit.

¶ Opꝫ autem,vt iaꝫ dictũ eſt, a pꝛopinquis, ꝛ ab apertis tranſferre,quale in ph̃ia quoq; ſimile eſt,quod in multo diuerſis perſpicere ingenioſi eſt atq; ſolertis.

¶ Nũc quonã mõ ſumi debeãt metaphoꝛe,exponit:ꝛ dicit.[Opꝫ aũt,vt iã dictũ eſt,a ꝓpinq̃s ꝛ ab aptis,trãſferre,quale in ph̃ia quoq; ſil'e eſt,qđ in multo diuerſis perſpicere ingenioſi eſt,atq; ſolertis].Sic igit̃ ſumi debẽt a ꝓpinquis,ꝛ notis,ꝛ cum ſumũtur a remotis,ſoluꝫ igenioſi,ꝛ ſolertis eſt eas perſpicere,vt patet in ph̃ia.

¶ Ut Architas dixit idem eſſe pꝛetoꝛẽ ꝛ arã, qm̃ ad vtrũq; refugit,qui iniuriam patitur. Aut ſiquis dicat ancoꝛã,ꝛ ſuſpenſoꝛium idẽ eſſe. Sũt eniꝫ idem q̃d ambo , ſed differunt quo alterũ ſurſum,alterum deoꝛſum eſt. Et irregulares fieri ciuitates,ꝛ in valde diſtãtibus idẽ,qđ in ſuperficie,ꝛ viribus eq̃le eſt.

¶ De remotꝭ metaphoꝛis,quas nõ niſi igenioſus ꝑſpicit exẽa affert ex Archita:ꝛ dic̃.[Ut Architas dixit,idẽ eſſe, ꝑtoꝛẽ,ꝛ arã].i.deũ q colit̃ in aris,[qm̃ ad vtrũq; ꝯfugit, q iniuriã patit̃.]Aſſigñt 2m exẽm,ꝛ dic̃.[Aut ſi q̃s dicat ancorã,ꝛ]anulũ[ſuſpẽſoꝛiũ,]cui alligant̃ naues,[ideꝫ eẽ, ſunt eni idẽ q̃d ambo,]q̃a ambo naues detinẽt,[ſꝫ dñt quo alteꝝ ſurſuꝫ].ſ.ſupꝛa aq̃s,ẽ anulus, [alteꝝ].ſ.ancoꝛa[deoꝛſuꝫ]ſub aq̃s[eſt,ꝛ]illđ aliđ archite [irregulares fieri ciuitates].ſ.ꝓcedẽte tpe. Naꝫ ꝓcedẽte tpe leges frigeſcũt.[et]illđ aliđ,qđ dĩ,[in valde diſtãtib᷒ idẽ,qđ i ſuperficie,ꝛ virib᷒ eq̃le ẽ,]eq̃le eni dici põt idẽ ꝯueniẽtia viriũ ꝛ coꝛꝑis.qđ eni ẽ eq̃le alicui aut virib᷒,aut coꝛꝑis ſuꝑficie idẽ illi dici põt metaphoce metaphoꝛa remota.

¶ Sũt auteꝫ ꝛ vꝛbana,ꝛ plurima per metaphoꝛam,ꝛ ex ꝓdeceptione. Manifeſti᷒ eniꝫ fit,qm̃ didicit penes id qđ eſt ꝯ̃trio ſe habere,videturq; animus dicere ita vere eſt,ego ꝟo errabam.

¶ Qm̃ metaphoꝛaꝝ g̃na q̃tuoꝛ ſũt,pm̃ q̃dẽ trãſumptiuarũ,q̃ ꝑ excellẽtiã dicunt̃ metaphoꝛe,qm̃ ſupꝛa rõnẽ metaphoꝛe nihil addũt.Si eni ꝑ quãdã trãſũptionẽ Achillẽ leonẽ dixerim᷒,ſimplicẽ metaphoꝛã faciemus,cũ nihil ſupꝛa rõnẽ metaphoꝛe addat ꝑter trãſumptioneꝫ,q̃ adhuc ẽ de rõne metaphoꝛe,imo cetere metaphoꝛe dicunt̃ ꝑ additionẽ ad hãc. 2m metaphoꝛaꝝ gen᷒ ẽ imaginariaꝝ,q̃ ſupꝛa rõnẽ metaphoꝛe addũt analogiã quandã,ſi eni iuuenes veꝛ ciuitatis dicerem᷒,facerem᷒ metaphoꝛã,ſꝫ ſi analogiã addemus dicẽtes ita ſe hr̃e iuuenes ad ciuitatẽ vt ver ad annũ,faciem᷒ metaphoꝛã,q̃ ẽ imago. 3m gen᷒ ẽ ꝓuerbialiũ,q̃ addũt ſupꝛa rõnẽ metaphoꝛe cõeꝫ vſum,q̃ppe cũ ꝓuerbia oꝛtũ ſumãt ex aliquo inſigni dicto,aut facto,ex q̃ poſtea trãſumptio fit ad alia,vt cũ dĩ nõ ſufficiũt anicule nuptie.Fuit.n.q̃dam vetula,q̃ vltra nuptias voluit cãtilenas. 4m gen᷒ ẽ vꝛbanaꝝ,q̃ ſupꝛa rõnẽ metaphoꝛe addũt nõ nihil diſciplinatiõis atq; lepoꝛis,qđ diſciplinatiõis vl' lepoꝛis ſi hẽbit ſecũ nõ nihil ridiculi,erit metaphoꝛa vꝛbana faceta,vt illa,q̃ dicebat̃ de quodã,q laboꝛabat ſi q̃nque moꝛbis, facete ſic, hic tenet̃ q̃nque laqueis,de q̃ Ariſt.nõ loq̃t̃ hic, ſed poſtea.Si ꝟo nihil ridiculi hẽbit,ſꝫ diſciplinatiõis tm̃,metaphoꝛa vꝛbana erit moꝛalis,ꝛ de hac ꝓ Ariſto.loqui vꝛ̃ meo iudicio.Ariſt.igit̃ loq̃t̃ de hac,q̃ addit ſupꝛa rõneꝫ metaphoꝛe nõ nihil facilis diſcipliatiõis vl' lepoꝛis,q̃tenꝰ ꝑ id ꝯtigit aliq̃d facile addiſcere.Ariſto.igit̃ ꝓ de vꝛbanis metaphoꝛis loq̃t̃,q̃ moꝛales ſũt,poſtea đ ceteris, ꝛ loquẽdo đ vꝛbanis hꝰ,ꝓ loq̃t̃ đ oppõnali,vt cũ aliq̃s vꝛ̃ ſe hr̃e ꝯ̃trio q̃ꝫ dicat,q̃ metaphoꝛa ꝑ ironiã dici põt:ꝛ dic̃.[Sũt aũt ꝛ vꝛbana,ꝛ pl'ima ꝑ metaphoꝛã ꝛ ex ꝓdeceptõe,]inquãtũ aliq̃s oppõnal'r ſe hꝫ,q̃a ꝯ̃trio q̃ꝫ dicat.ꝛ h̃ pacto ſe hñdo,didicit aliq̃d.[Manifeſti᷒.n.fit,qm̃ didicit penes id qđ ẽ ꝯ̃trio ſe hr̃e.]Et q̃ſi aſſignãs cãꝫ dic̃. [Uideturq; aĩus dicẽ ita vere ẽ,ego ꝟo]coꝛde[errabã] erit igit̃ metaphoꝛa vꝛbana moꝛal',q̃ ꝯſiſtit i oppõne q̃dã,q̃tenꝰ aliq̃s vꝛ̃ ſe hr̃e ꝯ̃trio q̃ꝫ dicat,cui᷒ exº nõ poſuit, exẽm tm̃ illđ eẽ põt. Lup᷒ nõ comedit ſꝫ voꝛat:ẽ.n.h̃ metaphoꝛa dicta de vno hoĩe,qui nimis comedebat , talis ergo homo non comedebat,ſed voꝛabat,vbi videt̃ eẽ oppoſitio q̃daꝫ. Pꝛeterea apud Terẽtiũ ades dũ bone vir.ideſt male ſerue,in qua videtur affirmare,ꝛ negat,ꝛ illa nũq; galli baccum colunt,ideſt ſemper vinum amarunt vinoſi hoĩes.Unde videt̃ negare,ꝛ affirmat.Ariſt. igit̃ appellauit hoc gen᷒ ꝑmũ vꝛbanaꝝ ꝓdeceptiuũ,qm̃ ꝑ ironiã eſt,inquãtũ q̃s vꝛ̃ affirmare,ꝛ negat,vel ꝯtra.

¶ Apophthematũ

Apophthematum ēt vꝛbana ſunt ex ipſo dicere aliquid, quod nō dicit. Ut illud Steſichoꝛi, qm̄ cicadę īter ſeipſas a terra cātabūt.

Cum dixiſſet de vꝛbana metaphoꝛa ironica atq; pręceptiua, nunc loquitur de metaphoꝛa vꝛbana latitatiua, vt ita dixerim, vel clādeſtina, vt cū qſpiā ita latenter loquitur, ꝙ non videat̄ dicere, qȯ dicit: ⁊ dicit. [Apophthematum etiam] .i. dictoꝛum cōmodoꝛuʒ [vꝛbana ſunt ex ipſo dicere aliquid, quod non dicit,] ideſt quod ita latēter loquitur, quod non videatur dicere, quod dicit, vt illud Steſichoꝛi, quoniaʒ οἱ τεττιγες ἑαυτοῖς χαμοθεν ᾄσονται, ideſt [cicadę inter ipſas a terra] ſubter [cantabunt:] hoc enim Steſichoꝛus dixit ꝑncipibus ne ſubditis tyrānici aliqd facerent, quia cicadę .i. ſubditi inter ſeipſas a terra ſubtus cantabunt. ideſt murmurabūt, inquantum enim dicit a terra ſubtus, dicit eas non cantare, quia qui cantat, palam ⁊ in alto cantat, quo ꝟo dicit cantabunt, dicit eas cantare. dicit itaq; latenter, qȯ non videtur dicere.

Et eadē de cauſa quę ꝓbant̄ enigmata, iucunda ſunt, diſciplinatio enim ineſt.

Cū dixiſſet de metaphoꝛa vꝛbana clādeſtina, nunc de enigmatica: ⁊ dicit. [Et eadem de cā q̄ ꝓbant̄ enigmata] cū ꝑ metaphoꝛā dicunt̄, [iucūda ſunt: diſciplinatio eniʒ ineſt.] huiꝰ exēpla nō poſuit, ſʒ exēpla eē pūt, vt illa, ſuꝑ modio ne ſedeas .i. terrenis noli īmoꝛari ↄtēplatiōibꝰ. ⁊ illa, ad ſolē ne mingas .i. palam turpia ne facias, ⁊ illa, ne comedas, q̄ nigrā caudā hn̄t .i. ne vtaris, q̄ ad malū finē te ducūt: ⁊ alia inumera Pythagoꝛica enigmata. Obſcura ꝟo eſt illa, mr̄ me genuit, eadē mox gignit̄ ex me. Hę eni metaphoꝛę addūt ſupꝛa vꝛbana, allegoꝛiā quādā obſcuram, ⁊ bꝛeuem. ⁊ hac vtebat̄ Cęcilius oꝛatoꝛ. Eſt eniʒ quęſtio in ea obſcura, quę niſi aperiatur, cum difficultate intelligitur, vt illa de comedente exiuit cibꝰ, ⁊ de amaro egreſſa eſt dulcedo: enigmata enim vt inquit Quintilianus niſi interꝑtentur, non intelliguntur.

Dicitur etiam metaphoꝛa quod Theodorus quoq; dicit, cum noua dicunt̄: quod fit, cum ꝑter opinioneʒ fuerit. Nec vt ille dicit, ſi ad pꝛioꝛem opinionem conferas.

Cū dixiſſet de metaphoꝛa vꝛbana clādeſtina, nunc de inopinabili q̄ſi ex nouitate, ⁊ dic̄. [Dr̄ ēt metaphoꝛa, qȯ Theodoꝛus quoq; dic̄, cū noua dicunt̄, qȯ fit cum ꝑter opinionē fuerit.] q̄ eſt vꝛbana metaphoꝛa moꝛalis q̄rto mō q̄ inopiabilis q̄ſi ex nouitate dr̄, qm̄ dic̄ noua inopinabilia, ⁊ ſi alias fuerint, [nec vt ille dic̄,] ſūt, [ſi ad pꝛioꝛē opionē ↄferas.] Nec ponit exēpla, tn̄ exēpla ſunt, vt ouis comedit lupū, ⁊ lepꝰ iuaſit canē, hęc ſi ad ꝑoꝛē opinionē ↄferant̄, ꝑter opionē eē vīr. Hęc itaq; metaphoꝛa addit ſupꝛa vꝛbanā metaphoꝛā, nouitatē quādā iopinabilē, vt cū noua ꝑ metaphoꝛā dr̄, q̄ ꝑter opionē ſūt.

Et vt quę in ridiculis emittuntur, quod quideʒ valet. ⁊ ſales, qui ex depꝛauata ſcriptura ſunt: decipitur eni auditoꝛ ⁊ in metris, cū nō cōſequatur oꝛatio, vt auditoꝛ putabat. Ibat autem ſub pedibus vlcera. Hic eniʒ putabat calceos dicturum. Simul enim hoc dum dicitur, opoꝛtet aperiri.

Hactenus de vꝛbanis moꝛalibꝰ, nunc de vꝛbanis facetis, quę inumerę ſunt, gratia tamē exempli duo genera tangit, alterum quod ſupꝛa vꝛbanam addit ridiculuʒ ex deceptione verboꝛum, quę auditoꝛ credit vꝛbanū eē dicturuʒ, ⁊ non dicit, ⁊ hic locus dicitur ab inexpectato alterum ex depꝛauatione literarum, vel ſyllabaruʒ, vel dictionum. Hęc pꝛimo enumerat: ⁊ dicit. [Et vt quę in ridiculis emittūtur,] quę auditoꝛ credit vꝛbanū eſſe dictuꝝ, ⁊ non dicit qui locus dicitur ab inexpectato. [Qȯ quidem valet] non parum ad facetam metaphoꝛā: hoc eſt pꝛimum. Deinde addit ſcōm: ⁊ dicit. [Et ſales] .ſ. ridicularū, [qui ex depꝛauata ſcriptura ſunt,] eſt enim depꝛauare coꝛrumpere, quod fit coꝛruptione dictiōis, vel mutatione lr̄arum, vt illa habeo teſtem meracē, qui merū mingit, loco huius habeo teſtem veracem, qui veruʒ dicit, ⁊ iſte eſt mobilis .i. nobilis. Deinde ponit exēpluʒ pꝛimi generis, ⁊ dicit. [Decipitur enim auditoꝛ ⁊ in metris, cum non conſequatur oꝛatio, vt auditoꝛ ipſe putabat,] ⁊ ponit exempluʒ, ⁊ dicit [Ibat autem ſub pedibꝰ vlcera] .ſ. habens, illud enim ibat ſub pedibus, añq; adderentur alię ꝑtes, credebat auditoꝛ eum eſſe dicturū habens calceos, qm̄ ſub pedibus calcei habent̄. Addit autem habens vlcera. decipit̄ eniʒ auditoꝛ, cum non cōſequatur oꝛatio, vt auditoꝛ putabat, [hic enim] ſcilʒ auditoꝛ [putabat calceos dicturuʒ,] ille ꝟo dixit vlcera. Hęc eniʒ (vt Ariſt. inquit) obſcura adeo ſunt, [vt aꝑiri opoꝛteat ſimul cum dicuntur,] ⁊ hic locus in aulicis noſtris dicitur ab inexpectato.

Quę ꝟo ex depꝛauata ſcriptura fiunt, non quo dicunt nomine, ſed eo in quod vertūtur vt illud Theodoꝛi in Niconeʒ citharedum, Thrattat te, diſſimulat eni dicere Thrattat te, ⁊ decipit. Aliud eniʒ dicit. quocirca diſcēti iucūdū, quoniaʒ niſi ſubintellexerit Thracem eſſe, non videbitur vꝛbanum eſſe.

Cum poſuiſſet exempla eoꝛuʒ, quę decipiunt ex diminutione verboꝝ, loco. vʒ. ſumpto ab inexpectato, nunc ponit exēpla eoꝝ, quę ſunt vꝛbana ex depꝛauatiōe ſcripturę: ⁊ dic̄. [Quę ꝟo ex depꝛauata ſcriptura fiūt] .ſ. metaphoꝛę vꝛbanę, [nō noie quo dicūt] ↄcipiūt. vel ridiculū efficiūt, [ſʒ eo] noie decipiunt. [in quod vertuntur, vt illud Theodoꝛi in Niconē citharedū] cuʒ dixit, [θρατ τει σε,] Thꝛattat te, qȯ eſt dicere turbat te, [⁊ decipit, aliud enim dicit] q; turbat te. Nam lʒ Thꝛattare, vt ſumitur pꝛo verbo in ſe, ſonet turbare, tamē vt deducitur a Thꝛatia, cuius ciues ſunt ↄceptoꝛes, ſonat, decipit te, veluti cuʒ dicit̄ de aliquo, qui ſe de nobilitate iactat, hic traſoniçat. ꝑpterea ↄcludit, [quo circa diſcēti,] h̄ metaphoꝛa [vꝛbanuʒ] qd eſt, ⁊ facetū, [qm̄ niſi ſubitellexerit Thꝛacē eē,] eū q thꝛattat Niconē, [nō videbit̄ vꝛbanū eē:] oʒ eni intelligi de Thꝛace, non de alijs, qa Thꝛaces ſunt deceptoꝛes. cęteri ꝟo non ſic, hoc pacto ꝑ Tiberio Claudio Nerone dictus eſt biberius Claudius mero.

Et illud, vis ipſum perdere, opoꝛtet enim vt vtrūq; conuenienter dicatur.

Nunc aſſignat ſcōm exempluʒ canillo, ⁊ loco ſumpto a voce: ⁊ dicit. [Et illud,] βουλει αυτον περσαι .i. [vis ipʒ ꝑdere,] canillus hic erit ī voce: ſonat eni [vis temet ipm̄ ꝑdere: opʒ eni vt vtrūqʒ] .ſ. tam exēplum ſuꝑius dictum, q; pręſens, [conuenienter] per ſubintellectum [dicatur,] ſi vꝛbana metaphoꝛa eſſe debeat, nā niſi hic ſubintelligatur, temet. non erit vꝛbana.

Sic quoq; vꝛbana, vt dicere Athenienſibus archen maris non archen eſſe maloꝛum. Iuuari nāq;, vel vt Iſocrates, archen

ciuitati arcben eſſe malorum, vtrobiqꝫ enim qđ non vtiqꝫ putaret quis dici, hoc dicitur. eſtqꝫ apertuꝫ id verum eſſe. Etenim dicere arcben eſſe arcben, non eſt ſapiēs. Sed ſi ſic ait ⁊ non arcben, non enim qđ dixit, negat, ſꝫ aliter. Que omnia tunc ꝓbant̃, cū ꝑ equocatione͂ vel metaphoram nomen affertur.

⁋ Hic locus poteſt eſſe vrbanus moralis, ⁊ vrbanus facetus, Ariſtoteles aſſignat exemplum morale, ⁊ non facetum, eſt autem locus ab equiuoco cum bis equiuocamus in eodem verbo. vt cum dicimus mihi magis placet lena ꝙ lena. Eſt enim lena veſtis, ⁊ planuꝫ volo amicum non planum. ideſt apertum non deceptorem. Ariſtoteles autem exemplum affert non facetum, ⁊ probat has vrbanas metaphoras, cum per equiuocationeꝫ nomen affertur, ⁊ quidem cōmode, ſi ſemper bis, dico cōmode ſemper bis, quia quanto breuius, ⁊ per oppoſitioneꝫ dicuntur, tanto magis probantur: dicit. [Sic quoqꝫ vrbana] ſunt, [vt dicere Athenienſibus arcben maris nō arcben eſſe malorum,] quid xͦo per arcben primo ⁊ ſecundo modo dictum intelligat, poſtea dicetur, cauſam autem aſſignat, ⁊ dicit. [Iuuari nāqꝫ] ſubaudi viſi ſunt in bonis, vbi per arcben maris intellexit principatū maris, nam apud grecos arche ſigñat principium, ⁊ principatum. Cum xͦo dixit non arcben eſſe malorum, intellexit principium. Apud xͦo latinos non potuit dici, ideo grece tranſtuli. Adducit aliud exempluꝫ: ⁊ dicit. [Uel vt Iſocrates arcben ciuitati arcben eſſe malorum,] vbi eodem modo per arcben ciuitati intelligit principatum ciuitatis, per arcben xͦo malorum intelligit principiū malorum. [Utrobiqꝫ enim quod non vtiqꝫ putaret qs dici, hoc dicitur,] nam dicitur principatum maris vel ciuitatis, quod quis nō putabat dici, ſed putabat dici de ꝑncipio, [eſtqꝫ] vtrūqꝫ dictum [apertum id verum ee͂,] naꝫ principatus maris Athenienſibus non eſt principiū malorum, ⁊ principatus ciuitati principiuꝫ eſt malorū. [Etenim dicere arcben eſſe arcben non eſt ſapiens] .i. vrbanum, qa vnus quis id poteſt dicere. ⁊ intelligere: [ſed] ſapiens, ⁊ vrbanum eſt, ſi ſic ait, ⁊ non arcben] .i. ſi dicat̃ arcben non eſſe arcben, hoc eni modo habet diſciplinationis non nihil. [Nam non quod dixit, negat, ſed aliter] accipit arcben cum dicit Athenienſibus arcben maris non arcben eſſe malorum, arcben eniꝫ primo loco ꝓ principatu accipit, arcben xͦo ſecūdo loco pro ꝑncipio intelligitur. addit. [que omnia tunc ꝓbantur, cum ꝑ equocationem, vel metaphoram nomen] bis per oppoſitionem [affertur.]

⁋ Uelut tollerabilis nō tollerabilis, equiuocationem negauit. Sed conuenienter, ſi ſemper bis. ⁊ non vtiqꝫ fieres magis ꝙ te oportet, peregrinus/peregrinus. Non magis ꝙ te oportet, idem, ⁊ non oportet hoſpite͂ ſemper ee͂ hoſpitem, hoc eni alienū ⁊ idem.

⁋ Aſſignat ſcōm exemplum: ⁊ dicit. [Uelut tollerabilis non tollerabilis,] cum enim ſic dicitur, [equiuocatione͂ negauit,] ideſt negatio cecidit ſupra equiuoco, ⁊ non ſupra vniuoco. quoniam tollerabilis non tollerabilis. ſupple ſemper eſſe debes. [Sed conuenienter] fit hec metaphora [ſi ſemper bis] per oppoſitionem fiat, vt verbi cauſa, [⁊ non vtiqꝫ fieres peregrinus] ſubaudi ſemper [peregrinus magis ꝙ te oportet,] Deide dat tertiū exemplum, ⁊ dicit. [Non magis ꝙ te oportet idem] eſt ſenſus, ſubaudi ſi dicatur, [⁊ non oportet hoſpitem ſemper eſſe hoſpitem: hoc enim alienum ⁊ idem] ſubaudi eſſe videtur, nam omnia per equiuocationem bis idem dicunt. Primum enim exemplum verum eſt, quoniaꝫ tollerabilis. ideſt patiens, non ſemper debet eſſe tollerabilis. ideſt patiens. Scōm quoqꝫ verum eſt, quoniam nō ſemper peregrinus eſſe debet peregrinus. Tertium ē͂t, quia non ſemper hoſpes debet eſſe hoſpes, ⁊ tu conſidera, quoniam verba Ariſt. ſunt mutilata, ⁊ difficillima: ⁊ ab Egidio noſtro penitus ignota.

⁋ Et illud quod fertur, Anaxandridis, bonū eſt mori prius ꝙ dignum morte agere. Ide͂ eniꝫ eſt ac dicere, dignum enim eſt mori, qui non eſt dignus mori, aut dignum eſt mori, ꝗ non morte dignus eſt, aut qui non facit morte digna.

⁋ Aſſignat exemplum Anaxandridis: ⁊ dicit. [Et illud, quod fertur, Anaxandridis, bonuꝫ eſt mori prius ꝙ dignum morte agere,] ⁊ interꝑtatur hoc Ariſtoteles, ⁊ dicit primo. [Idem enim eſt ac dicere, dignū enim eſt mori, qui non eſt dignus mori,] nam hic ex morte quaſi reuiuiſcitur. ſecūdo dicit, [aut dignum eſt mori, qui non morte dignus eſt,] idem ſenſus eſt. tertio dicit, [aut] dignum eſt mori, [qui non facit morte digna,] ⁊ idem eſt ſenſus, quoniam ſemper ex morte reuiuiſcitur.

⁋ Genus igitur dictionis in iſtis idem eſt, verum quanto breuius, ⁊ per oppoſitioneꝫ dicta ſunt, tanto magis probātur. Cuius rei cā eſt, qm̄ maior diſciplinatio faciliuſqꝫ ꝓpter oppoſitionem fit, ⁊ qm̄ paucis, ideo citius.

⁋ Epilogat, ⁊ dicit. [Genus igitur dictionis in iſtis ideꝫ eſt,] nam omnes huiuſmodi metaphore propter dictionem fiunt. [Uerum quanto breuius, ⁊ per oppoſitione͂ dicta ſunt, tanto magis probantur,] ⁊ aſſignat cauſam: ⁊ dicit. [Cuius rei cauſa eſt, quoniam maior diſciplinatio faciliuſqꝫ propter oppoſitionem fit, ⁊ quoniaꝫ paucis] ideſt per breuiora [ideo citius,] diſciplinatio fit. probātur ergo, quia ex eis maior, ⁊ facilior, ⁊ celerior diſciplinatio fit: que ſi habuerint non nihil ridiculi, erunt metaphore vrbane facete, atqꝫ aulice, de quibus, ⁊ de multis alijs diximus libro de re aulica.

⁋ Oportet autem ſemper adeſſe aut ad queꝫ dicuntur, aut recte dici, ſi quod dicitur, verū eſt, ⁊ non ſuperficiale. Separantur eniꝫ hec nonnūqꝫ hoc pacto, mori oportet nihil peccantem. ſed non eſt vrbanum. Dignuꝫ oportet dignam vxorem dicere. Non autem eſt vrbanum. Sed ſi vtraqꝫ ſimul habebit, hoc mō, dignū eni mori, cū non eſt dignū mori.

⁋ Circa ea que dixit aſſignat quoddam documentū vtile: ⁊ dicit. [Oportet autem ſemper adeſſe aut] ad ſenſuꝫ [ad quem dicuntur,] ideſt oportet ſemper eſſe propinqua ſenſui, ad quem dicuntur, ⁊ non remota, quoniam tunc metaphora eſſet obſcura, [aut recte dici, ſi quod dicitur, verum eſt, ⁊ non ſuperficiale.] ideſt aut oportet metaphorā accipi nō ſuꝑficialr̄, ⁊ locutꝰ ſuꝫ ſub diſiunctiōe, [qm̄ ſeꝑant̃ hͤ nōnūqꝫ,] nā pōt metaphora ee͂ ſuꝑficialis, ⁊ nō vrbana, [hͦ mō mori opꝫ nihil peccātem,] qđ ſuꝑficiale eſt [ſꝫ nō vrbanū] ſilr̄ [dignū opꝫ dignam

vxorē ducere,nō aūt eſt vrbanū,]qa nō eſt oppō hñs i⸗tra ſe diſciplinationē.[Sz ſi vtraqꝫ ſimul habebit].ſ.ꝓpīgtatē ad ſenſuz,ad quē dr̄,⁊ ꝓfunditatez nō ſupficia⸗lē,quę diſciplinationē hēat,[h̄ mō,dignū eni mori,cuz nō eſt dignū mori,]tūc erit vrbanū.nā habebit ꝓpīgta tē ad ſenſuz ad quē dr̄,⁊ ꝓfunditatē in diſciplinatiōe ꝓ⸗pter oppōnē.Collige igit̄ metaphorā eē vrbanā,q̄ duo hz,⁊ ꝓpīgtatē ad ſenſuz,ad quē dr̄,⁊ diſciplinationē.ſi eni fuerit ꝓcul a ſenſu,ad quem dr̄,nō erit itelligibilis,ſi diſcipliationē nō hēbit,erit ſupficialis,⁊ nimis triuial̄.

❡Quāto aūt plura ꝯtinebit,tāto vrbaniꝰ vr̄. Ut ſi ⁊ v̄ba metaphora ſint,⁊ metaphora ta lis,vt ⁊ oppōnē,⁊ cōparē ⁊ efficatiā hēat.

❡Aſſignat 2ᵐ documētū vtile,⁊ dic̄.[Quāto aūt plura] eoꝝ,q̄ dixit,[ꝯtinebit]metaphora,[tāto]qd [vrbanius vr̄:]⁊ exponit ea,q̄ dixit:⁊ dic̄.[Ut ſi ⁊ v̄ba metaphora ſint].i.ęquocatio ſint,⁊ h̄ ē p̄mū eoꝝ,q̄ dixit.[Et meta⸗phora tal̄,vt ⁊ oppōnē hēat,]h̄ eſt 2ᵐ,[⁊ cōparē,]h̄ eſt 3ᵐ,[⁊ energiā]h̄ ē efficatiā,qđ eſt eē aū oculos,⁊ eſt 4ᵐ eoꝝ,quę dixit:quanto eni plura hoꝝ continet,tāto me⸗taphora vrbanior erit,quę ſi aliqd ridiculi afferat, erit aulica.diximus de aulicis in libello de re aulica.

❡Imagies quoqꝫ,ſicuti ēt in ſupiorıbꝰ dictū eſt,ſemp laudabiles mō quodā metaphorę ſūt. Aut eni ex duobꝰ dicunt̄,ſicut q̄ ꝓportio nalis metaphora,vt dicimꝰ clypeꝰ ē fiala mar tis.⁊ arcus lyra ifidis.Sic igit̄ cū dicimus, non ſimplex fit.Cū v̄o dicimus arcū lyraz, aut clypeum fialam,ſimplex.

❡Hactenꝰ đ vrbana metaphora,nūc đ imagiaria:⁊ dic̄.[Imagies q̄z].i.metaphorę imagiarię ſic̄ ēt i ſupioribꝰ dcm̄ ē,ſemp laudabiles mō q̊dā metaphorę ſunt].Sūt mō q̊dā ſemp laudabiles,qa nō ita laudabiles,ſic̄ vrba nę.Deide exponit q̄les ſūt,[aut eni]ex duobꝰ q̄ſi cōpo⸗ſitę[dicūt̄,ſic̄ q̄]analogica.i.[ꝓportiōalis metaphora,]v̄bū[aut]nō diſiūgit,ſz affirmat.Aſſigt exēᵐ:⁊ dic̄.[Ut dicimꝰ Clypeꝰ ē fiala marti,]⁊ ſbaudi fiala ē clypeus ba⸗chi.[⁊ arcꝰ ē lyra ifidis,ſic igit̄ cū dicimus,nō ſimplex] metaphora[fit]qm̄ cōponit̄ ex duobꝰ terminis,[cū v̄o dicimꝰ arcū]eē[lyrā,]⁊ nō addimꝰ ifidē,[aut clypeum] eē[fialā,]⁊ nō addimꝰ marti,aut fialā eē clypeū,⁊ nō ad dimꝰ bachi,ſimplex dictio ē,⁊ nō imaginaria metapho ra.Et ſic additiōe ſcđi termini reddit̄ metaphora imagi naria.Cū eni dicimꝰ clypeū fialā eē marti,volumꝰ dicer̄, qm̄ ita ſe hz clypeꝰ ad martē;ſic̄ fiala ad baccū.Et cū di⸗cimꝰ fialā eē clypeū bachi,volumꝰ dicere ita ſe hr̄e fialā ad bachū ſicut clypeꝰ ad martē.Semp.n.additiōe illiꝰ alterius termini repn̄ſentat̄ id,cuius eſt ſimilitudo.

❡Fingūt ēt imagies ſic,vt ſimię pulſanti,aut lupo pūcto in aſilū. Utraqꝫ eni colligunt̄.ꝓ be v̄o dr̄,cū metaphora iſit. Poſſumꝰ enim Clypeū fielę martis aſſimilare,⁊ ſemiructā domū laceris famuli pānis,⁊ dicere. Nice⸗ratum Philoctetez fuiſſe morſuz a pratyo. Sic eni aſſimilauit Thraſymachus videns Niceratum victum a pratyo in heroico car mine,ſed comatum ⁊ ſqualidū adhuc.

❡Aſſigt aliū modū metaphorę imagiarię vtputa addi⸗tiōe pluriū:⁊ dic̄.[Fingūt ēt imagies ſic].ſ.additiōe plu riū ſupra vnū,[vt]ſi aſſimilauerimꝰ tyrānū[ſymię pul ſāti,]q̄ tenꝰ đceptorie applaudit.Ecce q̊ mō fit metapho ra ꝑ duo,qa ꝑ ſymiā,⁊ fiſtulātē,[aut]ſi aſſimilauerimꝰ tyrānū[lupo pūcto i aſilū,]qm̄ ſic̄ lupꝰ pūctꝰ i aſilū cru⸗del̄r mordet,ſic tyrānus crudel̄r crutiat in ſua tyrānide. [Utraqꝫ.n.colligūt̄]qm̄ vtraqꝫ metaphora eſt cōpoſita ex pl̄ibꝰ vni additi.Addit[ꝓbe v̄o dr̄].ſ.imago ipſa,[cū metaphora iſit]ei.Nā tūc ē metaphora imagiaria.⁊ qa dixit duas rōnes imaginū,alterā additiōe vniꝰ,alteraz additiōe pluriū,iđ q̄ſi rōnē afferēs dic̄.[Poſſumꝰ.n.cly peū fielę marti aſſil̄are].i.ꝑ ſil̄itudinē dicē,⁊ erit tūc ima go additiōe vniꝰ.Deide aſſigt exēᵃ imaginū q̄ fiūt addi tiōe pluriū,⁊ dic̄.[Et ſemiructā domū laceris famuli pā nis,⁊ dicē Niceratū]cog̊mēto[philoctetē fuiſſe morſū a pratyo.]qđ q̊ mō itelligat̄,ſbdit.⁊ dic̄.[Sic.n.aſſil̄auit Thraſymachꝰ,vidēs Niceratū victū a pratyo in heroi⸗co carmie,ſz comatū ⁊ ſq̄lidū].i.caluū[adhuc].q.d.qui Niceratꝰ adhuc comatꝰ ⁊ caluus,⁊ ſic nō đbebat vici ſua ſenili ętate,qa g̊ fuit victꝰ i carmie heroico a pratyo,euz dixit eē morſū a pratyo ꝑ ſil̄itudinē ⁊ metaphoram. Et vtraqꝫ h̄ metaphora fit additiōe pluriū:vt ꝑſpicuū ē.

❡In qbꝰ maxie poetę errāt:cū non recte,⁊ ſi recte,ꝓbent̄. Dico aūt,cū reaſſignant inſtar apij criſpa crura gerit.ſic̄ Philamō quoqꝫ calcitrās cū Coryco,⁊ ſūt oīa hęc imagies: ⁊ ꝙ imagies ſint metaphorę,dictū eſt ſępe.

❡Nūc aſſigt qñ in his imagibꝰ errāt poetę:⁊ dic̄.[In q⸗bus].ſ.imagibꝰ[maxie poetę errāt,cū nō recte]has ima gines accipiūt,[⁊ ſi recte].ſ.accipiūt,accipi đbēt adeo re cte,[vt ꝓbēt̄,]ſi.n.nō ꝓbēt̄,ēt ſi recte accipiāt̄,errāt poe tę.[Dico aūt]recte,⁊ ꝓbate vt ꝑ exēᵐ,[cū reaſſignāt in⸗ſtar apij,hic criſpa crura gerit.]Erat.n.qdā,q plagas ha bebat i cruribꝰ,đ q̊ dcm̄ ē,crura criſpa hr̄e.Deide ponit authorē huiꝰ imagis:⁊ dic̄.[Sic̄ Philamon quoqꝫ calci trās cum coryco]dixit corycuz crura gerere criſpa iſtar apij.Tūc epilogat:⁊ dicit.[Et hęc oīa imagies ſunt,⁊ ꝙ imagines ſint metaphorę,dictum eſt ſępe.

❡Prouerbia quoqꝫ metaphorę ex ſpē i ſpe ciem ſunt. Ut ſiqs,vt boni aliqd ꝯſequat̄,id adducat,vnde dānū allatuz ſit,vt Carpathiꝰ inquit,leporem. Utriſqꝫ enim quod dictum eſt,accidit.Sed vnde vrbana dicant̄,⁊ cur, cauſa fere dicta eſt.

❡Hactenꝰ đ imagiarijs metaphoris,nūc đ ꝓuerbialibꝰ q̄ paręmiacę dicūt̄,addit āt,vt ſupiꝰ diximꝰ,ꝓuerbialis metaphora ſupra analogicā,cōez vſuz,ꝓuerbia eni ſēꝑ originē ſumūt ex aliq̊,qđ notabil̄r dr̄,vl̄ notabil̄r fit,iđ dic̄.[Prouerbia q̊z metaphorę ſūt,cū ex ſpē i ſpēm]tra⸗hūt̄:⁊ aſſigt exᵐ:⁊ dic̄.[Ut ſi qs vt boni aliqd ꝯſeq̄t̄,id adducat,vñ dānū allatū ſit,vt Carpathius inqt,]hūc di cūt[leporē,vtriſqꝫ.n.]vz.tā hoi ſic agēti,q̄ꝫ lepori,[acci⸗dit qđ dictū,]vt bonū ꝯſequāt̄,malū.vz.lepꝰ.n.vt dixi⸗mus fugiēs veſtigiarios canes,icidit i canes leporarios, ⁊ quandoqꝫ in rhetia.Tūc epilogat:⁊ dicit.[Sed vnde vrbana dicantur,⁊ cur,cauſa fere dicta eſt,]etiam dictū eſt de imaginaria,⁊ prouerbiali.

❡Sūt āt ⁊ ꝓbatę metaphorę hyꝑbolę. vt in vlceribus plenū:putauit enim ipſum moris plenam fiſcellam eſſe,nam vlcus rubeum q⸗dam eſt,imo valde rubeum.

❡Nūc de metaphoris,quę ſunt hyꝑbolę,q̄ vt ſupiꝰ dixi mus,addūt ipſi analogicę metaphorę exceſſuz,vl̄ dimi⸗

nutionem,nã duplex eſt,cũ eniʒ dictio excedens ponit augendi gratia,dicit hypbolica additiua,cũ ꝟo ponit diminuẽdi cauſa,diminutiua eſt.additiua qdẽ eſt,vt ſuperius diximus,velut cũ dicit,niue candidior,luce clarius,carbone nigrior,diminutiua aũt,velut cũ dr̃,ꝛ vix oſſibus herẽt,vel tardior teſtudine,dicit.[Sũt autẽ ꝛ ꝓbatę metaphorę hypbolę,vt]ꝑ exẽpluʒ[in]quẽdaʒ[vlceribus plenũ,]alius,qui illũ deridebat,[putauit enim ipm moris plenaʒ fiſcellaʒ eſſe,]dixit eniʒ ego putaui te fiſcellã moris plenã eẽ,[nã vlceris rubeũ qdaʒ eſt,imo valde rubeũ]ſicͭ moro nõdũ maturo:q rubeus eſt.

¶ Cum ꝟo dicit hoc ſicut hoc atꝗ hoc,hyperbola eſt modo quodã dicendi differens, vt Phylamon coryco pugnat. Putauit auteʒ ipʒ Philamoneʒ qui coryco pugnat,veluti apium criſpa crura gerere. Putauit aũt non crura,ſed apium habere ſic criſpa.

¶ Sed qm̃ eſt q̃dã hyperbola imaginaria additiõe ꝟbi ſicut,aut alterius hꝰ,oſtẽdit hãc nõ eẽ ſimplr̃ hypbolã, ſed mõ quodaʒ dicendi differẽteʒ:ꝛ dicit.[Cũ ꝟo dr̃]ꝑ hyperbolam ſilitudinariã[hoc]eſt[ſicut hoc,atꝗ hoc, hypbola eſt mõ quodã dicendi differẽs,]ꝛ non ſimplr̃ hypbola,ſed additione ſigni ſignificãtis ſilitudineʒ,qͦ oſtẽdit exemplo poſito ea comędia,quę incipit.Philamon coryco pugnat,ꝛ hoc dicit.[vt]ſ.ea comędia q̃ incipit.[Philamon coryco pugnat,]ꝑſpicuuʒ ſubaudi eſt, deinde ponit ꝟba illius comędie quę faciũt ad ſuũ ꝓpoſitum in qua cũ ſeruus loqueretur Ariſt.dicit.[Putauit autẽ]ſubaudi ſeruus ille qui introducit ibi loqui.[ipm Philamonẽ,qui coryco pugnat,veluti apiuʒ criſpa crura gerere,]ꝛ exponẽs hoc Ariſt.dicit.[Putauit autẽ]ſcʒ ſeruus ille Philamoneʒ[non veluti crura,ſed]putauit per metaphorã ſilitudinariaʒ veluti[apiuʒ ſic]crura habere[criſpa.]hęc igit eſt ſilitudinaria hypbola,nõ ſimpliciter,ſed additione modi dicendi. Nõ qdem Philamonis ad crura apy,ſed ad ipſum apiũ,quod criſpa crura habet.ergo eſt aliquo modo hyperbola.

¶ Sunt inſuper hyperbolę pueriles,ꝙ vehemẽtiã ſignificent:qbꝰ irati maxie loquunt.

Nõ mihi ſi dederit,quot ꝓhẽdit arena cinisꝗ.
Nec mea natarum quęuis fiet vxor atridę,
Auricomę veneri non ſi contendere forma
Equare ꝛ glaucs poſſit ſimul acta mineruę.

Vtuntur aũt hoc mõ maxime Attici oratores,ſed ſeni ſic dicere indecorum eſt.

¶ Vltimo aſſignat qͦdaʒ genus hypbolaꝝ:ꝛ dic.[Sũt inſuper hypbolę pueriles,ꝙ vehemẽtiã ſignñent,]apud pueros atꝗ iuuenes aſſueta ꝛ ꝓpria,[qbꝰ irati maxie loquũtur,]ꝛ aſſignat exẽm ex Homero iliad.9a/g ſic dic.

ὐδ᾽ εἴ μοι τόσα δοίη ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε

κούρην δ᾽ οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο ꝛ infra

οὐδ᾽ εἰ χρυσείῃ Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐρίζοι

ἔργα δ᾽ Ἀθηναίῃ γλαυκώπιδι ἰσοφαρίζοι. ideſt.

Non mihi ſi dederit,quot ꝓhendit arena cinisꝗ
Nec mea natarum quęuis fiet vxor atridę
Auricomę veneri non ſi contendere forma
Æquare ꝛ glaues poſſit ſimul acta mineruę.

Quaſi dicat,nec ſi mihi tot daret,quot arena ꝛ puluis,ꝛ infra,Atridę ꝟo Agamemnonis filiaʒ nõ ducam,etiã ſi aurea cum venere de pulchritudine certaret.Oẽs enim hę ſunt hyperbulę pueriles,qm̃ omnia nimia ſunt iuuenilia.Deide aſſignat eos,qui his vtũtur:ꝛ dicit.[Vtunt auteʒ hoc mõ]hypbolarũ[maxime Attici oratores,ſʒ ſeni ſic dicere indecoruʒ eſt,]qm̃ ſeni nihil eſt nimis:vt ſcͦdo huius dictum eſt.Iuuenibus aũt ꝛ pueris oia ſunt nimis,corrũpũt eni Chilonis dictũ ne qd nimis.

¶ Opʒ autẽ non ignorare aliaʒ vnicuiꝗ generi dictioneʒ cõgruere. Nõ eniʒ eadẽ eſt hiſtorica, ꝛ certatiua,nec deliberatiua, ꝛ iudicialis. Vtrũꝗ eni neceſſe eſt ſcire. Alterum quidẽ vt latine dicere ſcias. Alterũ ꝟo ne cũ alÿs ſignificare velis,tacere cogaris, qͦ patiuntur,qui ſcribere neſciunt. De diuerſis generibus dicendi.

¶ Triplex,vt ꝑmo libro diximus,eſt genus dicẽdi.Alteruʒ demonſtratiuũ,cui ꝑcipue ꝯuenit dictio hiſtorica,q̃ gręce γραφικη dicit,ꝙ plerũꝗ ſcriptis ÿs,qui ꝑñtes ſunt,ꝛ poſteriorìtati tradat. Hęc eni dictio,qa parũ,aut nihil ſimulati hʒ,hiſtorica eſt,dico paruʒ,aut nihil,qm̃ non eẽt rhetorica,niſi aliqd ſimulati,ac veriſimilis haberet,ſed qa ſimulati paruʒ hʒ,veri autẽ ac rei multum, ideo hęc dictio,quę generi demõſtratiuo cõgruit,hiſtorica dicta eſt.Eſt inſuꝑ graphica ideſt ſcripturalis,quia ceteroꝝ generuʒ orõ nulla tradit poſteris ꝑter demonſtratiuã,ideo orõ,qua dicimus in illo genere,ꝑ excellẽtiam dicit graphica.i.ſcripturalis. Nam poſteris ꝑ ſcripta narramus,ꝛ hanc ob rẽ hanc dictionẽ,quę accõmodat demõſtratiuo generi,ꝑ excellẽtiaʒ vocãt hiſtoriaʒ. Eſt eni hiſtoria rerũ geſtaꝝ demonſtratio.ꝑterea in hiſtoria actionibus,nõ opus eſt,in re hiſtoria dicta eſt,ꝙ magis ad veritatẽ itẽdat q̃ ad ſimulationẽ. Dictio igit hiſtorica potiſſimũ generi demonſtratiuo congruit,ꝛ ſi alÿs ſaltem ꝑ accidens cõſtruere poſſit. Alia eſt dictio, quę gręce ἀγωνιστικη dicit,latine certatiua,quę ꝯgruit generi iudiciali,ꝛ deliberatiuo,ꝛ hęc lʒ poſſit ſcriptis,ꝛ voce tradi,ꝓprie opus eſt vt voce tradat, ꝛ actionibꝰ ꝛ ꝓnũtiatiõe ꝓferat.Eſt eni hęc dictio agoniſtica,quoniã vniuerſa aut ꝓ maiore eius ꝑte in ſimulatis actionibus ꝯſiſtit,vt Quintilianus inqt in 6° lib°.ſine eni ſimulatis actionibus genus hoc dicẽdi frigiduʒ,ac ſtolidum eſt,ꝛ qm̃ actionibꝰ vtũtur,qui in agone pugnãt,ideo hoc dicẽdi genus ab vſu actionũ agoniſticũ eſt dictũ.Amplíꝰ hoc dicẽdi genus:vt Quintilianus inqt,in 6° ꝓ maiore parte cõſtat,aut intẽtiõe,aut depulſiõe,ideo tã in genere iudiciali,q̃ deliberatiuo aſperrima dimicatio eſt,nec alibi dixeris magis mucrone pugnari.Eſt igit duplex dictio,altera hiſtorica,quę hiſtoria dicit,ꝛ hęc cõtinet inter orõnes:quę ſunt in genere demõſtratiuo.Et ꝓpea cõgruit generi demõſtratiuo,altera agoniſtica, quę congruit generi deliberatiuo,ꝛ iudiciali,in qbꝰ maxima fit dimicatio.Prima dictio,qa inuẽta eſt,vt oratio demõſtratiua ſcriptis tradat poſteris,graphica dr̃,qa ꝟo 2a dictio facta eſt ad victoriã cauſę.Ideo agoniſtica,ꝛ magna voce fit,dicit.[Opʒ aũt non ignorare aliã vnicuiꝗ generi]ſ.dicendi[dictionẽ cõſtruere:nõ eni eadem]dictio[eſt hiſtorica,ꝛ certatiua.]naʒ hiſtorica congruit generi demõſtratiuo,[nec dliberatiua,ꝛ iudicialis]nã his congruit certatiua dictio.Erit igit duplex dictio,certatiua,ꝛ congruit generibus iudiciali,ꝛ deliberatiuo,ꝛ hiſtorica,ꝛ ꝯgruit generi demõſtratiuo.Reddit cãm,ꝛ dicit.[Vtrũꝗ eni neceſſe eſt ſcire]i.vtrãꝗ dictionẽ[alterum]i.alterã dictionẽ[quidẽ,]quę dicit agoniſtica,[vt latine dicere ſcias:]ꝛ voce,ꝛ actionibꝰ ꝓnũtiare.[Alteruʒ ꝟo]i.alterã ꝟo dictionẽ,quę dicit hiſtorica,[ne cũ alÿs]ſ.ꝑſentibus ꝛ poſteris[ſignificare velis,tacere cogaris,]

garis,]qđ patiũtur,[qui ſcribere neſciunt,]igitur opus eſt exponere vtrãq; dictionem.

¶ Eſt autẽ dictio hiſtorica,quę maxime ꝓpria eſt,certatiua vero,quę maxime ſimulata, cuius duo genera ſunt,nam alterum moratũ eſt,alterũ affectũ. Quapp ⁊ hiſtriões hmõi opera ꝓſequunť. Poetę vero hos ⁊ tales.

¶ Cum diuiſiſſet dictionẽ in hiſtoricã,quę conuenit generi demõſtratiuo,⁊ in certatiuaʒ, quę congruit cęteris generibus,nunc aſſignat drias,⁊ primã ex parte accidẽtium:⁊ dicit.[Eſt autẽ dictio hiſtorica,] quę vno verbo dici poteſt hiſtoria,[quę maxime ꝓpria eſt,]qꝛ.vʒ.nullam habeat ſimulationẽ.[certatiua vero,quę maxime ſimulata,]hęc eſt prima dria,deinde certatiuam ſubdiuidens dicit,[cuius duo genera ſunt,naʒ alterum moratũ eſt,]qꝛ verbis,⁊ geſtibus,⁊ motibꝰ orator, qui certat in genere iudiciali,vel deliberatiuo,ſimulat ſe moratũ eẽ, vt fidẽ faciat auditoribus,[alterũ affectũ,] qm̃ verbis, geſtibus,atq; motibus orator,qui dicit in hmõi generibus,mouet auditores ad affectus.tunc ꝯcludit,[quapp ⁊ hiſtriones,]qui gręce dicũtur hipocritę,[huiuſmodi opera ꝓſequunť].ſ.vt ſimulẽt ſe moratos, ⁊ vt afficiãt, [poetę vero]ꝓſequunť.i.imitantur[hos ⁊ tales] hipocritas.nec ſoluʒ poetę,ſed oratores,vt perſuadeant in certaminibus,etiam imitantur hipocritas.

¶ Lectores aũt,qui inducunť,vt chęremon, eſt enim exquiſitus,vt hiſtoricus. ⁊ lycymnius dithyrambicis.

¶ Nunc exponit authores harũ dictionum:⁊ dicit.[Lectores aũt,qui inducunť]celebres in expoſitis dictionibus,ſunt multi,ſed vnus eſt,[vt chęremon.eſt eniʒ]chęremon[exquiſitus vt hiſtoricus. ⁊ lycymnius ex dithyrambicis,qui ſequuntur hiſtrionica.⁊ ita lycymnius eſt exquiſitus hiſtrio.

¶ Cũq; conferũtur,qui quidẽ hiſtorici ſunt, in certaminibus anguſti videnť. Qui vero ex oratoribus leguntur,in terris incultis agreſtes ſunt. Cauſa aũt,qm̃ certamini ꝯgruunt.

¶ Cum aſſignat ſecundã differentiã inter hiſtoricã ⁊ certatiuã ex parte eoꝝ,qui dicunt,⁊ dicit. [Cũq; conferuntur]hiſtorici ⁊ agoniſtę,atq; cõparanť,[qui quidem hiſtorici ſunt,in certaminibus anguſti videnť.]hoc ẽ male dextri.[Qui vero ex oratoribus legunť,in terris incultis].ſ.colendis,hoc eſt in ſcribendis hiſtorijs [agreſtes ſunt,]⁊ rudes.[cauſa autẽ qm̃]oratores[certamini congruunt,]⁊ in certaminibus ſunt exercitati.hiſtorici ꝯtra in ſcribendis hiſtorijs,illoꝝ enim vis potius in ſimulationibus,horum vero in hiſtoria,⁊ ſcriptis conſiſtit.

¶ Quapropter ſimulata hęc,cum remota ſimulatione/ſuum opus non fecerint, ſtolida videntur veluti articuli.

¶ Anteq̃ ponat tertiã differentiam,cõcludit.[Quapropter ſimulata hęc,cum remota ſimulatione / ſuuʒ opus nõ fecerint, ſtolida vidẽtur, veluti articuli,]q cũ ponãtur ſine verbo,⁊ ſine cõiunctione,ſtolidi videnť,⁊ temere dicti. Articuli habẽtur,cuʒ ſingula clauſulę verba interuallis diſtinguunť,vt Cicero libº 4º ad herẽ. inquit, vt veni,offendi,ſupplicaui,⁊ vt ego,ego,ego , ⁊ dicũtur articuli quaſi particulę mẽbri,vt plenius vſus eſt.ꝑpea dicit,[ſimulata hęc,cũ remota ſimulatione ſuum opus non fecerint ſtolida videnť,veluti articuli.]videnť ſtolidi inquantũ videnť temere dicti ſine verbo , atq; ſine coniunctione,ac ſi verba eſſent a caſu proiecta.

¶ Et ſępe idem dicere in hiſtoria recte reprobatur, In agoniſtica vero oratores quoq; vtũtur. Simulat eniʒ verũ cum idẽ dicitur , neceſſarium eſt cõmutare : qđ quidẽ quaſi viã facit in ſimulationem.

agoniſtica / ἐν δὲ ἀγωνιστικῷ / δεικτικῷ / ἀγονιστικα

¶ Nunc aſſignat tertiã driaʒ ex parte eoꝝ quę dicunť,⁊ dicit.[Et ſępe idẽ dicere in hiſtoria,recte reprobať. In agoniſtica vero oratores quoq; vtunť,ſimulat eniʒ]agoniſtica ipſa ars verbis , actionibus,⁊ vultu.addit tamẽ, [verũ cum idẽ dr].ſ.in agoniſtica, [neceſſariũ eſt cõmutare].ſ.⁊ per verba,⁊ per rectã pronũtiationẽ. nam hęc cõmutatio magnã vim pręhet actioni,ac ſimulationi. ⁊ hoc dicit,[qđ quidẽ permutare quaſi viã facit ad ſimulationẽ,]qꝛ ad ſimulandum multum valet , parat enim cõmutatio illa ad hipocriſim.hoc eſt ad ſimulationem, quę conſiſtit in actione.

¶ Hoc modo is eſt qui veſtra furatus eſt , is eſt qui vos decepit,is eſt qui deniq; vos ꝑdere conatus eſt,qđ Philemon hiſtrio faciebat in anaxandridę gerontomania, quandocũq; introducuntur Rhadamanthus , ⁊ Palamedes,⁊ in ꝓlogo Euſeboꝝ ipʒ ego.

τὸ ἐγώ / ego

¶ Cum dixiſſet cõmutationẽ facere viaʒ in hipocriſim, nũc aſſignat exẽplũ,⁊ conſiderandũ articulos hri cum ſingula verba clauſulę(vt diximus) interuallis diſtinguũť,vt illa Ciceronis,veni , offendi,ſupplicaui,⁊ ego, ego,ego.Et dicũtur articuli quaſi pticulę mẽbri. Ea vero quę ſępius hic dicunť ab Ariſto. appellanť breuia , qm̃ ſunt breuia membra clauſulę,⁊ de his inqt,opʒ cõmutare,vt fiat via in hipocriſim[hoc mõ,is eſt,qui veſtra furatus eſt,is eſt,qui vos decepit,is eſt,qui deniq; vos ꝑdere conatus eſt.]deinde ponit authores huius exẽpli, ⁊ dicit,[qđ Philemon hiſtrio faciebat i gerontomania anaxandridę,qñcũq; introducunť Rhadamantꝰ ⁊ Palamedes.]Interp̃tať autẽ gerontomania ſenilis furia. deinde aſſignat exẽplũ articuloꝝ,⁊ dicit, [⁊ in prologo Euſeboꝝ,]dicič hoc pacto[ipſum ego,] ego,ego,interp̃tanť vero Euſeba,pia.vult igitur Ariſto.articulos ⁊ breuia in hiſtoria reprobari,in altercatiua deſiderari , quę vt inquit cum ſine actionibus geſtibuſq; ipſis fuerint,⁊ ſtolidiora videnť,⁊ ſuum officium non reddunt.

¶ Naʒ ſi quis hęc non recte pronuntiauerit, ſit qui trabem portat.

trabẽ portãs / δοκὸν φέρων

¶ Cuʒ dixiſſet tam in cõmutatione articuloꝝ,q̃ in breuium narratione opus eſſe actione,ita vt nec vnuʒ,nec eodem modo , nec eadem vocis figura dicanť,aſſignat cãm,⁊ dicit,[nã ſi qs hęc nõ recte ꝓnũciauerit,] ꝓnunciando,verba,⁊ actiones cõmutãdo,videbič nimis grauis[ſit]quę ac ille,[qui trabem]collo[portat.]

¶ Et articulos ſimiliter veni offendi , ſupplicaui,opus eſt enim ſimulatione nec,vt vnuʒ dicere,nec eodẽ modo, ⁊ eadem vocis figura dicere. Habẽt inſuper articuli cum diſſoluti fuerint,non nihil proprij. In eodẽ enim tẽpore multa vidẽtur dici.cum enim coniũctio multa faciat vnum,patet ecõtrario , qm̃ vnum erit multa,ſi tollať. hʒ igič amplifica-

tionem, veni, diſſerui, ſupplicaui multa, ſed deſpicere videt̃ quę dixi, quę probaui.

⁋ Cū dixiſſet breuia ſtolida eſſe, ſi qs ea non recte pronuntiauerit, de articulis idē affert: ⁊ dicit. [Et articulos ſimil'r,] ſi quis ſubaudi non recte ꝓnūtiauerit, opꝫ exiſtimare ſtolidos, ⁊ affert exēpluꝫ articuloꝝ, ⁊ dicit, [veni, offendi, ſupplicaui, opus enim eſt ſimulatione, nec] opus eſt hęc [vt vnū dicere, nec eodē modo,] nec opus eſt hęc [⁊ eadē vocis figura dicere.] ¶ Quo ad ꝟba attinet, articuli ab Ariſt. dicunt̃ ἀσύνδετα, hoc eſt abiuncta, vel diſſoluta, qm̃ nulla cōiunctionis vi ſunt coniuncti. Hi igit̃ ſtolidi videbunt̃ niſi actione ꝓnūtient̃. deinde aſſignat quoddā propriū articulis, ⁊ dicit, [hñt inſuper articuli, cū diſſoluti fuerint, nō nihil ꝓprij,] ⁊ exponit quomō ⁊ dicit, [In eodē enim tpe multa vñr dici,] cuius rōnē affert, ⁊ dicit, [cū enim cōiunctio multa faciat] ſubaudi videri [vnū, patet ecōtrario, qm̃ vnuꝫ erit multa] .i. qm̃ vnum videbit̃ multa, [ſi tollat̃,] coniunctio, quare ſicut ꝯiunctio multa facit videri vnū, ſic diſſolutio, atq; abiunctio vnū diuerſimode ꝓnuntiatuꝫ facit videri plura. igit̃ ad oſtentationē abiuncte, atq; diſſolute ꝓnūtianda ſunt. ex his cōcludit, [hꝫ igit̃ amplificationē] hoc pacto dicēdo, [veni, diſſerui, ſupplicaui multa,] ſimil'r hꝫ amplificationē ſic dicendo [ſed deſpicere vr̃, quę dixi, quę probaui.] naꝫ idē de aliquo multoties dictū, videtur multa eſſe dicta. Ad oſtētationē igit̃ idē varijs modis pronuntiatum de eodem videtur non parum ad amplificationem facere.

⁋ Hoc vult facere ⁊ Homerus ibi, Nireus aūt ab eſime, Nireus Aglęę filius, Nireus qui pulcherrimus vir. de quo eniꝫ multa dicunt̃, neceſſe eſt ēt multoties dici. Quare ſi ⁊ multoties, multa quoq; videtur. amplificauit igitur ſemel eius recordatus propter deceptionem, mentionemq; fecit, cum ⁊ in enumeratione poſtremo eius meminerit.

⁋ Oſtendit Homeruꝫ vſum eſſe hoc loco: ⁊ dicit. [Hoc vult facere ⁊ Homerus ibi,] νιρεὺς δ᾽αὖ σύμηθεν, νιρεὺς ἀγλαΐης υἱὸς νιρεὺς ὃς κάλλιστος ἀνήρ, ideſt [Nireus auteꝫ ab eſime] .ſ. venit, [Nireus aglęę filius, Nireus q pulcherrimus vir.] deinde probat hmōi modum dicēdi facere ad amplificationē, ⁊ dicit, [de q̃ eniꝫ multa dicunt̃, neceſſe eſt] idem [multoties dici, quare ſi ⁊ multoties,] ideꝫ dicat̃, [multa quoq; vñr.] ꝑpea concludit [amplificauit igitur] .ſ. Homerus, [ſemel eius] .ſ. Nirei [recordatus ꝑp deceptionē.] cū enim ſępe nominet̃, apparenter videt̃ Homerus multa de Nireo dicere. [mentionēq; fecit] de Nireo, [cū ⁊ in enumeratione eius] .ſ. Nirei [meminerit,] nunq̃ tñ fecit nouā rationē de eo, q2 ſm veritatē vnū ſolū dixerat, ſed ꝑp modū loquēdi multa dicere videt̃. quare hęc dicēdi forma facit non parū ad amplificationē. Ex ijs, quę Ariſto. dixit pꝫ primo omnē dictionē hiſtoricaꝫ, quę vno verbo hiſtoria dicet̃, attinere ad genus demōſtratiū, non tñ omnis dictio, quę attinet ad genus demōſtratiuuꝫ, eſt hiſtoria. multę eniꝫ in genere demōſtratiuo ſunt orōnes, q̃ hiſtorię non ſunt, ſil'r ōis oratio agoniſtica, attinet ad genus iudiciale, vel deliberatiuū, non aūt econtrario. vtrū ꝟo dictio hiſtorica poſſit attinere aliquo pacto ad gen⁹ iudiciale, ⁊ ecōuerſo, poſterius dicet̃. pꝫ ſcdō dr̃ia inter hiſtoricā dictionem, ⁊ agoniſticā, differunt enim ex parte actionum, ⁊ ex parte vſus breuium, ⁊ articulorum.

⁋ Deliberatiua igit̃ dictio adumbrationi picturę oīno quoq; ſimilis eſt. nam quāto maior populus fuerit, tāto longius ſpectat. quapropter quę exquiſita ſunt, ſuꝑuacanea magis, peioraq; in vtriſq; vñr. Iudicialis autē exquiſitior, multoq; magis, ſi apud vnuꝫ iudicē. Minimuꝫ nāq; ideſt in rhetoricis. Et qꝺ rei proprium eſt conſpicabile magis eſt q̃ꝫ qꝺ alienū. Inſuper etiam rixa abeſt. quare iudicium purum eſt.

De differentijs dictionis eſſentialib⁹.

In vtriſq; .ſ. iudicio ⁊ deliberatione.

⁋ Qm̃ triplex eſt dictio, deliberatiua, demōſtratiua, ⁊ iudicialis, ideo ꝯparando has inter ſe, eaꝝ dr̃ias aſſignat primam, ⁊ dicit, quaſi ex dictis inferēdo. [Deliberatiua igitur dictio deumbrationi picturę oīno quoq; ſimilis eſt,] hoc eſt rudis, ⁊ ſuꝑficialis, non corpori atq; rei, ſed ſimilis vmbrę ⁊ picturę. deinde probat hoc rōne, ⁊ dicit, [nam quāto maior populus fuerit, tanto longius] .ſ. veritatē a rei ꝓfunditate [ſpectat.] cū multitudo ignaua ⁊ rudis pro maiori parte ſemꝑ inueniat̃. ꝑpea cōcludit, [quaꝑp quę exquiſita ſunt, ſuꝑuacanea magis, peioraq; in vtriſq;] .ſ. in deliberatione, ⁊ iudicio [vident̃.] Secūdo dicit, [iudicialis aūt exquiſitior,] ſubaudi eſt q̃ꝫ deliberatiua. [multoq; magis, ſi apud vnū iudicē] iudiciuꝫ tractet̃. ⁊ hoc probat pluribus rōnibus, quaꝝ primam affert, ⁊ dicit, [minimū nāq; .i. in rhetoricis,] hoc eſt iudex vnus eſt minimus in rhetoricis, modo facilius eſt inuenire vnū peritū iudicem, q̃ꝫ plures. deinde adducit ſecundā rationē, ⁊ dicit, [⁊ qꝺ rei] noſtrę [propriuꝫ eſt,] ideſt ⁊ qꝺ attinet ad rem noſtrā, [conſpicabile magis ē q̃ꝫ qꝺ eſt alienū.] ideſt q̃ꝫ id, qꝺ attinet ad cōmunem populū. mō iudiciū eſt de ꝓprio, deliberatio ꝟo de cōmuni. Deliberatio eni potiſſimū verſari videt̃ circa publica bona. Iudiciū aūt reſpicit ꝓpriū bonuꝫ, quaten⁹ duo ciues verſant̃ ſub tertio iudice. ⁊ cōe bonū reputat̃ alienum reſpectu ꝓprij. Inde eſt q iudicialis ſit exquiſitior deliberatiua. tertiā rōnē affert, ⁊ dicit, [Inſuper etiam rixa abeſt.] ſemper enim q̃ ꝓponunt̃ vni iudici, carent tumultu, ⁊ rixa. quę ꝟo populo ꝓponuntur, ſunt tumultuaria, ⁊ ſic apud eum, quę ꝓponunt̃, non debēt eſſe exquiſita. ideo ꝯcludit, [quare iudiciū,] qꝺ vni iudici ſubmittit̃, [purum eſt,] ⁊ nō tumultuariū, ſed exquiſitum. ⁊ ꝑpterea iudicialia exquiſitiora eē debēt deliberatiuis.

⁋ Quapropter nec ijdē in omnibus his probantur oratores, ſed vbi ſimulationis plurimū, ibi minimuꝫ eſt exquiſitę dictionis. ⁊ id vbi voce, ac maxime vbi magna opus eſt.

⁋ Hic pōt aſſignari quarta ratio, quā dicit. [Quaꝑp nec idē in oībus ijs] .ſ. deliberatiuis ⁊ iudicialibus [ꝓbātur oratores, ſed vbi ſimulationis plurimū, ibi minimuꝫ eſt exquiſitę dictionis, ⁊ id] .ſ. ſimulationis plurimuꝫ, [vbi voce, ac maxime, vbi magna opus eſt,] oratores igitur laudati in deliberatiuis, ſunt qui plurimū valēt in ſimulationibus, qui ꝟo ꝓbant̃ in iudicialibus, ſunt qui plurimuꝫ valent in exquiſitis probationibus. igit̃ iudicialis eſt exquiſitior deliberatiua.

⁋ Demōſtratiua igit̃ dictio hiſtorica maxie, cuius opus lectio eſt. poſt hanc iudicialis.

⁋ Nunc de dictione demōſtratiua, dicit, quaſi ex dictis ꝯcludēdo: ⁊ ait. [Demōſtratiua igit̃ dictio, hiſtorica maxime eſt,] non q ōis dictio demōſtratiua ſit hiſtoria, ſꝫ potius contra ōis hiſtoria eſt dictio demonſtratiua, ſed

Ideo dictio demõſtratiua dr̃ maxime hiſtoria,q2 eſt cę‑teris exq̃ſitior,ſicuti de hiſtoria dictũ eſt.cęteriſq3 elegã‑tior,⁊ cauſa eſt,q̃a eſt de laude vel vituperatione vnius rei.Inuectiue eni3 altiori calamo traduntur ſcriptis.nõ eni3 demonſtratiua dictio voce ꝓfertur ſemper,imo nõ niſi clam aliquãdo,⁊ ſcriptis traditur,potiſſimu3 cũ vi‑tuperamus.laudes magis in voce dici ſolent, vitupera‑tiones potius ſcriptis tradũtur,ſed vt Ariſt.inq̃t.[cuius finis eſt lectio.]non eni demõſtratiua principaliter fit, vt ꝓferatur,ſed vt legat̃.Ideo magis hiſtorica eſt.[poſt hanc].ſ.demõſtratiuam dictionem accedit ad hiſtoricã dictionem[iudicialis]non ꝙ iudicialis ſit hiſtoria,non eni3 opus iudicialis eſt,vt legat̃,ſed vt iudiciu3 habeat̃. Habet tñ de hiſtoria,vt ſit exq̃ſitior,⁊ elegantior,⁊ ma‑gis elata q̃3 deliberatiua.

¶ Oportere aũt diuidere dictionem in iucũ‑dam ⁊ magnificã ſuperuacaneũ eſt. na3 cur id magis q̃3 illiberalem,⁊ modeſtã,⁊ ſi qua alia morũ virtus eſt.quę enim dicta ſunt,eã iucũdam faciunt,modo virtus dictionis re‑cte definita ſit.Alicuius enim gratia non hu‑milẽ,ſed dilucidã atq3 decentẽ oportet eſſe. nec prolixam eſſe oportet. nam ſi prolixa fue‑rit,non erit dilucida,neq3 ẽt ſi breuis. patet igitur mediocrem cõmodam eſſe.

¶ Excuſat ſe Ariſt.a q̃buſdã diuiſionibus,quę fieri pñt de dictione,⁊ dicit.[Oportere autem diuidere dictionẽ in iucũdam ⁊ magnificam,ſuperuacaneũ eſt,]⁊ aſſignat cãm,qm̃ eadem rõne diuidi poſſet illiberalem,⁊ mode‑ſtam,⁊ ꝓ diuiſione cęterarum virtutu3,dicit.[Nam cur id magis q̃3 illiberalem,⁊ modeſtam,⁊]ꝓ ratione cęte‑rarũ virtutũ,[ſi qua alia moru3 virtus eſt,]aſſignat aliã rõnẽ cur non oporteat diuidere in iucũdã,⁊ dicit.[Quę eni dicta ſunt,eã iucũdam faciũt,mõ virtus dictiõis re‑cte definita ſit].Dictũ eſt eni virtutẽ dictiõis eẽ,vt ſit di‑lucida,⁊ non priſca,nec tranſlatitia,nec iꝓpria,⁊ alijs modis,mõ hęc dictionem faciũt iucũdu3.Nõ op3 ergo diuidere dictionẽ in iucũda3.ꝓpterea dic̃.[Quę eni di‑cta ſunt].ſ.debita pũctuatio,diſtictio,⁊ accẽtus[eã].ſ.di‑ctionẽ[iucũdã faciũt,mõ v̾tus dictiõis recte d̾finita ſit,] ſc3 qd̃ ſit dilucida,ꝓpa,nõ priſca,neq3 trãſlatitia.Qr aũt dilucidã oporteat eẽ,ꝓbat,⁊ dic̃.[Alicui⁹ eni gr̃a nõ hu‑milẽ,ſed dilucidã atq3 decẽtẽ op3 eſſe].ſ.vt intelligatur, alioquin nõ poſſet ꝑficere opus ſuũ,dixit[nõ humilẽ,] quia nimis triuialis nõ aiaduertit̃.Addit,[nec ꝓlixã eẽ op3,nam ſi prolixa fuerit,non erit dilucida,neq3 etiam ſi breuis]fuerit,erit dilucida,propterea concludit, patet igitur mediocrem[cõmodam eſſe.]

¶ Iucũdã quoq3 faciẽt,q̃ dicta ſunt, ſi vſita‑tũ,⁊ priſcũ,⁊ nũerus,⁊ veriſĩle ita hñ miſce‑ant̃,vt decet.ac de dictiõe q̃dẽ dictũ eſt,⁊ cõ‑muniter de oibus,⁊ ſeorſum de vnoquoq3 genere.Reſtat modo de ordie dicere.

¶ Iterũ ꝓbat,nõ oportere diuidere dictionẽ in iucũdã: ⁊ dicit.[Iucũda3 quoq3 faciẽt,quę dicta ſunt,]vt[ſi vſi‑tatum ⁊ priſcu3,⁊ numerus,⁊ veriſimile ita bene miſce‑antur,vt decet.]non ergo op3 diuidere dictionem in iu‑cũdam.Tũc epilogat,⁊ dicit.[Ac de dictiõe q̃dẽ dictu3 eſt,⁊ cõiter de oibus,⁊ ſeorſum de vnoquoq3 gñe].ſ.di‑cendi tã eẽntiali,q̃3 accñtali,[reſtat mõ de ordine,]⁊ de ſtructura orõnis[dicere.]q̃lis aũt debeat eẽ elocutio,in iudicris lõgo ſermone declarauim⁹,non op3 hic repete‑re.excuſo aũt me circa exẽpla in h3 3° libro expoſita.Nã in codicib⁹ nr̃is reperimus magnas mutilatiões:q̃s ada‑ptauimus ex alijs codicib⁹,ex multis enim codicib⁹ me‑liora v̾ba trãſtulimus,nã nullũ oino correctũ iuenim⁹, illud tñ nolo vos ignorare.Egidiũ nr̃m nullu3 textũ hñ expoſuiſſe,niſi quos ſua ingenij bonitate accõmodauit. Omnes eni3 habebat corruptos,maleq3 trãſlatos,ideo fere omnes male expoſuit.Hactenus de dictione.

¶ Sũt igit̃ duę orõnis ꝑtes,cũ ⁊ neceſſariu3 ſit,tu3 rẽ dicere,de qua,tu3 demõſtrare. De ſtructura orationis.

¶ Cũ dixiſſet de dictione,q̃ gręce dr̃ λεξις, nũc de ꝑtib⁹ orõnis loqui intẽdit,q̃ gręce dr̃ λογος, dr̃nt autẽ apud gręcos lexis,⁊ logus,nã lexis in orõne rhetorica cõple‑ctit̃ q̃litates orõnis,q̃ ſunt mediocritas,diluciditas, fri‑giditas,metaphora,imago,latinitas,amplitudo,vł exte‑nuatio,decoꝝ,nũerus,pẽdẽtia,vel conuolutio,vrbani‑tas.Cõplectit̃ ẽt accñtales dñias,q̃ ſũt agoniſticũ, hiſto‑ricũ,logus v̾o ſermo totus eſt,quo orator dic̃ in aliquo triũ dicẽdi geneꝝ,vel deliberatiuo,vel iudiciali,vel de‑mõſtratiuo,nõ eni ꝑ orõnẽ Ariſto.itelligit clauſulã vni‑mẽbrẽ,vel plurimẽbrẽ,q̃ ꝯſtat noie ⁊ v̾bo,vt grãmatici loquunt̃.S3 vniuerſu3 oratoris ſ̾monẽ,quo vtit̃ in di‑cẽdo,hui⁹ ꝑtes Ariſt.tradere vult,q̃ bifariã ſũt,aut q̃ fa‑ciũt ad eẽ,vt neceſſarię,quęq3 ⁊ eẽntiales dicunt̃,ꝙ ſine eis orõ nequaq̃3 ſit,vt expõ rei,⁊ fides,aut quę faciunt ad hñ eẽ,⁊ harũ alię ſunt de ꝯgruitate,vt ꝓemiũ,⁊ epilo‑gus,alię ſunt ſodalitię,vt collatio,⁊ replicatio.Hę enim ſunt ꝑtes orõnis ſodalitię,q̃a ſũt ſocię fidei,nec ſemꝑ in orõne cadunt,niſi qñ res in ꝯtrouerſia ſit.Qr aũt hę ſint fidei ſodalitię,p3 de replicatione,nã q̾ replicat ſua argu‑mẽta,ꝓbare videt̃.De collatiõe v̾o ẽt p3,nã q̾ ſua,cum argumẽtis aduerſarij ꝯfert,ſua vt amplificet,illa aduer‑ſarij,vt extenuet,facit:h aũt ꝓbare,atq3 fide3 facere eſt. Collatio igit̃,⁊ replicatio ſodalitię ꝑtes ſunt, qm̃ comi‑tant̃ eam orõnis ꝑtẽ,quę dr̃ demr̃atio,fides,vel proba‑tio.Et ob hãc cã3 dicũtur etiã comititię partes orõnis, ab alijs occurſorię.Sũt igit̃ orõnis ꝑtes ſex.ſ.rei expli‑catio,⁊ demõſtratio,⁊ epilogus,⁊ proęmium,⁊ replica‑tio,⁊ collatio.Rei q̃dem explicatio,⁊ demõſtratio eẽn‑tiales,quę orõnis ſunt,vt orõ eſt,ꝓęmiũ ⁊ epilogus be‑neficiarię,q̃a nõ ſunt orationis,vt orõ eſt,ſed orationis, vt oratio habet intẽtionem obſcurã,⁊ ipſa fuerit proli‑xa.Sodalitię vel comititię,vel occurſorię ſunt collatio ⁊ replicatio.loquens igit̃ de partibus orõnis eſſentiali‑bus,dicit.[Sũt igitur duę orationis partes]quę ſimplr̃ orationis ſunt,[cum ⁊ neceſſarium ſit,Tu3 rem dicere, de qua,]⁊ eſt prima pars,quę ad p̃ſens dicatur propoſi‑tu3,vel ꝓpoſitio,vel alio modo,[Tu3 demõſtratio,]q̃ ⁊ probatio,⁊ fides ad p̃ſens dicatur.

¶ Iccirco nõ demõſtrare,cu3 expoſueris,vel demonſtrare anteq̃3 expoſueris,impoſſibile eſt.Nã ⁊ q̾ demõſtrat,aliq̃d demõſtrat,⁊ q̾ exponit,demõſtrandi gratia exponit.

¶ Cũ aſſignaſſet ꝑtes orõnis eſſentiales,nũc oſtẽdit quo‑mõ ſe hñt ꝑtes iſtę iter ſe,⁊ p̃mo aſſerit demr̃onẽ ſequi expõnem:⁊ dicit.[Iccirco nõ demõſtrare,cum expoſue‑ris,]ſubaudi abſurdũ eſt,qm̃ re ipſa expoſita,mox ꝓbã‑da eſt,atq3 demõſtrãda. 2° dicit,ꝙ ꝓbare rẽ anteq̃3 res ipſa ſit expoſita,etiã abſurdũ ſit,qm̃ rei non p̃intellectę fruſtra erit ꝓbatio:dicit.[demõſtrare].ſ.re3 anteq̃3 ex‑poſueris]eam[impoſſibile eſt].i.abſurdum eſt.Et red‑dit cãm:⁊ dicit.[Nã ⁊ qui demõſtrat aliq̃d]ſubaudi ꝑ‑

expoſitum[demõſtrat, ⁊ qui exponit].ſ.rem aliquã,[de mõſtrandi gratia].i.vt res p̃expoſita demõſtret̃ rem il- lam[exponit.]ergo rei expoſitio p̃cedit demõſtrationẽ. qm̃ demõſtratio non poteſt ante rei expõnez fieri,neq; põt expoſitio fieri,quin ſequatur demonſtratio.

⁋ Hoꝝ autem alterum ꝓpoſitio eſt,alterũ fi- des. Veluti ſi quis diuidat alterum eſſe pro blema,alterum demonſtrationem.

⁋ Cũ dixiſſet duas eſſentiales eſſe p̃tes orõnis rei expõ- nem, ⁊ demõſtrationẽ,nũc ꝓprijs noĩbus hęc noĩat:⁊ di cit.[Hoꝝ autẽ alterum].i.rei expoſitio[ꝓpoſitio eſt,al terum].ſ.demonſtratio eſt[fides,[ſiue perſuaſio.Et per aſſimilationem hęc nomina exponit, ⁊ dicit.[Veluti ſi quis diuidat]in dialecticis:⁊ dicat.[Alteruz].ſ.rei expo ſitionẽ[eſſe ꝓblema,alterum].ſ.rei expoſitę ꝓbationez dicat[demõſtrationẽ.]igit̃ expõ rei in rhetoricis dĩ ꝓ- poſitio,demr̃atio illi⁹ dĩ fides, ⁊ pſuaſio.¶ Sz dices ꝓ- poſitio eſt diuiſio,q̃ ↄſtat enumeratiõe dicẽdoꝝ,q̃ ſub ꝓbatiõe itelligit̃:vt Quintil̃.oſtẽdit.lib° 3°.titu.de p̃tib⁹ cauſarum iudicialiũ. Ariſt.autẽ expõnẽ rei vocat ꝓpoſi tionẽ,quę gręce dĩ προθεσις,demr̃onez v̓o rei expoſi- tę,vocat fidẽ,quę gręce dicitur πιστις.Qr aliter Quin- tilianus dicat,eſt quia propoſitionem accepit alio mo- do.Ariſt.eni ꝓ rei expõne ꝓpõnem ſumpſit.

⁋ Nũc aũt ridiculoſę diuidũt. Nã vbi narra tio iudicialis ſolũ orõnis eſt. Demõſtratiuę aũt, ⁊ deliberatiuę quo mõ põt eẽ narratio? qualis ab ijs dicitur. An quę in aduerſariuz ferũtur:aut in epilogum demõſtrationũ.

⁋ Fuit q̃dam opinio,quę voluit narrationem cõtinere oẽs p̃tes orõnis p̃ter ꝓęmiuz:⁊ ſic diuiſerũt totam orõ- nem in ꝓęmiũ, ⁊ narrationẽ.ↄ quos Ariſt.dicit.[Nunc aũt ridiculoſę diuidũt].ſ.orõnem in p̃tes duas tm̃.vz.in proęmiũ, ⁊ narrationem,aſſerentes narrationem cõtine re omnes partes p̃ter proęmiuz.Obycit contra, ⁊ dicit. [Nã vbi narratio,]qualis ab ijs dicit̃,quę cõtinet fidẽ, ⁊ replicationem, ⁊ collationẽ, ⁊ epilogũ.Sic eni volũt eſſe narrationẽ,ſi igitur narratio hoc pacto itellecta[iu- dicialis ſolũ orõnis eſt,]ſola enim iudicialis oratio hęc oĩa continet.[Demõſtratiuę autẽ, ⁊ deliberatiuę]oratio nis[quo mõ poteſt eſſe narratio,qualis ab ijs dicit̃].ſ. quę continet cęteras orõnis partes. Nõ eni oĩs demon- ſtratiua vel deliberatiua habet collationẽ, ⁊ replicatio- nez, ⁊ hoc dicit.[An quę ferunt̃].ſ.collatio, ⁊ replicatio, [in aduerſariuz]poſſint eſſe narratio,certum eſt ꝙ nõ, [aut]quę ferũtur[in epilogum demõſtrationũ].i.colla- tio ⁊ replicatio epilogi poſſint dici narratio, ⁊ certũ eſt ꝙ non,nã neq; collationes,quę ferũtur in aduerſariuz, neq; collationes,quę ferunt̃ in epilogũ aduerſary dici poteſt narratio.igitur hęc diuiſio rid cula eſt.⁊ per ea,q̃ feruntur,intelligit collationata, ⁊ replicata.

λογοις contionibus δημηγοριαις

⁋ Proemiũ v̓o ⁊ collatio, ⁊ replicatio tunc in cõtionib⁹ fiũt,cũ ↄtrouerſia fuerit. Naz ⁊ accuſatio, ⁊ defenſio ſępe. Adhuc autẽ neq; iudicialis oĩs,vt ſi parua oratio,aut res me- moratu facilis ſit. Prolixitate eniz ablata,ac cidit,vt partes neceſſarię ſint propoſitio ⁊ fi des.proprie igitur hę.

⁋ Reprobata opinione,nunc de p̃tibus ſodalitys ⁊ de proęmio ita dicit.[Proęmium v̓o, ⁊ collatio, ⁊ replica- tio,tũc in ↄtionibus.]ideſt in orationibus[fiunt,cũ cõ- trouerſia fuerit,]⁊ tu aiaduertas q̃a in alio codice,loco verbi cõtionibus,legit̃ λογοις.ideſt in orõnib⁹, ⁊ tunc v̓ba clara ſunt. Nã collatio ⁊ replicatio tũc in orõnib⁹ fiũt,cũ ↄtrouerſia fuerit.[Naz ⁊ accuſatio ⁊ defenſio ſę- pe]eſt in orõnibus,in q̄b⁹ eſt ↄtrouerſia,qm̃ orõnes in quibus eſt controuerſia,pro maiore parte ſunt in gñe iu diciali:vbi eſt accuſatio, ⁊ defenſio.Deide oſtẽdit neq; in omni iudiciali eẽ epilogũ:⁊ dicit.[Adhuc aũt neq; iu dicialis oĩs]eſt epilogus,[vt ſi ꝑua oratio ſit, ⁊ res me- moratu facilis,]ꝓpterea dic̃ [ꝓlixitate eni]orõnis[ab- lata,accidit,vt p̃tes nec̃ię].ſ.orõnis,[ſint ꝓpõ, ⁊ fides,] ꝓpterea cõcludit,[ꝓprie igit̃ he]duę tm̃ p̃tes ſunt orõ- nis ſimpl'r.in codice nr̃o ſunt,quędã verba ſuꝑflua,ſed in emendatiore codice ſic legi,vt vides.

⁋ Quę aũt plurimę,proęmiũ,ꝓpõ,fides,epi logus. Nã quę in aduerſariũ ferunt̃,ad fidẽ faciũdam dicunt̃. Collatio v̓o ſuoꝝ ampli- ficatio eſt. Quare pars q̃daz eſt eoꝝ,quę fi- dem faciunt. Demõſtrat eniz aliq̄d,qui con- fert,ſed ꝓęmium nequaq;,nec epilogus,qui in memoriam reducit.

⁋ Nũc enumerat p̃tes,quę ad plus eẽ pñt:⁊ dicit.[Quę aũt plurimę].i.partes,quę ad plus eẽ pñt:quatuor ſunt. vz.[Proęminz]ꝓpõ,fides,epilogus.Sed dices adhuc ſunt alię,replicatio, ⁊ collatio:vt poſtea patebit. Rñdet has nõ ponere in nũeꝝ,q̃a reducunt̃ ad has quatuor, ⁊ dicit.[Nam,quę in aduerſariuz ferunt̃].ſ.replicatiões, [ad fidẽ faciendaz ducunt̃,]ergo replicatio reducit̃ ad fidẽ.[Collatio v̓o,ſuoꝝ] ſ.argumẽtoꝝ.ſ.ei⁹cui⁹eſt col latio,[amplificatio eſt.]igit̃ collatio reducit̃ ad fidem, [q̈re ꝑs q̃dã eſt eoꝝ,q̃ fidẽ faciũt,ðmr̃at eni aliq̄d,q̄ cõ- fert,]repetẽdo eni argumẽta,ðmõſtrat,atq; ꝓbat. Sz proęminz nequaq;] demõſtrat,[nec epilogus].ſ.ðmr̃at [qui in memoriam reducit.]ergo proęminz ⁊ epilogus non ſunt attinentes ad fidem, ⁊ ita ponunt in numero. Quare p̃tes,quę ad plus eẽ poſſunt,quatuor ſunt.

⁋ Itaq; ſi q̄s hęc diuidat,vt Theodori au- ditores faciebãt,erit aliud narratio, ⁊ aliđ p̃- narratio, ⁊ ſupranarratio. Inſuꝑ ⁊ elẽchus, ⁊ ſuꝑelenchus. Sz opz cũ ſpẽm quandã di cas ad differentiam,tunc nomen imponere, aliter inane,ac nugatorium eſt,veluti lycim- nius in arte facit, corroborationem appel- lans, ⁊ aberrationem, ⁊ ramos.

⁋ Sz qm̃ p̃tes orõnis alio mõ ſunt diuiſę a ſectatorib⁹ Theodori,vult diuiſionẽ illorum cõmemorare:⁊ dicit. [Itaq; ſi q̄s hęc].i.has orõnis p̃tes [diuidat,vt Theo- dori auditores faciebãt,erit]mẽbroꝝ diuiſionis[aliud narratio, ⁊ aliđ p̃narratio, ⁊ aliud ſupranarratio].i.poſt narratio, ⁊ hę tres p̃tes ſunt narratiõis, qm̃ narratio hz tres p̃tes,quaꝝ p̄ma dĩ p̃narratio.2ª narratio.3ª poſtnar ratio.[Inſuꝑ ⁊]ꝓbatio quę dĩ elenchus, diuidi põt,q̃a aliud eſt[elẽchus, ⁊ ſuꝑelenchus].i.⁊ poſtelenchus, ⁊ ẽt p̃elenchus.ↄ hanc diuiſionẽ vnũ dicit Ariſt.[ſed opz cũ ſpẽm quãdaz dicas ad dr̃iam,]vel ꝑ dr̃iã,[tunc nomẽ] ꝓprium ſpẽi illi per dr̃iam contractę[imponere,aliter] tale diuidere eſt[inane,ac nugatorium,]q̃a mẽbra non intelligent̃, ⁊ ſic fecerunt auditores Theodori,nam cuz narrationẽ ⁊ ꝓbationẽ in plura mẽbra diuiſerint,nõ de diſſet vnicuiq; illoꝝ mẽbroꝝ ꝓpriuz nomẽ.ſed ꝓ cõia membra illa nũcuparũt.⁊ in hoc laudat lycimniuz,q̃a lz

non bene diuiſerit,tñ vnicuiqꝫ parti ac mēbro ꝓprium nomē impoſuit:⁊ dicit.[Ueluti lycimnius in arte facit appellans] ꝓbationeꝫ ἐπέρρωσιν.i. corroborationem [et]collationē ἀποπλάνησιν.i.aberrationē,qui eniꝫ cōfert,quaſi digredit̄,atqꝫ aberrat,⁊ replicationē appellauit ὄζους.i.ramos:replicatio eni ramis ſil'is videt̄,q̄tenus hinc inde trahit. Hęc numero ꝑtiũ oꝛonis,ſ3 vtrũ pręoccupatio,quę eſt tacitę rñſionis refutatio,iudiciuꝫ deꝑcatio,poſtulata iteratio,faceta diuiſio,oꝛatiōis ꝑtes ſint,quęſtio rhetoꝛica eſt,verũ Ari.hāc diſſoluit in alijs rhetoꝛicoꝝ libꝛis,nũc nobis ſit ſatis locum monſtraſſe. Inſuꝑ Ariſt.dixit ꝑtes eſſentiales oꝛonis eſſe ꝓpōneꝫ,⁊ ꝓpōnis demōſtrationē,qm̄ nulla oꝛo eſſe pōt ſine his. S3 cũ ꝓpō ideꝫ ſit qđ narratio,⁊ in caᵒ deliberatiua nō ſit narratio:vt Quintil.ingt.libᵒ 4ᵒ.titu.de narratiōe,videt̄ ꝙ ꝓpō nō ſit eſſentialis ꝑs oꝛonis. Dicēdũ ꝓpōneꝫ vno mō accipi poſſe ꝑ narratione,⁊ cũ narratio non ſit niſi expō rerũ geſtaꝝ,in oꝛonibꝰ deliberatiuis,hoc pacto nec ꝓpō,nec narratio locũ hꝫ. Deliberatio eni eſt de futuris,quoꝝ non pōt eſſe narratio,⁊ ſic ꝓpō,vt accipit̄ pꝛo rerũ geſtaꝝ expōne locũ nō hꝫ,niſi in demonſtratiuis,⁊ iudicialibꝰ. Alio mō ꝓpō accipi pōt pꝛo rei demōſtrādę expōne,⁊ ſic in omni oꝛone locũ hꝫ,qm̄ in omni oꝛone opꝫ exponere rē ꝓbandaꝫ,verũ cũ res ſit ab aduerſario expoſita,vel iudicibꝰ nota,vel qđ obijcit̄,nec negari,neqꝫ excuſari queat,vel oꝛo ſit in cā ꝯiecturali, expō rei nō fit,tñ in oī oꝛone in eo ꝙ oꝛo neceſſaria eſt ꝓpoſitio,quę rei ꝓbandę expō eſt,aut a te,aut a iudice, aut ab aduerſario poſita. In deliberatiuis eni l3 non ſit pꝛopoſitio,cum accipitur pꝛo narratione,tñ eſt ꝓpō ꝓut accipitur pꝛo rei pꝛobandę expoſitione.

De exordio. **Exordiuꝫ igit̄ eſt oꝛationis initiuꝫ,ſicuti in poeſi ꝑfatio,⁊ in lyrę pulſatione pręludiuꝫ. Omnia enim hęc initia ſunt,⁊ quaſi pręparatio vię ad ſequentia.**

Cum Ariſt.enumeraſſet oēs oꝛonis ꝑtes,nũc de vnaquaqꝫ ſeoꝛſum agit,⁊ ꝑmo de exoꝛdio. Ubi aiaduertas, ꝙ l3 exoꝛdiũ ꝑludiũ ⁊ ꝑfatio eadem ſint,tamē exoꝛdiuꝫ in poeſi dicitur ꝑfatio,in lyrę ℣o pulſatione dr̄ ꝑludiũ. In rhetoꝛicis aũt oꝛonibꝰ dr̄ exoꝛdiuꝫ,ſed apud authores ꝯfundũtur,ſic̄ apud gręcos ꝓlogus,⁊ ꝓęmiũ,vtrũqꝫ ꝑponit narrāda. Ariſt.igit̄ exoꝛdiũ definiēs ingt.[Exoꝛdiũ igit̄ eſt oꝛonis initiũ,ſicuti in poeſi ꝑfatio,⁊] ἐν αὐλήσει [in lyrę pulſatiōe ꝑludiũ. Oia eni hęc initia ſunt, ⁊ quaſi ꝑparatio vię ad ſequentia.]Cicero ℣o nō ab ipſius exoꝛdij ſuba,ſed magis ab ipſius exoꝛdij accñtibꝰ libꝛo ꝑmo ad Hereñ.definit,cũ ait,exoꝛdium eſt pꝛincipiũ oꝛonis,ꝑ qđ aius auditoꝛis,vel iudicis ꝯſtituit̄,vel apparat̄ ad audiēdũ. Siñ mō Quintil.libᵒ 4ᵒ.titulo de exoꝛdio,cauſa ingt pꝛincipij nulla alia eſt q̄ꝫ vt auditoreꝫ,quo ſit in cęteris ꝑtibus accōmodatioꝛ,ꝑparemus. Ariſt.aũt reſpiciens exoꝛdij ſubam,exoꝛdiũ inuētum eē aſſerit,vt res oſtendatur auditoꝛibus,ob quā dicet oꝛatoꝛ,⁊ ꝓpterea exoꝛdium initium eſſe aſſerit.quatenꝰ oꝛatoꝛ in eo rem inſinuat auditoꝛibꝰ,de qua dicturus eſt.

Pulſatiōis igit̄ ꝑludiũ demōſtratiuo exoꝛdio ſil'e eſt. Eteni tibicenes qđcũqꝫ cantaturi ſunt,hoc cũ ꝑluſerint,pꝛincipio ꝯiungunt, ſic in demonſtratiuis oꝛonibꝰ ſcribere opus eſt,qcqđ eni volueris,ſtatiꝫ cũ ꝑdixeris,pꝛoducere,atqꝫ ꝯiũgere opus eſt,vt oēs faciũt.

Cum dixiſſet exoꝛdium aliquid habere,imo quaſi totum ſũmatim,eoꝛum,quę oꝛatoꝛ dicturus eſt,hoc oſtendit quaſi inductiue in oibus generibus dicēdi,⁊ pꝛimo in oꝛonibus,quę attinent ad genus demonſtratiuũ,⁊ h̄ per ſimile ad ꝑludium:⁊ dicit.[Pulſationis igit̄ ꝑludiũ demonſtratiuo exoꝛdio ſimile eſt,]⁊ hoc exponit:⁊ dicit.[Eteni tibicenes,qđcũqꝫ cantaturi ſunt,hoc cum ꝑluſerint,]ꝑncipio ſequētium[cōiungunt.]modulatoꝛes.n. cum ſimul cantilenā aliquam cantaturi ſunt,bꝛeuibꝰ eaꝫ experiunt̄,deinde exurgũt ad executionē. Non eni pręludium eſt pulſatio phātaſtica,quā tibicenes faciunt ꝑter rem,ſed eſt cantilena bꝛeuis,quę tangit̄ pꝛius ꝑ experientia futurę cantilenę,quā ꝓlixe cantaturi ſunt:[ſic in demōſtratiuis oꝛonibus ſcribere opus eſt,qcqđ eniꝫ volueris,ſtatim cum ꝑdixeris]bꝛeuibus,ac ſũmatiꝫ[ꝓducere,ac cōiungere].i.ſeriatim dicere[opus eſt,vt oēs faciunt,]qui in demōſtratiuo dicendi genere dicũt. S3 dices,ſi in exoꝛdio res oſtendit̄,qđ opus eſt narratiōe, dicas ꝙ ſuperficialiter pauciſqꝫ verbis res oſtēditur in exoꝛdio,at in narratione multis verbis,ſuoqꝫ oꝛdie idē fit,⁊ ſic neceſſaria eſt narratio.

Exemplum illud Iſocratis,Helenę exoꝛdium eſt. Nihil enim contentioſis ſermonibus,⁊ Helenę cōmune eſt.

Oꝛ autem in exoꝛdio demonſtratiuo ſemper ꝯtineat̄ ſũmatim id omne,quod ſeriatim,ſuoqꝫ oꝛdine diffuſe in tota oꝛatione narrabitur,pꝛobat per exempla:⁊ ꝑmo per exemplum acceptum ab ea oꝛatione, quam Iſocrates fecit de laudibus Helenę:⁊ dicit.[Exemplum illud Iſocratis]ad pꝛopoſitum noſtrum [Helenę exoꝛdium eſt,nam]incipit,[nihil contentioſis ſermonibus,⁊ Helenę cōmune eſt.]ideſt nihil contentioſis ſermonibus, ⁊ ſermonibus Helenę,quos.vꝫ.Helena facit in dies,cōmune eſt.in quibus bꝛeuibus inſinuat benignitatē Helenę,de qua futura eſt oꝛatio,nam ſi ſermones Helenę nihil contentionis habent,erit Helena benigna,⁊ ſic in exoꝛdio inſinuauit id omne,quod ſeriatim,ſuoqꝫ oꝛdine in oꝛatione eſt narraturus.

Et ſimul ſi digredietur,par eſt ne tota oꝛatio eiuſdem ſit ſpeciei.

Sed quis poſſet dicere narrationem eſſe ſuperfluaꝫ, ſi ſũmatim in exoꝛdio id omne continetur,quod narratio continet,quaſi reſpondens dicit.[Et ſimul ſi digredietur]oꝛatoꝛ ſummatim id omne reſumendo in exoꝛdio quod in narratione dicetur,[par eſt ne tota oꝛatio eiuſdem ſit ſpeciei,]cum exoꝛdio,nam tota oꝛatio ſeriatim,⁊ diffuſe continet omnia:exoꝛdium auteꝫ ſummatim.ergo narratio non ſuperfluit:⁊ dixit. Si digrediatur,]quoniam exoꝛdium videtur quędam digreſſio:nō enim eſt pars eſſentialis oꝛationis,ſed quaſi quędaꝫ digreſſio,⁊ quia oꝛatio in mō loquendi,⁊ in clauſulis differt ab exoꝛdio,ideo eā dicit eē alterꝰ ſpēi ab exoꝛdio.

Fluũt autē demōſtratiuoꝝ exoꝛdia ex laude,aut vituꝑatiōe,vt Goꝛgias in olympiaca oꝛone,admiratiōe dignũ apud multos eſt o viri gręci,laudat eni eos,q celebꝛes ſollēnitates cōſtituerũt. Iſocrates ℣o vituperat,qm̄ virtuteꝫ coꝛꝑis muneribꝰ honoꝛarũt,ijs aũt, q pꝛudētia eminēt.nullũ ꝑmiũ poſuerũt.

Cum ſoluiſſet tacitam dubitationem,nunc declarat e quibus exoꝛdium demonſtratiuum incipere debet.⁊ dicit.[Fluunt autem demonſtratiuoꝛum exoꝛdia,]⁊ incipiunt,[ex laude,]quando oꝛatio eſt de laudibus,[aut]

ex[vituperatione,] quãdo oratio fuerit de vituperatione, ⁊ tu intelligas breuiter reſumẽdo omnia, quę de laude, vel vituperatione oratio ɔtinebit, ⁊ hoc exponit exẽplis, ⁊ dicit.[Ut Gorgias in olympiaca orõne,] de laudibus ſollẽnitatuꝫ, ⁊ ludoꝝ, incepit a laude, ⁊ dixit.[Admiratione dignũ apud multos eſt o viri gręci,] ⁊ reliq̃. [Laudat eni eos, qui celebres ſollẽnitates ɔſtituerunt.] Ecce quo mõ oratio cępit a laude gręcoꝝ q ſollẽnia cõſtituerunt. Deinde dat exemplũ de cõtrario: ⁊ dic̃.[Iſocrates vero, vituperauit] gręcos, qui cõſtituerũt ſolẽnia, ⁊ ludos, ⁊ ſic cępit orõnem a vituperatione: ⁊ dixit.[Qm̃ virtutem corporis muneribus honorarũt, ijs autẽ q prudentia eminent, nullum p̃mium poſuerunt,] ⁊ ſic orõnẽ, quę de vituperatione erat, cępit a vituperatione.

Et a cõſilio, vt ſi qs diceret ꝓbos viros colendos eſſe, ac ideo Ariſtides ipſe laudat vel eos, qui nec placẽt, neq; praui ſunt, ſed eos q probi inuicem ſunt: vt Alexander Priami, hic enim conſulit.

Idem oſtendit in orationibus deliberatiuis, quę ſunt de conſultabilibus, ille enim qui dicturus eſt in talib⁹, incipere debet a conſultatione. nam ſic inſinuatur conſultatio, de qua oratio habenda eſt: dicit.[Et a conſilio] ſubaudi fluere debet oratio, quę de cõſultatione habẽda eſt. Et dat exẽplũ: ⁊ dicit.[Ut ſi quis diceret] in exordio,[probos viros colendos,] honorandos, atq; ꝓ veracibus habendos[eſſe,] hic incępit in exordio a conſultatione, de qua oratio eſt habenda, quoniaꝫ tacite innuit ſibi p̃bendam eſſe fidem in ijs, q̃ dicturus eſt, ⁊ oſtẽdit eum, qui hac arte vſus eſt, ⁊ dicit.[Ac ideo Ariſtides ipſe laudat eos, qui nec placent,] ideſt qui nec conſultãt ad complacentiaꝫ,[nec praui ſunt] ɔſultantes ad odiũ:[ſed eos, qui probi inuicem ſunt.] conſultantes pro veritate,[vt] fecit[Alexander Priami] .ſ. filius,[hic eniꝫ] hoc pacto[conſulit] pro veritate, ⁊ nõ amore, vel odio. Sic igitur patet, eum qui vult conſulere, oportere incipere a conſultatione, breuibus .ſ. in exordio conſulẽdo, igitur in orationibus deliberatiuis inſinuatur conſultatio, de qua oratio habenda eſt. ¶ Quo autem ad verba attinet, animaduertas, quoniã verba codicis noſtri ſunt corrupta, emẽdauim⁹ aũt ea, vt vides, ꝑ codicẽ veriorẽ.

Pręterea ex iudicialibus exordijs. Id aũt eſt, ex ijs, quę ad auditorem ſunt, ſi aut de re noua p̃ter opinioneꝫ ſermo habeat̃, difficili, aut ꝑuulgata apud multos, vt ignoſcẽdũ ſit, vt cherilus: nũc aũt cuꝫ oĩa diſtributa ſunt.

Simili modo fieri oportere oſtendit in iudicialibus, ⁊ hoc proponit: ⁊ dicit.[Pręterea ex iudicialibus exordijs] oportet ſubaudi procedere eodem modo, vt in illis inſinuetur defenſio ⁊ cauſa defenſionis, ſi orator defendit, ſi accuſat, contrafacere debet. Et hoc exponit: ⁊ dicit.[Id autem eſt ex ijs,] ideſt talis inſinuatio defenſionis debet eſſe ex ijs,[quę] pręter rem[ad auditoreꝫ] mouendum ad affectuꝫ[ſunt,] nõ ex ijs, quę ſunt ad rẽ, ⁊ oſtendit omnes modos, quibus defendi poteſt: ⁊ dic̃. [Si aut de re noua pręter opinionẽ ſermo] defenſiuus [habeatur] ad auditorem. Eſt igitur primus modus defendendi, ꝙ rem nouam fecit, pręter opinionem ſuaꝫ, quã nũq̃ amplius conſiderauit,[aut] habeat̃ ſermo defenſiaus[de re difficili,] ita vt ꝑpter difficultatem, compulſus fuerit ita agere. Et ſic ſecũdus modus defendẽdi eſt, ꝙ ꝑpter rei difficultatẽ non potuit aliter facere,[aut

Aristo.

peruulgata.] ideſt aut defendetur ꝙ fecerit rẽ nimis vſitatam[apud multos, ita[vt ſit ignoſcendum,] vel ꝙ p̃ter opinionem, vel quia cõpulſus, vel qa rem fecit ɔſuetam pluribus. Deinde ponit eos, q arte vſi ſunt, ⁊ dicit. [Ut cherilus] fecit in illa orõne, quę incipit,[Nũc autẽ cũ oĩa diſtributa ſunt,] ⁊ ſic pꝫ in iudicialibus exordijs inſinuari defenſionem, ⁊ cauſam defenſionis.

Exordia igit̃ per ſuaſiuarũ orationũ ex his ſunt, ex laude, ⁊ vituperatione, ex adhortatione, ⁊ dehortatione, ⁊ ex ijs, quę ad auditoreꝫ ſunt. neceſſeq; eſt, vel aliena, vel propria eẽ, quę viam orationi faciunt. perſuaſiuarũ ἐπιδεικτικῶν demõſtratiuaꝝ.

Nũc epilogat de oib⁹ exordijs: ⁊ dic̃.[Exordia igit̃ ꝑſuaſiuaꝝ orõnũ ex his ſũt] .vꝫ.[ex laude ⁊ vituꝑatiõe,] quo ad orõnes, q̃ ſunt gñis demr̃atiui,[ex adhortatiõe, ⁊ dehortatione,] quo ad orõnes gñis deliberatiui,[⁊ ex ijs q̃ ſunt ad auditorẽ,] vt. vꝫ. ignoſcat, quo ad orõnes, q̃ ſunt gñis iudicialis. Deĩde q̃lia debeãt eẽ vocabula, exponit: ⁊ dic̃.[Neceq; eſt, vel aliena, vel ꝓp̃a eẽ] verba,[q̃ viã orõni faciũt:] ⁊ ex qb⁹ oĩo ɔficit̃, veꝝ huius diſiunctiuę vera eſt illa ꝑs, ꝙ oratio ſit ex ꝓprijs, ⁊ nõ ex alienis, vt ſuꝑius pꝫ. ¶ Quo vero ad verba attinẽt, verbũ ꝑſuaſinaꝝ gręce eſt, ἐπιδεικτικῶν / latine demõſtratiuaꝝ, verum per orõnes demonſtratiuas, non eas intelligit, quę ſunt in genere dicendi demonſtratiuo: accepit enim demonſtratiuum pro perſuaſiuo, vel ꝓbatiuo.

Iudicialia vero exordia idẽ poſſunt, qđ fabularũ p̃fatiões, ⁊ poeſis exordia. nã q̃ dithyrãbicoꝝ ſunt, ſimilia ſunt demõſtratiuis, vt illud, ꝑꝑ te, atq; munera tua, imo prędas.

Uolens agere de exordio, quantuꝫ ad ea, quę propria exordio videntur, p̃mo pręmittit quãdam comparationem, vel melius dicẽdum, ꝙ poſtq̃ Ariſto. probauit in exordijs eſſe inſinuandam intentionem per inductionem, nunc ꝓbat hoc idem ratione, ⁊ primo accipit quandam comparationem quaſi maiorem: ⁊ dicit.[Iudicialia vero exordia,] ſubaudi ⁊ deliberatiua[idem poſſunt, quod fabularum p̃fationes, ⁊ pro] ideſt[et poeſis exordia.] ſic igitur exordia iudicialia atq; deliberatiua ſimilia ſunt pręfationibus poeticis.[Naꝫ quę dithyrãbicorum ſunt, ſimilia ſunt demonſtratiuis,] ⁊ ecõuerſo exordia demonſtratiua ſimilia ſunt dithyrambicoruꝫ pręfationibus,[vt illud, ꝑpter te, atq; munera tua, imo ꝑpter pręd as,] ⁊ reliqua, vbi patet dithyrambicas pręfatiões, ⁊ exordia demonſtratiua ſimilia eſſe. Hęc eſt comparatio, quam p̃mittit, quę vt diximus, eſt quaſi maior rationis, qua ꝓbat in exordijs intẽtionem eſſe inſinuãdã.

Sꝫ in pręfationibus, atq; poeſi oſtenſio intentionis eſt, vt pręuideãt de qua re habetur oratio. Nam qđ indeterminatuꝫ eſt, in errorem adducit. Qui ergo principium quaſi in manum dedit, is facit, vt orationeꝫ ſequat̃, q̃ deinceps eſt. ꝑpterea poeta dixit. Iram pande mihi, dic mihi muſa virũ. ⁊ dux mihi muſa ſis, quonã pacto ex Aſiatica regione bellũ in Europam ingens irrupit.

Cum accepiſſet quaſi maiorem, ꝙ. vꝫ. iudicialia ⁊ deliberatiua exordia ſimilia ſunt poeticijs pręfationibus, ⁊ ꝙ demonſtratiua exordia ſimilia ſint pręfationibus dithyrambicis, nunc addit quaſi minorem: ⁊ dicit.[Sꝫ in

pręfationibus

pręfationibus,atq; poeſi,oſtēſio intētiōis eſt⌋.ſ.in ipſis
collocata,⌊vt⌋auditores⌊ꝑuideāt de qua re habet' oīo⌋
cuius rōnē affert,⁊ dicit.⌊Naꝫ qđ indeterminatū eſt,in
errorē adducit,⌋ꝓpterea concludit,⌊q ergo ꝑncipiū q̄ſi
in manū dedit,⌋ac collocauit,⁊ ꝑ intētiōe dicēdoꝝ pręꝯ
miſit,⌊is facit,vt⌋auditor⌊orōnē ſequat',q̄ deiceps eſt.⌋
Qđ aūt dixit,ꝑ exēpla demonſtrat:⁊ dicit.ꝓpterea ſubꝯ
audi⌊poeta dixit.Irā pāde mihi,dic mihi muſa virū,⁊
dux mihi muſa ſis,quonā pacto ab Aſiatica regiōe bel-
lum in Europā ingēs irrupit⌋.In quibus verbis pręmi
ſit poeta intentionem,⁊ cuius gratia volebat ſermoneꝫ
facere,⁊ ſic patet quaſi minor.

⁋ Tragici quoq; inſinuāt id,de quo fabula
eſt,q̄ꝫuis nō ſtatim vt Euripides,in ꝑfatiōe
tñ ſaltē inſinuat,ſicut ⁊ Sophocles,mihi pr̄
Polybius erat,comędia ēt eodē mō.Exor
dīj ergo id ꝓpriū opus eſt,maxieq; neceſſa-
riū finē oſtēdere ipm,cui⁹ gr̄a oīo habet'.

⁋ Quia nō accepit minorē in oibus,ideo ꝑficiēdo totā
minorē.dicit.⌊Tragici quoq; inſinuāt⌋.ſ.in ꝑfationib⁹
⌊id,de quo fabula eſt,q̄ꝫuis nō ſtatim⌋.ſ.ſemꝑ h̄ faciāt,
⌊vt Euripides⌋.vꝫ.fecit,q ſuum librū ꝯficiēs nō ſtatim
a ꝑn° intētionē iſinuauit.⌊In ꝑfatiōe tñ ſalteꝫ iſinuat,⌋⁊
ſi nō a ꝑn°.⌊ſicut ⁊ Sophocles⌋fecit,cum dixit.⌊Mihi
pr̄ Polybi⁹ erat,⌋Ecce quo mō in ꝑfatiōe intētionē iſiꝯ
nuauit,lꝫ nō ſtatiꝫ.Tūc amplificās vniuerſuꝫ ſermonē,
dicit.⌊Comędia ēt eodē mō⌋.ſ.inſinuat intētionē in ꝑfa
tione.igitur vniuerſal'r patet in omnibus pręfationibus
poeticis inſinuari intentioneꝫ.ergo ſimiliter in omnib⁹
exordijs debet inſinuari intentio orationis habendę.

⁋ Or ſi res pateat,vł oratio parua ſit,exordio
non eſt vtendum.

⁋ Ex ijs,quę dixit,pꝫ exordij neceſſitas,⁊ qñ eſt hęc ne
ceſſitas.Eſt enim exordij neceſſitas,vt finis,ipſe oſten
dat',cui⁹ gr̄a oīo habet',q tñ h̄ nō eſt ſemꝑ neċiū,ideo
dicit.⌊Or ſi res⌋.i.orōnis finis pateat auditorib⁹,vel q
ex aduerſario fuit expoſitus,vel q auditores ꝑſciebāt,
⌊aut q oīo ꝑua ſit,exordio nō eſt vtēdum,⌋ſed erit q̄ſi
idē exordiū,ꝓpō,iſinuatio,⁊ narratio,vt in ꝑuis rhetoꝯ
ricis dixit.Ex ijs pꝫ qđ ſit exordium,⁊ qđ ſit eius inuen
tuꝫ,ac neceſſitas,⁊ quando eſt neceſſariuꝫ,ſunt ⁊ alię ne-
ceſſitates accidentales,de quibus poſtea.

⁋ Cętera vo genera,quibus vtuntur cōmu-
nia quoq; remedia ſunt,quę ⁊ ab ipſo dicēte
ducunt',⁊ ab auditore,⁊ a re,⁊ ab adūſario.

⁋ Cū dixiſſet neceſſitatē eēntialē ꝑ quā eſt inuētum exorꝯ
diū,nūc vult aſſignare alia gñra neceſſitatū accñtaliuꝫ,⁊
ꝑmo ꝓponit hęc neceſſitatū gñra,⁊ dic̄.⌊Cętera vo geneꝯ
ra⌋neceſſitatū,⌊qb⁹ vtunt'⌋oratores ad exordij inuētioꝯ
nē,⌊cōia quoq; remedia ſunt,⌋ꝑꝑea q nō ſolū in exorꝯ
dijs dicunt',ſꝫ ēt in narratiōib⁹.⁊ dixit,hęc eē remedia,
q ꝑ hęc tollit' aliqđ nocumētū,quo pōt ipediri orator,
vt poſtea patebit.Deīde exponit ea, ex qb⁹ ducunt' hęc
gñra neceſſitatū,⁊ dicit.⌊Quę ⁊ ab ipſo dicēte dicunt'.⌋iꝯ
quātū ſe demōſtrat eē virū bonū.⌊et⌋.i.vel⌊ab⌋ipſo⌊au
ditore,⌋inquātū mouet' ad affectū,⌊⁊ a re,⌋inquātū ora
tor vult ipſum reddere attentum.Hę igitur accidētales
neceſſitates ex his tribus accipi poſſunt.

⁋ A nobis quidē,⁊ ab aduerſario,quęcūq;
ad calūniam pertinent,ita ducuntur,vt vel
ſoluantur,vel confirmentur.

⁋ Nūc exponit illa tria,⁊ ꝑ exponit q̄ ducunt' ab aduerꝯ
ſario,⁊ nō qdeꝫ in oi dicēdi gñe,ſed in iudiciali,⁊ dicit.
⌊A nobis qdē,⌋q aduerſarij alijs ſumus,⌊⁊ ab aduerſa
rio⌋.ſ.nr̄o,⌊q̄cūq; ad calūniā pertinēt ita ducunt',vt vel
ſoluant'⌋.ſ.a nobis aut ab aduerſario,⌊vel ꝯfirment'⌋a
nobis,aut ab aduerſario.Et ſumpſit tam nos,q̄ꝫ aduerꝯ
ſarium noſtrum pro aduerſario,quia nos ſumus aduer
ſarij,⁊ aduerſarius noſter eſt etiam aduerſarius.

⁋ Sꝫ nō eodē in loco.naꝫ q defendit,primuꝫ
ad calūniā rñdet,qui vo accuſat,in ꝑoratiōe
inuehit'.Quā vo ob cām,nō eſt obſcurum.
Neceſſe nāq; eſt,defendēti,q̄ impedimento
ſunt,primū diſſoluere,vt ſeipm introducat.
Quare primū calūniam ſoluendum eſt.Ca
lūnianti vo in peroratione calumniandū,vt
melius audientes meminerint.

⁋ Cū dixiſſet nobis defendētib⁹ eē neceſſariū remouere
calūnias,aduerſarijs aūt ꝯfirmare calūniā accuſato ipo
ſitā,nūc ponit dr̄iaꝫ,quo ad locū:⁊ dicit.⌊Sꝫ nō eodeꝫ
in loco,nā q defendit,ꝑmū⌋h̄ eſt in exordio⌊ad calum
niā reſpōdet,q vo accuſat,in⌋epilogo.i.⌊ꝑoratiōe iue
bit'⌋.Deinde reddit rōnē:⁊ dic̄.⌊Quaꝫ vo ob cām,non
eſt obſcurū,neceſſe nāq; eſt defendēti,q̄ impedimento
ſunt,ꝑmū⌋h̄ eſt in exordio⌊diſſoluere,vt ſeipm⌋ſuaqꝫ
facile⌊itroducat,⌋ꝑꝑea ꝯcludit,⌊q̄re⌋defendēti⌊ꝑmuꝫ⌋
in exordio⌊calūniā ſoluēdū eſt,calumniāti vo,⌋⁊ accuꝯ
ſanti,q̄ accuſando iducit,⌊in peroratione calūniāduꝫ,⌋
atqꝫ accuſandum,⌊vt melius,⌋faciliuſqꝫ⌊audientes me
minerint⌋.Quare accuſanti,⁊ defendenti non opus eſt
ſua ponere eodem loco.

⁋ Quę vo ad auditoreꝫ ſunt,opus eſt beni-
uolū efficere,vel ad irā ꝓuocare,vel interdū
attentū reddere.aut cōtra afficere.Nō enim
ſemꝑ ꝓdeſt reddere attētū.Multi enim coꝯ
nant' ad riſuꝫ deducere.In docilitatē oia re
ducet,ſi qs voluerit,vt ⁊ ipſa ęqua videant'.

⁋ Nūc exponit ea,quę ducunt' ab auditore:⁊ dic̄.⌊Quę
vo ad auditorē ſunt⌋.ſ.referēda,hęc ſunt,nā⌊opus eſt⌋
auditorē⌊ipm beniuolū efficere,⌋q ſic eū trahemus ad
votū nr̄m,⌊vel ad irā ꝓuocare⌋.ſ.ꝯ̄ aduerſariū,⁊ ſic traꝯ
hemus auditorē cōtra aduerſariū.⌊vel iterdū attentum
reddere,⌋vt cū habemus in cā rōnes fortiſſimas ꝓ noꝯ
bis.⌊aut⌋opus eſt⌊cōtra afficere⌋auditorē ipꝫ,h̄ eſt nō
attētum,⌊nō eni ꝓdeſt ſemꝑ reddere attentum.Multi
eni⌋vt auertāt auditorē ab attētione,⌊conant' ad riſum
deducere⌋.Qui eni cām turpem hñt,aut hr̄e vident',ijs
vbi vis imorari ꝯfert magis q̄ꝫ in re,qđ ſerui faciūt,qui
qñ errauerūt,nō rñdent ad interrogata,ſed ad ea,q̄ cirꝯ
ca illa ſunt,ea quoqꝫ exordiunt',⁊ dicūt.⌊Sed ſi qs voꝯ
luerit,vt ⁊ ipſa⌋ſua⌊ęqua videant',in docilitatē⌋⁊ ordiꝯ
nē⌊oia reducet,⌋nā ſic videbunt' oia ęqua.qđ faciūt ilꝯ
li,qui bonam cauſam habent.

⁋ Attēti vo reddunt',rebus magnis.ſuis,no
uis,iucūdis.Quare iſinuare opꝫ,vt de taliꝯ
bus ſit oīo.Inattēti vo,ſi rē ꝓponim⁹ ꝑuaꝫ,
ſi nihil ad eos attinere,ſi doloris effectiuā.

⁋ Nūc docet auditores facere attētos,⁊ inattētos:⁊ dic̄.
⌊Attēti vo reddunt'⌋.ſ.auditores⌊rebus magnis⌋rebus
⌊ſuis,⌋reb⁹⌊nouis,⌋rebus⌊iucūdis,q̄re inſinuare opꝫ⌋
in exordio,cū facere attētos vis,⌊vt de talib⁹ ſit oratio⌋

nam ſic redduntur attenti.[Inattenti ꝟo]redduntur auditores[ſi rem proponimus paruam,]atq̃ nullius momenti,[ſi nihil ad eos attinere,ſi doloris effectiuam]ſic enim ꝓponendo inattentos facimus.

¶ Non oportet autez ignorare extra orationẽ hec eſſe omnia. Ad prauuz enim auditorem dicũtur,qui ⁊ ea audit,que preter rem ſunt. Nam ſi talis nõ eſſet,exordio opus non eẽt, niſi quatenus res ſũmatiz inſinuet̃, habeatq̃ oratio caput,veluti corpus ipſum.

¶ Cũ dixiſſet alias neceſſitates,ob q̃s exordiũ iuẽtuz eẽ cẽſet̃,vt.vz.in exordio reddat̃ attẽtus,beniuolus, docilis,vel ꝓuocet̃ ad riſuz,auditor ipſe,nũc oſtẽdit has neceſſitates nõ eẽ ſimpl'r neceſſitates,ſz vt remedia ad prauitatẽ iudicis,vel auditoris,q ſua prauitate magis ea audit,q̃ p̃ter rẽ ſunt,q̃ ea,q̃ ad rẽ ſunt:⁊ dic̃.[Nõ opz autẽ ignorare,ex̃ orõnẽ hec].ſ.q̃ dicta ſunt de neceſſitate exordij[eẽ oia,]cui⁹ rõnẽ affert:⁊ dicit.[Ad prauũ eni auditorẽ dicunt̃,q ⁊ ea]ſubaudi libẽter[audit q̃ p̃ter rem ſunt]magis q̃ q̃ ſunt ad rez.g̊ ea,q̃ dicta ſunt,magis vt remedia prauitatis auditoris ſunt in exordio iducta,q̃ vt res ſimpl'r nec̃ie.Cui⁹ rõnẽ affert:⁊ dic̃.[Naz ſi talis nõ eẽt].ſ.auditor [exordio op⁹ nõ eẽt,niſi](vt diximus)[quatenus res ſũmatiz iſinuet̃,habeatq̃ orõ caput,veluti corp⁹ ipz]caput hz.g̊ neceſſitas ſimpl'r exordij,ẽ:vt res,de qua hĩ orõ,inſinuet̃.neceſſitas ꝟo ſcḿ aliqd.i.ordinata ꝑ remedio praui iudicis,eſt vt reddat̃ i exordio attẽtus,beniuolus,docilis,vel ↄ.Inattẽtus,maleuolus, vel ꝓuocet̃ ad riſuz,vel iraz. Hec eni nõ ſunt exordij neceſſitates ſimpliciter,ſed medicinales vtilitates, neceſſitas aũt ſimpliciter exordij eſt,vt res ſummatim in exordio inſinuetur,orationeq̃ ipſa habeat caput.

¶ Preterea attentos reddere oium partium cõe eſt,in omni eniz loco magis,q̃ in principijs remittuntur. Quare ridiculũ eſt in principio id collocare,quãdo maxime omnes attente audiunt.

¶ Cũ oſtẽdiſſet ea eẽ magis,vt remedia iſtituta in exordijs,q̃ ſimpl'r exordij nec̃itates,nunc z° loco demr̃at ea nõ eẽ ꝓp̃a exordijs,cũ in q̃uis orõnis p̃te fieri idoneum ſit,mõ vrgeat occaſio:⁊ dic̃.[Preterea attẽtos reddere] ⁊ ſubaudi, ⁊ beniuolos,vel dociles,vel aliter auditorez afficere,[oiuz p̃tiũ].ſ.orõnis[cõe eſt,]cui⁹ rõnẽ affert:⁊ dic̃.[In oi eni loco].i.nã in oi p̃te orõnis,q̃a i narratione,in ꝓbatiõe,in epilogo[magis q̃ in p̃ncipijs]auditores[remittunt̃,]feſſiq̃ hñtur,[q̃re ridiculũ eſt in p̃n° id collocare,qñ maxĩe oẽs attẽte audiũt,]⁊ ſic ꝓbauit ð attẽtione ſic de ceteris ꝓbari põt.Eſt eni beniuolẽtia in oi orõnis p̃te iducẽda,cuz op⁹ fuerit,ſil'i mõ de ira,⁊ de riſu.Semp̃ eni h̃ mouẽda ſunt,cũ vrget nec̃itas:nõ g̊ vñr ꝓp̃ria ipſi exordio,q̃ ẽt author noue rhetorice aſſerit li° p̃mo.cap̃.de exordio,⁊ Quintil'.li° 4°.ca.ẽt de ordio ẽt.

¶ Vbicũq̃ igitur opus erit,dicendum aiaduertite queſo. Nam res hec non magis mea q̃ veſtra. Eteni dicam vobis crimen, quale nũq̃ audiſtis,vel rem ita mirabilem. id ꝟo eſt,vt Prodicus dixit,cum dormierint auditores,inter ipſos ſpargere pretium quinquaginta drachmarum.

¶ Nunc qð dixit,oſtẽdit in op̃e:⁊ dicit.[Vbicũq̃ igitur opus erit].i.in q̃cũq̃ orõnis p̃te ſurgit neceſſitas reddẽdi auditores attẽtos,[dicendũ] ipſis auditorib⁹,[aiaduertite q̃ſo,nã res hec,]quã dicturus ſũ,[nõ magis mea eſt q̃ veſtra.]Deĩde tãgit z^m locũ:⁊ dic̃.[Eteni dicã vobis crimẽ]nouũ,[q̃le nũq̃ audiſtis,vel rẽ ita mirabilẽ] vt nulla vnq̃ mirabilior ſit audita.Deide oſtẽdit vtilitatẽ taliũ locoꝝ,⁊ dic̃.[Id ꝟo eſt,vt Prodic⁹ dixit,cum dormierint auditores,iter ipſos ſpargere p̃tiũ quinquaginta drachmarum]nũmorum,quaſi dicat.id eſſe valde vtile ad reddendum auditores attentos.

¶ Or ꝟo ad auditorem non quo auditor eſt, perſpicuum. Nam omnes vel calũniant̃,vel timores abſoluunt in exordijs. Dicam o rex non vt a ſtudio in aliquid preloquar.

¶ Quia dixerat h̃ q̃ dixit,nõ eẽ ꝓpria exordijs,cũ i vnaquaq̃ orõnis p̃te fieri poſſint,h̃ ꝓbat,⁊ dic̃.[Or ꝟo]h̃[dicant̃ ad auditorẽ,nõ quo auditor eſt,]ſz quo prauus eſt.[p̃ſpicuũ]eſt[nã in exordijs oẽs vel calũniant̃].i.calũnias referunt de accuſato,[vel timores].i.calũnias timoroſas ↄ accuſatũ[abſoluũt,]dicẽdo[dicã o rex non vt a ſtudio:]⁊ ex arte[in aliqd p̃loquar]ſz ex mera puritate dicã,q̃ dicturus ſuz rex,vel auditor,ſz aiaduerte ſuperius Ariſ.dixiſſe calũnias eẽ dicẽdas in epilogo,nũc dicit eẽ dicẽdas in exordijs,ſol'o p̃ſpicua eſt,q̃a loquit̃ ſub diſiũctiõe in exordijs eẽ dicẽdas calũnias,vl' ſoluẽdas eẽ timoroſas calũnias,p̃ q̃ dedit itelligere exordiũ nõ eẽ ſemp̃ vt afficiam⁹ auditorẽ,ſz ad aliã rõnẽ,vtputa ad ſoluẽdas calũnias, ⁊ ad iſinuãdã rẽ.Dedit ẽt itelligere in exordijs eẽ iuocãdũ regẽ,vl' auditorẽ cũ p̃miſſiõe excuſatiõis q̃ velit nõ ex arte,ſed ex puritate loq̃,q̃a vt ſepius dictũ eſt,ars celanda eſt quoad fieri poteſt.

¶ Qui ꝟo rem turpez habent,aut habere videntur,his vbi vis imorari cõfert magis,q̃ in re. Quapp̃ etiam ſerui non reſpondent ad interrogata,ſed que circa illa ſunt,ea dicunt, ac exordiuntur.

¶ Nũc declarat qñ auditores debẽt fieri inattẽti,⁊ dic̃.[Qui ꝟo rẽ turpẽ hñt,aut hr̃e vñr]in cã,[his vbi vis imorari cõfert magis q̃]imorari[in re]ipſa,q̃ eſt in cã. Qð declarat exẽplo ſeruoꝝ:⁊ dic̃.[Quapp̃ ẽt ſerui]qui errauerũt,cũ iterrogant̃ a dñis,[nõ rñdẽt ad interrogata,ſz]rñdẽt ad ea,[q̃ circa illa ſunt,ea dicũt,ac exordiuntur:]⁊ ſemp̃ refugiunt reſpõdere ad rem,eodem mõ facere debent oratores,qui turpem cauſam habent.

¶ Vnde ꝟo beneuolos oportet facere, ⁊ de hmõi ceteris,dictum eſt. Verum cuz probe dicatur ad pheacam mihi preſta amicuz miſerabilemq̃ venire,hec duo ſũmopere ſpectanda ſunt.

¶ Quia dixit in exordijs fieri auditores beniuolos,iratos,ac odioſos,⁊ aliter affectos,q̃ſi ſe excuſans,remittit rẽ hãc ad locũ ſuũ:⁊ dic̃.[Vñ ꝟo].i.e quibus locis[beniuolos opz facere].ſ.auditores,[⁊ de h⁹ ceteris].ſ.iratos vel aliter affectos,[dictum eſt].ſ.libro z°,⁊ tu quere illic,q̃a ex locis illic traditis facile erit tibi hec facere.Deinde oſtendit inter affectus duos eẽ maxĩe attẽdẽdos:⁊ dicit.[Verũ cũ ꝓbe dicat̃ ad pheacam].i.ad palladem,[mihi p̃ſta,]pallas[amicuz miſerabilẽq̃ venire,]ꝓp̃ea[hec duo].ſ.ꝓuocare auditorẽ ad amicitiã,⁊ ad cõmiſerationez[ſummopere ſpectanda ſunt,]quoniã hec duo deſideramus,vt det nobis pallas.Vtrum ꝟo pallas dicatur

catur ꝓbçaca, vel ne, non curo.

¶ In demõſtratiuis aũt faciundũ vt auditoꝛ collaudari, aut ſeipſuꝫ, aut genus, aut ſtudia ſua putet, vel alio quodã mõ. Nã qꝺ Socrates in funebꝛi oꝛõne dixit, nõ eſſe difficile laudare Athenienſes inter Atheniẽſes, ſed ĩter Lacedęmonios, id verum eſt.

¶ Nunc docet in exoꝛdijs demõſtratiuaꝝ oꝛonũ facere beniuolos: ⁊ dic. ⌊ In demõſtratiuis aũt faciũduꝫ, vt auditoꝛ collaudari, aut ſeipſum, aut genus, aut ſtudia ſua putet, vel alio quodã mõ, ⌋ Sic enim captaꝛ beniuolẽtia, ⁊ aſſignat exẽplũ ex Socrate, qui in oꝛõne funebꝛi cuiuſdã Lacedęmonij vſus eſt hac arte: ⁊ h dicit. ⌊ Nam qꝺ Socrates in funebꝛi oꝛõne dixit, nõ eẽ difficile laudare Atheniẽſes inter Atheniẽſes, ⌋ ꝗa inter eos, ſunt boni, ⁊ mali, ⌊ ſed inter Lacedęmonios, ⌋ ꝗ oẽs ſunt ꝓbi eẽt difficile, ꝓpterea dicit. ⌊ Hoc ⌋ qꝺ dixit Socrates, ⌊ verum eſt, ⌋ ⁊ ex arte dictũ, ꝗa captauit beniuolentiam.

¶ Deliberatiuę vo, ex ijs, quę iudicialis oꝛonis ſunt. Nã natura minime hꝫ. ꝗppe cum ⁊ de qua re ſciãt. Neqꝫ eget res exoꝛdio niſi ꝓpter ipm, aut aduerſarios, aut ſi nõ quãtũ voluerit, tamẽ vel maius, vel minus arbitranꝛ. quas ob res, vel calũniãdũ, vel diſſoluẽduꝫ eſt, ⁊ aut amplificandũ, aut extenuãdũ. Horũ igiꝛ cauſa exoꝛdio in deliberatiuiꝫ opꝰ eſt. aut etiã oꝛnatus cauſa. qm̃ manca videntur, niſi habeãt. qualis Goꝛgię laudatio in elios, nam cũ nihil pꝛędixerit, neqꝫ cõmouerit, illico erupit. Elis ciuitas fęlix.

¶ Cũ dixiſſet de exoꝛdio in demõſtratiuis, nũc de exoꝛdijs in deliberatiuis: ⁊ dic. ⌊ Deliberatiuę vo ⌋ .ſ. oꝛonis exoꝛdia ⌊ ex ijs, q̃ iudicialis oꝛonis ſunt, fluũt, ⌋ qm̃ exoꝛdijs indigẽt ꝓpter auditoꝛẽ, vt dictũ eſt in iudicialibus, ⁊ nõ per ſe. Qꝛ aũt nõ per ſe, ꝓbat. ⁊ dicit. ⌊ Naꝫ natura ⌋ hoc eſt ꝑ ſe ⌊ minime hꝫ, ꝗppe cum ⁊ de qua re ⌋ .ſ. oꝛo habeꝛ, ⌊ ſciant ⌋ auditoꝛes oẽs, cuꝫ ſit de cõi vtili, vel dãno: qꝺ cõmune vtile, vel dãnũ ꝓponiꝛ in cõſilio, vel in concione ab eo, qui conſilijs pꝛęeſt. Per accñs vo oꝛo deliberatiua exoꝛdio indiget, aut ex ꝑte dicẽtis, vel aduerſarij: ⁊ hoc dicit. ⌊ Neqꝫ eget res, ⌋ quę in oꝛõne deliberatiua habeꝛ, ⌊ exoꝛdio niſi aut ꝑꝑ ipm ⌋ .ſ. dicẽntez, ⌊ aut ⌋ ꝑꝑ ⌊ aduerſarios, ⌋ ex ꝑte dicẽtis ꝗdem ad diſſoluẽdas calũnias aduerſarioꝝ, aut ad extenuãda illa, quę exiſtimari poſſent ꝯtra ijs, quę ipſe dicit, vel neceꝛ eſt ad calũniãdum, ſi ꝑceſſerint aduerſarij defenſiones, vel aliq̃ cões exiſtimatiões de cõtrario, ⁊ ad amplificandũ ſua, ſi pꝛęceſſerint aduerſarij extenuationes, vel cões exiſtimationes de ꝯtrio, imiſcet aũt hęc oia: ⁊ dicit. ⌊ Si nõ quãtũ voluerit, tñ aduerſarij maius, vel minus arbitranꝛ, q̃s ob res ⌋ dicenti ⌊ vel calũnianduꝫ, ⌋ ſi pꝛęceſſerint aduerſarij defenſiones, ⌊ vel diſſoluendum ⌋ ſi pꝛęceſſerint aduerſarij calũnię, ⌊ ⁊ aut amplificandum, ⌋ ſi pꝛęceſſerint aduerſarij extenuationes, ⌊ aut extenuandum ⌋ ſi pꝛęceſſerint aduerſarij amplificationes, ꝓpterea concludit, ⌊ horũ igitur cauſa exoꝛdio in deliberatiuis opus eſt, ⌋ ⁊ nõ per ſe ad inſinuandam intentionem. Addit, ⌊ aut etiam ⌋ exoꝛdiuꝫ in deliberatiuis opus eſt, ⌊ oꝛnatus cauſa, quoniam ⌋ quę dicuntur in deliberatiuis oꝛationibꝰ ⌊ manca videntur, niſi habeant ⌋ ſcilicet exoꝛdium, veluti coꝛpus ſine capite: ⌊ q̃lis Goꝛgię laudatio ⌋ ſubaudi fuit mãca, quę fuit facta ⌊ in elios, nam cum nihil ꝑ̃dixerit, neqꝫ cõmouerit, illico erupit ⌋ dicens ⌊ elis ciuitas fęlix, ⌋ ⁊ ſic fuit manca, ꝗa ſtatim ſe tranſtulit ad narrationez. Ex ijs patet in oi oꝛõne cuiuſcũqꝫ gñis dicẽdi eẽ neceſſarium exoꝛdiũ, vel ſaltẽ oꝛnatus cã, ne coꝛpus videaꝛ ſine capite, vel ad iſinuãdã itẽtionẽ, vt cũ nõ pateat, vel cũ nõ adeo bꝛeuis ſit oꝛo, vt itẽtio ⁊ narratio ꝯcedãt ĩ vnũ.

¶ Ad diſſoluendam vo calũniã vnus ꝗdez locus eſt ea inducere, ex quibus turpẽ exiſtimationẽ ꝓpulſet. Nihil enĩ differt ſiue qs inuectus eſt, ſiue nõ. Quare id vl'e eſt.

De locis ad diſſoluẽdam calũniam.

¶ Qm̃ per ſe fit exoꝛdiũ gratia rei exponendę, atqꝫ inſinuandę, de qua oꝛatio habenda eſt, per accidens vo fit ad diſſoluendas calũnias, quę imponũtur accuſato, vel ad diſponendum auditoꝛem, vt ſuperius dictũ eſt, quibuſuis fiat talis diſpõ, reſtat vt dicaꝛ quibꝰnã locis fiat calũniarũ diſſolõ, q̃ qm̃ in foꝛenſi gñe maxie verſaꝛ, de eo genere potiſſimuꝫ loquitur, conſequẽter vo de genere deliberatiuo, qꝺ ſequitur genus iudiciale, vel ſic, quoniam exoꝛdium videꝛ magis iudicialibus cõuenire, q̃ꝫ cęteris oꝛationibꝰ, ⁊ defendenti magis q̃ꝫ accuſanti, qm̃ accuſanti locus ꝓpꝛius eſt epilogus, vt calũnias, ⁊ querelas iudicis memoꝛię mãdet, defendẽti vo locꝰ magis ꝓpꝛius eſt exoꝛdiũ, ꝗa niſi itroducat ſe, nõ bene ꝓcedit ad oꝛõnẽ, ideo de locis, ꝗbꝰ diſſoluunꝛ calũnię Ariſto. nũc diſſerit. vel ſic, ꝗa iter cętera dicẽdi gña iudiciale potius exoꝛdio idiget, ⁊ nõ ꝗdẽ rõne accuſantis, ſꝫ rõne defendẽtis, iõ olꝫ ipꝫ ꝺfendẽtẽ, q maxie indiget exoꝛdio, ⁊ ad quẽ ſpectat in pñº calũnias ſoluere, Ariſt. cõſtituit loca ad diſſoluẽdas calũnias, quoꝝ pmum quaſi vl'em affert: ⁊ dicit. ⌊ Ad diſſoluẽdã vo calũniã ⌋ ipoſitas accuſato, ⌊ vnus quidem locus eſt, ⁊ inducere, ex quibus ⌋ ꝺfendens ⌊ turpẽ exiſtimationẽ ꝓpulſet, ⌋ qꝺ fit, aut negãdo, aut nomen mutando, aut extenuãdo, aut iuſte facta defendẽdo, aut alijs modis, de quibus pmo ⁊ ſcꝺo liº ſatis dictum eſt. Et ꝗa calũnię accuſato pñt eẽ ipoſitę ab aduerſario, vel per cõiecturã iudicis, ideo dicit. ⌊ Nihil.n. differt, ſiue qs iuectus eſt ⌋ .ſ. ab aduerſario, ⌊ ſiue nõ, ⌋ ſꝫ per coniecturam iudicis credantur, nam quouis modo credantur, defendẽs debet pꝛopulſare eas pꝛimo, vt ad oꝛationem ſe facile introducat, Tuꝫ concludit, ⌊ Quare id vl'e eſt, ⌋ eſt enim locus vl'is, vt ea itroducanꝛ in exoꝛdio, quibus calũnię pꝛopulſenꝛ, ſiue illę ab aduerſario fuerint inductę, ſiue coniectura fuerint credibiles, ⁊ tu itellige, quãdo turpis exiſtimatio fuerit (vt ita dixeriꝫ) notoꝛia, cũ enĩ nõ fuerit ſit nota, non erit vtile defendẽti illam ꝓpulſare, ꝗa ꝓpulſando illã manifeſtabit, excuſatio enĩ non petita accuſatio manifeſta eſt.

¶ Alius locus eſt, vt illata crimina depellantur, aut ꝙ nõ ſint, aut ꝙ nõ nocẽtia, aut ꝙ nõ huic, aut ꝙ nõ tanta, aut ꝙ non iniuſta, aut ꝙ nõ magna, aut ꝙ non turpia, aut ꝙ nulliꝰ momenti. De his enim queſtio eſt.

¶ Hic eſt ſcꝺs locus, differt autem a pmo, quia pꝛimus erat ꝓpulſando calũnias, per diſſolutionez. Scꝺs eſt ꝓpulſando ꝑ negatiões ipoſitoꝝ criminũ: vñ dicit. ⌊ Aliꝰ locus eſt, vt illata crimina depellãꝛ ⌋ .ſ. per interẽptiões, dicendo ⌊ aut ꝙ nõ ſint ⌋ .ſ. expſſe negãdo crimina ipoſita, ſcꝺo dicẽdo ꝙ ſi ſint, ⌊ aut ꝙ nõ ⌋ ſint ⌊ nocentia, ⌋ atqꝫ dãnoſa, ⌊ aut ⌋ 3º dicẽdo ⌊ ꝙ ⌋ ſi alicui ſint dãnoſa ⌊ nõ ⌋ ſunt huic ⌊ dãnoſa, ⌋ aut ꝗa ſunt facta ꝑ coꝛreptiõe, aut ꝓpter

alias cauſas excuſabiles,[aut] 4° dicēdo[ꝙ] ſi huic ſūt dānoſa,[non tanta,] vt dicitur.[aut] dicēdo 5°[ꝙ] ſi tāta,[non] ſunt[iniuſta,aut] 6° dicēdo[ꝙ] ſi iniuſta,[non ſunt magna,] grādiſqꝫ iniurię,vt tātā mereantur pęnā,[aut] 7° ſi magna ſunt,[ꝙ nō turpia ſunt,] quāto enim delictū minus turpe fuerit,tāto minꝰ pena debet̄,ꝓpea ſubdit,[aut] 8° ſi turpia ſunt,[ꝙ ſint nulliꝰ momēti] in turpitudine.Hęc eni oīa ꝑ negationeꝫ ſunt,q̄ aut tolūt, aut alleuiant delictū,[de his eni] vel de aliquo hoꝝ eſt q̄ſtio,⁊ lis tam in criminalibus,q̄ꝫ in ciuilibus.

Ut Iphicrates aduerſus Nauſicratē, dixit eni ſe feciſſe,qđ ille dicebat,⁊ nocuiſſe,ſꝫ nō feciſſe iniuriā. vt aliud alij opponat,q iniuriam facit hoc pacto,ſi dānoſuꝫ,ſed honeſtū.ſi dolorē iferēs,ſꝫ vtile.cęteraqꝫ hmōi.

Aſſignat exempluꝫ:⁊ dicit.[Ut Iphicrates aduerſus Nauſicratem] loco iſto vſus eſt.[Dixit enim ſe feciſſe, quod ille dicebat,⁊ nocuiſſe,ſed non feciſſe iniuriam,] vnde cum defendens[qui iniuriam fecit] hoc loco vti voluerit,opus eſt,[vt aliđ alij opponat,] hoc pacto,[ſi dānoſum] feci,[ſed honeſtum,ſi dolorē inferens] feci,[ſed vtile,cęteraqꝫ hꝰ] ſemꝑ alteruꝫ alteri opponendo. Nā iniuria multis modis fit,qppe cū nocumētū,dehonoratio,ꝯtriſtatio,dānū,⁊ cętera id genꝰ ad iniuriā attineāt.Iubet g̊ Ariſt.eum q vult ſe defendere,vt ꝯponat vnū,⁊ neget iniuriā.Ubi cauſa,ſi nocuimus,fecimus tñ honeſtum.ſi contriſtationem intulimus,vtile fecimus, aut aliquid aliud tale,vt quia fortaſſe contriſtationē fecimus,ad corrigendum vt ꝓbus euaderet,vel aliter,ſic enim ſemper crimen per negationem ſoluitur.

Alius locus ꝙ error,vel aduerſa fortuna, vel neceſſitudo fuit,ſicut Sophocles dixit, temere ſe,non vt accuſator dixit,ꝙ ſenex videatur,ſed inuitus. Non eni vellet ſe annos octuaginta natum eſſe.

Aſſignat 3^m locum,ꝙ feci quidem, ſed non ſcienter, atqꝫ voluntarie,quoniā error vel aduerſa fortuna, vel neceſſitudo fuit,quoꝝ nullum ſcienter voluntariū eſt, dicit.[Alius locus] eſt,[ꝙ error] ſit,quem cōmiſit,[vel aduerſa fortuna,vel neceſſitudo,] quoꝝ nulluꝫ volūtariū eſt.Deide explicat authoreꝫ huiꝰ artis:⁊ dic̄.[Sicut Sophocles dixit,temere ſe] errorē feciſſe nō] tñ[vt accuſator dixit] .ſ.ſcienter[ꝙ ſenex videat̄,] q voluntarie agit.[ſꝫ iuitꝰ,] qa iuita eſt ſibi ſenectꝰ.[Nō eni vellet ſe annos octuaginta natuꝫ eſſe,] quia igitur ſibi inuita eſt ſenectus,etiaꝫ inuitus fuit error,qui ex ipſa ſenectute ꝓceſſit.ſic igitur ſe excuſauit.

Pręterea fineꝫ opponere,qa noluit nocere,ſed hoc,non hoc,quo culpatur feciſſe,ſed nocumentum accidiſſe. Par autē odio me haberi,ſi vt ſic eueniret,feciſſem.

Aſſignat 4^m locū:⁊ dic̄.[Pręterea] ōfendēs[finē] oꝫ ꝓ fine[opponere] dicēdo ſe feciſſe qdē id,de quo accuſat̄,ſꝫ dicat,[qa noluit nocere,ſꝫ h] .ſ.voluit nō nocer̄,[nō h,quo culpat̄,feciſſe,ſꝫ nocumētum accidiſſe.Par aūt odio me hr̄i] eēt.[ſi vt ſic eueniret,feciſſeꝫ,] ſed qm̄ euenit p̄ter intentionem,ideo excuſandus ſum.Ubi cā. non verberaui contumelię gratia,vt accuſator dicit,ſꝫ emendandi ſtudio vbi finis fini opponitur.

Alius,ſi dep̄henſus in eo crimine calūniator,vel nunc,vel alias,⁊ aut ipſe,aut propinquorum aliquis.

Aſſignat 5^m locū ex ꝑte calūniatoris,⁊ dic̄.[Alius.] ſcꝫ qntꝰ locꝰ eſt,[ſi calūniator] eſt[dep̄hēſus in eo crimie,] de quo accuſat̄ ōfendēs,[vel nūc,vel alias,aut ipe,aut ꝓpinquoꝝ aliqs.] Si eniꝫ accuſatꝰ h oſtēdere poterit, ſtatiꝫ dicere poterit crimē ſibi ipoſitū non iniuſtū,quia calūniator,vel aliquis ꝓpinquoꝝ non feciſſet,⁊ ſi feciſſet,non accuſaſſet,cum non reputauerit iniuſtum.

Alius ſi alij quoqꝫ in eodeꝫ dep̄hendunt̄, quos aduerſarij nō eſſe reos cōcedāt, vt ſi ⁊ ille adulter mūdus eſt, ⁊ hic igitur.

Aſſignat 6^m locū ēt ex ꝑte calūniatoris,⁊ dicit.[Aliꝰ,] ſcꝫ locꝰ ſextus eſt,[ſi alij quoqꝫ in eodē] crimine[dep̄hendunt̄,quos aduerſarij nō eē reos ꝯcedāt,] nam nec accuſatus erit reus.[vt ſi ⁊ ille adulter mūdus eſt] ſubaudi a crimie adulteriꝰ,⁊ abſolutus ſit,[⁊ hic igit̄,] qui nūc de adulterio accuſat̄,etiam ſoluendus eſt.

Alius,ſi alios quoqꝫ calūniatus eſt, aut ſi alius ipſuꝫ,aut ſi abſqꝫ calumnia credebantur,veluti ⁊ ipſe nunc,qui tamē extra id crimen videbantur.

Aſſignat 7^m locuꝫ ēt ex ꝑte calūniatoris, ⁊ dic̄.[Aliꝰ] ſcꝫ locꝰ 7ꝰ,[ſi alios quoqꝫ calūniatꝰ eſt,aut ſi aliꝰ] ſit calumniatus[ipm] calūniatorem,[aut ſi abſqꝫ calumnia credebant̄,veluti ⁊ ipſe] calūniator credit̄,[qui] reuera [tñ extra crimen videbant̄,] ſi inquam calumniator,⁊ alij,quos ipſe accuſauit,ſunt iſontes crimine.g̊ ⁊ hic accuſatus erit crimine vacās,cū de eodē ſit accuſatus.

Alius ex oppoſito calūniari calūniantem. Abſurdum eniꝫ eſt,ſi ipſe non credar,vt huius verba credantur.

Aſſignat 8^m locum etiam ex parte calūniatoris:⁊ dic̄. [Alius ex oppoſito] locus 8ꝰ eſt,[calūniari calūniātē,] ⁊ ipſum accuſare de eodem.[Abſurdum eniꝫ eſt,ſi ipſe non credar:vt huius verba credātur,] lꝫ ex conſtitutionibus regni ſit,vt accuſatus aduerſarium accuſare nequeat,vel ſi accuſare poſſit,nequeat accuſationem ꝓſequi,niſi finita cauſa primi accuſatoris.

Alius,ſi iudiciū factum eſt,veluti Euripides aduerſus Hygięnontem in antidoſi accuſantē impietatis, ꝙ ſcripſerit peieranduꝫ eē,cū dicat lingua iurauit,mens xͦ non pōt iurare. Reſpōdit eniꝫ eū iniuriam facere,cū iudicia Dionyſiaci certaminis in forum ducat,ibi enim cauſam dixiſſe,dicturūqꝫ, ſi accuſare voluerit.

Aſſignat 9^m locū:⁊ dic̄.[Alius] .vꝫ.locus 9ꝰ eſt,[ſi iudiciū factū] eſt.ſ.alias apđ iudicē cōpetētē,nā ſi iudiciū nūc fit apđ iudicē nō cōpetēteꝫ appellādū eſt ad iudicē cōpetentū,⁊ declinādū eſt a foro nō cōpetēti.Deide aſſignat authorē artis,atqꝫ loci:⁊ dic̄.[Ueluti Euripides aduerſus hygięnōtē i antidoſi accuſantē ipietat̄,ꝙ ſcripſerit peierādū eē,cū] ipſe Euripides[dicat ligua iurauit,mens xͦ nō pōt iurare,] ⁊ ſic ꝯceſſit peierādū eē lingua.[Reſpōdit eni] Euripides[eum] .ſ.Hygięnontem [iniuriā facere] ſibi,[cū iudicia Dionyſiaci certamis.] ideſt dei,[in forū] .ſ.ſeculare[ducat,ibi eni] Euripides reſpōdit[dixiſſe,] qa eſt iudex competēs,[dicturūqꝫ,ſi accuſare voluerit,] g̊ 9ꝰ locꝰ ē declinare foꝝ,⁊ appellare ad iudicē cōpetētē:eſt eni hic locus vtilis ad tp̄s.

¶ Alius accuſatorem accuſando aliquantulum, ⁊ hoc, quia alia iudicia fecerit, ⁊ q͞a nõ credidit rei.

¶ Decimus loc⁹ eſt ⌊accuſatorẽ accuſando aliquãtulũ, ⁊ hoc, q͞a alia indicia fecerit, ⁊ q͞a⌋ ipſemet poſtea ⌊nõ credidit rei⌋.i. ꝓpriȩ accuſationi. Si eni hoc oſtendere poterit accuſatus, habebitur, ꝙ calumniatoꝛ ex moꝛe hoc faciat, non autem quia ſic eſt.

¶ Cõmunis autẽ locus vtriſq; eſt dicere ſigna. Velut in teucrum Vlyſſes, ꝙ coniunctus eſſet Priamo. Heſione eniʒ ſoroꝛ. Hic vo, quoniaʒ pʒ inimicus eẽt Priamo Telamon, ⁊ q͞a non contradixit exploꝛatoꝛib⁹.

¶ Aſſignat locũ 11ᵐ, qui cõis eſt accuſato, ⁊ calũnianti: ⁊ dicit. ⌊Cõmunis aũt locus vtriſq;⌋.ſ. accuſato, ⁊ accuſanti ⌊eſt dicere ſigna,⌋ ⁊ ꝯiecturas, vnicuiq; eas, q̃ ſunt ꝓ ſe. Deinde aſſignat authoꝛẽ, q͞ hoc loco vſus eſt: ⁊ dicit. ⌊Velut in teucrũ,⌋ q͞ Troianoꝝ re erat, ⌊Vlyſſes,⌋ q͞ teucer dicebat, ⌊ꝙ coniũctus eſſet Priamo,⌋ cõiectura ſumpta ab Heſione Laomedõtis filia: ⁊ hoc dič. ⌊Heſione enim ſoroꝛ⌋ eſt mihi quȩ Priamo ꝓpinqua erat, contra obiecit Vlyſſes: cum dixit. ⌊Hic vo.⌋ ſcʒ teucer, ⌊quoniaʒ⌋ eius ⌊pater Telamon inimicus eẽt Priamo, ⁊ quia⌋ eius pater ⌊non cõtradixit exploꝛatoꝛib⁹,⌋ ſunt nobis coniecturȩ ꝙ teucer non ſit Priamo cõiũct⁹. q͞a pr̃ eius nõ fecit Priamo ea, quȩ ſolẽt facere ꝓpinqui.

¶ Alius accuſatoꝛi ꝓpꝛius, cuʒ parũ laudat, vt magis vituperet. Magnum eni breuiter eſt, aut cũ multa bona ꝓpoſuerit, vt vnũ, qđ ad reʒ ꝑtinet, vituꝑet, q̃les ſunt artificioſiſſimi, atq; iniuſtiſſimi. Nã ꝑ res bonas nocere conantur, malis eas permiſcendo.

¶ Aſſignat locum 12ᵐ, qui eſt ꝓpꝛius accuſatoꝛi, ⁊ dicit. ⌊Alius accuſatoꝛi ꝓpꝛius, cũ parũ laudat⌋.ſ. reuʒ, vel accuſatuʒ, ⌊vt⌋.vʒ. ſuo loco, ⁊ tꝑe ⌊magis vituperet,⌋ ꝓpꝑea ſubdit. ⌊Magnũ eni breuiter,⌋ ⁊ maxima ars, ⌊aut cuʒ multa bona ꝓpoſuerit⌋.ſ. de accuſato, ⌊vt vnũ⌋ extra illa bona, ⌊quod ad rem pertinet, vituperet.⌋ Qui eniʒ h̃ loco vtunt̃, ſunt tales, ⌊q̃les ſunt artificioſiſſimi, atq; iniuſtiſſimi, nam per res bonas nocere conantur, malis eas permiſcendo,⌋ hi dicuntur iniuſtiſſimi, quia abutuntur bonis ad mala.

¶ Cõmune aũt diſſoluẽti cũ calũniatoꝛe, eſt, qm̃ ꝯtingit ideʒ multoꝝ gratia factũ eẽ. vt calũniatoꝛ depꝛauãdo ad peius accipiat, diſſoluens aũt ad melius. Hoc pacto Diomedes Vlyſſeʒ elegit, alter dicet, qm̃ virũ foꝛtẽ putabat, alter nõ ideo, ſed ſolũ ne ꝯcertatoꝛẽ haberet tãq; ignauũ, ⁊ de calũnia hactenus.

¶ Vltimũ ⁊ 13ᵐ locum aſſignat cõem diſſoluẽti, ⁊ calũniatoꝛi: ⁊ dicit. ⌊Cõmune autẽ diſſoluenti cũ calũniatoꝛe⌋ eſt, ⌊qm̃ contingit idẽ multoꝝ gr̃a factũ eẽ,⌋ quoꝛuʒ aliud melius, aliud peius, aliud malũ, aliud bonũ, aliud minus malũ, aliud min⁹ bonũ eſt. Cũ eniʒ ꝯtingit h̃ pacto plura copulari in vno accidit, ⌊vt calũniatoꝛ depꝛauando⌋ qđ malũ eſt, vel minus bonũ, ⌊ad pei⁹ accipiat, diſſoluẽs aũt ad melius,⌋ vel ꝯ fieri põt. Deinde authoꝛem loci affert: ⁊ dicit. ⌊Hoc pacto Diomedes Vliſſeʒ elegit,⌋ Vtrum in tali electione diuerſi ad diuerſa reducunt, ⌊naʒ alter dicet⌋ Diomedẽ elegiſſe Vliſſem, ⌊quia virum foꝛtem putabat,⌋ ⁊ hoc pacto electionem in bonum accipit. ⌊alter non ideo⌋ dicet Diomedem elegiſſe Vliſſem ꝓpter foꝛtitudinẽ, ⌊ſed ſolũ tãq; ignauũ, ne⌋ in ſuis deliberationib⁹ ⌊cõcertatoꝛeʒ hr̃et.⌋ ⁊ ſic in malum electionẽ accepit. Hoc pacto, accuſat⁹ ⁊ calũniatoꝛ facere poſſunt, ſemꝑ extoꝛquẽdo, amplificando, ⁊ extenuãdo. Tũc epilogat: ⁊ dicit. ⌊Et de calũnia hacten⁹.⌋ Aiaduerte q̃ſo nõ ſolũ in oꝛationib⁹, q̃ ſunt in gñe iudiciali, opoꝛtere in exoꝛdijs, vti locis ad diſſoluenduʒ obiecta expꝛ̃ſſa ab aduerſario, vel ꝯiecturabilia ab auditoꝛib⁹, ſed etiã in exoꝛdijs oꝛonũ cȩteroꝝ generũ ſalteʒ ꝑ accidens, quatenus deliberatiões, ⁊ demõſtratiões trãſeũt in controuerſiã, nam in gñe deliberatiuo vnus dicẽtiuʒ in ipſa cõtione põt hoꝛtari, alter dehoꝛtari. Simil'r etiã in genere demõſtratiuo, vnus põt laudare, alter vituperare, quare cũ in omni gñe dicendi poſſit eſſe cõtrouerſia, in omni gñe dicẽdi cadit interdũ exoꝛdium, in quo vti poſſumus locis ad diſſoluẽdum obiectiones expꝛ̃ſſe pꝛȩnarratas, vel coniecturales, q͞a tñ genus dicendi foꝛenſe ſemꝑ eſt in controuerſia collocatum, cuʒ ſemꝑ in eo ſit accuſans, ⁊ defendens, Iccirco Ariſto. exoꝛdiũ, in quo calũniȩ ſunt diſſoluẽdȩ, potiſſimum in hoc genere collocauit, poterit tñ hȩc ꝑs trahi in alia gñа, q̃tenus in eis ꝯtingit ꝯtrouerſiaʒ fieri. Hactenus de exoꝛdio.

¶ Narratio aũt in demõſtratiuis cõtinua nõ eſt, ſed in ꝑtes diuiſa. Naʒ opʒ exponere res geſtas, ex quibus oꝛatio conſtituitur. De narratione.

¶ Qm̃ narratio ꝓpꝛie ſolum in iudicialibus, ⁊ demonſtratiuis cadit, in deliberatiuis vo vel oĩno non cadit, vel aliquid cadit, quod ȩquiuoce narratio dicenda eſt, ideo Ariſto. pꝛimo aſſignat pꝛȩcepta in narrationibus demonſtratiuis, quȩ cõmunia eſſe poſſunt iudicialib⁹, deinde pꝛȩcepta, quȩ magis competunt iudicialibus. ⁊ pꝛimo ſupponamus (vt. M. Tullius vbiq; ſumit) narrationem eſſe rerum geſtarum, aut perinde, vt geſtaruʒ expoſitionem. Tũc aſſignat pꝛimuʒ locum in demonſtratiuis: ⁊ dicit. ⌊Narratio autem in demõſtratiuis.⌋ ſcʒ oꝛationibus ⌊continua non eſt,⌋ ideſt non eſt ſermo cõtinuus, ⁊ tu intellige eodeʒ modo nec in iudicialib⁹, ⌊ſʒ in partes diuiſa,⌋ imo in tot partes diuiſa eſſe dʒ, quot ſeoꝛſum oꝛatoꝛ ꝓbaturus, atq; demõſtraturus eſt. ideo rationẽ aſſignans: dicit. ⌊Naʒ opʒ exponere res geſtas, ex q͞bus oꝛatio cõſtituit̃,⌋ ⁊ vnãquãq; ſeoꝛſum ꝓbare, quod ſine diuiſione fieri nequit, ⁊ (vt dixi) hoc ideʒ intelligendum eſt in iudicialibus narrationibus.

¶ Cõſtituit̃ eni oꝛatio, quȩ hñda eſt, ꝑtim ex eo, qđ artificiale nõ eſt. (Non eni eſt reꝝ geſtarũ oꝛatoꝛ cauſa) ꝑtim ex eo, qđ eſt artificioſuʒ, id vo eſt aut cum oſtẽdit, qm̃ res eſt, pꝛȩſertim ſi incredibile quippiam videret̃, aut quale, aut quãtum, aut hȩc omnia.

¶ Cum accepiſſet locũ, in quo dixit narrationem nõ eẽ cõtinuã, ſed diuiſaʒ, nũc ꝓbat. ⁊ dicit. oꝛoneʒ demõſtratiuam cõponi ꝑtim ex narratione rerũ geſtaꝝ, q̃ narratio non indiget arte, nã vnuſq̃ſq; poteſt narrare res geſtas alicuius, partim ex ꝓbatione illarũ rerũ, vel ꝙ fuerint, aut q͞a fuerint tales, aut q͞a fuerint tãtȩ, ⁊ hoc eſt artis, mõ talis pꝛobatio fieri non põt ex arte, niſi narrata vna re geſta cum ſua pꝛobatione, ⁊ deinde alia cum ſua pꝛobatione, ⁊ ſic vſq; in finem. ergo narratio non erit continua, ſed in tot partes diuiſa, quot oꝛatoꝛ pꝛobatu

ꝓus eſt:dicit.⌊Conſtituit̃ eniʒ oratio,quę habenda eſt⌋ in demõſtratiuis,⌊partim ex eo,qđ artificiale non eſt,⌋ ⁊ eſt narratio reruʒ geſtarũ.⌊Non eniʒ orator eſt cauſa rerũ geſtarum⌋ſubaudi narratarũ,cuʒ narratio reꝝ geſtarum fieri poſſit,tam ab eo,qui rhetoricam callet, ꝙ̃ ab eo,qui rhetorica caret.ergo orator non eſt cauſa narrationis rerum geſtarum,cum ſua natura inartificialis ſit,⌊partim⌋ſubaudi oĩo cõſtituitur⌊ex eo,qđ eſt artificioſum,⌋⁊ exponit tale artificioſum:⁊ dicit.⌊Id ꝟo eſt, aut cũ⌋.ſ.orator⌊oſtẽdit,qm̃ res⌋.ſ.ipſa geſta⌊eſt,⌋nõ ficta,nõ ſimulata,ſed vera,⌊pſertim ſi⌋.ſ.res geſta incredibile ꝗppiã videret̃,aut⌋cũ oſtendit,⌊q̃le⌋.ſ.ꝓbũ, vel improbũ,⌊aut⌋cũ oſtẽdit⌊ꝗ̃tuʒ⌋magnũ.vʒ.vel ꝑuum,⌊aut⌋cũ oſtẽdit⌊hęc oĩa.⌋Hoc eni eſt artis.mõ talis artificioſa ꝓbatio fieri nõ põt,niſi ꝑnarrata vna reꝝ geſtarũ cũ ſua ꝓbatione,deinde alia ſilr vſqʒ ad vltimaʒ. Quare narratio non erit continua,ſed in tot partes diuiſa,quot orator probaturus eſt.

¶ Inſuꝑ ea ꝑꝑ non ſemꝑ opʒ cõtinue cũcta narrare, qm̃ difficile eſt memoria tenere, q̃ ſic demõſtrant̃,ex ijs qdeʒ ꝙ ſit fortis,ex ijs ꝟo,ꝙ ſit prudens,aut iuſtus.

¶ Aſſignat ſcđam rõnẽ:⁊ dicit.⌊Inſuꝑ ea ꝓpter nõ ſemper opʒ cõtinue cuncta narrare,qm̃ difficile eſt memoria tenere,q̃ ſic demõſtrant̃⌋.vʒ.⌊ex ijs qdem ꝙ ſit fortis,ex ijs ꝟo ꝙ ſit prudẽs,aut iuſtus.⌋Si eni ꝑmo oẽs res geſtę narrent̃,poſtea oẽs eaꝝ ꝓbatiões ſub ꝯfuſione hęc oĩa narrarent̃,ſed cõfuſe narratoꝝ difficilis eſt memoria.Ordo eni(vt Ariſt.dicit liº de memoria ⁊ reminiſcẽtia)magnum ꝑbet momentuʒ in memoria ipſa. ergo confuſio contra difficultatem affert.

¶ Preterea oĩo illa explicatior eſt,hęc ꝟo implicatior, ⁊ minime plana.

¶ Tertio eũdem locũ ꝓbat,⁊ dicit.⌊Preterea oĩo illa⌋ ſcʒ in ꝑtes diuiſa,cũ ſuis accõmodatis ꝓbatiõibꝰ⌊explicatior eſt,⌋⁊ planior,magiſqʒ ab oĩbꝰ itelligibilis.⌊hęc ꝟo⌋.vʒ.in q̃ ꝑ oẽs ꝑtes narrant̃,deĩde oẽs ꝑtiũ ꝓbationes,⌊iplicatior,⁊ minime plana,⌋⁊ ſic nõ erit vtilis ad ꝑſuadẽdũ.Si eni narratio eẽt ꝯtinua,cũ poſtea ꝓbarẽt̃ oĩa,q̃ in narratiõe ſumpta ſunt,niſi ꝑticula repetat̃,cuiꝰ ſit ꝓbatio,ignorabit̃ ꝑs ꝓbata.Oẽs eni ſimul raro, vel nũꝗ̃ ꝓbationibus eiſdẽ demõſtrari pñt.ꝗ narratio dʒ eẽ diſcõtinua,⁊ cũ ſuis diuiſis ꝓbationibꝰ ꝑmiſta.

¶ Opʒ aũt cum res geſtę notę ſint,in memoriã reducere. Multis eni narratiõe nõ opus eſt. Veluti ſi Achillẽ laudare volueris. ſciunt eniʒ oẽs res geſtas. ſed ipſis vti oportebit. Verũ ſi Critiam,opʒ,cũ nõ multi ſciãt. Cũ igit̃ laus oratio ſit magnitudinem virtutis oſtendẽs,tales res geſtas eſſe demõſtrare opʒ,quippe cum laus operum ſit.

¶ Aſſignat 2m locum in demõſtratiuis ſolũ accõmodatũ,ꝙ cũ res geſtę,ꝗbus laudaueris,notę fuerint,in memoriã breuiter eas ſolũmõ reducere opʒ,⁊ h̃ intellige, cum finis oĩonis nõ ſit laudare tãtũ,nã cũ finis orationis fuerit laudare,ſiue res geſtę fuerint notę, ſiue non, oportet ſuo ordine eas narrare,lʒ onus dicendi nõ ſit valde laudabile.Laudatur eniʒ magis,qui de laudibꝰ muſce orationem confecit,ꝙ̃ qui de laudibus Achillis. Nam Achilles ſeipſo cõmendatur,muſca ꝟo nõ. Animaduerte tamẽ res,quę laudantur,nonnullas eſſe,quę nõ poſſunt ſatis laudari,quin ſemper relinquatur locꝰ laudis,vt numina.quaſdam autem,quę potius abiectę ſunt,ac vituperabiles,vt muſca,aſinus,podagra,penuria,⁊ id genus.Quędam ſunt excelſę,quarum laudes,⁊ res geſtę fere omnibus patent,poſſuntqʒ adeo laudari: vt nequaꝗ̃ locus laudis relinquatur, vt Achilles ⁊ cęteri id genus.Cum igit̃ orator voluerit laudare res primo modo,erit ⁊ ipſe laude dignus,ſi ex infinitis laudibus ipſe plures ꝙ̃ cęteri ⁊ ab alijs nõ tactas,neqʒ excogitatas ornate,⁊ appoſite dixerit.Si ꝟo res turpes laudare voluerit,erit laude dignus,ſi laudes earum rerum excogitabit,quas alij excogitare non potuerunt,vt Lucianus de laudibꝰ muſcę.At ſi res excelſas,laudare enitetur,res geſtę,quę omnibus patent,ſummatim ſunt repetendę,excogitare tamen debet ea,quę cęteri nequaꝗ̃ excogitarunt,amplificando,atqʒ ea extenuãdo,q̃ obijci poſſent.Dicit.⌊Oportet autem cuʒ res geſtę⌋eius de quo habetur oratio demonſtratiua,⌊notę ſint,⌋breuibus ⁊ ſummatim⌊in memoriam ducere,⌋⁊ tranſire ad ea,quę alij non fecerunt.⌊Multis eni⌋oratoribus⌊narratione non opus eſt⌋cum dicunt res geſtas,ſubaudi ꝓlixa,⁊ diffuſa,ſed ſummatim,ac breuiter,dum narrant res geſtas,quę omnibus notę ſunt,ſed ad ignota tranſire.⌊Veluti ſi Achillem laudare volueris,ſciunt enim res⌋eius⌊geſtas,ſed oportebit⌋eis rebus tãꝗ̃ cognitis breuiter ac ſũmatiʒ⌊vti,⌋tranſireqʒ ad ignotiora.⌊Verum ſi Critiam⌋ſubaudi laudaturus ſis,⌊cum nõ multi⌋eius geſtas res⌊ſciant,⌋narrare⌊oportet,⌋ſuoqʒ ordine cuncta redire.Ex ijs concludit ꝑ q̃s res geſtas vnuſquiſqʒ laudãdus eſt,⁊ vult per eas res geſtas,per quas magnitudo propriarum virtutum demonſtratur, quoniam laus eſt ꝓpriarum rerum geſtarum:⁊ dicit.⌊Cum igit̃ laus oratio ſit magnitudinem virtutis oſtendens,⌋eiꝰ.vʒ.de quo habet̃ oratio,⌊tales res geſtas eẽ demõſtrare oportet,⌋quę demonſtrent magnitudinem ꝓpriarum virtutum,⌊quippe cuʒ laus operũ ſit⌋eius,de quo habetur oratio,⁊ non aliorum.

¶ Quę ꝟo circa ſunt,ſicut nobilitas ⁊ educatio,ad fidẽ ſunt. Veriſimile nãꝗ̃ eſt ꝓbũ ex probis, ⁊ bene educatũ in bonũ virum euaſiſſe. Quaꝑꝑ ⁊ qui geſſerũt,eos laudamus. Nam opera ſigna actionis ſunt. Veruʒ qm̃ laudaremus etiã ſi nõ geſſerit,ſi talẽ eſſe nobis ꝑſuaſerimus,beatio ⁊ felicitatio illis qdem eadẽ,his ꝟo nõ eadẽ,ſed ſicut virtuteʒ felicitas,ſic felicitatio continet hęc.

¶ Aſſignat 3m locum,⁊ dicit⌊Quę ꝟo circa⌋ſubaudi ꝓprias res geſtas ſunt,⌊ſicut nobilitas,⁊ educatio,ad fidem⌋faciendã⌊ſunt⌋adhibenda,⁊ ſic nobilitas,⁊ educatio poſſunt adduci in laudem alicuius,⁊ aſſignat rationem,⁊ dicit.⌊Veriſimile nãqʒ eſt probum ex ꝓbis⌋ generari,⌊⁊ bene educatum in bonuʒ virum euaſiſſe,⌋ dixit autem⌊ex probis,⁊ bene educatum,⌋nam poſſibile eſt,⁊ facile ⁊ credibile bene educatum in bonũ viruʒ euaſiſſe,etiam ſi non fuerit ex ꝓbis.Quãto magis ſi ex ꝓbis fuerit,tñ ſi fuerit ex ꝓbis,⁊ praue educatus, difficile erit in virum bonum euaſiſſe.Quanto difficilius ſi fuerit ex improbis,tũ cõcludit,⌊quaꝑꝑ ⁊ qui geſſerũt,⌋ ſcʒ opera laudabilia,⌊eos laudamus,nam opera⌋.ſ.exteriora,⌊ſigna actionis⌋.ſ.interioris⌊ſunt,⌋laudabilia quidem,actiõis interioris ſtudioſę.Vituperabilia ꝟo, actionis interioris vitioſę.Deinde concludit differẽtiã

inter

inter eos,qui agũt opera laudabilia,⁊ eos,qui nõ agũt, ſed credimus poſſe agere:⁊ dicit.⌊ Uerũ qm̃ laudarem⁹ etiã ⌋aliquẽ,⌊ ſi nõ geſſerit ⌋opa exteriora laudabilia,⌊ ſi talẽ eẽ nobis ꝑſuaſerim⁹,⌋ vt poſſit agere, vel ex habi‐tu,vel ex natura,vel ex electiõe iteriore,⌊ beatio,⁊ fęlici‐tatio illis qdẽ⌋.ſ.ꝗ egerũt,⁊ agũt,⌊ eadẽ ⌋eſt,⌊ his ꝟo ⌋.ſ. qui pñt agere⌊ nõ eadẽ, ⌋vel clarius,⌊ vez,qm̃ laudare‐mus ẽt ſi nõ geſſerit ⌋ad pñs,mõ antea ꝓclara opa geſ‐ſerit,⌊ ſi talem eſſe nobis ꝑſuaſerimus,⌋ vt poſſit rurſus agere eadẽ vel conſimilia ꝓclara opera,quę prius egit, ⌊ beatio,⁊ fęlicitatio illis qdẽ eadẽ ⌋eſt,qui,vz.ad pñs agunt,⌊ his aũt ⌋.ſ.qui egerũt,⁊ nũc nõ agũt,ſed pñt age‐re,⌊ nõ eadẽ, ⌋nã qui actu agunt,actu fęlices ſunt,ꝗ pñt agere,fęlices ſunt habitu,⁊ poteſtate,⌊ ſ; ſicut fęlicitas ⌋ continet⌊ virtutẽ, ⌋Eſt eni virtus potiſſima ꝑs fęlicita‐tis,⌊ ſic fęlicitatio cõtinet hęc ⌋.ſ.virtutẽ,⁊ fęlicitatẽ.Fę‐licitatio eni quę actũ dicit,ↄtinet fęlicitatẽ,ꝗ̃ habitũ di‐cit,⁊ cũ fęlicitas cõtineat virtutẽ,ergo fęlicitatio cõtine‐bit hęc vtraqz fęlicitatẽ.vz.⁊ virtutem.Ex his vult hic Ariſt.eẽ laudãdos,qui opa laudabilia gerũt,⁊ ꝗ opera laudabilia geſſerũt,⁊ pñt agere,⁊ eos,ꝗ l; nõ geſſerint, tñ hñt aptitudinẽ,vt agãt,vt nobiles,⁊ bñ educati.

¶ Habet aũt laus nõ nihil cũ cõſilio cõe. Nã ꝙ cõſulendo admoneres,hęc cõmutata ora‐tione laudẽ ↄficiunt. Quare cũ habeas quę agere,qualẽqz eſſe oporteat,admonendo id explicaueris,mutãda/verſandaqz oĩo eſt,vt laudem efficiat. Ueluti cuz dicas,non op; a fortuna,ſ; a ſeipſo pẽdere,hoc igiť mõ ꝓfer‐re admonitionẽ potes,ſed ſic in laudẽ ꝟtes, elatus ille nõ a fortuna,ſ; a ſeipſo pẽdebat.

¶ Cũ hęc loca aſſignaſſet,obiter demõſtrat quo mõ ſe h; laus ad ↄſiliũ,⁊ aſſerit id,qđ eſt finis ↄſultatiõis,eſſe locũ,vnde laus accipiť. Naz finis ↄſultationis,vt ꝑ hu‐ius p;:eſt fęlicitas,vel ꝑs fęlicitas. Fęlicitas aũt eſt ope‐ratio ſm virtutẽ in vita ꝑfecta:ꝑs ꝟo fęlicitatis eſt ope ratio ſm particularẽ virtutẽ,mõ operatio ſm virtute; eſt locus,e quo accipiť laus.ꝗ̃ finis ↄſultationis eſt loc⁹ vnde accipiť laus,dicit.⌊ H; autẽ laus nõ nihil cum cõ‐ſilio cõe, ⌋quatenus finis cõſilij eſt locus,e quo laus ac‐cipitur. Qui eni conſultat,perſuadet hoc eſſe agendu;, qui ꝟo laudatur,hoc egit,qđ ille hortatus eſt,⌊ na; quę conſulendo admoneres,hęc cõmutata oĩone laudẽ cõ‐ficiũt, ⌋dico cõmutata oĩone,qa qđ eſt finis ↄſultatiõis, ꝓncipiũ eſt,e quo laus habeť.⌊ Quare cum habeas,quę agere,q̃lemqz eẽ oporteat, hoiem aliquẽ,vt reputeť ꝓ bus,⌊ admonẽdoqz id explicaueris, mutãda ꝟſandaqz oĩo eſt,vt laudẽ efficiat, ⌋qm̃ finis ꝟteť in ꝓncipiũ. De‐inde exponit ꝑ exẽplũ:⁊ diť.⌊ Ueluti cũ dicas ⌋via cõſi‐lij⌊ nõ op; a fortuna,ſed a ſeipſo pendere ⌋eum,ꝗ ꝓbus vult haberi.⌊ Hoc igiť mõ ꝓferre admonitionẽ potes,⌋ ⁊ erit loc⁹ hortãdi a fine.⌊ ſ; ſic in laudẽ ꝟtes, elat⁹ ille ⌋ vir⌊ nõ a fortuna,ſ; a ſeipſo pẽdebat.⌋ igiť laude dign⁹ eſt. Ecce quo modo finis conſilij vertiť in laudis ꝓnm̃.

¶ Quare cum laudare volueris cõſidera qđ vtiqz moneres,⁊ cum monere,cõſidera qđ vtiqz laudares. Dictio ꝟo verſa erit ex ne‐ceſſitate,cum id quidem, quod obijcitur, in id,qđ non obijcitur,cõmutetur.

¶ Ex ijs docet laudare ex hortatiõe,⁊ hortari ex lauda‐tione:⁊ dicit.⌊ Quare cũ laudare volueris, ⌋vir aliquẽ, vel mulierem aliquaz,⌊ cõſidera qđ vtiqz moneres ⌋illi vt ꝓbus euadat.⁊ ex fine talis cõſilij,loca ſume laudũ, ⁊ ſic patet quo modo ex hortatione potes accipere loca laudis. Deinde docet ex laudatione hortari:⁊ dicit.⌊ Et cum monere ⌋ſubaudi volueris,⌊ conſidera quid vtiqz laudares, ⌋⁊ ex illo accipias argumentum ad conſiliu;. Deinde docet,quę ſit dictio verſa:⁊ dicit.⌊ Dictio ꝟo verſa erit ex neceſſitate,cum id quidem,qđ obijciť ⌋con‐ſulenti vt finis,⌊ in id qđ non obijciť ⌋vt finis,ſed ſe ha‐bet,vt principiu;,⌊ cõmutetur.⌋ Ex ijs igitur colligi põt vnum cõmune ꝓceptum,ta; in demonſtratiuis,q̃z in iu‐dicialibus,vt narratio continua non ſit.

¶ Qui ꝟo nũc aſſerũt breuẽ oportere eẽ nar‐rationẽ,ridiculi ſunt,veluti ꝗ ⁊ piſtorẽ iter‐rogat,durũ ne an molle pinſet,qđ inqt,num bñ eſt ipoſe. ⁊ hoc loco ſilr. Op; eni nõ eſſe lõgã narrationẽ,nec exordiũ,neqz ꝗ̃ fide; fa‐ciũt. Nã bene dicere ħ in loco,nec in longo, neqz in breui eſt,ſed in mediocri,id ꝟo eſt,ſi ea dixeris,ꝗ̃ rẽ expoſuerint,aut quę factũ fa‐cient opinari,aut damno fuiſſe,aut iniuria fa‐ctum eſſe,aut rem tanta;,quantam velis,ad‐uerſarijs autem contraria.

¶ Nunc aſſignat zm̃ pręceptum cõmune,tam demõſtra‐tiuis,q̃z iudicialibus,l; iudicialibus magis cõpetat:⁊ di‐cit/narrationem nec longa; debere eſſe,nec breuẽ,neq; exordium longum,aut breue,neqz fidẽ longam,aut bre‐uem. Si enim hę partes eẽnt prolixę,detruderemur ad orationes pendentes,ſi breues , ad orationes ceſpitan‐tes,quare mediocres eſſe oportet,refutando ergo opi‐nionem aliquorum,aſſignat hunc cõmunem locum: et dicit.⌊ Qui ꝟo nunc aſſerunt breuem oportere eẽ nar‐rationem, ridiculi ſunt, ⌋⁊ aſſignat cauſam per ſimile: ⁊ dicit.⌊ Ueluti qui ⁊ piſtorem interrogat,durum ne an molle pinſet: ⌋ſcilicet paſta;,ipſe ꝟo reſpondeat,⌊ quid inquit. ⌋ſcilicet ille,qui me interrogat ⌊ num ⌋ intelligat ⌊ bene ⌋me pinſare,ſi dixerit me bene pinſare, reſpõde‐bo quoniam ⌊ eſt impoſſibile ⌋ bene pinſare,niſi paſta ſit mediocris inter mollem,⁊ duram.quare ⌊ ⁊ hoc lo‐co ſimiliter ⌋narratio mediocris eſſe debet inter proli‐xam,⁊ breuem.propterea ſubdit.⌊ Oportet eni non eẽ longam narrationem,nec exordium,neq; ⌋oportet lon‐ga eſſe,⌊ quę fidem faciunt. ⌋Et aſſignat cauſam:⁊ dicit. ⌊ Nam bene dicere, ⌋quod eſt propriu; oratori,⌊ hoc in loco,nec in lõgo,neq; in breui eſt,ſ; in mediocri. ⌋ergo ſimili ratione narratio debet eſſe mediocris,⁊ exordiũ mediocre,⁊ fides mediocris. Deinde exponit,quãta eſt hęc mediocritas,⁊ dicit.⌊ Id ꝟo ⌋ſcilicet mediocritas ⌊ eſt,ſi ea dixeris,quę rem expoſuerint,aut ⌋ea,⌊ quę fa‐ctum facient opinari,aut ⌋ea, quę facient opinari ⌊ dã‐no fuiſſe,⌊ aut ⌋ea, quę opinari facient ⌊ iniuria factum eſſe,aut ⌋ea,quę facient opinari⌊ rem tantam ⌋eẽ,⌊ quã‐tam velis ⌋ſubaudi vt credat auditor quę narratio ac‐cuſantibus eſt.⌊ aduerſarijs autem ⌋hęc debent eſſe tan‐ta,⁊ tot,⁊ talia,vt faciant opinari auditorem horu;⌊ cõ‐traria.⌋ Hęc de menſura mediocritatis,in narrationib⁹ iudicialibus,⁊ exordijs,⁊ perſuaſionibus. Eſt tamẽ dif‐ferentia inter narrationem defenſoris,⁊ accuſantis, vt dicetur. Narratio enim defendentis breuior eẽ d;. In‐ſuper eſſe debet per quęſtiones, vt quod non factum ſit, aut ꝙ non factum ſit iniuria , aut ꝙ non factum ſit damno , aut non tantum . accuſantis vero narratio

longior eſſe debet. Cauſa vero differentię eſt, quia qui defendit, pauciora requirit, ſatis enim eſt negare, ⁊ queſtiones interponere, qui ꝟo accuſat, probat, ⁊ ſic plura requirit, propterea eius narratio longior fit, nec cum interrogationibus, (vt arbitror) quia qui probat in cauſa iudiciali, non interrogat. Pręterea eſt alia ratio, quia accuſator, cum prior dicat, narrat totam rem. Defenſor ꝟo non cogitur narrare factum cognitum iam iudici ꝑ accuſatoris narrationem. Inſuper accuſatoris narratio plena ſuſpitionuʒ eſt, defenſoris ꝟo pura ⁊ ſimplex. De his Quintilianus libro 4°. titulo de narratione. Veruʒ de his poſtea.

¶ Annectenda ꝟo narrationi ſunt, q̄cunqꝫ ad tuā virtutē faciūt, ꝟbi cā ego ſemꝑ ꝯſulebā, qꝺ iuſtū eſt dicēdo, nō eē deſerēdū liberos.

¶ Poſt hęc de locis annexis narrationi iudiciali quorū primus eſt, vt ea narrationi annectātur, quę virtutē tuā ſuboſtendāt, dicit. [Annectenda ꝟo ſunt narrationi] .ſ. iudiciali [quęcūqꝫ ad tuam virtutē faciūt,] dico [faciūt,] quia non palam hęc annectenda ſunt, ſed latenter. Et aſſignat exemplum de quodam oratore, qui aduerſus ſuū aduerſarium hoc loco vſus eſt: ⁊ dicit. [verbi cauſa] coram iudice ſic dicebat. [Ego ſemper conſulebam qꝺ iuſtum eſt dicendo, non eſſe deſerendum liberos,] in hoc enim ſe clam laudabat.

¶ Et quęcunqꝫ ad aduerſarij vitia, ille auteʒ reſpondebat mihi vbicunqꝫ eſſet, futuros eē ſibi liberos, vel quod dicit Herodotus trāſfugas Egyptijs reſpondiſſe.

¶ Scḋs locus eſt, vt ea narrationi iudiciali annectētur, quę ſuboſtendunt vitia aduerſarij: ⁊ dicit. [Et] annectēda ſunt quęcūqꝫ [ad aduerſarij vitia] faciunt, ⁊ aſſignat exemplum reſponſiuum ad id, quod dictum eſt: ⁊ dicit. [Ille auteʒ reſpondebat mihi, vbicūqꝫ eſſet futuros eē ſibi filios, vel] reſpōdebat [quod dicit Herodotus trāſfugas,] qui per Egyptum fugiebant, [reſpondiſſe Egyptijs,] dixerunt eniʒ nobis nullam eſſe curam liberoꝝ, vt nec animalibus cęteris, niſi de educatione, ſic eniʒ dixerunt tranſfuge Egyptijs liberos ſuos derelinquentes mętu belli.

¶ Aut q̄cūqꝫ iudicibus iucūda ſunt.

¶ Tertius locus eſt, vt ea narrationi iudiciali annetent̄, quę ſunt iudicibus iucunda, ⁊ hoc dicit. [Aut] annectenda ea ſunt, [quęcunqꝫ iudicibus iucunda ſunt.] Sic eni eos ſeruabis beniuolos.

¶ Et defenſori narratio minor, ⁊ per q̄ōnes, aut factū non eſſe, aut non damno fuiſſe, aut nō iniuria, aut non tātū. Nō eni a q̄ſtione recedendū, niſi quiſpiā ad illā contēderit, vt ſi factū eſſet, nō eſſet tamē iniuria factum.

¶ Quartus locus eſt, vt narratio defenſoris in iudicialibus ſit minor: ⁊ hoc dicit. [Et defenſori narratio mior] ſit, ⁊ ſemper [per queſtiones,] in quibus dicat̄ [aut factū non eſſe, aut] ſi factum ſit, dicat̄ [non dāno fuiſſe, aut] ſi damno fuit, dicat̄ [non iniuria] factum eſſe, [aut] ſi iniuria ſit factum, dicatur [non tantū] eſſe factum. [Nō eniʒ a queſtione] in narratione [recedendum, niſi quiſpiaʒ,] ſcʒ iudex [ad illam contenderit] ⁊ noluerit eam audire. dico non eſſe recedendum a queſtio. vʒ. [vt ſi factū eēt] qꝺ [tamen non eſſet iniuria factum]. Hęc enim eſt pręcipua queſtio in iudicialibus.

¶ Ad hęc q̄ geſta nō ſunt, ſi cōmiſerationem, aut indignationē faciunt, ꝑinde vt geſta narrāda ſunt. Huius exēpluʒ eſt Alcinooi apologus, quādo ad Penelopē in ſexaginta annis factus eſt, ⁊ ſicuti Phayllus in Cycluʒ ⁊ quę in ęneum pręfatio.

¶ Quintus locus eſt vt nō geſta narrent̄ ꝓ geſtis, ſi mouēt ad affectū: ⁊ dicit. [Ad hęc q̄ geſta nō ſunt, ſi cōmiſerationē, aut idignationē faciūt,] aut aliū affectū ad ꝓpoſitū nr̄m in audiētibꝰ [ꝑide vt geſta narrāda ſūt,] narrationiqꝫ annectenda. Et aſſignat authores loci ꝑ exempla: ⁊ dicit. [Huius exēpluʒ eſt Alcinooi apologus, qñ] pro qui appologus [ad Penelopem factus eſt in ſexaginta annis,] ibi eniʒ vſus eſt hac arte. [Et ſicuti Phayllus] vſus eſt hac arte [in Cyclum,] contra enim Cyclum hac arte Phayllus vſus eſt. [Et] tertium exemplum eſt [pręfatio quę in ęneum] facta eſt, in omnibus enim his hic locus habetur.

¶ Opʒ etiaʒ narrationem moratā eſſe, qꝺ aſſequemur, ſi nō ignorabimus qꝺ ſit, qꝺ moratam oꝛ̄oneʒ efficiat. Vnuʒ itaqꝫ eſt, vt electio ſubappareat. Qualis aūt morata, ex q̄litate eius. Qualis aūt electio, ex fine. Cur eni nō ſunt moratę mathematicę oꝛ̄ones, qm̄ cū cuius gr̄a nō habeāt, nulla in eis apparet electio. Socraticę ꝟo, de talibꝰ eni dicūt. Moratā igit̄ oꝛ̄oneʒ efficiūt, quę mores ſequunt̄ ſingulos. Vt quoniam vociferādo ambulabat, oſtēdit eni temeritatē, ⁊ morū agreſtitatem. Pręterea ſi non ita, vt rōne ꝑſuaſus dicat. vt qui nūc dicunt. ſed vt ab appetitione. Ego aūt volebam, eteniʒ ꝑeligebaʒ hoc, ſed ſi non putabaʒ melius. Nā illud qdem prudentis, hoc ꝟo boni. Prudentis eni eſt vtile perſequi, boni autem honeſtum.

¶ Sextuʒ locum aſſignat, vt narratio ſit morata, ⁊ dicit. [Opʒ ēt narrationē] in iudicialibꝰ [morataʒ eē, qꝺ aſſequemur, ſi nō ignorabimꝰ qꝺ ſit qꝺ moratā oꝛ̄onem efficiat,] qꝺ lʒ ſit expoſitū 2° li°. tñ aliqꝺ dicit nūc ſic, [vnū itaqꝫ eſt] ex eis, quę faciunt orationem morataʒ, [vt electio ſubappareat.] Si eni ita dicas, vt q̄lis ſit aius tuus ſubapꝑeat moratam orationem facies. Naʒ ſi appareat bonus, bene moratam facies, ſi malus, male moratam ages. ꝓpterea dicit. [Qualis autem morata,] vtrum. vʒ. bene vel male morata, [ex qualitate eius.] ideſt ex qualitate electionis colligitur. Nam morata oratio qualis q̄dam ideo eſt, quoniam volūtas, atqꝫ electio qualis quędaʒ eſt, igitur ex qualitate electionis colligitur qualitas moratę orationis dicentis. Deinde docet cognoſcere q̄litatem electionis: ⁊ dicit. [Qualis autē electio, ex fine,] ſcʒ cognoſcitur, naʒ ſi finis fuerit bonus, electio erit bona, contra ꝟo ſi malus: hoc autē probat argumēto ſumpto a mathematicis ſermonibus: ⁊ dicit. [Cur enim non ſunt moratę mathematicę orationes,] reſpondet, [quoniam cum cuius gratia] ideſt finem [non habeant,] nulla in eis apparet electio, ⁊ ſic nulla erit morata. [Socraticę ꝟo:] ſcilicet orationes, quę in dialogis Platonis habentur, moratę ſunt, [qm̄ de talibꝰ dicūt] ⁊ electionem ꝓferūt, ideo cōcludit, [moratam igitur orationē

efficiūt,quę mores ſingulos]hoīum⌊ ſequūtur.]Erit enī
oratio morata pro more eius,qui dicit,nam ſi ille erit ꝓ
bus,oratio videbit̄ bene morata,ſi contra iprobus,erit
oratio improba,maleq; morata,nullā fidez habēs.Aſſi
gnat exēplum,⁊ dicit.⌊Ut qm̄ vociferādo ambulabat]
ſcz qdaz homo eius dicta,vt male morata accipiebant̄.
⌊oſtendit enim]hꝰ electio⌊ temeritatem,ac moruz agre
ſtitatem].Aſſignat aliam electionez,per quā etiam mos
appꝛ̄henditur,⁊ dicit.⌊Preterea ſi nō ita,vt ratione per
ſuaſus dicat,vt qui nūc dicunt,ſed]dicunt⌊ vt ab appeti
tione]eis videt̄,malemorataz facient oꝛonē.Et aſſignat
exemplum per q̄dam verba fracta,quę ſupponunt alia
eſſe nobis nota:⁊ dicit.⌊Ego autem volebam:eteniz p̄
eligebam hoc,]⁊ ſic volebam hoc.⌊Sed]volebaz hoc
⌊ſi non putabam melius,]ſed vtilius,per quę verba ha
bet̄ hunc eligētem eē prudentem,⁊ non bonum,qḋ pro
bat:⁊ dicit.⌊Nam illud quidem]vtile velle,at p̄eligere,
⌊eſt prudentis,hoc ꝟo].ſ.velle melius vel optimū,⌊eſt
boni]viri.⌊Prudētis enī eſt vtile perſequi,boni autem
honeſtū,]⁊ optimuz.Ecce quo mō ex electione colligit̄
mos,⁊ ex more reddit̄ oꝛo morata.¶ Quo ꝟo ad ꝟba
attinet annotatione dignū in trāſlationibus,quas expo
nit Egidius,nihil eſſe ſanū,imo colūnam textus legimꝰ
mancā,ac mutilatā,⁊ verba,quę exponit,eſſe corrupta.
Georgij ꝟo trāſlationes non ſunt fideles,ſed ſuo arbi
trio trāſlatę.Nos ꝟo,vt melius ad ꝟbū viſuz eſt nobis
trāſtulimus,⁊ ex alijs codicibꝰ multa accōmodauimꝰ.

¶ Or ſi incredibile ſit,tunc cauſa afferēda eſt,
vt Antigonę apud Sophoclem facit,quo
niaz de fratre curabat magis q̄z de viro,⁊ fi
lijs.Nā ſi hęc amitterētur,fierent forſan ad
huc,mater ꝟo ac pater,cum ad inferos e vi
ta deceſſerint,frater nequaq̄z repullulabit.

¶ Aſſignat 7m locum,quando acciderit, vt in narratiōe
dicatur aliquid parum credibile:⁊ dicit.⌊Or ſi icredibi
le ſit,]quod in narratione dicis.⌊Tūc cauſa]eius,quod
dicis,⌊afferēda eſt,]locus igitur vnde eſt,vt afferas cau
ſam.⁊ aſſignat exempluz,⁊ dicit.⌊Ut Antigonę]prudēs
mulier⌊apud Sophoclem facit,]perſuadens ⌊quoniaz
de fratre curabat magis q̄z de viro,⁊]q̄z de⌊filijs,]⁊ qa
hoc videbatur incredibile,aſſignauit cauſam,cuz dixit.
⌊Nam ſi hęc.]ſcz vir ⁊ filij⌊admitterentur,fierent for
ſan,adhuc].ſ.a me,quia acciperem alium virum,⁊ face
rez alios filios,ergo eſſent recuperabiles.⌊Mater ꝟo]
mea,⌊ac pater].ſ.meꝰ⌊cuz ad inferos e vita deceſſerint,
frater nequaq̄z repullulabit.],ergo mihi magis de fra
tre cura eſt habenda.

¶ Si autem non habes cauſam,dicas te non
ignorare parum credibilia dicere,ſed natura
talis es.Non enī adhibere fidem,aliud nihil
agere volenti pręter vtile.

¶ Aſſignat 8m locum,quando in narratione aliquis di
cit incredibile,⁊ non hz cām eius,qḋ dicit:⁊ ait.⌊Si au
tem]eius incredibilis,quod in narratione dicis,⌊nō ha
bes cām] inculpando auditores ⌊dicas te non ignora
re parum credibilia dicere]apud eum,qui non vult ac
cipere credibilia,⌊ſed]ſubaudi dicas,quoniam ⌊natura
talis es.]vt ijs,quę dicis, auditores non credant , nō ꝙ
falſa ſint,quę dicis,ſed ex praua auditoruz natura.⌊Nō
enim adhibent fidez,]quę dicis,⌊aliud nihil agere vo
lēti pręter vtile,]quia ꝟo tu perſuades honeſta,⁊ iuſta,
non autem vtilia,auditores non credunt,quia nō volūt
agere,niſi ſenſerint vtile.Uerum hęc dicenda ſunt mo
deſte,ne iudex accipiat in ſui iniuriam.

¶ Adhuc aūt ſi ea narrando dices, quę affe
ctus mouerint.Eorūq; cōſequētia,⁊ quę au
ditores nō ignorant,⁊ quę aut tibi ꝓpria,aut
ei p̄ſentia fuerint.Hic aūt,cum me illuſiſſet,
abijt,⁊ vt de Cratylo Aeſchines ꝙ murmu
rans manus quoq; percuſſerit.Veriſimilia
enim hęc,qm̄ quę nō ignorantur,hęc eorum,
quę neſciunt,ſigna ſunt.

¶ Aſſignat 9m locum,qui eſt vt narrationi annectes ea,
quę mouent affectus,vel quę conſequūtur affectus,⁊ di
cit.⌊Adhuc autem ſi ea narrādo dices,quę affectus mo
uerint].ſ.in auditoribus,⌊eorūq;].ſ.affectuū⌊ conſequē
tia,]ſunt enim quidam affectus,qui cōſequūtur affectꝰ.
⌊et].ſ.ſi moueris ea pręſertim,⌊quę auditores nō igno
rant,]ideſt ⁊ pręſertim ſi moueris eos affectus , vel ea
affectus ꝯſequentia,quę auditores non ignorant⌊ ⁊ quę
aut tibi propria,aut ei,]ſcilicet auditori ⌊pręſentia fue
rint.]Nam hęc efficatiam habent in mouendo.aſſignat
exemplum:⁊ dicit.⌊Hic autem,cum me illuſiſſet,abijt,]
Hęc enim verba mouent ad cōmiſerationem.⌊Et vt de
Cratylo Aeſchines] coram iudice dixit, ⌊ꝙ] Cratylus
⌊murmurās,manus quoq; percuſſerit.]Tunc aſſignat
rationem,quare hęc ſunt veriſimilia:⁊ dicit. ⌊Veriſimi
lia enim hęc,] ⁊ credibilia ſunt,⌊quoniam quę nō igno
rantur,]ſcz ab auditoribus,⌊hęc eorum, quę neſciūt].ſ.
auditores,⌊ſigna ſunt,]quare fidem faciunt.

¶ Huiuſmodi ꝟo plurima Homerus ſuppe
ditat.At anus inquit faciem manibus retine
bat.Nam qui lachrymas effundere īcipiūt,
manibus oculos attingunt.

¶ De exemplis remittit nos ad Homeri odyſſeam:⁊ di
cit.⌊ Huiuſmodi ꝟo plurima Homerus ſuppeditat]in
odyſſea , quorum vnum exemplum affert: ⁊ dicit.⌊At
anus inquit manibus faciem retinebat,naz qui lachry
mas effundere incipiunt,manibus oculos attingunt.]
Ex hoc per modum prouerbij colligi poteſt eum, quī
miſerabiliter ſe habet,libenter ſe abſcondere, hoc au
tem prouerbium ideo Ariſtoteles introducit,vt demō
ſtret ea,quę ꝓuerbialiter dicūtur,magis credibilia eē.

¶ Et illico teipſum qualem quendā introdu
cas, vt quaſi talem te conſiderent,⁊ aduerſa
rium,ſed latendo hoc facias.Or autem faci
le,ex nouarum rerum nūtijs opus eſt vide
re,de quibus,cum nihil ſcimus,exiſtimatio
nem tamē quandam accipimus.

¶ Repetit 6m locū,vt fuſiꝰ eū exponat:⁊ dic̄.⌊Et illico,]
ſcz cū icipis narrare,⌊teip̄z q̄lē quēdā itroducas].ſ.mo
ratū atq; virū ꝓbū.⌊vt q̄ſi talē,]ſcz moratū ⁊ viꝝ bonū,
⌊te ꝯſiderēt]auditores,nec ſolū teip̄m talē itroducas,ſz
⌊ēt aduerſariū]talē quēdā illico itroducas.ſ.ꝓnū,⁊ ma
lū virū.Deide addit vnū,qḋ nō addidit in 6°loco,⁊ dic̄.
⌊Sz latēdo h̄ facias,]nā ſi palā obloqueris ꝯ̈ aduerſa
riū,te maledicū auditores cēſebūt,ſi palā de te bñ dixe
ris,putabūt te iactabūdū,atq; hipocritā.⌊Or aūt]te latē
ter laudando,⁊ aduerſariū vituperando⌊ facile] poſſint
auditores te viꝝ bonū ꝯiecturare,⁊ aduerſarium cōtra
virum prauū,⌊ex nouaꝝ reꝝ nūtijs opus eſt videre, de
qbꝰ cū nihil ſcimꝰ,]tū geſtibꝰ,ꝟbis,motibꝰ, idumētis,

quibus vtuntur,[exiſtimationez quandam accipimus] de illorum probitate,vel improbitate.

¶ Eſt autem opus multis in locis narrare, ⁊ interdum non in principio.

¶ Aſſignat 10m locum ex parte orationis,in qua hęc agēda ſunt:⁊ dicit.[Eſt autē multis in locis].ſ.orationis [opꝰ narrare].ſ.hęc,quę diximus.vt in principio,in narratione,in ꝓbatione,in epilogo,[⁊ interdum non in principio,]ſed vbi requirit neceſſitas.

¶ In deliberatione ꝟo minime narratio eſt, qm̄ de futuris nullus narrat,ſed ſi qdem narratio fuerit,rerum geſtarū erit,vt earum reminiſcentes,aut deprimendo, aut efferendo de futuris melius conſulant.Sed tunc conſiliarij non adhibetur opus.

¶ Nunc agit de narratione in deliberatiuis,⁊ dicit.[In deliberatione ꝟo minime narratio eſt,quoniā de futuris nullus narrat.]narratio enī vt diximꝰ. expoſitio eſt rerum geſtaruz,ꝓpterea dicit.[Sed ſiqdē narratio fuerit].ſ.in deliberatiuis oꝛonibus,[rerum geſtarū] ſubaudi expoſitio [erit,vt earū reminiſcentes, aut deprimendo]tāq̄ non bene geſtas,[aut efferendo]tāq̄ recte geſtas,[de futuris melius conſulant,]per pręterita enī cōiecturare poſſumus de futuris,quę ſunt illis ſimilia.Addit ꝟo,[ſed tunc].ſ.res geſtas laudando vel vituperando [ꝯſiliarij nō adhibetˀ opꝰ,]ſꝫ eius,qui dicit in genere demonſtratiuo,qui geſtas res laudat aut vitupat.

¶ Si autē ſit incredibile,ſpondere,atq̄ ſtatiꝫ cauſam dicere, ⁊ ordinare quibuſlibet,q volunt. Ut in idipode carcini Iocaſte,cuꝫ is interrogaret,qui filiū q̄rebat,ſemꝑ ꝑmittit. Similr autē apud Sophoclem ęmo.

¶ Sed qa quādoq̄ in deliberationibus aſſumunt icredibilia,ideo docet locum,quo ſit obyciendum: ⁊ dicit. [Si autem ſit incredibile]id,quod proponitur eē agendum,opus eſt [ſpondere,]naꝫ multi ex pollicitis ſumūt audatiam,[atq̄]opus eſt [ſtatim cauſam dicere,] naꝫ ꝑ aſſignationem cauſę creditur fieri poſſe,qđ proponitur faciūdum,[et]tertio opus eſt [ordinare]viam,⁊ ea,qbꝰ res faciunda eſt,ordinare dico opus eſt [quibuſlibet, q volunt,]⁊ ꝯſilium acceptāt.Deinde aſſignat exempla,⁊ dicit.[vt in idipode Carcinij,]fecit [iocaſte,cuꝫ is iterrogaret]ipſam,[qui filium quęrebat,]iocaſte [ſemper ꝑmittit]ſe velle euꝫ inuenire,ſi tempus detur decēs.[Similiter autem]fecit Hemo apud Sophoclē:] multi enī ex pollicitis patiētiā habēt.Sꝫ Ariſt.videˀ ſibi ꝯriꝰ,nā cuilibet oꝛoni aſſignauit duas eſſentiales ꝑtes,ꝑpōnē,⁊ fidem,hic ꝟo ab oꝛone deliberatiua ſubtrabit narrationē,quę ꝑpō eē videˀ.In ludicris rhetoꝛicis diximus in deliberatiuis eſſe ꝑpōnem,nō autē narrationē:qđ enim in iudicialibus,⁊ demōſtratiuis eſt narratio,in deliberatiuis eſt ꝑpō,ꝟbi gr̄a.hęc eſt ꝑpō,ſi bellum cum finitimis eſt bn̄dum,non autem eſt narratio,cum non ſit reꝝ geſtarum expoſitio.Nam vt ſuperius dictuꝫ eſt,hęc eſt vt in dialecticis problema.

De vſu ꝑſuaſionum.

¶ Quę ꝟo fideꝫ faciūt,demōſtratiua eē opꝫ. Sed cū quatuoꝛ ſint q̄ſtiones,eū qui demōſtrationē fert,illaꝫ q̄ſtioneꝫ demōſtrare opꝫ quę q̄ritur. Ut ſi qm̄ non factuꝫ eſt,q̄ritur in iudicio,huic accōmodāda demōſtratio eſt. Si ꝟo qm̄ non nocuit,huic.aut ſi qm̄ nō tātuꝫ,aut ſi qm̄ non iniuſte. Eodē quoq̄ modo ſi de faciundo,aut nō faciūdo q̄ſtio eſt.

¶ Cum egiſſet de narratione,nunc agit de fide,⁊ confirmatione,⁊ primo in iudicialibus,in quibus ponit ꝑmū locum:⁊ dicit.[Quę ꝟo fidem faciunt, demonſtratiua] ſubaudi quo ad fieri poteſt,[eſſe opoꝛtet,]nam quanto probationes erunt foꝛtioꝛes,tāto erit perſuaſio maioꝛ. Scđm locum aſſignat,vt ad id applicetur probatio,qđ quęritur in iudicio:dicit.[Sed cum quatuoꝛ ſint quęſtiones]quę in iudicio pertractantur,[illam quęſtionē demonſtrare opoꝛtet,]⁊ ad eam applicare probationē, [quę quęritur,]ac ventilatur in iudicio, vt ſi,quoniaꝫ non factum eſt,quęritur in iudicio,huic accōmodanda demonſtratio eſt,ſi ꝟo]in iudicio quęratur, [quoniam non nocuit,huic demonſtratio]applicāda eſt,[aut ſi]in iudicio quęratur,[quoniam non tantū:]ſcilicet nocuit, huic applicetur ꝑbatio,[aut ſi quęratur in iudicio,quoniam non iniuſte,]huic applicetur probatio. [Eodem quoq̄ modo]in deliberatiuis,[ſi de faciundo, aut non faciundo quęſtio eſt,]ſemper enim quęſtioni,quę quęritur,applicanda probatio eſt,ſunt autem hęc duo loca cōmunia iudicialibus,⁊ deliberatiuis,vt ex his, quę Ariſtoteles dicit,patet.

¶ Neq̄ nos fugiat,qm̄ in hac vna qōne alterū eſſe prauū neceſſe eſt. Nō enim ignorātia cauſa eſt,ſicut ſi aliq de iure q̄rerēt.quare in hoc imoꝛandum, ⁊ non in alijs.

¶ Tertius locus eſt,vt maxime imoꝛetur in iudicialibus oꝛatoꝛ in ea quęſtione,quę eſt vtrum iure vel iniuria factum ſit:⁊ dicit.[Neq̄ nos fugiat,quoniaꝫ in hac vna quęſtione]vtrum iure vel iniuria ſit factum, [alterum eſſe prauum neceſſe eſt,]quia ſemper prauum eſt illud membꝛum,quod eſt iniuria factum.Et propterea hęc quęſtio eſt pꝛincipalis in iudicialibus, Tum quia in ea alterum membꝛum ſemper eſt prauum,Tuꝫ etiā quia in iudicialibus iuſtum vel iniuria ſunt obiecta,vt vtile ⁊ damnoſum in deliberatiuis, ⁊ honeſtum ⁊ turpe in demonſtratiuis, ⁊ lege ſic verba.[Neq̄ nos fugiat,quoniam]in hac vna quęſtione,quę eſt [ſicut ſi aliqui de iure quęrerent,]vel iniuria [alterum]ſcilicet mēbꝛum [ſemper eſſe prauum neceſſe eſt,]ideo hęc eſt pręcipua quęſtio in iudicialibus. [Non enim]in ea quęſtione imoꝛandum eſt,ſi [ignoꝛantia eſt cauſa,] vel ſcientia, hęc enim quęſtio eſt acceſſoꝛia in iudicialibus, quatenus quod ſcienter ſit,iure. Quod ꝟo ſit ignorāter,non iniuria fit.[Quare in hoc immoꝛandum,]ſcilꝫ vtrum iure vel iniuria ſit factum,quoniam hęc quęſtio in iudicialibus pręcipua eſt.[In alijs autem non]ſcilꝫ eſt imoꝛandum,quoniam cętera acceſſoꝛia huic ſunt.

Non dꝫ dici factū eē nō.

¶ In demonſtratiuis ꝟo ꝙ honeſte,aut ſtudioſe geſſerit,vtplurimū amplificanduꝫ eſt. Geſtas enī res opus eſt credere. Raro enī ⁊ non niſi cū vel incredibiles videanˀ, vel aliꝰ cauſam habeat,ſolent demonſtrari.

¶ Cum dixiſſet de fide ⁊ probatione in iudicialibꝰ, nūc agit de fide ⁊ probatione in demonſtratiuis, in quibus ponit vnum locum,qui eſt quartus in oꝛdine alioꝛum, ꝙ res geſtę ſupponantur,deinde amplificentur,vel extenuentur,cauſa eſt,quoniam amplificatio , ⁊ extenuatio ita ſe habent in demonſtratiuis,vt probatio in iudicialibus , ⁊ deliberatiuis , vt primo huius dictum

eſt:dicit.⌊In demonſtratiuis ꝟo ꝙ⌋quis⌊honeſte, aut ſtudioſe geſſerit, vt plurimum amplificandum eſt,⌋nõ nũquaꝫ ꝟo extenuandum:eſt enim amplificatio in demonſtratiuis, vt ꝓbatio in iudicialibus, ⁊ deliberatiuis. ⁊ hꝫ exponit:⁊ dicit.⌊Geſtas eniꝫ res opus eſt credere,⌋⁊ accipere in narratione pro veris.⌊raro enim ⁊ non niſi vel cum incredibiles videant̃, vel cum alius cauſam habeat, ſolent demõſtrari.⌋quare has ſupponendo in narratione, amplificamus in probatione.

℄ In deliberatiuis aũt aut non futura, quę dicis, reſpõdebit qſpiaꝫ, aut ſi futura concedet, tamẽ vel non iuſta vel non vtilia, vel non tãta fore aſſeuerabit. Eritqꝫ illud maxime perſpiciendum, ſi quid p̃ter rẽ falſo dicat, id enĩ ſigno erit cętera quoqꝫ ipſum mentiri.

℄ Cũ egerit de fide ⁊ probatione in demonſtratiuis, nũc agit de fide in deliberatiuis, ⁊ ſupponit in deliberatiuis multas fieri quęſtiones. Quarum prima eſt, vtrum res facienda ſit, an non facienda, deinde dato ꝙ ſit facienda, emergit alia, vtrum ſit futura, ⁊ tertio dato ꝙ ſit futura, vtrum iuſta, ⁊ quarto dato ꝙ iuſta, vtrum vtilis, ⁊ quinto dato ꝙ vtilis, vtrum tanta. per quę vult locum quintum, vt ad eam quęſtionem applicetur probatio, q̃ quęritur in contione:dicit.⌊In deliberatiuis auteꝫ⌋aut non facienda, reſpondebit quiſpiaꝫ ſubaudi, quę eſt prima quęſtio,⌊aut⌋ſi facienda,⌊non futura⌋eſſe ea,⌊quę dicis, reſpondebit quiſpiã,⌋quę eſt ſecũda quęſtio.⌊aut ſi futura concedet, tamen vel non iuſta, vel⌋ſi iuſta concedet, dicet eſſe⌊non vtilia, vel⌋ſi cõcedet eſſe vtilia,⌊nõ tanta fore aſſeuerabit,⌋per quę vult habere, vt ad eam quęſtionem probatio accõmodetur, quę in deliberatiuis quęritur. Scđs locus eſt, vt probatio perſpiciat̃ ex rebus aliorum, vel quę olim fuerunt, vel quę noſtris tẽporibus acta ſunt. Nam ſi quod accipit ab alijs, falſum fuerit, erit nobis ſigno, vt in cęteris mentiatur. Si autẽ qđ accipit ab alijs, fuerit verum, erit nobis ſigno ad faciendum, quod hortatus eſt:dicit.⌊Eritqꝫ illud maxime perſpiciendum, ſi quid p̃ter rem⌋.ſ. ex rebus geſtis aliorum⌊falſo dicat, id enim ſigno⌋nobis⌊erit cętera quoqꝫ ipſum mentiri,⌋ſubaudi quę ꝯſuluit, ſi autẽ verum dixerit, erit nobis ſigno ipm̃ nõ mentiri, quę cõſulit.

℄ Inſuper exempla quidem maxime deliberatiuis accõmodãtur, enthymemata ꝟo magis iudicialibus. Nam cuꝫ illa qdem de futuro ſint, iccirco a pręteritis per exempla de ipſis neceſſe eſt dicere. Hęc ꝟo de iaꝫ factis, aut non factis ſunt, quę demõſtrationem iccirco habent, quoniaꝫ ⁊ neceſſitatem habẽt. nam oẽ, qđ factũ eſt, neceſſitatem habet.

℄ Aſſignat 2m locum in deliberatiuis, miſcendo ſimul conſimilem locum in iudicialibus, qui eſt ſext⁹ in ordine aliorum, ⁊ dicit.⌊Inſuper exempla quidem maxime deliberatiuis accõmodantur, enthymemata ꝟo magis iudicialibus,⌋⁊ aſſignat rationem⌊nam cum illa⌋.ſ. deliberatiua⌊quidem de futuro ſint, iccirco a pręteritis per exempla de ipſis neceſſe eſt dicere,⌋ſunt enim p̃terita ſimilia futuris, cum omnia circulo redeunt. ideo eris accipere poſſumus argumentum ad futura.⌊Hęc ꝟo⌋.ſ. iudicialia⌊de iam factis, aut non factis ſunt,⌋quę⌊demõſtrationem:⌋ſcilicet per enthymemata⌊iccirco habent, quoniam ⁊ neceſſitatem habent, naꝫ omne, quod factũ eſt, neceſſitatem habet,⌋⁊ ſic ad iudicialia argumentandum eſt per enthymemata neceſſaria. ¶ Quo ꝟo ad verba attinet, Ariſtoteles dixit exempla deliberatiuis maxime eſſe accõmodabilia, enthymemata ꝟo maxime iudicialibus, vt ſignificaret in omni dicendi genere nos vti poſſe indifferenter exemplis, ⁊ enthymematib⁹, verum in deliberatiuis potiſſimuꝫ vtimur exemplis, in iudicialibus ꝟo maxime enthymematibus, ⁊ quoniaꝫ fabulę ſunt exempla ſimulata, ideo in deliberatiuis etiaꝫ fabulis potiſſimum vtimur, ⁊ apologis. Sentẽtię ꝟo reducuntur ad enthymemata, ideo in iudicialibus potiſſimum vtimur prouerbijs, ⁊ ſententijs. Sic igitur in omnibus hęc omnia accõmodari poſſunt, aliquibus magis, aliqbus minus, vt ars demonſtrat, ⁊ vt arbitrio oratoris ſubiacet. In demonſtratiuis autem loco horũ vtimur amplificatione vel extenuatione, raro autem ꝓbationibus:ſupponũtur enim res geſtę, ⁊ non probantur, niſi cum incredibiles fuerint, vel cauſaꝫ quis habuerit. Sed loco probationũ amplificamus, vel extenuamus eas. Moratis ꝟo, ⁊ affectis orationibus, lꝫ in omnibus vti poſſimus, tamen potiſſimũ in iudicijs ⁊ deliberationibus vtimur. vnde ⁊ contionatores, qui vulgo prędicatores dicuntur, his maxime vtuntur. In demõſtratiuis ꝟo affectę orationes non conueniunt, ſed moratę multum valent. Hęc de vſu perſuaſionum.

De vſu perſuaſionum.

℄ Non oportet autem enthymemata continue dicere, ſed alijs permiſcere, ne ſibiinuicem officiant.

℄ Aſſignat 3m locum in iudicialibus, qui eſt 7⁹ in ordie cęterorum:⁊ dicit.⌊Non oportet autem enthymemata continue dicere, ſed alijs⌋.ſ. perſuaſionibus miſcere, vt nunc moratis, nunc affectis, nunc ſentẽtijs, nunc prouerbijs⌊permiſcere, ne ſibiinuicem officiant,⌋generãdo in aĩo audiẽtiũ faſtidiũ:hoc enĩ pacto miſcẽdo, placebũt.

℄ Eſt etiaꝫ ꝓfecto quantitatis terminus quidam, vt Homerus quoqꝫ oſtendit. Amice qm̃ tot dixiſti, quot ſapiens vir attuliſſet, tot inquit non eiuſmodi.

℄ Aſſignat 4m locum, qui eſt octauus ad cętera:⁊ dicit.⌊Eſt etiaꝫ profecto quantitatis,⌋ideſt numeri enthymematum⌊terminus quidã, vt Homerus quoqꝫ oſtẽdit,⌋cum inquit.⌊Amice quoniaꝫ tot dixiſti⌋.ſ. enthymemata,⌊quot ſapiens vir attuliſſet,⌋ſubaudi nõ plura dicas, reſpondit ille vir,⌊tot inquit, non⌋tamẽ⌊eiuſmodi⌋ſcꝫ efficaciſſima, ⁊ ſic ſignificauit ſe numeruꝫ dicere finitũ, lꝫ honeſti cauſa dixerit illa nõ eſſe efficatia. ergo numerus non debet ad imenſum proficiſci.

℄ Nec enthymematibus cuncta tibi probãda ſunt, ne tibi neceſſe ſit ex ignotioribus notiora probare, quod philoſophantium nonnullis accidit.

℄ Aſſignat 5m locum, qui nonus eſt ad alia vt in iudicialibus non omnia velis per enthymema ꝓbare, qm̃ ſic accidet, vt p̄ma p̄ncipia ꝑ enthymemata ꝓbent̃. ⁊ cũ nihil p̄mis p̄ncipijs notius ſit, fiet ꝓbatio ꝑ ignotiora, vel ęq̃nota, ⁊ vtrũqꝫ eſt reprobatũ:dicit.⌊Nec enthymematib⁹ cũcta tibi ꝓbãda ſunt⌋.ſ. in iudicijs,⌊ne tibi neceſſe ſit ex ignotiorib⁹ notiora ꝓbare, qđ ph̃antium nõnullis accidit,⌋q dixerũt oĩa eẽ ꝓbãda demr̃one, adeo vt ĩ demõſtrationib⁹ ꝯcedãt circulũ. Sꝫ q̃dam ſunt ſupponẽda, vt nota cõiter oib⁹, q̃dam vt nota ex legibus, q̃dam ex confeſſione aduerſarij, quędam alijs modis.

¶ Et cum affectū feceris, ne dicas enthymema, ne affectū trudat, aut fruſtra dicat̄. Trudūt enī ſeinuicē motus, q ſimul ſunt, vel qm̄ ſe exterminant, vel remittunt.

¶ Aſſignat 6ᵐ locū, q eſt ad cętera 10ᵘˢ, ⁊ dicit. ⌊ Et cū affectū feceris ⌋ ita vt in aīo audiētiū iam genitus ſit, ⌊ ne dicas enthymema, ne affectū ⌋ .ſ. genituꝫ iam in aīo auditoris ⌊ trudat, aut fruſtra dicat̄, ⌋ habemus enīꝫ ꝯſenſum auditoris ſatis ꝑ affectū, igit̄ fruſtra dicet̄ enthymema. Qđ autē enthymema tradat affectū, ꝓbat. ⁊ dicit. ⌊ Trudunt enī ſeinuicē motus ⌋ ſcꝫ ⌊ q ſimul ſunt, ⌋ vt enthymema, qđ eſt rōnis motus, ⁊ affectus, qui eſt motus ſenſualis appetitus, q ſunt ꝯrīj. Dico ſe trudere, ⌊ vel qm̄ ſe extermināt ⌋ oīno alter alterū pęnitus trudēdo, ⌊ vel ⌋ ſe ⌊ remittunt, ⌋ ⁊ ſic ſe expellūt aliquo mō. q̄re cū affectum feceris, non ꝓcedas ad enthymema, per quę dedit intelligere affectam oꝛonem eſſe inducēdā poſt enthymema.

¶ Nec cū moꝛatā oꝛonem efficere volueris, enthymema ſimul q̄ras. Naꝫ demr̄atio nec moꝛem, neqꝫ electionem habet.

¶ Aſſignat 11ᵐ locū in moꝛata oꝛone: ⁊ dicit. ⌊ Nec cum moꝛatā oꝛonem efficere volueris, ⌋ vel quā de nobis dicimꝰ, vel de aduerſario, ⌊ enthymema ſimul q̄ras, nā demōſtratio ⌋ .i. enthymema ⌊ nec moꝛē, neqꝫ electionē hꝫ ⌋ ⁊ ſic fruſtra miſcetur cuꝫ moꝛata oꝛatione, etiam poſſet impedire vim moꝛatę oꝛationis.

¶ Sentētūs vō taꝫ in narratione, q̄ꝫ in ꝑſuaſione vtēdū eſt, moꝛatā enī oꝛoneꝫ efficiunt hoc pacto, cōmiſi illi, q̄ꝫuis ſcirem oībꝰ credēdum nō eſſe. Affectā vō hūc in modum, nec etiā ſi vexatus iniuria ſuꝫ, me pęnitet, cū illi lucrū, mihi aūt ius acquiſitum ſit.

¶ Aſſignat 12ᵐ locum in ſentētūs: ⁊ dicit. ⌊ Sentētūs vō tā in narratione ⌋ .i. in ea parte, in qua narratio fit, ⌊ q̄ꝫ in perſuaſiōe ⌋ .i. in ea ꝑte, in qua ꝑſuaſio agitur, ⌊ vtendum eſt, ⌋ qm̄ moꝛatam, ⁊ affectā oꝛoneꝫ faciūt, moꝛatā qdē oꝛonem efficiūt hoc pacto cōmiſi illi ⌋ .ſ. pecuniā meam, ⌊ q̄ꝫuis ſcirem oībus credēdū nō eē, ⌋ in hac oꝛone moꝛata ſentētia eſt, nō oībus eſt credēdū. ⌊ affectā vō ⌋ oꝛonē efficiunt ſentētię ⌊ hūc in modū, nec etiā ſi vexatus iniuria ſum, me pęnitet ⌋ pecuniaꝫ illi cōmiſiſſe, ⌊ cum illi lucrum, mihi auteꝫ ius acq̄ſitum ſit. ⌋ in qua oꝛatione ꝑma pars eſt affecta, ſecūda vō ſententia moꝛata.

¶ Cōtionari aūt difficilius q̄ꝫ in iudicio contēdere nō ab rōne eſt. Illud enī futuroꝝ, hoc autē p̄teritoꝝ eſt, quę vaticinātibus etiaꝫ (vt Epimenides cretēſis inq̄t) certioꝛa ſunt. Is enīꝫ diuinationē futuroꝝ reſpuebat, p̄teritoruꝫ vō, quę occulta erant, amplexabatur.

¶ Aſſignat 13ᵐ locū, qui eſt de cōparatiōe iudicij, ⁊ cōtionis: ⁊ dicit. ⌊ Cōtionari autē difficilius q̄ꝫ in iudicio contēdere non ab rōne eſt, ⌋ cuius rōnem ꝑmaꝫ affert: ⁊ dic̄. ⌊ Illud enī ⌋ .ſ. cōtionari ⌊ futuroꝝ eſt, hoc autē ⌋ .ſ. cōtēdere in iudicio, ⌊ p̄teritoꝝ eſt, quę ⌋ ſui facilitate ⌊ vaticinantibus etiā (vt Epimenides cretēſis inq̄t) certioꝛa ſunt, ⌋ q̄bus non ſunt nota futura. Addit autem id, qđ Epimenides putabat de diuinationibus: ⁊ dicit. ⌊ Is enī vaticinationē futuroꝝ ⌋ ꝓ nimia difficultate ⌊ reſpuebat, p̄teritoꝝ vō quę occulta erant ⌋ pꝛę nimia facilitate ⌊ amplexabatur, ⌋ cū enī occulta eſſent, ea vt futura pꝛędicebat, ꝑ quę patet iudicium facilius eſſe, q̄ꝫ ſit contio.

¶ Deinde quia cuꝫ leges iudicialibus ſupponantur, pꝛincipium afferunt, vnde inueniendi facultas pꝛębetur.

¶ Cum aſſignaſſet ꝑmam rōnē, affert ſcđam: ⁊ dicit. ⌊ Deinde q̄a cuꝫ leges iudicialibus ſupponant̄, ⌋ ſcꝫ vt pꝛincipia enthymematū, ⌊ ꝑncipiuꝫ ⌋ .ſ. facile nobis ⌊ afferūt, vnde inueniendi facultas ꝑbeatur ⌋. Qui enīꝫ ꝑncipium habet, facile poterit demōſtrationē inuenire, at cum cōtionatoꝛ nullum habeat ꝑncipiū, difficilius agit.

¶ Pꝛęterea non multa hꝫ diuerſoꝛia, vtputa in aduerſariū, aut de ſeipſo, aut in auditoꝛeꝫ afficiendum, qđ minime adhibendū eſt, niſi digrediat̄, idqꝫ per dubitationē faciendū. vt Athenięſes oꝛatoꝛes factitant, ⁊ Iſocrates. Etenī i ꝯſulēdo accuſat, vt Lacedęmonios in panegyrico, ⁊ Charetā in ſymmachico.

¶ Nūc aſſignat 3ᵃᵐ rōnem: ⁊ dicit. ⌊ Pꝛęterea ⌋ contionatoꝛ ⌊ non multa hꝫ diuerſoꝛia ⌋ veluti hꝫ oꝛatoꝛ, qui dicit in iudicio. qui in multa diuertere ſe pōt, ⌊ vtputa in diuerſoꝛiū ⌋ .ſ. clam de eo obloquēdo, ⌊ aut de ſeipſo ⌋ moꝛatā oꝛonem faciendo, ⌊ aut in auditoꝛē afficienduꝫ, qđ minime adhibēdū eſt ⌋ a ꝯtionatoꝛe, ⌊ niſi digrediatur, ⌋ nullū enī hoꝝ facit cōtionatoꝛ, niſi digrediēdo, ⁊ cuꝫ digredit̄, ⌊ id faciēdū eſt ꝑ dubitationem ⌋ nō abſolute loquēdo, ſed dubitādo cū quadā modeſtia, foꝛēſes autem id faciūt apertius, ⁊ cū q̄dam temeritate. ⌊ vt Athenięſes oꝛatoꝛes factitāt, ⁊ Iſocrates: eteni ⌋ Iſocrates ⌊ in cōſulēdo accuſat, vt Lacedęmonios in panegyrico ⌋ de ſollēnitatibus, ⌊ ⁊ Charetā in ſymmachico ⌋ .i. in oꝛone ſociali. Quia igit̄ dicēs in iudicio multa hꝫ diuerſoꝛia, ideo facilius dicere pōt, qm̄ cum nō hꝫ q̄d dicat in vno, pōt dicere in alio, at contionatoꝛ, cum nullū habeat diuerticulum, ideo cum cadit a ſyllaba, cadit a toto.

¶ In demōſtrationibus aūt exterioꝛū laudibus amplioꝛ efficiēda oꝛatio eſt, qđ Iſocrates facit aliqueꝫ extra ſemꝑ adducēs. Id vō eſt qđ Goꝛgias dicere ſolitus erat, ꝙ videt nūq̄ꝫ ſibi deeſſe oꝛoneꝫ. Nā ſi de Achille dicendū eſt inq̄t, pelea laudabo. Deinde ęacū, poſtremo Ioueꝫ, eodēqꝫ mō ſi foꝛtitudinē, aut qm̄ hęc, atqꝫ hęc facit, qđ tale q̄d eſt, aut quoniam talis quędam eſt.

¶ Aſſignat 14ᵐ locū in demōſtrationibꝰ: ⁊ dicit. ⌊ In demōſtrationibus aūt exterioꝝ laudibꝰ amplioꝛ efficiēda oꝛatio eſt, ⌋ per laudes enī exterioꝝ laudabiliū amplioꝛem oꝛonē facimus, q̄a ex laudibus eius, q laudat̄, ⁊ ex laudibus eoꝝ, q extra inducunt̄, oꝛo lōge maioꝛ eſt. Deinde aſſignat authoꝛes huius loci, ⁊ dicit. ⌊ Qđ Iſocrates facit aliquē extra ſemꝑ inducēs, ⌋ quē laudet. Deinde declarat hoc idē dixiſſe Goꝛgiam: ⁊ dicit. ⌊ Id vō eſt, qđ Goꝛgias dicere ſolitus erat, ꝙ ⌋ .ſ. in demonſtratiuis ⌊ videt nūq̄ꝫ ſibi deeſſe oꝛonem, nam ſi de Achille dicendū eſt inq̄t, pelea laudabo. deinde Æacuꝫ, poſtremo Iouē, eodēqꝫ mō ſi foꝛtitudinē ⌋ .ſ. laudabo, dicaꝫ ⌊ aut quoniā hęc, aut hęc facit ⌋ .ſ. pacē, ſeruat iuſtitiā, defendit patriā, ⌊ qđ tale quid eſt ⌋ ꝓpꝛiuꝫ foꝛtitudini, ⌊ aut qm̄ talis q̄daꝫ eſt ⌋ .ſ. ſimilis dn̄ationi, vel magnanimitati, q̄ ſunt ex̄ adducta, ⁊ ſic de foꝛtitudine oꝛo fiet amplioꝛ.

¶ Cum igitur demōſtrationes habueris, erit

tibi

tibi, ⁊ moꝛate, ⁊ demonſtratiue dicēdū. Cū ꝟo enthymemata non ſuccurrunt, tūc moꝛata tibi erit oꝛo, quę res iccirco bonum virum magis decet, ꝙ malit ipſe pꝛobus videri ꝗ̄ꝫ vt eius demōſtratio exquiſitioꝛ ſit.

¶ Aſſignat 15m locum in iudicialibus, ⁊ dicit. [Cū igit̄ demonſtrationes] .i. enthymemata [habueris, erit tibi ⁊ moꝛate, ⁊ demōſtratiue] .ſ. ꝑ enthymemata [dicēdū,] vnuſqs eni habꝫ, vt dicat moꝛaliter, non autē vnuſqſqꝫ hꝫ, vt dicat enthymematicę nec intelligas ſimul, ſꝫ ſuo loco, ⁊ tēpoꝛe, vbi cōuenit, ſed qa nō oēs hn̄t enthymemata, ꝑpterea ſubdit. [Cum ꝟo enthymemata non ſuccurrunt, tunc moꝛata tibi erit oꝛatio,] deinde addit cōparationem quandam: ⁊ dicit. [Quę res.] ſcilicet moꝛate dicere [iccirco bonum virum magis decet, ꝙ malit ipſe pꝛobus videri, ꝗ̄ꝫ vt eius demōſtratio exquiſitioꝛ ſit.] nam ſic ei magis fides adhibetur, ac maioꝛem facit perſuaſionem.

¶ Ex enthymematibus ꝟo, quę redarguunt magis ꝓbant̄, ꝗ̄ꝫ quę oſtēdunt. Cū eni ꝯtraria ex collatione magis dilucefcant, iccirco q̄ redarguunt, acrius inferunt.

¶ Aſſignat 16m locum ex conſideratione argumētoꝝ: ⁊ dicit. [Ex enthymematibus ꝟo, quę redarguūt] .i. ex cōceſſis ab aduerſarijs ducūt ad oppoſitū eius, qđ aduerſarius ſuſtinet, [magis ꝓbant̄ ꝗ̄ꝫ quę oſtendunt,] efficacioꝛaqꝫ ſunt: nihil enim pollentius in argumēto eē pōt, ꝗ̄ꝫ habere intentum ex ꝯceſſis ab aduerſarijs, vt in elēchis ſatis expoſuimus. Oſtenſiua enim quę non ex conceſſis pꝛocedunt, lꝫ bona ſint, inſtantiā tamē habere facile poſſunt. Deinde reddit rationē, ⁊ dicit. [Cum enim ꝯtraria ex collatione] iuſtaqꝫ poſita [magis dilucefcāt, iccirco quę redarguunt] .ſ. enthymemata, cum ꝓcedant ex conceſſis ⁊ concludāt oppoſitū eius, quod datū eſt, [acrius,] ac efficatius, ⁊ dilucidius [inferunt.]

¶ Quę autē ad aduerſarium, non altera aliq̄ ſpēs eſt, ſed perſuaſionum alię quidē inſtātia, alię ꝟo ſyllogiſmo ſoluendę ſunt.

¶ Aſſignat 17m locū, ⁊ poteſt itelligi dupl'r, vno modo vt doceat ſoluere loca, ⁊ argumēta aduerſarij, vt interp̄tatus eſt Heoꝛgius, cū ꝑuenerimus ad ea, ⁊ lege ſic, [quę ꝟo] .ſ. argumēta ⁊ loca attinēt [ad aduerſariū, nō altera aliq̄ ſpēs] ꝑtis eſt, in qua ſolui debent, qm̄ ſolui debent in ea oꝛonis ꝑte, in qua fides fit. [ſꝫ ꝑſuaſionū] .ſ. aduerſarij illius, [alię qdē inſtātia] obijciēdo, [alię ꝟo ſyll'o] argumētando [ſoluēdę ſunt,] vel ſic, vt doceat ſoluere aduerſariū, ⁊ dicit. [Quę ꝟo ad aduerſarium] attinent ſoluere, cum ſoluit. argumentando [non altera aliqua ſpecies] argumētoꝝ [eſt,] quibus ſoluat, a ſpē argumentoꝝ aduerſarij, [ſed ꝑſuaſionū] ꝑ nos iductaꝝ [alię] ab aduerſario [ſoluēdę ſunt inſtātia, alię ſyll'o,] ⁊ ſemper per enthymemata, quę redarguūt. Et hoc intelligas, cū ſoluit argumentando. nam cum ſoluit diſtinguēdo nō opus eſt vti enthymematibus, quę redarguunt.

De refutatione.

¶ Opꝫ autē in deliberatiōe ⁊ iudicio inchoantem qdē dicere eas, quę ſuiipſius ꝑſuaſiones ſunt pꝛius. Poſterius aūt ad ꝯ̄ria obuiando atqꝫ cōtēdendo ſoluere. Oꝛ ſi valde fuſa, fuerit oppō, pꝛius cōtraria. Quemadmodum fecit Calliſtratus in meſeniaca cōtione, qui pꝛimo quę dicere aduerſarij poſſent, confutatis, ſua deinde poſuit.

valde fuſa πολυχους multiplex varia.

¶ Nunc de refutatione, eſt autem refutatio, vim argumentoꝝ, vel calūniarum: quas aduerſarius adduxit coram auditoꝛibus, vel iudicibus, vel inducere potuiſſet, non ita eſſe oſtēdere, vel redarguere, quā Cicero, ⁊ alij confutationeꝫ appellant, hanc Heoꝛgius partē fidei fecit, cum ipſam cum fide in eodem capite collocauerit, alij qui Ciceronem, ⁊ Quintilianuꝫ ſequūtur, pꝛincipalem oꝛationis partem conſtituunt, lꝫ non in oībus oꝛationibus neceſſariam. Non eniꝫ in demonſtratiuis ꝑs neceſſaria eſt, cum genus demōſtratiuū non ſoleat hr̄e aduerſariuꝫ. Tunc Ariſt. aſſignat loca, ⁊ pꝛimo euꝫ, qui accipitur ab oꝛdine in refutatione: ⁊ dicit. [Opꝫ autem in deliberatiōe, ⁊ iudicio inchoātē qdē dicere eas, q̄ ſui ipſius ꝑſuaſiones ſunt pꝛius, poſterius aūt ad ꝯtraria] aduerſarij [obuiando, atqꝫ cōtendendo, ſoluere,] ac refutare, ſed qđ per inchoātem intelligit, in ludicris diximus per inchoātē Ariſt. intelligere defenſoꝛem, ⁊ ꝑ euꝫ qui poſterius dicit, accuſatoꝛē, qđ quo mō hęc eſſe poſſint, ibi q̄rendum, tamē nunc mihi nō videtur alienum Ariſt. per inchoāteꝫ intelligere in iudicio qdē accuſatorē, in ꝯſilio ꝟo diſſuaſoꝛem, q in deliberatiuo gn̄e accuſatoꝛis vice fungitur. ⁊ per eum, qui poſterius dicit, intelligit defenſoꝛem in iudicio, in conſilio autem, ſuaſoꝛem, ⁊ cum dicit. [Poſterius autem ad cōtraria obuiādo,] intelligit non contraria, quę aduerſarius attulit, cū ea nōdum dixerit, ſed quę afferre poſſet. Nec eſt difficile bono, ac callido oꝛatoꝛi ſuſpicari quid defenſoꝛ, vel ſuaſoꝛ dicere poſſet, ſcit enim qđ ipſe diceret, ſi ꝑtes aduerſarij tueret̄. Deinde refutādo tacitam obiectionē dicit. [Oꝛ ſi valde fuſa fuerit oppō,] atqꝫ multiplex, ⁊ varia, nō quaꝫ aduerſarius dixit, ſed quā dicere potuiſſet, accuſatoꝛ in iudicio, ⁊ diſſuaſoꝛ in ꝯſilio [pꝛius] illa [cōtraria] refutet, ac diluat. Et aſſignat authoꝛem: ⁊ dicit. [Quēadmodū fecit Calliſtratus i meſeniaca coctiōe, q pꝛimo quę dicere aduerſarij poſſent, cōfutatis,] cū eēnt multiplicia, ⁊ varia, [ſua deīde poſuit.] Ubi tamē q̄ dicere aduerſarij poſſent, eſſent pauca, ⁊ facilia, cuꝫ impedimento dicenti nō ſint, accuſatoꝛ, ⁊ diſſuaſoꝛ pꝛius ſua ponat, deinde illa ſoluat, cum ſoluta fere videantur ex ſuis, quę poſuit.

¶ Si autem poſterius dices, pꝛimo ad cōtrariam oꝛonem eſt tibi dicēdū ſoluēdo, atqꝫ ꝯ̄ argumētando. ⁊ maxime ſi perſuaſiſſet.

perſuaſiſſent ευδοκιμηκοτα ꝗ̄ cōplacuerint ꝓbata eſſent.

¶ Nunc aſſignat 2m locū etiā ab oꝛdine, ⁊ dicit. [Si aūt poſterius dices] .ſ. vt defendēs in iudicio, vel ſuaſoꝛ in ꝯſilio, [ꝑmo ad ꝯ̄riā oꝛoneꝫ,] quā aduerſari⁹ accuſans, vel diſſuaſoꝛ attulit. [eſt tibi dicendū ſoluēdo, atqꝫ ꝯ̄ argumētādo, ⁊ maxīe ſi ꝑſuaſiſſet,] nec ſic tollendo ipedimēta parabis tibi facilē viā ꝑſuadēdi, deīde tua ponas.

¶ Nam quemadmoduꝫ infamem hoīeꝫ animus nō amittit, ſic oꝛationem quoqꝫ contendit, ſi quod dixit, aduerſarius ꝓbetur. Opꝫ itaqꝫ locū in auditoꝛe ipō parare futurę oꝛationi, qđ efficies, ſi interemeris.

¶ Pꝛobat locum per quodam ſimile: ⁊ dicit. [Nā quēadmodum infamem hominem animus non amittit,] pꝛę ſua malitia, quę animo repugnat, non tamen coꝛpori, coꝛpus enim amittit pꝛauitatem, [ſic animus] auditoris [oꝛationem quoqꝫ contendit] tuaꝫ, [ſi quod dixit aduerſarius pꝛobet̄] ab animo auditoꝛis. ergo opoꝛtet eā

refutare, vt pares tibi viaʒ, ⁊ ideo dicit. [Oportet itaqʒ locum in auditore ipſo] tuę [futurę orationi parare, qđ efficies, ſi interemeris,] ac refutaueris contraria, quę aduerſarius attulit.

¶ Quare aut ad omnia, aut ad firmiſſima, aut ad ea, quę ꝑſuadebant, aut ſaltem ad ea, q̄ facile redarguibilia ſunt, oppugnandū. Sic eniʒ quę ſua ſunt, credibilia faciet. Dijs primum ꝓpugnator ero, nam ego Iunonē. In his enim quod modeſtiſſimum erat, tetigit. Hactenus de fide.

¶ Ex ijs, quę dixit, concludit locum, ⁊ dicit. [Quare aut ad omnia, aut ad firmiſſima, aut ad ea, quę ꝑſuadebāt] iudicibꝰ, [aut ſaltē ad ea, quę facile redarguibilia ſunt, oppugnandū, ſic eni quę ſua ſunt] defendēs ipſe [credibilia faciet,] vt ſubaudi illud poetę [dijs] .i. ꝓ dijs [primum propugnator ero, nam ego Iunonē] ſubaudi defendaʒ, [in his eni qđ modeſtiſſimū erat, tetigit,] ꝑ quę dedit intelligere ea, quę aduerſarius dixerat, eſſe aduerſus deos, ⁊ in modeſtiſſima. ⁊ ſic relinquū ur cōfutāda. Superius aūt dixit has refutatiōes, quę fiūt a defendēte anq̄ ſua ponat, ſe tenere cū exordio, qa iſinuata itentiōe, defendēs in exordio refutare dʒ, poſtea venire ad narrationē, ſi non ꝑceſſerit, ⁊ ſua ponere. Uel vt Quintilianus ſentit, in exordio defendens non debet diſſoluere, ſed promittere ſuo loco facturum, vt per talem ꝓmiſſionem trahamus iudicem ad nos.

De morata oratione.

¶ Ad morem autē, qm̄ quę de ſeipſo qſpiaʒ dicere hʒ, aut inuidiā, aut ꝓlixitatē, aut obiectionē. Quę ꝟo de alio, aut ꝯtumeliam, aut agreſtitatem, aliū opʒ dicētem introducere: qđ Iſocrates in Philippo ⁊ in Antidoſi fecit. Et vt Archilocus vituperat, cū patrem de filia fingat in iambo dicere. Pecuniario ꝟo nulla inſꝑata eſt, nulla abiurata. Et Cheronem fabrū in iambo, cuius principiū non mihi Sigeo. Et vt Sophocles Emonem pro Antigone aduerſus patrem, vt alij dicere videantur.

¶ Redit ad orationem moratam, in qua aliquis aut ſeipſum laudat, aut alium vituperat, ⁊ ponit vnū locum, ⁊ dicit. [Ad morem autem] .i. ad moratam orationē redeundo, dicamus ⁊ legantur verba ſuſpenſiue, vſq̄ ibi, [alium oportet,] hoc pacto, [quoniaʒ quę de ſeipſo] .ſ. in laudem [quiſpiaʒ dicere habet, aut inuidiā] ſubaudi [prouocant, aut ꝓlixitatē] orōnis efficiūt, [aut obiectionem] ſubaudi patiūtur, [quę ꝟo de alio] .ſ. aduerſario in vitupationē, aliqs dicere hʒ, [aut ꝯtumeliā, aut agreſtitatē] ſubaudi iducūt. Tūc terminādo ſuſpēſionē dic̄. [Alium opʒ dicenteʒ, introducere,] ſicut Plato fecit, q introduxit in Timęo alium laudes dicentem de Atheniēſi hoſpite: erat autē ipſe Athenienſis hoſpes. Deinde aſſignat authores huiꝰ loci: ⁊ dicit. [qđ Iſocrates in Philippo, ⁊ in antidoſi fecit, ⁊ vt Archilocus] vitupat introducēs alium vituperātem, [cuʒ patrem de filia fingat in iambo dicere,] his ꝟbis, [pecuniario ꝟo] viro, ac pecuniarię mulieri, [nulla inſperata, nulla abiurata] res eſt, quā nō faceret. Mortales eni ꝓ pecūijs oia facere credimꝰ. [et] idē Archilocꝰ [Cheronē fabrū in iābo] introducit dicētē h̄ mō, [cuiꝰ ꝑncipiū nō mihi Sigeo,] eſt. [⁊ vt Sophocles] introducit [Emonē ꝓ Antigone] filia [aduerſus patrem] dicere, [vt alij dicere videant̄.] Eſt igit̄ locus, vt cum volumus noſipſos laudare, ⁊ aduerſarium viupare, introducamus alius hęc dicere. ſic clam laus, ⁊ vituperatio habebuntur.

¶ Opʒ autē mutare enthymemata, ⁊ facere interdū ſentētias. Hoc pacto, opʒ eos, qui intellectu vigent, atq̄ fęlices fuerint, recōciliationes facere. Sic eniʒ vtiq̄ maxime abundabūt, enthymematice ꝟo, nam ſi opʒ, cum maxime vtiles, fuerint, ac maxime lucroſę reconciliationes, tūc reconciliari, fęlices oportet reconciliari.

¶ Redit nūc ad ſnias, ⁊ enthymemata, ⁊ aſſignat locuʒ de mutatiōe mutua enthymematis, ⁊ ſnię: ⁊ dicit. [Opʒ aūt mutare enthymemata, ⁊] ex eis [facere interdū ſentētias,] iteꝝ opʒ mutare ſentētias in enthymemata, ⁊ ex ſentētijs facere enthymemata. Exēpluʒ affert de enthymemate ꝟſo in ſniam, ⁊ dicit. [Hoc pacto, opʒ eos, qui intellectu vigent, atq̄ fęlices fuerint, recōciliatiōes] eorum, qui inimici erant, [facere: ſic enim] in ſua fęlicitate [maxime abundabūt,] hoc pacto enthymema ꝟſuʒ eſt in ſententiam. [Enthymematice ꝟo] ſnia ſic fit, [nam ſi oportet, cum maxime vtiles fuerint, ac maxime lucroſę reconciliatiōes fuerint, tunc reconciliari,] ergo [fęlices opʒ reconciliari] cum inimicis. Ecce hęc eſt ſnia verſa in enthymema. Quo ꝟo modo enthymema in ſententiaʒ, ⁊ ſentētia in enthymema verti poſſit, libro 2° ſatis expoſuimus. Hęc de ſententijs.

De locis i occaſiōe iterrogādi / ſiue de interrogandi arte.

¶ De interrogatione aūt, opportunū eſt fieri maxime qdem cū alterū ſit dictuʒ, vt vno cointerrogato, accidat abſurdū, velut Pericles de ritu ſalutis ſacroꝝ Lamponē interrogauit, cum autē dixiſſet non eſſe poſſibile eum, qui non initiatus eſt, audire, interrogauit, ſi ipſe ſciret reſpōdere, cumq̄ annueret, quomō quoq̄ cū non initiatus ſcis.

¶ Nūc de locis in occaſiōe interrogādi, eſt aūt occaſio (vt ingt Feſtus) opportunitas q̄dam temporis, quę caſu prouenit. Cicero libro rhetoricoꝝ occaſio eſt pars temporis habens in ſe alicuius rei idoneaʒ faciendi, aut nō faciendi opportunitatem. igitur occaſio interrogādi opportunitas temporis eſt, quo idonee accuſans poteſt interrogare defendentem, vtpote quia defendēs caſu aliqua conceſſit, ex quibus cum interrogatione poteſt accuſans euʒ capere. Hęc ꝟo interogandi occaſio, lʒ non fiat in orōne: (fit eni cū litigātes ſtrictis gladijs certāt) tamē ꝑs cōfirmatiōis eſt. Ideo Ariſto. de ea agit, ſolent etiam iudices in criminalibus cauſis hꝰ interrogatoria facere, quoniā tunc fungūtur officio accuſatoris. De hꝰ interrogationibus fuſius agit Ariſt. libro topicoruʒ 8°. nunc ꝟo aſſignat nōnulla loca, quorum primū affert: ⁊ dicit. [De interrogatione aūt,] nunc differendum loca, quoꝝ primus eſt, [opportunū eſt] interrogationē [fieri maxime quidem, cuʒ] a defendente [alteruʒ ſit dictū] .ſ. tale, [vt vno cointerrogato] .ſ. cū illo dicto, [accidat abſurdum] hoc eſt aliquid quod volumus habere contra ipſum defendentem. ⁊ aſſignat exemplum: ⁊ dicit. [Uelut Pericles de ritu ſalutis ſacroꝝ Lamponeʒ interrogauit] hoc ſubaudi pacto [an non imbutus,] nec initiatus ſacris debeat ſacra audire. [Cum auteʒ dixiſſet nō

eſſe

eſſe poſſibile eum, qui non initiatus eſt,]nec imbutus ſacris, ſacra[audire]tunc vltra[interrogauit] Pericles [ſi ipſe ſciret reſpondere:]ſcilicet ad ſacra, [cũq; annueret]ſe ſcire reſpondere, Pericles ex hoc dicto reducendo ipſum ad abſurduz: dixit.[quomodo quoq;]ſubaudi ſcis reſpondere ad ſacra, [cuz initiatus non ſis.] Nõ enim potes ſcire reſpondere, niſi audias ſacra. & ſic poteris audire ſacra, qḋ eſt oppoᵐ eius, qḋ dixit Lãpon.

¶ Deinde cum aliud quidem manifeſtũ fuerit, aliud autem interroganti pateat, quoniaz dabit, querentem alteram ꝓpoſitionem non eam interrogare oportet, quę nota eſt, ſed cõcluſionem dicere.

¶ Aſſignat zᵐ locum, qui talis eſt, cum propoſitionuz, ex quibus ſyll'us futurus eſt, alia manifeſta ſit, aliã ſcimus aduerſarios eẽ daturos, tunc pretermiſſa ea ꝓpoſitione, quę manifeſta eſt, interrogare debemus alteraz, quam aduerſarios ſcimus eſſe daturos, cuius conſenſu ſumpto, concluſionem debemus inferre: dicit.[Deide cum] propoſitionum, ex quibus ſyllogiſmus futurus eſt, [aliud quidem manifeſtum fuerit.]ideſt alia ꝗdem per ſe manifeſta fuerit, [aliud autem] ideſt alia autem [interroganti pateat, quoniam].ſ. aduerſarius [dabit, q̃rentem alteram propoſitionem]earum, ex quibus ſyllogiſmus futurus eſt, [non eam interrogare oportet, q̃ nota eſt,]ſed eam, quam ſcimus aduerſarios eſſe daturos, & tunc illius conſenſu ſumpto, non aliud facere debemus[ſed concluſionez dicere]ex illa manifeſta, & ex conceſſa interrogata.

¶ Veluti Socrates, cum Meletus non aſſereret deos ſe putare, dixit, ſi demonez aliqd diceret? Conceſſo autez, interrogauit, ſi ſint ne demones aut deoruz filij, aut diuinũ qppiam? Cũq; annuiſſet, eſt igitur inquit, qui deorum quidem filios opinetur eſſe, deos autem nequaq̃.

¶ Nunc aſſignat exempluz: & dicit.[Veluti Socrates, cum Meletus non aſſereret deos ſe putare, dixit] interrogando[ſi demonez aliquid diceret? conceſſo autez,] vlterius interrogauit, ſi ſint ne demones aut deorũ filij, aut diuinum quippiam?] Hec eſt propoſitio, quam Socrates ſciebat Meletum conceſſurum.[Cũq;] Meletus[annuiſſet,]diceretq; demones filios eſſe deorũ, concludit Socrates, [Eſt igitur inquit, qui deorum q̄dem filios opinetur eſſe,]hec eſt ꝓpoſitio interrogata conceſſa, [deos autem nequaq̃,]propoſitio vero manifeſta eſt hec, ſi filij ſunt, pater eſt, ſed demones ſunt, qui ſunt dei filij, vt patet per interrogatam conceſſam. igit̃ deus eſt.

¶ Preterea cuz vel cõtraria, vel ꝑter opinionem dicere demõſtraturi ſumus.

¶ Aſſignat 3ᵐ locum, & dicit.[Preterea]optima ſubaudi occaſio interrogandi eſt, [cũ demonſtraturi ſumus] aduerſarium[dicere vel cõtraria]hoc eſt impoſſibilia, [vel]aliquid[preter opinionem]ſapientuz, vtrũq; enĩ facit ad intentum noſtrum.

¶ Quarto cum non poſſit ſoluere, niſi cauillatorio modo reſpondeat. Nam ſi ſic reſpõdebit eſſe quodã modo, & quodã modo nõ eſſe, aut hec quidez ſic, illa vero non, aut interdum ſic, interduz vero nõ, turbant̃ dubitãtes.

¶ Aſſignat 4ᵐ locũ: & dicit.[Quarto]ſubaudi erit optima occaſio interrogandi, [cum]aduerſarius [non poſſit ſoluere, niſi cauillatorio modo reſpondeat,]ſunt enĩ multi qui omnibus argumentis volunt vnam ſolutionem tribuere, reſpondent enim ad omnia argumenta ꝑ hanc diſtinctionem, ꝙ ſit quidem vt ſic, & non ſit, vt ſic, dicit modo Ariſtoteles, [nam ſi ſic reſpondebit eẽ quodam modo, & quodam modo non eſſe, aut hec quidem ſic, illa vero non, aut interdum ſic, interdum vero non,]ſi non expoſuerit quonam modo ſic, & quonã modo nõ, iudices, ac auditores[dubitantes]de talibꝰ ſophiſticis, & obſcuris reſponſionibus turbantur,] quod multum facit ad rem noſtram.

¶ Nec aliter conandum eſt, nam ſi inſtabit, vinci videtur. Neq; etiam poterit ꝑpter auditoris imbecillitatem de multis interrogare. Quapropter enthymemata quoq; ipſa q̃ maxime conuoluere oportet.

¶ Sed dices, cum defendens reſpõderit ſic ſophiſtice, vt auditor turbetur, vtrum accuſans debeat vlterius conari contra defendentem: dicit.[Nec aliter conandum eſt]ſubaudi contra defendentem, nam ſi accuſans ipſe vlterius[inſtabit,]defendẽs[vinci videtur,]modo nõ debet vinci, ſed iudicium victorię iudici relinqui. Sic enim iudex ſentit ſe honoratum. Eſt etiaz alia cauſa, q̃re non eſt vlterius conandum, quaz affert, & dicit.[Neq; etiam poterit:]ſcilicet vlterius[de multis]alijs[interrogare]accuſans ipſe.[ꝑpter auditoris imbecillitatem,]& ingenij hebetudinem.[quapropter]inquit Ariſt.[enthymemata quoq; ipſa conuoluere oportet]in ſententias, & prouerbia. Nam hec idonea ſunt rudibꝰ mentibus. Hec de locis interrogandi.

¶ In reſpondendo autez, ſi ambigua ſunt, nõ ſtatim ſoluere, ſed prius ratione diſtinguere oportet. Sin vero contraria videntur, ſtatim pro reſponſione inferẽda ſolutio eſt, anteq̃ conſequẽter aliud interroget, aut ſyllogizet. Nec eniz difficile eſt in quo ratio ſit proſpicere. Ceteruz ex topicis, tam hoc, q̃ ſolutiones nobis patebunt. De arte rñdendi.

¶ Nunc dat artẽ rñdendi, & aſſignat pᵐ locũ traditũ zᵒ elẽchorum, qui valet anteq̃ ꝯcl'o inferat̃: & dic̃.[In rñdendo autem, ſi ambigua ſunt,]atq; multiplicia, [non ſtatim ſoluere].ſ. interimendo vel concedẽdo[ſed prius ratione diſtinguere oportet, ſin vero videntur contraria,] ideſt falſa, vel impoſſibilia, vel preter opinionem, [ſtatim pro reſponſione inferenda ſolutio eſt,] aut interimendo, aut concedendo[anteq̃ cõſequenter]opponẽs [aliud interroget aut]aliud[ſyllogizet,]ne illa derelinquantur in diſcuſſa. Addit.[Nec enĩ difficile eſt, in quo ratio ſit.]ſcilicet peccans, an in materia, an in figura[ꝓſpicere,]deinde remittit nos ad topica: & dicit.[Ceterũ ex topicis tam hoc].i. tam hic locus nũc tactus[q̃ ſolutiones,]& alia loca ſoluendi[patebunt].

¶ Inſuper etiam ſi poſtq̃ concluſionẽ concluſerit, interrogationem fecerit, cauſa dicẽda eſt.

¶ Hic eſt ſecũdus locus, qui valet poſtq̃ accuſans concluſionem intulit: vnde dicit.[Inſuper etiaz, ſi poſtq̃]

accuſans[concluſionẽ concluſerit,]defendens caſu ali-quo de concluſione[interrogationẽ fecerit,]ab eo[cau ſa]quare interrogat,[dicẽda eſt,]⁊ in dicenda cauſa dꝫ aſſignare defectus oẽs,quos põt de argumẽto. Nam lꝫ melius feciſſet ſi defectus ipſos ante illationẽ aſſignaſ-ſet,non tñ debet eos ꝑtermittere,etiaꝫ ſi facta ſit illatio, quia lꝫ non faciat hic locus ad rationem artis,tamẽ fa-cit ad iudicem captandum.

¶ Ut Sophocles a Piſandro iterrogatus, ſi ſibi quoqꝫ vt ceteris conſiliarijs viſum eſt quadrigentos viros conſtituere. Reſpon-dit,an hec improba eſſe tibi non videbãtur? ait igitur tu hec egiſti. Mala vtiqꝫ ait:non enim erant alia meliora.

¶ Aſſignat exempla,quorum primuꝫ affert:⁊ dicit.[Ut Sophocles a Piſandro interrogatus,ſi ſibi quoqꝫ,vt ceteris conſiliarijs viſum eſt quadrigentos viros cõſti-tuere? Reſpõdit]ſubaudi viſum eſſe,rurſus Piſander interrogauit,Sophocles an hec improba tibi eẽ nõ vi-debanẗ?]videbãtur reſpondit Sophocles,[ait] rur-ſus Piſander,[igiẗ tu hec egiſti,]egi reſpõdit, tũc[ait] Piſander[mala vtiqꝫ]ſubaudi egiſti.egi reſpõdit So-phocles,nec ab rõne,[non enĩ erant alia meliora,]⁊ ſic conceſſit concluſionem per interrogationẽ dicẽdo ma-la ſe egiſſe,tamen aſſignauit cauſaꝫ ſe ea feciſſe,quia nõ erant alia meliora.

¶ Et vt Lacedemonius quidam cenſure ra-tionem reddens interrogatus,ſi iure ſibi ce-teri periſſe viderentur,annuit. Hic ꝟo, non ne tu igitur eadem iſtis cenſuiſti? At ille an-nuit.ergo iure vtiqꝫ inquit,⁊ tu peribis.mi-nime reſpõdit. Nã illi corrupti pecunia hec iudicarunt. Ego ꝟo nequaqꝫ,ſed ſnia.

¶ Aſſignat 2[m] exemplum:⁊ dicit.[Et vt Lacedemoni⁹ quidam cenſure,]quaꝫ de morte quorũdã attulerat,[ra tionẽ reddẽs,iterrogatus ſi iure ſibi ceteri,ꝑiſſe viderẽ-tur,]ceteri.ſ.iudices,q de morte quorũdã alioꝝ ꝯſilẽm ſniaꝫ attulerũt?[Annuit]Lacedemoni⁹,[hic ꝟo].ſ.iter-rogator,[nõne tu eadẽ iſtis]iudicib⁹,q ad mortẽ alios cẽſuerũt,[cẽſuiſti,At ille].ſ.Lacedemoni⁹[annuit,ğ iu re vtiqꝫ ingt ⁊ tu ꝑibis,]qm̃ iudices illi ꝑꝑ ſniaꝫ,quam attulerũt de morte illoꝝ,periere,tu igiẗ ꝑibis,q ð mor-te ſilẽꝫ ſniaꝫ attuliſti.[minime rñdit,]cõceſſit itaqꝫ ꝯclu ſionẽ,⁊ negat ſibi morteꝫ debere pati,⁊ da cãm dicens, [naꝫ illi corrupti pecunia hec iudicarũt,ego ꝟo nequa-qꝫ,ſed ſnia] non pecunia corruptus iudicaui.

¶ Quapropter nec poſt concluſioneꝫ inter-rogare oportet,neqꝫ concluſionem ipſaꝫ in-terrogare,niſi multum veritatis ꝯtineat.

¶ Ex ijs aſſignat quãdam cautelam pro opponẽte, q ac cuſat:⁊ dicit.[Quaꝑꝑ nec]aduerſariũ,qui accuſat,[poſt concluſionem]factam aliquid aliud[interrogare opor-tet,neqꝫ oportet ipſam concluſionem interrogare,niſi] concluſio ipſa illata[multum veritatis cõtineat,]adeo vt nec ob interrogationem poſſit deleri,ſed vt iure con-ſulti aſſerunt,poſt cõcluſionem nemo loquatur.

De ridiculis ⁊ ſcurrilib⁹.

¶ Quoniam ꝟo ridiculoruꝫ quoqꝫ vſus in certaminibus eſt,oportereqꝫ Gorgias recte dicebat,aduerſarioruꝫ ſeria riſu peruertere, riſum ꝟo ſerijs,explanatumqꝫ ſit in ijs,que de re poetica dicta ſunt,quot ridiculoruꝫ ge nera ſint,quorum alia liberis congruũt,alia non,inde que rei ꝯuenient orator aſſumet.

¶ Nũc de ridiculis non agit,ſed ſe excuſat,⁊ mittit nos ad poeticam,vbi de eis agit.ſunt aũt ꝟba textus ſuſpen ſiue legẽda,vſqꝫ ibi[inde que rei,]vnde dicit.[Qm̃ ꝟo ridiculoꝝ quoqꝫ vſus]in[certaminib⁹] forẽſib⁹ vtilis [eſt,oportereqꝫ Gorgias recte dicebat aduerſarioꝝ ſe-ria riſu peruertere,riſum ꝟo ſerijs ,]nam contraria mu tuo ſe fugãt,[explanatũqꝫ ſit in ijs,que de re poetica di cta ſunt,quot ridiculoꝝ genera ſint,quoruꝫ alia liberis ꝯgruũt,]vtputa q̃ ſunt cũ turpitudie nõ turpi,[alia nõ] vtputa q̃ ſunt cũ turpitudie turpi,vt diximus in lib° de re aulica,tũc terminãdo ſuſpenſionẽ inquit.[Inde q̃]ri dicula[rei cõueniẽt orator aſſumẽt.]que ꝟo rei nõ con uenient,pretermittet.Conueniũt eniꝫ ridicula,que ſunt cum turpitudine nõ turpi,que ſunt cũ turpitudie turpi, non ꝯueniunt.De riſu dictorum aduerſarij dicit multa Quintil.li° 5°.titu.de reſtitutione,nos quoqꝫ de riſu ⁊ ri diculis copioſe ſcripſim⁹ i li° de re aulica ad Phauſinã.

¶ Eſt autem illuſio ſcurrilitate libero magis idonea,nam qui illa vtitur,ſui,ſcurra ꝟo al-terius gratia loquitur.

¶ Illuſio,que grece ειρωνεια dr̃,eſt cum figura aliqd per contrariũ dr̃,exẽpluꝫ afer didio Gallo,qui ꝓuintiaꝫ ambitioſiſſime petierat,mox ea ipetrata,q̃rebaẗ quaſi coactus eẽt,age ingt,aliqd,⁊ ꝓ repub.elabora. Hec iro-nia eſt,illuſuꝫ enĩ illuc eſt,ꝙ magiſtratũ magno ſtudio ambiſſet.vnde Ariſt.dicit.[Eſt autem illuſio ſcurrilita-te libero magis idonea,nã]vt ingt,[qui illa].ſ.illuſiõe vtitur[ſui gr̃a vtiẗ,ſcurra ꝟo logtur gr̃a alteri⁹]de ſcur ra in libro de re aulica diximus abunde. Quintilianus lib° 8°.titu.de tropis aſſerit illuſionẽ,que ironia eſt,itel ligi aut ꝓnuntiatiõe,aut ꝑſona,aut natura rei. Naꝫ ſi q̃ perſonarũ ꝟbis diſſentit,apꝑet volũtatem ab orõne di uerſam eſſe,ſed vbi fit ironia,⁊ quãdo. Quintilian⁹ ex-ponit lib° 6°.titu.de concluſione.

De epilogo peroratióe.

¶ Peroratio ex quatuor cõſtat,⁊ ex ijs, que faciũt,vt bene de nobis,male de aduerſarijs auditor ſentiat. Et ex ijs,que amplificãt,aut extenuãt. Et ex ijs,qbus in affectus auditor impelliẗ. Et ex ijs,qbus in memoriã dictoꝝ reduciẗ. Natura enĩ fit,cuꝫ te qdem veracẽ, aduerſariũ ꝟo mẽdacẽ oſtẽderis vt vel lau daueris,vel vituperaueris,aut oĩno extenua ueris,vel vt duorũ alterum conſideres, aut quia his bonus es,aut ſimpliciter,Ille ꝟo bis infeſtus,aut ſimpliciter.

¶ Nunc de epilogo,q latine dr̃ peroratio:apud enĩ lati-nos peroro ſignat quãtũ ꝑfecte poſſuꝫ orõ,⁊ ꝑꝑea per-orõnẽ finẽ orõnis eẽ autumant,ſꝫ qa in hac ꝑte vtimur plerũqꝫ affectibus,ideo perorare ꝑꝑ affectuũ cõmotio nem orõnis finis dr̃,ſunt q epilogũ orõnis cumulũ vo cent. Rhetorici epilogũ tripartitũ faciũt,qa volũt con-ſtare numeratiõe,amplificatiõe,⁊ cõmiſeratione,ꝑ nu-meratiõeꝫ fit rerũ repetitio,q̃ grece dr̃ anacephaleoſis, hoc eſt recapitulatio.ꝑ amplificationẽ cõcitanẗ animi auditoꝝ,per cõmiſerationẽ flectũtur ad miſericordiã. Unde Quintil.lib°6°.titu.de ꝯcluſione.Cõcluſiõis du-plex eſt cõpoſitio,aut in rebus,aut in affectibus.Cõpo-

ſitio

ſitio qdem in rebus eſt reruz repetitio,cõpoſitio ꝟo in affectib⁹ eſt,aut accẽſio,aut lenitio.Nã accẽdit accuſator,lenit defenſor.Affectus ꝟo mouẽ nõ erat ꝑmiſſum Athenis,vñ ꝯcluſio ꝑ amplificationẽ,⁊ cõmiſerationẽ ad affectus reducit,⁊ eſt vna.Ariſt.ꝟo epilogum q̃dripartitũ facit:dicens.⌊Peroratio ex q̃tuor ꝯſtat,⁊ ex ijs que faciũt,vt bene de nobis,male de aduerſarijs auditor ſentiat,⌋qd̉ attinet ad moratam orõnez.⌊Et ex ijs,q̃ amplificãt,aut extenuãt,⌋qd̉ lz ꝓprie attineat ad genus demõſtratiuũ,etiã in alijs cõuenit nõnũq̃.⌊aut ex ijs,q̃bus in affectus auditor ipellit,⌋qd̉ attinet ad affectam,atqz accõmodatã orõnem.⌊Et⌋q̃rto⌊ex ijs,qbus⌋auditor⌊reducit ad memoriaz dictoꝝ,⌋que.vz,in tota orõne ſunt dicta.Et aſſignat cãm:⁊ dicit.⌊Natura enim fit,cũ⌋per argumẽta ⁊ ꝑſuaſiões⌊te qdẽ veracem,aduerſariũ ꝟo mẽdacẽ oſtẽderis,vt laudaueris vel vituperaueris,aut oĩno extenuaueris⌋vel ſubaudi amplificaueris,que ꝑ ea,que ſunt p̃ter rẽ facere docuit.⌊Uel vt duoruz alterũ ꝯſideres,aut q̃r⌋tu⌊es bonus his⌋.ſ.ꝑticularibus virtutibus,vtpute iuſtus,⁊ verax,⁊ liberalis,⌊aut⌋quia es bonus⌊ſimpl̃r⌋.ſ.oĩb⁹ virtutib⁹.⌊Ille ꝟo⌋.ſ.aduerſarius⌊infeſtus his⌋.ſ.ꝑticularib⁹ vitijs,⌊aut⌋infeſt⁹⌊ſimpliciter⌋oĩb⁹ vitijs,nã hec cõſiderando poteris morata orõne perſuadere.Naz ſi te oſtẽdes,aut ſimpl̃r,aut ſm quaſdaz virtutes bonũ,aduerſariũ ꝟo ſm q̃dam vitia,vel ſm oĩa vitia malũ,trahes auditorẽ ad votũ.Ueruz Ariſt.alibi de ſubã epilogi eſſe dicit ſolũ anacephaleoſim/hoc eſt recapitulationẽ,nã ſicut de ſubã exordij nõ eſt niſi docilitas,q̃ eſt,vt finis,intẽtioq̃z ſummatiz inſinuet,ne auditores de quo ſit iudiciũ ignorẽt,ita quoqz de ſubã epilogi nõ eſt,niſi enumeratio/hoc eſt ea oĩa,q̃ dicta ſunt ꝑ capita repetere,vt oĩa que dicta ſũt,memoria ſeruent.Alię ꝑtes in epilogo inuẽtę ſunt,aut ꝓꝑ ipz dicentẽ,aut ꝓꝑ aduerſariũ,aut ꝓꝑ iudicẽ,⁊ ideo p̃ter rẽ ſunt,vt alibi Ariſt.dixit,hec eñi q̃tuor que Ariſt.ſtruere epilogũ autumat,potius epilogũ conficiũt in oratione agoniſtica,q̃z in hiſtorica.Quare de ſubã epilogi eẽ videt,vt ſolum recapitulent ꝓpoſitio ⁊ fides.

¶ Unde ꝟo tales boni,aut infeſti fiant,dicti ſunt loci ex quibus opus eſt p̃parare. Poſt hec antẽ qd̉ natura duce,iã demõſtratũ eſt,eſſe aut amplificãdũ,aut extenuãdũ. Opus eñi eſt,vt que facta ſunt pateãt,priuſq̃z ipſoruz quãtitas explicet. Quippe cũ ⁊ corpoꝝ incrementuz ex p̃exiſtentibus ſit. Unde ꝟo amplificãdum extenuandũq̃z ſit,iampridez expoſiti loci nobis ſunt. Poſtea ꝟo cũ iam ⁊ qualia ſint,⁊ quanta,patefactuz eſt,auditor in affectus impellẽdus eſt,qui ſunt commiſeratio,indignatio,ira,odiũ,inuidia,ęmulatio,cõtentio,quoꝝ etiã loci iã dicti ſunt.

¶ Cum q̃tuor ꝓpoſuit eẽ ꝑtes epilogi,quoꝝ tria ꝑ loca ſuis libris expoſita ſunt,quartũ ꝟo reſtet,repetit:q̃ per loca iã diſpoſuit:⁊ dicit.⌊Uñ ꝟo tales boni,aut infeſti fiant,dicti ſunt loci,ex qb⁹ opus eſt p̃parare,⌋vt ſic appareãt iudicib⁹,vt pz p̃mo hui⁹,⁊ ꝑ parte 2°,⁊ in h̃ 3° hoc eſt p̃mũ.⌊Poſt hec aũt qd̉ natura duce iã demr̃atũ eſt eſſe,aut amplificandũ,aut extenuãdũ⌋etiã dictũ eſt.⌊Opus eñi eſt,vt que facta ſunt,pateãt p̃us,q̃z ipſorum quãtitas explicet,⌋qd̉ ꝓbat per ſil̃e,⁊ dicit.⌊Quippe cũ ⁊ corpoꝝ incremẽtuz ex p̃exiſtẽtib⁹ ſit,⌋igit amplificare laudes,eas ſupponere dz.⌊Uñ ꝟo amplificandũ extenuandũqz ſit,iãpridez expoſiti loci nobis ſunt,⌋h̃ eſt 2ᵐ.⌊Poſtea ꝟo cum iã ⁊ q̃lia ſint,⁊ quãta,patefactum eſt,auditor in affectus iã impellendus eſt,qui⌋affectus⌊ſunt,cõmiſeratio,indignatio,ira,odium,inuidia,ęmulatio,contentio,quorum etiam loci iam dicti ſunt.⌋hoc eſt 3ᵐ,quod 2° libro iam explicatum eſt.

¶ Quare illud iam reſtat,vt prędicta in memoriam reducantur,qd̉ ſic conuenit facere,ſicut in exordijs aſſerunt,non recte dicentes,nam vt facilia intellectu ſint,ſępius idem dicere iubent. Nam ibi qdem res ſummatim dicẽda,ne auditores de quo ſit iudiciũ,ignorent. Hic ꝟo ea,quibus demonſtratum eſt,per capita repetenda. Initium autem repetitionis,quoniaz perſoluit iã,que pollicitus eſt. Quare ⁊ que,⁊ ꝓpter quid dicendum.

¶ Nũc oſtẽdit id,qd̉ reſtat dicere,⁊ eſt 4ᵐ:⁊ dic̃.⌊Quare illud iã reſtat,vt p̃dicta⌋.ſ.in narratiõe,⁊ in fide,⌊in memoriã reducant,qd̉ ſic conuenit facere,ſicut in exordijs aſſerũt⌋nõnulli rhetores,⌊nõ recte dicẽtes,nam vt facilia itellectu ſint,⌋facileqz intelligant,⌊iubent idem ſępius dicere⌋in exordio,⁊ quãtũ ad hãc replicatã repetitionẽ ſępius factã in exordio erãt,⌊nã ibi qdem⌋.ſ.in exordio⌊res ſũmatiz dicẽda⌋eſt,atqz ĩſinuãda,⌊ne auditores de quo ſit iudiciuz,ignorent,hic ꝟo⌋.ſ.in epilogo,⌊ea qb⁹ demõſtratũ eſt,⌋atqz fides facta eſt,⌊ꝑ capita repetẽda⌋ſunt,⁊ ſic nõ recte dixerũt.Deinde exponit initiũ repetitiõis,qd̉ facere dz defendẽs:⁊ dicit.⌊Initiũ aũt repetitiõis⌋ſit vt dicat,⌊qm̃ ꝑſoluit iã⌋oĩa,q̃ aduerſarius iduxit.⌊queqz pollicitus eſt⌋ꝑſoluere,h̃ pacto eẽ dz epilogi initiũ.Tũc cõcludit,⌊q̃re ⁊ que⌋narrata ſũt,⌊⁊ ꝓꝑ qd⌋.i.⁊ fides in epilogo ꝑ capita⌊dicẽdũ,⌋habet autem repetitio initium,medium,⁊ finem,initiuz repetitionis eſt,vt orator dicat,quoniam perſoluit iam,que pollicitus eram.

¶ Repetuntur autem conferendo ea,que ab aduerſarijs dicta ſunt. Conferuntur ꝟo,aut que de eodem ambo,aut que non ex oppoſito dixerunt,ſed hic quidez hec de hoc,ego ꝟo hec ⁊ propter hec.

¶ Cum dixiſſet in epilogo,quid ſit initium repetitiõis,nunc exponit,quid ſit mediũ repetitionis,⁊ dicit.⌊Repetũtur autẽ⌋ea,que ad fidem facta ſunt,⌊cõferẽdo ea,que ab aduerſarijs dicta ſunt⌋ad fidem,eis que nos ad fidem diximus.Et hec repetitio collatio appellat.Deinde docet quo mõ fiat hec collatio,⁊ p̃mo quo mõ fit ex oppoſito,⁊ dicit.⌊Cõferũtur ꝟo⌋que dixit aduerſari⁹ cũ ijs,que nos diximus⌊aut ambo,⌋illa repetẽdo,⌊que de eodez⌋ꝑ nos,⁊ aduerſarios dicta ſunt ex oppoſito,deinde docet quomõ fit collatio per nõ oppoſita:⁊ dicit.⌊Aut⌋repetẽdo ea⌊que nõ⌋ex oppoſito.i.ď eodem⌊dixerũt,⌋ſed de diuerſis,mõ faciant ad factuz.dicẽdo⌊ſed hic qdem⌋dixit⌊hec de hoc,ego ꝟo hec ⁊ propter hec,⌋hoc modo collatio fit non per oppoſita.his itaqz duobus modis fit collatio.

¶ Aut ex illuſione,vtputa,nam hic hec dixit,ego ꝟo hec,⁊ quid vtiq̃z faceret,ſi hec demonſtraſſet,⁊ non illa.

¶ Secundo modo fieri poteſt repetitio ironice,⁊ hanc

exponit:ꝛ dicit.[Aut ex illuſione.]ſcꝫ epiloganda ſunt,[vtpiita,nam hic hęc dixit,ego ꝟo hęc,ꝛ quid vtriqꝫ faceret,ſi hęc demonſtraſſet,]quę nos demonſtrauimus,[ꝛ non illa,]quę ipſi demonſtrarunt.Omnia enim hęc verba ſunt ironica.

Aut per interrogationē,quid non demonſtratum eſt?aut iſte quid demonſtrauit,aut igitur hoc pacto,aut per collationem,aut ordine naturali quo dicta ſunt prius tua,ꝛ rurſum ſi ita vis,q̄ aduerſarij dixerūt,ſeorſuꝫ.

Tertio modo repetitio fieri poteſt per interrogationem,ꝛ hanc exponit:ꝛ dicit.[Aut per interrogationeꝫ] ſcꝫ repetitio fieri poteſt,dicendo[quid non demōſtratum eſt].ſ.per me,[aut iſte quid demonſtrauit,]tunc dicit.[Aut igitur]repetitio[hoc pacto:]ſcilꝫ ironice, vel per interrogationem facienda eſt,[aut] facienda eſt[ꝑ collationem,]vt dictum eſt prius,[aut]ſi non vis per collationē,facienda eſt[ordine naturali quo dicta ſunt prius tua]vt illa prius repetas,[ꝛ rurſus quę aduerſarij dixerunt,ſi ita vis.]Repetas deinceps[ſeorſum,]ſic enim non fit per collationem:non enim vnumquodqꝫ aduerſarij confertur ad vnumquodqꝫ tuum,ſed omnia tua prius dicūtur,poſtea omnia aduerſarij,vtroqꝫ modo fieri poteſt repetitio.ergo repetitio fieri pōt,aut collatione dupliciter facta,aut ironia,aut interrogatione, aut ordine naturali,quo dicta ſunt repetendo. Hęc de medio epilogi,atqꝫ repetitionis.

Fini ꝟo diſſoluta maxime,aut per articulos oratio idonea eſt,vt peroratio,nō oratio ſit,dixi,audiſtis,habetis,iudicate.

Nunc de fine epilogi dicit [Fini ꝟo].ſ.ipſius epilogi[oratio maxime idonea eſt, quę eſt[per articulos] abiuncta atqꝫ[diſſoluta,vt]epilogus[ſit peroratio, nō oratio,]ſic enim facit epilogum affectum(vt dictū eſt) hoc pacto,[dixi,audiſtis, habetis, iudicate]. Hęc ſunt quibus epilogum conſtare aſſerit Ariſto.verum, vt dixi,epilogus conſtat duabus partibus ſolis, ac neceſſarijs,ꝑpoſitione.ſ,ꝛ fide breuibus reſumptis, nam cum epilogus ſit tota oratio per capita reſūmpta,ijs ꝑtibus, ac tot ſolis,neceſſarijſqꝫ conſtabit,quot ꝛ ipſa orō conſtat. At oratio duabus partibus.ſ.ꝑpoſitione ꝛ fide cōſtat.igitur ꝛ epilogus ijs,ꝛ tot per ſe cōſtabit.Cęterę ꝟo partes in epilogo addūtur pręter rem,veluti ꝑtes, quę orationi adduntur,aut ex parte dicentis,aut ex ꝑte auditoris,aut ex parte aduerſarij,ꝛ de partibus oratiōis, ꝛ de tota ipſa oratione hactenus.Demuꝫ de expoſitiōe artis rhetoricę Ariſtotelis dicta ſufficiāt.Finis Sueſſę M.D.XXXIIII°. Auguſti.XX°.

Venetijs apud Octauianum Scotum. 1538.

Regiſtrum

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

AA BB CC Omnes Terniones CC ꝟo eſt duernus.

B384